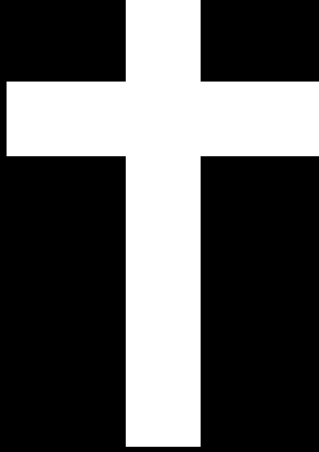

Ungbòta-Ɖwútá Tó
Bhǔkù

Ndrǔna: Ungbòta-Ɖwútá Tó Bhǔkù New Testament

Ungbòta-Ɔwátá Tó Bhǔkù
Ndrúna: Ungbòta-Ɔwátá Tó Bhǔkù New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ndrúna (Ngiti)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
abb6c630-aaf1-5647-8172-605215e8fe12

Contents

Màtayò	1
Màrkò	46
Lukà	73
Yùwanì	117
Uvitatáλε	151
Pbàromà	194
1 Pbàkòritò	214
2 Pbàkòritò	234
Gàlatiyà	247
Èfesò	254
Filipì	261
Kòlòsayì	266
1 Tèsàlònìkà	271
2 Tèsàlònìkà	275
1 Tìmòtewù	278
2 Tìmòtewù	284
Titò	288
Filìmoni	291
Pbàèbràniyà	293
Yakòbhò	309
1 Péterù	315
2 Péterù	321
1 Yùwanì	325
2 Yùwanì	330
3 Yùwanì	331
Yudhà	332
Upfòta tó bhùkù	334

Màtayò andí Yèsù Krístò bhà Ídzi Mākūrù Yàrí bhükù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí bhükù nandí ní Màtayò. Ngátsi ndi Màtayò-òvò ní'ì Lawì (Mrk 2.14). Ka ní'ì Mùyàhudi, ndirò ka ní'ì pàratà tó ndombè (9.9). Ní Yèsù náanzi ka ndíní pbindà kasu nubbà tí, ndàdù òngo pbindà uvitatále nzinzi ò atdí ale tí (10.3).

Màtayò náandí pbindà bhükù fiyò ní, yà ì nùgèrè 'à'ù Yèsù Pbayàhúdí. Í Pbayàhúdí núnú Ungbòta-Ayí tó Anditá mbéyi nyú. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, kàránà pbindà anditá nípbì rò ndi Ungbòta-Ayí ò ka kandí dhu rò.

Màtayò náandí pbindà bhükù, ritè dhu kpangba Yèsù rari ndi yà Pbayàhúdí náaròdona irà rirà dhu tí Màsiyà (2.6).

Yèsù ka kugu Hèròdè rí'ì ádrùngbà kamà tí Pbayàhúdí tó pbi, Ísràyeli, dò òná kàsù ò (2.1,15). Ní, kàdù pbindà kasu òpè Gàlilayà tó pbi ò rò, ndàrà àhu ná Yèrùsalemà, Yùdeyà tó pbi ò ádrùngbà kigò ò. Ndi kàsù ò, Ísràyeli ní'ì Pbarómá tó pbi ò kámá dò ádrùngbà kamà nónyú idzi dóná rò. Ní, wò ndi ádrùngbà kamà nóongónà ndi ndónyú idzi dòyá pbi òndà yà ndi ndúli i pbi ò pbalìwálí-otù ò. Ní, Yèsù-ànyà natdí ndíní ka koho tí ní'ì líwálí Pilatò.

Bhükù-nyàtì ka kòhù tí dhu

- Yèsù Krístò t'ábhúna-òvò mà kugu ka kí dhu mànà (1.1-2.23).
- Bàtizò nubbónà Yùwanì náanzi pbindà kasu tí dhu (3.1-12).
- Yèsù rí bàtizò àlù dhu mà pfmvo Sitanì rí Kà-aff ùmvù dhu mànà (3.13-4.11).
- Yèsù rí pbindà kasu ònzi Gàlilayà tó pbi ò dhu (4.12-18.35).
- Yèsù rí abhi òpè pbindà kasu ná Gàlilayà rò, ndàrà àhu ná Yèrùsalemà tó kigò ò dhu (19.1-20.35).
- Yèsù rí pbindà kasu òtsa ndi ndí dóná rò kasu ònzi Yèrùsalemà tó kigò ò, ràrà àhu ndàtò ka kí mùsàlabhà dò dhu ò dhu (21.1-27.66).
- Yèsù rí ndìngbè òve-bvè rò, ndàtè ndi pbindà ábhàlì tó, ndàdù dhu òvò fiyò ndíní «Ídzi Mākūrù» nuno tí kórò yà adzi ò ale-tsù-tidò tò dhu (28.1-20).

Yèsù t'ábhúna-òvò

(Luk 3.23-38)

¹ Yàrí ní Yèsù Krístò t'ábhúna-òvò. Yèsù Krístò ní'ì Dàwudi-dhú bvè ale, ndirò Dàwudi ní'ì Àbràhamù-dhú bvè ale.

² Àbràhamù náadhì Isakà, Isakà náadhì Yàkòbhò, Yàkòbhò náadhì Yudhà mà adóna mànà. ³ Yudhà náadhì Pàrezi mà Zàrà nà. Abádhí-tsanà ní'ì Tàmari. Pàrezi náadhì Èsromù, Èsromù náadhì Àramù. ⁴ Àramù náadhì Àminàdabhù, Àminàdabhù náadhì Nàsonì, Nàsonì náadhì Sàlmonì, ⁵ ndirò, Sàlmonì náadhì Bòzà. Bòzà-tsanà ní'ì Ràhabà. Bòzà náadhì Òbedè. Òbedè-tsanà ní'ì Rútà. Òbedè náadhì Yèsè, ⁶ Yèsè náadhì Ádrùngbà kamà Dàwudi, ndirò, Dàwudi náadhì Sòlòmòni. Sòlòmòni-tsanà ní'ì yà Ùriyà-fó rò Dàwudi akò tsibhàlè. ⁷ Sòlòmòni náadhì Rèhòbòhamù, Rèhòbòhamù náadhì Àbiyà, Àbiyà náadhì Asà, ⁸ Asà náadhì Yòsàfatà, Yòsàfatà náadhì Yòramà, Yòramà náadhì Ùziyà, ⁹ Ùziyà náadhì Yòtamù, Yòtamù náadhì Àhazì, Àhazì náadhì Zèkíyà, ¹⁰ Zèkíyà náadhì Mánasi, Mánasi náadhì Àmosè, Àmosè náadhì Yòsíyà, ¹¹ ndirò, Yòsíyà náadhì Yèkòniyà mà adóna mànà, yà Pbaìsràyélí ka kumba kowù nà ìno tí Bàbelì tó pbi ò níngani.

¹² Pbaìsràyélí ka kumbà kowù nà ìno tí Bàbelì tó pbi ò dhu-dzidò, Yèkòniyà náadhì Sàrtiyelè, Sàrtiyelè náadhì Zèrùbàbelì. ¹³ Zèrùbàbelì náadhì Àbihudi, Àbihudi náadhì Èliyàkimù, Èliyàkimù náadhì Àzorò. ¹⁴ Àzorò náadhì Zàdhoki, Zàdhoki náadhì Àkimù, Àkimù náadhì Èlihudi, ¹⁵ Èlihudi náadhì Eliyèzeri, Eliyèzeri náadhì Mátani, Mátani náadhì Yàkòbhò, ¹⁶ Yàkòbhò náadhì Yòzefù, ndi Yòzefù ní'ì Màriyà bhà ale. Ndi Màriyà ní ndi, Yèsù, yà Krístò tí kátina ale nadhì.

¹⁷ Ní kórò ì rùgànda-bvù ní'ì yà dhu bhéyi: ròpè ndi Àbràhamù rò rò, ràrà àhu Dàwudi rò, ní'ì atdí kumì dóná ifo nà rùgànda. Ròpè ndi Dàwudi rò rò, ràrà àhu Pbaìsràyélí nùmba ka kí kowù nà ìno tí Bàbelì tó pbi ò dhu ò, ní'ì atdí kumì dóná ifo nà rùgànda. Ndirò ròpè ndi Pbaìsràyélí ka kumbà kowù nà ìno tí Bàbelì tó pbi ò dhu rò rò, ràrà àhu Yèsù Krístò nùgu ka kí dhu ò, ní'ì atdí kumì dóná ifo nà rùgànda.

*Yèsù núgu ka kí dhu
(Luk 2.1-7)*

¹⁸ Yèsù Krístò núgu ka kí dhu ní'í yà dhu bhèyi: kà-tsánà, Màriyà, ní'í iwà Yòzefù òrì ró. Pbéù, inzà ì àpè 'ùmbà rórò, Màriyà náatù ndì òna nà Hìlìl-Àlafí bhà òbì ní. ¹⁹ Yòzefù, yà kà mà rí 'ùmbà nà ale, ní'í obhónángatále. Pbéù, kàzè nzà kà-nyì níwù ndì ndì ibí ale nzínzi ò dhu. Ní kàzè ndòdhò ka inzà indrù núnì rórò.

²⁰ Wò dhu níré kà rí rórò ní ndì, Kágàwà bhà màlàyikà náavi ndì onyu-bvù kà tò ndàti: «Yòzefù, Dàwudì-dhù bvù alé, inzì onzi Màriyà níyì nyì nyì pbàkù tsibhále tí dhu-òdò. Obhó tí, kà rí'í nà ari ní Hìlìl-Àlafí bhà òbì ní kòdì. ²¹ Kùguya kpatsibhíngba, nyadù òvòna nòvò Yèsù tí, ka ní ndì pbìndà ale nígúya fíyò nzérenka ò rò nídhunì.»

²² Kórò wò dhu náanzì ndì, ndíní angýì Kágàwà núuno pbìndà nabi otù ò dhu náaka tí. Káti:

²³ «Kànì inzà àpè kpatsibhále núnì tsibhíngba ní'íyà òna nà.

Ndirò kùguya kpatsibhá ngbángba,

kadù òvòna nòvò Mánoli tí*.»

Kà-tì ní: «Kágàwà rí'í atdíkpá àlè màna.»

²⁴ Idhò ò rò ndì ndìvà ndì rò, Yòzefù náanzì yà Ádrùngbàlè Kágàwà bhà màlàyikà núnòna fìndà dhu. Ní kadù Màriyà níyì pbìndà tsibhále tí. ²⁵ Pbéù kùpbá nzà kàngbò, ràrà àhù kà rí kpatsibhá ngbángba núgu dhu ò. Ní Yòzefù náadù ndì ngbángba-òvò nòvò Yèsù tí.

2

*Abho inga núnì ale-akpá rìwu Yèsù tò ngbángba nándà dhu
(Luk 2.8-20)*

¹ Yèsù ka kugu Yùdeyà tò pbìrì ò kigò, Bètèlèhemù tí kátina ò, ádrùngbà kamà Hèròdè bhà ato ò. Ndì nínaganí, òrù-akpà-nyì ró rí 'ònzì dhu dǒ inga núnì ale-akpá níwù adyifò náarí ndìto inà rò, 'iwù ùvò Yèrùsàlemà tò kigò ò. ² Ní abádhí níwù dhu indrù-tsù 'àti: «Yà ka kùgù Pbhàyàhúdí tò ádrùngbà kamà rí'í ingborò? Mǎ màla kàbhà alalì òrù-akpà-nyì ró adyifò arí ndìto inà rò. Ní mà miwù ka nífà.»

³ Wò dhu ì ìrì rò, ádrùngbà kamà Hèròdè mà kórò Yèrùsàlemà tò kigò ò bhà màna níré nga abho nyú, dǒya radù ndinza atdíð. ⁴ Ní kùndu pbàkùhání tò ádròdrò ale mà, Músà bhà Hyátá tò màlímó màna kórò, ndivù Krístò núgu ka kàmbe nà ì nga tsùyá. ⁵ Ní abádhí náadù òte kà tò 'àti: «Bètèlèhemù, Yùdeyà tò pbìrì ò. Obhó tí, Kágàwà bhà nabi náandí dhu angýì, ndàti:

⁶ «Ndirò ìnyì Bètèlèhemù, Yudhà bhà pbìrì ò nyì nyì'í rò,

nyì ní nzi pòtsò kigò Yùdeyà ò kigò nzínzi ò.

Obhó tí, ànù rò ní ndì atdí kamà rǎhù.

Ndì kamà ní ndì Pbhàsráyélì, pbàkà ale nundaya*.»»

⁷ Wò dhu-dzidò, kamà Hèròdè náanzì kòkò inga núnì ale-akpá inzà ngùkpà ale núnì rórò, ndivù alalì abádhí ala dòtsì ònà idhò tsùyá. ⁸ Ní kadù abádhí nóvì Bètèlèhemù tò kigò ò, ndadù àtinà abádhí ní: «Nyòwu nyòme pé awàwè wò ngbángba dǒ. Ndirò ka nyì nyòtù rò, ní nyadù nyibho màkùrù idù, ndínì ma madù tí àrà kifù átò.»

⁹ Ádrùngbà kamà Hèròdè bhà òte ì ìrì dhu-dzidò, abádhí náadì dǒya 'òwù. Nírò ní ndì yà abádhí àlanà adyifò arí ndìto inà rò alalì náadì angýì abádhí tò, ndàmbe àrà dǒ, ndàrà ide yà ngbángba rí'í ònà ngari-dòtsírò. ¹⁰ Abádhí níitdègu wò alalì nàlá, ní abádhí-dhè níika ndì atdíð nyú. ¹¹ Ní abádhí náatsù ànyì-dza, 'adù ngbángba mà nàla iyànà Màriyà màna. Ní abádhí núnuko ì òtyùya dǒ, ì rífù ndì ngbángba. Wò dhu-dzidò, abádhí núnuga fíyò bhòlo-tsù, 'adù perè núbho, 'òdhè ka ní. I perè ní'í: òrò mà, mbèyi aróngu kàzù ò ka kòbì ndì rò alindra-tidò mà, ndirò mbèyi aróngu akýe-tidò, mànèmanè tí kátina màna. ¹² Wò dhu-dzidò, Kágàwà núuno dhu onyu-bvù abádhí tò, inzì ì nadù tí Hèròdè bhà naná. Ní abádhí adù 'adu fíyò pbìrì ò ngàtsì otu ò.

Yèsù tò ngbángba nà ka kótse Mísri tò pbìrì ò dhu

¹³ Kòkò abho inga núnì òrù-akpà-nyì ró arí 'ònzì dhu dǒ ale-akpá nádu ì dhu-dzidò, Ádrùngbàlè Kágàwà bhà màlàyikà náavi ndì Yòzefù tò onyu-bvù, ndadù àtinà kànì: «Ívà nyì, nyidyi ngbángba mà iyànà màna, nyadù òku nà Mísri tò pbìrì ò. Ndirò, nyadù nyòko ànyì ràrà àhù ma mí nyávi nyádu nyì ànyì rò dhu ò. Obhó tí, Hèròdè rí ngbángba nàbhù kambe ònènà dǒ, ndínì ka koho tí.» ¹⁴ Ní ndì iku ò tí, Yòzefù nívà ndì idhò ò rò, ndidyi ngbángba mà iyànà màna, ndòkù nà Mísri tò pbìrì ò. ¹⁵ Abádhí adù òko ànyì,

* 1:23 1.23 Ìsa 7.14 * 2:6 2.6 Mík 5.1

ràrà àhù Hèròdè rǒvè dhu ò. Wòrí dhu náanzì ndì ndíní Ádrùngbàlè Kàgàwà núnno pbìndà nabi-otù ǒ dhu náaká tí. Káti: «Ma mánzi idhùdu ràhù Mísri rǒ*.»

Bètèlèhemù tó kigò ǒ kpabhá nzonzo nókye ka kí dhu

¹⁶ Hèròdè nítidègu dhu nósù ètrá tí abho inga núni òrù-akpà-nyì rǒ arí 'ònzì dhu dǒ ale-akpá ràtrá ndì, ní kà-aff-ònga núwa ndì atdíǒ. Ní, kávi pbìndà pbánówí rǒkyè óyǒ ato ná kpabhá nzonzo mà, inzà àpè óyǒ ato nísè kpabhá nzonzo mànà kóró, Bètèlèhemù tó kigò mà, tiná arí 'ì kóró pbanga mànà ò rǒ. Kánzi wò dhu àdhàdhì yà i abho inga núni ale-akpá nábhu fíndà alalì ì ala ònà kàsùmi dǒ awàwè rǒ. ¹⁷ Nírò ní ndì yà nabi Yèrèmiyà núnno kpangba dhu náaká. Káti:

¹⁸ «Ale-tù ìrì ndì Ramà tó kigò ò.

Ìndrù rǒdzi, ndàdù àmbe ndèhù dǒ atdíǒ.

Ràkeli ní ndì rí pbìndà inzo nódzi.

Kòzè nzá kopè afína mà,

iwà i inzo núve nídhunì*.»

Yèsù tó ngbángba nà ka kíngò Mísri tó pbiri ò rò dhu

¹⁹ Hèròdè nóvè dhu-dzidǒ, Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà màlàyiká náavi ndì onyu-bvù Yǒzefù tó Mísri tó pbiri ò. ²⁰ Ndi màlàyiká náati Yǒzefù ní: «Ívà nyì, nyidyi ngbángba mà íyànà mànà, nyadù nyadu abádhí nà Ísràyeli tó pbiri ò. Obhó tí, yà ndì ngbángba nazè 'òhò ale núve wà.» ²¹ Ní, Yǒzefù núvè ndì, ndidyi ngbángba mà íyànà mànà, ndàdu ndì nà Ísràyeli tó pbiri ò. ²² Pbéù, Kítidègu dhu níri Arkèlawù rǒrì ndì àbanà Hèròdè dzidǒ idzi nónyè Yùdeyà tó pbiri ǒ ádrùngbá kamà tí, ní kádù ndì pbiri ò ndì ndàrà àdi dhu-òdǒ nónzi. Kàgàwà ǒvò dhu fíndà onyu-bvù dhu-dzidǒ, Yǒzefù náadù àrà Gàllilàyà tó pbiri ò. ²³ Kádù àrà àdi Nàzàreti tí kátina atdí kigò ò. Ndi dhu náanzì ndì wò dhu bhéyi, ndíní Kàgàwà núnno pbìndà pbánábi-otù ǒ dhu náaká tí. Káti: «Ka kanziya ka Nàzàreti ǒ ale tí*.»

3

Bàtizò nubhónà Yùwanì rí Ídzi Màkùrù núno indrù tò dhu

(Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

¹ Wò ndì kàsùmi ǒ, bàtizò nubhónà Yùwanì nùto ndì Yùdeyà tó rùngù ò. Kàmbénà Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnno dǒ indrù tò, ndàrà àtinà rǒ: ² «Nyùgèrè nyì nyùbhà fùkú nzérénga. Obhó tí, òrù-akpá ǒ Ádrùngbá kamà bhà idzi-tsù nínndù wà ndì.»

³ Yùwanì ní ndì, yà nabi Ísayà núnno dhu dònà ale, ndàti:

«Kànì atdí ale-tù rí ndìri rùngù ò:

<Nyòbholò Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà ngudhà,

nyùtò kàbhà otu*.»

⁴ Ndi Yùwanì rǒ màdzarè ní 'ì ngàmíyà tí kátina ìzà-ká ní ka kódyù. Ndirò kisonà òna asé tó kùkyè ní. Kóngónà àdù ndòngù indù mà, ìrì ǒ iti-dha mànà ní. ⁵ Ní indrù nóongónà iwu kà-ti'ò Yèrùsàlemà tó kigò ò rǒ, Yùdeyà tó pbiri ò rǒ kóró, ndirò Yòròdanì tó idha-akpá-bidǒ arí 'ì kóró màlengù ò rǒ màti. ⁶ Abádhí núnnonà fíyǒ nzérénga kpangba kóró ale-ònzì, Yùwanì ràdù bàtizò núbho fíyǒ Yòròdanì tó idha-akpá ò.

⁷ Bàtizò nubhónà Yùwanì náala àbhǒ Pbfàrisáyó mà, Pbfàsàdúkáyó mànà tina ò rówu iwu rǒ ndínì ì alú tí bàtizò rǒ. Ní káti abádhí ní: «Nyì, ámvò tó osu-tsè! Ádhi ndì dhu nóvò fùkù ndínì nyì nyotse tí yà rírà Kàgàwà bhà nàwí-tsù rǒ? ⁸ Nyònzì iwà nyì nyùgèrè nyì, nyùbhà fùkú nzérénga dhu nàvì rí dhu. ⁹ Ndirò, àpè nyàrè nga afikù ò, nyàti: <Àbràhamù ní abhukà!> Ma mí dhu núnno kpangba fùkù, Kàgàwà ràdù kàkàrì odu mà nùgèrè rǒngò Àbràhamù t'ídhúna tí. ¹⁰ Alǒ ka kilì wà itsu-pfǒ rǒ, ndínì ka kí 'à tí i itsu-vé ní. Ní kóró itsu yà ìnzì arí ìdzi itsu-kpǒ ní 'ò, nùkèrè ka kí, kádù àwànà kàzu ò. ¹¹ Ima, ma mí bàtizò núbhǒ fùkù idha ní, ndínì iwà nyì nyùgèrè nyì nyùbhà fùkú nzérénga dhu navì tí. Pbéù, dzidu dǒ rírà ale náaraya bàtizò núbho rǒ fùkù Kàgàwà bhà Hìlì-Alaffì ní, ndirò kàzu ní. Ndi ale rí 'ì obi nà atdíǒ ròsè dùdu ná. Ma màkà nzá mawà kà-pfǒ rǒ kàyitò mà. ¹² Kálù ònyà-ònga t'ílèta tó kanyà-tidǒ fonà. Ndirò kà rí pbìndà odhó-dǒngà nátsu, ndàdù nganù-kpǒ nípfo kélèna ò rǒ. Kà rí pbìndà nganù-kpǒ-tsù núnndù óngòlì ò, ndàdù dzéngélèna nùbì ìnzì aráve ádrùngbá kàzu ò.»

* 2:15 2.15 Jse 11.1

* 2:18 2.18 Yèr 31.15

* 2:23 2.23 Mát 21.11

* 3:3 3.3 Isa 40.3

*Yèsù rí bàtizò nálǔ dhu**(Mrk 1.9-11; Luk 3.21-22)*

¹³ Atdíku, Yèsù níra Gálilayà tó p̀biri ò rò, ndìrà àhu Yùwanì-tí'ò, Yòròdanì tó idha-akpà-tsù, ndíní kǎbhù tí bàtizò f̀indà. ¹⁴ Ní Yùwanì núuvò ndì kà-rò, ndàdù àtìnà kà nì: «Ìma ní ndì, ma màmbènà bàtizò nálǔ funú, ní ádhu nyi nyádù ìrà kónzi fudù nì?»

¹⁵ P̀bétù, Yèsù náadù òtè ádu kà tò, ndàti: «Ìnzì úvò nyi! Ítsè kà rí'ì ndì dhu bhèyi. Obhó tí, kòmbí dhu àkà àlè r̀onzi kóró dhu Kàgàwà nòzè ka dhu bhèyi.» Nìrò ní ndì Yùwanì náadù Yèsù núnò dhu ná'ù, ndàdù bàtizò nábhu kà tò.

¹⁶ Bàtizò ndì ndàlǔ r̀órò tí, Yèsù ráhu idha ò rò rò, òrù-akpà-tsù náangbè ndì kà tò. Ní kàla Kàgàwà bhà Ìlìl-Alafí orù rò rífo àmbò tó ófò ò ró, ndì àmbò ràdù àdi dòná.

¹⁷ Ndirò Kàgàwà-tù náadù ndirì òrù-akpà ò rò, ndàti: «Yàrí ní Idhùdu, atdíó ma mózè, nyìkpòdu nòfò dhu ònzi arí ale.»

4*Pfòmvo rí Yèsù-afí númvù dhu**(Mrk 1.12-13; Luk 4.1-13)*

¹ Wò dhu-dzidò, Kàgàwà bhà Ìlìl-Alafí náabhù Yèsù r̀arà r̀ungù ò, ndíní Pfòmvo númvù tí affina. ² Ní Yèsù nùutsi ònyà t'ònyata-tsù ifo kumì idho tí, ìnzì ndàrà ònyà nónyè r̀ó adyìbhengá màtí ndirò kùbhingá màtí. Ní àwù náadù kàlù atdíó. ³ Nìrò ní ndì pfòmvo níra àhu kà-tí, ndàdù àtìnà kà nì: «Nyi nyapè ì'ì Kàgàwà t'Ídhunà nyú tí, ní ávì kàrí odu r̀ugèrè ì, 'òngò m̀ugati tí.» ⁴ Ní, Yèsù adù dhu ádu kà tò ndàti: «Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándí dhu kati:

«Ìnzì ní m̀ugati kèlè ndì indrù tò ràdù ìpirònga nábhu,

p̀bétù Kàgàwà-li'ò rò àhu kóró òtè ní ndì ràdù ìpirònga nábhu indrù tò*.»

⁵ Tdíó, Pfòmvo náará kà nà Yerùsàlemà, ìlìl kigò ò, ndàdù kǎbhù r̀upò Kàgàwà bhà idza dò-tsírò orú ngari dò, ⁶ ndàdù àtìnà kànì: «Nyi nyapè ì'ì Kàgàwà t'Ídhunà nyú tí, ní òhè pé nyi obvò. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándí dhu kati:

«Kàgàwà rí dhu nuyá p̀bindà màlàyikà tò okúnù dò rò,

ndíní nyi nòko tí orú rò otsùna-tsírò,

akye odu nòobena pfòm nì*.»

⁷ Ní Yèsù adù dhu ádu kà tò ndàti: «Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándí dhu átò kati:

«Dhu-àkà nzá nyumvù p̀bèkù Ádr̀ungbàlè Kàgàwà-afí*.»

⁸ Wò dhu-dzidò, Pfòmvo abhù Yèsù r̀upò ádzí p̀biri-akpà dò. Kàdù kóró yà adzi dò ádr̀òdrò kámá tó p̀biri mà, kóró òyá ònzi mànà nítè kà tò. ⁹ Kàdù àtìnà Yèsù nì: «Nyi nyapè nyokò otyènu dò onzidú nyifu ma, ní kóró kòrí dhu nùbhò ma mí indù.» ¹⁰ Ní Yèsù adù àtìnà kà nì: «Índrì nyí àwù, Sitanì! Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándí dhu kati:

«Dhu àkà nyulè Ádr̀ungbàlè p̀bèkù Kàgàwà,

nyadù kà kèlè nífu atdíò.»

¹¹ Nìrò ní ndì Pfòmvo náadù ndìvà, ndàrà kà-tí rò. Kàgàwà bhà màlàyiká náadù iwu Yèsù-tí'ò, àdù àmbè kà kàsù nónzi dò.

*Yèsù rí p̀bindà kasù nòpè Gálilayà tó p̀biri ò rò dhu**(Mrk 1.14-15; Luk 4.14-15)*

¹² Yèsù níitdègu bàtizò nubhónà Yùwanì ka kósò imbi ò dhu níri, ní kàdù àrà f̀indá dhu nì Gálilayà tó p̀biri ò. ¹³ Anyì, kàdì nzá Nàzàreti tó kigò ò, p̀bétù kàdù àrà àdi Gálilayà tó r̀erù-bidò arí'ì kigò, Kàpèrnàwumù tí kátina ò. Kàpèrnàwumù ní'ì Zàbùlonà mà, Nèftalì mànà tó màlèngù ò kigò.

¹⁴ Kóró wò dhu náanzi ndì, ndíní Kàgàwà nùuno p̀bindà nabi Ìsayà-otù ò dhu náaká tí. Kàtì:

¹⁵ «Ò! Zàbùlonà bhà p̀biri mà, Nèftalì bhà p̀biri mànà,

ádr̀ungbà r̀erù-bidò r̀arà ngudhà,

Yòròdanì tó idha-akpà-adzè nà rò rí'ì p̀biri, Gálilayà,

yà ìnzì ní P̀bàyàhúdí náaróko ònà p̀biri!

¹⁶ Yà ìnò ò aróko kóró ale nála wà ádr̀ungbà awáwù.

Yà oye-sisì tó ìnò níibvù ndì dòná p̀biri ò aróko ale d̀onga

awáwù nàwù wà*.»

17 Kàpèrnawumù ndi ndàrà àhù rò ní ndi, Yèsù apè ndùnò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù, ndàrà àtìna rò: «Nyùgèrè nyí nyùbhà fùkú nzérenga. Obhó tí, òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà bhà idzi-tsu nindù wà ndi.»

*Yèsù rí ifò àwèrù núnzi dhu
(Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)*

18 Gàlilayà tó rèrù-bidò ndi ndúbhi rórò, Yèsù náala atdí ale bhà óyò inzo. Abádhí ní'ì àwèrù. Atdí-òvò ní'ì Simoni. Ngátsi ndi Simoni-òvò ní'ì Péterù. Ndirò kà t'ádòná-òvò ní'ì Àndèrèyà. Abádhí ubhína ìbhè nókýè rò imbi ní rèrù ò. 19 Ní Yèsù ati abádhí nǎ: «Nyíwù owùdu ò! Ma mí nyùgèrè, nyòngò indrù-tsu nùndu róngo, ndiní owùdu nungu tí ale tí.» 20 Ní urò rò tí, abádhí náubhà fíyó ìbhè-mbí, 'àdù òwu kòwù ò.

21 Tdítdò Yèsù náandri itseta ake, ndàdù Zèbèdayò bhà óyò inzo nála. F inzo ní'ì Yàkòbhò mà adòná Yùwaní màna. Abádhí ní'ì fíyó ìbhù ò, àbayà Zèbèdayò màna, fíyó ìbhè-mbí nòbhòlo ì í ró. Ní Yèsù adù abádhí nánzi. 22 Ní ànyirò rò tí, abádhí adù àbayà nábhà ìbhù màna, 'àdù òwu Yèsù-owù ò.

*Yèsù rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnzi, ndàdù andítale nígu dhu
(Mrk 1.9; Luk 4.44; 6.17-18)*

23 Yèsù nóongónà ùbhi kóró ngari òná Gàlilayà tó pbiri ò. Kàránà dhu ùdhe rò unduta-dzà ò rò, ndàdù àrà òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà bhà idzi tó Ídzi Màkùrù núnzi rò indrù tò. Ndirò kàránà kóró andi-tidò nígu rò, ndàdù kóró otsu-tidò nígu. 24 Ní kòyí náaká kóró Siriyà tó pbiri ò. Ndirò, ka kowúnà dhèdherò andi-tidò ní arándi ale nùmbà rò kà-fò'ò. F ale ní'ì yà nzére-alafí nà arí'ì òyà ale mà, símvótale mà, ndirò ngbóya úve ale màna. Ní Yèsù náaránà ì ale nígu rò kóró. 25 Ábhò ihé-yà nóowúnà iwu rò Gàlilayà tó pbiri ò rò, Dèkàpoli tó pbiri ò rò, Yèrùsàlemà tó kigò ò rò, Yùdeyà tó pbiri ò rò, ndirò Yòròdanì tó idha-akpà-adzè rò màtí, ì rùbhi kòwù ò.

5

*Yèsù rí Ídzi Màkùrù núnzi ihé-yà tó pbiri dǎ rò dhu
(Mrk 3.13; Luk 6.12-13)*

1 Yèsù nítdègu ihé-yà nálá, ní kùpò pbiri dò, ndàdù àdi obvò. Ní kàbhà ábhàlì náadù iwu kà-ti'ò. 2 Nírò ní ndi kádù ndòpè ndùdhe dhu abádhí tò, ndàmbe àtìna dǎ:

*Hirò nonziya ale
(Luk 6.20-23)*

3 «Hirò nonziya ale ní
yà nàkù tí arí'ì ale-afí òná rò ale,
òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà bhà idzi ní abádhí tó nídhuní!

4 Hirò nonziya ale ní,
yà kòmbí aróko nyíya-dha ò ale,
Kàgàwà nóopéya abádhí-afí nídhuní!

5 Hirò nonziya ale ní
yà ìyònga ò aróko ale,
abádhí nóokoya yà adzi-kamà tí nídhuní.

6 Hirò nonziya ale ní,
yà obhónánga ònzi ì í dhu tó àwù nà arí'ì, àdhàdhì ònyè mà idha màna-atdyú òho ka
karí dhu bhéyi ale,

Kàgàwà náadàya abádhí ózè dhu nábhà ràkà abádhí tò nídhuní.

7 Hirò nonziya ale ní
izù nábà arí'ì ódhíya dǎ ale,
Kàgàwà náabáya izù abádhí dǎ nídhuní.

8 Hirò nonziya ale ní
afíya òná rò flá Kàgàwà-nyìkpó ò ale,
abádhí náalaya Kàgàwà-ngbò nídhuní.

9 Hirò nonziya ale ní,
màràngà ò arí'ì indrù nábhù ròkò ale,
Kàgàwà náanziya abádhí pbìndà inzo tí nídhuní.

10 Hirò nonziya ale ní
obhónánga ònzi ì arí'ì dhu-okú dǎ rò ka karávu ròyá ale,
òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà bhà idzi ní'ìya abádhí tó nídhuní.

11 Ndirò, hirò nonziya ní nyí,
yà nyí ní ka karí dhu núnzi,

kavu rùkú,

kadù kóró nzére dhu-tidò náwε dukú okúdu dò rò rò.

¹² Ní nyilè nyí, nyádù òko dhèdhe ò, nyí nyabáya ádrùngbá mùkàmbà nyú òrù-akpá ò nìdhumí. Wò dhu bhèyi tí ní ndi ka kavù angyi í'í Kàgàwà bhà pbanábi rò.»

Yèsù-owù nángǔ arí ale ní yà adzi ò iko mà, awáwù màná dhu

(Mrk 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ Yèsù adù àtìná tdítédò ihé-yà ní: «Nyí ní iko yà adzi dǒ ale nzínzi ò. Pbéù, iko-òvù náapè iku, ní ka kádù kàbhù ròkyè ádhu ní tdítédò? Kà kàsù rí mbá adù í'í tdítédò. Kà ràdù àkǎ koyi iri, kadù àmbe ònángá nótsi dǒ ale-pfò ní.

¹⁴ Nyí ní ndi awáwù yà adzi dǒ ale nzínzi ò. Pbirì dǒ ka kòsì kigò náarí nzì ndòru. ¹⁵ Ndirò, ka kínzi adù tarà nòbi, kadù àtsinà ità-tsi. Pbéù, ka kádù kòbì, kadù ìlinà tarà ùlì ka karí òná orù ngari ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi ka ràdù idzá rí'í kóró ale-nyíngá náwε.

¹⁶ Ní ndi dhu bhèyi tí, dhu àkǎ fùkú awáwù ràwè kóró ale-nyíngá, ndíni abádhí ala tí idzi kàsùku, 'adù òrù-akpá ò arí'í Àbaku Kàgàwà nifù.»

Yèsù rí dhu núdhè Úyatá nífù ka kí dhu dǒ dhu

¹⁷ Yèsù adù àtìná tdítédò: «Apè nyirè nga ma rírá Músà bhà Úyatá mà, pbanábi náunco dhu màná dhu nùgolo. Ma mírá nzá abádhí nùgolo, pbéù, ma mírá ndíni mà mabhù tí i Úyatá núnò dhu rònzi ì. ¹⁸ Ma mí obhó dhu núnco fùkú: òko yà adzi mà òrù-akpá màná nóko rórò, atdí andítá-nyìkpó-tútùngba mà i Úyatá ò náawíya nzì, ràrà àhu yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì dhu ò. ¹⁹ Nírò, atdí ale náape atdí akekpa Úyatá-ngba mà núnò kòrì Úyatá nzínzi ò, ndàdù dhu ùdhe ngùkpá ale tò ròwù kùkò rǒ àtò ndi bhèyi, ní ndi ale ní'íya ndi àkèkpá ale òrù-akpá ò Ádrùngbá kamà bhà idzi ò. Pbéù i Úyatá nífù rí, ndàdù dhu ùdhe ngùkpá ale tò rífù ka átò ndi bhèyi ale, ní ndi ale ní'íya ndi òrù-akpá ò Ádrùngbá kamà bhà idzi ò ádrùngbále.

²⁰ Obhó tí, ma mátina nyí ní: nyí nyarónzina obhónángá náapè nzì òse Músà bhà Úyatá tò málímò mà, Pbàfàrisáyó màná tò obhónángá dòná, ní nyí nyotsúya nzì òrù-akpá ò Ádrùngbá kamà bhà idzi ò.»

Yèsù rí dhu núdhè indrù rákò dhu dǒ dhu

²¹ Tdítédò Yèsù adù àtìná: «Nyí nyirì wà yà abhùku tò Kàgàwà uyá dhu ndàti: <Dhu àkǎ nzá nyohò abvo. Abvo nòhò ale náká kotdì ànyàna.> ²² Pbéù, ma mí dhu òvo fùkú, mati: òdhìnà rǒ àkò ale, náká kotdì ànyàna. Ndirò, òdhìnà nàti kàdhomá tí ale, náká ádròdrò anya nítdí arí ale ròtdì anya dòná. Ndirò, ndi ale ràti òdhìnà ní: <Inyi ní àritále!> Ní ndi ale àkǎ, kobvù yà inzi aráve dhòdhòdhónganà kàzu ò.

²³ Nyí nyapè í'í perè nábhù nyí nyí màzàbahù dǒ rò Kàgàwà tò ró, dhu ràdù ise ùnú ànyirò rò inè nzére dhu ràrì'í nzínziku ò adònu nà, ²⁴ ní dhu àkǎ nyabhà ndi perè màzàbahù-ònzì, nyadù nyadu, nyòwù ndi nzínziku ò rí'í dhu ndi angyi adònu màná. Wò dhu-dzidò ní ndi, nyí nyádù nyadu, nyirà pbùkù perè nábhù Kàgàwà tò.

²⁵ Dhu nà nyí nyarì'í nà nzínziku ò òdhìnu náapè àmbe àrà dǒ nyobhù, nyádù òko nyámbe òwu dǒ atdíkpá ka màná dhèwanì ò, ní dhu àkǎ nyonzi obi, nyirì nyí, nyitò ndi dhu, inzá nyí nyapè òwu ùvò anya t'ítàtì t'ále-ònzì rórò. Imbá k'í ndi dhu bhèyi rò, kà ràdù nyabhù kotdì ànyànu, kadù nyabhù pùrùsì ròsò nyí imbi ò. ²⁶ Ma mí obhó dhu núnco indù: nyí nyí nzì adù àhu imbi ò rò inzá nyí nyùbho dènu kà kotdì dhu riku kóró rórò.»

Yèsù rí dhu núdhè m̀nyòni dǒ dhu

(Mrk 9.43,47-48)

²⁷ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìná: «Nyí nyirì wà yà ka kuno dhu, kati: <Dhu àkǎ nzá nyonzi m̀nyòni.> ²⁸ Pbéù ima, ma mátina nyí ní: atdí kpatsibhále náapè ngàtsi ale-ve dǒ nga nándà, ndàdù kàtdyú nóhò, ní ndi ale nónzi wà m̀nyòni ndi tsibhále nà afina ò.

²⁹ Ní dhu náapè í'í, fangà tò nyìkpónu náarí nyabhù nyotsù nzérenga ò dhu tí, ní dhu àkǎ nyitá ka, nyadù itùnà nyobvù itse rùnù rò. Obhó tí, dhu àkǎ wà nyiwí atdí ngbònu-róngá-ngba, ròsè kóró ngbònu nóbvù ka kí inzi aráve dhòdhòdhónganà kàzu ò dhu dòná. ³⁰ Ndirò, dhu náapè í'í, fangà tò otsùnu náarí nyabhù nyotsù nzérenga ò dhu tí, ní dhu àkǎ nyotdì ka, nyadù òbvùnà itse rùnù rò. Obhó tí, dhu àkǎ wà nyiwí atdí ngbònu-róngá-ngba, ròsè kóró ngbònu nóbvù ka kí inzi aráve dhòdhòdhónganà kàzu ò dhu dòná.»

Yèsù rí dhu núdhè kpatsibhále mà rí 'àbhà

pbìndà tsibhále nà dhu dǒ dhu

(Màt 19.9; Mrk 10.11-12; Luk 16.18)

³¹ Tdítdǒ Yèsù adù àtìnà: «Ka kati átò: «Pbìndà tsibhále nódho rí ale náká ndándí ubháta tó bhàrwà, ndàdù àbhunà kà-fó.» ³² Pbétù ima, ma mátina nyí ní: «Atdí ale mà náapé pbìndà tsibhále nódho inzà ní m̀nyòni kònzìnà dhu-okú dò rò tí, ní ndi ale nítsu wà pbìndà tsibhále m̀nyòni ò, ndi tsibhále mà rádù òwu ùmba ngàtsi kpatsibhále nà nídhuní. Ndirò, ndi òdho ka kòdho tsibhále nà ì nùmbà ale nádù í'ì iwà m̀nyòni nònzì átò.»»

Yèsù rí dhu núdhě dhu t'ótsota dǒ dhu

³³ Tdítdǒ Yèsù adù àtìnà: «Nyí nyírì wà yà abhúku tò ka kayá dhu, kati: «Àpé nyàtsò dhu títò dǒ, pbétù dhu àká nyònzì yà Ádrùngbàle Kàgàwà-ònzì nyí nyótsò ònzì nyí nyònzina dhu tí dhu*» ³⁴ Pbétù, ma mátina nyí ní: Àpé nyàtsò dhu akekpá màtí. Àpé nyàtsò dhu òrù-akpà-òvò rǒ màtí, Kàgàwà náaradi dóna tombi ní ndi nídhuní. ³⁵ Àpé nyàtsò dhu yà adzi-òvò rǒ màtí, Kàgàwà náarí p̄fona ùlì róngá ní ndi nídhuní. Àpé nyàtsò dhu Yèrùsalemà tó kígò-òvò rǒ màtí, ádrùngbá Ádrùngbá kamà bhà kígò ní ndi nídhuní. ³⁶ Ndirò, àpé nyàtsò dhu òdho-òvò rǒ màtí, inzì nyí nyádù atdí àyí-vé-ngba mà nábhà rǒtì, ndirò ngàtsi ní rǒpfo nídhuní. ³⁷ Obhó dhu tí rí'ì dhu náká nyàtì ònzì ní obhó dhu tí. Ndirò, ònzì ní obhó dhu tí rí'ì dhu náká nyàtì ònzì ní obhó dhu tí. Wò dhu dǒ ka kísena ngàkpá dhu nádù í'ì nzére ale, P̄fomvo bhà rò ìrà dhu.»

Yèsù rí dhu núdhě nzére dhu núbhò ka kí nzére dhu ní dhu dǒ dhu (Luk 6.29-30)

³⁸ Yèsù adù àtìnà tdítdǒ: «Nyí nyírì wà yà ka kuno dhu, kati: «Ale-nyìkpó ale-nyìkpó ari ò, ndirò ale-kù ale-kù ari ò*» ³⁹ Pbétù ima, ma mátina nyí ní, dhu ràká nzà nyùbho nzére dhu nzére dhu ní. Atdí ale náapé ngàngànù òpbi fangà dónà rò, ní dhu àká nyugèrè ígù dónà ngàngànù kà rǒpbi átò. ⁴⁰ Atdí ale náapé ndòzè ndàrà nyòbhè dhèwaní ò, ndíni ndakò tí rànù simisi, ní dhu àká nyiwa rànù kotì átò, nyabhà kà tò. ⁴¹ Atdí ale náapé nyutù òbi ní nyanò dóna dhu, nyarà nà atdí kilòmètèrè tí, ní dhu àká nyanò ka, nyarà nà óyò kilòmètèrè tí. ⁴² Atdí ale náapé dhu ònzì funú, ní dhu àká nyabhà ndi dhu kà tò. Ndirò, kápé dhu ònzì ndèwu funú, ní dhu àká nzà nyuvò nyi ndi dhu rò.»

Yèsù rí dhu núdhě òmvù nózè ka kí dhu dǒ dhu (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìnà: «Nyí nyírì wà yà ka kuno dhu átò, kati: «Dhu àká nyozè òdhinu, nyadù pbùkù òmvù nòndrò.» ⁴⁴ Pbétù ima, ma mátina nyí ní: Dhu àká nyozè fàkú òmvù, nyadù òwu nyàtsò rǒ rùkú arávu ale dǒ. ⁴⁵ Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyadù òngo òrù-akpà ò arí'ì Àbaku Kàgàwà bhà inzo tí. Obhó tí, ka ní ndi adyifò nábhù arí rìkà nzére dhu ònzì arí ale mà, ídzi dhu ònzì arí ale màna dǒ. Ndirò kàrí ígye nábhù rìkò obhónána ònzì arí ale dǒ, ònzì arí kònzì ale màna. ⁴⁶ Nyí nyapè yà nyí nózè ale kèlè nózè, ní ádhu Kàgàwà adèya àbhunà fàkú perè tí? Pàratà tó pbàndómbé mà náatí obhó dhu nònzì átò ndi dhu bhèyi tí? ⁴⁷ Ndirò adókú-tsù tí nyí nyí mùlèmbè nóngù rò, ádhu ndi ádrùngbá dhu tí nyí nyarónzina? Inzá Kàgàwà ná'ù ale mà náatí obhó dhu ònzì ndi dhu bhèyi tí átò? ⁴⁸ Ní, dhu àká nyí'ì mbá afátá nà ale tí, ádhàdhì òrù-akpà ò arí'ì Àbaku Kàgàwà narí mbá afátá nà ale dhu bhèyi.»

6

Yèsù rí dhu núdhě perè núbho ka kádù tí dhu dǒ dhu

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìnà: «Nyàndà nga mbèyi ònzì ònzì ònzì dhu tí rí'ì dhu òndrù tò òndrù-nyìkpó ò rò, ndíni ka kala tí nyí. Ndi dhu bhèyi nyí nyapè kònzì, ní òrù-akpà ò arí'ì Àbaku Kàgàwà rí nzì adù perè núbho fàkú. ² Ní, perè nábhù nyi nyí nyonzi òndrù-dzàna ní rò, dhu àká nzà nyabhà ka ikù ò, ádhàdhì oyoyo idaya nà ale náarí kònzì unduta-dzà ò rò ndirò ngudhà ò rò màtí dhu bhèyi. Abádhì náarí dhu ònzì ndi dhu bhèyi ndíni ka kifá tí ì. Ma mí obhó dhu núnò fàkú: abádhì nába wà fíyò mùkimbà angangyi. ³ Pbétù ònzì, perè nábhù nyí nyí nyonzi òndrù-dzàna ní rò, dhu àká nzà nyabhà ígù tò òtsúnù rùnì fangà tó òtsúnù rábhuna dhu. ⁴ Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyabhà perè rádù àdi òdhu ò. Ndirò, Àbanu Kàgàwà, yà òdhu ò dhu nálá arí ale, ní rádù mùkimbà nábhù òndrù.»

Yèsù rí ale nítsò ka kádù tí dhu núdhě dhu (Luk 11.2-4)

* 5:33 5.33 Law 19.12; Ozt 30.3; Tòr 23.22-24 * 5:38 5.38 Law 24.20; Tòr 19.21

⁵ Tdítdō Yēsù adù àtìna: «Nyìtsò nyí nyí rò, dhu àkà nzá nyònzì nyí oyoyò idàya nà ale náarí 'ònzì dhu bhéyi. 'Itsò ì ì rò, abádhí náarí 'òzè 'ìtsò ì orú ì ikò rórò unduta-dzà ò rò, ndirò otu-yàgá ò rò màtí, ndíní kóró ale náala tí ì. Ma mí obhó dhu núnò fùkù, abádhí nábà wà fíyò mùkimbà. ⁶ Pbéùtù inyi, nyìtsò nyí nyí ònà kàsùmì ò, dhu àkà nyòtsù pbùkù kàluga ò, nyadyì tsùnù ànyì, nyadù nyìtsò yà ànyì rí'ì òdhù ò Àbanu Kàgàwà rò. Ní, òdhù ò nyí nyònzina dhu àlā arí ndi Àbanu Kàgàwà, ràdù perè nábhu indù.

⁷ Ní, nyìtsò nyí nyí rò, dhu àkà nzá nyùnò ìmbá tìya nà ote abho, yà inzà Kàgàwà ná'ù ale náarònzina dhu bhéyi. Abádhí náarí inga nírè, abho ì òtè rò nga rārì ndi Kàgàwà ràdù ì únóna dhu nírì nì. ⁸ Ní, dhu àkà nzá nyònzì nyí abádhí bhéyi. Obhó tí, Àbaku Kàgàwà núnì wà àkà àkà fùkù dhu, inzà nyí nyapè ndi dhu ònzì foná rórò màtì.

⁹ Ní, kànì nyí nyadù nyìtsò tí dhu:

òrù-akpà ò arí'ì Àbakà Kàgàwà,

Ábhù òvònu rilè ndì,

¹⁰ ábhù idzi ònyu nyí nyí dòkà ònà idho rākā,

ábhù nyí nyòzè dhu róngò ndònzì yà adzi dō, òrù-akpà ò arí ndònzì dhu bhéyi.

¹¹ Íbhò yà bilínganà nyí nyaríbhona ònyù indo fākā.

¹² Ëbà fākā afátá fākā,

àdhàdhì mǎ marí dhu nùba onziká dhu nùfá ale tò dhu bhéyi.

¹³ Ndirò àpé nyabhù p̄fòmvo rùmvù afika,

pbétù, ódo mǎ wò ndi Nzére ale rò rò.

[Obhó tí, Idzi t'ónyuta mà, ádrùngbànga tó obi mà, ádrùngbànga tó awáwù mà nàkà inyi nà tí dhòdhóhóngà nà. Àmìnà.]

¹⁴ Obhó tí, nyí nyapè dhu nùbà onzikú dhu nùfá ale tò, ní òrù-akpà ò arí'ì Àbaku Kàgàwà ràdù dhu nùbà átò fùkù. ¹⁵ Pbéùtù, inzà nyí nyapè dhu nùbà onzikú dhu nùfá ale tò, ní Àbaku Kàgàwà rí nzi adù dhu nùbà átò fùkù.»

Yēsù rí dhu nùdhè ònyù t'ónyuta-tsù nùtsi ka kádù tí dhu dō dhu

¹⁶ Tdítdō Yēsù adù àtìna: «Ònyù t'ónyuta-tsù nyí nyùtsì rò, dhu àkà nzá nyòkò izùku ò, oyoyò idàya nà ale náarònzina dhu bhéyi. Abádhí náarí nyíya wòyò nùgèrè, ndíní kóró ale náala tí ònyù t'ónyuta-tsù ì ùtsì dhu. Ma mí obhó dhu núnò fùkù: abádhí nábà wà fíyò mùkimbà angyangyi. ¹⁷ Pbéùtù inyi, ònyù t'ónyuta-tsù nyí nyùtsì rò, dhu-àkà nyu'ò nyína rilā, nyadù ndrùù róngu akye nùtri dùnu rò àyì ò, ¹⁸ akye kóró ale náalana ònyù t'ónyuta-tsù nyí nyùtsì dhu nì. Pbéùtù, Àbanu Kàgàwà yà òdhù ò rí'ì ànyì, ní ndi àkà ndùnì ka. Ndi dhu bhéyi ní ndi Àbanu Kàgàwà, yà òdhù ò nyí nyònzina dhu nálā arí, náadùya perè àbhù indù.»

Yēsù rí dhu nùdhè òrù-akpà ò ka kí ongyéngá-tsù nùndù dhu dō dhu

(Luk 12.33-34)

¹⁹ Tdítdō Yēsù adù àtìna: «Dhu àkà nzá nyùndu ongyéngá-tsù fùkù yà adzi dō. Ànyì, akuku mà kéngézè mà nà náarí dhu inzà, ndirò ànyì ogbotále náarí idza-tsù nùkò, 'adù òyá dhu nùmbà. ²⁰ Pbéùtù, dhu àkà nyùndu ongyéngá-tsù fùkù òrù-akpà ò, yà inzà akuku mà kéngézè mà nà náarí dhu inzà ì, ndirò inzà ogbotále náarí idza-tsù nùkò, 'adù òyá dhu nùmbà ì. ²¹ Obhó tí, pbùkù ongyéngá náarí'ì ì nga ní ndi afínu ràdù ì ì nì.»

Ale-nyìkpó ní ale-ngbò rò tarà dhu

(Luk 11.34-36)

²² Wò dhu-dzidò, Yēsù adù àtìna: «Ale-nyìkpó ní ale-ngbò rò tarà. Ní, nyìkpónu náapè ì'ì idzi rò rò, ní kórò ngbònu ràdù ì'ì awáwù ò. ²³ Pbéùtù nyìkpónu náapè ì'ì andi nà, ní kórò ngbònu ràdù ì'ì inò ò. Nírò, afínu ò rí'ì awáwù náapè òngo inò tí, ní ndi inò-yà tí mbá adù ì'ì ádrùngbá nyú?»

Kàgàwà-kàsù mà yà adzi dō ònzì-kàsù mà nà

(Luk 16.13)

²⁴ Yēsù adù àtìna tdítdō: «Atdí ale mà rí nzi àdù óyò ádròdrò ale-kàsù nónzi atdíkpá, atdí kàsùmì ò. Kà ràdù atdí ádrùngbàle nòndrò, ndàdù ngàtsi ádrùngbàle nòzè. Ndirò, kà ràdù ndàpba atdí ale rò, ndàdù ngàtsi ale nìdzèlè. Ní ndi dhu bhéyi tí, nyí nyí nzi àdù Kàgàwà-kàsù nónzi atdíkpá yà adzi dō ònzì-kàsù mà nà.»

Inzà dhu àkà kitù ale-afí yà adzi ò dhu nì dhu

(Luk 12.22-31)

²⁵ Wò dhu-dzidò, Yēsù adù àtìna tdítdō: «Kòñì wò dhu-okú dō rò ní ndi ma mátina nyí nì: dhu rākā nzá nyítù afikù fùkù ípirònga mà ngbòku mà nà dhu nàndà dhu nì, nyámbe

àtìna dǒ: nyí rǎrǐ àdhu ònyu, nyí rǎrǐ àdhu òmvù, ndirò nyí rǎrǐ àdhu ùfǒ rùkú. Ìndrù bhà ípìrǒnga nòsè tí nzá ònyù dǒnǎ? Ndirò, ale-ngbò nòsè tí nzá mberù dǒnǎ? ²⁶ Nyàndà pé ɔrú arángìlì àrè: abádhí arí nzi inga nóbhì, ndirò abádhí arí nzi ònyù nógú. Abádhí arí nzi ònyù-tsù mà nùndù óngòlì ò, pbétù òrù-akpá ò arí'í Àbaku Kàgàwà náarí abádhí nóngù. Ní nyí, nyí nyúdá tí nzá ì àrè kóró? ²⁷ Ádhi pbá ale ndi nzínziku ò, wò afína ndi nditù abho dhu rádù idhòna nítro atdí idho nì màtì yà adzi dǒ? ²⁸ Ndirò, ádhu nyí nyarí afikú nítù rùkú nyí nyúfóna dhu nì ní? Nyàndà pé inga ò màuwà náarí inga tí dhu: abádhí arí nzi kasu nónzi, ndirò abádhí arí nzi mberù nódýù. ²⁹ Pbetù, ma màtina nyí ní: kóró pbìndà ònzi-iyá ò, ádrùngbá kamà Sòlòmónì nyú mà, náafó nzá findá aya rákǎ ádhàdhì kòkò màuwà nzínzi ò, atdí màuwà tó aya ná màtì atdí mberù mà. ³⁰ Irí-bí ní indo tí rínga inga ò, kadù òvùnà tsútsá tí kázù ò dhu. Pbetù, Kàgàwà náarí abádhí ùfǒ mbéyi nyú. Ní Kà tí nzi àdù nyúfó mbéyi nyú ròsè ì irí-bí dǒnǎ, nyí, ákè a'uta ná alé? ³¹ Nírò, dhu àkǎ nzá nyítù afikú nyáti: «Má mí àdhu ònyu? Má mí àdhu òmvù? Ndirò ròkǎ má mí àdhu ùfǒ?» ³² Obhó tí, inzá Kàgàwà ná'ù ale ní ì afiyya nítù arí, àmbe kóró kòkò dhu nómè dǒ. Pbetù, òrù-akpá ò arí'í Àbaku Kàgàwà núnì wà nyí rǎrǐ'ì kóró ì dhu-atdyú ná.

³³ Ní wemberè tí, dhu àkǎ pé nyòmè òrù-akpá ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi, findá obhónanga màná. Ndirò ní ndi, Àbaku Kàgàwà rádù kóró dhu-tsí námà àma tí fùkú. ³⁴ Ndirò, dhu àkǎ nzá nyítù afikú tsútsànga tó dhu ní. Tsútsànga tó dhu nándà nga tsútsànga ná tí, ndirò indonga tó àpbè nákǎ wà indonga ná tí.»

7

*Yèsù rí dhu núdhě indrù-ànyǎ t'ítàtì dǒ dhu
(Luk 6.37-38,41-42)*

¹ Tdítdǒ Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Dhu àkǎ nzá nyítù ngùkpá ale-ànyǎ, akye Kàgàwà náadèyá ànyáku ìtdì ní. ² Obhó tí, Kàgàwà nítùdiya ànyáku ádhàdhì nyí nyarí indrù-ànyǎ nítù dhu bhéyi. Ndirò kúdhèya dhu fùkú yà nyí nyarí dhu ùdhé ngùkpá ale tó ònǎ mǔgèrè ò tí. ³ Ádhu nyí nyí odhìnu-nyìkpó ò ìtsì kǎkò-ngba kèlè nǎlá, inzì nyadù yà nyìkpónu ò rí'ì itsukpó-tsùdò-ngba nyú nínè ní? ⁴ Nyí nyádù àtìna ìngbá dhu bhéyi odhìnu ní: «Ìtsè midiyi wò nyìkpónu ò rí'ì kǎkò-ngba», àzèmbè itsukpó-tsùdò-ngba nyú nóongó ì'ì nyìkpónu ò? ⁵ Nyí ní ɔyoyò idàna ná ale. Ípfó pé nyìkpónu ò rí'ì itsukpó-tsùdò-ngba angyi, ndirò ní ndi, nyí nyádù odhìnu-nyìkpó ò rí'ì kǎkò nídyi nyí nyí tí dhu nála mbéyi.

⁶ Dhu àkǎ nzá nyǎbhù Kàgàwà tò ka kútri dhu ìtsè tó, ndirò dhu àkǎ nzá nyǎwà fùkú yòkpó adù-ònzì, akye abádhí adùna kà-ònga òtsi pfóya ní, ndirò akye abádhí adùna 'ùgèrè 'ùka nyí ní.»

*Dhu ònzi ka kí dhu mà, dhu ònè ka kí dhu mà, tsátsù ìtdǒ ka kí dhu màná
(Luk 11.9-13)*

⁷ Yèsù adù àtìna tdítdǒ: «Dhu àkǎ nyònzì nyí nyí atdyúna nóho dhu, nírò ní ndi ka kádù kàbhù fùkú. Dhu àkǎ nyòmè nyí nyí atdyúna nóho dhu, nírò ní ndi, nyí nyádù kábà. Ndirò dhu àkǎ nyítù tsátsù, nírò ní ndi, ka kádù kápfo fùkú. ⁸ Dhu nònzì ale tó ní ndi ka kádù ndi dhu nábhù. Dhu nònè ale ní ndi rádù ndi dhu àbà, ndirò tsátsù nítù ale ní ndi, ka kádù kápfo findá. ⁹ Ádhi pbá ale ndi nzínziku ò rádù odu àbhù pbi ìngba tó, mǔgati kònzì foná rò? ¹⁰ Ndirò, ádhi pbá ale ndi ìbhè pbi ìngba ònzi foná rò rádù osu àbhù kà tó? ¹¹ Nyí nyú, nzèrè ale tírò, nyí nyarí ídzi dhu núbhó fùkú inzo tó. Ní, òrù-akpá ò arí'í Àbaku Kàgàwà rádù àdi ìngbá dhu bhéyi inzà ndi ndàbhù foná ka kònzì ídzi dhu ì dhu nònzì foná ale tó ròrò?»

¹² Dhu àkǎ nyònzì ídzi dhu ngùkpá ale rò, ádhàdhì nyí nyòzè abádhí rònzi ka rùkú dhu bhéyi. Wòrì ní ndi Músà bhà Úyátá mà, Kàgàwà bhà pbànbí náandí dhu màná núnno dhu.»

*Yèsù ròte ndi nípbǒ tsátsù dǒ dhu
(Luk 13.24)*

¹³ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìna: «Dhu àkǎ nyòtsù ndi nípbǒ tsátsù ò. Obhó tí, yà indrù bhà ípìrǒnga ráwì dhòdhòdhónga ná ì ka kòtsù ònǎ tsátsù rí'ì ádrùngbá nyú, ànyí rǎrǎ otu rádù ì'ì ihù nyú. Ndirò ndi tsátsù ò rótsù, 'adù òwu ànyí ale náarádù ì'ì ibí nyú. ¹⁴ Pbetù, dhòdhòdhónga tó ípìrǒnga nábà ka kí ì, ka kòtsù ònǎ tsátsù narí ndi nípbǒ tsátsù, ànyí rǎrǎ otu rádù ì'ì ákèkpá otù-ngba nyú. Ndirò, ndi tsátsù alá rí, 'òtsù ònǎ, 'adù òwu ndi otu ò ale náarádù ì'ì ngúfe nyú.»

Itsu núní ka karí kpóna rǒ dhu
(Luk 6.43-44)

¹⁵ Tdítdǒ Yèsù adù àtìna: «Nyòdo nyí mbèyi tìtò tó p̀b̀anábí rǒ r̀ò. Abádhí náarítsu ǹz̀inziiku ǒ tamà-ndí ì ùfǒ r̀oyá r̀ór̀ò, p̀b̀ètù afiya ònà r̀ò 'adù ì'ì òr̀òr̀ù tsamangèrè nyá. ¹⁶ Nyí nyádù abádhí núní f̀iyó nzére m̀t̀s̀o r̀ò. V̀inyò-kp̀ò ǹópè ka tí adù òpè okpèna nà itsu dǒ? Ndirò mùtini-kp̀ò ǹópè ka tí adù òpè ilé dǒ? ¹⁷ Kóró idzi itsu-tidò náaródhina ní idzi itsu-kp̀ò. P̀b̀ètù nzére itsu-tidò náaródhina ní nzére itsu-kp̀ò. ¹⁸ Íd̀zi itsu-tidò r̀í ǹz̀í adù nzére itsu-kp̀ò ǹódhì, ndirò nzére itsu-tidò r̀í ǹz̀í adù idzi itsu-kp̀ò ǹódhì. ¹⁹ Kóró itsu, yà inzí arí idzi itsu-kp̀ò ǹódhì, nukéré ka karí kawá kàzù ò. ²⁰ Ní ndi dhu bhèyi tí, nyí nyádù tìtò tó p̀b̀anábí núní f̀iyó nzére m̀t̀s̀o r̀ò.»

Òrù-akpà ǒ Ádrùngbà kamà bhà idzi ò otsúya ale
(Luk 13.25-27)

²¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna: «Ínzí ní kóró ale, yà mitdè arí 'ámbe àtìna dǒ: Ádrùngbàlè, Ádrùngbálé, i òrù-akpà ǒ Ádrùngbà kamà bhà idzi ò otsúya, p̀b̀ètù ànyì otsúya ale ní kàkà òrù-akpà ò arí'ì Ábadu Kàgawà ózè dhu ǹónzi arí ale kèlè. ²² Ndi ǹngani, àbhò ale ǹowuya àtìna r̀ò ma ní: <Ádrùngbàlè, Ádrùngbálé! Tí obhó mǎ ndi Kàgawà bhà Íd̀zi M̀akùr̀ù mǎ m̀unò indrù tò òv̀onù r̀ò? Tí obhó mǎ ndi nzére-alafí mǎ mipfo indrù ò r̀ò òv̀onù r̀ò? Ndirò tí obhó mǎ ndi mǎ manzi àbhò wìwì nyá òv̀onù r̀ò?> ²³ Nírò ní ndi ma maraya dhu òv̀ò r̀ò kpangba abádhí tò mati: <Ínzá ma m̀uní nyí akekpá matí, nyindirí nyí itse tídù r̀ò, nyí nzérenga ònzi arí ale tírò.»

Ɔyǒ idza-tidò tó mbóli
(Luk 6.47-49)

²⁴ Kùtsa ndi ndí d̀onà r̀ò ǹí, Yèsù adù àtìna: «Yà ma m̀unò dhu ǹiri r̀í, ndàdù ònzìnà ale, ní r̀í ndìlì nyìkpóna ótdyù ale, yà bhalabhala dǒ p̀b̀indà idza narè bhèyi. ²⁵ Igye ǹiikó, idha rùtù nì. Ní igye-dha náakpà ndi idza-pfò, awe ràdù òpili obi nyá nà ndi idza r̀ò. P̀b̀ètù, ndi idza náadù ǹz̀á ndàdrù, bhalabhala dǒ ka karù kà-pfò nídhunì. ²⁶ P̀b̀ètù, yà ma m̀unò dhu ǹiri r̀í inzí ndàdù ònzìnà ale, ní r̀í ndìlì nyìkpóna ǒ iwí nà ale, yà ɔ̀okpò dǒ p̀b̀indà idza nasì bhèyi. ²⁷ Igye ǹiikó, idha rùtù nì. Ní igye-dha náakpà ndi idza-pfò, awe ràdù òpili obi nyá nà ndi idza r̀ò. Ní ndi idza náadrù ndi drùu!»

Idho r̀í indrù nukǒ Yèsù nùdhe dhu tí f̀iyò dhu dǒ dhu
(Mrk 1.22; Luk 4.32)

²⁸ Yèsù nùtdègu ihé-yà tò ndi ndùbhi ùdhenà r̀ò, dhu t'ùdhetà nító, ní idho nùuko i ihé-yà kà r̀í dhu nùdhè f̀iyò tí dhu dǒ. ²⁹ Obhó tí, kàbhà dhu t'ùdhetà nù'ì mbà àdhàdhì Músà bhà Ɔyátá tó m̀alímó tó dhu t'ùdhetà bhèyi, ndirò kàránà dhu nùdhe r̀ò ádrùngbànga tó obi nyá nà.

8

Yèsù r̀í kíkí nà atdí ale nígù dhu
(Mrk 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Yèsù nùtdègu àwù p̀b̀iri dǒ r̀ò, ní ihé-yà adù òwu kòwù ǒ. ² Nírò ní ndi kíkí nà atdí ale nùtò ndi, nditsi ndòkò ɔtdyàna dǒ Yèsù-ònzí, ndàdù àtìna kà ní: «Ádrùngbálé, nyí nyòzè ka nì, dhu òfò nga nyigù ma.» ³ Ní Yèsù agba ɔtsúna ndàp̀balá kà-ngbò, ndàdù àtìna kà ní: «Íwà ma mòzè wò nyi nyànò dhu. Ní ǒgù!» Ní ànyì r̀ò r̀ò tí, wòrì ale-r̀ò kíkí náadù ǒgù. ⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna kà ní: «Írì dhu mbèyi! Àpè nyànò wò dhu atdí ale tó matí. P̀b̀ètù, àrà nyítè nyi nyilì nyi tí dhu p̀b̀akùhání tò. Ndirò, nyádù nyabhù yà Músà bhà Ɔyátá ǹunò perè Kàgawà tò, ndíni iwà nyi nyògù dhu naví tí kóró ale tò.»

Yèsù r̀í p̀banówí dǒ ádrùngbàlè bhà kasutále nígù dhu
(Luk 7.1-10; Yùw 4.46-54)

⁵ Kàp̀èrnàwumù tó kigò ò Yèsù r̀òtsù ònà kàsùmí ǒ, P̀b̀arómá tó p̀b̀iri ǒ, atdí miyà p̀banówí dǒ atdí ádrùngbàlè ǹíra Yèsù-tì'ò. Kàdù ndìtsò kà-r̀ò, ndònzì m̀udzàna f̀oná, ⁶ ndàtì: «Ádrùngbálé, p̀b̀akà kasutále r̀í'ì ara dǒ ndi ndàyi idzá ró. Kà-ngbò nùve wà, ní kà r̀andi atdídǒ nyá.» ⁷ Ní Yèsù adù àtìna kà ní: «Àrà ma m̀arà p̀b̀akù, madù kigù.» ⁸ P̀b̀ètù, wò p̀banówí tó ádrùngbàlè náadù dhu àdu Yèsù tò, ndàtì: «Ádrùngbálé, dhu-àkà ǹz̀á nyarà àhu p̀b̀akà, inzà ma mìli ma nyi nyádù òtsù p̀b̀i idza ale bhèyi nídhunì. P̀b̀ètù, òrì atdí dhù-ngba kèlè, ní p̀b̀akà kasutále ràdù ǒgù atdídǒ. ⁹ Ima nyá, yà ma mí'ì irò r̀ò, ma mí'ì inè dùdu-tsirò ádròdrò ale nà, ndirò ma mí'ì inè ma marúvina p̀banówí nà. Ma mapè àtina atdí m̀unowí nì: <Àrà ndàlù!>, ní kà ràdù àrà ànyì. Ma mapè àtina

ngàtsi múnòwì nǎ: «frà àzù!» Ní ka ràdù irà. Ndirò ma mapé àtina pbàkà kasutále nǎ: «Ǫnzì yà dhu!» Ní kà ràdù ndi dhu ònzì.»

¹⁰ Ní wò pbànowí dǔ ádrùngbàlè núnò dhu ndi ndirò rò, idho núuko Yèsù atdidò. Ní kǎdù àtina owùna ð rùbhi iwu rò ale nǎ: «Ma mí obhò dhu núnò fùkù. Inzá ma mapé yà dhu bhéyi a'uta-tidò nà ale nálá atdí màtí Pbàisràyéí tò pbirì ð. ¹¹ Ní ma màtina kpangba nyí nǎ, ábhò ale nyú níwúyà adyifò náarí ndító iná rò màtí ndirò adyifò náaròtsu iná rò màtí, àdù dhu ònyè atdikpá Àbràhamù mà, Ìsakà mà, Yàkòbhò mà, òrù-akpá ð Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ð. ¹² Phétà, wò ndi òrù-akpá ð Ádrùngbá kamà bhà idzi ð àkànà 'òkò ale nyú ní ka kipfoya, kawà iri inò ð. Ányì ní'ya odzi mà, ale-kù t'átrita mà.»

¹³ Wò dhu-dzidò, Yèsù àdù àtina wò pbànowí dǔ ádrùngbàlè nǎ: «Árà pbùkù! Wò nyi nyà'ù ndònzì ràdù dhu tí dhu, náká ndònzì ndi indù.» Ní wò dhu Yèsù núnò òná kàsùmì ð tí, wò pbànowí dǔ ádrùngbàlè bhà kasutále náadù ògù dòtsí.

Yèsù rǎ ábhò ale nígù fiyò andi ð rò dhu

(Mrk 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù arà Péterù bhà. Ní idza ndi ndòtsu rò, kǎtù Péterù bhà aguna-àyì ara dǔ àyi rò, atdidò andi ábhù kǎzù rùtò ndi òna ná nídhunì. ¹⁵ Ní Yèsù apbalá kòtsù-ngbò, kà ràdù ògù atdidò. Ní kǎdù ndivà, ndàdù ndòpè ndòbhòlò ònyè Yèsù tò.

¹⁶ Pbítsòngànà, ka kumba ábhò ale yà nzére-alafí nà arí'ì òyà, kiwù nà Yèsù-ti'ò. Ní Yèsù náarànà nzére-alafí nípfò rò abádhi ò rò òtèna ní tí, ndàdù andi nà ale nígu kórò.

¹⁷ Ndi dhu bhéyi ní ndi, yà Kàgàwà bhà nabi Ìsayà núuno dhu náaká. Kǎtí: «Kítdu àlè tó ivívinga,

ndàdù àlè rò andi tó itunga nánò*.»

Yèsù-owù nòzè 'àngu ale

(Luk 9.57-62)

¹⁸ Yèsù níitdègu ihé-yà nálá ngbòna nàkpòrò rò, ní kǎdù àtina pbìndà ábhàlì nǎ: «Kàda rèrù-adzè.» ¹⁹ Nírò ní ndi Músà bhà Úyátá tó atdí màlimò náandri Yèsù-ti'ò, ndàdù àtina kà nǎ: «Màlimò, ma móngò ùbhi owùnu ð kórò ngari ð nyi nyúbhi i naná.» ²⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tó ndàtì: «Ayíwé mà náarí inè bhúya nà, ndirò yà orú arángilì àrè mà náarí'ì inè idzàya nà. Phétà, Ìndrù t'ídhunà rǎ ndòkò, ndàlì dóna obvò róngà mà náarí'ì mbá.» ²¹ Ndirò, kàbhà ábhàlì nzínzi ð atdí ale náati kà nǎ: «Ádrùngbàlè, itse mara motdú pé ábadu angyi.» ²² Ní Yèsù adù dhu àdu kà tó, ndàtì: «frà owù-du ð, úbhà kòkò abvo rùtdù fiyò abvo.»

Yèsù rǎ àpùpù nábhù ridè dhu

(Mrk 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Yèsù níitdègu ùpò ibhù ð, ní kàbhà ábhàlì náadù ùpò átò kòwù ð. ²⁴ Ní kòmbómbí tí, ádrùngbá àpùpù náapè ndòpìlì atdidò rèrù dǔ, màkàrà ràdù 'òpè 'àwà ì ibhù ð. Phétà, Yèsù náadù ì'ì òdhò ndi ndòdhò rò. ²⁵ Ní kàbhà ábhàlì náandri kà-ti'ò, 'inga ka idho ð rò, 'àti: «Ádrùngbàlè, ígù àlè! Kànì àlè kúve!» ²⁶ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tó, ndàtì: «Ádhu nyí nyí odo ònzì ní? Nyí ní aké a'uta nà ale!» Nírò ní ndi Yèsù adù ndivà ndidè, ndàdù òte orú tìna nyú nà awe mà, rèrù ð idha màna ní, inga ràdù inè bhii. ²⁷ Idho núuko ábhàlì atdidò, ràdù 'òpè 'òtè nzínzi yà ð 'àmbe àtina dǔ: «fngbàgà ale-tidò yà, awe mà, rèrù ð idha màna dhu náarí tsànà dhu níri?»

Yèsù rǎ nzére-alafí nà arí'ì òyà óyò ale nígù dhu

(Mrk 5.1-20; Luk 6.26-39)

²⁸ Wò dhu-dzidò, Yèsù níitdègu arà àhu rèrù-adzè, Pbàgèrasi tó pbiri ð, ní óyò ale yà nzére-alafí nà arí'ì òyà, núuvò yà indrù ùtdù ka karí òná ngari ð rò, 'iwù Yèsù-ti'ò. Ì ale ní'ì atdidò arí òrù ale, inzi atdí ale mà ràdù arà ndòzè rò ndùdà ndi ngari òná. ²⁹ Ní abádhi adù òkù, 'àti Yèsù nǎ: «Ádhu nyi nyozè mà nà Kàgàwà t'Ídhunà? Nyi nyirà tí irò ndiní nyavù tí ròkà angyangyi, àdì ndi avuta-idhò nádi rórò?» ³⁰ Wò ndi kàsùmì ð, àdù tó ádrùngbá màhò ní'ì itseta abádhi tí rò, ànyù ì ànyu rò. ³¹ Ní kòkò ale ð rǎ'ì nzére-alafí náitsò ð Yèsù rò, 'àti: «Nyí nyapé nyozè nyipfò mà kǎkà ale ð rò, ní òvì mà mòwù òtsu ndàkà àdù tó màhò ð.» ³² Ní Yèsù adù àtina abádhi nǎ: «Nyòwu ànyì.» Ní nzére-alafí núuvò kòkò óyò ale ð rò, 'adù òwu òtsù kòkò àdù ð. Ányirò rò tí, kòrì àdù tó màhò náadrù pbiri ongò rò rò, ì rùpba ì rèrù ð, 'adù ùve ànyì. ³³ Ndirò, ì àdù nùndà rò rùbhi ale náatsè oyi nà kigò ð. Ányì abádhi náawe wò ì nònzì dhu tó màkàrà, kòkò

* 8:17 8.17 Ìsa 53.4

nzéere-alafí nà òyò ale-rò ndì nònzi dhu mànà kóró. ³⁴ Ní kígò ò ale níwà ì kóró, ì riwù Yèsù-tí'ò. Ní Yèsù ì àla rò, abádhí náadù Yèsù nónzi rìvà ndì ndàrà fíyó pbirì ò rò.

9

Yèsù rí ngbóna éve ale nígbù dhu

(Mrk 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yèsù níitdègu ùpo ibhù ò, ní kàdà rèrù-adzè, ndàdù àrà fíyó kígò nyú ò. ² Ní ànyì kàrà àhu rò, ka kiwù ngbóna éve atdí ale nà kà-ti'ò ótdù dō ka kànò rórò. Ní abádhí tó a'uta ndì ndàla rò, Yèsù náati wò ngbóna éve ale ní: «Ótù afínù pbàningbá! Pbhùkù nzérenga núbà wà ndì!» ³ Nírò ní ndì ànyìrò ì'ì Músà bhà Úyátá tó ngúfe málímó náatè nzínziya ò, 'àti: «Wòrí ale rí dhu núnò nzéere nyú Kágàwà ní!» ⁴ Yèsù níitdègu abádhí tó irèta núnì, ní kìwù dhu abádhí-tsu, ndàti: «Ádhu nyí nyí'ì kòrì nzéere irèta nà afiku ò ní?» ⁵ Isò ró'ò dhu ní ingbàgá? Tí kati: «Pbhùkù nzérenga núbà wà ndì, ndirò, tí kati: «Ívà nyi nyubhi?» ⁶ Ma mòzè nyèni dhu, inè Ìndrù t'ídhùnà ràrì'ì ádrùngbànga tó obi nà ndùbà indrù bhà nzérenga yàri adzi dō.» Ní Yèsù adù àtìnà wò ngbóna éve ale ní: «Ívà nyi, nyitdù pbhùkù ótdù, nyadù àrà pbhùkù.» ⁷ Ní wò ale adù ndìvà ndidè, ndàdù àrà pbìndà. ⁸ Ní wòrí dhu ì àla rò, odo níisí urò ì'ì ihé-yà ò. Ní abádhí adù Kágàwà nífu wò dhu bhéyi ádrùngbànga tó obi kìbhò indrù tò nídhunì.

Yèsù rí Màtayò nánzi dhu

(Mrk 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Yèsù níitdègu ndìvà wò ndì ndì'ì rórò, ní ùda ndì ndùda rórò, kàla Màtayò tí kátina atdí ale pàratà náfó ka karí ònà idza ò àdi ró. Ní Yèsù adù àtìnà kà ní: «Írà owùdu ò.» Ní Màtayò adù ndìvà ànyìrò rò tí, ndàrà kòwù ò.

¹⁰ Wò dhu lutínà, Yèsù adù àrà dhu ònyè Màtayò bhà idza. Ní Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà rí ònyè ònyè ànyì-dzà rò, ábhò ngùkpà ale níiwù dhu ònyè atdíkpà abádhí mànà. Í ale ní'ì pàratà t'úfótá tó pbàndómbé mà, nzéere fíyó mütso nà ngùkpà ale mànà. ¹¹ Ní Pbhàfàrisáyó níitdègu wò dhu nàlá, ní abádhí náadù dhu ivu Yèsù bhà ábhàlì-tsu 'àti: «Ádhu fùkú málímò rí dhu ònyè pàratà t'úfótá tó pbàndómbé mànà, ndirò nzéere fíyó mütso nà ale mànà ní?» ¹² Ní wò dhu ndì ndìrì rò, Yèsù adù dhu òvò kpangba abádhí tó ndàti: «Ímbà rí'ì andi nà ale náarí nzi mungangà-atdyú nóho, pbétù andi nà rí'ì ale kèlè ní ndì mungangà-atdyú nóho arí. ¹³ Nyòwu nyòme pé Kágàwà bhà bhùkù ò ka kandí dhu-tì. Ndì anditá ràtina: «Ma mòzè dhu ní indrù dō ka kí izu àbà dhu, inzi ní izà tó perè nùbhò ka kí idù dhu*.» Obhò tí, ma mírà nzà obhánángatále ale núnzi, pbétù mà mírà nzérengatále núnzi.»

Yèsù bhà irèta ònyè t'ónyuta-tsu nùtsi ka kí dhu dō

(Mrk 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Wò dhu-dzidò, bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ábhàlì níiwù Yèsù-tí'ò, 'adù dhu ivu kà-tsu 'àti: «Ádhu má'ì, Pbhàfàrisáyó mànà, mà marí ònyè t'ónyuta-tsu nùtsi bilinganà, inzi pbhùkù ábhàlì ràdù kùtsi átò ní?» ¹⁵ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó ndàti: «Nyí nyirè tí inga, ádhingbà ka kùndà ní mùhendù ò iwù ale ràràdù òko izàya ò, àzèmbè inè akpa-tsi rí'ì nzínziya ò rórò? Inzi akekpá matí. Pbhétù, atdí idho ní'ìya inè, yà akpa-tsi nódyi ka kí ònà kowù nà abádhí-nzínzi ò rò. Ndì idho-ònga ní ndì abádhí adàya ònyè t'ónyuta-tsu nùtsi nì.

¹⁶ Inzi atdí ale mà ràdù ngoyì-owútá tó kèlèmù nápa mberù-ayí ò. Ndì dhu bhéyi kùpbà ka rò, ndì kèlèmù ràdù ndì mberù-ayí-ònga ùdha rùfà ndì, ndì ufàta-bhu ràdù àhu ádrùngbà nyú. ¹⁷ Ndirò, inzi ka kádù ònyè-owútá nùdho kàmudzè-ayí ò. Ndì dhu bhéyi ka kùdho ka rò, ndì ònyè-owútá ràdù òvò kàmudzè-ayí ò, ràdù ndì kàmudzè-ayí nùfà, ònyè ràdù ndùfà obvò. Ní dhu àkà kùdho ònyè-owútá kàmudzè-owútá ò, inzi ndì kàmudzè adù tí ndùfà, ònyè ràdù ndùfà obvò.»

Yèsù rí atdí tsìbhàle nígbù ndàdù atdí tsìbhíngba níkye dhu

(Mrk 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yèsù rí dhu nóvo Yùwanì bhà ábhàlì tó ònà kàsùmì ò, Pbhàyahúdí nzínzi ò atdí ádrùngbàle níra àhu Yèsù-tí, nditsi ndòkò kònzì, ndàdù àtìnà kà ní: «Málímò, mà mùbhà ivàdù-ngba kòmbì tí afina itdè ró. Ní ma mòzè nyirà, ndinì nyilì tí otsunù kà-dō, kà ràdù ònyè.» ¹⁹ Ní Yèsù adù ndìvà, 'adù òwu atdíkpà pbìndà ábhàlì mànà wò ádrùngbàle-owù ò.

* 9:13 9.13 Ɔse 6.6

²⁰ Ní, otu ò abádhí rǒwu rǒrò, atdí tsibhále náandri olúnà rò Yèsù-tí'ò, ndàpbalà kà-rǒ mùdzarù bidò-ngbò. Ndi tsibhále ní'í yà vèbhále tó ogóbhà tó azu náaríà rónà, ràrà àhà atdí kumi dónà óyò ná ato tí. ²¹ Obhó tí, ka ní'í affína ò rírà òte rǒ, ndámbe àtina dǒ: «Kà-rǒ mùdzarù-ngbò kèlè ma mapbalána gukyè, ní ma mógù ògù.» ²² Ní Yèsù agéré ndi, ndàndà olunga, ndàla wò tsibhále, ndàdù dhu òvò kparngba fíndà ndàti: «Ótu affínu pbà ní tsibhíngbá! Pbhàkè a'uta nígù wà nyi.» Ní ányirò rǒ tí, wò tsibhále náadù ògù atdíidǒ.

²³ Yèsù níitdègu àrà àhà wò Pbhàhúdí tó ádrùngbàle bhà, ní kátù rùgè ùmi rí ale mà* ihé-yà màná atdíidǒ tsiya náva ì ányí-dzá rǒ. ²⁴ Ní káti: «Nyùvò àwú-dza rǒ! Wò tsibhíngba nóvè nzá, pbètù kàyi àyi tí!» Ní kòrí ale náadù kà rùnona dhu gàyà nónzi ònzi tí.

²⁵ Ní kòrí ale ndi ndàbhà rùvò idza rǒ rǒ, Yèsù atsù, ndàlù tsibhíngba otsúna rǒ, kà ràdù ikye. ²⁶ Yèsù ònzi dhu-òyi náadù ndàgà kórò wò ndi pbiri ò.

*Yèsù rí óyò ndùmùndùmú-nyìkpó nángbè dhu
(Màt 20.29-34)*

²⁷ Úrò rǒ Yèsù ìvà ndi rǒ, óyò ndùmùndùmú adù òko, 'ámbe òwu dǒ kǒwù ò. Abádhí owúnà ùkù rǒ 'ámbe àtina dǒ: «Ábà izu dǒkà, Dàwudi t'ídhùnà!» ²⁸ Ní idza Yèsù àrà àhà rǒ, kòrí ndùmùndùmú náandri Yèsù ì. Ní Yèsù ivú dhu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyà'ù tí wà dhu ùngbè ma ràràdù nyìkpóku nángbe?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tó 'àti: «Ádrùngbàlé, iwà mà mà'ù.» ²⁹ Ní Yèsù adù otsúna nùli abádhí-nyìkpó dǒ, ndàdù àtina: «Dhu àkà ndi dhu rónzi ndi fàkè yà nyí nyà'ù ka dhu bhèyi!» ³⁰ Ní abádhí-nyìkpó náadù 'ungbe ányirò rǒ tí. Yèsù náadù dhu òya obi nyé ná abádhí tǒ, ndàti: «Nyiri yà ma mánona dhu mbèyi! Atdí ale mà náká nzá ndèni wò rùkú ndi nónzi dhu!» ³¹ Pbhètù, abádhí níitdègu 'ìvà, 'òwù Yèsù-tí rǒ, ní abádhí adù 'òpè 'òwù yà Yèsù ònzi rǒyà dhu náwe rǒ kórò ndi pbiri ò ale tǒ.

*Yèsù rí atdí ìnzí arí òte ale nígù dhu
(Màt 12.22-24; Luk 11.14-15)*

³² Abádhí rùvò, àmbe òwu dǒ òná kàsùmi ò, ka kiwú atdí ale, yà òná rí'í nzére-alaffi nùtsi tsùna, ìnzí rǒngò òte ná Yèsù-tí'ò. ³³ Ní Yèsù níitdègu nzére-alaffi nípfò wò ale ò rǒ, ní ndi ale náadù ndòpè ndòtè ányirò rǒ tí. Ní idho nùuko ányirò 'í ihé-yà atdíidǒ, ràdù àmbe àtina dǒ: «Inzá mà màpè yà dhu bhèyi dhu-tidò nálá atdíku màti Pbhàsráyélí tó pbiri ò.» ³⁴ Pbhètù, Pbhàfàrisáyó náadù àtina: «Sitani, nzére-alaffi ò ádrùngbàle ní ndi arí ádrùngbànga tó obi nábhè kà tǒ, kà ràmbe nzére-alaffi nódi dǒ ní.»

Yèsù rí izu àbà ihé-yà dǒ dhu

³⁵ Yèsù nùubhi kígò òná, ndirò pbanga òná màti kórò. Kàránà dhu nùdhe rǒ Pbhàhúdí tó unduta-dzá ò rǒ. Ndirò kàránà òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi tó Idzi Màkùrè núnò rǒ ìndrù tǒ, ndàdù àrà kórò andi nígu rǒ, ndàdù ale-ngbò tó kórò ivívinga nígu.

³⁶ Ní Yèsù níitdègu ihé-yà nùli ì tí dhu nálá, ní izu ùka ka atdíidǒ, abádhí níngyè ì, 'adù ifalà, ìmbà ùndana rí ale rí'í tàrà bhèyi nídhuní. ³⁷ Nírò ní ndi kádù àtina pbìndà ábhàlì ní: «Ònyù nó'ò wà, pbètù ndi ònyù-tsù nùndù rí ale rí ì ngúfe. ³⁸ Ní kùtsò ale inga-abadhi rǒ ndini kasutále-bvu nitró tí ònyù-tsù t'ùnduta tǒ.»

10

*Yèsù bhà atdí kumi dónà óyò ná uvitatále-ovò
(Mrk 3.13-19; Luk 6.12-26)*

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù náanzi pbìndà atdí kumi dónà óyò ná ábhàlì, ndàdù nzére-alaffi nípfò abádhí ràdù ní ìndrù ò rǒ, 'adù kórò andi-tidò nígu ní kórò ivívinga màná ádrùngbànga tó obi nábhè fíyò. ² Yàrí ní ndi ì atdí kumi dónà óyò ná uvitatále-ovò. Wemberè tí ní Simoni, Pèterù tí kátina mà, adónà Àndèreyà màná. Abádhí dzidǒ ní Zèbèdayò bhà óyò inzo, Yàkòbhò mà, adónà Yùwanì màná, ³ Filipò mà, Bàrtòlómàyò màná, ndirò Tùmasì mà, Mätayò màná. Angyi ndi Mätayò ní'í pàratà t'úfótá tó ndòmbè. Ngùkpa uvitatále ní Yàkòbhò, Àlùfayò t'ídhùnà mà, Tàdayò màná. ⁴ Ndirò Simoni, yà atdíidǒ ndi nuyèná fíyò pbiri dǒ ale mà, Yudhà Ìskàriyotà, yà Yèsù nípfò ndàbhà òmvù-fó màná.

* **9:23** 9.23 Pbhàhúdí-bvù, ka kongónà rùgè ùmi arí ale mà, mbèyi aródzi vèbhále màná nósò òso tí ódzi tǒ ìndrù òvè rǒ.

Yèsù rí p̀bìndà atdí kumí dòná óyò ná uvitatále núvì dhu
(Mrk 6.7-13; Luk 9.1-60)

⁵ Yèsù núuvì kòkò atdí kumí dòná óyò uvitatále, ndàdù dhu àya fìyò ndàti: «Àpé nyòwu inzi ní P̀bàyahúdí tó p̀biri ò, ndirò àpé nyòtsù Sàmariyà tó p̀biri ò atdí kigò ò m̀tí. ⁶ P̀bètù, nyòwu Ísràyeli tó p̀biri ò bhà, yà úwúwí tàrà bhèyi ì nùli bvù. ⁷ Anyi nyí nyòwu rò, nyí nyàkà nyènd Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù indrù tò, nyòwù àtina rò: «J̀r̀-akpà ò Ádr̀ngbà kamà bhà idzi-tsù nìndù wà ndì.» ⁸ Nyí nyàkà nyòwù andítale nígu rò, ndirò nyí nyàkà nyòwù ùvùve ale níkye rò. Nyí nyàkà nyòwù kíkítale nígu rò, ndirò nyí nyàkà nyòwù nzére-alafí nípfò rò indrù ò rò. Nyí nyàbà kòkò dhu nónzi nyí nyí nì obì tìròrò, ní nyí nyàkà nyòwù ì dhu nónzi rò tìròrò. ⁹ Àpé nyùgu orò mà, f̀uràngà màná nyúfò ngbòku ò. ¹⁰ Àpé nyùgu bhòlo abhi tò, ndirò àpé nyúfò mberù oyóyò rùkù. Ndirò, àpé nyùgu kàyitò mà, mùgò màná. Obhó tí, kasu ònzi rí ale náká ndàbà ndì ndónyuna dhu p̀bìndà kasu ò rò.

¹¹ Ìngbà tí ìli ndì kigò mà, ndirò ìngbà tí ìli ndì p̀banga ò m̀tí nyí nyòwu ùvò rò, nyí nyowuna nyàko rádù ale-tidò nómè rò. Ndi ale àko nyí rò, nyí nyowuna òko rò kàbhà idzá r̀rà àhu ànyì rò rò nyí nyúvò, nyòwù dhu ò. ¹² Atdí ale bhà idza nyí nyòtsù rò, nyí nyowuna ànyì-dzà-bhà nátsè rò, nyàtí: «Kàgàwà àkà ndàso nyí.» ¹³ Anyi-dzà-bhà náko nyí mbèyi rò, Kàgàwà arana abádhí àso rò. P̀bètù, inzá abádhí àko nyí mbèyi rò, Kàgàwà arana nzí abádhí náso rò. ¹⁴ Atdí idza ò ale, ndirò atdí kigò ò ale mà nóowuna gukyè 'ùvo rò inzi 'àko nyí, ndirò inzi 'hì nyí nyúnona dhu, ní nyí nyowuna òwu rò ànyìrò rò, nyádù pfòku-tsítsírò àhù n'ò ò ànyìrò. ¹⁵ Ma mí obhó dhu núno f̀ùkù, Kàgàwà rí indrù-ànyà nítí nánnganí, ì kigò ò ale d'ò ka kít̀d̀yà dhu ròsè yà Sòdomò mà Gòmòrà màná tó kigò ò bhà d'ò ka kít̀d̀ina dhu dòná.»

Yèsù r'òte indrù r'ò ka kavùya, rádù àp̀bè àbà dhu d'ò dhu
(Mrk 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtina p̀bìndà uvitatále ní: «Kòní ma mùvì nyí tàrà bhèyi atdíd'ò aròrù tsamangèrè ǹnzini ò. Ní nyàbhù nyìkpòku ròtdyù osu-nyìkpò ótdyù dhu bhèyi, nyádù òko yorowà ò àmbò bhèyi. ¹⁷ Dhu àkà nyòdò nyí mbèyi! Indrù nóowuna nyìpfò rò, 'adù nyàbhù kít̀d̀ì ànyàku. Ndirò abádhí nóowuya nyèvi rò asé nì unduta-dzà ò rò. ¹⁸ Indrù nóowuya òwu rò nyí nà liwalì-ònzì, ndirò ádr̀òdrò kámá màná dhu-ònzì okúdu d'ò rò, ndíni nyí nyí tì p̀bàkà ngàmbi tì abádhí-ònzì, ndirò ngùkpà ale, yà inzi ní P̀bàyahúdí-ònzì m̀tí. ¹⁹ Nyí nà ka kòwù ùvò ànyàku nítí ka kí ì rò, àpé nyòwuya afiku nítu rò nyí nyúnona dhu ní, ndirò nyí nyí kànò tì dhu ní. Nyí nyowuya nyí nyúnona dhu nábà rò ndì kàsùmì ò tí. ²⁰ Inzi ní nyí ndì nyí nyowuya òte rò, p̀bètù Àbaku Kàgàwà bhà Ìl̀l̀-Àlafí nàaraya ndì òte rò àku ná rò.

²¹ Ngàtsi ale nàaraya adònà nípfò rò ndíni ka koho tí. Ndirò nzónzo t'ábàna nóowuya dhu ònzì rò ndì dhu bhèyi tì f̀yìyò inzo rò. Nzónzo níwàya dhu ì n'òdhì ale rò, 'adù abádhí àbhù kokyè. ²² Kóró ale n'òndròya nyí okúdu d'ò rò. P̀bètù, kòkò dhu-dzi òndù rí kóró, r̀rà àhu kóró dhu-tsù rí ndòdì dhu ò ale ní ndì ògù ogúya. ²³ Yà nyí nyí ònà kigò ò ka kòpè kavu r̀kù, nyàmbe àp̀bè àbà d'ò rò, nyí nyowuya òtse rò ngàtsi kigò ò. Ma mí obhó dhu núno f̀ùkù, nyí nyasòya nzí Ísràyeli tó p̀biri ò kigò kóró, inzá Indrù t'íd̀hùna níngò r'òrò.

²⁴ Dhu núdhè ka kí f̀indà ale bhà irèta nàarí nzí òse p̀bìndà m̀lìmò bhà irèta dòná, ndirò kasutále bhà ádr̀ngbànga nàarí nzí òse kasu ònzi kà rí f̀indà ale bhà ádr̀ngbànga dòná. ²⁵ Ní, inga n'òfò dhu ní, dhu údhè ka kí f̀indà ale r'òngò p̀bìndà m̀lìmò bhèyi. Ndirò inga n'òfò dhu ní, kasutále r'òngò p̀bìndà kasu tò ádr̀ngbàle bhèyi. Indrù àpé idza-àbadhi nyú nánzi Bèlìzèbulì tí, ní kàbhà idzá bhà d'ò abádhí tí nzí àdù nzére oyo nyú n'òvò!»

Adhi ndì àkàkà kònzì òd'ona?
(Luk 12.2-7)

²⁶ Yèsù adù àtina t'dítò àbhàlì ní: «Dhu àkà nzà nyònzì kòkò dhu bhèyi ale-òdò. Kóró dhu-tsí yà ì nuru, núuvòya kpangba. Ndirò kóró dhu-tsí, yà òdhè ò aróko, núuvìya ì kpangba kóró ale tò. ²⁷ Yà ìnò ò ma m̀nò f̀ùkù dhu náká nyòwù ipfonà rò awàwè ò, ndirò yà bhèlù ò ka kúnona ró nyí nyèrì dhu náká nyòwù ùn'òná rò ikù ò idza d'ò rò.

²⁸ Ní dhu àkà nzà nyònzì ale-ngbò kèlè nóho rí, inzi ndàdù ale-afí nóhò átò ale-òdò. P̀bètù, dhu àkà nyònzì Kàgàwà-òdò, yà ale-ngbò mà, ale-afí màná nàbhù rádù r'ògbe, yà inzi aràve dhòdhòdhòngà nà kàzù ò. ²⁹ Jyò àrè-tútù-nzo nódzi ka ka tí obhó atdí f̀uràngà-kpò rò? P̀bètù, atdí abádhí ǹnzini ò mà nàarí nzí itsì obvò inzá Àbaku Kàgàwà

nózè rórò. ³⁰ Nírò nyí, Kágàwà núnì wà ife m̀tí d̀k̀k̀-ka-vé náarí ì'ì dhu. ³¹ Ní dhu àkà inzà nyònzì odo. Obhó tí, nyí nyàdà àbhò àrè-nzo itse nyá.»

*Yèsù Krístò bhà ale tí ka kóko dhu mà, kòdho ka kí dhu mànà dhu
(Luk 12.8-9)*

³² Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna àbhàlì nì: «Ndi ale apé dhu òvo kpangba ibí ale-ònzì, ndàti ndi r̀r̀r̀ì p̀b̀àk̀à ale, ní òr̀-akpà ò arí'ì Àbadu Kágàwà-ònzì m̀tí, ma mad̀ỳa dhu núnò átò kpangba mati, ndi ale r̀r̀r̀ì p̀b̀àk̀à ale. ³³ P̀b̀èt̀ù, ndi ale ǹùǹo ya gukyè dhu kpangba indr̀-ònzì, ndàti inzà ndi r̀r̀nì ma, ní ma mad̀ỳa dhu núnò átò kpangba òr̀-akpà ò arí'ì Àbadu Kágàwà-ònzì mati, inzà ma r̀r̀nì ka.»

*Ìndr̀-ònga r̀r̀ nd̀ndò Yèsù bhà òte-okú d̀ò r̀ò dhu
(Luk 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ T̀d̀t̀d̀ Yèsù adù àtìna àbhàlì nì: «Apé nyirè nga ma r̀r̀r̀à yà adzi d̀ò ale àbhu ròkò m̀ar̀ng̀à ò. Ma m̀r̀r̀à inzà m̀ar̀ng̀à nà, p̀b̀èt̀ù ma m̀r̀r̀à nà dhu ní ali. ³⁵ Ma m̀r̀r̀à ingba mà ònga núnò àbanà nà, tsibhíngba mà ònga núnò ìyànà nà, ndirò àd̀h̀ng̀b̀à mà ònga núnò p̀b̀ìndà aguna-ayi nà. ³⁶ Ìndr̀ r̀ò òmvù naraya ì'ì r̀ò ndi ale bhà idzá bhà kèlè.»

³⁷ Atdí ale náapé àbanà mà, ndirò ìyànà mà nózè, ròsè dùdunà, ní ndi ale nákà inzà ndàti ndi owùdu ǹng̀u ale tí. Ndirò, atdí ale náapé idhùnà mà, ndirò ìvànà mà nózè, ròsè dùdunà, ní ndi ale nákà inzà ndàti ndi owùdu ǹng̀u ale tí*. ³⁸ Inzi r̀ì p̀b̀ìndà m̀s̀alab̀h̀à nánò, ndàd̀ù owùdu ùngu nà ale, nákà inzà ndàti ndi owùdu ǹng̀u ale tí. ³⁹ P̀b̀ìndà ìp̀ìr̀ònga nózè r̀ì ndòd̀ò f̀ìndà ale níwíya ka, p̀b̀èt̀ù p̀b̀ìndà ìp̀ìr̀ònga níwí r̀ì okúdu d̀ò r̀ò ale náad̀ỳa kàbà àbà t̀d̀t̀d̀.»

*Yèsù-owù ǹng̀u ale nákò ale náabáya perè
(Mrk 9.41)*

⁴⁰ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna àbhàlì nì: «Atdí ale apé nyákò, ní iwà ma nákò átò. Ndirò, ima nákò ale ní iwà ma níwí ale nákò. ⁴¹ Atdí ale náapé Kágàwà bhà nabi nákò, Kágàwà bhà nabi tí kà r̀'ì dhu-okú d̀ò r̀ò, ní ndi ale náabáya Kágàwà bhà nabi àkà ndàbà perè. Ndirò, atdí ale náapé obhónángatàle nákò, obhónángatàle tí kà r̀'ì dhu-okú d̀ò r̀ò, ní ndi ale náabáya obhónángatàle nákà ndàbà perè.»

⁴² Ma mí obhó dhu núnò f̀ùk̀: atdí ale náapé ìr̀r̀e idha tó kópà-tsí dhu mà nábhù kàkà owùdu ǹng̀u ale nzinzi ò atdí àkyàkyè ale tò, owùdu k̀ng̀u dhu-okú d̀ò r̀ò, ní ndi ale náabáya àbà p̀b̀ìndà perè.»

11

*Bàtizò nubhónà Yùwanì r̀ì p̀b̀ìndà àbhàlì nóvì
r̀òwu dhu òngù Yèsù-tsù dhu
(Luk 7.18-35)*

¹ Yèsù níit̀d̀gu yà p̀b̀ìndà atdí kumi d̀onà óyò nà àbhàlì tò ndi ndùbhi ùyanà r̀ò dhu t̀'úyátà nító, ní kàd̀ù ndìv̀à, ndàrà ànyirò r̀ò. Kàrà dhu nùdhe indr̀ tò, ndàd̀ù àrà Kágàwà bhà Ìdzi M̀k̀k̀r̀ù núnò r̀ò abádhí tò Gálilayà tó p̀b̀ìr̀ì ò k̀g̀ò òna nà.

² Ndi kàsùmì ò, bàtizò nubhónà Yùwanì ǹ'ì imbi ò ka kòsò r̀ò. Ní imbi ò ndi ndí'ì r̀òr̀ò, k̀r̀ì Krístò r̀àrà ònzìnà r̀ò dhu-òyí. Ní kàd̀ù p̀b̀ìndà àbhàlì nzinzi ò ngúfe ale nóvì, ròwù dhu ivu Yèsù-tsù, 'àti: ³ «Nyí tí yà m̀ m̀ar̀òdona ndíní ira tí ale, ndirò m̀ m̀àk̀à tí m̀d̀ò vurò ale?» ⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyòwu nyùnò yà nyí nyírìna dhu, ndirò yà nyí nyálàna dhu Yùwanì tò. ⁵ Ì dhu ní: ndùm̀nd̀úm̀-nyìk̀p̀ò ròwu 'ùngbe r̀ò, 'ad̀ù inga àla. Òtsòtsù ale ròwu ùbhi r̀ò mbèyi. Kíki nà ale r̀àr̀òwu ègu r̀ò, iwí r̀àd̀ù inga níri. Èv̀àve ale ròwu ìk̀ye r̀ò, ndirò nák̀t̀àle ròwu Kágàwà bhà Ìdzi M̀k̀k̀r̀ù níri r̀ò. ⁶ Hirò nonziya ale ní nzi yà ma m̀ǹona dhu r̀àbh̀na ròtsù nzérenga ò ale.»

⁷ Yùwanì bhà àbhàlì nív̀à ì, 'àmbe 'adu d̀ò r̀ò, Yèsù adù ndòpè ndàwe dhu ihé-yà tò Yùwanì d̀ò. Kàpè ndòngù dhu abádhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyí nyòwù àndànà r̀ng̀ù ò? Tí awe r̀ì ònànga ǹt̀d̀ỳà ìzò? ⁸ Ádhi nyá nyí nyawù àndànà? Tí atdíd̀ò áya m̀d̀zarè ǹf̀ò ale? P̀b̀èt̀ù, atdíd̀ò áya m̀d̀zarè ǹf̀ò ale náaròko àdr̀òdr̀ò kámá-idzá ò. ⁹ Ní ádhu nyá nyí nyòwù àndànà? Tí Kágàwà bhà nabi? Obhó tí, nyí nyòwù Kágàwà bhà nabi nàndà. P̀b̀èt̀ù ma m̀t̀ina nyí ní, iwà kà ròsè Kágàwà bhà ngùkpà p̀banábí d̀onà m̀t̀í. ¹⁰ Yùwanì ní ndi, yà Kágàwà bhà Andítà r̀ì dhu èno kpangba d̀onà ndàti: «Kòní ma mí p̀b̀àk̀à m̀k̀ng̀yè nóvì angyi indù, ndíní p̀b̀àk̀è otu nobhòlo tí indù*.»

* 10:37 10.37 Tòr 33.9 * 11:10 11.10 Mál 3.1; Mrk 1.2

11 Ma mí obhó dhu néno fùkù, yà vèbhále úgù yà adzi dǒ ale nzínzi ǒ, Bâtizò nubhónà Yùwanì bhà ádrùngbànga dónà p̀bìndà ádrùngbànga ósè ale rì mbà ì ì. P̀bétù, yà ákè ale tí ka kálàna òrù-akpà ǒ Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ǒ ale, ní rì ádrùngbàlé nyú tí, ròsè Bâtizò ùbhò arí Yùwanì dónà. 12 Ròpè ndì yà ndì Bâtizò ùbhò arí Yùwanì apèna ndónzi p̀bìndà kasu, rìrà àhu indo nga ǒ rò, òrù-akpà ǒ Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi náarí inè obi ní ka karúgyena ró, ndirò òròrù ale náarí kàpà fìyò obi ní.

13 Músà bhà Úyatá mà, Kàgàwà bhà p̀banábí màna kóró, rìrà àhu Yùwanì ò, náapè ùnò dhu angyangyi òrù-akpà ǒ Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi dǒ. 14 Ndirò, ma múnona dhu ná'ù nyí nyádù nání, ma màmbènà àtina nyí ní, Yùwanì ràrì ndì Èliya, yà irà rìrà dhu tí ka katí. 15 Inga t'írìta tó bina nà rì ale níri yà dhu mbéyi!

16 Yà indo arí ale núdhe ma màdù àdhà bhà rǒ? Abádhí ùlì ì yà pbanga-tsi dǒ ì nundu nzónzo bhéyi. Atdídhénà ràdù òwu odhíya núnzi rǒ ikù ǒ àti:

17 «Mà màmi mbà obé tó adyi rùgè ǒ màtí fùkù,

ní nyí nyádù inzà òbè.

Ndirò mà màyù mbà izu tó adyi mà fùkù,

ní izu àdù inzà nyùka.»

18 Obhó tí, Yùwanì nára, inzì ndàdù àrà dhu ònyu rǒ, ndirò inzì ndàdù àrà dhu mà nómvu rǒ. Ní indrù adù àtina nzéere-alafí ràrì'ì kà'ò. 19 Ndi dhu bhéyi tí, Indrù t'ídhùnà nìrà ndàrà dhu ònyu rǒ, ndàdù àrà dhu nómvu rǒ. Ní indrù arádù kàtì òna òvò ale tí, ndirò atdídǒ arí ndómvu ale tí. Ndirò abádhí arádù kàtì pàratà tó p̀bandómbé mà, yà nzéere dhu ònzi arí ale màna ì nózè ale tí. P̀bétù, Kàgàwà arí dhu-ònga òvò tí dhu tó obhóna náarí ndàvì kpangba kà rónzina dhu-nyutsi.»

Yèsù rǒrù yà òyá ale núvò ì inzì ì a'u tí ndì ndúnona dhu kigò dǒ dhu (Luk 10.13-15)

20 Wò dhu-dzidǒ, Yèsù apè ndòrù atdídǒ yà ábhò wiwì nyú ndì ndónzi òyá kigò dǒ, inzà ì kigò ǒ ale nùgèrè ì, 'ùbhà fìyò nzérenga dhu-okú dǒ rò. Kàtì: 21 «Kòràzini mà, Bètèsàyidà màna tó kigò, yà ùkú ndì nónzi wiwì ní'iyana gukyè Tìrò mà, Sidonà màna tó kigò ǒ ndì nónzi dhu tí, ní ì kigò ǒ ale ní'iyana angyí ì úfò góniyà mberù tí ròyá, 'adù ohu nàtrò dòya ò, ndíni ì ùgèrè ì, 'ùbhà fìyò nzérenga dhu navi tí ró. Ní ndì dhu-okú dǒ rò, nyí nyí'ì àp̀bè ǒ Kòràzini, ndirò nyí nyí'ì àp̀bè ǒ Bètèsàyidà. 22 Wò dhu-okú dǒ rò ní ndì, ma mí dhu òvo kpangba fùkù. Kàgàwà rì indrù-ànyà nítì níngani, kítíyà dhu dükú abhàbhò nyá, ròsè Tìrò mà, Sidonà màna tó kigò dǒ ndì ndítìna dhu dónà. 23 Ndirò inyí, Kàpèrnàwumù tó kigò, yà ùnú ndì nónzi wiwì ní'iyana gukyè Sòdomò tó kigò ǒ ndì nanzi dhu tí, ní Sòdomò ní'iyana inè indo màtì. Ní ndì dhu-okú dǒ rò, inyí, Kàpèrnàwumù tó kigò, nyí nyá'ù tí dhu, idzi Kàgàwà ràràdù nyidzi òrù-akpà ǒ? Inzi ràdù nyidzi, akekpà màtì. P̀bétù, kà rì nyifò obvò, ndàdù nyobvù inzì aràve dhòdhòdhóngana kàzu ò. 24 Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndì ma mí dhu òvo kpangba fùkù, Kàpèrnàwumù ǒ bhà, Kàgàwà rì indrù-ànyà nítì níngani, kítíyà dhu Kàpèrnàwumù tó kigò dǒ abho nyú, ròsè Sòdomò tó kigò dǒ ndì ndótìna dhu dónà.»

Yèsù rì màhetù àbhù afiya rìngyè ì ale núnzi tina ò dhu (Luk 10.21-22)

25 Tdítdǒ Yèsù adù àtìna: «Òo, Àba Kàgàwà, òrù-akpà mà, yà adzi màna ǒ Ádrùngbàlé, ma màfa nyí atdídǒ yà inga núnzi dhu tí ka kòzùna ale-rǒ nyí nyarù dhu ní nyí nyàbhù àkyàkyè ale nyú rùnì nídhu. 26 Obhó tí Àbá, nyí nyazè ndì dhu rónzi ndì wò dhu bhéyi.»

27 Wò dhu-dzidǒ, kàdù àtìna: «Àbadu níbho wà kóró dhu tó ádrùngbànga fudú. Atdí ale mà núnzi nzá Kàgàwà t'ídhùnà, p̀bétù ka núnzi ní kà t'Àbanà kèlè. Ndirò atdí ale mà núnzi nzá kà t'Àbanà, p̀bétù ka núnzi ní fma kà t'ídhùnà kèlè, yà ma mòzè movò ka fìyò ale màna.»

28 Tdítdǒ kàdù àtìna: «Nyíwù tidu ò, nyí kóró yà nyí nyíngyè nyí, nyádà ì'ì ì nà'è ànò nà dükú rò. Ní ma mí asota nàbhù fùkù. 29 Nyòsò yà tudù rì'ì kòmò àtò tukú, ndirò nyíri fùkù ma múyàna dhu. Obhó tí, ima ní ndì iyò arádi, ndirò yorowà tó affina nà ale. Ndirò ní ndì nyí nyádù asota nàbà afikù ò. 30 Obhó tí, p̀bakà kòmò ní isò rǒ'ò kòmò, ndirò p̀bakà ànò ní isò inzà ndì nà'è ànò*.»

* 11:30 11.30 Kà-tì ní: ma màvina nyónzi dhu ní isò rǒ'ò dhu, ndirò ma màbhùna nyànò ànò ní isò rǒ'ò ànò.

12

Yèsù bhà irèta sàbatù-idhò dǎ

(Mrk 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ Wò dhu-dzidò, sàbatù-idhò ò, Yèsù mà p̄bìndà ábhàlì màná náambénà ùda dǎ nghanù tó inga òna ná údá otu ò. Ndi kàsùmì ò, kàbhà ábhàlì nǎí ì àwù ná atdí. Ní ì ábhàlì náadù 'òpè, 'òwù otu-igi dǎ rí ì nghanù náfa rǎ, 'ùtsèrè kpóna liya ò, 'adù ùkanà. ² Ní P̄bàfàrisáyó níitdègu wò dhu nálá, ní abádhí adù àtina Yèsù nǎ: «Ándà pé pbùkù ábhàlì rí inzà àkà konzi sàbatù-idhò ò dhu nónzi.» ³ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tǎ ndàtì: «Nyí nyàpè tí obhó Dàwudi mà, róná ale màná náanzì atdíku àwù ná ì ì rǎ dhu nózù*?» ⁴ Abadhi náatsù Kàgàwà bhà idza, ndadù perè tí ka kùbho Kàgàwà tǎ mǎgati nùgù, ì rǎnyà róná ale màná. Wò ndi mǎgati nǎí ì inzà àkà abadhi mà, róná ale màná rǎnyà mǎgati. P̄bétù, kǎnyà rádù ale nǎí ì pbàkùhání kèlè víya dǎ rǎ*. ⁵ Ndirò, nyí nyózù tí obhó Mùsà bhà Úyatá ò ka kándi dhu, kati: «Sàbatù-idhò ò arí kasù ònzi Kàgàwà bhà idzá, ìnzì 'ífù ndi idho pbàkùhání, ní dǎ ka rǎrì nǎí adù ndi dhu nózù afátá tí?» ⁶ P̄bétù, ma mí dhu òvo kpangba fùkù: yà irǎ rí ì dhu nósè iwà Kàgàwà bhà idza dǎnà màtí. ⁷ Dhu í'íná gukyè iwà nyí nyúni yà Kàgàwà bhà Andítá rǎnna dhu-tì dhu tí, yà ití rátina: «Ma mózè dhu ní izu àbà ka kí indrù dǎ dhu, ìnzì ní izà tǎ perè nùbhò ka kí idù dhu kèlè*», ní nyí nyàmbénà nǎí anya nǎtì yà ìmbà rí ì afátá ná ale dǎ. ⁸ Obhó tí, Ìndrù t'ídhùnà ní ndi sàbatù-idhò dǎ Ádrùngbàle.»

Yèsù rí ǎtsúna ǎtsù ale nígù dhu

(Mrk 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Úrǎ rǎ Yèsù níivà ndi, ndàrà òtsù fíyó unduta-dza ò. ¹⁰ Ní ǎtsúna ǎtsù atdí ale ní ì ànyì idza. Ànyì rǎ ì ì ale náazè 'òbhù Yèsù. Ní ndi dhu-okù dǎ rǎ, abádhí níivú dhu Yèsù-tsù, 'àti: «Álè tǎ Úyatá návi tí àvi indrù kígù sàbatù-idhò ò?» ¹¹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tǎ, ndàtì: «Nzinziku ò atdí ale náapè ì ì atdí tàmà ná tí, ndi tàmà rádù itì ì ádzì ibhu-akpà ò sàbatù-idhò ò, ní ndi ale tí nǎí adù òfo ndi ibhu-akpà ò, ndàrà kidyi ànyì rǎ?» ¹² Ìndrù òsè tí nzà tàmà dǎnà! Nírǎ, Mùsà bhà Úyatá návi wà konzi ídzinga indrù tǎ sàbatù-idhò ò.» ¹³ Ní Yèsù adù àtina wò ǎtsúna ǎtsù ale ní: «Ígba ǎtsúna.» Ní ndi ale náadù ǎtsúna nígbà, ndi kǎtsú rádù ògù, rǎngò yà idzi rǎ rǎ rí ì ngàtsi kǎtsú bhèyi.

¹⁴ Ní P̄bàfàrisáyó núuvò, 'òwù 'undu, ndí ì ì iri tí ì ì ngbà dhu bhèyi màtí ì ì Yèsù nábhù kohò dhu dǎ.

Yèsù ní f̄ndà Kàgàwà ǎpì kasutále dhu

¹⁵ Yèsù níitdègu wò dhu níri, ní kǎdù ndìvà ànyì rǎ rǎ ndàrà. Ní ábhò alé-yà náadù òwu kǎwù ò, kà rádù andi ná rí ì ale nígu kǎrǎ. ¹⁶ P̄bétù, kùya dhu òbi nyú ná abádhí tǎ, ìnzì àdhi màtí ndi ndí ì dhu nuno tí indrù tǎ. ¹⁷ Wò dhu anzì ndi ndí ì yà Kàgàwà núnno p̄bìndà nabi Ísayà-otù ò dhu náaká tí. Kati:

¹⁸ «Kani ma mǎpì pbàkà ìno-akpà, yà atdí ò ma mózè ale, ndirò afidu arí idha nómuvè p̄bìndà dhu dǎ ale.

Ma mí kǎrà pbàkà Ìlilá-Alafí ní, ndirò kà rí obhónanga òvo kǎrǎ pbiri ò ale tǎ.

¹⁹ Kà rí nǎí tsùna nálè atdí ale ná màtí, ndirò kà rí nǎí òte òrǎ túna ná. Atdí ale mà rí nǎí kà-tù ìri ngudhà ò rǎtè rǎ.

²⁰ Kà rí nǎí ndi nàtdo izò nǎkò, ndirò kà rí nǎí núnúnú rǎrǎ tarà nívé, rǎrà àhu mǎlè mà nábhù kà rí obhónanga tǎ dhu ò.

²¹ Ní kǎrǎ pbiri ò ale náapbàya afíya kà-rǎ tí*.»

Yèsù rí ǎtsé nádù ndi òbhù ale tǎ dhu

(Mrk 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Nírǎ ní ndi indrù níiwù nzére-alafí arí ònà atdí ale ná Yèsù-tí'ò. Ndi ale ní ì ndùmùndùmù, ndirò ìnzì arǎtè ale. Ní Yèsù igù ka, rádù ndòpè ndòtè, ndadù inga àla.

²³ Ní idho núnno kǎrǎ ànyì rǎ ì ì ale, abádhí rádù àtina: «Tí nzi Dàwudi t'ídhùnà yà?»

²⁴ P̄bétù, abádhí rǎnna dhu níri P̄bàfàrisáyó náadù àtina: «Yàri ale náari nzére-alafí nódì Bèlizebuli tí kátina p̄fómvo ò kamà bhà ádrùngbànga tǎ òbi ní.»

²⁵ P̄bétù Yèsù núnno abádhí rǎrèna dhu, ní kǎdù àtina abádhí ní: «Atdí ádrùngbà kamà bhà pbiri ò ale náapè ambe 'ùgyè dǎ nzinziya ò, ní ndi ádrùngbà kamà bhà idzi-tsù rádù

ndòdì òdì tí. Atdí kigò ò ale mà, ndirò atdí òdhi mà náapè àmbe anya nónzì dǒ nzínziya ò, ní i kigò náarí nzi àpèrè, ndirò i ale tó òdhi-tì náarí nzi ide. ²⁶ Ní pǒmvo Sitanì náapè àdù ndòpè ndòdì pǒmvo, ní ka nádù ì'ì ndùgye rí ndàtírò ale. Ní kàbhà ádrùngbànga tó idzi rádù àpèrè ìngbà dhu bhèyi? ²⁷ Ndirò, ma mapé ì'ì Bèlìzèbuli bhà òbi ní ma mári nzèrè-alafí nòdì dhu tí, ní fùkú inzo náarádù kòdì àdhi bhà òbi ní? Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, abádhí nàtǒdiya ndi ànyàkù. ²⁸ Pbéttà, dhu apé ì'ì Kàgàwà bhà Hlǎ-Alafí bhà òbi ní ma mári nzèrè-alafí nòdì dhu tí, ní òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nírà wà àhù bvàkù. ²⁹ Inzi atdí ale mà rádù òtsù òbi ní idzidzò ale bhà idza, ndàdù kàbhà idzá dhu nùmbà, inzá ndi ndùtsi ndi idzidzò ale angyi rórò. Pbéttà ka ndi ndùtsi dhu-dzidzò nga ní ndi kà rádù kórò kàbhà idzá dhu nùmbà ní. ³⁰ Ìmbà rí'ì tidu ònà rò ale ní pbàkà òmvù. Ndirò inzi rí dhu-tsù ùndù* atdìkpá ma mànà ale, ní rí dhu ìnda ìnda tí rùdù rò. ³¹ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mí kèno kpangba fùkù: ìndrù náabàya àbà kórò fíyò nzèrèngà mà, Kàgàwà ní ì arí dhu ùno nzèrè dhu mànà dhu tó ubàta. Pbéttà, Kàgàwà bhà Hlǎ-Alafí ní rí dhu ùno nzèrè ale, náabàya nzi ubàta akekpá màtí. ³² Ìndrù t'ídhùnà ní rí nzèrè dhu ùno ale náabàya àbà ubàta. Pbéttà, Kàgàwà bhà Hlǎ-Alafí ní rí nzèrè dhu ùno ale náabàya nzi ubàta, yà kombí rí'ì kàsùmì ò màtí, ndirò olù rírà kàsùmì ò màtí.»

Itsu núnì ka karí kpóna rǒ
(Luk 6.43-45)

³³ Wò dhu-dzidzò, Yèsù adù àtìnà: «Atdí itsu náapè ì'ì idzi itsu-tidò tí, ní ndi itsu rádù ì'onà ní idzi itsu-kpò-tidò. Ndirò itsu náapè ì'ì nzèrè itsu-tidò tí, ní ndi itsu rádù ì'onà ní nzèrè itsu-kpò-tidò. Obhó tí, itsu núnì ka karí kpóna rǒ. ³⁴ Nyí, àmvò tó osu tó rùgànda tírò, idzi ote rádù àhù ìngbà dhu bhèyi liku ò rò, àzèmbè nyí nongó ì'ì nzèrè ale nyú? Obhó tí, ale-tsù arórìna dhu ní ale-afí àlè ní ìrèta. ³⁵ Ìdzi afina nà ale-afí ò rò aráhu dhu ní idzi dhu, ndirò nzèrè afina nà ale-afí ò rò aráhu dhu ní nzèrè dhu. ³⁶ Ma mí obhó dhu nùno fùkù, Kàgàwà rí ìndrù-ànyà ìtdì nìnganì, kàraya ìndrù návi rǒ ràwè yà ì ùno ìmbà tìna nà dhu mà kórò. ³⁷ Obhó tí, tsùnù-bvù rǒ ní ndi ka kozúya nyi obhónàngatálè tí, ndirò tsùnù-bvù rǒ ní ndi ka kòtǒdiya anya dùnù.»

Yèsù àvì ka kí rǒnzi wiwì dhu
(Mrk 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Wò dhu-dzidzò, Músà bhà Úyatá tó ngúfe màlímò mà, ngúfe Pbhàfàrisáyó mànà náati Yèsù ní: «Màlímò, mà mòzè nyonzi wiwì ndíni mà mala tí.» ³⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó ndàti: «Ìndo arí'ì ale narí nzèrè ale, ndirò abádhí náarí nzi Kàgàwà ózè dhu ònzi. Abádhí ózè kónzi wiwì kèlè fíyò, ní ka kí nzi atdí wiwì mà nónzi abádhí tó. Pbéttà, abádhí tó ka wáina dhu ní nabi Yónà rǒ ndi nanzì wiwì kèlè. ⁴⁰ Àdhàdhì nabi Yónà náadhò ìbhu idho ádrùngbà ìbhè-yà-ba ò dhu bhèyi tí, ní ndi dhu bhèyi tí, Ìndrù t'ídhùnà nòodhóya ìbhu idho adzi ò. ⁴¹ Nabi Yónà rùnna Kàgàwà bhà Ìdzi Màkùrù ì'ì rí rò, Nìnawè tó kigò ò bhà nùugèrè ì, 'ùbhà fíyò nzèrèngà. Ní ndi dhu-okú dò rò, Kàgàwà rí ìndrù-ànyà nítǒdi nìnganì, Nìnawè ò bhà nùivàya ì 'ikò indo arí ale-nyikpa rǒ, 'adù abádhí-ànyà nítǒdi. Ndirò yà ònzikú idè ale nòsè wà Yónà dònà. ⁴² Músungú dònà rò arí'ì Sabà tí kátina pbirì ò tsìbhà ádrùngbà kamà nùra yà adzi-tsù ódì ndi ì rò, ndirà yà dhu-ònga t'òvòta nuni ádrùngbà kamà Sòlòmòni rùnna ote nírì. Ní ndi dhu-okú dò rò, Kàgàwà rí ìndrù-ànyà nítǒdi nìnganì, iyàdhiyà nùivàya ndi, ndidè indo arí ale-nyikpa rǒ, ndàdù abádhí-ànyà nítǒdi. Pbéttà, yà ònzikú idè ale nòsè wà Sòlòmòni dònà màtí.»

Nzèrè-alafí rí ndàdù tǒtǒdò yà ndi ndáhu ònà rò ale ò dhu
(Luk 11.24-26)

⁴³ Yèsù adù àtìnà tǒtǒdò: «Nzèrè-alafí náapè àhù atdí ale ò rò, ní kà rádù àrà, ndùbhi rànghè ònà, ndàmbe ndi ndàrà ndàsò róngà nómè dǒ, ìnzì ndàdù àbànà. ⁴⁴ Ní kà rádù àtìnà afina ò: «Ma mí madù yà ma mahè ònà rò pbàkà idza ò.» Ànyi kàdu ndi rò, kà rí ndi idza nótù tíròrò, iwà ka kàtsù ònànga, kadù òbhòlòna mbèyi nyú rǒ. ⁴⁵ Nírò ní ndi kà rádù àrà àràbhù ngùkpà nzèrè-alafí, yà atdídò òrè ròsè dònà nà núnzi, 'iwù òtsù mànà atdìkpá ndi ale ò. Ní wò dhu-dzidzò, ndi ale bhà ófò rádù ì'ì nzèrè nyú ròsè yà angyi ì'ì kàbhà ófò dònà. Ní ndi dhu ná'íya ndi dhu bhèyi tí yà indo arí nzèrè ale tó.»

Yèsù tsànà mà kà t'ádóna mànà
(Mrk 3.31-35; Luk 8.19-21)

* 12:30 12.30 Iró dhu-tsù ùndù ka kí dhu-tì rádù ì'ì tàrà-tsù ùndù ka kí dhu tí, ndirò ngàtsi ní ònzi-bvù ònyà-tsù ùndù ka kí dhu tí.

⁴⁶ Yèsù rí dhu òvo indrù tò òná kàsùmì ò, kà-tsàná mà kà t'ádóna màná níuwò ùvò kà rí'ì òná idza-lí. Ní abádhí nítsi iko iriná rò, 'àdù 'òzè ndíní i òtè tí Yèsù ná. ⁴⁷ Ní atdí ale náadù àtìná Yèsù ní: «fyànù mà adónù màná rí'ì irí, ní abádhí òzè 'òtè inyi ná.» ⁴⁸ Ní Yèsù adù dhu ivu ndi ale-tsù ndàti: «fyàdu ní àdhi, ndirò adódu ní àdhi mà?» ⁴⁹ Tdítdò kádù p̀bìndà àbhàlì nítè òtsúna ní, ndàdù àtìná: «Kàni iyàdu mà, adódu màná. ⁵⁰ Obhó tí, adòdu, awèdu, ndirò iyàdu ní yà òrù-akpà ò arí'ì Àbadu Kàgàwà òzè dhu ònzi arí ale.»

13

Ọnyù-tse òrè rí ale tó mbólí

(Mrk 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Ndi nínngani tí, Yèsù náahù idza rò, ndàdù àrà àdi r̀r̀r̀-bidò. ² Ní, àdr̀ngbà ihé-yà nyú núundu ì, ì r̀akp̀r̀òr̀ kà-ngb̀ò. Ní ndi dhu-okú dò rò, kádù ̀p̀o, ndàdi ibhù ò. Ihé-yà náadù òko r̀r̀r̀-bidò. ³ Yèsù núuno àbhò dhu nyú abádhí tó mbólí ò, ndàti: «Atdí ale náahù ndàmbe ònyù-tse nóré d̀ò. ⁴ Ní yà ònyù-tse nóré kà rí p̀bìndà inga ò òná kàsùmì ò, atdídhena itse náawà ì otu-gi d̀ò. Ní àr̀è náadù iwu, 'ùbhí i itse otu-gi d̀ò rò. ⁵ Ngùkpà-tsí náadù 'àwà ìmbà adzi rí'ì abho d̀óná odu-kengerè d̀ò. I itse nánga kòmbómbí, ìmbà adzi rí'ì abho tsiyà nídhuní. ⁶ P̀bétù, adyifò nítdègu ìka, ní kádù wò ingingà ònyù-nzo nùbì, ràdù òtdyù, inzà ivéya nótsù àdzàdzí adzi ò nídhuní. ⁷ Atdídhena itse náawà ì okpèya ná itsukpò-nzo ǹnzì ò. I okpèya ná itsukpò-nzo náadù òvi kòmbómbí, 'àdù wò ingingà idzi ònyù nùtsì. ⁸ P̀bétù ngùkpà itse náawà ì idzi adzi ò. Ní i itse-tsí náá'ò, atdídhena ròdhi atdítdí miyà itse, ngùkpà ròdhi azàzà kumi itse, ndirò ngùkpà ràdù ìbhìbhù kumi itse nódhì.»

⁹ Yèsù adù àtìná tdítdò ihé-yà ní: «Inga t'írìta tó bina ná rí'ì ale náká ndirò yà ma m̀nona dhu mbèyi!»

Ádhu Yèsù náaráná òtè r̀ò mbólí ò ní?

(Mrk 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Wò dhu-dzidò ní ndi, Yèsù bhà àbhàlì náandri kà-tí'ò, 'àdù dhu nívu kà-tsù 'àti: «Ádhu nyí nyarí dhu núno ihé-yà tó mbólí ò tí ní?» ¹¹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó, ndàti: «Kàgàwà nábhù wà nyí nyèni òr̀-akpà ò Ádr̀ngbà kamà bhà idzi-nyutsi ndi nóru dhu, p̀bétù abádhí nùni nzá ka. ¹² Obhó tí, dhu ná arí'ì ale tó, ka kabhaya dhu abho, ràdù ì'ì dhu ná abho nyú ròsè. P̀bétù, akekpà arí'ì dhu ná ale, ní-fó rò ka kakòya ndi àkè f̀nàngba mà kórò. ¹³ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mári dhu núno abádhí tó mbólí ò, ndíni abádhí nóowu tí inga nánda rò, inzí 'àdù dhu nála. Abádhí nóowu tí b́iya níkpèlè rò, inzí 'àdù dhu níri, ndirò inzí ndi dhu ràdù d̀oya nálu. ¹⁴ Ndi dhu bhéyi ní ndi, nabi Ìsayà núuno dhu ràdù àkà. Kàti: Kàgàwà ràtina: «Nyí nyí inga níri ìri mbèyi nyú, p̀bétù inzí yà nyí nyìri dhu ràdù d̀aku àlu akekpà màti.»

Nyí nyí inga nánda àndà mbèyi nyú, p̀betù inzí nyàdù atdí dhu mà nála.

¹⁵ Obhó tí, atdí dhu mà náarí nzi kàri ale-afí-ngb̀ò nùbèlè.

Abádhí níri b́iya,
ndirò abádhí nùp̀bì nyìkpòya,
akye ì alana nga ǹ, akye ì irina nga ní,
ndirò akye dhu alána d̀oya,
'àdù 'ùgèrè 'ùbhà f̀iyò nzérenge,
madù ì nígu ǹ* .>

¹⁶ P̀bétù, nyí ní ndi hirò nyí nyónzì, yà nyìkpòku náarí inga nála, ndirò b́iku ràdù inga níri rò. ¹⁷ Ma mí obhó dhu núno f̀kù, ibí p̀banábi mà, obhónánga ònzi arí ale màná, náazè 'àla yà kòmbí nyí nyálàna dhu, p̀bétù abádhí náadù nzá kàla. Abádhí náazè 'iri yà nyí nyìrina kòmbí dhu, p̀bétù abádhí náadù nzá k̀r̀i.»

Ọnyù-tse òrè rí ale tó mbólí-tí

(Mrk 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yèsù adù àtìná tdítdò p̀bìndà àbhàlì ní: «Nyìri pé yà ònyù-tse nóré rí ale tó mbólí-tì. ¹⁹ Òr̀-akpà ò Ádr̀ngbà kamà Kàgàwà rí idzi ònyù indrù d̀ò dhu d̀ò ka k̀nona dhu níri rí ale, inzí ndi dhu ràdù d̀oya àlu, náli ì yà itse náawà ì òyà otu-gi-dò bhèyi. P̀f̀mvo ràdù ìrà, ndàdù yà abádhí-afí ò ka kòzò òtè núwa abádhí-afí ò rò.»

* 13:15 13.15 Ìsa 6.9-10

²⁰ Ngùkpà ale nùlì ì yà itse náawá ì òyá, ìmbà ábhò adzi ná dóná odu-kengere-do bhéyi. Abádhí rí Kàgàwà bhà òte nírí, 'àdù àkònà dhèdhe nyú ná ànyírò rò tí. ²¹ Abádhí rí nzi àdù kàbhù ivéna ròdì ndì affíya ò. Pbéùtù, abádhí ràdù ì àpba ndi òte rò ákè kàsùmì kèlè tí. Ní yà àpè m̀, avuta màna nòpè ì Kàgàwà bhà òte-okù d̀ rò rò, abádhí ràdù fíyó a'uta nùbhà ànyírò rò tí.

²² Ngùkpà ale-tsí tdítò, nùlì ì yà itse náawá ì nzínziya ò okpèya ná itsukpó-nzo bhéyi. Abádhí rí Kàgàwà bhà òte nírí, pbéùtù yà adzi ò irèta mà, yà adzi d̀ ònzi náarábhùna títò t̀ dhèdhe màna dhu ràdù ndi òte nùtsì ìnzi ròdhi itse. ²³ Ndirò, ngùkpà ale nùlì ì yà itse náawá ì ònà ídzi adzi bhéyi. F ale náarí Kàgàwà bhà òte nírí, 'àdù à'unà. Ndirò abádhí ní ì itse òdhi ràdù: atdídhéná ròdhi ka atdátí miyà, ngùkpà ròdhi ka azàzá kumì, ndirò ngùkpà-tsí ràdù ì bhìbhù kumì nódhi.»

Nganù nzínzi ò ingà nzére írì-tidò t̀ mbólì

²⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù náawe ngàtsi mbólì ihé-yà t̀ ndàti: «Kàní òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nófò ndì ná dhu: Atdí ale náazò ídzi nganù-tse pbìndà inga ò. ²⁵ Ní atdíku kùbhingánà, idho ò kórò ale rí'ì rórò, òmvù níra, ndòzò nzére írì-tidò t̀ itse ndi nganù nzínzi ò, ndàdù àrà. ²⁶ Wò nganù níitdègu inga, ndòvi, ndàdù nditù, ní wò nzére írì-tidò náadù inga, ndòvi átò. ²⁷ Ní wò inga-àbadhi bhà kasutále níwù kà-tì'ò, 'ivù dhu kà-tsù, 'àti: «Ádrùngbálé, nyi nyazò inga ò dhu ní'í tí obhó idzi nganù-tse? Olu, wò nzére írì-tidò náadù ìrà àdhà rò?» ²⁸ Wò inga-àbadhi náadù dhu àdu kasutále t̀ ndàti: «Òmvù ní ndi wò dhu nónzi.» Kòkò kasutále náadù dhu ivu tdítò kà-tsù 'àti: «Nyi nyòzè tí nzá mòwù ì nzére írì nórù?» ²⁹ Ní inga-àbadhi náadù dhu àdu abádhí t̀, ndàti: «Inzá ma mòzè nyòwù kòdrù, akye nyi nyadùna nganù nókpo átò kòdrù nyi rò ní. ³⁰ Nyitse pé abádhí rovi atdíkpá, ràrà àhu nganù nòtse ka kowuya ònà idho ò. Ndi nínnganí ní ndi ma matiya nganù nòtse rí ale ní: Nyòdrù pé wò nzére írì nyùtsi dóna tí, ndíni kùbì tí kàzù ò. Ndirò, nyàdù nyòtse nganù, nyàdù ùndunà nyàlì óngòlì ò.»

Hàràdali-kpò t̀ mbólì

(Mrk 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Tdítò, Yèsù adù ngàtsi mbólì náwe ihé-yà t̀, ndàti: «Òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nílì ndi pbìndà inga ò atdí ale níidyí ndòzò hàràdali-kpò bhéyi. ³² Ndi hàràdali-kpò ní àkèkpá dhu-tútù-ngba nyú kórò itse nzínzi ò. Pbéùtù kápé inga, ndàdù òvi, ní kàràdù òse yà inga ò ka karí òzòna kórò itsukpò dónà. Ndirò, kàràdù òngò itsù-yà-ba tí, àrè mà ràdù òwu idzàya nòsì rò opbina nzínzi ò.»

Afi t̀ mbólì

(Luk 13.20-21)

³³ Yèsù adù yàri ngàtsi mbólì náwe tdítò abádhí t̀, ndàti: «Òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nílì ndi yà tsibhàlé rídyina ndàngbò nganù-ra t̀ òyò kumì dónà ìmbò ná kilo ò afi bhéyi. Ní ndi dhu ràdù ndi idyi nábhù rìvù kórò.»

Ádhu Yèsù náaràna òte rò mbólì ò ní?

(Mrk 4.33-34)

³⁴ Yèsù náawe kórò kòrì dhu mbólì ò ihé-yà t̀. Kàránà nzi atdí dhu mà núnò rò abádhí t̀ ìnzá ndi ndàwe mbólì ò rórò, ³⁵ ndíni Kàgàwà bhà nabi núnò dhu náaká tí. Kàti: «Ma m̀nyoia dhu abádhí t̀ mbólì ò, ndirò ma maweya yà òdhù ò aróko yà Kàgàwà anzina yà adzi ònà idho ò rò kórò dhu abádhí t̀.»

Nzére írì-tidò t̀ mbólì-tì

³⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù nùbhà wòrì ihé-yà, ndàdù òtsù idza. Ní kàbhà ábhàlì náadù òtsù kà-tì'ò, 'àdù àtina kà nì: «Áwè pé wò inga ò inga nzére írì-tidò t̀ mbólì-tì fàkà.» ³⁷ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí t̀, ndàti: «Yà ídzi itse òzò rí ale ní Ìndrù t'ídhùnà. ³⁸ Itse òzò ka kí ònà inga ní yà adzi. Ndi idzi itse ní òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà rí idzi ònyu òyá ale. Nzére írì-tidò ní Nzére ale, Pfòmvo bhà inzo. ³⁹ Yà ndi nzére írì-tidò nòzò òmvù ní Pfòmvo. Nganù nòtse ka kí inga ò rò dhu ní yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì ònà idho. Ndirò, nganù òtse rí ale ní Kàgàwà bhà màlàyiká. ⁴⁰ Ní àdhàdhi ka karí nzére írì núnù inga ò rò kùbì kàzù ò dhu bhéyi, ndi dhu ònziya ndi ndi dhu bhéyi tí, yà adzi ò dhu-tsù rítsi ndòdì nínnganí. ⁴¹ Ní, Ìndrù t'ídhùnà náaviya pbìndà màlàyiká ríwù yà ngùkpà ale nábhù arí rónzi nzérengà ale mà, yà nzérengà nónzi arí ale màna nípfò pbìndà ádrùngbànga t̀ idzi ò rò. ⁴² F màlàyiká náadùya abádhí náwà yà ìnzi aràve dhòdhòdhóngà ná kàzù ò. Ànyì ní'íya odzi mà, ale-kù t'átrita màna. ⁴³ Ní,

obhónángatále náambèya ùmbìli dǒ adyifǒ bhèyi òrù-akpà ò arí'ì Àbayà Kàgàwà bhà àdrùngbànga tó idzi ǒ. Inga t'írìta tó bina nà rí'ì ale, nàkà ndàrì yà ma múnna dhu.»

Inga ǒ ka kórú àbhǒ odzina nà dhu tó mbóli

⁴⁴ Tdítdǒ Yèsù ati: «Òrù-akpà ǒ Àdrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nìli ndi inga ǒ ndi nórù àbhǒ odzina nà dhu bhèyi. Atdí ale náapé kàbà, ní ndi ale ràdù kidiyi, ndòrù tdítdǒ ndi inga ǒ tí. Wò dhu-dzidǒ, àbhǒ dhèdhe-okú dǒ rò, kà ràdù àrà, ndùdzì kóró foná arí'ì dhu-tsi, ndàdù ìrà ndi inga nódzi fíndà.»

Àbhǒ odzina nà yòkpó tó mbóli

⁴⁵ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ati ihé-yà nǐ: «Òrù-akpà ǒ Àdrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nìli ndi ùyèya yòkpó nǐme rí ndòdzi dhu t'údzitátále bhèyi. ⁴⁶ Òrú odzina rí'ì atdí yòkpó ndi ndàbà rò, ní kà ràdù àrà, ndùdzì kóró foná arí'ì dhu, ndàdù ndi yòkpó nódzi.»

Ìbhè-mbì tó mbóli

⁴⁷ Yèsù adù àtina tdítdǒ abádhí nǐ: «Òrù-akpà ǒ Àdrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nìli ndi rèrù ǒ ka kùpe ìbhè t'òhota tó imbi bhèyi. Ndi imbi ràdù kóró ìbhè-tidǒ nótì. ⁴⁸ Kápé àle ìbhè nǐ, ní ka nùpenà ale ràdù kàdhà, 'ipfo idha-bidǒ, 'adù òko obvo ìbhè-ònga t'òvota tǒ. Abádhí ràdù idzi ìbhè nùdo fiyó sèngè ǒ, 'adù nzére-tsi náwà.

⁴⁹ Dhu onziya ndi ndi dhu bhèyi tí yà adzi ǒ dhu-tsu rí ndòdì nínganì. Kàgàwà bhà màlàyíkà níwúya, 'adù nzérenga ònzi arí ale nípo obhónángatále nzínzi ǒ rò. ⁵⁰ Abádhí náadèya i nzéregatále náwà ìnzì aráve dhòdhòdhonganà kàzu ǒ. Ányì ní'íya odzi mà, ale-kù t'átrita mànà.»

Dhu-owátá mà, dhu-ayí mànà tó mbóli

⁵¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù dhu ivu pbindà àbhàlì-tsu, ndati: «Yà ma màwe kóró dhu nálǐ tí wà dèku?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tǒ, 'ati: «'fwa dǒka nálǐ.» ⁵² Ní Yèsù adù atina abádhí nǐ: «Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi, òrù-akpà ǒ Àdrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi dǒ ka kúthe dhu fíndà Músà bhà Úyátá tó atdí màlimò, ràdù ndìli atdí idza-àbadhi, yà pbindà ongyéngá nódzi ndi ndarí ònà dhu ǒ rò arí dhu-owátá mà, dhu-ayí mànà nípfǒ bhèyi.»

Nàzàreti tó kigǒ ǒ bhà ná'ù nzá Yèsù dhu

(Mrk 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Yèsù nítdègu kǒkǒ mbóli t'áweta nító, ní kádù ndivà ndàrà ànyirǒ rò. ⁵⁴ Kádù àrà yà ndi ndavi ònà kigǒ ǒ. Kádù ndòpé ndàrà dhu núde rò indrù tǒ fiyó unduta-dza ǒ rò. Ní yà kà rúnna dhu níri rí ale idho núuko atdítdǒ. Abádhí náambénà àtina dǒ: «Wò inga t'únita-tidǒ mà wíwì t'ónzita tó obi mànà ní kàbà àdhà? ⁵⁵ Ka tí obhó sàpàti t'ídhùnà? Kà-tsánà-òvǒ tí obhó Màriya? Ndirǒ, kà t'ádona tí obhó Yakobhǒ mà, Yòzefù mà, Simoni mà, Yudhà mànà? ⁵⁶ Ndirǒ kóró kà t'áwéna náti obhó òko irǒ àlè-nzínzi ǒ? Ní kóró kǒkǒ dhu kàbà àdhà?» ⁵⁷ Ní wò dhu-okú dǒ rò, abádhí nóowúnà nzì kà rúnna dhu ná'ù rò. Nírǒ ní ndi Yèsù adù àtina abádhí nǐ: «Nabi nífù ka karí kóró ngari ǒ. Pbéù, ndi nyú ka kadhi ònà kigǒ ǒ, ndirǒ fí-dzá bhà nzínzi ǒ, karí'ì mbá ifuta nà.» ⁵⁸ Ní wò ìmbà abádhí rí'ì a'uta nà dhu-okú dǒ rò, Yèsù adù nzá àbhǒ wíwì nónzi ànyirǒ.

14

Bàtizò nubhónà Yüwanì bhà ɔve

(Mrk 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Hèròdè ní'ì Gállilayà tó pbirì ǒ ìwalì tí ònà kàsùmì ǒ, kǐri Yèsù dǒ ka kúnna dhu. ² Ní kádù àtina pbindà kasutále nǐ: «Bàtizò nubhónà Yüwanì ní wò ndi nìngbè ɔve-bvù rò. Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi, kà rí'ì wíwì t'ónzita tó obi nà.»

³ Wò ndi Hèròdè ní ndi úyátá nabhù kosò Yüwanì, kadù ùtsinà kidǒ imbi ǒ. Kǎnzì ndi dhu, adòná Filipò-ve, Hèròdiya-okú dǒ rò.

⁴ Obhó tí, Yüwanì ongónà àtina inzà dhu ràkà Hèròdè ridyi Hèròdiya venà tí. ⁵ Ní wò dhu-okú dǒ rò, Hèròdè nóongónà ndòzè ndàbhù Yüwanì kohò. Pbéù, kóngónà ihé-yà odǒ nónzi, kóró ale núuni dhu Yüwanì ràrì Kàgàwà bhà nabi nídhunì.

⁶ Ní atdiku, Hèròdè rí ndi ka kadhi ònà idho níre nínganì, Hèròdiya bhà tsibhíngba náabè yà Hèròdè núnzina ale-onzì, ndi obé ràdù Hèròdè-nyìkpó nǒfǒ atdítdǒ. ⁷ Ní ndi dhu-okú dǒ rò, kádù dhu ɔtsò ndati, ndi ràrì kóró dhu-tsi yà ndi tsibhíngba rǒnzina-foná nábhè kà tǒ. ⁸ Ní íyanà òvǒ fíndà dhu-okú dǒ rò, ndi tsibhíngba náadè àtina Hèròdè nǐ: «Ìbhò bàtizò ùbhò arí Yüwanì-dǒ fudù irǒ tsàlitsalì dǒ!» ⁹ Ní izu núuka àdrùngbà kamà Hèròdè atdítdǒ wò dhu-okú dǒ rò. Pbéù, angyangyi ndi ndòtsónà dhu yà ndi ndúnzina ale-ònzì rò dhu-okú dǒ rò, kádù dhu ùya ndinì kabhù tí Yüwanì-dǒ kà tǒ. ¹⁰ Ní kádù atdí

ale návi ràrà Yùwanì-dò nókèrè imbi ò rò. ¹¹ Wò ale adù ìrà Yùwanì-dò nà tsálìtsalì dǒ rò, ndàdù àbhunà wò tsìbhíngba-fó, kà ràdù àrà àbhunà ìyànà-fó. ¹² Yùwanì bhà ábhàlì náadù iwu kǎ-bvò nídyì, 'òwù òtdùnà. Abádhí adù òwù wò ndì nònzi dhu òyí nà Yèsù tò.

Yèsù rǐ imbò lufù ale nóngù dhu

(Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

¹³ Bätizò nubhónà Yùwanì nówè dhu ndì ndìrì rò, Yèsù náivà ndì uró rò ibhù ǒ, ndàrà atdí rò atdí rùngù tí rǐ ì ngari ò. Phètù, kà ràrà dhu nìrì ihé-yà náadù ùvò fiyó kigò ǒ rò, 'òwù kòwù ǒ pǒya dǒ, idha-gì dǒnǎ.

¹⁴ Ibhù ò rò ndì ndàhù rò, Yèsù náala ádrùngbá ihé-yà, ndàdù izu nába atdidǒ abádhí dǒ. Ní kǎdù ndòpè ndìgù abádhí iwù nà anditále.

¹⁵ Phàtsòngánà, Yèsù bhà ábhàlì níiwù kǎ-tí'ò, 'adù àtìna kà nǐ: «Ínga náti iwà, ndirò iró nga rǐ'ì igi. Ní áví kókò ale ràdù ì pbanga-tsidò, ndíni ì udzi tí ònyè fiyó.» ¹⁶ Ní Yèsù adù dhu ádu pbìndà ábhàlì tò ndàti: «Ínzá dhu àkà abádhí ròwù pbanga-tsidò! Nyàbhu ònyè nyí-tírò abádhí tò.» ¹⁷ Phètù, abádhí náadù dhu ádu Yèsù tò, 'àti: «Ònyè tí mǎ mí'ì nà iró dhu ní imbò mǔgati mà, óyò ìbhè màna kèlè.» ¹⁸ Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Nyíwù ì dhu nà àzú fudu ò.» ¹⁹ Nírò ní ndì Yèsù náadù kòrì alé-yà návi ròkò obvò irí dǒ. Kǎdù kókò imbò mǔgati nùgù, óyò ìbhè màna ndùlù foná. Tdítdǒ kǎdù òrù-akpá ò nga nándà, ndàdù Kágawà nónzi ràso ì dhu. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù mǔgati-ònga nùko, ndubho pbìndà ábhàlì-fó, abádhí ràdù ùndónà ihé-yà-fó. ²⁰ Kóró ale náanyè dhu, ì rùlè ní àkáká dhu-bvè. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù bhà ábhàlì núundu òdòdì ònyè-go-tsù, ì rǐrà idre dǒnǎ óyò nà sǐngè nǐ. ²¹ Dhu nanyè ale-bvu ní'ì mbèmbè imbò lufù kpabhále, inzá ka kòzè vébhále mà, nzózo màna ròrò.

Yèsù rùbhi rèrè dǒ dhu

(Mrk 6.45-52; Yùw 6.15-21)

²² Anyirò rò tí, Yèsù náavi pbìndà ábhàlì rùpò ibhù ò, ndíni ada tí angyi fìndà rèrè-adzè, ihé-yà návi ndì ndí ràdù ì ibha òna nǎ. ²³ Abádhí ndì ndàdu dhu lutinǎ, kǎdù ùpo pbìrì dǒ, ndàrà nditsò. Ní nga náti rò, kátù ndì atdíró anyí. ²⁴ Ibhù náadù ì'ì iwà ndì ndàrà itse nyé idha-bidǒ rò. Mǔkurá núubhína ndùpbi rò ibhù rò, awe ròpili tumbà tí abádhí-nyikpa rò nídhuni.

²⁵ Ní à'ǔ-akpá-òngǒ ǒ, Yèsù adì ndámbe ìrà dǒ pbìndà ábhàlì-tí'ò idha dǒ ndì ndùbhi ròrò. ²⁶ Ní, idha dǒ kà rùbhi dhu ì àla rò, òdo nùsì atdidǒ abádhí ò, 'adù àtìna: «Mìgìngò ní yà!» Ní abádhí náapè 'ámbe ukú dǒ òdo rǐ 'ònzì dhu-okú dǒ rò. ²⁷ Nírò ní ndì Yèsù náadù túnà nápfó abádhí tò ndàti: «Nyòtù afiku! Ima ní yà, inzì nyònzì òdo!» ²⁸ Ní Péterù adù àtìna kà nǐ: «Ádrùngbǎlé, inyì tí kǎpé ì'ì, ní áví ma marà tinu ò idha dǒ.» ²⁹ Ní Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Írà nà!» Ní Péterù ifo ibhù ò rò, ndámbe ùbhi dǒ idha dǒ Yèsù-tí'ò ndì ndàrà rò. ³⁰ Phètù, awe ròpili òbi nà dhu ndì ndàla rò, òdo nùsì abadhí ò. Ní idha ò ndì ndòpè ndòsù rò, kǎkù: «Ádrùngbǎlé igù mà!» ³¹ Anyirò rò tí, Yèsù adù òtsúnà nǎgbà, ndàlù ka, ndàdù àtìna kà nǐ: «Ínyi, àkè á'uta nà ale, ádhu afinu rǔguru ní?» ³² Ní abádhí náadù ùpo óyò rò kóró ibhù ò, awe ràdù opilita nùbhà. ³³ Nírò ní ndì ibhù ò ì'ìnà Yèsù bhà ábhàlì nùuko ì kònzì, ì rifu ka, 'adù àtìna: «Obhó nyé, nyì ní Kágawà t'ídhùnà.»

Yèsù rǐ Gènèzàretì tó mùlengù ǒ anditále nígù dhu

(Mrk 6.53-56)

³⁴ Yèsù mà pbìndà ábhàlì màna níitdègu rèrè náda, ní abádhí awù ùvo Gènèzàretì tò pbìrì ò. ³⁵ Ndi pbìrì ǒ bhà nùuni Yèsù. Ní abádhí náadù indrù núvi ròwù dhu nówò kóró kyèròkyèrò rǐ'ì pbanga òna nǎ. Ní indrù náadù andì nà rǐ'ì kóró ale nùmbà Yèsù-tí'ò. ³⁶ Abádhí náadùnà Yèsù nítdè itdè tí rùbhà ì anditále rùpbalá ròná mǔdzarù-bidò-ngbò kèlè. Ní ka nùpbalá ale nówùnà ùgu rò dòtsì.

15

Pbàyàhúdì t'ábhúya nóongónà ùdhenà màndu

(Mrk 7.1-13)

¹ Wò dhu-dzidǒ, Pbàfàrisáyó mà Músà bhà Úyátá tó màlímó màna níiwù Yèrùsalemà tó kigò ò rò, 'iwù ùvò Yèsù-tí'ò, 'adù dhu ìvu kǎ-tsù, 'àti: ² «Ádhu pbàkù ábhàlì náarí nzì àlè t'ábhúna tó màndu nífù ní? Obhó tí, abádhí náarí nzì òtsúya nú'ò tdù ì onyu dhu rò.» ³ Ní Yèsù adù dhu ádu abádhí tò, ndàti: «Olu nyí, ádhu nyí nyarí nzì Kágawà bhà Úyátá nífù, pbètù nyádù abhúku tó màndu kèlè nífù ní? ⁴ Obhó tí, Kágawà náati: «Ífù ábanu mà ìyanu màna.» Ndirò káti: «Ábanà ní ndirò ìyanà ní màti dhu nùnò ale,

náká kohò, ròvè.» ⁵ Pbéùtù nyí, nyí nyarí àtina, atdí ale rapé dhu òvo kpangba àbanà tò, ndirò íyànà tò màtí, ndàtí: «Dzùnànu nónzi ma mambènà ní fudú rí'í dhu, ní ma mútri wà perè tí Kàgàwà tò.» ⁶ Ní ndi ale rí mbá àbanà mà íyànà màna dzùnà ònzi ndi ndi dhu-atdyú nà. Ní ndi dhu bhéyi, nyí nyóhò wà Kàgàwà bhà Ọtè fàkú màndu-okú dò rò.

⁷ Nyí, oyoyo idàya nà alé! Nabi Ísayà núuno obhó dhu nyú dáká, ndàtí:

⁸ «Kàrí ale náarí mifú tsùya-kpò dó tí, afiya ràdè ì'í itse nyú rùdú rò.

⁹ Yà abádhí arí mulé ní ulétá ní kokórò nga tò.

Abádhí náarúdhèna indrú tò ní indrú tò uyátá*.»

*Indrú nábhù rádù ròtí Kàgàwà-nyìkpó ò dhu
(Mrk 7.14-23)*

¹⁰ Wò dhu-dzidò, Yèsù anzi ihé-yà, ndàdù àtina abádhí ní: «Nyíri yà ma múnona dhu, nyàdù àlanà mbéyi dáká ò. ¹¹ Inzi ní ale-lí òtsù dhu ndi indrú nábhù rádù ròtí Kàgàwà-nyìkpó ò. Pbéùtù, indrú nábhù rádù ròtí Kàgàwà-nyìkpó ò dhu ní ndi ale-lí'ò rò àhu dhu.»

¹² Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù indri kà-tí'ò, 'adù àtina kà ní: «Nyí nyèni tí wà Pbfàrisáyò-ònga níwà ndi tí, wò nyí nyúnona dhu níri ì í rò dhu?» ¹³ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtí: «Kórò itsukpó, yà inzà òrù-akpà ò arí'í Àbadu Kàgàwà náazò ní ka kongbéya kórò ivéya màna. ¹⁴ Nyùbhà abádhí. Ndùmùndúmú ní kòkò rí ndùmùndúmú nùnda. Ndirò, atdí ndùmùndúmú náapè àmbe ngàtsi ndùmùndúmú nùnda dò, ní abádhí rádù 'àwà óyò kórò ihu ò.»

¹⁵ Ní Péterù adù àtina kà ní: «Áwè pé wòrì mbólí-tì fàkà.» ¹⁶ Ní Yèsù adù àtina kà ní: «Nyí nyú mà, kalù tí obhó dáká átò? ¹⁷ Nyí nyèni tí nzá dhu kórò dhu-tsí yà ale-lí ròtsù, ráràdù ùda ale ò, ndàdù àhu ale ò rò òtsò dò ka kòwù rò? ¹⁸ Pbéùtù, ale-tsù aròrina dhu ní ale-afí ò rò àhu dhu. Ndirò ndi dhu ní ndi arádù indrú àbhù ròtí Kàgàwà-nyìkpó ò. ¹⁹ Obhó tí, indrú-afí ò rò nga ní ndi nzèrè dhu náarúvò ní. Í dhu ní: nzèrè irèta, abvo òho ka kí dhu, mànyòni ònzi ka kí dhu, màkuni ònzi ka kí dhu, ogbo ònzi ka kí dhu, títò núno ka kí ale t'òdhina dò dhu, ndirò indrú ní ka kí dhu ùno nzèrè dhu màna. ²⁰ Kòrí ní í indrú àbhù rádù ròtí Kàgàwà-nyìkpó ò. Pbéùtù, ònyà nónyà ka kí inzà ka kù'ò ale-òtsú rórò dhu, ní rí nzí àdù indrú nábhù ròtí Kàgàwà-nyìkpó ò.»

*Atdí inzi ní Mùyàhudi-àyi rí Yèsù ná'u dhu
(Mrk 7.24-30)*

²¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù níwà ndi urò rò, ndàrà Tìrò mà, Sidonà màna tò pbiiri ò. ²² Ní ndi pbiiri ò arádi Kànanà tò pbiiri ò atdí tsibhàle níra àhu Yèsù-tí'ò, ndàdù ndòpè ndùkù, ndàmbe àtina dò: «Ádrùngbàlé, Dàwudi t'Ídhunà, àbà izu dùdú! Nzèrè-alafí rávu atdí dò ivàdù-ngba rò.» ²³ Pbéùtù Yèsù adù nzá atdí dhu mà nádu kà tò. Ní Yèsù bhà ábhàlì náandri Yèsù-tí'ò, 'adù àtina kà ní: «Áví wò tsibhàle rádu ndi àlè-owù ò rò, ikù nà kà rùbhi àlè-owù ò nídhuni.» ²⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu ábhàlì tò, ndàtí: «Kàgàwà ívi ma Ísráyeli tò pbiiri ò bhà-okú dò rò, kàkà ùwùwí tàrà bhéyi ì nùli ale.» ²⁵ Pbéùtù, wò tsibhàle náadù irà, ndòkò ndi otdyàna dò Yèsù-ònzí, ndàdù àtina kà ní: «Ádrùngbàlé, ónzi dzùnàdu!» ²⁶ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàtí: «Inzá dhu òfò nga kidyi nzónzo tò ònyà, kadù òbvùnà itsé-nzo tò.» ²⁷ Wò tsibhàle adù dhu àdu Yèsù tò, ndàtí: «Wò nyí nyùnò dhu ní obhó dhu nyú, Ádrùngbàlé. Pbéùtù, itsé-nzo mà náarí abàya rí dhu ònyà dóná rò mizà dò rò ì nàwà ònyà-ú'ù nónyà.» ²⁸ Nírò ní ndi Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàtí: «Ígyò! Yà tsibhàlé, pbùkù a'uta rí'í ádrùngbà nyú. Wò nyí nyòzè dhu náká ndònzí ndi indù yà nyí nyú nyí nyòzè ka dhu bhéyi.» Ní, wò tsibhàle t'íyànà-ngba náadù ògù ànyàrò rò tí.

*Yèsù rí ábhò ale nígù fýò andí ò rò dhu
(Mrk 7.31-37)*

²⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù níwà ndi urò rò, ndàrà Gàllilayà tò rèrù-bidò. Ní ànyí kàdù ùpo atdí pbiiri dò, ndàdù àdi obvò. ³⁰ Nírò ní ndi abhàbhò ale nà óyà ihé níwú ngbóya éve kórò ale mà, ndùmùndúmú mà, otsutále mà, iwí mà, ndirò ábhò ngùkpà andítále màna nà 'iwú ùlìnà Yèsù-ònzí, kà rádù abádhí ígu. ³¹ Ní idho núuko ihé-yà atdí dò nyú iwí ròtè dhu, ngbóya éve ale-ngbò rùgu dhu, otsutále rùbhi dhu, ndirò ndùmùndúmú mà rí inga àlà dhu ì àla rò. Ní abádhí náadù 'òpè ì rífu Pbfàrisáyélí tò Kàgàwà atdí dò nyú.

*Yèsù rí ifò lufù ale nòngu dhu
(Mrk 8.1-10)*

* 15:9 15.9 Ísa 29.13

³² Wò dhu-dzi dǒ, Yèsù náanzi p̀b̀ndà ábhàlì, ndàdù àtìna abádíhí n̄: «Ma mí kákàrí ale-ìzù ònzì atdídǒ. Kòní má mòkò ìbhuku abádíhí mànà mbàlìmbàlì, ndirò abádíhí r̀nỳỳna dhu r̀í'ì mbá. Ní ma mòzè nzá mabhu abádíhí ròwù inzà dhu ǹnỳỳ r̀ór̀ò, ak̀ỳe sàzì arana abádíhí àbhu ràwà ì otu ǒ n̄.» ³³ Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù dhu ìvu Yèsù-t̀s̀ù, 'àti: «Yàrí ràngù ǒ, àlè kówu yà dhu bvù tí ihè-yà ǹng̀ù àlè kí n̄ ònỳỳ nába àdhà?» ³⁴ Ní Yèsù adù dhu ìvu abádíhí-t̀s̀ù, ndàti: «Nyi nyí'ì m̀g̀ati ná ife?» Ní abádíhí adù dhu àdu kà tò 'àti: «Àr̀ùbhù, ndirò ng̀ufe ìbhè nzo mànà.» ³⁵ Nírò ní ndi Yèsù adù ihè-yà návi ròkò obvò.

³⁶ Wò dhu-dzidǒ, kàdù k̀k̀k̀ àr̀ùbhù m̀g̀ati mà, k̀k̀k̀ ìbhè mànà ǹg̀ù ndùlù foná, ndàdù ǒtsò nàbhu Kàgàwà tò. Tdítdǒ, kàdù k̀k̀k̀ m̀g̀ati-ònga ǹk̀k̀, ndùbho p̀b̀ndà ábhàlì-fò, abádíhí ràdù òndónà ihè-yà tò. ³⁷ Kórò ale náanyù dhu 'ùlè ní àkàkà dhu bvù. Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù òdòdì ònỳỳ-go-t̀s̀ù ǹndu, r̀ulè àr̀ùbhù s̀ng̀è ǒ. ³⁸ Dhu nanyù ale-bvu ní'ì ifò lufù kpabhàle, inzà ka kòzù vèbhàle mà ǹz̀onzo mànà r̀ór̀ò. ³⁹ Kòrí ihè-yà ndi ndàvi ràdu ì ìbha dhu-dzidǒ, Yèsù adù ùpo ìbhù ǒ, ndàdù àrà M̀g̀adani tí kátina p̀biri ǒ.

16

Pbàfàrisáyò mà, P̀b̀s̀adùkáyò mànà r̀í Yèsù návi r̀onzi wíwì dhu
(Mrk 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ P̀b̀fàrisáyò mà, P̀b̀s̀adùkáyò mànà náawù ùvò Yèsù-t̀í'ò. Ní kà-afí ì omvù tí n̄, abádíhí náavi ka ritè òr̀ù-akpà ǒ r̀ò irà atdí ize fiyò. ² P̀b̀étù, Yèsù adù dhu àdu abádíhí tò ndàti: «Inga ràti rò, nyí nyáròngo àtìna: <Igye r̀í n̄zì ìk̀ò, òr̀ù-akpà-nyí-r̀ònga nílilu tí n̄dhunì.> ³ Ndirò bhòtsungà, nyí nyaràdù àtìna: <Indo igye rògye ògye, òr̀ù-akpà-nyí-r̀ònga n̄tì ìtì tí n̄dhunì.> Nyí nyuni dhu ní òr̀ù-akpà-nyí r̀ò nyí nyàla dhu r̀itèna dhu k̀èlè, ìnzì nyàdù irà r̀írà kàsùmì ǒ r̀í ndònzì dhu ǹnì. ⁴ Indo arí ale ní nzèrè ale, ndirò abádíhí náarí n̄zì Kàgàwà ózè dhu ònzì. Abádíhí ózè kònzì wíwì fiyò. P̀b̀étù ka kí n̄zì atdí wíwì mà ǹonzi abádíhí tò. Abádíhí tò ka kàvina dhu ní nabi Ỳonà r̀ò ndi nanzi wíwì k̀èlè.» Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù abádíhí nàbhà, ndàdù àrà f̀ndá dhu n̄.

Pbàfàrisáyò mà, P̀b̀s̀adùkáyò mànà tó afi
(Mrk 8.14-21)

⁵ Yèsù mà, p̀b̀ndà ábhàlì mànà ǹitdègu ada r̀èr̀ù-adzè, ní m̀g̀ati n̄dìyì ì ì dhu náadzo Yèsù bhà ábhàlì ònà r̀ò. ⁶ Ní Yèsù adù àtìna abádíhí n̄: «Òo! Nyàndà nga mbèyi! Nyòdo nyí P̀b̀fàrisáyò mà, P̀b̀s̀adùkáyò mànà tó afi r̀ò r̀ò.» ⁷ Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù 'òpè 'òtè ǹz̀nzìya ǒ, 'àmbe àtìna dǒ: «Ka r̀òte wò dhu bhèyi inzà àlè kidyi m̀g̀ati dhu-okù dò r̀ò.» ⁸ Ní Yèsù náasù abádíhí r̀unona dhu, ndàdù dhu ìvu abádíhí-t̀s̀ù ndàti: «Ádhu nyí nyátina ǹz̀nzìku ǒ, ìmbá àlè kí'ì m̀g̀ati ná dhu-okù dò r̀ò dhu r̀arì ndi n̄? Nyí ní àkè a'uta ná ale! ⁹ Kàpè tí ohò d̀k̀k̀ àlè? Nyí nyàpè tí nzá ìmbò m̀g̀ati-ònga ma mukò, ìmbò lufù ale ràdù ònỳỳnà dhu irè? Ndirò nyí nyirè tí inzà yà nyí nyadù òwunà òdòdì m̀g̀ati-go tò s̀ng̀è-bvu? ¹⁰ Nyí nyirè tí inzà àr̀ùbhù m̀g̀ati-ònga ma mukò, ifò lufù ale r̀onỳỳ dhu? Ndirò nyí nyirè tí inzà yà nyí nyadù òwunà òdòdì m̀g̀ati-go tò s̀ng̀è-bvu? ¹¹ Ingbà dhu bhèyi dhu, inzà nyí nyadù dhu ùni, ìnzì r̀arì m̀g̀ati ma m̀óte d̀onà, yà ma mí dhu òvo f̀k̀k̀ matì, nyí ròdo nyí P̀b̀fàrisáyò mà, P̀b̀s̀adùkáyò mànà tó afi r̀ò r̀ò r̀ò.» ¹² Nírò ní ndi Yèsù bhà ábhàlì nàdù dhu ùni, Yèsù r̀òte d̀ona dhu r̀arì n̄zì m̀g̀ati ònzì ka karí ní afi. P̀b̀étù, kà r̀òte d̀onà dhu r̀arì P̀b̀fàrisáyò mà P̀b̀s̀adùkáyò mànà náarùdhèna ìndrù tò dhu.

Pèterù r̀í Yèsù náti Krístò tí dhu
(Mrk 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù mà p̀b̀ndà ábhàlì mànà náawù Kàyisàriyà-Filipi tò kigò-bidǒ r̀í'ì p̀biri ǒ. Ní kíwù dhu p̀b̀ndà ábhàlì-t̀s̀ù, ndàti: «Ádhu ìndrù náarúnona Ìndrù t'ídhùnà dǒ?» ¹⁴ Ní abádíhí adù dhu àdu kà tò, 'àti: «Atdídhèna ale náarátina nyí r̀arì B̀atizò nubhónà Yùwanì. Ng̀ùkpà ale náaràdù àtìna nyí r̀arì nabi Èliyà. Ndirò ng̀ùkpà ale-t̀s̀ì náaràdù àtìna nyí r̀arì nabi Ỳèr̀emiyà, ndirò ng̀àtsì ní nyí r̀arì Kàgàwà bhà p̀b̀nàbí ǹz̀nzì ǒ atdí nabi.» ¹⁵ Ní Yèsù adù dhu ìvu abádíhí-t̀s̀ù ndàti: «Olu nyí, nyí nyarátina ma r̀arì àdhi?» ¹⁶ Ní Simonì Pèterù náadù dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyí ní Krístò, ìnzì aròvè Kàgàwà t'ídhùnà.» ¹⁷ Nírò ní ndi Yèsù adù àtìna Pèterù n̄: «Nyi nyònzì wà hirò, Simonì, Yùwanì t'ídhùnà! Ìnzì ní ìndrù ndi wò dhu nàbhu nyuni. P̀b̀étù ka nàbhu nyuni ní òr̀ù-akpà ò arí'ì Àbadu Kàgàwà. ¹⁸ Ní, ma mátina nyí n̄: Nyí ní Pèterù, bhalabhala tò odu. Ndi bhalabhala tò odu dǒ ní ndi ma mosíya p̀bàkà Kànisa. J̀ve-bvù ka kòtsù ònà tsàtsù ǹonziya n̄zì atdí dhu mà ndi Kànisa r̀ò. ¹⁹ Ma mabhùya òr̀ù-akpà ǒ Ádr̀ungbà kamà

Kágawà bhà idzi ò ka kótsù ní fàngulà funá. Kóró dhu-tsí yà adzi dǒ nyi nyuètsi, nóngo ì'í iwà ndi nùtsi òrù-akpà ò màtí. Ndirò kóró dhu-tsí yà adzi dǒ nyi nyànga, nóngo ì'í iwà ndi nùnga òrù-akpà ò màtí.» ²⁰ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù dhu nýya pbìndà ábhàlì tò ìnzì dhu nàno tí atdí ale tò màtí ndi rari Krístò.

Yèsù rí ndi ndòvè, kòtdù ndi, ndàdù ndìngbè dhu nóvo dhu
(Mrk 8.31-9.1; Luk 9.22-27)

²¹ Ròpè ndi ànyirò rò, Yèsù apè ndòvò dhu kpongba pbìndà ábhàlì tò ndàti, dhu rākà wà ndàrà Yèrùsàlemà tò kigò ò, ndíni pbākūrù mà, pbākùhání tò ádròdrò ale mà, ndirò Músà bhà Úyátá tò màlímò mànà náabhù tí ndi ndàbà àpè abho ànyì. Abádhí rari ndàbhù kohò ndi, kadù ndòtdù, ndirò ìbhu idho dzidǒ, ndi radùya ndìngbè òve-bvù rò. ²² Ní Péterù adù kidyì ndàrà nà igi, ndàdù ndòpè ndòrè kà-dǒ, ndàti: «Ádrùngbálè, Kágawà àkà ndòdò ngbònu! Inzá dhu àkà wò dhu rònzi ndi rùnù.» ²³ Pbéù, Yèsù adù ndàgere, ndàti Péterù ní: «Índrì nyi itse tidù rò pǒmvo Sitanì! Nyi nyí dhu ònzi nyitsu ma nzérenga ò. Obhó tí, nyi nyí nzí inga nírè Kágawà náari inga irè dhu bhèyi, pbétù nyi nyí inga nírè ìndrù náari inga irè dhu bhèyi.»

²⁴ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtina pbìndà ábhàlì ní: «Ndi ale náapè ndòzè ndùbhi owùdu ò, ní kākà ndàdzo rónà rò, ndàdù ndà'ù ndànò pbìndà màsàlabhà, ndàdù ùbhi owùdu ò. ²⁵ Pbhìndà ìpirònga nòzè ndigù ale níuíyá ka. Pbéù okúdu dò rò rí pbìndà ìpirònga níwí ale, náadùya kàbà àbà tdítǒ. ²⁶ Ìndrù rí yà adzi ò dhu nóngyè kóró, pbìndà ìpirònga ràdù àwí dhu tò ìdzinga ní àdhu? Atdí dhu mà tí inè, yà ìndrù ràdù àbhànà pbìndà ìpirònga nùwù tí? ²⁷ Obhó tí, Ìndrù t'ídhùnà níraya àbanà Kágawà bhà ádrùngbànga tò awawù ò pbìndà màlàyíkà mànà. Nírò ní ndi kàdùya ìngbàtí ìli ndi ale mà nùbho ndi ale bhà kasu-bvu rò. ²⁸ Ma mí obhó dhu nàno fūkà: ngūkpa ale kākà iró rí'í ale nzínzi ò, nùwèya nzí inzá ì àla Ìndrù t'ídhùnà rira pbìndà idzi tò ádrùngbànga ò dhu rórò.»

17

Yèsù-wòyò rí ndùgèrè dhu
(Mrk 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Azà idho dzidǒ, Yèsù nùngu Péterù mà, Yàkòbhò mà, ndirò Yàkòbhò t'ádòna Yùwanì mànà, 'adù òwu nà lèngèlèngè ádzí pbìri-akpà dò.

² Ní Yèsù-wòyò nùgèrè ndi abádhí-nyìkpó ò rò. Kà-nyì náadù ndòpè ndàm̀bìlì adyifò bhèyi, kà-rò màdzarù ràdù òwu tdyé awawù bhèyi.

³ Nírò ní ndi Músà mà Èliyà mànà nùuto ì, 'adù àmbe òte dǒ Yèsù mànà. ⁴ Ní Péterù adù àtina Yèsù ní: «Ádrùngbálè, dhu òfò nga àlè ròkò iró. Ní nyi nyòzè ka ní, ma mí ìbhu hemè-dzà núpé iró, atdí ní pbùkà, ngàtsi ní Músà bhà, ndirò ngàtsi ní Èliyà bhà.»

⁵ Wò dhu nàno Péterù rí rórò ní ndi, inga àwù rí ádrùngbà àp̀bù níubvù ndi, ndàtsi abádhí sisina ní. Ndirò ndi àp̀bù ò rò, atdí ale-tù náadù ndiri, ndàti: «Yàrí ní Ìdhùdu, atdídǒ ma mózè ale. Kàrí nyìkpódu nòfò dhu ònzi. Ní, nyiri kà-tsù dhu.»

⁶ Yèsù bhà ábhàlì níitdègu wòrì ale-tù níri, ní odo nùsì atdídǒ abádhí ò. Abádhí adù 'àwà obvò, ì rùp̀bà nyiyya adzikpa nyú rò. ⁷ Ní Yèsù náandri abádhí-ti'ò, ndàp̀balá abádhí-ngbò, ndàdù àtina: «Nyìvà nyí, ìnzì nyònzì odo!» ⁸ Ní kòkò ábhàlì níwà ì 'àndà nga, 'adù Yèsù kèlè nàla atdíró.

⁹ Pbhìri dò rò abádhí ráwù ònà kàsùmì ò, Yèsù adù dhu nýya abádhí tò ndàti: «Àpè nyàwe yà nyí nyàla dhu atdí ale tò màtí, ràrà àhu Ìndrù t'ídhùnà rí ndìngbè òve-bvù rò dhu ò.» ¹⁰ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù bhà ábhàlì náadù dhu ivu Yèsù-tsù 'àti: «Ádhu Músà bhà Úyátá tò màlímò náarátina Èliyà rākà pé ndirà angyi ní?» ¹¹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Obhó tí, Èliyà nākà wà ndirà, kóró dhu nyàtì ndi ndohù tí. ¹² Pbéù, ma màtina Èliyà nírà wà àhu, ìnzì ìndrù ràdù Èliyà tí kà rí'í dhu nùni. Ndirò abádhí náadù àvu kà-rò afiyya nòzè dhu bhèyi. Ní ndi dhu bhèyi tí, abádhí náavùya Ìndrù t'ídhùnà rò.» ¹³ Nírò ní ndi Yèsù bhà ábhàlì náadù dhu ùni, yà Yèsù rùbhi òte rò dònà fiyò ale rari Baticò nùbhónà Yùwanì.

Yèsù rí símvo nà ngbàngba nígù dhu
(Mrk 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Yèsù mà, pbìndà ìbhu ábhàlì mànà níitdègu ìwu ùvò ihé-yà rí'í rò, ní atdí ale níndri Yèsù-ti'ò, ndòkò ndi otdyàna dǒ kònzì, ¹⁵ ndàdù àtina kànì: «Ádrùngbálè, àbà izu ìdhùdu dǒ. Kà rí'í símvo nà, ndirò kàrí àndi atdídǒ. Bilinganà kàrí ndàwà kàzu ò, ndirò ìdha ò màtí. ¹⁶ Ma mìrà kà nà ndíni pbùkà ábhàlì níigù tí, ní abádhí adù nzà kiga.» ¹⁷ Ní Yèsù adù àtina: «Hākà! Nyí, ìmbà a'uta nà ale tò rugànda, ndirò nzére ale! Àlè kokoya

nyí mànà ife kàsùmì tí? Ndirò fùkú dhu-dzi ma mondúya ràrà àhu ife idho tí? Nyiwoo ndi ngbángba nà àzú fudu ò!»¹⁸ Yèsù adù òte orú tìna nyú nà wò ngbángba ò rí'ì nzé-re-alafí dǒ, ndi nzé-re-alafí ràdù àhu ndi ngbángba ò rò. Ní ndi ngbángba náadù ògù ànyirò rò tí.

¹⁹ Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù òndri Yèsù-tí'ò atdíró kà rí'ì rórò, 'àdù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Ádhu inzà má mípfo wò nzé-re-alafí ní?»²⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Nyí nyípfo nzà ka fùkú ákè a'uta-okú dǒ rò. Ma mí obhó dhu núno fùkú: fùkú a'uta ní'íná gukyè hàràdali-kpò náarí'ì dhu bvùtí màtí, ní nyí nyambèná àtina yàrí pbirí ní: «ngbè nyí irò rò nyarà ndàlù,» ní ndi pbirí àmbèná àdù ndingbè ànyirò rò. Ndirò, lèmakú nónzi rí atdí dhu mà námèná ì'ì mbá. [²¹ Pbéù, wòrí nzé-re-alafí-tidò nábhù ràdù ràhù dhu ní itsòta mà, ònyù t'ónyuta-tsù t'útsita mànà kèlè.»]

Yèsù rí ndi ndóvè, kotdù ndi, ndàdù ndingbè dhu nóvo táítǒ dhu
(Mrk 9.30-32; Luk 9.43b-45)

²² Yèsù mà pbindà ábhàlì mànà níitdègu 'òtù atdíkpá Gàlilayà tó pbirí ò, ní Yèsù adù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Ka kí Ìndrù t'ídhùnà nípfò, kabhu ìndrù-fó. ²³ Ní ì ale rí kòho, kadù òtdànà. Pbéù ìbhù idho dzidǒ, kádàya ndingbè òve-bvù rò.» Ní wò dhu ì irí rò, izu náadù Yèsù bhà ábhàlì náka atdíǒ.

Yèsù mà Péterù nà rí Kàgàwà bhà idza-do tó pàratà náfó dhu

²⁴ Yèsù mà, pbindà ábhàlì mànà níitdègu owu ùvò Kàpèrnawumù tó kigò ò, ní Kàgàwà bhà idza-do tó pàratà t'úfótá tó pbandómbé níndri Péterù-tí'ò, 'àdù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Fùkú màlimò náatí Kàgàwà bhà idza-do tó pàratà náfó ùfó?»²⁵ Ní Péterù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «'Éfó arúfóna.» Ní idza Péterù òtsù rò, Yèsù náapè òte angyi, ndivù dhu kà-tsù ndàti: «Ádhu nyi nyirè wò dhu dǒ, Simoní? Ádhi ndi yà adzi ò ádròdrò kámá tó pàratà náfó ràdù? Ndirò, ádhi ndi ùdzina ndi ndi dhu-do nátsá ràdù abádhí tǒ? Tí abádhí tó pbirí ò ale nyú? Ndirò ngàtsí ní, tí iwù tí iwù ndi pbirí ò ale?»²⁶ Ní Péterù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «'Iwù tí iwù ndi pbirí ò ale.» Ní Yèsù adù àtina kànì: «Wòrí ní ití ka kátina, ndi pbirí ò ale nyú ràrí nzi àdù kúfó. ²⁷ Pbéù, dhu àkà nzà àlè ràbhù abádhí ròtsù nzérenga ò. Ní, ndi dhu bhéyi kà rí'ì rò, ára rèrù ò, nyadù ìnè nóbvù idha ò. Ní angyi nyi nyíbvuna ìbhè-lí'ò nga nyángbè, nyadù fàrangà-kpò nídyi lina ò rò. Ní fàrangà ní ndi nyi nyádù pàratà náfo ní àlè tò, óyó kóró.»

18

Ádràngbá ale nyú ròsè ní àdhi?
(Mrk 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Ndi kàsùmì ò, Yèsù bhà ábhàlì níndri Yèsù-tí'ò, 'àdù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Òrè-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ò, ádràngbá ale nyú ròsè ní àdhi?»² Ní Yèsù adù atdí ákè ngbángba nánzi, ndili rìdè abádhí-ònzí. ³ Kádù àtina: «Má mí obhó dhu núno fùkú: inzí nyí nyapè nyùgèrè, nyàli nyí nàni nzónzo bhéyi, ní nyí nyotsúya nzi òrè-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ò akekpá màtí. ⁴ Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi, ndifó rí obvò nditírò, ndili ndi yàrí ngbángba bhéyi ale, ní'iya ndi òrè-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ò ádràngbá ale. ⁵ Ndirò, yà dhu bhéyi ngbángba náko rí okúdu dǒ rò ale, ní iwà ima náko ima nyú tíró ale.»

Ìndrù àbhù ka kí ròtsù nzérenga ò dhu-rǒ rò dhu àkà kodò ale dhu
(Mrk 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtina ábhàlì ní: «Yà ma ná'ù nzónzo nzínzi ò, atdí ngbángba mà nábhù rí ròtsù nzérenga ò ale, ní dhu òfó nga mbéyi nyú kosò ádràngbá odu-ba ndi ale-tú, kadù ndi ale níidò ádràngbá rèrè tó lùlù ò. ⁷ Àpè ní ndi yàrí adzi tò, ìndrù àbhù kàrí ròtsù nzérenga ò dhu-okú dǒ rò. Obhó tí, ìndrù ràdù òtsù òtsù nzérenga ò. Pbéù, ìndrù nábhù rí ròtsù nzérenga ò ale rí'ì àpè ò. ⁸ Dhu apé ì'ì òtsúnù mà, ndirò pǒnù mà náarí nyabhù nyotsù nzérenga ò dhu tí, ní òtdì ndi òtsúnù mà ndi pǒnù mànà, nyadù àwàná itse nyú rùnù rò. Dhu òfó nga mbéyi nyú, nyotsù atdí òtsúnù mà, ndirò atdí pǒnù nà dhòdhòhóngà tó ìpírònga ò, ròsè óyó òtsúnù mà, óyó pǒnù mà nódo nyi nyí indù, kadù nyobvù nà inzí aráve dhòdhòhónganà kàzu ò dhu dòná. ⁹ Ndirò, dhu apé ì'ì nyìkpónù náarí nyabhù nyotsù nzérenga ò dhu tí, ní itá ka, nyadù iwàná nyobvù itse rùnù rò. Dhu òfó nga mbéyi nyú, nyotsù dhòdhòhóngà tó ìpírònga ò atdí nyìkpónù nà, ròsè óyó nyìkpónù nódo nyi nyí indù, kadù nyobvù inzí aráve dhòdhòhónganà kàzu ò dhu dòná.»

*Awáwí, ndádù ndàbà tàrà tò mbólí
(Luk 15.3-7)*

¹⁰ Tdítdò, Yèsù adù àtìna ábhàlì nì: «Nyòdo nyí mbèyi, ìnzí nyònzí kàkàrí nònzò nzínzì ò atdí ngbángba mà gàyà. Ma mí obhó dhu núno fùkù: òrù-akpà ò arí'í abádhí tò màlàyíkà náaròko bìlìnganà, 'ámbe òrù-akpà ò arí'í Ábadu Kàgàwà-nyìkpa nándà dō. [¹¹ Obhó tí, Ìndrù t'ídhùnà nùra àwáwí ale nígu.]

¹² Ní, ádhu nyí nyírèna yà dhu dō? Atdí ale náapè ì'í atdí miyà tàrà nà, atdí ràdù àwí abádhí nzínzì ò rò, ní ndi ale tí nzi àdù kòkò àrùgyètdí kumí dóná àrùgyètdí nà ngùkpa tàrà nàbàhà pìrì dō rányu ró, ndádù àrà yà àwáwìnà tsí nómè? ¹³ Kápé kàbà, ní ma màtina nyí nì: kà ràdù ì'í ádrùngbà dhèdhe nyú nà ndi tàrà-okú dō rò, ròsè yà àrùgyètdí kumí dóná àrùgyètdí nà ngùkpa tàrà, yà inzà ùwìnà dóná. ¹⁴ Ní ndi dhu bhèyi tí, òrù-akpà ò arí'í Abaku Kàgàwà nòzè nzá atdí ngbángba mà ràwí kàkàrí nònzò nzínzì ò rò dhu.»

Dhu nàfà nyí nì òdhìnu nónzì nyí nyádù tí dhu

¹⁵ Yèsù adù àtìna tdítdò ábhàlì nì: «Òdhìnu náapè dhu àfà nyí nì, ní dhu àkà nyarà kòtù, nyadù kàbhà afatá nówò kà tò óyò rò nyí nyí'í kà màrà rórò. Kápé nyí nyànò dhu níri, ní nyí nyígù wà ndi òdhìnu. ¹⁶ Pbéù, kápé ndüvò ìnzí ndìrì tsànù dhu, ní adù nyidyi atdí ale mà, ndìrò ngàtsi ní óyò ale mà, nyòwù màrà kà-tí'ò, ndíní óyò, ndìrò ngàtsi ní ìbhù ngàmbi mà núndò dhu-bvu ró kà kadù tí ndi dhu nòbhòlò. ¹⁷ Pbéù, kápé ndüvò ìnzí ndìrì abádhí-tsu dhu, ní adù nyipfo ndi dhu Kàgàwà ná'ù ale tò màtù nzínzì ò. Ndirò kápé ndüvò ìnzí ndìrì ì ale mà, ní adù nyozù kà inzà Kàgàwà ná'ù ale tí, ndìrò adù nyozù kà pàratà t'úfótá tò atdí ndòmbè bhèyi.»

Dhu ùtsi ka kí dhu mà, dhu ùngà ka kí dhu màrà

¹⁸ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna ábhàlì nì: «Ma mí obhó dhu núno fùkù: Kóró dhu-tsi yà adzi dō nyí nyàtsi, nóngo ì'í iwà ndi nàtsi òrù-akpà ò màtí. Ndirò kóró dhu-tsi yà adzi dō nyí nyànga, nóngo ì'í iwà ndi nànga òrù-akpà ò màtí. ¹⁹ Ma mí obhó dhu núno tdítdò fùkù: nínzìkù ò óyò ale mà náapè 'iri yà adzi dō, 'ònzì yà ì òzè kóró dhu-tsi, ní òrù-akpà ò arí'í Ábadu Kàgàwà ràdù ndi dhu nàbhù àbhè abádhí tò. ²⁰ Obhó tí, óyò ale mà, ngàtsi ní ìbhù ale mà núndu ì òvòdu ró ró, ní ma mí'í ìnè abádhí nzínzì ò.»

Dhu àkà kùbà dhu ale t'òdhìna tò dhu

²¹ Wò dhu-dzidò, Péterù náandri Yèsù-tí'ò ndádù dhu ìvu kà-tsu, ndàti: «Ádrùngbàlè, mà màdù dhu ùbà ife-gùna dhu nàfà onzidù òdhìdu tò? Ma tí adù dhu ùbà kà tò àrùbhù-gùna?» ²² Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ma mí nzi atina nyí ràràdù dhu ùbà kà tò àrùbhù-gùna. Pbéù, dhu àkà nyabà dhu kà tò àrùbhù kumí, àrùbhù-ràdò-gùna.

²³ Wò dhu-okú dō rò ní ndi mà màtina, òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi rìli ndi atdí ádrùngbà kamà yà pbindà wànzà nà arí'í pbindà kasatàle nazè rùbho ì wànzà bhèyi. ²⁴ Ní, kítègu ì wànzà nà arí'í ale-òvò nópè ndünzi, ní kà kiwú atdí kasatàle, yà fàrangà tò lufù-tsu tò wànzà nà rí'í nà kà-tí'ò. ²⁵ Wò ndi ale rí ndi wànzà nùbhò nì atdí dhu mà ní'í mbà kà-fó. Ní kàbhà ádrùngbàlè náadù dhu àya, ndíní kà kudzi tí ndi ale mà, pbindà tsibhàle mà, pbindà nònzò mà, kóró foná arí'í dhu màrà, ndíní kà kùbhò tí ndi wànzà nì. ²⁶ Ní wò kasatàle náakò ndi òdtyàna dō pbindà ádrùngbàlè-ònzì, ndádù ndìtsò kà-rò ndàti: «Ádrùngbàlè, ùbà dhu idù, nyadù nga òdò ake. Ùbhò mà mí wò wànzà nùbhò kóró indù.» ²⁷ Ní wò ádrùngbàlè náadù izu àbà atdítdò kà dō, ndádù àtìna ìnzì kà rari atdí dhu mà nùbhò fìndà. Ní kàdù kùbhà ràrà. ²⁸ Ní urò rò ndivà ndi rò, wò kasatàle náatù yà ì arí kasu ònzì màrà ale nzínzì ò atdí ale. Ndi ale ní'í mbèmbè atdí miyà dinari tò kàbhà wànzà nà. Ní, kàkò wò ale dàna-tsi ró, ndi rìpò dàna-tsi, ihèna ròrì, ndádù àtìna nì: «Ùbhò pàkà wànzà!» ²⁹ Ní wò kà t'òdhìna náakò ndi òdtyàna dō kà-pfò rò, ndádù ndìtsò kà-rò, ndàti: «Ùbà dhu idù, nyadù nga òdò ake. Ùbhò mà mí pbùkù wànzà nùbhò.» ³⁰ Pbéù, wòrì ale náazè nzá ndìrì kà rùnona dhu. Ní, kàdù kàbhù kosò imbi ò, kòdò ndi ndi rùbho pbindà wànzà dhu òna nà.

³¹ Ní, yà abádhí arí kasu nónzì màrà atdíkpá ngùkpa kà t'òdhìna, nítdègu wò ndi nònzì dhu nàlè, ní izu nùuka abádhí atdítdò. Ní abádhí adù òwu wò ndi nònzì dhu náwe kóró fíyò ádrùngbàlè tò. ³² Nìrò ní ndi wò ádrùngbàlè náavi kanzi ndi kasatàle, ndádù àtìna nì: «Nyí ní nzèrè kasatàle nyú! Nyí nyìtsò nyí rùdú dhu-okú dō rò, mà màtì ìnzì nyí rari atdí dhu mà nùbhò idù. ³³ Ní nyí nyàmbènà adù dhu ùbà átò òdhìnu tò, ádhàdhì mà màbà dhu indù dhu bhèyi.» ³⁴ Ní wò ádrùngbàlè náakò atdítdò, ndádù wò kasatàle nàbhù kosò imbi ò, kòdò ndi ndi ndíní kóró pbindà wànzà kùbhò tí dhu ònà.»

³⁵ Yèsù adù àtìna tdiátdò ábhàlì ní: «Ndi dhu bhèyi tí ní ndi, òrù-akpà ò arí'í Àbadu Kàgàwà ràdù dhu ònzì rùkù, inzà ìngbàtí ìlì ndi ale mà nzínzìkù ò nùbà dhu atdí affina nyú ná adòna tò rò.»

19

Yèsù rí dhu nùdhě kpatsibhále mà rí 'ùbhà pbindà tsibhále ná dhu dǒ dhu
(Mrk 10.1-12)

¹ Yèsù níitdègu yà ndi ndúbhi ùdhenà rǒ dhu t'údheta níto, ní kiva ndi Gàlìlayà tó pbiri ò rò, ndàrà Yùdeyà tó pbiri-alàdò, yà Yòròdanì tó idha-apkà-adzèna rò arí'í ò. ² Ní abhàbhò ale ná òyà ihé náadù òwu kòwu ò, kà ràdù abádhí nzínzì ò andi ná ale nígu ànyì.

³ Ní ngúfe Pbàfàrisáyó níwú Yèsù-tí'ò ndinì ì omvú tí kà-afi. Ní, abádhí níwú dhu kà-tsù 'àti: «Àlě tó Úyátá návi tí wà atdí kpatsibhále mà ròdhò pbindà tsibhále ìngbà tí ìlì ndi afátá-okú dǒ rò màtí?» ⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Nyí nyapè tí obhó Kàgàwà bhà Andítá náarúnona kpangba dhu nózà? Kàrátina: «Mùhàngú ò rò, Kàgàwà náanzì kpatsibhále mà, tsibhále ná.» ⁵ Ndirò kàrátina: «Ndi dhu-okú dǒ rò, kpatsibhále ràdù àbanà mà, íyànà màna nùbhà, 'adè 'ùngbò pbindà tsibhále ná. Ndirò, abádhí óyò rò ràdù òngò atdí ale-ngbò tí.» ⁶ Ní ndi dhu bhèyi tí, abádhí ní nzi àdù ì'í óyò ale tdiátdò, pbétù abádhí nòngò wà atdí ale-ngbò tí. Ní dhu àkà nzà atdí ale mà rùtu Kàgàwà ùngbò ale-ònga.»

⁷ Ní Pbàfàrisáyó adù dhu ìvu tdiátdò kà-tsù, 'àti: «Olu, ádhu Músà néuyá dhu ndàti, dhu ràràdù àkà kandì ùbhátá tó bhàrwà kabhu tsibhále-fò, ndi tsibhále òdi ka kí rò ní*?» ⁸ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Músà náabhù nyí nyòngò fùkù vèbhále nódì odú afikù náaró'ò dhu-okú dǒ rò. Pbétù mùhàngú ò rò, ndi dhu ní'í mbà wò dhu bhèyi. ⁹ Ma mí obhó dhu núno fùkù: atdí kpatsibhále náapè pbindà tsibhále nódho, ndàdù òdinà, inzà ní m̀nyòni kèlě ǹnzì ngàtsi kpatsibhále ná dhu-okú dǒ rò rò, ní ngàtsi tsibhále ndi ndambà rò, ka nádù ì'í iwà m̀nyòni ǹnzì.»

¹⁰ Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù àtìna Yèsù ní: «Wò dhu bhèyi kpatsibhále mà nzínzì ò dhu rí'í tsibhále màna rò, indrù rí 'ùmbà dhu tó idzinga rí'í mbà.» ¹¹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ìnzì ní kóró ale wòrì Ote náarí dòya àlù, pbétù kàrì dòya àlù ale ní kàkà Kàgàwà ábhù kà rálù dòya ale kèlě. ¹² Kpabhále-tsù àtò ràdù ìnzì rùmbà vèbhále dhu-tsù rí'í ibi. Obhó tí, atdidhenà kpabhále náarí nzi vèbhále ùmbà ùdhí tí ka kùdhí ì àmà tíró dhu-okú dǒ rò. Ngùkpà kpabhále náarí nzi vèbhále nùmbà, òbi ní ka kà kùgèrè ì, 'òngò àmà tí dhu-okú dǒ rò. Ndirò ngùkpà-tsi náaróko àmà bhèyi, ìnzì 'ùmbà vèbhále òrù-akpà ò Àdrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi-okú dǒ rò. Yà ma mànò dhu rí dóna àlù ale nákà kà rálù dóna!»

Yèsù rí nini nzónzo násò dhu
(Mrk 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Wò dhu-dzidò, indrù níwú nini nzónzo ná Yèsù-tí'ò, ndinì kùlì tí òtsúna dòyá, ndàdù nditsò dòyá. Pbétù, Yèsù bhà ábhàlì náadù òko 'àmbe òrù dǒ ì ale dǒ. ¹⁴ Ní Yèsù adù àtìna pbindà ábhàlì ní: «Nyùbhà nzónzo ríwú tidu ò, ndirò ìnzì nyàtò abádhí-tsù, òrù-akpà ò Àdrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ní abádhí bhèyi ì nùlì ale tó nídhunì.» ¹⁵ Ní Yèsù adù òtsúna nùlì ì nzónzo dǒ, ndi dhu-dzidò, ndàdù ndìvà ndàrà ànyirò rò.

Yèsù mà rǒte atdí ònzítale ná dhu
(Mrk 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Wò dhu-dzidò, atdí ale níra Yèsù-tí'ò, ndàdù dhu ìvu kà-tsù ndàti: «Màlímò, ádhu ndi idzi dhu tí ma màkà monzì, ndinì ma mabá tí dhòdhòdhònga tó ìpirònga?» ¹⁷ Ní Yèsù adù dhu ìvu kà-tsù, ndàti: «Ádhu nyi nyí dhu ìvù tsàdù idzi dhu tí rí'í dhu dǒ ní? Atdí ale kèlě ní ndi idzi ale tí rí'í. Nyi nyapè nyozè nyotsù dhòdhòdhònga tó ìpirònga ò, ní dhu àkà nyifu Músà bhà Úyátá.» ¹⁸ Ní wò ale adù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «Ìngbàgà Úyátá í?» Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Dhu àkà nzà nyohò abvo, dhu àkà nzà nyanzì m̀nyòni, dhu àkà nzà nyanzì ogbo, ndirò dhu àkà nzà nyanò títò òdhìnu dǒ. ¹⁹ Dhu àkà nyifu àbanu mà íyànù màna, ndirò dhu àkà nyozè òdhìnu yà nyi nyú nyi nyózè nyi nyi-tírò dhu bhèyi*.»

²⁰ Ní wòrì kpatsibhìngba náadù àtìna Yèsù ní: «Ma mífu wà kòkòrì Úyátá kóró, ní ádhu ndi àkàkà monzì tdiátdò?» ²¹ Ní Yèsù adù àtìna kà ní: «Nyi nyapè nyozè nyi'í àkàkà ale tí, ní àrà, nyadù kóró nyi nyarí'í ná dhu nùdzi, nyadù ì dhu ò rò nyi nyòngyè

* 19:7 19.7 Tòr 24.1-4 * 19:19 19.19 Uvt 20.12-16; Law 19.18; Tòr 5.16-20

fàrangà néndò nàkátále tó. Ndì dhu bhèyi ní ndì nyi nyadàya ònzi nábà òrù-akpà ò. Wò dhu-dzidò, nyádè nyira, nyadù owùdu núnngu.» ²² Pbéù, wò kpatsibhíngba níitègu wò òte níri, ní kádù àrà ànyírò rò atdíídò izu nùka ndì rórò, atdíídò ndì ndónzi nídhuní.

²³ Nírò ní ndì Yèsù adù àtìna p̀bìndà ábhàlì ní: «Ma mí obhó dhu núnno fùkù: ònzitále ròtsù òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò dhu ní odù dhu nyá. ²⁴ Ndirò, ma mí obhó dhu núnno fùkù tdítdò: ngamiya ròtsù, ndùdà sindani-bhu ò dhu rí'ì isò. Pbéù, ònzitále ròtsù òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò dhu rí'ì odù nyá ròsè.»

²⁵ Ní wòrì òte ì rì rò, idho núnuko Yèsù bhà ábhàlì atdíídò. Ní abádhí ambénà dhu òngù dò tsùyá nzinziya ò, 'ámbe àtìna dò: «Wò dhu bhèyi kà rí'ì rò, ádhi pbá ale ndì ògù rádù ògù?» ²⁶ Ní Yèsù andà abádhí, ndàdù àtìna abádhí ní: «Indrù tò ndì dhu rí nzi àkà, pbétù Kàgàwà tò kà rí àkà àkà.»

²⁷ Nírò ní ndì Péterè adù òte òpè, ndàti: «'fri, mã múbha kóró dhu mãdù owùnu núnngu, ní ádhu ndì mã mabàya?» ²⁸ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ma mí obhó dhu núnno fùkù: yà adzi dò kóró dhu rí 'èwè, 'òngò owútána tí rò, Indrù 'ídhùnà náadiya p̀bìndà ádrùngbànga tó awáwù tó tombi dò. Ndì núnngani, nyí, yà owùdu nyí nyúnngu rò, nyí nyokoya átò atdí kumì dóná óyò ná tombi dò, nyámbe atdí kumì dóná óyò ná P̀bàisràyéli tó rùgànda-tsù-ànyà nítdì dò. ²⁹ Ndirò ìngbàtí ìli ndì ale mã, yà okúdu dò rò rí p̀bìndà idza, adóna, awéna, àbanà, íyànà, p̀bìndà inzo, ndirò p̀bìndà ònzibvu mã núbha, náabàya ì dhu atdí miyà-gùna ròsè. Ndirò, kádàya dhòdhòdhòngà tó ípiròngà nábà. ³⁰ Pbéù, ábhò ale yà kòmbi arí'ì wemberè tí nóongoya olù ale tí, ndirò yà olù ale tí arí'ì kòmbi ale náadàya òngò wemberè tí.»

20

Vinyò tó inga ò kasu nanzì kasutále tó mbóli

¹ Tdítdò Yèsù adù àtìna p̀bìndà ábhàlì ní: «Obhó tí, yàri ní ndì Òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi nòfò ndì ná dhu: Atdí idza-àbadhi náahù bhòtsungánà idza rò, ndámbe kasutále nómè dò, ndíní owu tí kasu ònzi p̀bìndà vinyò tó inga ò. ² Abádhí níri ì ì kasutále mànà atdí ònzi-kpò dò atdíku idho tó kasu tó mùkimbà tí. Kádù ì ale nóvi ròwù vinyò tó p̀bìndà inga-bvù.»

³ Tdítdò, káhù ìbhù adiyifò-sisi kútsingá nga tó ò, ndàdù ngùkpà ale nála p̀banga-tsidò róko ìmbà kasúna ró. ⁴ Ní kádù àtìna ì ale ní: «Nyí mã átò, nyòwu nyònzi kasu vinyò tó p̀bakà inga ò, tdù mã mãdù fùkù mùkimbà núbho àkàkà dhu bhèyi.» ⁵ Ní ì ale náadù òwu ndì vinyò tó inga ò. Wò idza-àbadhi náahù tdítdò azà adiyifò-sisi adiyibhengá nga tó ò, ndirò àrùgyètdí adiyifò-sisi adiyidò nga tó ò, ndàdù dhu ònzi ndì dhu bhèyi tí. ⁶ Kà ríku dóná rò ní, káhù atdí kumì dóná atdí ná adiyifò-sisi p̀bìtsòngá nga tó ò, ndàdù ngùkpà ale nála p̀banga-tsidò òkò, ìnzì ì ì atdí dhu mã nónzi rórò rò. Ní kádù dhu ìvu abádhí-tsù, ndàti: «'Ádhu, ròpè ndì kútsingánà rò rìrà àhù kòmbi, nyí nyòkò ìrò ìnzì nyí nyí atdí dhu mã nónzi rórò ní?»

⁷ Ní abádhí adù dhu àdu kà tò, 'àti: «'Inzá ní atdí ale mã nàpè mìtsù p̀bìndà kasu ò.» Ní kádù àtìna ì ale ní: «Olu nyí mã átò, nyòwu ná nyònzi kasu p̀bakà vinyò tó inga ò.» ⁸ Ní p̀bìtsòngánà, wò inga-àbadhi náati p̀bìndà kasutále tó ádrùngbàle ní: «'Únzi kasutále, nyadù fíyò mùkimbà núbho. Nyí nyí kòpè yà olù kasu nòpè ale rò rò, nyadù àrà kùtsà yà angyi kasu nòpèna ale rò.» ⁹ Ní yà atdí kumì dóná atdí ná adiyifò-sisi p̀bìtsòngá nga tó ò kasu nòpè ale níwù, kadù ngàtsi ale bhà atdí ònzi nábhu ndì ale tò. ¹⁰ Yà angyi kasu nòpèna ale níwù úwò átò. Abádhí níriè nga fíyò kà kùbhóna mùkimbà ràròse ose yà olù kasu nòpèna ale tó mùkimbà dónà. Pbéù, abádhí mã átò náadù atdátdí ònzi kèlè nábà. ¹¹ Ní kákò ì ì rò, kòkò ale náapè 'ámbe ònu dò inga-àbadhi ní. ¹² Abádhí ati kà ní: «Kàkà kasutále níwù úwò olù, 'àdù kasu nónzi atdí adiyifò-sisi kèlè tí. Ní nyí nyadù tí mùkimbà núbho abádhí tò ádhàdhi mã mànà, àzembè mã'ì ní ndì bílì mã m̀nòzi kasu, adiyifò rádù mòbì rò?» ¹³ Ní wò ale adù dhu àdu atdí abádhí nzinzi ò ale tò, ndàti: «P̀bàlé mã m̀nòzi nzá nyí nzére. Nyí nyà 'ùnà tí nzá atdí ònzi rò nyí nyí kasu nónzi atdí idho ò dhu?» ¹⁴ Nírò, ákò indù mùkimbà, nyadù àrà indù dhu ní. Mã mòzè mabhu ka wò olù ìranà ale tò ádhàdhi indù mã mabhu ka dhu bvù tí. ¹⁵ Mã mãdù p̀bakà fàrangà néndò mã mòzè ka dhu bhèyi. Tí nzi obhó? Ndirò yà mã m̀nòzi ìdzi dhu nyí nyàla tí nzére dhu mã m̀nòzi dhu tí?»

¹⁶ Ní Yèsù adù àtìna tdítdò: «Yà kòmbi arí'ì olù ale tí ale nóongoya wemberè tí, ndirò yà kòmbi arí'ì wemberè tí ale náadàya òngò olù ale tí.»

Ibhù rí kisè ní Yèsù rí ndì ndòvè kòtadù ndì, ndàdù ndìngbè dhu nóvo dhu (Mrk 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yèrùsàlemà tó kigò ò ndi ndúpo rórò, Yèsù náanzi p̀b̀indà atd̀i kumi d̀onà óyò ná ábhàl̀i igi. Ní otu ó ì owu rórò, kádù àt̀inà abád̀hí nì: ¹⁸ «Kàní alá kúpo Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní ànyì ka kí Ìndrù t'ídhùnà nípf̀ò kabhu p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale mà, Músà bhà Ùyatá tó màlímó màrà f̀ò. Abád̀hí r̀i anya nòtd̀i kà-d̀ò ndíní ka koho tí ka, ¹⁹ 'adù kábhu inzi ní P̀b̀àyàhúdí-f̀ò. I ale r̀i kòzù àkyákyè ale tí, 'adù kùvì asé nì. Ndirò abád̀hí r̀i kùtò mùsàlabhà d̀ò, ròvè, kadù òtd̀unà. P̀b̀étù, íbhu idho dzidò, kádùya ndingbè òvè-bvù rò.»

Zèbèdayò bhà ingba-tsánà r̀i ádr̀ungbànga nónzi

Yèsù-f̀ò p̀b̀indà óyò inzo tò dhu

(Mrk 10.35-45)

²⁰ Wò dhu-dzidò, Zèbèdayò bhà ingba-tsánà mà, p̀b̀indà óyò inzo màrà náandri Yèsù-tí'ò. Ní ndi ingba-tsánà náakò ndi otd̀yàna d̀ò Yèsù-ònzí, ndíní ndi ndonzi tí dhu kà-f̀ò.

²¹ Ní Yèsù ivú dhu kà-tsù ndàti: «Ádhu nyi nyòzè?» Ní kádù dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «P̀b̀ukù ádr̀ungbànga tó idzi ó, ábhù kákà p̀b̀akà óyò inzo ròkò tinù, atd̀i ràdi indù fangà d̀onà rò, ngàtsi ràdù àdi igù d̀onà rò.» ²² Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyì nyàni nza wò nyi nyónzina fudù dhu. Nyì tí adù yà mà móm̀v̀una àp̀bè tó kòpà-tsù nóm̀v̀ù òmvù?» Ní wò ingba-tsánà mà náadù dhu àdu Yèsù tò, àti: «Òmvù mà mádù òmv̀unà.» ²³ Ní Yèsù adù àt̀inà abád̀hí nì: «Obhó tí, òmvù nyi nyomv̀uya mà móm̀v̀una kòpà-tsù. P̀b̀étù Ìndrù nàl̀i ka kí ràdi idù fangà d̀onà rò, ndirò idù igù d̀onà rò dhu ní nzi òt̀èdu. I ngari ní yà Àbadu náabhòlò ka f̀iyò ale tó.»

²⁴ Wò dhu ì iri rò, atd̀i kumi ngùkpà ábhàl̀i náadù àkò àkò tí kòkò óyò atd̀i iya bhà ale rò. ²⁵ Ní Yèsù adù p̀b̀indà ábhàl̀i nánzi tina ò, ndadù àt̀inà abád̀hí nì: «Nyì nyàni wà yà Ìndrù d̀ò ádròdrò ale tí ka kátina ale náaradù ì ale nùl̀i f̀iyò ino tí, 'ámbe avu d̀ò ròyá dhu. Ndirò, nyì nyàni wà yà ádròdrò ale náaradù ob̀iya à'è Ìndrù d̀ò tí dhu. ²⁶ P̀b̀étù, dhu àkà nza ndònzí ndi ndi dhu bhèyi nzinziku ó. Atd̀i nzinziku ó ale náapè ndòzè ndàdi ádr̀ungbàle tí, ní kà ràdù àkà ndi'ì f̀ukù kasutále tí. ²⁷ Ndirò atd̀i nzinziku ó ale náapè ndòzè ndàdi wemberè tí, ní ndi ale ràdù àkà ndi'ì f̀ukù ino tí. ²⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi, Ìndrù t'ídhùnà nìrà nza ndíní ka konzi tí kasu f̀indà. P̀b̀étù k̀rà ndíní ndonzi tí kasu ngùkpà ale tò, ndadù p̀b̀indà ìpirònga nábhà ábhò ale nùwà tí.»

Yèsù r̀i óyò ndùmùndùmú nígù dhu

(Mrk 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yèsù mà r̀üvò p̀b̀indà ábhàl̀i màrà Yèrikò tó kigò ò rò ònà kàsùmì ó, ábhò ihé-yà náadù owu Yèsù-owù ó. ³⁰ Ní yà otu-gi d̀ò ì òkò ró ì'ì óyò ndùmùndùmú nùri Yèsù r̀üda dhu. Ní abád̀hí adù 'òpè 'ùkù, 'ámbe àt̀inà d̀ò: «Ádr̀ungbàle, Dàwudì-dhù bvù alá, ábà izu d̀òkà!» ³¹ Ihé-yà náadù òkò 'ámbe òrè d̀ò abád̀hí d̀ò, 'adù abád̀hí návi rìnè. P̀b̀étù kòkòri ndùmùndùmú náadù ùkù orù t̀uya nyú ná t̀ditd̀ò, 'àti: «Ádr̀ungbàlè, Dàwudì t'ídhùnà, ábà izu d̀òkà!» ³² Ní Yèsù adù ide, ndànzi abád̀hí, ndadù dhu ivu tsùyá, ndàti: «Ádhu nyi nyòzè m̀onzi f̀ukù?» ³³ Ní abád̀hí adù dhu àdu kà tò, 'àti: «Ádr̀ungbàlè, ábhù nyìkpòkà r̀ala inga.» ³⁴ Ní Yèsù adù izu nába abád̀hí d̀ò, ndadù abád̀hí-nyìkpò-ngbò nùp̀bala. Ní ànyirò rò tí, kòri óyò ale náadù 'òpè 'àla inga, 'adù owu Yèsù-owù ó.

21

Yèsù ròtsu Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu

(Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

¹ Hk̀yèrò Yèsù mà, p̀b̀indà ábhàl̀i màrà nókò Yèrùsàlemà tó kigò ò ì owu tí ùvò rórò, ní abád̀hí nùuto ì Bètèfagè tí kátina p̀bànga ò. Ndi p̀bànga nù'ì mizèyituni tí kátina itsu náarí'ì d̀onà p̀biri-ongò rò. Ní Yèsù náavi óyò p̀b̀indà ábhàl̀i ròwù angyì, ² ndadù àt̀inà abád̀hí nì: «Nyòwu wò angyì r̀i'ì f̀ukù p̀bànga ò. Ní ndi p̀bànga ò nyi nyòtsù rórò, nyì nyì kayinò-yà nótù òsò ka kòsò ró, p̀b̀indà ingba ràdù ì'ì tinà. Ní, nyùnga ka, nyadù iwu abád̀hí ná kórò tidu ò. ³ Ní atd̀i ale mà nùunona gukye dhu abád̀hí d̀ò, ní nyì nyadùna àt̀inà: «Ádr̀ungbàle r̀i'ì abád̀hí-atdyù nà.» Ní ànyirò rò tí, ka kadùna abád̀hí nùbhà nyìwù nà.»

⁴ Wòri dhu náanzi ndi ndíní angyì nabi Zàkàriyà nùunò dhu náakà tí. Kàti:

⁵ «Nyàti Sáyuni tó kigò ó tsibhìngba nì:

«Ándà! Kàní p̀b̀ukù kamà r̀rà tinu ò!

Kà r̀rà iyònga nyú ó, kayinò-yà d̀ò ndi ndàdi rórò,

kayinò-yà bhà ingba d̀ò ndi ndàdi rórò*.»

* 21:5 21.5 Zàk 9.9

⁶ Ní ábhàlì náawù, 'àdù yà Yèsù àvìnà fiyò dhu nónzì. ⁷ Abádhí níuwú kayinò-yà nà pbìndà ingba mànà, 'àdù ròyá orú màdzarè núhu dòyá, Yèsù ràdù àdì dóná. ⁸ Ábhò ihé-yà núuhu ròyá mberù otu ò. Ngúkpa ale náadù itsu-dòkà nòkò, 'àdù ùhunà otu ò. ⁹ Ní yà angyi rówu Yèsù-ònzì ale mà, kòwù ò ríwu ale mànà náambénà ùkù dò, 'àti: «Hòsanà! Ilèta náká kabhu Dàwudi-dhù bvù ale tò! Kàgàwà náká ndàsò Ádràngbàlè-òvò rò rírà ale! Hòsanà! Ilèta náká kabhu òrù-akpa ò arí'ì Kàgàwà tò!»

¹⁰ Ní Yèsù ròtsù Yèrùsàlemà tó kigò ò rò, kórò ale-tsi náava ndì, 'ámbe àtìna dò: «Wòrì ale tí àdhi?» ¹¹ Ní ihé-yà noowúnà dhu àdu rò abádhí tò, 'àti: «Nabì Yèsù ní yà, Nàzàretì-ale, Gàlìlayà tó pbìrì ò.»

Yèsù rì Kàgàwà bhà idzá rò rí dhu nùdzì ale nòdì dhu

(Mrk 11.15-19; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)

¹² Wò dhu-dzidò, Yèsù náatsù Kàgàwà bhà-dza ò, ndàdù ànyì-dzá rò rí dhu òdzi ale mà, ànyì-dzá rò rí dhu ùdzì ale mànà dhu nòdì kórò. Kàdù fàrangà-ònga núwù rí ale rì fàrangà núwù dóná rò mizà mà, àmbò nùdzì rí ale nòkò dòyá tombi mànà dhu nátdì.

¹³ Wò dhu-dzidò, kàdù àtìna ì ale nì: «Kàgàwà bhà bhùkù ò Andítá ràtina: «Pbàkà idza ní ka kanziya itsòta-dza tí, pbétù nyí, nyí nyàdù kùgèrè róngò ogbotále náarí 'uru ònà ngari tí.»»

¹⁴ Wò dhu-dzidò, ndùmùndùmú mà, otsutále mànà níuwú Yèsù-tì'ò Kàgàwà bhà idza ò, ka ràdù ì nígu. ¹⁵ Ní pbàkùhání tò àdròdrò ale mà, Mùsà bhà Úyátá tó màlímò mànà náakò yà Yèsù rónzina wíwì ì àla rò, ndìrò nzónzo rùkù Kàgàwà bhà idzá dhu ì ìrì rò. Ì nzónzo ambénà àtìna dò: «Hòsanà! Ilèta náká kabhu Dàwudi dhù-bvù ale tò.»

¹⁶ Abádhí adù dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: «Nyí tí kòkò nzónzo rùnna dhu níri ìrì?» Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ìrì ma mírìna! Nyí nyapè tí nzá Kàgàwà bhà bhùkù ò ka kándì dhu nòzù? Ndì Andítá ràtina: «Nyí nyàbhù nzónzo mà, ndìrò iré-nzo mànà dhu ràmbè nyífu dò.»» ¹⁷ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù ndìvà pbàkùhání tò àdròdrò ale mà, Mùsà bhà Úyátá tó màlímò mànà tí rò, ndàdù àhu kigò ò rò, ndàrà Bètàniyà tí kátina pbanga ò. Ànyì ní ndì kàdù àrà òdhò.

Yèsù rì mùtìni tí kátina itsu nófù dhu

(Mrk 11.12-14,20-25)

¹⁸ Tsùtsá nngani kùtsingáná Yèsù ríngò Yèrùsàlemà tó kigò ò ònà kàsùmì ò, kí'ì àwù nà. ¹⁹ Ní kàla mùtìni tí kátina atdí itsu otu-gì dò, ndàdù òndrì tina ò. Pbétù kàdù ndì itsu-bì kèlè nótù. Ní kàdù ndì itsu nófù ndàti: «Ròpè ndì indo, atdí itsu-kpò mà náká nzá ndò'ò dānù tditdò.» Ní ànyìrò rò tí wò itsu náadù òdtyù atdidò.

²⁰ Yèsù bhà ábhàlì náala wò dhu, idhò ràdù ùkò atdidò. Ní abádhí adù dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: «Wòrì mùtìni nóttyù atdidò kòmbòmbì tí ingbà-dhu bhéyi?» ²¹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma mí obhò dhu núnò fùkù, nyí nyapè ì'ì a'uta nà ìnzì afiku ràdù ùguru, ní nyí nyí nzi adù wò itsu rò ma mònzi dhu kèlè nónzi. Pbétù, nyí nyàdù àtìna yà pbìrì ní màti: «Ingbè nyí urò rò, nyadù àrà ìtsì àdràngbà rèrù ò!» Ní ndì dhu ràdù ndònzì yà nyí nyàdù ka dhu bhéyi tí. ²² Nyí nyapè ì'ì a'uta nà, ní nyí nyàdù fùkù itsòta ò nyí nyònzì kórò dhu-tsi nába àbà.»

Yèsù bhà àdràngbànga nírà àdhà rò?

(Mrk 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Wò dhu-dzidò, Yèsù tsù Kàgàwà bhà idza, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ìndrù tò. Ní pbàkùhání tò àdròdrò ale mà, Pbàyàhúdì-bvù pbàkùrù mànà náandri Yèsù-tì'ò, 'àdù dhu ìvu kà-tsù 'àti: «Ádhi nyí návi nyongò kórò kòrì dhu nónzi? Ádhi àdràngbànga tó òbì nábhù ìndù nyongò ì dhu nónzi ní?» ²⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma mí atdí dhu kèlè níwù tsàkù. Nyí nyapè ndì dhu nádù idù, ní ma màdù ma mání ì dhu nónzi pbìndà òbì ní ale núnò fùkù. ²⁵ Ádhi Yùwanì nivì rìrà bàtizò nùbho ìndrù tò? Tí Kàgàwà, ndìrò ngàtsì ní tí ìndrù?» Pbétù abádhí náadù 'òpè 'ìrè nga nínziyà ò, 'ámbe àtìna dò: «Àlè kapé dhu àdù Kàgàwà ràrì ndì ka nivì, ní kàdùna dhu ìvu àlè-tsù ndàti: «Olu, ádhu ìnzà nyí nyadù Yùwanì núnò dhu ná'ù ní?»» ²⁶ Ndìrò àlè kapé àtìna, ìndrù ràrì ndì ka nivì, ní àlè kí ihé-yà-òdò nónzi, kórò ale náarí Yùwanì nòzù Kàgàwà bhà nabì tí nìdhuñì.» ²⁷ Nírò ní ndì abádhí adù dhu àdu Yèsù tò, 'àti: «Inzá mà màni.» Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ìma nyú mà átò, ma mí nzi ì dhu nónzi ma mání ní òbì núnò fùkù.»

Atdí àba bhà óyò kpabhínzo tó mbólì

²⁸ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù dhu ìvu tditdò abádhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyí nyàrè yà ma màwèna mbólì dò? Atdí ale nù'ì óyò pbìndà kpabhínzo nà. Ní kàno dhu atdí ingba tò ndàti: «Pbàníngbá, àrà nyonzi kasu vinyò tó inga ò indo.» ²⁹ Wò ingba náadù dhu àdu

àbanà tò, ndàti: «Inzi ma mára àwólò!» Pbéù olù nyá, kùgèrè p̀b̀indà irèta, ndàdù ndìv̀a, ndàrà v̀inyò tò inga-bv̀ù. ³⁰ T̀dítd̀ ò wò ale ǹùno àdhàdh̀i dhu k̀èl̀è ngàtsi p̀b̀indà ingba tò. Ní ndi-t̀s̀i náadù dhu àdu àbanà tò, ndàti: «Àrà ma mára àbá.» Pbéù kàdù nzá àrà ndi inga-bv̀ù.» ³¹ Ní Yèsù adù dhu ivu p̀b̀akùhàní tò àdròdrò ale mà P̀b̀ayahúdí ò p̀b̀akùr̀ù mànà-t̀s̀ù ndàti: «Ádhi ndi k̀òk̀ò òyò kpabhúnzo nzínzi ò, àbanà òzè dhu nanzi?» Ní abádhí adù dhu àdu Yèsù tò, 'àti: «Yá angyi àbanà àvinà r̀àrà kasu ònzi ingba.» Nírò ní ndi Yèsù adù àtinà abádhí ní: «Ma mí obhó dhu ǹno f̀ùk̀ù, p̀àratà t̀'úfòtá tò p̀bandómbé mà, m̀nỳòni tò vèbhále mànà ǹowuya ùvò angyi r̀uk̀ù Ádr̀ungb̀a kamà Kàgàwà bhà idzi ò. ³² Obhó tí, bàtizò nubhónà Ỳuwani ǹira bv̀uk̀ù, ndàdù obhónanga tò otu nitè f̀ùk̀ù, ní nyí nyadù nzá kà r̀unona dhu ná'ù. Pbéù p̀àratà t̀'úfòtá tò p̀bandómbé mà, m̀nỳòni tò vèbhále mànà ní i kà r̀unona dhu ná'ù. Ndirò wò ndi dhu mà ní nyàl̀a rò, nyí nyadù nzá nyùgèrè, nyùbhà f̀ùk̀ù nzèrenga, nyàdù Ỳuwani r̀unona dhu ná'ù.»

*V̀inyò tò inga ò r̀i kasu ònzi òròr̀ù kasutále tò mbóli
(Mrk 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtinà p̀b̀akùhàní tò àdròdrò ale mà P̀b̀ayahúdí ò p̀b̀akùr̀ù mànà ní: «Nyíri ngàtsi mbóli. Atdí ale náazò p̀b̀indà v̀inyò tò inga, ndàdù ngb̀ona nákpòrò korowà ní. Kàdù ndi v̀inyò-kpò náhá ka k̀ongo ònà ihu nógyè, ndàdù ini nòsì ndi inga ò odótále tò. Wò dhu-dzidò, àbadhi mà náadù 'iri ndi inga-kàsù nónzi r̀ongo ale mànà, ndíni i owu tí ndi inga ò ò'ò dhu-ònga ǹndò r̀ò i ale mànà. Wò dhu-dzidò, kàdù ndìv̀a ndàrà abhi ò. ³⁴ Ní ndi v̀inyò-kpò nòpè ka kí ònà kàsù ò, kàv̀i ngúfe ale p̀b̀indà kasutále nzínzi ò r̀owù findà ka kùtù v̀inyò-kpò-t̀s̀i náko, ndi inga-kàsù nónzi arí ale-fò. ³⁵ Pbéù, kòr̀i ale náadù k̀òk̀ò ùv̀i ka kùv̀i ale ǹalù ùl̀ù tí. Abádhí náav̀i atdí, 'adù atdí nóhò, ndirò 'adù ihu r̀i kisè-t̀s̀i nùbvù odu ní. ³⁶ T̀dítd̀ wò inga-àbadhi náav̀i ibi ngùkpà kasutále, ròsè yà angyi í'í d̀ona ná. Ní k̀òk̀ò v̀inyò tò inga-kàsù nónzi arí ale náadù i ale nónzi yà angyi í'í ale i anzi dhu bhèyi tí. ³⁷ Ní kà r̀iku d̀ona rò ní, wò inga-àbadhi náav̀i idhùnà nyá r̀àrà k̀òk̀ò p̀b̀indà inga-kàsù nónzi arí ale-tì'ò. Kàdù inga irè afina ò ndati: «F̀ù abádhí r̀i idhùdu nyá nífù.» ³⁸ Pbéù, wò v̀inyò tò inga kàsù nónzi arí ale nùitdègu wò inga-àbadhi t̀'ídhùnà nàl̀à, ní abádhí atè nzínziya ò 'àti: «Kòni, inga-àbadhi tí ongoya olù ale nyá ní wò. Kòwu kòho ka, ndíni inga adù tí àdi àl̀è tò.» ³⁹ Ní abádhí náalù inga àbadhi t̀'ídhùnà, 'ipfo inga ò rò, 'adù òhònà!»

⁴⁰ Ní Yèsù adù dhu ivu p̀b̀akùhàní tò àdròdrò ale mà, P̀b̀ayahúdí ò p̀b̀akùr̀ù mànà-t̀s̀ù, ndàti: «Nyí nyèni rò, wò inga-àbadhi r̀irà àhu ǹinganí, k̀onziya wò v̀inyò tò inga-kàsù nónzi arí ale ingbà dhu bhèyi?» ⁴¹ Ní abádhí adù dhu àdu Yèsù tò, 'àti: «Kòkyeya k̀òk̀ò nzère ale ìmbà izù na, ndàdù ndi v̀inyò tò inga-kàsù nábhu ngùkpà ale-fò. I ale ní i, kà tò r̀ongo adù owu yà kà tò i ùtù v̀inyò-kpò-t̀s̀i nábhu r̀ò, ndi v̀inyò-kpò i òpè ònà kàsù ò.»

⁴² T̀dítd̀ Yèsù adù dhu ivu abádhí-t̀s̀ù, ndàti: «Nyí nyàpè tí obhó Kàgàwà bhà bhùkù ò ka kàndí dhu òzù? Ndi Andítà r̀átina:

«Yá odu-dzà nòsì arí ale náav̀ù igi odu,
ní ndi adù òngo idza-p̀bidò nòdò r̀i àdr̀ungb̀a odu tí.

Ádr̀ungb̀ale Kàgàwà ní ndi ndi dhu nanzi,
ndirò ndi dhu ní idho r̀i àl̀è nùk̀ò ní.»

⁴³ Ndi dhu-okù d̀ò rò ní ndi, ma mátina nyí ní: ka kakòya Ádr̀ungb̀a kamà Kàgàwà bhà idzi f̀uk̀ù rò, kadù àbhunà yà ndi idzi-ònga nà àkà itse nòdhi rádù ale tò. ⁴⁴ [Yá ndi òbvù ka kabvu odu d̀ò r̀itsi ale ní ònga nùk̀òya ndi ìkò tí, ndirò ndi odu r̀itsi d̀ona ale ní ònga k̀inyiriya ìnyiri tí.]

⁴⁵ Ní, p̀b̀akùhàní tò àdròdrò ale mà, P̀b̀afarisáyò mànà nùitdègu k̀òk̀ò Yèsù àwe mbóli níri, ní abádhí adù dhu nòsù i r̀àrà ndi Yèsù r̀òte d̀oyá. ⁴⁶ Ní abádhí adù 'òpè 'òmè Yèsù nàlù í'í ònà otu. Pbéù, abádhí náadù ihé-yà-òdò nónzi, kòrò ale ǹùni dhu Yèsù r̀àrà Kàgàwà bhà nabi nídhuní.

22

*Àd̀hìngb̀a ka k̀andà ní m̀hèndù tò mbóli
(Luk 14.15-24)*

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù náapè ndòvò dhu t̀dítd̀ ihé-yà tò mbóli ò, ndàti: ² «Kàni òr̀-akpà ò Ádr̀ungb̀a kamà Kàgàwà bhà idzi nòfò ndi ná dhu: «Atdí àdr̀ungb̀a kamà náahù ndònzì m̀hèndù idhùnà bhà ndr̀ù-ayi ka k̀andà rò. ³ Ní kùv̀i p̀b̀indà kasutále r̀owù ndi m̀hèndù ò iwù tí ndi ndúnzi ale návi r̀iwù. Pbéù, i ale náadù nzá 'òzè 'iwù m̀hèndù ò.» ⁴ Ní kàdù ngùkpà kasutále núvi t̀dítd̀ r̀owù, ndàdù dhu ǹaya f̀iyò, ndàti: «Nyàti, yà m̀hèndù ò iwù tí ma múnzi ale ní: m̀hèndù tò ònyè niye wà, p̀bakà ikyi-akpà mà,

*Ádrùngbǎ Ʋyátá ròsè kóró Ʋyátá dònǎ**(Mrk 12.28-34; Luk 10.25-28)*

³⁴ Pǎfàrisáyó nítidègu Yèsù àdu Pǎsàdùkáyó tò dhu nábhù abádhí rìnè dhu ìri, ní abádhí náadù 'àndu 'òtè. ³⁵ Nírò ní ndi abádhí nzínzi ò atdí ale, Músà bhà Ʋyátá tò màlímò, náazè ndòmuvù Yèsù-afí. Ní kǐvú dhu Yèsù-tsǎ ndàtí: ³⁶ «Màlímò, ádrùngbǎ Ʋyátá ròsè kóró Músà bhà Ʋyátá dònǎ ní ìngbǎ Ʋyátá?» ³⁷ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàtí: «Dhu àkǎ nyozè pǔkù Ádrùngbǎle Kàgàwà kóró afínù mànà, kóró atdyúnù mànà, ndirò kóró pǔkù irèta mànà. ³⁸ Wǒrí ní ndi wemberè tò ádrùngbǎ Ʋyátá ròsè kóró Ʋyátá dònǎ. ³⁹ Ndirò, yàri ní ndi oyò rí kisè Ʋyátá, yà ndi nǒfò angyi rí'í Ʋyátá nà: Dhu àkǎ nyozè odhìnu yà ìnyi nyú nyí nyózè nyí nyítírò dhu bhèyi. ⁴⁰ Kóró Músà bhà Ʋyátá mà, Kàgàwà bhà pǎnábí nàarúdhèna kóró dhu mànà nípbi ì kòkò oyò Ʋyátá rò.»

*Krístò nátí Dàwudí t'ídhùnà?**(Mrk 12.35-37; Luk 20.41-44)*

⁴¹ Pǎfàrisáyó ní'í undù ì undu ì ró. Ní Yèsù níuvú dhu abádhí-tsǎ, ndàtí: ⁴² «Ádhu Krístò dǒ nyí nyárí irèna? Ádhi t'ídhùnà ndi?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tò, 'àtí: «Krístò ní Dàwudí t'ídhùnà.» ⁴³ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Olu ádhu, Kàgàwà bhà Hlǎ-Alaffí rí ndùnda rò, Dàwudí náati ka pǐndà Ádrùngbǎle tí ní? Ndi Dàwudí ati:

⁴⁴ «Ádrùngbǎle Kàgàwà ràtina pǔkà Ádrùngbǎle ní:

ìrà nyadì idú fangà dònǎ rò,

ràrà àhù ma mí pǔkù òmvù nábhè nyobè dǒya dhu ò*.»

⁴⁵ Ní Dàwudí rí'í Ádrùngbǎle tí rí Krístò nánzi, ní Krístò ràdù ì'í ìngbǎ dhu bhèyi kà t'ídhùnà tí?»

⁴⁶ Ní Pǎfàrisáyó nzínzi ò atdí ale mà náadù nzá atdí dhu mà nádu Yèsù tò. Ndirò ròpè ndì ànyàrò rò, atdí ale mà náadù nzá ndòmuvù ndòngù dhu Yèsù-tsǎ tǎtǎdǒ.

23*Yèsù rí ìndrù-nyìkpò nítidyú Pǎfàrisáyó mà**Músà bhà Ʋyátá tò màlímò mànà rò rò dhu**(Mrk 12.38-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)*

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù náavò dhu ihé-yà mà, pǐndà ábhǎlì mànà tò, ndàtí: ² «Músà bhà Ʋyátá tò màlímò mà, Pǎfàrisáyó mànà ní tò kasu narí 'àwe Músà bhà Ʋyátá-tì ìndrù tò. ³ Ní dhu àkǎ nyíri abádhí-tsǎ dhu, nyádù abádhí àvi fùkù kóró dhu ònzì. Pǔtù, dhu àkǎ nzá nyúnzi nyí abádhí náarí 'ònzì dhu bhèyi. Obhò tí, abádhí náarí nzí àdù yà ì údhèna ìndrù tò dhu nónzi. ⁴ Abádhí náarí ì n'è ànò nùtsi, 'àdù ùgbànà ìndrù-udò, pǔtù ìnzì 'àdù 'òzè 'èpǔbalà ì ànò-ngbò otsúya-dò ní màtí. ⁵ Abádhí náarí kóró fíyò dhu nónzi ndìní ìndrù náala tí. Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi abádhí náarí yà nyíya-ndrìnà màtí, ndirò tsuyatsùnà màtí ì arúsòna isòwù-nzo* nóbholo rí'í ìhìhù. Ndirò abádhí arádù fíyò mberè-bidò rò bhèlèbhélè nónzi rí'í ádzàdzì nyú. ⁶ Mèhendù ò, abádhí arí 'òzè 'òkò ndàví rí ngari ò. Ndirò unduta-dzà ò, abádhí arí 'òzè 'òkò angyinà rò rí'í ifuta tò tombi dǒ. ⁷ Pǎnga-tsìdò ìndrù arí 'undù òyá ngari ò, abádhí arádù 'òzè katsè ì ifuta nyú nà, 'àdù 'òzè kanzi ì «Màlímò» tí.

⁸ Pǔtù, nyí nyàkǎ nzá nyàbhù nyí kambe nyúnzi dǒ «Màlímò» tí. Obhò tí, nyí nyí'í Màlímò nà atdí tí, ndirò nyí ní atdí àba bhà ale. ⁹ Ndirò yà adzi dǒ, dhu àkǎ nzá nyánzi atdí ale mà àbakù tí. Obhò tí, nyí nyí'í Àbakù nà atdí tí. Ndi Àbakù ní Kàgàwà, yà òrù-akpà ò arí'í ale. ¹⁰ Ndirò dhu àkǎ nzá nyàbhù nyí kambe nyúnzi dǒ «Ìndrù ùnda arí ale» tí. Obhò tí, nyúnnda arí ní atdí ale kèlè. Ndi ale ní Krístò. ¹¹ Nzínzikù ò ádrùngbǎle tí rí'í ale náadiya fùkù kasutále tí. ¹² Ndidzì rí nditírò orú ale, ní Kàgàwà ifoya ifò tí. Ndirò ndifò rí nditírò ale, ní Kàgàwà idziya idzì tí.»

*Yèsù ròrè oyoyo ale-idà-dò nà ka kí'í dhu dǒ dhu**(Mrk 12.40; Luk 11.39-42,47-52; 20.47)*

¹³ Yèsù adù àtìna tǎtǎdǒ: «Nyí nyí'í àpǔbè ò, Músà bhà Ʋyátá tò màlímò mà, Pǎfàrisáyó mànà, nyí ní oyoyo idàya nà ale dhu-okú dǒ rò! Nyí nyárí òrù-akpà ò Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ò ka kòtsù ònà tsàtsù nápbí ìndrù rò. Nyí nyarí nzí òtsù ànyí nyí-tírò màtí, ndirò nyí nyarí nzí àdù ànyí ì nòzè 'òtsù ale mà nábhù ròtsù ànyí. ¹⁴ [Nyí nyí'í àpǔbè ò, Músà bhà Ʋyátá tò màlímò mà, Pǎfàrisáyó mànà, nyí ní oyoyo idàya nà ale dhu-okú dǒ rò! Nyí nyárí abvo-ayí-fò dhu nùdhà kóró, nyádù àmbe nyìtsò dǒ ádzàdzì,

* 22:44 22.44 Zàb 110.1

* 23:5 23.5 ì isòwù-nzo ò abádhí ulínà dhu ní'í Ʋyátá ka kúndì dǒya dhu.

ndíni kati tí nyí idzi ale tí. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ka kotdíya anya òkú ròsè ngùkpà ale ònà!]

¹⁵ Nyí nyí'ì àpè ò, Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbfàrisáyó màñà, nyí ní oyoyò idàya nà ale dhu-okú dò rò! Nyí nyarùbhi kóró ngari ò yà adzi dò, ndirò rèrù ònà màtí, ndíni nyí nyabà tí atdí ale mà, nyàgèrè róngò fùkú ábhàlì tí. Ndi ale nyí nyabà rò, nyí nyaràdù kàbhù róngò ìnzí aráve dhòdhòhónganà kàzu ò ogbeya ale tí oyò-gùna ròsè òkú nà.

¹⁶ Nyí nyí'ì àpè ò, yà ndùmùndùmú tíró nyí nyáíí indrù nùnda rò! Nyí nyarátina, atdí ale rapé dhu òtso Kàgàwà bhà idza-òvò rò, ní ndi dhu rónzina dhu rárí'ì mbá. Pbéù, ndi ale rapé dhu òtso Kàgàwà bhà idza-òvò rò, ní ndi dhu rónzina dhu rárí'ì mbá. Pbéù, ndi ale rapé dhu òtso ndi màzàbahù-òvò rò, ní ndi dhu rónzina dhu rárí'ì mbá. Pbéù, ndi ale rapé dhu òtso ndi màzàbahù dò rí'ì perè tí ka kàbhù Kàgàwà tò dhu-òvò rò, ní dhu ráràdù ákà ndi ale rónzì wò ndi ndòtsò dhu okúna dò rò dhu. ¹⁷ Nyí ní ìmbá dòya nà ale, ndirò ndùmùndùmú! Ádhu ndi ádrùngbá dhu nyú ròsè? Tí òrò, ndirò tí Kàgàwà bhà idza, wò ndi òrò nùgèrè róngò Kàgàwà-nyìkpò ò ìlá dhu tí? ¹⁸ Nyí nyaràdù àtina átò, atdí ale rapé dhu òtso ndi màzàbahù-òvò rò, ní ndi dhu rónzina dhu rárí'ì mbá. Pbéù, ndi ale rapé dhu òtso ndi màzàbahù-òvò rò, kóró ònà rí'ì dhu mànà. ²¹ Atdí ale rapé dhu òtso Kàgàwà bhà idza-òvò rò, ní kòtsò wà dhu ndi Kàgàwà bhà idza-òvò rò, ndirò ànyì-dzà arádi Kàgàwà-òvò rò. ²² Atdí ale náapè dhu òtso òrù-akpà-òvò rò, ní kòtsò wà dhu Kàgàwà bhà tombi-òvò rò, ndirò kòtsò wà dhu ndi tombi dò àdi Kàgàwà-òvò rò.

²³ Nyí nyí'ì àpè ò, Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbfàrisáyó màñà, nyí ní oyoyò idàya nà ale dhu-okú dò rò! Nyí nyáíí ònyù-dzi nàbhù arí róngù mbèyi irí-bí-tidò mà, pbabí òbhòlo ka karí ní irí-bí-tidò mà, ònyù àbhù arí ròvù mbèyi irí-bí-tidò mànà tó atdíngà idrè dò nùbhò perè tí Kàgàwà tò. Pbéù, nyí nyaràdù Músà bhà Úyátá nzínzi ò ádròdrò Úyátá nyí nàbhà ìnzí nyífu. I Úyátá ní: Obhò dhu nónzi ka kí dhu mà, izu àbà ka kí indrù dò, kadù dhu òbà fíndà dhu mà, ndirò dhu ka kòtsò okúna dò rò dhu ònzi ka kí dhu mànà. Kòkò ní ò àkàkà nyònzì dhu, ìnzà nyí nyùbhà ngùkpà Úyátá nífù nyí nyí dhu ròrò. ²⁴ Nyí, ndùmùndùmú tí rò nyí nyáíí indrù nùnda rò! Nyí nyáíí òmvèna nyí nyí dhu nùrò ùrò tí, akye nyungunyungu mà nùudàna ònà ní, pbéù nyí nyaràdù ngàmíyà nyú nótò òkù!

²⁵ Nyí nyí'ì àpè ò, Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbfàrisáyó màñà, nyí ní oyoyò idàya nà ale dhu-okú dò rò! Nyí nyáíí kópà mà sàni mànà-ngbò nù'ò, pbéù ò kópà mà, ò sàni mànà ònga ràdù ò'ì ùlè tí ò ùlè ogbo ò nyí nyùwè dhu mà, indrù-fó rò nyí nyùdhà òbí ní dhu mànà nà. ²⁶ Inyi, ndùmùndùmú tó Mèfàrisayò, ú'ò pé kópà ò nga angyi rìlè, ndirò ní ndi kà-ngbò ràdù ìlá átò.

²⁷ Nyí nyí'ì àpè ò, Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbfàrisáyó màñà, nyí ní oyoyò idàya nà ale dhu-okú dò rò! Nyí nyúli nyí ùtrí ka kùtrí ròwù adzi-òo bhèyi. I adzi-òo ràdù àya atdídò iri nà rò, pbéù òyà rò 'àdù ò'ì ùlè tí ò ùlè òvève ale-kpa mà, kóró ùmùmo dhu-tidò mànà ní ró. ²⁸ Nyí nyú mà átò, nyí nyaròlo idzi ale bhèyi nyàndà rí ale-nyìkpò ò. Pbéù afiku ònà rò pbání ùlè tí nyí nyùlè oyoyò ale-idà mà, nzérenga mànà ní ròrò.»

²⁹ Tdítdò, Yèsù adù àtina abádhí ní: «Nyí nyí'ì àpè ò, Músà bhà Úyátá tó màlímó mà, Pbfàrisáyó màñà, nyí ní oyoyò idàya nà ale dhu-okú dò rò! Nyí nyáíí íbhu nógye Kàgàwà bhà pbánábí ka kutdú tí òyà, nyàdù obhónángatále-adzi-òo tòrò nónzi. ³⁰ Ndirò nyí nyaràdù àtina: «Mà mí'ina gukyè yà abhúka ní'ì ònà kàsùmì ò, ní mà mírina nzi mà abádhí mànà mífù Kàgàwà bhà pbánábí-azu.» ³¹ Wò dhu bhèyi ní ndi, nyí nyá'ù wà dhu nyí-tíró, nyí rárí yà Kàgàwà bhà pbánábí nakye ale tó pbàdzukuru. ³² Nírò, nyònzì ò abhúku náapè kasu, nyòwù ùtsàn!

³³ Nyí ní osu! Atdídò arórù àmvò! Nyí nyugàya ìngbà dhu bhèyi anya òtò ka kí òkú kawà nyí yà ìnzí aráve dhòdhòhónganà kàzu ò dhu ò rò? ³⁴ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, mà mí Kàgàwà bhà pbánábí mà, dhu-ònga t'òvòta nùni ale mà, Músà bhà Úyátá tó màlímó mànà núvì ròwù bvàkù. Nyí nyòkyeya atdídhenà ale abádhí nzínzi ò, nyàdù ngùkpà nùto mùsàlabhà dò. Nyí nyadàya ngùkpà nòvì asé ní fùkú unduta-dzà ò rò, nyàdù àvu ròyà kóró kígò ònà nà. ³⁵ Ndi dhu bhèyi ní ndi, ka kítíyà yà ìmbá afátá na ndi nufu azu-ànyà kóró òkú, ròpè ndi Àbèlì, obhónángatále-azu rò rò, ràrà àhu Zàkàriyà, Bèrèkiyà t'ìdhùnà-azu ò. Ndi Zàkàriyà nyí nyahò màzàbahù mà yà «atdídò ìlá ngari» tí kátina kàluqa mànà nzínzi ò rò. ³⁶ Mà mí obhò dhu nùno fùkù: Kàgàwà nùtíyà kóró kòrì ale-azu-ànyà kàkà indo arí'ì ale dò!»

Yèsù rí dhu òzu Yèrùsàlemà tó kígò dò dhu
(Luk 13.34-35)

³⁷ Wò dhu-dzidò, Yèsù apè ote ndàti: «Yèrùsàlemá, Yèrùsàlemá, Kàgàwà bhà pbànábí nókye nyi nyari, nyàdù Kàgàwà òvì tinu ò ale núbvu odu ní rò, ma mómvù mandu ùnú aróko ale-tsù ife-gùna, àdhàdhì à'è-yà-ba náarí pbìndà inzo nándù pékéléna-tsi dhu bhèyi. Pbétù nyi nyádù nzá ndi dhu nózè! ³⁸ Nírò, kàní Kàgàwà rí pé yà ùnú arí'ì pbìndà idza nábha rònghò rèngù tí. ³⁹ Ma mí dhu àno fùkù: Ròpè ndi kombi nyí nyí nzí malá tidídò, ràrà àhu nyí nyowuya àtìna ima ní: <Kàgàwà àkà ndàso Ádrùngbàle-òvò rò rìrà ale> dhu ò!»

24

*Yèsù rí Kàgàwà bhà idza ka kugoloya dhu nóvo dhu
(Mrk 13.1-2; Luk 21.5-6)*

¹ Yèsù àhu Kàgàwà bhà idza rò ndàmbe àrà dò òná kàsùmì ò, kàbhà ábhàlì náandri kà-ti'ò, 'adù Kàgàwà bhà idza ka kòsì tí dhu nitè kà tò. ² Nírò ní ndi Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Nyí nyàla tí wà kórò kòkò dhu? Ma mí obhó dhu núno fùkù: ngàtsi nínnganí atdí odu mà nóodíya nzí ngàtsi odu dò yà irò ka kòrà odu nzínzi ò, inzà ka kùgolo ndi rórò.»

*Yèsù ròtè tǎ ndi ndingo òrù-akpà ò rò rò indrù abáya àpbe dò dhu
(Mrk 13.3-13; Luk 21.7-19)*

³ Yèsù àdi Mizèyitumi tí kátina itsu náarí'ì dóná pbiri dò rórò, kàbhà ábhàlì náawù óyá kà-ti'ò, 'adù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Éno pé wò dhu nóonziya ndi òná kàsùmì fàkà. Ndirò, ádhu ndi nyi nyíngò òná, ndirò kórò yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì òná kàsùmì nitèya fàkà?»

⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Nyàndà nga mbèyi, ndirò àpé nyàbhù atdí ale mà ràtrà nyí. ⁵ Ábhò ale nóowuya iwu rò òvòdu rò, 'adù àtìna: <Ima ní Kristò.> Ndirò abádhí núutràya ábhò ale nyú. ⁶ Nyí nyiriya ila-òyi mà, 'onzi rí ila-giritì màna. Pbétù, àpé nyàbhùya odo risì ùkù. Obhó tí, dhu àkà wà kórò kòkò dhu rònzi ì. Pbétù, wòrì ní'ya nzí yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì kórò dhu. ⁷ Atdídená ale-tidò nóowuya 'ùgyè rò ngùkpà ale-tidò màna. Ndirò atdí ádrùngbà kamà bhà pbiri ò ale mà, nóowuya 'ùgyè rò ngàtsi ádrùngbà kamà bhà pbiri ò ale màna. Àgàyì mà mùtiti màna ní'ya dhèdhèrò ngari òná. ⁸ Kórò ndi àpbe ní'ya àdhàdhì yà ari òpè ndàkà ndi òná tsibhàle nàarábàna àpbe bhèyi.

⁹ Kòkò dhu rí 'onzi òná kàsùmì ò, indrù nóowuya nyípfò rò ndíni ka kavù tí rùkù, kadù nyòkyè. Kórò ale yà inzà Kàgàwà núni nóondròya nyí okúdu dò rò. ¹⁰ Wò ndi kàsùmì ò, ábhò ale nyú núubhàya fíyò a'uta. Abádhí nóondròya ì nzínziya ò. Ndirò nzínziya ò, abádhí nóowuya ì nípfò rò, 'ubho ì òmvù-fó. ¹¹ Títò tò ábhò pbànábí núunyàya ì, 'adù ábhò ale nyú nátra. ¹² Nzèrnga nóotroya yà adzi dò, ràdù ábhò ale tò àzè nábhu ràzo. ¹³ Pbétù, kòkò dhu-dzi òndù rí kórò, ràrà àhu kórò dhu-tsù rí ndòdì dhu ò ale ní ndi ògù ogyáya.

¹⁴ Ka kànoya pé òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi tò Ídzi Màkùrù angyi kórò yà adzi ò, ndíni kórò ale adù tí irìna. Ndirò ní ndi yà adzi ò dhu-tsù náadèya ndòdì.»

*Yèsù ròtè òdona rò'ò indrù-tse òtài rí dhu dò dhu
(Mrk 13.14-23; Luk 21.20-24)*

¹⁵ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlì ní: «Nyí nyalaya yà Kàgàwà bhà nabi Dányèlè núuno <òdona rò'ò atdídò òndrò ka kòndrò atdídò ale> tí ka kátina ale, Kàgàwà bhà idzá ìlìlì ngari ò idè ró. Yàri dhu òzè rí ale náká ndalè ka mbèyi dóna ò! ¹⁶ Ní ndi nínnganí, Yùdeyá tò pbiri ò ì nòtù ale náakàya òtsè pbiri-akpà dò. ¹⁷ Pbi idza dò ka kòbhòlò okota tò ngari ò ndi nòtù ale, náakàya nzí ndifò, ndirà pbi idzá dhu númba ndòkù ná. ¹⁸ Ndirò, inga-bvù ndi nòtù ale náakàya nzí ndòngò ibha, ndàrà róná orú mùdzarè nídyi. ¹⁹ Ndi nínnganí, óya ná rí'ì vèbhàle mà, iba nóndo rí nzónzo rí'ì foyá vèbhàle màna ní'ya ádrùngbà àpbe ò! ²⁰ Nyitsò nyí Kàgàwà rò, inzí nyí nyángìli dhu ní'ya tí yà igye àmò òná ádrùngbà giri ná kàsùmì mà, ndirò sàbatù-idhò màna ò. ²¹ Ndi nínnganí, indrù náabàya àpbe abho nyú, ròsè kórò yà ì abà yà Kàgàwà náanzina yà adzi rò rìrà àhu indo àpbe dóná. Ndirò ndi àpbe-tidò ní'ya mbà tidídò akekpà màti. ²² Inzi Kàgàwà núungòna gukyè wòrì idho-ònga, ní atdí ale mà náagàna nzí. Pbétù kùngò ndi idho-ònga rònghò idò yà fìndà oko tí ndi ndavò ale-okú dò rò.

²³ Atdí ale mà náatiya gukyè nyí ní: «Nyàndà! Kàní Kristò rí'ì irò!» ndirò ndàti: «Ndáñi kà rí'ì ndoró!», ní àpé nyá'uya ka. ²⁴ Títò tò Kristò mà, títò tò pbànábí màna núunyàya ì, 'àmbe ádròdrò wíwì mà, inzà apèna 'onzi angyi indrù-nzínzi ò dhu màna dhu ònzi dò,

ndíni ì utorá tí fíndà Kàgàwà avò ale mà, àkàkǎ fíyò nǎ. ²⁵ Kònnǎ, ma mòvò wà ndi dhu angyangyi fùkù!

²⁶ Ìndrù owuya gukyè àtìna rò nyí nǎ: «Nyàndà, ndǎni kà rí'ì rùngù ò», ní àpé nyòwuya òwu rò ànyì. Ndirò, ìndrù owuya gukyè àtìna rò: «Kàni kà rí'ì kàluga ò», ní àpé nyá'uya ì ale rùnnona dhu. ²⁷ Obhò tí, Ìndrù t'ídhùnà rírà dhu nàliya ndi àdhàdhì owo náaràmbìli òrù-akpà rò, ndìtò ndi adyifò náarí ndìtò iná rò, ndàdè adyifò náaròtsù iná rò dhu bhèyi. ²⁸ Abvo rí'ì róna ní ndi pbàègè nùunduya ì òyá.»

Ìndrù t'ídhùnà ríngò dhu

(Mrk 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ Yèsù adù àtìna tdítdò ábhàlǐ nǎ: «Wòrí ádrùngbǎ àpè dzidò tí adyifò nùutíya, àbì ràdù inga t'áwùta nùbhà. Alalí náawáya ì òrù-akpà-nyì rò rò, ndirò ádròdrò òbì nà arí'ì òrù-akpà ò dhu-tsí níviya. ³⁰ Nírò ní ndi ka kalaya Ìndrù t'ídhùnà ríngò dhu itè rí dhu òrù-akpà-nyì rò. Ní ya adzi ò kóró ale-tidò náambèya 'ùh dō atdítdò. Abádhí náalaya Ìndrù t'ídhùnà, òrù-akpà ò rò rírà ádrùngbǎ àpè dō, ádrùngbǎnga tó òbì nà, ndirò ádrùngbǎnga tó awáwù ò ró. ³¹ Ádrùngbǎ wàndà nòongóya, Ìndrù t'ídhùnà, ràdù pbìndà màlàyíkà núvi ifo ya adzi-pbìdò ònà, ndíni fíndà ndi ndavò ale-tsù nundu tí, ròpè ndi ya adzi náapè ndi ì rò, ràrà àhu kà-tsù náarà ndòdì i.»

Mùtini tí kátina itsu tó mbóli rǎvina dhu

(Mrk 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlǐ nǎ: «Nyìrè pé mùtini-kpa dō róte mbóli rùnnona dhu: ya kà-bí nípbànà ndi tsànda ò rò, kòpbi náapè 'í'á, bina ràdù ndòpè ndatà, ní nyùnì dhu lábhu tó kàsùmi rírà wà. ³³ Ní ndi dhu bhèyi tí, nyí nyalaya gukyè kòkòrì dhu rí 'ònzì dhu, ní nyí nyuniya dhu Ìndrù t'ídhùnà ríngò ònà kàsùmi rákà wà, ndirò kà rari'ì tsàtsunà. ³⁴ Ma mí obhò dhu núno fùkù, kàkà kòmbí rí'ì ale rí nzi ève kóró inzà kòkò dhu nónzì ì rórò. ³⁵ Òrù-akpà mà, ya adzi mànà nùudàya àdà, pbètù pbàkà ote nùudàya nzi àkekpa màti.»

Atdí ale mà nùni nzá Yèsù ingoya ònà idho dhu

(Mrk 13.32-37; Luk 17.26-30,34-36)

³⁶ Yèsù adù àtìna tdítdò ábhàlǐ nǎ: «Atdí ale mà nùni nzá ì dhu nòonziya ì òyá idho mà ndi kàsùmi mànà, ìmbà rí'ì òrù-akpà ò arí'ì màlàyíkà màti, ndirò ìmbà rí'ì Kàgàwà t'ídhùnà màti. Pbètù ka nùni ní Àba Kàgàwà kèlè atdirò.»

³⁷ Obhò tí, ya Nwà bhà ato ò ì nanzi dhu nòonziya ì ndi dhu bhèyi tí ya Ìndrù t'ídhùnà ríngò nínani. ³⁸ Obhò tí, angyina rò, tdè idha nùutù ràm̀bìli kóró ya adzi rò, ìndrù ongónà ò'nyù, 'àdù òmvè. Abádhí ongónà 'ùmba, 'àdù fíyò nzonzo nábhu rùmbà ì, ràrà àhu Nwà ròtsù sàfinà ò ònà idho ò. ³⁹ Ìndrù nùli nzá affiya atdí dhu dō màti, ràrà àhu idha rùtù ràm̀bìli ya adzi, ràdù ìndrù-tse nòtdì kóró dhu ò. Ní ndi dhu nòonziya ndi ndi dhu bhèyi tí Ìndrù t'ídhùnà ríngò nínani. ⁴⁰ Ndi nínani, óyò rò ì nòtù inga-bvù ale nínzi ò rò, ka kowuya atdí ale nòdyi rò, kadù ngàtsi ale nùbhà. ⁴¹ Ndirò, óyò rò ì nòtù dhu ò'ù 'í'í odu dō rò vèbhàle nínzi ò rò, ka kowuya atdí sìbhàle nòdyi rò, kadù ngàtsi nùbhà. ⁴² Nírò, nyàndà nga mbèyi, inzà nyí nyùnì fùkù Ádrùngbǎle nùraya ònà idho nídhunì. ⁴³ Ndirò, nyàlù ya ma múnnona dhu mbèyi daku ò: idza-àbadhi náapè àdù ogbotàle rírà pbìndà kùbhingá ònà kàsùmi nùni angyangyi, ní kà ràdè àdi ipirò rò, inzà ndàdè pbìndà idza-tsù nábhu ogbo rùkò, ndàdè ònà dhu òmbà. ⁴⁴ Ní ndi dhu-okú dō rò, nyí nyù mà átò, nyí nyàkà nyókò ipirò rò. Obhò tí, Ìndrù t'ídhùnà nùraya ya inzà nyí nyìrè kà ràdè irà ònà dhu tí kàsùmi ò.»

Ídzi kasutále mà nzère kasutále mànà tó mbóli

(Luk 12.41-46)

⁴⁵ Wò dhu-dzidò Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlǐ nǎ: «Ádhi pbà kasutále ya ndi nífu, ndirò nyìkpóna otdyù, ya pbìndà kasu tó ádrùngbǎle nùli kasutále dō ádrùngbǎle tí, róngò ònyù nùbho kasutále tó àkàkǎ kàsùmi ò? ⁴⁶ Hirò nonziya ní wò ndi kasutále, ya ndàdù ndi ndi rò pbìndà kasu tó ádrùngbǎle ròtuna fíndà ka kavi kasu nónzi arí ró ale. ⁴⁷ Ma mí obhò dhu núno fùkù, kàbhà kasu tó ádrùngbǎle nùliya ka ádrùngbǎle tí, róngò kórò pbìndà dhu-tsí nòdò! ⁴⁸ Pbètù, ndi kasutále ní'íya gukyè nzère ale tí, ndàdè àtìna afina ò: «Pbàkà kasu tó ádrùngbǎle ní nzi ndi naduya tsàkàtsàkà.» ⁴⁹ ndàdù ndòpè ndòvi ì arí kasu ònzì mànà atdíkpá odhina, 'àdù òwu dhu ònyù rò, 'àdù dhu òmvè atdíkpá òri aróri ale mànà, ⁵⁰ ní kàbhà kasu tó ádrùngbǎle rí ndàdù inzà kírèna idho ò, ndirò inzà kùnì kàsùmi ò nínani, ⁵¹ kòdíya ka kasu ò rò, ndàdè ànyàna nòtdì àdhàdhì oyoyò idàya nà ale-ànyà nítìdì ka karí dhu bhèyi. Ànyì ní'íya odzi mà, ale-kù t'átrita mànà.»

25

Idrè inzá àpè kpabhále núní vèbhínzo tó mbóli

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna p̀bìndà ábhàlì nì: «Òrù-akpà ò Ádrùngbã kamà Kàgàwà bhà idzi nùlìya ndì yà dhu bhèyi: Idrè inzá àpè kpabhále núní vèbhínzo nùugu fíyò tarà ndíní ì owu tí amba-akpà-tsí náko. ² Ní imbò abádhí ǹzínzi ò ní'ì p̀bàdhómá, ndirò imbò nadù ì'ì nyìkpóya ótdyù. ³ P̀bàdhómá tó imbò tsí nùugu fíyò tarà, inzi 'àdù olù dzùnàya nonzina tarà ò idha nídyi. ⁴ P̀bétù, yà nyìkpóya ótdyù tsí, náadù fíyò tarà nùgu, 'àdù olù dzùnàya nonzina tarà ò idha nídyi ngàtsi wìtù ò. ⁵ Ní inzi amba-akpà-tsí rìrà tsakàtsàkà rò, kòkò idrè vèbhínzo-nyìkpò náapè 'òrì, idho ràdù 'òdyi.

⁶ Nìrò ní ndì ikù náarà àta iku-alikpa ò: «Kàní amba-akpà-tsí nìrà wà! Ní nyùwò nyòwù kàko!» ⁷ Ní kòkò idrè vèbhínzo nùwà ì idho ò rò, 'àdù 'òpè 'òbhòlò fíyò tarà. ⁸ Ní p̀bàdhómá tó vèbhínzo náati yà nyìkpóya ótdyù tsí nì: «Kàní fàkà tarà ràve, ní nyìbho fùkù tarà ò idha ake fàkà.» ⁹ Ní yà nyìkpóya ótdyù tsí náadù dhu àdu abádhí tó 'àti: «Inzi fòkà rí'ì idha rākà àlè tó atdikpá nyì mànà! Ní nyòwu nyòdzi fùkù kùdzi arí ale-fó.» ¹⁰ Ní kòkò p̀bàdhómá tó vèbhínzo náadù òwu tarà ò idha nòdzi. P̀bétù, ànyì abádhí òwù rò ní ndì, amba-akpà-tsí adù nditò. Ní yà imbò vèbhínzo, nyìkpóya ótdyù, yà angangyi rúbhi kòdò rò, náadù òtsù atdikpá àbadhi mànà amba ka kùndà nì m̀hèndù ò, kadù tsàtsù nápbì atdíð. ¹¹ Ní olù nyú ní ndì, ngùkpà imbò vèbhínzo nùwù ùvò. Abádhí nùtsi 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtìna dò: «Ádrùngbálé, ádrùngbálé, ápo tsàtsù fàkà!» ¹² P̀bétù, amba-akpà-tsí náadù dhu àdu abádhí tó ndàti: «Ma mí obhó dhu núnò fùkà: Inzá ma m̀nì nyì!»»

¹³ Ní Yèsù adù àtìna t̀dítdò p̀bìndà ábhàlì nì: «Nyòko nyìkpòku nà, inzá nyì nyùnì ndì idho mà, ndì kàsùmì mànà nìdhuñ.»

Atdí ale bhà ìbhu kasutále tó mbóli (Luk 19.11-27)

¹⁴ T̀dítdò Yèsù adù àtìna p̀bìndà ábhàlì nì: «Òrù-akpà ò Ádrùngbã kamà Kàgàwà bhà idzi nùlì ndì yà dhu bhèyi: Atdí ale náazè ndàrà abhi ò. Ní kànzi p̀bìndà kasutále, ndàdù p̀bìndà malì núnòdò foyá. ¹⁵ Atdí ale-fó kàbhù imbò tàlatà*, ngàtsi-fó kàbhù óyò tàlatà, ndirò ìbhu rí kisé ale-fó kàbhù atdí tàlatà. Ngàtsi ale tó kàràna kàbhù rò ndì ale bhà ádrùngbànga tó obì-bvù rò. Wò dhu-dzidò, kàdù ndìvà ndàrà abhi ò. ¹⁶ Ní ànyìrò rò tí, yà imbò tàlatà nabà ale náarà mùtùruzi ònzi ndì fùrangà dò, ndàdù ngàtsi imbò tàlatà nóngyè. ¹⁷ Yà óyò tàlatà nabà ale náanzi dhu ndì dhu bhèyi tí, ndàdù ngàtsi óyò tàlatà nóngyè. ¹⁸ P̀bétù, yà atdí tàlatà nabà ale náarà ìbhu nógyè, ndàdù p̀bìndà kasu tó ádrùngbàle bhà malì nòtdù ònà.

¹⁹ Ní ábhò idho nyú dzidò, wò kasu tó ádrùngbàle náarà ndàdu abhi ò rò. Ní kàdù p̀bìndà kasutále núnzi ndínì ngàtsi ale núnò tì ìngbá dhu bhèyi màtí ndì ndónzì kasu foná ka kabhù tàlatà ní dhu. ²⁰ Ní yà imbò tàlatà ka kabhù foná ale nùira, ndàtè yà ndì ndóngyè ngàtsi imbò tàlatà, ndàdù àtìna: «Ádrùngbálé, nyì nyìbho imbò tàlatà fudú, ní kàní ma móngyè ngàtsi imbò tàlatà.» ²¹ Kàbhà kasu tó ádrùngbàle náadù àtìna kà nì: «Ídzi dhu ní wò! Nyì ní idzi kasutále, ndirò mbèyi arí foná ka kili dhu òdo ale. Nyì nyòdò yà funú ma mabhù ákèkpá dhu nyú mbèyi. Ní ndì dhu-okú dò rò, ma mí nyìlì nyongò p̀bàkà ádrùngbã malì nyú nòdò. Irà àlè r̀onzi dhèdhe atdikpá nyì mànà!» ²² Wò dhu-dzidò, yà óyò tàlatà nabà ale nùira, ndàdù àtìna: «Ádrùngbálé, nyì nyìbho óyò tàlatà fudú. Ní kàní ma móngyè ngàtsi óyò ngùkpà tàlatà.» ²³ Kàbhà kasu tó ádrùngbàle náadù àtìna kà nì: «Ídzi dhu ní wò! Nyì ní idzi kasutále, ndirò mbèyi arí foná ka kili dhu òdo ale. Nyì nyòdò yà funú ma mabhù ákèkpá dhu nyú mbèyi. Ní ndì dhu-okú dò rò, ma mí nyìlì nyongò p̀bàkà ádrùngbã malì nyú nòdò. Ní irà àlè r̀onzi dhèdhe atdikpá nyì mànà.»

²⁴ Kà riku dónà rò nì, yà atdí tàlatà nabà ale nùira átò, ndàdù àtìna: «Ádrùngbálé, ma m̀nì dhu nyì rarì atdíð arórè ale. Nyì nyarì dhu ògu inzá nyì nyazò dhu ònà ìngà ò, ndirò nyì nyarì ònyè-tsù núnù inzá nyì nyarè itse ònà ìngà ò. ²⁵ Ma mí'ì òdo nà atdíð, ní ndì dhu-okú dò rò, ma marà p̀bàkù tàlatà nòtdù adzi ò. Ní, ákò p̀bàkù malì fudù rò.» ²⁶ Kàbhà kasu tó ádrùngbàle adù dhu àdu kà tó ndàti: «Nyì ní ǹzère, ndirò ngbòna áyì kasutále! Nyì nyùnì wà dhu ma rarì dhu ògu inzá ma mazò dhu ònà ìngà ò, ndirò ma rarì ònyè-tsù undù inzá ma marè itse ònà ìngà ò. ²⁷ Ní dhu akána tí obhó nyarà p̀bàkà fùrangà nìlì yà fùrangà òdo arí ale-fó, ndínì ma mí madù nìnganì, ma madèya t̀ítsi àkónà iwà dónà nàdò rò.» ²⁸ Wò kasu tó ádrùngbàle náadù àtìna t̀dítdò: «Nyàko wò atdí tàlatà kà-fó rò, nyàdù àbhunà yà idrè tàlatà nà rí'ì ale tó. ²⁹ Obhó tí, dhu nà arí'ì ale tó ka kabhèya dhu, àbadhi ràdù ì'ì dhu nà abho nyú ròsè. P̀bétù, ìmbà arí'ì

* 25:15 25.15 Atdí tàlatà ní mbèmbè imbò àbì tó kasu tó mùkimbà P̀bagìrìkí tó p̀bìrì ò.

dhu nà ale-fó rò, ka kakòya yà akekpá kárfí'ì nà dhú-ngba mà. ³⁰ Ní nyídyi wò àkyàkyè kasutále, nyòbvù iri ínò ò. Ànyì ní'íya odzi mà ale-kù t'átrita mànà.»

Ìndrù t'ídhùnà itàdiya indrù-ànyà tí dhu

³¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìnà p̀b̀ìndà àbhàlì nì: «Ìndrù t'ídhùnà mà ríwu p̀b̀ìndà àdr̀ng̀b̀angá tó awáwà tó p̀b̀ìndà tombi dò. ³² Ní kóró yà adzi dò ale-tidò núunduya ì k̀ǹz̀i, kà ràdù òyàngá nùndò àdhàdhì tàrà nùnda arí ale náarí tàrà mà ǹz̀ìnzì ònga nútù indrì mànà dhu bhéyi. ³³ Kùliya tàrà p̀b̀ìndà fangà dònà rò, ndàdù indrì nùli p̀b̀ìndà igù dònà rò. ³⁴ Nírò ní ndi Àdr̀ng̀b̀ã kamà náadùya àtìnà p̀b̀ìndà-fangà dònà rò rí'ì ale nì: «Nyiwù, nyí yà Àbadu náaso nyí rò, nyòkò yà angyangyi kàbhòlò fùkù yà adzi ndì ndanzì nngani Àdr̀ng̀b̀ã kamà bhà idzi-kàmá tí. ³⁵ Obhó tí, ma mi'ì àwù nà, ní nyí nyibho ònyè m̀nyè. Ma mi'ì idha-atdyù nà, ní nyí nyibho idha momvù. Ma mi'ì olo tí, ní nyí nyakò ma mbéyi. ³⁶ Ma mi'ì tíròrò, ní nyí nyafó ma. Ma mi'ì andi nà, ní nyí nyiwù mandà. Ndirò ma mi'ì imbi ò, ní nyí nyiwù mandà.» ³⁷ Nírò ní ndi obhónángatále ǹng̀g̀yà dhu kà-tsù, 'àti: «Àdr̀ng̀b̀alé, ìng̀b̀angá nga ndi mà mala nyi àwù nà nyí'ì ró, màdù ònyè nàbhù nyonyè ní? ìng̀b̀angá nga ndi mà mala nyi idha-atdyù nà nyi nyí'ì ró, màdù idha nàbhù nyomvù ní? ³⁸ ìng̀b̀angá nga ndi nyi nyi'ì olo tí, màdù nyako mbéyi ní? Ndirò, ìng̀b̀angá nga ndi mà mala nyi tíròrò nyi nyí'ì ró, màdù mberè nùfó rùnù ní? ³⁹ ìng̀b̀angá nga ndi, mà mala nyi andi nà nyi nyí'ì ró, màdù òwu nyandà ní? Ndirò, ìng̀b̀angá nga ndi mà mala nyi imbi ò nyi nyí'ì ró, màdù òwu nyandà ní?» ⁴⁰ Ní Àdr̀ng̀b̀ã kamà, adùya dhu àdu abádhí tó, ndàti: «Ma mi obhó dhu nùno fùkù, dhu apé ì'ì iwà nyí nyanzi kòkò dhu yà ìnzì ka karòzàna dhu tí adódu ǹz̀ìnzì ò atdí ale ró màtí dhu tí, ní nyí nyanzi wà ka rùdù.»

⁴¹ Tdítò, Àdr̀ng̀b̀ã kamà náadùya àtìnà fìndá igù dònà rò rí'ì ale nì: «Nyindrì nyí itse tidú rò, yà Àba Kàgàwà afù nyí rò. Nyòwu yà kàbhòlò P̀f̀òm̀vo mà, p̀b̀ìndà màlàyiká mànà tó ìnzì aráve dhòdhòdhonganà kàzu ò! ⁴² Obhó tí, ma mi'ì àwù nà, ní nyí nyibho nzá dhu m̀nyè. Ma mi'ì idha-atdyù nà, ní nyí nyibho nzá idha momvù. ⁴³ Ma m̀ira olo tí bvùkà, ní nyí nyakò nzá ma. Ma mi'ì tíròrò, ní nyí nyafó nzá ma. Ma mi'ì andi nà, ndirò ma mi'ì imbi ò ka kòsò ma ró, ní nyí nyiwù nzá mandà.» ⁴⁴ Ní kòkò igù dònà rò ì'nà ale náadùya dhu òngù átò kà-tsù, 'àti: «Àdr̀ng̀b̀alé, ìng̀b̀angá nga ndi mà mala nyi àwù rí nyoho ró, idha-atdyù rí nyoho ró, olo tí nyi nyàrà faràbvù ró, tíròrò nyi nyí'ì ró, andi nà nyi nyí'ì ró, ndirò imbi ò ka kòsò nyi ró, ìnzì màdù atdí dhu mà ǹnz̀ì indù ní?» ⁴⁵ Ní Àdr̀ng̀b̀ã kamà náadùya dhu àdu abádhí tó, ndàti: «Ma mi obhó dhu nùno fùkù, kòkò ìnzì nyí nyanzi yà ìnzì ka karòzàna dhu tí adódu ǹz̀ìnzì ò atdí ale-rò màtí dhu, ní nyí nyanzi nzá rùdù.» ⁴⁶ Ní abádhí ǹoẁẁya dhòdhòdhonga tó àp̀b̀è ò, p̀b̀étù obhónángatále náadùya òwu dhòdhòdhonga tó ìp̀ìr̀ng̀a ò.»

26

P̀b̀yàh̀údì tó àdr̀òdr̀ò ale rí 'ìri Yèsù ì oho tí dhu

(Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

¹ Yèsù niitdègu yà ndì ndúbhi ùdhenà rò indrù tó dhu t'údheta nító kóró, ní kàdù àtìnà p̀b̀ìndà àbhàlì nì: ² «Nyí nyàni wà dhu Pásika tó Mùhendù ràrì'ì óyò idho dzidò. Ní ka kí Ìndrù t'ídhùnà nípfò, kabhu òmvù-fó, ndiní ka kutò tí màsàlabhá dò.»

³ Wò ndi kàsùmi ò ní ndi, p̀b̀ak̀ùh̀ánì tó àdr̀òdr̀ò ale mà, P̀b̀yàh̀údì tó p̀b̀ak̀ùr̀ù mànà, nùndu ì Kàyafá bhà àdr̀ng̀b̀ã idzá-yà-ba ò. Kàyafá ní'ì p̀b̀ak̀ùh̀ánì dò kamà. ⁴ Ní, abádhí nùri ì ndiní ì alú tí Yèsù ìnzá kóró ale nùni rórò, 'adù àbhàna kohò. ⁵ P̀b̀étù, abádhí náadù àtìnà: «Dhu àkà nzá àlè rálè ka mùhendù ò rò, akye indrù níivàna dhu nì.»

Yèsù-dòtsirò nùtrì atdí tsibhàle rí ndrùù r̀ng̀g̀ akye ní dhu

(Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

⁶ Yèsù ní'ì Bètaniyà tí kátina p̀bangá-ngba ò, Simoni tí kátina atdí ale bhà idzá. Ndi Simoni ní yà kíkí nà ì'ì ale. ⁷ Ní atdí tsibhàle náandri kà-ti'ò. Ndi tsibhàle ní'ì àlbatrò tí kátina odu ní ka kòbhòlò tsùpá nà fóná. Ndi tsùpá ò ì'ì dhu ní ndrùù r̀ng̀g̀, ndirò orú odzina nà akye. Ní ònyè ǹnyè Yèsù rí ònà kàsùmi ò, kàdhò ndi akye Yèsù-dòtsirò. ⁸ Ní wò dhu ì àla rò, Yèsù bhà àbhàlì náapè 'ònu ǹz̀ìnzìya ò, 'àmbe àtìnà dò: «Hòkò! Ádhu kà rí wòrì akye ǹnzà wò dhu bhéyi ní? ⁹ Ka kàmbènà tí obhó ndi akye nàbhù kodzi orú odzi ò, kàdù ndi fùrangá nùndò nàkùtále tó?» ¹⁰ Ní Yèsù niitdègu wò abádhí r̀nona dhu nòsù, ní kàdù àtìnà abádhí ní: «Ádhu nyí nyàva wò tsibhàle-tsi ní? Yà rùdù k̀ǹz̀ì dhu ní idzi dhu nyú ròsè. ¹¹ Obhó tí, nyí nyóngo òko nàkùtále mànà bìlìnganà, p̀b̀étù

àlě kí nzi ongo òko nyí mànà bílìnganà. ¹² Wò akye kòdhò dùdu-tsírò dhu nǎ, kòbhòlò wà ngbòdu angyangyi otúé tò. ¹³ Ma mí obhó dhu núno fùkù: kórò ngari ǒ, yà Kàgàwà bhà Idzi Màkùrù núno ka kí yà adzi ǒ inaná, ka kóngo yà tsibhále nónzi dhu àwe indrù tò, kowù kirè rǒ róná.»

Yudhà rǐ Yēsù ònzi ndàbhù òmvǔ-fó dhu
(Mrk 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Wò dhu-dzidǒ, idre ònà óyò ná Yēsù bhà ábhàlǐ nzinzi ǒ atdí ale, Yudhà Ìskàriyotà tí kátina, náarà pbàkùhání tó ádròdrǒ ale-tí 'ò, ¹⁵ ndàdù àtina abádhí nǐ: «Ádhu nyí nyòzè nyìbhò idù ndíni ma mipfo tí Yēsù mabhù fukú?» Ní abádhí náadù Pbhàhúdí-bvǔ ìbhù kumi fùrangà-kpǒ nózù, 'àbhù kà-fó. ¹⁶ Ányirò rò tí, Yudhà náadù Yēsù nípfǒ ndí ndí, ndàbhù abádhí-fó nǐ idzi otu nópè ndòné.

Yēsù rǐ Pásika tó mǎhendù tó ònyù náví kòbhòlò dhu
(Mrk 14.12-21; Luk 22.7-14; 6.21-23; Yùw 13.21-30)

¹⁷ Ìmbǎ ònà afi ná mǔgati ka konyúnà ònà mǎhendù tó wemberè tó idho ǒ, Yēsù bhà ábhàlǐ náawù dhu ivu Yēsù-tsù 'àti: «Ádhà nga ndí nyí nyòzè Pásika tó ònyù mǒbhòlò indù nǐ?» ¹⁸ Ní Yēsù adù àtina pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Nyòwu kigò ò atdí ale bhà, nyàdù àtina kà nǐ, Màlímò ràtina iwà pbìndà òve tó kàsùmí-tsù rindù ndí. Ní ì rǎrǐ Pásika tó mǎhendù tó ònyù ònyù atdíkpá pbìndà ábhàlǐ mànà pbù idzá rò.» ¹⁹ Ní Yēsù bhà ábhàlǐ náanzi yà kávinà fiyò dhu, 'adù Pásika tó mǎhendù tó ònyù nòbhòlò.

²⁰ Inga níitdègu àti, ní Yēsù mà náadù òko ònyù-tsùnà pbìndà atdí kumi ònà óyò ná ábhàlǐ mànà. ²¹ Ní dhu nónyu ì ì ònà kàsùmí ǒ, Yēsù náati abádhí nǐ: «Ma mí obhó dhu núno fùkù, nzínziku ǒ atdí ale rǐ mipfó, ndàbhù ma òmvǔ-fó.» ²² Ní izu nùuka Yēsù bhà ábhàlǐ atdíǒ nyí, 'adù 'òpè 'òngù dhu atdátirà ǒ kà-tsù, 'òwù àtina rǒ: «Tí ima ndí Ádrùngbǎlé?» ²³ Ní Yēsù adù dhu àdu abádhí tó ndàti: «Yà atdíkpá mǎ mǔfǒ otsúka ná kyàwí ǒ ale ní ndí rǐ mipfó, ndàbhù ma òmvǔ-fó. ²⁴ Indrù t'ídhùnà rǒvè yà Kàgàwà bhà Andítà rùnona ònà dhu bhèyi. Pbhétà, kípfo rǐ ndàbhù òmvǔ-fó ale rǐ ì ádrùngbǎ àpbè ǒ! Dhu akána nzi kòdhí ndí ale mà!» ²⁵ Ní Yudhà, yà Yēsù nípfǒ rǐ ndàbhù òmvǔ-fó ale, náakò ote, ndivù dhu kà-tsù, ndàti: «Tí ima ndí Màlímò?» Ní Yēsù adù dhu àdu kà tó, ndàti: «Nyí ní ndí ka nyí nyànò.»

Ádrùngbǎle Yēsù nábhǔ rǐ kirè ònyù
(Mrk 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Kò 11.23-25)

²⁶ Dhu ònyù ì ì ònà kàsùmí ǒ, Yēsù idyi mǔgati, ndàlù foná. Ní òtsò ndí ndàbhù Kàgàwà tó dhu-dzidǒ, kùko kà-ònga, ndàdù ùndònà pbìndà ábhàlǐ-fó, ndàdù àtina abádhí nǐ: «Nyàko yà dhu, nyàdù ònyànà. Ngbòdu ní yà.» ²⁷ Tdítdǒ kídidi ònyàyi rǐ ì ònà kópà ndàlù foná. Ní òtsò ndí ndàbhù Kàgàwà tó dhu-dzidǒ, kàdù kàbhù abádhí tó, ndàdù àtina: «Nyí ì kóró, nyòmùvè ka. ²⁸ Yàrǐ ní azùdu, yà indrù nùngbò Kàgàwà mànà azu, ndirò ábhò ale-okú dǒ rò ndí nífù, ndíni Kàgàwà nùbà tí indrù tó nzérénga abádhí tó. ²⁹ Ma mátina nyí nǐ: Ròpè ndí kòmbí, ma mí nzi yàrǐ ònyàyi nómùvè tdítdǒ, ràrà àhu ònyàyi òwútà nómùvè àlě kowuya atdíkpá nyí mànà Àbadu Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó idzi ǒ dhu ǒ.» ³⁰ Adyi* ì yùè dhu-dzidǒ, abádhí adù òwu mizèyituni tí kátina itsu náarǐ ì ònà pbìrǐ dǒ.

Yēsù rǐ Péterù rǐ ndòdhò dhu nòvo dhu
(Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34; Yùw 13.36-38)

³¹ Wò dhu-dzidǒ, Yēsù adù àtina pbìndà ábhàlǐ nǐ: «Indo, yàrǐ iku ǒ, nyí kóró, nyí nyí mubha atdírdò. Obhó tí, Kàgàwà bhà bhùkù ǒ ka kándí dhu kati:

«Ma mohoya tàrà t'ùndatátàle,

tàrà ràdù 'ìfalà kóró ngari ònà*»

³² Pbhétà, ma mǎngbè ma dhu-dzidǒ, ma madùya àrà nyòdò Gàlilàyà tó pbìrǐ ò rò.» ³³ Ní Péterù apè ote, ndàdù àtina Yēsù nǐ: «Ngùkpá ale mà rǐ mbà nyubha, ní ma mí nzi nyubha akekpá màtí.» ³⁴ Ní Yēsù adù àtina kà nǐ: «Ma mí obhó dhu núno indù: «Indo, yàrǐ iku ǒ, inzà à'ù-akpá nápè òngò rórò, nyí nyí'ina iwà nyí nyàtí ìbhù-gàna inzà nyí rúni ma rò.»» ³⁵ Ní Péterù adù dhu àdu kà tó, ndàti: «Ma mí nzi àtina akekpá màtí inzà ma rúni nyí, ìmbǎ dhu ì'ina atdíkpá àlě káve nyí mànà dhu màtí.» Ndirò kóró ngùkpá ábhàlǐ náadù dhu ùnò ndí dhu bhèyi tí.

Yēsù rǐ ndítsò Gètèsèmani rò dhu
(Mrk 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ Tdítdò, Yèsù mà p̀b̀ndà àb̀hàlì màna náawù ùvò Gètèsèmanì tí kátina atdí ngari ò. Ní kádù àtìna abádíhí nì: «Nyòko írò ndálù mà mára mìtsò òna ná.» ³⁷ Ní kádù Péterù mà, Zèbèdayò bhà óyò inzo màna núnzi, 'àdù òwu màna ànyì. Ní k'í' izu ná atdítdò, afina ràdù ndòpè ndinza ndì. ³⁸ Nírò ní ndi kádù àtìna abádíhí nì: «Afidu r'í' àbhò izu nyú ná, akye mà mòvè dhu bhèyi. Ní nyòko írò, ndirò nyòko ípiròrò, yà mà mádi dhu bhèyi.» ³⁹ Kádù àrà itseta ake, ndàdù ndibwu obvò, ndàp̀b̀b̀ nyàna adzikpa nyú rò. Ní kádù ndìtsò, ndàti: «Àbà, ndi dhu ràdù ndònzì nánì, ìndrì wò àp̀b̀tò kópà itse rùdú rò. P̀b̀tù, ndi dhu àkà nzà ndònzì ndì mà mòzè ka dhu bhèyi, kàkà ndònzì ndì yà nyì nyú nyì nyòzè ka dhu bhèyi.» ⁴⁰ Ní kádù ndàdu kòkò ìbhù àb̀hàlì-tì'ò, ndàdù abádíhí nòtù iwà ùdho rò. Ní kádù dhu ivu Péterù-tsù, ndàti: «Nyì nyàdù tí obhò òko ípirò rò mà màna atdí adyifò-sisì màtì?» ⁴¹ Nyòko ípiròrò, ndirò nyìtsò nyì akye nyì nyòtsuna umvútà ò nì. Alafì nòzè ndònzì ídzi dhu, p̀b̀tù ale-ngbò r'í ndi ì'ì ivívi i dhu t'ónzita tò.»

⁴² Joyce rí kisè nì, kindrì ndi itse tdítdò abádíhí-tì rò, ndàdù ndìtsò yà dhu bhèyi: «Àbadù, yarì àp̀b̀tò kópà náapè ì'ì ìnzì rúda dùdu ná ìnzà mà mòmwè rórò dhu tí, nì itse afinù òzè dhu ronzi ndì!» ⁴³ Ní, àb̀hàlì-tì'ò ndi ndàdu ndì rò, kádù abádíhí òtù iwà ùdho rò, atdítdò idho r'í' nyìkpòya ò nìdhuñ. ⁴⁴ Yèsù níwà ndì, ndìndrì ndi itse tdítdò abádíhí-tì rò. Ní ìbhù rí kisè nì, kádù ndìtsò, ndàdù yà angyi ndi ndàrà ùnòna rò òtè kèlè. ⁴⁵ Tdítdò kádù ndi àb̀hàlì i, ndàdù àtìna abádíhí nì: «Nyì p̀b̀anì òko nyì nyòko òdho nyì nyòdho rò! Nyì p̀b̀anì nyàsò nyì? Nyàndà! Kàni Ìndrù t'ídhùnà nábhù ka k'í nzéngatàlé-fò nì kàsùmì náka wà. ⁴⁶ Nì nyàva nyì, kòwu! Kàni mà àbhù r'í òmvù-fò ale níra wà!»

Yèsù nálù ka k'í kosò dhu

(Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

⁴⁷ Yèsù ròtè ònanà, Yudhà, atdí kumì dònà óyò ná kàbhà àb̀hàlì nzinzi ò atdí ale, n'ito ndi àbhò ihé-yà màna owùna ò. I ale-fò nì'ì obhì-akpà mà, mùgò màna. Abádíhí nivi nì'ì p̀b̀kùhàní tò àdròdrò ale mà, P̀b̀yàhúdì ò p̀b̀akùrù màna. ⁴⁸ Ndi Yudhà yà Yèsù níp̀fò r'ì ndàbhù r'ì òmvù-fò ale, nì'ì iwà ndi ndònzina Yèsù ka kumì tí rònà dhu nàndòna ihé-yà tò. Kàti abádíhí nì: «Ma màmbòna ale nì'ina ndi nyì nyì atdyúna òho ale. Ní nyàlù ka dòtsì.» ⁴⁹ Ní Yudhà náandri ànyirò rò tí Yèsù-tì'ò, ndàdù kàtsè ndàti: «Yàmbù Màlimò!» Kádù kàmbo. ⁵⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Òdhì, ónzi nyì nyirà ònzina dhu!» Nírò ní ndi ngùkpà ale náadu ìndri, àlù Yèsù, àdù òsonà. ⁵¹ Ní Yèsù mà nì'ì màna ale nzinzi ò, atdí ale nídhà p̀b̀ndà ìla tò obhì-akpà, ndù'à p̀b̀kùhàní tò àdròdrò ale d'ò kamà bhà kasutàlé-bì nì. ⁵² Ní Yèsù àdù àtìna kà nì: «Àdù p̀b̀kù obhì findà ngari ò. Obhò tí, kórò ale yà obhì ùgu arí ìndrù tò, n'uvèya obhì nì tí. ⁵³ Nyì nyirè tí dhu ìnzì mà ràmbeña mùdzùna nónzi Àbadù Kàgàwà-fò, ràdù atdí kumì dònà óyò ná dònà ròse ìla t'úgyeta tò p̀b̀ndà màlàyikà tò pikò níbhò idù ànyirò rò tí?» ⁵⁴ P̀b̀tù, ndi dhu bhèyi k'í' rò, yà àndì ka kandì Kàgàwà bhà Andítà ò dhu náakàna ìngbà dhu bhèyi? Obhò tí, ndi Andítà ràtina kà ràkà ndònzì ndi ndi dhu bhèyi.»

⁵⁵ Ndi kàsùmì ò, Yèsù adù àtìna ihé-yà nì: «Àdhu nyì nyíwu mà nálù fakù obhì-akpà mà, mùgò màna ná, ogbotàle nálù ríwu ale bhèyi nì? Bilinganà mà múbhì àdi rò mambe dhu ùdhe d'ò Kàgàwà bhà idza ò rò, ìnzì nyàdù mà àlù. ⁵⁶ P̀b̀tù, kórò kòkò dhu nònzì ì ndinì Kàgàwà bhà p̀b̀anàbí náandì dhu náakà tí.» Nírò ní ndi kórò àb̀hàlì n'uvèya àbadihì, 'àdù òtse.

Yèsù r'í' P̀b̀yàhúdì-bvù àdròdrò anya nítì arí ale-ònzì dhu

(Mrk 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Yà Yèsù nòsò ale náawù kà ná p̀b̀kùhàní tò àdròdrò ale d'ò kamà, Kàyafà tí kátina bhà, yà Músà bhà Úyátà tò màlimò mà, p̀b̀akùrù màna nùndu ì i. ⁵⁸ Péterù adù àdi itseta ndàmbe àrà d'ò Yèsù-owù ò, ndàrà àhù p̀b̀kùhàní tò àdròdrò ale d'ò kamà bhà idza-lì'ò. Ní kàtsù idza-ngbò ka kàkpòrò ní kàlì ò, 'àdù òko obvò atdikpà sandiri màna, ndinì ndi ndala tí wò dhu ràrà ìku tí dhu.

⁵⁹ Ní p̀b̀kùhàní tò àdròdrò ale mà, P̀b̀yàhúdì-bvù àdròdrò anya nítì arí ngùkpà ale màna kórò, náambèna títò d'ò màtì ka k'í Yèsù nóbhù dònà dhu nónè d'ò, ndinì kadù tí kòhò. ⁶⁰ P̀b̀tù, ìmbà títò tò àbhò ngàmbi mà níiwù, 'ùnò títò kà-d'ò, ní abádíhí náabà nzà atdí dhu mà. Nírò ní ndi óyò ale n'uto ì, ⁶¹ 'àdù àtìna: «W'òrì ale átì: ndi ràràdù Kàgàwà bhà idza nùgolo, ndàdù òsinà tdítdò ìbhù idho ò.»

⁶² Ní p̀b̀kùhàní tò àdròdrò ale d'ò kamà níwà ndì, ndidè, ndàti Yèsù nì: «Nyì tí obhò dhu àdù? Àdhu kòkò ale rànna d'ùnù?» ⁶³ P̀b̀tù, Yèsù adù ìnè ìnè tí. Ní wò kamà adù àtìna kà nì: «Yà ìnzì aròvè Kàgàwà-òvò rò, mà mòzè nyòtsò dhu nyú. Nyì tí Kristò, Kàgàwà t'ídhùnà nyú?» ⁶⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Nyì ní ndi ka nyì nyànò. P̀b̀tù, mà mí obhò dhu náno fùkù: Ròpè ndi kòmbì, nyì nyì Ìndrù t'ídhùnà

nálá ádrùngbànga tó obi nà arí'í Kágàwà bhà fangà dònǎ rò àdi ró. Ndirò, nyí nyalaya ka átò ádrùngbá àp̀b̀ù d̀ò rírá òr̀ù-akpà ò rò ró.» ⁶⁵ Ní pb̀àk̀ùhání tó ádròdrò ale d̀ò kamà núufa ròná mberù-ònga, ndàdù àtìna ihé-yà nì: «Kùnò dhu nzére nyú Kágàwà nì! Ìmbá àlè kí'í ngàm̀bi-atdyú nà tdít̀d̀ò. Nyí nyírì wà kùnò Kágàwà nì dhu. ⁶⁶ Ní ádhu nyí nyírè kà d̀ò?» Ní ihé-yà adù dhu àdu kà tó 'àti: «Káká wà ndòvè.»

⁶⁷ Wò dhu-dzidò, abádhí núuso iso Yèsù-nyìkpó ò, 'adù kùdù ùngùrù ì ùngùrù otsúya nì. Ng̀ak̀pà ale nóowúná kèp̀b̀ì rò, ⁶⁸ 'adù àtìna kà nì: «Ìnyi Krístò, àti pé nyi nòp̀b̀ì ale fàkà!»

Péterù ràtina inzà ndì r̀uni Yèsù dhu
(Mrk 14.66-72; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Péterù ní'í iri ndì ndàdì idza-lí ró. Ní kasu tó atdí tsibhále níndri kà-tí'ò, ndàdù àtìna kà nì: «Ìnyi mà átò, nyí nyí'í atdíkpá Yèsù, Gálilayá tó p̀b̀irì ò ale màna.» ⁷⁰ P̀b̀étù, Péterù adù wò dhu nágò kórò ale-ònzí rò, ndàti: «Inzá ma mùni wò ale.»

⁷¹ Wò dhu-dzidò, Péterù adù ndìvà, ndàrà idza-ngbò ka kákpòrò nì kàlì-lí'ò. Ní kasu tó ngàtsi tsibhále náala ka, ndàdù àtìna ànyirò ì'í ale nì: «Yàri ale mà ní'ina atdikpá Yèsù, Nàzàreti ale màna!» ⁷² Ní Péterù adù wò tsibhále ùnò dhu nágò tdít̀d̀ò, ndàdù dhu nyú òtsò, ndàti: «Inzá ma mùni wò ale.» ⁷³ Ní inzà kàsùmì núdà abho màtí rórò, ànyirò ì'í ale náandri Péterù-tí'ò, 'adù àtìna kà nì: «Obhó nyú, nyi ní abádhí nzínzi ò atdí ale. Obhó tí, mà mùni nyi yà nyi nyóte tí dhu ró.» ⁷⁴ Ní Péterù adù òte nòp̀è, ndàti abádhí nì: «Kágàwà náká ndòtdì ànyádu! Ma mòtsò wà dhu matí, inzà ma r̀uni wò ale!» Ní ànyirò ró tì à'ù-akpà náadù òngò. ⁷⁵ Nírò ní ndi Péterù adù yà Yèsù núnòná findà dhu níre. Kàti: «Inzá à'ù-akpà nápè òngò rórò, nyi nyí'ina iwà nyi nyàtì ìbhù-gùna, inzà nyi r̀uni ma ró.» Ní Péterù adù àhu iri, ndàdù ndòp̀è ndòdzí ádrùngbá izu nyú nà.

27

Yèsù nà ka kówu ùvò Pilatò-ònzí dhu
(Mrk 15.1; Luk 23.1-2; Yùw 18.28-32)

¹ Kútsingáná nyú, pb̀àk̀ùhání tó ádròdrò ale mà, P̀b̀àyàhúdí ò pb̀àk̀urù màna kórò, níiri ì atdíkpá, ndíní ì abhè tí Yèsù kohò. ² Ní abádhí náabhù ka kùtsi, 'adù òwu àbhuna Pilatò-fò. Ndi Pilatò ní'í P̀b̀arómá tó p̀b̀irì ò líwalì.

Yudhà r̀ì ndùtsi dhu
(Kas 1.18-19)

³ Yudhà, yà Yèsù nípfo ndàbhù òmvù-fò ale, níitdègu kà-dò ka kòtdì anya ndíní ka koho tí dhu níri, ní kápe ndirè nga yà ndì ndònzí dhu d̀ò, izu ràdù ndùka atdidò. Ní kídya yà ndì ndàko ìbhù kumì f̀urànga-kpò, ndàrà àdunà pb̀àk̀ùhání tó ádròdrò ale mà, P̀b̀àyàhúdí ò pb̀àk̀urù màna fò'ò. ⁴ Kádù àtìna abádhí nì: «Ma máfá dhu nzére nyú, ìmbá afátá nà ale ma mípfo òve tò nídhunì.» P̀b̀étù, abádhí adù dhu àdu kà tó 'àti: «Inzá wò dhu àndà mà. Òtènù ní ndì!» ⁵ Ní Yudhà adù wò f̀urànga níwò Kágàwà bhà idzá, ndàdù àhu, ndàrà ndùtsì.

⁶ P̀b̀àk̀ùhání tó ádròdrò ale núuwá wò f̀urànga-kpò, 'adù àtìna: «Àlè tó Úyátá návi nzá àlè r̀ulì yàri f̀urànga perè tí ka kùbho Kágàwà bhà idzá f̀urànga nùlì ka karí ònà sàndukú'ò. Obhó tí, ndi f̀urànga ní indrù-azú ka kòdzi ròná f̀urànga.» ⁷ Abádhí níitdègu 'iri ndi f̀urànga d̀ò, ní abádhí adù òwu itá òru arí ale bhà inga nòdzi kà-rò, ndíní ka kongò tí ìnzì ní P̀b̀àyàhúdí nùtdu ònà. ⁸ Ndi dhu-okú d̀ò ró ní ndi, ndi inga nánzi ka karí indo màtí «azu tó inga» tí. ⁹ Ndi dhu bhèyi ní ndi, yà Kágàwà bhà nabi Yèrèmiyá núuno dhu náaká. Kàti: «Abádhí níidyì ìbhù kumì f̀urànga-kpò yà P̀b̀àisràyélí níiri ì dòná ka ka kòdzi tí ròná. ¹⁰ Abádhí adù ndi f̀urànga nídyì, 'àbhù itá nòru arí ale bhà inga ró, yà Ádrùngbàle Kágàwà núuyá idù dhu bhèyi*.»

Pilatò r̀ì dhu nòngù Yèsù-tsù dhu
(Mrk 15.2-5; Luk 23.3-5; Yùw 18.33-38)

¹¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù níidè líwalì-ònzí. Ní líwalì níivú dhu kà-tsù ndàti: «Nyí tí P̀b̀àyàhúdí tó Ádrùngbá kamà?» Ní Yèsù adù dhu àdu kà tó ndàti: «Ìnyi ní ndi ka nyi nyànò.» ¹² Tdít̀d̀ò pb̀àk̀ùhání tó ádròdrò ale mà, pb̀àk̀urù màna náadù kòbhè, p̀b̀étù kádù nzá atdí dhu mà nádu. ¹³ Nírò ní ndi Pilatò adù àtìna kà nì: «Nyí nyírì tí nzá wò kórò ka kùnò d̀ànù dhu?» ¹⁴ P̀b̀étù, Yèsù adù nzá atdí dhu mà nádu kà tó, idho ràdù líwalì náko atdidò.

* 27:10 27.10 Yèr 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15; Zàk 11.12-13

Yèsù-ànyà nótàì ka kí ndíní ka koho tí dhu
(Mrk 15.6-15; Luk 23.13-25; Yùw 18.39-19.16)

¹⁵ Bilí, yà Pásika tó m̀hèndù-ìdhò náarírà dhu bhèyi, lìwalì bhà màndu ní'ì ndìkòlò atdí ale, yà ihé-yà nòzè kíkòlò imbi ò rí'ì ale nzínzi ò rò. ¹⁶ Ní ndi nínganí, yà atdí d'ò ɔ̀vòna ótò ndì Bàrabà tí kátina atdí ale, ní'ì imbi ò ka kòsò rò. ¹⁷ Ní ihé-yà níitdègu 'àndù, ní Pilatò ivù dhu abádhí-tsà, ndàti: «Ádhi nyí nyòzè mikòlò fùkù? Tí Yèsù Bàrabà? Ndirò tí Yèsù, yà Kristò tí kátina ale?» ¹⁸ Pilatò ǹnuni dhu mbèyi nyú abádhí riwù kà nà fona ò kádhà nónzi ì í dhu-okù dò rò.

¹⁹ Ní Pilatò àdi anya t'ítàtì tó tombi d'ò rórò, kà-ve níivi tũna kà tò, ndàti: «Nzítũ nyi wò ìmbà rí'ì afátà nà ale bhà dhu ò. Obhó tí, indo kùbhingá, ma màbà àp̀bè abho nyú ɔ̀nyu-bvù kókù dò rò.» ²⁰ P̀bétù, p̀bàkùhání tó ádròdrò ale mà, p̀bàkùrù mànà níitsu dhu ihé-yà-dò ò, ndíní Bàrabà nonzi tí kíkòlò, kadù Yèsù nòhò. ²¹ Ní lìwalì náakò ɔ̀te t̀dítdò, ndivù dhu abádhí-tsù ndàti: «Ádhi ndi káka óyò ale nzínzi ò nyí nyòzè mikòlò fùkù?» Ní abádhí adù dhu ádu kà tò 'àti: «Bàrabà!» ²² Ní lìwalì adù dhu ivu t̀dítdò abádhí-tsù, ndàti: «Olu, ádhu ndi Yèsù Kristò tí ka kátina ale ní ma m̀nzina?» Ní kórò ale náadù dhu ádu kà tò, 'àti: «Étò ka m̀sàlabhà d'ò!» ²³ Ní Pilatò níivù dhu t̀dítdò ndàti: «Ádhu nyú ndi káfá?» Nírò ní ndi abádhí adù idù àrì nyú tí, 'àti: «Étò ka m̀sàlabhà d'ò dhé!» ²⁴ Dhu ònzì lèmana dhu mà, indrù-tsi áva ndi tí dhu mànà dhu ndi ndàla rò, Pilatò níidiyi idha, ndù'ò ɔ̀tsùna ní ihé-yà-ònzì rò, ndàdù àtina abádhí ní: «Wò ale-azù àbhù ka kí rufù ndi dhu ò ma ní mbà í'ì! Ọ̀tèku ní ndi.» ²⁵ Ní kórò ihé-yà adù dhu ádu kà tò 'àti: «Kázù àkà ndàdi d'òka-tsirò fàkà nzónzo mànà.» ²⁶ Nírò ní ndi Pilatò adù Bàrabà níkòlò abádhí tò. Kadù Yèsù àbhù kuvi asé ní, ndàdù àbhunà kowù ɛ̀tonà m̀sàlabhà d'ò.

P̀bànowí rí Yèsù iwà dhu
(Mrk 15.16-20; Yùw 19.2-3)

²⁷ Pilatò bhà p̀bànowí náawù Yèsù nà lìwalì bhà ádr̀ngbà idzá-yà-ba ò, kórò p̀bànowí tó pikò ràdè 'àndu rónà. ²⁸ Ní abádhí ǹuwa kà-rò m̀dzarè, 'adù òlòlù kanzù† náfo kà-rò. ²⁹ T̀dítdò abádhí akporo okpèna nà itsukpò-nzo tó m̀kàkù, 'adù àfonà kà-dò rò. Abádhí adù izò‡ nàbhù kà ràlè fangà tó ɔ̀tsùna ní. Wò dhu-dzidò, abádhí nóowùna 'èko rò ɔ̀tɔ̀yàya d'ò kònzì, 'adù òwu kàwa rò, 'òp̀bì sàluti findà, 'adù àtina kàni: «Yàmbù P̀bàyahúdí tó Ádr̀ngbà kamà!» ³⁰ Abádhí nóowùna iso núso rò kà-dò, 'adù òwu izò níidha rò kà-fò rò, 'àti kà-dòtsirò ní. ³¹ Wò dhu bhèyi ì ávu kà-rò dhu-dzidò, abádhí núwa òlòlù kanzù kà-rò rò, 'adù kà-rò m̀dzarè nyú núfo kà-rò t̀dítdò. Wò dhu-dzidò, abádhí adù òwu kà nà, 'òwu ɛ̀tonà m̀sàlabhà d'ò.

Yèsù nútò ka kí m̀sàlabhà d'ò dhu
(Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43; Yùw 19.17-27)

³² Yèrusàlemà tó kígò ò rò ì úvò rórò, abádhí náatù ì Kùreni tó kígò ò atdí ale nà. Ndi ale-ɔ̀vò ní'ì Simoni. Ní p̀bànowí adù k̀tù rànò Yèsù bhà m̀sàlabhà. ³³ Ní abádhí awù úvò atdí ngari Gòlògotà tí kátina ò. Gòlògotà-tì ní ale d'ò-kpa tó ngari. ³⁴ Anyì abádhí náabhè tdyokpò nà ka kàngbò òvayì ndíní Yèsù ɔ̀mvù tí. Ní ka ndi ndinè rò, Yèsù adù nzá kòzè ndòmvà. ³⁵ Wò dhu-dzidò, abádhí nútò ka m̀sàlabhà d'ò, 'adù kà-rò m̀dzarè ǹndò foyá ngalà ò ì òvì rórò. ³⁶ Wò dhu-dzidò, abádhí adù òko obvò, 'àmbe kà-ngbò n'òdò d'ò. ³⁷ Kà-dòná, abádhí ap̀bà àndí ka kàndí dhu d'òná bháwù-ngba. I andítà ní'ì kà-ànyà ka kòtdì ndíní ka koho tí okúna dò rò afátà nitè rí. Ndi andítà ní'ì: «Yàrí ní Yèsù, P̀bàyahúdí tó Ádr̀ngbà kamà.» ³⁸ Ndirò ka kutò óyò ogbotàle m̀sàlabhà d'ò kà mànà, atdí ale kà tó fangà d'òná rò, ndirò ngàtsi ale kabhá igù d'òná rò.

³⁹ Anyìrò rúda ale nóowùna dhu ǹndò rò kà ní, 'adù òwu d'òya nòbhi rò. ⁴⁰ Abádhí owùna àtina rò ka ní: «Ínyì, yà Kàgàwà bhà idza nyi nyàtsù nyugolo, nyadù òsinà ìbhù idho ò rò, igù pé nyi nyi-tírò! Nyi nyapè ì'ì Kàgàwà t'ídhùnà nyú tí, ní ifo pé m̀sàlabhà d'ò rò.»

⁴¹ P̀bàkùhání tó ádròdrò ale mà, Mùsà bhà Ọ̀yátà tó màlímó mà, P̀bàyahúdí ò p̀bàkùrù mànà ǹnugbò ka ndi dhu bhèyi tí, 'àti: ⁴² «Kígù ngùkpà ale, p̀bétù kà rí nzì adù ndìgu ndítìrò! Ka ná tí P̀bàisràyélí tó Ádr̀ngbà kamà? Kifo pé kombí m̀sàlabhà d'ò rò, ndirò ní ndi mà madùna kà'ù. ⁴³ Ká'u Kàgàwà, ndirò kàti: «Íma ní Kàgàwà t'ídhùnà.» Ní kàndà pé Kàgàwà rí kígù kombí dhu.» ⁴⁴ Ndirò kòkò kà-tí ka kùtòná m̀sàlabhà d'ò ogbotàle ǹnuno dhu kà ní ndi dhu bhèyi tí.

† 27:28 27.28 Òlòlù kanzù ní'ì P̀bàrómá tó p̀bànowí ǹufónà mberè. ‡ 27:29 27.29 Ndi izò ǹuwù dhu ní'ì ádr̀ngbà kamà-fò m̀gù.

*Yèsù rǒvè dhu**(Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)*

⁴⁵ Ròpè ndi azà adyifò-sisi adyibhengá nga tó ò rò, ràrà àhù àrùgyètdí adyifò-sisi adyidò nga tó ò, ìnò-yà niibvú ndi kóró ndi pbirì ò. ⁴⁶ Ní mbèmbè ndi àrùgyètdí adyifò-sisi ò, Yèsù náakù orú túna nyú ná, ndàti: «Èloyi, Èloyi, lamà sàbàkàtani?» Kà-tì ní: «Pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwà, ádhu nyi nyèbhà ma ní*?» ⁴⁷ Ngúfe ale kòkò ànyì rǒ ì'ì ale nzinzi ò níri wò dhu, 'àdù àtìná: «Kà rǐ Èliya nánzi.» ⁴⁸ Ní abádhí nzinzi ò atdí ale náakù, ndidyi sifongò, ndáfó ògyògye òvayi ò. Wò dhu-dzidò, kǎdù kǎwà ndòtù izò-tsù dǒ, ndàdù àvanà Yèsù-tsù ndiní kándú tí ònà rǐ'ì òvayi. ⁴⁹ Pbéttù, ngùkpà ale àdù àtìná: «Kàndà pé Èliya rǐrà kǐgu dhu.» ⁵⁰ Yèsù adù òkù tǎtdǒ ári nyú tí, afina ràdù itdè. ⁵¹ Ànyìrǒ rò tí, Kàgàwà bhà idzá ka kùsò mberù náadù ndífa, ònànga rùtù ndi oyo, ròpè ndi orú rò, ràrà àhù obvò. Mùtiti náabhù adzi rivi, bhalabhala tó odu ràdù 'èfa. ⁵² Ndirò, indrù ka kutdù óyà ibhu-lí'ò náadù 'ùngbe. Ní yà Kàgàwà bhà ale tí ì arǐ'ì rǒrǒ uvè ale náadù 'ùngbe. ⁵³ Abádhí núuvò ibhu ò rò. Ní Yèsù ìngbè ndi dhu-dzidò, abádhí adù òtsù Yerusàlemà ìlilá kigò ò ábhò ale nyú ràdù ì àla ànyì. ⁵⁴ Pbarómá tó pbirì ò atdí miyà pbànowí dǒ ádrùngbàle mà, yà Yèsù-ngbò nódò rò òbhina pbànowí màná, náala mùtiti nábhù adzi ràmbe ivi dǒ dhu, kóró ndi nònzi dhu màná. Ní odo nǐsǐ atdí dǒ abádhí ò, abádhí ràdù àtìná: «Obhó nyú, yàri ale ní'ì Kàgàwà t'ìdhunà.»

⁵⁵ Ábhò vèbhàle ní'ì ànyì rò 'àmbe 'ònzì rǐ dhu àndà dǒ itse rò. I vèbhàle ní'ì Gálilayà tó pbirì ò rò íwù Yèsù-owù ò, 'òwù kà-kàsù nònzi rò vèbhàle. ⁵⁶ Abádhí nzinzi ò ì'ì ní: Mágàdalà tó kigò ò Màriyà mà, Màriyà, Yàkòbhò mà Yòzefù màná tsánà, ndirò Zèbèdayò bhà inzo tsánà màná.

*Yèsù nǒtdù ka kǐ dhu**(Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)*

⁵⁷ Pbitsòngánà, atdí ònzònzì ale níra àhù Pilatò bhà. Ndi ale ní'ì Àrimàtayò tí kátina kigò ò ale, ndirò kǒvò ní'ì Yòzefù. Ka ní'ì Yèsù bhà ábhàlì átò. ⁵⁸ Ní kàrà Pilatò-tí'ò, ndàdù Yèsù-abvò nònzi. Ní Pilatò adù ndi abvo návi kabhù kà-fó. ⁵⁹ Ní Yòzefù adù ndi abvo nídyi, ndàkpòrò ngbóna yà abvo òtdù ka karí ònà mberù-owutá nǐ. ⁶⁰ Kǎdù àrà kòtdù yà ndi nyú kà kotdùya tí ònà ndi ndabhù kogye bhalabhala ò ibhu ò. Wò dhu-dzidò, kǎdù ádrùngbà odu-iyà-ba nígèrè ndàpbi ndi ibhu-lí'ò nǐ, ndàdù àrà. ⁶¹ Mágàdalà tó kigò ò Màriyà mà, ngàtsi Màriyà màná náadù òko ànyìrǒ, ibhu-tsánà.

Pbànowí rǐ Yèsù-adzidò-ngbò nódò dhu

⁶² Tsútsà nǎngani, sàbatù-idhò tó indrù òbhòlónà ì ònà idho dzidò ùbho inga ò, pbàkùhàní tó ádròdrǒ ale mà, Pbfàrisáyó màná náawù atdikpá Pilatò bhà. ⁶³ Abádhí adù àtìná kà ní: «Ádrùngbálé, wò títò-ba núuno inzà ndi ndapè òvè rǒrǒ dhu nísè wà òkà. Kàti, ibhu idho dzidò ndi ringbèya ndi ove-bvù rò. ⁶⁴ Ní ndi dhu-okù dò rò, dhu àkà nyavi kodò wò adzidò-ngbò ràrà àhù ibhu idho ò. Obhò tí, kàbhà ábhàlì ràdù iwu kǎ-bvò nòwè, 'òwù ná, 'àdù àtìná indrù ní iwà kà ringbè ndi ove-bvù rò. Ní wò ndi títò nàdù ì'ì nzère nyú, ròsè yà angyi ì'ì dónà.» ⁶⁵ Ní Pilatò adù àtìná abádhí ní: «Kànì pbànowí sàndirì tí oko tí. Ní nyòwu, nyàdù ndi adzidò-ngbò nábhù kodò mbèyi yà nyí nyòzè ka dhu bhèyi.» ⁶⁶ Ní abádhí awù, 'àdù ize nǐli ibhu-tsù ka kàpbi ní odu rò, 'àdù pbànowí nǐli ràmbe ndi adzidò-ngbò nódò dǒ.

28*Yèsù rǐ ndìngbè dhu**(Mrk 16.1-10; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)*

¹ Tsútsà nǎngani, sàbatù-idhò dzidò rùbho inga ò, Mágàdalà tó kigò ò Màriyà mà, ngàtsi Màriyà màná náawù mambi ò Yèsù ka kòtdù róngà nándà. ² Ní urò rò tí, ádrùngbà mùtiti nǐsǐ, Kàgàwà bhà màlàyikà ràdù ifo òrù-akpà ò rò. Kǎdù odu nógèrè ìgi, ndàdù àdì dónà. ³ Kǐli ndi oyo nàmbili dhu tó awáwù bhèyi, kà-rǒ mùdzarà ràdù òwu tdyé, mbìlìkàkù bhèyi. ⁴ Ní ádrùngbà odo nǐsǐ yà ibhu-ngbò òdò rǒ rùbhi sàndirì ò. Abádhí adù 'òpè 'àmbe ivi dǒ, ndirò 'àdù 'àwà obvò iwà ève ale bhèyi. ⁵ Ní màlàyikà náapè ote, ndàti vèbhàle ní: «Ìnzì nyònzì odo. Ma muni wà dhu nyí nyómèna ale rǐrǐ Yèsù, yà mùsàlabhà dǒ ka kutò ale. ⁶ Kà rǐ mbá ì'ì iró, kǐngbè wà ndi yà ndi nduno dhu bhèyi. Niyiwù nyàndà pé kǎ-bvò ka kǐli ràyi róngà. ⁷ Ní nyòwu nyuno dhu tsàkàtsàkà kàbhà ábhàlì tó nyàti, ka ringbè wà ndi ove-bvù rò, ndirò kà rǐrǐ àrà nyòdò kòmbi Gálilayà tó pbirì ò rò. Ànyì nga rǐrǐ ndi nyí nyí ndàlà nǐ. Kòní ma mì'ì ná fǔkà ma muno tí dhu ní wò.»

* 27:46 27.46 Zàh 22.2

⁸ Ní abádhí níwà ì, 'òwù tsákàtsàkà ibhu-tsàṅà rò, ùlè tí ì ùlè odo mà, ábhò dhèdhe màṅà ní rórò. Ndirò abádhí adù òtse 'òwù màkùrù nà Yèsù bhà ábhàlì tò. ⁹ Anyìrò rò tí, Yèsù ìra, ndìrà ndùsò abádhí màṅà, ndàdù abádhí nátsè, ndàtì: «Yám̀b̀ù.» Abádhí adù ìndrì kà-tì'ò, 'ùlù ì kà-pfò rò, 'adù kífá. ¹⁰ Ní Yèsù adù àtìṅà abádhí ní: «Ìnzì nyònzì odo. Nyòwu nyèno dhu adòdu tò, ròwù Gàlìlayà tó p̀b̀ìrì ò. Anyì nga ní ndì, abádhí rì malá nì.»

P̀b̀àṅowí ròwu Yèsù ìngbè ndì dhu nòvò dhu

¹¹ Otu ò kòkò vèbhàlè rì'ì rórò, yà Yèsù adzìdo-ngbò nódò rò rúbhi p̀b̀àṅowí nzínzì ò ngúfe ale náadù ì Yèrùsalemà tó kígò ò. Abádhí náawù kòkò kóró ì nònzì dhu náwe p̀b̀àkùhání tó ádròdrò ale tò. ¹² Ní ì p̀b̀àkùhání tó ádròdrò ale mà, P̀b̀àyàhúdí ò p̀b̀àkùrù màṅà núundù ì, 'adù 'ìrì ndìní ì ubhò tí ábhò fàrangà nyá p̀b̀àṅowí tò. ¹³ Abádhí adù dhu ùya ì p̀b̀àṅowí tò 'àtì: «Nyì nyowuna dhu òvò rò kpangba nyáti, kàbhà ábhàlì riwù kà-bvò nówè kùbhingá òdhò nyì nyòdhò ró. ¹⁴ Ndirò l̀wàlì nírinà gukyè ndì dhu, ní mà màni wà mà mí kà-afí nábhù r̀k̀ò ndì tí dhu, ndirò màdù nyìgù ìnzì nyábá tí àp̀b̀è!» ¹⁵ Ní kòkò Sàndìrì náakò fàrangà, 'adù wò f̀ỳỳò ka kùyá dhu kèlè nónzì. Ní ndì màkùrù náadù ndùgà P̀b̀àyàhúdí nzínzì ò, rìrà àhà indo màtì.

Yèsù rì ndàvì p̀b̀ìndà ábhàlì tò dhu

(Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49; Yùw 20.19-23; Kas 1.5-8)

¹⁶ Yèsù bhà atdí kumì dòná atdí nà ábhàlì náawù Gàlìlayà yà kitèṅà f̀ỳỳò p̀b̀ìrì dò. ¹⁷ Ní ábhàlì níitdègu Yèsù nalá, ní abádhí níwà ka. P̀b̀ètù, dhèdhe abádhí nzínzì ò ale náa'u nzá dhu Yèsù nyá r̀r̀r̀ ndì. ¹⁸ Ní Yèsù adù ìndrì abádhí-tì'ò, ndàdù àtìṅà abádhí ní: «Kàgàwà níubho wà kórò ádr̀ng̀b̀ànga fudù òr̀ù-akpà ò dhu-tsí dò, ndirò yà adzì ò dhu-tsí dò màtì. ¹⁹ Nírò, nyòwu kórò p̀b̀ìrì ò ale-bvè, nyádù abádhí nábhà r̀g̀g̀èr̀è ì, 'òngò p̀b̀àkà ábhàlì tí. Ndirò, nyùbho bàtizò abádhí tò, Àba Kàgàwà-òvò rò, ka t'ìdhùnà-òvò rò, ndirò Hìl̀á-Alafì-òvò rò. ²⁰ Ndirò, nyùdhe dhu abádhí tò r̀f̀f̀à yà kórò ma m̀ỳỳá f̀k̀k̀ù dhu. Ndirò, nyàni dhu ma r̀r̀r̀ ìnè atdíkpá nyì màṅà, r̀r̀r̀ àhà kórò yà adzì ò dhu-tsù náaraya ndòdì ònà idho ò.»

Màrkò andí Yësù Krístò bhà Ídzi Màkürù Yàrí bhükù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí bhükù nandí ní Màrkò, yà átò ka kanzína Yùwanì Màrkò tí. Ka ní'ì Màriyà t'ídhùnà, ndirò ndí Màriyà ní'ì Yèrùsàlemà tó kigò ò Kànisa ò bhà nzinzi ò atdí ale (Kas 12.12, 25). Màrkò nyá ndítirò ní'ì nzí uvitatále, pbétù ka ní'ì Péterù t'ódhìna, yà atdíkpá abádhí arí kasu ònzi mànà (1Pé 5.13). Ndirò, Péterù-tsù ní ndí kírì Yësù dó róte Ídzi Màkürù. Màrkò unda andàna Bàrnabà mà uvitatále Polò mànà fiyó wemberè tó abhi ò (Kas 12.25; 13.5). Olùnà rò, Bàrnabà níidiyì Màrkò ndíní ara tí Ídzi Màkürù núno tditdó Kipurò tó pbiri ò bhà tó (Kas 15.36-39). Olùnà rò nyá tditdó ní ndí, Màrkò mà náadù òwù 'òtù Polò nà yà wemberè tí ka kósò Polò Romà tó kigò ò òná kàsùmì ò (Fil 1.24; Kòl 4.10).

Màrkò andí pbìndà bhükù yà ìnzí ní Pbàyàhúdì tó pbàkrístò tò. Ndi bhükù ò, kǎli pbìndà òte-ivé Yësù-kàsù dó, ìnzí ní kàrúdhéna dhu dó. Kítè Yësù «Kàgàwà t'ídhùnà tí» (1.1; 15.39), pbétù Yësù nyá ndítirò ràdù ndàtì «Ìndrù t'ídhùnà tí» (8.31,38) «Ìndrù t'ídhùnà-tì» ní, Kàgàwà abhu kóró dhu dó ádrùngbànga tó òbi foná ale. Kà rǎ dhu itè átò, Yësù rǎ'ì ìndrù obhò nyá.

Yësù apè pbìndà kasu Gàlilayà tó pbiri ò rò (1.1-9.50), ndàdù àrà àhu nà Yùdeyà tó pbiri ò, ròsè dòtsí ní Yèrùsàlemà tó kigò ò (10.1-16.20).

Bhükù-nyitì ka kòhù tí dhu

- Bätizò nubhónà Yùwanì rǎ Yësù Krístò bhà Ídzi Màkürù núno ìndrù tò dhu (1.1-13).
- Yësù rǎ pbìndà kasu òpè Gàlilayà tó pbiri ò rò, ndàdù àrà àhu nà Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu (1.14-10.52).
- Yësù ròvè, kotdù ndí, ndàdù ndìngbè òve-bvù rò dhu (11.1-16.8).
- Yësù rǎ nditè pbìndà ábhàlǎ tó tdǎ ndí ndodzì òrù-akpà ò rò dhu (16.9-20).

Bätizò nubhónà Yùwanì rǎ Kàgàwà bhà

Ídzi Màkürù núno ìndrù tò dhu

(Màt 3.1-12; Luk 3.1-18; Yùw 1.19-28)

¹ Yàrí ní Yësù Krístò, Kàgàwà t'ídhùnà dó róte Ídzi Màkürù náapè ndí tí dhu. ² Àdhàdhì nabi Ìsayà náandí dhu pbìndà bhükù ò dhu bhèyi, ndàtì: «Kàgàwà ràtina: «Ma mí pbàkà mùkèngyè nóvì angyi indù. Kà rǎ otu nówè indù*» ³ Ndi mùkèngyè rǎ dhu òvo orú tǔna nyá nà rùngù ò, ndàtì: «Nyòbholo ngudhà Ádrùngbàle tò, nyütò kà rǔbhi òná otu*!»

⁴ Ní Yùwanì náito ndí rùngù ò, ndàmbe bätizò núbho dó ìndrù tò, ndàdù àrà dhu nóvo rò abádhí tò ndàtì: «Nyùgèrè nyí nyùbhà fùkú nzérenga, nyàdù bätizò nálu, ndíní Kàgàwà adè tí fùkú nzérenga nábà fùkù.» ⁵ Yùdeyà tó pbiri ò ábhò ale nyá, Yèrùsàlemà tó kigò ò ale mànà níwúnà kóró kà tí'ò. Abádhí núunónà fiyó nzérenga kpangba, Yùwanì ràdù bätizò núbho fiyó Yòròdanì tó idha-akpà ò. ⁶ Yùwanì náafónà ngàmíyà tí kátina ìzà-ká ní ka kódyù mùdzarè, ndàdù mvuna'ò niso asé tó kùkyè ní. Kòngùnà ndí ìndù mà ní, irí ò itì-dha mànà. ⁷ Kàránà dhu núno rò ihé-yà tò ndàtì: «Olù rǎrà dzidu dó ale rǎ'ì ádrùngbànga tó òbi nà atdídó ròsè dùdunà. Ma màkà nzá mòkò ma munga kàpfò rò kàyitò-mbí* mà. ⁸ Ìma, ma marí bätizò núbhò fùkù idha ní. Pbétù, ábadhi náarayà bätizò núbho rò fùkù Ìlǎ-Alafí ní.»

Yësù rǎ bätizò nálu dhu

(Màt 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Yùwanì arí bätizò ùbhò òná kàsùmì ò, Yësù nǎra Gàlilayà tó pbiri ò atdí kigò, Nàzàretì tí kátina ò rò, ndirà àhu Yòròdanì tó idha-akpà ò, Yùwanì ràdù bätizò nábhu fìndà. ¹⁰ Ní idha ò rò Yësù ràhu rò, kàla òrù-akpà-lí'ò ndìkpa rǎ ró, Ìlǎ-Alafí ràdù ifo òná kà-dó àmbò tó òfò ò. ¹¹ Ndirò, kírì atdí ale-tù òrù-akpà ò rò róte rò, ndàtì: «Ìnyì ní Ìdhùdu, yà atdídó mà mòzè ale, idhèdu náarí ndìkà okúnù dó rò.»

¹² Ní ànyirò rò tí, Ìlǎ-Alafí núutu Yësù rǎrà rùngù ò. ¹³ Ní kánzi ifo kumì idho ànyì, Sitanì ràdù àmbe kà-afí númvu dó. Kàdì irí ò ìzà náaróko òná ngari ò, màlàyíkà ràdù àmbe dzànanà nónzì dó.

* 1:2 1.2 Mál 3.1 * 1:3 1.3 Ìsa 40.3 * 1:7 1.7 Ale-pfò rò kàyitò-mbí t'úngata ní'ì ìno-kàsù.

Yèsù rí wemberè tó p̀bìndà ábhàlì núnzi dhu
(Mát 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Yùwanì ka kósò imbi ò dhu-dzidò, Yèsù náara Gállilayà tó pbiri ò, ndámbe Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè núnò dõ indrù tò. ¹⁵ Kàránà àtìna rò: «Kàsùmì náka wà. J̀rù-akpa ò Ádr̀ngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi-tsù nìndù wà ndì. Ní, nyùgèrè nyì nyùbhà f̀kùkù nzèrènga, ndrìrò nyà'ù Ídzi Màkürè.»

¹⁶ Gállilayà tó r̀r̀r̀-bidò ndì ndùbhi r̀r̀r̀, Yèsù náala óyò àwèrù, Simoni† mà adònà Àndèrèyà nà, ìbhè nóho rí imbi ní r̀r̀r̀ ò r̀. ¹⁷ Ní Yèsù náati abádhí ní: «Niywù owùdu ò, ma mí nyùgèrè nyòngò indrù tò àwèrù† tí.» ¹⁸ Ní urò rò tí, abádhí nùubhà f̀yó ìbhè-mbì, 'àdù òwù kòwù ò.

¹⁹ Tdítò, Yèsù náandri itseta ake, ndàdù Zèbèdayò bhà inzo, Yàkòbhò mà Yùwanì nà nála. Abádhí ní'ì f̀yó ìbhù ò, f̀yó ìbhè-mbì nòbholò í'í rò. ²⁰ Ní ányirò rò tí, Yèsù náanzi abádhí. Ní, abádhí adù àbayà Zèbèdayò nùbhà ìbhù ò kasutále mànà, 'àdù òwù Yèsù-owù ò.

Yèsù rí nzèrè-alafí nà arí'ì atdí ale nígù dhu
(Luk 4.31-37)

²¹ Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì mànà náawù ùvò Kàpèrnawumù tí kátina kigò ò. Ní, P̀bàyàhúdí tó asota-dhò ò, Yèsù náatsù unduta-dzà ò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ányì-dzà í'í ale tò. ²² Ní Yèsù r̀nnona dhu níri rí ale idhò nùuko atdí, kàrì dhu nùdhè tí dhu dõ. Obhó tí, kàbhà dhu t'údheta ní'ì mbà Músà bhà Hyátá tó málímó tò dhu t'údheta bhèyi. Ndrìrò, kàmbènà dhu nùdhe dõ ádr̀ngbànga tó obi nyú nà.

²³ Ní wò kàrì dhu nùdhè ònà kàsùmì ò tí, nzèrè-alafí nà arí'ì atdí ale náatsù ndì unduta-dzà ò, ndàdù òkù ndàti: ²⁴ «Ádhu nyi nyòzè mà nà Yèsù, Nàzàretì tó kigò ò alé? Nyi nyìrà tí tsèka nyi nyotdí tí? Ma mànì wà dhu mbèyi nyú nyi r̀r̀r̀ ádhi. Nyi ní Kàgàwà ívì Ìlìlè ale.» ²⁵ Ní Yèsù náarè wò ale ò rí'ì nzèrè-alafí dõ, ndàti: «Ìnè, áhù wò ale ò r̀!» ²⁶ Ní wò ndì nzèrè-alafí nùyà wò ale-ònga obi nyú nà, ndàdù áhu kà ò rò ádr̀ngbà ikù nyú nà. ²⁷ Kóró ale idhò nùuko, r̀ambe dhu nòngù dõ tsùyà nzìnziya ò, 'àmbe àtìna dõ: «Íngbà dhu-tidò wò? Màkürè-owútá nyú ní yà ádr̀ngbànga tó obi nyú nà ka kànò! Yàrí ale rí dhu nùyà nzèrè-alafí tò matí, ràdù tsànà dhu níri!» ²⁸ Ní Yèsù r̀nzina dhu-òyì nùgà ndì kòmbómbí kóró Gállilayà tó pbiri ò.

Yèsù rí andì nà ábhò ale nígù dhu
(Mát 8.14-17; Luk 4.38-41)

²⁹ Unduta-dzà ò rò ò 'ùvò dhu-dzidò, Yèsù mà náadù òwù urò rò tí Simoni mà Àndèrèyà nà mà t'ídza. Abádhí awù atdikpá Yàkòbhò mà Yùwanì mànà nà. ³⁰ Ní ányì-dzà, Simoni bhà aguna-àyi ní'ì ara dò ndì ndàyi rò, atdí ò kàzu òtò ndì ònà nà nídhunì. Ní, yà Yèsù ìrà áhu r̀r̀r̀r̀ tí, ka kavò íyádhíyà r̀ndì dhu kà tò. ³¹ Ní Yèsù náandri kà ì, ndàlù kòtsù, ndàdù kiva orè. Ní kà-ò í'ì kàzu náavè, kà ràdù àdì ndámbe ònyù ùbho dõ abádhí tò. ³² P̀hìtsòngà, adyifò nòtsù dhu-dzidò, ka kowúnà iwu rò andì nà arí'ì kóró ale nà Yèsù tí'ò, nzèrè-alafí nà arí'ì ale mànà. ³³ Ní, kigò ò ale nùundu ò kóró Yèsù rí'ì ònà idza-í. ³⁴ Ní Yèsù nígù dhèdhèrò andi-tidò ní arándì ábhò ale nyú. Kàránà nzèrè-alafí nípfò rò átò ábhò ale ò rò. Ndrìrò, kàránà nzì ò nzèrè-alafí nùbhà rò ròtè, iwà abádhí nùni Yèsù r̀r̀r̀ ádhi dhu nídhunì.

Yèsù rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè núnò Gállilayà tó pbiri ò dhu
(Luk 4.42-44)

³⁵ Tsùtsà nìnganì bhòtsungá, inzà inga nápè àwù r̀r̀r̀, Yèsù níwà ndì ndàhu kigò ò rò, ndàrà ìgì r̀ngù ò ndàdù ndòpè ndìtsò ndì ányì. ³⁶ Ní, Simoni mà òdhína mànà náawù kòmè. ³⁷ Ní Yèsù ò àla rò, abádhí náati kà ní: «Ádr̀ngbàlè, kóró ale rí nyòmè.» ³⁸ P̀bètù Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Kòwu kyèròkyèrò rí'ì ngùkpà p̀banga ò. Ányì, ma màkà munò Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè átò, ndì dhu-okú dõ rò ma míra nídhunì.» ³⁹ Ndrò ní ndì kàdù ùbhi Gállilayà ò kóró ngari ò, ndàrà Ídzi Màkürè núnò rò ndì pbiri ò unduta-dzà ò rò, ndàdù àrà nzèrè-alafí nípfò rò abádhí rí'ì òyà ale ò rò.

Yèsù rí kíkí nà ale nàbhù rìlè Kàgàwà-nyìkpò ò dhu
(Mát 8.1-4; Luk 5.12-16; 17.12-19)

⁴⁰ Atdíku, kíkí nà atdí ale ní'ira Yèsù ò, ndìtsì ndòkò otdyàna dõ kònzì, ndàdù ndìtsò kàrò ndàti: «Nyi nyòzè ka ní, nyi nyìnè nyabhù ma mílè Kàgàwà-nyìkpò ò.» ⁴¹ Ní Yèsù náabà izu kàdò, ndàdù otsúna nágba, ndàpbalà kàngbò, ndàdù àtìna kà ní: «f̀wà ma

† 1:16 1.16 Ndi Simoni-ovò ní Péterù átò (Mrk 3.16). ‡ 1:17 1.17 Kà-tì ní: Ìndr̀-tsù ùndu r̀ngò Kàgàwà-owù nungu tí ale.

mòzè. Hlānā!» ⁴² Ní ànyirò rò tí, kíkí níikù wòrí ale rò rò, kà ràdù ìlā. ⁴³ Wò dhu-dzidò, Yèsù uyá dhu kà tò obi nyá nà, ndàdù kàvi rārā, ⁴⁴ ndàti nī: «Àndā nga mbéyi, àpé nyano wò dhu atdí ale tò mātí. Pbhétù àrà nyitè nyi nyògù dhu kùhani tò, ndirò nyàdù nyabhù yà Músà bhà Úyátá núuyá perè Kàgàwà tò, ndíní nyi nyògù dhu nitè tí kóró ale tò*.» ⁴⁵ Pbhétù wòrí ale níitdègu àrà, náadù ndòpè ndàrà ròná ndi nònzi dhu náwe rò atdíò nyá, ndùgà ndi dhu-òyi kóró ngari ònā. Wò ndi dhu-okù dò rò, Yèsù náadúnā nzi àrà òtsù rò kpangba atdí kigò ò mātí, pbhétù kàránā àdi rò lèngèlèngè. Ní, indrù owúnā iwu rò kà-ti'ò kóró ngari ònā rò.

2

Yèsù rī ngbòna úve ale nígù ndàdù pbìndā nzérenga núbā dhu
(Mát 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Ngúfe idho dzidò, Yèsù níingo dtídtò Kàpèrnawumù tò kigò ò, kóró ale ràdù dhu iri, inè kà rārì'ì idzā* . ² Ní ábhò alé-yà núundu ì Yèsù rī'ì ònā idzā ò, ìmbā ale-pfò kafò róngā mà rī'ì ndi idzā-lí mātí. Yèsù náadù àdi ndámbe Kàgàwà bhà Jte núdhe dō abádhí tò. ³ Nírò ní ndi ngùkpà ale níiwú ngbòna úve ale ná Yèsù-ti'ò, ifo ale nánò ótdù dō rórò. ⁴ Pbhétù, abádhí rī ndi ale nitsú Yèsù-ti'ò dhu ní'ì obi tí ihé-yà-okù dò rò. Ní abádhí núungbe idzā-dòtsirò yà Yèsù nádi ònā ngari dō rò, 'àdù wòrí ale nífo ònā ótdù mànā Yèsù-ònzí. ⁵ Ní kòrí ale tò a'uta ndi ndàla rò, Yèsù ati wò ngbòna úve ale ní: «Odhí, ma mùbā wà pbùkù nzérenga.»

⁶ Ní, yà ànyirò ì òkò ró ì'ì Músà bhà Úyátá tò ngúfe málímó, náambénā inga nírè dō afiýa ò, 'ámbe àtìnā dō: ⁷ «Ádhu wò ale rī dhu ùno nzére nyá Kàgàwà ní nī? Adhi indrù bhà nzérenga núbā ràdù, inzā ní Kàgàwà kèlè atdíró núbā ka rò?» ⁸ Ní urò rò tí, Yèsù núuni abádhí rirèna afiýa ò dhu, ndàdù dhu iwu abádhí-tsù ndàti: «Ádhu nyí nyí'ì wòrí irèta-tidò ná nī? ⁹ Kati ngbòna úve ale ní: «Ma mùbā wà pbùkù nzérenga», ndirò kati: «Ívā nyi, itdù indú ótdù, nyadù àrà», ní kòrí óyò dhu nzínzi ò isò ró'ò dhu ní ádhu? ¹⁰ Nírò, ma mòzè nyéni dhu, inè Indrù t'ídhùnā rārì'ì ádràngbānga tò obi nà, ndùbā indrù bhà nzérenga yà adzi dō.» Nírò ní ndi kádù àtìnā wò ngbòna úve ale ní: ¹¹ «Ma mātina inyi ní: ívā nyi, itdù indú ótdù, nyadù àrà pbùkù.» ¹² Ní ànyirò rò tí, wòrí ale níwā ndi kóró ale-nyìkpò ò rò, nditdù fíndá ótdù, ndàdù àrà pbìndā. Ídho nyá núuko urò ì'ì alé-yà kóró atdíò, ràdù Kàgàwà nífu 'àti: «Ínzā mǎ màpè yà dhu bhéyi dhu-tidò nálā!»

Yèsù rī Lawi nánzi owùna nungu tí dhu
(Mát 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Wò dhu-dzidò, Yèsù náadù ndi Gàlilayá tò rèrè-bidò. Ní, ihé-yà nóowúnā iwu rò kà ì, kà ràdù àmbe dhu ùdhe dō fiyò. ¹⁴ Ní ùda ndi ndúda rórò, kála Lawi', Àlùfayò t'ídhùnā pàratà t'úfótá-dzā ò àdi ró. Ní Yèsù ati kà ní: «Írà owùdu ò.» Ní, Lawi adù ndivā ndàrà kòwù ò.

¹⁵ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbìndā ábhàlì mànā náawù dhu nónyu ndi Lawi bhà idzā. Ní, pàratà tò ibi pbàndómbé mà, nzérenga tò ngùkpà ale mànā ní'ì atdíkpá abádhí mànā ndi ònyù-tsànā. Obhó tí, ibi ì dhu bhéyi ale-tidò nóongónā ndi ùbhi kòwù ò. ¹⁶ Ní Pbhàfàrisáyó nzínzi ò Músà bhà Úyátá tò málímó ní'ì inè ànyirò. Ní abádhí níitdègu Yèsù mà rī dhu ònyu ì nzérengatále mà, pàratà tò pbàndómbé mànā dhu nálā, náati Yèsù bhà ábhàlì ní: «Ádhu kārì dhu nónyu pàratà tò pbàndómbé mà ndirò nzérengatále mànā ní?» ¹⁷ Ní, wò dhu ndi ndirò rò, Yèsù adù àtìnā abádhí ní: «Ímbā rí'ì andi ná ale náarí nzi mungangà-atdyú nóho, pbhétù mungangà-atdyú òho arí ale ní andi ná rí'ì kèlè. Ínzā ma mira obhónángatále núnzi, pbhétù ma mira ùnzinā ní nzérengatále.»

Yèsù bhà irèta ònyù t'ónyuta-tsù t'útsita dō
(Mát 9.14-17; Luk 5.33-39)

¹⁸ Bätizò nubhónā Yùwanì bhà ábhàlì mà Pbhàfàrisáyó mànā nóongónā ònyù t'ónyuta-tsù nútì. Ní atdiku, indrù iwu dhu iwu Yèsù-tsù, 'àti: «Ádhu Yùwanì bhà ábhàlì mà Pbhàfàrisáyó tò ábhàlì mànā náarí ònyù t'ónyuta-tsù nútì, inzì pbùkù ábhàlì ràdù kètsì átò ní?» ¹⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò mbólí ò ndàti: «Nyí nyirè tí nga àdhìngbā ka kàndā ní màhendù ò iwu ale rārādù ònyù t'ónyuta-tsù nútì, àzèmbé inè akpa-tsi rī'ì nzínziyā ò rórò? Inzi akèkpá mātí! Kóró kàsùmì yà inè ì'ì ònā atdíkpá akpa-tsi mànā ò, abádhí rī nzi àdù ònyù t'ónyuta-tsù nútì. ²⁰ Pbhétù, atdí idho ní'ìyā inè, yà akpa-tsi

* 1:44 1.44 Law 14.2-31 * 2:1 2.1 Ndi idza ní'ì ngàtsi ní Simoni mà Àndèreyà mànā màtò (Mrk 1.29). † 2:14 2.14 Ngàtsi ndi Lawi ovò ní'ì Màtayò (Mát 9.9).

nódyi ka kí ònà abádhí nínzì ò rò. Ndi idho rākā nínngani ní ndi, abádhí nùútsiya ònyù t'ònyuta-tsù.

²¹ Ndirò, ìnzì atdí ale mà rādè ngoyi-òwúta tó kèlèmmù nápba mberù-ayí ò, akye ndi kèlèmmù náadàna ndàduru ndi mberù ka kù'ò rò, ndàdù ndi mberù-ayí náfà, ndi ufàta-bhu ràdè àhu ihù nyú tdítǎd ñí. ²² Ndi dhu bhèyi tí, ka kí nzí àdè òwúta nísí kàmudzè-ayí ò, akye ndi òwúta nívùna kàmudzè-ayí ò, ràdè ndi kàmudzè náfà, ndi òwúta ràdè ndàfà obvò ñí. Nírò dhu-òfò nga kisí òwúta kàmudzè-òwúta ò.»

Yèsù bhà irèta Pbhàhúdí tó sàbatù-idhò dǎ
(Màt 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Atdíku Pbhàhúdí tó sàbatù-idhò ò, Yèsù mà pbindà ábhàlì màna náambénà òwu dǎ nganè tó ìnga òna nà úda otu ò. Ní, Yèsù bhà ábhàlì náadè 'òpè 'òwù otu-igí dǎ rí'ì nganè náfà rò. ²⁴ Ní wò dhu nàla Pbhàfàrisáyó náati Yèsù ní: «Àndà pé dhu, ádhu p̀b̀k̀à ábhàlì rí ìnzà àlè tó uyátá ávi dhu ònzi sàbatù-idhò ò ní*?» ²⁵ Ní Yèsù adè dhu ádu abádhí tó ndàti: «Nyí nyàpè tí ìnzà Dàwudi náanzì dhu nòzù*? Atdíku, ábadihi mà rónà ale màna ní'ì àwù nà, ìmbà ì ònyana dhu ràdè ì'ì. ²⁶ Ní, kàtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdè perè tí ka kùbho Kàgàwà tó m̀g̀ati nídyi ndònyù. Obhó tí, àlè tó Uyátá ràtina wò ndi m̀g̀ati nónyù ràdè rari p̀b̀k̀uháni kèlè víya dǎ rò. Pbhétù Dàwudi nídyi ka ndònyù, ndàdè kàbhu átò ì ubhi màna pbindà ale tó. Wò ndi dhu náanzì ndi Ábiyàtari ní'ì p̀b̀k̀uháni tó àdròdrò ale dǎ kamà tó nínngani.»

²⁷ Yèsù adè àtina tdítǎd abádhí ní: «Ìndrù ka kanzi nzá sàbatù-idhò tó, p̀b̀étù sàbatù-idhò ka kanzi ìndrù tó. ²⁸ Ndi dhu-okú dǎ rò ní ndi, ima Ìndrù t'ídihùnà, ima ní ndi Ádràngbàle sàbatù-idhò dǎ màti.»

3

Yèsù rí ̀òtsùna ̀òtsù ale nígù sàbatù-idhò ò dhu
(Màt 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Ngàtsi nínngani sàbatù-idhò ò, Yèsù náatsù tdítǎd unduta-dzà ò. Ní ̀òtsùna ̀òtsù atdí ale ní'ì ànyì-dza. ² Ànyirò ì'ì ngùkpà ale náambénà Yèsù náandà dǎ atdyúya nyú nà, ndíní 'ala tí, kàrà tí wò ale nígùgù sàbatù-idhò ò, ndíní 'adè tí kòbhè ndi dhu-okú dǎ rò.

³ Ní Yèsù atí wò ndi ̀òtsùna ̀òtsù ale ní: «Ív̀a nyi, nyidè urò kóró ale nínzì ò.» ⁴ Tdítǎd kádè dhu nívu yà ànyirò ì'ì ale-tsù ndàti: «Àlè tó Uyátá návi tí konzi idzi dhu ìndrù tó, ndirò tí konzi nzére dhu ìndrù tó sàbatù-idhò ò? Tí kígù ìndrù bhà ìpírònga, ndirò tí kùbhà ndi ale ròvè?» Pbhétù abádhí adè ìnè ìnè tí. ⁵ Ní, Yèsù náandà abádhí-dǎ nga kóró akótá nyú nà, izu ràdè ndùka atdídǎ abádhí tó odú ale-afí-okú dǎ rò. Ní kádè àtina ndi ale ní: «Ígba ̀òtsùnu!» Kà ràdè kàgbà. Ní kòtsù náadè ògù ànyirò rò tí.

⁶ Ní ànyirò rò tí, Pbhàfàrisáyó núuvò unduta-dzà ò, 'adè 'òndu Hèrodè bhà ale màna, ndíní 'iri tí ì ìngbà dhu bhèyi màtí ka kí Yèsù nábhè kohò dhu dǎ.

Ihé-yà ríwu kóró ngari ònà rò Yèsù rí'ì ì dhu
(Màt 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

⁷ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbindà ábhàlì màna níidhá ì Gàllilayà tó r̀è̀r̀è̀-bidò, ábhò ale tó ihé-yà ràdè òwu owúya ò. I alé-yà níuwù Gàllilayà tó p̀b̀iri ò rò, Yùdeyà tó p̀b̀iri ò rò, ⁸ Yèrusàlemà tó kígò ò rò, Ìdumeyà tó p̀b̀iri ò rò, Yòrdànà tó idha-akpà-àdzèná rò arí'ì p̀b̀iri ò rò. Ndirò abádhí iwù Tíro mà Sidonà màna tó kígò tó mùlengù ònà rò. I ábhò ale tó ihé-yà níuwù Yèsù ì, kàrònzina dhu-òyi ì ìri dhu-okú dǎ rò. ⁹ Ní, Yèsù adè pbindà ábhàlì návi ríli atdí ìbhù findà, akye ndi ihé-yà níupbòna ndi ní. ¹⁰ Obhó tí, ìbì ale nígù kàrì dhu-okú dǎ rò, kóró ale andi nà rí'ì nóowùnà 'òdzì rò kà rí'ì ì, ndíní 'apbálá tí kàngbò. ¹¹ Ndirò Yèsù ì ala rò, nzére-alafí nóowùnà yà ì arí'ì òyà ale nábhè rò r̀k̀ò ì òdyàya dǎ Yèsù-ònzì, 'adè òwu abádhí ábhè rò r̀k̀ù, 'àmbe àtina dǎ: «Ínyi, nyi ní Kàgàwà t'ídihùnà nyú.» ¹² Pbhétù Yèsù adúnà àrà dhu náyà rǎ ì nzére-alafí tó òbì nyú nà, ìnzì ádhi màtí ndi ndí'ì dhu ǹǹǹǹ tí.

Yèsù rí atdí kumì dǎnà óyò nà ale nóvò ndèlì uvitatále tí dhu
(Màt 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Wò dhu-dzidò, Yèsù núupò atdí p̀b̀iri dǎ, ndàdè ndi ndòzè ndúnzì ale núnzì, ì ale ràdè iwù tina ò. ¹⁴ Kádè atdí kumì dǎnà óyò nà ale nùlì, ndàdè òvòya nóvò «uvitatále» tí. Kùlì abádhí ndíní 'ongò tí oko màna atdikpá. Kùlì abádhí, ndíní ndongò tí ùvina

* 2:24 2.24 Tòr 23.25 * 2:25 2.25 1Sà 21.1-6

ròwù Kàgàwà bhà Ídzi Màkūrù nánò ìndrù tò, ¹⁵ ndirò ndíní í'í tí ádràngbànga tó obi nà 'òwù nzéere-alafí nípfo rò ní ìndrù ò rò.

¹⁶ Yàrí ní ndi yà kǎvò atdí-kumí dóná óyò nà Uvitatále-ovò: Sìmonì (Yèsù adù ngàtsi kǎvò nǎvò Pétèrù tí), ¹⁷ Yàkòbhò mà adónà Yùwanì nà. Abádhí óyò kórò ní'í Zèbèdayò bhà inzo. Yèsù adù ngàtsi abádhí-ovò nǎvò Bòwànergè tí, kà-tì ní ovo bhà inzo. ¹⁸ Àndèrèyà, Filipò, Bártòlòmàyò, Mátayò, Tùmasì, Yàkòbhò (Àlùfayò t'ídhùnà), Tàdayò, Sìmonì, yà atdíó ndì ngayénà fíyò pbirì dǎ ale, ¹⁹ ndirò Yudhà Iskàriyotà, yà Yèsù ípfo adù àrà ndàbhù òmvù-fó ale.

*Yèsù àti ka kí dóna inza ndi dhu tí
ndirò nzéere-alafí rí'í ònà dhu tí dhu*

²⁰ Wò dhu-dzidò, Yèsù náadù ndi idza. Ní, ihé-yà náadù 'àndu tdítdǎ kà-tí, Yèsù mà p̀b̀ndà ábhàlì màrà ní ònyù ònyù ònà kàsùmì mà ràdù í'í mbà. ²¹ Ní wò dhu í'í ìrì rò, kà mà t'ídzá-bhà náadù kàti iwà dóna inza ndi dhu tí. Ní, abádhí adù iwu kòdìyì òwùnà.

²² Ndirò, Yèrùsàlemà tó kigò ò rò iwù Yèsù-tí'ò Músà bhà Úyatá tó màlímò náambénà àtìná dǎ: «P̀f̀m̀v̀c̀ Bèlìzèbulì rí'í kà ò.» Ndirò abádhí ambénà àtìná dǎ: «Wò ndi nzéere-alafí ò ádràngbàlè ní ndi arí kàbhù ròdì kòkò í nzéere-alafí.» ²³ Ní Yèsù anzi abádhí, ndàdù dhu ùnò fíyò mbólí ò ndàti: «Nzéere-alafí dǎ ádràngbàlè, Sìtanì, ràdù ndòdì ìngbà dhu bhèyì ndítùrò? ²⁴ Atdí ádràngbà kamà bhà pbirì ò ale náapè àmbè 'ùgyè dǎ nzínziya ò, ní ndi kamà bhà idzi náarí nzi àperè. ²⁵ Ndirò, atdí odhi náapè àmbè anya nónzi dǎ nzínziya ò, ní í ale tó odhi-tì náarí nzi ide. ²⁶ Nírò, Sìtanì náapè adù ndòpè ndùgyè ndi ndítùrò, kàbhà idzi-ìngà ràdù ndutu, ní kàbhà ádràngbànga rí nzi adù àperè, kàbhà idzi-tsù ràdù ndòdì.

²⁷ Inzi atdí ale mà ràdù òtsù obi ní ìdzidzò ale bhà idza, ndàdù kàbhà idzá dhu nùmbà, inzá ndi ndàlù pé ka ndètsi anyi rórò. Ka ndi ndàlù ndètsi dhu-lutinà ní ndi, kà ràdù kàbhà idzá dhu nùmbà. ²⁸ Ma ní obhò dhu nùmbà, ìndrù náabàya àbà kórò fíyò nzérenga tó ubàta, ndirò abádhí náabàya àbà Kàgàwà ní í arí dhu ùnò nzéere dhu tó ubàta mà. ²⁹ Phétù, Ililà-Alafí ní rí dhu ùnò nzéere ale náabàya nzi ubàta akekpá màtí. Obhò tí, kàbhà nzérenga ní dhòdhòdhóngà nà rádi nzérenga.» ³⁰ Yèsù atè wò dhu bhèyì abádhí ní, abádhí àti ndi ràrì'í nzéere-alafí dǎ ádràngbàlè nà ònà dhu-okù dǎ rò.

Ádhi mà nyú ndi Yèsù-tsánà, kà t'ádóna, kà t'áwéna mànà?

(Mát 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Tdítdǎ, Yèsù-tsánà mà kà t'ádóna mànà níwù ùvò Yèsù rí'í ònà idza-lí. Abádhí itsi iko irinà rò, 'adù atdí ale návi rànzi Yèsù idza rò. ³² Ihé-yà ní'í kà-tí ò òkò, 'àkpòrò kàngbò rò. Ní ka kadù àtìná kà nì: «Kàní íyànù mà adónù mà awénu mànà rí'í iri. Abádhí rí nyòmè.» ³³ Ní Yèsù adù dhu àdu ndàti: «Ádhi ndi íyadu, ndirò ádhimà ndi adòdu?» ³⁴ Tdítdǎ kádù yà tinà òkò 'àkpòrò ngbóna ale dǎ nga nàndà, ndàdù àtìná: «Kàní íyadu mà adòdu mànà. ³⁵ Kàgàwà òzè dhu nónzi rí ale ní ndi, adòdu, awèdu, ndirò íyadu.»

4

Ònyù-tsè òre rí ale tó mbólí

(Mát 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù ivà ndi ndàrà Gàlilayà tó rèrù-bidò. Ní anyi ndi ndàrà àhù rò, kǎpè ndámbe dhu ùdhe dǎ tdítdǎ ìndrù tò. Ní, ádràngbà ihé-yà nyú núundu ò, 'àkpòrò kàngbò. Ndi dhu-okù dǎ rò, kádù ùpo íbhù ò, ndàdì anyi. Ndi íbhù ní'í rèrù dǎ, ihé-yà ràdù òkò rèrù-bidò. ² Ní kàmbénà ábhò dhu nyú nùdhe dǎ abádhí tó mbólí ò. Ndi p̀b̀ndà dhu t'údheta ò, kǎwe dhu abádhí tó ndàti: ³ «Nyiri pé! Atdíku, atdí ale náahù ndàrà ònyù-tsè nórè inga ò. ⁴ Ní yà ònyù-tsè nǎvò kàrì ònà kàsùmì ò, atdídhená itse náawà ò otu ò. Ní, àrè adù iwu, 'adù òvi, 'adù wò ìngingà ònyù-tsè náawà ò ò. ⁵ Ngùkpà-tsi náawà ò ò. ⁶ Ní adiyifò nítdègu ika, náadù wò ìngingà ònyù-tsè nǎvò, ràdù òtdyù, òmbà ivéya rí'í ádzàdzì nídhunì. ⁷ Atdídhénà itse náawà ò òkpèna nà itsukpò nzínzi ò, ò òkpèna nà itsu náadù àta, 'adù òvi, 'adù wò ìngingà ònyù-tsè nǎvò, ònyù-tsè nǎvò, ònyù-tsè nǎvò. ⁸ P̀b̀t̀t̀ù, ngùkpà itse náawà ò ò ò. Ní ò ònyù-tsè nǎvò, 'òvi, 'adù ò'ò mbèyì nyú. Atdídhénà náadhì itse íbhù kumì-gùna ròsè, ngùkpà náadhì azà kumì-gùna ròsè, ndirò ngùkpàkà-tsi náadù òdhi atdí-miyà-gùna ròsè.» ⁹ Ní Yèsù adù àtìná abádhí ní: «Inga t'írìta tó bina nà rí'í ale níri ka.»

Yèsù rí ònyù-tsè òre rí ale tó mbólí-tì nàwé dhu

(Mát 13.10-17; Luk 8.9-10)

¹⁰ Yèsù nùitdègu ndindirí itse ihé-yà rǒ rò, ní yà kà-tí aróko ale mà, kàbhà atdí-kumí dónà òyò ná àbhàlì mànà náaví ka ràwe kòkò mbóli-tì. ¹¹ Ní kádù dhu abádhí tò ndàtì: «Fùkù nyú, ka kítè wà òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi-nyu-tsi ndì nórù dhu. Pbéù, ngùkpà ale náarí kóró dhu níri mbóli tò òfò ò,

¹² ndíní ì owu tí inga àndà rò, pbéù ìnzí 'àdù atdí dhu mà nála, ndirò 'àdù nga níri, pbéù ìnzí atdí dhu mà ràdù dòya nálu,

akye ì owuna 'ùgèrè fiyò nzérenge ò rò, Kàgàwà ràdù dhu nùbà fiyò ní*!»

¹³ Tdítdò, Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Nyí nyùni tí nzá yàri mbóli rùnona dhu? Olu, nyí nyádù kóró ngùkpà mbóli rùnona dhu nùni ingbà dhu bhèyi? ¹⁴ Yàri ní ndi ònyù-tse nóre rí ale tò mbóli-tì: Ònyù-tse òre rí ale nóre dhu ní Kàgàwà bhà Òte. ¹⁵ Ngùkpà ale nùli ì yà Kàgàwà bhà Òte náwà ì ònà otu bhèyi. Abádhí rí ndi Kàgàwà bhà Òte níri, ànyirò rò tí Pfmvo ràdù ìrà, ndàdù ndi òre ka kòrè Òte nípfo abádhí-afi ò rò. ¹⁶ Ngùkpà ale nùli ì odu-kengere-do yà ìmbà adzi rí'ì dónà abho bhèyi. Kàgàwà bhà Òte ì ìrì rò, abádhí ràdù kà'ù dhèdhe nyú ná ànyirò rò tí. ¹⁷ Pbéù, abádhí rí nzí àdù kàbhù ivéna ròdì ndi afiyya ò, 'àdù 'àpba kà-rò ákè kàsùmi kèlè tí. Ní, yà àpbe mà avuta mànà nópè ì Kàgàwà bhà Òte abádhí á'ù dhu-okú dò rò rò, abádhí ràdù 'àwà dótisi fiyò a'uta ò rò. ¹⁸ Ngùkpà ale-tsí nùli ì okpèna ná itsu nzínzi ò itse náwà ì ònà inga bhèyi. Abádhí náarí Kàgàwà bhà Òte níri, ¹⁹ pbéù, yà adzi dò ka kóko tí dhu tò ìrèta mà, ònzi náaríbhona utrátá tò dhèdhe mà, ngùkpà dhu-atdyú mànà ràdù òtsu abádhí-afi ò. Ní, kóró kòrì dhu ràdù ndi Òte nùtsi, 'àdù àbhunà ìnzí ròdhi itse. ²⁰ Ndirò ngùkpà ale nùli ì idzi adzi ò itse náwà ì ònà inga bhèyi. I ale náarí Kàgàwà bhà Òte níri, 'àdù à'ùnà. Ndirò, ì ale náaràdù idzi itse nòdhi: atdídhenà ale ròdhi ka ìbhu kumì-gùna ròsè, ngùkpà ròdhi ka azà kumì-gùna ròsè, ndirò ngùkpà-tsí ràdù kòdhi atdí-miyya-gùna ròsè.»

Tarà tò mbóli mà Kàgàwà bhà Òte rí indrù-do àlù dhu tò mbóli mànà (Luk 8.16-18)

²¹ Tdítdò, Yèsù ivú dhu abádhí-tsu ndàtì: «Ka katí tarà òbobi, kadù àtsinà ìtá-tsi? Ndirò, ka katí kòbobi, kadù ìlinà ara-tsi? Ka katí nzí kòbi kilí orú, mbèyi kàrì inga náwù rò? ²² Obhó tí, kóró dhu-tsi yà ndi narù náalaya ndi kpangba, ndirò kóró dhu-tsi yà òdhu ò aradí náaviya ndi kpangba awawù ò. ²³ Inga t'írìta tò bhina ná rí'ì ale náká ndirí ka!»

²⁴ Yèsù adù àtìna tdítdò abádhí ní: «Nyàndà nga mbèyi yà nyí nyirina dhu ná. Ka kudhèya dhu fùkù àdhàdhi yà nyí nyarí dhu nùdhe indrù tò ònà mùgèrè ò, kadù àmànà àma tí. ²⁵ Obhó tí, dhu ná arí'ì abho ale tò, ka kabhàya dhu abho nyú ròsè. Pbéù, ìmbà dhu arí'ì abho foná ale-fó rò, ka kakòya yà ake kàrì'ì ná dhu mà*.»

Viyà dǒ rò rínga itse tò mbóli

²⁶ Yèsù adù àtìna tdítdò: «Yàri ní ndi òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi nófò ndi ná dhu: Atdí ale níivà ndi ndòrè nghanù-tse pbi inga ò. ²⁷ Ní yà inga náaràti, ndàdù ìbho dhu bhèyi, kàràyí inga náti rò, ndàdù ndiavà inga nùbho rò. Wò ndi kàsùmi ò ònyù-tse náaràta, ndàdù inga ìnzá àbadhi nùni ingbà dhu bhèyi màti kà rínga dhu rórò. ²⁸ Adzi ràdù wòrì nghanù ní'ò nditirò. Wemberè tí kà rí kàbhù ríngà, òyò rí kisè ní ndàdù kàbhù ròvi, kà ríku dò ná rò ní, ndàdù kàbhù ritù ndi, ràdù ò'ò. ²⁹ Wò nghanù nò'ò dhu-dzidò ní ndi, wò ale ràdù kasu nópè pbinà obhi ní, nghanù t'ótseta tò kàsùmi náká wà nídhunì.»

Hàradalì-kpǒ-tútù-ngba tò mbóli (Mát 13.31-32,34; Luk 13.18-19)

³⁰ Yèsù adù àtìna tdítdò: «Ádhu àlè kádù àtìna òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi nófò ndi ná dhu tí? Ndirò, ingbà mbóli ndi kà dǒ àlè kádù àwenà rìtè ka? ³¹ Kǒfò ndi hàradalì tò itsukpò-tse ná. Adzi ò ka kí kòzò ònà kàsùmi ò, ka ní ákè dhu-tútù-ngba nyú ròsè kóró yà adzi ò itse dónà. ³² Pbéù, yà ní ka kí kòzò adzi ò, ní kà ròvi, ndàdù òngò ádrùngbá itsukpò tí, ròsè kóró itsukpò-tidò dónà. Kǒpbi ràdù òvi ádzadzì nyú, àrè mà ràdù idzàya nòsì kà-bì tò sísì ò*.»

³³ Ndi dhu bhèyi tí, Yèsù nùunónà Kàgàwà bhà Òte kóró ale tò àbhò yàri mbóli-tidò ò. Kùnónà ka àdhàdhi yà ndi ndùnóna dhu níri rí ale-do nálu ràdù dhu bhèyi. ³⁴ Kǒtèna nzí abádhí ná ìnzá ndi ndùnò mbóli ò rórò. Pbéù, òyá ì otù ì pbinà àbhàlì mànà ònà kàsùmi ò, kǒngónà àdù ì mbóli-tì náwe kóró abádhí tò.

* 4:12 4.12 Ìsa 6.9-10 * 4:25 4.25 Wò dhu-tì ní, findà ka kùdhe dhu arí dóna àlù ale, ní ka kabhàya rùnì nga abho. Pbéù, ìnzí dóna arí findà ka kùdhe dhu àlù ale, ní do ò rò ka kípfoya yà kàrì'ì ná ákè irètá-ngba mà kórò.
* 4:32 4.32 Zék 17.23; 31.6; Dàn 4.12,21

Yèsù rí àpúpú nábhù ridè dhu
(Màt 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Ndi nínngani tí p̀b̀t̀s̀òng̀á, Yèsù náati p̀b̀ind̀á ábhàl̀í ǹí: «Kàda r̀èr̀ù-adzè.» ³⁶ Ní, Yèsù bhà ábhàl̀í núubhà ihé-yà, 'àdù òtsù yà Yèsù r̀í'ì ònà ibhù ò, 'àdù òwu. Ngùkpá ibhù náadù 'ì'ì inè ànyìr̀ò. ³⁷ Nírò ní ndi àpúpú náapè ndòpìlì òbì nyé nà, mèkurá ràdù 'òpè 'àwà 'ì ibhù ò, ibhù ràdù àmbè àlè d̀ò idha ǹí. ³⁸ Yèsù náadù 'ì'ì ibhù t̀ò k̀òbhè ò ndi ndàyi ndìp̀b̀ì d̀òna kùsè r̀ò, idhò ràdù ndòd̀yì r̀ò. Ní kàbhà ábhàl̀í ǹíngà ka idhò ò r̀ò, 'àdù àtìnà kà ǹí ikù nyú ò: «Màlìmò, yà àlè kúve dhu nàtdù tí obhó afinù akekpa màtí?» ³⁹ Ní idhò ò r̀ò ndi ndìv̀à ndi r̀ò, Yèsù náarè awe d̀ò, ndàdù àtìnà r̀èr̀ù ǹí: «f̀nè! Útsi tsùnù!» Ní awe náadù opìlita núbhà, inga ràdù inè bhù. ⁴⁰ Ní Yèsù adù àtìnà p̀b̀ind̀á ábhàl̀í ǹí: «Ádhu nyí nyí odo nónzi ǹí? Nyí nyàpè t̀'òbhó 'ì'ì a'uta nà?» ⁴¹ Ní, ádr̀ungbà òdo nyé ǹísí abádhi ò, abádhi ràdù 'òpè 'òtè nzínziya ò 'àmbe àtìnà d̀ò: «Ádhi p̀b̀á ale yà, awe mà, r̀èr̀ù mànà dhu náarí tsùnà dhu ǹí?»

5

Yèsù rí nzére-alafí nà arí'ì ònà ale nígù dhu
(Màt 8.28-34; Luk 8.26-39)

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà p̀b̀ind̀á ábhàl̀í mànà náawù ùvò Gàlìlayà t̀ò r̀èr̀ù-adzè, P̀b̀àgèrasí* t̀ò p̀b̀irì ò. ² Ní yà Yèsù ifò ibhù ò r̀ò r̀òr̀ò tí, atdí ale náahù indrù ùtùdù ka karí ònà ngari ò r̀ò, ndìrà kà-tì'ò. Ndi ale ní'ì nzére-alafí nà arí'ì ònà ale. ³ K̀òngónà òdhdò ndi ngari ò, ndìrò kà s̀òwòr̀ò nónzi rí ndùtsi ádrà-mbì ǹí atdí ale mà ní'ì mbà. ⁴ Obhó tí, bilínganà ka kùtsínà kàp̀fò singà-mbì ǹí, kadù k̀òtsù nùtsi ádrà-mbì ǹí. Ní k̀òngónà àdù 'ì ádrà-mbì nàtdì, ndàdù singà-mbì nàtdì átò. Ndirò, kàlè rí ndònzì lèmanà ale ní'ì nà mbà atdí màtí. ⁵ Bilínganà, yà inga náaràtì, ndàdù ùbho dhu bhèyi, kítùnà ndi ndàmbe ùbhi d̀ò indrù nùtùdù ka karí inanà, ndìrò p̀b̀irì d̀ònà, ndàmbe ùkù d̀ò, ndàdù àrà ngb̀òna àzè r̀ò kpùwàkpùwà odu ǹí.

⁶ Ní kàlè Yèsù itse r̀ò, ndàdù òku tina ò. Kàdù, ndìbvù k̀onzì, ndèko ndi otyùna d̀ò. ⁷ Kàdù òkù arí nyú tí ndàtì: «Ádhu nyí nyòzè ma nà Yèsù, kórò dhu d̀ò arí'ì Kàgàwà t̀'Ídhùnà? Ma màtèdè nyí itdè tí, Kàgàwà-òvò r̀ò, inzi àvù rùdù.» ⁸ Wò dhu k̀àno okùna d̀ò r̀ò dhu ní, Yèsù arànà àtìnà r̀ò kà ǹí: «Nzére-alafí, áhù wò ale ò r̀ò!» ⁹ Ní Yèsù adùnà àrà dhu ivu r̀ò kà-tsù ndàtì: «Òvònu ní ádhi?» Kà ràdù dhu àdu Yèsù t̀ò ndàtì: «Òvòdu ní 'Ihé', ibi r̀ò mà mí'ì nìdhumì.» ¹⁰ Ní, kàdùnà àrà Yèsù nónzi r̀ò atdyùna nyú nà, inzi 'ì nzére-alafí nabhù tí r̀òwù itse ndi p̀b̀irì ò r̀ò.

¹¹ Ànyìr̀ò, àdù t̀ò ádr̀ungbà màhò-yà ní'ì p̀b̀irì-òngò r̀ò 'ì ànyà r̀ò. ¹² Ní 'ì nzére-alafí náadù Yèsù itdè itdè tí, 'àtì: «Óvì mà mòwù ndàkà àdù nzinzi ò, ndínì màdù tí ùtsù abádhi ò.» ¹³ Ní Yèsù adù ndi dhu ná'ù abádhi t̀ò. Nírò ní ndi k̀òkò nzére-alafí núuvò wò ale ò r̀ò, 'àdù òwu òtsù àdù ò. Ní kórò k̀òkò àdù t̀ò màhò-yà, mbèmbè óyò lufù, náadrù p̀b̀irì-òngò r̀ò r̀ò, 'ì r̀èp̀b̀à 'ì r̀èr̀ù ò, tsèya r̀òtdì 'ì. ¹⁴ K̀òkò àdù nùndà r̀ò rúbhi ale náatsè, 'òwù oyi nà kigò ò, ndìrò igigi rí'ì p̀banga ònà nà. Ní indrù náadù iwù, 'ìwù wò ndi nónzi dhu àndà. ¹⁵ Abádhi níwù ùvò Yèsù tí, 'àdù wò ndi ibi nzére-alafí arúbhi 'ì'ì r̀ò ònà ale nála. Ndi ale ní'ì obvò ndi ndàdì, ndàfò r̀ónà mùdzarè, p̀b̀ind̀á irèta ràdù ndàdu r̀ò. Ní odo náadù 'ì'ì abádhi ò. ¹⁶ Yà ndi nónzi dhu nàlanà ale náadù wò nzére-alafí nà ale mà àdù mànà r̀ò 'ì nónzinà dhu náwe abádhi t̀ò. ¹⁷ Ní abádhi náadù òpè 'ìtèdè Yèsù ndínì ndi nivà tí, ndàrà fíyò p̀b̀irì ò r̀ò.

¹⁸ Ní yà Yèsù r̀upo ibhù ò ònà kàsùmì ò, yà nzére-alafí núvònà ònà r̀ò ale níitdè Yèsù ndínì 'owu tí mànà atdìkpá. ¹⁹ Ní Yèsù náa'ù nzá ndi dhu kà t̀ò. P̀bètù kàdù àtìnà ndi ale ǹí: «Ádù nyí p̀b̀ùkù, indù ale-tì'ò, nyadù yà indù Ádr̀ungbàlè ònzì kórò dhu náwe abádhi t̀ò, izù kabà d̀ùnù dhu mànà.» ²⁰ Ní wò ale náadì d̀òna ndàrà, ndàdù ndòpè ndànò yà Yèsù nónzi f̀indà kórò dhu Dèkàpoli tí kátina p̀b̀irì ò. Ní, yà kà r̀anona dhu ǹí'ì ale kórò ní idhò nùuko atdídò.

Yàhirò bhà tsibhíngba mà Yèsù r̀ò mùdzarè-ngbò napbàlálà tsibhàlè mànà
(Màt 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Tdítò Yèsù náadà ibhù ò r̀èr̀ù-adzè. Ní idha-gi d̀ò kidè r̀òr̀ò, ádr̀ungbà ihé-yà náandu ndi ndàkpòr̀ò kà-ngbò. ²² Ní, unduta-dzà ò ádròdrò ale nzinzi ò atdí ádr̀ungbàlè, Yàhirò tí kátina, níra àhù ànyìr̀ò. Ní Yèsù ndi ndàlè r̀ò, kìbvù ndi obvò kà-pfò r̀ò. ²³ Kàdù kítè atdyùna nyú nà, ndàtì: «Ivàdù-ngba r̀í'ì afina r̀ò kà kòdona r̀ò. Ní, irà otsùnù nyí nyuì tí kà-dò, ndínì k̀ógù tí, ndàdù àdì nyìkpóna nà.» ²⁴ Yèsù mà náadù òwu Yàhirò nà, ádr̀ungbà ihé-yà ràdù ndìdhdò owùya ò Yèsù 'ì ipbò nzínziya ò r̀òr̀ò.

* 5:1 5.1 Ndi p̀b̀irì ní'ì inzi ní P̀b̀àyàhùdí t̀ò p̀b̀irì.

²⁵ Ɔ ale nzínzi ɔ ní'í atdí tsibhále, atdí kumí dóná ɔyɔ ná ato tí azu nóongóná ìrà róná. ²⁶ Kábhà àp̀b̀è abhò nyú ìbì p̀b̀àngàngá-bv̀nà, ndàd̀ù kóró foná ongyéngá-t̀s̀è nótídí ànyì. P̀b̀étù ndì dhu adúná nzi àrà kà dzùnà nónzi rò, kà rò andi ràd̀ù àrà òtro rò atdíd̀ò. ²⁷ Ní, Yèsù d̀ò ka kúnóna dhu ndì ndírì dhu-okú d̀ò rò, k̀ira ihé-yà nzínzi ò, ndàp̀balà kà-rò mèdzarù-ngbò olunà rò. ²⁸ Ka ní'í affina ò rírá òte rò ndámbe àtìna d̀ò: «Ma mapé kà-rò mèdzarù-ngbò nàp̀balà, ní ma mógù ògù.» ²⁹ Ní Yèsù rò mèdzarù-ngbò kàp̀balà rórò tí, yà kà-rò arírà azu náad̀ù ide, kà ràd̀ù ndìnè iwà ndì ndògù p̀b̀indà andi ɔ rò rò. ³⁰ Wò ndì kàsùmì ɔ tí, Yèsù níinè ndì iwà indrù t'ígútá tò p̀b̀indà obi nónzi kasu rò. Ní kágéré ndì ihé-yà nzínzi d̀ò, ndivù dhu ndàti: «Ádhi rùdù mèdzarù-ngbò nàp̀balà?» ³¹ Ní kàbhà ábhàlì adù dhu àdu kà tò 'àti: «Ádràngbálé, nyi nyàla wà ihé-yà nákp̀ròrò ngbòny 'ipbò nyi tí dhu. Ní, nyi tí àdù dhu ivu t̀dítd̀ò r̀arì ádhi ngbòny nàp̀balà?» ³² P̀b̀étù Yèsù adù ndàgere ndàndà kóró ihé-yà-dò nga, ndíní ndì ndala tí r̀arì ádhi ndì dhu nònzi. ³³ Ní ndì tsibhále adù àdì ndámbe ivi d̀ò ɔdò ní, iwà ndì ndùnì róná ndì nònzi dhu nídhunì. Ní kàd̀ù ìrà ndibvù ndì Yèsù-pfò-rò, ndàd̀ù kóró obhó dhu núnò fìndà. ³⁴ Yèsù adù àtìna kà ní: «P̀bà ní tsibhíngbá, p̀b̀akù a'uta nígù wà nyi. Ní, àrà mbéyì, nyadù ògù p̀b̀akù àp̀b̀è ɔ rò.»

³⁵ Wò dhu núno Yèsù rí rórò ní ndì, ɔyì ná ríwu unduta-dzà ɔ ádràngbàlè Yàhirò bhà rò ale núuto ì, 'adù àtìna kà ní: «P̀b̀akù tsibhíngba nóvè wà, ní ádhu nyi nyí Málímò-t̀s̀ì àv̀à t̀dítd̀ò ní?» ³⁶ P̀b̀étù Yèsù náad̀ù nzá affina mà nfi abádhí rùnóna dhu d̀ò. Kàd̀ù àtìna Yàhirò ní: «Inzi onzi ɔdò, f'í a'uta ná tí.» ³⁷ Kàd̀ù nzá atdí ale mà nózè r̀andà ndì ànyì, p̀b̀étù kàd̀ù unzinà r̀andà ndì ní Péterù mà, Yàkòbhò mà, adònn Yùwanì mànà kèlè. ³⁸ Ní abádhí awù ùvò unduta-dzà ɔ ádràngbàlè bhà. Ní ànyì, Yèsù náatù indrù t̀siya náva ì, 'ámbe òdzi d̀ò, 'adù àmbe ùkù d̀ò orú t̀iya nyú ná rò. ³⁹ Ní kàtsù idza, ndàd̀ù àtìna abádhí ní: «Ádhu wò dhu bhéyì tsiku náva ndì ní? Ádhu nyí nyódzi ní? Yàrí ngbàngba nóvè nzá, p̀b̀étù kòdhò òdhò tí.» ⁴⁰ P̀b̀étù, abádhí náad̀ù Yèsù rùnóna dhu-gàya ònzi ònzi tí. Ní Yèsù adù abádhí nípfo idza rò kóró, ndàd̀ù ndì ngbàngba t'ábanà mà kàtsánà, ndirò p̀b̀indà ìbhù ábhàlì mànà kèlè núnzi, 'òtsù mànà ndì ngbàngba-abvò r'í ònà káluga ò. ⁴¹ Ní kálù ndì ngbàngba ɔtsùna rò, ndàd̀ù àtìna ní: «Tàlita kumì.» Kà-tì ní: «Tsibhíngbá, ma mátina: <f̀v̀a nyi, nyidè!>» ⁴² Ní ànyìrò rò tí, wò tsibhíngba níva ndì ndidè, ndàd̀ù ndòpè ndùbhi. Obhó tí, kàbhà ato ní'í iwà áhu atdí kumí dóná ɔyɔ ná ato tí. Wò dhu ì àla rò, idho núuko ànyìrò ì'í kóró ale atdíd̀ò nyú. ⁴³ Yèsù adù dhu núya abádhí tò atdíd̀ò, inzi ndì dhu nabhù tí atdí ale mà r̀ani. T̀dítd̀ò kàd̀ù àtìna ndì ngbàngba t'ále ní: «Nyàbhù ònyè ake kà r̀onyè!»

6

*Nàzàretì tó kigò ɔ bhà ná'ù nzá Yèsù dhu
(Mát 13.53-58; Luk 4.16-30)*

¹ Wò dhu-dzid̀ò, Yèsù núva ndì ànyìrò rò, ndàrà ndì ndavi ònà kigò ò, p̀b̀indà ábhàlì ràd̀ù òwu owùna ɔ ànyì. ² Ní sàbatù-idhò ɔ, kàd̀ì ndámbe dhu núdhe d̀ò indrù tò unduta-dzà ɔ rò. Ní ábhò ale yà kà rùnóna dhu ìrì rì, ní idho núuko atdíd̀ò. Abádhí ambénà àtìna d̀ò: «Kóró wò ɔte-tid̀ò ná k̀ira àdhà rò? Wòrì dhu-ònga t'òvòta-tid̀ò mà, ndirò wò wìwì nónzi kàrì ní obi mànà dhu kàbà àdhà? ³ Tí obhó ka ndì sàpàti, Màriyà t'ídhùnà? Ka tí obhó Yàkòbhò mà, Yòsè mà, Yudhà mà, Simoni mànà t'ádònà? Ndirò kà t'áwéna t'òbhò òko atdíkpá ìrò àlè mànà?» Ní wò dhu-okú d̀ò rò, indrù nóowùna nzi kà rùnóna dhu ná'ù rò. ⁴ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Nabì nífù ka karì kóró ngari ɔ. P̀b̀étù, yà ndì nyú ka kadhi ònà kigò ɔ, ndirò fìndà ale nzínzi ɔ, ndirò p̀b̀ì idzá-bhà nzínzi ɔ mátì, ka karì nzi kifù.» ⁵ Yèsù náad̀ù nzá atdí wìwì mà nónzi ànyìrò, p̀b̀étù kàd̀ù ɔtsùna núli ngúfe andítale d̀ò tí, ì ale ràd̀ù ùgu fìyò andi ɔ rò. ⁶ Ní idho núuko Yèsù atdíd̀ò, ìmbà fìyò kigò ɔ bhà r'í a'uta ná dhu-okú d̀ò rò.

*Yèsù rí p̀b̀indà atdí kumí dóná ɔyɔ ná ábhàlì núvù dhu
(Mát 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)*

Yèsù nàaràna ùbhi rò kóró kyèròkyèrò r'í p̀banga ònà, ndámbe dhu ùdhe d̀ò indrù tò. ⁷ Ní kánzi p̀b̀indà atdí kumí dóná ɔyɔ ná ábhàlì, ndàd̀ù ndòpè ndùvì abádhí ɔyòyò rò. Kúvì abádhí iwà ndì ndàbhù nzére-alafì nódi abádhí ràd̀ù ní ádràngbànga tò obi fìyò rórò. ⁸ Kàd̀ù dhu núya abádhí tò ndàti: «Àpé nyìdyi atdí dhu mà abhi tò, p̀b̀étù nyùgu mùgò kèlè. Àpé nyùgu mùgati mà, bhòlo mà, f̀aràngà mà ngbòku ɔ. ⁹ Nyáfò kàyitò pfòku rò, p̀b̀étù àpé nyáfò mberù ɔyòyò r̀ukù.» ¹⁰ Ndirò, kàd̀ù àtìna abádhí ní: «Nyí ka kàko atdí idza ɔ rò, nyí nyowuna òko rò ànyì-dzà, r̀arà áhu ànyìrò rò nyí nyúvò nyòwù dhu ɔ. ¹¹ Atdí p̀banga ɔ ale nóowuna gukyè 'ùvo rò inzi 'àko nyí, ndirò inzi 'ìrì nyí

nyúnona dhu, ní nyí nyowuna òwu rǒ ànyírǒ rǒ, nyàdè pǒkku-tsítsírǒ àhè n'ò', ndíní abádhí tó afátá nitè tí abádhí tó.»

¹² Ní kǒkò ábhàlì náawù Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò indrú tó, 'òwù àtìna rǒ, dhu rākà abádhí rùgèrè ì 'ùbhà fíyǒ nzérénga. ¹³ Abádhí nóowúnà ábhǒ nzéere-alafí nípfǒ rǒ indrú ò rǒ, 'àdè òwu andí nà ábhǒ ale nútírǒ rǒ akye ní, ì ale ràdù ègu.

Bàtizò nubhónà Yùwanì bhà ɔve
(Màt 14.1-12; Luk 9.7-9,19-20)

¹⁴ Ádrùngbà kamà Hèrǒdè* nùrí Yèsù dǒ ka kúnona dhu, kǒvǒ nótò ndì kórǒ ngari ǒ nídhunì. Atdídhena àle nóowúnà àtìna rǒ: «Bàtizò ùbho rǒ arùbhi Yùwanì níngbè wà ndì ɔve-bvù rǒ. Ndi dhu-okú dǒ rǒ ní ndi, kǎbà wíwí t'ónzita tó ɔbi.» ¹⁵ Pbéù, ngùkpà ale owúnà àtìna rǒ: «Èliyà ní wò.» Ngùkpà ràdù àtìna tǎdídǒ: «Angyí ì'ì pbanábi nzinzi ǒ atdí nabi bhèyi ale ní wò.» ¹⁶ Ní wò dhu ndì ndírǒ rǒ, Hèrǒdè ati: «Bàtizò ùbho rǒ arùbhi Yùwanì ní wò. Ma mábhù kǎdǒ kotdì, ní ka ní wò wà ndì níngbè.»

¹⁷ Wò ndi Hèrǒdè nyú ndítírǒ ní ndi uyátá nabhù kosò Yùwanì, ndàdù àbhunà kutsì, kàdù ìlìna imbi-dzà ǒ. Hèrǒdè náanzì ndi dhu, adónà Filipò-fǒ rǒ ndì ndakò tsibhále nóokú dǒ rǒ. Ndi tsibhále-ɔvǒ ní'ì Hèrǒdiyà. ¹⁸ Kǎnzì ndi dhu, Bàtizò nubhónà Yùwanì nóongónà àdù àtìna kà ní, inzà dhu rākà kà rako adónà-ve nídhunì. ¹⁹ Hèrǒdiyà náakó atdí dǒ Yùwanì rǒ, ndàdù kòzè ndàbhù kohò. Pbéù, ndi dhu náadù ì'ì odú kà tó. ²⁰ Obhó tí, Hèrǒdè nóongónà Yùwanì-ɔdǒ nónzì obhónángatále tí, ndírǒ Kàgàwà-nyìkpǒ ǒ ìlǎ ale tí ndì ndèni ka dhu-okú dǒ rǒ. Ní kǒngónà àdù Yùwanì-ngbǒ nódǒ atdí dǒ. Yùwanì rúnona dhu níri ndì rǒ, Hèrǒdè bhà irèta nóongónà àdù ndinza atdí dǒ, pbéù kǒngónà àdù kà rúnona dhu ɔzè ndírǒ atdí dǒ.

²¹ Ní atdiku, Hèrǒdiyà náabà Yùwanì ábhù ndì ndì kohò ònà otu. Ndi dhu ní'ì yà Hèrǒdè rǒ ndi ka kadhì ònà idho níré ònà màhèndù-idhǒ ǒ dhu. Ní Hèrǒdè unzi riwù ndì màhèndù ǒ ale ní'ì: yà ì arí kasu ònzi màna ádrǒdrǒ ale mà, pbindà pbanówí tó ádrǒdrǒ ale mà, ndírǒ Gálilayà tó pbirì ǒ pbangá-nzo ònà arí'ì ifata nà atdí dǒ ale màna.

²² Ní Hèrǒdiyà bhà tsibhíngba náatsù màhèndù-dzà ǒ, ndàdù ǒbè atdí dǒ. Ndi ɔbè náafǒ Hèrǒdè-nyìkpǒ atdí dǒ yà ndì ndúnzina ale màna. Ní ádrùngbà kamà Hèrǒdè adù àtìna wò tsibhíngba-ɔwù ní: «Ónzi afínù ɔzè dhu fudú, ní ma mí ndi dhu ábhù ábhù indù.»

²³ Kàdù dhu nótǒ ndi tsibhíngba-ònzí ndàti: «Ma mǒtsǒ wà dhu ndíní ma mabhù tí nyí nyónzina dhu indù, ìmbà ì'ina yà idzi ma mónyè dónà pbirì tó atdíngà ɔyǒ dǒ mà nábhù ma mí indù dhu màtí.» ²⁴ Ní wò tsibhíngba náahù àwù-dza rǒ, ndàdù dhu nívu ìyànà-tsù ndàti: «Ádhu ndi ma màkà monzi?» Ní kà-tsánà adù dhu àdu ndàti: «Bàtizò nubhǒ arí Yùwanì-dǒ.» ²⁵ Ní tsibhíngba náangbǒ ndì kǒmbǒmbǒ ádrùngbà kamà-tí'ò, ndàdù dhu ònzi foná ndàti: «Ma mòzè nyibhò Bàtizò ùbhǒ arí Yùwanì-dǒ kǒmbí fudú tsálítsalì dǒ rǒ.» ²⁶ Ní izu núuka ádrùngbà kamà atdí dǒ nyú. Pbéù, kà rǒ ndùvǒ Yùwanì-dǒ rǒ dhu ní'ì ɔbi tí, yà ndì ndúnzina ale-ònzí rǒ ndì ndòtsónà dhu dhu-okú dǒ rǒ. ²⁷ Ní ànyírǒ rǒ tí, kàdù ngbóna nódǒ arí pbanówí nzinzi ǒ atdí múnowí nóvì, ndyá dhu fíndà ndíní ira tí Yùwanì-dǒ nà foná. Ní wò múnowí níwà ndì ndàrà imbi-dzà ǒ, nditsi Yùwanì-dǒ nókèrè. ²⁸ Wò dhu-dzidǒ, kàdù ìrà ndi ale-dǒ nà tsálítsalì dǒ rǒ, ndàdù àbhunà wò tsibhíngba-fǒ, ndi tsibhíngba ràdù àbhunà ìyànà-fǒ. ²⁹ Ní Yùwanì bhà ábhàlì níitdègu wò dhu níri, ní abádhí adù iwu, 'àdù kǎ-bvǒ nidyi 'òwù ɔtdìna.

Yèsù rǐ imbò lufù ale nóngù dhu
(Màt 14.13-21; Luk 9.10-17; Yùw 6.1-14)

³⁰ Yèsù bhà uvitatále náandu ì kà-tí, 'àdù yà ì ònzì kórǒ dhu mà, ndírǒ yà ì ùdhe indrú tó kórǒ dhu màna dhu náwe kà tó. ³¹ Wò ndi kàsùmì ǒ, abádhí-tí'ò riwu ale mà, abádhí tí ǒ rǒ rǒ rǐ 'àdù ale màna ní'ì abho nyú, ɔnyè nónyè abádhí rǐ ònà kàsùmì mà ràdù ì'ì mbà. Ní Yèsù adù àtìna pbindà uvitatále ní: «Nyíwù rùngù tí rǐ'ì atdí ngari ǒ, ndíní nyí nyaso tí nyí ake.» ³² Ní abádhí náadù òwu víyà dǒ rǒ ibhù ǒ rùngù tí rǐ'ì atdí ngari ǒ. ³³ Pbéù, ábhǒ ale nyú náala abádhí rǒwu dhu, 'àdù abádhí rǒwu ì nga núnì. Ní indrú náadù 'ìvǎ kórǒ kígò ònà rǒ, 'òwù tsàkàtsàkà nyú pǒyà dǒ ànyì, 'àdù òwu ùvǒ angyí abádhí rǒ.

³⁴ Ní Yèsù náhu ibhù ǒ rǒ rǒ, kàla wò ádrùngbà ihé-yà, abádhí-izà ràdù ndàlu atdí dǒ, ìmbà àndana rǐ ale rǐ'ì tamà tó màhò bhèyi abádhí núnì ì nídhunì. Yèsù adù àdì ndámbe ábhǒ dhu nyú nùdhe dǒ abádhí tó. ³⁵ Inga ràti dhu níitdègu ndindù, ní kàbhà ábhàlì níindrì kà-tí'ò, 'àdù àtìna kà ní: «Írǒ nga rǐ'ì rùngù tí, ndírǒ inga nàti wà.» ³⁶ Ní, ávì kǒkò ale rǒwù inga nóbhi ka karí ɔyà ngari ǒ, ndírǒ kyèrǒkyèrǒ rǐ'ì pbangà ǒ, ndíní ɔnyè nudzì tí fíyǒ. ³⁷ Yèsù adù ɔte nádu abádhí tó ndàti: «Nyàbhù ɔnyè abádhí tó nyí-tírǒ!» Ní

* 6:14 6.14 Ndi Hèrǒdè-ɔvǒ ní'ì Àtipasi. Ka ní'ì Gálilayà tó pbirì ǒ Ádrùngbà kamà.

ábhàlì náadù dhu nívu Yèsù-tsu 'àti: «Nyi nyòzè tí mówù m̀gati nódzi óyò miyá ònari† r̀ò, ndíni má mbàhù tí abádhí r̀onyà?»³⁸ Ní Yèsù adù dhu nívu abádhí-tsu, ndàti: «Ífe m̀gati nyí nyí'ì ná? Nyàndà pé ka.» Ní kà-bvu ì ùni r̀ò, abádhí adù dhu nádu kà tò àti: «Má mí'ì imbò m̀gati nà, ndirò óyò íbhè nà.»³⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù avi p̀bìndà ábhàlì ràbhu kórò ale ròkò tsàna r̀ò obvò irí d̀ò.⁴⁰ Abádhí adù òko tsàna tí: atdidhená ngari ò atdátí miyá ale, ndirò ng̀kpa ngari ò imbìmbò kumi ale.⁴¹ Níró ní ndi Yèsù núugu kòkò imbò m̀gati, óyò íbhè mànà ndùlù foná. Ní, òrù-akpà ò nga àndà ndi ndi r̀òrò, kádà òtsò nábhu Kàgàwà tò. Kádù m̀gati-ònga náko, ndùbho p̀bìndà ábhàlì-fò, ndíni abádhí ǹnũndò tí indrù tò. Kádù kòkò óyò íbhè ǹndò átò abádhí-fò kórò.⁴² Anyirò ì'ì kórò ale náanyè dhu 'ùlè ní.⁴³ Yèsù bhà ábhàlì náadù òdì òdì m̀gati-go-tsu ǹndu, íbhè-go mànà, 'àdù atdì kumi ònà óyò ná s̀ngè níra ní.⁴⁴ Ndi m̀gati nanyè ale nzinzi ò, kpabhále ní'ì imbò lufè tí.

*Yèsù r̀ubhi idha d̀ò dhu
(Mát 14.22-33; Yìw 6.16-21)*

⁴⁵ Wò dhu-dzidò tí, Yèsù náabhu p̀bìndà ábhàlì r̀upò íbhù ò, ndíni ada tí angyi f̀indà r̀èrù-adzè, Bètèsàiyidà tò kigò iná r̀ò, yà ndi nyú tírò ndi ndi íhé-yà návi r̀òwù íbha ònaná.⁴⁶ Íhé-yà nà ì ùbhà ì dhu-dzidò, kádù àrà p̀bìrì d̀ò, ndàrà ndìtsò.⁴⁷ Ínga náti r̀ò, íbhù ní'ì r̀èrù-alikpa ò ábhàlì nà, Yèsù ràdù ndùbhà atdirò olù idha-adzè.⁴⁸ Ní Yèsù ala òbì tí íbhù t'òtata r̀í'ì p̀bìndà ábhàlì tò dhu, t̀mbà tí awe r̀òpili abádhí-nyìkpa r̀ò nídhunì. Ní à'ù-akpà-òngò ò, kàrà p̀bìndà ábhàlì-tì'ò, ndàmbe íbhi d̀ò idha d̀ò. Kádù dhu ònzì angyi ndùda abádhí tò dhu bhèyi.⁴⁹ Ní, kà r̀ubhi idha d̀ò dhu ì àla r̀ò, abádhí náadù kàtì m̀gàngò tí, 'àdù 'òpè 'ùkù,⁵⁰ ábhò òdò nyú ná kalá rí kórò ale ní'ì nídhunì. P̀bètù urò r̀ò tí, Yèsù adù t̀una àp̀fo abádhí tò ndàti: «Nyòtù afiku, ima ní yà! Ínzì nyònzì òdò!»⁵¹ T̀dítdò, kádù upò íbhù ò abádhí-tì'ò, awe ràdù opilita nùbha atdidò. Ní idho ǹnũko abádhí atdidò nyú.⁵² Obhò tí, Yèsù ònzì wìwì, ndìtrò m̀gati dhu náalá nzá abádhí-dò: abádhí tò irèta rí ndi dhu-tì nálù dhu ní'ì odù.

*Yèsù rí Gènèzàretì tò p̀bìrì ò andítale nígù dhu
(Mát 14.34-36; Yìw 6.22-25)*

⁵³ Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì mànà nítdègu r̀èrù náda, ní abádhí náasò f̀iyò íbhù kifukù ò, 'àdù òtsù Gènèzàretì tò p̀bìrì ò.⁵⁴ Ní íbhù ò r̀ò abádhí núvò r̀òrò tí, indrù náadù Yèsù núni.⁵⁵ Ní abádhí náadù àngili kórò ndi p̀bìrì ònà, 'àdù 'òpè 'ùmbà andítale, 'òwù òwu r̀ò ná òtdù d̀ò, Yèsù-bvu ka kò'ì óyà kórò ngari òna ná.⁵⁶ Ndirò, kórò ngari ò Yèsù r̀ubhi inaná, p̀banga ònà, kigò ònà, ndirò inga nòbhi ka karí iná matì, indrù nòowúnà iwu r̀ò andítale nà, 'ùli p̀banga-tsidò indrù náari 'ùndù óyà ngari ò. Abádhí adúnà òwu Yèsù nónzi r̀ò ràbhà ì ale r̀upbalá r̀óná m̀dzarà-bidò-ngbò kèlè. Ní ingbàtì ìli ndi ale mà yà kàbhà m̀dzarà-bidò-ngbò nàpbalá, náaraná ògù r̀ò d̀òtsì.

7

*P̀bàyàhúdì tò màndu
(Mát 15.1-9; Luk 11.37-41)*

¹ P̀bàfàrisáyò mà Yèrusàlemà tò kigò ò r̀ò iwù Mùsà bhà Ùyátá tò ngúfe m̀límò mànà núundu ì Yèsù tí.² Ní, abádhí náala Yèsù bhà ábhàlì nzinzi ò ng̀kpa ale, òtòtì òtsúya ní r̀owu dhu nónyè r̀ò, kà-tì ní inzá ì ù'ò òtsúya yà f̀iyò sònzà tò màndu nónzi ka dhu bhèyi r̀òrò.³ P̀bàfàrisáyò mà, kórò ng̀kpa P̀bàyàhúdì mànà nífu abhúya tò màndu atdidò. Ní, abádhí nónnyèná nzi ònyè inzá ì ù'ò òtsúya mbèyi nyú r̀òrò.⁴ Ndirò kòbì ò r̀ò ì ingò r̀ò, abádhí nónnyèná nzi dhu inzá ì ù'ò ì r̀òrò. Abádhí nífu yà ì abà ábhò ng̀kpa màndu átò. Í màndu ní'ì: kòpà nú'ò ka kí mbèyi nyú dhu, itá mà, suma ní ka kòbhòlò itá mà, d̀oyà ka karóyi dhu mànà nú'ò ka kí mbèyi nyú dhu mànà.⁵ Ní, P̀bàfàrisáyò mà Mùsà bhà Ùyátá tò m̀límò mànà níwù dhu Yèsù-tsu 'àti: «Ádhu inzá p̀bùkù ábhàlì nífu àlè t'ábhúna tò màndu, 'àdù àmbe dhu nónnyè d̀ò òtòtì òtsúya ní ní?»⁶ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nabi Ísaya ǹnũnò obhò dhu nyú d̀akú. Nyí ní oyoyò afiyya nà ale yà kándi dhu bhèyi tí, ndàti:

<Kàgàwà ràtina: karí ale náari mífù tsùya ò tí,
afiyya ràdù ì itse nyú r̀udù r̀ò.⁷ Abádhí náari mulè kòkòrò.

Abádhí arúdhèna indrù tò dhu ní indrù tò uyátá kèlè* .>»

⁸ Yèsù adù àtina t̀dítdò: «Nyí nyári Kàgàwà bhà Ùyátá nùbha igi, nyàdù nyàpba indrù óvò f̀ukù dhu r̀ò tí.⁹ Nyí nyári Kàgàwà bhà Ùyátá nódho, nyàdù afiku nàpba f̀ukù màndu r̀ò tí.¹⁰ Obhò tí, Mùsà ǹnyá dhu f̀ukù ndàti: nyí rákà nyifu àbanu mà íyanu

† 6:37 6.37 Yèsù bhà kàsuni ò, atdì ònari ní'ì atdiku idho tò kasu tò mùkimbà. * 7:7 7.7 Ísa 29.13

màna, ndirò àbanà mà íyàna màna nì dhu nàndò ale rākà kohò òho tí. ¹¹ Pbéù nyí nyú, nyí nyári dhu òvo indrù tò nyáti: ndi ale rapé dhu ùno kpangba àbanà tò, ndirò íyàna tò màtí ndàti: «Dzànnà nónzi ma màmbènà nì fudú rí'í dhu ní Kòrbanà, kà-tì ní: Kàgàwà tò ka kùtri pèrè.» ¹² Ní ndi ale rì mbá àbanà mà, ndirò íyàna mà dzànnà nónzi ndi ndí dhu-atdyú nà. Ní nyí nyarádù ndi dhu kèlè ná'ù ndi ale tò. ¹³ Ní ndi dhu ní, nyí nyári Kàgàwà bhà òte-òvù nito, yà nyí nyarúdhèna fùkù nzínziku ò fùkù màndu ní. Ndirò, nyí nyári ndi dhu bhèyi dhu-tidò nónzi abho nyú.»

*Indrù nábhu rádù ròtì Kàgàwà-nyìkpò ò dhu
(Màt 15.10-20)*

¹⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù náanzi ihé-yà tdítidò, ndàdù àtìna ní: «Nyí kórò, nyári yà ma múnna fùkù dhu, ndirò nyálù ka dàku ò. ¹⁵ Inzi iri rò ròtsu indrù ò atdí dhu mà, rádù indrù nábhu ròtì Kàgàwà-nyìkpò ò. Pbéù, indrù-afi ò rò àhu dhu ní ndi kàbhu rádù ròtì Kàgàwà-nyìkpò ò. ¹⁶ [Inga t'írta tò bina nà rí'í ale, nākà ndiri wò ma múnò dhu*.] ¹⁷ Yèsù nítidègu ihé-yà núbha ndàdù òtsu idza, ní kàbhà àbhàlì náadù wò ndi mbólí-tì nívu kà-tsù. ¹⁸ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Nyí nyú mà, kálù t'òbhò dàku átò? Nyí nyàni t'òbhò dhu, inzi iri rò ròtsu indrù ò atdí dhu mà rārādù indrù nábhu ròtì Kàgàwà-nyìkpò ò? ¹⁹ Obhò tí, ndi dhu nòtsu nzá ndi ale-afi ò, pbéù kòtsu ndi ale-fi-tsù ò, ndàdù àhu kà-ò rò òtsò dò ndi ale àrà rò.» Wò ndi ndàndò òte ò, Yèsù náavò dhu kpangba ònyu ka rārādù kórò ònyù-tidò nónyà. ²⁰ Ní kádù àtìna tdítidò: «Indrù-afi ò rò àhu dhu ní ndi rádù indrù nábhu ròtì Kàgàwà-nyìkpò ò. ²¹ Obhò tí, indrù-afi ò rò arúvò nzère irèta náari ndi indrù nábhu rònzi nzère dhu. Í nzère dhu ní: múnnyòni t'ònzita, ogbo t'ònzita, abvo t'òhota, ²² màkumì t'ònzita, ngàtsi ale-fò rí'í dhu dò ka kí ale-afi ìì dhu, òrù ka kórù dhu, indrù t'útrátá, inzi ka kí uyátá-òdò nónzi dhu, adha t'ònzita, indrù ní ka kí dhu ùno nzère dhu, ale òyò ka kí dhu, àrì bhèyi ka kí ale ònzi dhu. ²³ Kórò kòrì nzère dhu náarúvò indrù-afi ò rò, rádù indrù nábhu ròtì Kàgàwà-nyìkpò ò.»

*Inzi ní Mùyàhudi-àyi rí Yèsù ná'u dhu
(Màt 15.21-28)*

²⁴ Urò rò, Yèsù ivà ndi ndàrà Tirò tí kátina kigò tò màlengù ò. Ní kàtsù atdí idza ò, inzi ndàdù atdí ale mà nòzè rùnì ànyirò ndi ndí'í dhu. Pbéù, kà rì ndòru dhu ní'í odù. ²⁵ Obhò tí, atdí tsibhàle yà nzère-alafí náaràvu pbìndà tsibhíngba rò, níri Yèsù dò ka káwèna dhu. Ní ànyirò rò tí, iyádhíyà náadù irà Yèsù-tí'ò, ndàdù ndibvu obvò kápfo rò. ²⁶ Ndi tsibhàle ní'í inzi ní Mùyàhudi-àyi, pbéù ka ní'í Sirò-Fòyìniki tò pbiri ò ale. Ní kòtsò ndi Yèsù rò, ndàni nzère-alafí nípfo tí pbìndà tsibhíngba ò rò. ²⁷ Pbéù, Yèsù adù àtìna kà ní: «Ébhà pé nzonzo rònnyè dhu 'ulè ní angyi. Obhò tí, dhu òfò nzá nga kidyi nzonzo tò ònyà, kadù òbvùnà itsé-nzo tò.» ²⁸ Iyádhíyà náadù dhu àdu kà tò ndàti: «Obhò Àdrùngbàle, pbéù mizà tsinà rí'í itsé mà náari nzonzo-fò rò ò nàwà ònyù-ù'ù-nzo mà nónyà.» ²⁹ Nírò ní ndi Yèsù adù àtìna kà ní: «Wò nyí nyàdu òte-okú dò rò, ádùnà nyí pbùkù, iwà nzère-alafí náhu pbùkù tsibhíngba ò rò.» ³⁰ Ní kádù ndi pbìndà, ndàdù pbi ingba nótù ara dò àyi ró, iwà nzère-alafí náhu ònà rò ró.

*Yèsù rí inzi arí inga iri ndirò inzi ndàdù òte atdí ale nígù dhu
(Màt 15.29-31)*

³¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù ivà ndi tdítidò Tirò tò màlengù ò rò, ndàdà Sidonà tò kigò ònà, ndàdù ingo Gàllilayà tò rèrè-bidò, Dèkàpoli tò pbiri ònà ndi ndàdà ròrò. ³² Ní, ka kiwú inzi bina arí nga iri, ndirò inzi aròte mbèyi atdí ale nà Yèsù tí 'ò. Ka kadù kàtè itdè tí, ndàni òtsùna nìli tí ndi ale dò. ³³ Ní Yèsù náadù kidyi atdíro ndàràna lèngèlèngè ihé-yà ò rò. Kádù òtsùna-kpò náfò wò ale-bi ò, ndàdù iso nìsò òtsùna-kpò rò, ndàpbalá kídà-dò-ngbò ní. ³⁴ Tdítidò, Yèsù andà òrù-akpà ò nga, ndàdha ihèna, ndàdù àtìna wò ale ní: «Éfatà!» Kà-tì ní «Àngbè nyi!» ³⁵ Ní urò rò tí, wòrì ale-bi núnngbe ì, idàna rádù ò'ò isò òte tò, ndàdù ndòpè ndòtè mbèyi. ³⁶ Yèsù adù kórò ale nìsò inzi ndi dhu núnno tí atdí ale tò màtí, pbéù yà kàrì abádhí nòsò dhu náaràna indrù názi rò àzì tí ràmbe òte dò ndi dhu dò. ³⁷ Ní idho náadù abádhí náko atdíidò nyú ròsè, 'àmbe àtìna dò: «Kà rónzina dhu ní kórò idzi dhu nyú. Ndirò, kà ràrà biya úrì ale-bi mà núnngbe rò, ndàdù inzi aròte ale mà nábhu ròtè.»

8

*Yèsù rí ìfò lufù ale nóngu dhu
(Màt 15.32-39; Mrk 6.30-44)*

* 7:16 7.16 Wòrì anditá rí'í mbá àbhò angyé anditá ò.

¹ Ndi nínnganí, ádrèngbǎ ihé-yà náandu ì tǎdítdǒ. Ní ìmbǎ abádíhí rǐ rǐ ònyuna ì ì dhu ná ndáduhí, Yèsù anzi p̀bìndá ábhàlì ndàdù àtìna abádíhí nǐ: ² «Ma mí'ì izu ná atdítdǒ kǎkǎ ale dǒ. Mǎ mòkò wǎ abádíhí mànà ìbhèku mbàlimbàlì, ndírò abádíhí rǐ mbǎ ì'ì ònyuna ì ì dhu ná. ³ Ma mapé abádíhí àvǐ rǒwù àwù ná firábvù, ní sàzì rǎrà abádíhí nábhu rǎwà ì ì otu ò. Obhó tí, abádíhí nzínzì ò atdídhená ale níwù itse rò nyú.» ⁴ Ní, kǎbhà ábhàlì náadù dhu àdu kǎ tò 'àtì: «Kǎ kówu abádíhí nǒngù ka kí nǐ ònyù nótù ádhà yàrì rǎngù ò?» ⁵ Ní Yèsù adù dhu ìvu abádíhí-tsù ndàtì: «Nyí nyí'ì m̀gàtì ná ife?» Ní abádíhí adù dhu àdu 'àtì: «Mǎ mí'ì m̀gàtì ná àrùbhù.» ⁶ Ní Yèsù avi ihé-yà ròkò obvò. Kǎdù kòkòrì àrùbhù m̀gàtì nùgù ndùlù foná, ndàdù òtsò nábhu Kǎgàwà tò. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ì m̀gàtì-ònga nùkò ndùbhò p̀bìndá ábhàlì-fó, ndínì abádíhí àndò tí ihé-yà tò. Ní ì ábhàlì náadù ì m̀gàtì nùndò ì ale tò.

⁷ Abádíhí nǐ'ì ngúfe ìbhè-nzo ná átò. Ní Yèsù adù òtsò nábhu Kǎgàwà tò kòkòrì ìbhè dǒ, ndàdù p̀bìndá ábhàlì návi rùndò ì ìbhè-nzo átò. ⁸ Kóró ale náanyù dhu 'ùlè ñ àkǎkǎ dhu bhèyi. Ní ábhàlì náadù òdòdì m̀gàtì-go-tsù nùndu, rùlè àrùbhù sèngè ò. ⁹ Ányirò, ìndrù nǐ'ì mbèmbè ifo lufù rǎhu dhu bvù. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù abádíhí àvi rǒwù. ¹⁰ Ányirò rò tí, Yèsù mà p̀bìndá ábhàlì mànà nùpò ìbhù ò, 'adù òwu Dàlmànuta tí kǎtina p̀bìrì ò.

P̀bǎfǎrisáyó rǐ Yèsù àvǐ r̀onzi wíwì dhu

(Mát 16.1-4; 12.38-39)

¹¹ Atdíku, P̀bǎfǎrisáyó níwù ùvò Yèsù-tí'ò, 'adù 'òpè 'àgò ì kà ná kǎfì ì omvù tí. Ní, abádíhí náavi ka r̀onzi atdí wíwì, ndínì Kǎgàwà bhà rò kǎbhà ádrèngbǎnga tó obì nǐrà dhu navi tí. ¹² Ní ndì dhu adù ìnze Yèsù rò atdítdǒ, ndàdù àtìna: «Heè! Ádhu indo arí'ì ale nòzè wíwì kèlè 'àla nǐ? Ma mí obhó dhu nùno fùkè: ka kí nzì atdí wíwì mà nónzi abádíhí tò.» ¹³ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ìvǎ ndì abádíhí-tí rò, 'adù ùpò ìbhù ò p̀bìndá ábhàlì mànà, 'adù àda r̀èrù-adzè.

P̀bǎfǎrisáyó tó afi mà, Hèròdè bhà afi mànà

(Mát 16.5-12)

¹⁴ M̀gàtì nídýì ì ì àkǎkǎ dhu bvùtì dhu náadzò Yèsù bhà ábhàlì ònǎ rò, abádíhí ràdù 'òtù atdí m̀gàtì kèlè ná foyá ìbhù ò. ¹⁵ Ní Yèsù nùnyá dhu abádíhí tò ndàtì: «Nyàndá nga mbèyi, nyòdò nyí P̀bǎfǎrisáyó tò afi* mà, Hèròdè bhà afi mànà dhu rò rò.» ¹⁶ Ní, Yèsù bhà ábhàlì náatè nzínziya ò, 'àmbe àtìna dǒ ìmbǎ ì rǎrǐ'ì m̀gàtì ná. ¹⁷ Ní Yèsù náasè abádíhí r̀nɔna dhu, ndàdù dhu ìvu abádíhí-tsù ndàtì: «Ádhu nyí nyátina, ìmbǎ nyí rǎrǐ'ì m̀gàtì ná nǐ? Ndi dhu àpè t'òbhó dǎku àlù? Nyí nyàpè tí nzá ndì dhu àlù dǎku ò? Fùkù ìrèta dònǎ dhu òsè t'òsè tí? ¹⁸ Nyìkpòku rìnè, ní nyí t'òbhó inga nálá? Bìku rìnè, ní nyí t'òbhó inga nǐrì*? Nyí nyìrè t'òbhó ¹⁹ ife sèngè ò mǎtì nyí nyundu òdòdì m̀gàtì-go-tsù rùlè dhu, yà ìmbò m̀gàtì-ònga ma m̀kò ìmbò lufù ale tò nínnganí? Abádíhí adù dhu àdu 'àtì: «Atdí-kumì dònǎ óyò ná sèngè ò.» ²⁰ Ndirò Yèsù adù dhu ìvu tǎdítdǒ ndàtì: «Yà àrùbhù m̀gàtì-ònga ma m̀kò ifo lufù ale tò nínnganí, nyí nyundu òdòdì m̀gàtì-go-tsù rùlè ife sèngè ò?» Ní abádíhí adù dhu àdu, 'àtì: «Àrùbhù sèngè ò.» ²¹ Nírò ní ndì Yèsù adù àtìna abádíhí nǐ: «Ní ndì dhu àpè tí nzá dǎku àlù kòmbì mǎtì?»

Yèsù rǐ atdí ndùmùndùmú nǐgù dhu

(Yùw 9.1-11)

²² Wò dhu-dzidǒ, Yèsù mà p̀bìndá ábhàlì mànà náawù ùvò Bètèsàiyàdà tí kǎtina p̀banga ò. Ní ànyì, ìndrù níwù atdí ndùmùndùmú ná Yèsù-tí'ò, 'adù 'ìtsò Yèsù rò ndínì kà-ngbò naphálá tí. ²³ Ní Yèsù náalá wòrì ndùmùndùmú òtsúna rò, 'ùvò ná p̀banga ò rò. Tǎdítdǒ kǎdù ìso nísò kànyìkpò rò, ndàdù òtsúna nùlì kà dǒ. Ndirò Yèsù adù dhu nívu kà-tsù ndàtì: «Nyí tí atdí dhu mà nálá àlǎ?» ²⁴ Ní wò ndùmùndùmú náangbe nyìkpòna, ndàdù àtìna: «Ma mí ìndrù nálá ìtsu bhèyi ròlò rò, p̀bètù abádíhí rùbhì ùbhì.» ²⁵ Yèsù adù òtsúna nùlì tǎdítdǒ kànyìkpò dǒ, kà ràdù inga nálá kpangba. Ndirò, kǎdù ògù atdítdǒ, ndàdù kóró dhu àla mbèyi nyú. ²⁶ Ní Yèsù adù kàvi ràdu ndì p̀bìndá, ndàdù àtìna: «Àpè nyotsù wò p̀banga ò.»

P̀éterù rǐ Yèsù nǎtì Krístò tí dhu

(Mát 16.13-20; Luk 9.18-21; Yùw 6.67-71)

²⁷ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù mà p̀bìndá ábhàlì mànà náawù Kàyisàriyà-Filipì tó kigò tí rǐ'ì p̀bangá-nzo ò. Ní otu ò, kǐvù dhu abádíhí-tsù ndàtì: «Ìndrù arátina ma rǎrǐ àdhì?» ²⁸ Abádíhí adù dhu àdu kà tò 'àtì: «Atdídhená ale náarátina nyí rǎrǐ bàtizò nùbhónà

* 8:15 8.15 Yèsù rǎtina afi tí dhu ní, ìnzì P̀bǎfǎrisáyó mà, Hèròdè bhà ale mànà rǐ dhu à'u dhu.

* 8:18 8.18 Yèr

Yüwanì. Ngùkpà ale náarádù àtìna nyi rārì Èliya†. Ndirò, ngùkpà ale-tsi náarádù àtìna nyi rārì angyi i'ì ngùkpà pbànábí nzínzi ò atdí ale.»²⁹ Yèsù adù dhu iwu abádhí-tsù ndàti: «Olu nyí, nyí nyarátina ma rārì àdhi?» Ní Péterù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Inyi, nyi ní Kristò.»³⁰ Nírò ní ndi Yèsù adù abádhí nísò ìnzì wò dhu nuno tí atdí ale tò màti.

Yèsù rí ndi ndòvè kotdù ndi, ndàdù ndingbè dhu nóvo dhu
(Màt 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù náadi ndámbe dhu núdhe dō pbìndà ábhàlì tò. Káti: «Dhu àkà Ìndrù t'ídhùnà ràbà àpè atdí. Pbangà ò pbàkùrè mà, pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Músà bhà Ùyátá tó màlímò màna nòdhoaya ka. Ndirò, ka kohoya ka, kadù òtdùnà. Pbéti ìbhù idho dzidò kádùya ndingbè.»³² Káno wò dhu abádhí tò k pangba nyí. Ní Péterù adù kidyi ndàrà nà igi, ndàdù ndòpè ndòrù dónà. ³³ Ní Yèsù agéré ndi ndàndà pbìndà ábhàlì, ndàdù òrè Péterù dō ndàti: «Índrì nyi itse tidù rò Pfòmvo Sitaní! Nyi nyí nzi inga nírè Kágàwà náarí inga ìrè dhu bhèyi nidhunì, pbéti nyi nyí inga nírè Ìndrù bhèyi.»

³⁴ Tdítdò, Yèsù náanzi ihé-yà pbìndà ábhàlì màna, ndàdù àtìna abádhí nì: «Ndi ale náapè ndòzè ndùbhi owùdu ò, ní ndi ale àkà ndàdzo rónà rò, ndàdù ndà'ù ndàndò pbìndà mùsàlabhà‡, ndàdù ùbhi owùdu ò. ³⁵ Obhó tí, pbìndà ípirònga nòzè ndòdò fìndà ale níwíya ka. Pbéti, okúdu dō rò, ndirò Kágàwà bhà Ídzi Màkùrè-okú dō rò rí pbìndà ípirònga níwí ale, níigúya ka. ³⁶ Ndirò, Ìndrù rí yà adzi ò ònzi nába, ndàdù pbìndà ípirònga níwí dhu tó ídzinga ní àdhu? ³⁷ Ìndrù ràdù àbhunà pbìndà ípirònga nduwù tí ní atdí dhu mà tí'ì inè? ³⁸ Índo arí'ì ale ní nzérenga ònzi arí ale, ndirò ìnzì arí 'òdo Kágàwà tò ale. Ní ndi ale-nyí náapè iwu okúdu dō rò, ndirò pbàkà òte-okú dō rò kòrì i ale nzínzi ò, ní Ìndrù t'ídhùnà-nyí níwíya átò kókú dō rò i itsi iwu ìlilá màlàyiká màna Àbanà bhà ádràngbànga tó awáwù ò níngani.»

9

¹ Yèsù adù àtìna tdítdò abádhí nì: «Ma mí obhó dhu nuno fùkù: yà iró rí'ì ale nzínzi ò, ngùkpà ale núuvèya nzi ìnzà i àla òrè-akpà ò Ádràngbà kamà Kágàwà bhà Idzi ríra ádràngbànga tó obi nà dhu rórò.»

Yèsù-wòyò rí ndàgèrè dhu
(Màt 17.1-13; Luk 9.28-36)

² Azà idho dzidò, Yèsù náanzi Péterù mà, Yàkòbhò mà, Yüwanì màna, 'adù ùpo màna ádzi pbìri-akpà dō. Ànyi abádhí náatù i òyá. Ní Yèsù-wòyò núugèrè ndi abádhí-nyìkpó ò rò. ³ Kà-rò mùdzarè náapè ndàmblì atdítdò, ràdù òwù tdyé, ìnzì yàrì adzi dō atdí ale mà ràdù dhu òbhòlò ròwù dhu bhèyi. ⁴ Tdítdò, nabiÈliya mà Músà màna núuto i abádhí tí, 'adù àmbe òte dō Yèsù màna. ⁵ Nírò ní ndi Péterù náati Yèsù nì: «Màlímò, dhu òfò nga àlè ròkò iró. Má mí ìbhù hemè-dzà núpè, atdí indù, atdí Músà tò, ndirò atdí Èliya tò.» ⁶ Péterù núuni nzà ádhu mà nuno ndi ndi dhu. Obhó tí, àbadi mà ngùkpà ábhàlì màna ní'ì odo nà atdítdò. ⁷ Ní ádràngbà àpbù níubvù ndi, ndàtsi abádhí sìnà nì. Ndirò atdí ale-tù náadù ndirò wò àpbù ò rò, ndàti: «Yàrì ní Ìdhudu, atdítdò ma mózè ale. Nyìrì kà-tsù dhu.» ⁸ Ànyìrò rò tí, kòkòrì ábhàlì náandà tiyá nga, pbéti ìnzì adù atdí ale mà nála. Yèsù kèlè náadù i atdírdò abádhí-tí.

⁹ Pbirì dō rò abádhí ráwù ònà kàsùmi ò, Yèsù núuyá dhu abádhí tò ndàti: «Àpè nyàwe yà nyí nyàla dhu atdí ale tò màti, ràrà àhù ima, Ìndrù t'ídhùnà, ma mí mingbè dhu ò.»¹⁰ Ní abádhí náalù wò fìyò ka kùyanà dhu dōya ò, àzembè i i dhu òngù tsùyá nzínziya ò rórò, 'àmbe àtìna dō: «Ìndrù rí ndingbè òve-bvù rò dhu-tì ní àdhu?»¹¹ Wò dhu-dzidò, abádhí níwù dhu Yèsù-tsù 'àti: «Ádhu Músà bhà Ùyátá tó màlímò náarátina, Èliya ràkà pé ndirò angyi ní'ì?»¹² Ní Yèsù adù dhu abádhí tò ndàti: «Obhó tí, Èliya náká wà ndàdu ndi angyi, ndàrà kórò dhu-nyiti nóhù* . Pbéti, ádhu Kágàwà bhà Andítá náarátina átò Ìndrù t'ídhùnà rabáya àpè abho, kadù itsìna nónzi ní?»¹³ Pbéti, ma mí dhu òvo fùkù: Èliya bhèyi atdí ale níra wà àhù, Ìndrù ràdù àvu rónà i òzè dhu bhèyi* , ádhàdhì Andítá nóvò kà dō dhu bhèyi.

† **8:28** 8.28 Èliya ní'ì mbèmbè ìmbò miyá ato ò angiyà rò Yèsù tò. Ndirò, Pbhàhùdí ongonà inga ìrè kà riraya angiyà rò Masiya tò (Màl 3.23). ‡ **8:34** 8.34 Pbiindà mùsàlabhà nàno Ìndrù rí dhu-tì ní, ndi ale rí ndà'ù ndàbà àpè ádhàdhì Yèsù abà àpè dhu bhèyi dhu. * **9:11** 9.11 Màl 3.23 * **9:12** 9.12 Màl 3.24 * **9:13** 9.13 Mrk 6.14-29; Yüw 1.19-27

Yèsù rí nzére-alafi ípǎ ò ìnzí aróte, ìnzí ndàdù inga ìrì ngbángba ò rò dhu (Màt 17.14-21; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Yèsù mà kǒkò ìbhàlì màrà níwú ùvò ngùkpá ábhàlì-tí. Ní abádhí náala ádrùngbà ihé-yà ì ábhàlì-ngbò nàkpòrò ró. Ndirò Mùsà bhà Ùyátá tó màlímó náadù òkò 'ámbe 'àgò dǎ abádhí màrà. ¹⁵ Ní, ìndrù níitdègu Yèsù nálà, ní idho nùukò abádhí atídǎ, 'adù òte 'òwù Yèsù nátsè. ¹⁶ Yèsù adù dhu ìvù p̀bìndà ábhàlì-tsù ndàti: «Ádhu abádhí màrà nyí nyí nyàgò dǎnà?» ¹⁷ Ní ihé-yà nzinzi ò atdí ale náadù dhu àdu kà tó ndàti: «Màlímó, mà mìrà idhùdu nà funu ò. Nzére-alafi yà kàbhù arí ìnzí ràmbe òte dǎ ní rí'ì kà ò. ¹⁸ Kóró ngari ò, ndi nzére-alafi níwà dhu kà rǎ ró, kàrí kà-ònga níbvù obvò, isó-yà rùp̀bò ndì liná, ràdù àmbe kùna nátrí dǎ, kàngbò ràdù ndífiri ndidzò. Ní mà màvi p̀bùkù ábhàlì rípfo ndi nzére-alafi kà ò rò, p̀bètù abádhí nádu nzá kà-lèrà nónzi.» ¹⁹ Ní Yèsù adù dhu núnò abádhí tó kpangba ndàti: «Hàkà! Nyí ìmbà a'uta nà alé! Àlè kokoya nyí màrà ìfe kàsùmí tí tǎtǎdǎ? Mà mí fùkù dhu-dzi nǒndù ràrà àhu ìfe idho tí? Nyiwù ndi ngbángba nà tídu ò.» ²⁰ Ní kà kadù ìvù kà nà Yèsù-tí'ò. Ùrò rò tí, wò nzére-alafi níitdègu Yèsù nálà, ní kiyà ndi ngbángba-ònga obi nyú nà, ràdù ìtsi obvò, ràmbe ndùbolo dǎ adzi ò, isó-yà ràdù ndùp̀bò liná. ²¹ Yèsù adù dhu ìvù kà t'ábanà-tsù ndàti: «Wò dhu ópè ndi ìngbàtǎngá kà rǎ?» Kà t'ábanà náadù dhu àdu ndàti: «Ádì kadi ngbángba nyú tí rǎrò. ²² Ndirò ìbì-gùna nyú, nzére-alafi náari kàbhù ràwà ndi kàzu ò màtí, ndirò idha ò màtí, ndíní óvè tí. Ní, ìmbà màtí dhu ì'ì, ndi dhu ònzi nyí nyádù nání, ábà ìzu dǒkà nyonzi dzúnaka.» ²³ Yèsù adù dhu àdu kà tó ndàti: «Nyí p̀hàní àtina, ndi dhu ònzi nyí nyádù nání? Kóró dhu ràdù àkà a'uta nà rí'ì ale tó.» ²⁴ Ní ànyirò rò tí, wò ngbángba t'ábanà náafà ndi ndàti: «Ìnè mà mí'ì a'uta nà! Ní ónzi dzánàdu nyitǎ ka!» ²⁵ Wò dhu-dzidǎ, Yèsù ala ihé-yà tiya ò ritse ró. Ní kàdù òrù ndi nzére-alafi dǎ, ndàti kà ní: «Yà ngbángba nábhù arí ìnzí ràmbe òte dǎ, ndirò ìnzí ràmbe nga níri dǎ nzére-alafi, mà màtina nyí ní: «Áhù yà ngbángba ò rò, ndirò àpé nyadù nyí tǎtǎdǎ kà ò.»» ²⁶ Ní wòrì nzére-alafi náakù, ndiyà wò ngbángba-ònga obi nyú nà, ndàdù àhu kà ò rò. Wò ngbángba níli ndi iwà òvè ale bhèyi, ànyirò ì'ì ábhò ale ràdù àmbe àtina dǎ: «'fwa òvè.» ²⁷ P̀bètù, Yèsù náadù kàlu ótsúna ró, ndivà, ridè.

²⁸ Yèsù níitdègu ndàdù idza, kàbhà ábhàlì ràdù 'òtù óyá kà màrà, ní abádhí adù dhu ìvù kà-tsù 'àti: «Ádhu ìnzá mà mìpfo wò nzére-alafi ní?» ²⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó ndàti: «'Inzi vurò dhu ràdù wòrì nzére-alafi-tidò nípfo. P̀bètù kípfo ràdù ní ìtsòta kèlè.»

Yèsù rí ndi ndóvè kòtdù ndi, ndàdù ndingbè dhu nǒvo tǎtǎdǎ dhu (Màt 17.22-23; Luk 9.43b-45)

³⁰ Wò dhu-dzidǎ, Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì màrà níwà ì ànyirò rò, 'adù ùda Gàlìlaya tó p̀biri òna ná. Kàzè nzá kuni ìngborò màtí ì'ì p̀bìndà ábhàlì màrà dhu. ³¹ Obhó tí, kàmbénà dhu ùdhe dǎ abádhí tó, ndàmbe àtina dǎ abádhí ní: «Ka kí mìpǎ, ìma Ìndrù t'ídhunà, kàbhù mà ìndrù-fó. Ní ì ale rí mohò, kadù mǎtdù. Ndirò ìbhù idho dzidǎ, mà màdù mìngbè ìngbè.» ³² P̀bètù, wòrì òte náalù ìnzá kǒkò ábhàlì-dò, ndirò abádhí adù kà-tsù ì'ì dhu òngù dhu-òdò nónzi ònzi tí.

Ábhàlì nzinzi ò ádrùngbàle nyú ròsè ní àdhi? (Màt 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì màrà náawù ùvò Kàpèrnàwumù tí kátina kígò ò. Ní, idzá ì'ì rǎrò, Yèsù níwù dhu p̀bìndà ábhàlì-tsù ndàti: «Ádhu nyí nyúbhi nyàgò rǎ dǎnà otu ò?» ³⁴ P̀bètù abádhí náadù ìnè ìnè tí. Obhó tí, otu ò, abádhí ubhìná 'àgò rǎ nzinziya ò, ndíní ì'ì uní tí ádrùngbàle ròsè nzinziya ò rǎrì àdhi. ³⁵ Ní Yèsù adù obvò, ndàdù atdí kumi dǎnà óyò nà ábhàlì núnzi, ndàdù àtina abádhí ní: «Ndi ale náapè ndòzè ndi'ì wemberè t'ále tí, ní ndi ale àkà ndi'ì kóró ale tó arádi olù ale tí, ndàdù ì'ì kóró ale tó arí kasu ònzi ale tí.» ³⁶ Tǎtǎdǎ, kàdù àkè ngbángba nídyi, ndili ridè abádhí-ònzi. Kídyi ndi ngbángba ndàtdù, ndàdù àtina p̀bìndà ábhàlì ní: ³⁷ «Yàri ngbángba bhèyi atdí ngbángba náko okúdu dǎ rò ale, nádu ì'ì iwà ìma náko ale. Ndirò ìma náko ale náko ìnzá ìma kèlè, p̀bètù kàko ìma nívi ale àtò.»

Ìmbà rí'ì àlè tó òmvù tí ale ní àlè-tí'òná rò rí'ì ale (Luk 9.49-50)

³⁸ Yùwanì náati Yèsù ní: «Màlímó, mà màrà atdí ale nzére-alafi nípǎ rí ìndrù ò rò óvònu rǎ ró. Ní mà màtsù mìsò ndi dhu kà tó, ìnzí ndi ale náarùbhi atdìkpá àlè màrà nídhuní.» ³⁹ P̀bètù, Yèsù adù dhu àdu ndàti: «'Inzi nyisò ndi dhu kà tó, ìnzí ìndrù ràdù wíwí nónzi óvòdu rǎ, ndàdù òte nzére ìma ní kòmbómí tí nídhuní. ⁴⁰ 'Inzi ndi ale náapè

í'í àlè tó òmvù tí, ní ka ní àlè-tí'òná rò rí'í ale. ⁴¹ Obhó tí, ma mí obhó dhu núnò fùkù: idha mà nábhù rí nyíòmvù Krístò bhà ale tí nyí nyí'í dhu-okú dò rò ale, náadiya nzi inzá ndi ndàbà p̀b̀indà perè rórò.»

*Nzérénga rórò dhu àkà kòdò ale dhu
(Mát 18.6-9; Luk 17.1-2)*

⁴² Yèsù adù àtìna t̀d̀ít̀d̀ò: «Yà ma ná'ù nzónzo nzinzi ò at̀d̀í ngbàngba mà nábhù rí ròtsù nzérénga ò ale-tù, dhu òfò nga mbèyi nyú kosò dhu ò'ù ka karí dóná odu-ba, kadù ndi ale nídò àdrùngbà r̀èr̀è ò. ⁴³ Dhu apé í'í otsúnú náarí nyabhù nyòtsù nzérénga ò dhu tí, ní ótdì ka. Dhu òfò nga at̀d̀íd̀ò indù, nyòtsù at̀d̀í otsúnú ná dhòdhòdhóngà tó ípírònga ò, ròsè óyò otsúnú ná nyi nyará inzi aráve dhòdhòdhónganà kàzu ò dhu dóná. ⁴⁴ [Ányì, ale-ngbò nónyu rí r̀ìp̀b̀à ndi asa náarí nzi ève, ndirò ányì kàzu náarí nzi ève akekpá matí.] ⁴⁵ Dhu apé í'í p̀f̀ònu náarí nyabhù nyòtsù nzérénga ò dhu tí, ní ótdì ka. Dhu òfò nga nyòtsù at̀d̀í p̀f̀ònu ná dhòdhòdhóngà tó ípírònga ò, ròsè óyò p̀f̀ònu ná ka kí nyobvù inzi aráve dhòdhòdhónganà kàzu ò dhu dóná. ⁴⁶ [Ányì ale-ngbò nónyu rí r̀ìp̀b̀à ndi asa náarí nzi ève, ndirò ányì kàzu náarí nzi ève akekpá matí.] ⁴⁷ Ndirò, dhu apé í'í at̀d̀í nyìkpónu náarí nyabhù nyòtsù nzérénga ò dhu tí, ní itù ka nyobvù. Dhu òfò nga nyòtsù òrù-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò at̀d̀í nyìkpónu ná, ròsè óyò nyìkpónu ná ka kí nyobvù inzi aráve dhòdhòdhónganà kàzu ò dhu dóná. ⁴⁸ Ányì ale-ngbò nónyu arí r̀ìp̀b̀à ndi asa náarí nzi ève, ndirò ányì kàzu náarí nzi ève akekpá matí* . ⁴⁹ Obhó tí, Kàgàwà nú'oya kórò ale kàzu ní rilà nyìkpóna ò, àdhàdhì ka karí perè tí ka kùbhòna kà tó dhu nú'ò iko ní rilà kà-nyìkpó ò dhu bhèyi* .

⁵⁰ Iko ní idzi dhu nyú. P̀b̀èt̀ù, iko-òvù náapè iku, ní ka kádù kàbhù ròkyè àdhu ní t̀d̀ít̀d̀ò? Nyàbhù òvùku rí'í iko ní ka kòsì dhu-òvù náarí'í dhu bhèyi, nyòkò màràngà ò nzinzi ò.»

10

*Yèsù rí dhu ùhè kpatsìbhále mà rí 'àbhà p̀b̀indà tsìbhále ná dhu d̀d̀ dhu
(Mát 19.1-12; Luk 16.18)*

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù níwà ndi Kàpèrnawumù rò, ndàrà Yùdeyà tó p̀b̀iri ò, ndàdù àda Yòròdanì tí kátina idha-akpà-adzè. Ní, àbhò ihé-yà náadù 'undu kátì t̀d̀ít̀d̀ò, kà ràdù dhu òpè ndùdhe t̀d̀ít̀d̀ò fíyò yà bilinganà ndi ndarònzina dhu bhèyi.

² Ní ngúfe P̀b̀àfàrisáyò níwú kà ì ndí'í ì omvù tí káfi. Abádhí níwú dhu Yèsù-tsù àti: «Músà bhà Èyatá návi tí wà kpatsìbhále ròdhò p̀b̀indà tsìbhále ndàdù òdinà?» ³ Ní Yèsù adù dhu ìvu abádhí-tsù ndàti: «Ádhu Músà bhà Èyatá núnò fùkù ndi dhu d̀d̀?» ⁴ Abádhí adù àtìna: «Músà náati, kpatsìbhále r̀àràd̀à ùbhátá tó bhàruwà náandi, ndàbhù ndi p̀b̀indà tsìbhále-fò, ndàdù kòdì* .»

⁵ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Músà náandi wòrì Èyatá fùkù odù afíku náaró'ò dhu-okú dò rò. ⁶ P̀b̀èt̀ù mùhàngù ò rò, Kàgàwà náanzi kórò dhu nanganí, kánzi kpatsìbhále mà tsìbhále ná* . ⁷ Ní ndi dhu-okú dò rò, kpatsìbhále ràdù àbanà mà íyànà mànà nùbhà, 'adù òwu 'ungbò at̀d̀ìkpá p̀b̀indà tsìbhále mànà, ⁸ abádhí óyò rò ràdù òngo at̀d̀í ale tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhí ní nzi óyò ale t̀d̀ít̀d̀ò, p̀b̀èt̀ù abádhí nòngò iwà at̀d̀í ale tí. ⁹ Nírò, dhu àkà zidà at̀d̀í ale mà rùtu Kàgàwà ùngbò ale-ònga.»

¹⁰ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà p̀b̀indà àbhàlì mànà níit̀d̀ègu 'adù idza, ní kàbhà àbhàlì náadù dhu òngù kà-tsù t̀d̀ít̀d̀ò ndi dhu d̀d̀. ¹¹ Ní, Yèsù adù àtìna abádhí ní: «At̀d̀í kpatsìbhále náapè p̀b̀indà tsìbhále nòdho, ndàdù ngàtsi tsìbhále nídyi, ní ndi kpatsìbhále nónzi wà m̀nyòni, ndàdù dhu àfa angyi p̀b̀indà tsìbhále-ònzí. ¹² Ndi dhu bhèyi tí, at̀d̀í tsìbhále náapè p̀b̀indà kpatsìbhále nùbha, ndàdù ndòkù ngàtsi kpatsìbhále tó, ní ndi tsìbhále nónzi wà m̀nyòni.»

*Yèsù rí nini nzónzo násò dhu
(Mát 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ At̀d̀ìku, indrù níwú nzónzo ná Yèsù-tí'ò, ndí'í kùlì tí otsúnà d̀yà, ndàdù àsonà. Ní Yèsù bhà àbhàlì náadù òrù òrù tí ì ale d̀d̀. ¹⁴ Ní, wò dhu ndi ndàla rò, Yèsù-ònga náadù ndi wà p̀b̀indà àbhàlì rò, ndàdù àtìna abádhí ní: «Nyùbhà nzónzo riwù tidu ò, inzi nyètò abádhí-tsù. Obhó tí, òrù-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi ní abádhí bhèyi ì náli ale tó. ¹⁵ Ma mí obhó dhu núnò fùkù: inzi rí òrù-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi nàkò ngbàngba náarí dhu àkò dhu bhèyi ale, náadùya nzi otsù ányì

* 9:48 9.48 Ìsa 66.24

* 9:49 9.49 Law 2.13

* 10:4 10.4 Tòr 24.1

* 10:6 10.6 Ọpt 1.27; 2.24

akekpá màtí.» ¹⁶ Wò dhu-dzidò, kádù nzónzo númbo, ndèlì otsúna dòyá, ndàdù abádhí náso.

*Yèsù mà rǒtè atdí ònzitále nà dhu
(Màt 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Yèsù níitdègu isì otu ò ndámbe àrà dǒ, ní atdí ale níku ongu tí kà-tí'ò. Kítsi ndòkò otduyàna dǒ Yèsù-ònzí, ndàdù dhu ivu kà-tsù ndàti: «Ídzi Màlímò, ádhu ndí àkà mǎnzí ndíní ma mabá tí dhòdhòdhóngá tó ípirǒnga?» ¹⁸ Ní Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Ádhu nyí nyí manzí idzi ale tí nǐ? Ìmbá idzi ale rǐ'í atdí màtí, pbétù Kàgàwà kèlè atdíró. ¹⁹ Nyí nyàni wà Kàgàwà bhà Ùyátá: <dhu àkà nzá nyohò abvo, dhu àkà nzá nyonzì m̀nyòni, ndirò dhu àkà nzá nyonzì ogbo. Dhu àkà nzá nyadi títò tó ngàmbi tí odhìnu rǒ, ndirò dhu àkà nzá nyugu ngùkpá ale tó dhu wtrátá ò. Dhu àkà nyifu àbànu mà íyànu nà.» ²⁰ Wò ale náadù dhu ádu Yèsù tó ndàti: «Màlímò, ma mífu kòkòrí Ùyátá kóró rǒpè ndí idú ngbàngba ò rò.» ²¹ Ní Yèsù adù kàndà àzè nyú nà, ndàdù àtìna kà nǐ: «Atdí dhu ní ndí rànù ndí nùbhà: Àrà, nyadù kóró nyí nyarí'í nà dhu núdzi, nyadù nyí nyòngyè fùrangà núnndò nàkùtále tò, ndí dhu bhèyi ní ndí nyí nyabáyá ònzi òrù-akpá ò. Wò dhu-dzidò, ádù nyira, nyadù owùdu nàngu.» ²² Pbetù wò ale níitdègu wò ote nàri, ní kànyì-ònga náadù ífà ífà tí, ndàdù àrà izu nyú nà, ábhò ònzí nyú nà ndí ndí'í dhu-okú dò rò.

²³ Ní, Yèsù náandà tiná nga, ndàdù àtìna pbìndà ábhàlì nǐ: «Ònzitále rǒtsù Kàgàwà bhà Idzi ò dhu ní odú dhu nyú!» ²⁴ Ní, idho núuko ábhàlì atdíidò nyú wò dhu ì ìrì rò. Pbetù, Yèsù adù àtìna tdítò abádhí nǐ: «Pbànínzò, òrù-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi ò ka kòtsù dhu ní odú dhu nyú. ²⁵ Ngàmiyá rǒtsù ndàdà sindani-bhu ònà dhu rǐ'í isó nyú. Pbetù ònzitále rǒtsù òrù-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi ò dhu rǐ'í odú nyú ròsè.» ²⁶ Idho náadù ábhàlì núko atdíidò nyú ròsè angyi ì'ina dònà, abádhí ràdù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziyá ò, 'ámbe àtìna dó: «Olu, ádhi nyú ndí ògà ràdù ògù?» ²⁷ Ní, Yèsù andà pbìndà ábhàlì, ndàdù àtìna abádhí nǐ: «Ìndrù tó ndí dhu rǐ nzi ádù àkà, pbétù Kàgàwà tó kà ràdù àkà àkà. Obhó tí, Kàgàwà tó kóró dhu náari àkà àkà.»

²⁸ Nírò ní ndí Péterù apè ote ndàti kà nǐ: «Íri, mà múbhà kóró dhu, màdù owùnu nungu.» ²⁹ Ní, Yèsù adù dhu ádu kà tó ndàti: «Ma mí obhó dhu nuno fùkù: atdí ale mà náapè pbìndà idza, adóna, awéna, íyàna, àbanà, pbìndà nzónzo mà, pbìndà onzibvu màna nùbha okúdu dò rò, ndirò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù-okú dò rò, ³⁰ ní yà kòmbí àlè kí'í ònà kàsùmì ò, kábáyá idza, adóna, awéna, ayína, inzo, onzibvu màna atdí miyá-gàna ròsè, kadù àvu rónà átò. Ndirò olù rírá kàsùmì ò, kádùya dhòdhòdhóngá tó ípirǒnga nábà. ³¹ Pbetù, ábhò ale yà kòmbí arí'í wemberè tí, nóokoya olù ale tí. Ndirò yà olù ale tí arí'í kòmbí ale nóokoya wemberè t'ále tí.»

*Ibhù rí kisè nǐ, Yèsù rǐ ndí ndòvè, kotdù ndí,
ndàdù ndingbè dhu nòvo dhu
(Màt 20.17-19; Luk 18.31-34)*

³² Ndi kàsùmì ò, Yèsù mà pbìndà ábhàlì màna ní'í Yèrùsàlemà ò úpo ònà otu ò. Ní, Yèsù náadi ndámbe àrà dǒ angyi abádhí tò. Ní idho núuko kàbhà ábhàlì atdíidò, ndirò kà-dzidò ríwu ale náadù ì'í odo nà. Ní Yèsù náanzi atdí-kumì dònà óyò nà ábhàlì tina ò tdítò, ndàdù ndòpè ndàwe rónà rí ndònzí inzà òtrò kàsùmì ò dhu fíyò. ³³ Káti abádhí nǐ: «Nyiri dhu, kàni àlè kúpo Yèrùsàlemà. Ní ànyí, ka kí Ìndrù t'Ídhùnà nàbhù pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Mùsà bhà Ùyátá tó màlímó màna-fó. Abádhí rǐ anya òtdí kà-dò ndíní ka koho tí, ndirò abádhí rǐ kàbhù ínzi ní Phàyàhúdí-fó. ³⁴ I ale rǐ kà gàyá nónzi, ì rùso isó kà-dò, 'ùvi ka asé nǐ, 'adù kòhò, kadù kòtdù. Ndirò, ibhù idho dzidò, kádùya ndingbè.»

*Yàkòbhò mà Yùwanì nà rǐ ádràngbànga nónzi Yèsù-fó dhu
(Màt 20.20-28)*

³⁵ Wò dhu-dzidò, Zèbèdayò bhà inzo, Yàkòbhò mà Yùwanì nà níiwú Yèsù-tí'ò, àdù àtìna kà nǐ: «Mà mòzè nyonzì funú mà mǎnzina dhu fàkà.» ³⁶ Ní Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Ádhu nyí nyòzè mǎnzì fùkù?» ³⁷ Ní, abádhí adù dhu ádu kà tó àti: «Pbàkù Idzi tó ádràngbànga tó awáwè ò nyí nyòtsù nínganí, nyí nyabhùya mà mòkò tinú, atdí ale ràdi indú fangà dònà rò, ngàtsi ale ràdù àdi ígù dònà rò.» ³⁸ Pbetù Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Nyí nyàni nzá wò nyí nyònzì dhu. Nyí tí àdù yà mà mómuvàna àpè tó kópá-tsù nómvu òmvù? Ndirò nyí tí àdù yà mà málùna àpè tó bàtizò nálù àlù?» ³⁹ Ní abádhí adù dhu ádu kà tó àti: «Ònzi mà màdù lè màna nónzi.» Ní Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Obhó tí, òmvù nyí nyòmuvàya mà mómuvàna àpè tó kópá-tsù, nyàdù mà málùna àpè tó bàtizò nálù. ⁴⁰ Pbetù, Ìndrù níli ka kí ràdi idú fangà dònà rò, ndirò idú ígù dònà rò dhu ní nzi òtèdu. I ngari ní Kàgàwà náabhòlò ka fíyò ale tó.»

⁴¹ Wò dhu ì rì rò, atdí-kumi ngùkpá ábhàlì náadù àkò àkò tí Yàkòbhò mà Yùwanì nà rò. ⁴² Ní Yèsù adù abádíhí nánzi kórò, ndàdù àtìna abádíhí nì: «Nyí nyúni wà yà indrù ùnda rí dhu tí ka kátina ale náaradù 'à'ε yà ì úndana ale dó tí dhu. Ndirò, nyí nyúni wà indrù dó ádròdrò ale tí ka kátina ale náaradù òko 'ámbe òbiya kèlè nívi dó indrù tò dhu. ⁴³ Pbéù, dhu àkà nzá ndònzì ndì wò ndì bhèyi nzínziku ó. Atdí nzínziku ó ale náapè ndòzè ndì'ì ádrùngbàle tí, ní kàkà ndì'ì fùkú kasutále tí. ⁴⁴ Ndirò, atdí nzínziku ó ale náapè ndòzè ndì'ì wemberè t'ále tí, ní kàkà ndì'ì kórò ale tò ino tí. ⁴⁵ Obhó tí, ima Indrù t'ídhùnà, ma mira nzá ndínì ma mabhè tí indrù rònzì kasu idù, pbétù ma mira indrù-kàsù ma monzi tí, madù pbàkà ípirònga nábhu kórò ale nùwù tí.»

Yèsù rí Bàràtimayò tí kátina ndùmùndùmú nígù dhu
(Mát 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà níwú ùvò Yèrikò tí kátina kígò ò. Ní ndì kígò ò rò abádíhí rùvò pbìndà ábhàlì mànà, ndirò ádrùngbà ihé-yà mànà ònà kàsùmì ó, atdí ndùmùndùmú Bàràtimayò tí kátina, Timayò t'ídhùnà, náadù otu-igi dó ndàmbe dhu núnzi dó indrù-fó. ⁴⁷ Ní, kítdègu dhu níri Yèsù, Nàzàreti ó ale rari wò rírá, ní kápè ndükù, ndàmbe àtìna dó: «Yèsù, Dàwudi t'ídhùnà, ábà izu dùdú!» ⁴⁸ Ábhò ale náambénà òrù dó kádò ndínì kìnè tí. Pbéù, kádù àdi ndàmbe ukú dó àri nyú tí títídò, ndàmbe àtìna dó: «Dàwudi t'ídhùnà, ábà izu dùdú!» ⁴⁹ Ní Yèsù adù ide, ndàdù àtìna: «Nyánzi pé ka!» Ní abádíhí náadù wò ndùmùndùmú nánzi, 'adù àtìna nì: «Òtù afinu! fva nyi, kani kà rí nyanzi!» ⁵⁰ Ní kábvù pbìndà òrù mēdzarè, ndàdù ndìbè ndidè, ndàdù àrà Yèsù-tí'ò. ⁵¹ Ní Yèsù níwú dhu kà-tsù ndàti: «Ádhu nyi nyòzè monzi indù?» Ní wò ndùmùndùmú náadù òtè kà tò ndàti: «Màlimó, ma mòzè mala nga títídò.» ⁵² Ní Yèsù adù àtìna kà nì: «Àrà, iwà pbùkù a'uta nígù nyi.» Ní ànyìrò rò tí kádù nga nópè ndàla, 'adù òwu atdí otu ó Yèsù mànà.

11

Yèsù ròtsù Ádrùngbà kamà bhèyi Yèrùsàlemà tò kígò ò dhu
(Mát 21.1-11; Luk 19.28-40; Yùw 12.12-19)

¹ Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà rí Yèrùsàlemà tò kígò nìndù ònà kàsùmì ó, abádíhí náawù ùvò íkyèrò Bètèfagè mà Bètànìyà mànà tí kátina pbangá nzo tí. I pbangá nzo nì'ì Mizèyituni tò pbirì-ongò rò. Ní Yèsù avi pbìndà ábhàlì nzínzi ó óyó ale, ² ndàdù àtìna abádíhí nì: «Nyòwu wò angyi rí'ì fùkù pbanga ò. Ní ànyì nyí nyòtsù rórò tí, nyí nyí atdí kayinò-ngba nótù òsò ka kòsò rò, yà inzà atdí ale mà nápè ùbhi dònà angyi. Ní nyànga ka, nyàdù iwu na írò. ³ Ndirò, atdí ale mà níwúna gukyè dhu tsùkú ndàti: «Ádhu nyí nyí wò dhu ònzì okúna dò rò?» Ní nyí nyadùna àtìna ndì ale nì: «Ádrùngbàle rí kátdyù nóho, ndirò kà rí kádù kòmbí tí.» »

⁴ Ní abádíhí náadù òwu, 'adù kayinò-ngba nótù irí, tsàtsù tí ka kòsò ngudhà-bidò rò. Ní abádíhí adù kànga. ⁵ Ngúfe ale, wò ànyìrò ì'ì ale nzínzi ó, níwú dhu abádíhí-tsu' àti: «Ádhu wò nyí nyónzina? Ádhu nyí nyí wò kayinò-ngba nungá nì?» ⁶ Ní kòkò óyó ábhàlì náadù yà Yèsù òvòna fíyò òtè kèlè nádu abádíhí tò, kadù abádíhí nùbhà ròwù. ⁷ Abádíhí níwú wò kayinò-ngba nà Yèsù-tí'ò. Abádíhí adù ròyá òrù mēdzarè nùwà, 'ùhu ndì kayinò-ngba dó, Yèsù ràdù àdi dònà. ⁸ Ibí ale náadù ròyá òrù mēdzarè nùwà, 'ùhu otu ó. Ndirò ngùkpá ale náadù yà inga ó ì à' à' àwà-dòkà nùhu otu ó. ⁹ Ní, yà angyi rówu Yèsù-ònzì ale mà, kòwù ó ríwu ale mànà náambénà ukú dó 'àti:

«Hòsanà*!

Ádrùngbàle Kàgàwà nàkà ndàso òvòna rò rírá ale!

¹⁰ Kàgàwà nàkà ndàso yà rírá àlè t'ábanà, ádrùngbà kamà Dàwudi bhà Idzi!

Hòsanà òrù-akpá ò arí'ì Kàgàwà tò*!

¹¹ Ní Yèsù náara àhu Yèrùsàlemà tò kígò ò, ndàdù òtsu Kàgàwà bhà idza. Ní, tiná rí'ì kórò dhu ndì ndàndà dhu-dzidò, abádíhí náadù ùvò 'òwù pbìndà atdí-kumi dònà óyó nà ábhàlì mànà Bètànìyà tí kátina pbanga ò, inga rírá ndínì ndatí tí nídhunì.

Yèsù rí inzi aró'ò mùtini tí kátina itsu nófù dhu
(Mát 21.18-19)

¹² Tsùtsà nínaganí, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà rùvò Bètànìyà rò ònà kàsùmì ó, Yèsù nì'ì àwù nà. ¹³ Ní itse rò, kàla mùtini tí kátina itsu atdídò bina nùkù rò. Ní kádù àrà ndì itsu dò nga nàndà, ndínì ndotù tí itsu-kpò kádò. Ní íkyèrò ndì ndàrà àhu ndì itsu-tí rò, kátù kà-bí kèlè, ndì kàsùmì nì'ì inzi ndì itsu-tidò náaró'ò ònà nídhunì. ¹⁴ Ní Yèsù atè wò

* 11:9 11.9 Pbhàyhúdí t'ávana ó, Hòsanà-tí nì: Igù má kòmbí. * 11:10 11.10 Zàb 118.25-26

itsu nǎ ndàtí: «Dhu àkǎ nzá atdí ale mà ròtò dènú ró’ò itsu-kpǒ ìngbàngá màtí!» Kàbhà ábhàlì náadù wò kùnò dhu níri.

*Yèsù rí Kàgàwà bhà idzá rò rí dhu núdží ale nódí dhu
(Màt 21.12-17; Luk 19.45-48; Yùw 2.13-22)*

¹⁵ Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì mànà náawù ùvò t̀dítd̀ò Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní kǎtsù Kàgàwà bhà idza, ndàdù ndòpè ndòdì ànyì-dzá rò rí dhu núdží ale. Kàránà f̀uràngà-ònga nùwè ka kí dòná rò mizá nót̀dì rǒ†, ndàdù àmbò núdží rí ale nòkò dòyá kitì náwà. ¹⁶ Ndirò kàránà nzi atdí ale mà nábhù rǒ rànò dhu dòná, ndùdà nà Kàgàwà bhà idza òna nǎ. ¹⁷ Ní kǎdù dhu ùdhe abádhí t̀ò ndàtí: «Hìlǎ Andítá ò, Kàgàwà ràtina: <P̀bàkà idza ka katiya itsòta-dzá tí kóró p̀bìrì ò ale t̀ò*.> P̀bétù nyí, nyí nyádù kùgèrè r̀ngò ogbotále náarí ’òtù ònà ngari tí*.»

¹⁸ Ní P̀bàkùhání tó ádròdrò ale mà Úyátá tó màlímò mànà níiri wò ndì ǹǹnzì dhu. Ní abádhí adù ’òpè ’ònè Yèsù nábhù ì í kohò ònà otu. Obhó tí, abádhí ambénà kòdò ònzì d̀ò, kóró ale nùkò rǒ idhò rǎrà kà rùdhèna dhu d̀ò dhu-okú d̀ò r̀ò. ¹⁹ Inga ràtì dhu-tsù d̀ò, Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì mànà náadù ùvò ’òwù Yèrùsàlemà r̀ò.

*Yèsù rí dhu ùdhè a’uta mà dhu t’úbàta mànà d̀ò dhu
(Màt 21.20-22)*

²⁰ Tsùtsà ǹnganì kùtsingánà, otu ò ’úda r̀rò, Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì mànà náala yà Yèsù ófúnà mùtini tí kátina itsu iwà òtdyù ivéna mànà r̀ò. ²¹ Ní Péterù adù yà Yèsù únòná ndì itsu ní dhu níre, ndàdù àtina kàni: «Màlímò, àndà pé yà nyí nyófúnà mùtini nót̀dyù wà atdíd̀ò dhu.» ²² Ní Yèsù adù àtina p̀bìndà ábhàlì ní: «Nyà’u Kàgàwà. ²³ Ma mí obhó dhu nùncò f̀ükù, atdí ale náapè atina yàrì p̀bìrì ní: <Ìngbè nyi uró r̀ò, nyadù àrà it̀sì ádr̀ngbǎ r̀èrè ò>. Ní, ìnzì kǎfí náapè ùguru, p̀bétù kà ràdù yà ndì ndùnò dhu r̀ì ndònzì dhu ná’ù, ní ndì dhu ràdù ndònzì ndì dhu bhéyi tí kà t̀ò. ²⁴ Ndì dhu-okú d̀ò r̀ò ní ndì ma mátina nyí nǎ, Kàgàwà-f̀ò nyí nyóonzina itsòta ò kóró dhu, nákà nyá’ù iwà nyí ràbà ndì dhu. Ní kà ràdù ndì dhu nábhù f̀ükù. ²⁵ Ndirò, nyí nyikò nyámbe nyítsò d̀ò Kàgàwà r̀ò ònà kàsùmì ò, nyí nyapè ì inè dhu nà afikù ò òdhìkù d̀ò, ní dhu àkà nyùbà ndì dhu kà t̀ò, ndìni òr̀ù-akpà ò arí’i Àbaku náadù tí f̀ükù afátá nùbà f̀ükù. [²⁶ P̀bétù, ìnzì nyí nyapè dhu nùba ngùkpà ale t̀ò, ní òr̀ù-akpà ò arí’i Àbaku r̀ì nzi àdù f̀ükù afátá nùbà f̀ükù akekpa màtì.]»

*Yèsù arí p̀bìndà kasu ònzì àdhi bhà ádr̀ngbǎnga tó obi nǎ?
(Màt 21.23-27; Luk 20.1-8)*

²⁷ Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì mànà náadù ì t̀dítd̀ò Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní Kàgàwà bhà idzá Yèsù r̀ubhi ònà kàsùmì ò, p̀bàkùhání tó ádròdrò ale mà, Mùsà bhà Úyátá tó màlímò mà, P̀bàyàhùdí tó p̀bàkùr̀ù mànà níiwù kà ì. ²⁸ Ní abádhí níiwù dhu kà-tsù ’àtì: «Kòkòrì dhu ǹǹnzì nyi nyá’í àdhi-tù r̀ò? Ádhi ádr̀ngbǎnga tó obi nábhù ìndù nyongò ì dhu ǹǹnzì nǎ?» ²⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí t̀ò ndàtí: «Ma mí atdí dhu kèlè níwù tsùkù. Nyí nyapè ndì dhu nádù idù, ní ma màdù yà ma marí ì dhu ǹǹnzì p̀bìndà ádr̀ngbǎnga tó obi ní ale nùndò f̀ükù. ³⁰ Ádhi Yùwanì níwì r̀ìrà bàtizò nùbho ìndrù t̀ò? Tí Kàgàwà, ndirò tí ìndrù? Nyàdu pé ka idù.» ³¹ P̀bétù abádhí náapè ’r̀è inga ǹnzìyia ò, ’ámbe àtina d̀ò: «Àlè kapè dhu àdù: <Kàgàwà ní ndì kà níwì>, ní kǎdùna dhu ivu àlè-tsù, ndàtì: <Olu, ádhu ìnzà nyí nyádù Yùwanì nùuno dhu ná’ù nǎ?> ³² Ndirò, àlè kapè àtina: <Ìndrù ní ndì kà níwì...>» Abádhí náambénà ihé-yà-òdò ǹǹnzì d̀ò, kóró ale nùuni dhu Yùwanì r̀arí Kàgàwà bhà obhónà nabi nyú nídhunì. ³³ Ní abádhí adù dhu àdu Yèsù t̀ò ’àtì: «Ìnzà mà màni.» Ní Yèsù adù dhu àdu ndàtí: «Ní’r̀ò, ima mà átò, ma mí nzi ì dhu ǹǹnzì ma marí ní obi nùncò f̀ükù.»

12

*Vĩnyò tó inga ò rí kasu ònzì òr̀òr̀ù kasutále tó mbóli
(Màt 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ T̀dítd̀ò, Yèsù náapè ndàwe òtè mbóli ò abádhí t̀ò ndàtí: «Atdí ale náazò v̀inyò tó inga, ndàdù ngbòna nákpòrò korowà ní. Kǎdù ndì v̀inyò-kpò nàhà ka kóngò ònà ìbhu ǹobhòlò, ndàdù ìni nòsì òdótále t̀ò. Wò dhu-dzidò, kǎdù ndì inga nùbhà kasu ònzì r̀ongo kà ò ale-f̀ò, ndàdù àrà abhi ò. ² Ní ndì v̀inyò-kpò nòpè ka kí ònà kàsùmì nákà r̀ò, kávi atdí p̀bìndà kasutále r̀àrà f̀indà ka kùtù v̀inyò-kpò-tsí náko ndì inga-kàsù ǹǹnzì arí ale-f̀ò.

† **11:15** 11.15 Fàrangà-ònga t’úwutátale ní’i yà P̀bàyàhùdí tó f̀uràngà r̀ò ràdù P̀bàrómá mà P̀bàgìrìkì mànà tó f̀uràngà nùwu ale. Ì f̀uràngà d̀ò rí’i ale-nyí-wòyò ní’i afátá P̀bàyàhùdí t̀ò. * **11:17** 11.17 Isa 56.7 * **11:17** 11.17 Yèr 7.11

³ Pbéù, abádhí náalú wò ka kiviná ale 'òngbù, 'àdù àdunà rònògò otsúna-kpa nà. ⁴ Ní, inga-àbadhi náavì ngátsì kasutále ràrà abádhí-tí'ò. Ní abádhí núuvì ndì ale-dò-tsirò, 'àdù dhu ùnò nì. ⁵ Inga-àbadhi náavì ngátsì ale tdítò ànyì, abádhí ràdù ndì-tsí nóhò. Ndirò, kùvì ibì ngùkpà kasutále ànyì, ní abádhí náavì atdídhená-tsí, 'àdù ngùkpàkà nókyè. ⁶ Ní, wò inga-àbadhi-fò arà òdì ní atdí kà 'ídhùnà yà atdíò kòzè kèlè. Ní kà ríku dònà rò nì, kávi ndì idhùnà abádhí ì, ndàdù inga nìrè affina ò ndàti: <Ífù abádhí rì idhùdu nífù.> ⁷ Pbéù, wò vinyò tó inga-kàsù nónzi arí ale náadù òte nzínziya ò 'àti: <Kòní inga-àbadhi tí ongoya olù ale ní wò. Kòwu kòho ka, ndínì ndì inga náadiya tí àlè tò.> ⁸ Ní abádhí náalú kà 'ídhùnà 'òhò, 'àdù abvòna nóbvù itse ndì inga ò rò.> ⁹ Ní Yèsù adù dhu ivu ndàti: «Ádhu nyú wò inga-àbadhi ràdù ònzìnà? Kà ràdù irà, ndòkyè wò inga-kàsù nónzi arí ale, ndàdù ndì vinyò tó inga nábhù ngùkpà ale-fò. ¹⁰ Nyí nyòzù tí nzá yà Kàgàwà bhà Andítá ò ka kándì dhu:

<Yà odu-dzà nòsì arí ale náabvù igi odu*, náadù òngo idza-pbidò nòdò arí odu tí.

¹¹ Kòní Ádrùngbàle Kàgàwà náanzì dhu, ndirò ndì dhu ní idhò rì indrù ùkò nì atdíò dhu*.>

¹² Ní Pbhàhúdí ò kámá náasù dhu ì rárì ndì Yèsù rì ì èno mbólí ò. Ní abádhí apè 'òmè Yèsù nálú ì í ònà otu, pbéù abádhí adù ihé-yà-òdò nónzi. Ní abádhí adù kùbhà, 'àdù òwu fíyò dhu nì.

Indrù rì dhu òngù Yèsù-tsù pàratà t'áfótá dō dhu
(Mát 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Pbhàhúdí ò kámá náavì ngúfe Pbhàfàrisáyó mà Hèròdè bhà ale mànà Yèsù-tí'ò, ndínì kà-ida-dò nidyi tí otèna ò. ¹⁴ Ní abádhí náawù, 'àdù àtànà kà nì: «Màlimò, mà múni wà dhu nyì rárì obhó dhu núno, ndirò nyì rárì nzì atdí ale-òdò mà nónzi. Obhó tí, nyì nyarí nzì indrù-nyì-kpa nándà, pbéù nyì nyarí Kàgàwà bhà otu núdhè indrù tò obhògà dō. Ní, àlè tó Úyátá návì tí àvì àlè rufò Romà tó pbirì ò kámá dō ádrùngbà kamà bhà pàratà? Ndirò, kèsò tí ka isò? Àlè tí adù kèfò ùfò, ndirò àlè tí nzì adù kèfò?»

¹⁵ Pbéù, òru tí abádhí òrù yà ì irèna affya ò dhu dhu ndì ndùni rò, Yèsù adù àtànà abádhí nì: «Ádhu nyí nyí afidu númvù nì? Nyibho pé atdí fùrangà-kpò fudu ò, ndínì mandá tí.» ¹⁶ Ní abádhí náadù iwu fùrangà-kpò nà atdí Yèsù-fò ò. Yèsù adù dhu ivu abádhí-tsù ndàti: «Yà ka kòbhòlò nyina-wòyò, kadù òvòna nándì ale ní àdhi?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tò 'àti: «Kámá dō ádrùngbà kamà Kàyisara.» ¹⁷ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ndi dhu bhèyi kà rí'ì rò, nyùbho kámá dō ádrùngbà kamà Kàyisara bhà dhu-tsí Kàyisara tò, nyàdù Kàgàwà bhà dhu-tsi núbho Kàgàwà tò.» Wò dhu bhèyi Yèsù àdu dhu náadù abádhí àbhù idhò ràkò atdíò.

Pbhàsàdukáyó rì dhu òngù Yèsù-tsù ùvùvè ale núungbeya ì dhu dō dhu
(Mát 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ Wò dhu-dzidò, ngúfe Pbhàsàdukáyó níwù Yèsù-tí'ò. Abádhí ní ndì arátina ìnzì ùvùvè ale rùngbeya ì òve-bvù rò. Ní abádhí níwù dhu Yèsù-tsù 'àti: ¹⁹ «Màlimò, Músà náandí dhu yà dhu bhèyi fàkà: <Atdí ale t'ádònà náapè òvè, ndàdù tsibhále núbhà ìmbà atdí ngbàngba nà màtì foná, ní dhu àkà ndì ale rùndu adònà ùbhà abvo-àyi-tsù, 'àdù nzónzo nódhì nà yà òvòvè adònà-òvò dō*.>

²⁰ Ní, atdí ale ní'ì kpabhínzo nà àrùbhù. Ní sengba náambà tsibhále, ndàdù òvè ìnzì ndùbhà atdí ngbàngba mà. ²¹ Ní kà lutìná kpatsibhíngba náadù wò abvo-àyi-tsù núndu, ndàdù òvè àtò ìnzì ndùbhà atdí ngbàngba mà. Ndi dhu náanzì ndì ndi dhu bhèyi tí ìbhù rì kisè kpatsibhíngba rò. ²² Ní kóró kòkò àrùbhù kpabhínzo wò tsibhále númbà ndì fíyò, núuvè kóró ìnzì ùbhà atdí ngbàngba mà. Abádhí núve kóró dhu-dzidò, wò tsibhále náadù òvè àtò. ²³ Ní kòmbì, kóró ùvùvè ale rì 'ùngbè òve-bvù rò níngani, wòrì tsibhále ní'íya àdhi bhà? Obhò tí kóró kòrò àrùbhù kpabhínzo núumbà wò ì ndì tsibhále nà.» ²⁴ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyí nyùwì wà fùkú irèta ò: nyí nyèni nzá Kàgàwà bhà Andítá núndò dhu mà, ndirò nyí nyèni nzá Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó òbí mà. ²⁵ Obhó tí, ùvùvè ale rì 'ùngbè òve-bvù rò níngani, kpabhále mà vèbhále mànà tsùmbàya nzì ì, pbéù abádhí nòokoya Kàgàwà bhà màlàyiká náaróko òrà-akpà ò dhu bhèyi. ²⁶ Ndirò, yà ùvùvè ale rì 'ùngbè òve-bvù rò dhu dō, nyí nyàpè tí nzá atdí ngari nòzù Músà bhà Andítá ò, yà kàzù ròrù rònà ìnzì rògbe ròrò kàdzùmbà dō? Ànyìrò nga ní ndì Kàgàwà atí Músà nì: <Ima, Ima ní Àbràhamù bhà Kàgàwà, Ìsakà bhà Kàgàwà, ndirò Yàkòbhò bhà Kàgàwà*.> ²⁷ Yèsù adù àtànà tdítò: «Kàgàwà ní nzì ùvùvè ale tò

* 12:10 12.10 Odu ritèna ní Masiya * 12:11 12.11 Zàb 118.22-23 * 12:19 12.19 Tòr 25.5-10 * 12:26 12.26 Uvt 3.1-6

Kàgàwà, pbètù ka ní ípírò rò arí'í ale tó Kàgàwà. Ní nyí, nyí nyùwí atdíđ nyú fùkú irèta ǒ.»

Ádrùngbǎ Ƴyátá ròsè kóró Ƴyátá dòná
(Mát 22.34-40; Luk 10.25-28)

²⁸ Músà bhà Ƴyátá tó màlímò nzínzi ǒ atdí màlímò níri Yèsù mà rí 'àgò Pbasàdùkáyó màná dhu. Kàla Yèsù nádu dhu mbèyi nyú Pbasàdùkáyó tó dhu. Ní kándri Yèsù ì, ndàdù dhu ivu tsuná ndàti: «Íngbà Ƴyátá ndi kóró Ƴyátá dòná osè?» ²⁹ Ní Yèsù adù dhu adu kà tó ndàti: «Kàní kóró Ƴyátá dòná osè Ƴyátá: «Íri dhu Ísráyelí, àlè tó Ádrùngbǎle Kàgàwà ní ndi atdíró Ádrùngbǎle. ³⁰ Dhu àkà nyoze pbùkù Ádrùngbǎle Kàgàwà kóró afinu nà, kóró atdyúnu nà, kóró pbùkù irèta nà, ndirò kóró obinu màná*.» ³¹ Ndirò kàní oyo rí kisé Ƴyátá: «Dhu àkà nyoze odhìna yà nyí nyú nyí nyoze nyí nyí-tírò dhu bhèyi.» Kókòrí óyó Ƴyátá dòná ròse ngàtsi Ƴyátá rí'í mbǎ*.» ³² Ní Músà bhà Ƴyátá tó màlímò náadù àtina Yèsù ní: «Nyí nyòtè mbèyi nyú Màlímò. Nyí nyùnò dhu ní obhó dhu: Ádrùngbǎle Kàgàwà ní ndi atdíró Ádrùngbǎle, ndirò ngàtsi kà bhèyi Kàgàwà rí'í mbǎ. ³³ Ní dhu àkà indrù ròze Kàgàwà kóró afina nyé nà, kóró pbìndà irèta nyé nà, ndirò kóró obina nyú màná. Ndirò dhu àkà kà ròze odhìna yà ndi nyú ndi ndóze ndi nditírò dhu bhèyi. Wòrí ní ndi idzi dhu nyú ròsè Kàgàwà tó ka kí izá tó perè nàbí màzàbahù dǒ, kadù kóró perè-tidò núbho kà tó dhu dòná.»

³⁴ Yèsù náala wò Músà bhà Ƴyátá tó màlímò nádu dhu fìndà mbèyi nyú ndirò idzi irèta nyú nà dhu. Ní kádù àtina kà ní: «Ímbá nyí nyí'í itse òrù-akpá ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi ró rò.» Wò dhu-dzidǒ, atdí ale mà náamvù nzá ndivù dhu tdítǒ Yèsù-tsù.

Krístò ná tí Dàwudì t'ídhùnà nyú?
(Mát 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Yèsù rí dhu núdhè indrù tó Kàgàwà bhà idzá rò òná kàsùmì ǒ, kívú dhu ndàti: «Músà bhà Ƴyátá tó màlímò náaratina ingbà dhu bhèyi Krístò rari Dàwudì t'ídhùnà? ³⁶ Hìlǎ-Alafí rí ndùnda rò, ádrùngbǎ kamà Dàwudì nyú nditírò náati: «Ádrùngbǎle Kàgàwà náati pbàkà Ádrùngbǎle ní: írà nyadè idú fangà dòná rò, ràrà àhu ma mí pbùkù òmvù nábhù nyobè dòya dhu ǒ*.» ³⁷ Dàwudì nyú nditírò rí kànzi Ádrùngbǎle tí. Ní kà ràdù í'í ingbà dhu bhèyi átò Dàwudì t'ídhùnà tí?»

Yèsù rí ihé-yà návì ròdò ì Músà bhà Ƴyátá tó màlímò ró rò dhu
(Mát 23.1-36; Luk 20.45-47)

Ábhò ihé-yà núubhìna Yèsù rùnna dhu níri ró atdyúya nyú nà. ³⁸ Yà ndi ndúdhèna indrù tó dhu ǒ, Yèsù ubhìna àtina ró ì ale ní: «Nyòdo nyí Músà bhà Ƴyátá tó màlímò ró rò. Abádhí aròzèna dhu ní 'ùbhi ádzàdzí kanzù ì ǔf'ò róró, 'àdù indrù nóze ràtsè ì ifuta nyú nà indrù arí 'ùndù óyá ngari ǒ. ³⁹ Unduta-dzá ǒ, abádhí arí 'òzè 'òkò ádròdrò ale tó ka kòbhòlò ngari ǒ, ndirò mùhendù ǒ, 'àdù ózè 'òkò ifata tó ngari ǒ. ⁴⁰ Abádhí arí avvo-ayi-idzá ǒ dhu òvo kóró, àzèmbè í'í 'ìtsò ádzàdzí ndíni ka kati tí ì idzi ale tí róró. Wò dhu-okú dò rò, ka kitdiya anya abádhí dǒ obi nyú nà.»

Nàkù tó avvo-ayi rí perè nábhù Kàgàwà tó dhu
(Luk 21.1-4)

⁴¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù náadì Kàgàwà bhà idzá, Kàgàwà tó ka karí perè núdǒ òná sàndukù-tí. Ní kádì ndámbe indrù rí fùrangà núdǒ ndi sàndukù ǒ tí dhu nándà dǒ. Ònzi tó ibi ale núudo fùrangà abhàbhó. ⁴² Ní nàkù tó atdí avvo-ayi níra, ndàdù inzi rí ábhò kasu mà nónzi óyó fùrangà-kpò-nzo kèlè nídò wò sàndukù ǒ. ⁴³ Ní Yèsù anzi pbìndà ábhàlì, ndàdù àtina abádhí ní: «Ma mí obhó dhu núno fùkù: Wòrí nàkù tó avvo-ayi nídò fùrangà sàndukù ǒ ròsè kóró ale dòná. ⁴⁴ Kóró kókò ngùkpa ale núbho ìmbá rí'í kasu nà fíyò fùrangà kèlè foyá rí'í fùrangà dǒ rò. Pbetù pbìndà nàkù ǒ, wò avvo-ayi núbho dzànàna nónzi àmbènà pbìndà ípírònga ǒ foná rí'í fùrangà kóró.»

13

Yèsù rí Kàgàwà bhà idza ka kugoloya dhu nóvo dhu
(Mát 24.1-2; Luk 21.5-6)

* 12:30 12.30 Tòr 6.4-5 * 12:31 12.31 Law 19.18 * 12:36 12.36 Zàh 110.1

¹ Yèsù ràhù Kàgàwà bhà idza rò ònà kàsùmì ò, kàbhà ábhàlì nzinzi ò atdí ale náati kà nì: «Màlimò, àndà pé! Ìngbàtí àya odu kàkà! Ìngbàtí ka kasi osí-tídò yà!» ² Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Nyí nyàla tí wà kàkà osí-abábá? Kàrí osí-abábá ka kòsì nì odu nzinzi ò, atdí odu mà rí nzi ndàbha ngàtsi odu dò. Ka kí abádhí nùgòlò kórò.»

Yèsù rǒtè yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì ònà idhò nitèya ize dǒ dhu (Màt 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Wò dhu-dzidò, Yèsù adì Mizèyituni tò pbirì dǒ, ndàmbe Kàgàwà bhà idza nándà dǒ nyina-kpa tí. Ní òyá ì òtù ì Yèsù mànà rò, Péterù mà, Yàkòbhò mà, Yùwanì mà, Àndèyè mànà níwù dhu Yèsù-tsù 'àti: ⁴ «Éno pé ìngbà kàsùmì ò màtí wò nyi nyànò dhu nòonziya ndì dhu fàkà? Ndirò, ìngbà ize ndi kórò kǒkò dhu rí 'ònzì ònà kàsùmì nitèya?»

⁵ Ní Yèsù adù dhu òvò abádhí tò ndàti: «Nyàndà nga mbèyi, ìnzì nyàbhu nyí atdí ale mà rùtrá nyí. ⁶ Ábhò ale nòowuya iwu rò òvòdu rò, 'òwù àtìnà rò: «Ìma ní Kristò». Ndirò abádhí nùatràya ábhò ale nyú. ⁷ Ndirò, nyí nyòpèya gukyè nyírì ìlà rí ndònzì dhu mà, ìlà dǒ ka kúnona dhu mànà, ní àpé nyònzìya òdo. Dhu àkà wà kǒkò dhu rònzi ì, pβètù wò dhu ní'ya nzi iwà yàrí adzi ò dhu-tsù nòdì ndì dhu. ⁸ Atdí pbirì ò ale nùugyeya ì ngàtsi pbirì ò ale mànà. Ndirò atdí ádrùngbà kamà bhà pbirì ò ale nùugyeya ì ngàtsi ádrùngbà kamà bhà pbirì ò ale mànà. Ndi kàsùmì ò, mùtiti náabhüya dhèdherò pbirì rivi, ndirò àgàyì nùtsiya yà adzi ò. Ndi dhu ní'ya ádhàdhì ari rí ndòpè ndàkà ndì uguta tò dhu bhèyi.

⁹ Pβètù nyí, nyàndà nga mbèyi. Ka kowuya nyàbhu rò anya èno arí ale rìdì ànyàkù. Ka kowuya nyàbhu rò kavi nyí unduta-dzà ò rò. Ka kowuya nyàbhu rò nyònzì mùsambà lèwálí-ònzì rò, ndirò ádròdrò kámá-ònzì rò okúdu dò rò, ndíni nyí nyí'ì tí pβàkà ngàmbi tí abádhí-ònzì. ¹⁰ Obhò tí, dhu àkà pé kànò Kàgàwà bhà Ìdzi Màkàrù angyinà rò kórò pbirì ò ale tò. ¹¹ Ndirò, nyí nà abádhí òwù ànyàkù ka kitdí tí rò, àpé nyòwuya afikù nítu rò angyangi nyí nyúnona dhu nì. Pβètù, dhu akáya nyòwù tsùkù dǒ ìsì òtè kèlè nùndò rò ndì kàsùmì ò. Obhò tí, ì òtè nòowuya nzi ùvò rò ùkù rò, pβètù Ìlilá-Alafí nàaraya ndì kili rò tsùkù dǒ. ¹² Ìndrù nàaraya adòná nípfò rò ndàbhu kohò, ndirò ìngba t'ábanà nàaraya dhu ònzì rò ndì dhu bhèyi tí pβì ìngba rò. Nzónzo níwàya dhu ì nòdhi ale rò, 'adù abádhí ábhu kokyè. ¹³ Kórò ale nòondróya nyí okúdu dò rò. Pβètù Kàgàwà nùgüya ale ní kǒkò dhu-dzi nòndù rí kórò rará àhù ì dhu riku dhu ò ale.»

Yèsù rǒtè ádrùngbà àpβè dǒ dhu (Màt 24.15-28; Luk 21.20-24)

¹⁴ Yèsù adù àtìnà tdítǒ: «Nyí nyalaya gukyè 'òdòna rò'ò atdídǒ òndrò ka kòndrò atdídǒ ale» tí ka kátina ale, yà ìnzà ndì ndàkàná ndidè ònà ngari ò idè rò (Yàrí dhu òzù rí ale nákà ndàlù ka mbèyi dóna ò), ní Yùdeyà ò ì nòtù ale náakáya 'òtsè pbirì-akpá dò. ¹⁵ Pβì idza dò ka kóbhòlò okota tò ngari ò ndì nòtù ale, náakáya nzi ndifò, ndirò ìnzì ndòtsù ndàhù atdí dhu mà nídyì idza rò. ¹⁶ Ndirò, ònzì-bvù ndì nòtù ale náakáya nzi ndòngò ìbha, ndàrà rónà orú mùdzarè nídyì. ¹⁷ Ì idhò ò, òya nà rí'ì vèbhàle mà, ìba òndo rí nzónzo rí'ì foyá vèbhàle mànà ní'ya àpβè ò. ¹⁸ Nyìtsò nyí Kàgàwà rò, ìnzì kǒkò dhu nòonziya tí ì ádrùngbà giri tò kàsùmì ò. ¹⁹ Obhò tí ì idhò ò, ìndrù náabáya àpβè abhò, ròsè yà Kàgàwà anzina yàrí adzi rò, rìrà àhù indo ì arí àbàna àpβè dónà. Ndirò ì àpβè-tidò ní'ya ìmbà akèkpá màtí tdítǒ. ²⁰ Ìnzì Ádrùngbàle Kàgàwà nàadùna gukyè wòrì idhò-ònga, ní atdí ale mà náagùna nzi. Pβètù kádù ndì idhò-ònga ròdì idò, fìndà ndì ndòvò pβìkì ale-okú dò rò. ²¹ Atdí ale mà náatiya gukyè nyí nì: «Nyàndà, kàní Kristò rí'ì irò!» Ndirò ngàtsì nì, 'nyàndà, ndàní kà rí'ì ndoró!» Ní àpé nyá'uya ka! ²² Obhò tí, títò tò kristò mà, títò tò pβànábí mànà nùnyàya ì ànyà. Abádhí náambèya wíwì mà, idhò rí ìndrù ùkò nì dhu mànà nónzì dǒ, ndíni 'utrá tí yà Kàgàwà òvò fìndà ale nì, àkà ka ràdù àkà fìyò nì. ²³ Ní nyí, nyàndà nga mbèyi! Ma mòvò wà kórò dhu fàkù angyangi.»

Ìndrù t'ídhùnà rìngò dhu (Màt 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ Kádù àtìnà tdítǒ: «Pβètù ì idhò ò, wò àpβè tò kàsùmì dzidò, adyifò nùatìya, àbí ràdù ìngà t'áwàta nùbhà. ²⁵ Alali náawáya ì òrù-akpà-nyí rò rò, ndirò ádròdrò obi nà arí'ì òrù-akpà ò dhu níviya*». ²⁶ Nírò ní ndì ka kalaya ìndrù t'ídhùnà òrù-akpà ò rò rìrà ádrùngbà àpβù ò, ádrùngbànga tò obi nà, ndirò ádrùngbànga tò awáwà ò ró*. ²⁷ Ní

* 13:25 13.25 Ìsa 13.10; 34.4; Zèk 32.7; Yòw 2.10; 3.4 * 13:26 13.26 Dàn 7.13

kǔviya p̄bìndà màlàyíká ifo yà adzi-pbìdò ònǎ, rùndu yà ndì ndavò fìndà p̄bìndà ale-tsù, ròpè ndì yà adzi-tsù náapè ndì ì rò, ràrà àhu kà-tsù arà ndòdì ì*»

Mùtini tí kátina itsu tó mbóli rǔtèna àlě tò dhu
(Mát 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ Tdítdò kǎdù àtìna: «Nyirè pé mùtini tí kátina itsu tó mbóli rǔvona dhu: kǒpbi náapè ì'ǎ, kà-bí radù ndòpè ndàtà, ní nyí nyùni wà dhu adyifó tó kàsùmì rǎrǐ ì ìkyèrò. ²⁹ Ní ndi dhu bhèyi tí, nyí mà átò, nyí nyalaya gukyè kókòri dhu rì 'ònzì dhu, ní nyí nyùniya dhu kà rìngò dhu rǎrǐ ì ìkyèrò, ndirò kà rǎrǐ ì tsàtsùnǎ. ³⁰ Ma mí obhó dhu núno fùkù, yà kòmbi rǐ ì rǎgànda rì nzi ùda inzà kórò kókò dhu nónzi ì ròrò. ³¹ Orù-akpà mà yà adzi mànà núudàya ùdà, pbétù pbàkà òte núudàya nzi akekpà mǎtí.»

Kàgàwà kèlě atdirò nùni ndi Yèsù ingoya ònǎ idhò dhu
(Mát 24.36-44)

³² Kǎdù àtìna tdítdò: «Ma míngò ònǎ idhò mà, ndi kàsùmì mànà dhu nàndà dhu ní, atdí ale mà nùni inzà ka, ìmbà rǐ ì òrù-akpà ò rǐ ì màlàyíká mǎtí, ìmbà rǐ ì Kàgàwà t'ídhùnà mǎtí. Pbetù ka nùni ní Àba Kàgàwà kèlě atdirò.»

³³ Nyàndà nga mbèyi, nyòko nyìkpòku nà, inzà nyí nyùni ndi kàsùmì nídhunì. ³⁴ Ndi dhu nùliya ndi àdhàdhi abhi ò rǎrà ale náari dhu ònzì dhu bhèyi: kà rǎhu p̄bi idza rò, ndùbhà ndi idza kasutále-fò. Kà rǐ ì ale nzínzi ò ngàtsi ale rǒnzina kasu nitè ndi ale tò, ndàdù dhu nùya idza-li'ò nódo rǐ sàndiri tò rǎdi nyìkpòna nà. ³⁵ Nirò, nyòko nyìkpòku nà, inzà nyí nyùni idza-àbadhi rìngò ònǎ kàsùmì nídhunì. Nyí nyùni nzà dhu kà rǎtí ndàdù p̄bìtsòngànǎ, ngàtsi ní iku-alikpa ò, ngàtsi ní à'ù-akpà-òngò ò, ndirò ngàtsi ní kútsingànǎ. ³⁶ Kítò ndi inzà nyí nyirè kàsùmì ò ní, dhu àkǎ nzà kà ròtù nyí òdhò nyí nyòdhò rò. ³⁷ Yà fùkù mà mùnò dhu ní ma mùnò wà kórò ale tò. Nyòko nyìkpòku nà!»

14

Pbàyàhúdí ò ádròdrò ale rǐ 'iri Yèsù nálǔ ka kí, kadù òhòndà dhu dǒ dhu
(Mát 26.1-5; Luk 22.1-2; Yùw 11.45-53)

¹ Pbàyàhúdí tó Pásika tò m̀hèndù mà, ìmbà ònǎ afi nà m̀gati tó m̀hèndù mànà nù'ì oyo idhòya nódi rò. Ní P̄bàkùhání tó ádròdrò ale mà, Músà bhà Úyatá tó màlímó mànà náapè ònè Yèsù nálǔ ì'ì inzà kórò ale ùni ròrò ònǎ otu, ndinì 'adù tí àbhunà kohò. ² Obhó tí, abádhí owùnà àtìna rò nzínziya ò: «Dhu àkǎ nzà àlě rǎlù ka m̀hèndù ò rò, akye indrù nùvànà dhu ní.»

Atí tsibhále rǐ ndrùù rǒngù akye nódhò Yèsù-dòtsírò dhu
(Mát 26.6-16; Luk 7.36-50; 22.3-6; Yùw 12.1-8)

³ Yèsù nù'ì Bètànìya tí kátina pbanga ò, Simoni tí kátina ale bhà idzá. Ndi ale nù'ì kíkì nà angyinà rò. Ní ònyù nònyù Yèsù rǐ ònǎ kàsùmì ò, atdí tsibhále náatsù àlbatrò tí kátina odu ní ka kòbhòlò tsùpà nà fóná. Ndi tsùpà ò ì'ì dhu ní orù odzina nà ndrùù rǒngù akye. Ndirò ndi akye ní'ì nardò tí kátina ìrì-vì ní ka kòbhòlò akye. Ní ìyádhíyà nùukò ndi tsùpà-tsù, ndàdù ndi akye nódhò Yèsù-dòtsírò. ⁴ Ní ànyirò ì'ì ale nzínzi ò, dhèdhè ale náakó, 'adù àmbe òte dǒ nzínziya ò àtì: «Ádhu kǎrǐ wòrì akye núnzà wò dhu bhèyi ní? ⁵ Ka kambènà tí obhó kǎbhù kodzi ìbhu miyà dònǎ róse fùrangà-kpò rò*, kadù ndi fùrangà nándò nǎkùtále tò!» Abádhí náadù àkò atdídò nyú wòrì tsibhále rò. ⁶ Pbetù, Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Nyùbhà wò tsibhále ràdi. Ádhu nyí nyèva kà-tsi ní? Yà rudú kònzì dhu ní ìdzi dhu nyú. ⁷ Obhó tí, nyí nyóngo òko nǎkùtále mànà bìlìngànǎ. Ndirò, nyí nyòzè ka ònǎ kórò kàsùmì ò, nyí nyóngo adù abádhí-dzùnà nónzi ònzì. Pbetù ìma, àlě kúnzì ongo òko nyí mànà bìlìngànǎ. ⁸ f̀yádhíyà ònzì dhu ní lè mànà nónzi ndi ndi dhu: kùtri wà ngbòdu, ndòbhòlò angyangyi otúdi tò. ⁹ Ma mí obhó dhu núno fùkù: Kàgàwà bhà Ìdzi Màkùrù núno ka kí yà adzi ò kórò ngari ò inanà, ka kóngò yà tsibhále nónzi dhu náwe indrù tò átò, kadù òwu kàrè rò rónǎ.»

Yudhà rǐ Yèsù ònzì ndipfo, ndàbhu p̄bàkùhání ò ádròdrò ale-fò dhu
(Mát 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yèsù bhà idre dònǎ óyò nà àbhàlì nzínzi ò atdí ale, Yudhà Ìskàriyotà tí kátina, náarà p̄bàkùhání tó ádròdrò ale-ti'ò, ndinì ndi ndipfo tí Yèsù ndàbhu abádhí-fò. ¹¹ Ní, Yudhà ùnò dhu ì ìrì rò, abádhí-dhè nùka ndi atdídò. Abádhí adù àtìna ì rǎrǐ fùrangà nǎbhù kà tò. Ní Yudhà náadù ndòpè ndòmè Yèsù ipfò ndi ndi ndàbhu abádhí-fò ònǎ ìdzi kàsùmì.

* **13:27** 13.27 Tòr 30.4; Nèh 1.9; Zák 2.10 * **14:5** 14.5 Ìbhu miyà fùrangà-kpò ní mbèmbe atdí ato tó kasu tó mùkimbà.

Yèsù mà rí Pásika tó mèhendù tó ònyù nónyu pbindà ábhàlì mànà dhu (Màt 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Yìw 13.21-30)

¹² Ìmbà ònà afi nà m̀gati tó mèhendù tó wemberè tó idho, yà tàrà-akpá-nzo-zà ka kubìna ònà ò, Yèsù bhà ábhàlì níwù dhu kà-t̀sù 'àti: «Ádhànga ndi nyi nyòzè m̀wù P̀bàyàhùdí tó Pásika tó ònyù nòbhòlò ònà indù?» ¹³ Ní, Yèsù adù p̀bindà ábhàlì nzinzi ò òyò ale nòví, ndàdù àtina abádhi ní: «Nyòwu kigò ò, ní nyí nyí atdí ale nótù idha nàno andu ò ró. Ní nyàdù nyòwu kòwù ò. ¹⁴ Ní kà r̀rà òtsù idza ró, nyí nyatima ndi idza-àbadhi ní: «M̀lìmò níwù dhu ndàti: M̀á mí P̀bàyàhùdí tó Pásika tó ònyù nónyu ònà rò p̀bàkà ábhàlì mànà kàluga r̀í'ì ngbòró?» ¹⁵ Ní, kàduna òr̀unà rò r̀í'ì ádr̀ungbà kàluga nítè f̀ukù, yà angyangyi ka kòbhòlò kórò dhu ònà. Ányí nga ní ndi, nyí nyòbholona ònyù àlè tó ní.» ¹⁶ Ní, kòkò òyò ábhàlì níwà ì 'òwù kigò ò. Abádhi náadù kórò dhu nótù yà Yèsù núnònà ka f̀iyò dhu bhèyi tí, 'adù Pásika tó ònyù nòbhòlò.

¹⁷ P̀bít̀sòngánà, Yèsù mà p̀bindà atdí kumì dònà òyò nà ábhàlì m̀zà náawù ùvò wò ka kòbhòlònà ngari ò. ¹⁸ Ní, yà abádhi òkò 'àmbe dhu ònyù òlò m̀zà d̀ò ró ònà kàsùmì ò, Yèsù atí: «Ma mí obhó dhu núnò f̀ukù, nzinzi kù ò atdí ale rí ima nípfò ndàbhu ma òmvù-fò. Ndi ale ní yà atdíkpá m̀á mí dhu ònyù mànà ale.» ¹⁹ Ní, izu náuka kòkò ábhàlì atdídò nyú, ràdù 'òpè 'òngù dhu atdátí-rà ò kà-t̀sù, 'òwù àtina rò: «Tí ima ndi?» ²⁰ Yèsù adù dhu àdu abádhi tó ndàti: «Ndi ale ní nzinzi kù ò atdí ale, yà atdí kumì dònà òyò nà nyí nyí'ì rò, yà atdíkpá m̀á mí otsukà ùfò mànà sàni ò ale. ²¹ Obhó tí, indrù t'Ídhùnà r̀òvè yà Kàgàwà bhà Andítà núnò dònà dhu bhèyi. P̀bétù, indrù t'Ídhùnà nípfò rí ndàbhu òmvù-fò ale r̀í'ì àp̀bè ò! Dhu akána nzì kodhì ndi ale mà!»

Ádr̀ungbàlè Yèsù nàbhè rí kirè ònyù (Màt 26.26-35; Luk 22.7-20; 1Kò 10.16-17; 11.23-26)

²² Yèsù mà p̀bindà ábhàlì mànà rí dhu ònyù ònà kàsùmì ò, Yèsù nídiyi m̀gati ndàlè foná. Ní òtsò ndi ndàbhu Kàgàwà tó dhu-dzidò, kùkò kà-ònga, ndàdù ùndònà p̀bindà ábhàlì-fò, ndàdù àtina abádhi ní: «Nyàko yà dhu, ngbòdu ní yà.» ²³ T̀dítdò kídýi òvayi r̀í'ì ònà kòpà ndàlè foná. Ní òtsò ndi ndàbhu Kàgàwà tó dhu-dzidò, kàdù kàbhu abádhi tó, abádhi kórò ràdù òmvàna. ²⁴ Yèsù adù àtina abádhi ní: «Yàri ní azudu, yà indrù nungbò Kàgàwà mànà azu, ndirò yà ábhò ale-okù dò rò ndi nùfù.» ²⁵ Ma mí obhó dhu núnò f̀ukù, ma mí nzì òvayi nóm̀vè t̀dítdò akekpá màtí, r̀àrà àhu òvayi-òwúta nóm̀vè ma maraya òr̀ù-akpà ò Ádr̀ungbà kamà Kàgàwà bhà Idzi ò ònà idho ò.» ²⁶ Adyí* ì ùyè dhu-dzidò, abádhi náadù òwu Mizèyitunì tó p̀biri dò.

Yèsù rí Péterù rí ndòdho dhu nónyu dhu (Màt 26.31-35; Luk 22.31-34; Yìw 13.36-38)

²⁷ Yèsù atí p̀bindà ábhàlì ní: «Nyí kórò, nyí nyí m̀ubha ùbha. Obhó tí, Kàgàwà bhà Andítà ò ka kándí dhu kati: «Ma mohoya tàrà t'ùndatatàlè, tàrà ràdù 'ìfàlà kórò ngari ònà.» ²⁸ P̀bétù, ma m̀ingbè ma dhu-dzidò, ma madùya àrà nyòdò Gálilayà tó p̀biri ò ró.» ²⁹ P̀bétù, Péterù adù àtina kà ní: «Ngùkpà ale mà rí mbà nyubha, ní ima, ma mí nzì nyubha.» ³⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tó ndàti: «Ma mí obhó dhu núnò indù, indo yàri iku ò tí, inzà à'ù-akpà nàpè òngò oyo-gùna r̀òró, nyí nyí'ìna iwà nyi nyàti ìbhù-gùna inzà nyi r̀ani ima ró.» ³¹ P̀bétù, Péterù adù àtina t̀dítdò òbi nyú nà: «Ma matina nzì akekpá màtí inzà ma r̀ani nyí, ìmbà dhu i'ìna atdíkpá àlè kúve dhu màtí.» Ndirò kórò ngùkpà ábhàlì náadù dhu ùnò ndi dhu bhèyi tí átò.

Yèsù rí ndìtsò Gètèsèmanì tí kátina inga ò rò dhu (Màt 26.36-46; Luk 22.39-46)

³² Wò dhu-dzidò, Yèsù mà p̀bindà ábhàlì mànà náawù ùvò atdí ngari Gètèsèmanì tí kátina ò. Ní Yèsù adù àtina p̀bindà ábhàlì ní: «Nyòko irò m̀itsò ma m̀àrà ònanà.» ³³ Nírò ní ndi kàdù Péterù mà, Yàkòbhò mà, Yùwanì mànà nùgù 'òwù mànà. Ní, kàpè ndi'ì ádr̀ungbà òdo nà, ndàdù ì'ì ábhò izu nà. ³⁴ Ní kàdù àtina abádhi ní: «Afidu r̀í'ì ábhò izu nyú nà, akye ma m̀òvè dhu bhèyi. Ní, nyòko irò, ndirò nyòko ipirò ró.» ³⁵ Kàdù àrà itseta ake, ndàdù ndibvu obvò. Ní kàdù ndìtsò Kàgàwà ró, ndinì kàkà ní, ndi àp̀bè tó kàsùmì nùwá tí dònà nà. ³⁶ Ní kàmbénà àtina dò: «Òò Abà, lèmanù ònzi rí dhu náarí'ì mbà. Ní indrì wò àp̀bè tó kòpà itse rùdù ró. P̀bétù ndi dhu àkà nzà ndònzì ndi ma mòzè ka dhu bhèyi, kàkà ndònzì ndi nyí nyú nyí nyòzè dhu bhèyi.» ³⁷ Wò dhu-dzidò, kàdù ndàdu kòkò ìbhù ábhàlì-tí'ò, ndàdù abádhi nótù iwà ùdho ró. Ní kàdù àtina Péterù ní: «Simoni, nyí tí òdhò òdhò tí? Nyí nyàdù tí obhò àdi ipirò ró atdí adyi màtí?» ³⁸ Nyòko ipiròró, ndirò nyìtsò nyí, akye nyí nyòtsùna umvútá ò ní. Alaffi nòzè wà kanzì idzi dhu, p̀bétù ale-ngbò r̀í'ì iviví.» ³⁹ T̀dítdò, Yèsù indrì ndi abádhi tí rò, ndàdù ndìtsò

* 14:26 14.26 Zàb 113-118

ndàndò yà angyi ndi ndàndòná ɔte kèlè. ⁴⁰ Wò dhu-dzidò, kàdè ndàdu p̀b̀indà ábhàlì-tí'ò, ndàdè abádhí nótù iwà ùdho ró, atdíđò idho rí'í nyìkpóya ǒ ndìhuní. Ní abádhí náadù nzá kà tò ì ádùna dhu núnì. ⁴¹ Ìbhu rí k̀isè nì, Yèsù adù ndi p̀b̀indà ábhàlì-tí'ò, ndàdè àtìna abádhí nì: «Nyí nyòko tí òko òdho nyí nyóđdò ró? Nyí tí nyásò nyí nyí ró? Iwà àkà wò dhu-bvùtì! Kàsùmì nákà wà! Nyàndà, kàní ka kí Ìndrù t'ídhùnà níp̀fò kabhu nzérenatále-fé. ⁴² Nyìvà nyí, kòwù! Kàní ma níp̀fò rí ndàbhu ma òmvù-fó ale nìrà wà àhù ikyerò!»

Yèsù nòsò ka kí dhu

(Màt 26.47-56; Luk 22.47-53; Yùw 18.3-12)

⁴³ Ní ànyìrò rò tí, yà Yèsù ròte ònanà, Yudhà, yà idre ònà òyò nà ábhàlì nzinzi ǒ atdí ale, nítò ndi ihé-yà mànà owùna ǒ. Ì ale-fó nì'í obhi-akpà, mùgò mànà. Abádhí nivi nì'í p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale mà, Mùsà bhà Ùyátá tò málímò mà, p̀b̀akùrù mànà. ⁴⁴ Yudhà, yà Yèsù níp̀fò rí ndàbhu òmvù-fó ale, nì'í iwà ndi ndònzina Yèsù ka k̀uni tí rònà dhu ǹǹòná ihé-yà tò. Kàtì: «Ma màmbòna ale nì'ina ndi yà nyí nyí atdyúna nóho ale. Ní nyí nyalúna ka, nyàdè òwu nà mbèyi nyí nyóđona ròrò.» ⁴⁵ Yudhà níitdègu ndìto, ní kàndrì Yèsù-tí'ò, ndàdè àtìna kà nì: «Málímò!» Wò dhu-dzidò, kàdè kàmbo. ⁴⁶ Ngùkpà ale náadè Yèsù nálu, 'àdù òsòna. ⁴⁷ Ní, ànyìrò ì'í ale nzinzi ǒ atdí ale níidhà p̀b̀i obhi-akpà, ndìsà p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà bhà kasutále-bì nì. ⁴⁸ Yèsù adù àtìna abádhí nì: «Ìma àlu nyí nyíwù rò, nyí nyàdè tí iwu fakù obhi-akpà nà mùgò mànà, ogbotále nálu ríwù ale bhèyi? ⁴⁹ Bilinganà ma mùbhi àdi rò tikù, madù àmbe dhu nùdhe ò Kàgàwà bhà idza ǒ rò, inzì nyàdè malù. P̀b̀étù, wò dhu rí ndònzì ndíní Andítá ùnò dhu náaká tí.» ⁵⁰ Nìrò ní ndi ábhàlì nùubhà àbadhi, 'àdù òtse kórò. ⁵¹ Atdí kpatsibhíngba náadi ndàmbe àrà ò Yèsù-owù ǒ, atsita tò mberù kèlè ndi ndòbvù rònà ròrò. Ní ka kàdè àbadhi nálu. ⁵² P̀b̀étù, kàdè ndi mberù nángolo rònà rò, ndàdè òku nzinzi rò.

Yèsù rí'í P̀b̀yàhùdí-bvù ádròdrò anya nítìdì arí ale-ònzì dhu

(Màt 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Yùw 18.13-14,19-24)

⁵³ Yà Yèsù nòsò ale náawù kà nà p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà bhà, yà kórò p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale mà, p̀b̀akùrù mà, Mùsà bhà Ùyátá tò málímò mànà nùndu ì ì. ⁵⁴ Péterù adù àdi itseta, ndàmbe àrà ò Yèsù-owù ǒ, ndàrà òtsù p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà bhà idza-ngbò ka kàkpòrò nì kàlì ò. Ní ànyì, abádhí náadè òko atdíkpà sàndìrì mànà, 'àmbe kàzù nòvò ò. ⁵⁵ P̀b̀akùhání tò ádròdrò ale mà, kórò ngùkpà ale yà P̀b̀yàhùdí bvù ádròdrò anya nítìdì arí mànà, náambèná Yèsù nóbhu ka kí ònà dhu nónè ò, ndínì 'àdù tí ànyàna nótìdì kohò. P̀b̀étù, abádhí náabà nzá atdí dhu mà. ⁵⁶ Obhò tí, ábhò ale nóowùnà iwu rò, 'àdù Yèsù nóbhu títò ò, p̀b̀étù abádhí-òtè nóowùnà nzì 'àsò rò. ⁵⁷ Ngùfè ale níivà ì, 'òbhù ka títò ò, 'àtì: ⁵⁸ «Má mírì kà ràtìna: «Ma mí yà Ìndrù asì ɔtsúya nì Kàgàwà bhà idza nùgòlò, madù ngàtsi-tsi, yà inzì Ìndrù rí kàsuna nónzì ɔtsúya nì nòsì ìbhu idho ǒ.» ⁵⁹ Ní wò ndi obhuta ò matí, abádhí-òtè náasò nzá ì. ⁶⁰ Ní p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà nùvà ndi ndidè kórò ale-ònzì, ndàdè dhu iwu Yèsù-tsù ndàtì: «Nyí t'òbhò dhu àdù kòkò ale r̀ǹǹona òndù dhu ò?» ⁶¹ P̀b̀étù, Yèsù adúnà àrà ìnè rò ìnè tí, inzì ndàdu atdí dhu mà. Ní p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà níivù dhu t̀d̀ítò kà-tsù ndàtì: «Nyí tí Kristò, yà mà m̀r̀í ìf̀una Kàgàwà t'Ídhùnà?» ⁶² Ní, Yèsù adù dhu àdu ndàtì: «Obhò, ima nì ndi. Ndirò nyí kórò, nyí nyalaya Ìndrù t'ídhùnà ádrèngbànga tò ɔbì nà arí'í Kàgàwà bhà fangà ònà rò àdi ró. Ndirò, nyí nyalaya ka átò òrè-akpà-nyì rò àp̀b̀ù ǒ rírà ró.» ⁶³ Ní wò dhu ndi ndìrì rò, p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà nùufà rònà mberù-ònga nàwì-okù ò rò, ndàdè àtìna: «Ádhu tò ngambi àlè kí'í atdyúna nà t̀d̀ítò!» ⁶⁴ Nyí nyìrì wà kànò dhu nzére nyá Kàgàwà nì dhu. Ní, ádhu nyí nyìrè kà ò?» Ní, kórò ale adù anya òtìdì kà-ò, 'àtì kà r̀k̀à kohò. ⁶⁵ Abádhí nzinzi ǒ atdídhenà ale náapè 'ùso iso Yèsù ò. Abádhí owùnà kà-nyì nátsì rò, 'àdù kùdù ɔtsúya nì. Ndirò abádhí owùnà àtìna rò kà nì: «Nyí nyùnì rò, àtì pé nyí nòp̀b̀i ale f̀k̀à.» Ndirò sàndìrì nàalù Yèsù, 'àdù ùp̀b̀inà ɔtsúya nì.

Péterù ràtìna inzà ndi r̀ǹǹi Yèsù dhu

(Màt 26.69-75; Luk 22.56-62; Yùw 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Péterù àdi p̀b̀akùhání tò ádròdrò ale ò kamà bhà idza-lí ònà kàsùmì ǒ, ndi kamà bhà kasu tò vèbhàlè nzinzi ǒ atdí tsibhàlè nítò ndi. ⁶⁷ Ní, kàla Péterù kàzù nòvò rí ró, ndàdè nyìkpóna nódi rònà, ndàdè àtìna nì: «Ìnyi àtò, nyí nyí'í atdíkpà Yèsù yà Nàzàretì ǒ ale mànà.» ⁶⁸ P̀b̀étù, Péterù adù wò kùnò dhu nágò ndàtì: «Inzá ma m̀ǹǹi, ndìrò inzà dùdu àlù wò nyí nyùnò dhu.» Ní, Péterù adù ndìvà ndi idza-lí rò, ndàrà idza-ngbò ka kàkpòrò nì kàlì-lí'ò, [à'ù-akpà ràdù òngò.] ⁶⁹ P̀b̀étù, wò kasu tò tsibhàlè náala àbadhi, ndàdè ndòpè ndèndò dhu t̀d̀ítò ànyìrò ì'í ale tò ndàtì: «Yàrì ale ní abádhí nzinzi ǒ atdí ale!» ⁷⁰ Péterù adù ndi dhu nágò àgò tí t̀d̀ítò. Ní àkè kàsùmì dzidò, ànyìrò ì'í ale náati

Péteru nĩ tđítđó: «Obhó nyú, nyi ní abádhí nzínzi ǒ atdí ale, nyi ní Gàlilayá tó p̀biri ǒ ale átó nđhuni.» ⁷¹ Ní, Péteru adù ɔte òpè ndàti: «Dhu apé ì títò núno ma mí dhu tí, ní Kágawà àkà ndòtđi ànyádu. Ma m̀òtsò wà dhu nyú, inzà ma m̀eni wò nyí nyúnona ale.» ⁷² Wò ndi kàsuni ǒ tí, à'ù-akpà náadù òngò ɔyo rí kisé nĩ. Ní, Péteru adù yà Yèsù ùnònà fíndà dhu nírè: «Inzá à'ù-akpà nápè òngò ɔyo-g̀ena rórò, nyi nyi'ina iwà nyi nyàti ìbh-g̀ena inzà nyi r̀ni ma ró.» Nírò ní ndi Péteru adù ndòpè ndòdži.

15

*Yèsù rĩ'ì Liwalì Pilatò-ònzì dhu
(Mát 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Ỳuw 18.28-38)*

¹ Kútsingá nyú, P̀bàkùhání tó ádròdrò ale mà núundu ì p̀bàkùrè mà, Músà bhà Úyatá tó malímò mà, kórò ngùkpà ale yà P̀bàyàhúdi bvù ádròdrò anya nítđi arí mànà, ndíni ì iri tí ì Yèsù dǒ. Ní, abádhí adù Yèsù ìbhù kùtsì, 'adù owu ná 'owù àbhunà Pilatò-fò ǒ. ² Ní Pilatò ivú dhu Yèsù-tsu ndàti: «Inyi, nyi tí P̀bàyàhúdi tó ádr̀ngbà kamà?» Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Inyi ní ndi ka nyàn.» ³ P̀bàkùhání tó ádròdrò ale náambèná Yèsù nóbhà dǒ ibi otu ǒ. ⁴ Ní Pilatò adù dhu nívu kà-tsu tđítđó ndàti: «Nyi nyàdu tí nzà atdí dhu mà? Nyi nyèrì wà abádhí rĩ nyobhu dónà kórò dhu!» ⁵ P̀betù, Yèsù adù nzà atdí dhu mà nádu, idho ràdù Pilatò núko atdíđó nyú.

*Yèsù-ànyá nòtđi ka kí, ndíni ka koho tí dhu
(Mát 27.15-26; Luk 23.13-25; Ỳuw 18.39-19.16)*

⁶ Yà P̀bàyàhúdi tó P̀sika tó m̀hendù-idhò náaríra dhu bhèyi, Pilatò nóongónà atdí ale níkòlò yà imbi ǒ rĩ'ì ale nzínzi ǒ rò. Ndi ale nongónà ì'ì yà ihé-yà nózè kíkòlò fíyò ale. ⁷ Ní, Bàrabà tí kátina atdí ale ní'ì imbi ǒ ka kòsò ró. Ka kusó abádhí atdíkpà yà abvo nóhò ale mànà. I ale náahò ndi abvo yà dhu ì ivà inzi àmbe kamà-tsu dhu níri dǒ ónà kasumí ǒ. ⁸ Ní, ihé-yà níwà ì 'owù Pilatò bhà, 'adù kavi níkòlò atdí ale fíyò, yà bilí ndi ndarónzina P̀sika tó m̀hendù ǒ dhu bhèyi. ⁹ Pilatò adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyí nyòzè tí m̀kòlò P̀bàyàhúdi tó ádr̀ngbà kamà f̀kù?» ¹⁰ Obhó tí, k̀ni dhu mbèyi nyú, p̀bàkùhání tó ádròdrò ale riwù Yèsù ná fona ǒ kádhà ònzì ì'ì dhu-okú dǒ rò. ¹¹ P̀betù, p̀bàkùhání tó ádròdrò ale nítsu dhu ihé-yà-dò ǒ, ndíni Bàrabà kèlè nonzi tí kíkòlò fíyò. ¹² Ní, Pilatò níwù dhu tđítđó ihé-yà-tsu ndàti: «Ádhu nyú nyí nyòzè m̀onzi yà P̀bàyàhúdi tó ádr̀ngbà kamà tí nyí nyarí ànzina ale ní?» ¹³ Ní, abádhí adù dhu àdu kà tò ikù nyú ǒ àti: «Útò ka m̀sàlabhà dǒ!» ¹⁴ Ní, Pilatò adù dhu nívu abádhí-tsu, ndàti: «Ádhu nyú ndi kónzi nzére dhu tí?» Ní, abádhí adù idù arí nyú tí 'àti: «Útò ka m̀sàlabhà dǒ!» ¹⁵ Pilatò náazè ndònzì ihé-yà-dhè níká rí dhu. Ní kádhà Bàrabà níkòlò abádhí tò. Wò dhu-dzidǒ, kádhà Yèsù nábhù kùvè asé nĩ, ndàdù àbhunà bowù ùtonà m̀sàlabhà dǒ.

*P̀bànowí rĩ Yèsù ikpò dhu
(Mát 27.27-31; Ỳuw 19.2-3)*

¹⁶ P̀bànowí náawù Yèsù ná liwalì bhà ádr̀ngbà idzá-yà-ba-ngbò ka kákpòrò nĩ kàlì ǒ. Abádhí adù kórò p̀bànowí tó pikò núnzi riwù ànyirò. ¹⁷ Ní, abádhí náafó olòlù orú m̀dzarù Yèsù rò, 'adù okpèna ná itsu-dòkà tó m̀kàkù nákpòrò, 'afó kà-dò ró. ¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, abádhí náapè 'atsè Yèsù 'owù àtina ró: «Yàmbè, P̀bàyàhúdi tó ádr̀ngbà kamà!» ¹⁹ Abádhí nóowúnà kà-dòtsirò nóvì ró izò nĩ, 'adù iso núso kà-dò. Ndirò, abádhí adúnà owu 'ùko ró otđyàya dǒ, 'agù ì obvò nyú kónzi. ²⁰ Ka ì ikpò dhu-lutiná, abádhí níwà olòlù orú m̀dzarù kàrò ró, 'adù kàrò m̀dzarù núfò kàrò tđítđó. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù ùvò kàrà iri, 'adù owu kàto m̀sàlabhà dǒ.

*Yèsù nútò ka kí m̀sàlabhà dǒ dhu
(Mát 27.32-44; Luk 23.26-43; Ỳuw 19.17-27)*

²¹ Kùreni tó kígò ǒ atdí ale, Simonì tí kátina, núubhína èda ró ànyirò inga bvù rò ndi ndíra rórò. Ndi ale ní'ì Àlìsandurè mà Rufù ná mà t'ábanà. Ní p̀bànowí ǹutù ka rànò Yèsù bhà m̀sàlabhà. ²² Abádhí náawù Yèsù ná, 'owù ùvò ná Gòlògotá tí kátina ngari ǒ. Gòlògotá-tì ní «ale-dò-kpa tó ngari.» ²³ Abádhí náatsú 'àbhù mànèmanè tí kátina itsu-dha ná ka kàngbò ðavayi Yèsù tò. P̀betù, Yèsù adù nzà kòmvè. ²⁴ Wò dhu-dzidǒ, abádhí náadù kùto m̀sàlabhà dǒ. Abádhí adù kàrò m̀dzarù núndò foyá, ngalà ǒ ì òvì rórò. Abádhí avì ngalà ndíni ì'ì unì tí ngàtsi ale r̀rì ngbàgà-tsí nábà. ²⁵ Ka kutò ka m̀sàlabhà dǒ ìbhù adyifò-sisi kútsingá nga tó ǒ. ²⁶ Kòho ka kí okúna dǒ rò dhu ka kítè ònà andítá náati: «P̀bàyàhúdi tó ádr̀ngbà kamà.» ²⁷ Ndirò, abádhí ǹutù ǒyò ogbotále átó m̀sàlabhà dǒ Yèsù tí: atdí ale ka kutò, kodì Yèsù bhà fangà dónà ró, kadù ngàtsi ale

nauto, kodì Yèsù bhà ìgù dònã rò. ²⁸ [Ndi dhu bhèyi ní ndi, ya Kàgàwà bhà Andità ò ka kandí dhu náaká. Ndi Andità ràtina: «Ka kazè ka nzéngatále nzínzi ò* .»]

²⁹ Ní, ànyìrò rúda ale nóowúnà òya nóbhi rò, 'àdù dhu ùnò kà nã, 'àti: «Òhó! Inyi, ya nyi nyátsù nyugolo Kàgàwà bhà idza, nyadè tí òsìnà ìbhù idho ò rò, ³⁰ ìgù pé nyi nyi-tìrò, nyadè ifo mäsàlabhà dõ rò!» ³¹ Ndi dhu bhèyi tí, pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Músà bhà Úyátá tó màlímò mànà núngbò Yèsù, 'àdù òwu àtànà rò nzínziya ò: «Kìgù ngùkpà ale, pbétù kàrì nzi àdù ndìgu ndìtìrò!» ³² Dhu àkà Kristò, Pbaìsrayélí tó ádrùngbá kamà, rifò kòmbí mäsàlabhà dõ rò, ndíní mà mala tí, màdù kà'ù.» Yà Yèsù tí ka kùtònà mäsàlabhà dõ ale, náambénà dhu ùnò dõ átò kà nã.

Yèsù ròvè dhu

(Mát 27.45-56; Luk 23.44-49; Yùw 19.28-30)

³³ Adyìbhengá nga tó azà adyifò-sisi ò, ìnò-ya níubvú ndì kórò ndi pbiri ò, ràrà àhu adyidò nga tó àrùgyètdì adyifò-sisi ò. ³⁴ Ní adyidò nga tó àrùgyètdì adyifò-sisi ò, Yèsù náakù orú tùna nyú nà ndàti: «Èloyi, Èloyi, lamà sàbàkàtani.» Kàtì nì: «pbàkà Kàgàwà, pbàkà Kàgàwà, ádhu nyi nyàbhà ma ní?» ³⁵ Ànyìrò ì'ì ale nzínzi ò, wò dhu nìrì atdídhenà ale náadù àtànà: «Nyìrì pé, kà rì nabi Èliyà nánzi!» ³⁶ Atdí ale abádhí nzínzi ò náakù ndidyì sifongò, ndáfò ògyògyè divayi ò. Kàdù kùwà ndòtè ìzò-tsù-dò, ndàbhù ndíní Yèsù andú tí ònà rí'ì divayi ndòtò. Kàdù àtànà: «Nyitse pé! Kàndà pé Èliyà ràtí kifo ifò mäsàlabhà dõ rò!» ³⁷ Ní Yèsù adù òkù àrì nyú tí, afina ràdù itdè.

³⁸ Kàgàwà bhà idza ò ka kúsò ádrùngbá mberù-ònga náadù ndifa ònànga rùtù ndi oyo, ròpè ndi orù rò rìsì obvò. ³⁹ Pbarómá tó pbiri ò atdí miyà pbànowí dõ ádrùngbá ale ní'ì Yèsù-ònzí ndi ndidè ró. Ní Yèsù òvè tí dhu ndi ndàla rò, kàtì: «Yàrì ale ní'ì obhó nyú Kàgàwà t'ídhùnà!» ⁴⁰ Ngúfe vèbhále ní'ì átò ànyìrò, 'àmbe dhu àndà dõ itse rò. Abádhí nzínzi ò ì'ì ní, Màgàdalà tó pbanga ò Màriyà mà, Màriyà, Yàkòbhò-ngba mà Yòsè mànà-tsánà mà, Sòlomí mànà. ⁴¹ Abádhí núubhi Yèsù-owù ò, 'àdù òwu kà-kàsù ònzí rò Gàllilayà tó pbiri ò kí'ì rò. Ibí ngùkpà vèbhále ya kà mànà upò atdìkpà 'òwù Yèrùsàlemà tó kigò ò ní'ì inè átò ànyìrò.

Yèsù nótdù ka kí dhu

(Mát 27.57-61; Luk 23.50-56; Yùw 19.38-42)

⁴² Inga ràtì dhu-tsù dõ, ya tsúsà nínganì Sàbatù ní'ìna rórò indrù rì'ì òbholò ònà idho ò. ⁴³ Yòzefù níra àhu. Ka ní'ì Àrimàtayò tí kátina pbanga ò ale. Ndirò, ka ní'ì atdí dõ ka kífù Pbhàyahúdí-bvù ádròdrò anya nítì àrì ale nzínzi ò atdí ale. Ndirò, ka ní'ì átò àrì òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà Idzi rìrà dhu nódo atdyúna nà ale. Ní, kàrà ìmbà ònà òdóna Pilatò bhà, ndàdù Yèsù-abvò nónzi káfò. ⁴⁴ Pbetù, idho núeko Pilatò atdí dõ iwà Yèsù òvè dhu ndi ndìrì rò. Ní kàdù Pbarómá tó pbiri ò atdí miyà pbànowí dõ ádrùngbále návi kanzi, ndàdù angyi màtì Yèsù nòvèna dhu nivu tsánà. ⁴⁵ Ní wò pbànowí dõ ádrùngbále nádu fìndà dhu ndi ndìrì rò, kàdù Yòzefù návi ridyi Yèsù-abvò. ⁴⁶ Yòzefù náadù abvo t'òtdùta tó mberù* nódzi. Kàdù Yèsù-abvò nífo mäsàlabhà dõ rò, ndàkpòrò ndi mberù ò. Kàdù àrà ndi abvo nà, ndàrà òtdànà, ndìli bhalabhala ò ka kòbhi ròtsù ibhu ò. Wò dhu-dzidò, kàdù ádrùngbá odu-iyà-ba nígèrè, ndàpì ndi ibhu-lí'ò nã. ⁴⁷ Màgàdalà tó pbanga ò Màriyà mà, Màriyà Yòsè-tsánà mànà, náadù òko 'àmbe kòtdù ka kí ró nga nàndà dõ.

16

Yèsù rì ndìngbè òvè-bvù ò dhu

(Mát 28.1-8; Luk 24.1-12; Yùw 20.1-10)

¹ Sàbatù-idhò nùdà dhu-dzidò, Màgàdalà tó pbanga ò Màriyà mà, Màriyà, Yàkòbhò-tsánà mà, Sòlomí mànà núudzì ndrùu róngu akye, ndíní 'owu tí Yèsù-abvò-ngbò nùtri nã. ² Ní kútsingá nyú, Sàbatù dzidò rùbho nga ò, adyifò rì ndìto rórò, abádhí náawù Yèsù ka kòtdù ì. ³ Ní otu ò, abádhí owúnà dhu òngù rò tsùyà nzínziya ò, 'àmbe àtànà dõ: «Ádhi wò odu-iyà-ba nógere rì àlètò ibhu-lí rò?» ⁴ Pbetù, ya ì ùbè nga 'àndà rò, abádhí ala wò odu iwà ka kògèrè ìgi ró. Obhó tí, ndi odu ì'ì ádrùngbá nyú. ⁵ Ní abádhí atsu ibhu ò, 'àdù òwòwù kanzè náfò kpatsibhíngba* nála fangà dònã rò àdì ànyì ró. Ní òdo náadù ìsì atdí dõ abádhí ò. ⁶ Ní, wò kpatsibhíngba adù àtànà abádhí nã: «Ìnzì nyònzì òdo, nyi nyònena ní Yèsù, Nàzàretì ò ale, ya mäsàlabhà dõ ka kùtò. Kìngbè wà ndi, ní kàrì ìmbà ìró. Nyàndà, kànì kà-bvò ka kilì ràyi ró nga. ⁷ Nyòwu nyàno dhu Péterù mà tó,

* 15:28 15.28 Ìsa 53.12 * 15:46 15.46 Abvo t'òtdùta tó mberù ní'ì kitanì tí kátina itsukpò-nzo-ìmvò ní ka kódyù mberù. * 16:5 16.5 Ndi kpatsibhíngba ní'ì Kàgàwà bhà màlàyikà.

ngükpa ábhàlì mànà nyàti, kà rārì àrà nyòdò Gálilayà tó pbìrì ò rò. Ànyì ní ndi nyí nyí kàlā, yà fùkù kùno ka dhu bhèyi.» ⁸ Ní abádhí núuvò ibhu ò rò, 'àdù òtse itse nyú ndi ibhu tí rò. Obhó tí, abádhí ambéna ìvi dō, idho ràdù 'ùko atdíđ. Ndirò abádhí núnno nzá atdí dhu mà atdí ale tò màtí, odo nà ì í'ì dhu-okú dò rò.

Yèsù rí ndàvì Mágàdalà tó kíđ ò Màriyà tò dhu

(Mát 28.9-10; Yüw 20.11-18)

⁹ [Yèsù níitdègu ndìngbè, ní sàbatù-idhò dzidò wemberè tò idho ò, kávi ndi angyi Mágàdalà tó pbanga ò Màriyà tò. Ndi Màriyà ní ndi àrùbhù nzère-alafí kípfo ònà rò. ¹⁰ fydàhiyà adù àrà ndi dhu núnò yà Yèsù mà ní'ì mànà ale tò. Í ale ní'ì izu nà, 'adù àmbe òdzi dō. ¹¹ Pbetù, abádhí níitdègu Màriyà ràtina Yèsù rìngbè wà ndi, ndirò iwà ndi ràla ka dhu níri, ní abádhí náadù nzá kà rúnona dhu ná'ù.

Yèsù rí ndàvì pbìndà ábhàlì nzínzi ò óyò ábhàlì tò dhu

(Luk 24.13-35)

¹² Wò dhu-dzidò, Yèsù náavi ndi pbìndà ábhàlì nzínzi ò óyò ale tò. Kávi ndi abádhí tò inzì abádhí rí ndùnì ònà vurò woyò ò. Í ábhàlì núubhìna òwu ró atdí pbanga ò. ¹³ Ní í ábhàlì náadù 'adu, 'òwù ndi dhu nóvò ngükpa ábhàlì tò. Pbetù í ábhàlì náadù nzá abádhí rúnona dhu ná'ù.

Yèsù rí ndàvì pbìndà idre dóná atdí nà ábhàlì tò dhu

(Mát 28.16-20; Luk 24.36-49; Yüw 20.19-23; Kas 1.6-8)

¹⁴ Kà riku dóná rò ní, Yèsù náavi ndi pbìndà idre dóná atdí nà ábhàlì tò, ònyè nónyu abádhí rí ònà kàsùmì ò. Ní Yèsù apè ndòrè abádhí dō ndàti: «Nyí nyí'ì mbá a'uta nà, ndirò afiku rí'ì odú nyú, inzà nyí nyá'ù yà ma mìngbè ma dhu nàla ale rúnona dhu dhu-okú dò rò.» ¹⁵ Wò dhu-dzidò, kàdù àtìnà abádhí ní: «Nyòwu yà adzi ò kóró ngari ònà, nyàdù Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè núnò kóró ale tò. ¹⁶ Nyí nyúnona dhu ná'u rí, ndàdù bätizò nálù ale nòogüya ògù. Pbetù inzì rí nyí nyúnona dhu ná'u ale dō ka kotdiya anya. ¹⁷ Kàrí ní í yà nyí nyúnona dhu ná'ù ale núnì ró ka kowuya ròyá ize: abádhí nóowuya nzère-alafí nípfo ró indrù ò rò óvòdu ró. Abádhí nóowuya òte ró yà inzà ì apè ùnina angyangyi aláwà ò. ¹⁸ Abádhí nóowuya mbá osu mà nùlù ró otsúya ní, 'adù indrù òho rí itsu mà nómva, ní atdí nzère dhu mà náaraya nzi ndònzì ró abádhí ró. Abádhí nóowuya otsúya nùlì ró andítale dō, í ale ràdù ùgu.»

Yèsù rí ndàdù Kàgàwà í òrù-akpà ò dhu

(Luk 24.50-53; Kas 1.9-11)

¹⁹ Wò dhu bhèyi Ádrùngbàle Yèsù nóvò dhu pbìndà ábhàlì tò dhu-dzidò, Kàgàwà náadù kòdyi tina ò òrù-akpà ò, kà ràdù àdi Kàgàwà bhà fangà dóná rò. ²⁰ Ní Yèsù bhà ábhàlì adù òwu Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè núnò kóró ngari ònà. Ádrùngbàle Kàgàwà náarànà abádhí-dzùnà nónzì ró ndi kasu ò, ndàdù àrà abádhí rúnona òte tò obhóngà nàbhu ró ràvi ndi wiwì-otù ò'.]

Lukà **andí Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkürù** **Yàrí bhùkù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu**

Yàri ní Lukà tí kátina ádrùngbá mungàngà (Kòl 4.14) náandí Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkürù. Kándí ka Rómà tó kígò ò rò, mbèmbè azà kumí ato mà àrùbhù kumí ato màná nzinzi ò Yèsù Krístò ka kùgù dhu-dzidò. Ndi Lukà ní'ì nzi Yèsù bhà uvitatále, pbétù kàtè Yèsù nànda ale màná ndíní ndi nduni tí Yèsù bhà ípirònga ní'ì ya adzi ò tí dhu. Ndirò, kánda Yèsù bhà uvitatále Polò Ídzi Màkürù t'únòta tó atdídhená kàbhà abhi ò (Kas 16.10-17; 20.5-21.1). Ka ní'ì nzi Màyàhudi (Kòl 4.10-14).

Lukà andí ndi bhùkù Tòfilò tí kátina Mùgiriki tò. Ndi ale í'ì orú ngarí ò. Kòvò-otù ò, Lukà ambénà dhu òvò dò ya ànzí ní Pbàyàhúdi-tidò tó pbàkrístò tò. Kàzè dhu ní abádhí-dò ràlè dhu Yèsù rira ì nígu átò atdíkpá Pbàyàhúdi màná.

Lukà ànda nga ná atdídò ale ní itsiya ònzi ka kari ale: vèbhàle, nzónzo, nzérenгатále, nàkátále, anditále, nzére-alafí írà ale, ndirò ìnzí ní Pbàyàhúdi. Kàbhà òte-lùkpò ní: itsòta, Hlèl-Alafí, hirò ònzi ka kí dhu, nzérenга t'úbàta, ndirò dhu àkà kodò ale ádrùngbàle Yèsù rìngo dhu tò dhu.

Ungbòta-Òwútá ò, kándí ndi «Uvitatále kàsù tó bhùkù.»

Bhùkù-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhùkù-dòkpa (1.1-4).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì ùgu ka kí dhu mà Yèsù ùgu ka kí dhu màná dhu (1.5-2.52).
- Bàtizò nubhónà Yùwanì rí Ídzi Màkürù ùno dhu (3.1-20).
- Yèsù rí bàtizò àlè dhu mà p'òmvò Sitanì rí kà-afí ùmvù dhu màná dhu (Luk 3.21-4.13).
- Gàlilaya tó pbiri ò Yèsù anzi kasu (4.14-9.50).
- Yèrùsàlemà tó kígò ò ndi ndàrà ònà kàsù ò Yèsù anzi kasu (9.51-19.44).
- Yèrùsàlemà ndi ndàrà àhu rò Yèsù anzi dhu mà kùdà òyá dhu màná (19.45-24.53).

Yàrí bhùkù Lukà andí okúna dò rò dhu (Kas 1.1-3)

¹ Ádrùngbàle Tòfilò, àbhò ale nyú nómvù wà ì rándí dhu ya àlè nzinzi ò ndi nónzi dhu dò. ² Abádhí nándí ì dhu àdhàdhì, ya ì dhu rí 'òpè 'ònzí ì dhu nala nyìkpóya nyú ní ale náawe àlè tò dhu bhèyi. Í ale ní ì adù 'òpè 'ùnò ndi òte indrù tò. ³ Ní ima mà átò, ma mádù kóró ì dhu tó obhóngà nónè muni mbèyi nyú, ròpè ndi ya ì dhu náapè ì ròrò. Ní ádrùngbàle Tòfilò, ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ma mòzè mandí ya ma mónè muni fíndá obhóngà dhu indù, ⁴ ndíní nyi nyuni tí dhu, ya indù ka kúdhè dhu ràrì obhó dhu nyú.

Bàtizò nubhónà Yùwanì núgu ka kí dhu tó màkürù (Zòz 13.12; 1Sà 1.1)

⁵ Hèrodè ní'ì Yùdeya tó pbiri ò ádrùngbá kamà tí ònà kàsù ò, Zàkàriya ní'ì kùhanì. Ndi Zàkàriya ní'ì atdí kùhanì ya Àbiya bhà pbàdzukuru tí í'ì pbàkùhání nzinzi ò. Kàbhà tsibhàle-òvò ní'ì Èlizàbeti, Àròni-dhù bvù tsibhíngba. Ndirò, ndi Àròni ní'ì pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kamà. ⁶ Ní Zàkàriya mà Èlizàbeti màná óyò kóró ní'ì obhónangatále Kàgàwà-ònzí, ndirò Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Hyátá nífú arí atdídò ale. ⁷ Pbétù abádhí ní'ì ìmbá atdí ngbángba mà màtí, Èlizàbeti ní'ì ingò-ayi nídhuni. Ndirò abádhí óyò kóró ní'ì iwa óngò mùlà tí ale.

⁸ Ní atdíku, ya Zàkàriya mà náarí kasu ònzi màná atdíkpá pbàkùhání tó rùwè ò, Zàkàriya adí ndámbe pbìndà kasu nónzi dò Kàgàwà-ònzí. ⁹ Ní, ya pbàkùhání tó màndu núnò dhu bhèyi, odhína náavò Zàkàriya ngalà ní, ndíní otsú tí ya pbàkùhání kèlè víya dò rò nóotsunà ònà Ádrùngbàle Kàgàwà bhà idzá káluga ò. Kàhù ndrùù aróngu alindratidò nòbí perè tí màzàbahù dò. ¹⁰ Wò ndi kàsù ò, kóró ngùkpá ale náadù òko àmbe 'ìtsò dò irinà rò. ¹¹ Nírò ní ndi Ádrùngbàle Kàgàwà bhà malàyikà níto ndi Zàkàriya tí, ndadù ide alindra nùbí kà rí dònà rò màzàbahù tó fangà dònà rò. ¹² Ní wò malàyikà ndi ndàlà rò, Zàkàriya-afí náabè ndi atdídò, òdò ràdù isí ònà. ¹³ Pbétù malàyikà adù àtina kà ní: «Zàkàriya, nzi onzi òdò, Kàgàwà ní'ì wà pbùkù itsòta nídhuni. Pbùkù tsibhàle Èlizàbeti rí kpatsibhá ngbángba núgu indù, nyadù òvòna nóvò Yùwanì tí. ¹⁴ Ní kòkù dò rò, idhènu níikaya ndi, nyadù adí ádrùngbá dhèdhe nyú ò. Ndirò, ibí ale nyú nóokoya dhèdhe ò, ka kùgù ka dhu-okú dò rò.» ¹⁵ Ndi ngbángba ní'ì ya ádrùngbàle Kàgàwà-nyìkpò ò. Kòmvyàya nzi òvayi mà, ndirò kòmvyàya nzi ale òrì ràdù atdí iwa-tidò mà.

Kàgàwà nùràyà ka p̀b̀indà Hìlǎ-Alafí nǐ, àdàdì ìyànà-fìtsù ò rórò. ¹⁶ Ndirò, ka ní ndi P̀b̀àisràyélí ǹzínzi ò ibí ale nabhùya ringò fìyò Ádrùngbǎle Kàgàwà-tí'ò. ¹⁷ Kàgàwà-ònzí kùbhìya ná ale-afí-tidò, ndirò ádrùngbǎnga tó obi-tidò ní'ya ya Kàgàwà bhà nabi Èliya ní'í ná ale-afí mà, ádrùngbǎnga tó obi mànà-tidò. Kàbhùya inzo mà rùngbò ì abàya mànà, ndàdù inzi arí Kàgàwà òzè dhu ònzí ale nábhu rùgèrè ì, 'òngò obhónángatále tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kòbhòloya indrù angyangyi Ádrùngbǎle Kàgàwà tó.

¹⁸ Zàkàriyà níwù dhu màlàyikà-tsù, ndàti: «Wò nyi nyànò dhu tó obhònga núní ma mí àdhu rò? Obhó tí, ima ní mùlǎ-akpà nyú, ndirò p̀b̀akà tsibhále bhà ato mà nàrà wà ádzí nyú átò.» ¹⁹ Ní wò màlàyikà adù dhu àdu kà tó ndàti: «Ima ní Gábriyeli, ya bílì ma marí ide Kàgàwà-ònzí, mambe kàbhà kasu ònzí dǒ ale. Ní Kàgàwà ìvì ma tìnw ò, mirà wòrí idzi màkùrù nówò indù. ²⁰ P̀b̀étù ya inzà nyi nyà'ù ya ma mùnò indù dhu rí 'ònzí fìyò kàsùmì ò dhu dhu-okú dò rò, nyi nyóngo ìwí tí, ìnzí nyongò òte, ràrà àhu ì dhu nòowuya 'ònzí òyá idho ò.»

²¹ Wò Zàkàriyà mà rǒte màlàyikà mànà ònà kàsùmì ò, ihé-ya náadù òko 'àmbe Zàkàriyà nódò dǒ irí rò. Ní, ìnzí kà rǎhu sese Kàgàwà bhà idzá kàluga ò rò rò, idho nùuko abádhí atídí. ²² Ní Zàkàriyà níitdègu àrà àhu ànyì rò, ní kǎdù nzá òte indrù mànà. P̀b̀étù kǎdù àdì ndámbe inga nùdhò dǒ òtsúna-kpò nǐ, ìnzí ndi ndòte rórò. Ní indrù adù dhu òsù, iwà Kàgàwà ràvi ndi Zàkàriyà tó onyè rǒdzí kà-dò dhu bhèyi dhu tó òfò ò ndi kàluga ò.

²³ Zàkàriyà mà tó rùwù níitdègu iku, ní kǎdù ndi ndàrà àhu p̀b̀indà. ²⁴ Ní ngúfe idho dzidò, Èlizàbeti, kàbhà tsibhále náangò òna tí. Kǎdù ndòrù, ràrà àhu imbò àbì tí. Kóngónà àtìnà affina ò: ²⁵ «Kànì Ádrùngbǎle Kàgàwà ònzí idù dhu. Ábadhi nípfò wà ma ya nyidu àbhè arí ràmbe iwù dǒ indrù ǹzínzi ò dhu-ìyá ò rò.»

Yèsù nùgù ka kí dhu tó màkùrù

(Mát 1.18-23; Ìsa 7.14)

²⁶ Atídiku, azà àbì tó òna ná Èlizàbeti rí'í rórò, Kàgàwà náavi p̀b̀indà màlàyikà Gábriyeli ràrà Gálilayà tó p̀b̀iri ò, Nàzàreti tí kátina atdí p̀b̀anga ò. ²⁷ Ànyì kàrà atdí tsibhíngba, inzà àpè kpatsibhále núní tí'ò. Ndi tsibhíngba ní'í iwà Dàwudi-dhú bvǎ ale, Yòzefù òrí. Kòvò ní'í Màriyà. ²⁸ Màriyà tí ndi ndàrà àhu rò, wò màlàyikà náatse ka, ndàti: «Ìlè nyi Màriyà, iwà nyi nyàbà Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà idzinga, ndirò inè Kàgàwà rí'í nyi nà.» ²⁹ Wò òte ndi ndirí rò, Màriyà-afí náabè ndi atdí. Kìrè nga affina ò ndàti: «Yàrí mùlèmbè-tì nyú ní àdhu?» ³⁰ Ní màlàyikà adù àtìnà kà nǐ: «Ìnzí onzi òdo Màriyà, Kàgàwà bhà idzinga nyi nyàbà wà nídhunì. ³¹ Kònzí nyi nyóngo ènu tí, ndirò nyi nyuguya kpatsibhá ngbángba, nyadù òvòna nówò Yèsù tí. ³² Ka ní'ya ádrùngbǎle, ndirò ka kanziya ka kóró dhu dǒ arí'í Kàgàwà t'ídhùnà tí. Ndirò, Ádrùngbǎle Kàgàwà náadùya kǐlì ràdì abhunà, kamà Dàwudi bhà tombi dǒ. ³³ Kònyaya idzi Yàkòbhò-dhú dǒ, ndirò kàbhà idzi ní'ya dhòdhòdhònga tó.» ³⁴ Ní, Màriyà níwù dhu màlàyikà-tsù, ndàti: «Wò dhu rǎkà ìngbà dhu bhèyi idù, ya inzà ma màpè kpatsibhále núní rò?» ³⁵ Ní, màlàyikà náadù dhu àdu kà tó ndàti: «Hìlǎ-Alafí rífo d̀nù, ndirò kóró dhu dǒ arí Kàgàwà rí nyatsi p̀b̀indà ádrùngbǎnga tó obi nǐ sísì bhèyi. Ní ndi dhu-okú dò rò, nyi nyuguna ngbángba ní'ya Kàgàwà òpì f̀ndà, ndirò ka kanziya ka Kàgàwà t'ídhùnà tí. ³⁶ Kònzí, a'ènu Èlizàbeti rí'í azà àbì tó òna ná, àzèmbè iwà ka kati ndi ìngò-àyì tí rórò. Kà rí kpatsibhíngba nùgù mùlǎ dǒ rò, ³⁷ ìmbà Kàgàwà lèma nónzi rí dhu náarí'í nídhunì.» ³⁸ Nírò ní ndi Màriyà náadù àtìnà màlàyikà nǐ: «Ma ní Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà ìno-àyì. Ní, ìtsè ndi dhu ronzí ndi ya nyi nyànò ka dhu bhèyi.» Wò dhu-dzidò, màlàyikà náadù ndìvà ndàrà kà-tí rò.

Màriyà rǎrà Èlizàbeti nàndà dhu

³⁹ Wò ndi kàsùmì ò tí, Màriyà náadù ndìvà ndàrà kòmbómbì, ya Yùdhà bhà p̀b̀iri ò arí p̀b̀iri-akpà ǹzínzi ò atdí kígò ò. ⁴⁰ Ní ànyì, kǎtsù Zàkàriyà bhà idza, ndàdù kàbhà tsibhále Èlizàbeti nátsè. ⁴¹ Èlizàbeti níitdègu Màriyà nátsè ndi dhu níri, ní kà-fìtsù ò rí'í ngbángba náadù ndòpè ndùbè nga kà'ò. Ndirò, Kàgàwà náadù Èlizàbeti níra Hìlǎ-Afina nǐ. ⁴² Ní, Èlizàbeti náadù ndòpè ndòtè orú tũna nyú nà, ndàti Màriyà nǐ: «Kàgàwà náso wà nyi atdí dǒ ròsè kórò vèbhále d̀nà. Ndirò, kàso wà finu-tsù ò rí'í ngbángba átò. ⁴³ Ìngbà dhu-bvǎtí dhu ya, p̀b̀akà Ádrùngbǎle Kàgàwà-tsánà nyú náarí'í mandà nǐ? ⁴⁴ Àndà, nyi nyàtsè ma dhu níitdègu ìsì bídu ò, ní ànyìrò rò tí, ya fidu-tsù ò rí'í ngbángba náadù ndòpè ndùbè nga fidu-tsù ò, ádrùngbǎ dhèdhe-okú dò rò. ⁴⁵ Ìnyì, nyi nyònzí wà hirò, ya Ádrùngbǎle Kàgàwà núnò indù dhu rí ndònzí ònzí dhu nyi nyà'ù dhu-okú dò rò.»

Màriyà rí Kàgàwà nílè dhu
(1Sà 2.1-10; Zàb 113)

⁴⁶ Ndirò ní ndi Màriyà ati: «Ma mí Ádrùngbàlè Kàgàwà nílè atdyúdu nyú nà, ⁴⁷ ndirò afidu rí'ì ádrùngbà dhèdhe nyú ò, Kàgàwà pbàkà Ɔgùba ò. ⁴⁸ Kàgàwà nírè ma, yà inzì indrù ràdè dzèna dhu tí pbìndà ino-ayi. Obhó tí, ròpè ndi kombi, kóró ale rôngo matì hirò nónzì tsibhíngba tí. ⁴⁹ Kóró dhu dǒ arí'ì obi nà Kàgàwà nónzì ádròdrò dhu nyú idu. Kǒvò ní ìlílà ovo. ⁵⁰ Ndirò, yà odòna ònzi arí ale dǒ kárfi izu nába bilínganà. ⁵¹ Kávi obina nyú, ndòpfolò yà idzítà tó afiyya nà arí'ì ale-ònga. ⁵² Kífo ádròdrò kámá fiyó ádròdrònga tó tombi dǒ rò, ndàdè yà inzì ka karózána dhu tí ale nídzi, ndèli ádròdrò ngari ò. ⁵³ Kábhù ìmbá dhu arí'ì foyá ale rónzi atdíǒ, ndàdè ònzónzi ale nítu, ndòdi ròwù otsúya-kpa nà. ⁵⁴ Kónzi pbìndà ino, Pbàisràyéli dzèna, ndàdè pbìndà izu nírè dǒyá, ⁵⁵ ádhàdhì yà angyangyi ndi ndavò àlè t'ábána, Àbràhamè mà, pbìndà pbàdzukaru màna tó, bilínganà ndi ndongó tí ònzina dhu bhèyi.» ⁵⁶ Ní Màriyà mà náadè òko atdíkpá Èlizàbeti màna, ràrà àhù mbèmbè ìbhù àbì tí. Wò dhu-dzidò, kádè ndìvà, ndàdu ndi pbìndà.

Bàtizò nubhónà Yùwanì nùgù ka kí dhu
(Luk 1.13-17; 3.4-9)

⁵⁷ Èlizàbeti rí ndègu òná kàsami nítdègu àkà, ní kádù kpatsibhá ngbàngba nùgù. ⁵⁸ Ní, Èlizàbeti mà aróko màna atdíkpá pbanga ò ale mà, kà mà t'ídzá-bhà màna nítdègu Ádrùngbàlè Kàgàwà nába izu Èlizàbeti dǒ, rùgù ngbàngba dhu tó màkùrù niri, ní abádhì-idhè nùka ndi atdíkpá Èlizàbeti màna. ⁵⁹ Ní, wò ngbàngba nónzì atdí yengè rò, abádhì iwù, kadù kónzinga nóbhòlò. Ndirò, abádhì azè kilì àbanà Zákàriyà-ovò kà-dǒ. ⁶⁰ Pbétù, wò ngbàngba-tsánà Èlizàbeti náadè àtina: «Inzì ní wò dhu bhèyi. Káká kòvò ovòna Yùwanì tí.» ⁶¹ Ní, kǒkò Èlizàbeti mà rí'ì màna ale náadè àtina kà nǐ: «Ìmbá Yùwanì tí kátina ovo náarí'ì'ì pbùkù idzá-bhà nzinzi ò ale dǒ.» ⁶² Ní, abádhì adù dhu ivu kà t'ábanà-tsù otsúya nǐ, ndíní'ì wni tí kà ròzè kòvò pbìndà ingba-ovò àdhi tí. ⁶³ Ní, Zákàriyà adù dhu àndi karí dóna odu-afá-ngba nónzì otsúna ní kiwù nà, ndàdè yàrfi dhu àndi dóna: «Kǒvò ní Yùwanì.» Ní idhò adù kòrì ale nùko kóró. ⁶⁴ Ní ànyirò rò tí Zákàriyà-tsù náadè ndangbe, Zákàriyà ràdù ndòpè ndòtè, ndámbe Kàgàwà nílè dǒ orú tina nyú nà. ⁶⁵ Ɔdo nísi kóró ànyirò arí'ì kyèròkyèrò pbanga ò ale ò. Ndirò, Yùdèyá tó pbiri ò arí'ì pbiri-akpá nzinzi ò pbanga ò, indrù nòowùnà wò ndi nónzì kóró dhu tó màkùrù kèlè náwe rò. ⁶⁶ Ní, kǒkò ò nónzì kóró dhu dǒ ka kúnona dhu niri ale náadè ò dhu afiyya ò, 'adè àmbe àtina dǒ: «Yàrfi ngbàngba ní'yya ingbà dhu bhèyi ngbàngba-tidò?» Obhó tí, Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó obi ní'ì ndi ngbàngba nà.

Zákàriyà rí Kàgàwà nílè, Kàgàwà bhà nabi bhèyi dhu

⁶⁷ Wò dhu-dzidò, Kàgàwà nírà Zákàriyà, wòrì ngbàngba t'ábanà, Ìlílà-Alafì nǐ. Ní, Zákàriyà adù ndòpè ndòtè Kàgàwà bhà nabi bhèyi, ndàti:

⁶⁸ «Ìlèta náká kabhu Ádrùngbàlè, Pbàisràyéli tó Kàgàwà tò, kíra pbìndà ale nándà, ndàdè wuwà nídhunì.

⁶⁹ Kádù obhónanga tó wuwa nibhò àlè tò, pbìndà ino-akpá Dàwudi bhà idzá-bhà tírò.

⁷⁰ Kàgàwà náavò dhu angyi nyú pbìndà ìlílà pbànábi-otù ò, ndàti:

⁷¹ Ndi rigúya àlè àlè tó òmvù-fó rò, ndirò ndi rigúya àlè kóró ale yà àlè nóndrò-fó rò.

⁷² Ndi dhu bhèyi ní ndi kítè pbìndà izu àlè t'ábána tò, ndàdè abádhì tò ndi ndanzi pbìndà ìlílà ungbóta tò láká nírè.

⁷³ Kánzi ndi dhu ádhàdhì yà àlè t'ábanà Àbràhamè tò ndi ndatsò dhu bhèyi.

⁷⁴ Káti, ndi rigúya àlè àlè tó òmvù-fó rò, ndíní àlè kongó tí kàsuna nónzì inzì àlè kí Ɔdo ònzi rórò.

⁷⁵ Ndi dhu bhèyi ní ndi, àlè kokoya ìlílà ale tí Kàgàwà-nyìkpó ò, ndirò obhónángatále tí, kóró kàsami yà òko àlè kòko àlè-nyìkpó nà òná ò.

⁷⁶ Ndirò inyì pbàngbá, inyì ní'yya kóró dhu dǒ arí'ì Kàgàwà bhà nabi.

Obhó tí, nyì nyadiyya angyi Ádrùngbàlè tò, otu nyì nyobhòlo tí kà tò.

⁷⁷ Ndirò, nyì nyadèyá dhu òvò kábhà ale tò, ndíní abádhì wni tí dhu, kà ràrì irà ò nígu, ndàdè fiyó nzérénga nùba fiyò.

⁷⁸ Obhó tí, àlè tó Kàgàwà ní atdíǒ arí indrù-izu nálá Kàgàwà:

kábhùya òru-akpá ò awáwà ràwà àlè-dǒnga, ádhàdhì ndító rí adyifò náarí ale-dǒnga nàwà dhu bhèyi.

⁷⁹ Kábhùya yà inò ò aróko, yà ove-sisi níibvú ndi dǒyá ale-nyínga ràwà.

Ndi dhu adüya àlè àbhu àlè rànggu màràngà tó otu.»

⁸⁰ Wòrì ngbángba náambénà òvi dō, affina ràdù àmbe obi òtsi dō. Kóngónà àdi ràngù ò, ràrà àhu Pbaìsràyélí-ònzí ndi ndaraya ndàvi kpangba ònà idho ò.

2

Màriyà rí Yèsù núgu dhu

(Màt 1.18-25; 5.1-2; Ìsa 9.5)

¹ Ndi idho ò, ádròdrò kámá dō kamà Kàyisará Ògústò náabhù uyátá ndàti, pbìndà pbirì ò aróko kóró ale ràkà kandí fìsì ò. ² Wò ndi wemberè tó andítá náanzi ndi ya Kùrèniyò nù'ì liwalí tí Siriyá tó pbirì dō nánganì. ³ Kóró ale náawù ì àndi, ngàtsi ale ràrà ndàndi fìyó pbanga nyú ò. ⁴ Ní, Yòzefù níivá ndi átò, ndùpò Gállilayá tó pbirì ò pbanga, Názàretì tí kátina ò rò, ndàrà Yùdeyá tó pbirì ò, ndàrà àhu Bètèlèhemù, ádrùngbá kamà Dàwudi ka kugu ònà pbanga ò. Kàrà ànyì Dàwudi-dhù bvù ale tí ndi ndí'ì nídhunì. ⁵ Àbadhi mà náawù ànyì ya ndi ndóri pbìndà tsibhàle Màriyà nà, òna nà rí'ì rórò, ndí'ì ka kandí tí ì fìsì ò. ⁶ Ní ànyì ì òwù ùvò rò, Màriyà rí ndùgu ònà idho náaká. ⁷ Ní, kùgu pbìndà sengba tó kpatsibhá ngbángba, ndàdù ngbòna nákpòrò mberù nì. Kàdù ndi ngbángba nìlì ràyi izá arí dhu ònyu ònà kèwali ò, ìmbá ngari rí'ì olo-dzà ò abádhí tò nídhunì.

Màlàyiká rí 'àvì mùtungà t'úndatátále tò dhu

(Màt 2.1-15; Ìsa 41.27)

⁸ Ndi pbirì ò, mùtungà t'úndatátále nù'ì fìyó tàrà tó màhò nódo ì'ì kùbhingá irí ò ró. ⁹ Ní, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà màlàyikà nítò ndi abádhí tí, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó awawù ràdù ndàtsi abádhí dō. Ní odo nùsì abádhí-afí ò atdíð. ¹⁰ Pbéù, màlàyikà náadù àtìna abádhí nì: «Ìnzì nyònzì odo, mà mìrà kóró ale-idhè rí ndiká nì idzi màkùrà nà fùkù nídhunì. ¹¹ Indo yàri iku ò, ka kùgù Ògùba fùkù, Dàwudi bhà kigò ò. Ndi Ògùba ní Krístò Ádrùngbàle. ¹² Ndirò, kànì kùnì nyí nyí ròná dhu: nyí nyí iré-ngba nótu mberù ò ka kàkpòrò ngbòna, kadù ìlìna ràyi izá náari dhu ònyu ònà kèwali ò ró.» ¹³ Ànyìrò rò tí ní ndi, òrù-akpà ò màlàyiká tó ihè-ya náandu ì wòrì màlàyiká rò, ì rilè Kàgàwà, àti:

¹⁴ «Ìlèta náká kabhu òrù-akpà ò arí'ì Kàgàwà tò!

Ndirò, màràngà náká ndi'ì ya adzi dō idzi affiya nà ale tò!»

Mùtungà t'úndatátále ròwu Bètèlèhemù dhu

¹⁵ Màlàyiká níwà ì tiyá rò, 'àdu ì òrù-akpà ò rò, mùtungà t'úndatátále náatè nzínziya ò 'àti: «Kòwu Bètèlèhemù, ndí'ì àlè kala tí ànyì ndi nònzì dhu, ya Ádrùngbàle Kàgàwà núnò àlè tò dhu.» ¹⁶ Ní, abádhí náawù ànyì tsakàtsàkà, 'àdù Màriyà mà nótu Yòzefù màna, ndirò ngbángba ràdù ì'ì izá arí dhu ònyu ònà kèwali ò ndi ndàyi ró. ¹⁷ Ndi ngbángba ì àla rò, abádhí náawe ya màlàyiká núnòna fìyò kà-dō dhu. ¹⁸ Ní kóró ale, ya mùtungà t'úndatátále rùnona dhu nìrì ní idho nùuko wò abádhí rùnona dhu dō. ¹⁹ Pbéù, Màriyà náadò wò dhu kóró affina ò, ndàdù àmbe inga nírè dō dóna atdíð. ²⁰ Wò dhu-dzidò, mùtungà t'úndatátále náadù ì Kàgàwà nífù ì'ì, 'àdù àmbe ilèna dō rórò, kóró dhu-tsí ya ì ìrì, 'àdù àlanà nónzi ì ya abádhí tò màlàyiká núnòna dhu bhèyi tí nídhunì.

Yèsù tó ngbángba-òvò nóvò ka kí dhu

²¹ Atdí yengè níitègu àkà wò ngbángba ka kùgù dhu-dzidò, ní ka kadù kònzinga nóbhòlò. Ka kadù ndi ngbángba-òvò nóvò Yèsù tí, àdhàdhì ya màlàyiká núnò inzá kà-tsana àpè òngo òna tí rórò dhu bhèyi.

Yèsù tó ngbángba nítè ka kówu Kàgàwà tò Kàgàwà bhà idzá rò dhu

(Law 12)

²² Yòzefù mà, Màriyà nà rí 'ù'ò 'ìlã Kàgàwà-nyìkpò ò ònà idho náaká àdhàdhì Músà bhà Úyatá núnò ka dhu bhèyi. Ní abádhí idyi Yèsù tó ngbángba 'òwù nà Yerùsàlemá tó kigò ò, 'òwù itèna Ádrùngbàle Kàgàwà tò. ²³ Obhó tí, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Úyatá ò ka kandí dhu kati, sengba tí ka kùgù kpatsibhingba nópi ka ràròngo Ádrùngbàle Kàgàwà tò. ²⁴ Ní abádhí náadù ya Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Úyatá núnò perè nùbho átò. I perè ní'ì òyó aliri, ngàtsi nì òyó àmbò-nzo. ²⁵ Wò ndi kàsùmì ò, atdí ale, Simiyoni tí kátina ní'ì inè Yerùsàlemá tó kigò ò. Ndi ale ní'ì idzi ale nyú. Ka ní'ì obhónángatále, ndirò Kàgàwà nífù arí atdíð ale. Ndirò, kóngónà Pbaìsràyélí ndi ndigú tí ríra ale nóðò. Ní Kàgàwà nírá ka pbìndà Hìlã-Alafí nì, ²⁶ ndi Hìlã-Alafí ràdù dhu òvò angyangyi kà

tò ndàti: inzi kà rovéya inzà ndi ndàla Ádrùngbàle Kàgàwà rìvina Krístò rórò. ²⁷ Ní, Hlìl-Àlafí rí ndànda rò, kàrà òtsù Kàgàwà bhà idza. Nírò ní ndi Màriyà mà, Yòzefù nà níwú Yèsù tò ngbàngba nà, ndíní yà Úyátá núnò dhu náaká tí. ²⁸ Ní, Simiyoni náakò ngbàngba ndàtdù, ndàdù òtsò nábhu Kàgàwà tò, ndàti:

²⁹ «Ádrùngbàle Kàgàwà, kòmbi nyi nyi mbà pbùkù ino-akpà núbha ròvè, àdhàdhi yà angyangyi nyi nyavò idù dhu bhèyi.

³⁰ Ohhò tí, ma màla wà pbùkù rò irà ògù nyìkpòdu nyú ní.

³¹ Ndi ògù ní yà nyi nyú nyi nyabhòlò kórò ale tò.

³² Ka ní yà inzà àpè nyuní kórò yà adzi ò ale-nyinga náwà rí awáwà.

Ndirò ka ní ádrùngbànga tò awáwà pbùkù ale Pbàisràyéli tò*.»

Simiyoni rí Yèsù onziya dhu nóvo angyangyi, Kàgàwà bhà nabi bhèyi dhu

³³ Yèsù t'ábanà mà, kà-tsánà mà nà idho núuko atdíddò, wò Simiyoni rùnona Yèsù tò ngbàngba ní dhu nírí i'í rò. ³⁴ Simiyoni náaso abádhí, ndàdù àtina kà-tsánà Màriyà ní: «Yàrí ngbàngba rí Pbàisràyéli nzinzi ò ábhò ale nábhu ráwà ì, ndàdù ábhò ale nídi. Ndirò, ka ní ize yà indrù ábhù rí ràgò ì nzinziya ò, ³⁵ ndíní yà ábhò ale núuru afiya ò irèta núuvi tí ì kpangba. Ndirò inyi Màriyà, pbùkù àpè rí ndilí ila tò obhi-akpà ka kòdu, ròsù afina ale bhà àpè bhèyi.»

Tsibhá nabi Anà ròte Yèsù tò ngbàngba dō dhu

³⁶ Wò ndi kàsùmi ò tí, Kàgàwà bhà atdí tsibhá nabi, Anà tí kátina, ní'í inè átò. Anà ní'í Àseri-dhú-bvù ale, Fànoli t'ívànà. Ka ní'í mùlà-àyi-ngba nyú. Abádhí náakò yà tsibhíngba tí rò ì umbá ì nà ale nà àrùbhù ato kèlè tí, ndi ale ràdù òvè. ³⁷ Ní, kádù àdi abvo-ayi tí, ràrà àhu àrà kumi dóná ifo nà ato nónzi ndi ndí dhu ò. Kóngónà nzá àhu iri Kàgàwà bhà idzá rò. Pbétù, kóngónà Kàgàwà bhà idzá kasu kèlè nónzi adyibhengá màtí ndirò kúbhingá màtí. Kóngónà àdù ònyù t'ónyuta-tsù nùtsì, ndàdù àmbe ndítsò dō. ³⁸ Ní, ndi tsibhá nabi Anà nùto ndi wò Simiyoni ròte ònà kàsùmi ò, ndàdù ndòpè ndàbhù òtsò Kàgàwà tò. Ndirò, kádù ndòpè ndàwe dhu Yèsù tò ngbàngba dō, yà Kàgàwà rí Yèrùsàlemà nùwù dhu nódo arí kórò ale tò.

Yèsù tò ngbàngba nà ka kóngò Nàzàreti dhu

³⁹ Yèsù t'ábanà mà, kà-tsánà mà nà nùitdègu kórò dhu nónzi yà Ádrùngbàle Kàgàwà bhà Úyátá núnò ka dhu bhèyi, ní abádhí adù 'adu Yèsù tò ngbàngba nà Gàllilayà tò pbirí ò fiyò kigò, Nàzàreti tí kátina ò. ⁴⁰ Ní, Yèsù tò ngbàngba adù àdi ndàmbe ovi dō, ndàdù àmbe obi àbà dō. Kàgàwà níira ka dhu-ònga t'òvòta tò irèta ní, kórò kà rónzina dhu ràdù Kàgàwà-nyìkpò nófò atdíddò.

Yèsù rí'í Kàgàwà bhà idzá, atdí kumi dóná óyò nà ato nà dhu (Luk 2.41; 1Sà 1.3,7,21-28)

⁴¹ Yà ato náaríra dhu bhèyi, Yèsù t'ábanà mà kà-tsánà mà nà nòongónà òwu Yèrùsàlemà tò kigò ò, Pásika tò mùhendù ò. ⁴² Ní, Yèsù nùitdègu atdí kumi dóná óyò nà ato nìsè, ní abádhí náawù atdíkpá Yèsù tò ngbàngba mà nà àdhàdhi yà angyi ì arónzina dhu bhèyi. ⁴³ Ní, mùhendù iku rò, Yèsù t'ábanà mà, kà-tsánà mà nà náadù ì, 'òngò ìbha. Pbétù, Yèsù tò ngbàngba náadù àdi Yèrùsàlemà tò kigò ò, inzà àbanà mà, íyànà mà nà núní rórò. ⁴⁴ Abádhí adù Yèsù àtì inè rí'í òdhína mà nà ì ùbhi atdíkpá ró dhu tí. Nírò ní ndi iwà ì ùbhi, ròpè ndi kútsingánà, ràrà àhu pbítìngá rórò, abádhí apè 'òmè Yèsù, fiyò ale mà, òdhíya mà nà nzinzi ò. ⁴⁵ Pbétù, abádhí náadù nzá kàla. Ní, ndi dhu-okú dō rò, abádhí náadù ì tdíddò Yèrùsàlemà tò kigò ò, 'òwù kòmè. ⁴⁶ Ní, ìbhu idho dzidò ní ndi, abádhí náawù kòtu Kàgàwà bhà idzá àdi Úyátá tò màlímò nzinzi ò ró. Kàmbénà Úyátá tò màlímò rùnona dhu nírí dō, ndàdù àrà dhu òngù ró abádhí-tsù. ⁴⁷ Kórò ale, yà kà rùnona dhu nírí rí núko ró idho aránà atdíddò, kàbhà inga t'únita mà, kà ràrà tsánà ka kivù dhu nádu rò tí dhu mà nà dhu dō. ⁴⁸ Ní, kà t'ábanà mà kà-tsánà mà nà nùitdègu kàla, ní idho núuko atdíddò. Ní, kà-tsánà adù àtina kà ní: «Pbàningbá, ádhu wò nyi nyònzì ròkà? Ándà pé, ima, àbanu mà nà, mà mònè nyi ádrùngbá izu nyú nà.» ⁴⁹ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ádhu nyi nyúbhi mòmè rò fíndà? Nyi nyùnì tí nzá dhu ma ràr'í Àbadu bhà idzá ma mónzina kasu nà?» ⁵⁰ Pbétù, wò Yèsù núnò dhu náadù nzá kà t'ábanà mà, kà-tsánà mà nà-dò nálú. ⁵¹ Ní, Yèsù mà náadù ì àdu abádhí mà nà 'òwù Nàzàreti. Kóngónà abádhí-tsù dhu nírí atdíddò, ndirò kà-tsánà ongónà adù kòkò dhu nódo kórò afina ò tí. ⁵² Ndirò, Yèsù tò ngbàngba náadi ndàmbe òvi dō ngbòna ò rò, dhu-ònga t'òvòta tò pbìndà irèta ràdù àmbe ndise dō. Kóngónà àdù Kàgàwà-nyìkpò nófò rí dhu nónzi, ndàdù indrù-nyìkpò nófò rí dhu nónzi átò.

* 2:32 2.32 Ìsa 42.6; 49.6; 52.10

3

Bàtìzò nùbhónà indrù tò Yùwanì nùnwò Ídzi Màkürè
(Mát 3.1-12; Mrk 1.1-8; Yùw 1.6-8,19-28)

¹ Tibèriyò Kàyisará ní'ì Pbarómá tò pbiiri ò kámá dǒ ádrùngbá kamà. Ní, atdí kumi dóná imbò ná ato tí kǒnyè idzi ró ato náhu rǒrò, Pòtiyò Pilatò ní'ì Yùdeyá tò pbiiri ò liwalì. Ndirò, Hèròdè ní'ì Gàlilayá tò pbiiri ò ádrùngbá kamà, Hèròdè t'ádónà, Filipò ràdù 'ì'ì Ituriyò mà, Tràkònitì màná tò pbiiri ò ádrùngbá kamà. Ndirò, Lisaniyá ní'ì Àbileni tò pbiiri ò ádrùngbá kamà. ² Wò ndi kàsùmì ò, Anà mà Kàyafá màná ní'ì p̀bàkùhání tò ádròdrò ale dǒ kámá. Ní, rùngù ò Zàkariyá t'ídhùná Yùwanì rí'ì rǒrò, Kàgàwà náavò p̀bìndà ote kà tò. ³ Wò dhu-dzidǒ, Yùwanì náadè ndòpè ndùbhi Yòròdanì tò idha-akpà-bidǒ arí'ì kórò pbiiri òna ná. Kàránà indrù núnzi rǒ bàtìzò tò, ndarà àtinà rǒ: «Nyùgèrè nyí nyùbhà fùkú nzérenga, nyàdù bàtìzò nálu. Ní, Kàgàwà ràdù fùkú nzérenga nùbà fùkù.» ⁴ Wò dhu bhèyi ní ndi, nabi Isayá náandì p̀bìndà bhùkù ò dhu náaká. Kàtì:

«Kòní atdí ale-tù rí ndiri rùngù ò:

«Nyòbholò Àdrùngbàle Kàgàwà bhà ngudhà,
nyùtò kà rùbhi òna otu.

⁵ Hbhè rí'ì òyá ngari náká nyùtro adzi òyá rùlè,
nyàdù pbiiri-akpà mà pbiiri-nzo màná nùgolo,
nyòhù ròngò kyèngyèrè tí.

Ì nùtdya otu náká nyùtò rikò túrùtúrú,

ndirò, kulukulu arí'ì òyá ngari náká nyòhù mbèyi.

⁶ Ndirò ní ndi, kórò ale rí Kàgàwà rí indrù nígù tí dhu nálá.»

⁷ Ní, ihé-yà nóowúnà iwu rǒ Yùwanì-ti'ò, ndínì Yùwanì nùubhò tí bàtìzò fiyò. Ní, Yùwanì aránà àtinà rǒ abádhi ní: «Nyí ní ámvò tò osu-tse! Ádhi ndi dhu nóvò fùkù ndàti, nyí rari'ì ùgu yà rirà Kàgàwà bhà anya t'ítàtá ò rǒ?» ⁸ Nyònzì iwà nyí nyùgèrè nyí, nyùbhà fùkù nzèrè m̀tsò dhu návi rí dhu. Ndirò, àpè nyirè nga afiku ò nyámbe àtinà dǒ: «Àbràhamù ní abhuká.» Mà mí dhu nùnwò fùkù: Kàgàwà ràdù kàri odu mà nùgèrè ròngò Àbràhamù t'ídhùna tí. ⁹ Alǒ ka kiyá wà kili itsu-pfò rǒ. Ní kórò itsu, yà inzi arí'ì idzi itsu-kpǒ ní'ò, nùkèrè ka kí, kadù àwànà kàzù ò.» ¹⁰ Ní ihé-yà níwú dhu Yùwanì-tsu' àti: «Má mí dhu ònzi ìngbà tí?» ¹¹ Ní, kádù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Oyo rí'ì mùdzarè ná ale, náká ndàbhu ka atdí yà ìmbà rí'ì kà ná ale tò. Ndirò, ònyè rí'ì foná ale náká ndùndò ka ìmbà rí'ì kà ná ale tò.» ¹² Pàratà tò p̀bàndómbé níwú átò, ndínì ì alú tí bàtìzò. Ní abádhi níwú dhu Yùwanì-tsu, 'àti: «Málimò, má mí dhu ònzi ìngbàtí?» ¹³ Ní, kádù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Àpè nyòwu pàratà t'úfótá tò fùrangà-bvu nótò rǒ orú nyá, ròsè yà uyatá ò ka kótòti kà tí dhu dónà.» ¹⁴ Ndirò, p̀bànowí níwú dhu átò Yùwanì-tsu' àti: «Olu má'í na, má mí dhu ònzi ìngbàtí?» Ní, Yùwanì adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Àpè nyòwu atdí ale-fǒ fùrangà mà ndiha rǒ obi ní. Ndirò, àpè nyòwu indrù nòbhè rǒ títò dǒ, nyàdù foná fùrangà náko. P̀bètù, nyòwu yà àbì dǒ ka kàri nyùbhò ní fùkù màkimbà kèlè nótò rǒ nyálù.»

¹⁵ Hró 'ì'ì ale kórò náambénà ndònzì rí dhu nóvò dǒ atdyúya nyú ná, ndínì ì ala tí. Ndirò abádhi kórò náambénà nga níre dǒ afiya ò ngátsi ní Yùwanì rari'ì ndi Kristò. ¹⁶ Ní, Yùwanì adù àtinà kórò ì ale ní: «Ìma, mà mí bàtìzò nùbhò fùkù idha ní. P̀bètù, dzidu dǒ rirà ale rí'ì obi ná ròsè dùdu ná. Mà màká nzá munga kápfo rǒ kàyitò-mbì mà. Ndi ale náaraya bàtìzò nùbho rǒ fùkù Hlǎ-Alafí ní, ndirò kàzù ní.» ¹⁷ Kálù ònyà-ònga t'ílèta tò kanyà-tidǒ foná, ndínì ndipfo tí nganù-kpò ní kélèna ò rǒ. Ní, kàzuya nganù-kpò-tsu' p̀bìndà òngòlì ò, ndàdù dzéngélèna nùbì inzi aráve ádrùngbá kàzù ò.»

¹⁸ Wò dhu bhèyi ní ndi, Yùwanì náaranà Ídzi Màkürè núnò rǒ indrù tò. Kàránà indrù àkà 'òkò tí dhu nóvò rǒ indrù tò. ¹⁹ Ndirò ní ndi Yùwanì adù liwalì Hèròdè bhà nzérenga nóvò kà tò, adónà-ve Hèròdiyá kàko dhu-okú dǒ rǒ, ndirò abho kǎfá ngùkpà dhu-okú dǒ rǒ. ²⁰ Ní, Hèròdè adù dhu àfa tǎdídǒ atdí dǒ nyá ròsè, ndàbhu Yùwanì kosò imbi ò.

Yèsù rí bàtìzò nálu dhu

(Mát 3.13-17; Mrk 1.9-11; Yùw 1.32-34)

²¹ Kórò ale níitdègu bàtìzò nálu, ní Yèsù adù bàtìzò nálu átò. Ní, Yèsù rí nditsò òná kàsùmì ò, òrù-akpà-tsu' náangbe ndi, ²² Hlǎ-Alafí ràdù ifo orú rǒ, àmbò tò òfò ò, ndàdì kàdǒ. Ndirò, ale-tù náadù ndiri'ì òrù-akpà ò rǒ, ndàti: «Nyí ní Idhùdu, atdí dǒ ma mòzè, nyìkpòdu nǒfò dhu ònzi arí ale.»

Yèsù t'ábhúna-òvò

(Opt 5; 11.10-27; Mát 1.1-17)

²³ Yèsù rí p̄bìndà kasu nópè òná kàsùmì ò, kàbhà ato n̄í'ì mbèmbè ìbhà kumì tí ndì ndáhu ró. Ní indrù ongónà dhu irè Yèsù ràrì Yòzefù t'ídhùnà. Yòzefù ni'ì Heli t'ídhùnà. ²⁴ Heli ni'ì Mátatì t'ídhùnà. Mátatì ni'ì Lawì t'ídhùnà. Lawì ni'ì Mèleki t'ídhùnà. Mèleki ni'ì Yanà t'ídhùnà. Yanà ni'ì Yòzefù t'ídhùnà. ²⁵ Yòzefù ni'ì Mátàtiyà t'ídhùnà. Mátàtiyà ni'ì Àmòsè t'ídhùnà. Àmòsè ni'ì Nàhumù t'ídhùnà. Nàhumù ni'ì Èsili t'ídhùnà. Èsili ni'ì Nàgayì t'ídhùnà. ²⁶ Nàgayì ni'ì Matì t'ídhùnà. Matì ni'ì Mátàtiyà t'ídhùnà. Mátàtiyà ni'ì Simeyi t'ídhùnà. Simeyi ni'ì Yòsè t'ídhùnà. Yòsè ni'ì Yudhà t'ídhùnà. ²⁷ Yudhà ni'ì Yòwanà t'ídhùnà. Yòwanà ni'ì Resà t'ídhùnà. Resà ni'ì Zèrùbàbeli t'ídhùnà. Zèrùbàbeli ni'ì Sàrtiyelè t'ídhùnà. Sàrtiyelè ni'ì Nerì t'ídhùnà. ²⁸ Nerì ni'ì Mèleki t'ídhùnà. Mèleki ni'ì Adì t'ídhùnà. Adì ni'ì Kòsamà t'ídhùnà. Kòsamà ni'ì Èlimàdamù t'ídhùnà. Èlimàdamù ni'ì Eri t'ídhùnà. ²⁹ Eri ni'ì Yèsuwà t'ídhùnà. Yèsuwà ni'ì Èliyèzeri t'ídhùnà. Èliyèzeri ni'ì Yòrimù t'ídhùnà. Yòrimù ni'ì Mátatì t'ídhùnà. Mátatì ni'ì Lawì t'ídhùnà. ³⁰ Lawì ni'ì Simiyoni t'ídhùnà. Simiyoni ni'ì Yudhà t'ídhùnà. Yudhà ni'ì Yòzefù t'ídhùnà. Yòzefù ni'ì Yònamà t'ídhùnà. Yònamà ni'ì Èliyàkimù t'ídhùnà. ³¹ Èliyàkimù ni'ì Mèleyà t'ídhùnà. Mèleyà ni'ì Ménà t'ídhùnà. Ménà ni'ì Mátatì t'ídhùnà. Mátatì ni'ì Nàtanà t'ídhùnà. Nàtanà ni'ì Dàwudi t'ídhùnà. ³² Dàwudi ni'ì Yèsè t'ídhùnà. Yèsè ni'ì Ɔbedè t'ídhùnà. Ɔbedè ni'ì Bòazà t'ídhùnà. Bòazà ni'ì Sàlmònì t'ídhùnà. Sàlmònì ni'ì Nàsonì t'ídhùnà. ³³ Nàsonì ni'ì Àminàdabhù t'ídhùnà. Àminàdabhù ni'ì Àdìminì t'ídhùnà. Àdìminì ni'ì Arnì t'ídhùnà. Arnì ni'ì Hèsròmì t'ídhùnà. Hèsròmì ni'ì Pàrezi t'ídhùnà. Pàrezi ni'ì Yudhà t'ídhùnà. ³⁴ Yudhà ni'ì Yàkòbhò t'ídhùnà. Yàkòbhò ni'ì Ìsakà t'ídhùnà. Ìsakà ni'ì Àbràhamù t'ídhùnà. Àbràhamù ni'ì Terà t'ídhùnà. Terà ni'ì Nàhori t'ídhùnà. ³⁵ Nàhori ni'ì Sèrugù t'ídhùnà. Sèrugù ni'ì Rewù t'ídhùnà. Rewù ni'ì Pèlegì t'ídhùnà. Pèlegì ni'ì Èberi t'ídhùnà. Èberi ni'ì Selà t'ídhùnà. ³⁶ Selà ni'ì Kàyinanà t'ídhùnà. Kàyinanà ni'ì Àrùfàsadi t'ídhùnà. Àrùfàsadi ni'ì Semù t'ídhùnà. Semù ni'ì Nùwà t'ídhùnà. Nùwà ni'ì Làmeki t'ídhùnà. ³⁷ Làmeki ni'ì Mètùsilà t'ídhùnà. Mètùsilà ni'ì Ènokà t'ídhùnà. Ènokà ni'ì Yèredè t'ídhùnà. Yèredè ni'ì Mähèlèlì t'ídhùnà. Mähèlèlì ni'ì Kàyinanà t'ídhùnà. ³⁸ Kàyinanà ni'ì Ènosà t'ídhùnà. Ènosà ni'ì Setì t'ídhùnà. Setì ni'ì Adamù t'ídhùnà. Adamù nabhòlò ni'ì Kàgàwà.

4

Pfòmvo rí Yèsù-afí nùmvù dhu

(Opt 3.1-6; Mát 4.1-11; Mrk 1.12-13)

¹ Hìlā-Alafí nírà ndí rórò, Yèsù náadù ndí Yòròdani tó idha-akpà ò rò, ndí Hìlā-Alafí rādè ndèndà ndàrà ràngù ò. ² Ní ànyì, Pfòmvo núumvù kà-afí ifo kumì idho tí. Kòkòrì idhó-yà nùudà inzì kà r̄nyù atdí dhu mà, àwù rādù kàlu atdidò. ³ Ní ndí kàsùmì ò, Pfòmvo náati Yèsù n̄í: «Nyì nyapè ì'ì Kàgàwà t'ídhùnà tí, ní ùgèrè pé wòrì odu róngò m̀gati tí.» ⁴ Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Kàgàwà bhà Andítà rätina: «Inzì ní m̀gati kèlè ndí indrù bhà ìpìr̄ngà òdò rādù.»» ⁵ Pfòmvo náadù kàbhù ràrà orú nyú ndí nángbè ngari ò, ndàdù kàbhù rándà yà adzi dò ádròdrò kámá tó p̄biri kóró ákè kàsùmì ò tí. ⁶ Kádù àtinà Yèsù n̄í: «Ma mí nyabhù nyonyù idzi kóró kākàrì p̄biri dò, nyadù àdi ì p̄biri tó ádròdr̄ngà mà, òyá onzi mànà dò kóró. Ka k̄ibho wà ka idu, ní ma màdù kàbhù ma mòzè ale tò. ⁷ Nírò, nyi nyapè nyokò onzidù, nyifu ima, ní ma mí kòkòrì dhu nùbhò kóró indù.» ⁸ Ní Yèsù adù ɔte àdu kà tò, ndàti: «Andítà rätina: «Dhu àkà nyifu Ádr̀ngbàle, p̄bùkù Kàgàwà, nyadù kà kèlè nùle atdirò.»» ⁹ Tdítdò, Pfòmvo adù Yèsù àbhù ràrà Yerùsàlemà tó kigò ò, ràrà àhu Kàgàwà bhà idza tó m̀narà dò. Kádù àtinà Yèsù n̄í: «Nyì nyapè ì'ì Kàgàwà t'ídhùnà tí, ní òbè nyi irò rò nyisi obvò. ¹⁰ Andítà rätina: «Kàgàwà rādè p̄bìndà màlàyikà návi ròdò ngbò.»»

¹¹ Ndirò, ndí Andítà rätina tdítò:

«Abádhí rí nyitdù ɔtsúya-tsírò,

akye odu abhùna pfòmù ràvò ní*.»

¹² Ní, Yèsù adù dhu àdu Pfòmvo tò, ndàti: «Kàgàwà bhà Andítà rätina: «Inzà dhu àkà nyumvù Ádr̀ngbàle p̄bùkù Kàgàwà-afí*.»»

¹³ Ní Pfòmvo nùtdègu Yèsù-afí nùmvù kóró otu ò, ní kádù àrà itse Yèsù-tí rò, ràrà àhu ngàtsi kàsùmì nàarayà ndìbhò dhu ò.

Yèsù rí ndòpè nàudhe dhu indrù tò Gàlìlayà tó p̄biri ò dhu

(Ìsa 61.1-3; Mát 4.12-17; Mrk 1.1-15)

* 4:11 4.11 Zàh 91.11-12 * 4:12 4.12 Tòr 6.16

¹⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù náadù ndì Gállilayà tó pbirì ò, iwà Hlǎ-Alafí nírà ndì pbindà ádrùngbànga tó obi ní rórò. Ní kà rǒnzina dhu-òyí núugà ndi kórò ndi pbirì ò. ¹⁵ Kàràná dhu núdhe rǒ indrù tò Pbayàhúdí tó unduta-dzà ò rò, kórò ale ràdù òwu ndì kèlè nífu rǒ.

Nàzàreti ò bhà rǐ 'ùvò inzí 'a'u tí Yèsù dhu

(Mát 13.53-58; Mrk 6.1-6)

¹⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù náarà Nàzàreti tó pbanga yà ndì nyú ndì ndavi òná ò. Ní, sàbatà-idhò ò, kàtsù unduta-dzà ò, yà bilí ndì ndarí ònzina dhu bhèyi. Ní, kǐvà ndì ndidè, ndíni ndì ndozá tí Kàgàwà bhà Andítá. ¹⁷ Ní, ka kadù nabi Ísayà náandí bhùkù nábhu kà-fó. Ní, kángbe ndì bhùkù, ndàdù isí yà dhu bhèyi ka kándí dhu òná ngari dó: ¹⁸ «Ádrùngbàle bhà Hlǎ-Alafí rǐ'í dùdù.

Kùtri ima, ndíni ma muno tí pbindà Ídzi Màkùrù nàkùtále tò.

Kìvi ima, ndíni ma movo tí imbi ò ka kúsò ale nùkòlò ka kí dhu i ale tò, madù ndùmùndùmú-nyìkpó rǐ i nángbè dhu nóvò i ndùmùndùmú tò.

Kìvi ima, ndíni ma makolo tí yà ròyá ka karávu ale, ino-kàsù ò rò,

¹⁹ madù ndì, Ádrùngbàle Kàgàwà rǐ pbindà ídzinga náyí indrù tò òná ato nóvò indrù tò*.»

²⁰ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù wòrì Andítá nápbi, ndàdù àdunà unduta-dzà ò arí kasu ònzi ale-fò ò, ndàdù àdì obvò. Ní wò unduta-dzà ò 'í kórò ale náadù nyìkpóya nùdí Yèsù rǒ tí. ²¹ Nírò ní ndì Yèsù adù ote òpè, ndàti abádhí ní: «Wò nyí nyàrì ma mózàna ró Andítá náká wà indo.»

²² Ní kórò ale náa'u wò Yèsù rǎnna dhu, idho ràdù i àkò kà-lí'ò rò ráhu ídzi ote níri 'í rò. Abádhí ambénà àtina dó: «Tí obhó Yòzefù t'ídhùnà nyú wò?» ²³ Ní, Yèsù adù àtina abádhí ní: «Obhó tí, nyí nyinè 'í nyànò yàrì mbàyi idù, nyàti: «Mùngangá, ígù pé nyí nyí-tírò.» Ndirò, nyí nyinè 'í nyàti ima ní àtò: «Má mírì wà Kàpèrnàwumù tó kígò ò nyí nyónzi kórò dhu. Nírò, ónzi pé i dhu àtò yà fùkù kígò ò.» ²⁴ Wò dhu-dzidò, kádù àtina: «Ma mí kuno kpanya fùkù, obhó dhu nyú ní ndi: Kàgàwà bhà atdí nabi mà nàkò ka karí nzi mbèyi yà ndì nyú ka kùgù òná pbanga ò. ²⁵ Ma mí obhó dhu nuno fùkù: Nabi Èliyà bhà ato ò, abvo-ayi ní 'í inè ibí nyú Pbàisràyéli tó pbirì ò. Ndi ato ò, igye náadi inzi ndikò ibhu ato dóná azà àbì nà tí, ádrùngbà àgàyi ràdù itsi kórò ndi pbirì ò. ²⁶ Ní, Kàgàwà náavi nzá nabi Èliyà ràrà kórò i abvo-ayi-bvù. Pbetù, kádù kòvi ràrà pbindà ní Sidonà tó pbirì ò Sàrèpatá tí kátina kígò ò atdí abvo-ayi kèlè. ²⁷ Ndirò, Kàgàwà bhà nabi Èlisà bhà ato ò, kákítále ní 'í inè ibí nyú Pbàisràyéli tó pbirì ò. Ní, abádhí nzínzi ò atdí ale mà rò kíkí náagù nzá. Pbetù, róná kíkí náagù ní Siriyà tó pbirì ò atdí ale, Nàmanì tí kátina kèlè*.»

²⁸ Ní, wò Yèsù ùnò dhu i ìrì rò, kórò wò Pbayàhúdí tó unduta-dzà ò 'í ale náakó atdídò.

²⁹ Ní abádhí adù 'ivà, 'adhà Yèsù, 'ipfo kígò ò rò. Ndi dhu-dzidò abádhí adù ùpo kà nà ndi kígò ka kòsì dóná pbirì dò-tsirò ò, ndíni 'idzi tí ka ròbòlò pbirì-òngò rò, ràrà itsi pbirì-pfò ò. ³⁰ Pbetù, Yèsù adù ndawili abádhí nzínzi ò rò, ndàdù àrà findá dhu ní.

Yèsù rǐ nzére-alafí náaràvu róná ale nígù dhu

(Mát 4.13-16; 8.14-18; Mrk 1.21-39)

³¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù náarà Kàpèrnàwumù tó kígò ò, Gállilayà tó pbirì ò. Ní ànyí kàdì, ndámbe dhu núdhe dó indrù tò sàbatà-idhò ò. ³² Ní kórò ale idho nùuko atdídò, kà rǐ dhu núdhe ádrùngbàle bhèyi nídhunì. ³³ Ndirò, nzére-alafí náaràvu róná atdí ale ní'í unduta-dzà ò. Ní, ndi ale akù àrì nyú tí ndàti: ³⁴ «Áá! Ádhu nyí nyòzè mà nà Yèsù, Nàzàreti tó kígò ò alé? Nyí nyàrì tí tséka nyí nyòtdí tí? Ma muni wà dhu mbèyi nyú nyí ràrì àdhi. Nyí ní Kàgàwà bhà Hlǎ ale.» ³⁵ Ní, Yèsù náarù orú tìna nyú nà wò ale ò rǐ i nzére-alafí dó, ndàti: «fne! Àhù wò ale ò rò!» Ní wò nzére-alafí níubvù wò ale-ònga kórò ale-ònzí, ndàdù àhu kà-ò rò inzà ndì ndònzì atdí nzére dhu mà kà-rò rórò. ³⁶ Ní, kórò ale idho nùuko atdídò, 'adù àmbe ote dó nzínziya ò, 'àmbe àtina dó: «fngbà dhu bhèyi ote-tidò wò? Wò ale rǐ dhu nuyá nzére-alafí tò ádrùngbàle bhèyi, ndirò ádrùngbànga tó obi nyú nà, i nzére-alafí ràdù ùvò indrù ò rò!» ³⁷ Ní, Yèsù-òyí náadù ndùgà kórò Gállilayà tó pbirì ò.

Yèsù rǐ àbhò ale nígù fiyó andi ò rò dhu

(Mát 8.14-17; Mrk 1.29-34)

³⁸ Wò dhu-dzidò, Yèsù náahù unduta-dzà ò rò, ndàdù àrà Simoni bhà idza. Ànyí idzá, Simoni bhà aguna-ayi ní'í atdídò kàzu ùtò ndì òna nà ró. Ní, ka kadù Yèsù náyí, ndíni

ka nigú tí. ³⁹ Ní, ànyí-dza ndì ndòtsù rò, Yèsù náagú ndì aguna-ayi dò, ndàdù òrù orú tìna nyú nà kàbhà andi dò, ndi andi ràdù ògù. Ní, wò aguna-ayi adù ndivà ànyírò rò tí ndòyè ònyù indrù tò. ⁴⁰ Adyifò ròtsù rórò, yà dhèdhèrò andi-tidò nà ale nà rí'í idzàya ònà kórò ale, níwú i anditále nà Yèsù-tí'ò. Ní, Yèsù núulí òtsúna i anditále dò, i ale ràdù ògù. ⁴¹ Nzére-alafí náadù ùvò átò ibí anditále ò rò, 'adù òwu ùkú rò, 'àmbe àtìna dò: «Nyi ní Kàgàwà t'ídhùnà!» Pbéttù, Yèsù náarána òrù rò i nzére-alafí dò, inzi ndàdù abádhí à'ù ròtè, iwà abádhí nùni ndi rari Krístò nídhuní!

Yèsù rí Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù núnò Yùdeyà tò pbirì ò dhu
(Màt 4.23; Mrk 1.35-39)

⁴² Inga nùtdègu ubho, ní Yèsù ahù Kàpèrnawumù tò kigò ò rò, ndàdù àrà atdí ngari lèngèlèngè rí'í ò. Ní, ihé-yà adù 'òpè òmè ka. Abádhí nùtdègu owu kòtù, ní abádhí adù 'ùvo kàrò inzi ara tí nzinziya ò rò. ⁴³ Pbéttù, Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ma ka kivi, ndíni ma muno tí òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi tò Ídzi Màkürù kórò kigò ònà. Ní ndi dhu-okú dò rò, dhu àkà marà kànò átò ngùkpà kigò ò.» ⁴⁴ Ní kádù ndòpè ndànò ka Yùdeyà tò pbirì ò unduta-dzà ònà.

5

Yèsù rí pbindà ábhàlì nòpè ndünzi dhu

(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Yùw 1.35-51; 21.1-11)

¹ Atdíku, Yèsù idè Gènèzàretì tò rèrù-bidò. Ní, ihé-yà adù 'àndu íkyèrò nyú kàtí, ndíni i iri tí kà rúnona Kàgàwà bhà òtè. ² Ní, Yèsù ala óyò ibhù rèrù-bidò. I ibhù ò i'í àwèrù náadè ifo, 'àmbe fíyò ìbhè-mbí nù'ò dò. ³ Ní, Yèsù adù ùpò i ibhù nzinzi ò atdí ibhù ò. Ndi ibhù ní'í Simoni bhà ibhù. Ní kádù Simoni àvi ròtù ibhu rèrù-bidò rò, ròndri ake idha ò. Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àdi ibhù ò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ihé-yà tò. ⁴ Ní, Yèsù itdègu ndi ndúhì udhenà rò dhu náto, ní kádù àtìna Simoni ní: «Òtù ibhù, ròndri ádzi idha rí'í rò.» Wò dhu-dzidò, nyàdù nyùpe fùkú ìbhè-mbí idha ò. ⁵ Ní, Simoni adù àtìna Yèsù ní: «Ádrùngbálé, mǎ mǎnzì kasu kurà, inzi mǎbà atdí dhu mà. Pbéttù, nyi nyàvi ka dhu bhèyi, ma mí kùpè ùpè.» ⁶ Ní, ìbhè-mbí i ùpè rò, Simoni mà ódhína mǎnà náadè ábhò ìbhè-íyà nyú nòtsì, abádhí tò ìbhè-mbí ràdù 'òpè 'èdru i ìbhè à'è ndi dhu ní. ⁷ Simoni mà adù ngàtsi ibhù ò i'í ódhíya nánzi, riwù dzùnàya ònzì. Ní, i abádhí t'ódhíya níwú, 'adù kòkò óyò ibhù níra ìbhè ní. I ibhù náadè 'òpè 'àmbe usu dò idha ò, ìbhè ná'è i atdí dò òyà nídhuní. ⁸ Simoni Péterù nùtdègu wò dhu alá, ní kádù ndòkò ottyàna dò Yèsù-ònzì, ndàdù àtìna kà ní: «Índrì nyi itse tidù rò, Ádrùngbálé, ima ní nzérenatále nídhuní.» ⁹ Obhó tí, odo nùsì atdí dò nyú Simoni mà, yà atdíkpà i fí'í mǎnà kórò ódhína mǎnà ò yà abho nyú i òkyè ìbhè dhu-okú dò rò. ¹⁰ Simoni t'ódhína: Yàkòbhò mà, Yùwanì mǎnà ò odo nùsì ndi dhu bhèyi tí. I kà t'ódhína ní'í Zèbèdayò bhà inzo. Pbéttù, Yèsù adù àtìna Simoni ní: «Ínzì onzi odo, Simoni! Ròpè ndi indo, nyi nyóngo indrù tò àwèrù tí.» ¹¹ Nírò ní ndi abádhí náawù fíyò ibhù nà inga-kpa dò, 'adù kórò foyá i'í dhu nùbhà ànyírò, ndi dhu-dzidò 'adù Yèsù-owù nungu.

Yèsù rí kíkí nà atdí ale nígù dhu

(Màt 8.1-4; Mrk 1.40-45; Luk 17.12-19)

¹² Atdíku, Yèsù nù'í Gálilayà tò pbirì ò atdí kigò ò. Ní, kíkí alá ngbòna kórò atdí ale nùtò ndi, ndàdù Yèsù nála. Ní kira, nditsi ndibvu Yèsù-ònzì, ndàpba nyina adzikpa nyú rò, ndàdù nditsò Yèsù rò ndàti: «Ádrùngbálé, nyi nyòzè ka ní, dhu òfò nga nyigù ma.» ¹³ Ní Yèsù agba òtsúna, ndàpbalá kàngbò, ndàdù àtìna kà ní: «Iwà ma mòzè ka. Ní ógù nà!» Ní ànyírò rò tí, wòrì ale rò kíkí náadù ndàwu. ¹⁴ Wò dhu-dzidò Yèsù adù dhu ùya wò ale tò, ndàti: «Àpè nyano wò dhu atdí ale tò màtí. Pbéttù, àrà nyitè nyi nyògù dhu kùhanì tò, nyadù yà Músà bhà Úyatá núnò perè nábhu Kàgàwà tò, ndíni iwà nyi nyògù dhu navi tí kórò ale tò.» ¹⁵ Wò Yèsù ònzì dhu-òyí nungá ndi atdí dò. Ní, ihé-yà náadù àndu Yèsù tí, ndíni i iri tí kà rúnona dhu, ndirò ndíni kígú tí nyuyatsi rí'í andi. ¹⁶ Pbéttù, Yèsù adúnà àrà ndivà rò, ndàrà àdi lèngèlèngè rí'í ngari ò, ndàdù àmbe nditsò dò ànyì.

Yèsù rí ngbòna úve ale nígù dhu

(Zàb 103.3; Màt 9.1-8; Mrk 2.1-12)

¹⁷ Atdíku Yèsù adì ndàmbe dhu nùdhe dò indrù tò. Ní, Pbfàrisáyò mà, Úyatá tò mǎlímò mǎnà níwú, 'òkò Yèsù tí. Abádhí níwú Gálilayà mà Yùdeyà mǎnà tò pbirì ò kórò pbanga ònà rò, ndirò Yèrùsàlemà tò kigò ònà rò màtí. Ndirò, yà Yèsù rí'í nà Kàgàwà bhà ádrùngbànga tò obi náaránà kàbhù rò rigù andi nà ale fíyò andi ò rò. ¹⁸ Nírò ní ndi indrù níwú ngbòna úve atdí ale nà ótdù dò i ànò rórò. Abádhí ambénà dhu ònzì dò idza i itsu tí ka, 'adù ìlìna Yèsù-ònzì. ¹⁹ Pbéttù, abádhí rí kitsù tí ànyí-dza dhu nù'í obi tí,

ihé-yà-okú dò rò. Ní, abádíhí núpò kà nà idza dò, 'adù idza dò-tsirò nungbe, 'ifo wò ale pbìndà ótdù mànà imbi rò ónà, 'adù ilinà ihé-yà nzinzi ó Yèsù-ònzí. ²⁰ Ní, Yèsù idèngu kòrì ale rí'í nà a'uta nálá, ní kádù àtìnà wò ngbòna éve ale ní: «Yà alé, pbùkù nzérenga núbà wà ndì.» ²¹ Ní, Ùyátá tó màlímó mà, Pbàfàrisáyó mànà náadù òko 'ámbe inga nírè dǒ afiya ò, 'ámbe àtìnà dǒ: «Ádhi pbá ale wò wò dhu bhéyi rí dhu ùno nzére nyú Kágawà nǐ? Ádhi ndi indrù tó nzérenga núbà rádù inzà ní Kágawà kèlè atdíró núbà ka rǒ?» ²² Ní, Yèsù asù abádíhí tó irèta, ndàdù dhu ivu abádíhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyí nyí'í wòrì irèta-tidò nà afiku ò ní? ²³ Ádhu ndi isó rǒ'ò ùnna ka kí rǒ? Tí kati: «Pbùkù nzérenga núbà wà ndì», ndirò tí kati: «fva nyi, nyubhi?» ²⁴ Pbétù ma mòzè nyèni dhu inè Indrù t'ídhùnà rǎr'í ádrungbànga tó obi nà yà adzi dǒ, ndùbà indrù tó nzérenga.» Nírò ní ndi kádù àtìnà wò ngbòna éve ale ní: «Ma mátina inyi ní: «fva nyi, nyitdu indú ótdù, nyadù àrà pbàkù!»» ²⁵ Ní ànyírò rǒ tí, wòrì ale níwà ndi ndidè, kóró ale-ònzí, ndàdù yà ndi ka kànòna dònà ótdù nidyi, ndàdù àràna pbìndà Kágawà nilè rǒ ndi ndàrà rǒrò. ²⁶ Ní kóró ale idho nùkò atdídǒ. Abádíhí ambénà Kágawà nilè dǒ atdídǒ, ulè tí ì ulè odo ní rǒrò, 'adù àmbe àtìnà dǒ: «Indo mà màla dhu ní idho rí indrù ùkò ní dhu!»

Yèsù rí Lawi nánzi dhu

(Mát 9.9-13; Mrk 2.13-22)

²⁷ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ahù idza rò, ndàdù pàratà tó atdí ndombè, Lawi tí kátina nála pàratà t'úfótá tó bíró ò àdi rǒ. Ní, Yèsù adù àtìnà kà ní: «fàrà owùdu ò.» ²⁸ Ní Lawi adù ndivà, ndùbhà kóró foná 'í dhu-tsi, ndàdù àrà kòwù ò.

²⁹ Wò dhu-dzidǒ, Lawi adù ádrungbà mùhendù nónzi Yèsù tó pbìndà dzá. Ànyí-dzá, abádíhí nǐ'í ònyù-tsùnà atdíkpà pàratà t'úfótá tó ibí pbàndómbé mànà, ndirò ngùkpà ale mànà. ³⁰ Ní, Pbàfàrisáyó mà, fiyó Ùyátá tó màlímó mànà nàambénà ònu dǒ nzinziya ò. Ní, abádíhí ivú dhu Yèsù bhà ábhàlì-tsù 'àti: «Ádhu nyí nyí dhu ònyu, nyàdù dhu òmvù atdíkpà pàratà t'úfótá tó pbàndómbé mà, ndirò nzérengatále mànà nǐ?» ³¹ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádíhí tó, ndàti: «fmbà rí'í andi nà ale náari nzi mungangà-atdyú nóho. Pbétù kátdyú òho arí ní andi nà rí'í ale kèlè. ³² Ma mírà nzá idzi ale núnzi. Pbétù, ma mírà únzina ní nzérengatále, ndíni'í nùgèrè tí 'ùbhà fiyó nzérenga.»

Yèsù bhà irèta ònyù t'ònyuta-tsù t'útsita dǒ

(Mát 9.14-17; Mrk 2.18-22)

³³ Wò dhu-dzidǒ, Pbàfàrisáyó mà, nzinziya ò Ùyátá tó màlímó mànà náati Yèsù ní: «Bàtizò nùbhò arí Yùwanì bhà ábhàlì mà, fáká ábhàlì mànà náari ònyù t'ònyuta-tsù nùtsi, 'adù àmbe 'ítsò dǒ àpàpi. Pbétù, pbùkù ábhàlì kèlè náaradù òko 'ámbe dhu ònyù dǒ, 'adù àmbe dhu òmvù dǒ.» ³⁴ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádíhí tó, ndàti: «Nyí nyirè tí dhu nyí rǎradù ádhingbà ka kùndà nǐ mùhendù ò iwù ale nágo obi ní inzí ònyù nonyu tí, àzèmbè inè ò ní'í atdíkpà akpa-tsi mànà ónà kàsùmi ò? ³⁵ Pbétù, idho ní'íya inè, yà akpa-tsi níwà ka kí abádíhí nzinzi ò rò ónà. I idho ò ní ndi, abádíhí nùtsiya ònyù t'ònyuta-tsù.»

³⁶ Yèsù adù yàri mbóli náwe átò abádíhí tó. Kàti: «fzì atdí ale mà rádù kèlèmù tí ndi ndílinà dhu nífa mberù-owútá ò rò, ndàdù àpbanà mberù-ayí ò. Kápe kónzi ndi dhu bhéyi, ní rádù ndi mberù-owútá nínza inzà tí. Ndirò, ndi kèlèmù mà rí nzi adù ò àko mberù-ayí nà. ³⁷ Ndirò, inzì ka kádù ònyù-owútá nùdho andu-ayí ò, akye ndi ònyù níwèna ò andu-ayí ò, rádù ò andu nótèrè, ndi ònyù-owútá ndàfù obvò ní. ³⁸ Nírò, dhu òfò nga kudho ònyù-owútá andu-owútá ò. ³⁹ Ndirò, inzì ònyù-ayí òmvù ale rádù ndòzè ndòmvù ònyù-owútá tditdǒ, kà rádù àtìnà ònyù-ayí rǎrì ndi òvòvù nídhunì.»

6

Yèsù bhà irèta sàbatù-idhò dǒ

(Mát 12.1-14; Mrk 2.23-3.6; Luk 13.10-17; 14.1-6)

¹ Atdíku, sàbatù-idhò ò, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà náakò 'ámbe owu dǒ nganè tó inga òna ná údà otu ò. Ní kàbhà ábhàlì náadù 'òpè 'owù otu-igi dǒ rí'í nganè náfà rǒ, 'adù owu ònyù nà rǒ ótsúya-tsirò, 'adù kpóna nùka. ² Ní, ngúfe Pbàfàrisáyó náadù dhu ivu Yèsù bhà ábhàlì-tsù 'àti: «Ádhu nyí nyí inzà àlè tó Ùyátá návi konzi sàbatù-idhò ò dhu nónzi ní?» ³ Ní, Yèsù adù dhu ivu abádíhí-tsù, ndàti: «Nyí nyàpè tí obhò Dàwudi anzi atdíku, àwù nà ò rǒnà ale mànà rò dhu nózù? ⁴ Ábadhi náatsù Kágawà bhà idza, ndàdù perè tí ka kùbho Kágawà tó m̀gati nùgu ndònyù. Kádù kùbhà átò rònà ale tó, àzèmbè àlè tó Ùyátá nóngó àtìnà ndi m̀gati ònyù rádù rǎrì pbàkùhàní kèlè víya dǒ rǒ?» ⁵ Yèsù adù àtìnà tditdǒ abádíhí ní: «Indrù t'ídhùnà, ní sàbatù-idhò dǒ ádrungbàle.»

Yèsù rĩ otsúna ótsù ale nígũ dhu
(Mát 12.9-14; Mrk 3.1-6)

⁶ Ngátsi nínganí sàbatà-idhò ǒ, Yèsù náatsù unduta-dzà ǒ, ndàdè ndòpè ndùdhe dhu indrù tò. Ní, atdí ale, fangà tò ótsúna ótsù ní'í ànyì-dzà. ⁷ Ní Músà bhà Ùyátá tò málímó mà, Pbfàrisáyó màna náambènà Yèsù nàndà dǒ atdyúya nyú nà, ndíní ì ala tí kàrà tí àdù wò ale nígũ ìgũ sàbatà-idhò ǒ. Obhó tí, abádhí azè 'àbà kòbhù ì adù dòná dhu. ⁸ Pbéttà, Yèsù núuni abádhí rirèna dhu. Ní, kádù àtinà wò ótsúna ótsù ale ní: «fva nyi, nyidè ndoró kóró ale-ònzí.» Ní, wò ale adù ndìvà, ndidè wò Yèsù itè ró. ⁹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtinà abádhí ní: «Ma mí dhu nivú tsakú: àlè tò Ùyátá návi tí àvi konzi idzi dhu mà, ndirò ngátsi ní konzi nzéere dhu mà indrù tò? Ndirò, kávi tí àvi kígũ indrù bhà ìpírõnga, ndirò ngátsi ní, kubhà ndi ale rövè?» ¹⁰ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù andà kóró kòrì ale dò nga, ndàdè àtinà wò ótsúna ótsù ale ní: «fiba ótsúnú!» Wò ale náadè ótsúna nígbà: ndi ótsúna ràdè ndàto, ndògà. ¹¹ Pbéttà, abádhí náakó atdíidǒ, 'adù 'òpè 'àgò ì nzínziya ǒ, àdhu mà àkà ì rònzi Yèsù-rǒ dhu dǒ.

Yèsù rĩ pbìndà atdí kumì dòná óyǒ nà uvitatále nóvò dhu
(Mát 10.1-4; Mrk 3.13-19; Kas 1.13)

¹² Atdíku Yèsù núupò pbiiri dò, ndàrà ndàtsò. Ní, kádi ànyì, ndàtsò ndì kurà Kàgàwà rò. ¹³ Ní inga núbho rò, Yèsù núunzi pbìndà ábhàlì, ndàdè atdí kumì dòná óyǒ nà ale nóvò nzínziya ǒ rò. Kádù abádhí óvò nóvò uvitatále tí. Yàrí ní ndi ì ale-ovò: ¹⁴ Simonì, yà Yèsù adù óvòna nóvò átò Péterè tí mà, adònà Àndèrèyà màna. Yàkòbhò mà Yùwanì nà. Filipò mà Bàrtòlòmàyò nà. ¹⁵ Mátayò mà, Tàmasi nà. Yàkòbhò, Àlàfayò t'ídhùnà mà, Simonì, yà atdíidǒ ndì nuyèná fíyǒ pbiiri dǒ ale màna. ¹⁶ Yudhà, Yàkòbhò t'ídhùnà mà, Yudhà Ìskàriyotà, yà Yèsù nipfo ndàbhù òmvù-fó màna.

Yèsù rĩ dhu núdhè, ndàdè àrà andi nà ale nígu rǒ dhu
(Mát 4.23-25; 5.2-12; Mrk 3.7-13)

¹⁷ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù mà, pbìndà atdí kumì dòná óyǒ nà uvitatále màna náawú pbiiri dò rò, 'iwù ùvò kyengyerè dǒ, yà ábhǒ ngũkpà pbìndà ábhàlì rí'í ró. Ànyìrǒ, ábhǒ ihé-yà ní'í átò. I ale níwù Yùdeyà tò pbiiri ǒ rò, Yèrusàlemà tò kígò ǒ rò, ndirò ádrùngbà rèrù-bidǒ arí'í kígò, Tirò mà Sìdonà nà tí kátina ǒ rò. ¹⁸ Abádhí níwù, ndíní ì iri tí Yèsù rùnona dhu, ndirò, ndíní kígù tí nzínziya ǒ rí'í andi nà ale. Ní Yèsù adù abádhí nzínzi ǒ nzéere-alafí náaràvù ròyà ale nígu. ¹⁹ Kóró ale, yà andi nà rí'í, nóowùnà 'òzè rǒ 'àpbalá Yèsù-ngbò. Obhó tí, kà-nyutsi rò ráhu ádrùngbànga tò obi náaràna kóró ale nígu rǒ fíyǒ andi ǒ rò.

Hirò nònziya ale mà, àpbe ǒ okoya ale màna
(Mát 5.1-12)

²⁰ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù pbìndà ábhàlì dò nga àndà, ndàdè àtinà ì ábhàlì ní: «Nyì nyònzì wà hirò yà nàkù tí nyí nyí'í rò, Kàgàwà nóonyaya idzi dükú nídhunì.

²¹ Nyí nyònzì wà hirò yà àwù nà nyí nyarí'í kòmbí rò, nyí nyulèya ònyè ní nídhunì.

Nyí nyònzì wà hirò yà nyí nyarí'í òdzi kòmbí rò, nyí nyokoya ugbótá ǒ nídhunì.

²² Nyí nyònzì wà hirò yà indrù nóndrò nyí, 'adù nyitu nzínziya ǒ rò, 'adù òwu dhu ùnò rǒ nyí ní, ndirò 'adù òwu nyòzè rǒ nzéere ale tí Ìndrù t'ídhùnà-òkú dò rò rò.

²³ Nyàbhù idhèku rika ndì, ndirò nyòbhè nyí dhèdhe-okú dò rò, fùkú perè ní'íyà ádrùngbà nyú òrù-akpà ò nídhunì. Obhó tí wò dhu bhèyi tí abádhí t'ábàya náavù pbànábí rò.

²⁴ Pbéttà, nyí nyí'í àpbe ǒ, nyí ònzitále tí rò, nyí nyàbà wà nyàbhù rí nyònzì hirò dhu nídhunì.

²⁵ Nyí nyí'í àpbe ǒ yà kòmbí nyí nyarí'í ònyè nà abhàbhò rò, nyí nyokoya àwù nà nídhunì.

Nyí nyí'í àpbe ǒ, yà kòmbí nyí nyarí'í òko ugbótá ǒ rò, nyí nyokoya izu ǒ, ndirò nyàdè àmbe òdzi dǒ nídhunì.

²⁶ Nyí nyí'í àpbe ǒ yà kóró ale náarí nyílè rò, ndi dhu bhèyi tí, abádhí t'ábhúya níilè tìtò tò pbànábí nídhunì* .»

Yèsù rĩ dhu núdhè òmvù nózè ka kí dhu dǒ dhu
(Mát 5.38-48; 7.12a)

* 6:26 6.26 Ìsa 5.22

²⁷ «Pbétù, nyí yà nyí nyí ma múnona dhu níri rò, ma mátina nyí n̄: Nyòzè fùkù òmvù. Nyònzì ídzinga yà nyí nòndrò ale tò. ²⁸ Nyàso nyòfù arí ale. Ndirò, nyítsò nyí nyádhù arí ale d̄. ²⁹ Atdí ale náapè atdídhena binu-bhu nópbi, ní ágèrè ngàtsi kà ròpbi átò. Ndirò, atdí ale náapè pbùkù orú mùdzarù nídyi, ní apé nyúvò nyi inzi kà ridyi pbùkù simisi átò. ³⁰ Dhu nònzì fanú ale tò dhu àkà nyarà ndi dhu àbhà r̄. Ndirò, atdí ale náapè indù dhu nídyi, ní dhu indù kà nza nyadyò ka. ³¹ Inzi dhu ngùkpà ale tò àdhàdhì nyi nyòzè abádhì rònzi ka indù dhu bhéyi. ³² Nyí nyapè yà nyí nòzè ale kèlè nòzè, ní nyí nyirè tí nga nyí rārādù ídzinga nába àbà? Nzéngatále mà nòzè yà ì nòzè ale átò! ³³ Ndirò nyí nyapè ídzinga nónzi yà fùkù arí kònzì ale tò tí, ní nyí nyirè tí nga nyí rārādù ídzinga nába àbà? Nzéngatále mà átò náarí dhu ònzi átò ndi dhu bhéyi tí! ³⁴ Nyí nyapè dhu ùwù yà nyí nyá'ù ndi dhu àdu rádù fùkù ale tò tí, ní nyí nyirè tí nga nyí rārādù ídzinga nába àbà? Nzéngatále mà átò náarí dhu ùwùwù yà fiyò rádù kàdu ale tò! ³⁵ Pbétù nyí, nyòzè fùkù òmvù, nyádù ídzinga nónzi fiyò. Ndirò, nyádù nyàwù dhu indrù tò, inzi nyí nyirè nga abádhì rádùna fùkù dhu d̄ r̄. Ndi dhu bhéyi ní ndi, nyí nyabáya ádrùngbà perè. Ndirò Kágàwà, yà kórò dhu d̄ arí'ì ale náanziya nyí pbìndà inzo tí. Obhò tí, kàrì ídzinga nónzi yà inzi arí fiyò ka kònzì dhu tò ídzinga núnì ale tò, ndirò nzère dhu ònzi arí ale tò màtì átò. ³⁶ Nyàvi fùkù ídzinga indrù tò, àdhàdhì Àbaku Kágàwà náarí kàvi dhu bhéyi.»

Yèsù rí dhu núdhè indrù-ànyà t'ítàta d̄ dhu

(Mát 7.1-5)

³⁷ «Dhu àkà nza nyùnò indrù-ànyà, akye Kágàwà náaraya ànyàku ùnò n̄. Dhu àkà nza nyítà anyà indrù d̄, akye Kágàwà náaraya anyà ità d̄kù n̄. Dhu àkà nyùbà dhu indrù tò, ndinì Kágàwà náadùya tí dhu ùbà fùkù. ³⁸ Dhu àkà nyábhu fùkù rí'ì dhu indrù tò, ndinì Kágàwà adùya tí dhu àbhà fùkù. Ka kitròya dhu fùkù ísòwù ò ídzi magerè ò, ràlè, ròyi ndi, kadù òsònà, kape, kadù ìranà mbéyi nyú. Obhò tí, ka kudhèya dhu fùkù àdhàdhì yà nyí nyarí dhu núdhè ngùkpà ale tò ònà magerè ò.»

³⁹ Yèsù adù yarí mbólì ùnò átò abádhì tò, ndàti: «Atdí ndùmùndùmú t'ádà ngàtsi ndùmùndùmú néndà ùnda? Inzi akekpa màtì: abádhì rádù 'àwà óyò kórò ibhu ò. ⁴⁰ Inzi atdí ábhàlì bhà irèta mà náaròse pbìndà màlimò bhà irèta d̄nà. Pbétù, mbéyi ka kùdhe dhu fìndà ábhàlì bhà irèta rádù àkàkà pbìndà màlimò bhà irèta nà. ⁴¹ Ádhu nyi nyádù nyoze nyala odhìnu-nyìkpò ò itsì kíkò-ngba kèlè, inzi nyadù nyìkpónu ò itsì itsukpò-tsùdò-ngba nyú ninè n̄? ⁴² Nyi nyádù àtina ingbà dhu bhéyi odhìnu n̄: «Òdhì, itsè midyi nyìkpónu ò rí'ì kíkò,» àzèmbè nyi nyongó ì'ì inzi nyi nyi nyìkpónu ò rí'ì itsukpò-tsùdò-ngba nyú ninè r̄? Inyi, oyoyò idana nà ale, ídyi pé nyìkpónu ò rí'ì itsukpò-tsùdò-ngba angyi, ndirò ní ndi nyi nyádù odhìnu-nyìkpò ò rí'ì kíkò nídyi nyi nyi tí dhu nála mbéyi.»

Yèsù rí dhu núdhè itsu núnì ka karí kpóna r̄ dhu d̄ dhu

(Mát 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Wò dhu-dzid̄, Yèsù adù àtina: «Inzi ídzi itsu-tidò rádù nzère itsu-kpò ní'ò. Ndirò, inzi nzère itsu-tidò rádù ídzi itsu-kpò ní'ò. ⁴⁴ Kórò itsu-tidò núnì ka karí kpóna nyú r̄. Inzi ka kádù mùtini-kpò nópè ilé d̄, ndirò inzi ka kádù vinyò-kpò nópè okpèna nà itsu d̄. ⁴⁵ Ídzi afina nà ale náafí ò rò aráhu dhu ní ídzi dhu. Ndirò, nzère afina nà ale náafí ò rò aráhu dhu ní nzère dhu. Ale-tsù náarí òrina dhu ní ale-afí rùbhi irèna r̄ atdid̄ dhu.»

Oyò idza-tidò tò mbólì

(Mát 7.24-27)

⁴⁶ «Ádhu nyí nyarí mitdè, nyámbe àtina d̄: «Ádrùngbàlè! Ádrùngbàlè», inzi nyádù ma múnona fùkù dhu ònzi ní? ⁴⁷ Ma mí pé tídu ò rí'ì ale, ndirò ma múnona dhu, ndàdù ndi dhu ònzi, ní rádù ndòfò nà ale nítè fùkù. ⁴⁸ Ndi ale n̄li ndi yà pbìndà idza napè ndòsì ale bhéyi. Kágyè pbìndà idza-bhu mbéyi nyú ndàrà isì bhalabhala d̄, ndàdù idza-pfò nórà ndi bhalabhala d̄. Ní, igye n̄k̄ò, idha rùtù n̄ r̄, idha náakpa ndi idza-pfò, inzi ngbóna mà rádù ndàya, mbéyi nyú ka kasì ndi idza nídhunì. ⁴⁹ Pbétù, ma múnona dhu níri rí, inzi ndàdù ndi dhu nónzi ale, n̄li ndi yà adzi-v̄ ò pbìndà idza nasi inzá ndi ndògyè bhùna r̄rò ale bhéyi. Igye n̄k̄ò, idha rùtù n̄ r̄, idha náakpa ndi idza-pfò, rádù ndugòlò ànyir̄ rò tí, ràdrù ndi atdid̄.»

7

Yèsù rí pbànowí tò ádrùngbàlè bhà kasutále nígù dhu

(Mát 8.5-13; Yùw 4.46-54)

¹ Yèsù níítédègu yà ndì ndúbhi ùnòná rǒ indrǔ tò dhu t'únòta níto, ní kǎdù àrà Kǎpèrnàwumù tó kígò ò. ² Ányì, Pbàrómá tó pbìrì ǒ atdí miyá pbànowí dǒ ádrùngbǎle bhà kasutále níí'ì afina rǒ ka kódoná rǒ. Ndirò ndi kasutále ní'ì atdídǒ kǒzè. ³ Ní wò ádrùngbǎle níítédègu Yèsù dǒ ka kúnona dhu níri, ní kǎvi Pbhà'áhúdí nzinzi ǒ ngúfe pbàkùrù rǒwù Yèsù nánzi, ndíní ira tí pbìndá kasutále nígu. ⁴ Kǒkò pbàkùrù náawù ùvò Yèsù-tí'ò, 'adù 'òpè 'ítsò ì atdídǒ Yèsù rǒ, 'àti: «Yà má nívi tinu ò ádrùngbǎle náka wà nyonzi dzànána. ⁵ Ábadhi nózè tikádo atdídǒ. Ndirò, ka ní ndi fàkà unduta-dzá nábhu kosi.» ⁶ Ní, Yèsù mà náadù òwu atdíkpá kǒkò pbàkùrù mànà. Ní, íkyèrǒ abádhí òkò wò pbànowí dǒ ádrùngbǎle bhà idza-lí'ò ì owu tí ùvò rǒrò, ndi ádrùngbǎle náadù odhina nóvi rǒwù dhu ùnò Yèsù tò, 'àti: «Pbànowí dǒ ádrùngbǎle ràtina nyi ní: «Ádrùngbǎle, nzítù afina! Inzá ma mìli ma nyi nyádù òtsu pbìndá idza ale bhéyi.» ⁷ Ndi dhu-okú dǒ rǒ átò ní ndi, ma màdiná ìnzí mará ma-tírò tinu ò. Pbéttù, òrì atdí dhu kèlè, ní pbàkà kasutále ràdù ògù ògù. ⁸ Ima nyú, yà ma mí'ì rǒ, ma mí'ì inè dùdu-tsiró ádròdrǒ ale ná. Ndirò, ma mí'ì inè ma marúvina pbànowí ná. Ma mapé àtina atdí múnowi ní: «Árà!» Ní kà ràdù àrà. Ndirò ma mapé àtina ngátsi ní «frà!», ní ndi tsí ràdù irà. Ndirò, ma mapé àtina pbàkà kasutále ní «Onzi yà dhu!», ní kà ràdù kónzi.» ⁹ Ní Yèsù níítédègu wò pbànowí dǒ ádrùngbǎle nánò dhu ìri, ní idho núuko atdídǒ. Ní, Yèsù adù ndàgere ndàti yà owuna ǒ rúbhi iwu rǒ ihé-yà ní: «Ma mátina nyi ní: inzá ma mapé yà dhu bhéyi a'uta-tidǒ ná ale nálá Pbhàsráyélí tó pbìrì ǒ màti.» ¹⁰ Kǒkò pbànowí dǒ ádrùngbǎle nóvina Yèsù-tí'ò odhina níítédègu 'adù, 'iwù ùvò idza, ní abádhí náatù wò andi ná ì'ìnà kasutále iwà ògù rǒ.

Yèsù rǐ atdí abvo-àyi bhà ingba níkyè dhu

¹¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù náará Nàyinà tí kátina pbanga ò. Kàbhà ábhàlǐ, ábhǒ ihé-yà mànà náadù kàndà ànyì. ¹² Ní, pbanga ò kótsu rǒ kàrà àhu rǒ ní ndi, ka kubhina òwu rǒ atdí abvo ná, ndíní ka kowu tí òtdànà. Ndi abvo ní'ì atdí tí arí'ì atdí abvo-àyi-fò ngbàngba-abvò. Ndi pbanga ǒ ábhǒ ale nyú ní'ì atdíkpá ì ówu ndi abvo-àyi mànà kàbhùli ò rǒ. ¹³ Ní ka ndi ndàla rǒ, Ádrùngbǎle Yèsù náabà izu atdídǒ kádǒ, ndàdù àtina kà ní: «Nzódzi iyá!» ¹⁴ Ní kǎdù indri ndàlù òtdù-ngbò, ka nánò ale ràdù iko. Ní Yèsù adù àtina: «Mùlè-ngbà, ma mátina nyi ní: ívā nyi.» ¹⁵ Ní wò òvòvèná ale nívā ndi, ndàdi sunátù dǒ, ndàdù òte nǒpè. Ní Yèsù adù kàdu íyanà-fò ò. ¹⁶ Wò dhu-dzidǒ, òdò núsí kóró ale ò. Ní, abádhí níilè Kàgàwà, 'adù àtina: «Kàgàwà bhà ádrùngbǎle Nabi náhu wà àlè-nzinzi ǒ, ndirò Kàgàwà níra iwà pbìndá ale-kùmbà nónzi.» ¹⁷ Wò Yèsù ònzi dhu-òyi náadù àkà kóró Yùdeyá tó pbìrì ǒ, tiná arí'ì ngùkpá pbanga mànà.

Bàtizò núbhónà Yùwanì bhà ábhàlǐ rǒwù dhu ivu Yèsù-tsǔ dhu

(Mát 11.2-19)

¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, Yùwanì bhà ábhàlǐ náadù wò Yèsù ònzi dhu náwe kóró fíyó màlimò tò, Ní, Yùwanì náanzi óyǒ ale abádhí nzinzi ǒ, ¹⁹ ndàdù òvina rǒwù dhu ivu Ádrùngbǎle Yèsù-tsǔ 'àti: «Nyi tí yà má marí òdoná, ndíní ira tí ale? Ndirò má màkà tí mǒdǒ vurò ale?» ²⁰ Kǒkò Yùwanì nívi ale níítédègu iwu ùvò Yèsù-tí'ò, ní abádhí níivù dhu Yèsù-tsǔ 'àti: «Bàtizò núbhò arí Yùwanì nívi má mìwù dhu ivu tsùnà, nyi ràtí yà má marí òdoná, ndíní ira tí ale, ndirò má rǎkà tí mǒdǒ vurò ale?» ²¹ Wò ndi kàsùmì ǒ tí, Yèsù nígu íbì ale nyú fíyó andi mà, nzére arí ì ònzi dhu mànà ǒ rǒ. Kàránà nzére-alafí nípfò rǒ indrǔ ò rǒ, ndàdù íbì ndùmùndùmú-nyìkpò nábhu rǎngbe ì. ²² Nírò ní ndi kǎdù dhu àdu Yùwanì ìvina ale tò, ndàti: «Nyòwu nyàwe yà nyi nyálàna dhu mà, yà nyi nyírina dhu mànà Yùwanì tò. Kà tò nyi nyáwèna dhu ní: ndùmùndùmú-nyìkpò rǎròwu 'ùngbe rǒ, 'adù inga àla. Òtsótsu ale rǎròwu ùgu rǒ, 'adù ùbhi mbéyi. Kíkí ná ale rǎròwu ùgǔ rǒ, íwì ràdù òwu inga níri rǒ. Úvùve ale rǎròwu íkye rǒ, ùtdù ka kùtdù ale ràdù 'ùngbe. Ndirò, nǎkùtále rǎròwu Ídzi Màkùrù níri rǒ. ²³ Hirò nónziya ale ní yà ìnzí rǐ 'àwà okúdu dǒ rǒ ale.»

²⁴ Kǒkò Yùwanì ìvina ale níítédègu 'ívā 'òwù, ní Yèsù adù ndòpè ndàwe dhu ihé-yà tò Yùwanì dǒ. Kǎpè ndòngù dhu abádhí-tsǔ, ndàti: «Ádhi nyi nyawù àndàna rǎngù ò? Tí awe rǐ ònànga núttyá izó? ²⁵ Ádhi nyú nyi nyawù àndàna? Tí orú odziya ná mùdzarù nǎfǒ ale? Pbéttù, orú odziya ná mùdzarù nǎfǒ ale, 'adù òko ònzi ǒ, nótu nyi nyádù ádròdrǒ kámá-idzá ǒ. ²⁶ Ní ádhi nyú nyi nyawù àndàna olu? Tí Kàgàwà bhà nabi? Obhó tí, nyi nyawù Kàgàwà bhà nabi nándà. Pbéttù ma mátina nyi ní, iwà kà rǒsè nabi dǒnà màti. ²⁷ Kǒkú dǒ rǒ nga ní ndi ka kándi dhu kati: «Kóni ma mòvi pbàkà mùkèngyè angyi indù, ndíní nyi nyúbhi ònà otu nǒbholo tí*.»

* 7:27 7.27 Uvt 23.20; Mál 3.1

²⁸ Ma mátina nyí nǎ, yà tsibhále nyú núugu yà adzi dǒ ale nzínzi ǒ, Yùwanì dǒnǎ òsè ale rǐ'ì mbá. Pbéù, yà áké ale tí ka kálána òrù-akpá ǒ Ádrùngbá kamá Kàgàwà bhà idzi ǒ ale, nòsè wà Yùwanì dǒnǎ.

²⁹ Yùwanì rǎnna dhu nǐrì kóró ale, pàratà tó pbàndómbé mànà, náa'u Kàgàwà ózè ì rònzi dhu, 'àdù bàtizò àlù Yùwanì-fó. ³⁰ Pbéù, Pbfàrisáyó mà, Úyátá tó málímó mànà náadhò Kàgàwà ózè 'ònzì dhu. Ní ndi dhu-okú dò rò, abádhí náadù nzá 'òzè 'àlù bàtizò Yùwanì-fó.

³¹ Yà indo arí ale nyú núdhe ma madù àdhà bhà rǒ? Abádhí nǎli ì àdhà bhà bhèyi?
³² Abádhí nǎli ì yà pbanga-tsidǒ ì nùndu nzónzo bhèyi. Atdídhéná rádù òwu òdhiya núnzi rǒ ikú ǒ, 'àti: «Má mèmì mbá óbé tó adyi rùgè ǒ màti fùkè, ní nyí nyadù nzá òbè. Ndirò, mà müyù mbá lǎngáyí tó adyi mà fùkè, ní nyí nyadù nzá òdzi.» ³³ Obhó tí, bàtizò nubhónà Yùwanì nǐra, ìnzì ndàrà ònyè nónyè rǒ, ìnzì ndadù dhu mà nómù. Ní, nyí nyadù àtinà, nzére-alafí rǎrì'ì kà-ò. ³⁴ Ndi dhu bhèyi tí, Ìndrù t'ídhùnà nǐrà, ndàrà dhu ònyè rǒ, ndadù dhu òmù. Ní, nyí nyaradù kàti òna òvò ale, ndirò atdidǒ arí ndòmù ale tí. Ndirò, nyí nyaradù kàti pàratà tó pbàndómbé mà nzérentáale mànà ì nòzè ale tí. ³⁵ Pbéù, dhu-ònga t'òvòta tó obhóna náarí ndàvi kà-nyutsi rò àhu dhu-otù ǒ.»

Yèsù rǐ dhu nábà nzérenga tó tsibhále tó dhu

(Mát 26.6-13; Mrk 14.3-9; Yùw 12.1-8)

³⁶ Atdí Mùfàrisayó nàanzi Yèsù 'òwù dhu ònyè mànà pbìndà. Ní, Yèsù arà, ndòtsù kàbhà idza, ndadù àdi ndámbe dhu ònyè dǒ. ³⁷ Ní kòmbómbí tí, ndi kigò ǒ nzérenga tó atdí tsibhále nǐrì Yèsù rǐ dhu ònyè Mùfàrisayó bhà idzá rò dhu. Ní kàdù irà àlùbatrò tí kátina odu nǐ ka kóbbhòlò tsúpà nà foná Yèsù-tí'ò. Ndi tsúpà ò ì'ì dhu ní ndrùù róngu akye. ³⁸ Ní, kítsi ide Yèsù tí olù nà rò, ndadù ndòpè ndòdzi. Ní òdzi ndi ndòdzi rǒrò, kàdù ndàgu ndámbe Yèsù-pfò-ngbò nímò dǒ nyina-dha nǐ, ndadù undonà òna-ká nǐ. Tàtdǒ, kàdù Yèsù-pfò nábò, ndadù ndrùù róngu akye nùdho dòyá. ³⁹ Ní wò Yèsù nànzínà ònyè tó Mùfàrisayó nùtdègu wò dhu nǎlá, náadù ndòpè ndámbe àtinà dǒ afina ò: «Yàrí ale í'ínà gukyè Kàgàwà bhà nabi nyú tí, ní kàmbènà pé wò ngbóna nǎlù rǐ tsibhále rǎrì àdhi dhu núnì. Kàmbènà pé dhu núnì íyàdhíyà rǎrì nzérenga tó tsibhále.» ⁴⁰ Ní, Yèsù apè òte ndàti wò Mùfàrisayó nǐ: «Simoní, ma mòzè manò atdí dhu indù.» Ní Simoní adù àtinà: «Málímò, úno nà ndi dhu.» ⁴¹ Ní Yèsù adù àtinà: «Atdí ale náabhè fùrangà óyó ale rùwu foná: atdí ale tó kàbhù imbò miyá fùrangà-kpó, ndirò ngátsi ale tó kàbhù imbò kumi fùrangà-kpó. ⁴² Ní imbà kòkò óyó ale rǐ'ì kóró, wò ì uwù fùrangà nádù í'ì ní fangà nà rò, wò ale náadù dhu òbà óyó kóró abádhí tó, ìnzì rùbho fiyó wánzá. Ní, àdhi ndi nyí nyèni rò, kòkò óyó ale nzínzi ǒ atdidǒ rádù wò fùrangà nàwù findà ale nòzè?» ⁴³ Simoní adù dhu àdu Yèsù tó, ndàti: «Ma múnì rò, atdidǒ rádù wò ale ózè ale ní yà àbhò fùrangà tó wánzá ka kùbà findà ale.» Ní, Yèsù adù àtinà Simoní nǐ: «Nyí nyànò wò obhó dhu nyú.» ⁴⁴ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù ndàgere, ndàndà wò tsibhále, ndadù àtinà Simoní nǐ: «Nyí nyàla tí wà wò tsibhále, Simoní? Àndà, ma mitsù pbùkù idza, ní nyí nyìbhò nzá ale-pfò tó idha mà idù. Pbéù, wò tsibhále nù'o pfòdu nyina-dha nyú nǐ, ndadù ngbóna nùndo òna-ká nyú nǐ. ⁴⁵ Nyí nyàmbónà nzá ima, nyí nyí makó rò. Pbéù, yà pbùkù idza mà mitsùnà rò, íyàdhíyà rǐ'ì inè pfòdu nábò rò ndi ndàrà rò. ⁴⁶ Nyí nyàtdèná nzá akye mà dùdu-tsí ró. Pbéù, íyàdhíyà nùdho ndrùù róngu akye nyú pfòdu dǒ. ⁴⁷ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ma mí dhu nòvo kpangba indù. Wò tsibhále návi àdrùngbá àzè nyú idù. Ní, ndi dhu-okú dò rò, mà màbà wà kàbhà nzérenga kóró. Pbéù, akèkpá dhu ka kùbà findà ale bhà àzè narí áké kèlè yà findà dhu nábà ale tó.» ⁴⁸ Yèsù adù àtinà wò tsibhále nǐ: «Ma màbà wà pbùkù nzérenga.»

⁴⁹ Ní kòkò Yèsù mà rùbhi dhu ònyè rò mànà ale náadù 'òpè 'àmbe àtinà dǒ afiya ò: «Íngbà ale-tidǒ yà ìndrù bhà nzérenga mà nábà rádù ìndrù tó?» ⁵⁰ Pbéù, Yèsù adù àtinà wò tsibhále nǐ: «Pbùkù a'uta nígù wà nyí. Ní arà mbèyi.»

8

Yèsù-owù ǒ ubhi vèbhále

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù núbhi kigò ònǎ, ndirò pbanga ònǎ màti. Kàránà ídzi Màkùrù núnò rò, ndadù arà òrù-akpá ǒ Ádrùngbá kamá Kàgàwà bhà idzi tó màkùrù nòvo rò ìndrù tó. Ní, atdí kumi dónà óyó nà kàbhà ábhàli mà, ² yà kípfo nzére-alafí óyà rò, ndirò yà kigù fiyó andi ǒ rò ngúfe vèbhále mànà, nòowúnà ùbhi rò atdikpá kà mànà. Yàrí ní ì vèbhále-òvo: Màgàdalá tó kigò ǒ Màriyà, yà àrùbhè nzére-alafí Yèsù ipfo ònǎ rò, ³ Zànì, Kuzà bhà ìngba-tsànà. Ndi Kuzà ní'ì Hèrodè bhà malì ndòdónà ale. Ndirò ní'ì Suzanà mà, ibi ngùkpá vèbhále mànà. Ì vèbhále ní yà Yèsù mà pbìndà ábhàli mànà ní dzànà ònzì rò owúnà foyá dhu ní vèbhále.

Ɔnyù-tse òre rí ale tó mbóli
(Mát 13.1-9; Mrk 4.1-9)

⁴ Atdíku, indrũ níwú Yèsù-tí'ò dhèdhèrò pbanga ònà rò. Ní, ádrùngbá ihé-yà náandu ì'í Yèsù-tí. Nírò ní ndí kádù yàri mbóli náwe abádhí tò, ndàti: ⁵ «Atdí ale níwà ndì, ndàrà ònyù-tse nóré pbìndà inga ò. Ní yà ònyù-tse nóre ka rí inga ò ònà kàsùmì ò, atdídhená itse náawà ì ndi inga-ginà údà otu ò, indrũ ràdù òyánga nótsi pfòya ní. Ndirò, àrè adù iwu, 'ùbhí ì itse otu ò rò. ⁶ Ngùkpà-tsí náawà ì ìmbá adzi rí'ì dóná abho odu-kengere dò. Ní, ì tsí níngà, adyifò ràdù itdyunà, ìmbá òdòdù adzi rí'ì abho dòyá dhu-okú dò rò. ⁷ Ndirò, ngùkpà itse náawà ì okpèya nà itsukpò-vé rí'ì ònà adzi ò. Ní, ì okpèya nà itsu-kpò náadù àta, 'òvì atdíkpá kò ìngingà ònyù mànà, 'adù ì òvì róvì ònyù nùtsi ìnzì ràdù ò'ò. ⁸ Pbéù, ngùkpà itse náawà ì ìdzi adzi ò. Ní, ì tsí níngà, 'òvì, 'adù ò'ò, ngàtsi ràrà atdí miyà itse nódhì rò.» Yèsù adù àtìnà ihé-yà ní tdítdò: «Inga t'írìta tó bikù nà nyí nyapè ì'ì, ní nyàri nga mbéyi!»

Ádhu Yèsù náaránà òte rò mbóli ò ní?
(Mát 13.10-17; Mrk 4.10-12)

⁹ Ní wòrì mbóli ì ìrì dhu-lutinà, Yèsù bhà ábhàlì níwú ndi mbóli-tì kà-tsù. ¹⁰ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyí nyú, nyí nyúni wà òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà idzi-nyutsi ndì nóru dhu. Pbéù, ngùkpà ale tò ka karí kàwé mbóli tó òfò ò, ndíni abádhí owu tí inga àndà rò, pbéù ìnzì 'adù atdí dhu mà nála, 'adù òwu inga níri rò, pbéù ìnzì atdí dhu mà ràdù dòya nálu*.»

Yèsù rí ònyù-tse tó mbóli-tì náwé dhu
(Mát 13.18-23; Mrk 4.13-20)

¹¹ «Yàri ní ndi wòrì mbóli-tì: Ɔnyù-tse ní Kàgàwà bhà Ɔte. ¹² Atdí dhená ale nùli ì yà itse náawà ì ònà otu bhéyi. Kàgàwà bhà òte abádhí ìrì rò, Pfòmvo ràdù ìrà, ndipfo ndi òte abádhí-afí ò rò, ìnzì abádhí a'u tí dhu, 'adù ùgu. ¹³ Ngùkpà ale nùli ì yà ìmbá adzi rí'ì dóná abho odu-kengere-dò bhéyi. Kàgàwà bhà òte ì ìrì rò, abádhí rí kà'u dhèdhe nyú nà. Pbéù, abádhí rí 'àpbá àkè kàsùmì kèlè tí Kàgàwà bhà òte rò, ìnzì 'adù kàbhu ivéna ròdì ndi afiyya ò. Ní, ale-afí ùmvú rí dhu-tidò nópè ndi rò, abádhí ràdù fíyò a'uta nùbhà atdíò. ¹⁴ Okpèna nà itsu-vé nà adzi bhéyi ì nùli ale ní, yà Kàgàwà bhà òte níri arí, ìnzì yà ì ìrinà òte ràdù itse nódhì. Obhó tí, yà adzi ò dhu-tí tò ìrèta mà, yà adzi dò ònzi mà, ndirò yà adzi dò ka kóko dhu tó dhèdhe mànà, náaradù abádhí-afí nùtsi. ¹⁵ Ìdzi adzi bhéyi ì nùli ale ní, yà Kàgàwà bhà òte níri arí atdí afiyya nyú nà, 'adù òdòna afiyya ò, 'adù 'àpba ròná ale.»

Tarà tó mbóli
(Mrk 4.21-25)

¹⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìnà: «Atdí ale mà rí nzí adù tarà nóbi, ndadù àtsi nà ità-tsi. Ndirò, kà rí nzí adù kòbi, ndadù ìlinà ara-tsi. Pbéù, ka kádù kòbi kilì orú, ndíni idza ritsù ale-nyíngà nawà tí. ¹⁷ Kórò dhu tsí, yà ùru ì nuru nùwiyà ì kpangba. Ndirò, kórò dhu-tsí yà òdhù ò aróko, ní ka kunya kórò, ràdù 'ùvi kpangba awáwù ò. ¹⁸ Nyàndà nga mbéyi yà fùkè ka kúnona dhu níri nyí nyàri tí dhu nà. Obhó tí, dhu nà arí'ì abho ale náabáya dhu abho nyú ròsè. Ndirò, ìmbá arí'ì kà nà ale-fó rò ka kakòya yà karí ìrèna ndi ndí'ì nà dhu tí dhu mà.»

Yèsù-tsánà mà Yèsù t'ádóna mànà
(Mát 12.46-50; Mrk 3.31-35)

¹⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù-tsánà mà, kà t'ádóna mànà níwú Yèsù rí'ì ì. Pbéù, abádhí ròwu ùvò kà-tí dhu ní'ì òbi tí ihé-yà-okú dò rò. ²⁰ Ní, ka kadù dhu òvò Yèsù tò, kati: «Íyànù mà adónù mànà níko ìrì. Ní, abádhí òzè 'àla ngbònu.» ²¹ Pbéù, Yèsù adù àtìnà yà tinà ì'ì kórò ale ní: «Íyàdu mà, adòdu mànà ní yà Kàgàwà bhà Ɔte níri arí, 'adù kànò dhu ònzi ale.»

Yèsù rí àpùpù nàbhù ridè dhu
(Mát 8.18,23-27; Mrk 4.35-41)

²² Atdíku, Yèsù mà, pbìndà ábhàlì mànà nùpò atdí ibhú ò. Ní, kàti abádhí ní: «Kàda rèrè-adzè.» Ní, abádhí adù abhi òpè 'òwu ànyì. ²³ Ní idha dò ì òwu rórò, Yèsù náayi, idho ròdyi ndi. Ní, kòmbómbí tí àpùpù náapè ndòpili rèrè dò, idha ràdù ndòpè ndòtsu ibhú ò. Ní, ibhú ì'ì ìkyèrò ndíni ndi ndabi tí abádhí nà idha ò. ²⁴ Nírò ní ndi ábhàlì náandri Yèsù-tí'ò, 'inga ka idho ò rò, 'adù àtìnà: «Ádrùngbálé, Ádrùngbálé, àlè kiku wà!» Ní, Yèsù níwà ndi, ndisò awe mà, màkurà mànà rikò. Ànyìrò rò tí, awe nùbhà opilita, idha

* 8:10 8.10 Ìsa 6.9

ràdù inè bhii. ²⁵ Nírò ní ndi kàdù àtina pbindà ábhàlì ní: «Nyí nyàpè tí obhò í'í a'uta ná?» Ní odo núsí abádhí ò, idho ràdù 'ùko. Abádhí ambénà òtè d'ò nzinziya ò, 'ámbe àtina d'ò: «Íngbà dhu bhèyi ale-tidò yà? Kàróte awe mà, idha màna dhu d'ò, ràdù tsuná dhu iri!»

Yèsù rí nzé-re-alafí náarí àvu róná atdí ale nígù dhu
(Mát 8.28-34; Mrk 5.1-20)

²⁶ Yèsù mà, pbindà ábhàlì màna náawù ùvò Pbagèrasi tó pbirì ò. Ndi pbirì ní'í Gàlillayà tó rèrù-adzèná rò. ²⁷ Ní, ibhù ò rò Yèsù ifò, ndàha idha-bidò rò, kígò ò atdí ale níra àhu kónzì. Ndi ale ní'í ibí nzé-re-alafí náarí'í ònà. Ndirò, kí'í mbá mberù ná róná ábhò idho nyú tí. Kóngóná nzi àdi atdí idza ò matí. Pbéù, kóngóná àdi kàbhùlì ò. ²⁸ Ní, Yèsù ndi ndàla rò, kákù, ndàdù irà ndibvu obvò Yèsù-ònzì. Ndirò, kàdù dhu òvò Yèsù tó orú-tùna nyú ná, ndàti: «Há! Adhu àlè nzinzi ò rí'í Yèsù, yà kórò dhu d'ò arí'í Kágawà t'Ídhuná? Ma mìtsò ma ìtsò tí nyú rùnù, nzi àvù rúdù.» ²⁹ Obhò tí, Yèsù adù àdi ndámbe dhu nýya d'ò wò ale ò rí'í nzé-re-alafí tó, ndíní àhu tí kà ò rò. Ndirò, ibi-gèna ndi nzé-re-alafí ongóná dhu ivà kà rò. Ní, ka kongóná adù ndi ale nódò àdrà-mbí ní ka kùtsi rórò, ndirò singà-mbí ní ka kùtsi p'fóna mà rórò. Pbéù, kóngóná kókò ndi ka kùtsi ní imbi nátdi kórò. Ndirò, kà'ò rí'í nzé-re-alafí nóongóná adù kidzi ràrà ìmbá àlè rú'í'í i naná. ³⁰ Ní, Yèsù níwù dhu wò ale-tsù, ndàti: «Òvònu ní àdhi?» Ní, kàdù dhu àdu Yèsù tó, ndàti: «Òvòdu ní 'Ihé-yà.» Obhò tí, ibi nzé-re-alafí nyú náatsù kà ò. ³¹ Ndirò, ì nzé-re-alafí nítsò ì Yèsù rò, ìnzì dhu nýyá tí fiyò 'òwù òyì ò.

³² Wò ndi kàsami ò, adù tó mahò ní'í inè ànyirò ì ànyu pbirì-ongò rò rò. Ní, kókò nzé-re-alafí náadù 'ìtsò Yèsù rò, ndíní rusà nufá tí fiyò, 'òwù òtsù ì adù ò. Ní, kàdù ndi rusà ùfá abádhí tó. ³³ Kókò nzé-re-alafí náadù 'ùnyà wò ì í'í ònà ale ò rò, 'adù òwù òtsù adù ò. Nírò ní ndi ì adù tó mahò náadù àdrù pbirì-ongò rò rò, 'òwù 'ùpba ndi pbirì-pfò ò rí'í rèrù ò, tséya ròtdi ì. ³⁴ Wò ndi nònzì dhu ì àla rò, kókò adù nùndà rò rùbhi ale náatsè kórò, 'adù ndi dhu òyí nýgá kígò ò bhà tò, ndirò pbanga ònà matí. ³⁵ Ìndrù náawù wò ndi nònzì dhu nándà. Ní abádhí adù òwù Yèsù-ti'ò, 'adù wò nzé-re-alafí nùvò ònà rò ale nótù kà-tí nyú àdi róná mberù màna, ndirò idzi rò rò nyú rò. Ní, odo náadù isí atdidò abádhí ò. ³⁶ Wò ì nònzì kórò dhu nàla ale náawe wò nzé-re-alafí náarí àvu róná ale nógù tí dhu kókò iwù iwù ale tó. ³⁷ Ní Pbagèrasi tó pbirì ò ale kórò náadù Yèsù nònzì rivà ndi firábvè rò, atdidò í'í odo nònzì nídhuní. Wò dhu-dzidò, Yèsù adù ùpo ibhù ò, ndàdù ndàdu abádhí-bvè rò. ³⁸ Wò nzé-re-alafí nùvóna ònà rò ale nítsò ndi, ndíní ì owu tí atdikpá Yèsù màna. Pbéù, Yèsù adù ndùvo ùvò tí kàrò, ndàti: ³⁹ «Ádù nyi pbùkù nyadù Kágawà ònzì rùnù kórò dhu náwe.» Nírò ní ndi wò ale náadù àrà, ndàdù àmbe Yèsù ònzì findà dhu náwe d'ò ìndrù tó kígò ò kórò ngari ò.

Yèsù rí Yàhirò bhà tsibhíngba mà atdí tsibhàlé màna nígù dhu
(Mát 9.18-26; Mrk 5.21-43)

⁴⁰ Yèsù níitdègu ndàdù, ndàdà rèrù-adzè, ní ànyì ihé-yà nyú náadù kàko, angyangyi ì úbhi kòdò rò nídhuní. ⁴¹ Ní kòmbómbí tí, Yàhirò tí kátina atdí ale níra àhu ànyirò. Ka ní'í Pbhàyahúdí tó unduta-dzà ò àdrùngbàlé. Ní, kíbvù ndi Yèsù-ònzì, ndàdù ndìtsò kàrò, ndíní ara tí pbindà. ⁴² Kìtsò ndi ndi dhu bhèyi, yà atdí tí arí'í foná tsibhíngba rí'í affina rò ka kòdona rò dhu-okú d'ò rò. Wò ndi tsibhíngba í'í mbèmbè atdí kumì dóná óyò ná ato ná. Ní, Yàhirò bhà Yèsù ràrà ònà kàsami ò, ihé-yà nyú níbòlò ì kà-rò, 'ipbò ka átsi. ⁴³ Ndirò, atdí tsibhàlé, yà vèbhàlé tó ogóbhà tó azu náarí irà róná, ràrà àhu atdí kumì dóná óyò ná ato tí, ní'í inè abádhí nzinzi ò. Ka ní'í iwà foná ongyéngá-tse nótú pbangángá dóná ndi ndari úbhi rò. Pbéù, atdí mungàngá mà náadù nzá kígu. ⁴⁴ Ní, wò tsibhàlé náawe ndi Yèsù-dzidò ná rò, ndàpbalá kàrò mùdzarù-bidò-ngbò. Ní ànyirò rò tí wò tsibhàlé rò arí irà azu náadù ide. ⁴⁵ Ní, Yèsù ivù dhu ihé-yà-tsù ndàti: «Ádhi ngbòdu nàpbalá?» Ní kórò ale adù 'àgò àgò tí. Pbéù, Péterù adù dhu òvò Yèsù tó ndàti: «Hòkò Màlimò, ihé-yà nyú ní ndi ngbònu nàkpòrò, 'ipbò nyi átsi!» ⁴⁶ Ní Yèsù adù àtina kà ní: «Íwà atdí ale nàpbalá ngbòdu! Ma muni wà dhu mbèyi nýú, atdi òbi ràhu wà nyudutsi rò.» ⁴⁷ Ní, wò tsibhàlé níitdègu iwà Yèsù nòsè wò ndi ndònzì dhu dhu nálá, ní kàdù irà ivi ndi ndivi rórò, ndibvù ndi Yèsù-ònzì: Ní, kórò ale-ònzì rò, kàdù Yèsù rò mùdzarù-bidò-ngbò ndi ndàpbalá okúna d'ò rò dhu mà, ndirò ndi ndògù ànyirò rò tí dhu màna dhu náwe. ⁴⁸ Ní Yèsù adù àtina íyàdhiyá ní: «Pbà ní tsibhíngbá, iwà pbùkù a'uta nígù nyi! Ní àrà màràngá ò.»

⁴⁹ Àzèmbè Yèsù ròte ònà kàsami ò, atdí ale níra Pbhàyahúdí tó unduta-dzà ò atdí àdrùngbàlé, Yàhirò tí kátina bhà rò. Ní, kùtsi àtina ndi Yàhirò ní: «Ádrùngbàlé, ivànu-ngba nòvè wà! Ní nzi àvè Màlimò-tsi.» ⁵⁰ Pbéù, Yèsù níitdègu wò Yàhirò tó ka kànò dhu níri, ní kàdù àtina ndi Yàhirò ní: «Nzì onzi odo! Í'í a'uta ná tí! Ní pbùkù tsibhíngba

rògù ògù.» ⁵¹ Ní Yàhirò bhà ndì ndàrà àhu rò, Yèsù nàa' u nzá atdí ale mà ròtsù idza owuna ò. Pbéttù, ká' u ní Péterù mà, Yüwanì mà, Yàkòbhò mà, wò ngbángba t'ábanà mà, kà-tsánà màna kèlè. ⁵² Ányirò í'í kóró ale náambénà òdzi dǒ, izu ràdù 'ùka atdidǒ wò ngbángba bhà òve-okú dǒ rò. Pbéttù, Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Inzi nyòdzì, inzà wò ngbángba nówè! Kòdhò òdhò tí.» ⁵³ Ní indrù adù Yèsù rànóna dhu ùgbò ùgbò tí, ì ùni dhu iwà wò tsibhíngba ròvè nídhuní. ⁵⁴ Pbéttù, Yèsù adù wò tsibhíngba nálu ótsuna rò, ndàdù dhu òvò fíndá orú túna nyú ná, ndàtì: «Pbàníngbá, ív à nyí!» ⁵⁵ Ní, kà-afí nàadè ingo, ndàdù ndìvà ndì kàsùmí ò tí. Ní Yèsù adù ònyè àvi kabhu kà tò. ⁵⁶ Ní wò tsibhíngba t'ábanà mà, kà-tsánà màna náku ìdho adù atdidǒ. Ndirò, Yèsù adù abádhí nǐso ìnzí wò ndì nònzì dhu òvò tí atdí ale tò màtí.

9

Yèsù rǐ atdí kumí dóná óyǒ nà pbìndà ábhàlǐ núví dhu

(Mát 10.5-15; Mrk 6.7-13)

¹ Yèsù andu atdí kumí dóná óyǒ nà pbìndà ábhàlǐ-tsù, ndàbhu ádrùngbànga tò òbì fíyò. Ndi òbì nǐ'í kóró nzére-alafí nípfo abádhí ràdè ní indrù ò rò, 'adù dhèdherò andì-tidò nà ale nígu nǐ ádrùngbànga tò òbì. ² Ní, kúví abádhí ròwù òrè-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi tò màkùrù núnò indrù tò, 'adù andi nà ale nígu. ³ Kúyá dhu abádhí tò ndàtì: «Àpé nyídyi atdí dhu mà abhi tò. Àpé nyùgu mùgò mà, bhòlò mà, mùgati mà, ndirò fàrangá màna. Ndirò, àpé nyùgu mberù óyòyò. ⁴ Nyí ka kàkò òná idza ò, nyí nyowuna òko rò, ràrà àhu ànyirò rò nyí nyíyà nyòwù dhu ò. ⁵ Ndirò, inzà ka kàkò nyí òná kígò ò rò, nyí nyowuna ùvò rò, nyàdù pfòku-tsítsírò àhù n'ò'ò ànyirò, ndíní abádhí tò afátá nitè tí abádhí tò.» ⁶ Ní kòkò ábhàlǐ núvà ì 'òwù, ì rùbhi dhèdherò pbanga òna ná, 'ámbe ìdzi Màkùrù núnò dǒ, 'adù òwu indrù nígu rò kóró ngari òná.

Hèròdè-dò rǐ ndìnzá Yèsù rǎnzina dhu ìri ndì ndí rò dhu

(Mát 14.1-12; Mrk 6.14-29)

⁷ Ádrùngbà kamà Hèròdè níri Yèsù rǎnzina dhu-òyí. Ní ndi dhu adù kàdò àbhu rìnza ndì atdidǒ. Atdídhená ale nóowúnà àtìna rò, bàtizò ùbho rò arùbhi Yüwanì rìngbè wà ndì. ⁸ Ngùkpà ale adúnà òwu àtìna rò, Èliyà ràrì wò ndì nitò. Ndirò ngùkpà-tsí náadúnà òwu àtìna rò, yà angyí wè pbànábí nzínzi ò atdí ale ràrì wò ndì nìngbè. ⁹ Pbéttù, Hèròdè adù àtìna: «Ma màví wà bàtizò ùbho rò arùbhi Yüwanì-dò kòkèrè. Níró, ádhi pbá ale nyú wò ma mára ònzina rí dhu-òyí níri rò?» Níró ní ndi Hèròdè adù ndòzè ndàla Yèsù.

Yèsù rǐ imbò lufù ale nóngù dhu

(Mát 14.13-21; Mrk 6.30-44; Yüw 6.1-15)

¹⁰ Yèsù bhà uvitatáale níitdègu 'adù, ní abádhí adù ì ònzi dhu àwe Yèsù tò kóró. Ní, Yèsù mà, ì ábhàlǐ màna adù ùvò atdíkpá, 'òwù lènglèngè rǐ'í ngari ò, Bètèsàyidá tí kátina kígò-tí'ò. ¹¹ Pbéttù ihé-yà níitdègu abádhí òwù ndì ngari ò dhu ìri, ní ihé-yà adù òwu ànyí átò. Ní, ànyí ì 'òwù ùvò rò, Yèsù adù abádhí àko, ndàdù ote òpè ndàwe fíyò òrè-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi dǒ. Ndirò, kádù ì nòzè ndìgù ì ale nígu átò. ¹² Ní inga níitdègu ndòpè ndàtì, ní Yèsù bhà ábhàlǐ náadù iwu kà-tí'ò. Ní abádhí adù dhu òvò kà tò, 'àtì: «Író òlè kí'í rùngù ò. Ní, òvi ihé-yà ròwù kyèròkyèrò rǐ'í pbanga mà, inga òbhi ka karí óyá ngari màna òná. Ànyí nga ní ndi abádhí rǐ ònyè mà, ìdho tò ngari màna dhu nábà nǐ.» ¹³ Pbéttù, Yèsù adù àtìna abádhí nǐ: «Nyàbhu ònyè abádhí tò nyí-tírò!» Ní, ábhàlǐ adù dhu àdu kà tò 'àtì: «Má mí imbò mùgati mà óyǒ ìbhè kèlè màna ná. Ní, nyí nyòzè tí mòwù ònyè ùdzi mǎ-tírò kòkò alé-yà tò kórò!» ¹⁴ Ányirò kpabháale í'í mbèmbè imbò lufù tí. Ní, Yèsù adù pbìndà ábhàlǐ àvi ràbhu kòkò ale, ròkò òvò, ìmbimbó kumí rò tsùna tí. ¹⁵ Í ábhàlǐ adù dhu ònzì ndi dhu bhéyi tí, 'àbhu kóró ale ròkò òvò. ¹⁶ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ugu kòkò imbò mùgati mà, óyǒ ìbhè màna, ndùlù foné. Ní, kádù orè-akpá-ònga àndá, ndàdù wòrì ònyè násó. Tdíttù, kádù mùgati-ònga núko, ndùbho pbìndà ábhàlǐ-fó, ndíní abádhí núundo tí ihé-yà tò. ¹⁷ Ní, kóró ale náadù dhu ònyè 'ùlè nǐ. Yèsù bhà ábhàlǐ náadù òdòdì mùgati-go mà, ìbhè-go màna-tsù núndu, 'adù atdí kumí dóná óyǒ nà sèngè níra nǐ.

Péterù rǐ Yèsù nàtí Kàgàwà bhà Krístò tí dhu

(Mát 16.13-19; Mrk 8.27-30; Yüw 6.66-71)

¹⁸ Atdíku, Yèsù núubhiná ndítsò rò atdíró, ìnè pbìndà ábhàlǐ rǐ'í tiná ròrò. Ní, kíwù dhu abádhí-tsù, ndàtì: «Yà indrù ròtè dùdù rò, abádhí náaróngo àtìna ma rǎrì ádhi?» ¹⁹ Ní abádhí náadù ote kà tò 'àtì: «Atdídhená ale náarátina nyí rǎrì yà bàtizò nubhónà Yüwanì. Ngùkpà ale náarátina nyí rǎrì Èliyà. Ndirò, ngùkpà ale-tsí náaràdù àtìna nyí rǎrì angyí wè pbànábí nzínzi ò rò ndì nìngbè atdí ale.» ²⁰ Ní, kádù dhu ìvò abádhí-tsù,

ndàti: «Olu, nyí nyú, nyí nyarátina ma ràrì àdhi?» Ní, Péterù adù dhu àdu, ndàti: «Nyí ní Kàgàwà bhà Kristò.»

Yèsù rí ndì ndóyèya kotdù ndì, ndàdù ndìngbè dhu nóvo dhu
(Màt 16.20-28)

²¹ Yèsù adù abádhí nísò obi nyú nà inzí ndi dhu nàno tí atdí ale tò matí. ²² Kadù àtìna p̀bìndà ábhàlì ní t̀dítdò: «Dhu àkà Ìndrù t̀ídihùnà r̀abà àp̀bè atdítdò. P̀banga ò p̀bàkùrù mà, p̀bàkùhání t̀ò ádr̀dr̀ò ale mà, Úyátá t̀ò màlímò mànà dhu nóvodhoya ka. Ka kohoya ka, kadù òtdùnà. Ndirò, ìbhà idho ò, kàd̀yà ndìngbè.»

Yèsù-owù ǹngũ ka kí tí dhu
(Mrk 8.30-9.1)

²³ T̀dítdò, Yèsù adù àtìna ànyirò ìì kórò ale nì: «Ndì nòzè ndùbhi owùdu ò ale náka ndàdzo r̀oná r̀ò, ndàdù ndà'ù ndànò p̀bìndà mùsàlabhà kórò kàsùmì ò, ndàdù owùdu ǹngũ. ²⁴ P̀bìndà ìpìr̀ngà nòzè ndòdò f̀indà ale níwíyà ka. P̀bètù, okúdu d̀ò r̀ò r̀ì p̀bìndà ìpìr̀ngà níwí ale, ǹngũyà ka. ²⁵ Ìndrù r̀ì yà adzi ò kórò onzi nàbà, p̀bìndà ìpìr̀ngà ràdù ndìnza, ngàtsi ní ndi nyú ndàdù àwí dhu t̀ò idzinga ní àdhu? ²⁶ Ìndrù-nyì ǹapè ìwu okúdu d̀ò r̀ò, ndirò p̀bàkà òte-okú d̀ò r̀ò matí, ní Ìndrù t̀ídihùnà-nyì ǹuwuya átò k̀kú d̀ò r̀ò ndi nditsi irà p̀bìndà ádr̀ngb̀ngà t̀ò awáwù mà Àbanà bhà awáwù mà ndirò ìlìl̀à màlàyíkà t̀ò ádr̀ngb̀ngà t̀ò awáwù mànà ò ǹngani. ²⁷ Ma mí obhó dhu ǹnò f̀úkà: ng̀k̀pà ale, yà irò r̀ì'ì ale nzínzi ò, ǹuvèyà ǹzì inzà ì àla Kàgàwà r̀ì idzi nónyu ìndrù d̀ò dhu r̀òr̀.»

Yèsù-wòyò r̀ì ndàgèrè dhu
(Màt 17.1-9; Mrk 9.2-10)

²⁸ Mbèmbè àrù idho dzidò, wò dhu ndi ndòtè r̀òr̀ò, Yèsù náanzi Péterù mà, Yùwanì mà, Yàkòbhò mànà, 'adù èpò nà p̀bìrì d̀ò, ndínì ì itsò tí ì. ²⁹ Ní, Yèsù r̀ì nditsò ònà kàsùmì ò, kà-nyì-wòyò ǹngèrè ndì, kà-r̀ò m̀d̀zarù ràdù òwu, ndàmbe ùmbìlì d̀ò ale-ǹngò nòho r̀ì dhu bhèyi. ³⁰ Ní ànyirò, óyò ale ǹwòtò ì, 'àmbe òte d̀ò Yèsù mànà. I ale ní'ì Músà mà Èliyà nà. ³¹ Ní ádr̀ngb̀ngà t̀ò awáwù ò ì ùtò ì r̀ò, abádhí ǹambènà òte d̀ò Yèr̀usalemà Yèsù r̀àrà p̀bìndà kasu ǹtsà ní abhì d̀ò. ³² Péterù mà, òdhína mànà ní'ì iwà idho ǹdà nà atdítdò r̀ò. Ní, idho ò r̀ò ì wà ì r̀ò, abádhí náala Yèsù bhà ádr̀ngb̀ngà t̀ò awáwù, k̀kò t̀inà ikò óyò ale mànà. ³³ Ní, k̀kòr̀ì ale r̀ì Yèsù ǹubha ònà kàsùmì ò, Péterù náadù àtìna Yèsù ní: «Màlímò, dhu òf̀ì nga àlè r̀òkò irò. Kùdì ìbhà hemè-dzà, atdí indà, ngàtsi Músà t̀ò, ndirò ngàtsi Èliyà t̀ò.» (Péterù ǹwani inzà àdhu mà ǹnò ndi ndi dhu.) ³⁴ Wò dhu nòtè kà r̀ì r̀òr̀ò ní ndi, ádr̀ngb̀ngà àp̀bù níibvù ndi, ndàtsi abádhí sisina ní. Ní òdò ǹisí Yèsù bhà ábhàlì ò, wò àp̀bù r̀ì ndàtsi d̀oyá dhu ì àla r̀ò. ³⁵ Wò àp̀bù ò r̀ò, atdí ale-tù ǹr̀ì ndi, ndàti: «Yàrì ní Idhùdu, idù ma m̀p̀ì ale. Ní, nyìrì kà-tsù dhu.» ³⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù náadù ndòtù atdírdò tí ànyirò. Kàbhà ábhàlì náadù wò ì àla dhu nódò afíyà ò tí, inzì adù atdí dhu mà ǹnò ìndrù t̀ò.

Yèsù r̀ì nzère-alafì ǹaràvù r̀onà ngb̀ngba nígũ dhu
(Màt 17.14-21; Mrk 9.14-29)

³⁷ Tsùtsà ǹngani, Yèsù mà, k̀kò ìbhà p̀bìndà ábhàlì mànà ǹawù p̀bìrì d̀ò r̀ò. Ní, ihè-yà náadù ìwu Yèsù tí ò. ³⁸ Ní, ì ihè-yà nzínzi ò atdí ale ǹavò dhu orù t̀una nyú nà Yèsù t̀ò, ndàti: «Màlímò, ma mìtsò mà ìtsò tí nyú r̀unù, ágèrè pé nyì nyàndà idhùdu. Obhò tí àbadhi arí'ì atdírdò tí fudù. ³⁹ Nzère-alafì òtsù kà ò r̀ò, ní ànyirò r̀ò tí k̀r̀òkù, ndi nzère-alafì ràdù ònànga níyà obi nyú nà, isò-yà ràdù ndùp̀bò linà. Ndi nzère-alafì ǹarí àrà k̀bhà p̀bà ngborò r̀ò, iwà ndi ndàbhà ka ringyè ndi, ndàvè kpàna atdítdò nyú r̀òr̀ò. ⁴⁰ Ní, ma mìtsò mà p̀b̀k̀ù ábhàlì r̀ò, ndínì wò nzère-alafì nìpfo tí kà ò r̀ò. P̀bètù, abádhí adù nzà kà-lèmà ònzi.» ⁴¹ Ní, Yèsù adù àtìna: «Hàkà! Nyì indo arí'ì ale tí r̀ò, nyì ní ìmbà arí'ì a'uta nà ale! Ndirò, nyì ní nzère ale! Àlè kokoya atdíkpà nyì mànà ife kàsùmì tí? Ndirò, ma mondúyà f̀úkà dhu-dzi r̀àrà àhà ife idho tí?» Nìrdò ní ndi Yèsù adù àtìna wò ngb̀ngba t̀àbanà ní: «Írà ndi idhùnà nà irò!» ⁴² Ní, Yèsù-tì'ò ndi ngb̀ngba r̀ondri ònà kàsùmì ò, nzère-alafì níibvù kà-ònga obvò, ndàdù kà-ònga níyà obi nyú nà. P̀bètù, Yèsù náadù orù wò nzère-alafì d̀ò, wò ngb̀ngba ràdù ògù. Wò dhu-dzidò, kàdù ndi ngb̀ngba nádu àbanà-fò ò. ⁴³ Ní, idho ǹwòkò urò ìì kórò ale atdítdò, Kàgàwà bhà ádr̀ngb̀ngà t̀ò obi ì àla r̀ò.

Yèsù r̀ì ndi ndòvè, kotdù ndì, ndàdù ndìngbè dhu nóvo t̀dítdò dhu
(Màt 17.22-23; Mrk 9.30-32)

Òko ìndrù òko idho r̀ì 'àkò Yèsù ònzi dhu d̀ò r̀òr̀ò, ní kàdù dhu òvò p̀bìndà ábhàlì t̀ò. ⁴⁴ Kàtì: «Nyàdì b̀k̀à nyìrì yà f̀úkà ma m̀nòna òte mbèyi: Obhò tí, ka kí Ìndrù t̀ídihùnà

nípfò kabhu indrù-yà-fó.»⁴⁵ Pbéù, wò ote náadù nzá abádhí-dò àlu. Obhó tí, ndi ote-tí náarù ndi òru tí abádhí rò ìnzí abádhí ùni tí. Ndirò, abádhí adù Yèsù-tsù ì'í ndi ote-tí níwù dhu-òdò nónzì ònzì tí.

Ádrùngbàlè nyú ròsè ní àdhi
(Mát 18.1-5; Mrk 9.33-37)

⁴⁶ Í ábhàlì náadù 'òpè 'àgò ì nzínziya ò. Abádhí ambénà dhu òngù dò tsáyà nzínziya ò, 'ámbe àtìna dò: «Àlè nzínzi ò ádrùngbàlè nyú ròsè ní àdhi?»⁴⁷ Pbéù, Yèsù núuni abádhí tó irèta angyangyi. Ní, kádù ákè ngbàngba nídyi ndìlì ridè tiná nyú,⁴⁸ ndàdù dhu òvò p̀bìndà ábhàlì tò, ndàti: «Yàrí ngbàngba nàkò òvòdu rò ale nàkò wà ma. Ndirò, ima nàkò ale nàkò wà yà ima níwì ale. Obhó tí, nzínziku ò kóró, ákè ale tí rí'í ale ní ndi ádrùngbàlè.»

Ìnzì ndi ale náapè ì'í àlè tó òmvù tí, ní ndi ale ní àlè nzínzi ò ale
(Mrk 9.38-41)

⁴⁹ Yùwanì adù dhu òvò Yèsù tò, ndàti: «Màlimò, má màla atdí ale òvònu rò rí nzé-re-alafí nípfò indrù ò rò ró. Ní má mìsò ka ìnzì kàrí ùbhi atdíkpá má màna owùnù ò dhu-okú dò rò.»⁵⁰ Pbéù, Yèsù adù dhu òvò kà tò, ndàti: «Ìnzì nyìsò ndi dhu kà tò. Obhó tí, ìnzì ndi ale náapè ì'í àlè tó òmvù tí, ní ndi ale ní àlè nzínzi ò ale.»

Sàmàriyà ò bhà rí 'ùvò ìnzì 'àkò Yèsù dhu

⁵¹ Yèsù ròdzì yà adzi ò rò, ndàrà òrù-akpà ò ònà idho ní'í iwà ndi ndìndù ndi ró. Ní ndi dhu-okú dò rò, káká ndàrà Yèrùsàlemà tó kigò ò.⁵² Ní, kádù p̀bìndà mùkèngyè nóví ròwù angyi fìndà. Ní ì ale uvò 'òwù, 'òwù òtsu P̀basàmàriyà tó atdí pbanga ò, ndíni ì òbholo tí kàkò ka kí tí dhu.⁵³ Pbéù, ndi pbanga ò bhà adù nzá Yèsù àkò firábvù, Yèrùsàlemà tó kigò ò kà ràrà dhu-okú dò rò.⁵⁴ Ní, Yèsù bhà ábhàlì, Yàkòbhò mà Yùwanì màna níitdègu wò dhu àlè, ní abádhí adù dhu òvò Yèsù tò, 'àti: «Ádrùngbàlè, nyi nyòzè tí wà m̀nzi kàzu rifò òrù-akpà ò rò, ròtdì kòkò ale-tsè?»⁵⁵ Pbéù, Yèsù adù ndàgere ndàndà abádhí dò nga, ndàdù òrù abádhí dò.⁵⁶ Wò dhu-dzidò, Yèsù mà p̀bìndà ábhàlì màna náadù uvò, 'òwù ngàtsi pbanga ò.

Yèsù-owù nòzè 'ùngu ale
(Mát 8.19-22)

⁵⁷ Otu ò kòkò ale ròwu rórò, atdí ale náavò dhu Yèsù tò ndàti: «Ádrùngbàlè, ma m̀ngò ùbhi owùnù ò, kóró ngari ò nyi nyúbhi ì nanà.»⁵⁸ Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Ayíwè mà náarí'í inè bhùya nà. Ndirò, yà orú arángilì àrè mà náarí'í inè idzàya nà. Pbéù, Ìndrù t'ìdhùnà, rí ndòkò, ndìlì d̀bna obvò r̀ngà mà náarí'í ìmbà.»⁵⁹ Ndirò, Yèsù adù àtìna ngàtsi ale ní: «Frà owùdu ò!» Pbéù, ndi ale adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ádrùngbàlè, úfà rusà idù, marà pé àbadu òtdù angyi.»⁶⁰ Ní, Yèsù adù dhu òvò kà tò, ndàti: «'Ébhà kòkò abvo ràtdù fíyò abvo. Pbéù, àrà nyano òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi tó M̀kùrù indrù tò.»⁶¹ Ngàtsi ale náati t̀dídò Yèsù ní: «Ádrùngbàlè, ma mòzè m̀ngù owùnù. Pbéù, úfà pé rusà angyi idù, marà p̀bàkà idzá-bhà nóvi.»⁶² Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «'fà inga nòpè ndòbhì ale náapè olùnga àndà, ní ndi ale àkà nzá ndònzì kasu òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi ò.»

10

Yèsù rí p̀bìndà àrùbhù kumi d̀nà óyò nà ábhàlì núvì oyòyò rò dhu
(Mát 10.7-16)

¹ Wò dhu-dzidò, Ádrùngbàlè Yèsù náavò àrùbhù kumi d̀nà óyò nà ngùkpà ale. Kádù ì ale núvì oyòyò rò ròwù angyi fìndà, yà ndi nyú ndìtìrò ndi ndàkàna ndàrà òyà kóró kigò mà, kóró ngari màna ò.² Tdù abádhí òwu rò, kádù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «'Onyè 'òguta-kàsù rí'í abho nyú, p̀béù ndi ònyè ògu rí ale rí'í ngúfe. Ní nyìtsò nyí inga-àbadhi rò, ndíni ònyè 'òguta-kàsù t'ále-bvu nítrò tí.³ Nírò, nyòwu: Kòni ma mùvì nyí tàmà bhèyi tsamangèrè nzínzi ò.⁴ Àpè nyùgu isòwù mà, bholo màna. Ndirò, àpè nyùgu kàyitò. Àpè nyòwu iko rò iko tí otu ò, atdí ale mà nátsè nyí nyí rò.⁵ Atdí idza ò nyí nyòtsù rò, nyí nyowuna ànyì idzá-bhà àtsè rò angyi nyàti: «M̀ràngà àkà ndi'í àzù-dzá.»⁶ M̀ràngà nòzè atdí ale mà ní'í ànyì-dzá rò, ní wò nyí nyòzè rí'í ànyì-dzá m̀ràngà náarana ì'í rò ndi ale tò. Pbéù, ìmbà nyàkò rí m̀ràngà ò ale ní'í rò, ndi m̀ràngà arana ndàdu rò fukù ò.⁷ Nyí ka kàkò ònà idza ò, nyí nyowuna òko rò ànyì-dzá tí. Ndirò nyí nyowuna fùkù ka kàbhà dhu kèlè nónyè rò, nyàdù fùkù ka kàbhà dhu kèlè nòmvù. Obhó tí kasatàlè nàkà ndàbà p̀bìndà mùkimbà. Àpè nyòwu àda rò atdí idza ò rò ngàtsi

idza ò. ⁸ Atdí kigò ò nyí nyòtsù, kadù nyáko rò, nyí nyowuna fùkù ka kàbhu dhu nónyè rò ònyu. ⁹ Nyí nyowuna ndi kigò ò andi nà ale nígu rò, nyádù àtìna ndi kigò ò bhà ní: «Kàgàwà rí idzi ònyu dàkù ònà kàsùmì níndù wà ndi.» ¹⁰ Pbéù, atdí kigò ò nyí nyòtsù, inzi kadù nyáko rò, nyí nyowuna ùvò rò ndi kigò-tsidò ngudhà ò, nyádù àtìna ndi kigò ò bhà ní: ¹¹ «Kàni, mà mò'ò wà pfoka-tsítsirò ì nupbà fùkù kigò ò àhè róngò dàkù. Pbéù nyani dhu, Kàgàwà rí idzi nónyu indrù dò ònà kàsùmì rindù wà ndi.» ¹² Ma mí dhu òvo fùkù: Kàgàwà rí indrù-ànyà nítì nínnganí, wòrí kigò dò kòtdià anya, ròsè Sòdomò tó kigò dò ndi ndatdi anya dòná.»

Òyá ale núvò ì inzi 'a'u tí Yèsù dhu
(Mát 11.20-24)

¹³ Tdítdò, Yèsù adù àtìna: «Nyí nyí'ì àpbe ò Kòràzini tó kigò, ndirò nyí nyí'ì àpbe ò Bètèsàiyà tó kigò! Obhó tí, yà ùkù ì nònzi wíwí ní'iyana gukyè Tirò mà, Sidonà màna tó kigò ò ì nònzi dhu tí, ní ì kigò ò ale ní'iyana angyi nyú ì ugèrè ì, 'ùbhà fiyó nzère mütso ró. Abádhí i'iyana iwà ì wfo góniyà mberù tí ròyá, 'adù ohu nütro òyá ò ró. ¹⁴ Nírò, Kàgàwà rí indrù-ànyà nítì nínnganí, kítidià dhu dàkù abhàbhò nyú, ròsè Tirò mà Sidonà màna tó kigò dò ndi nditdi dhu dòná. ¹⁵ Ndirò inyi Kàpèrnawumù, nyí nyà'ù tí dhu idzi Kàgàwà ráràdù nyidzi òrù-akpà ò? Pbéù kà rí nyifò obvò, ndàdù nyabhu nyarà àhu òve-bvù.»

¹⁶ Tsùkù dhu nàri ale nàri wà tsùdù dhu. Ndirò, inzà nyí nàko ale nàko nzá ima átò. Ndirò, inzà ima nàko ale nàko nzá yà ima nívi ale.»

Àràbhù kumì dòná óyò nà ábhàlì rí ì adù dhu

¹⁷ Kókò Yèsù úvina àràbhù kumì dòná óyò nà pòndà ábhàlì náadù ì atdítdò nyú idhèya níka ì rórò. Ní, abádhí adù àtìna Yèsù ní: «Ádrùngbálé, nzère-alafí mà níri tsùkà dhu, òvònu ró mà mòdì ì rò!» ¹⁸ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ma màla àlá Sitanì òrù-akpà ò rò rítì, ràmbilì òvo bhèyi ró. ¹⁹ Kòni ma màbhu wà ádrùngbànga tó obi fùkù, ndini nyí nyobé tí osu mà àwiyi ní arí indrù ùbì àwù-tidò màna-ònga ní. Ndirò ma màbhu wà obi fùkù ndini nyí nònzi tí wò òmvù bhà kórò obi lèma ní. Ndirò, nyónzi rí nzère atdí dhu mà rí'ì imbá. ²⁰ Pbéù, dhu àkà nzá idhèku rika ndi nzère-alafí rówu tsùkù dhu ìri ró dhu-okù dò rò. Dhu àkà kà rika ndi iwà ka kúndi òvòku òrù-akpà ò dhu-okù dò rò.»

Yèsù-idhè rí ndikà dhu

(Mát 11.25-27; 13.1-17)

²¹ Wò ndi kàsùmì ò tí, Kàgàwà bhà Hìlā-Alafí náabhè Yèsù idhèna rika ndi atdítdò. Ní kàti: «'Òo Àba Kàgàwà, òrù-akpà mà yà adzi màna ò Ádrùngbálé, mà mìlè nyí atdítdò nyú, yà inga nùni, 'adù dhu-ònga t'òvota nùni ale ró nyí nyarù dhu ní nyí nyábhù inzi ka kádù òzàna dhu tí ale nyú ràni dhu-okù dò rò. Obhó tí Àbá, wò dhu bhèyi ní ndi nyí nyazè ndi dhu rònzi ndi. ²² Àbadu níibho wà kórò dhu futù, ndirò atdí ale mà nùni nzá àdhi mà rari Kàgàwà t'ídhùnà, pbéù ka nùni ní kà t'Àbanà kèlè. Ndirò, atdí ale mà nùni nzá Àba rari àdhi mà dhu, pbéù ka nùni ní kà t'ídhùnà kèlè, ndirò yà kòzè nditè ka fiyó ale màna.»

²³ Wò dhu-dzidò, Yèsù agéré ndi pòndà ábhàlì dò, ndàdù dhu òvò fiyó tí òyá, ndàti: «Hìrò nònzi ale ní yà nyí nyálana dhu àlá rí ale. ²⁴ Obhó tí, mà màtina nyí ní: ábhò pbanábi nyú, ábhò ádròdrò pباكámà màna ní'ì dhu-atdyú nà 'àla yà nyí nyálana dhu, pbéù abádhí adù nzá ì dhu nála. Ndirò, abádhí ì'ì dhu-atdyú nà 'ìri yà nyí nyírina dhu, pbéù abádhí adù nzá ì dhu níri.»

Ídzi afina nà Mùsàmàriyà tó mbólí

(Mát 22.34-40; Mrk 12.28-34)

²⁵ Úyátá tó atdí màlimò níwà ndi ndivù dhu Yèsù-tsù kà-afí ndi ndomvù tí ní, ndàti: «Màlimò, ádhu ndi àkàkà mònzi, ndini ma mabá tí dhòdhòdhóngà tó ípirònga?» ²⁶ Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ádhu àlè tó Úyátá ò ka kándi? Ádhu kà ò nyí nyarí òzàna?» ²⁷ Wò ale náadù dhu àdu ndàti: «Dhu àkà nyoze pbùkù Ádrùngbálé Kàgàwà kórò afina nyú nà, kórò atdyúnà nà, kórò òbìnu nà, ndirò kórò pbùkù irèta màna. Ndirò, dhu àkà nyoze òdhìnu yà nyí nyú nyí nyòzè nyí nyí-tírò dhu bhèyi.» ²⁸ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Nyí nyòtè mbèyi nyú. 'Inzi ka, ní nyí nyádè ípirònga nábà.» ²⁹ Pbéù, wò Úyátá tó màlimò náaze ndòlè dhu fìndà. Ní kádù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «'Òdhidu ní àdhi?» ³⁰ Nírò ní ndi Yèsù adù yàri mbólí náwe. Kàti: «Atdí ale núubhina àwù ró Yèrusalemà tó kigò ò rò, ndàmbe àrà dò Yèrikò tó kigò ò. Ní otu ò, ogbotále náakèrè ka, 'adù kòngbù, 'adù kàrò mùdzarè nùdha, 'adù òwu fiyó dhu ní, 'ùbhà àbadhi iwà òve-ngbò nòfò ró. ³¹ Ní pbà ngborò rò, atdí kùhanì núubhina ùda ró wò otu ò. Ní ndi

ale ndi ndàla rò, wò kùhanì nùudà otu-igi dò, ndàdù àrà fìndá dhu nǎ. ³² Ndirò, atdí Mùlawi nǎra àhu ànyirò ndi dhu bhéyi tí. Ní, kándri ndàla wóri ale, ndàdù pbìndà otu nága igi, ndàdù àrà. ³³ Pbéù, Sàmàriyà tó pbìri ò atdí ale, wò ndi otu ò rárà, náarà àhu wò ngbóna àvo ale tí. Ní ka ndi ndàla rò, àbadhi náadù izu àbà atdí dò kádò. ³⁴ Ní, kádù òndri tdít dò ìkyèrò nyú kà-tí'ò, ndi rùdho akye, òvayi mànà kà-rò otú dò, ndàdù ndi otú nùtsi. Tdít dò, kádù kít dù ndìli pbìndà kayinò dò, ndàdù àrà nà olo-dzà ò. Ànyì, kádù kàngbò nò dò mbéyi nyú. ³⁵ Tsútsà níngani, kídýi óyó fàrangà-kpò ndàbhu olo-dzà-àbadhi-fò, ndàdù àtìna kà nǎ: «Dò yàri ale mbéyi. Tdít dò ma mǎda irò rò, ma mìtsi kòkú dò rò nyi nyíwí tdít dò dhu nùbho indù ma-tírò.» ³⁶ Wóri mbólí dzidò, Yèsù adù dhu ivu ndàti: «Ádhi ndi kòkò ìbhu ale nzínzi ò ndi nàvi nyìkpónu ò wò ogbotále angbù ale t'òdhànà tí?» ³⁷ Ní, Úyátá tó málímò náadù dhu àdu, ndàti: «Yà ídzinga nònzi kà tò ale.» Ní Yèsù adù àtìna kà nǎ: «Nyí nyú mà átò, àrà, nyadù dhu ònzì ndi dhu bhéyi.»

Yèsù rǎi Màrità mà, Màriyà màna mà t'ídzá dhu

³⁸ Yèsù mà, pbìndà àbhàlì mànà rǎi abhi ò rò, ní abádhí awù òtsu atdí pbanga ò. Ndi pbanga ò, Màrità tí kátina atdí tsibhàle náakò abádhí pbi idzá. ³⁹ Ndi Màrità ní'ì inè Màriyà tí kátina awènà nà. Ní, ndi Màriyà náadì Ádrùngbàle Yèsù tí ìkyèrò nyú, ndàmbe kà rùnna dhu níri dò. ⁴⁰ Pbéù, Màrità adù ì'ì atdí dò idzá àbhò kasu náva tsina rò. Ní, íyàdhíyà arà Yèsù-tí'ò ndi dhu-okú dò rò. Kàti: «Ádrùngbàlé, wò awèdu ùbhà ìma, mambe kasu ònzì dò atdí dò dhu nònzi tí nzá atdí dhu mà rùnà? Nírò, ávi ka rìrà dzànàdu ònzì.» ⁴¹ Ní, Ádrùngbàle Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Màrità! Màrità! Nyí nyí inga irè abho, tsinu ràdù ndàva àbhò dhu-okú dò rò. ⁴² Atdí dhu kèlè ní ndi àkàkà dhu tí rǎi. Màriyà òvò ídzì dhu nyú, yà ìnzì atdí ale mà ràdù àkòna foná rò.»

11

Yèsù rǎi ale ìtsò ka kádù tí dhu nùdhè pbìndà àbhàlì tò dhu
(Màt 6.9-13; 7.7-11)

¹ Atdíku Yèsù náadì ndàmbe ndìtsò dò atdí ngari ò rò. Ní kít dègu ìtsòta nító, ní kàbhà àbhàlì nzínzi ò atdí ale náati kà nǎ: «Ádrùngbàlé, údhè mà màkà mǎngò mìtsò tí dhu fàkà, àdhàdhì Bàtizò nùbhóna Yüwanì nùudhè ka pbìndà àbhàlì tò dhu bhéyi.» ² Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyìtsò nyí nyí rò, nyòngò àtìna:

«Ábaká,

òvònu àkà kuni ìlilá òvo tí.

Ábhè dòkà nyí nyí idzi ònyu òná idho ràkà.

³ Óngò mà'ì nà ràkà ònyu nùbhò fàkà bìlìnganà.

⁴ Úbà fàkà nzérénga fàkà,

átò mà marí dhu ùba onzìkà dhu nùfá ale tò nídhunì.

Ndirò, àpé nyabhù mà mòtsù umvútá ò.»

⁵ Tdít dò, kádù àtìna abádhí ní: «Atdí nzínziku ò ale rǎi'ì odhànà nà, ndàdù ndìva ndàrà iku-àlìkpa ò ndi odhànà bhà, nditsi àtìna kà nǎ: «Dhí, ìbhò pé ìbhu mǎgati mawu funú,

⁶ atdí odhìdu nǎra àhu pbàkà, abhi òná rò, ní ma mábhùna kà rònnyè dhu rǎi'ì ìmbà akèkpá màti fudù.» ⁷ Ní, idza nà rò wò ale náapè adù dhu àdu ndàti: «Ìnzì ává tsidu. Tsàtsù ka kàpbi wà. Mà mòyi wà pbàkà inzo mànà. Ní, ma mí nzì mivà marà mǎgati àbhu indù.»

⁸ Ní ma mí dhu òvo kpangba fùkù: wò ale rǎi mbà adù àdi ìnzì ndìva ndi, ndìrà mǎgati àbhu kà tò odhànà tí kà rǎi dhu-okú dò rò, pbéù kà ràdù ndìva, ndàdù kóró dhu yà kà rǎi atdyúna òho nábhu kà tò dhu ní, ìnzì ndi ndi ndàngyè rórò kà rùbhi kònzì rò dhu.

⁹ Nírò, ma màtina nyí nǎ: dhu àkà nyònzì dhu, ndirò ní ndi ka kádù kàbhù fùkù. Dhu àkà nyòne dhu, ní ndi nyí nyádù kàbà. Ndirò dhu àkà nyít dò tsàtsù, ní ka kádù kàpfo fùkù. ¹⁰ Obhò tí, dhu nònzi ale tò ka kádù dhu àbhu. Dhu nònè ale, ràdù dhu àbà. Ndirò, tsàtsù nàtdò ale ní tò ka kádù tsàtsù àpfo. ¹¹ Ádhi pbá ale t'ábanà ndi idhùnà nònzi ìbhè foná rò ràdù osu nábhu kà tò? ¹² Ndirò ngàtsi ní, idhùnà nònzi à'ù-bhì foná rò, kà t'ádù áwina ní arí indrù ùbì àwù-tidò nábhu àbhù kà tò? ¹³ Nírò nyí nyú ngà, nzére ale tíró nyí nyári ídzì dhu nùbhò fùkù nzónzo tò rò, òrù-akpà ò arí'ì Ábaka ràdù àdi ingbà dhu bhéyi ìnzì ndàbhu ìlilá-Alafí ka nònzi foná ale tò?»

Yèsù rǎi óte nádù ndi nòbhù ale tò dhu
(Màt 12.22-30; Mrk 3.22-27)

¹⁴ Atdíku Yèsù adù ndàmbe atdí ale nábhu róngò iwí tí nzére-alafí nípfò dò ndi ale ò rò. Ní nzére-alafí níitdègu àhu, ní ndi ale adù ndòpè ndòtè, idho ràdù ihé-yà nùko atdí dò. ¹⁵ Pbéù, ngúfe ale adù àtìna: «Kàrì nzére-alafí nòdi Bèlìzèbuli tí kátina nzére-alafí dò

ádrùngbàlè bhà obi nǎ.»¹⁶ Ngũkpàkà-tsí náaze 'òmvù Yèsù-afí. Ní, abádhí náavi ka rónzì atdí wíwì, ndíní òrù-akpà ò rò kàbhà òbì ìrà dhu navi tí.¹⁷ Pbéùtù Yèsù núnúni abádhí rǐrèna dhu angyangyi. Ní kàdù àtìna abádhí nǎ: «Atdí ádrùngbà kamà bhà p̀bìrì ò ale-ònga náapè àdù ndàndò, ní ndi ádrùngbà kamà bhà idzi-tsù rǎdù ndòdì òdì tí, ònà idza rǎdù 'ùgolo, atdídhenà idza ràdrù ì ngũkpà idza dǒ.»¹⁸ Ní P̀fòmvò náapè àmbe ndùgyè dǒ ndítírò, ní kàbhà idzi rǎdù àdì ìngbà dhu bhèyi ìnzì tsùna ròdì ndì, wò nyí nyátina Bèlìzèbuli bhà òbì nǎ ma rarí nzére-alafí nódi rò? ¹⁹ Ndirò, dhu apé ì'ì Bèlìzèbuli bhà òbì nǎ ma marí nzére-alafí nódi dhu tí, ní fùkú ale náaràdù kòdì àdhi bhà òbì nǎ? Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi, ì fùkú ale núnúnoya ndi ànyàkù.²⁰ Pbéùtù, dhu apé ì'ì ma marí nzére-alafí níp̀fò modì ìndrù ò rò Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó òbì nǎ dhu tí, ní nyàni dhu Kàgàwà rǐ idzi ònyu dèkú ònà idho náká wà.

²¹ Òbì nà atdí ale, ndàdù ì'ì kóró fíndá màtsùmù nà, náapè àmbe p̀bìndà p̀banga-ngbò nódo dǒ, ní kàbhà dhu-tsí rǎdù òko mbèyi, ìnzì kinza.²² Pbéùtù ngàtsi ale yà idzìdzò ròsè kà dònà náapè àdù ìrà àhu, ndàdù kà lèma nónzì, ndèdhà yà kǎrì ndòyò ròyà kóró kà-fó màtsùmù, ní ndi ale rǎdù kà-fó rò ndi ndèdhà dhu núnndò odhína tò.²³ Ìmbà rǐ'ì tidu ònà rò ale ní p̀bàkà òmvù, ndirò ìnzì rǐ dhu-tsù ùndù atdíkpà ima mànà ale ní rǐ dhu ìnda ìnda tí.»

Nzére-alafí rǎdù ndàdu ndi ndahù ònà rò ale-ò tditdǒ dhu

(Màt 12.43-45)

²⁴ Yèsù adù àtìna tditdǒ: «Nzére-alafí náapè àhu atdí ale ò rò, ní ndi nzére-alafí náarí àrà, ndùbhi rùngù ònà matì ndàmbe ndi ndàrà ndàso róngà nómè dǒ. Ní ìnzà ndi ndàbà ka rò, kà rǎdù àtìna: «Ma mí madù yà ma mahù ònà rò p̀bà idza ò.»²⁵ Ànyì ndi ndàrà àhu rò, kà rǐ ànyì-dzà nga nótu iwà ka kǎtsù, kadù nyìnati òhù mbèyi nyú ró.²⁶ Nírò ní ndi kà rǎdù àrà àràbhù ngũkpà nzére-alafí, atdídǒ fíyò nzérenga-òbì òsè p̀bìndà òbì dònà nǎ núnzì, 'iwù òko mànà atdíkpà ndi ale ò. Ní wò dhu-dzidǒ, ndi ale bhà òfò rǎdù ì'ì nzére nyú ròsè yà angyi ì'ì kàbhà òfò dònà matì.»

Hirò nonziya ale

²⁷ Wò dhu bhèyi Yèsù rǒte ònà kàsùmì ò, atdí tsibhàlè náati kà nǎ ihé-yà nzinzi ò rò: «Ìndú ari ayò finatsù ò, nyadù ìbàna òndò tsibhàlè nónzì wà hirò.»²⁸ Pbéùtù, Yèsù adù dhu àdu ndàti: «Hirò nyú nónzì ale ní yà Kàgàwà bhà Òte niri ari, 'adù ndi Òte rùnona dhu nónzì ale.»

Yèsù rǒte ihé-yà nózè kónzì wíwì fíyò dhu dǒ dhu

(Màt 12.38-42)

²⁹ Ihé-yà niitdègu 'òpè 'àndu ì Yèsù tí, ní Yèsù adù òte òpè ndàti: «Ìndo arí'ì ale narí'ì nzére ale nyú. Abádhí nózè kónzì wíwì kèlè fíyò. Pbéùtù, kà kí nzì atdí ngàtsi wíwì mà nítè abádhí tò, ìnzà ní Yónà rò ndi nanzi dhu kèlè nádi wíwì tí abádhí tò rò.³⁰ Àdhàdhì yà nabi Yónà rò ndi nanzi dhu nǎ'ì wíwì tí Ninawè ò bhà tò dhu bhèyi, Ìndrù t'ídhùnà rò rǐ ndónzì dhu nǎ'ì yà wíwì tí kàkà ìndo arí'ì ale tò.³¹ Ndirò ìndrù-ànyà nítidì kà kí nínaganí, Sabà tó p̀bìrì ò ádrùngbà tsibhà kamà núnvaya ndi, ndidè ìndo arí ale-nyikpa rò, ndàdù abádhí-ànyà nítidì. Obhó tí, kira yà adzi-tsù adì ndi ì rò, ndirà dhu-ònga t'òvota nuni ádrùngbà kamà Sòlòmòni rùnona dhu niri. Ndirò nyàni dhu, yà onzikú idè ale nóse wà Sòlòmòni dònà matì.³² Ndirò, ìndrù-ànyà nítidì kà kí nínaganí, Ninawè ò bhà núnvaya ì, 'ìkò kàkà ìndo arí ale-nyikpa rò, 'adù abádhí-ànyà nítidì. Obhó tí, Ninawè ò bhà núnvayè ì, 'ùbhà fíyò nzére mùtso Yónà rùnona dhu ì rì rò. Ndirò nyàni dhu ìrò rǐ'ì ale rùdà wà Yónà dònà matì.»

Ale-nyikpò ní ale-ngbò rò tarà

(Màt 5.15; 6.22-23)

³³ Tditdǒ Yèsù adù òte ìse ndàti: «Atdí ale mà rǐ nzì adù tarà nóbì, ndàdù ìlìnà ndi nórù ngari ò, ngàtsi ní ndàdù àtsinà ìtá-tsi. Pbéùtù kà rǎdù kòbì, ndàdù àgùrùnà orú, ndíní ndi rítsù ale-nyinga nawè tí.³⁴ Nyikpónu rǐ'ì àdhàdhì ngbònu náwè rǐ tarà bhèyi. Nyikpónu náapè ì'ì idzi rò rò, ní kóró ngbònu rǎdù ì'ì awàwà ò. Pbéùtù nyikpónu náapè ì'ì mbà idzi rò rò, ní kóró ngbònu rǎdù ì'ì ìndò ò.³⁵ Ní dhu òfò nga nyodò afínù ò rǐ'ì awàwè mbèyi, ìnzì ongo tí ìndò tí.³⁶ Ndirò kóró ngbònu náapè àwù, ìmbà rànù atdí ngari mà rǐ'ì ìndò ò, ní kóró ngbònu rǎdù àwù, àdhàdhì yà atdídǒ ráwù tarà nátdyi ngbònu dhu bhèyi.»

Yèsù rǒrè P̀bàfàrisáyò mà, Fyátà tó màlímò mànà dǒ dhu

(Màt 23.1-36; Mrk 12.38-40; Luk 20.45-47)

³⁷ Wò Yèsù rǒte ònà kàsùmì ò ní ndi, atdí Mufàrisayò nánzi ka ràrà ònyè nónyè p̀bìndà. Ní, Yèsù atsu kàbhà idza, ndàdì ònyù-tsùnà.³⁸ Ní, idho núnuko wò Mufàrisayò

atdidó nyú yà Yèsù rí ònyà nópè ndònyà inzà ndi ndù'ò otsúna rórò dhu ndi ndàla rò.
³⁹ Pbéù, Àdrùngbàlè Yèsù adù àtina kàni: «Nyí, Pbfàrisáyó tíró, Nyí nyárá kópà mà sàni màna ngbò kèlè nú'ò, pbeù afiku òná rò nyàdù í'í ulè tí nyí nyulè ogbo t'ònzita mà, nzérennga t'ònzita màna-atdyú ní ró. ⁴⁰ Nyí ní ìmbà d'òya nà ale. Kàgàwà, yà ale-ngbò nanzí, náanzí tí obhó ale-afi átò? ⁴¹ Ní dhu àkà nyùbho afiku nyú ò rò àhu dhu perè tí Kàgàwà tò. Ndi dhu bhéyi ní ndi nyí nyádù ilà Kàgàwà-nyìkpò ò.»

⁴² Nyí Pbfàrisáyó tíró, nyí nyí'í àpbe ò! Nyí nyárá ònyà nàbhù arí ròvù iri-bi-tidò mà, kórò itò-tidò màna tò atdínga idre d'ò nùbhó perè tí Kàgàwà tò, nyádù àdzo obhónanga ònzí nyí nyí dhu mà, Kàgàwà òzè nyí nyí dhu màna dhu rò rò. Kòkò ní í àkàkàna nyònzí dhu, inzà nyí nyádzo kòkò angyangyi nyí nyarònzina ngùkpà dhu rò rò rórò.
⁴³ Nyí Pbfàrisáyó tíró, nyí nyí'í àpbe ò! Pbayàhúdi tò unduta-dzà ò, nyí nyárá nyòzè nyòkò angyinà rò rí'í tombi d'ò, ndirò indrú arí 'ùndù òyá ngari ò, nyí nyárá nyòzè kowù nyátsè rò ifuta nyú nà! ⁴⁴ Nyí nyí'í àpbe ò! Nyí nyúli nyí inzí arí 'alà adzido, yà indrú arùbhi d'òyá inzà í ùni rórò bhéyi.»

⁴⁵ Tdítdò, Úyátá tò atdí málímó náati Yèsù n'í: «Málímó, wò nyí nyótèna ote ò, nyí nyànò wà dhu mà ní átò.» ⁴⁶ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Nyí, Úyátá tò málímó tíró, nyí nyí'í àpbe ò átò! Obhó tí, nyí nyárá odù ró'ò ànòna kà kí rò ànò nùgbà indrú d'ò, inzí nyádù nyòzè nyápbalá í ànò-ngbò otsúku-dò ní màtí. ⁴⁷ Nyí nyí'í àpbe ò! Nyí nyárá Kàgàwà bhà pbanábi-adzido n'òru, azèmbè pbaní abàku kèlè náakye abádhí rórò! ⁴⁸ Wò dhu bhéyi ní ndi nyí nyítè dhu kpangba iwà nyí rà'ù abàku anzí dhu. Obhó tí, abádhí náakye Kàgàwà bhà pbanábi, ndirò nyí nyarádù í pbanábi-adzido n'òru. ⁴⁹ Wò dhu-okú d'ò ró ní ndi, Kàgàwà náavò dhu kpangba dhu-ònga t'òvòta tò pbindà irèta ní ndàti: «Ma mí pbàkà pbanábi mà, pbàkà uvitatálè màna núvì abádhí nzinzi ò. Ní abádhí n'òokyeya kòkò mà mòvì ale nzinzi ò atdídhená ale, 'adù àvu ngùkpà-tsí r'ò.» ⁵⁰ Ndi dhu bhéyi ní ndi, Kàgàwà nùtdi ya yà indo arí'í ale-ànyà, yà yà adzi Kàgàwà anzina rò ndi nufu Kàgàwà bhà pbanábi-azù-okú d'ò ró, ⁵¹ ròpè ndi Àbéli-azù ró ró, ràrà àhu Zàkàriyà-azù ò. Ndi Zàkàriyà kà kadhò Kàgàwà bhà idzá màzàbahù mà atdidó ilà ngari màna nzinzi ò rò. Obhó tí, mà mí kùno kpangba fùkù, Kàgàwà nùtdi ya àkye kà kakyè ale-abvò-ànyà yà indo arí'í ale d'ò. ⁵² Nyí, Úyátá tò málímó tíró, nyí nyí'í àpbe ò! Nyí nyiwa inga t'ùnita tò tsàtsù tò fùngulá, inzí nyádù nyòzè nyòtsù nyí-tíró ndi tsàtsù ò, ndirò nyádù nyúvo ò nòzè 'òtsù kà ò ale ró inzí ròtsù!»

⁵³ Yèsù nùtdègu ndivà uró rò, ní Úyátá tò málímó mà, Pbfàrisáyó màna náakò atdidó kà ró, 'adù 'òpè 'òngù àbhò dhu nyú kà-tsù. ⁵⁴ Abádhí nóowùnà kà-afi nómvù ró ote ní ndiní í idyi tí kà-idà-dò 'adè kòbhè d'òna.

12

*Yèsù rí pbindà àbhàlì-nyìkpò nítidyú dhu
(Màt 10.26-27)*

¹ Wò ndi kàsùni ò, àbhò ihé-yà náandu í Yèsù tí, 'àkpòrò kà-ngbò, ale-pfò kafò róngà mà ráwí. Nírò ní ndi Yèsù apè ndòtè pbindà àbhàlì tò angyi, ndàti: «Nyòdò nyí mbéyi Pbfàrisáyó tò afi ró rò. Ndi afi ní abádhí tò oyooyo ale-idà. ² Kórò dhu-tsí yà í nuru núnuya í kpangba. Ndirò kórò dhu-tsí yà òdhù ò aròko núnuya í kpangba. ³ Ndi dhu-okú d'ò ró ní ndi, yà ìnò ò rò nyí nyòtè kùbhingá dhu náaraya ndiri ró kpangba awáwà ò. Ndirò, yà bhèlu ò nyí nyòtè káluga ò rò dhu núku ró kà kowuya ikù ò idza d'ò ró.»

*Ádhi ndi àkàkà kònzí òd'òna?
(Màt 10.28-31)*

⁴ Yèsù adù àtina tdítdò: «Òdhídù, mà mí yà dhu núno fùkù: dhu àkà nzá nyònzí yà ngbòku kèlè nóho rí, ndi dhu-dzidò ìmbà 'adù í'í rùkú í ònzina ngàtsi dhu nà ale-òdò. ⁵ Mà mí òd'òna àkà nyònzí ale nitè fùkù. Nyí nyàkà nyònzí òd'òna ale ní Kàgàwà, yà indrú ndi ndòhò rò rádù í'í àdrùngbànga tò obi nà ndòbvù ndi ale inzí aráve dhòdhòdhonganà kàzù ò ale. Obhó tí, mà màtina nyí n'í: ndi ale ní ndi nyí nyàkà nyònzí òd'òna.

⁶ Ìmbò àrè-tútù-nzo nódzi kà kà tí obhó òyò fùrangà-kpò-nzo ró tí? Pbéù, atdí kòkò àrè-tútù-nzo nzinzi ò mà náarí nzi àdzo Kàgàwà òná rò inzí kà ròdò ngbòna. ⁷ Ndirò Kàgàwà únì wà òkù-kà-vé-bvù mà kórò. Ní inzí nyònzí òdò! Obhó tí, fùkù ípirònga nòsè wà àbhò àrè-tútù-nzo tò ípirònga d'òna màtí.»

*Yèsù bhà ale tí kà kòko dhu mà, kòdho kà kí dhu màna
(Màt 10.32-33; 12.32)*

⁸ Tdítdò kádù àtina: «Mà màtina nyí n'í: ndi ale náapè dhu ùno kpangba àbhò ale-ònzí ndàti ndi rari pbàkà ale, ní Indrú t'ídhùnà náadùya àtina átò Kàgàwà bhà màlàyiká-ònzí, ndi ale rari pbindà ale. ⁹ Pbéù, modho rí indrú-ònzí ale ní mà modhoya átò

Kàgàwà bhà màlàyíkà-ònzí. ¹⁰ Ndirò, Ìndrù t'ídhùnà ní rí dhu ùno nzéere ale, náabáya àbà pbìndà nzéere ngà tò ubàta. Pbetù Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí ní rí dhu ùno nzéere ale, náabáya nzi ubàta akekpá màtí. ¹¹ Nyí ná ka kówu ànyàku kítì tí unduta-dzà ò rò màtí, pbàkámá-ònzí rò màtí, ndirò ngàtsi ní pbanga ò ádròdrò ale-ònzí rò màtí rò, ní àpé nyòwuya afiku nítu rò nyí nyí rùkú dhu nísò tí dhu mà, ndirò nyí nyúnona dhu mà ná. ¹² Obhó tí, Ìlilá-Alafí náaraya ndi nyí nyúnona ndi kàsùmi ò dhu núdhe rò fùkú.»

Kpóna ò iwí ná ònzítale tó mbóli

¹³ Ihé-yà nzinzi ò rò, atdí ale náati Yèsù ní: «Màlimò, áví adòdu ràndò yà àbadu náubhà òvè ndi ndóvè rò dhu-ònga fóká.» ¹⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Ádhi ndi ima níli ndíni mongó tí ànyàku núnò, madù fùkú dhu núnò fùkú?» ¹⁵ Tdítdò, Yèsù adù àtìna kóró ale ní: «Nyàndà nga mbéyi! Nyòdo nyí ábhò ongyéngá-atdyú òho nyí nyí nyàbà dhu rò rò. Obhó tí, inzi ní ábhò ongyéngá ndi indà tò ràdù ípirònga nábhà.»

¹⁶ Nírò ní ndi Yèsù náadù yàri mbóli náwe ihé-yà tò. Kàti: «Ònzònzì atdí ale bhà inga ò ònyè náanzi, ndàdù ò'ò mbéyi nyú. ¹⁷ Ní kádù ndòpè ndirè nga affina ò, ndàti: «Ádhu ndi àkà àkà mánzi yà ìmbà ma mí'ì pbàkà ònyè-tsè-tsù núnò ma mí'òná ngari ná rò? ¹⁸ Kàní ma mónzina dhu: ma mí'ì pbàkà óngòlì nùgòlò, madù ádròdrò ngùkpá-tsí nùsi. Wò dhu-dzidò, ma mí'ì kóró pbàkà ònyè-tsè mà, kóró pbàkà ngùkpá ongyéngá màna núnò málì ò óngòlì ò. ¹⁹ Nírò ní ndi ma mí'ì inga ìrè afidù ò màtí: nyí nyí'ì inè nyòdo rí ibí ato nyú tí ábhò dhu-tsí-yà ná. Ní ásò nyí, ònyè nyí, ómvè nyí, ndirò ónzì mànhèndù.» ²⁰ Pbetù, Kàgàwà náadù àtìna kànì: «Nyí, nyìkpóna ò iwí ná alé, indo yàri iku ò, nyí nyí yàri adzi nábhà! Ní, yà nyí nyúndu nyòdù dhu-yà nábhà nyí nyí ádhi tò?» ²¹ Wò dhu bhéyi tí ní ndi ndi dhu rí'ì yà dhu-tsù undù arí fíndà, ìmbà ndàdù ì'ì ònzítale tí Kàgàwà-nyìkpó ò ale tò.»

Kàgàwà arí pbìndà ale dzùnà ónzì tí dhu (Mát 6.25-34)

²² Tdítdò Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlì ní: «Kòní, wò dhu-okú dò rò ní ndi ma mátina nyí ní: dhu ràkà nzà nyítù afiku fùkú ípirònga-okú dò rò, ndirò ngbòku-okú dò rò nyàti, nyí ràrì ádhu nónyu, ndirò nyí ràrì ádhu náfò rùkú. ²³ Obhó tí, Ìndrù bhà ípirònga nòsè wà ònyè dònà, ndirò ale-ngbò nòsè wà mùdzarù dònà. ²⁴ Nyàndà pé àkàrù! Abádhí náari nzi dhu òzò, ndirò abádhí náari nzi ònyè ógu onzi-bvù rò. Ndirò abádhí-fò, ònyè òdo ka karí òyà àrò mà, óngòlì màna náari'ì mbà. Pbetù Kàgàwà náari ndi abádhí nóngù! Nírò, fùkú ípirònga nòsè wà atdítdò kòkòrí àrè tò ípirònga dònà! ²⁵ Ádhi-pbà ale ndi nzinzi ò, wò affina ndi ditù ndámbe ìrèndà dò dhu bhéyi, ràdù idhòna níro yà adzi ò atdí idho ní màtí? ²⁶ Ní, dhu rí'ì inzi nyí nyàdù kòkò isò ró'ò dhu bhéyi rólo dhu sòwòrò nónzi dhu tí, ní ádhu nyí nyàdù afiku nítu ngùkpá dhu-tsí ní ní? ²⁷ Nyàndà pé kòkò inga ò arí inga dhu-tsí náarípfo tí dhu. Abádhí náari nzi kasu nónzi, ndirò abádhí náari nzi mberù nòdyù. Pbetù ma mí'ì obhó dhu núnò fùkú: ádrùngbà kamà Sòlòmóni nyú mà, kóró pbìndà ónzì-íyà ò, náafò nzà kòrì itsu-opfò nzinzi ò atdí itsu-opfò tò aya dònà màtí fíndà aya ràdù mùdzarù. ²⁸ Irí-bí ní indo tí rí ndàlè inga ò, tsùsà ràdù òdyù, kadù òbvùnà kàzù ò dhu. Pbetù Kàgàwà náaràdù abádhí ùfo mbéyi nyú. Ní kà tí nzi àdù nyúfo mbéyi nyú ròsè ò irí-bí dònà màtí, nyí àkè a'uta ná alé? ²⁹ Ní nyí, dhu àkà nzà nyítù afiku, nyámbe nyí nyónyuna dhu mà, nyí nyómvuna dhu màna dhu nónè dò. ³⁰ Obhó tí, kóró kòkò dhu nónè arí inzi ì'ì ìngyè róro ale ní yà adzi ò ale, yà inzà Kàgàwà ná'ù. Pbetù nyí, Àbaku Kàgàwà núnì wà dhu nyí ràrì'ì ò dhu-atdyú ná. ³¹ Nírò, nyòme pé Kàgàwà bhà idzi angyi, ndirò ní ndi kà ràdù kòkò nyí nyí atdyúya òho dhu námà àma tí fùkú. ³² Inzi nyónzi òdo, wò àkè tàrà tò màhò-ngba bhéyi nyí nyí'ì ngúfe rò! Obhó tí, Àbaku-nyìkpó dhu òfò wà, ndàbhù pbìndà Idzi fùkú.»

Òrù-akpà ò ka kí ongyéngá-tsù núnò dhu (Mát 6.19-21)

³³ Kádù àtìna tdítdò: «Nyúdzì fùkú arí'ì dhu-tsí, nyàdù nyí nyòngyè fàrangà nùbho perè tí nàkátale tò. Nyòbhòlo inzi ràdù 'inza isòwà, nyàdù fùkú ongyéngá-tsù núnò òrù-akpà ò. Ányì, kà rí nzi àdù ndi inza, ogbotále mà rí nzi àdù òwu òvò ányì, ndirò akuku mà rí nzi àdù dhu òbhè ányì. ³⁴ Obhó tí, pbàkù ongyéngá rí'ì ò nga ní ndi affinu ràdù ì'ì òná átò.»

Kasu tó Ádrùngbàlè ríngò dhu nàkà kòdò tí dhu (Mát 24.36-44; 25.1-30; Mrk 13.33-37)

³⁵ Tdítdò Yèsù adù àtìna pbìndà ábhàlì ní: «Nyòko kengè dò, nyàdù mvuku'ò niso kùkyè ní, fùkú tarà ràdù òko òrù ò òrù róro. ³⁶ Ndirò, dhu àkà nyúli nyí átò yà fíyó kasu tó ádrùngbàlè nòdo rí ríngò ádhìngbà ka kùndà ní mànhèndù ò rò kasutále bhéyi.

Ní, kírà àhù, nditsi tsàtsù nítò rò, abádhí ràdù tsàtsù nápò kà tò ànyírò rò tí. ³⁷ Ní, hirò nonziya kasutále ní yà fíyò ádrùngbàle rírà àhù dhu nóotúya ípirò rò ale. Ma mí obhó dhu núno fùkù, wò kasu tó ádrùngbàle rírà àhù rò, káfóya kasu tó pbindà mberè róná. Wò dhu-dzidò, kádùya pbindà kasutále nòhù, ròkò ònyè-tsùnà, ndàdù ònyè nábhù abádhí rònyè. ³⁸ Iku-àlkpa ó màtí, ngàtsi ní à-ù-akpà-òngò ó màtí kírà àhù rò, hirò nonziya ní yà ípirò rò kà ròtùna ale.

³⁹ Nyàlù yà ma múnona dhu mbèyi dèku ò. Ídza-àbadhi náapè àdù ogbotále rírà ònà kàsùmi nùni, ní rí nzi àdù pbindà idza-tsù nábhù ogbotále rùkò. ⁴⁰ Ní, nyí nyú mà átò, nyòko nyìkpòku nà, Ìndrù t'ídhùnà níraya inzà nyí nyirènà ndi ndàdù irà ònà dhu tí kàsùmi ó nìdhunì.»

*Ndi nífu kasutále tó mbóli
(Mát 24.45-51)*

⁴¹ Péterù adù dhu ivu kà-tsù ndàti: «Ádrùngbàlé, nyi tí wòrì mbóli nàwè fàkà tí, ndirò nyi tí kàwè kóró ale tò?» ⁴² Ní, Ádrùngbàlé adù dhu àdu ndàti: «Ádhi-pbà kasutále nyìkpóna ótdyù, yà findà ka kàvinà dhu ònzi arí? Ndi ale ní ndi yà pbindà kasu tó ádrùngbàle náadùya ilinà pbindà ale dò ádrùngbàlé tí, ràrà ònyè nùndò rò abádhí tò àkàkà kàsùmi ó. ⁴³ Ní hirò nonziya kasutále ní yà pbindà ádrùngbàle ríngò rò kà ròtùna yà findà ka kavi kasu nónzi arí ró ale. ⁴⁴ Ma mí obhó dhu núno fùkù, kàbhà kasu tó ádrùngbàle náliya ka kóró pbindà dhu-tsí dò ádrùngbàlé tí. ⁴⁵ Pbéttà, wò kasutále náapè àdù inga níré afina ò ndàti: pbàkà kasu tó ádrùngbàlé ní dhu úmbè wà, ndàdù ndòpè ndòvè yà ì arí kasu ònzi màná atíkpà kpabhále mà, vèbhále màná, ndàdù àrà ndònyè rò, ndàdù ndòmva, ndòri, ⁴⁶ ní kàbhà kasu tó ádrùngbàlé rí ndàdù inzà kírènà idho ó, ndirò inzà kàninà kàsùmi ó rò, ndi ádrùngbàlé náabhàya atdidò órù màlipò kà tò*, ndàdù kòbvù yà inzí arí fíyò ka kàvi dhu ònzi ale nzínzi ò. ⁴⁷ Ndi kasutále, yà iwà ndi ndúni pbindà kasu tó ádrùngbàlé-afí nózè dhu rórò rádi inzí ndòbhòlò ndi, inzí ndàdù pbindà ádrùngbàlé ózè dhu ònzi, náabàya mùgò abho nyú ròsè. ⁴⁸ Pbéttà inzà ndi ndúni pbindà kasu tó ádrùngbàlé-afí ózè dhu dhu-okú dò rò rí dhu áfà ale, ndi afátá ràdù kòzè kùvi, ní ndi ale náabàya mùgò ngúfe tí. Abho ka kubhò dhu foná ale-fó ka konziya dhu abho, ndirò abho nyú ròsè ka kubhà dhu foná ale-fó ka kadùya dhu ònzi abho nyú ròsè.»

*Ìndrù-ònga rí ndùndo Yèsù-okú dò rò dhu
(Mát 10.34-36)*

⁴⁹ «Ma mírà kàzu ma míwò tí yà adzi dò, ní ma mòzè wà ndi kàzu rírà. ⁵⁰ Ma mí atdí bàtizò nà ma màlùna. Ní, itù kà rò'ò rùdù dhu bhèyi, kàkà wà ndònzì ndi.»

⁵¹ «Nyí nyirè tí nga ma rírà màràngà níbhò yà adzi ó? Inzi ní ndi dhu bhèyi, akekpá màtí. Pbéttà mà mírà Ìndrù-ònga nábhù rùndò ì. ⁵² Obhó tí, ròpè ndi kòmbí, imbo rò aróko atdí idza ó ale-ònga náarana ndùtù rò oyo, ìbhù ale ròndrò óyò ale, ndirò óyò ale ràdù ìbhù ale nòndrò. ⁵³ Àbanà náaraya idhùnà nòndrò rò, idhùnà ràdù àbanà nòndrò. fyanà náaraya ivànà òndrò rò, ivànà ràdù fyanà nòndrò. Aguna-àyi náaraya pbindà ádhìngbà nòndrò rò, ádhìngbà ràdù pbindà aguna-àyi nòndrò.»

*Kombi ràdù ndònzì dhu núnì ka kí-dhu
(Mát 16.2-3)*

⁵⁴ Yèsù adù àtinà átò ihé-yà ní: «Nyí nyapè àpbù nálá adyifò aròtsù iná rò rírà ró, ní nyí nyarí àdù àtinà ànyírò rò tí ikò igye ràrì ikò, ndi dhu ràdù ndònzì ndi dhu bhèyi tí. ⁵⁵ Ndirò, nyí nyapè awe alá mùsùngú dòná rò rírà ró, ní nyí nyarí àdù àtinà ìka adyifò ràrì ìka, ndi dhu ràdù ndònzì ndi dhu bhèyi tí. ⁵⁶ Nyí ní oyo-oyo idàya nà ale. Nyí nyarí yà adzi dò rí 'ònzì dhu mà, òrù-akpà-nyí rò rí 'ònzì dhu màná dhu núnì mbèyi nyú. Ní, ádhu inzí nyí nyarí àdù yà kòmbí rí'ì kàsùmi ó rí 'ònzì dhu rùnona fùkù dhu núnì ní?»

*Ìndrù mà rí 'iri ndi nòbhà ale nà dhu
(Mát 5.25-26)*

⁵⁷ «Ádhu inzí nyí nyarí dhu-ònga òvò nyí-tírò, ndíní nyí nyuni tí obhónànga tó dhu tí rí'í dhu ní? ⁵⁸ Dhèwanì ó nyí nyòwu nyi nòbhà ale màná rò, dhu àkà nyonzi obi nyírì nyí ndi ale nà, nyítò ndi dhu òko nyí nyòko otu ó rórò. Inzá nyi nyonzi ka ndi dhu bhèyi rò, kà ràdù àrà nyabhù anya t'ítàta t'ále-fó, ì ale ràdù nyabhù pùrùsì-fó, ndi pùrùsì ràdù nyosò imbi ó. ⁵⁹ Ma mí obhó dhu núno indà: nyi nyí nzi àdù àhà imbi ò rò inzà nyi nyubho dènú ka kòtdi dhu, riku kóró rórò.»

* 12:46 12.46 Kà-tì ní, kàbhà kasu tó ádrùngbàle núu'aya kà-ònga ràhu oyo.

13

Indrú rí 'ùgèrè 'ùbhà fýó nzére m̀tsɔ dhu

¹ Ndi kàsúmì ɔ, ngúfe ale níwú Gálilayà tó p̀biri ɔ bhà rɔ ndi ǹǹnzì dhu náwe Yèsù tò. Abádhí atí, Pilatò ràbhù i ale kòkyè, azùya r̀ngbò ndi yà abádhí r̀bhòna perè tí ìzà-azù màna. ² Ní Yèsù adù àtànà abádhí n̄: «Nyí nyirè tí dhu k̀kòkò i Gálilayà ɔ bhà rí'ì i nzérengatále ròsè Gálilayà tó p̀biri ɔ k̀kòrò ngùkpà ale d̀nà, wò dhu bhèyi ka kakyè abádhí dhu-okú d̀ò r̀ò? ³ Ma mátina nyí n̄, ìmbà kà rí'ì ndi dhu bhèyi. P̀bètù, ìnzì nyí nyapè nyùgèrè, nyùbhà f̀kùkù nzére m̀tsɔ, ní nyí nyúwe k̀kòrò átò! ⁴ Ndirò, atdí kumi d̀nà àrù nà ale, yà Silòamù tó mànarà núugòlò ndi d̀yá r̀we, ní nyí nyirè tí dhu abádhí rí'ì nzérengatále ròsè Yèrùsàlemà tó k̀gò ɔ k̀kòrò ngùkpà ale d̀nà? ⁵ Ìnzì akekpá màtí. P̀bètù, ìnzì nyí nyapè nyùgèrè, nyùbhà f̀kùkù nzére m̀tsɔ, ní nyí nyùwèya k̀kòrò ndi dhu bhèyi.»

Ìnzì arí ɔ'ò mùtini-kpa tó mbóli

⁶ Tdítdò Yèsù adù yàri mbóli náwe átò ndàti: «Atdí ale ní'ì mùtini-kpa nà p̀bìndà v̀nyò tó ìnga ɔ. Ní k̀ra ndínì ndòpè tí itsu-kpò ndi mùtini-kpa d̀ò, p̀bètù kàdù ǹzà atdí dhu mà nótù kà d̀ò. ⁷ Ní kàdù àtànà ndi v̀nyò tó ìnga kàsù ǹnzì arí ale n̄: «Ándà pé! Kànì ato náhu wà ìbhù nyú yà ma marí ìrà mùtini-kpò ma m̀pè tí yàri mùtini-kpa d̀ò r̀ò, ní ma marí n̄ atdí dhu mà nótù kà d̀ò. Ní ɔkèrè ka, ìnga-ònga ní'ì k̀rì k̀kòrò dhu-okú d̀ò r̀ò.» ⁸ Wòrì kasutále náadù dhu àdu kà tó ndàti: «Ádr̀ngbàlé, ìtsè kà radì pé yàri ato ɔ tí. Ma mí kà-pfò-r̀ngà nòbhi, madù ìkyi-zì ǹt̀rò r̀nà. ⁹ Ní ngàtsi n̄, kàd̀yà ɔ'ò ɔ'ò tdítdò r̀rà ato ɔ. Ndirò ìnzà k̀ò'ò r̀ò ní ndi nyi nyad̀yà kàbhù kòkèrè.»

Yèsù rí ̀òtsòtsù tsibhále nígù dhu

¹⁰ Atdíku, sàbatù-idhò ɔ, Yèsù adì ndámbe dhu nùdhe d̀ò unduta-d̀zà ɔ r̀ò. ¹¹ Ní atdí tsibhále ní'ì ìnè ànyì idzà. Ndi tsibhále ní'ì yà ònà arí'ì nzére-alafí àbhù adzina-kpa ràtdò ndi, ìnzì r̀ngò ndatò ake màtí, r̀rà àhu atdí kumi d̀nà àrù nà ato tí. ¹² Ní Yèsù itdègu wò tsibhále àlã, ní k̀nzì ìyàdhíyà, ndàdù àtànà n̄: «Tsibhàlé, nyi nyògù wà p̀b̀kù andi ɔ r̀ò.» ¹³ Ní Yèsù adù ̀tsùna nùli wòrì tsibhále d̀ò, ànyirò r̀ò tí kàdzí-kpa ràdù ndatò, ìyàdhíyà ràdù ndòpè ndífa Kàgàwà. ¹⁴ Ní unduta-d̀zà ɔ ádr̀ngbàlé níitdègu Yèsù ìgù wòrì tsibhále sàbatù-idhò ɔ dhu nàlã, náakò atdítdò. Ní wòrì ádr̀ngbàlé náati ihé-yà n̄: «Ìndrú ràdù kasu ǹnzì ̀yà idhò náarí'ì aza. Ní nyòngò ìwu nyí nà k̀gù nyí i aza idhò ɔ, ìnzì ní sàbatù-idhò ɔ!» ¹⁵ Ádr̀ngbàlé Yèsù adù dhu àdu kà tó ndàti: «Nyí ní ̀yoyò idàya nà ale! Sàbatù-idhò ɔ tí, nyí k̀kòrò, nyí nyatí n̄ f̀kùkù ìkyi-akpá mà, f̀kùkù kayinò màna ǹngá k̀wali ɔ r̀ò rí dhu ̀nyu r̀rò, nyàdù ̀ndànà r̀wò idha ǹmvù? ¹⁶ Ní yàri tsibhále ní Àbràhamù-dhù-bvù tsibhíngba, ndirò Sitanì ǹutsi ka r̀rà àhu atdí kumi d̀nà àrù nà ato nyú tí. Ní dhu àmbènà tí obhò àkã k̀kòlò ka Sitanì bhà ìmbi ɔ r̀ò sàbatù-idhò ɔ?» ¹⁷ Wò dhu bhèyi Yèsù ìvù dhu r̀ò, yà kà-r̀ò ̀mvù tí rí'ì k̀kòrò ale-nyí náadù ìwu atdítdò. P̀bètù, ihé-yà-idhè náadù ndika atdítdò, yà Yèsù r̀rà ònzìnà r̀ò idhò rí ìndrú ̀kòkò n̄ k̀kòrò dhu-okú d̀ò r̀ò.

Hàradalì-tse tó mbóli

(Màt 13.31-32; Mrk 4.30-32)

¹⁸ Yèsù adù àtànà tdítdò: «Ádhu ndi òrù-akpà ɔ Ádr̀ngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ǹfò ndi nà? Ma màdù kùdhe àdhu r̀ò? ¹⁹ K̀li ndi yà atdí ale níidyi ndòzò p̀bìndà ìnga ɔ hàradalì-kpò bhèyi. Ndi hàradalì-kpò ǹngà, ndòvì, ndàdù ̀ngò itsukpò tí, àrè ràdù idzàya ǹsì sòbina ǹnzì ɔ.»

Afi tó mbóli

(Màt 13.33)

²⁰ Yèsù adù dhu ìvu tdítdò, ndàti: «Ádhu ndi ma màdù Kàgàwà bhà idzi nùdhè r̀nà? ²¹ Yàri ní ndi k̀fò ndi nà dhu: K̀li ndi yà atdí tsibhále níidyi, ndàngbò mbèmbè ̀yò kumi d̀nà ìmbò nà k̀lo nganù-ra tò ɔ afi bhèyi, ndi dhu ràdù ndi idyi nàbhù r̀vù k̀kòrò.»

Yèsù r̀òtsè ndi nípbò tsàtsù d̀ò dhu

(Màt 7.13-14,21-23)

²² Yèsù adì ndámbe àrà d̀ò Yèrùsàlemà tó k̀gò ɔ. Ní k̀ránà dhu nùdhe r̀ò ìndrú tò yà ndi ndúda ̀yanà k̀gò mà p̀banga màna ònà. ²³ Ní atdí ale níwú dhu kà-tsù ndàti: «Ádr̀ngbàlé, tí ngúfe ale k̀lè ì ùgùgùya?» Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: ²⁴ «Nyònzì ̀obi nyòtsù ndi nípbò tsàtsù ɔ. Obhò tí, ma mátina nyí n̄: àbhò ale nyú nóowuya 'òmvù r̀ò 'òtsù, p̀bètù ndi dhu náaraya n̄ ìkã r̀ò abádhí tò. ²⁵ Atdíku, idzà-abádhí níwàya ndi, ndàdù tsàtsù nàpbi idza nà r̀ò. Ní ìri nyí nyòtdì nyí r̀ò, nyí nyokoya

gukye nyambe tsàtsù òtdò dõ, nyowù àtina rò: <Ádràngbálé, ápfó tsàtsù fàkà,> ní idza-ábadhi náaraya dhu ádu rò fùkù ndàti: <Ínzá ma m̀̀ni nyí nyiwù ádhà rò matí dhu!> ²⁶ Nírò ní ndi nyí nyowuya àtina rò kàn: <Má manyè tí obhó dhu, m̀̀dè dhu òmvù ɔnzìn rò? Ndirò nyí nyaràna tí obhó dhu núdhe rò fàkà fàkà pbanga-tsídò ngudhà ò rò?> ²⁷ Ní ábadhi adèya àtina nyí ní tdít-dò: <Ínzá ma m̀̀ni ádhà rò matí nyí nyiwù dhu. Ní nyindirí nyí itse nyú tidú rò, nyí kóró, yà nzére dhu ònzi nyí nyarí rò!> ²⁸ Ábràhamù mà, Ísakà mà, Yàkobhò mà kóró pbánábi màna nyí nyàla òrù-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ò òkò ró, kadè nyòdi iri ányìrò rò ní ndi, nyí nyambèya òdzi dõ, nyádù àmbe kùkù nátri dõ. ²⁹ Ní indrù níwúya ifò yà adzi-pbidò ònà rò, 'àdè dhu ònyè atdíkpá ndi òrù-akpá ò Ádràngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ò. ³⁰ Ní yà kòmbí arí'ì olù ale tí ale, nóokoya wemberè tí, ndirò yà wemberè tí arí kòmbí ale, nóokoya olù ale tí.»

Yèsù rí dhu òzu Yèrùsàlemà tó kigò dò dhu
(Màt 23.37-39)

³¹ Wò ndi kàsùmí ò tí, ngúfe Pbàfàrisáyó níwù dhu òvò Yèsù tò, 'àti: <Ív̀̀a nyí nyarà irò rò, Hèrodè rí dhu ònzi ndíni ndabhù tí nyí kohò nídhuní.> ³² Ní kádè àtina abádhí ní: <Nyowù nyàti wò ayíwè ní: Ròpè ndi indo, ràrà àhu tsútsà, mà ràrì nzére-alafí nípfò, modí indrù ò rò, ndirò mà ràrì andi nà ale nígù. Ndirò ibho mà radèya pbàkà kasu níto.> ³³ Pbhétù ròpè ndi indo, tsútsà, ràrà àhu ibho, dhu àkà modí dùdu, mambè àrà dõ. Obhó tí, dhu àkànà nzá nabi ràrà òvè igi Yèrùsàlemà tó kigò rò rò.»

³⁴ «Yèrùsàlemà, Yèrùsàlemà, nyí nyarí pbánábi nòkye nyádè Kàgàwà òvi tìnu ò ale núbvu odu ní. Abho-gùna nyí ma mómvù mandu ànù aróko ale-tsù ádhàdhí à'ù-yà-ba náarí pbìndà inzo-tsù nándù pékéléna-tsi dhu bhèyi! Pbhétù nyí nyádè nzá ndi dhu nózè. ³⁵ Nírò kòñí, ka kí pé fàkù idza núbha fukù. Ma mí obhó dhu núnɔ fùkù: nyí nyí nzí ma àlè tdít-dò, ràrà àhu nyí nyowuya àtina: Kàgàwà ràkà ndàsò Ádràngbálé-òvò rò ríra ale ònà idho ò.»

14

Yèsù rí atdí ale nígù tdít-dò sàbatù-idhò ò dhu

¹ Atdíku sàbatù-idhò ò, Yèsù ira dhu ònyè Pbàfàrisáyó nzinzi ò atdí ádràngbálé bhà idzá. Ní indrù adè nyìkpóya wádi, 'àmbe kàndà dõ atdyúya nyú nà. ² Ní, òna ádhà ndi atdí ale ní'ì Yèsù-ònzí. ³ Ní Yèsù, ivù dhu Úyátá tó m̀̀límò mà Pbàfàrisáyó màna-tsu, ndàti: <Àlè tó Úyátá ná'ù tí wà indrù igu ka kádè sàbatù-idhò ò dhu? Ndirò ngàtsi ní, kàti tí inzi ka ràràdè kigu?> ⁴ Pbhétù abádhí náadù inè, inzi 'adu ɔte. Ní Yèsù idyi wòrì ale ndigù, ndàdè àvinà ràrà. ⁵ Tdít-dò Yèsù adè àtina abádhí ní: <Ádhi pbá ale nzínziku ò, pbìndà ingba mà, ndirò pbìndà ikyi mà nítsi dziwò ò rò, inzi ràdè kípfo ányìrò rò tí ndi dziwò ò rò sàbatù-idhò ò?> ⁶ Ní abádhí ràduna wòrì ɔte dõ dhu náadù abádhí-lèma nónzi ònzi tí.

M̀̀hendù ò ka kóko ònà ngari dõ róte mbóli

⁷ Yèsù níitdègu yà ì ka kùnzinà màna ònyè tò ale nóvò angyinà rò rí'ì tombi, 'àdè òko dòyá dhu nálá, ní kádè yàrí mbóli náwe ì ale tò ndàti: ⁸ «Atdí ale nánzi nyí ádhìngbá ka kùndà ní m̀̀hendù tó ònyè tò rò, dhu àkà nzá nyitsi ádi angyinà rò rí'ì tombi dõ. Obhó tí, ngàtsi ní wòrì ale nádè ì'ì iwà ànzina pbùkù ifuta dònà pbìndà ifuta òsè ngàtsi ale átò. ⁹ Ní wò ngàtsi ale níto ndi rò, wò nyí núnzinà óyò kóró ale ràdè àrà àtina nyí ní: <Ív̀̀a nyí, nyùbhà ngari wò ale tò.> Ní nyí nyí nyivá, nyarà àdi olù rí'ì tombi dõ dhu ràdè nyìnu nábhù ríwù atdídò. ¹⁰ Ní, nyí ka kànzi m̀̀hendù ò ònyè tò rò, dhu òfò nga nyitsi ádi olunà rò rí'ì tombi dõ, ndíní yà nyí nánzinà ale nítsu rò, k̀̀tsi tí ndi àtina nyí ní: <Dhí, údà nyadi angyinà rò.> Ní, ndi dhu nádè ì'ì ádràngbá ifuta nyú tí indù yà atdíkpá nyí nyí dhu ònyè màna kóró ale-ònzí. ¹¹ Obhó tí, ndàdzi rí ndítírò ɔrú ale ní ka kifoya. Ndirò, ndifò rí ndítírò ale ní ka kidziya.»

M̀̀hendù ò ràdè àkà kunzi ale-tidò

¹² Tdít-dò Yèsù adè àtina wò ndi nánzinà ònyè tò ale ní: «Kútsingá nga tó ònyè, ndirò ngàtsi ní adyìbhengá nga tó ònyè nyí nyòbhòlò indrù tò rò, dhu àkà nzá nyunzi ɔdhínu mà, adónu mà, fùkù idzá-bhà mà, ndirò ònzónzi ɔdhínu màna. Obhó tí, abádhí ràdè òwu nyanzi átò fíyò m̀̀hendù ò, nyadè yà abádhí tò nyí nyanzi dhu-ari ò nábà abádhí-fò. ¹³ Pbhétù, díní nyí nyònzí rò, dhu òfò nga nyunzi ale ní: nákùtále mà, ɔtsòtsù ale mà, ùkele arúkele ale mà, ndùmùndùmú màna. ¹⁴ Nírò ní ndi nyí nyádè hirò ònzi, ìmbá abádhí rí'ì indù ì áduna dhu nà dhu-okú dõ rò. Obhó tí, Kàgàwà náadèya ndi yà nyí nyanzi dhu-ari ò nádu indù, yà Kàgàwà rí obhónángatále nábhè ràngbe ì ɔve-bvè rò ninganí.»

Ádrùngbǎ mǎhëndù tó mbólí
(Mát 22.1-14)

¹⁵ Wò Yèsù ùnò dhu ndì ndìrì rò, kà mà rùbhi dhu ònyù rò màná atdíkpá ale nzínzi ò atdí ale náati Yèsù nǎ: «Hìrò nǎnziya ale ní, òrù-akpà ò Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi ò dhu nonyuya ale!»

¹⁶ Ní Yèsù adù dhu adu kà tò ndàti: «Atdí ale náanzi ádrùngbǎ ònǎ ndàdù ábhò ale nyú núnzi ònǎ. ¹⁷ Ní, ndì ònǎ tó kàsùmì àkà rò, kávi pòndà kasutále ràrà dhu ùnò yà ndì ndúnzi ale tò, ndàti: «Kóró dhu-tsí ka kòbhòlò wà, ní nyiwù kòmbí.» ¹⁸ Pbéù, kóró kòrì ale náapè 'òwù ubàta nónzi rò atdátìrà ò. Wemberè t'ále ati wò kasutále ní: «Ma módzi atdí inga, ní dhu àkà marà ndì inga nándà. Ní, ma mìtsò ma rùnù atdíò, úbà dhu idù.» ¹⁹ Ngàtsi ale náati: «Ma módzi inga t'òbhita tó ikyi-akpà idre, ní ma mí abádhí ní ma móngo kasu ònzi tí dhu nómvu. Nìrò, ma mìtsò ma atdíò rùnù, úbà dhu idù.» ²⁰ Ndirò, ngàtsi ale adù àtina kà ní: «Má múmbá má pbàkà tsibhále ná rò idho nápe nzá òtrò. Ní, ma mí nzi àrà àwólò.» ²¹ Ní wò kasutále náadù ndì pòndà ádrùngbǎle i, ndàdù kòkò ale rówu ádunà rò findà dhu náwe kóró ábadhi tò. Ní wòri idza-ábadhi náakó atdíò, ndàdù àtina pòndà kasutále ní: «Àrà tsàkàtsàkà kigò ò ngudhà ònǎ, ndirò otu ònǎ màtí, nyundu nákatále mà, òtsòtsù ale mà, ndùmùndùmù mà, ndirò úkele arukele ale màná, nyirà ná irò.» ²² Ní, anyìrò ndì ndingò rò, kítsi àtina: «Ádrùngbǎlé, ma mònzì wà yà nyi nyàvi dhu, pbéù ngari nòdì òdì tdíò idzá.» ²³ Ní wò kasu tò ádrùngbǎle náadù àtina pòndà kasutále ní: «Áhù, nyarà igigì pbanga ò rówu otu ònǎ, inga-ngbò ka kúkpòrò ní korowà ònǎ màtí, nyadù indrù nǎtu rítsù, ndinì idzá nga núuplì tí ndì indrù ní. ²⁴ Ohó tì, ma màtina nyi ní: atdí ale mà yà ka kúnzina ale nzínzi ò níniya nzi pbàkà ònǎ ò ònyù-dzi mà.»»

Yèsù bhà ábhàlì tí ndì nòzè ndàti ale náák ndònzì dhu
(Mát 10.37-38)

²⁵ Wò dhu-dzidò, ábhò ihé-yà núubhina òwu rò atdíkpá Yèsù màná. Ní Yèsù agéré ndì abádhí dò, ndàdù àtina abádhí ní: ²⁶ «Owùdu ò ndì nòzè ndùbhi ale náapè nzi àbanà mà, íyàna mà, pòndà tsibhále mà, pòndà nzónzo mà, adóna mà, awéna mà, ndirò pòndà ipirònga nyú mà nòndrò, ní rí nzi adù àdì pbàkà ábhàlì tí. ²⁷ Ndirò, inzi ndì ale náapè pòndà mèsalabhà nánò, ndàdù ùbhi owùdu ò, ní rí nzi adù àdì pbàkà ábhàlì tí.

²⁸ Ádhi pbà ale, nzínziku ò, idzá-yà-ba ndì ndòzè ndòsì rò, inzi rádù àdì, ndàpì pé ife màtí ndì idza t'òsita kàsù rádù fùrangà nónzi dhu angyi, ndàdù dhu àndà yà foná rí'ì fùrangà rati ndì kasu nito ito? ²⁹ Pbéù kápè adù ndì idza-pfò kèlè nòsì, ndì idza-kàsù rádù àkpa, ní kóró ale wòri dhu nála rádù 'òpè 'ùgbò ndì ale, 'òwù àtina rò: ³⁰ «Yàri ale náapè ndòsì yà idzá-yà-ba, pbéù kà-kàsù nito kà rí dhu nádù wà kà-lèma nónzi.»

³¹ Ndi dhu bhéyi tí, adhi pbà ádrùngbǎ kamà, ìla ùgye ndì ndàrà ngàtsi ádrùngbǎ kamà ná rò, inzi rádù àdì, ndàndà foná rí'ì pòndà-òwì-bvù, ndinì ndunì tí dhu, pòndà atdí kumì lufù pòndàwì rati adù 'ùgye ùgye kòkò pòndà òmvù rìrà ná óyò kumì lufù pòndàwì màná? ³² Kápè ndì dhu àlǎ odù findà, ní kà rádù pòndà màkèngyè núvi ròwu wòri ngàtsi kamà bhà, àdì kàdì itse ròrò, ròwu màrùngà ò òko ní otu nómè.

³³ Ní ndì dhu bhéyi tí, atdí ale mà nzínziku ò, inzá foná arí'ì kóró dhu nàbhà, ní rí nzi adù àdì pbàkà ábhàlì tí.»

Ìmbà ònǎ okyeta ná iko tó mbólí
(Mát 5.13; Mrk 9.50)

³⁴ Kádù àtina tdíò: «Iko ní idzi dhu nyú, pbéù iko ò okyeta náapè iku, ní ka kádù kàbhù ròkyè ádhu ná tdíò? ³⁵ Kà-kàsù rí mbà adù ò'ì akekpá màtí inga tò màtí, ndirò inga ò ka kútróna ikyi-zì tò màtí. Ní ka kádù kòyi irí ò. Inga t'írìta tó bina ná rí'ì ale náká ndìrì dhu!»

15

Áwáwì ndàdù ndàbà tàrà tó mbólí
(Mát 18.11-14)

¹ Alitá bhà fùrangà-tsù nundù arí pòndàwì mà, nzére fíyò mùtsò ná ale màná níwù kóró Yèsù tí ò, ndinì ò iri tí kà rànóna dhu. ² Ní, Pòfàrisáyò mà, Úyátá tó màlímò màná náambéna ònu dò nzínziya ò, 'ámbe àtina dò: «Wò ale náarí nzére fíyò mùtsò ná ale náákò, 'adù àmbe dhu nónyù dò màná.» ³ Ní, Yèsù adù yári mbólí náwe abádhí tò:

⁴ «Atdí ale nzínziku ò náapè adù ò'ì atdí miyà tàrà ná, atdí rádù àwì nzínziya ò rò. Ní, ndì ale tí nzi adù kòkò àrùgyètí kumì dónà àrùgyètí ná ngùkpá tàrà nàbhà anyù rányu rò, ndàdù àrà àwáwìna-tsí nónè, ràrà àhù kàbà ndì ndàrà dhu ò? ⁵ Ndirò ka ndì ndàbà rò, kà rádù kidiyì ndìlì una dò, atdíò idhèna ika ndì ròrò, ⁶ ndàdu ndì ná ìbha.

Kà ràdù òdhína núnzi, tiná aróko ale mànà, ndàdù àtìna nǐ: «Nyàbhu idhèku rika ndi ma mànà atdikpá, ma màbà wà àwàwínà pbàkà tàrà nǐdhuñi.» ⁷ Ndi dhu bhèyi tí, ma mátina nyí nǐ: ádrùngbá dhèdhe nyú ràdù í'ì òrù-akpà ò, atdí nzéngatále nùgèrè ndi ndùbhà pbìndà nzéngà dhu-okú dō rò, ròsè àrùgyètdí kumi dōnà àrùgyètdí na idzi ale, yà ìmbà rí'ì í'ì 'ùgèrè 'ùbhà fíyó nzéngà dhu-atdyú nà dōnà.»

Áwáwí ràdù ndàbà fàrangà-kpò tó mbóli

⁸ «Ndirò, ádhi pbá tsibhále, idre fàrangà-kpò nà ndi ndi'ì, atdí ràdù àwí nzínziya ò rò rò, inzi ràdù tarà nóbì, ndàtsù idzá nga, ndàdù nga nónè mbèyi nyú, ràrà àhu kàbà ndi ndàrà dhu ò? ⁹ Ndirò, ka ndi ndàbà rò, íyàdhiyá ràdù òdhína núnzi, tiná aróko ale mànà, ndàdù àtìna nǐ: «Nyàbhu idhèku rika ndi ma mànà atdikpá, ma màbà wà fudú rò àwí idú fàrangà-kpò nǐdhuñi.» ¹⁰ Ndi dhu bhèyi tí, ma mí kùno fùkù, Kàgàwà bhà màlàyiká-idhè ràdù ndika atdidó, atdí nzéngatále kèlè nùgèrè ndi, ndùbhà pbìndà nzéngà rò.»

Áwáwí ndàdù àrà ingo kpatsibhíngba tó mbóli

(Mát 7.7-8; 1Yú 3.1)

¹¹ Yèsù adù àtìna tdiótó: «Atdí ale nǐ'ì kpabhínzo nà oyó. ¹² Ní olù ingba náati àbanà nǐ: «Ábá, íbhò yà pbùkù ongyéngá ò rò ákà kibhò dzákà dhu-tsí fudu ò.» Ní abádhí t'ábanà nùundo pbìndà ongyéngá-ònga pbìndà inzo-fó. ¹³ Ní, ngúfe idho dzidó, olù ingba núudzí fíndà ka kùbho dhu-tsí, ndàdù àrà pbìndà fàrangà nà itse nyú ngàtsi pbiirí ò. Ányì, kátdi foná dhu-tse kóró, yà adzi dō dhèdhe-okú dō rò. ¹⁴ Kítdegù foná fàrangà nínzá kóró, ní ágáyì núsí wò ndi pbiirí ò, ábadhi-ngbò ràdù ndòtdi atdidó. ¹⁵ Ní, ábadhi náará òtsù ndi pbiirí ò atdí ale bhà kasu ò. Ndi ale náadù kóvi ràrà pbìndà àdù nongú inga ò. ¹⁶ Kàránà ndòzè rò ndòngù ndi àdù rónyuna itsu-kpò nǐ, ndirò kà tò rí atdí dhu mà nábhù ale náaránà í'ì rò mbá. ¹⁷ Ní, kápè ndirè nga affina ò, ndàdù àtìna: «Ífe kasutále nyú ábadu tò arí kasu nónzi, 'àdù dhu ònyù 'ùlè nǐ gòna mà ròdì, madù àmbe òvè dō író àwù nǐ! ¹⁸ Ma mí mivà madu ma ábadu bhà. Ní ma mítsi àtìna ábadu nǐ: Ábá, ma máfá dhu òrù-akpà-ònzí, madù dhu áfa onzinú. ¹⁹ Ní ma màkà nzá kanzi ma tdiótó pbùkù ingba tí. Ítsè madì pbùkù kasutále nzínzi ò atdí ale màtí.» ²⁰ Úró rò, kádù ndivà, ndàdù ndi àbanà bhà.

Ní àdì kàdì itseta nyú rórò, kà t'ábanà náala ka, ndàdù izu nábà atdidó kádó. Ní kà t'ábanà náakù kà í, nditsi ndibvu kádó, ndàdù kámbo. ²¹ Ní kà t'ídhunà náadù àtìna kà nǐ: «Ábá, ma máfá dhu òrù-akpà ònzí, madù dhu áfa onzinú. Ní, ma màkà nzá kanzi ma pbùkù ingba tí.» ²² Pbéti, kà t'ábanà náadù àtìna pbìndà ingo nǐ: «Nyónzi dhu tsákàtsàkà nyídyi atdidó àya kanzà nyáfó kà-rò. Ndirò nyídyi petè nyáfó kòtsù-kpò rò, nyádù kàyitò nùfó kà-pfò rò. ²³ Nyiwù òyóyò ikyi-akpà-ngba nà nyòdù, àlè ràdù ádrùngbá mùhendù nónzi. ²⁴ Obhó tí, yàrí pbàkà ingba náavè, ní kíkayè wà. Ndirò káwí, ní kàrà wà ndàdù.» Ní, ányirò rò, abádhí adù ádrùngbá mùhendù nópè í rònzi.

²⁵ Wò dhu rí ndónzi rò, wò ale bhà ádrùngbá ingba nǐ'ì inga bvè ndi ndàràna rò. Ní, ányirò ndi ndàrà ingo rò, íkyèró ndi ndòdì idza-lí'ò ndito tí ndi rórò, kíri adyi mà, óbè mànà tò wògò. ²⁶ Ní kánzi àbanà bhà kasutále atdí, ndivù wò rí ndónzi dhu-tì tsuná. ²⁷ Ní ndi kasutále náadù dhu ádu kà tò ndàti: «Adònu nira wà àhu. Ní, idzi rò rò kàrà ingo dhu-okú dō rò, àbanà àdù òyóyò ikyi-akpà-ngba nábhù kodù.» ²⁸ Ní, ádrùngbá ingba náadù ákò, ndàdù nduvo inzi ndotsù tí idza. Kà t'ábanà náadù àhu idza rò, ndàdù kà-affi nópè ndíní otsù tí idza. ²⁹ Ní, kádù dhu ádu àbanà tò ndàti: «Yà atò-akpà-tsù náarí ndòvì dhu bhèyi, ma marí kasu ònzí indù ingo bhèyi. Ndirò, ma màpè nzá mòbè òtènu dōnà atdiku màtí. Ní, nyí nyapèna nzá ìndrì-ngba-tsí dhu mà nǐbhò mozè, mǒnzí mùhendù nǐ òdhídu mànà! ³⁰ Pbéti, wò pbùkù ingba, funù dhu-tse natdì kóró múnnyòndì ò nárá ingo rò ní ndi, nyí nyádù òyóyò ikyi-akpà-ngba nábhù kodù kà tò.» ³¹ Kà t'ábanà náadù àtìna kà nǐ: «Pbàñingbá, àlè karóko nyí nà bilínganà, ndirò yà kóró fudú rí'ì dhu ní pbùkù átò. ³² Pbéti, dhu ákàna àlè rònzi mùhendù, àlè-idhè ràdù ndika. Obhó tí, yàrí àvávè adònu níkyè wà. Ndirò káwí, ní kàrà wà ndi.»»

16

Nyìkpóna ótdyù kasutále tó mbóli

(Mát 6.24; 1Tì 6.17-19; 1Pé 5.2)

¹ Yèsù adù yàrí dhu náwe átò pbìndà ábhàlì tò: «Atdí ònzitále nǐ'ì atdí pbìndà kasutále nà. Ndi kasutále kili rí'ì kóró pbìndà dhu-tsí dō ádrùngbàle tí. Ní ka kadù ndi kasutále nóbhè katí, kà rarí pbìndà ádrùngbàle bhà dhu-tsí nínzá. ² Ní wòrí ádrùngbàle nánzi ka, ndàdù dhu ivu tsuná ndàti: «Ádhu wò ma mára ìrinà rò dènú kà kúnona ró? Itè

pé pbàkà dhu-tsí nódò nyí nyáí tì dhu idù. Ròpè ndì kòmbí, nyí nzí adì títídò pbàkà dhu-tsí dò ádrùngbàlè tí. ³ Ní wòrí ale níre nga affina ò, ndàti: «Ma mí dhu ònzi ìngbà dhu bhéyi yà pbàkà ádrùngbàlè rí ima nípfò pbindà dhu-tsí t'ódota-kàsù ò rò rò? Tí mongò inga nóbhi? Wòrí tò ma mí'ì ìmbà obi nà. Tí mongò dhu núnzi indrù-fò? Wòrí ní nyidu ràdù iwu tì iwu. ⁴ Iwà ma mènì ma múnzina dhu, ndíni indrù ongó tí mako mbéyi firábvù nà, mipfò ka ká kasu ò rò rò.» ⁵ Nírò ní ndì kápè ndúnzi pbindà kasu tó ádrùngbàlè bhà wánzá nà arí'ì ale atdátírá ò. Angyi ndì nìtò ale-tsù kívú dhu, ndàti: «Ífe dhu nyí nyí'ì nà pbàkà ádrùngbàlè bhà wánzá tí? Ní wò ale adù dhu àdu kà tò ndàti: ⁶ «Atdí miyà kàtini akye tó.» Ní wòrí kasutále adù dhu àdu kà tò ndàti: «Kàni bhàrwà. Ádì obvò nyadù ìmbò kumi kàtini akye tó nándi kà dō tsakàtsàkà.» ⁷ Títídò kívú dhu ngàtsi ale-tsù, ndàti: «Olu inyi, pbùkù ní ife?» Ní wò ale adù dhu àdu ndàti: «Ma mí'ì atdí miyà góniyà nyanù-kpò tó nà.» Ní wò kasutále náadù àtìnà kà ní: «Kàni pbùkù bhàrwà. Ándì arù kumi.» ⁸ Ní, ádrùngbàlè níilè wò ìmbà obhónánga nà pbindà kasutále atdí, ábadhi ònzi dhu nyìkpóna ótyù ale bhéyi dhu-okú dò rò. Obhó tí, yà adzi ò ale-nyìkpò nótyù atdí dnyí. Abádhí náarí nzinziya ò dhu nóbholo màgèzi nà, ròsè yà awáwù ò arùbhi ale dònà.

⁹ Nírò, ma mátina nyí ní: nyùfè olo yà ìmbà findá obhónánga nà otu ò nyí nyábà ongyéngá ní. Ndì dhu bhéyi ní ndì, dhu itsinà ndòtè rùkù nínani, i olo náadùya tì ndì nyáko yà dhòdhòhóna nà nyí nyóngo òko óyá idza ò. ¹⁰ Obhónánga dō arí akekpá dhu-ngba nódò ale, ní ndì ràdù ádrùngbà dhu nódò átò obhónánga dō. Ndirò, ìnzì arí ákèkpá dhu nódò obhónánga dō ale, ní rí nzí adù ádrùngbà dhu mà nódò átò obhónánga dō. ¹¹ Nírò, ìnzì nyí nyapè adù yà fukú arí'ì yà adzi dō ongyéngá nódò obhóna dō, ní ádhi ndì idzi ongyéngá-tidò nábhà adùya fùkù? ¹² Ndirò ìnzà nyí nyòdò fukú ka kàbhu ngàtsi ale bhà dhu mà mbéyi rò, ádhi ndì fùkù adùya fùkù ongyéngá nyé nábhà?

¹³ Ìnzì atdí kasutále mà ràdù óyò ádròdrò ale-kàsù nónzi atdí kàsù ò tí. Obhó tí, kà ràdù atdí ádrùngbàlè nòndrò, ndàdù ngàtsi nózè. Ndirò ngàtsi ní, kà ràdù ndàpba atdí rò, ndàdù ngàtsi nidzèlè. Ìnzì nyí nyadù Kàgàwà-kàsù nónzi atdíkpá fùrangà-kàsù mànà.»

Yèsù rí dhèdherò dhu-tidò núdhè dhu

(Màt 11.12-13; 5.31-32; Mrk 10.11-12)

¹⁴ Pbfàrisáyó, abho ò ózè fùrangà dhu-okú dò rò, núubhinà Yèsù rànona dhu níri rò, 'adù oko 'ámbe ndi dhu ngbò dō. ¹⁵ Ní Yèsù adù àtìnà abádhí ní: «Nyí, nyí ní obhónángatále tí arí 'abhé indrù ròzù ò ale. Pbetù, Kàgàwà únì wà afiku ò nyí nyèrèna dhu. Obhó tí, yà indrù ròzùna ádrùngbà dhu tí dhu ní ndì Kàgàwà óndrò atdí dō dhu.» ¹⁶ Músà bhà Úyatá mà, pbanábì mànà tó kàsù-tsù náarà iku bàtizò nubhónà Yùwanì rò. Ndirò, ròpè ndì ndì Yùwanì bhà kàsù ò rò, ka kárúnona ní òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi tó Ídzi Màkùrù. Ní, ngàtsi ale náarí obi ònzi findà ndíni ndì ndotsú tì ndì idzi ò. ¹⁷ Yà adzi mà, òrù-akpà mànà ràdù èda èda isó nyú, pbetù yàrí Úyatá ò atdí anditá-tútùnga mà náawíya nzí.

¹⁸ «Atdí kpatsibhàlè mà náapè pbindà tsibhàlè nódho, ndàdù ngàtsi tsibhàlè nókù, ní ndì ale nónzi wà mènynò. Ndirò atdí kpatsibhàlè mà náapè adù pbindà kpatsibhàlè ódhò tsibhàlè nókù, ní ndì ale ònzi wà mènynò.»

Ònzitále mà Làzarù nà tó mbóli

(Zàb 49.17-21; 73.4-5,19; Luk 6.20-21,24-25)

¹⁹ «Atdí ale ní'ì ònzitále. Ndì ale nóongónà atdí dnyí órù odziya nà mberù núfò. Bilingànà kóngónà àdì dhèdhe ò tí, ndàdù idzi ònyù-tidò kèlè nónyù dō. ²⁰ Ndirò, Làzarù tí kàtina ale ní'ì nàkùtále. Ka ní'ì otù ípba ngbòna kórò ale. Ní, kóngónà àyi wò ònzitále bhà idza-lí. ²¹ Kóngónà adù ndòzè ndòngù ndì ònzitále rí dhu ònyù dònà rò mìzà dō rò rí 'àwà obvò ònyà-ú-únzo ní. Ndirò itsè nóongónà adù iwu, 'ámbe kà rò otù dóna nútta dō. ²² Ní atdíku wòrí nàkùtále náavè, Kàgàwà bhà màlàyíkà ràdù affina nódyì, 'òwù nà òrù-akpà ò, Àbràhamù-tì'ò. Ngàtsi idho ò, wò ònzitále náadù òvè átò, kadú òtdànà. ²³ Ní òvè-bvù, àzèmbè ndì ndì àpbe nábà abho nyú rórò, wò ònzitále náangbe dònà, ndàndà nga, ndàdù Àbràhamù nála itse rò, Làzarù àdì tinà rò. ²⁴ Ní wò ònzitále náafa ndì ndàti: «Abadu Àbràhamù, àbà izu dùdú! Áví Làzarù ròdù ótsùna-kpò-dò idha ò, ndàdù irà nà idàdu-dò ma midù tì ní. Obhó tí, ma mí'ì ábhò àpbe nyú ò yàrí kàzu ò.»

²⁵ Pbetù Àbràhamù adù àtìnà kà ní: «Pbanngbà, írè pé dhu: nyí nyábà ábhò ídzinga nyú pbùkù ípirònga ò, pbetù Làzarù í'ì àpbe ò pbindà ípirònga ò. Ní kòmbì Làzarù rí'ì ídzinga ò, ndirò nyí nyí'ì àpbe ò. ²⁶ Ndirò ròsè kórò dhu dònà, àlè-nzínzi ò nyí mànà rí'ì dhu ní ádzí íbhu-akpà. Ní àzù dhená rò indrù ràda tikù ò ní fangà rí'ì ìmbà, ndirò tikù

òná rò màtí ìndrù rída tika ò ní fangà rí'ì ìmbà átò.» ²⁷ Wò ònzítáale adù àtìna tdítdò: «Ma mìtdè nyi atdítdò ábadú. Ávì Lázaru ràrà àba bhà pbanga ò. ²⁸ Obhó tí, ma mí'ì ìnè ìmbò adódu ná. Ní, dhu àká Lázaru ràrà dhu òvò abádhí tò ngàmbi bhèyi, akye abádhí nóowuya ìwu átò yàrí àpè tò ngari ò ní.» ²⁹ Ní Àbràhamù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Mùsà mà pbànábí màná náandí dhu rí'ì ìnè àwú. Ní ì adónu àká ì rírì ì Andítá rànna dhu!» ³⁰ Tdítdò wò ònzítáale adù àtìna: «Inzá wò dhu àká wò dhu bhèyi, ábadu Àbràhamù. Ɔve-bvù rò ndì nìngbè atdí ale nyú náapè àrà dhu òvò abádhí tò, ní abádhí rádù 'ùgèrè 'ùgèrè, 'ùbhà fíyò nzére mùtsò.» ³¹ Pbéù Àbràhamù adù àtìna ábadhi ní: «Inzi abádhí náapè Mùsà mà, pbànábí màná rànna dhu níri, ní abádhí rí nzí ìbhu ò rò ndì nìngbè ale rànna dhu mà níri.»

17

Ìndrù àbhù rádù ròtsù nzéřęga ò dhu

(Mát 18.6-9,21-22; Mrk 9.22-28,42; 1Kò 8.9-13; 10.32)

¹ Yèsù atí pbìndà ábhàlì ní: «Ìndrù rádi ìmbà ndí'ì ndàbhù rí ndòtsù nzéřęga ò dhu ná dhu rí'ì odú nyú. Pbéù òdhìna nábhù rí ròtsù nzéřęga ò ale rí'ì àpè ò. ² Dhu òfò nga mbèyi nyú, kosò ádrùngbà odu-ba ndi ale-tú, kadù ndi ale nídò ádrùngbà rèrè ò, ká'ì kàrí nzónzo nzínzi ò atdí ngbàngba mà nábhù rí ròtsù nzéřęga ò ale tí rò. ³ Nírò, nyòdo nyí mbèyi nyí-tírò!»

Dhu t'úbàta

(Mát 18.15,21-22)

Ɔdhìnu náapè dhu àfà onzìnú, ní dhu àká nyovò kàbhà afátá kà tò. Kápè ndùgèrè ndùbhà pbìndà nzéřęga, ní dhu àká nyubà dhu kà tò. ⁴ Ndirò kápè dhu àfà onzìnú àrùbhù-gùna atdí adyi ò, ndàdù ndàdu àrùbhù-gùna ndìrà àtìna nyi ní: «Ma mùgèrè wà ma mùbhà pbàkà nzére mùtsò.» Ní dhu àká nyarà dhu ùbà rò kà tò.»

Yèsù rí dhu núdhè pbìndà ábhàlì tò a'uta dō dhu

(Mát 17.19-20)

⁵ Wò dhu-dzidò, pbìndà uvitatáale náadù àtìna Ádrùngbàle Yèsù ní: «Ádrùngbàlé, ítrò fàká a'uta.» ⁶ Ní Ádrùngbàle Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Fùkú a'uta ní'íná gukyè hàràdali tí kátina itsu-kpò bvù màtí, ní nyí nyàmbènà àtìna yàrí itsu ní: «Ingbè nyi ìvènu màná, nyarà nyòdi ádrùngbà rèrè ò, ní kàmbènà àdù tsùkú dhu níri ìri.»

Yèsù rí dhu núdhè yà fìndà ka kàvi dhu kèlè nònzì kasutále dō dhu

⁷ «Ádhi pbá ale nzínziku ò ndi, yà inga bvù rò ríngo, ngàtsi ní tàrà ndi ndùndà ì rò ríngo pbìndà kasutále ní rádù àtìna: «Ìrà tsàkàtsàkà, ònyù nyi nyonyu tí!» ⁸ Pbéù kà tí nzí adù àtìna kà ní: «Óyè ònyù idù. Ndirò nyádù nyufò nyi mbèyi, nyadù ònyù níbhò idù. Dhu ma mònyù madù dhu òmvù dhu-dzidò ní ndi, nyi nyadùna dhu ònyù, nyadù dhu òmvù átò.» ⁹ Wò ádrùngbàle t'ádù òtsò àbhù abhù ndi pbìndà kasutále tò yà kà tò ndi ndàvinà dhu kònzì dhu-okú dō rò? ¹⁰ Ní ndi dhu bhèyi tí, nyí nyú mà átò, nyí nyapè yà fùkú ka kàvinà dhu ònzì kórò, ní nyí nyàkà nyàti: «Mà ní ìmbà tìya ná kasutále, mà mònzì yà àká àkàná mònzì fàká kasu kèlé.»

Yèsù rí idrè kíkítáale nígù dhu

(Mát 8.2-4; Luk 5.12-14)

¹¹ Yerúsàlemà tò kígò ò ndi ndàrà ròrò, Yèsù núudà Sàmàriyà tò pbiri mà Gàllilayà tò pbiri màná nzínzi ò ifo òna ná. ¹² Ní atdí pbanga ò kà ròtsù ró, idrè kíkítáale náatù ì kà màná. Ní, itseta ì ikò ròrò, ¹³ abádhí apè 'ùkú, 'ámbe àtìna dō: «Yèsù, Màlímò, àbà ìzu dòkà!» ¹⁴ Ní, abádhí ndi ndàrà rò, Yèsù atí abádhí ní: «Nyòwu nyàtè nyi pbàkùhàni tò.» Ní ànyì ì ówu ròrò, abádhí náala ì iwà ì ùgù ró. ¹⁵ Ní abádhí nzínzi ò atdí ale níitdègu ndi ndògù dhu nálà, náadù ndi owùna-lú, Kàgàwà nífù ndi ndi orú tìna nyú ná ròrò. ¹⁶ Ní, kítsi ndibvu Yèsù-pfò ró, ndàpba nyina adzikpa nyú ró, ndàdù òtsò nábhù Yèsù tò. Wò ndi ale ní Sàmàriyà tò pbiri ò ale. ¹⁷ Ní, Yèsù ìvù dhu ndàti: «Ní'ì tí obhò idrè ale ì ùgù ùgù kórò? Ní arùgyètdí ngùkpà ale rí'ì adhà? ¹⁸ Tí yà vurò pbiri ò atdí ale kèlé ndi ndi nàdu ndìrà Kàgàwà nífu?» ¹⁹ Tdítdò kádù àtìna wò ndi ale ní: «Ívà nyi, nyadù àrà. Íwà pbàkù a'uta nígù nyi.»

Kàgàwà bhà idzi-dhò ìndù ndi dhu nítè rí dhu

(Mát 24.23-42)

²⁰ Pbfàrisáyó nívù Kàgàwà rí idzi nónyu ìndrù dō òná idho Yèsù-tsù rò, kádù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Kàgàwà rí idzi nónyu ìndrù dō òná idho rí nzí ìrà ale-nyìkpò ní

kadè àlanà òfò ò. ²¹ Ka kí nzi àdù àtìna: «Nyàndà, kà rí'ì irò!» Ndirò ngàtsi nì: «Kà rí'ì ndoró!» Obhó tí, òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà idzi ní rí'ì inè nzínziku ò.»

²² Tdítò Yèsù adù àtìna àbhàlì nì: «Ídho ní'íya inè yà Ìndrù t'ídhùnà bhà idho nózè nyí nyí nyàla atdí màtì oná, pbètù nyí nyadùya inè yà kàla. ²³ Ka kowuya àtìna rò nyí nì: «Kà rí'ì ndálà!» ngàtsi nì: «Kà rí'ì irò!» Ní, àpè nyòwuya òwu rò ànyì, ndirò àpè nyòwuya òtse rò ànyì. ²⁴ Obhó tí, àdhàdhì ɔvo náaràmbìli òrù-akpà-nyí rò, atdídhena adzi-igi ònà rò, ndàdè ngàtsi adzi-igi ò dhu bhèyi, Ìndrù t'ídhùnà bhà idho ò dhu ní'íya ndi dhu bhèyi tí. ²⁵ Pbètù, dhu àkà pé kà ràbà àpbè abho nyú angyi, ndirò yà indo arí'ì ale ràdè kòdhò. ²⁶ Nwà bhà kàsùmì ò ndi nanzi dhu-tidò nòonziya ndi ndi dhu bhèyi tí Ìndrù t'ídhùnà bhà idho ò. ²⁷ Ndi kàsùmì ò, ìndrù nóongónà 'ònyè, 'àdù 'òmvè. Abádhí ongónà 'èmba, 'àdù fíyò nzonzo nábhù rùmbà ì, ràrà àhu Nwà ròtsù sàfina ò ònà idho ò. Wò dhu-dzidò ní ndi, àdrùngbá igye níkò, idha ràdè yà adzi dò kórò dhu-tí àmbili, ndàdè ìndrù-tse nótdì kórò. ²⁸ Ndirò kónziya ndi átò, yà Loti bhà kàsùmì ò ndi nanzi dhu bhèyi. Ndi kàsùmì ò, ìndrù nóongónà 'ònyè, 'àdù 'òmvè. Abádhí ongónà odhiya-fó dhu núdzi, 'àdù òwu foyá dhu núbho rò odhiya rùdzí átò. Abádhí ongónà itse núzo inga ò, 'àdù òwu idza nùsì rò. ²⁹ Pbètù Loti àhu Sòdomò tó kigò ò rò nínganì, Kàgàwà náabhù òrù rórù odu tó kàzu rìpbà ndi òrù-akpà ò rò, ròtdì Sòdomò ò bhà-tse kórò. ³⁰ Ní, dhu nóonziya ndi ndi dhu bhèyi tí Ìndrù t'ídhùnà rí ndàvi ìndrù tó nìnganì.

³¹ Ndi nínganì, pbìndà idza dò ka kòbhòlò okota tò ngari ò ndi nòtù ale, pbìndà dhu-tí ràdè ì'ì idza, náakáya nzi ndifò, ndàhu ì dhu-tí nùgù. Ndi dhu bhèyi tí, inga bvè ndi nòtù ale náakáya nzi ndàdu ndi ibha. ³² Nyirè pé Loti-ve rò ndi nanzi dhu. ³³ Pbìndà ìpìrònga nózè ndigù ale níwíya ka. Pbètù pbìndà ìpìrònga níwí rí ale náadùya kòdò òdò. ³⁴ Ma mí kùnò fùkù, ndi iku ò, óyò rò ì nòtù atdí ara dò ale nzinzi ò rò ka kowuya atdí ale nódyi rò, kadè ngàtsi ale nùbhà. ³⁵ Jyò rò rí dhu ò'ù atdíkpà odu dò rò ì nòtù vèbhàle nzinzi ò rò, ka kowuya atdí nódyi rò, kadè ngàtsi nùbhà. ³⁶ [Jyò rò ì nòtù inga-bvè kpabhàle nzinzi ò rò, ka kowuya atdí ale nódyi rò, kadè ngàtsi ale nùbhà.»] ³⁷ Ní Yèsù bhà àbhàlì náadù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Wòrí dhu onziya ndi àdhà Ádrùngbàlé?» Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó ndàti: «Abvo rí'ì róngà ní ndi pbàsègè núunduya ì nì.»

18

Abvo-ayi mà, anya t'ítàta t'ále màna tó mbólí

¹ Yèsù awe atdí mbólí pbìndà àbhàlì tó, ndiní itè tí dhu abádhí ràkà 'òngò 'ítsò billinganà inzi ì ì ingyè rórò. ² Kàti: «Atdí kigò ò, anya t'ítàta tó atdí ale ní'ì inè. Ndi ale ní'ì inzi arí Kàgàwà òdò nónzi, ndirò inzi arí atdí ale mà nífù ale. ³ Ndirò, ndi kigò ò, atdí abvo-ayi ní'ì inè átò. Ní ndi abvo-ayi ongónà irà anya t'ítàta t'ále-ti'ò, ndàdè ndìtsò kà-rò, ndàti: «Fno ànyàka pbàkà anyatàle màna.» ⁴ Ní àbhò idho nyú tí, wò anya t'ítàta t'ále náaze nzá ndùnò ndi anya. Nírò ní ndi atdíku kírè nga, ndàti: «Ma mí mbà inzi ma marí Kàgàwà òdò nónzi dhu màtì, ndirò inzi ma marí atdí ale mà nífù dhu màtì, ⁵ ní, bilí kàrí tsidu àvà dhu-okú dò rò, dhu àkà wà munò abádhí-ànyà pbìndà anyatàle màna, akye kóngóna irà dùdu-ònga ùkpà nì.» ⁶ Ádrùngbàlé Yèsù adù àtìna tdítò: «Nyirè pé wò ìmbà obhóngà nà anya t'ítàta t'ále nùuno dhu! ⁷ Ní, Kàgàwà tí nzi àdù yà adyìbhengà nga mà, kùbhingà nga màna ò arí 'ítsò róná findà ndi ndavò ale rò dhu nùtsè? Kà tí àdù inè inè abádhí rò? ⁸ Ma màtina nyí nì: kà ràràdù abádhí-rò dhu nùtsè tsakàtsàkà nyú. Pbètù, Ìndrù t'ídhùnà ríngò nínganì, kótúya tí tdù a'uta nà ale yà adzi dò?»

Mùfàrisayò mà pàratà tó ndombè màna tó mbólí

(Mbà 28.13; 30.12-13; Yàk 4.6,9; 1Pé 5.5-6)

⁹ Tdítò, Yèsù awe yàri mbólí yà obhónángatàle tí arí 'òzè, 'àdù ngùkpà ale-gàyà nónzi ale tó. ¹⁰ Kàti: «Óyò ale náatsù Kàgàwà bhà idza, ndiní 'ítsò tí ì. Atdí abádhí nzinzi ò ale ní'ì Mùfàrisayò, ndirò ngàtsi ale ní'ì pàratà tó ndombè. ¹¹ Ní, Mùfàrisayò níidè, ndámbe ndìtsò dò affina ò, ndàti: «Óo Kàgàwà, mà màbhù òtsò nyú indù, ìmbà ma marí'ì ngùkpà ale-tí bhèyi nídhunì. Ì ale ní kàkà ogbo ònzi arí ale, kàkà inzi ní obhónángatàle, ndirò kàkà mànyòni ònzi arí ale. Ndirò mà ní nzi pàratà tó yàri ndombè bhèyi ale. ¹² Ma marí ònyè yà ònyuta-tsù nùtsi ɔyo-gùna atdí yengè rò. Ndirò mà marí pbàkà kórò ongyéngà tó atdíngà idrè dò nùbhò perè tí indù.» ¹³ Pbètù, wò pàratà tó ndombè níidè itseta, inzi ndòzè ndàngbe dóna, ndàndà ɔrù nga mà. Pbètù, kàdì ndámbe odrùna-dò nùpbì dò izu nà, ndàdù àmbe àtìna dò: «Óo Kàgàwà, àbà izu dùdù, ima nzérengatàle tíró.» ¹⁴ Ma màtina nyí nì: wòrí pàratà tó ndombè náadù ndi pbìndà iwà Kàgàwà nózè ndi ídzi ale

tí rórò. Obhó tí, ndàdží rí ndàtírò orú ale ní ka kifoya obvò. Ndirò, ndifò rí obvò ndàtírò ale ní ka kidziya orú.»

Yèsù rí nìní nzónzo násó dhu
(Màt 18.1-4; 19.13-15; Mrk 10.13-16)

¹⁵ Ìndrù nóowúnà iwu rò iba-tsùná nzónzo nà Yèsù-tí'ò, ndíní kǎlì tí otsúna dòyá. Pbhétù, wò dhu ì àla rò, ábhàlì adù òrù òrù tí ì ale dǒ. ¹⁶ Ní Yèsù adù ì nzónzo nónzi kiwú nà tina ò, ndàdù àtìna p̀bìndà ábhàlì nǎ: «Nyùbhà nzónzo riwú tidu ò, ìnzì nyàtò tsùya. Obhó tí, Kàgàwà bhà idzi ní abádhi bhèyi ì nǎlì ale tó. ¹⁷ Ma mí obhó dhu núnò fùkù: ìnzì rí Kàgàwà bhà idzi nákò ákè ngbángba bhèyi ale, nóotsùya nǎ akekpá màtí kà ò.»

Yèsù mà rǒtè ònzitále nà dhu
(Màt 19.16-30; Mrk 10.17-31)

¹⁸ Atdí ádrùngbàlè níwú dhu Yèsù-tsù, ndàtì: «Ídzi màlimò, ádhu ndì àkà àkà monzì, ndíní ma mabá tí dhòdhòdhóna tó ípirònga?» ¹⁹ Ní Yèsù adù dhu ivu kà-tsù ndàtì: «Ádhu nyí nyí ma ànzì ídzi ale tí nǎ? Ìmbá idzi ale rí'ì atdí màtí. Kàgàwà kèlè atdí rò ní ndì idzi ale. ²⁰ Nyí nyúni wà Ùyátá: «Dhu àkà nzá nyonzi mènynòni, dhu àkà nzá nyohò abvo, dhu àkà nzá nyonzi ogbo, dhu àkà nzá nyunò títò òdhinu dǒ. Ndirò, dhu àkà nyifu àbanu mà ìyànu nà.» ²¹ Ní wò ale náadù dhu àdu Yèsù tó ndàtì: «Ma mífu kókòrí Ùyátá kórò, rǒpè ndì idú ngbángba ò rò.» ²² Ní wò dhu ndì ndirì rò, Yèsù adù àtìna kà nǎ: «Atdí dhu ní ndì ndì nùbhà tditdǒ indù: dhu àkà nyudzì funú arí'ì dhu kórò, nyadù kà ò rò nyí nyòngyè fàrangá núnò ò nákútále tó, ní nyí nyadù ì'ì ònzì nà òrù-akpá ò. Wò dhu-dzidǒ, nyadù nyira, nyadù owùdu núngu.» ²³ Ní wò dhu ndì ndirì rò, izu núnuka ka atdí dǒ, abho ndì ndónzì dhu-okú dǒ rò. ²⁴ Yèsù níitdègu izu núnuka ka atdí dǒ dhu nǎlì, náadù àtìna kà nǎ: «Ònzì t'ále rǒtsù Kàgàwà bhà idzi ò dhu rí'ì obi nyú tí. ²⁵ Obhó tí, dhu rí'ì isó nyú ngamiyá rǒtsù ndàdà sindanì-bhu ònà, rǒsè ònzitále rǒtsù Kàgàwà bhà idzi ò dhu dònà.» ²⁶ Ní, wò Yèsù rǎnna dhu nirì ale níwú dhu kà-tsù, 'àtì: «Olu, ádhi nyú ndì ògù ràdù ògù?» ²⁷ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tó ndàtì: «Ìndrù-lemà nónzì dhu rí nǎlì adù Kàgàwà-lemà nónzì.» ²⁸ Ndirò ní ndì Péterù adù àtìna Yèsù nǎ: «Kànì, mà mùbhà foká dhu, màdù owùnù núngu.» ²⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tó, ndàtì: «Ma mí obhó dhu núnò fùkù: Ìndrù náapè p̀bìndà idza mà, p̀bìndà ingba-tsánà mà, adóna mà, àbanà mà, ìyàna mà, p̀bìndà inzo mànà nùbha òrù-akpá ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà idzi-okú dǒ rò, ³⁰ ní, yà kòmbì rí'ì kàsuni ò, kà rí dhu nábà abho nyú rǒsè. Ndirò, olù rírà kàsuni ò, kàdèya dhòdhòdhóna tó ípirònga nábà.»

Yèsù rí ndì ndòvè kotdù ndì, ndàdù ndingbè dhu nóvo dhu
(Màt 20.17-19; Mrk 10.32-34; Luk 9.22,44-45)

³¹ Yèsù nùgu p̀bìndà atdí kumi dònà óyò nà ábhàlì tina ò, ndàdù àtìna nǎ: «Kànì àlè kúpo Yèrùsàlemà. Ní kórò dhu, yà p̀banábì náandí Ìndrù t'ídihùnà dǒ, ní ràkà ányè. ³² Obhó tí, ka kí abadhi nípfò, kabhu yà ìnzì ní Pbhàyahúdí-fó. Ndirò ka kí kùgbò kadù àvu rónà, kadù iso núnò kà dǒ. ³³ Ndirò, asé nǎ ka kàvì ka dhu-dzidǒ, ka kadèya kòhò, kadù òdùnà. Ní ìbhù idho dzidǒ, kàdèya ndingbè.» ³⁴ Pbhétù wò Yèsù ùnò dhu náadù nzá abádhi-dò nǎlu akekpá màtí. Ndi otè-tì náarù ndì òru tí abádhi rò, ìnzì abádhi ràdù ádhu dǒ màtí Yèsù rǒtè dhu núnì.

Yèsù rí atdí ndùmùndùmú nígù Yèrikò dhu
(Màt 20.29-34; Mrk 10.46-52)

³⁵ Yèsù níitdègu Yèrikò tó kígò nínù, ní kǎtù atdí ndùmùndùmú otu-igi dǒ àdì, ndámbe dhu núnzì dǒ ìndrù-fó rò. ³⁶ Ní, wò ndùmùndùmú nírì ihé-yà rúda dhu, ndàdù dhu ivu, ádhu mà rí ndónzì dhu ndì ndùnì tí. ³⁷ Ní ka kadù dhu òvò kà tó kati: Yèsù, Názàretì ò ale rǎrì wò rúda. ³⁸ Ní kǎkù, ndàtì: «Yèsù, Dàwudì nìngbá, àbà izu dùdú!» ³⁹ Ní yà angyi òkò 'ámbe òwu dǒ ale náarù kà dǒ, adù kàvì rìnè. Pbhétù kàdù òkù tditdǒ àrì nyú tí, ndàtì: «Dàwudì nìngbá, àbà izu dùdú!» ⁴⁰ Ní Yèsù adù ide ndàdù kàvì kiwú nà tina ò. Ní, ìkyèrò kìrà àhu tiná rò, Yèsù ivú dhu kà-tsù ndàtì: ⁴¹ «Ádhu nyí nyòzè monzì indù?» Ní kàdù dhu àdu ndàtì: «Ádrùngbàlè, ma mòzè mala nga.» ⁴² Ní Yèsù adù àtìna kà nǎ: «Álǎ nà inga! Ìwà p̀bhèkù a'uta nígù nyí!» ⁴³ Ní ànyirò rò tí, wò ndùmùndùmú-nyìkpò náadù ndòpè ndàla nga, àbadhi ràdù àrà Yèsù-owù ò, Kàgàwà-òvò nílè ndì ndí rórò. Ndirò kórò ale, wò ndì nónzì dhu nàla, náadù Kàgàwà-òvò nílè átò.

19

Zàkayò rí Yèsù nózè ndàla dhu
(Luk 5.32)

¹ Yèrikò tó kigò ò ndì ndòtsù rò, Yèsù náadì ndámbe ùda dǒ ndi kigò òna ná. ² Ní atdí ale Zákayò tí kátina ní'í inè ànyì. Ndi Zákayò ní'í pàratà tó pbàndómbé dǒ ádrùngbàlé, ndirò ka ní'í ònzitále. ³ Ní kázè ndàla Yèsù rari àdhi. Pbéù, kà rí Yèsù nàlá ihé-yà nzínzi ò dhu ní'í odú, idò ndì ndí'í dhu-okú dǒ rò. ⁴ Ní kàkè angyi, ndàdù ùpo mùkuyù tí kátina itsu dǒ, ndí'í ndì ndala tí Yèsù, ànyirò kà rǔda dhu-okú dǒ rò. ⁵ Ní, Yèsù níitdègu irà àhu ànyirò, ní kàndà orù nga, ndàdù àtina Zákayò ní: «Zákayò, ifo tsàkàtsàkà. Indo dhu àkà modhò pbùkù idzá.» ⁶ Ní Zákayò adù ifo tsàkàtsàkà, ndàdù kàkò dhèdhe nyú ná. ⁷ Ní wò dhu nàla kórò ale náanù afiya ò, 'àmbe àtina dǒ: «Kàrà òdhò nzéngatále bhà nyú!» ⁸ Pbéù Zákayò níivà ndì ndidè, ndàdù àtina Ádrùngbàlé Yèsù ní: «Ádrùngbàlé, kàní ma mabhù pbàkò ongyéngá tó atdinga óyǒ dǒ nàkútále tò. Ndirò dhu í'ina gukyè indrù bhà dhu ma makò títò dǒ dhu tí, ní ma mí ndi dhu nádú ifo-rà-dǒ ndi ale tò.» ⁹ Ní Yèsù adù àtina kà ní: «Indo ògù nírà wà àhu àzú-dzá, yàrí ale ní Àbràhamù t'ídhunà átò nídhuní. ¹⁰ Obhó tí, Indrù t'ídhunà irà ùwúwí ale nónè, ndí'í ndadù tí ìgunà.»

Idrè fàrangà tó mbóli
(Màt 25.14-30)

¹¹ Yà ndì ndúnona dhu iri rí ale tò, Yèsù adù yàrí mbóli náwe títídǒ. Obhó tí, yà ìkyèrò Yèsù rí'í Yèrusàlemà tó kigò ò ndì ndòtsù tí dhu-okú dǒ rò, indrù náambénà inga nírè dǒ afiya ò, kòmbí nga rari ndi òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi rí ndòpè ní. ¹² Ní káti: «Atdí ale ní'í kamà-tidò. Ní ndi ale níivà ndì fiyò pbiri ò rò, ndàrà itse nyú vurò pbiri ò, ndí'í ka kudo tí ndì ádrùngbà kamà tí, ndi dhu-dzidò, ndàdù ingo fiyò pbiri ò. ¹³ Ní, kúnzi idrè ale pbìndà kasutále nzínzi ò rò, ndàbhu idrè fàrangà* foyá. Ndirò, kàdù dhu ùya abádhí tò, ndàti: «Nyònzì mùtùruzi wò fàrangà dǒ, ràrà àhu ma míngò dhu ò.» ¹⁴ Pbéù, kà mà tó pbiri ò ale náandrò ka atdidò. Ní abádhí adù indrù òvi ròwù kòwù ò, ròwù àtina: «Mà mòzè nzá wò ale rònyè idzi dǒkà.» ¹⁵ Ní, ádrùngbà kamà tí ka kudo ndì dhu-dzidò, ndì ndingò fiyò pbiri ò rò, kàvi kúnzi kòkò fàrangà ndì ndunò foyá pbìndà kasutále, ndí'í ndì ndunì tí ingbà dhu bhèyi mǎti abádhí nónzi kasu ndi fàrangà ní dhu. ¹⁶ Ní, wemberè tó ale níira, ndàti kà ní: «Ádrùngbàlé, pbùkù fàrangà nísè ndì atdí kumi fàrangà ní.» ¹⁷ Ní ádrùngbàlé adù àtina kà ní: «Ídzi dhu ní wò! Nyi ní idzi kasutále. Nyi nyòdò yà funú ma mabhù àkèkpá dhù-ngba nyú mbèyi. Ní ndi dhu-okú dǒ rò, ma mí nyilè nyadi ádrùngbàlé tí idrè kigò dǒ.» ¹⁸ Jyò rí kisè kasutále níira ndàdù àtina: «Ádrùngbàlé, pbùkù fàrangà nísè ndì imbò fàrangà ní.» ¹⁹ Ní ádrùngbàlé adù àtina kà ní: «Fnyi nyú mà átò, nyi nyádi imbò kigò dǒ ádrùngbàlé tí.» ²⁰ Ngàtsi kasutále níira, ndàdù àtina: «Ádrùngbàlé, kàní pbùkù fàrangà. Ma makporò ka mberè ò, madù òrunà. ²¹ Obhó tí, ma marùbhi òdònu nónzi rǒ, inyi ní atdidò aròrù ale nídhuní. Nyi nyári dhu idyi inzà nyi nyili dhu rǒ, ndirò nyi nyári ònyè ògu inzà nyi nyazò dhu rǒ.» ²² Ní ádrùngbàlé adù àtina kà ní: «Ma mí anya òtdì dùnú tsùnu-bvu rǒ. Fnyi ní nzére kasutále. Nyi nyani wà dhu ma rari òrù aròrù ale, ma rari dhu idyi inzà ma míli dhu rǒ, ndirò ma rari ònyè ògu inzà ma mazò dhu rǒ. ²³ Nírò, ádhu inzà nyi nyadù àrà idú fàrangà níli bàkì ò ní, ndí'í ma mírá àhu nínaganí, ma madùya tí àkonà iwà dóná nídò rǒrò?» ²⁴ Wò dhu-dzidò, kàdù àtina ànyirò y'í ale ní: «Nyàkò wò kà-fó rí'í fàrangà, nyàdù àbhunà yà idre rí'í kà ná ale tò.» ²⁵ Ní i ale adù àtina kà ní: «Ádrùngbàlé, kà rí'í inè idrè fàrangà nyú ná.» ²⁶ Ma mǎtina nyí ní, ka kabhuya dhu inè dhu rí'í foná ale tò. Pbéù yà imbà rí'í dhu ná ale-fó rǒ, ka kakòya yà kà-fó rí'í dhu mà. ²⁷ Ndirò nyiwù pé yà inzà ma nazè monyè idzi dǒyá pbàkà òmvù-tsí ná irò, nyàdù àzèná onzidí rǒ.»

Yèsù ràrà Yèrusàlemà tó kigò ò dhu
(Zàk 9.9; Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Yùw 12.12-19)

²⁸ Wò dhu bhèyi ndì ndòtè dhu-dzidò, Yèsù adù ùda ndàdi angyi ihé-yà tò, ndàdù ùpo ndàrà Yèrusàlemà tó kigò ò. ²⁹ Ní kítidègu Bètèfagè mà Bètàniya mànà tó pbanga níndù, Mizèyituni tó pbiri iná rò, ní kàvi óyǒ ale pbìndà àbhàlì nzínzi ò rò ròwù angyi, ³⁰ ndàdù àtina ní: «Nyòwu wò angyi rí'í pbanga ò. Ní, ànyì nyí nyòwu ùvò rò, nyí nyí inzà atdí ale mà nápè ùbhi dóná angyi kayinò-ngba notú òsò ka kòsò rǒ. Ní nyàdù nyúnga ka, nyàdù iwu ná irò. ³¹ Ndirò atdí ale mà níivúna gukyè dhu tsùkú ndàti: «Ádhu nyí nyí kungá ní?» Ní nyí nyadùna dhu ádu kà tò nyàti ádrùngbàlé rari'í kátdyú ná.» ³² Ní kòkò Yèsù òvi ale náawù, 'adù kórò dhu-tsí notú yà Yèsù núnónà fiyò dhu bhèyi tí. ³³ Ní abádhí rí kayinò-ngba nungá rò ní ndi, ndi kayinò-ngba-abádhí níivú dhu abádhí-tsu, 'àti: «Ádhu nyí nyí kayinò-ngba nungá ní?» ³⁴ Ní abádhí adù dhu ádu 'àti: «Ádrùngbàlé rí'í kátdyú ná.» ³⁵ Abádhí náadù òwu wòrì kayinò-ngba ná Yèsù-tí'ò, 'adù ròyá orù mùdzarà núwà,

* 19:13 19.13 Ndi fàrangà-bvu ní'í ìkyi-akpà òdzi rádù fàrangà-bvu.

'uhu dóná, 'adù Yèsù àbhu rùpò ndàdi ndi kayinö-ngba dõ. ³⁶ Ní yà Yèsù rǎrà angyi dhu bhèyi, indrù nóowúnà ròyá mùdzarù núwà rò, 'uhu otu ð. ³⁷ Ní Yèsù itdègu Yèrùsàlemà tó kigò nindù, yà Mizèyituni tó pbiri dò rò ráwù otu ð, ní kòwu ð ríwu ábhàlì tó ihé-yà náadù 'òpè 'ilè Kágàwà orú túya nyú nà, yà Yèsù rǎnzina kóró wiwí ì àla dhu-okú dò rò. ³⁸ Abádhí ambénà àtìna dõ:

«Asota náká yà Ádrùngbàlè Kágàwà-ovò rò rírà ádrùngbǎ kamà nà. Mārùngà àkǎ ndì 'ì òrù-akpá ò,

ndirò, ilèta náká ndì 'ì òrù-akpá ð orú ngari ð*.»

³⁹ Ní ihé-yà nzinzi ð 'ì ngúfe Pbàfàrisáyó náati Yèsù ní: «Màlimò, isó pbùkù ábhàlì rìnè.» ⁴⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ma mátina nyí ní: abádhí nánèna gukyè, ní odu rì ndi ùkù.»

Yèsù rǒdzi Yèrùsàlemà tó kigò dõ dhu

⁴¹ Yèsù itdègu irà àhu ìkyerò Yèrùsàlemà tó kigò tí ndadù kàla, ní kǎpè ndòdzì kà dõ, ⁴² ndámbe àtìna dõ: «Yàri idho ð, nyi nyú mà átò nyi nyúniyana gukyè mārùngà nábà nyi nyadù tí dhu! Pbètù kombí ndi dhu òrù wà ndi rànù. ⁴³ Obhó tí, idho ní'íya inè, yà pbùkù òmvù rí nyokèrè, ì rǎkpòrò ngbõnu ònà odu tó kàlì ní, ì rìlì nyi átsí, 'adù 'òpè 'ùgyè nyi kóró ngari ònà rò. ⁴⁴ Abádhí rí nyugòlò, ì ròbè ùnúnga, inyi, kóró ùnú aróko ale mànà. Ndirò, abádhí rí nzi inyi ka kasì ní atdí odu mà nùbha ràdi ngàtsi odu dõ, inzà nyi nyuni òrù-akpá ò rò mùdzàna irà indù ònà kàsuni nídhunì.»

Yèsù rí Kágàwà bhà idzá rò rí dhu ùdzí ale nòdi dhu

(Mát 21.12-17; Mrk 11.15-17; Yùw 2.13-17)

⁴⁵ Kágàwà bhà idza ndi ndòtsù rò, Yèsù adù ndòpè ndòdi ányì idzá rò rí dhu ùdzí ale.

⁴⁶ Kǎmbénà àtìna dõ abádhí ní:

«Andítá àti: <Pbàkà idza ní'íya itsòta-dzà>

pbètù nyí, nyí nyadù kùgèrè róngò ogbotále náarí ì núru ònà ngari tí*.»

⁴⁷ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àdi ndàrà dhu ùdhe rò indrù tó bìlìnganà Kágàwà bhà idzá rò. Ní pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Ùyátá tó màlimò mà, ndirò Pbàyàhúdi nzinzi ð ádròdrò ale mànà náadù 'òpè 'òmè kàbhu ì ádù kohò ònà otu. ⁴⁸ Pbètù abádhí núnì inzà ì ádù ònzìnà dhu, kóró ale ròwu Yèsù rùnona dhu nírì rò atdyúya nyú nà nídhunì.

20

Yèsù arí pbìndà kasu ònzi àdhi bhà ádrùngbǎnga tó obi ní?

(Mát 21.23-27; Mrk 11.27-33)

¹ Kòkòrí idho nzinzi ð, atdiku Yèsù adì ndámbe dhu ùdhe dõ, ndadù àmbe Ídzì Mǎkèrù núnò dõ indrù tó Kágàwà bhà idzá rò. Ní pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Ùyátá tó màlimò mà, ndirò Pbàyàhúdi ð pbàkèrù mànà náadù 'ùtò ànyirò. ² Ní abádhí ivù dhu Yèsù-tsù 'àti: «Éno pé àdhi bhà ádrùngbǎnga tó obi ní màtì nyi nyári kòkòrí dhu nónzi dhu fàkà. Ndirò, ádhí nyú ndi wò ádrùngbǎnga tó obi nábhu indù?» ³ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ima nyú mà átò, mà mí atdí dhu nivú tsákú: Nyàdu pé dhu idù. ⁴ Yùwanì bhà bàtizò ní 'ì tí òrù-akpá ò rò irà? Ka ní 'ì tí indrù-bvù rò àhu bàtizò?» ⁵ Pbètù abádhí adù 'òpè 'irè nga nzinziya ð, 'ámbe àtìna dõ: «Àlè kapé dhu àdù òrù-akpá ò rò kà rírà, ní kǎdùna àtìna: <Olu ádhu inzà nyí nyadù Yùwanì rǎnnona dhu ná'ù ní?» ⁶ Ndirò, àlè kapé dhu àdù indrù-bvù rò kà ráhu, ní kóró ale adùna àlè nùbvu odu ní, iwà kóró ale ná'ù dhu Yùwanì rí'ì Kágàwà bhà nabi nídhunì.» ⁷ Ní, abádhí adù dhu àdu, inzà ì rúnì ádhà rò màtì ndi bàtizò irà dhu. ⁸ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ima nyú mà átò, mà mí nzi àdhi bhà ádrùngbǎnga tó obi ní màtì ma marí ì dhu ònzi dhu néno fàkà.»

Vínyò tó inga ð arí kasu ònzi òròrù kasutále tó mbóli

(Mát 21.33-46; Mrk 12.1-12)

⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù ndòpè ndàwe yàri mbóli ihé-yà tò ndàti: «Atdí ale náazò vinyò tó inga, 'adù 'irì ndi inga-kàsù nónzi róngo ale mànà. Wò dhu-lutinà, kǎdù ndìvà ndàrà abhi ð ábhò idho nyú tí. ¹⁰ Ní vinyò-kpò t'òpèta tó kàsuni náká rò, wòrì inga-àbadhi náavi atdí pbìndà kasutále ràrà fìndà ka kùtù vinyò-kpò náko ndi inga-kàsù nónzi arí ale-fò. Pbètù ì kasutále náadù kòngbù, 'adù kádu róngò otsùna-kpa nà. ¹¹ Wòrì inga-àbadhi náavi ngàtsi kasutále tditdò ràrà ànyì. Pbètù vinyò tó inga-kàsù nónzi arí ale náangbù ndi ale átò, 'ùnò dhu ní, 'adù ádunà róngò otsùna-kpa nà. ¹² Tditdò kávi ìbhu rí kisè kasutále ràrà ànyì. Ní abádhí náavi ndi tsí átò, ngbõna rùngbili ndi otù tí, 'adù òdinà. ¹³ Ní wò inga-àbadhi náati: <Ma mí dhu ònzi ingbà tí? Òtsò! Ma mí idhuhu

* 19:38 19.38 Zab 118.26; Luk 2.14 * 19:46 19.46 Ìsa 56.7; Yèr 7.11

nyú, affidu-mbi nóví ànyì. Ngàtsi ní abádí rí kífú ifú.» ¹⁴ Pbéù, kòkòrí kasutále níútdégu wòrí kà t'ídhùnà nàlá, ní abádí náadù òte nzínziya ò 'àti: «Kòní inga-àbadhi tí adiya ngàtsi nínganí ale nyú ní wò. Ní kòho ka, ndíní inga adùya tí àdi àlè tò.» ¹⁵ Ní abádí adù kòdì inga ò rò, 'adù òhònà. Ní, ádhu nyú ndi wòrí inga-àbadhi ràdù ònzìnà kòkòrí kasutále ní? ¹⁶ Kà ràdù ìrà, ndàbhù abádí kòkyè, ndàdù ndi inga-kàsù nàbhù ngùkpa ale-fò.»

Ní indrù níútdégu wò Yèsù ùnò dhu ìri, náadù àtìna: «Inzá wòrí dhu àkà ndònzì ndi wò nyi nyúnona dhu bhèyi.» ¹⁷ Ní, Yèsù andà abádí dò nga, ndàdù dhu ivu abádhi-tsù ndàti: «Yà Kàgàwà bhà Andítá núnò dhu-tì ní ádhu? Ndi Andítá àti:

«Yà odu-dzà nòsì arí ale náabvù igi odu,

ní ndi adù òngo idza-pbidò nódò ràdù àkàkà odu tí*.»

¹⁸ Ndi odu dò rìtsì ale níúkòya ndi ikò tí kà dò. Ndirò kà rìtsì dònà ale ní ònga kányiriya inyiri tí.»

Indrù rí dhu òngù Yèsù-tsù pàratà t'áfótá dò dhu

¹⁹ Wò ndi kàsùnì ò tí, Úyátá tó málímó mà, pbàkùhání tó àdròdrò ale màná náatsù 'àlù Yèsù, pbétù abádí náadù ihé-yà-òdò nónzì. Abádí ní'ì iwà dhu nòsù ì ràrì ndi Yèsù rùbhì òte rò dòyá mbóli ò. ²⁰ Ní abádí náapè 'àmbe Yèsù rúnona dhu mà kà rónzina dhu màná nándà dò kórò, 'adù abhábho núli ròkò Yèsù tí idzi ale bhèyi. I abhábho akò kà-tì ndínì 'adù tí kàlù nzére ale tí tsùna-bvu rò, 'adù kipfo 'àbhù anyà t'ítàtá t'ále mà, lìwalì màná-fò. ²¹ Ní ì abhábho níúvù dhu Yèsù-tsù, ì ràti: «Málímò, mà múni wà dhu nyi nyári ùnona dhu mà, nyi nyári ùdhèna indrù tò dhu màná ràrì obhò dhu nyú. Ndirò, nyi nyári inzi indrù-ònga nóvò, pbétù nyi nyári Kàgàwà ózè indrù ròkò tí dhu núdhè obhóngà dò. ²² Nírò, àlè tó úyátá návi tí àvi àlè rùfò Kàyisará bhà pàratà?» ²³ Pbéù, abádí rìrèna dònà dhu ndi ndòsù rò, Yèsù adù àtìna abádí ní: «Nyìbho pé atdí ònari fudu ò. ²⁴ Ádhi yà, nyina-wòyò mà pbìndà andítá màná rí'ì kà dò?» Ní abádí adù dhu àdu 'àti: «Kàyisará ní ndi.» ²⁵ Ní Yèsù adù àtìna abádí ní: «Nyùbho Kàyisará bhà dhu-tsí Kàyisará tò, nyàdù Kàgàwà bhà-tsí núbho Kàgàwà tò.» ²⁶ Ní abádí rí kòzù nzére ale tí wò kànò indrù tò dhu-okú dò rò dhu náadù abádí lèrà nónzì ònzi tí. Pbéù, idho náko ì atdí dò fíyò kàdu òte ní rò, abádí adù inè inè tí.

Pbàsàdùkáyó rí dhu òngù ùvùvè ale rí ùngbè dhu dò dhu

(Màt 22.23-33; Mrk 12.18-27; 1Kò 15)

²⁷ Wò dhu-dzidò, Pbàsàdùkáyó nzínzi ò ngúfe ale níúwù Yèsù-ti'ò. Abádí ní'ì inzà á'ù yà ùvùvè kutdù ì ale ràdù 'ùngbè òve-bvù rò dhu ale. Ní abádí níúvù dhu Yèsù-tsù 'àti: ²⁸ «Málímò, yàrí ní Músà náandí fàkà Úyátá: Atdí ale náapè òvè, ndùbhà pbìndà tsìbhàlè ìmbà atdí ngbàngba nà màtì, ní dhu àkà kà t'ádòná rùndu ndi abvo-àyi-tsù, 'adù nòzónzo òdhi màná yà àvávè adònà-òvò dò*.» ²⁹ Nírò, atdí ale ní'ì àrùbhù kpabhínzo nà. Ní àdràngbà ingba náakù tsìbhàlè, ndàdù òvè inzi ndùbhà atdí ngbàngba mà. ³⁰ Ní kà-lutinà kpatsìbhingba mà, ³¹ ìbhù rí kisé màná núundu wòrí abvo-àyi-tsù, 'adù ùvè. Ndi dhu anzi ndi wò dhu bhèyi tí kòkòrí àrùbhù kpabhínzo rò, rùvè kórò inzi 'èbhà atdí ngbàngba mà. ³² Abádí ùvè kórò dhu-dzidò, ndi tsìbhàlè náadù òvè átò. ³³ Ní, ùngbeta-idhò ò, wòrí tsìbhàlè ní'ìya àdhi bhà, yà kórò kòkòrí àrùbhù kpabhínzo tò kí'ì tsìbhàlè tí rò?» ³⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu abádí tò ndàti: «Yà kòmbì rí'ì adzi ò, kpabhàlè mà vèbhàlè màná náarí 'ùmbùmbà. ³⁵ Pbéù yà Kàgàwà ózù àkàkàná 'òkò yà olù rírá adzi ò dhu tí ale, kà-tì ní yà 'ùngbè rí ùvùvè ale nzínzi ò rò vèbhàlè mà kpabhàlè màná, nóokoya inzi 'ùmbà ì. ³⁶ Ndirò abádí níúvèya nzi tdítdò akekpà màtì, màlàyikà bhèyi abádí nùúliya ì nídhunì. Ndirò, abádí ní'ìya Kàgàwà bhà inzo iwà abádí ùngbè ì nídhunì. ³⁷ Músà avò dhu kpangba ùngbè ùvùvè ale rùngbeya ì. P bìndà andítá ò, yà kàzu ròrù rónà kídùmbà dò ròte ngari ò, kánzi Ádràngbàlè Kàgàwà Àbràhamù bhà Kàgàwà, Ísakà bhà Kàgàwà, ndirò Yàkòbhò bhà Kàgàwà tí. ³⁸ Nírò, Kàgàwà ní nzi ùvùvè ale tó Kàgàwà, pbétù ka ní ìpirò rò arí'ì ale tó Kàgàwà. Obhò tí, Kàgàwà tò kórò ale rí'ì inè ìpirò rò.» ³⁹ Ní, Úyátá tó ngúfe málímó náakò òte 'àti Yèsù ní: «Málímò, nyi nyòtè mbèyi nyú.» ⁴⁰ Abádí náadù nzà 'òmvù 'ìvù atdí dhu mà tdítdò Yèsù-tsù.

Krístò náti Dàwudì t'ídhùnà?

(Yèr 23.5-6; Màt 22.41-46; Mrk 12.35-37)

⁴¹ Tdítdò Yèsù adù dhu ivu abádhi-tsù ndàti: «Ka kádù àtìna ìngbà dhu bhèyi Krístò ràrì Dàwudì t'ídhùnà? ⁴² Dàwudì nyú ndítirò ràtina Zàburì* tò bhùkù ò:

«Ádràngbàlè Kàgàwà ràtina pbàkà Ádràngbàlè ní:

* 20:17 20.17 Zàb 118.22 * 20:28 20.28 Tòr 25.5 * 20:42 20.42 Zàb 110.1

Ádì idú fangà dònà rò,

⁴³ ràrà àhu ma mí pbàkù òmvù nábhù nyobè dòya dhu ò.»

⁴⁴ Ní, Dàwudi rì ì Ádrùngbàlè tí rí kànzi, ní kà ràdù ì ì ingbà dhu bhèyi Dàwudi t'ídhùna tí?»

Yèsù rí p̀b̀indà ábhàlì nàvì r̀òd̀ò ì Hyátá t̀ò m̀àlím̀ò r̀ò r̀ò dhu
(Màt 23.1-36; Mrk 12.37-40)

⁴⁵ Àzèmbè ihé-yà nókò 'àmbe ndì ndúnona dhu ìrì d̀ò r̀òr̀ò, Yèsù adù àtìna p̀b̀indà ábhàlì nì: ⁴⁶ «Nyòdo nyí Hyátá t̀ò m̀àlím̀ò r̀ò r̀ò. Abádhí aròzèna dhu ní 'ùbhi ádzàdzí kanzù ì ùfò r̀òr̀ò, 'àdù ìndrù nòzè ràtsè ì ifuta nyú nà yà ìndrù arí 'undu òyá ngari ò. Abádhí arí 'òzè 'òkò 'àvì rí tombi d̀ò unduta-dzà ò, 'àdù 'òzè 'òkò angyinà r̀ò rí'ì ngari ò m̀uhendù ò. ⁴⁷ Abádhí arí abvo-ayí-fò dhu òvo kórò, 'àdù àmbe 'ìtsò d̀ò ádzàdzí, ndíni kà kati tí ì idzi ale tí. Ní Kàgàwà it̀d̀iya anya abádhí d̀ò obi nyú nà.»

21

Nàkù t̀ò abvo-ayi rí perè nábhù Kàgàwà t̀ò dhu
(Mrk 12.41-44)

¹ Yèsù angbe ndì ndàndà nga, ndàdù ònzitálè nála perè tí ì ùbhòna Kàgàwà t̀ò f̀uràngà nùdò rí sàndukù ò r̀ò. ² Kàdù atdì nàkù t̀ò abvo-ayi nála átò rí óyò f̀uràngà-kp̀ò-nzo nídò ndi sàndukù ò r̀ò. ³ Ní Yèsù adù àtìna ànyì idzá ì'ì ale nì: «Ma mí obhò dhu ǹnno f̀ukù. Wòrì nàkù t̀ò abvo-ayi nídò f̀uràngà abho nyú ròsè kórò ale dònà. ⁴ Obhò tí, kórò kòkòrì ngùkpà ale nùbho perè tí f̀uràngà ní yà ìmbà rí'ì kasu nà f̀iyò kèlé. P̀b̀ètù ìyàdhiya, p̀b̀indà nàkù ò, nàdù kórò foná rí'ì f̀uràngà yà dzànanà ònzì àmbènà nídò perè tí Kàgàwà t̀ò.»

Yèsù rí Kàgàwà bhà idza nùgòlò ka kí dhu nóvo dhu
(Màt 24.1-2; Mrk 13.1-2)

⁵ Ngúfè ale náakò 'àmbe òte d̀ò Kàgàwà bhà idza d̀ò. Abádhí àmbènà àtìna d̀ò ka r̀òsì ka ùyàya odu mà, Kàgàwà t̀ò ka kùbho perè tí dhu màna nì. Ní, Yèsù adù àtìna: ⁶ «Ídho ní'ìya inè, yà ìnzì atdì odu mà ǹnubhàya ndì ngàtsi odu d̀ò ìnzà ka kùgòlò r̀òr̀ò òyá, kòkò nyí nyàlána dhu nzínzi ò.»

Yèsù r̀òte t̀d̀ù ndì ndingo r̀ò ì ǹonziya dhu d̀ò dhu
(Màt 24.3-14; Mrk 13.3-13)

⁷ Tdít̀d̀ò ì ale náadù dhu ìvu Yèsù-tsù, 'àti: «M̀àlím̀ò, ìngbà t̀ngá nga ndi kòkòrì dhu ǹonziya ì ní? Ádhu ndi ì dhu rí 'ònzì òná kàsùmì àkà dhu nitèya f̀àkà?» ⁸ Ní Yèsù adù dhu àdu ndàti: «Nyàndà nga mbèyi, ìnzì nyàbhù nyí atdì ale mà r̀èt̀rà nyí. Obhò tí, ábhò ale níuwíya óvòdu r̀ò, ngàtsi ale r̀àrà àtìna r̀ò: «Íma ní Kristò.» Ndìrò: «Yà adzi d̀ò dhu-tsù rí ndòdì òná kàsùmì-tsù nínidù wà ndì.» Ní, àpè nyòwu òwu r̀ò ì ale-òwu ò. ⁹ Nyí nyowuya gukyè ìla-òyì nìrì r̀ò, nyàdù ìndrù ìvà dhu ìnzì 'àmbe f̀iyò kámá-tsù dhu ìrì d̀ò dhu-òyì nìrì r̀ò, ní àpè nyòwuya ódo nábhu r̀ò rísi ùkù. Obhò tí, dhu akáya kòkòrì dhu r̀onzì ì angyi, p̀b̀ètù ì dhu náaviya nzi dhu yà adzi ò dhu-tsù r̀àrì ndòdì kòmbi tí.»

¹⁰ Tdít̀d̀ò Yèsù adù àtìna: «Atdídhena ale-tidò nóowuya 'ùgyè r̀ò ngùkpà ale-tidò màna, ndìrò atdì ádrùngbà kámá bhà p̀b̀iri ò ale nóowuya 'ùgyè r̀ò ngàtsi ádrùngbà kámá bhà p̀b̀iri ò ale màna. ¹¹ Ádròdrò mùtiti náabhàya adzi rivi, ndìrò ozokpa mà àgàyi màna ràdù ì'ì dhèdhèrò ngari òná. Ódo ábhù rí rísi ìndrù ò dhu ǹonziya ì, idho rí ìndrù ùkò ní ádròdrò dhu ràdù 'ònzì òrù-akpà-nyí r̀ò. ¹² P̀b̀ètù, t̀d̀ù kòkò dhu ǹonzi ì kórò r̀ò, ka kálúya pé nyí, kadà òya r̀ùkù. Ka kùbhòya nyí unduta-dzà ò ádròdrò ale-fò ndíni kà kítì tí ànyàku. Ka kusòya nyí ìmbi ò, ndìrò ka kowuya nyí nà ádròdrò kámá mà, líwálì màna ònzì, óvòdu-òkù d̀ò r̀ò. ¹³ Ndi kàsùmì-ònga ní ndi nyí nyowuya dùdù nyí nyúnì dhu náwe r̀ò abádhí t̀ò nì. ¹⁴ Ní, nyí nyàkà nyùnì dhu, ìnzà dhu r̀àkànà nyítù afíku, nyí nyí mùsambà ònzì tí dhu nì. ¹⁵ Obhò tí, ima ní ndi ma maraya nyí nyúnona dhu mà, àkà àkà dhu-ònga t'òvòta t̀ò ìrèta màna dhu nábhu f̀ukù. Ní f̀ukù òmvù nóowuya nzi ìko r̀ò nyíku-kpa r̀ò, 'àgò nyí nyúnona dhu. ¹⁶ Abáku mà, ayíku mà, adòku mà, f̀ukù idzá-bhà mà, odhíku màna nóowuya nyípfò r̀ò, 'ùbho nyí òmvù-fò, 'àdù nzínzìkù ò ábhò ale nyú nùbho kòkyè. ¹⁷ Kórò ale ǹondròya nyí okúdu d̀ò r̀ò. ¹⁸ P̀b̀ètù, d̀àku r̀ò atdì àyi-ngba mà náaviya nzi. ¹⁹ Nyí nyí dhu-dzi òndù tí dhu náabhàya ndi nyòdò f̀ukù ìpìr̀ònga.»

Yèsù rí Yèrusàlemà t̀ò kigò rí ndàkò dhu nóvo dhu
(Màt 24.15-21; Mrk 13.14-19)

²⁰ «Nyí nyalaya gukyè Yèrusàlemà t̀ò kigò ìwà òmvù t̀ò p̀b̀anówí àkpòrò ngbòna r̀ò, ní nyí nyùnìya dhu ndi kigò rí ndàkò òná kàsùmì-tsù rindù wà ndì. ²¹ Ní, Yùdèya t̀ò p̀b̀iri ò ì nòtù ale, náakáya 'òtsè p̀b̀iri-akpà d̀ò. Yèrusàlemà ì nòtù ale náakáya 'ùvò ànyìrò,

àdù òtse. Ndirò ngùkpà pbanga ònà ì nòtù ale náakáya nzi 'òtsù Yèrùsàlemà tó kigò ò. ²² Obhó tí, ì idho ní 'iya dhu t'útsèta tó idho, ndíni yà Andítà náarúnona kóró dhu náaká tí. ²³ Ndi nángani, òya nà rí 'òtù vèbhále mà, iba òndo rí nzonzo rí 'òtù foyá vèbhále mà, ní 'iya àpè ò. Obhó tí, Pbaìsràyélí tó pbirì ò bhà náabáya àpè abho nyá, ndirò Kàgàwà bhà nàwí náadàya ndàvi kpangba abádhí dǒ. ²⁴ Abádhí nzínzi ò atídíhená ale-tsé ka kòtíya obhi ní, kadù ngùkpàkà nuso kumbà kóró ngùkpà pbirì ònà. Ndirò, ì ngùkpà pbirì ò ale nóbéya Yèrùsàlemà tó kigò-do, ràrà àhu fíyó pbirì ònà ì ì 'àdù ònà kàsuni rákà dhu ò.»

Ìndrù t'ídhùnà ríngo dhu

(Mát 24.29-31; Mrk 13.24-27)

²⁵ «Nyí nyalaya ize adyifò rǒ, àbì rǒ, ndirò alali rǒ màtí. Ndirò, yà adzi dǒ kóró pbirì ò ale ní 'iya àdrùngbà izu ò, àdrùngbà rèrù mà, mùkurà mà, nònzina wògò níri ì ì, inzi 'àdù àdhu mà nónzi ì ì dhu núnì rò. ²⁶ Ìndrù núuvèya àvè tí odo ní, yà adzi rǒ rí ndònzì dhu nòdo ì ì rǒ. Obhó tí, àdròdrǒnga tó òbi nà arí 'ì òrù-akpà-nyì rǒ dhu-tsí níviya kóró. ²⁷ Nírò ní ndi ka kalaya Ìndrù t'ídhùnà òrù-akpà ò rǒ rírá rǒ. Kíraya àdrùngbà àpù nznzi ò, àbhò àdrùngbànga tó òbi nà, ndirò àbhò àdrùngbànga tó awàwù nà. ²⁸ Ní, kóró kǒkòrì dhu nóbéya gukyé 'ònzì ì, ní nyí nyikòya mbéyi, nyángbe dàku, iwà nyùkòlò ka kí àpè ò rǒ ònà idho nínù ndi nìdhuñ.»

Mùtini tí kátina itsu mà,

kóró ngùkpà itsu-tidò mà, tó mbólí ràvina dhu

(Mát 24.32-35; Mrk 13.28-31)

²⁹ Yèsù adù yàrí mbólí náwe tditǒ abádhí tó ndàti: «Nyàndà pé mùtini tí kátina itsu mà, kóró ngùkpà itsu mà. ³⁰ Nyí nyapé abádhí-bí nálà iwà ì nòpè 'àtà rǒ, ní ka nyí nyàndà rǒ, nyí nyarí dhu núnì nyí-tírò tí iwà lábhú tó kàsuni rindù ndi. ³¹ Ní ndi dhu bhéyi tí, nyí mà átò, nyí nyalaya gukyé kǒkòrì dhu rí 'ònzì dhu, ní nyí nyàniya dhu Kàgàwà rí idzi ònyu Ìndrù dǒ ònà idho-tsù rindù wà ndi. ³² Ma mí obhó dhu núnò fákà: yà kòmbí rí'ì rùgànda rí nzi 'àda inzà kǒkòrì dhu nónzi ì rǒrò. ³³ Òrù-akpà mà, yàrí adzi mà, nùudàya 'àdà, pbétù pbàkà ote nùudàya nzi akekpà màtí.»

Yèsù rí Ìndrù nàví ràndà nga mbéyi,

'àdù àmbe 'ítsò dǒ bìlìngà dhu

³⁴ «Nyàndà nga mbéyi, akye onyá mà, iwà t'órita mà, ndirò yà adzi ò dhu t'írèta mà nàatduna afiku ní. Ndirò, nyàndà nga mbéyi, akye ndi idho náaraya isì dàkù inzà nyí nyàni rǒrò ní. ³⁵ Àdhàdhì àdà náarí isì izà dǒ dhu bhéyi, ndi idho núsíya ndi dhu bhéyi tí kóró yà adzi ò ale dǒ. ³⁶ Nírò, nyòko nyìkpòku nà, nyàdù òwu nyítsò rǒ kóró kàsuni ò. Ndi dhu bhéyi ní ndi, nyí nyadàya yà rírá kóró dhu ò rǒ nyí nyúgu ní, ndirò Ìndrù t'ídhùnà-ònzì nyí nyíko ní òbi nábà.»

³⁷ Adyìbhengá, Yèsù aránà dhu nùdhe rǒ Ìndrù tó Kàgàwà bhà idzá rǒ, ndirò kùbhingá ndàdù àrà àhu rǒ, ndàrà àyi Mizèyituni tí kátina pbirì dǒ. ³⁸ Ndirò bhòtsungánà nyá, kóró ale nòowúnà 'àvà rǒ, 'òwù Kàgàwà bhà idza, Yèsù-ti'ò, ndíni ì iri tí kà rùdhéna dhu.

22

Pbàyàhúdì tó àdròdrǒ ale rí 'ìri ndíni 'abhù tí Yèsù kohò dhu

(Mát 26.1-5; Mrk 14.1-2; Yùw 11.45-53)

¹ Yà ìmbá ònà afi nà Mùgati tó mēhendù, Pásika tí kátina, ní 'ì iwà idhòna nínù ndi rǒ. ² Ní, pbàkùhání tó àdròdrǒ ale mà, Úyátá tó málímó mà, náambénà Yèsù nàbhu ì àdù kohò ònà otu nónè dǒ, ihé-yà-òdò nónzi ì ì nìdhuñ.

Yudhà rí Yèsù ipfò ndàbhù Pbàyàhúdì tó àdròdrǒ ale-fǒ dhu

(Mát 26.14-16; Mrk 14.10-11)

³ Nírò ní ndi Sitanì náatsù Yudhà, Ìskàriyotà tí kátina ale-afi ò. Ndi Yudhà ní 'ì atdí kumi dǒnà óyò nà Yèsù bhà àbhàlì nznzi ò atdí ale. ⁴ Ní kàrà, òwù 'ìri pbàkùhání tó àdròdrǒ ale mà, Kàgàwà bhà idza-ngbò òdo arí sàndìrì tó àdròdrǒ ale mà, Yèsù nípfò ndi ndi ndàbhù abádhí-fǒ tí dhu dǒ. ⁵ Ní, abádhí-idhè nùka ndi atdí, 'àdù 'ìri fùrangà ì abhè tí Yudhà tò. ⁶ Ní Yudhà náadù ndi dhu ná 'ù, ndàdù ndòpè ndònè Yèsù nípfò ndi ndi ndàbhù abádhí-fǒ ònà otu, inzà ihé-yà núnì rǒrò.

Yèsù rí Pásika tó ònyù nàví kòbhòlò dhu

(Mát 26.17-25; Mrk 14.12-21; Yùw 13.21-30)

⁷ Yà ìmbá ònà afi nà Mùgati tó mēhendù-idhò náaká. Ndi idho ní 'ì yà tàmà-nzo náze ka kí Pásika tó ònyù tí ònà idho. ⁸ Ní, Yèsù avi Péterè mà Yùwanì nà ndàti ní: «Nyòwu

nyòbholo Pásika tó ònyù ndíni àlè konyù tí.»⁹ Ní, abádíhí ivú dhu kà-tsù 'àti: «Ádhà nga ndi nyàzè mòwù ndi ònyù òbhòlò ònà?»¹⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu abádíhí tó ndàti: «Kígò ò nyí nyòtsù rò, nyí nyí nyàsò idha nàndò andu ò atdí ale nà. Ní, nyòwu kòwù ò tí, nyòwù òtsù kà ràrà òtsù ònà idza ò.»¹¹ Ní nyí nyadùna àtìnà ndi idza-àbadhi ní: «Màlimò níwù dhu tsùnù ndàti: Mǎ ní Pásika tó ònyù nónyù ònà rò pbàkà àbhàlì mànà káluga rí'ì ádhà?»¹² Ní kádùna oruná rò rí'ì ádrùngbǎ káluga, yà kórò dhu ka kòbhòlò ònà nítè fùkù. Ànyì nga ní ndi nyí nyobhòlona ònyù àlè tó ní.»¹³ Ní abádíhí náawù kígò ò, 'adù kórò dhu nótù yà Yèsù ùnòndà ka fíyò dhu bhèyi tí, 'adù Pásika tó m̀hèndè tó ònyù nòbhòlò.

Yèsù nábhù rí kírè ònyù

(Mát 26.26-30; Mrk 14.22-26; 1Kò 11.23-25)

¹⁴ Ònyù tó kàsümü nítédègu àkǎ, ní Yèsù mà náakò 'àmbe dhu ònyù dǒ p̀bìndà uvitatále mànà. ¹⁵ Ní Yèsù ati abádíhí ní: «Atdyúdu ì'ìnà atdídǒ àlè r̀ònyù yàrì Pásika tó ònyù atdíkpá nyí mànà tdù ma mabá àp̀bè rò. ¹⁶ Obhó tí, ma mátina nyí ní, ma r̀àrì nzi kònyù tditǒ, r̀àrà àhu òrù-akpá ò Ádrùngbǎ kamá Kágàwà bhà idzi ò kàraya àkǎ dhu ò.» ¹⁷ Ní, Yèsù idyi òvayi rí'ì ònà kópá, ndàdù òtsò àbhu Kágàwà tò, ndàdù àtìnà: «Nyàkò yàrì kópá, nyèdà nzinzi kù ò, nyòm̀vù ònà rí'ì òvayi. ¹⁸ Obhó tí, ma mátina nyí ní, ma r̀àrì nzi òvayi òmvù tditǒ, r̀àrà àhu Kágàwà rí idzi nónyù ìndrù dǒ dhu ò.» ¹⁹ Tditǒ kádù m̀gati nidiyì, ní òtsò ndi ndàbhu Kágàwà tó dhu-dzidǒ, kùkò ndi m̀gati-ònga, ndàdù àbhunà p̀bìndà uvitatále-fó, ndàdù àtìnà: yàrì ní ngbòdu, okùku dǒ rò ma m̀bhu. Nyòngò dhu ònzi ndi dhu bhèyi, nyámbe m̀rè dǒ r̀oná. ²⁰ Ònyù dzidǒ, kádù òvayi rí'ì ònà kópá nábhu ndi dhu bhèyi tí abádíhí tó, ndàdù àtìnà: «Yàrì kópá ní owútana tí rí nyùngbò Kágàwà nà, yà okùku dǒ rò rí ndùfu azùdu-òtù ò.» ²¹ P̀bétù, kani ima nípfò rí ndàbhu mà òmvù-fó ale rí inè atdíkpá ima mànà ònyà-tsùnà. ²² Obhó tí, Ìndrù t'ìd̀hùnà r̀àrà fìndá dhu ní yà d̀óná ka kudhé dhu bhèyi. P̀bétù ka nípfò ndàbhu òmvù-fó ale rí'ì àp̀bè ò.» ²³ Ní, Yèsù bhà uvitatále náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzinziya ò 'àmbe àtìnà dǒ, r̀àrì àdhi p̀bá ale nzinziya ò, wò dhu bhèyi dhu ònzi rádù.

Ádrùngbǎle nyú ròsè ní àdhi?

(Mát 18.1-4; Mrk 10.35-45; Yùw 13.2-17)

²⁴ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù bhà àbhàlì náakò 'àmbe 'àgò dǒ nzinziya ò òbì nyú nà. Abádíhí ambèná dhu òngù dǒ tsáyá, r̀àrì àdhi nyú ndi ádrùngbǎle nzinziya ò ròsè. ²⁵ Ní Yèsù adù àtìnà abádíhí ní: «Yà adzi ò p̀bìrì dǒ ádròdrò kámá náarì ò p̀bìrì-dò nónyù òbì nyú nà. Ndirò ò p̀bìrì dǒ rí'ì òbì nà ale náarádù 'òzè kanzi ò idzinga ònzi arí ale tí. ²⁶ Ní, fùkù kà rí'ì mbá ndi dhu bhèyi. P̀bétù, ádrùngbǎle tí rí'ì nzinzi kù ò ale náká ndi'ì àkèkpá ale bhèyi, ndirò ìndrù ùnda rí ale náká ndi'ì ìndrù-kàsù ònzi rí ale bhèyi. ²⁷ Ní, ádrùngbǎle nyú ní àdhi? Tí yà mizà dǒ rò rí ònyù nónyù ale? Ngàtsi ní, tí yà ònyù nùlì mizà dǒ ale? Tí obhó yà ònyù nónyù rí mizà dǒ rò ale kèlè ndi ádrùngbǎle? P̀bétù ma mí'ì nzinzi kù ò àdhàdhi yà ònyù nùlì rí mizà dǒ ale bhèyi. ²⁸ Nyí, nyí'ì ní ndi nyí nyádzi nyé, nyòndù àp̀bè-tdí atdíkpá ima mànà ale. ²⁹ Ní ndi dhu-okù dǒ rò ní ndi, ma mútri nyí ádrùngbǎ òrù-akpá ò Ádrùngbǎ kamá Kágàwà bhà idzi tó, àdhàdhi Àbadu Kágàwà nùutri ma kà tó dhu bhèyi. ³⁰ Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyonyuya dhu, nyádù dhu òmvù atdíkpá ima mànà p̀bàkà idzi ò. Ndirò nyí nyadùya òko kamá tó tombi dǒ, nyámbe atdí kumi d̀oná óyò nà P̀bàisràyéli tó r̀ugànda-tsù-ànyá nùndò dǒ.»

Yèsù rí Péterù rí ndòdho dhu nòwò dhu

(Mát 26.31-35; Mrk 14.27-31; Yùw 13.37-38)

³¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìnà Péterù ní: «Simoni, Simoni, írì pé! Sitanì nónzi nyí, ndíni ndilè tí ùkùnga, àdhàdhi nganù-ònga nùlè ka kari dhu bhèyi. ³² P̀bétù ma mìtsò ma okùnù dò rò ònzi p̀bàkà a'uta nóongo tí olù. Ní, nyí nyapè ingo tidu ò, ní dhu àkǎ nyabhu òbì adónu-afi tó.»³³ Ní Péterù adù àtìnà kà ní: «Ádrùngbǎlè, ma mà'ù wà dhu kusò àlè atdíkpá imbi ò, ndirò àlè rádù àvè atdíkpá nyí mànà.»³⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tó ndàti: «Péterù, ma mátina nyí ní: indo, à'ù-akpá rí nzi òngò inzà nyí nyòdhò ma ìbhu-gùna nyati, inzà nyí r̀úni ma r̀órò.»

Yèsù rí p̀bìndà uvitatále návì r̀ùgò isòwù mà, bhòlo mà, ìla tó obhi-akpá mànà dhu

³⁵ Tditǒ, Yèsù ivú dhu p̀bìndà àbhàlì-tsù ndàti: «Yà ma muví nyí nyòwù ìmbá isòwù mà, ìmbá bhòlo mà, ndirò ìmbá kàyitò na rò, ní atdí dhu mà náawí tí àwì r̀àkù?» Ní abádíhí adù dhu àdu 'àti: «Inzá atdí dhu mà náawí r̀òkà.»³⁶ Ní Yèsù adù àtìnà abádíhí ní: «P̀bétù kòmbì, isòwù nà rí'ì ale náká ndidiyì ka, bhòlo nà ale rádù p̀bìndà bhòlo nidiyì. Ndirò, ìmbá rí'ì ìla tó obhi-akpá nà ale náká ndàbhu r̀oná mùdzarù kodzi, ndíni

ndadù tí ila tó obhi-akpà nódzi ndi fùrangà rò. ³⁷ Obhó tí, ma mátina nyí nǎ: yà Andítá núnò dūdú dhu náká wà rónzi ndi. Ndi Andítá rátina: «Ka kazú àbadhi nzére ale nzinzi ò.» Ní obhó tí, ima nàndà dhu ní rí ndònzì ònzì.» ³⁸ Ní, abádhí adù àtìna: «Ádrùngbálé, kàni óyó ila tó obhi-akpà.» Ní kádù àtìna: «Íwà àká.»

Yèsù rí ndàtsò Mizèyituni tó pbiri dǒ rò dhu
(Mát 26.36-46; Mrk 14.32-42; Yùw 18.1-2)

³⁹ Yèsù náahù idza rò, ndadù àrà Mizèyituni tó pbiri dǒ, yà bilí ndi ndarí ònzina dhu bhèyi. Kàbhà uvitatále náadù òwu kòwù ò ànyì. ⁴⁰ Ní ànyì ndi ndarà àhu rò, káti pbìndà àbhàlì ní: «Nyàtsò nyí, akye nyí nyotsúna umvútá ò ní.» ⁴¹ Tdítdǒ, kíndrí ndi itseta abádhí tí rò, mbèmbè obvù ka kòbvù odu nàmbèná itsi róngá adzí tí, ndadù ndòkò otyàna dǒ, ndàtsò ndi, ⁴² ndàti: «Àbá, nyi nyòzè ka nǎ, índri pé yàrí kópá itse rudù rò. Pbétù, àpé kí i ma mòzè dhu rí ndònzì dhu tí, kàkà ndi'í ndi nyi nyòzè dhu tí.» ⁴³ [Ní rò ní ndi màlàyikà nítò ndi òrù-akpà ònǎ rò, ndirà obi nábhu kà tò. ⁴⁴ Ádrùngbá izu náka ndi dhu-okú dǒ rò, kàránà ndàtsò rò ádrùngbá obi nyú nà tdítǒ, róná rò rátdé adyo ràdù ndilí azu rátdé obvò dhu bhèyi.] ⁴⁵ Ítsòta dzidǒ, kíwà ndi, ndadù ndadu pbìndà àbhàlì-tí'ò, ndadù abádhí otù iwà ùdho ró, atdí dǒ izu náka ì nídhuní. ⁴⁶ Ní kádù àtìna abádhí ní: «Ádhu nyi nyòdho ní? Nyi yà, ndirò nyàtsò nyí, akye nyi nyotsúna umvútá ò ní.»

Yèsù nòsò ka kí dhu
(Mát 26.47-56; Mrk 14.43-50; Yùw 18.3-11)

⁴⁷ Àzèmbè Yèsù ròte rórò ní ndi, ihé-yà núunya ì, Yudhà tí kátina ale ràdù àdi fiyó pikò dǒ-tsírò. Ndi Yudhà ní'í Yèsù bhà atdí kumí dóná óyó nà àbhàlì nzinzi ò atdí ale. Ní kíndrí Yèsù-tí'ò, ndíni ndi ndambó tí ka. ⁴⁸ Ní Yèsù adù àtìna kà ní: «Yudhà, tí ambótá-otù ò nga ndi nyi nyí Índrù t'ídhùnà nábhu òmvù-fó ní?» ⁴⁹ Kàkà Yèsù mánà ì'ina ale nítdègu wò rí ndàpà ndònzì ndi dhu nálá, níwú dhu Yèsù-tsù, 'àti: «Ádrùngbálé, dhu àká tí mǎ'á indrù ila tó obhi-akpá ní?» ⁵⁰ Ní, abádhí nzinzi ò atdí ale núu'á pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà bhà kasutále, ndàtsa fangà dóná bina. ⁵¹ Pbétù, Yèsù adù àtìna: «Ínzè, ùbhà! Íwà àká wò dhu bvùtí!» Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù ndi ale-bì-ngbò nàppala, ràdù ògù. ⁵² Ní, Yèsù adù àtìna kòkò róná iwù pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Kàgàwà bhà idza-ngbò òdò arí sàndíri tó ádròdrǒ ale mà, pbàkùrù mánà ní: «Nyi nyàdù tí iwu fùkù ila tó obhi-akpá nà, ndirò fùkù mùgò mánà ogbotále nòsò ríwu ale bhèyi? ⁵³ Àlè kùbhi ì'í rò nyi mánà bìlingana Kàgàwà bhà idzá, inzi nyàdù màlù. Pbétù kòmbí rí kàsumi ní fùkù, yà ìnò ò arí kasu ònzì obi mánà.»

Péterù rátina inzà ndi rànì Yèsù dhu
(Mát 26.57-58,69-75; Mrk 14.53-54,66-72; Yùw 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Yèsù ì àlù dhu-dzidǒ, abádhí náadù òwu kà nà pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ kamà bhà. Péterù adù àdi oluná rò, ndámbe àrà dǒ abádhí-owù ò. ⁵⁵ Kòkòri ale núuto kazu ráwugá dǒ, 'adù òko tsùna nà. Péterù adù ìrà, ndàdi átò abádhí nzinzi ò. ⁵⁶ Ní, kasu tó atdí tsibhále náala Péterù kazu-tsùna àdi ró. Ní kádì nyìkpóna kà rò, ndadù àtìna: «Yàrí ale mà ní'ina átò kà mánà.» ⁵⁷ Pbétù, Péterù adù kà-tsù dhu nágò, ndàti: «Yà tsibhálé, inzà ma m̀ni wò ale!» ⁵⁸ Àkè kàsumi dzidǒ tí, ngàtsi ale náala ka tdítǒ, ndadù àtìna kà ní: «Ínyi nyú mà átò, nyi ní atdí abádhí nzinzi ò ale.» Pbétù Péterù adù àtìna wò ale ní: «Ínzì ní ma abádhí nzinzi ò ale.» ⁵⁹ Tdítdǒ, mbèmbè iwà atdí adiyí-ò-sisi nyú núdá rórò, ngàtsi ale náavò dhu obi nyú nà ndàti: «Obhó nyú, yàrí ale mà ní'í atdíkpá kà mánà, ka ní Gàllilayá tó pbiri ò ale nídhuní.» ⁶⁰ Ní, Péterù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Ínzà ma m̀ni wò nyi nyòzè nyunò dhu.» Wò ndi kàsumi ò tí, àzèmbè Péterù ròte rórò ní ndi, à'ù-akpà náadù òngò. ⁶¹ Ní, Ádrùngbálé Yèsù náagéré ndi, ndàndà Péterù. Ní rò ní ndi Péterù adù yà Ádrùngbálé Yèsù núnòná fíndà dhu níre. Káti: «Índo, inzà à'ù-akpà nàpè òngò rórò, nyi nyi'ina iwà nyi nyòdho ma ìbhu-ràdǒ ró.» ⁶² Ní Péterù adù àhu iri, ndadù òdzi ádrùngbá izu nyú nà.

Yèsù ní ka kí dhu núnò, kadù àmbè òvinà dǒ dhu
(Mát 26.57-68; Mrk 14.65; Yùw 18.12-24)

⁶³ Yà Yèsù rí'í foyá ale náambèná kùgbò dǒ, 'adù àmbè kòvì dǒ. ⁶⁴ Abádhí owúnà kà-nyí àtsi rò, 'adù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Áti pé nyi nùtì ale fákà?» ⁶⁵ Ndirò abádhí náadù àbhò ngùkpá nzére dhu nyú núnò kà ní.

Yèsù nà ka kówu ùvò Pbàyàhúdì bvù ádròdrǒ anya nítdí arí ale-ònzí dhu
(Mát 26.59-66; Mrk 14.55-64; Yùw 18.19-24)

⁶⁶ Ínga nítdègu ùbho, ní Pbàyàhúdì tó pbàkùrù mà, pbàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Úyatá tó màlímó mánà, núundu ì, 'adù Yèsù nábhu kowu nà firábvù ádròdrǒ anya nítdí

arí ale-ònzí. ⁶⁷ Ní, abádhí níwú dhu Yésù-tsù 'àti: «Nyi nyapé ì'í Krístò tí, ní ẹ̀no pé ka fàkà.» Ní Yésù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ma mapé kùnò fùkà, ní nyí nyí nzi kà'ù. ⁶⁸ Ndirò, ma mapé dhu ivù tsùkù, ní nyí nyí nzi dhu àdu idù. ⁶⁹ Pbéù ròpè ndi kombi, Indrù t'ídhùnà ràrà àdi Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó obi tó fangà dòná rò.» ⁷⁰ Ní, kórò ale adù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Olu nyi tí ndi Kàgàwà t'ídhùnà?» Ní kàdù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyi ní ndi nyí nyàti, ima ràrì ndi.» ⁷¹ Ní abádhí adù àtìnà: «Àlè tí'í inè ngàmbi-atdyú nà tdítò? Àlè kírì wà kùnò dhu àlè-bì nyú nì.»

23

Yésù rí mäsambà ònzí Pilatò-ònzí dhu

¹ Abádhí níwà ì kórò atdíkpá, 'òwù Yésù nà, 'òwù ùvò nà Pilatò-ònzí. ² Ní abádhí apè 'òbhè ka, 'àmbe àtìnà dō: «Má mòtù yàrì ale àlè tó pbirì ò ale-dò idzì rí, ndíní dhu níwà tí rò. Kà ràrà indrù-tsù nàtò rò ìnzì Kàyisara bhà pàràtá nufó tí. Ndirò kà ràrà ndàti rò ndítírò Krístò, ádrùngbá kamà tí.» ³ Ní Pilatò ivù dhu Yésù-tsù ndàti: «Inyi, nyi tí Pbyàhúdí tó ádrùngbá kamà?» Ní Yésù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Inyi ní ndi ka nyi nyànò.» ⁴ Ní Pilatò adù àtìnà pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, ihé-yà mà nà nì: «Inzá ma màla atdí afátá mà yàrì ale dō ka kàdù anya òtí okúna dō rò.» ⁵ Pbéù abádhí nàadù dhu nùtu atdí, 'adù àtìnà: «Kà rùdhèna dhu náarì indrù-dò nídzí. Kòpè ka Gàlilayà tó pbirì ò rò, ndàdà nà kórò Yùdeyà tó pbirì ònà, ndirà àhà nà irò.»

Yésù rí'í ádrùngbá kamà Hèròdè-ònzí dhu

⁶ Pilatò nítdègu wò dhu irì, nàadù dhu ivu wò ndi ale ràtí Gàlilayà tó pbirì ò ale. ⁷ Ní, ádrùngbá kamà Hèròdè bhà pbirì ò ale tí kà rí'í dhu ndi ndirò rò, Pilatò adù kàbhu kowù nà Hèròdè-fo ò. Wò ndi kàsùmi ò, Hèròdè nàadù ndòtù Yèrusàlemà tó kigò ò ndi ndirà átò rò. ⁸ Ní Yésù ndi ndàla rò, Hèròdè-idhè níka ndi atdí. Obhó ka ní'í angyangyi tí ubhinà ndòzè rò ndàla Yésù-ngbò, yà kà dō ka kùnòna dhu níri ndi ndarí dhu-okú dō rò. Ndirò, kàzè ndàla kà rónzina atdí wiwì mà. ⁹ Ní Hèròdè nàangù dhu ádzita nyú Yésù-tsù, pbéù kàdù nza atdí dhu mà nádu kà tò. ¹⁰ Pbkùhání tó ádròdrò ale mà, Yyatá tò màlímó mà nà ní'í ànyirò. Ní abádhí adù Yésù òbhè obi nyú nà. ¹¹ Nírò ní ndi Hèròdè mà, yà ngbòna òdo rí pbànowí mà nà, náambèna kùnò dō itsi dō. Ní ka ndi ndàgbò, ndàdè àyàya mberè náfo kà-rò dhu-dzidò, kàdù Yésù àdu kowù nà tdítò Pilatò-fo ò. ¹² Ndi nìnganì tí, Hèròdè mà Pilatò nà, nàadù 'òzè òzè tí, àzèmbè omvù tí ì árubhi ì'í rò angynà rò rórò.

Yésù-ànyà nótí ka kí ndíní ka koho tí dhu

¹³ Pilatò nàandu pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, Pbyàhúdí tó ádròdrò ale mà, ngùkpá ale mà nà. ¹⁴ Ní kàdù àtìnà abádhí nì: «Nyi nyiwù yàrì ale nà fudu ò, nyàdè àtìnà kà rarì indrù-dò nídzí ndíní dhu níwà tí. Nírò, kàni mà mòngù dhu kà-tsù nyìkpòkù ò rò. Ní ma màla nza atdí afátá mà kà-dō ka kí anya nótí okúna dō rò. Ndirò, atdí dhu mà rí'í ìmbà yà nyí nyòbhè ka dòná. ¹⁵ Hèròdè nyú mà nála nza atdí afátá mà kà dō, kàdù kàdu tdítò àlè-fo ò nídhunì. Ní, yà kónzì dhu ò, atdí dhu mà rí'í mbà, yà kàbhu ràdù kohò. ¹⁶ Ní, mà mí kíkòlò iwà mà màbhu ka kavi rórò.» ¹⁷ [Yà Pàsika tò m̀hèndù-idhò náarírá dhu bhèyi, ka kongónà atdí ale níkòlò imbi ò rò abádhí tò.] ¹⁸ Ní, abádhí kórò náapè 'ùkù atdíkpá, 'àmbe àtìnà dō: «Ábhè wò ale kohò, nyadù Bàrabà níkòlò fàkà.» ¹⁹ Ndi Bàrabà ka kasò imbi ò, kigò ò ndi nónzì wògò-okú dō rò, ndirò indrù kohò dhu-okú dō rò.

²⁰ Pilatò abhè t̀na tdítò ihé-yà tò, Yésù ndi ndòzè ndìkòlò nídhunì. ²¹ Pbéù, abádhí adù idù: «'Étò ka m̀sàlabhà dō! 'Étò ka m̀sàlabhà dō!» ²² Ibhà rí kisè nì, kàti abádhí nì: «Ádhu nyú ndi káfà? Inzá ma màla atdí afátá mà, yà kàkà kohò okúna dō rò. Ní mà mí kàbhè kavi, madù ìkòlònà ràrà.» ²³ Pbéù, abádhí nàadù dhu ètu, 'àmbe ùkù dō àrì nyú tí, ndíní ka kutò tí ka m̀sàlabhà dō. Ní abádhí tó ikù-òbi osè òna nà rò, ²⁴ Pilatò adù abádhí-afí òzè dhu nónzì. ²⁵ Ní kíkòlò yà imbi ò ka kòsò kigò ò ndi nónzì wògò-okú dō rò, ndirò abvo nòhò dhu-okú dō rò ale. Ndi ale ní'í yà abádhí rùbhi ònzìnà rò kíkòlò ale. Nírò ní ndi kàdù Yésù nàbhu abádhí-fó, ndíní abádhí onzi tí afíya nòzè dhu bhèyi.

Yésù nùtò ka kí m̀sàlabhà dō dhu

²⁶ Yésù nà ì ówu ònà kàsùmi ò, abádhí náalù Simoni tí kátina atdí ale inga bvù rò rírá rórò. Ndi ale ní'í Kùreni tò kigò ò ale. Ní abádhí nàadù m̀sàlabhà nàgba kà-dō, ndíní kànó tí, ndàmbe àrà dō nà Yésù-owù ò. ²⁷ Ábhò ihé-yà mà, vèbhàle mà nà náambèna òwu dō Yésù owù ò. I vèbhàle náambèna odrùya-dò nùpbi dō izu-okú dō rò, 'adù àmbe Yésù òdzì dō. ²⁸ Ní Yésù agéré ndi ndàndà abádhí, ndàdù àtìnà: «Yèrusàlemà ò vèbhínzò, ìnzì nyòdzi ma! Pbéù, nyòdzi nyi nyí-tírò, ndirò nyòdzi fùkà nzonzo. ²⁹ Obhó tí, idho

rí'í inè yà òyá ka kowuya àtìna rò: «Hirò nònzi ní ingò-ayí, ndirò hirò nònzi ní inzà ì nugu vèbhále, yà inzà inzo apèna ibàya-tsù nándù vèbhále.»³⁰ Ndi nínganí, indrú owuya àtìna rò p̀bìrì-akpá ní: «Nyàgbù nyí d̀òkà!» Ndirò abádí owuya àtìna rò p̀bìrì ní: «Nyàtsi nyí d̀òkà!»³¹ Obhò tí, yà dhu bhèyi ka kí dhu ònzi kázù itsu rò rò, òtdyòtdyù itsu rò ka kónzina dhu nóoloya ìngbà dhu bhèyi?»

³² Wò ndi kàsùmí ò tí, ka kambénà òwu d̀ò átò nzèrè dhu ònzi arí óyò ale nà, ndíni ka kòkye tí atdìkpá Yèsù mànà. ³³ Ní, «Ale-dò-kpa» tí kátina ngari ò ì òwù ùvò rò, abádí nùutò Yèsù m̀sàlabhà d̀ò ànyirò, kòkò nzèrè dhu ònzi arí óyò ale mànà. Atdí ale ka kutò Yèsù bhà fangà d̀onà rò, kadù ngàtsi nùtò kàbhà ígù d̀onà rò. ³⁴ [Ní, Yèsù ambénà àtìna d̀ò: «Ábà, ùbà dhu abádí tò, inzà abádí ùni ì ónzina dhu nídhuní.»] Abádí náadù Yèsù rò m̀dzarù nándò foyá, ngalá ò ì òvì ròrò. ³⁵ Indrú náadù iko ànyirò, 'ámbe ndónzi rí dhu nándà d̀ò. P̀bétù, p̀bàyàhúdì tò ádròdrò ale náadù òko 'ámbe Yèsù nùgbò d̀ò, 'ámbe àtìna d̀ò: «Kìgù ngùkpá ale, ní kìgù pé ndi nditirò, kápè ì'í Kristò, Kàgàwà ópì fíndà ale tí!»³⁶ P̀bànowí náambénà kùgbò d̀ò átò, 'adù òwu ógyògyè òvayí náva rò kà-tsù. ³⁷ Abádí adúnà òwu àtìna rò: «Nyí nyapè ì'í P̀bàyàhúdì tò ádrùngbà kamà tí, ní ígù pé nyí nyí-tírò.»³⁸ Kà-d̀onà ka kadù dhu àndi yà dhu bhèyi: «Yàri ale ní P̀bàyàhúdì tò ádrùngbà kamà.»

³⁹ Yà Yèsù tí ka kutò m̀sàlabhà d̀ò ale nzinzi ò atdí ale nùuno dhu kà ní ndàti: «Nyí tí obhò Kristò? Ígù pé nyí nyí-tírò, nyadù má nígu!»⁴⁰ P̀bétù ngàtsi kà t'òdhìna náadù òrù kà d̀ò ndàti: «Nyí tí obhò Kàgàwà-òdò mà nònzi, àzèmbè nyí nyongò ì'í ndi àp̀bè-tidò kèlè nàbà nyí nyí?»⁴¹ Àlè kí àp̀bè nàbà obhónánnga d̀ò, àlè tò afátá-okú d̀ò rò àlè kí kàbà nídhuní. P̀bétù yàri ale náfá nzá atdí dhu mà.»⁴² Tdítò, kadù àtìna: «Yèsù, ìrè nyírè ma p̀bùkù idzi ò nyí nyótù rò.»⁴³ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò ndàti: «Ma mí obhò dhu nùno indù: àlè kòtsù nyí mànà indo tí p̀aràdisò ò.»

Yèsù r̀òvè dhu

⁴⁴ Mbèmbè azà adyifò-sisi adyibhengá nga tò ò, ínò-yà níubvù ndi kórò ndi p̀bìrì ò, r̀àrà àhu àr̀gyètí adyifò-sisi adyidò nga tò ò. ⁴⁵ Adyifò náavè, Kàgàwà bhà idza ò ka kúsò ádrùngbà mberù p̀ziyá tí kátina-ònga ràdù ndífa átsi rò. ⁴⁶ Ní Yèsù akù órù t̀una nyú ná ndàti: «Ábà, ma m̀bhù afidù fanú.» Wò dhu ndi ndòri dhu-dzidò ní ndi, kà-afí náadù itdè d̀òtsí. ⁴⁷ Wò ndi nònzi dhu ndi ndàla rò, P̀bàómá tò p̀bìrì ò atdí miyá p̀bànowí d̀ò ádrùngbàle níilè Kàgàwà ndàti: «Obhò nyú, yàri ale ní'í obhónángatále!»⁴⁸ Kórò alé-yà, yà ibi rò iwùna dhu àndà, náala wò ndi nònzi dhu. Ní abádí náadù ì ànyirò rò òyá-tsirò ùlè izu nyú nà ròrò. ⁴⁹ Yà Yèsù nùni kórò ale, Gálilayá tò p̀bìrì ò rò ka nùndà vèbhále mànà, níikò itseta, 'ámbe ùda rúda dhu nándà d̀ò.

Yèsù nótù ka kí dhu

⁵⁰ P̀bàyàhúdì-bvù ádròdrò anya nítdì arí ale nzinzi ò, Yòzefù tí kátina atdí ale ní'í inè. Ndi ale ní'í idzi ale, ndirò ka ní'í obhónángatále. ⁵¹ Kàtsù nzá yà Yèsù d̀ò rí 'iri ale tò òtè ò matí, ndirò abádí r̀onzina dhu ò matí. Wò ndi Yòzefù ní'í Àrimatayò tí kátina P̀bàyàhúdì-bvù atdí kigò ò ale. Ndirò kòngónà Kàgàwà rí idzi ònyu indrú d̀ò ònà idho nòdò. ⁵² Ní kàrà Pilatò bhà, ndàrà Yèsù-abvò nònzi kà-fò. ⁵³ Kadù Yèsù-abvò nífo m̀sàlabhà d̀ò rò, ndadù ngbòna nákpòrò mberù ò. Kadù àrà ndi abvo nótù bhalabhala ò ka kòbhi ibhu ò. Ndi ibhu ní'í inzà ka kápè atdí ale mà nótù ònà angyl. ⁵⁴ Wò dhu anzi ndi yà indrú rí 'òbhòlo ndíni sàbatù adù tí ndòpè ònà idho ò. ⁵⁵ Yà Gálilayá tò p̀bìrì ò rò Yèsù nùndà vèbhále, náadù òwu atdìkpá Yòzefù mànà. Abádí náala Yèsù-abvò nótù ka kí ònà ibhu, 'adù Yèsù ka kùli ibhu ò tí dhu nála. ⁵⁶ Wò dhu-dzidò, abádí náadù 'adu fírabvù, 'òwù andròko mà, ndrùu r̀ongu akye mànà nòbhòlò. Sàbatù-idhò ò, abádí náadù 'àso yà Ùyátá nònzi dhu bhèyi.

24

Yèsù rí ndìngbè dhu

(Mát 28.1-10; Mrk 16.1-8; Yùw 20.1-13)

¹ Sàbatù-idhò dzidò rùbho nga ò, vèbhále náawù kùtsingá nyú kàbhùli ò. Abádí awù ànyí yà angyangyí ì òbhòlò mbèyi r̀ongu akye mànà foyá. ² Ní, abádí adù odu notù iwà ka kògèrè ibhu-lí rò rò. ³ Ní abádí atsu ndi ibhu ò, p̀bétù abádí adù nzá Ádrùngbàle Yèsù-abvò nótù. ⁴ Ní atdidò idho nùko abádí ndi dhu d̀ò ròrò ní ndi, óyò ale nùutò ì abádí tí, atdidò r̀umbili m̀dzarù nà r̀oyá. ⁵ Ní atdidò òdò nísí òyá dhu-okú d̀ò rò, abádí adù òyá nùtdò obvò. P̀bétù, kòrí ale adù dhu ivu abádí-tsù 'àti: «Ádhu nyí nyí inè rí'í nyìkpóna nà ale nóme ùvave ale nzinzi ò ní?» ⁶ Kà rí'í mbá irò, k̀ngbè wà ndi òve-bvù rò. Nyirè pé yà ò fùkù kùno àdì ndi ndàdì Gálilayá tò p̀bìrì ò ròrò dhu.

7 Kàti: <Dhu aká kipro Ìndrù t'ídhùna kabhu nzérenगतále-fó, kadè ùtonà mùsàlabhà dō, ndirò ìbhu idho dzidō, kà ràdù ndìngbè.> 8 Nírò ní ndi abádhí náadè yà Yèsù unò ote nírè. 9 Ní abádhí adù ì ibhu-tì'ò rò, 'òwù yà ì àla kórò dhu núnò atdí kumi dóná atdí nà ábhàlì tó, kórò ngùkpà ale mànà. 10 I vèbhále ní'ì Mágàdalà tò kigò ò Màriyà mà, Zàní mà, Yàkòbhò-tsánà, Màriyà mànà. Ndirò, yà abádhí í'ina mànà ngùkpà vèbhále, náadè dhu àwe ndi dhu bhèyi tí Yèsù bhà uvitatále tò. 11 Pbètù, kòkò vèbhále unò fìyò dhu nàti uvitatále adù zèze tí. Ní abádhí adù nzá ndi dhu ná'ù. 12 Pbètù Péterù náadè ndìvà, ndòkè kàbhùlì ò. Ní, ndi ndàgù ndi ndàndà ibhu-ònga rò, kàla mberù-mbélémbèlè kèlè ànyì. Wò dhu-dzidò, kàdè ndàdu ndàrà pbìndà atdidò idho nùko ndi wò ndi nònzi dhu dō rórò.

Yèsù rí ndàvì óyò ábhàlì tò Èmawù ràrà otu ò dhu (Mrk 16.12-13)

13 Ndi nìnganì tí, Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ò óyò ale náakò 'àmbe òwu dō Èmawù tí kátina pbanga ò. Ndi pbanga ní'ì atdí kumi dóná atdí nà kilómètèrè tí Yèrùsàlemà tò kigò rò rò. 14 Abádhí ambénà òte dō yà ì nònzi kórò dhu-tsí dō. 15 Ní wò abádhí ròte, 'adù àmbe 'àgò dō ònà kàsùmì ò, Yèsù nyú ndítírò náandri abádhí tí ò, 'adù àmbe òwu dō atdíkpà abádhí mànà. 16 Pbètù, dhu adù abádhí-nyínga nítì ìnzì rùnì Yèsù. 17 Ní Yèsù ivù dhu abádhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyí nyí nyágo dóná, àzèmbè nyí nyongó òwu?» Ní kòrì ábhàlì náadè ìko, izu ràdù 'ùka atdidò. 18 Atdí abádhí nzínzi ò ale, Kiliyopà tí kátina, náadè dhu ivu kà-tsù ndàti: «Nyí tí ndi atdíró Yèrùsàlemà tò kigò ò bhà nzínzi ò ìnzá nyí nyùnì kàrì idho nzínzi ò ndi nònzi dhu?» 19 Kàdè àtina abádhí ní: «Ádhu ndi?» Ní abádhí adù dhu àdu kà tò 'àti: «Yà Yèsù, Nàzàretì tò kigò ò ale rò ndi nònzi dhu. Ndi ale ní'ì ádrùngbà òbi nà nabì. Kàrà ndi pbìndà òbi návi rò kàsùna ò, ndirò òtèna ò matì, Kàgàwà-ònzì ndirò kórò ale-ònzì matì. 20 Ní fàkà pbàkùhání tò ádròdrò ale mà, fàkà ádròdrò ale mànà nípfo ka, 'àbhu kotdì anya dóná ndínì ka koho tí, 'adù kàbhù kutò mùsàlabhà dō. 21 Mǎ nyú, mǎ mùbhi dhu irè rò ka ràrì ndi Pbàisràyéilí núwǎ rí ìno-kàsù ò rò. Pbètù ròsè kórò dhu dóná, ìndo kórò kòrì dhu ònzì ì rò idho náhu wà ìbhu. 22 Ní obhó tí, nzínzika ò ngúfe vèbhále nábhù idho ràko mà atdidò. Abádhí òwùna bhòtsungá kàbhùlì ò. 23 Ní ìnzá ì òtù Yèsù-àbvò rò, abádhí adù ingo, 'adù àtina màlàyíkà ràvi ì fìyò. Ní, ì màlàyíkà ràti ìnè Yèsù ràrì'ì nyìkpóna nà. 24 Yà mǎ mì'ì mànà atdíkpà ale nzínzi ò, ngúfe ale nádu òwu àtò kàbhùlì ò, 'adù ndi dhu notù ádhàdhà yà vèbhále náwenà dhu bhèyi tí. Pbètù abádhí adù nzá ndi Yèsù-ngbò nyú nála.»

25 Ní Yèsù adù àtina abádhí ní: «Nyí ní ìmbá irèta nà ale! Ndirò nyí ní ìnzì arí pbànábì núnò kórò dhu ná'ù tsàkàtsàkà ale! 26 Dhu aká tí obhó Krìstò ràbà àpbè ndi dhu bhèyi tǎndi ndi ndotsù pbìndà ádrùngbànga tò awáwù ò rò?» 27 Wò dhu-dzidò, kàdè dóná ka kandì Kàgàwà bhà Andítá ò kórò dhu-tì nópè ndàwe abádhí tò, ròpè ndi Músà bhà Andítá ò rò, ràrà àhu kórò pbànábì náandì dhu ò.

28 Abádhí nítidègu yà ì úbhi òwu rò ònà pbanga nìndù, ní Yèsù adù dhu ònzì itse ràrà ale bhèyi. 29 Pbètù abádhí adù Yèsù àgo 'àti: «Adi atdíkpà mǎ mànà. Obhó tí, adyifò àrà wà, ndirò inga ràti kòmbì tí.» Ní Yèsù adù òtsù, 'òkò atdíkpà abádhí mànà. 30 Ní ònyà-tsùnà ì òkò atdíkpà abádhí mànà rórò, Yèsù nídyi mǎgati ndalù foná, ndadù òtsò nábhu Kàgàwà tò. Wò dhu-dzidò, kàdè mǎgati-ònga nùko ndèndò abádhí-fó. 31 Nírò ní ndi abádhí-nyínga náara ndùtù, 'adù Yèsù núnì. Pbètù Yèsù náadè àwì dòtsí abádhí-nyìkpò ò rò. 32 Ní abádhí adù 'òpè 'òtè nzínziya ò, 'àmbe àtina dō: «Àlè-afí nígbènà tí obhó àlè ò, yà otu ò kà rùbhi Kàgàwà bhà Andítá-tì náwe rò àlè tò rò?»

33 Abádhí adù 'ìvǎ ànyìrò rò tí, 'adu ì Yèrùsàlemà tò kigò ò. Ní ànyì abádhí atù kòkò atdí kumi dóná atdí nà uvitatále òdhíya mànà ì nàndu rò. 34 Ní ì uvitatále náadè àtina abádhí ní: «Obhó nyú, Ádrùngbàle Yèsù níngbè wà ndi. Kàvi wà ndi Simoni tò.» 35 Ní kòrì óyò ábhàlì náadè ròyá ndi nònzi otu ò dhu mà, ìngbà dhu bhèyi matì ì òwù Yèsù núnì mǎgati-ònga nùkò rí rò dhu mànà dhu náwe abádhí tò.

Yèsù rí ndàvì pbìndà atdí kumi dóná atdí nà ábhàlì tò dhu (Mát 28.16-20; Mrk 16.14-18; Yüw 20.19-23; Kas 1.1-8)

36 Yà Èmawù rò iwù ale ròte ngùkpà ábhàlì mànà ònà kàsùmì ò tí ní ndi, Yèsù nyú ndítírò náavi ndi abádhí nzínzi ò, ndadè àtina abádhí ní: «Kàgàwà aká ndàbhù nyí nyòkò màrùngá ò.» 37 Ní atdidò ádrùngbà òdo nísí òyà dhu-okù dō rò, abádhí adù dhu àti ale-mùlì ì àla dhu tí. 38 Pbètù Yèsù adù dhu nívu abádhí-tsù ndàti: «Ádhu fùkù irèta nìnzà? Ndirò ádhu wòrì irèta-tidò rí'ì afiku ò ní? 39 Nyàndà pé òtsùdu mà pǎfòdu mànà! fma nyú ní yà! Nyàpbàlǎ pé ngbòdu, ndirò nyàndà pé, ale-mùlì náarí'ì ìmbá izá nà róná, ndirò kà-kpa mà náarí'ì ìmbá yà rùdú nyí nyálàna dhu bhèyi.» 40 Wò dhu ùno ndi ndí rò, kàdè òtsùna mà, pǎfóna mànà nítè abádhí tò. 41 Pbètù wò ì fí'ì nà ádrùngbà dhèdhe

ò, abádhi rí nzi ndi ndénona dhu ná'u, ndirò atdíidò idho àdù abádhi náko dhu-okú dò rò, Yèsù adù dhu ivu abádhi-tsù ndàti: «Nyí tí'í inè ònyùnà ka kádù dhu nà fuké iró?»
⁴² Ní abádhi adù ikùrù ikuru ìbhè-ròrò-ngba nábhà kà tò. ⁴³ Kádù ndi ìbhè náko, ndàdù à'anà àzèmbè abádhi rálàna rórò. ⁴⁴ Wò dhu-dzidò, kádù àtina abádhi ní: «Kòní yà fùkù ma mongónà ùnònà òko ale kòko atdíkpá rórò dhu ní wò. Dhu aká yà kóró ka kandí dùdù Músà bhà Òyátá ò màtí, Kàgàwà bhà pbanábi tó Andítá ò màtí, ndirò Zàburì ò màtí dhu rònzi ì kóró.» ⁴⁵ Nírò ní ndi kádù abádhi tó irèta núnge, ndiní abádhi alá tí Kàgàwà bhà Andítá rúnona dhu dōya ò. ⁴⁶ Tdíidò kádù àtina abádhi ní: «Kàgàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu kati: Krístò àkà ndàbà àpbe, kàkà ndòvè, ìbhà rí kisè idho ò ndàdù ndìngbè. ⁴⁷ Ndirò kòvò rò, dhu àkà kùnò indrù rí 'ùgèrè, 'ùbhà fiyó nzéngè, Kàgàwà ràdù dhu ùbà fiyò dhu kóró pbiñ ò ale tò, ròpè ndi Yerusalemà rò. ⁴⁸ Nyí ní ndi dhu tó ngàmbi. ⁴⁹ Ndirò kòní ma mí yà Àbadu náakò findá làkà fùkù dhu nívi fùkù. Ní nyí nyàkà nyòkò yàri kigò ò tí, ràrà àhù òrù-akpà ò rò ríra ádrùngbànga tó òbi nába nyí nyí dhu ò.»

*Yèsù rí ndàdù òrù-akpà ò Kàgàwà ì dhu
 (Mrk 16.19; Kas 1.9-11)*

⁵⁰ Yèsù adù àrà pbinà ábhàlì nà Bètaniyà tí kátina pbanga-ti'ò. Ní, kángbe otsúna ndàso abádhi ní. ⁵¹ Ní yà abádhi násò ndi ndi òná kàsuni ò, àbadhi mà nùubhá ì pbinà ábhàlì màna, ndàdù òdzi, ndàrà òrù-akpà ò. ⁵² Ní Yèsù ì ifu dhu-lutinà, abádhi náadù 'adu ádrùngbà dhèdhe nyú nà Yerusalemà tó kigò ò. ⁵³ Abádhi nóngónà 'undu bilinganà Kàgàwà bhà idzá, 'àmbe Kàgàwà-òvò nìlè dō.

Yùwani andí Yěsù Krístò bhà Ídzi Màkürù Yàri bhükù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Ungbòta-Ɖwátá ò, Yùwani tí ka kátina ale rí'í ibi nyú. Pbé̀tù, yàri bhükù nandí tsí tí ka kírè ní Zèhèdayò mà p̀bìndà tsihbàle Salomè màná t'ídhùnà, yà Yěsù bhà uvitatále tí í'í. P̀bìndà bhükù ò, kà ròte dòná ndítirò, ndàti ndi «Yěsù ózè ábhàli» tí (21.20-25). Kúndi átò dhu ní'í Upfòta tò bhükù, 1 Yùwani, 2 Yùwani, ndirò 3 Yùwani tò bhàruwà.

Yùwani andí yàri bhükù mbèmbè àrù kumi dòná imbò nà ato mà nzinzi ò àrùgyètdí kumi ato nà Yěsù ka kùgà dhu-dzidò. Kándi Yěsù Krístò bhà yàri Ídzi Màkürù, ndíni ndi ndabhè tí p̀bakrístò-afí ròtsi obi ní. Kándi ndi Màkürù átò yà iri í'í fiyó p̀biri ò rò P̀bàyàhúdí tò. Abádhí nzinzi ò ábhò ale nyú náa'ú nzá dhu Yěsù rari Màsiyà. Yùw 20.31 ò, Yùwani ràtina, ndi randí dhu ndíni indrù náa'ú tí dhu Yěsù rari Màsiyà, Kàgàwà t'ídhùnà, 'adà í'í ipirònga nà kòvò rò.

P̀bìndà andítá ò, Yùwani ròte óyò dhu dõ: «P̀bàyàhúdí» (2.18-20, ndirò 5.10-16), yà Yěsù nuyenà atdidò ale, mà «a'uta» màná. P̀bàyàhúdí ní P̀bàfàrisáyò mà P̀bàyàhúdí tò ngùkpá kámá màná (11.57). A'uta tò atdi ófò rí'í 2.23-24 ò. Ábhò ale nyú náa'ú Yěsù yà kà ràrà ònzìnà rò wiwí àlà ì í dhu-okú dò rò tí. Pbé̀tù, kà tò inga nafò ndíni ka kí'í tí obhóná a'utatále tí dhu ní'í yà ndi ndúdhe dhu ifú ka kí atdidò dhu (8.31).

Bhükù-nyati ka kòhù tí dhu

- Yùwani rí Yěsù àti Kàgàwà itè rí kpangba Ɖte tí dhu (1.1-18).
- Bàtizò nubhóná Yùwani rí Yěsù, Màsiyà rirà dhu òvo dhu (1.19-34).
- Yěsù rí wemberè tò p̀bìndà ábhàli òvo dhu (1.35-51).
- Yěsù rí àrùbhè ize nitè, ritè ndi rari Kàgàwà t'ídhùnà nyú dhu (2.1-12.50).
- Yěsù rí kà riku dòná rò dhu ùdhè p̀bìndà ábhàli tò, ndàdà ndítsò abádhí dõ dhu (13.1-17.26).
- Yěsù òsò ka kí dhu mà kà ròvè mùsàlabhà dõ dhu màná dhu (18.1-20.9).
- Yěsù ingbè ndi òve-bvù rò, ndàdà nditè p̀bìndà ábhàli tò dhu (20.10-21.25).

Kàgàwà t'Ídhùnà Yěsù núugèrè ndi ndòngò indrù tí dhu (1Yù 1.1-3; 5.20)

¹ Ɖpè tí kórò dhu rí ndòpè rò, Ɖte tí ka kátina ale ní'í inè. Ndi Ɖte tí ka kátina ale mà ní'í atdìkpá Kàgàwà màná. Ndirò ndi Ɖte ní'í Kàgàwà. ² Ɖpè tí kórò dhu rí ndòpè rò, kí'í Kàgàwà-tí'ò. ³ Kàgàwà náanzi kórò dhu kòtù ò. Ndirò Kàgàwà náanzi nzá atdi dhu mà inzà ndi ndònzì kòtù ò ròrò. ⁴ Ndi Ɖte-nyatsi í'í dhu ní'í ipirònga, ndi ipirònga ràdù í'í awáwù indrù tò. ⁵ Ndi awáwù nátdyi nga inò ò rò, inò náadù nzá ndi awáwù náko. ⁶ Nírò ní ndi Kàgàwà nívi atdi ale náto ndi. Ndi ale-òvò ní'í Yùwani. ⁷ Kira ndíni ndi ndadè tí ngàmbi tí ndi awáwù tò, ndíni kórò ale náadù tí ndi awáwù ná'ú kà rùnona ndi awáwù dõ dhu-okú dò rò. ⁸ Ndi Yùwani nyú ndítirò ní'í nzi awáwù, p̀bé̀tù kira ndíni ndadè tí ngàmbi tí ndi awáwù tò.

⁹ Ndi Ɖte ní'í obhóná awáwù nyú, yà kórò ale-nyinga náwù ràdù yà adzi ò ndi ndirà àhù rò awáwù. ¹⁰ Kí'í inè yà adzi ò. Ndirò Kàgàwà náanzi yà adzi kòtù ò, p̀bé̀tù yà adzi ò ale náadù nzá kànì. ¹¹ Kira àhù fiyó p̀biri ò ale nyú nzinzi ò, p̀bé̀tù ì ale náadù nzá kàko. ¹² P̀bé̀tù kórò ale, yà ka nakò 'adù kà'ù tò, kàdù ádràngbànga tò obi nábhù rùgèrè ì'òngò Kàgàwà bhà inzo nyú tí. ¹³ Abádhí nòngò Kàgàwà bhà inzo tí, inzi ní ale-ngbò tò ófò ò, ndirò inzi ní indrù-afí nòzè ka dhu bhèyi ka kugu ì dhu-okú dò rò. P̀bé̀tù abádhí nòngò kà bhà inzo tí Kàgàwà ózè ka rí'í ndi dhu bhèyi dhu-okú dò rò. ¹⁴ Ɖte tí ka kátina ale núugèrè ndi, ndòngò indrù tí, ndàdà irà àdi àlè nzinzi ò, àlè tí ndi ndalè idzinga mà, obhònga màná ní ròrò. Àlè kala kàbhà ádràngbànga tò awáwù. Ndi awáwù ní, yà Àbanà Kàgàwà-fó ndi atdi tí arí'í kàbhà ingba náabà. ¹⁵ Kà dõ ndi ndi dhu àwè rò, bàtizò nubhóná Yùwani náavò dhu àrì nyú tí, ndàti: «Yàri ní ndi yà ma muno ale, matì: <Dzidu dõ rirà ale rari Ádràngbàle nyú, ròsè dùdunà. Kí'í inè angyangyi inzà ka kàpè mugu rórò nídhuni.»

¹⁶ P̀bìndà ádràngbà idzinga-okú dò rò, kàso àlè, àlè ràbà idzinga, idzinga dò. ¹⁷ Kàgàwà níbhò p̀bìndà Ɖyatá àlè tò, Músà-otù ò. P̀bé̀tù kàdù p̀bìndà idzinga mà, p̀bìndà obhònga màná níbhò àlè tò Yěsù Krístò-otù ò. ¹⁸ Atdi ale mà nàpè nzá Kàgàwà àlà akekpa matì. P̀bé̀tù ka nábhù àlè rani ní yà atdi tí arí'í kà t'ídhùnà. Ndi kà t'ídhùnà ní ndi Àbanà tí arádi, ndirò ka ní Kàgàwà.

*Bàtizò nubhónà Yùwani náawe ndítírò òdná dhu
(Mát 3.1-12; Mrk 1.1-8; Luk 3.1-18; Yùw 5.33-36)*

¹⁹ Atdíku Yèrùsàlemà rò, Pbhàhúdí tò ádròdrò ale náavi pbàkùhání mà, phàláwí màná ròwù dhu ivu Bàtizò nubhónà Yùwani-tsù ka ràrí àdhi. Ní, yàrí ní ndi Yùwani adù àdunà dhu. ²⁰ Inzá ndi ndàgò ndi ròrò, kàvò dhu kpangba ndàti: «Ima, ma ní nzi Krístò.» ²¹ Ní, abádhí adù dhu ivu tdítòdò kà-tsù 'àti: «Olu, nyi ní adhi? Nyi tí Èliyà?» Ní kàdù dhu àdu, ndàti: «Inzi ní ma Èliyà.» Abádhí níwú dhu tdítòdò: «Nyi tí Kàgàwà bhà nabi yà mà màròdona?» Yùwani náadù dhu àdu: «Inzi ní ma Kàgàwà bhà Nabi.» ²² Ní abádhí adù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Olu, nyi ní adhi, ndíni mà madù tí òwu nyi nyádùna fàkà dhu òvò yà mà nivinà ale tò? Ádhu nyi nyú nyi nyùnò nyi-tírò dùnú?» ²³ Ní, Yùwani adù yà Kàgàwà bhà nabi Ìsayà náandí dhu nádu abádhí tò, ndàti: «Ima ní yà rùngù ò rò rúkù, tùna ràmbe ndìrì dò ale:

«Nyütò Ádrùngbàle bhà otu*.» ²⁴ Kòkò ka kivinà ale ní Pbhàfàrisáyó. ²⁵ Ní abádhí níwú dhu tdítòdò Yùwani-tsù, 'àti: «Olu, inzi ní nyi Krístò mà, ndirò Èliyà mà, ndirò inzi ní nyi yà mà marí òdona Kàgàwà bhà nabi mà rò, ádhu nyi nyàrí bàtizò nubhò indrù tò ní?»

²⁶ Ní Yùwani adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Ima, ma marí bàtizò nubhò indrù tò idha ní. Pbhétù nzínzikù ò atdí ale rí'ì inè. Ndi ale ní inzá nyi nyéni ale. ²⁷ Kà rìrà dzidu dò, pbhétù ma màkà nzá mòkò ma, munga kà-pfò rò kàyitò-mbí mà.»

²⁸ Wò dhu náanzì ndi Bètaniyà tí kátina pbanga ò, yà Yùwani ongónà bàtizò nubho indrù tò òná rò, Yòrdàni tí kátina idha-akpà-adzèná rò.

Yèsù ní Kàgàwà bhà Tàmá-ngba dhu

²⁹ Tsútsá nínngani, Yùwani náala Yèsù tina ò rìrà ró, ndàdù àtina: «Kàni Kàgàwà bhà Tàmá-ngba, yà adzi ò ale tò nzérenge nú'ò rí. ³⁰ Ka ní ndi yà ma muno dhu okúna dò rò, mati: «Dzidu dò rìrà ale ràrí Ádrùngbàle nyú ròsè dùdunà, kí'ì inè angyangyi, inzá ka kàpè mugu ròrò nídhuní.» ³¹ Ima nyú mà ma muni nzá ka. Pbhétù, ma mirà bàtizò nubho indrù tò idha ní, ndíni Ìsráyeli ò bhà nabhè tí rùni ka.»

³² Ní kàdù dhu òvò tdítòdò, ndàti: «Ma mala Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí òrù-akpà ò rò rifo àmbò tò òfò ò, ndàdi kà-dò ró. ³³ Ndirò ima nyú mà, ma muni nzá ka. Pbhétù Kàgàwà, yà ima nivi mirà bàtizò nubho indrù tò idha ní, náati ima ní: «Nyi nyàlána Hìlã-Alafí rifo, ndàdù àdi òdná ale ní ndi Hìlã-Alafí ní rí bàtizò nubho indrù tò ale.» ³⁴ Nírò, ma màla wà ndi dhu, ndirò ma mí dhu òvò kpangba, àbadhi ràrí ndi Kàgàwà t'ídhunà.»

*Yèsù rí wemberè tò pbìndà àbhàlì núnzi dhu
(Mát 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)*

³⁵ Tsútsá nínngani tdítòdò, bàtizò nubhónà Yùwani mà ní'ì yà inzi ì í'íná òná ngari ò tí, pbìndà óyò àbhàlì màná. ³⁶ Ní, Yèsù ndi ndàla ùda rúda ró rò, kàti pbìndà àbhàlì ní: «Kòni Kàgàwà bhà Tàmá-ngba.» ³⁷ Ní kòkò óyò àbhàlì níri wò Yùwani ùnò dhu, 'adù 'ìva, 'òwù Yèsù-owù ò. ³⁸ Ní, àrà ndi ndàrà ròrò, Yèsù náagéré ndi ndàndà olunga, ndàdù kòkò àbhàlì nála owùna ò ríwu ró. Ní kàdù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyi nyónena?» Ní abádhí adù dhu ivu Yèsù-tsù, 'àti: «Rabí, nyi nyaràdi ingboró?» Rabi-tì ní Màlimò. ³⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyiwù, ndíni nyi nyala tí ka.» Ní abádhí adù òwu, 'adù kàràdi ró nga àla. Abádhí adù òko atdíkpà kà màná ndi nínngani. Ndi dhu ní'ì mbèmbè idrè adyifò-sisì adyídò nga tò ò dhu. ⁴⁰ Kòkò Yùwani rànona dhu nìrìnà, 'adù òwu Yèsù-owù ò ale nzínzi ò atdí ale-òvò ní'ì Àndèreyà. Ndi Àndèreyà ní'ì Simoni Péterù t'ádòná. ⁴¹ Ní Yèsù-tí rò ì ìvà ì rò, Àndèreyà náadù àrà angyi adòná Simoni rí'ì ì, ndàdù àtina kàni: «Mà màla Màsiyà.» Màsiyà-tì ní Krístò. ⁴² Kàdù wò ndi adòná, Simoni, núnndà 'òwù ná Yèsù rí'ì ì. Ní ànyì abádhí òwù ùvò rò, Yèsù wá nyìkpóna ndàndà Simoni, ndàdù àtina ní: «Inyi, nyi ní Simoni, Yùwani t'ídhunà. Ní ròpè ndi kòmbí, ka kóngò nyanzi Kefà tí.» Kà-tì ní Péterù.

Yèsù rí Filipò mà Nàtaneli màná núnzi owùna nungu tí dhu

⁴³ Tsútsá nínngani, Yèsù azè ndàrà Gàllilayà tò pbiri ò. Ní ànyì ndi ndàrà ròrò, kàtù Filipò, ndàdù àtina ní: «Filipò, irà owùdu ò.» ⁴⁴ Wò ndi Filipò ní'ì Àndèreyà mà Péterù màná mà tò pbanga, Bètèsáyida tí kátina ò ale. ⁴⁵ Ní Filipò arà, ndàrà àhu Nàtaneli-tí, nditsi àtina kàni: «Mà màla wà yà pbìndà Úyátà ò Músà avò dhu okúna dò rò, ndirò yà fiyò andítà ò Kàgàwà bhà pbànábi náavò dhu okúna dò rò ale*. Ndi ale ní Yèsù, Nàzàretì tò kigò ò ale, Yozefù t'ídhunà.» ⁴⁶ Ní, Nàtaneli adù dhu ivu Filipò-tsù, ndàti:

* 1:23 1.23 Ìsa 40.3 * 1:45 1.45 Tòr 18.18; Ìsa 9.5

«Ídzi dhu nyú t'ádù àhù àhù Nàzàreti rò dhéé?» Ní, Filipò adù àtinà kà nǎ: «Írà pé ndíni nyala tí ka.»

⁴⁷ Ní, Yèsù itdègu Nàtànèli alá tina ò rírá ró, ní kǎdù dhu òvò kókú dō rò, ndàti: «Kǎni Pbhàràyélí tó pbiiri ò ale nyú ní yà, ìmbá ùtrátá rí'í nyunatsi.» ⁴⁸ Ní Nàtànèli adù dhu ivu Yèsù-tsù, ndàti: «Nyi nyèni ma ìngbá dhu bhéyi?» Ní Yèsù adù dhu àdu kǎtò, ndàti: «Ínzá Filipò àpè nyanzi rórò, ma màlanà nyi mùtini-kpa-tsiná nyi nyidè ró.» ⁴⁹ Ní Nàtànèli adù àtinà Yèsù nǎ: «Màlimò, ìnyi ní Kágàwà t'ídhùnà, ndirò nyi ní Pbhàràyélí tó Àdrùngbá Kamà!» ⁵⁰ Yèsù adù dhu àdu kǎtò, ndàti: «Nyi nyà'ù tí dhu, yà ma màti, ma rǎlanà nyi mùtini-kpa-tsiná nyi nyidè ró dhu-okú dō rò? Pbhétù, nyi nyi wò dhu dóná ròle àdròdrò dhu nyú nǎlá!» ⁵¹ Yèsù adù àtinà tdítò: «Ma mí obhó dhu núnò fùkù. Nyi nyi òrù-akpá-tsù nǎlá ndi nangbe, Kágàwà bhà màlàyiká radù òwu ùpò rò òrù, 'adù ifo obvò Ìndrù t'ídhùnà dō ró*.»

2

Yèsù rí wemberè tó pbindà wiwì nónzi dhu

¹ Ìbhù ráhù idhò ò, ka kanzi àdhìngbá ka kùndà ní m̀hèndù Kanà tí kátina pbanga ò, Gàlilayà tó pbiiri ò. Yèsù tsánà, Màriyà, ní'í ìnè ndi m̀hèndù ò. ² Ndirò ka kadù Yèsù mà, pbindà ábhàlì màná núnzi átò riwù ndi m̀hèndù ò. ³ Ní, yà òmvàna ka kí òvayì níku rò, Yèsù tsánà náati Yèsù nǎ: «Kàri ale ròm̀vànà òvayì rí'í mbá.» ⁴ Ní Yèsù adù dhu àdu kǎtò, ndàti: «Iyá, ádhu ndi nyi nyòzè m̀nzi? Ínzá p̀bàkà kàsùmi nǎpè àkà.» ⁵ Ní kà-tsánà adù àtinà kasatále nǎ: «Ònzi nyònzì kà rǎvina nyònzì kóró dhu.» ⁶ Ànyirò, yà odu ní ka kòbhòlò andu-abábá ní'í ìnè aza. Í andu ní'í yà Pbhàràyélí náari 'ù'ò 'íhà Kágàwà-nyìkpò ò ní idha nùdhò ka karí òyà andu. Ndirò, í andu ní'í mbèmbè atdí miyà lítrè mà radù òtsù atdí ò ní dhu bvùtí andu. ⁷ Ní Yèsù ati kókò kasatále nǎ: «Nyùtdyò idha, nyirá kòrì andu ní kórò.» Ní abádhí adù í andu níra idha ní rùlè liyá.

⁸ Tdítò, Yèsù adù àtinà abádhí nǎ: «Nyùtdyò pé ka ake, nyòwù nà m̀hèndù tó àdrùngbàle rinè.» Ní abádhí adù òwu kà nà ndi àdrùngbàle rinè. ⁹ Wò m̀hèndù tó àdrùngbàle núnè yà òvayì tí Yèsù ùgèrè róngò idha, ìnzì ndàdù ádhà ró màti ka kiwù ndi òvayì nà dhu núnì. Pbhétù yà ndi idha nùtdyónà kasatále kèlè ní í iwà ka núnì. Ní wò m̀hèndù tó àdrùngbàle náanzi akpatsi, ndàdù dhu ivu tsánà, ndàti: ¹⁰ «Ígyò! Kórò ale náari atdí òvò òvayì nábhù kòpè òmvá róná rò angyi, kadù yà ìnzá òvò mbèyi-tsi níbhò olù, iwà Ìndrù òmvá í 'òrì rórò. Ní, nyi nyàdù tí atdí òvò òvayì nyú nó dō rírá àhù kòmbinga ò màti?» ¹¹ Wòrì ní ndi Yèsù anzi pbindà wemberè tó wiwì. Kánzi ka Kanà tí kátina Gàlilayà tó pbiiri ò atdí pbanga ò. Ndi dhu adù kàbhà àdrùngbànga tó awàwà nitè, kàbhà ábhàlì radù kà'ù.

¹² Wò dhu-dzidò, Yèsù mà náadù òwu Kàpèrnawumù tí kátina pbanga ò atdíkpá, íyànà mà, adóna mà, ndirò pbindà ábhàlì màná. Abádhí náadù òko ànyì ngúfe idhò kèlè tí.

*Yèsù rí Kágàwà bhà idzá rò rí dhu údzi ale nódi dhu
(Mát 21.12-13; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)*

¹³ Atdíku, Pbhàràyélí tó Pásika tó m̀hèndù-idhò ní'í iwà ndi ndindù ndi ró. Ní Yèsù iwà ndi, ndàrà Yèrùsalemà tó kigò ò. ¹⁴ Ní ànyì, kǎtsù Kágàwà bhà idza, ndàdù ikyi-akpá mà, tàrà mà, àmbò màná nábhù rí kudzi ale mà nótu obvò òkò ró. Ndirò ànyì-dza kǎtu ngùkpá ale ní'í fùrangà ò nga nábhù rí kùwu ale. ¹⁵ Ní, Yèsù akyè imbi asé bhéyi, ndàdù kòrì ale nódi ní kórò, ndipfo Kágàwà bhà idza rò, fiyò tàrà mà, ndirò fiyò ikyi-akpá màná. Kǎdù yà fùrangà-ònga nábhù rò rúbhi kùwu ale tó fùrangà-ònga núnò obvò, ndàdù abádhí tó mizá nǎtí rǎwà í adziya dō. ¹⁶ Ndirò, kǎdù àtinà àmbò nábhù rò rúbhi kudzi ale nǎ: «Nyipfo kókò dhu irò rò. Ínzì nyi nyàdù Àbadu bhà idza nùgèrè róngò dhu t'údzítá-idzá tí.» ¹⁷ Nírò ní ndi Yèsù bhà ábhàlì náadù yà Kágàwà bhà Andítá ò ka kandí dhu nírè. Ndi andítá rǎtina: «P̀bàkù idza ma mózè ní àzè náari m̀bì àdzo bhéyi*.» ¹⁸ Ní Pbhàràyélí tó àdròdrò ale náadù dhu ivu Yèsù-tsù, 'ati: «Íngbàgà wiwì nyi nyávina fǎkà wò nyi nyònzì dhu-okú dō rò?» ¹⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó, ndàti: «Nyùgolo pé wòrì Kágàwà bhà idza, ní ma mí kòsì ridè ìbhù idhò ò.» ²⁰ Ní, kòrì Pbhàràyélí tó àdròdrò ale náadù àtinà Yèsù nǎ: «Hòkò! Wòrì idza ka kasi rǎrà àhù ifo kumì dóná azà nà ato nyú tí, ní nyi tí adù kòsì òsì ìbhù idhò ò?» ²¹ Pbhétù, Yèsù iphé ndámbe àtinà dō idza tí dhu ní'í ngbóna nyú ndi ndítirò. ²² Ní, yà ndi ndòvè, kotdè ndi dhu-dzidò, Yèsù nùitdègu ndingbè ìbhù ò rò, nírò ní ndi kàbhà ábhàlì náadù yà kúnò dhu nírè. Ní abádhí adù yà Kágàwà bhà Andítá mà, Yèsù ùno fiyò òte màná dhu ná'ù.

Yèsù arí ale-afi ò dhu núnì kórò dhu

²³ Pbhàyahúdí tó Pásika tó mähendù níitdègu Yèsù òtù Yèrùsalemá tó kigò ò, ní ábhò ale nyú náa'ú ka yà kà ràrà ònzìnà rò wìwì-okú dò rò. ²⁴ Pbhétù, Yèsù nyú ndítírò náa'ú nzá iwà abádhí ná'ú ndi dhu, kèni abádhí kóró nídhuní. ²⁵ Ndirò, kàránà mbá ì'ì rò ngàmbi-atdyú nà indrù bhà dhu-okú dò rò, iwà ndi ndèni ndi ale-afì ò dhu kóró angyangyi nídhuní.

3

Nìkòdemù mà ròte Yèsù nà dhu

(Màt 18.3; Yùw 1.12-13; 2Kò 5.17; Zèk 36.26)

¹ Nìkòdemù tí kátina atdí ale ní'ì Pbhàfàrisáyó nzinzi ò. Ndi ale ní'ì Pbhàyahúdí tó atdí ádrùngbàle. ² Ní atdiku, kiva ndi ndirà àhu kùbhingánà Yèsù-tí'ò, ndàdù àtìnà kàni: «Màlimò, mà múnì wà dhu nyi ràrà Kàgàwà ìvi rìrà dhu ùdhe fàkà ale. Obhó tí, atdí ale mà rì nzi àdù kòkò nyi nyarònzina wìwì-tidò nònzì ìmbà Kàgàwà ì'ì atdíkpá ndi nà rò.» ³ Ní Yèsù adù àtìnà kàni: «Ma mí obhó dhu núno indù. Atdí ale mà rì nzi àdù òtsù òrù-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò inzà ka kùgù ndi òwútàna tó uguta nì rórò*.» ⁴ Ní, Nìkòdemù adù dhu ivu Yèsù-tsu, ndàti: «Iwà óngò mùlà tí ale nùgù ka kádù ìngbà dhu bhèyi tditdò? Ndi ale tí àdù ndàdu tditdò ìyànà-fitsù ò, kadù ndùgù oyo rì kìsè uguta nì?» ⁵ Ní Yèsù adù dhu àdu Nìkòdemù tò, ndàti: «Ma mí obhó dhu núno indù: ìnzì ndi ale náapè ndàbhù kùgù ndi idha mà Ìlìl-Àlafí mànà-otù ò, ní ndi ale rì nzi àdù òtsù òrù-akpá ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò*.» ⁶ Ìndrù òdhi arí ngbòna ònà rò ní indrù. Ndirò indrù òdhi arí afína ònà rò ní Kàgàwà bhà Ìlìl-Àlafí. ⁷ Ní, dhu àkà nzá idho náko nyi yà mà màtina dhu ràkà kùgù nyi òwútàna tó uguta nì dhu-okú dò rò. ⁸ Awe náaròpili, ndàmbe àrà dò afína òzè ì, nyadù àmbe tùna nìrì dò. Pbhétù, nyi nyi nzi àdù àdha rò màtí ka rìrà dhu, ndirò àdha màtí kà ràrà dhu núni. Ní ndi dhu rì'ì ndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà bhà Ìlìl-Àlafí-otù ò ndi nùgù ale tò.» ⁹ Ní, Nìkòdemù adù dhu ivu Yèsù-tsu, ndàti: «Wòrì dhu ràdù ndònzì ìngbà dhu bhèyi?» ¹⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Iyi ní atdidò ndi nùni Pbhàisràyéìlì tó pbi'ì ò màlimò nyú, ní nyi nyúni tí inzà wò dhu? ¹¹ Ma mí obhó dhu núno indù. Mà marúnona dhu ní ùni mà múnì dhu. Ndirò mà maróko fìndá ngàmbi tí dhu ní nyìkpòka nì mà mála dhu, pbhétù nyi nyàrì nzi àdù mà múnona dhu ná'ù. ¹² Yà ìnzì nyi nyàrì fùkù mà múnona yà adzi dò arí 'ònzì dhu ná'ù rò, ní nyi nyadù fùkù mà múnona òrù-akpá ò arí 'ònzì dhu ná'ù ìngbà dhu bhèyi? ¹³ Atdí ale mà nùpò nzá ànyì. Pbhétù ànyì upò ní Ìndrù t'ìdhùnà kèlè, yà ànyìrò ifo ale. ¹⁴ Ní àdhàdhi Músà níidì osu-wòyò itsu dò rò orú ràngù ò dhu bhèyi*, dhu-àkà kidi Ìndrù t'ìdhùnà orú, ¹⁵ ndíni ka ná'ù ìngbà tí ìli ndi ale mà náadùya tí dhòdhòdhóngà tó ìpìrònga nábà. ¹⁶ Obhó tí, Kàgàwà náazè yà adzi ò ale atdidò. Ní kìbho yà atdí tí arí'ì Ìdhùnà yà adzi ò, ndíni ka ná'ù ìngbà tí ìli ndi ale mà náadùya tí nzi àwì, pbhétù ndi ale adùya tí dhòdhòdhóngà tó ìpìrònga nábà. ¹⁷ Obhó tí, Kàgàwà níivi nzá Ìdhùnà rìrà yà adzi ò ale-ànyà níidì, pbhétù kivi ka rìrà ndíni yà adzi ò ale nùgù tí otùna ò. ¹⁸ Ndi ale náapè kà'ù, ní ndi ale dò Kàgàwà adùya nzi anya òtìdì. Pbhétù, inzà ka ná'ù ale dò kòtdì wà anyà angyangyi, inzà kà'ù Ìdhùnà dhu-okú dò rò. ¹⁹ Yàrì ní ndi Kàgàwà níitdiya anyà indrù dò okúna dò rò dhu. Awáwù níira àhu yà adzi ò, pbhétù indrù náadù ìnd ò ì oko dhu nózè atdidò, ròsè ndi awáwù dònà, nzére dhu ònzì ì arí dhu-okú dò rò. ²⁰ Obhó tí, nzérenga ònzì arí ale náarì awáwù òndrò òndrò tí, ìnzì ndàdù ndòzè ndàhu awáwù ò, akye ndi ndarònzina nzére dhu náadùna àrà ndàla rò kpangba nì. ²¹ Pbhétù, obhó dhu ònzì arí ale náarì ndòzè ndùbhi awáwù ò, ndíni ndi ndarònzina dhu náala tí ndi Kàgàwà òzè dhu bhèyi ndi ndarònzina dhu tí.»

Yèsù ní Ádrùngbàle ròsè Yùwani dònà *(Yùw 1.19-24)*

²² Wò dhu-dzidò, Yèsù mà pbindà ábhàlì mànà náawù Yùdeyà tó pbi'ì ò. Ní ànyì, abádhí náako ngúfe idho tí, 'adù òwu bàtizò nùbho rò indrù tò. ²³ Yùwani náaràna bàtizò nùbho rò átò indrù tò Sàlimù tí kátina pbanga tí arí'ì ngàtsi pbanga, Àyìnòni tí kátina ò. Obhó tí, ndi pbanga ò idha ní'ì abho nyú. Ní indrù nòowùnà ìwu rò Yùwani rì'ì ì, kà ràdù bàtizò nùbho fìyò. ²⁴ Wò ndi kàsùmì ò, Yùwani ní'ì inzà ka kàpè òsona ìmbi ò rò.

²⁵ Nìrò ní ndi Yùwani bhà ábhàlì mà atdí Màyàhudi mànà náako 'àmbe 'àgò dò indrù rì ndù'ò ndìlà Kàgàwà-nyìkpò ò tí dhu dò. ²⁶ Ní, ì ábhàlì níiwù Yùwani-tí'ò, 'adù àtìnà kàni: «Màlimò, yà Yòròdanì tó idha-akpà-adzè nyi nyi'ì mànà atdikpá ale, yà nyi nyú tírò nyi nyòvò dhu dònà fàkà ale, ní rì'ì bàtizò ùbhò ndi ndi indrù tò rò. Ndirò kórò ale

* **3:3** 3.3 Kà-tì ní, Kàgàwà rì indrù ùgu affina ònà rò dhu. * **3:5** 3.5 Zèk 36.25-27; Yùw 7.37-39 * **3:14** 3.14 Jzt 21.9

rõwu õwu rõ kà-ti'ò.» ²⁷ Ní Yùwani adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ìndrù ràdù àbàna dhu ní òrù-akpà ò rò ka kibhò fìndà dhu kèlè. ²⁸ Nyí nyú nyí-tírò, nyí ní yà ma m̀nò dhu tó ngàmbi. Ma máti ima ràrì nzi Krístò, pbètù ma ràrì Kàgàwà ívi angyinà rõ kà tó ale. ²⁹ Àdhìngbá-òwútà nà rí'í ale ní ndi ndi àdhìngbá bhà ale. Pbetù ndi kà bhà ale t'òdhinà, yà kà-ti idè ndámbe kà rùnona dhu iri dõ, niidhè ràdù ndika atdidõ kà-tù iri ndi ndi rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ma mí'í dhèdhe nà, ndirò ndi dhèdhe náka wà atdidõ nyú kómbi. ³⁰ Ní dhu àkà wà Yèsù-ovò ràmbè ndòtò dõ, ovòdu ràdù àmbè àwí dõ.»

Yùwani rí Yèsù àti òrù-akpà ò rò irà ale tí dhu

³¹ Wò dhu-dzidõ, Yùwani náadù dhu-ovò tditdõ, ndàti: «Òrù-akpà ò rò irà ale ní ndi rí'í kórò ale dõ. Pbetù, yà adzi ò ka kùgù ale ní yà adzi ò ale kèlè, ndirò kà ràdù òte yà adzi ò dhu dõ tí. Òrù-akpà ò rò irà ale rí'í kórò ale dõ. ³² Kàrùnona dhu ní nyìkpóna nyú ní ndi ndála dhu, ndirò ní bina nyú ní ndi ndirò dhu. Pbetù, indrù arí nzi adù kà rùnona dhu ná'ù. ³³ Kà rùnona dhu ná'ù ale nári dhu kpangba Kàgàwà ràrì obhò dhu ènò arí ale. ³⁴ Obhò tí, Kàgàwà ívi ale náari Kàgàwà bhà òte ǹnò, atdidõ kirà ndi p̀bindà lílà-Alafí ní dhu-okú dõ rò. ³⁵ Kàgàwà òzè Idhùnà atdidõ. Ní ndi dhu-okú dõ rò, kádù kórò dhu tó àdr̀ngbànga nábhà kà-fó. ³⁶ Kàgàwà t'ídhùnà ná'ù ale, ní ràdù dhòdhòdhonga tó ipir̀nga nába. Pbetù, ndi nùvò inzi ndirò kà t'ídhùnà-tsù dhu ale, náabáya nzi dhòdhòdhonga tó ipir̀nga, pbètù Kàgàwà bhà nàwí r̀ngò àdi dhòdhòdhonganà ndi ale dõ.»

4

Yèsù mà r̀te Sàmàriyà tó pbiri ò atdí tsibhàle nà dhu

(Ìsa 55.1; Yùw 7.37-39; Kas 8.25)

¹ Wò ndi kàsùmi ò, Yùdeyà tó pbiri ò P̀bàfàrisáyò níri indrù rùnona Yèsù dõ dhu. Abádhí àmbèna àtina dõ, Yèsù ràrì àrà ibi ale nyú nùgèrè rõ r̀ngò p̀bindà àbhàlì tí, ndàdù àrà bàtizò nùbho rõ àbhò ale nyú tó, ròsè yà Yùwani arí kónzi tí dhu dònà. ² Pbetù, Yèsù nyú nditirò náaràna nzi bàtizò nùbho rõ indrù tó, kùbho rõ owúnà ní kàbhà àbhàlì. ³ Ní, Yèsù adù ndivà Yùdeyà tó pbiri ò rò, ndàdu ndi Gàlilayà tó pbiri ò. ⁴ Ní ànyí ndi ndàrà rò, kàkà ndùdà Sàmàriyà tó pbiri òna nà. ⁵ Ní kàrà àhù Sàmàriyà tó pbiri ò atdí p̀banga, Sikari tí kátina ò. Ndi p̀banga ní'í kyèròkyèrò yà idhùnà Yòzefù tó Yàkòbhò náabhù adzi tí. ⁶ Ndirò, Yàkòbhò bhà dziwò ní'í ànyirò. Ní, Yèsù itsi àdi wòri dziwò-bidò atdidõ ndi ndingyè ndi abhi ní dhu-okú dõ rò. Ndi dhu ní'í mbèmbè azà adyifò-sisi adyibhengà nga tó ò dhu. ⁷ Ní, Sàmàriyà tó pbiri ò atdí tsibhàle níra idha níttyò. Ní Yèsù adù àtina kà ní: «Íbho pé idha m̀m̀vù.» ⁸ Wò ndi kàsùmi ò, Yèsù bhà àbhàlì náadù í'í kigò ò ò òwù ònyù nùdzi ndiní ò onyù tí rò. ⁹ Ní, wò Sàmàriyà tó pbiri ò tsibhàle náadù dhu àdu Yèsù tó, ndàti: «Hòkò! Ìngbà dhu bhèyi dhu, inyí Màyàhudi tí rò, nyi nyí idha nónzi fudù ndiní nyi nyòm̀vù tí, àzèmbè ima nongó í'í M̀sàmàriyà-àyì?» Obhò tí, irita ní'í ìmbà P̀bàyàhúdí mà nzinzi ò Sàmàriyà ò bhà mànà. ¹⁰ Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò ndàti: «Nyí nyí'ina gukyè Kàgàwà aràbhùna indrù tó dhu nùni ale tí, nyadù yà funù rí idha nónzi ndòm̀vù ale ràrì àdhi dhu nùni, ní nyi nyàmbènà ndi idha nónzi kà-fó, kà ràdù ipir̀nga àbhà rí indrù tó idha nábhà indù.» ¹¹ Ní wò tsibhàle adù dhu ivu Yèsù-tsù, ndàti: «Àdr̀ngbàlé, idha ittyò nyi nyàdù ní ngemekè mà rí'í mbà funù, ndirò yàri dziwò rí'í àdzi nyú. Ní nyi nyí wò ndi ipir̀nga àbhà rí idha nába àdha? ¹² Abhuka Yàkòbhò ní ndi yàri dziwò nabhà fàkà. Ka nyú nditirò, kàbhà inzo mà, kà bhà m̀tungà mànà, nùm̀vù kà ò idha àtò. Ní inyí, nyi tí ndi àdr̀ngbàlé ròsè ndi abhuka Yàkòbhò dònà?» ¹³ Ní Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Ìngbàtí íli ndi ale mà yàri dziwò ò idha nòm̀vù, nòhò idha-atdyú ràdù òho tditdõ. ¹⁴ Pbetù, yà ima nyú ma mábhàna idha nòm̀vù rí ale, nòhò idha-atdyú rí nzi adù tditdõ akekpà màti. Obhò tí, ma mábhàna ndi ale tó idha ràdù òngo dhòdhòdhonga tó ipir̀nga nábhà rí indrù tó idha r̀ngò itù ònà rò idha-dòtí tí.» ¹⁵ Ní wò tsibhàle adù àtina Yèsù ní: «Àdr̀ngbàlé, íbhò wòri idha idù, inzi idha-atdyú nóongó tí mohò, ndirò inzi ma mongó tí irà idha níttyò irò tditdõ.» ¹⁶ Ní Yèsù adù àtina kà ní: «Àrà nyanzi p̀bèkù kpatsibhàle, nyàdù iwu mànà irò.» ¹⁷ Ní wò tsibhàle adù dhu àdu Yèsù tó, ndàti: «Ìmbà ma mí'í kpatsibhàle nà.» Ní Yèsù adù àtina kà ní: «Nyí nyàdu dhu mbèyi nyú nyati, ìmbà nyi ràrì'í kpatsibhàle nà. ¹⁸ Obhò tí, nyi nyumbà nyi ìmbò kpabhàle nyú tó. Ní, yà kómbi nyi nyí'í nà kpatsibhàle ní nzi p̀bèkù ale. Ní, wò nyi nyànò dhu ní obhò dhu nyú.» ¹⁹ Ní, wò tsibhàle adù dhu àdu Yèsù tó, ndàti: «Àdr̀ngbàlé, iwà ma m̀ni dhu nyi ràrì Kàgàwà bhà nabi nyú. ²⁰ Abhuka nóongóna Kàgàwà nùle yàri p̀biri dõ rò, pbètù nyí P̀bàyàhúdí-tírò, nyí nyaràdù àtina, Yèrusalema tó kigò ràrì ndi Kàgàwà nùle ka kádù òwu ònà rò kigò.» ²¹ Ní, Yèsù adù

àtìna kà nì: «Yàri tsibhálé, á'u yà ma múnona indù dhu. Atdí kàsùmì ní'íya inè, yà inzi nyí nyuléya àlè t'Ábaná Kágàwà yàri pbirì dò rò mǎtì, ndirò Yèrùsalemá tò kígò ò rò mǎtì ònà. 22 Nyí, Sámàriyá tò pbirì ò bhà tírò, nyí nyàrí Kágàwà núlè inzá nyí nyùni mbèyi rórò. Pbéùtù mǎ, Pbhàyàhúdì tírò, mǎ mǎrí külè iwà mǎ múnì mbèyi nyú rórò. Obhó tí, Kágàwà rìbhona indrù tò ògù ráhù Pbhàyàhúdì nzinzi-bvù rò* . 23 Pbéùtù, kàsùmì nindù wà ndì, ndirò ndì kàsùmì náká wà. Wò ndì kàsùmì ní, yà Kágàwà-nyìkpò nòfò dhu bhèyi arí Kágàwà èlè ale rí 'òpè 'ùlè ka afíya ò, ndirò obhóngà nyú dò ònà kàsùmì. Obhó tí, àlè t'Ábaná Kágàwà arónena ní ndì dhu bhèyi rí ndùlè ale-tidò. 24 Kágàwà ní Alafí. Ní dhu àkà külè rí ale rùlè ka afíya ò, ndirò obhóngà nyú dò.» 25 Ní wò tsibhálé adù àtìna Yèsù ní: «Ma múnì wà dhu Másiyá, Kristò tí kátina ale riraya irà. Ní, kà rìrà nìngani, káweya kórò dhu fàkà.» 26 Ní Yèsù adù dhu àdu kátò, ndàtì: «fma ní ndì Kristò, yà inyi ná ma móte.» 27 Wò ndì kàsùmì ò ní ndì, Yèsù bhà ábhàlì náadù 'ùtò ànyìrò. Ní idho núuko abádhí atdidò, ì àla Yèsù mà ròte atdí tsibhálé nà dhu-okú dò rò. Pbéùtù, atdí ale mà abádhí nzinzi ò náadù nzá ndòmvù ndivù dhu Yèsù-tsù, rárì àdhu Yèsù rí'ì atdyúna nà, ndirò rárì àdhu abádhí ròte dònà wòrì tsibhálé màna. 28 Nírò ní ndì wò tsibhálé núubhà foná idha-andù urò, ndàdù òngo ndàrà kígò ò. Kádù àtìna ànyì ndì ndòtù ale ní: 29 «Nyiwù nyàndà pé yà kórò ma marónzina dhu nàwe idù ale! Ngátsi ní, pbà inzi Kristò ndì.» 30 Ní kòrì ale náadù 'ìvà, 'òwù Yèsù rí'ì i. 31 Wò ndì kàsùmì ò, pbìndà ábhàlì núutu Yèsù 'àtì: «Málimò, ónyà dhu ake.» 32 Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò ndàtì: «Ma mí'ì inè ma mónyuna ónyà nà. Ndi ónyà ní inzá nyí nyùni ónyà.» 33 Ní ì ábhàlì náadù 'òpè 'òngù dhu tsùya nzinziyá ò 'ámbe àtìna dò: «Atdí ale mà nàrà tí irà ónyà nà kátò?» 34 Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Pbakà ónyà ní monzi yà ma nívi ale-afí òzè dhu, madù yà kíbhò ndíni ma monzi tí kasu nónzi mitò. 35 Tí obhó nyí ndì nyí nyàri àtìna: «Inga ò r'ò'ò ónyè nògu ka kí ònà àbì núbhà ndì ifo àbì tí.» Pbéùtù ima, mà mǎtina nyí ní, nyí rǎngbe pé dàku nyàndà inga. Ónyà n'ó'ò wà inga ò, ndirò kàkà wà oguta nà! 36 Ónyà-tsù nundu inga ò rò ale náari pbìndà màkàmbà nàbà. Ndirò kárì ónyè-tsù nundù dhòdhòhóngà tò ipìrìngà tò. Ndi dhu bhèyi ní ndì, yà ónyè-tsè nazò inga ò ale mà, kà-tsù nundu adù inga ò rò ale màna-idhè ràdù ndìka atdikpá. 37 Obhó tí, yàri mbólì núnò dhu ní obhó dhu nyú: «Atdí ale náari ónyè-tsè nòzò inga ò, ngátsi ale ràdù ndì ónyà nògù inga ò rò.» 38 Ní ima, mà móvi nyí nyòwù ónyè ògù inzá nyí nyazò dhu ònà inga ò. Ngùkpà ale náanzi ndì kasu kà ò angyinà rò, nyàdù ídzinga nábà abádhí tò kasu-nyù-tsi.»

39 Ní, wòrì kígò ò aróko Sámàriyá ò ábhò ale nyú náa'u Yèsù, wòrì tsibhálé nàwena fíyò dhu-okú dò rò. Káti: «Káwe ma múnzi dhu kórò idù.» 40 Ní, Sámàriyá ò ale níitdègu iwu ùvò Yèsù-tí'ò, ní abádhí adù kònzì ndíni adì tí ì màna firábvù. Ní Yèsù mà náadù òko abádhí màna óyò idho tí. 41 Ní, ábhò ngùkpà ale nyú náadù Yèsù ná'ù, yà kà rúnona ndì nyú tírò òte-okú dò rò. 42 Abádhí owúnà àtìna rò wò tsibhálé ní: «Má mà'ù Yèsù, inzi ní nyí nyànò dhu-okú dò rò tí, pbéùtù mǎ mà'ù ka yà bíka nyú ní mǎ mǎrì kà rúnona dhu dhu-okú dò rò. Ndirò, mǎ múnì wà dhu ka nyú rárì ndì yà adzi ò ale tò Ògàba.»

Yèsù rí Gállilayá tò pbirì ò atdí ádrùngbàlè bhà ingba nígù dhu (Mát 8.5-13; Luk 7.1-10)

43 Jyò idho ndì ndònzì Sámàriyá dhu-dzidò, Yèsù ivà ndì ndàrà Gállilayá. 44 Obhó tí, kà ní'ì iwà áti ndì nyú tírò, inzi kà rarì nabi nífù pbìndà pbirì nyú ò* . 45 Pbéùtù, Gállilayá tò pbirì ò Yèsù àrà àhù rò, ànyì bhà náakò ka mbèyi nyú, iwà ì awù àtò Yèrùsalemá, Pásika tò mǎhendà-idhò ò, 'àdè kà rónzina kórò dhu àla nídhunì.

46 Nírò ní ndì Yèsù adù àrà tidítò Kanà tí kátina atdí pbanga ò, Gállilayá tò pbirì ò. Ndi pbanga ní ndì kùgèrè idha ròngò divayi tí ònà. Gállilayá, Kàpèrnàwumù tí kátina pbanga ò, àlità bhà kasu tò atdí ádrùngbàlè ní'ì inè. Ndi ale t'ídhùnà ní'ì andì nà. 47 Ní, Yèsù irà Yudeyá rò ndàrà àhù Gállilayá dhu ndì ndirò, wò ádrùngbàlè náara Yèsù-tí'ò. Kádù ndìtsò Yèsù rò ndíni awù tí, ndàrà idhùnà nígu Kàpèrnàwumù. Ndi kà t'ídhùnà ní'ì afina rò ka kòdona rò. 48 Ní Yèsù adù àtìna kàni: «Nyí nyí nzì dhu à'u, inzá nyí nyàla wiwù mà, inzá apèna 'ònzì angyi indrù nzinzi ò dhu màna dhu rò!» 49 Ní wò ádrùngbàlè adù àtìna Yèsù ní: «Ádrùngbálè, irà nyawù pbakà inzá pbakà ingba-afí nǎpè itdè rórò.» 50 Ní Yèsù adù àtìna kà ní: «Àrà íbha! Inè idhùnù rí'ì nyìkpóna nà.» Ní wò ádrùngbàlè náa'u Yèsù ènò fíndà dhu, ndàdù ndìvà, ndàrà. 51 Ní íbha ndì ndóngo rórò, abádhí núusò ì otu ò pbìndà kasutále màna, ì ale ràdù àtìna iwà kà t'ídhùnà rògù. 52 Ní wò ale adù dhu ivu abádhí-tsi, ndàtì: «Kògùnà ife adiyifò-sisi ò?» Ní, abádhí adù dhu àdu kátò 'àtì: «Kògùnà inzi, àrùbhù adiyifò-sisi adiyifòngà nga tò ò.» 53 Ní wò ngbángba t'ábaná adù dhu òsù ànyìrò rò tí, wò ndì kàsùmì ò tí Yèsù ràtìna ndì ní: iwà

* 4:22 4.22 Ìsa 2.3 * 4:44 4.44 Mát 13.57

pbìndà ingba rògù. Ní àbadhi mà, kóró pbìndà idzá-bhà màna náadù Yèsù ná'ù atdíđ. ⁵⁴ Wò dhu bhèyi ní ndi, Yèsù anzì oyo rí kisé pbìndà wiwù, Yùdeyà rò ndi ndìrà àhu Gàllilayà rò.

5

Yèsù rí ngbõna úve atdí ale nígù dhu

¹ Wò dhu-dzidò, yà Pbàyàhúdì rí fíyó somà tó atdí màhendù nónzi òná kàsùmì ò, Yèsù iwà ndi ndàrà Yèrusalemà tó kígò ò. ² Ndi kígò ò ka kòtsù òná atdí tsàtsù-òvò ní'ì «Tàmà tó Tsàtsù.» Ní, úve ka kúyè idha ní'ì ndi tsàtsù tí. Pbàyàhúdì t'ávana ò, ndi idha-òvò ní'ì Bètèsàiyidà. Ndirò, kigi rò ka kasì imbò mbàrazà. ³ Ní, dhèdherò andi-tidò nà ale nóongónà òyi ì mbàrazà tsinà. I ale ní'ì ndùmùndùmù mà, òtsòtsù ale mà, ndirò ngbòya úve ale màna. [⁴ Ní, abádhi ongonà òyi ànyirò, 'ámbe Kàgàwà bhà màlàyikà rí ndi idha-ònga nángbò dhu òđò dò. Obhó tí, atdí kàsùmì ò, Kàgàwà bhà màlàyikà nóongónà ifo òru-akpà ò rò, ndòtsù ndi idha ò, ndàdù ònanga àngbo. Ní, wemberè tí òtsù ndi idha ò ale nóongónà àdù ògù òdòtsì pbìndà andi ò rò.] ⁵ Ní, ànyirò i'ì atdí ale ní'ì iwà andi alú ndi rò ato àrà àhù ìbhù kumì ònà àrà nà ato tí ale. ⁶ Ní, wò ale ndi ndàla àyàyi rò, ndàdù dhu ùni iwà ka rónzi ábhò idho nyú andi nà rò, Yèsù ivú dhu kà-tsù, ndàti: «Nyì nyòzè tí iwà nyogù?» ⁷ Ní wò ale adù dhu àdu Yèsù tò ndàti: «Ádràngbálé, idha-ònga màlàyikà àngbò rò, ma marì mbà àdù i'ì mitdu rí, ndàfò ma ndi idha ò ale nà. Ndirò, yà mà mí momvù ndíni mà mofo tí idha ò rò, ngàtsi ale kèlè náaràdù òfo angyi rùdú ndi idha ò.» ⁸ Ní Yèsù adù àtìnà wò ale nì: «f'vá nyi, nyitdù indù ara, nyadù àrà.» ⁹ Ní ànyirò rò tí, wò ale náagù, ndàdù pbìndà ara nítdu ndàrà nà.

Wò dhu rí ndónzi òná idho ní'ì sàbatù-idhò. ¹⁰ Ní Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale náadù àtìnà wò ògògà ale nì: «Indo rí'ì ní sàbatù-idhò! Ní dhu àkà nzá nyanò pbùkè ara nyambe ùbhi dò nà.» ¹¹ Ní, wò ale adù dhu àdu abádhi tò ndàti: «Ima nígù ale ní ndi àti ima nì, ma ritdu pbàkà ara, madù àrà nà.» ¹² Ní kòkò Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale adù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Ádhi pbá ale ndi nyi ní àti, nyi ritdu pbùkè ara, nyadù àrà nà?» ¹³ Pbètù, wò ka kígù ale náadù nzá àdhi mà ùnòna ndi dhu dhu nùni. Obhó tí, wò ndi kàsùmì ò, Yèsù adù i'ì iwà ndi ndàwilì ndi, ndàrà ànyirò i'ì ihé-yà nzinzi ò rò rò. ¹⁴ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àrà wò ale nótù Kàgàwà bhà idzá, ndàdù àtìnà kà nì: «Kòni nyi nyogù wà. Ní àpè nyonzi nzérénga tdítdò, akye nzérs dhu nyú ròsè wòrì donà náarana nyabà tdítdò nì.» ¹⁵ Ní wò ale náadù àrà, nditsi àtìnà Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale nì, Yèsù rarì ndi ndi nígù. ¹⁶ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ì ádròdrò ale náadù 'òpè 'òné Yèsù, ndíni ì abhè tí kohò, sàbatù-idhò ò kà ràrà indrù ìgu rò nídhunì. ¹⁷ Pbètù, Yèsù adù àtìnà abádhi nì: «Àbadu Kàgàwà rí'ì inè kòmbì màtí ndi ndi kasu ònzi rò, ní ima mà átò, mà mí'ì kasu ònzi mà mí ró.» ¹⁸ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale náadù 'òpè 'òné Yèsù tdítdò atdyúya nyú nà, ndíni ì abhè tí kohò. Abádhi ambénà kònè dò, inzi ní inzá kífù sàbatù-idhò dhu-okú dò rò tí, pbètù kàràdù Kàgàwà àti àbanà nyú tí, ndi dhu ràdù ndàbhù i'ì àdhàdhi Kàgàwà nà dhu-okú dò rò.

Kàgàwà t'ídhùnà, Yèsù bhà ádràngbànga

¹⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìnà Pbàyàhúdì tó ádròdrò ale nì: «Ma mí obhó dhu núnò fùkè: Kàgàwà t'Ídhùnà rí nzì adù atdí dhu mà nónzi ònà rò, pbètù kà ràdù ònzìnà dhu ní yà Àbanà rónzina rò ndi ndálàna dhu kèlè. Obhó tí, Àbanà arónzina dhu nónzi kà t'Ídhùnà ràdù átò. ²⁰ Obhó tí, Àbanà òzè Idhùnà, ndàdù ndi ndarónzina kóró dhu núvi kà tò. Kàri yà ndi ndónzi dhu ònà róse ádròdrò dhu núvi tdítdò ndi Idhùnà tò, ndíni idho adù tí nyùkò ní atdíđ. ²¹ Àdhàdhi Àbadu náari ùvùve ale nàbhù ràngbe ì ove-bvù rò, ndàdù ípirònga ùbho fíyò dhu bhèyi tí, ní ka t'Ídhùnà ràdù ípirònga núbho yà ndi ndòzè ndùbho ka fíyò ale tò. ²² Ndirò, Àbadu náari nzì indrù-ànyà nítdu, pbètù kìbhò anya t'ítàta tó ádràngbànga tó obi kóró Idhùnà-fò, ²³ ndíni kóró ale nífù tì Idhùnà, àdhàdhi ì arì Àbanà nífù dhu bhèyi. Ní, inzi arì Kàgàwà t'Ídhùnà nífù ale, nífù nzá yà ka nívi Àbanà. ²⁴ Ma mí obhó dhu núnò fùkè: Yà mà múnòna dhu níri rí ale, ndàdù yà ima nívi ale ná'ù, nábà wà dhòdhòdhóngà tó ípirònga. Ndirò, ka kotdíya nzì anya kà dò, pbètù kàdà wà ove òna nà, ndàdù òtsù ípirònga ò. ²⁵ Ma mí obhó dhu núnò fùkè: kàsùmì níndù wà ndi, ndirò ndi kàsùmì àkà wà. Ndi kàsùmì ní yà ùvùvè kutdù ì ale rí Kàgàwà t'Ídhùnà-tù níri òná, ndirò kà-tù iri rí ale ràdù ípirònga nábà. ²⁶ Obhó tí, àdhàdhi Àba Kàgàwà náari'ì ípirònga nà nyunatsi dhu bhèyi, ní kàbhù Idhùnà rí'ì ípirònga nà átò nyunatsi. ²⁷ Ndirò, kàdù indrù-ànyà t'ítàta tó ádràngbànga tó obi nàbhù Idhùnà tò, Indrù t'ídhùnà ní ka dhu-okú dò rò. ²⁸ Ní, àpè nyàbhù idho rùkò nyì ndi dhu dò. Obhó tí, kàsùmì níndù wà ndi, yà kóró ale kàkà ùvùvè kutdù ì rí tìdù iri òná, ²⁹ 'adù 'àngbe

ovè-bvù rò. Ní yà ídízí nga ònzí ì arí rórò wè ale náungbeya ì, 'àdù dhòdhòhóngá tó ípírònga náà. Pbéù, yà nzérénga ònzí ì arí rórò wè ale, náungbeya ì, kadù anyá nítídì dòyá*.»

Yèsù rí p̀bìndà ádr̀ung̀b̀ang̀a náví rí indr̀ù tò dhu nóvo dhu

³⁰ Tádítò Yèsù adù dhu òvò P̀b̀aỳàh̀údì tó ádr̀òdr̀ò ale tò, ndàti: «Ìma nyú, ma mí nzi àdù atdí dhu mà nónzi dudu rò, p̀b̀étù mà mádù indr̀ù-ànyá nótídì Àbadu Kàgàwà nóvò ka idù dhu bhèyi. Ndirò ndi anyá nótídì mà mádù obhónánga dõ. Obhó tí, mà marí nzi mà mòzè dhu nónzí, p̀b̀étù mà marónzina dhu ní yà ima nívi ale nózè dhu kèlè. ³¹ Mà mapè adù àdi p̀b̀akà ngàm̀bì tí mà-tírò, ní mà múnona dhu ní nzi adù ì'ì obhó dhu. ³² P̀b̀étù, ngàtsi ale ní ndi p̀b̀akà ngàm̀bì, ndirò mà m̀ni wà dhu, kà rúnona dudu dhu r̀ar̀ì obhó dhu. ³³ Nyí nyóvi indr̀ù r̀owù dhu òngù bàtizò núbhò arí Yùwanì-tsù, ní kádù obhó dhu tí rí'ì dhu núnò fùkù ì ale dõ. ³⁴ Ìma nyú, mà mòzè nzá indr̀ù r̀adi p̀b̀akà ngàm̀bì tí dhu, p̀b̀étù mà mí yàrì dhu núnò fùkù ndíní nyí nyugù tí. ³⁵ Yùwanì ì'ì nzínziku ò àdhàdhì òbi kà kòbì r̀ambe inga náwù dõ tarà bhèyi. Ndirò, nyí nyádù idhèku nábhù r̀ika ndi ákè kàsùmì kèlè tí kà rúnona fùkù dhu tó awáwù ò. ³⁶ Ní ima nyú, mà mí ì inè Yùwanì wò dhu dóná òsè ngàtsi dhu ná. Obhó tí, ndi dhu ní yà Àbadu Kàgàwà íbhò ndíní mà monzi tí r̀akà kasu, yà inè rí'ì ònzí mà mónzina rò. Ní ì kasu arí ndi dhu àvi, Àbadu Kàgàwà r̀ar̀ì ndi ima nívi. ³⁷ Yà mà nívi Àbadu ní átò p̀b̀akà ngàm̀bì. Ní, nyí nyàpè nzá kà-tù ǹr̀i akekpá màtì, ndirò nyí nyàpè nzá kà-nyí-kpa nálà. ³⁸ Ndirò, nyí nyí'ì mbà kàbhà ote ná afikù ò, inzà nyí nyá'ù yà kívi ale dhu-okù dõ rò. ³⁹ Nyí nyózè nyógyè Kàgàwà bhà Andítá-ònga, nyí nyá'ì inga irè kòtù ò nyí r̀ar̀adù dhòdhòhóngá tó ípírònga náà dhu-okù dõ rò. Ní, ì Andítá ní ì p̀b̀akà ngàm̀bì. ⁴⁰ P̀b̀étù, nyí nyózè nzá nyíwù tídu ò, ndíní nyí nyabá tí obhóná ípírònga. ⁴¹ Mà mòzè nzá indr̀ù rí milè dhu. ⁴² P̀b̀étù, mà m̀ni wà nyí: nyí nyózè nzá Kàgàwà. ⁴³ Ìma, mà mírà Àbadu Kàgàwà-òvò rò, ní nyí nyádù nzá makò. P̀b̀étù, ngàtsi ale náapè adù irà òvòna nyú rò, ní nyí nyádù ndi ale àkò akye. ⁴⁴ Nyí nyádù dhu à'ù ìngbà dhu bhèyi, yà nyí nyózè nyíwù nyí nyí-tírò nzínziku ò, ìnzí nyádù Kàgàwà atdíró rí nyíwù dhu ònè rò? ⁴⁵ Apè nyirè nga ima r̀ar̀ì ndi mà mí nyòbhù Àbadu-fó. P̀b̀étù nyòbhù rí ní Músà, yà atdídò nyí nyá'ù tsená dhu ale*. ⁴⁶ Obhó tí, nyí nyá'ùyana gukyè Músà náandí dhu, ní nyí nyádùyana mà múnona dhu à'ù átò, okúdu dõ rò kándí ì dhu nídhunì. ⁴⁷ Ní yà inzà nyí nyá'ù kándí dhu rò, nyí nyádù mà múnona ote ná'ù ìngbà dhu bhèyi*?»

6

Yèsù rí imbò lufù ale nóngù dhu

(Mát 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adà Gálllayà tò r̀er̀à-adzè. Ndi r̀er̀è ka kanzina átò Tìbèriyà tí. ² Ní ádr̀ung̀b̀à ihé-yà náadù òwu kòwù ò, andi ná ale rò ka r̀ar̀à ònzina rò wíwì nála rò ì òwu nídhunì. ³ Ní Yèsù núupò p̀b̀iri dõ, 'adù òko obvò ànyí p̀b̀indà ábhàlì màná. ⁴ Wò ndi kàsùmì ò, P̀b̀aỳàh̀údì tò mèhendù, Pásika tí kátina-idhò ní'ì iwà ndindù ndi rò. ⁵ Ní Yèsù wè nga ndàndà, ndàdù ihé-yà nála tina ò ríwu rò. Ní kádù dhu ìvu Filipò-tsù, ndàti: «Àlè kówu m̀gàti òdzi àdhà ndíní kàkà ale ònyà tí?» ⁶ Kívú wò dhu Filipò-tsù, àbadhi-afí kèlè ndi ndomvù tí nì. Obhó tí, k̀ni wà ndi ndádù ònzina dhu. ⁷ Ní Filipò adù dhu àdu kátò, ndàti: «Àlè kí mbà m̀gàti nódzi óyò miyà f̀eràng-kpò rò màtì, kadù ẁndòna ǹni màtì kòrì ale-fó, ní rí nzi ákà abádhí rò.» ⁸ Yèsù bhà ábhàlì nzínzì ò, Àndèryà tí kátina atdi ale, Simonì Péterù t'áddòna, náadù àtina Yèsù ní: ⁹ «Atdí kpatsìbhingba rí'ì inè irò sàyiri tí kátina nganù-ra ní ka kòbhòlò imbò m̀gàti ná, dóná óyò íbhè ná. P̀b̀étù wò ndi dhu mà r̀onzina yà dhu bvù tí ale rò dhu ní ádhu?» ¹⁰ Ní Yèsù adù àtina p̀b̀indà ábhàlì ní: «Nyàvi indr̀ù ròkò obvò.» Ànyirò irí ní'ì inè abhò. Ní ihé-yà adù òko obvò ndi irí dõ. Ì ale-bvù ní'ì mbèmbè imbò lufù kpahále. ¹¹ Ní Yèsù ugu kòkò imbò m̀gàti ndùlù foná. Ní òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, kádù ì m̀gàti àbhù kundò wò ì'ì ale tò. Ndirò, kádù íbhè nábhù átò kundò abádhí tò, abádhí ná r̀akà dhu bhèyi. ¹² Ihé-yà níitdègu dhu ònyà 'ulè ní, ní Yèsù adù àtina p̀b̀indà ábhàlì ní: «Nyundu òdòdì m̀gàti-go-tsù, akye ndi ninzana kòkòró ní.» ¹³ Ní Yèsù bhà ábhàlì náadù kòkò ònyà ka kònyà imbò m̀gàti ò rò òdì m̀gàti-go-tsù nundu, rùlè atdi kumi dóná óyò ná sèngè ò. ¹⁴ Ní wò Yèsù ònzí wíwì ì àla rò, ihé-yà adù ote òpè nzínziya ò, 'ámbe àtina dõ: «Obhó nyú, yà'ì ale ní yà ka kuno irà iraya yà adzi ò dhu tí Kàgàwà bhà

* 5:29 5.29 Dàn 12.2 * 5:45 5.45 Tòr 31.26-27 * 5:47 5.47 Tòr 18.15

nabi nyá.»¹⁵ Ní Yèsù itdègu abádhí rí dhu ònzí ndíní ì alá tí ndí, 'àdò ndí fiyó ádrùngbá kamá tí dhu ànì, ní kàdè ndídhá abádhí nzínzi ò rò, ndàdè àrà atdíró p̀biri d̀ò.

*Yèsù rúbhi r̀èrè d̀ò dhu
(Mát 14.22-33; Mrk 6.45-52)*

¹⁶ Inga níitdègu àti, ní Yèsù bhà ábhàlì náawù p̀biri d̀ò rò, iwù ùvò r̀èrè-tsù. ¹⁷ Ní abádhí nùpò atdí íbhú ò, 'àdè abhi òpè 'ámbe òwu d̀ò r̀èrè-adzè, Kàpèrnàwumù tò pbanga ò. Inga ní'ì iwà ndí ndàtí ró, Yèsù ràdù 'ì'ì inzà ndí ndàpè ìrà àhù abádhí ì ró. ¹⁸ Ndirò idha adù 'ì'ì atdídò tsina àva ndí awe r̀òpili òbi nyù ná dhu-okù d̀ò rò ró. ¹⁹ Ní Yèsù bhà ábhàlì ní'ì iwà ì òtù íbhú r̀àrà mbèmbè imbò kilòmètèrè tí, ndirò ngàtsi ní mbèmbè azà kilòmètèrè tí r̀èrè-alikpa ò ró. Nírò ní ndí abádhí náala Yèsù idha d̀ò rúbhi pf̀óna d̀ò, ndámbe ìrà d̀ò íbhú ì ró. Ní òdò nùsì atdídò abádhí ò. ²⁰ P̀bètù, Yèsù adù àtìna abádhí nì: «Ìnzí nyònzí òdò! Ima ní yà.» ²¹ Ní abádhí náatsù 'àbhù Yèsù r̀upò íbhú ò, ní kòmbòmbì tí íbhú náadù àrà àhù adzènà idha-bidò, yà abádhí rúbhi àda r̀ò inà rò.

*Ihé-yà rí Yèsù ònè ndíní ì ala tí dhu
(Mát 14.34-36; Mrk 6.53-56)*

²² Tsùtsà nínganì, r̀èrè-adzè ì nùbhàna ihé-yà níirè dhu atdí tí íbhú rí'ìnà idha-tsunà. Ndirò, abádhí ìrè dhu Yèsù r̀upónà nzà ndí íbhú ò, 'àdà atdíkpà p̀bìndà ábhàlì màna, p̀bètù ì ábhàlì r̀òwunà òyà. ²³ Ní, ngùkpà íbhú náadù iwù Tìbèriyà tò kigò ònà rò, iwù ùvò ìkyèrò yà òtsò ndí ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, Yèsù ábhunà m̀gègati ihé-yà r̀ònyù ró. ²⁴ Ní ihé-yà níitdègu dhu àlà, imbá Yèsù mà, p̀bìndà ábhàlì màna r̀àrì'ì nzínziya ò, ní abádhí adù ùpo Tìbèriyà rò iwù íbhú ò, 'òwù Yèsù ònè Kàpèrnàwumù tò kigò ò.

Yèsù rí ndàtí ípìr̀ònga nábhù ràdù ìndrù tò m̀gègati tí dhu

²⁵ Kòkò ihé-yà náawù ùvò r̀èrè-adzè, 'àdè Yèsù òtù ànyì. Ní abádhí níwù dhu kà-tsù 'àti: «Málimò! Nyí nyirà àhù ìngbà tí ngá àzù?» ²⁶ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtí: «Ma mí obhó dhu núnò f̀ùkù: nyí nyí m̀one dhu ní m̀gègati nyí nyònyànà nyùlè ní dhu, ìnzí ní yà ma m̀ònzina wíwì nyí nyála, nyàdù à'ùnà dhu. ²⁷ Ní, dhu àkà nzà nyònzí kasu ndínza ràdù ònyù-okù d̀ò rò. P̀bètù, dhu àkà nyònzí kasu dhòdhòhóna tò ípìr̀ònga nábhù ràdù f̀ùkù ònyù-okù d̀ò rò. Ndi ònyù àbhù ràdù f̀ùkù ní Ìndrù t'ídhùnà. Obhó tí, ka ní ndi Àbanà Kàgàwà níilì p̀bìndà ádrùngbànga tò ize r̀ónà ale, ndíní ndí ndíwì ndí ka dhu navi tí.» ²⁸ Ní kòkò ihé-yà adù dhu iwù Yèsù-tsù 'àti: «Ádhu ndí àkàkà m̀ònzí, ndíní mà m̀onzi tí Kàgàwà bhà kasu?» ²⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtí: «Kàgàwà bhà kasu ní, nyà'ù yà ndí nyá tíró ndí ndíwì ale.» ³⁰ Abádhí adù dhu iwù t̀dítdò kà-tsù 'àti: «Íngbà wíwì nyí nyònzina màla, ndíní mà madù tí nya'ù? Ádhu ndí nyí nyònzina?» ³¹ Abhùka náanyu manà tí kátina m̀gègati r̀ungù ò, ádhàdhì yà Kàgàwà bhà Andítà r̀onona dhu bhèyi. Ndi Andítà ràtina: «Kàgàwà náabhù òrù-akpà ò rò ìrà m̀gègati abádhí r̀ònyù*.» ³² Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtí: «Ma mí obhó dhu núnò f̀ùkù: ìnzí ní Mùsà ndí òrù-akpà ò rò ìrà m̀gègati nábhù f̀ùkù. P̀bètù, Àbadu Kàgàwà ní ndí òrù-akpà ò rò ìrà obhóna m̀gègati nábhù rí f̀ùkù. ³³ Obhó tí, Kàgàwà bhà m̀gègati ní òrù-akpà ò rò ìrà m̀gègati. Ndirò, ndí m̀gègati ní dhòdhòhóna tò ípìr̀ònga nábhù rí yà adzi ò ale tò m̀gègati.» ³⁴ Ní, ihé-yà adù àtìna Yèsù nì: «Ádrùngbálè, óngò wòrì m̀gègati níbhò f̀àkà bilínganà.» ³⁵ Ní Yèsù adù dhu òvò abádhí tò kpangba, ndàtí: «Ìma ní ndí yà ípìr̀ònga nábhù ràdù ìndrù tò m̀gègati. Ndi ale náapè ìrà tidu ò, ní rí nzí adù àwù nínè akekpá màtí. Ndirò, ndí ale náapè ma'u, ní rí nzí adù òmvàna ndí ndí dhu-atdyù nòhò akekpá màtí. ³⁶ Kòní ma m̀ènò wà ì dhu f̀ùkù. Nyí nyála wà ma, p̀bètù nyí nyàpè nzà ma'u. ³⁷ Àba Kàgàwà níbhò idù ale nákà 'iwù kóró tidu ò. Ndirò, tidu ò ìrà ale nòdì ma mí nzí adù ìrì. ³⁸ Obhó tí, ma m̀irà òrù-akpà ò rò, ndíní ma m̀onzi tí yà ma níwì ale-afi ózè dhu. P̀bètù, ma m̀irà nzà ndíní ma m̀onzi tí afidu ózè dhu. ³⁹ Yàrì ní ndí yà ma níwì Àbadu-afi ózè dhu: «Dhu àkà nzà mabhu yà fudú kìbhò ale nzínzi ò atdí ale mà ráwì. P̀bètù, yà adzi ò dhu-tsù r̀itsi ndòdì nínganì, dhu akáya mabhu abádhí r̀ungbe ì.» ⁴⁰ T̀dítdò Yèsù adù àtìna: «Yàrì ní ndí Àbadu ózè dhu: kóró ale yà Idhùnà àlà rí, 'àdù à'ùnà, ràdù dhòdhòhóna tò ípìr̀ònga nábhù. Ndirò, ma madíya abádhí nábhù r̀ungbe ì yà adzi ò dhu-tsù r̀itsi ndòdì nínganì.» ⁴¹ Ní wò dhu ì ìrì rò, P̀bàyhúdí tò ádròdrò ale náapè 'ámbe ònu d̀ò nzínziya ò Yèsù-okù d̀ò rò. Abádhí anù wò Yèsù àtì, ndí r̀àrì òrù-akpà ò rò ìrà m̀gègati nídhunì. ⁴² Ní, abádhí ambénà àtìna d̀ò nzínziya ò: «Tí obhó Yèsù, Yòzefù t'ídhùnà nyù yà? Àlè kúnì wà kà t'ábanà mà, kà-tsànà màna. Ní, kà ràdù àtìna ìngbà dhu bhèyi ndí r̀ìrà òrù-akpà ò rò*?» ⁴³ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàtí: «Ìnzí

* 6:31 6.31 Uvt 16.4,15; Zàb 78.24 * 6:42 6.42 Mrk 6.3; Mát 13.55; Luk 4.22

nyònu nzinziku ò. ⁴⁴ Ìnzí atdí ale mà rǎdù ìrà tidu ò, ìnzí ní yà ima níví Àbadu Kàgàwà kèlè nábhà ndí ndìrà tidu ò rò. Ndi ale ní ndi ma madüya ábhùnà ringbè ndí, yà adzi ò dhu-tsù rítsi ndòdì nìnganí. ⁴⁵ Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu 'àti: «Kàgàwà nyú ndítírò núudhèya dhu kóró ale tò*.» Àbadu Kàgàwà rǎnna dhu nìrì, ndàdù à'ùnà ale ní ndi rǎdù ìrà tidu ò. ⁴⁶ Atdí ale mà nǎpè nzá Àbadu àlà. Pbéttù, ka nála ní yà Kàgàwà-tí'ò rò ìrà ale kèlè atdíró. ⁴⁷ Ma mí obhó dhu núno fùkù: Yèsù nà'ù ale ní rí'ì dhòdhódhóngà tó ípiróngà nà. ⁴⁸ Ima ní ndi dhòdhódhóngà tó ípiróngà nábhà arí indrú tó m̀gati. ⁴⁹ Abhúku náanyù manà tí kátina m̀gati r̀ngù ò, ní abádhí adù wà ùve. ⁵⁰ Pbéttù, yàrí ní ndi òrù-akpà ò rò ìrà m̀gati. Ndi m̀gati nònyù ale rí nzi àdù òvè. ⁵¹ Ima ní ndi ípiróngà tó ndi m̀gati, yà òrù-akpà ò rò ìrà. Ndi ale apé ndi m̀gati nònyù, ní ndi ale adüya dhòdhódhóngà tó ípiróngà nà. Ma mábhùna ndi ale r̀nyù m̀gati tí dhu ní ngbòdu. Ma mí ndi ngbòdu nábhù, ndíni yà adzi ò ale náabá tí ípiróngà otùna ò.»

⁵² Wò dhu ì ìrì rò, Pbayàhúdí adù 'òpè 'àgò ì obí nyú nà nzinzíya ò. Abádhí ambénà dhu òngù d'ò tsüya, 'ámbe àtìna d'ò: «Hòkò! Yàrí ale rǎdù ngbòna níbhò ìngbà dhu bhèyi àlè r̀nyù?»

⁵³ Ní Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ma mí obhó dhu núno fùkù: Ìnzí nyí nyapè Ìndrú t'ídhùnà-ngbò nònyù, ìnzí nyàdù kǎzù nómuvè, ní nyí nyí nzi àdù dhòdhódhóngà tó ípiróngà nà. ⁵⁴ Ndi ale apé ngbòdu nònyù, ndàdù azùdu òmvù, ní ndi ale rǎdù dhòdhódhóngà tó ípiróngà nà, ndirò ma madüya ndi ale ábhù ringbè ndi yà adzi ò dhu-tsù rítsi ndòdì nìnganí. ⁵⁵ Obhó tí, ngbòdu ní obhónà ònyù, ndirò azùdu ní obhónà òmvù. ⁵⁶ Ní ndi ale apé ngbòdu nònyù, ndàdù azùdu òmvù, ní ma mí'ì inè ndi ale-nyutsi, ndirò ndi ale rí'ì inè nyudutsi. ⁵⁷ Ima níví Àbadu Kàgàwà náarí'ì inè ípiróngà nà, ndirò ma márí'ì inè ípiróngà nà kòkù d'ò rò. Ní ndi dhu bhèyi tí, ngbòdu nònyù ale ní rǎdù ì'ì ípiróngà nà otùdu ò. ⁵⁸ Yàrí ní ndi òrù-akpà ò rò ífò m̀gati. Ndi m̀gati rí'ì mbà yà abhúku náanyù m̀gati bhèyi. Ndi m̀gati ì ònyù dhu-dzid'ò, abádhí náadù wà ùve. Pbéttù, ndi ale náapè yàrí m̀gati nònyù, ní rí nzi àdù òvè ìngbà tí ngá matí.»

⁵⁹ Wòrí ní ndi Yèsù ùno dhu, yà Kapèr̀nawumù tó pbanga ò unduta-dzà ò rò ndi ndí dhu ndhè indrú tó ònà kàsami ò.

*Dhòdhódhóngà tó ípiróngà nábhù rí indrú tó òte
(Ebr 4.12-13)*

⁶⁰ Wò Yèsù ùnò dhu ì ìrì rò, kàbhà ábhàlì nzinzi ò ábhò ale nyú náadù 'òpè 'ámbe àtìna d'ò: «Yàrí ale rǎdùna indrú tó dhu nidzò idzo tí. Ní ádhi pbá ale ndi k̀rì rǎdù?»

⁶¹ Yèsù itdègu kòkò ale rónu nzinzíya ò yà ndi ndùdhe fíyò dhu-okù d'ò rò dhu núní, ní kǎdù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Wò ma m̀nò dhu nábhù tí nyí nyòtsù nzérenga ò?»

⁶² Olu, nyí nyáláyana gukyè Ìndrú t'ídhùnà òrù-akpà ò rúpo yà angyi ndi ndi'ì ì ró, ní ádhu nyí nyúnòyana? ⁶³ Hìl̀à-Alafí ní ndi dhòdhódhóngà tó ípiróngà nábhù arí indrú tó ale. Pbéttù, indrú nyú rǎdù ònzina dhu rí'ì ìmbà. Yà fùkù ma m̀nò òte ní Hìl̀à-Alafí ìbhò m̀nò fùkù òte. Ndirò, ndi òte ní dhòdhódhóngà tó ípiróngà nábhù rí indrú tó òte.

⁶⁴ Pbéttù, nzinziku ò ngùkpà ale ná'ù nzá ndi òte.» Obhó tí, angyangyi nyú, Yèsù núuni wà abádhí nzinzi ò inzà ndi ná'ù ale mà, ndi nípfoya ndàbhù ndi òmvù-fò ale màna.

⁶⁵ Ní kǎdù àtìna tdít'ò abádhí ní: «Kòní wò dhu-okù d'ò rò nga ní ndi, ma m̀vò dhu fùkù matí: ìnzí atdí ale mà rǎrǎdù ìrà tidu ò, inzà Àba Kàgàwà kèlè nábhù ndi ndìrà rò.»

⁶⁶ Ní ròpè ndi uró rò, Yèsù bhà ábhàlì nzinzi ò ábhò ale nyú núudhá ì olù, 'àdù 'òpè ìnzí 'òwù ùbhi rò kòwù ò tdít'ò. ⁶⁷ Ní wò dhu ndi ndàla rò, Yèsù adù dhu ivu pbìndà atdí kumi d'ónà òyò nà ábhàlì-tsù, ndàti: «Nyí nyú mà nyí nyòzè tí nyòwù át'ò?» ⁶⁸ Ní Simoni Péterù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ádr̀ngbǎlè, má m̀wóu àdhi bhà? Nyí nyarùnna òte ní dhòdhódhóngà tó ípiróngà nábhù rǎdù indrú tó òte.

⁶⁹ Ní kòmbí má'ì na, má mà'ù wà nyí. Ndirò má m̀ni wà dhu nyí r̀rì Kàgàwà bhà rò ìrà Hìl̀à ale.» ⁷⁰ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Yà atdí kumi d'ónà òyò nà nyí nyí'ì rò, tí obhó ima ndi ma mavò nyí? Pbéttù nzinziku ò rí'ì atdí ale ní Pfòmvo nyú!» ⁷¹ Yèsù ambénà òte d'ò d'ónà ní Yudhà, Simoni Ìskàriyotà t'ídhùnà. Obhó tí, ndi Yudhà ní'ì ndi Yèsù ipfò rí ndàbhù òmvù-fò ale, àzèmbè ndi ndongò ì'ì kàbhà atdí kumi d'ónà òyò nà ábhàlì nzinzi ò atdí ale.

7

Yèsù t'ádóna rí 'ùvò ìnzí à'ù ka dhu

¹ Wò dhu-dzid'ò, Yèsù ubhi Gálilayà tó pbìrì ònà. Obhó tí, kǎzè nzá ndùbhi Yùdeya tó pbìrì ònà, Pbayàhúdí tó ádr̀òdr'ò ale r̀wù ndònè rò, ndíni ì ábhà tí ndi kohò ndi

* 6:45 6:45 Ìsa 54.13

dhu-okú dò rò. ² Wò ndi kàsùmì ò, Pbhàyahúdí tó hemě-dzà tó m̀hendù-idhò nífí iwà ndindù ndi ró. ³ Ní Yèsù t'ádóna náati kà nǎ: «Ívà nyi író rò, nyarà Yùdeyà tó p̀biri ò, ndíní p̀búkù ábhàlì náala tí nyi nyarónzina dhu átò. ⁴ Inzì ndi nòzè kùnì ndi ale ràdù ndi ndarónzina dhu nùrù ùru tí. Ní kòkò nyi nyarónzina dhu àkà nyarà ònzìnà rò kóró ale ràdù àlanà.» ⁵ Obhó tí, i Yèsù t'ádóna nyú mà itírò náa'ú nzá kàbhà dhu. ⁶ Ní Yèsù adù àtìnà abádhi nǎ: «Idù idzi kàsùmì napè nzá àkà. P̀bétù, fùkù kóró kàsùmì ní idzi kàsùmì. ⁷ Yà adzi ò ale rí nzi adù nyòndrò. P̀bétù, ima abádhi òndrò atdidò, yà ma máràdè dhu ùnò kpangba mati: abádhi arónzina dhu rari nzére dhu dhu-okú dò rò. ⁸ Ní nyí, nyòwu m̀hendù ò. Imá na, ma mí nzi àrà wò m̀hendù ò, inzà ànyì ma márà ní p̀bàkà kàsùmì àpè àkà nídhuní.» ⁹ Wò dhu ndi ndànò abádhi tò rò, Yèsù adù àdi Gàlilayà tó p̀biri ò.

Yèsù rí dhu ùdhě hemě-dzà tó m̀hendù ò dhu (Law 23.34)

¹⁰ Yèsù t'ádóna nítidègu òwu m̀hendù ò, ní kàdù ndivà ndàrà àtò ànyì. Kàrà ànyì ìnzì nditè ndi kpangba indrù tò. ¹¹ Ní, Pbhàyahúdí tò ádròdrò ale náambénà kònè dǎ wò ndi m̀hendù ò. Abádhi owúnà dhu òngù rò 'ámbe àtìnà dǎ: «Ka nyú rí'ì ingborò?»

¹² Wò ndi kàsùmì ò, ihé-yà náambénà 'àgò dǎ atdidò nyú nzínziyà ò Yèsù nàndà dhu dǎ. Atdidhená ale nóowúnà àtìnà rò: «Wòrì ale ní idzi ale nyú.» Ngàkpa ale ràdù òwu àtìnà rò: «Inzì ní wò dhu bhèyi! Wòrì ale náari indrù nùtrà atdidò.» ¹³ P̀bétù, abádhi nzínzi ò atdi ale mà náaràna nzi ndi ndòzè ndùnò Yèsù dò dhu nòvò rò kpangba, Pbhàyahúdí tò ádròdrò ale-òdò nónzi í'í dhu-okú dò rò.

¹⁴ Ní, iwà m̀hendù-ònga náli ndi rórò ní ndi, Yèsù atsù Kàgàwà bhà idza ò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu indrù tò. ¹⁵ Ní idho nùukò Pbhàyahúdí atdidò nyú. Abádhi adù 'òpè 'òngù dhu tsùyà, 'ámbe àtìnà dǎ: «Yàrì ale nyú nùni Anditá ingbà dhu bhèyi, àzèmbè inzà ndi ndòzù dhu rórò?» ¹⁶ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Yà ma marúdhèna indrù tò dhu ní nzi dùdu ò rò áhu dhu, p̀bétù ndi dhu aráhu yà ma nívi Àbadu Kàgàwà-dò ò rò. ¹⁷ Kàgàwà òzè dhu nòzè ndònzì ale ní ndi ràdù dhu ùni, yà ma marúdhèna dhu ràtí Kàgàwà ùdhe idù dhu, ndirò ngàtsi nǎ, yà ma marúnona òtè ràtí dùdu ò rò áhu òtè. ¹⁸ Dóna ò rò áhu dhu dǎ tí arí ndòzè ndidè ale ní ndi nòzè kifù ndi ale. P̀bétù, yà ndi nívi ale nòzè kifù ale ràdù obhó dhu núnò. Ndirò, nzére dhu mà rí nzi adù áhu kà-ò rò. ¹⁹ Músà nùubhà tí nzá Úyátá fùkù? P̀bétù, atdi ale mà nzínziku ò náari nzi adù ndi Úyátá nífu. Ní ádhu nyí nyàrì mone ndíní nyí nyabhù tí ma kohò ní?» ²⁰ Ní ihé-yà adù dhu àdu Yèsù tò, 'àti: «Nyí nyí'ì nzére-alafi nà ùnà! Ádhi ndi nyone rí ndíní ndi ndabhù tí nyi kohò?» ²¹ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Ma mónzi atdi dhu kèlè sàbatù-idhò ò, idho ràdù nyùkò kóró. ²² Músà nùuyà dhu fùkù nyòngò fùkù kpabhinzo-ònzìnga nòbhòlò. (P̀bétù ndi dhu nyú napè ní nzi Músà. Ka napè ní abhùkù). Ní, nyi nyaràdù kpabhinzo-ònzìnga nòbhòlò sàbatù-idhò ò matí. ²³ Nyí nyàrì fùkù kpabhinzo-ònzìnga nòbhòlò sàbatù-idhò ò matí, ìnzì ndi dhu ràdù nyàbhù nyùkò Músà bhà Úyátá. Ní ádhu indrù-ngbulù nyú ma mìgù sàbatù-idhò ò rò nyí nyàdù àkò rùdú ní? ²⁴ Inzì nyòngò indrù-ànyà nítidè yà nyìkpòkù ò nyí nyálana dhu-okú dò rò tí. P̀bétù, nyòngò indrù-ànyà nítidè obhónanga dǎ.»

Indrù rí dhu òngù Yèsù ràtí yà Kàgàwà nno ìrìyaya dhu tí Ògùba dhu

²⁵ Wò Yèsù ùnò dhu ì ìrì rò, Yèrùsalemà tó kigò ò atdidhená ale náapè 'òngù dǎ tsùyà, 'ámbe àtìnà dǎ: «Hòkò! Tí obhó yà ka kùbhi ònènà rò ndíní kabhù tí kohò ale nyú wò?»

²⁶ Nyàndà pé kà rǎte kpangba, ìnzì kadù atdi dhu mà nónzi róná! Àlè tó ádròdrò ale nyú nùni tí nzá wà dhu, yàrì ale rari obhó nyú Krístò? ²⁷ P̀bétù, àlè kùnì wà àdhà rò matí yàrì ale níra dhu. Krístò rìrà nìnganì, atdi ale mà nùuniyà ìnzì àdhà rò matí kìrà dhu.»

²⁸ Nírò ní ndi Kàgàwà bhà idza ò rò ndi ndí dhu ùdhě indrù tò rórò, Yèsù atè orú tùna nyú nà, ndàti: «Nyí nyùni wà ma, ndirò nyí nyùni wà àdhà ale matí ma mí'í dhu. P̀bétù, ma mírà nzá òvòdu dǎ ma-tírò. Ima nívi ale ní àkà àkà nyá'ù ale, ndirò ndi ale ní inzà nyí nyùni ale. ²⁹ P̀bétù, ma múnì wà àbadhi. Obhó tí, ma mírà kà bhà rò, ndirò Ka ní ndi ima nívi ale.» ³⁰ Ní, abádhi adù dhu ònzì ndíní ì alú tí Yèsù, p̀bétù atdi ale mà náadè nzá otsùna náli kà-rò, inzà kà bhà kàsùmì napè àkà nídhuní.

³¹ P̀bétù, ihé-yà nzínzi ò ábhò ale nyú náadù Yèsù à'ù. I ale nóowúnà àtìnà rò: «Krístò rìrà nìnganì, kónziyà tí ònzì idho rí indrù ùkò ní dhu ròsè yàrì ale ràrà ònzìnà rò dhu dòná?»

³² P̀bàfàrisáyó nítidègu kòkò ihé-yà rùnna obvò tùyà na Yèsù dǎ dhu níri, ní p̀bàkùhání tó ádròdrò ale mà, P̀bàfàrisáyó mànà, náavi Kàgàwà bhà idza-ngbò nòdò

arí sàndírí, ròwù Yèsù nòsò. ³³ Ní abádhí níwù ùvò tiná rò Yèsù atí: «Àlě kòkò òkò atdíkpá nyí mànà àkě kàsúmí tí tdítdǒ. Ndí dhu-dzidǒ, ma mí madù, ma mí ma dhu à ɪma nivi ale-tí'ò. ³⁴ Ní, nyí nyowuya ɪma nomè rǒ, ɪnzí nyádù mala. Obhó tí, yà ma mǎrà à nga ní ɪnzí nyí nyádù òwu ùvò à nga.»

³⁵ Ní, Pbhàhúdí tó ádròdrǒ ale náadù 'òpè 'òngù dhu tsà yá nínzìyà ǒ, 'ámbe àtìna dǒ: «Hòkò! Kà rí ndivà ndàrà àdhà, ɪnzí àlě kadù tí ndàla? Kà tí àrà yà Pbhàgíríkí-bvànà à nìfàlā Pbhàhúdí-bvù? Kà tí àrà dhu ùdhe Pbhàgíríkí tǒ? ³⁶ Nyàndà pé kàti, àlě rǎrǐ ndòne ɪnzí àlě ràdù ndàla, ndírǒ ndí ndàrà à nga rǎrǐ ɪnzí àlě ka kádù òwu ùvò ònà ngari. Ní wò dhu-tí ní àdhu?»

Yèsù rǒtse dhòdhòdhònga tó ɪpírǒnga àbhǔ rí idha dǒ dhu

³⁷ Hemè-dzà tó mǎhendù rǐku ònà idho ní'ì ndí ádrùngbǎ idho nyú. Ní, ndí nínaganí, Yèsù ivà ndí ndidè ihé-yà-ònzí, ndàdù dhu òvò abádhí tó ǒrú tǔna nyú nà, ndàti: «Idha-atdyú nà rí'ì ale náká ndírà tídu ò, ndíní ndadù tí idha nómuvè. ³⁸ Àdhàdhí yà Kàgàwà bhà Andítá rǎnna dhu bhèyí tí, ɪma nà'ù ale-afí ò rò dhòdhòdhònga tó ɪpírǒnga nábhǔ rí ɪndrǔ tó idha ràdù àhu, rìli ndí yà bhàna ǒ rǒku idha-akpá ǒ idha bhèyi.» ³⁹ Yèsù unò wò dhu, yà Kàgàwà ràdù ndí nà'ù ale ɪra ní ɪlilá-Alafí-okú dǒ rò. Wò ndí kàsúmí ǒ, Kàgàwà ní'ì ɪnzá ndí ndàpè pbhìndà ɪlilá-Alafí níwí rǐrà yà adzi dǒ rǒ. Obhó tí, Kàgàwà ní'ì ɪnzá ndí ndàpè Yèsù ɪdzí, ndilí pbhìndà ádrùngbànga tó awáwù ǒ rǒ.

⁴⁰ Ní wò Yèsù unò dhu ì ɪrì rò, ihé-yà nínzì ǒ atdídenà ale náati Yèsù nǐ: «Yàrì ale ní obhó nyú Kàgàwà bhà nabi nyú.» ⁴¹ Ngákpa ale adù àtìna: «Yàrì ale ní Krístò.» Ndirǒ, ngákpa-tsí náadù àtìna: «Hòyì! Krístò tí adù ɪrà ɪrà Gállìlaya tó pbirì ò rò? ⁴² Kàgàwà bhà Andítá náti obhó àtìna Krístò rahùya Dàwudi-dhú bvù rò? Ndirǒ, kàti obhó àtìna àbadhi rahùya Bètèlèhemè, yà Dàwudi adù ònà pbanga ǒ rò?» ⁴³ Nírǒ ní ndí ihé-yà-ònga náadù ndòndù Yèsù-okú dǒ rò. ⁴⁴ Ní atdídenà abádhí nínzì ǒ ale náatsú 'òsò Yèsù, pbétù atdí ale mà náadù nzá ɔtsúna nǎli kà-rǒ.

Pbhàhúdí tó ádròdrǒ ale rǐ 'ùvò ɪnzí 'à'ù Yèsù dhu

⁴⁵ Wò dhu-dzidǒ, yà pbhàkùhání tó ádròdrǒ ale mà, Pbhàfàrisáyó mànà nòvìnà ròwù Yèsù òsò sàndírì nítdègu 'adù, ní ì ale níwú dhu ì sàndírì-tsǔ, 'àti: «Ádhu ɪnzá nyí nyíwù Yèsù nà ní?» ⁴⁶ Ní kǒkò sàndírì náadù dhu àdu 'àti: «Fnzá atdí ale mà nǎpè òte angí wǒrì ale rǎrà òte rǒ dhu bhèyi!» ⁴⁷ Pbhàfàrisáyó adù dhu ivu abádhí-tsǔ 'àti: «Nyí nyú mà, nyí nyùbhà tí nyí kà rǎtrǎ nyí átǒ? ⁴⁸ Nyí nyála tí àlā àlě tó ádròdrǒ ale nínzì ǒ atdí ale mà, ndírǒ Pbhàfàrisáyó nínzì ǒ atdí ale mà ka ná'ù rǒ? ⁴⁹ Pbhétù, kǒkò ka ná'ù ihé-yà ní ɪnzá àlě tó Úyátá núnì ale. Ndirǒ, ì ale ní òfù tí ka kófu ale.»

⁵⁰ Wò ndí kàsúmí ǒ, Nìkòdemù, yà kùbhingánà àhu Yèsù-tí'ò ale ní'ì ɪnè ì Pbhàfàrisáyó nínzì ǒ. Ní kádù dhu ivu abádhí-tsǔ, ndàti: ⁵¹ «Àlě tó Úyátá návi tí àvì kotdì anya ɪndrǔ dǒ, ɪnzá ka kùrì ndí ale rǎnna dhu mà, ndírǒ ɪnzá ka kùnì ndí ale ònzì dhu mà rǒrǒ?» ⁵² Ní abádhí adù dhu àdu Nìkòdemù tó 'àti: «Nyí náti átǒ Gállìlaya tó pbirì ǒ ale? ɔne pé Kàgàwà bhà Andítá ò nga mbèyi! Ní nyí nyí dhu àlā, ɪnzá Kàgàwà bhà nabi rǎpè àhu atdí màtí Gállìlaya tó pbirì ò rò.» [⁵³ Wò dhu-dzidǒ, ngátsi ale adù ndivà ndòdì dǒna, ndàrà pbhìndà.

8

Mànyòni tó tsibhále nà ka kíwu ùvò Yèsù-tí'ò dhu (Zab 50.18)

¹ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù ivà ndí ndàrà mìzèyìtuni tí kátìna itsu náarí'ì dǒnà pbirì dǒ. ² Ní, tsútsànìnganí kútsìngá nyú, kádù ndí tdítdǒ Kàgàwà bhà idza, kǒrǒ ale ràdù 'àndu tiná. Ní kǎdì òvò, ndàdù ndòpè ndùdhe dhu ɪndrǔ tǒ. ³ Nírǒ ní ndí Músà bhà Úyátá tó málímó mà, Pbhàfàrisáyó mànà, níwù atdí tsibhále nà Yèsù-tí'ò, 'adù àbhuna ridè kǒrǒ ale-ònzì. Ndí tsibhále ní'ì mànyòni ònzì rí rǒ ka kǒtdì. ⁴ Ní abádhí atí Yèsù nǐ: «Málímó, yàrì tsibhále mà ka kǒtdì mànyòni ònzì rí rǒ. ⁵ Músà nùuyá dhu fákà ndàti, ì dhu bhèyi vèbhále nùbvù mà rǒngò odu nǎ, rǎve. Ní nyí nyú, nyí nyátìna ɪngbǎ dhu bhèyi yàrì tsibhále ní?»

⁶ Abádhí níwú wò dhu Yèsù-tsǔ, 'òmvù kà-afí nǎ, ndíní ì idyí tí kǎ-dà-do, 'adù kòbhù okúna dǒ rò. Pbhétù, Yèsù adù ndàgu òvò, ndàdù àdì ndàmbe dhu àndì dǒ ɔtsúna-kpò ní adzìkpa dǒ. ⁷ Ní Músà bhà Úyátá tó málímó mà, Pbhàfàrisáyó mànà nùtu dhu, 'ámbe dhu òngù dǒ tsanà tí rǒ, Yèsù angbe ndí, ndàdù àtìna abádhí nǐ: «Nzínzìku ǒ, ɪnzá àpè dhu àfà atdíku màtí ale náká ndí ndòpè ndùbvù ka wemberè tí odu nǎ.»

⁸ Yèsù adù ndàgu tdítdǒ, ndàmbe dhu àndì dǒ adzìkpa dǒ. ⁹ Ní abádhí nítdègu wò kànò dhu níri, ní abádhí adù 'òpè 'ùwè ì atdítdírà ǒ ànyìrǒ rò, ròpè ndí kǎkà iwà atòya òwù angyí ale rǒ rò. Yèsù mà náadù 'ùbhà óyǒ rò tí wò ndí ònzìna idènà tsibhále mànà.

10 Nírò ní ndi kängbe ndi tdítđđ, ndàdù àtìna wò tsibhále nǎ: «Hòkò! Kòkò nyobhù rò rùbhi ale rí'í ingboró? Atdí ale mà nótđi tí obhó anya dúnú?» 11 Ní wò tsibhále adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ádrùngbálé, inzà atdí ale mà nótđi anya dūdú.» Ní Yèsù adù àtìna kà nǎ: «Ma nyú mà, ma mí nzi anya òtdi dúnú. Ní àrà, ndirò àpé nyonzi nzérenga tdítđđ.»]

Yèsù rí ndàti yà adzi ǒ ale-nyíngà àwù rí awáwù tí dhu (Yùw 1.4-5; 12.46)

12 Wò dhu-dzidò, Yèsù adù dhu òvò tdítđđ ihé-yà tò ndàti: «Ìma ní ndi yà adzi ǒ ale-nyíngà àwù rí awáwù. Ndi ale náapé owùdu núngù, ní rí nzi àdù ùbhi inò ǒ akekpá màti, pbétù, kà ràdù ì'í ipirònga nábhù rí awáwù nà.» 13 Ní, Pbàfàrisáyó adù àtìna Yèsù nǎ: «Nyí nyaràdi nyi-tírò nyi nyarónzina dhu tó ngàmbi tí. Ní, nyi nyarúnona dhu ní nzi obhó dhu.»

14 Ní, Yèsù adù àtìna abádhi nǎ: «Ìmbá dhu rí'í ma marádi pbàkà ngàmbi tí ma-tírò dhu màti, ní ma marúnona dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ma múni wà àdhà rò màti ma mírà dhu, ndirò ma múni wà àdhà màti ma mára dhu. Pbétù, nyí nyúni nzá àdhà rò màti ma mírà dhu, ndirò nyí nyúni nzá àdhà màti ma mára dhu. 15 Nyí nyári indrù-ànyá nítđi yà adzi ǒ ale náari indrù-ànyá nítđi ònà ófò ǒ. Pbétù, ma marí nzi atdí ale-ànyá mà nótđi. 16 Ndirò, ma mapé adù indrù-ànyá nótđi, ní ma mádù kòtdi obhónga dǒ. Obhó tí, ma mí'í mbá atdíró ndi anya t'ítđita ǒ, pbétù mà mí'í yà ima nívi Àbadu màna. 17 Fùkú Ùyátá ò ka kándi dhu katí, óyó ale rapé òko atdí dhu tó ngàmbi tí, ní í ale ùnò dhu ràràdù ì'í obhó dhu. 18 Ní ma marádi pbàkà ngàmbi tí ma-tírò, ndirò yà ma nívi Àbadu ní átò pbàkà ngàmbi.» 19 Ní Pbàfàrisáyó adù dhu ivu Yèsù-tsù 'àti: «Ndi Àbanu rí'í àdhà?» Ní Yèsù adù dhu àdu, ndàti: «Nyí nyúni nzá ma, ndirò nyí nyúni nzá Àbadu. Nyí nyúniyana gukyè ima, ní nyí nyúniyana ùni Àbadu àtò.»

20 Yèsù ambéna wò dhu ùnò dǒ Kàgàwà bhà idzá ndi ndàdi ndámbe dhu ùdhe dǒ indrù tò rórò. Kàdi yà perè tí ka kùbhòna Kàgàwà tò fùrangà núdò ka kári ònà sàndukù tí. Pbétù, atdí ale mà náadù nzá kòsò, inzà kàbhà kàsùni nàpé àkà nídhuni.

Yèsù ràtina indrù rari nzi adù òwu ndi ndàrà í dhu

21 Tdítđđ, Yèsù adù àtìna Pbàyàhúdi nǎ: «Kàni ma màrà wà, ní nyí nyí nyòpé nyòné ma, pbétù, nyí nyúne ùvè tí fùkú nzérenga ǒ. Ma mára í nyí nyí nzi adù òwu ùvò.» 22 Ní, Pbàyàhúdi adù 'òpé 'òngù dhu tsùyá nzínziya ǒ, 'àmbe àtìna dǒ: «Kà tí ndòho òho tí, wò kà ràtina inzí àlè ràràdù òwu ùvò ndi ndàrà í rò?»

23 Ní Yèsù adù àtìna abádhi nǎ: «Nyí ní obvò bhà, pbétù ima ní orè ale. Nyí ní yà adzi ǒ bhà, pbétù ima ní nzi yà adzi ǒ ale. 24 Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi ma màti, ùvè tí nyí ràràvè fùkú nzérenga ǒ nǎ. Obhó tí, inzí nyí nyapé dhu à'u ima rari ndi yà ì'í arí'í ale, ní nyí nyúve ùvè tí fùkú nzérenga ǒ.»

25 Pbàyàhúdi adù dhu ivu Yèsù-tsù 'àti: «Nyí nyú, nyí ní àdhi?» Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Ìma ní yà màhàngù ò rò ndi napèna rò ma marúnona fùkù ale. 26 Ma mí'í àbhò dhu nyú nà okúkù dǒ rò ma múnona. Ndirò, ma mí'í dèkú ma mádù anya itdi okúya dǒ rò dhu nà abho nyú. Pbétù, yà ima nívi ale náarúnona dhu ní obhó dhu. Ndirò, ma márađù òvònà yà adzi ǒ ale tò dhu ní kà-tsù ma míri dhu.»

27 Ní Pbàyàhúdi náadù nzá dhu ùni Àbanà Kàgàwà-okú dǒ rò kà ràrùbhi òte rǒ fiyò. 28 Ní Yèsù adù àtìna abádhi nǎ: «Indrù t'ídhùnà nútí nyí nyí mùsàlabhá dǒ nínngani ní ndi nyí nyúniya dhu ma rari ndi yà ì'í arí'í ale. Ndirò, nyí nyadùya dhu ùni, inzí ma rari atdí dhu mà nónzi ma mòzè ka dhu bhèyi, pbétù, ma marúnona dhu rari Àbadu Kàgàwà núudhè idù dhu kèlè. 29 Yà ima nívi Àbadu náari'í inè atdikpá ma màna. Kùbhà nzá ma atdíró, yà ma mározina bilínganà dhu ní kà-nyìkpò nófò dhu kèlè nídhuni.» 30 Nírò ní ndi wò dhu bhèyi Yèsù òtè rò, àbhò ale nyú náadù kà'ù.

Àbràhamù bhà pbàdzukuru nyú ní àdhi mà? (Ròm 6.14; Gàl 3.7,29; 1Yù 3.8-10)

31 Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna yà ndi nà'ù Pbàyàhúdi nǎ: «Nyí nyapé yà ma mùnò fùkù dhu nífù, ní nyí ní'ina obhó nyú pbàkà àbhàlì. 32 Nyí nyí obhónga núnì, ndi obhónga ràdù nyàbhù nyí'í dèkú nyi-tírò.» 33 Ní kòkò Pbàyàhúdi náadù dhu ivu Yèsù-tsù, 'àti: «Má ní Àbràhamù bhà pbàdzukuru. Ndirò, mà mapèna nzá òko atdí ale bhà ino mà tí. Ní ádhu nyi nyátina, mà rari múgèrè nútí òkà má-tírò ní?» 34 Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Ma mí obhó dhu núnò fùkù: Ndi ale náapé àmbe nzérenga nónzi dǒ, ní ndi ale ní nzérenga tò ino. 35 Ino ní inzí ràdù àdi idzá ale nyú tí bilínganà ale. Pbétù, ale t'ídhùnà nyú náaradi idzá ale tí bilínganà. 36 Nírò, Kàgàwà t'ídhùnà nyú náapé adù nyípo ino-kàsù ò rò, ní nyí nyádu ì'í obhó tí dèkú nyi-tírò. 37 Ma múni

wà dhu nyí rárí Àbràhamù bhà p̀bàdzukuru. P̀bétù, nyí nyarádù monè, ndíní nyábhù tí ma kohò, ìnzí yà ma múnona dhu náarádù ngari àbà afíkù ò dhu-okú d̀ò r̀ò. ³⁸ Ma marúnona dhu ní Àbadu Kàgàwà bhà ma mála dhu. P̀bétù, nyí nyarónzina dhu ní yà àbaku núuno f̀úkù dhu.»

³⁹ Ní P̀bàyàhúdí adù dhu àdu Yèsù tò 'àti: «Àbakà ní'ì Àbràhamù.» Ní kádù àtina abádhi ní: «Nyí nyí'iyana gukyè Àbràhamù bhà inzo nyú tí, ní nyí nyóngòyana Àbràhamù anzi kasu nónzi. ⁴⁰ Ma múno yà Kàgàwà nàtè idu obhò dhu f̀úkù. P̀bétù, nyí nyarádù monè ndíní nyí nyábhù tí ma kohò. Àbràhamù náanzi nzá dhu wò nyí nyarónzina dhu bhèyi. ⁴¹ Nyí nyarónzina dhu ní àbaku arónzina dhu.» Ní abádhi adù àtina Yèsù ní: «Má ní nzi m̀nyònì ò ka kódhì nzónzo. Abakà rí'ì atdí tí. Ndi Abakà ní Kàgàwà.»

⁴² Ní Yèsù adù àtina abádhi ní: «Kàgàwà í'iyana gukyè Àbaku tí, ní nyí nyózèyana ma òzè, Abadhi-tí'ò r̀ò ma mírà, ndirò kivi ndi ima nídhuní. Ma mírà nzá òvòdu d̀ò ma-tírò, p̀bétù ima nívi nì Abadhi ndítírò. ⁴³ Ní ádhu ìnzí ma múnona dhu náarí d̀eku àlù ní? Obhò tí, kári nzi d̀eku àlù, ìnzí nyí nyádù f̀úkù ma múnona dhu ìrì dhu-okú d̀ò r̀ò. ⁴⁴ Nyí ní àbaku P̀fòmvo bhà inzo. Ndirò, nyí nyarózèna nyónzi dhu ní ndi àbaku ózè dhu kèlè. M̀hàngú ò r̀ò, àbadhi ní'ì indrù-tse òtdí arí ale. Kàpèna nzá obhò dhu núno akekpá màti, ìmbà obhóngà náarí'ì kà ò nídhuní. Títò èno ndi ndi r̀ò, kàrónzina dhu ní p̀bindà màndu nyú. Obhò tí, àbadhi ní títò èno arí ale, ndirò ka ní títò t'ábanà. ⁴⁵ P̀bétù ima, ma marúnona dhu ní obhò dhu. Ní, ndi dhu-okú d̀ò r̀ò nyí nyarí nzi adù ma múnona dhu ná'ù. ⁴⁶ Adhi p̀bà ale ndi nzínziku ò rádù p̀bàkà nzérenga nítè? Ádhu obhò dhu núno ma mí f̀úkù r̀ò, nyí nyarí nzi adù ma múnona dhu ná'ù ní? ⁴⁷ Kàgàwà bhà inzo rádù kàbhà òtè ìrì. P̀bétù, nyí nyarí nzi kàbhà òtè ìrì, nyí ní nzi kàbhà inzo dhu-okú d̀ò r̀ò.»

Yèsù rí ndàti ádrùngbàlè tí Àbràhamù r̀ò dhu

⁴⁸ Wò dhu-dzidò, P̀bàyàhúdí náadù dhu àdu Yèsù tò 'àti: «Má m̀nè obhò dhu nyú, yà má màti nyí rárí Sàmariya tò p̀birì ò ale, ndirò nzére-alafí rárí'ì ènù r̀ò.» ⁴⁹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhi tò ndàti: «Nzére-alafí rí'ì mbà údù. Ma mári Àbadu Kàgàwà nífù, p̀bétù nyí nyarí nzi adù mífù. ⁵⁰ Ma mári nzi indrù rí mífù dhu nóne. P̀bétù, indrù rí mífù dhu nóne arí, ndàdù indrù-ànyà itdi atdí ale rí'ì inè. ⁵¹ Ma mí obhò dhu núno f̀úkù. Ndi ale náapè ma múnona dhu nífù, ní ndi ale náalaya nzi òve-ngbò akekpá màti.»

⁵² Ní P̀bàyàhúdí adù àtina Yèsù ní: «Òtsò! Kòmbi nga ní ndi má mà'ù dhu inè nzére-alafí rárí'ì ènù ní. Àbràhamù náavè wà, ndirò Kàgàwà bhà p̀banábi mà núuvè wà átò. Ní nyí nyádù àtina ìngbà dhu bhèyi nyí nyúnona dhu nífù rí ale ralaya nzi òve-ngbò akekpá màti? ⁵³ Nyí tí ádrùngbàlè nyú, ròsè yà avávè abhukà Àbràhamù dònà? Ndirò, Kàgàwà bhà p̀banábi mà núuvè wà átò. Ní nyí nyú, nyí nyózù nyí adhi tí?»

⁵⁴ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Dhu í'iyana gukyè ma-tírò ma mári mífù dhu tí, ní ndi ifuta ní'iyana mbà tina nà. P̀bétù, mífù arí ní Àbadu Kàgàwà, yà nyí nyarátina f̀úkù Kàgàwà tí. ⁵⁵ Nyí nyúni nzá Àbadhi, p̀bétù ma múni wà ka. Ma mapé adù àtina ìnzá ma rúni ka, ní ma nádù ì'ì iwà ma mòngò títòtálè tí átò nyí bhèyi. P̀bétù ma múni wà ka, ndirò ma mári kà bhà òtè nífù. ⁵⁶ Abhukà Àbràhamù núuni dhu, àhù ndi raraya àhu ma mírà yà adzi ò ònà idho ò. Ní ndi idho ndi ndàla p̀bindà a'uta ò r̀ò, kídhè níika ndi atdidò.» ⁵⁷ Ní P̀bàyàhúdí adù dhu ivu Yèsù-tsù 'àti: «Nyí nyú, nyí nyàpè nzá ìmbò kumi atò mà nisé. Ní, nyí nyala tí àlè Àbràhamù?» ⁵⁸ Ní Yèsù adù àtina abádhi ní: «Ma mí obhò dhu núno f̀úkù: Ìnzá ka kàpè Àbràhamù núgu r̀órò, ma mí'ì inè.» ⁵⁹ Níro ní ndi, P̀bàyàhúdí náadù 'òpè 'uwá odu, ndíní ì ubvú tí ka ní. P̀bétù, kádù ndòrù dòtsi, ndàdù àhu Kàgàwà bhà idza ò r̀ò.

9

Yèsù rí ndùmùndùmú tírò ka kugù atdí ale nígù sàbatù-idhò ò dhu
(Mrk 8.22-25; 10.46-52)

¹ Otu ò ò wu p̀bindà ábhàlì mànà r̀órò, Yèsù ala ndùmùndùmú tírò ka kugù atdí ale. ² Ní kàbhà ábhàlì náadù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Málimò, ádhi nzérenga nanzi ndíní wòrì ale nabhù tí kugù ndùmùndùmú tírò? Tí ka nyú ndi ndítírò nzérenga nanzi? Ndirò ngátsi ní, tí kà t'ábanà mà kà-tsánà mànà ì nzérenga nanzi?» ³ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhi tò, ndàti: «Ìnzí ní àbadhi bhà nzérenga mà ndi, ndirò ìnzí ní kà t'ábanà mà kà-tsánà mànà tò nzérenga mà ndi. P̀bétù, wòrì dhu anzi ndi kà-rò ndíní Kàgàwà bhà ádrùngbànga tò òbi náavi tí ndi kà-nyatsi. ⁴ Ní, dhu àkà àlè r̀onzi yà ma nívi ale bhà

kasu àdì inga àdì adyibhengá nga tí ró. Kòní inga rìrà ndíni ndatí tí, yà ìnzì atdí ale mà ràdè kasu ònzì iku ò ní. ⁵ Yà àdì ma màdì yà adzi dò ònà kàsùmì ò, ima ní ndì yà adzi ò awáwù.»

⁶ Wò dhu bhèyi ndì ndòtè dhu-dzidò, Yèsù isò iso obvò, ndàdù otòò nóbhòlò ndì iso ní. Tdítdò, kàdè ndì otòò nídyì ndàbòlò, ndàdù àtrìnà wò ndùmùndùmú-nyìkpó rò. ⁷ Kàdè àtìnà kà ní: «Árà nyú'ò nyìkpónu Silòamù tí kátina ùye ka kúyè idha ò.» (Silòamù-tì ní: ìvì tí ka kivi ale.) Ní wò ndùmùndùmú arà idha ò, ndàdù nyìkpóna nú'ò. Ní, ànyàrò kà rì ndàdù rò, kàdè ndòpè ndàla inga mbèyi.

⁸ Ní, yà atdíkpá abádhí aróko mànà ale mà, yà kàlã arí dhu ùnzì rí indrù-fò ró ale mànà, náapè 'òngù dhu tsùyá, 'ámbe àtìnà dò: «Tí obhò yà obvò aradí, ndámbe dhu ùnzì dò indrù-fò ale yà?» ⁹ Atdídhénà ale náambénà àtìnà dò: «Ka nyú ní yà,» ngùkpá ràdè àtìnà: «Títò! Ìnzì ní ka wò! Kà mà ófò ì nà ale ní wò.» Pbéù, wò ndùmùndùmú náadù dhu à'ù nditirò, ndàti: «Ima nyú ní yà.» ¹⁰ Ní kòrì ale adù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Olu, nyìkpónu nyú nungbe ì ingbá dhu bhèyi?» ¹¹ Ní kàdè dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Yèsù tí kátina ale ní ndì otòò nábòlò, ndàtri nyìkpódu rò, ndàdù àtìnà mà ní, mà ràrà maru'ò nyìkpódu Silòamù ò. Ní ma màrà ànyì, mu'ò nyìkpódu, madù mopè mala inga dòtsí.» ¹² Kòrì ale adù dhu ivu tdítò kà-tsù 'àti: «Wò ndì ale rí ì ingbòrò?» Ní kàdè dhu àdu, ndàti: «Ìnzá ma màni.»

Pbàfàrisáyó rí dhu òngù

nyìkpóna ùngbe ndì ndùmùndùmú-tsù dhu

¹³ Wò dhu-dzidò, ka kadè òwu wòrì ale nà, kowù ùvònà Pbàfàrisáyó-ònzì. ¹⁴ Obhò tí, wò Yèsù àbòlò otòò, ndùngbe ndùmùndùmú-nyìkpó ní ònà idhò ní'ì sàbatù-idhò. ¹⁵ Ní ndì dhu-okù dò rò ní ndì, Pbàfàrisáyó mà átò níwù dhu wòrì ale-tsù 'àti: «Nyìkpónu nyú nungbe-ndì ingbá dhu bhèyi?» Ní kàdè dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Yèsù idyì otòò otsùna-kpò rò, ndàtri nyìkpódu rò, madù arà nyìkpódu nú'ò idha ò. Ní, kòmbí ma mí inga nálá àlã.» ¹⁶ Ní Pbàfàrisáyó nzínzi ò atdídhénà ale náadù àtìnà: «Wòrì dhu nònzì ale nírà nzá Kàgàwà bhà rò, ìnzá kifù sàbatù-idhò nídhuni.» Pbéù, ngùkpá-tsí náadù àtìnà: «Nzéréngatàle ràdè wòrì wiwì-tidò nònzì ingbá dhu bhèyi*?» Wò dhu adù abádhí-ònga nàbhu rùndò ndì ùndò tí. ¹⁷ Ní Pbàfàrisáyó adù dhu ivu tdítò wò ìgù Yèsù ìgù ndùmùndùmú-tsù, 'àti: «Olu ìnyì nyú, nyì nyátina ingbá tí wò nyìkpónu nàbhu rùngbe ì ale ní?» Ní kàdè dhu àdu abádhí tò ndàti. «Wòrì ale ní Kàgàwà bhà nabi.»

¹⁸ Pbéù, ì Pbàyàhúdì tó àdròdrò ale' nùuvò ì dòtsí ìnzì à'ù dhu, wòrì ale rí'ì ndùmùndùmú, ní kà ròpè wà ndàla inga mbèyi. Ní kà ròpè wà ndàla inga mbèyi. ¹⁹ Ní abádhí iwù ùvò rò, ì àdròdrò ale níwù dhu, 'àti: «Tí yà ndùmùndùmú tírò ka kègù dhu tí nyí nyarátina idhùkà nyú yà? Olu kàdè ndòpè ndàla nga ingbá dhu bhèyi kòmbí?»

²⁰ Ní wò ndùmùndùmú t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadù dhu àdu abádhí tò 'àti: «Má nyú, mà màni dhu ní, yàrì ní idhùkà nyú. Ndirò, mà mègù ka ndùmùndùmú tírò. ²¹ Pbéù, kàdè ndòpè ndàla nga ingbá dhu bhèyi màtì kòmbí dhu ní mà màni nzá. Ndirò, àdhi mà nàbhu kà-nyìkpó rùngbe ì dhu mà màni nzá. Àbadhi ní iwà òvì ale. Ní nyivù dhu kà-tsù, ndíni kàdè tí rónà dhu àwe nditirò.»

²² Kà t'ábanà mà, kàtsánà mànà náadù dhu wò dhu bhèyi Pbàyàhúdì tó àdròdrò ale tò, abádhí-òdò nònzì ì dhu-okù dò rò. Obhò tí, ì Pbàyàhúdì tó àdròdrò ale ní'ì iwà ì ní'ì angyangyi ndíni ì ongó tí Yèsù nàti Kristò tí ingbàtì ìli ndì ale mà nípfò, 'òdì unduta-dzà ò rò, ìnzì kadè òzèna Mùyàhudi tí tdítò. ²³ Ndi dhu-okù dò rò ní ndì, wò ndùmùndùmú t'ábanà mà, kà-tsánà mànà náadù àtìnà Pbàyàhúdì tó àdròdrò ale ní: «Àbadhi ní iwà òvì ale, ní nyivù dhu kà-tsù nyú.»

²⁴ Ní oyo rí kisè ní, Pbàyàhúdì tó àdròdrò ale náanzi wò ndùmùndùmú tí arùbhi ì'ì rò ale, 'adù dhu òvò fìndà 'àti: «Òtso pé dhu Kàgàwà-ònzì, nyì ràrì obhò dhu nyú nùno. Má nyú, mà màni wà dhu wòrì ale ràrì nzéréngatàle.» ²⁵ Ní wòrì ale adù àtìnà abádhí ní: «Nzéréngatàle mà tí kà rí'ì dhu mà màni nzá. Pbéù, ùni tí mà màni atdí dhu ní, ima ní'ì ndùmùndùmú, ní kòmbí ma mí inga nálá àlã.»

²⁶ Ní abádhí adù dhu ivu wòrì ale-tsù 'àti: «Ádhu nyú wòrì ale nònzì indù? Kàbhu nyìkpónu rùngbe ndì ingbá dhu bhèyi?» ²⁷ Ní kàdè dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma màwe wà wò dhu fùkù, pbéù nyí nyàdè nzu mà màni nzá. Ní ádhu nyí nyòzè màwe nyí'ì tdítò? Nyí nyòzè tí nzá wà nyòngò átò kàbhà àbhàlì tí?»

* 9:16 9.16 Pbàyàhúdì-bvù, ka kozúnà otòò àbòlò ka kí kadè indrù ìgù ní dhu iwà ka kònzì kasu dhu tí. Ní ì kasu-tidò ònzì ka kí sàbatù-idhò ò dhu ka kisò isò tí. Ní, wò Yèsù ònzì dhu ní'ì afátá, ràdè kàbhu kozù nzéréngatàle tí. † 9:18 9.18 Pbàyàhúdì tó àdròdrò ale tí ka kátina irò ale ní Pbàfàrisáyó tí ka kàtì ale kèlè.

²⁸ Nírò ní ndi Pbhàhùdí tó ádròdrò ale nùno dhu wòrí ale ní 'àti: «Inyi nyú, nyi ní ndi kàbhà ábhàlì. Pbhétù má, má'í ní Músà bhà ábhàlì. ²⁹ Má nyú, má múnì wà dhu Kàgàwà mà ratè Músà nà. Pbhétù, ádhà rò màtí wòrí alé irà dhu mà múnì nzá.» ³⁰ Ní wò ale adù àtìná kòkò Pbhàhùdí tó ádròdrò ale ní: «Hòkò! Kòní idho rì indrù ùkò ní dhu nyú ní ndi wò, wò nyí nyátina inzà nyí rùnì ádhà rò màtí kírà dhu. Pbhétù nyìkópódù na kàngbe wà! ³¹ Má múnì iwà dhu, Kàgàwà ràrí nzi àdù nzéréngatále tó itsòta níri. Pbhétù, ka ràdù p̀bìndà itsòta níri ale ní, p̀bìndà Úyátá nífù arí, ndàdù ndi ndózè dhu ònzì ale. ³² Yà màhàngú ò rò ndi napèna rò, ka kapèna nzá dhu ìri atdí ale mà rangbe yà àdhi tí ka kadhì ndùmùndùmú tírò ale-nyìkópó. ³³ Inzi dhu í'ínà gukyè Kàgàwà bhà rò wòrí ale irà dhu tí, ní kàm̀bènà nzi atdí dhu mà nónzi.» ³⁴ Nírò ní ndi Pbhàhùdí tó ádròdrò ale adù dhu ìvu wòrí ale-tsù, 'àti: «Inyi nyú, inyi ka kadhì òdhi tí ngbùlùnu nyú màna p̀bàkù nzérénga ò. Ní nyi tí ndi adù dhu ùdhe fàkà?» Wò dhu-dzidò, abádhí adù kípfo, rāhu unduta-idzá ò rò.

Inzá Yèsù ná'ù ale ní ndùmùndùmú afina ònà rò
(Luk 10.21; 2Kò 4.3-6)

³⁵ Yèsù itdègu Pbhàhùdí tó ádròdrò ale nífo wòrí ale ìri unduta-idzá ò rò dhu níri, ní kàrà ndi ale-ti'ò, ndàdù itsi àtìná kà ní: «Inyi nyú, nyi nyá'ù tí wà Indrù t'ídhùnà?» ³⁶ Ní, kádù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndàti: «Màlimò, ádhi p̀bá ale ndi, ndínì ma madù tí à'ùnà?» ³⁷ Ní Yèsù adù dhu kàtò, ndàti: «Nyí nyàla wà ka! Ndirò ka ní yà nyí nyóte nà kòmbí ale.» ³⁸ Ní, wò ale adù dhu òvò kpangba Yèsù tò, ndàti: «Ádrùngbálé, iwà mà mà'ù nyi.» Kádù ndòkò otdyàna dò Yèsù-ònzì, ndifù ka. ³⁹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìná: «Ma mírà yà adzi ò, ndínì ma muno tí yà adzi ò ale-ànyà. Ma mírà, ndínì yà adzi ò ndùmùndùmú nòopé tí 'àla nga, yà inga àlà arí ale ràdù 'ùgèrè 'òngò ndùmùndùmú tí.» ⁴⁰ Nírò ní ndi yà Yèsù mà ì'ì màna atdikpá ngúfe Pbhàfàrisáyó* náadù dhu ìvu kà-tsù, 'àti: «Má nyú mà, mà nàtí ndùmùndùmú átò?» ⁴¹ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Nyí nyúnìyana gukyè dhu nyí ràrí ndùmùndùmú, ní ka kàm̀bènà nzi àtìna nyí ràrí'ì nzérénga nà. Pbhétù kòmbí nyí nyaradè àtìna àlà nyí rari inga àlà. Ní ka kàni wà dhu, fùkú nzérénga ràrí'ì otùna nyú ò.»

10

Tàmà t'ùndatátale tó mbóli
(Zàb 23; Zèk 34.1-4; 1Pé 2.24-25; 5.1-4)

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìná tdiátdò kòkò Pbhàfàrisáyó ní: «Ma mí obhó dhu nùno fùkù. Inzi aròtsù kàlì-lí*, tàrà tó kàlì ò ale, p̀bhétù yà kàlì dònà arùpo ndòyò ndi kàlì ò ale ní ogbotále, ndirò ka ní obi ní arí dhu ùdhà indrù-fó rò ale. ² Pbhétù, yà kàlì-lí aròtsù ale ní ndi tàrà ùnda arí ale. ³ Kà tò nga ní ndi kàlì-lí'ò òdo arí ale ràdù kàlì-àtù ùngbe kà ròtsù ònà kàlì ò, tàrà ràdù kùnì tùna rò ní. Ní, kà ràdù p̀bìndà tàrà nyú núnzi ovyòya rò, ndàdù ipfonà rùvò kàlì ò rò†. ⁴ Ní kórò ndi ndípfo p̀bìndà tàrà, rùvò kàlì ò rò dhu-dzidò, kà ràdù àdi ndámbe àrà dò angyi abádhí dò-tsirò, abádhí ràdù 'òdhò owùna ò, kà-tù ì'ùni dhu-okú dò rò. ⁵ Tàmà rì nzi àdù owu olo tí rí'ì ale-owu ò, p̀bhétù abádhí ràdù òtse òtse tí kà-tsù rò, inzà ì'ùni kà-tù nídhunì.»

⁶ Yèsù unò wòrí mbóli Pbhàfàrisáyó tò, p̀bhétù wò kùnò abádhí tò dhu náadù nzá abádhí-dò nàlu.

Yèsù ní idzi undataba

⁷ Yèsù adù àtìná tdiátdò abádhí ní: «Ma mí obhó dhu nùno fùkù, ima ní ndi tàrà tó kàlì tó tsàtsà. ⁸ Kórò ale yà anginà rò íwù idù ní'ì ogbotále, ndirò obi ní arí dhu ùdhà indrù-fó rò ale. Pbhétù, tàrà adù nzá abádhí-tù núnì. ⁹ Ní, ima ní ndi kàlì tó tsàtsà. Ndi ale náapè itsù ùdunà, ní ràdù ògù ògù. Kà ràdù òtsù kàlì ò, ndàdù àhu kàlì ò rò. Ndirò kà ràdù ònyè nábà àbà. ¹⁰ Ogbotále náarírà dhu kèlè ndi nduwé tí. Ndirò kàrí irà, ndínì ndi ndokye tí dhu, ndàdù dhu ìnza. Pbhétù ima nyú, mà mírà ndínì indrù abá tí ípìrònga, ndirò ndínì abádhí abá tí ka abho nyú ròsè.

¹¹ Ima ní idzi undataba. Ídzi undataba náarí p̀bìndà ípìrònga nádzi oye tò p̀bìndà tàrà-okú dò rò. ¹² Tàmà ùnda arí ndínì ka kubhò tí ndi ale ní nzi tàrà-àbádhí. Kápé nyàmàsò rírà dhu nàlá, ní kà ràdù òku tí òku, ndàdù tàrà ùbhà víyà dò rò. Ní, nyàmàsò ràdù atdídhenà tàrà nùmbà ndàrà nà, ndàdù ngùkpa-ònga nífàlà. ¹³ Obhó tí, fùrangà-okú dò rò rì kasu ònzi ale, náafí àtdu tàrà rùve dhu rì nzi àdù. ¹⁴ Ima ní ndi ídzi

‡ 9:40 9.40 Jzè 18 otu ò ka kàndi dhu * 10:1 10.1 Pàlèstìnà tó p̀biri ò, ka kitsúnà tàrà kàlì ò kùbhingà, kadù atdí undatátale ìli ròdò ndi kàlì-lí'ò. † 10:3 10.3 Pàlèstìnà tó p̀biri ò, tàrà okónà màhò ò. Ndirò kórò ì màhò nóongónà ì'ì fíyò undatátale nyú nà.

undataba. Ma múni wà pbàkà tàrà, ndirò pbàkà tàrà múni wà ma. ¹⁵ Àdhàdhì Àbadu múni ma, madù Àbadu múni dhu bhèyi, ma mǎdzi wà pbàkà ípírõnga òtè tó pbàkà tàrà-òkú dò rò. ¹⁶ Ndirò, ma mí'ì inè ngùkpà pbàkà tàrà nà, kàkà ìmbà rí'ì yàri kàli ò. Ní, ma màkà marà ì tsí nìdì átò madu kàli ò. Abádhí ràdù tùdu ìri ìri. Ndi dhu bhèyi ní ndi, tàrà tó màhò ràdù ì'ì atdí tí, ùndana rí ale ràdù ì'ì atdí tí átò.

¹⁷ Àbadu òzè ma, pbàkà ípírõnga ma mǎdzi òtè tó, ndíni madùya tí àbàna tdítðdò dhu-òkú dò rò. ¹⁸ Pbhàkà ípírõnga nódyi rí atdí ale mà rí'ì mbà, pbtètù, ma mí pbàkà ípírõnga nǎdzí ma-tírò òtè tó. Ma mí'ì inè ádrùngbànga tó òbi nà madzi pbàkà ípírõnga òtè tó, ndirò ma mí'ì inè òbi nà mabà ndi ípírõnga tdítðdò. Wòrì ní ndi Àbadu nýyà idù dhu.»

¹⁹ Ní wò Yèsù ùnd òtè-òkú dò rò, Pbhàhùdí-õnga náadù ndùndò ùndò tí tdítðdò. ²⁰ Abádhí nzínzi ò, ábhò ale nyú náambénà àtìna dò: «Ìnè pfmvo rí'ì yàri ale ò. Àrì rí'ì kà dò. Ní ádhu nyí nyí kà-tsù dhu ìri ní?» ²¹ Pbtètù ngùkpà-tsí ambénà àtìna dò: «Ìnzí pfmvo rí'ì ònà ale ràdù òtè wò dhu bhèyi. Pfmvo tí àdù ndùmùndùmú-nyìkpò ùngbè ùngbè?»

Ìndrù rí Yèsù àpà 'ùbvvù odu ní dhu

²² Yèrùsalemà tó kígò ò, Pbhàhùdí náambénà yà Kàgàwà bhà idza ka kitsu tdítðdò dhu nìrè ka kongónà ní mǎhendù nónzi dò. Ndi kàsùmì ní'ì ádrùngbà giri tó kàsùmì.

²³ Ní ndi idhò ò, Yèsù ambénà ùbhi dò Kàgàwà bhà idza-lí, «Sòlòmónì bhà mbàràzà» tí kátina mbàràzà-tsinà. ²⁴ Ní ngùfè Pbhàhùdí andu ì, 'àkpòrò kà-ngbò, 'àdù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Nyí nyú, nyí nyabhàya afika ràgùrè ndi ràrà àhà ife idhò tí? Nyí nyapè ì'ì Krístò nyú tí, ní òvo pé ndi dhu kpangba fàkà.»

²⁵ Ní Yèsù adù dhu àdu abádhí tó, ndàti: «Ma mǎvò wà wò dhu fùkù, pbtètù nyí nyá'ù nzá ndi dhu. Yà Àba Kàgàwà-òvò rò ma mǎrónzina wiwì, náarì ndi àdhi-pbà ale mǎtí ma mí'ì dhu nítè. ²⁶ Pbtètù, nyí nyá'ì nzi ndi dhu ná'u, inzi ná'ì nyí pbàkà tàrà nzinzi ò tàrà dhu-òkú dò rò. ²⁷ Pbhàkà tàrà náarì tùdu ìri ìri. Ma múni wà abádhí, ndirò abádhí náaràdè owùdu nungu. ²⁸ Ndirò, ma mí dhòdhòdhóngà tó ípírõnga nǎbhè owùdu nungu ale tó. Ní abádhí núuwíya nzi akekpà mǎtí afíya ònà rò. Ndirò, atdí ale mà núudháya nzi abádhí fudú rò. ²⁹ Àba Kàgàwà yà abádhí nibho fudú, ní ádrùngbàle ròsè kórò ale dònà. Ndirò, atdí ale mà rí'ì ìmbà òbi nà ndidhà atdí dhu mà Àbadu-fò rò. ³⁰ Ima, Àbadu Kàgàwà mànà, mǎ'ì ní atdí ale nyú.»

³¹ Ní, Pbhàhùdí náadù odu ùwa tdítðdò, ndíni ì ubvù tí Yèsù ní. ³² Pbtètù, Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Ma mǎbhu nyí nyàla ábhò idzi dhu nyú yà Àba Kàgàwà ìbhò idù òbi ní. Ní, ádhu ndi kòkò ì dhu nzinzi ò, nyí nyí mapà nyùbvvù ma odu ní okúna dò rò?»

³³ Ní Pbhàhùdí adù dhu àdu Yèsù tó, 'àti: «Ìnzí ní idzi dhu-òkú dò rò nga ndi mà mǎ mǎpà múbvvù nyi ní. Pbtètù, mà mòzè múbvvù nyi okúna dò rò dhu ní, nyi nyànò dhu nzèrè nyú Kàgàwà ní dhu. Ìnyì ní indrù-tsí dhu, ní nyi nyádù àtìna ìngbà dhu bhèyi, nyi ràrì Kàgàwà!» ³⁴ Yèsù adù dhu àdu tdítðdò abádhí tó, ndàti: «Fùkú Úyátá* ò ka kándí tí nzá dhu, kati: «Ìma Kàgàwà, mà mǎtí nyí ní, nyi ràrì mǎngù-nzo?» ³⁵ Àlè kúnì wà dhu atdí ale mà ràrì nzi àdù Kàgàwà bhà Andítà-tì núgere. Kàgàwà àti pbtètù òtè ka kùnò fíyò ale-òvò mǎngù-nzo tí. ³⁶ Ní, Àba Kàgàwà ópì ndi ima, ndivi ma yà adzi ò. Ní, yà mà mǎtina, ima ràrì kà t'Ídhunà rò, nyí nyádù àtìna ìngbà dhu bhèyi mà rànò dhu nzèrè nyú kà ní? ³⁷ Dhu apé ì'ì inzi mà mǎrì Àbadu bhà kasu ònzi dhu tí, ní dhu àkà nzá nyá'ù ma. ³⁸ Pbtètù, dhu apé ì'ì ònzi mà mǎrì kàbhà kasu ònzi dhu tí, ní inzá mǎtí nyí nyá'ù ima nyú rò, dhu àkà nyá'ù yà mà mǎrónzina kasu. Mà màndò wà dhu, ndíni ndi dhu alú tí dèku, nyádù dhu ùni mbèyi nyú Àbadu ràrì'ì nyudutsi, ndirò mà ràrì'ì kà-nyutsi.» ³⁹ Ní, Pbhàhùdí tó ádròdrò ale náadù dhu ònzi tdítðdò ndíni ì alú tí Yèsù 'òsò. Pbtètù, Yèsù adù ndàwili abádhí-fò rò, ndàrà.

⁴⁰ Ní Yèsù adù ndàdu, ndàrà tdítðdò Yòròdani tó idha-akpà-adzè, yà Yùwani ùbhi bàtizò ùbho rò angiyinà rò indrù tó ì, ndòngò àdi ànyì. ⁴¹ Ní ànyì, ábhò ale nyú nóowúnà iwu rò kà ì, 'àdù òwu àtìna rò nzinziya ò: «Obhó tí, Yùwani nónzi nzá atdí wiwì mà. Pbtètù, yàri ale dò kàrà àwenà rò kórò dhu ní'ì obhó dhu nyú.» ⁴² Ní ábhò ale nyú náadù Yèsù à'ù ànyì.

11

Làzarù bhà òtè
(Yùw 5.21; 6.40)

* 10:34 10.34 Zab 82.6

¹ Lázarù tí kátina atdí ale nń'í andí nà. Ndi ale nóongónà àdi Bètàniyà tí kátina pbangà ǒ. Ndirò, Bètàniyà ní'í Màriyà mà, awèná Màrità mànà, mà tó pbangà. ² Ndi Màriyà ní ndi, yà Ádràngbálé Yèsù-pfò dǒ adù àrà ndrùù róngu akye nódhò, ndàdù kà-pfò-ngbò núndo dóna-ká nń. Ndirò, ká ní'í ndi wò andi nà í'í Lázarù t'áwèná. ³ Ní, Lázarù t'áwèná náavi indrù ràrà dhu òvò Yèsù tò, ndàti: «Ádràngbálé, kàni yà atdidǒ nyi nyòzè ale, Lázarù rí'í andi nà.» ⁴ Ní wò dhu ndi ndirì rò, Yèsù adù àtinà wò ale ní: «Wò Lázarù rándi ní andi rí nzi kàbhù ròvè dòtsí. Pbéù, ndi andi àlú ká ndíní Kágàwà bhà ádràngbànga tó obi nitè tí, ndàdù kà t'ídhùnà bhà ádràngbànga tó obi nitè átò.»

⁵ Yèsù azè Màrità mà, awèná Màriyà mànà, ndàdù Lázarù nózè átò. ⁶ Ní, Lázarù rándi dhu ndi ndirì rò, Yèsù adù óyǒ idho nyú nónzi, yà ndi andi tó màkùrù ótù ndi ónà ngari ǒ. ⁷ Wò dhu-dzidǒ, kàdù àtinà pbindà ábhàlì ní: «Kàdu àlè Yùdeyà tó pbirì ǒ.» ⁸ Ní, ábhàlì adù dhu ivu kà-tsù 'àti: «Hòkò Málímò! Kòmbí tí ní Phàyàhúdì nàpá 'ùbvù nyi odu nń. Ní nyi nyòzè tí nyadu nyi ànyì tdiǒdǒ?» ⁹ Ní Yèsù adù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Adyíbhengà nga ǒ, adyíǒ-sisí náatí obhó ongo í'í atdí kumi dónà óyǒ nà? Ní indrù apé àmbe ùbhi dǒ adyíbhengà, ní ndi ale rí nzi adù ndàgìli nditsi, yà adì dǒ awáwà nálá ndi ndí dhu-okú dǒ rò.» ¹⁰ Pbéù, kápé àmbe ùbhi dǒ kúbhingá, ní kà ràdù àrà ndàgìli rǒ nditsi, inzi ndi ndí inga nálá dhu-okú dǒ rò.» ¹¹ Wò dhu ndi ndànò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtinà pbindà ábhàlì ní: «Àlè t'ódhìnà Lázarù nódhò òdhò tí. Pbéù, mà mára ndíní mà mitsi tí kànga idho ǒ rò.» ¹² Ní, Yèsù bhà ábhàlì adù dhu àdu 'àti: «Ádràngbálé, kápé í'í òdhò tí òdhò dhu tí, ní kà rǒgù ògù.» ¹³ Obhó tí, Yèsù azè ndànò dhu ní'í, iwà Lázarù ròvè. Pbéù, kàbhà ábhàlì adù dhu irè idho nyú dǒ kà rǒrǒte. ¹⁴ Ní, Yèsù adù dhu òvò kpanjang abádhí tò, ndàti: «Lázarù òvè wà. ¹⁵ Ndirò, idhèdu nika okúkù dǒ rò dhu ní, ìmbà mà mì'í ànyì dhu. Ní, wò ndi dhu ònzì ndi, ndíní nyi nyadè tí mà à'ù. Ní, kòwu pé ndi Lázarù òvè í.» ¹⁶ Nírò ní ndi Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ǒ atdí ale, Tùmasi tí kátina, yà ká kongónà adù ànzinà átò Didimò* tí, náadù àtinà ngùkpá ábhàlì ní: «Kòwu átò ànyì, ndíní àlè kùvè tí atdíkpá Málímò mànà.»

*Yèsù ní indrù àbhu rádù ringbè ndi,
ndirò ípirǒngà àbhu rádù indrù tó ale dhu*

¹⁷ Yèsù itdègu àrà àhu Bètàniyà, ní kàtù Lázarù iwà ká kótdù ká rǒ idho àhu ifo rǒ. ¹⁸ Ndi Bètàniyà tó pbangà nń'í mbèmbè àbhu kilómètèrè tí Yèrùsàlemà tó kígò rǒ rò. ¹⁹ Ní, Phàyàhúdì nzínzi ǒ ábhǒ ale nyú níuwú Màrità mà Màriyà mànà-ti'ò, ndíní ì opé tí abádhí-afí adǒyà Lázarù bhà òvè-okú dǒ rò. ²⁰ Ní, Màrità níitdègu Yèsù rírá dhu iri, ní kàdù ndiàv, ndàrà kàkò otu ǒ rò. Pbéù, Màriyà adù àdi idza. ²¹ Ní, Màrità itsi àtinà Yèsù ní: «Ádràngbálé, nyi nyí'iyana gukyè iró, ní adòdu òvèyana nzí. ²² Pbéù, mà mànì wà dhu, kòmbi màti Kágàwà rǒrì fonà nyi nyónzina kóró dhu nàbhù àbhù indù.» ²³ Ní, Yèsù adù àtinà Màrità ní: «Adònu rí ndingbè ingbè ibhu ǒ rò.» ²⁴ Ní, Màrità adù àtinà ká ní: «Mà mànì wà dhu, yà adzi ǒ dhu-tsù rí ndòdì nngani, yà ùvùvè ale kóró rí 'ùngbè rǒ, abadhi ringbèyà ndi ingbè átò.» ²⁵ Ní, Yèsù adù àtinà ká ní: «Mà ní ndi indrù àbhu rádù ringbè ndi, ndàdù ípirǒngà nàbhù indrù tó ale. Ní, òvè tí màti ima ná'ù ale náapè òvè, ní ràdù ípirǒngà nábà àbà. ²⁶ Ndirò, inè rí'í pbindà ípirǒngà nà, ndàdù mà'ù ale, ní rí nzi adù òvè akekpa màti. Nyi nyà'ù tí wà yà mà mènò dhu?» ²⁷ Ní, Màrità adù dhu àdu Yèsù tò, ndàti: «fwa mà mà'ù ndi dhu Ádràngbálé. Mà mà'ù wà dhu inyi rǒrì ndi Kristò, Kágàwà t'ídhùnà, yà yàri adzi ǒ rírá dhu tí ká kati ale.»

Yèsù rí Lázarù òdzi dhu

²⁸ Wò dhu bhèyi ndi ndàdu dhu Yèsù tó dhu-dzidǒ, Màrità náadù àrà awèná Màriyà nánzi. Ní, idza ndi ndòtsù Màriyà í rò, Màrità náadù dhu òvò kàtò bhèlu ǒ, ndàti: «Málímò irà wà. Ní kà rí nyanzi.» ²⁹ Ní wò Màrità ànò dhu ndi ndirì rò, Màriyà adù àhu àrì nyú tí, ndàrà Yèsù rí'í.

³⁰ Wò ndi kàsùmì ǒ, Yèsù í'í inzà ndi ndapè itsù pbangà ǒ rǒ. Pbéù, kàdù í'í adì ndi ndadì yà Màrità mànà ì òtunà ì ónà ngari ǒ rǒ. ³¹ Phàyàhúdì ní'í atdíkpá Màriyà mànà idzá, 'adù àmbe kà-afí nópè dǒ. Ní, Màriyà ìvè ndi, ndàhu àrì nyú tí dhu í àla rò, abádhí adù 'íva átò, 'òwù kòwù ǒ. Abádhí ati ká yà Lázarù ká kótdù í rǒrǒ, ndàrà òdzi ànyirò dhu tí.

³² Ní, yà Yèsù rí'í rǒ ndi ndàrà àhu rò, Màriyà níitdègu Yèsù àlǎ, ní kàdù ndibvu obvò kà-pfò rǒ, ndàdù àtinà ká ní: «Ádràngbálé, nyi nyí'iyana gukyè iró, ní adòdu òvèyana nzí.» ³³ Ní Màriyà mà, yà owuna ǒ iwù Phàyàhúdì mànà rǒdzi dhu ndi ndàla rǒ, izu nùuka Yèsù atdidǒ, afina ràmbe inga irè dǒ. ³⁴ Nírò ní ndi Yèsù adù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyótdè ká ingboró?» Ní abádhí adù dhu àdu ká tó 'àti: «Ádràngbálé,

* 11:16 11.16 Didimò-ti ní ozo tí ká kùgù ale.

írà ndíní nyi nyala tí ányirò nga.» ³⁵ Nírò ní ndi Yèsù adù òdzi. ³⁶ Ní, Pbhàhúdí adù òko 'ámbe àtìna dǒ: «Ígyò! Nyàndà pé kǒzè Làzarù tí dhu!» ³⁷ Pbhétù, abádhí nzínzi ò atídìhená ale náadù àtìna: «Hòkò! Wò ale nyú ní ndi ndùmùndùm-nyìkpò nábhù rùngbe ndì. Ní kábhùyana tí ohó Làzarù ìnzì rǒvè?»

Yèsù rí Làzarù nábhù rìngbè ndi òve-bvù rò dhu

³⁸ Kòkò Pbhàhúdí rùnnona dhu ndì ndiri rò, izu náadù Yèsù ùka atídídǒ nyú. Ní, abádhí adù òwu Làzarù ka kǒtdù i. Ka katdù ka ònà ibhu ní'ì bhalabhala ò ka kógyè, kadù lina'ò nápbì odu-íyà-ba ní ibhu. ³⁹ Ní, ányì ì òwù ùvò rò, Yèsù ati yà tiná ì'ì ale ní: «Nyògere wò odu ibhu-lí rò.» Ní Làzarù-bvù t'áwèná Màrità náadù Yèsù iso, ndàti: «Ìnzè Ádrùngbálè! Wò abvo nópè wà ndòngù atídídǒ. Kònzì wà ifo idho nyú ibhu ò.» ⁴⁰ Pbhétù, Yèsù adù dhu àdu Màrità tò, ndàti: «Ma màtìna tí ohó nyi ní, nyi rapé ima ná'u, ní nyi ràrì àdù Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó awáwù nála?» ⁴¹ Ní, ka kadù odu nógèrè ibhu-lí rò. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù nyìkpóna náva ndàndà orù nga, ndàdù ndìtsò, ndàti: «Ába Kàgàwà, ma màbhù òtsò indà, tsùdù dhu nyi nyìrì nídhunì. ⁴² Ohó tí, ma mènì wà dhu ìrì nyi raróngo tsùdù dhu ìrì bìllìnganà. Pbhétù, ma mìtsò ma wò dhu bhèyi dhu ní, ndíní kákà ngbòdu nàkpòrò ìrò ale náa'u tí dhu ìnyì ràrì ndi nyi nyívi ma.»

⁴³ Wò dhu ndì ndòri dhu-dzidǒ, Yèsù adù Làzarù nánzi orù tùna nyú nà, ndàti: «Làzarù, áhù wòrì ibhu ò rò.» ⁴⁴ Ní, Làzarù adù áhu ibhu ò rò, otsúna mà, pǒna màná ka kùndílì abvo ètdù ka karì ònà mberù ní, kadù nyìna niso mbèrèse ní rórò. Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìna ihé-yà ní: «Nyùnga Làzarù, nyàdù ùbhàna ràrà íbha.»

Yèsù òns ka kí ndíní ka koho tí dhu

(Zàb 71.10; Mát 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Yà Màriyà màràbvù iwùna, 'adù Yèsù ònzì Làzarù rò dhu àla Pbhàhúdí nzínzi ò, ábhò ale nyú náadù Yèsù à'ù. ⁴⁶ Pbhétù, abádhí nzínzi ò atídìhená ale náadù òwu Pbhàfàrisáyó-tí'ò, 'adù yà Yèsù ònzì dhu àwe abádhí tò. ⁴⁷ Ní, ndi dhu ì rì rò, pbhàkùhání tò ádròdrò ale mà, Pbhàfàrisáyó màná, náadù yà Pbhàhúdí-bvù ádròdrò anyà nítì arí ale-tsù nùndu. Nírò ní ndi abádhí náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyà nzínziya ò, 'ámbe àtìna dǒ: «Wòrì ale ràrà ábhò wíwì nyú nónzi rò. Ní ádhu ndi àkà àkà àlè rónzi? ⁴⁸ Àlè kapé kùbha ràmbe ndi dhu ònzì dǒ, ní kórò ale rì kà'u. Ndirò Pbhàrómá tó pbirì ò ádròdrò ale náadùyà iwu, 'ùgolo àlè tó Somà-dzà, 'adù àlè tó pbirì nínza.»

⁴⁹ Kòkò ì Pbhàhúdí-bvù ádròdrò anyà nítì arí ale nzínzi ò, atdí ale-òvò ní'ì Kàyafà. Ní ndi ato ò, ka ní'ì ndi pbhàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà. Ní, kàti òdhìna ní: «Nyì nyú nyì nyànì nzá atdí dhu mà wò dhu ò. ⁵⁰ Nyì nyànì tí ohó dhu, dhu ràkàna atdí ale kèlè rǒvè kórò ale tó ngari ò, ìnzì àlè tó pbirì ò kórò ale-tsè náadù tí ndòtì?» ⁵¹ Kùno nzá wòrì dhu dóna nyú ò rò áhu rórò. Pbhétù, wò ndi ato ò ndi ndi'ì ndi pbhàkùhání tò ádròdrò ale dǒ kamà tí dhu-okú dǒ rò, káwò dhu angyangyi, Kàgàwà bhà Nabhì bhèyi, ndàti: Yèsù ràkà ndòvè Pbhàhúdí tó ngari ò. ⁵² Ndirò, kàti átò kà ràrì nzì òvè Pbhàhúdí tó ngari ò tí, pbhétù kà ràkà ndòvè ndíní ndi ndundu tí yà adzi ò ì nifàlà Kàgàwà bhà inzo-tsù, ròkò atdíkpá.

⁵³ Ní, rǒpè ndi ndi idho ò rò, Pbhàhúdí-bvù ádròdrò ale náapè 'ònè Yèsù ndíní ì adù tí ábhùnà kohò. ⁵⁴ Wò dhu-okú dǒ rò ní ndi, Yèsù adù ndòpè ìnzì ndàrà ùbhi rò kpangba Pbhàhúdí nzínzi ò. Pbhétù ábadhi mà, pbhìndà ábhàlì màná, náadù 'ìvà 'òwù yà ràngù-tí'ò arí'ì mùlengù ò atdí pbanga Èfàràyimù tí kátìna ò, 'adù òko ányì.

⁵⁵ Wò ndi kàsùmì ò, Pbhàhúdí tó Pásika tó m̀hèndù-idhò ní'ì iwà ndi ndindù ndi ró. Ní, ábhò ale nyú níiwú fíyò pbanga ònà rò, 'iwù ùvò angyinà rò Pásika tò Yèrùsàlemà tó kigò ò, ndíní ì u'ò tí ì, 'ìlà Kàgàwà-nyìkpò ò'. ⁵⁶ Ní, Yèrùsàlemà ì òwù ùvò rò, abádhí ambèná Yèsù ònè dǒ. Ní Kàgàwà bhà-dzà ì f'ì rórò, abádhí ambèná dhu òngù dǒ tsùyà nzínziya ò, 'ámbe àtìna dǒ: «Ádhu nyì nyìrè kà-dǒ? Tí ìnzì kà ràrì ìrù m̀hèndù ò?» ⁵⁷ Pbhàkùhání tò ádròdrò ale mà, Pbhàfàrisáyó màná náadù dhu ùyà indrù tò 'àti: «Atdí ale mà náapè Yèsù rí'ì ró nga núnì, náká nditè ka ndíní kadù tí òwu kòsò.»

12

Màriyà rí Yèsù-pfò nùtrì ndrùù róngu akye ní dhu

(Mát 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

¹ Azà idho tí Pásika tò m̀hèndù-idhò nùbhà ndi rórò, Yèsù ìvà ndi ndàrà Bètàniyà tí kátìna pbanga ò. Ndi pbanga ní'ì yà kábhù rìngbè ndi òve-bvù rò Làzarù mà tó pbanga.

† 11:55 11.55 Pbhàhúdí tó màndu ní'ì 'ù'ò ì, 'ìlà Kàgàwà-nyìkpò ò Pásika tò m̀hèndù tò, ádhàdhì yà fíyò somà tò màndu nòzè ka dhu bhèyi (2 Y nánzi 30.17-20).

² Ní ànyì, ka kabhù ònyù kà tò. Màrità náambénà ònyù nùndò dǒ abádhí tò, Làzarù ràdù ì'í átò ndi ònyù ònyù rí atdíkpá Yèsù màrà ale nzínzi ǒ.

³ Nírò ní ndi Màriyà nídyi ndrùù róngu akye tó atdí lítrè-ònga ka kùndò ɔyɔ tó atdínga, ndòdhò Yèsù-pfò dǒ. Ndi akye ní'í nardò tí kátina irí-ví ní ka kóbbhò, odzina ràdù ì'í ɔrú nyú akye. Wò dhu-dzidǒ, Màriyà adù Yèsù-pfò-ngbò nùndo dóna-ká ní, ndi akye-dzi ràdù nditu, ndàkà kórò ànyì-dzá. ⁴ Ní wò dhu ndi ndàla rò, Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ǒ atdí ale, Yudhà Ìskàriyotà tí kátina, yà Yèsù ipfo arana ndàbhù òmvù-fò ale, níwú dhu, ndàti: ⁵ «Ádhu inzà ka kàbhù wòrì akye kodzi ìbhù miyà ònàri* rò, kadù ndi fùrangà nùndò nàkùtále tò ní?» ⁶ Kùno nzá wò dhu nàkùtále-izù ndi ndàla dhu-okú dǒ rò. Pbéù, kùno ka ogbotále tí ndi ndí'í dhu-okú dǒ rò. Obhò tí, kóngónà ndi fùrangà tó ìsòwà nòdò, ndàdù àrà ndi fùrangà núwe rò affina òzè dhu bhéyi. ⁷ Ní, Yèsù adù dhu àdu Yudhà tò, ndàti: «Ébhà Màriyà radì! Ítsè ka ròdo wòrì akye ima ka kotdúya òná idhò tò. ⁸ Nyí nyóngo òko nàkùtále màrà bílìnganà, pbéù àlè, àlè kí nzi ongo òko nyí màrà bílìnganà.»

Pbàkùhání tó ádròdrǒ ale rí 'iri, ndíní ì abhù tí Làzarù kohò dhu

⁹ Pbhàhúdí tó ihé-yà níitdègu Yèsù rí'í Bètaniyà dhu ìri, ní abádhí adù òwu ànyì. Abádhí awù nzá ànyì Yèsù-okú dǒ rò tí, pbéù abádhí awù ànyì ndíní ì adù tí yà Yèsù ábhù rìngbè ndi ɔve-bvè rò Làzarù-ngbò mà nála átò. ¹⁰ Nírò ní ndi pbàkùhání tó ádròdrǒ ale náadù 'iri ndíní ì abhù tí Làzarù kohò átò. ¹¹ Obhò tí, ábhò Pbhàhúdí nyú nóowúnà ùvò rò abádhí nzínzi ǒ rò, 'adù Yèsù ná'ù kókù dǒ rò.

Yèsù ròtsù Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu

(Màt 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Tsútsá nínganì, yà Pásìka tó mèhendù ò iwù Yèrùsàlemà tó kigò ò ihé-yà níri dhu, Yèsù ràrì'í otu ǒ ndi ndírà átò Yèrùsàlemà tó kigò ò ró. ¹³ Ní, abádhí adù ngazì-kpa-dòkà nókò, 'ùvò nà, 'òwù Yèsù àko nà otu ǒ rò. Ní, Yèsù ì àla rò, abádhí apè 'ùkù, 'ámbe àtìna dǒ: «Hòsanà! Ilèta náká kabhù yà Ádrùngbàle Kàgàwà-òvò rò rírá Pbhàràyélí tó Ádrùngbà Kamà tò!»

¹⁴ Nírò ní ndi Yèsù abà kayinò-ngba, ndàdù ùpo, ndàdi dónà, yà Kàgàwà bhà Andítà ǒ ka kandí dhu bhéyi. I Andítà ràtina:

¹⁵ «Nyí Sàyuni tó kigò[‡] ǒ bhà, ìnzì nyònzì ɔdo.

Kòní fùkú Ádrùngbà Kamà rírá,
kayinò-ngba dǒ ndi ndàdi rórò.»

¹⁶ Wò dhu náalú nzá Yèsù bhà ábhàlì-dò. Pbéù, Yèsù ódzì òrù-akpà ò pbìndà Ádrùngbànga tó awáwè ǒ dhu-dzidǒ ní ndi, abádhí awù dhu irè, yà Kàgàwà bhà Andítà ǒ ka kandí dhu, ka randí Yèsù-okú dǒ rò. Ndirò, ka rádù ndi dhu ònzì kà-rǒ ndi dhu bhéyi tí.

¹⁷ Ábhò ale nyú, yà Yèsù rí Làzarù ànzì rìngbè ndi ɔve-bvè rò ró ì'í, náadù òko 'ámbe Yèsù ònzì dhu àwe dǒ ìndrù tò. ¹⁸ Ní, kàrí wíwí ònzì dhu ì ìri dhu-okú dǒ rò, ihé-yà náadù òwu Yèsù àko otu ǒ rò. ¹⁹ Nírò ní ndi Pbhàfàrisáyò náadù 'òpè 'òtè nzínziya ǒ, 'ámbe àtìna dǒ: «Nyí nyàla tí wà! Nyí nyí nzi yà dhu lèrà ònzì. Kórò ale òko wà 'ámbe òwu dǒ kòwù ǒ tí.»

Ngúfe Pbhàgíríkí rí Yèsù òne ndíní ì ala tí dhu

²⁰ Yà Pásìka tó mèhendù ò iwù Yèrùsàlemà tó kigò ò, 'iwù Kàgàwà èle ale nzínzi ǒ, ngúfe Pbhàgíríkí ní'í ìnè átò. ²¹ Ní, ì Pbhàgíríkí níndri Filipò tí kátina ábhàlì-tí'ò. Ndi Filipò ní'í Gállilayà tó pbirì ǒ atdí pbanga, Bètèsayida tí kátina ǒ ale. Ní, abádhí avò dhu Filipò tò, 'àti: «Ádrùngbàlè, mà mòzè màla Yèsù-ngbò.»

²² Ní Filipò adù àrà wò dhu òvò Àndèrsyà tí kátina ngàtsi ábhàlì tò. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù 'ivà 'òwù wò dhu òvò atdíkpá Yèsù tò. ²³ Ní, Yèsù adù àtìna uró ì'í ale ní: «Ába Kàgàwà rí Ìndrù-t'ídhùnà-òvò nàbhù rìlè ndi òná kàsùmi nírá wà. ²⁴ Ma mí obhò dhu nàno fùkù: ìnzì nganù-kpò náapé ìtsì adzi ò, ndàdù òmò, ní ndi nganù-kpò ràdù àdi atdíró tí. Pbéù kápè òmò, ndàdù ìnga, ní ndi rádù ábhò itse nyú nòdhì. ²⁵ Pbhàndà ípirònga nózè rí ndòdǒ fíndà ale níwíya ka. Pbéù, pbìndà ípirònga nózè rí ndiwí okúdu dǒ rò yà adzi ǒ ale, náadùya kòdò dhòdhòdhóngà tó ípirònga tò. ²⁶ Ndi ale náapé ndòzè ndònzì kàsùdu, ní ndi ale àkà ndèngu owùdu. Ndirò, mà mí'í ró, pbàkà kasutále ràdù ì'í átò. Ndi ale náapé kàsùdu ònzì, ní Ába Kàgàwà ràdù ndi ale ifu.»

* 12:5 12.5 Ìbhù miyà ònàri ní'í mbèmbè atdí ato nyú tó kasu tó mèkimbà. † 12:13 12.13 Pbhàhúdí t'ávana ǒ, Hòsanà-tí nyú ní «Írà nyònzì dzùnàka.» Pbéù, irò kà-tì ní: «Kàgàwà àkà ilèta nà.» ‡ 12:15 12.15 Sàyuni tó kigò-tí ní Yèrùsàlemà tó kigò.

Yèsù rǒte ndì ndóvè dhu dǒ dhu

²⁷ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àtìna: «Afidu rí inga ìrè atdidǒ kòmbí. Ní, ma mátina ìngbà tí? Ma tí àtina: Àba Kàgàwà, ígù ma yà yàrí kàsùmì ǒ rí ndàpà ndònzì ndì rùdú dhu ǒ rǒ? Pbéttù, ma mírà wò ndi kòmbí rí ndàpà ndònzì ndì dhu-okú dǒ rǒ. ²⁸ Ní Ábá, ábhǔ ɔ̀vònu rilè ndì.» Nírǒ ní ndi atdí ale-tù náadù ndírì òrù-akpá ǒ rǒ, ndàtì: «Ma màbhù wà ɔ̀vòdu rilè ndì, ndírǒ ma mí kàbhǔ ábhǔ rilè ndì tdítǒ.» ²⁹ Ní, ányìrǒ ì ikò rǒ ì ì ihé-yà nírì wò dhu, 'adù àtìna: «Ígyò! ɔ̀vo nyú ní wò àtà!» Ngǔkpá ale adù àtìna: «Hòkò! Kàgàwà-bhà màlàyìkà ní wò dhu nùndò kà tò.» ³⁰ Pbéttù, Yèsù adù àtìna abádhí ní: «Wò nyí nyírì ale-tù nùndò nzá dhu idù, pbéttù kùnò ka fùkù. ³¹ Kòmbí rírà kàsùmì ní yà Kàgàwà rí yà adzi ǒ ale-anya nitǒ òná kàsùmì. Ndirǒ, ndi kàsùmì ní ndi Kàgàwà rí Pfòmvo, yà adzi ǒ ádrùngbàlè, nípfò òná, ndòdi yà adzi ǒ rǒ. ³² Pbéttù ima, yà adzi ǒ rǒ ka kí modyi mará orù rǒ, ma madùya kóró ale-tsù nándu tidu ò.» ³³ Wò ndì ndànò dhu ǒ, Yèsù azè ndìtè dhu ní ìngbà dhu bhèyi ɔ̀ve-tidò ní màtí ndì ndóvè dhu.

³⁴ Ní ihé-yà adù dhu ivu Yèsù-tsù, 'àtì: «Mà mózù dhu Músà bhà Ɔ̀yatá ǒ, Krístò radiya dhòdhòdhonganà. Ní, ádhu nyi nyadù àtìna Ìndrǔ t'ídhùnà ràkà pè ndàrà òrù-akpá ǒ ní? Ndirǒ, ndi Ìndrǔ t'ídhùnà nyú ní ádhi?» ³⁵ Ní, Yèsù adù dhu ádu abádhí tò, ndàtì: «Awáwù rí'ì inè nzínzìkù ǒ ákè kàsùmì kèlè tí. Ní, dhu àkà nyùbhi yà inè nyí'ì ndi awáwù nà rǒ, akye ìndò adùna tsùku ùtò ní. Obhó tí, ìndò ǒ rùbhi ale rí nzí adù ádhà màtí ndì ndàrà dhu nùní. ³⁶ Ní dhu àkà nyá'ù ndi awáwù, yà òko nyí nyòko atdíkpá kà mànà òná kàsùmì ǒ, ndíní nyí nyadùya tí òko awáwù ǒ nzónzo tí.» Wò dhu ndì ndànò dhu-dzidǒ, Yèsù adù àrà ndòrù itse ihé-yà rǒ rǒ.

Pbàyàhúdì rí 'ùvò ìnzì 'à'ù Yèsù dhu

³⁷ Yèsù anzi mbá ábhǒ wíwì mà Pbàyàhúdì-ònzì, ní abádhí adù nzá kà à'ù. ³⁸ Wò ndi dhu anzi ndì ndíní yà Kàgàwà bhà nabi Ìsayà nùnno dhu náaká tí. Kàtì:

«Ádrùngbàlè Kàgàwà, ádhi tsùká dhu na'u?
Ndirǒ, ádhi ndi Ádrùngbàlè Kàgàwà nítè pbìndà ɔ̀bi fìndà*?»

³⁹ Ndirǒ, ndi Ìsayà kèlè nùnno inzà Pbàyàhúdì náa'ù dhu okúna dǒ rǒ dhu. Kàtì:

⁴⁰ «Kàgàwà nítì abádhí-nyínga ròngò ndùmùndùmú tí, ìnzì inga nala tí.

Ndirǒ, kádù abádhí-afí nábhu rǒ'ò odú,
akye dhu alána dɔ̀ya, ràdù 'ùgèrè 'ùbhà fíyó nzérénga,
ndíní ndadù tí abádhí nígu ní.»

⁴¹ Nabi Ìsayà nùnno wòrì dhu Yèsù bhà ádrùngbànga tó awáwù ndì ndala angyangyi, ndàdù òte kà dǒ dhu-okú dǒ rǒ.

⁴² Pbéttù, nabi Ìsayà nùnno mbá wò dhu mà, ní Pbàyàhúdì tó ádròdrǒ ale nzínzì ǒ màtí, ábhǒ ale nyú náa'ù Yèsù. Ní, abádhí adùna nzi òwu ndi dhu àvi rǒ kpangba, Pbàfàrisáyó-òdò ònzì ì ì dhu-okú dǒ rǒ, akye ka kadùna òwu 'ìpfò, kodi ì unduta-idzá ǒ rǒ nídhuní. ⁴³ Abádhí náazè ìndrǔ rí 'ífù dhu, ròsè Kàgàwà rí 'ífù dhu dònà.

Kàgàwà nítàiya ìndrǔ-anya Yèsù bhà ɔ̀te-bvu rǒ dhu

⁴⁴ Wò dhu-dzidǒ, Yèsù apè ɔ̀te orá tùna nyú nà, ndàtì: «Ndi ale náapè ima ná'ù, ní kà'ù nzá ima kèlè, pbéttù kà'ù wà yà ima nivi mírà yà adzi ǒ ale mà átò. ⁴⁵ Ndirǒ, ndi ale apè ima alá, nala wà yà ima nivi yà adzi ǒ ale mà átò. ⁴⁶ Ima, yà adzi ǒ awáwù tírò, ma mírà ndíní ìnzì ima ná'ù ale náadù tí ádi ìndò ǒ. ⁴⁷ Ndi ale náapè ma múnna dhu ìrì, ìnzì ndàdù ndi dhu níli afína ǒ, ní ndi ale-dǒ ràdù anya òtdì ní nzí ima. Obhó tí, ma mírà nzá ndíní mítǒ tí anya yà adzi ǒ ale dǒ, pbéttù ma mírà ndíní ma mìgù tí yà adzi ǒ ale ígù tí. ⁴⁸ Ndi ale apè ima nòdho, ìnzì ndàdù ma múnna dhu ná'ù, ní ndi ale nábà wà anyàna òtdì rí dhu. Yà ma múnò ɔ̀te ní ndi kà-anya nòtdiya yà adzi ǒ dhu-tsù rí ndòdi nánganì. ⁴⁹ Obhó tí, yà ma marúnna dhu núnno ma marí nzí ràhu ùdù rǒ mà-tírò. Pbéttù kàráhu Ábadu Kàgàwà, yà ima nivi mírà yà adzi ǒ ale bhà rǒ. Ka nyú ndítǒ ní ndi dhu nuyá idù ma màkà múnò dhu mà, ma màkà mòvò ìndrǔ tò dhu màna dhu dǒ. ⁵⁰ Ndirǒ, ma màni wà dhu yà kúyá dhu ràrì ndi dhòdhòdhonga tó ìpìrònga níbhò ràdù ìndrǔ tò dhu. Ní, yà ma múnna dhu núnno ma mí ádhàdhì Ábadu Kàgàwà nuyá ka idù dhu bhèyi.»

* 12:38 12:38 Ìsa 53.1

¹ Tsútsá nángani Pbhàhúdí tó Pásíka tó mähendù ní'ina rórò, Yèsù uni dhu, ya adzi ò rò ndi ndi ndià, ndàrà Àbanà Kàgàwà bhà ònà kàsumi ràkà wà. Ní Yèsù, ya atdidò ya adzi ò arí'ì pbindà ale naze, náadù abádhí òzè tditdò inzi rádù iku àzè ní.

² Ní pbitsóngáná, Yèsù mà ní'ì ònyù-tsùnà pbindà ábhàlì mànà. Nírò ní ndi Pfòmvo nitsu dhu Yudhà, Simoni Ìskàriyotà t'ídhùnà-afí ò, ndíni Yèsù nípfo tí ndàbhù òmvù-fó. ³ Pbhétà, Yèsù nyú núuni dhu, iwà Àbanà Kàgàwà ribho kóró dhu dō ádrùngbànga tó obi foná. Ndirò, kùni wà dhu, ndi nyú ndi ríra Àbanà Kàgàwà-tí'ò rò, ní ndi rari ndadù Àbanà-tí'ò. ⁴ Ní, Yèsù iwà ndi ònyù-tsùnà rò, ndi wà róná orú mùdzarù, ndili igi. Wò dhu-dzidò, kádù bërèse nídyi ndisò mvuna 'ò ní. ⁵ Tditdò, kádù idha idyi ndòdho ádrùngbà sání ò, ndadù ndòpè ndù'ò pbindà ábhàlì-pfò ní, ndadù àrà ùndonà rò ya mvuna 'ò ndi ndisonà ní bërèse ní. ⁶ Ní, Yèsù níitdègu àrà àhu Simoni Péterù tí, ní Péterù adù dhu iwu kà-tsù, ndati: «Nyi nyi pbàkà Ádrùngbálé tíró, nyi nyòzè tí nyu'ò pfòdu?» ⁷ Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndati: «Yà ma mónzina dhu núní nyi nzi kòmbí, pbhétù, nyi nyaraya kùni olù.» ⁸ Ní, Péterù adù àtinà Yèsù ní: «Nyi nyi nzi pfòdu ù'ò akekpá màti.» Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndati: «Inzi ma mapé pfòmvo nú'ò, ní àlè kí'ì ìmbà irita nà inyi mànà.» ⁹ Ní, Simoni Péterù adù dhu àdu Yèsù tò, ndati: «Ádrùngbálé, wò dhu bhèyi kà rí'ì rò, nyi nyi nzi pfòdu kèlè nú'ò, pbhétù, nyi nyi òtsudu mà, dùdu mànà nú'ò átò!» ¹⁰ Ní, Yèsù adù àtinà kàni: «Iwà ndi nú'ò ale rí'ì mbà ndi ndi ndù'ò tditdò dhu-atdyu nà. Pbhétù kà rádù àkà ndù'ò pfóna kèlè, iwà ndi ndilá kóró otu ò nídhuní. Nyi nyú, nyi nyilá wà Kàgàwà-nyìkpò ò. Pbhétù, nyi kóró nyi nyilá nzá kà-nyìkpò ò.» ¹¹ Obhó tí, Yèsù núuni ndípfo rí ndàbhù ndi òmvù-fó ale angyangyi. Ndi dhu-okú dō rò ní ndi káti pbindà ábhàlì ní: «Nyi kóró, nyi nyilá nzá Kàgàwà-nyìkpò ò.»

¹² Pbindà ábhàlì-pfò ndi ndù'ò dhu lutiná, Yèsù adù ya róná rò ndi ndi wàrà mùdzarù nídyi ndáfò róná, ndadù ndadu ònyù-tsù. Nírò ní ndi kívú dhu pbindà ábhàlì-tsù, ndati: «Nyi nyùni tí èni ya ma mónzi rùkú dhu-tí? ¹³ Nyi nyári ima nánzi Málímò tí, ndirò Ádrùngbálé tí. Ní ndi dhu ní obhó dhu. Obhó tí, ima ní ndi Málímò. Ndirò, ima ní ndi Ádrùngbálé. ¹⁴ Nírò ima, fùkú Málímò tíró nyú, ndirò fùkú Ádrùngbálé tíró nyú, ma mù'ò pfòkù rò, dhu àkà nyóngò pfòkù ù'ò nzínziku ò átò. ¹⁵ Obhó tí, ya fùkú ma mìtè dhu ní òfò, ndíni nyi nyóngò tí dhu ònzi átò odhíku rò ya rùkú ma mónzi dhu bhèyi. ¹⁶ Ma mí obhó dhu núno fùkú: Kasatále bhà ádrùngbànga nòsè nzá pbindà kasu tó ádrùngbálé bhà ádrùngbànga dónà. Ndirò, òvi ka kòvi ale bhà ádrùngbànga nòsè nzá ya ndi nòvi ale bhà ádrùngbànga dónà* . ¹⁷ Kòni, kòmbí nyi nyùni wà kòkò dhu. Ní, nyi nyádù hirò ònzi ò dhu nyi nyònzì ní.»

¹⁸ Tditdò Yèsù adù àtinà pbindà ábhàlì ní: «Ma mànò nzá wò dhu okúku dō rò kóró. Ma màni wà ima nyú ma mòvò nzínziku ò ale. Pbhétù, Kàgàwà bhà Andítá arúnona dhu náka rònzi ndi. Ndi Andítá arátina: «Yà atdikpá mà marí dhu ònyu mànà ale, nóngò wà rùdú òmvù tí.» ¹⁹ Ma mòvò wò dhu angyangyi fùkù, inzá ndi dhu àpè ndònzì rórò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ndi dhu ritsi ndònzì nángani, nyi nya'uya dhu, ima rari «Fí arí'ì ale.» ²⁰ Ma mí obhó dhu núno fùkú: ma mòvi ale náko ale, náko wà ima átò. Ndirò, ima náko ale náko wà ya ima nivi mirà ya adzi ò ale átò.»

Yèsù rí Yudhà rí ndípfo, ndàbhù ndi òmvù-fó dhu nóvo dhu (Mát 26.20-25; Mrk 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wò dhu bhèyi ndi ndòtè dhu-dzidò, Yèsù-afí náadù àdi ndàmbe inga níré dō atdidò. Ní, kádù dhu òvò kpangba pbindà ábhàlì tò, ndati: «Ma mí obhó dhu núno fùkù. Nzínziku ò atdi ale rí ndi mípfo, ndàbhù ma òmvù-fó.» ²² Ní, Yèsù bhà ábhàlì adù òko, 'ámbe 'àndà dō nzínziya ò, inzi 'adù àdhi dō màti kà ròtè dhu núní. ²³ Wò ndi kàsumi ò, ya atdidò Yèsù òzè pbindà ábhàlì nzínzi ò atdi ábhàlì ní'ì Yèsù-tí ndi ndadi ònyù-tsùnà ró. ²⁴ Ní, Simoni Péterù adù kàvi iwína ò rivú dhu Yèsù-tsù, rari àdhi ndi kà rùbhi òtè rò dónà. ²⁵ Ní, wò ábhàlì adù ndilò Yèsù dō, ndadù dhu iwu kà-tsù, ndati: «Ádrùngbálé, àdhi ndi?» ²⁶ Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndati: «Ndi ale ní ya ma mí m̀gati-afà nídyi modù supù ò, madù àbhunà fíndà ale.» Nírò ní ndi Yèsù adù m̀gati-afà nídyi, ndòdù supù ò, ndadù àbhunà Yudhà, Simoni Ìskàriyotà t'ídhùnà tò. ²⁷ Yudhà níitdègu wò m̀gati-afà àkò, ní Sitaní adù òtsu kà-afí ò. Ní Yèsù adù àtinà Yudhà ní: «Wò nyi nyòzè nyonzi dhu, náka nyonzi tsákatsàka.» ²⁸ Kòkò erò ì'ì ale nzínzi ò, atdi ale mà núuni nzá àdhu-okú dō rò màti Yèsù rí wò dhu núno kà tó dhu. ²⁹ Yà fùrangà tó isòwè nódo Yudhà arí dhu-okú dō rò, abádhí nzínzi ò atdidhená ndi náadù dhu àti, Yèsù àvi ka rùdzi mähendù tó àkà kudzi dhu dhu tí. Ndirò ngátsi ní, abádhí adù dhu àti Yèsù àvi ka rùndò fùrangà nákátále tó dhu tí. ³⁰ Pbhétù, m̀gati-afà ndi ndàko Yèsù-fó rò,

* 13:16 13.16 Yùw 15.20

ndàdè ònyùnà dhu-dzidò, Yudhà náadù àhu dòtsi ndàrà. Wò ndi kàsuni ò, inga náadù ì'ì iwà ndi ndàti rò.

Eyátá-òwúta

³¹ Yudhà àhu idza rò dhu-dzidò, Yèsù adù àtina pbindà ábhàlì ní: «Kòmbí nga ní ndi Ìndrù t'ídhùnà-òvò ilè ndi ní. Ndirò, kòmbí nga ní ndi Kàgàwà-òvò ilè ndi kà-nyutsi ní. ³² Kàgàwà-òvò náapè ndilè kà-nyutsi, ní Kàgàwà adùya kòvò àbhà rilè ndi átò nyunatsi, ndirò kàrì ndi kòvò àbhà rilè ndi kòmbí tí. ³³ Pbaninzò, àlè kí'ì atdíkpá nyí mànà àkè kàsuni kèlè tí. Nyí nyí mone òne. Ní àdhàdhì yà ma mènò Pbayàhúdí tò dhu bhèyi tí, ma mátina nyí ní átò, yà ma mára i nyí ràrì nzi adù owu ùvò. ³⁴ Ní, kàni fùkù ma mùbhà uyátá òwúta: nyòzè nyí nzinziku ò. Àdhàdhì yà ima nyú ma mózè nyí dhu bhèyi, dhu àkà nyòzè nyí átò nzinziku ò. ³⁵ Nyí nyapè nyòzè nzinziku ò, nírò ní ndi kórò ale ràdù dhu ùni, nyí ràrì pbàkà ábhàlì nyú.»

Yèsù rì Péterù rì ndòdho dhu nóvo dhu (Mát 26.31-35; Mrk 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Wò dhu-dzidò, Simoni Péterù adù dhu ivu Yèsù-tsù, ndàti: «Ádrungbálé, nyí nyàrà àdhà?» Ní, Yèsù adù dhu àdu kátò, ndàti: «Nyí nyí nzi irà owùdu ò kòmbí, yà ma mára i. Pbetù, nyí nyaraya irà owùdu ò olù.» ³⁷ Ní Péterù adù dhu ivu tdítòdò kà-tsù, ndàti: «Ádrungbálé, ádhu ìnzì ma mára kòmbí owùnù ò okúna dò rò? Ma mózè wà miwí pbàkà ipirõnga okúna dò rò.» ³⁸ Ní, Yèsù adù dhu ivu kà-tsù, ndàti: «Ìnyí nyú nyí nyòzè tí wà nyiwí pbàkù ipirõnga okúdu dò rò? Ma mí obhò dhu núnò indù, inzà à'ù-akpà nàpè òngò rórò, nyí nyí'ina iwà nyí nyòdho ma íbhà-gùna, nyàti inzà nyí rúni ma rò.»

14

Yèsù ní Kàgàwà-tí'ò rì ìndrù àbhà ràrà àhu otu dhu

¹ Yèsù adù àtina tdítòdò pbindà ábhàlì ní: «Ìnzì nyàbhà afikù rirè inga abho. Nyí nyàkà nyà'ù Àba Kàgàwà, ndirò nyí nyàkà nyà'ù ma átò. ² Àba Kàgàwà bhà idzá, òyá ka kòko ngari rì'ì abho. Ìmbà kà rì'ì ndi dhu bhèyi nánì, ma mambènà nzi àtina ma ràrà wà ngari òbhòlò fùkù. ³ Ndirò, ma mára, madù ngari òbhòlò fùkù rò, ma mí madù àdu mirà nyùgù, ndíni ma mára àdi rò, nyí nyadùya tí owu òko átò. ⁴ Ndirò, yà ma mára i ràrà otu nyí nyàni wà.»

⁵ Ní, Tèmasi adù àtina Yèsù ní: «Ádrungbálé, má mènì nza nyí nyàrà i nga. Olu, má madù ànyí ràrà otu núnì ingbà dhu bhèyi?» ⁶ Ní, Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ìma ní ndi otu, obhõnga, ndirò ipirõnga. Atdí ale mà rì nzi adù àrà àhu Àbadu Kàgàwà i, inzà ndi ndàdà otùdu ònà rórò. ⁷ Dhu apé ì'ì iwà nyí nyàni ma dhu tí, ní nyí nyàni wà Àbadu átò. Ní, ròpè ndi kòmbí, nyí nyàni wà ka, ndirò nyí nyàla wà ka.»

⁸ Ní, Filipò adù àtina Yèsù ní: «Ádrungbálé, itè pé ndi Àbanu mà ràla, wòrì kèlè ní ndi àkà àkà fàkà dhu.» ⁹ Ní, Yèsù adù dhu àdu Filipò tò, ndàti: «Hòkò, Filipò! Àlè kòkò wà nyí mànà àbhò idho nyú tí, ní nyí nyapè tí nza muni? Ìma nála ale, nála wà Àbadu átò. Ní ingbà dhu bhèyi dhu nyí nyàdù àtina, ma rìtè pé Àbadu nyala ní? ¹⁰ Nyí nyà'ù tí nza dhu, ma ràrì'ì Àbadu-nyutsi, ndirò Àbadu ràrì'ì nyudutsi? Yà ma maráwèna fùkù dhu ní nzi ùdù rò àhu dhu. Pbetù, yà nyudutsi arádi Àbadu ní ndi arí pbindà kasu ònzi. ¹¹ Nyà'ù ima, yà ma mátina nyí ní, ima ràrì'ì Àbadu-nyutsi, ndirò Àbadu ràrì'ì nyudutsi rò. Ìmbà kí'ì ndi dhu bhèyi rò, nyà'ù ima yà nyudutsinà rò rì ndònzì kasu-okú dò rò. ¹² Ma mí obhò dhu núnò fùkù: ndi ale apé ima ná'ù, ní yà ma marónzina kasu nónzì ndi ale ràdù ònzi átò. Ndirò, kà ràdù kònzì abho nyú ròsè yà ma marónzina-tsi dònà, Àbadu bhà ma mára nídhunì. ¹³ Òvòdu rò nyí nyònzì kórò dhu-tsi, nónzì ma mónico ònzi, ndíni Àbadu-òvò náadù tí ndilè Idhùnà-nyutsi. ¹⁴ Nyí nyapè óngo dhu nónzì fudù òvòdu rò, nónzì ma mónico ònzi fùkù.»

Yèsù rì Kàgàwà rì Ìlilá-Alafí nìbhò dhu nóvo dhu (Yùw 16.5-15)

¹⁵ Tdítòdò, Yèsù adù àtina pbindà ábhàlì ní: «Nyí nyapè ì'ì ima nyí nyòzè dhu tí, ní nyí nyàkà nyífu pbàkà uyátá. ¹⁶ Ìma, ma mí Àbadu Kàgàwà nónzì rìbhò ngàtsi Mùdzùnàba fùkù, ndíni nyí nyongó tí òko mànà dhòdhòdhõnganà. ¹⁷ Ka ní obhõnga núdhè arí ìndrù tò Ìlilá-Alafí. Obhò tí, yà adzi ò ale rì nzi adù kàko, ìnzì ì'ì kàlã, ndirò inzà ì'ì ùni ka dhu-okú dò rò. Pbetù nyí, nyí nyàni wà ka, atdíkpá nyí nyaróko ka mànà, ndirò afikù ò kàràdi dhu-okú dò rò.»

¹⁸ Ma mí nzi nyùbha izù tí, ma míngo ingo tíku ò tdiítò. ¹⁹ Inzá òtrò idho ò, ya adzi ò ale rí nzi malá tdiítò. Pbéùtù nyí, nyí nyí malá àlà, inè ma mí'ya nyikpódu nà, ndirò inè nyí nyí'ya nyikpóku nà átò dhu-okú dò rò. ²⁰ Ndi idho rákà nínnganí ní ndi, nyí nyuniya dhu, ima rarí'í inè Àbadu-nyetsi, nyí rarí'í inè nyudutsi, ndirò ma rarí'í inè nyukutsi.

²¹ Pbhàkà uyátá nà'ù, ndadù ifunà ale, ní ndi ma nózè ale. Ima nózè ale, nózè Àbadu ràdù átò. Ndirò, ma madù kòzè átò, madù mitè fíndà.»

²² Nírò ní ndi Yudhà, inzi ní Yudhà Ískariyotà, níwú dhu Yèsù-tsubù, ndàti: «Ádrùngbálé, ádhu ndi nyi nyadù nyitè fàkà tí, inzi nyadù nyitè ya adzi ò ngùkpà ale tò ní?» ²³ Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Ndi ale náapè ima nózè, ní ndi ale ràdù ma múnona dhu nífu. Àbadu ràdù ndi ale nózè átò. Ndirò, má madù iwu Àbadu mànà ndi ale bhà, madù má móko róngrá nòbhòlò kàbhà. ²⁴ Pbéùtù, inzi ndi ale náapè mozè, ní rí nzi àdù ma múnona dhu nífu. Ya nyí nyírina ma múnona ró dhu ní rí nzi àhù ùdù rò. Pbéùtù, kà rāhù ya ma nívi Àbadu ò rò.

²⁵ Kòní, ma mènò ndi dhu fùkù, àdi ma màdì nzínziku ò rórò. ²⁶ Ní, Àbadu rìvina ovòdu ró Mùdzunàba, Hlilá-Alafí, róngró kóró dhu nùdhe fùkù, ndadù àrà ya fùkù ma mènò kóró dhu nàbhù ró nyírè.

²⁷ Ma mēbhà māràngà fùkù, ma mēbhù pbàkà māràngà nyú fùkù. Ndirò, ma mēbhù nzá ka fùkù àdhàdhì ya adzi ò ale náarí kàbhù indrù tò ònà òfò ò. Ní, afíku àkà nzá ndirè nga abho, ndirò nyí nyàkà nzá nyónzi odo. ²⁸ Nyí nyírì wà ya fùkù ma múno dhu, matí: «Ma mārà wà, ndirò ma mí madù àdù tíku ò.» Ní nyí nyí'ina gukyè ima nyí nyòzè dhu tí, ní idhèku àmbènà ndìkà ikà tí Àbadu í ma mārà rò. Obhó tí, ndi Àbadu bhà ádrùngbànga nózè wà pbhàkà ádrùngbànga dònà. ²⁹ Kòní, ma mènò wà ka fùkù kòmbí inzá ndi dhu àpè ndònzì rórò, ndíní ndi dhu rí ndònzì nínnganí, nyí nyadùya tí dhu à'ù. ³⁰ Ma mí nzi òte abho nyí mànà tdiítò. Obhó tí, kòní ya adzi ò kamà Pfmvo rírà. Pbéùtù, rùdú kà rónzina atdí dhu mà rí'í mbá. ³¹ Pbéùtù, kà rírà, ndíní ya adzi ò ale náuni tí dhu iwà ma rózè Àbadu, ndirò ma rarí dhu ònzì kàyá idù dhu bhèyi. Nírò, nyìwà nyí, kòwu iró rò.»

15

Yèsù rí ndàti vinyò-kpa nyú tí dhu

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna pbinà àbhàlì ní: «Ima ní ndi vinyò-kpa nyú* Ndirò, Àbadu Kàgàwà ní ndi vinyò-kpa-ngbò òbhòlò arí ale. ² Ní kórò opbídu, ya inzi arí itsu-kpò í'ò, nú'á kà ràdù ù'á tí rùdù rò. Ndirò, ya mbèyi arí itsu-kpò í'ò opbídu-ngbò núwa kà ràdù, ndíní adù tí itsu-kpò í'ò abho nyú tdiítò. ³ Ní nyí, opbídu tíró, nyí nyí'á wà Àbadu-nyikpò ò, ya fùkù ma móvò ote-okú dò rò. ⁴ Nírò, dhu àkà nyòkò nyudutsi, àdhàdhì ma marádi nyukutsi dhu bhèyi. Vinyò-opbí rí nzi àdù ò'ò, imbà ndi ndí'í ndi vinyò-kpa ró rórò. Ní, ndi dhu bhèyi tí, nyí nyí nzi àdù atdí dhu mà nónzi inzá nyí nyòkò nyudutsi rò.

⁵ Ima ní ndi vinyò-kpa, ndirò nyí ní vinyò-opbí. Ní, nyudutsi rádi, madù àdi nyunatsi ale, ràdù itse nódhì abho nyú. Obhó tí, inzá nyí nyòkò nyudutsi rò, nyí nyí nzi àdù atdí dhu mà nónzi. ⁶ Inzá àdi nyudutsi ale, nóbvù ka kádù igi, àdhàdhì ya inzi arí itsu-kpò í'ò vinyò-opbí nú'á ka karí, kadù òbvùnà igi dhu bhèyi. Kà ràdù òtduyù, kadù àndunà kawà kazu ò, ràdù ògbe. ⁷ Pbéùtù, nyí nyapè òko nyudutsi, nyadù pbhàkà ote nóvò afíku ò, ní nyònzì nyí nyòzè kórò dhu Àbadu-fò, ní ka ràdù ndi dhu àbhù fùkù. ⁸ Nyí nyapè idzi kasu tò itse nódhì abho, nyadù dhu itè nyí rarí pbhàkà àbhàlì nyú, ní Àbadu-ovò ràdù ndilè. ⁹ Àdhàdhì Àbadu ózè ma dhu bhèyi, ma mózè nyí átò. Ní dhu àkà nyòkò ndi ma mózè nyí nzi àzè ò. ¹⁰ Nyí nyapè pbhàkà uyátá nífù, ní nyí nyadù òko nyí ma mózè ní àzè ò, àdhàdhì ma mífu Àbadu bhà uyátá, madù àdi kòzè ma ní àzè ò dhu bhèyi.

¹¹ Ma mènò wò dhu fùkù ndíní nyí nabhè tí nyí'í pbhàkà dhèdhe nà, ndi fùkù dhèdhe ràdù àkà. ¹² Yàrí ní ndi pbhàkà uyátá fùkù: «Nyòzè nyí nzínziku ò, àdhàdhì ma mózè nyí dhu bhèyi.» ¹³ Indrù rí ndadzi ndòvè odhina tò ngari ò ní àzè dònà róse ngátsi àzè rí'í mbá. ¹⁴ Nyí nyadù òko odhídu tí, ya fùkù ma màyá dhu nyí nyífu rò. ¹⁵ Ma mí nzi nyánzi tdiítò pbhàkà kasutále tí, inzi kasutále ràdù pbinà kasu tò ádrùngbálé rónzina dhu núní nídhuní. Pbéùtù, ma mārí nyánzi odhídu tí, Àbadu-tsubù ma miri dhu ní ma móvò wà kórò fùkù nídhuní. ¹⁶ Inzi ní nyí ndi nyí nyòvò ma, pbéùtù ima ní ndi ma móvò nyí. Ní, ma mòvò nyí nyòvò, ndíní nyí nyodhì tí dhòdhòdhonganà róngró àdi itse. Ndi dhu bhèyi ní

* 15:1 15.1 Ungbòta-Ayí ò, vinyò-kpa rítèna dhu ní Pbhàsràyélí (Ìsa 5.1-7).

ndi, Àbadu ràdè foná nyí nyònzì ɔ̀vòdu rɔ̀ kóró dhu-tsi nábhũ fũkà. 17 Nírò, fũkà ma màyá dhu ní, nyí ràkà nyòzè nyí nzínziku ɔ̀.»

Yà adzi ɔ̀ ale rĩ Yèsù mà p̀bìndà ábhàlĩ mànà nòndrò dhu (Màt 10.22-33; Yüw 16.1-3,33)

18 Tdítdɔ̀ Yèsù adè àtìna p̀bìndà ábhàlĩ nĩ: «Yà adzi ɔ̀ ale náapè nyòndrò, ní nyèni dhu abádhí ròndrò wà ima átò angyiná rò fũkà. 19 Nyí nyí'iyana gukyè yà adzi ɔ̀ ale tí, ní abádhí ádèyana nyòzè òzè tí, fíyò ale ní nyí nídhuní. Pbé̀tù ima, ma mòvò nyí abádhí nzínzi ɔ̀ rò, muli nyí igi. Ní nyí ní nzi yà adzi ɔ̀ ale tdítdɔ̀. Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi abádhí óndrò nyí. 20 Nyìrè pé yà fũkà ma múnò dhu, mati: Kasutále bhà ádrùngbànga rósè nzá p̀bìndà kasu tó ádrùngbàle bhà ádrùngbànga dòná. Ní, dhu apé ì'ì abádhí ávu rùdú dhu tí, ní abádhí rávu ávu ràkú átò. Ndirò, dhu apé ì'ì abádhí ífũ ma múdhe fíyò dhu dhu tí, ní abádhí rĩ nyí nyúdhèna fíyò dhu nífũ ífũ átò. 21 Obhó tí, abádhí róngo kóró kòkò dhu ònzì ràkú okúdu dò rò, inzà ì'ì nĩ ima nívi mirà yà adzi ɔ̀ ale dhu-okú dò rò. 22 Inzá ma mirà yà adzi ɔ̀, madè dhu ɔ̀vò abádhí tò nání, abádhí úniyana nzí nzérenga nà ì'ì dhu. Pbé̀tù, kòmbí abádhí dɔ̀ ka kí izu àbà kubà fíyò nzérenga tí dhu rĩ'ì mbá. 23 Ima nòndrò ale nòndrò wà Àbadu átò. 24 Inzá ma mónzi yà inzà atdí ale mà nápe ònzina dhu abádhí nzínzi ɔ̀ nání, abádhí úniyana nzí nzérenga nà ì'ì dhu. Pbé̀tù, kòmbí abádhí àla wà ma mónzi dhu. Ní iwà ì'ì àla ì dhu rórò matí, abádhí òko òko ima ì'ì óndrò, 'adè Àbadu nòndrò átò rò. 25 Abádhí ónzì kòrì dhu kóró, ndíni fíyò uyátá ɔ̀ ka kuno dhu náaká tí. Ndi uyátá ɔ̀ ka kati: <Abádhí óndrò ima ìmbá tĩnà na *.»

26 Tdítdɔ̀ Yèsù adè àtìna p̀bìndà ábhàlĩ nĩ: «Àbadu Kàgàwà-ti'ò rò, ma mí Mùdzùnàba nívi ìvi fũkà. Ndi Mùdzùnàba ní kà bhà rò rìrà obhónga tó Hìlã-Alafí. Ní kà rìrà àhu rò, kà ní'iya ndi p̀bakà ngàmbi. 27 Ndirò, nyí nyú mà átò, nyí ní'iya p̀bakà ngàmbi, yà ndi napèna rò, àlè karí'ì inè atdikpá nyí mànà dhu-okú dò rò.»

16

1 Tdítdɔ̀, Yèsù adè àtìna p̀bìndà ábhàlĩ nĩ: «Ma mòvò wò dhu angyangyi fũkà, akye nyí nyowuya nyáwà fũkú a'uta ɔ̀ rò ní. 2 Ka kowuya nyípfo rò, kodi nyí unduta-dzà ɔ̀ rò. Ndirò, yà rìrà kàsumi ɔ̀, nyòkye rì ale nòowuya dhu ùni rò Kàgàwà ràrì yà ì'ì úlèna. 3 Ndirò, abádhí owuya ndi dhu ònzì rò inzà ì'ì nĩ Àbadu Kàgàwà mà, ndirò inzà ì'ì nĩ ima mà dhu-okú dò rò. 4 Nírò, ma mòvò wò dhu angyangyi fũkà, ndíni ndi kàsumi ràkà rò, nyí nyìrèya tí dhu, iwà ma ravò ka fũkà.»

Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí-kàsù

Yèsù adè àtìna tdítdɔ̀ p̀bìndà ábhàlĩ nĩ: «Ma mòvò nzá wò dhu angyangyi fũkà, òko àlè kòko atdikpá nyí mànà dhu-okú dò rò. 5 Nírò, kàní kòmbí ma màdu wà ma yà ma nívi mirà yà adzi ɔ̀ ale-ti'ò. Ndirò, nzínziku ɔ̀ atdí ale mà nívu nzá dhu tsàdú, ndati: <Nyí nyàrà ádhà?> 6 Obhó tí, wò dhu bhèyi mà mòvò fũkú dhu nábhũ wà nyí izu ràka nyí atdítdɔ̀! 7 Nírò, kàní ma mí obhó dhu nòvò fũkú kòmbí: ídzi dhu tí àkà atdítdɔ̀ fũkú dhu ní marà Àbadu Kàgàwà-ti'ò. Obhó tí, inzà ma màrà kà-ti'ò rò, kàbhà rò àmbènà ìrà Mùdzùnàba rĩ nzi adè ìrà tíku ɔ̀. Pbé̀tù, ma mapé àrà, ní ma madè ndi Mùdzùnàba nívi ìvi rìrà tíku ɔ̀. 8 Ní kà rìrà àhu rò, kà róngo yà adzi ɔ̀ ale tó nzérenga nítè abádhí tò, ndadè abádhí àkànà 'ùbhi ònà obhónánga tó otu nítè abádhí tò. Ndirò, kà róngo adè Kàgàwà nítèdiya anya indrù-dɔ̀ tí dhu nítè átò abádhí tò. 9 Kà róngo inzà abádhí ná'ù ima dhu tó nzérenga nítè abádhí tò. 10 Kà róngo obhónánga nítè fũkà, ma mí madú Àbadu-ti'ò, inzì nyàdè owu ma àla rò tdítdɔ̀ nídhuní. 11 Ndirò, kà róngo Kàgàwà rĩ anya itdi indrù dɔ̀ tí dhu nítè, iwà kátádi anya angyangyi yà adzi ɔ̀ ádrùngbàle P̀fòmvo dɔ̀ dhu-okú dò rò.

12 Ma mí'ì inè fũkú ma múnɔna tdítdɔ̀ ábhò dhu nyú nà. Pbé̀tù, ì dhu rĩ nzi adè dèku àlu kòmbí. 13 Ndi Hìlã-Alafí, yà obhónga nítè rì indrù tò rìrà àhu rò, kà róngo nyèndà kóró obhónga* tó otu ɔ̀. Obhó tí, kà rĩ nzi ongo ònà rò nyú àhu dhu núnò indrù tò. Pbé̀tù, kà róngo ùnònà fũkú dhu ní Àbadu-tsú ndi ndirina dhu. Ndirò, kà róngo ɔ̀vònà fũkú dhu ní ì'ì nonziya dhu. 14 Kàraya ɔ̀vòdu nábhũ rò rilè ndi, ma maraya dhu náwe rò kà tò, kà ràdè èdàna fũkú dhu-okú dò rò. 15 Àbadu-fó rí'ì kóró dhu ní p̀bakà dhu. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma matí nyí ní, obhónga tó ndi Hìlã-Alafí raraya ma màwe fĩndà dhu nùdà rò fũkà.»

Yèsù bhà ábhàlĩ tó izu rĩ ndùgèrè ndòngò dhèdhe tí dhu

* 15:25 15.25 Zab 69.5 * 16:13 16.13 14.6

¹⁶ Tdítdǒ, Yèsù adù àtìna p̄bìndà ábhàlì n̄: «Ngúfe idho ǒ, nyí nyí n̄zi malá. Ndirò, ngúfe idho dzidǒ, nyí nyí malá àlà tdítdǒ.»

¹⁷ Ní, kàbhà ábhàlì n̄zínzi ǒ atdídhená ale náadù 'òpè 'òngù dhu tsùyà n̄zínziya ǒ, 'ámbe àtìna dǒ: «Wò kà ráwèna àlè tò dhu-tì ní àdhu? Kà ràtina: «Ngúfe idho dzidǒ, nyí nyí n̄zi malá, ndirò ngúfe idho dzidǒ, nyí nyí malá àlà tdítdǒ.» Ndirò, kà ràtina átò: «Ma mára Àbadu Kàgàwà-ti'ò.»¹⁸ Abádhí adù òko, 'ámbe dhu òngù dǒ tsùyà tdítdǒ, 'ámbe àtìna dǒ: «Wò kà rùnona ngúfe idho-tì nyú ní àdhu?» Ní, abádhí adúnà òwu dhu àdu rǒ itírò tí, 'àti: «Inzá àlè kùni wò kà rùnona dhu-tì.»

¹⁹ Ní, Yèsù unì dhu abádhí rari dhu ònzi ndínì ì ivú tí dhu tsuná. Ní kǎdù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyátí dhu òngù tsàkù n̄zínziku ǒ, yà ma m̀nò dhu dǒ? Ma màti, ngúfe idho dzidǒ nyí rari n̄zi malá, ndirò, ngúfe idho dzidǒ, nyí rari malá àlà tdítdǒ.²⁰ Ma mí obhó dhu n̄nò fùkù: Nyí nyòdziya, izu ràdù nyúka atdítdǒ fùkù àp̀bè-okú dǒ rò. P̀bétù, ndi dhu adùya yà adzi ǒ ale-idhè nábhu rika ndi iká tí. Ndirò, nyí nyokoya izùku ǒ, p̀bétù fùkù izu náadùya ndùgèrè, ndòngò dhèdhe tí.²¹ Ona rì ndàkà tshibále, náaróngo ì'ì izu ǒ, ndi ndi ndùgu ònà kàsuni nindù wà ndi nìdhumì. P̀bétù ndi ndùgù ndi rò, kà rì n̄zi àdù yà ndi ndàbanà àp̀bè n̄rè tdítdǒ, ngbàngba ndi ndùgù yà adzi ǒ dhu ika idhèna dhu-okú dǒ rò.²² Nírò, nyí nyú mà átò, nyí nyí'ì izu nà kòmbí. P̀bétù, ma mí nyálá àlà tdítdǒ. Nírò ní ndi idhèku níkaya ndi, inzi atdí ale mà ràdù ndi fùkù dhèdhe nòdì.²³ Ndi idho rira n̄ngani, nyí nyowuya n̄zi atdí dhu mà nivu rǒ tsàdù. Ma mí obhó dhu n̄nò fùkù: ɔ̀vòdu rǒ nyí nyònzì kóró dhu, nábhu Àbadu Kàgàwà róngo àbhù fùkù.²⁴ Rira àhu kòmbínga ǒ, nyí nyàpè nzá atdí dhu mà nónzi kà-fó ɔ̀vòdu rǒ. Nírò, nyòngò dhu ònzi kà-fó, ní kà rǒngò àdù ndi dhu nábhu àbhù fùkù, ndínì idhèku náadù tí ndika atdítdǒ.»

Yèsù ràtina iwà ndi r̀nzi yà adzi lè mà dhu

²⁵ Yèsù adù àtìna tdítdǒ p̄bìndà ábhàlì n̄: «Ma m̀nò kòkò dhu fùkù mbólí ǒ. P̀bétù, kàsuni rira ìrà, yà inzi ma m̀ngó dhu ɔ̀vò ònà fùkù mbólí ǒ. Ndi kàsuni ǒ, ma m̀ngó Àbadu Kàgàwà dǒ dhu n̄vò kpangba fùkù.²⁶ Ndirò, ndi kàsuni ǒ, nyí nyóngo dhu ònzi ɔ̀vòdu rǒ Àbadu-fó. Ma màti nzá nyí n̄, ma rari ndi òngò mitsò Àbadu rǒ okùku dǒ rò.²⁷ Obhó tí, Àbadu nyú nditirò nòzè wà nyí, nyí nyozè ima, nyàdù dhu à'ù, ma rira Kàgàwà-ti'ò rò dhu-okú dǒ rò.²⁸ Ima nyú, ma mirà Àbadu-ti'ò rò, mirà àhu yà adzi ǒ. Ní kòmbí, ma mí mivà yà adzi ǒ rò, madu ma kà i.»

²⁹ Ní, Yèsù bhà ábhàlì adù àtìna kà n̄: «Kòni, kòmbí nga ní ndi nyi nyòtè kpangba fàkà, inzi nyunò atdí dhu mà mbólí ǒ n̄.³⁰ Ndirò kòmbí mà m̀ni wà dhu, nyi r̀ni wà kóró dhu, ndirò nyi rari indrù r̄rèna ndínì ndi ndivú tí dhu n̄nì angyangyi. Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi, mà má'ù wà dhu nyi rira Kàgàwà-ti'ò rò.»

³¹ Ní, Yèsù adù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyà'ù tí wà dhu kòmbí? ³² Kànì kàsuni rira, ndirò, ndi kàsuni nyú náká wà. Ní, nyí nyí nyìndà rùdù rò, ngàtsi ale ròd̀yi otùna, nyàdù mubhà atdírdò. P̀bétù, ma mí n̄zi mubha atdírdò, inè Àbadu r̄rì atdíkpá ima màna nìdhumì.³³ Ma m̀vò wò dhu fùkù ndínì nyí nyabá tí màr̀ngà nyudutsi. Obhó tí, yà adzi ǒ nyí nyí àp̀bè nábà àbà. P̀bétù, àpè nyònzì ɔ̀do, ma m̀nzì wà yà adzi-lè mà nìdhumì.»

17

Yèsù r̄rì nditsò Àbanà rǒ p̄bìndà ábhàlì-okú dǒ rò dhu (Ròm 8.34; Èbr 7.24-25)

¹ Wò dhu bhèyi ndi ndòtè dhu-dzidǒ, Yèsù agéré ndi, ndàndà òr̀-akpà ò nga, ndàdù nditsò, ndàti: «Àba Kàgàwà, kàsuni náká wà. Ní, àbhù Idhùnù-òvò rilè ndi, ndínì Idhùnù adù tí ɔ̀vònu àbhù rilè ndi átò.² Nyi nyábhù ka r̄rì'ì ádr̀ngbànga tó ɔ̀bi nà kóró ale dǒ. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kà róngo dhòdhòdhóngà tó ípir̀ngà nábhu foná nyi nyábhù kóró ale tó.³ Ndi dhòdhòdhóngà tó ípir̀ngà ní: abádhí r̀ni inyi kèlè atdírdò rari ndi obhónà Kàgàwà, ndirò abádhí r̀ni Yèsù Kristò, yà nyi nyí rira wà adzi ǒ ale.⁴ Ma mábhù wà ɔ̀vònu rilè ndi yà adzi dǒ, madu yà fudù nyi nyibho ndínì ma monzi tí kasu nónzi mitò.⁵ Ní kòmbí, inyi Abá, àbhù ɔ̀vòdu rilè ndi tinù ǒ, àdhàdhì yà inzá nyi nyàpè yà adzi ɔ̀bhòlo r̀rò, ɔ̀vòdu n̄ilè ndi tinù ǒ dhu bhèyi.

⁶ Ma mábhù wà ɔ̀vònu, yà adzi ǒ ale n̄zínzi ǒ rò nyi nyòvò, nyibhò fudù ale r̀ni. Abádhí ní'ì p̀bùkù ale, ní nyi nyàdù abádhí nìbhò fudù. Ndirò, abádhí nòdò wà p̀bùkù ɔ̀te affiya ǒ.⁷ Ní kòmbí, abádhí n̄ni wà dhu, yà fudù nyi nyibhò kóró dhu ráhù funù rò.⁸ Obhó nyú, ma mudà wà yà abádhí tó ma mudà tí nyi nyibhò fudù ɔ̀te abádhí tó, abádhí ràdù àkonà mbèyi nyú. Abádhí unì wà dhu, obhó tí ma rira tinù ǒ rò, 'adù dhu à'ù átò nyi rivi ndi ima.

⁹ Abádhí-dǒ nga ní ndi ma mí mitsò nǎ. Ma mí nzí mitsò yà adzi ǒ ngǔkpà ale-dǒ. Pbéttù, ma mí mitsò yà fudú nyi nyíbhò ale dǒ, pbùkù ale tí abádhí rí'í dhu-okú dǒ rò. ¹⁰ Kóró ale, yà fudú rí'í ní pbùkù ale, ndirò yà fané rí'í kóró ale ní pbàkà ale. Ndirò ɔvòdu náarí ndilè abádhí-nyutsi. ¹¹ Ábá, ma mí nzí adi tdítǒ yà adzi ǒ. Pbéttù, abádhí nóko òko yà adzi ǒ. Ndirò kòmbí ma mǎrà tinu ǒ. Ní Hlilá Ába Kágawá, ǒdo abádhí yà dùdú nyi nyóvò ɔvònu-òbì nǎ. Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhí ràdù òko atdí ale tí, àdhàdhì àlè ní atdí ale inyi mànà dhu bhèyi. ¹² Yà abádhí mànà mà mí'í atdíkpá ònà kàsùmi ǒ, ma mòdò abádhí, yà dùdú nyi nyavò ɔvònu-òbì nǎ. Ndirò, ma mòdò abádhí mbèyi nyá, inzi atdí ale mà ràwí nzinziya ǒ rò. Pbéttù, abádhí nzinzi ǒ rò àwí atdí ale ní, yà pbùkù Andítá* ǒ ka kandí dhu dóná, àwáwiya dhu tí ale kèlè, ndíní ndí Andítá náadù tí àkà. ¹³ Ǔ! Ába Kágawá, kànǎ kòmbí ma mí madù tinu ǒ. Ní ma mótè wò dhu bhèyi, àdi ma màdi yà adzi ǒ rórò, ndíní pbàkà dhèdhe nírá tí abádhí. ¹⁴ Ima, ma mòvò pbùkù ɔte abádhí tò, ní yà adzi ǒ ale nádù abádhí òndrò òndrò tí. I ale òndrò abádhí, abádhí ní nzí yà adzi ǒ ale, àdhàdhì ima mà átò, ima ní nzí yà adzi ǒ ale dhu bhèyi dhu-okú dǒ rò. ¹⁵ Ábá, ma mí nzí mitsò ràná, ndíní nyi nyugu tí abádhí yà adzi ǒ rò. Pbéttù, ma mí mitsò ràná, ndíní nyi nyòdo tí abádhí Nzére ale, Pǔmvo rǒ rò. ¹⁶ Obhó tí Ábá, abádhí ní nzí yà adzi ǒ ale, àdhàdhì ima mà átò, ima ní nzí yà adzi ǒ ale dhu bhèyi. ¹⁷ Ní, útrí abádhí ròkò pbùkù ale tí obhóngà-otù ǒ. Ndi obhóngà ní pbùkù ɔte. ¹⁸ Nyi nyívi ma mǎrà yà adzi ǒ. Ní ndi dhu bhèyi tí, ma mòvi abádhí átò rǒwù yà adzi ǒ ale nzinzi ǒ. ¹⁹ Abádhí-okú dǒ rò ní ndi, ma mábhu ma kóró ima nyá tírò indù, ndíní abádhí adù tí 'àbhu átò indù obhóngà-otù ǒ.

Yèsù rí ndítsò olù ndi na'uya ngǔkpà ábhàlì dǒ dhu

²⁰ Ábá, ma mí nzí mitsò yà fudú nyi nyíbhò ale-okú dǒ rò tí. Pbéttù, ma mí mitsò átò yà abádhí rǒvona pbùkù obhóngà tó ɔte níri rí, 'adù ma'ù ale-okú dǒ rò màtí. ²¹ Ma mí mitsò átò, ndíní abádhí kóró ní'í tí atdí ale tí, àdhàdhì inyi Ábá, nyi nyarí'í nyudutsi, madù í'í nyunutsi dhu bhèyi. Ma mí mitsò átò ndíní abádhí í'í tí atdí ale tí àlè-nyutsi, ndíní yà adzi ǒ ale náa'u tí dhu, nyi rivi ndi ima, mǎrà yà adzi ǒ. ²² Ma mábhu wà abádhí-ɔvò rilè ndi, àdhàdhì nyi nyábhù ɔvòdu rilè ndi dhu bhèyi, ndíní abádhí í'í tí atdí ale tí, àdhàdhì àlè karí'í atdí ale tí inyi mànà dhu bhèyi. ²³ Ma mí'í abádhí-nyutsi, nyadù í'í nyudutsi, ndíní abádhí oko tí kóró atdí ale nyá tí, yà adzi ǒ ale ràdù dhu ùni nyi rivi ndi ima yà adzi ǒ. Ndirò, abádhí ràdù dhu ùni nyi rǒzè ì, àdhàdhì nyi nyózè ima dhu bhèyi.

²⁴ Ndirò Ába Kágawá, nyi nyíbhò ndi abádhí fudú. Ní, ma mòzè mòwù òko atdíkpá abádhí mànà yà tinu ma mǎrà adi ró, ndíní abádhí ala tí pbàkà ádrungbànga tó awáwù. Ndi ádrungbànga tó awáwù nyi nyíbhò idù, nyi nyazè ma inzà nyi nyapè yà adzi òbhòlo rórò dhu-okú dǒ rò. ²⁵ Obhónànga tó Ába Kágawá, yà adzi ǒ ábhò ale mà nóko mbà inzi 'ùni nyi, ní ima, ma mǎni wà nyi. Ndirò, yà fudú nyi nyíbhò ale nùni wà dhu nyi rivi ndi ma, mǎrà yà adzi ǒ. ²⁶ Ma mábhu wà ɔvònu abádhí rànì. Ndirò, ma mí kàbhù ábhù olù ríwu ngǔkpà ale mà rànì átò. Ma mí wò dhu ɔnzi, ndíní yà nyi nyózè mà nǎ àzè-tidò náadù tí àdi abádhí-afí ǒ, ndirò madù àdi abádhí-afí ǒ átò.»

18

Yèsù nálǎ ka kí kosò dhu

(Mát 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

¹ Wò dhu bhèyi ndi ndítsò ndi dhu-dzidò, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà núuvò, 'adù àda Kìdròni tí kátina idhá-ngba-adzè. Ní ànyí, atdí inga ní'í inè. Ní, abádhí adù ɔtsù ndi inga ǒ. ² Yudhà, yà Yèsù ipfò rí ndàbhù òmvù-fò ábhàlì, ní'í iwà ànyirò nga nùni átò. Obhó tí, Yèsù mà pbìndà ábhàlì mànà, nóogónà òwu 'undu bìlìnganà ànyirò. ³ Ní, Yudhà idè fìndá pikò-dòtsírò ale níwù ùvò ndi inga ǒ. Ndi pikò ǒ ní'í pbánówi mà, yà pbàkùhání tó ádròdrò ale mà Pbhàfàrisáyò mànà nívi sàndìri mànà. Abádhí-fò ní'í, ɔrù rǒrù tarà mà, màlè rǒ kàzu mà, màtsùmù mànà. ⁴ Ní Yèsù, yà angyangyi róná rí ndòenzi kórò dhu nùni, náandri abádhí tí ǒ, ndàdù dhu ivu tsùyá, ndàti: «Ádhi nyí nyónena?» ⁵ Ní, abádhí adù dhu àdu kà tò 'àti: «Má mónena ní Yèsù, Nàzàreti tó kígo ǒ ale.» Ní, Yèsù adù àtinà abádhí nǎ: «Ima ní ndi.» Ndi kàsùmi ǒ, Yudhà yà Yèsù ipfò rí ndàbhù òmvù-fò ale, ní'í inè átò abádhí nzinzi ǒ. ⁶ Ní, Yèsù itdègu nditè abádhí tò, ndàti: «Ima ní ndi.» Ní abádhí adù 'àdu dziyà-dò ní olù, 'adù 'àwà obvò. ⁷ Yèsù ivù dhu tdítǒ abádhí-tsù, ndàti: «Ádhi nyí nyónena?» Ní, abádhí adù dhu àdu Yèsù tò 'àti: «Má mónena ní Yèsù, Nàzàreti tó kígo ǒ ale.» ⁸ Ní, Yèsù adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ma

* 17:12 17.12 Zàb 41.10; Yùw 13.18

mènò wà dhu fùkù matì, ima rārì ndì. Ní, dhu apé ì'ì ima nóné nyí nyí dhu tí, ní nyàbhà kàkà ngùkpà ale ròwù.»⁹ Yèsù atè wò dhu bhèyi, ndíní yà angyinàró ndì ndùnónà dhu náaká tí. Kàtì: «Àba Kàgàwà, yà fudú nyi nyíbhò ale nzinzi ò rò, ma mábhù nzá atdí ale mà ràwí*.»

¹⁰ Simoni Péterù ní'ì p̀b̀indà obhi-akpà nà. Ní, kídhà ka òdhùna ò rò, ndà' à p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà bhà kasutále nì, ndìtsà fangà dònà bhina. Ndi kasutále-òvò ní'ì Malkò. ¹¹ P̀b̀ètà, Yèsù adù àtina Péterù ní: «Péterù, adù p̀b̀ukù obhi-akpà òdhùna ò! Nyi nyòzè tí obhò yà Àba Kàgàwà íbhò ndíní ma momvù tí àp̀b̀è tó kópà-tsù momvù?»¹² Nírò ní ndì p̀b̀anówí tó p̀ikò, òyà ádrùngbàle mà, P̀b̀ayahúdí tó sàndìrì mànà, náalù Yèsù 'òsò, 'adù otsùna nùtsi.

Yèsù nà ka kówu ìvò p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà, Anà-ònzì dhu
(Mát 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

¹³ Wò dhu-dzidò, kòkò Yèsù nòsò ale náawù kà nà wemberè tí Anà bhà. Ndi Anà ní'ì Kàyafà bhà aguna-akpà. Ndirò, wò dhu rì ndònzì ònà atò ò, Kàyafà ní'ì ndì p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà. ¹⁴ Wò ndì Kàyafà ní ndì dhu navò P̀b̀ayahúdí tó ádròdrò ale tó, ndàti: «Dhu àkà atdí ale kèlè ròvè àlè tó p̀b̀irì ò kórò ale tó ngari ò.»

Péterù ràtina inzà ndì rùni Yèsù dhu
(Mát 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Yèsù nà ka kówu Anà bhà ònà kàsùmì ò, Simoni Péterù mà, Yèsù bhà ngàtsi ábhàlì mànà, náambénà òwu dõ átò Yèsù-owù ò ànyì. Wò ndì ngàtsi ábhàlì ní'ì iwà ndì p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà ùni angyangyi. Ní, ndì ábhàlì adù òtsù Yèsù-owù ò, ndì p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà bhà idza-ngbò ka kákpòrò ní kàlì ò. ¹⁶ Péterù adù ndùbhà irinà rò tsàtsùnà. Ní, wò Yèsù-owù ò òtsù ngàtsi ábhàlì, yà iwà p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà ùni angyangyi náahù iri, 'iwù ote yà tsàtsù-ngbò òdò rì tsibhá sàndìrì nà. Ndi sàndìrì adù Péterù àvi ròtsù kàlì ò. ¹⁷ Ní, kàlì ò Péterù òtsù rò, wòrì tsibhá sàndìrì níwù dhu kà-tsù, ndàti: «Nyi nyú, nyi tí nzì átò wò ale bhà ábhàlì nzinzi ò atdí ale?» Ní, Péterù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Hóò! Inzi ní ma kàbhà ábhàlì.»¹⁸ Wò ndì kàsùmì ò, giri ambénà ò'ò dõ atdí. Ní, p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà bhà kasutále mà, Kàgàwà bhà idza-ngbò òdò arì sàndìrì mànà, náadù òko 'ambe yà ì ùtò kàzu òvò dõ. Ní, Péterù adù àdi átò, ndàmbe kàzu òvò dõ atdíkpà abádhí mànà.

Anà rì dhu òngù Yèsù-tsù dhu
(Mát 26.59-66; Mrk 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Wò Péterù mà rì kàzu òvò ònà kàsùmì ò, Anà, p̀b̀akùhání dõ ádrùngbà kamà, náadù ndòpè ndòngù dhu Yèsù-tsù, kàbhà ábhàlì mà, ndirò yà indrù tó kàrúdhèna dhu mànà dhu dõ. ²⁰ Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Ma mára dhu òvò rò kpangba kórò ale tó. Ndirò, ma mára dhu ùdhe rò bilínganà P̀b̀ayahúdí tó, yà abádhí nùndu ì fiyò unduta-dzà ò matì, ndirò, Kàgàwà bhà idza ò matì ònà kàsùmì ò, inzi madù àrà atdí dhu mà nórù rò abádhí rò. ²¹ Ní, ádhu nyi nyí dhu òngù tsùdù ní? Nyi nyàkà nyongù yà tsùdù abádhí ìrì fiyò ma múnòna ró dhu abádhí-tsù. Abádhí ùni ndì fiyò ma múnò dhu mbèyi.»

²² Ní, wò dhu ùnò Yèsù rì ònà kàsùmì ò ní ndì, ànyìrò ì'ì atdí sàndìrì níndri Yèsù-tì'ò, ndòp̀b̀ì kà-bi-bhù, ndàdù dhu ìvu tsùnà, ndàti: «Nyi tí àdù ote àdu wò dhu bhèyi p̀b̀akùhání tó ádrùngbà kamà tò?»²³ Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Ma mapé ì'ì nzère ma mòtè dhu tí, ní itè pé ndì nzère ma mènò dhu. Ndirò, dhu apé ì'ì mbèyi ma madu dhu kàtò dhu tí, ní ádhu nyi nyí ima nùp̀b̀ì okúna dõ rò?»²⁴ Wò dhu-dzidò, Anà náadù Yèsù àbhù kowù nà ùtsi ka kùtsi òtsùna rórò p̀b̀akùhání tó ádròdrò ale dõ kamà Kàyafà bhà.

Péterù ràtina títidò inzà ndì rùni Yèsù dhu
(Mát 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Wò ndì Yèsù nà ka kówu Kàyafà bhà ònà kàsùmì ò, Simoni Péterù adì kàzu-tsùnà tí, ndàmbe kàzu òvò dõ. Ní, ka kìvù dhu kà-tsù, kati: «Nyi tí nzì átò wò ka kówu nà ale bhà ábhàlì nzinzi ò atdí ale?» Ní, Péterù adù ndàgò, ndàti: «Hóò! Inzi ní ma wò ale bhà ábhàlì.»²⁶ Ní, Anà bhà kasutále nzinzi ò atdí ale náadù dhu ìvu Péterù-tsù, ndàti: «Hòkò! Ma màlanà tí obhò nyí atdíkpà wò ale mànà inga ò?» Wò ndì ale ní'ì, yà Péterù ù'ànà, ndìtsà bhina ale mà t'ídza ale. ²⁷ Ní, Péterù adù ndàgò àgò tí títidò, ànyìrò rò tí, à'ù-akpà ràdù òngò.

P̀b̀arómá tó p̀b̀irì ò Lìwalì rì dhu òngù Yèsù-tsù dhu
(Mát 27.1-2,11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

* 18:9 18.9 17.12

28 Wò dhu-dzidò, ka kuvò Yèsù nà kútsingá nyú Kàyafà bhà rò, kowù nà Lìwalì Pilatò bhà idzá-yà-ba ò. Pbéttù, kòkò Yèsù nà òwù ànyì Pbhàyàhúdì náadù 'ùvo ùvò tí, inzì 'òtsù Pilatò bhà idza-ngbò ka kákpòrò nì kàlì ò. Abádhí anzi ndì dhu, akye ì owuna òtì Kágàwà-nyìkpò ò, inzì 'àdù Pásika tó mùhendù tó ònyù nónyè nì. 29 Ní, Pilatò náadù àhu ndàrà abádhí-tí'ò, ndàdù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Ádhu nyí nyòbbhè yà ale okúna dò rò?» 30 Ní, abádhí adù dhu àdu Pilatò tò, 'àti: «Inzi kí'íná gukyè nzére dhu ònzi arí ale tí, ní má màmbènà nzì kòsò mìwù nà funu ò.» 31 Ní, Pilatò adù àtìna abádhí nì: «Nyidyì ka nyòtdì ànyàna nyí nyú tírò yà fàkú uyátá núnò ka dhu bhèyi.» Ní, kòkò Yèsù nà òwù ànyì Pbhàyàhúdì náadù àtìna Pilatò nì: «Ìmbà má mí'ì indrù-ànyà nótdì má mí, ndíni ka koho tí ní rusà nà.» 32 Wò dhu anzi ndì, ndíni yà Yèsù avò angyangyi ingbà dhu bhèyi ove-tidò nì màtí ndì ndovéya dhu náaká tí*.

33 Wò dhu-dzidò, Pilatò adù ndàdu pbindà idzá-yà-ba ò, ndàdù Yèsù ànzi ndivù dhu tsùnà, ndàti: «Nyì nyú, nyì tí Pbhàyàhúdì tó ádrùngbà kamà?» 34 Ní, Yèsù adù dhu ivu kà-tsù, ndàti: «Nyì nyú, nyì tí wò dhu ivù afinu nyú ò rò àhu rórò? Ndirò ngátsi ní nyì tí kivù ngùkpà ale náwe ndì dhu indù dùdú dhu-okú dò rò?» 35 Pilatò ivù dhu tdítò Yèsù-tsù, ndàti: «Ìma tí Màyàhudi? Fùkú pbirì ò ale nyú mà, pàkùhání tó ádròdrò ale màna nípfo ndì nyì 'ìbhò nyì fudú. Ní ádhu nyú nyì nyáfá?» 36 Ní, Yèsù adù dhu àdu kàtò, ndàti: «Pbàkà idzi ní nzì yà adzi ò idzi-tidò. Pbàkà idzi í'íná gukyè yà adzi ò idzi-tidò tí, ní pbàkà ale àmbènà 'ùgye ùgye dùdú inzì ka kipfo tí ima, kabhu ma Pbhàyàhúdì tó ádròdrò ale-fò. Pbéttù, kòmbì pbàkà idzi ní nzì yà adzi ò idzi-tidò.» 37 Pilatò adù dhu ivu Yèsù-tsù tdítò, ndàti: «Olu ìnyì, nyì tí ádrùngbà kamà?» Ní Yèsù adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ìnyì ní ndì nyì nyátina ima ràrì ádrùngbà kamà. Ima ka kùgù yà adzi ò, madù irà ndíni ma mongó tí obhóngá nítè indrù tò. Obhóngá nózè 'àni ale ràdù tùdu níri ìri.» 38 Ní, Pilatò adù dhu ivu Yèsù-tsù, ndàti: «Obhóngá nyú ní ádhu?»

Yèsù-ànyà nótdì ka kí ndíni ka koho tí dhu (Mát 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Wò dhu bhèyi ndì ndivù dhu Yèsù-tsù dhu-dzidò, Pilatò adù àhu tdítò kàlì ò rò, ndàrà Pbhàyàhúdì-tí'ò. Ní kàdù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Ma màla nzá wò ale dò ka kí anya nótdì okúna dò rò atdí dhu mà. 39 Pbéttù, yà fàkú màndu núnò ka dhu bhèyi, ma marì imbi ò ka kòsò atdí ale níkòlò bìlìngàna fùkú yà Pásika tó mùhendù náari irà dhu bhèyi. Ní, nyí nyòzè tí mìkòlò Pbhàyàhúdì tó ádrùngbà kamà fàkù?» 40 Ní, abádhí adù dhu àdu ikù nyú ò Pilatò tò, 'àti: «Inzi ní wò ale ndì má mòzè kíkòlò! Pbéttù, má mòzè kíkòlò ale ní Bàrabà!» Wò ndì Bàrabà ní'ì àrì ònzi arí ale*.

19

1 Wò dhu bhèyi ihé-yà nádu dhu findà dhu-dzidò, lìwalì Pilatò náadù Yèsù àvi kalá, kuvì asé nì. 2 Nírò ní ndì pbanówì náadù okpèna nà itsu-dòkà tó mùkákú nákpòrò, 'áfò Yèsù-dò rò, 'àdù òlòlù kanzò náfò kà-rò. 3 Abádhí nóowúnà iwu rò Yèsù-tí'ò, 'àdù kàtsè, 'àti: «Yàmbù, Pbhàyàhúdì tó ádrùngbà kamà!» Ndirò, abádhí adùna òwu kà-bì-bhù nópbi rò átò.

4 Pilatò náahù tdítò kàlì ò rò, ndàrà ihé-yà ì, ndàdù àtìna abádhí nì: «Kòni, ma mí wò ale návi kuvò nà kàlì ò rò, ndíni nyí nyuni tí dhu inzà ma ràla kà-dò ka kí anya òtdì okúna dò rò atdí dhu mà.» 5 Nírò ní ndì Yèsù adù àhu kàlì ò rò dóna rò okpèna nà itsu-dòkà tó mùkákú nà, ndirò róná òlòlù kanzù nà. Ní, Pilatò adù àtìna ihé-yà nì: «Kàni ndì fùkú ale!» 6 Ní, pàkùhání tó ádròdrò ale mà, Kágàwà bhà idza-ngbò òdò arí sàndiri màna nùitdegù Yèsù àlá, ní abádhí náadù 'òpè 'ùkú, 'àmbe àtìna dò Pilatò nì: «Ábhù kutò mùsàlabhà dò! Ábhù kutò mùsàlabhà dò!» Pilatò adù àtìna abádhí nì: «Nyidyì ka nyútò nyí-tírò ndì mùsàlabhà dò. Obhó tí, ima nyú, ma màla nzá kà-dò ka kí anya nótdì okúna dò rò atdí dhu mà.» 7 Ní, Pbhàyàhúdì náadù dhu àdu Pilatò tò, 'àti: «Má mí'ì inè atdí uyátá nà. Ndi uyátá ràtina kà ràkà ndòvè, Kágàwà t'Ídhùnà tí kàri ndàti ndítirò dhu-okú dò rò.»

8 Pilatò itdegù wò ote ìri, ní odo adù isì kà-ò atdí dò ròsè yà angyinàrò kí'íná nà dònà màtí. 9 Ní, pbindà idzá-yà-ba ò ndì ndàdu ndì tdítò rò, Pilatò adù dhu ivu Yèsù-tsù, ndàti: «Nyì ní ádhà ale?» Pbéttù, Yèsù adù nzá atdí dhu mà nádu kà tò. 10 Pilatò adù dhu ivu tdítò kà-tsù, ndàti: «Nyì nyòzè tí obhó nyadu ote idù? Nyì nyàni tí obhó dhu, ma ràrì'ì inè ádrùngbànga tó obi nà mìkòlò nyì? Ndirò, nyì nyàni tí obhó dhu, ma ràrì'ì inè ádrùngbànga tó obi nà mabhu nyì kutò nyì mùsàlabhà dò?» 11 Ní, Yèsù adù dhu àdu Pilatò tò, ndàti: «Hòkò! Ìmbà nyì nyí'ì atdí ádrùngbànga tó obi nà màtí dùdú, inzà

* 18:32 18.32 12.32-33 * 18:40 18.40 Ndi Bàrabà ka kasò imbi ò, kigò ò ndì nónzi wògò-okú dò rò, ndirò indrù kòhò dhu-okú dò rò.

Kàgàwà kèlě nábhu ka indù òrù-akpá ò rò rò. Ndi dhu-okú dò rò, ma mátina nyi nř: Yà ma nřfo ndàbhu ma funú ale bhà nzérénga nósè wà pbùkù nzérénga dóná mátí.»

¹² Ní, ròpè ndi uró rò, Pilatò adù ndòpè ndònè Yèsù ikòlò ndi ndi óná otu. Pbéù, Pbayàhúdí tó ihé-yà náadù 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtina dō Pilatò ní: «Nyí nyú nyi nyapé wòrí ale ikòlo, ní nyi ní'ina inzà nyi nyózè Pbarómá tó pbiri ò kámá dō ádrùngbá kamà ale. Ndi ale apé ndàti nditírò ádrùngbá kamà tí, ní ndi ale ní ndi kámá dō ádrùngbá kamà ná arí ndùgye ale.» ¹³ Ní, kòkò ale ùnò dhu ndi ndiri rò, Pilatò adù Yèsù àvi kuvò ná iri, ndàdù adì odu ní ka kórù, rìvà ndi urú ngari ò. Pbayàhúdí t'ávàna ò, ka kí kànzi Gàbatà tí. ¹⁴ Wò dhu rì ndònzì óná idhò ní'í yà Pásika tó màhendù tò indrù rì 'òbhòlo óná idhò. Ndirò, ndi dhu anzi ndi mbèmbè azà adyifò-sisì adyibhengá nga tó ò. Ní, Pilatò ati Pbayàhúdí tó ihé-yà nř: «Kòní fùkù ádrùngbá kamà!» ¹⁵ Pbéù, kòrí ihé-yà náadù 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtina dō Pilatò ní: «Kàkà ndòvè! Kàkà ndòvè! Ábhù ka kutò mùsàlabhá dō!» Pilatò adù dhu ivu abádhí-tsù, ndàti: «Nyí nyózè tí mabhu fùkù ádrùngbá kamà kutò mùsàlabhá dō?» Ní, pbàkùhání tó ádròdrò ale náadù dhu àdu Pilatò tó, 'àti: «Ìmbà mà mí'í ngàtsi ádrùngbá kamà ná! Fàkà ádrùngbá kamà ní kámá dō ádrùngbá kamà kèlě.» ¹⁶ Nírò ní ndi Pilatò adù Yèsù àbhu abádhí-fò, ndíni ka kowu tí ùtonà mùsàlabhá dō.

Yèsù nútò ka kí mùsàlabhá dō dhu

(Màt 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Pilatò àvi ì dhu-okú dò rò, Ihé-yà adù Yèsù idyi 'òwùna kigò ò rò, ndíni ì owu tí ùtonà mùsàlabhá dō. ¹⁷ Ní, kigò ò rò ì ùvò rò, Yèsù anò ndàtò ka kí dóná mùsàlabhá nditírò, ndàmbe àrà dō ná ale-ò-kpa tò ngari tí ka kátina ngari ò. Pbayàhúdí t'ávàna ò, ka kí kànzi Gòlògotà tí. ¹⁸ Ányì ní ndi pbánówí nùtò Yèsù mùsàlabhá dō. Ka kutò abádhí dhèdherò mùsàlabhá dō óyò ngàkpá ale màna. Ka kutò atdí ale, kodì Yèsù bhà fangá dóná rò, kadù ngàtsi ale nútò, kodì Yèsù bhà ígù dóná rò. ¹⁹ Pilatò adù dhu àvi kandì, kapbá mùsàlabhá dō kà-dóná. Ndi anditá ní'í: «YÁRÍ NÍ YÈSÙ, NÁZÀRÈTÍ TŶ KIGŶ Ŷ ALE, PĀYĀHŪDÍ TŶ ÁDRŪNGBĀ KAMĀ.» ²⁰ Ní, ábhò Pbayàhúdí nyú nóowúna wò dhu òzà rò. Ohó tí, yà Yèsù ka kutò mùsàlabhá dō róngá ní'í íkyèrò kigò tí. Ndirò ndi dhu ka kandì Pbayàhúdí t'ávàna mà, Pbarómá t'ávàna mà, ndirò Pbagíríkí t'ávàna màna ò. ²¹ Ní, pbàkùhání tó ádròdrò ale náadù owu Pilatò iso, 'ati: «Nzándì dhu ka rari Pbayàhúdí tó ádrùngbá kamà. Pbéù, andi dhu nyati: Ábádhí rati ndi, ndi rari Pbayàhúdí tó ádrùngbá kamà.» ²² Pbéù, Pilatò adù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Yà ma màndì dhu ní ma màndì wà!»

²³ Yèsù ì ùtò mùsàlabhá dō dhu-dzidò, pbánówí adù kà-rò mùdzarè nùgù, 'ùndò oyànga ifò ádhàdhì, 'àdù ùndòná foyá, ngàtsi ale ridyi atdínga ifò dō findà. Uró adù ndàbhà ní kà-rò kanzù kèlě. Ndi kanzù ní'í inzà ka kùpbá ùpbá tí. Pbéù, ka ní'í atdí-nyina kèlě tí ka kódyù, ròpè ndi tìna ò rò, ràrà àhu p'óna ò. ²⁴ Ní, kòkò pbánówí adù òte nzínziya ò, 'ati: «Apé kùfa wò kanzù-ònga ùfá tí, pbéù, kàkà àlě ròvì ngàlà ò, ndíni àlě kala tí kà rádi findà ale.» Wò dhu anzi ndi, ndíni Kàgàwà bhà Anditá ò ka kandì dhu náaká tí. Ndi Anditá rätina:

«Abádhí ùndò rùdú mùdzarè foyá,

'àdù rùdú kanzù nóvì ngàlà ò*»

Wòrí ní ndi pbánówí anzi Yèsù rò dhu.

²⁵ Yà Yèsù ka kutò dóná mùsàlabhá tí ikò íkyèrò ní: Màriyà, Yèsù-tsanà mà, ndi kà-tsánà t'ávèná ná, ndirò ní Màriyà, Kiliyopà bhà ingba-tsanà mà, Màgàdalà tó kigò ò Màriyà màna. ²⁶ Ní Yèsù itdègu iyàna nálá, ndàdù yà atdí dō ndi ndóze pbàndà ábhàlì nálá kà-tí idè átò rò, ní kàdù àtina iyàna nř: «Iyá, kòní idhùnu.» ²⁷ Tdítò, kàdù àtina wò ábhàlì nř: «Pbálé, kòní iyànu.» Ní, ròpè ndi uró rò, wò ábhàlì náadù Yèsù-tsanà nídyi ndàrà ná pbàndà.

Yèsù rövè dhu

(Màt 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Wò dhu-dzidò, Yèsù ùni dhu, yà ndi ndira ònzìnà yà adzi ò kasu rākà wà kórò. Ní, ndíni Kàgàwà bhà Anditá ò ka kandì dhu náaká tí, kàdù àtina: «Ma mí'í idha-atdyú ná*» ²⁹ Wò ndi kàsùmì ò, ódyògyè òvayì rí'í óná atdí andu ní'í inè ànyìrò. Ní, pbánówí adù sifongò nídyi, 'òdu ndi òvayì ò, 'àdù ndi sifongò òtù hisopò tí kátina itsukpò-tsù-dò, 'àva Yèsù-tsù. ³⁰ Ní, Yèsù itdègu ndi òvayì àndù ndòtò, ní kàdù àtina: «Kórò dhu àkà wà.» Wò dhu-dzidò, kàdù dóna iyà, afina ràdù itdè dòtsi.

* 19:24 19.24 Zàb 22.19 * 19:28 19.28 Zàb 69.22

Atdí mùnowi rí Yèsù-óngò-kpa òdù àlì nǐ dhu

³¹ Wò dhu anzi ndi òná idho ni'ì, sàbatù tò indrù rí 'òbhòlo òná idho. Obhó tí, ndi sàbatù-idhò ni'ì ádrùngbà idho nyé Pbhàyahúdí tò. Ní, Pbhàyahúdí tò ádròdrò ale náaze nzá abvo ròko mùsàlabhà dǒ ndi idho ò dhu. Ní, ndi dhu-okú dǒ rò, abádhí náawù Pilatò bhà, 'òwù ì abvo nónzi, ndíni ka kùko tí agàya-kpa, kadù ifonà mùsàlabhà dǒ rò. ³² Ní pbanówi náawù, 'adù itisi mùsàlabhà dǒ ì'ì Yèsù màna ale-agà-kpa núko. Abádhí núuko wemberè t'ále-agà-kpa, 'adù oyo rí kisè ale-agà-kpa núko átò. ³³ Pbéù, Yèsù-tí ì iwù ùvò rò, abádhí adù kòtù iwà afina itdè ró, inzi 'adù agàna-kpa núko. ³⁴ Ní, kòkò pbanówi nzinzi ò atdí mùnowi náadù Yèsù-óngò-kpa àlì nǐ. Anyirò rò tí, azu mà idha màna ràdè 'isòlò ndi kóngò-kpa ò rò. ³⁵ Wòrì dhu rí ndónzi dhu nala nyìkpróna nyé nǐ ale náawe ka k pangba. Ndirò kùni dhu, ndi ràwe obhó dhu nyé, ndíni nyí nyé mà nyí nya'u tí ka átò. ³⁶ Obhó tí, wò Yèsù-rǒ ndi nanzi dhu náanzi ndi, ndíni yá Kágawà bhà Andítá ò ka kandí dhu náaká tí. Ndi Andítá ràtina: «Kà-kpa nzinzi ò atdí ale-kpa mà ka kùkòya nzi*.» ³⁷ Ndirò, ngàtsi ngari ò, ndi Andítá ràtina tdiídò: «Abádhí agéréya pé ì, 'àndà yá óngòna-kpa ì udù àlì nǐ ale*.»

Yèsù nótù ka kí dhu
(Màt 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Wò dhu-dzidǒ, Yòzefù yá Arimátayò tí kátina kígò ò ale, náara Pilatò bhà, ndadù Yèsù-abvò nónzi kà-fó, ndíni ka kifo tí mùsàlabhà dǒ rò. Ndi Yòzefù ni'ì átò Yèsù bhà ábhàlì. Pbéù, kàbhè nzá kuni ndi Yèsù bhà ábhàlì tí, Pbhàyahúdí tò ádròdrò ale-òdò nónzi ndi ndari dhu-okú dǒ rò. Ní, Pilatò niitdeggu wò Yòzefù unò dhu ná'u, ní kádù àrà, ndadù Yèsù-abvò nífo mùsàlabhà dǒ rò. ³⁹ Wò ndi kàsùmi ò, Nìkòdemù, yá atdíku arà àhu Yèsù-tí kùbhingá ale, náadù irà àhu átò Yòzefù-tí. Kira yá mbèyi aróngu akye-tidò tò mbèmbè ìbhu kumi kilo ná foná. Ndi akye ni'ì mànèmanè tí kátina itsu-dha mà, kàdzagulé-dha màna ò ka kángbò atdíkpá. ⁴⁰ Ní, Yòzefù mà Nìkòdemù ná niitdu Yèsù-abvò, 'àkpòrò ngbòna wò ndi ndrùù róngu akye ì ùdho dóná mberè nǐ. Abádhí anzi ndi dhu àdhàdhì yá fíyò màndù ò Pbhàyahúdí náarónzina abvo òtdù ì í rò dhu bhèyi. ⁴¹ Wò ndi Yèsù ka kùtóna mùsàlabhà dǒ ró, atdí inga ní'ì inè. Ndirò, ndi inga ò, atdí ìbhu-òwátá yá inzà ka kàpè indrù òtdù angyi òna náadù ì'ì inè átò. ⁴² Ní, sàbatù tò Pbhàyahúdí rí 'òbhòlo dhu-okú dǒ rò, ndirò ìkyerò ndi ìbhu nótù ndi dhu-okú dǒ rò, Yòzefù mà Nìkòdemù ná náadù ùvò Yèsù òtdù ndi ìbhu ò.

20

Yèsù rí ndìngbè dhu
(Màt 28.1-8; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Yengè-idhò ò bhòtsungá, inzà inga àpè ùbho mbèyi rórò, Mágàdalá tò kígò ò Màriyá níwà ndi, ndàrà Yèsù ka kótùdù i. Ní, kátù ìbhu lí'ò ka kápbi ní odu-iyá-ba iwà ka kògèrè ìgì ró. ² Ní, kángbò ndi owùna-lú, ndòkù wò dhu àwe Simoni Péterù mà, ngàtsi ábhàlì yá atdídǒ Yèsù azè màna tò, ndàti: «Iwà ka kitdù àlè tò Ádrùngbàle-abvò ìbhu ò rò, kowù ná. Ní, àlè kùni nzá ka kòwù kili ró-nga!» ³ Ní Péterù mà, wò ndi ngàtsi ábhàlì màna, náadù òwù Yèsù ka kótùdù i. ⁴ Abádhí ambéná òtse dǒ óyò rò atdíkpá. Pbéù, wò ngàtsi ábhàlì náadù òku, ndùbhà Péterù olù, ndadù àrà àhu angyi yá Yèsù ka kótùdù i. ⁵ Ní, kítisi ndàgu, ndàndà ìbhu-ònga, ndadù yá Yèsù-abvò-ngbò ka kákpòrò nǐ mberè kèlè nála ànyì. Pbéù kádù nzá òtsù ànyì. ⁶ Tdiídò, yá olù ndi nùbhàna Simoni Péterù, níira àhu ànyirò, ndadù òtsù ìbhu ò. Ní, kádù yá Yèsù-abvò-ngbò ka kákpòrò nǐ mberè mà, ⁷ yá kà-dò ka kàtsi ní bèrèse màna kèlè nótù ndi ìbhu ò. Ndi bèrèse mà ní'ì mbà atdíkpá abvo-ngbò ka kákpòrò nǐ mberè màna, pbéù kí'ì atdíró ka kòkò kili ró. ⁸ Níró ní ndi yá angyi àràna àhu ábhàlì náadù òtsù ìbhu ò átò. Ní kála wò dhu, ndadù dhu à'ù iwà Yèsù rìngbè ndi. ⁹ Obhó tí, Kágawà bhà Andítá ò ka kúnò Yèsù dǒ dhu ní'ì inzà ndi ndàpè kàbhà ábhàlì-dò àlù ró. Ndi Andítá ràtina: Ìngbè ka rìngbèya ndi òve-bvù rò*. ¹⁰ Wò dhu-dzidǒ, kòkò óyò ábhàlì náadù 'àdu, 'òwù firàbvù.

Yèsù rí ndàvì Mágàdalá tò kígò ò Màriyá tò dhu
(Màt 28.9-10; Mrk 16.9-11)

¹¹ Kòkò ábhàlì òwù dhu-dzidǒ, Mágàdalá tò kígò ò Màriyá níira àhu átò Yèsù ka kótùdù rò, ndadù itisi ide ndi ìbhu tí ndàmbe òdzi dǒ. Ní, òdzi ndi ndódzi rórò, kágù ndi, ndàndà ìbhu-ònga. ¹² Kádù Kágawà bhà óyò màlàyiká nála ànyì òkò ró. I màlàyiká núufò òwòwù mberè, 'adù òko yá Yèsù-abvò ka kili ràyi ró. Atdí màlàyiká náadi kà-dò ka kili ràyi inà rò, ngàtsi ràdù àdi kà-pfò inà rò. ¹³ Ní ì màlàyiká níwù dhu Màriyá-tsu,

* 19:36 19.36 Uvt 12.46; Zab 34.21 * 19:37 19.37 Zàk 12.10 * 20:9 20.9 Zab 16.10-11

'àti: «Iyá, ádhu nyi nyódzi ní?» Ní, Màriyà àdù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Ka kitdù wà pbàkà Ádrùngbàlè-abvò ibhu ò rò kowù nà. Ní ma m̀̀ni nzá àdhà màtí ka kowù kilí dhu.»

¹⁴ Ní wò dhu ndi ndùnò rò, Màriyà agéré ndi, ndàndà olù nga, ndàdù Yèsù nála ididè ró. Pbétù, k̀̀ni nzá dhu Yèsù rari ndi. ¹⁵ Ní, Yèsù ivù dhu kà-t̀̀sù ndàti: «Iyá, ádhu nyi nyódzi ní? Ádhi nyi nyónena?» Ní wò Yèsù ka kòtdè ònà inga-àbadhi tí ndi ní Yèsù àti rò, Màriyà adù àtinà kàn: «Pbálè, dhu apé ì'ì nyi nyitdù ndi pbàkà Ádrùngbàlè-abvò, nyarà nà dhu tí, ní itè nyi nyàrà kilí ró nga idù, ndiní ma madù tí àrà kidyi.» ¹⁶ Ní, Yèsù adù kànzi ovòna rò, ndàti: «Màriyà!» Níró ní ndi Màriyà náagéré ndi, ndàdù àtinà kà ní Pbàyàhúdí t'ávana ò: «Ràbuni!» Kà-t̀̀i ní: «Màlimò.» ¹⁷ Ní, Yèsù adù àtinà kà ní: «Ìnzí ùtò tsèdu! Ohò tí ma màpè nzá madù Àbadu-tí'ò. Pbétù, àrà nyovo dhu adódu tò nyati, ma rari àrà Àbadu-tí'ò. Ndi Àbadu ní Àbaku àtò. Ka ní pbàkà Kàgàwà, ndirò ka ní fùkú Kàgàwà àtò.» ¹⁸ Ní, Mágàdalà tò kigò ò Màriyà náadù àrà dhu òvò Yèsù bhà àbhàlì tò, ndàti: «Ma màla Ádrùngbàlè!» Kàdù yà Yèsù àvinà ndùnò abádhí tò dhu náwe abádhí tò.

Yèsù rí ndàvì pbìndà àbhàlì tò dhu
(Màt 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ndi yengè-idhò ò tí, pbítsongá, Yèsù bhà àbhàlì náandu ì atdí idza ò, 'adù tsàtsù ùpbi idzanà rò, Pbàyàhúdí tò ádròdrò ale-òdò nónzi ì ì dhu-okú dò rò. Níró ní ndi Yèsù ito ndi, ndidè abádhí nzínziya ò, ndàdù àtinà abádhí ní: «Nyòko màràngà ò!» ²⁰ Wò dhu ndi ndòri dhu-dzidò, Yèsù adù otsúna-tsirò mà, ongòna-kpa mànà nitè pbìndà àbhàlì tò. Ní ì àbhàlì-idhè náadù ndika atdidò, fìyò Ádrùngbàlè ì àla nídhunì. ²¹ Yèsù adù àtinà tdítò abádhí ní: «Nyòko màràngà ò. Àdhàdhì yà Àba Kàgàwà nívi ma mirà yà adzi ò dhu bhèyi, ma mòvi nyí àtò.» ²² Wò dhu ndi ndòri dhu-dzidò, kívo ihèna abádhí dò, ndàdù àtinà: «Nyàko Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafi!» ²³ Fìyò nzérenga nyí nyàbà fìyò ale tò, Kàgàwà róngo dhu ùbà àtò. Ndirò, inzà nyí nyàbà fìyò nzérenga fìyò ale tò, kà rí nzi ongo adù dhu ùbà àtò.»

Yèsù rí ndàvì Tùmasì tò dhu

²⁴ Wò Yèsù rí ndàvì idzá pbìndà àbhàlì tò ònà kàsùmì ò, kàbhà atdí kumì dòná òyò nà àbhàlì nzínzi ò atdí ale, Tùmasì tí kátina ní'ì ìmbà. Ngàtsi ndi Tùmasì-òvò ní'ì Didimò* . ²⁵ Ní, Tùmasì irà àhu nzínziya ò rò, kòkò àbhàlì adù àtinà kà ní: «Mà màla wà àlè tò Ádrùngbàlè!» Pbétù, Tùmasì adù àtinà abádhí ní: «Ìnzà ma màla kòtsú-tsirò mùsùmalì-bhu, madù otsúdu-kpò nótù ndi mùsùmalì-bhu ò, ndirò kóngò-kpa rò àlì-bhu ò rò, ma mí nzi wò dhu ná'ù akekpá màtí!»

²⁶ Ní atdí yengè dzidò, Yèsù bhà àbhàlì náandu tsùya tdítò idzá, Tùmasì ràdù ì'ì àtò nzínziya ò. Ní, azèmbè inè tsàtsù rí'ì idzanà rò ka kàpbi ró rórò, abádhí ala Yèsù iwà idè nzínziya ò rò. Ní Yèsù adù àtinà abádhí ní: «Nyòko màràngà ò!» ²⁷ Tdítò, kàdù àtinà Tùmasì ní: «Ìrà otsúnù-kpò nà irò, ndirò, àndà pé otsúdu-tsirò nga. f̀̀gba otsúnù, nyadù otsúnù-kpò nótù ongòdu rò àlì-bhu ò. Nzàbhè afinà rùgùrù, dhu àkà nya'ù dhu à'ù tí.» ²⁸ Ní, Tùmasì adù àtinà Yèsù ní: «Ìnyi ní pbàkà Ádrùngbàlè, pbàkà Kàgàwà.» ²⁹ Yèsù adù àtinà kàn: «Nyi nyà'ù tí ma nyìkpónù nyú ní nyi nyàla ma dhu-okú dò rò? Hirò nónzi ale ní, yà inzà ì àla dhu rórò arí dhu à'ù ale!»

Yùwani andí pbìndà bhùkù okúna dò rò dhu

³⁰ Yèsù anzi àbhò ngùkpá wíwì nyú pbìndà àbhàlì-ònzí. Ní, ì wíwì àndi ka kadù nzá yàri bhùkù ò. ³¹ Pbétù, yàri bhùkù ò ka kandí wíwì-t̀̀sì, ní ka kandí, ndiní indrù náa'ù tí dhu, Yèsù rari Krístò, Kàgàwà t'ìdhùnà. Ndirò ka kandí ka ndiní ka ná'ù ale, náadù tí ìpiróngà nàbà kòvò rò.

21

Yèsù rí ndàvì pbìndà àrùbhù àbhàlì tò dhu
(Màt 4.18-22; Mrk 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹ Wò dhu-dzidò, Yèsù avi ndi tdítò àrùbhù pbìndà àbhàlì tò, Tibèriyà tí kátina rèrù-bidò*. Yàri ní ndi, kàvi ndi abádhí tò tí dhu. ² Wò ndi kàsùmì ò, Simoni Péterù mà, Tùmasì Didimò tí kátina mà, Nàtanelì, Gàlilayà tò pbìri ò atdí pbanga, Kanà tí kátina ò ale mà, Zèbèdayò bhà inzo mà, ndirò Yèsù bhà òyò ngùkpá àbhàlì mànà, ní'ì atdìkpá.

* 20:24 20.24 Didimò-tì ní ozo tí ka kugu ale. * 21:1 21.1 Ngàtsi ndi Tibèriyà tò rèrù-òvò ní Gàlilayà tò rèrà.

³ Ní pbītsòngǎ, Simoni Péterù ati odhína nǐ: «Ma màrà wà ìbhè ùpe.» Ní, i kà t'ódhína adù àtìna kà nǐ: «Mǎ'ì mà átò, mà mówu atdíkpá nyi màna.» Ní ànyirò rò tí, abádhi adù 'ìvǎ 'òwù, 'àdù ùpo ìbhú ò. Pbé̀tù, ndi iku ò, abádhi abà nzá atdí dhu mà.

⁴ Nírò ní ndi mambi òzè ndi rò, Yèsù idè rèrù-bidò. Ní, ka ì àla rò, ábhàlì adù nzá dhu ùni Yèsù ràrì ndi. ⁵ Ní, Yèsù adù dhu ìvu abádhi-tsù, ndati: «Nzònzò, nyí t'í ì inè ònyè nà ake màtì?» Ní, abádhi adù dhu adu kàtò, 'ati: «Ìmbǎ!» ⁶ Ní Yèsù adù àtìna abádhi nǐ: «Nyápe pé imbi fangá dónà rò ìbhú tò, ní nyi nyí dhu nába àbà.» Ní, abádhi adù imbi nápe yá Yèsù itè rò, ndi imbi idha abádhi rí dhu ràdù abádhi lèma nónzi ònzi tí, abho ìbhè rí'ì kà ò dhu-okú dò rò. ⁷ Ní, wò dhu ndi ndàla rò, yá atdí dò Yèsù òzè pbīndà ábhàlì náadù àtìna Péterù nǐ: «Hàkà! Ádrùngbǎle Yèsù ní wò!» Ní, Péterù itdègu fíyó Ádrùngbǎle tí kà rí'ì dhu níri, náadù mberè áfo rónà, ìwa ndi ndiwa rónà rò rò ndi mǎdzarù ì'ì nídhunì. Wò dhu-dzidò, kádù ndibvu idha ò. ⁸ Ngùkpá ábhàlì náadù òko 'ámbe iwu dǒ ìbhú ò, ìbhè-mbì ádha ì í rórò. Ndi imbi ní'ì abho nyú ìbhè nòtsi, ndalè nǐ. Ndirò, ì ábhàlì ní'ì mbá itseta nyú idha-bidò rò. Abádhi ì'ì mbèmbè atdí miyá mètèrè kèlè tí idha-bidò rò.

⁹ Ní, ìbhú ò rò ì ifo 'ùdà idha-bidò rò, abádhi ala kàzu-ì ìbhè ka kùli ràmbe ìbi dǒ dónà, ndirò mǎgati ràdù ì'ì átò tiná rò. ¹⁰ Ní, Yèsù adù àtìna abádhi nǐ: «Nyiwù pé kòkò nyi nyòkyè ìbhè-rorò nà.» ¹¹ Ní, Simoni Péterù adù ùpo tǎtǎdò ìbhú ò, 'àdù imbi ipfo ìbhú ò rò áya-bvadò. Ndi imbi ní'ì ìwa ndi ndalè atdí miyá, imbò kumi dónà ìbhú nà ádròdrò ìbhè ní rò. Pbé̀tù, imbà dhu ì'ì wò dhu bvàtí mǎtí ìbhè àlè kà 'ò dhu tí, ní ndi imbi náadù nzá ndùdrù. ¹² Ní, ìbhè níbi dhu-dzidò, Yèsù adù pbīndà ábhàlì nánzi, ndati: «Nyiwù nyònyu dhu!» Wò ndi kàsùmi ò, ábhàlì nzínzi ò atdí ale mà náadù nzá dhu ìvu Yèsù-tsù ndati, ka ràrì ádhi. Ohó tí, abádhi nǎni wà dhu fíyó Ádrùngbǎle ràrì ndi. ¹³ Ní, Yèsù adù ìndri abádhi-t'ò, ndidiyá mǎgati, ndadù àndónà abádhi-fó. Kádù ìbhè nùgù átò, ndàndò abádhi-fó. ¹⁴ Wòrì ní'ì ìbhú rí kisè nǐ Yèsù rí ndàvì pbīndà ábhàlì tò, òve-bvè rò ndi ndingbè ndi dhu-dzidò dhu.

Yèsù rí Péterù ìlì ràdì pbīndà tàmà t'úndatátale tí dhu

¹⁵ Ònyè pbīndà ábhàlì ònyè dhu-dzidò, Yèsù adù dhu ìvu Simoni Péterù-tsù, ndati: «Simoni, Yüwanì t'ídhunà, nyi nyú, nyi nyóze tí wà ma, ròsè kórò kákà ngùkpá odhínu nóze ìma tí dhu dónà?» Ní, Péterù adù dhu àdu kà tò, ndati: «Ìwá Ádrùngbǎlé! Nyi nyú, nyi nyànì wà dhu ìwà ma ròze atdí dò.» Ní, Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Óngù pbàkà tàmà.» ¹⁶ Òyo rí kisè nǐ, Yèsù ìvú dhu Simoni-tsù, ndati: «Simoni, Yüwanì t'ídhunà, nyi nyóze tí wà ma?» Ní, Simoni adù dhu àdu kàtò, ndati: «Ìwá Ádrùngbǎlé! Nyi nyànì wà dhu ìwà ma ròze nyi.» Ní, Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Ádì pbàkà tàmà t'úndatátale tí.» ¹⁷ Ìbhú rí kisè nǐ, Yèsù ìvú dhu Simoni-tsù, ndati: «Simoni, Yüwanì t'ídhunà, nyi nyú nyi nyóze tí wà ma?» Ní, wò dhu ndi ndàrì rò, ìzu náadù Simoni ùka atdí dò, ìbhú-gùna Yèsù ìvú dhu tsunà, ndati: «Nyi nyóze tí wà ma?» dhu-okú dò rò. Ní, Simoni adù dhu àdu Yèsù tò, ndati: «Ádrùngbǎlé, ìnyi nyú nyi nyànì wà kórò dhu. Ní, nyi nyànì wà dhu ìwà ma ròze nyi.» Ní, Yèsù adù àtìna kà nǐ: «Óngù pbàkà tàmà.» ¹⁸ Ma mí ohó dhu núno ìndù. Ìndrù-òwú tí nyi nyi'ì ònà kàsùmi ò, nyi nyóngónà rùnù dhu iso nyi-tírò, nyadù àrà afínù òzè ì. Pbé̀tù, mùlǎ tí nyi nyóngò rò, nyi nyóngò okùnù nuyí†, ngàtsi ale ràdù ndi rùnù dhu iso, ndadù dùnù òtdi, ndàrà nyi nà ìnzá afínù òzè ì.» ¹⁹ Yèsù avò dhu wò dhu bhèyi Péterù tò, ndàní ìngbà dhu bhèyi òve-tidò ní màtí Péterù òvéya dhu nitè tí, ndi kàbhà òve ràdù Kágawá-òvò àbhú rilè ndi. Wò dhu ndi ndàndò dhu-dzidò, Yèsù adù àtìna Péterù nǐ: «Éngù owùdu.»

Yèsù rí dhu àwé Péterù tò yá atdí dò ndi ndóze pbīndà ábhàlì dǒ dhu

²⁰ Ní, òwu ì ówu rórò, Péterù agéré ndi, ndàndà olùnga, ndadù yá atdí dò Yèsù òzè pbīndà ábhàlì nála owùya ò rírá rò. Wò ndi ábhàlì ní ndi yá ònyè-tsunà ì'ì rórò ndi nilo Yèsù-dò, ndivù dhu kà-tsù, ndati: ràrì ádhi ndi kípfo rí ndàbhù òmvù-fó. ²¹ Ní, Péterù itdègu wò ábhàlì àlǎ, ní kádù dhu ìvu Yèsù-tsù, ndati: «Obhu Ádrùngbǎlé, ádhu ndi wò atdí dò nyi nyóze pbàkà ábhàlì rò ndi nonziya?» ²² Ní, Yèsù adù dhu àdu Péterù tò, ndati: «Ma mapé kòzè ràdì, ìnzí ròvè, ràrà àhu òrù-akpá ò rò ma míngò tǎtǎdò yá adzi ò ònà idho ò, ní ndi dhu àndà tí ìnyi? Pbé̀tù, ma màtina nyi nǐ: «Éngù owùdu!»» ²³ Wò dhu bhèyi Yèsù àndò dhu-òyi náadù ndùgà ka ná'ù ale nzínzi ò, ì ale ràdù àmbe àtìna dǒ, ìnzí wò atdí dò kòzè ábhàlì ròvéya. Ohó nyú, Yèsù ati nzá ìnzí kà ròvéya, pbétù, kǎtí Simoni nǐ: ndi rapé ndi ábhàlì nóze ìnzí ròvè, ràrà àhu òrù-akpá ò rò ndi ndíngò tǎtǎdò yá adzi ò ònà idho ò, ní ndi dhu ràndà tí ka.

† 21:18 21.18 Péterù rí okùna àyí, ngàtsi ale ràdù rónà dhu iso dhu tí Yèsù ati dhu ní, màsalabhà dǒ ka kutóya Péterù dhu.

²⁴ Kòrí dhu nawε, ndàdè àndinà ale ní yà atdíó Yěsù azè ábhàí. Ndirò, mǎ mà'ù wà dhu kándí dhu rǎrǎ obhó dhu nyá. ²⁵ Yěsù anzì ábhó ngǔkpà dhu nyá. Ní, ka kandíyana gukyè i dhu atdátdírà ǒ, ní kóró i dhu ka kándí òyà bhǔkù náakána nzǐ yà adzi ǒ.

Uvitatále-kàsù tò bhùkù Yàrí bhùkù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí Uvitatále-kàsù tò bhùkù nandí ní Lukà tí kátina ale. Ka kírè nga kà randí ka azà kumí ato mà azà kumí dòná ifo nà ato màna nzinzi ò, Yèsù ka kùgù dhu-dzidò.

Kándí ndi bhùkù Tòfilò tí kátina ale tò. Ka kírè dhu ní ndi Tòfilò rí'ì orú ngari ò arí'ì indrù nzinzi ò atdí Mùgíríki. Kòvò-otù ò, Lukà ambèna dhu òvò dò pbàkrístò tí rí'ì inzí ní Pbhàyahúdí mà Pbhàyahúdí nyá tí rí'ì tsí màna tò.

Ndi bhùkù ò kándí dhu ní Yèsù Krístò adzi, ndàrà òrù-akpà ò tí dhu mà (1.9-11), Kàgàwà adè Hlìl-Àlafí ivi tí dhu màna (1-2). Ndi Hlìl-Àlafí ní ndi obi nabhè Uvitatále tò, ràbhù Kànisa rùndò ndi rākà kórò ngari ònà, ròpè ndi Yèrùsàlemà tò kigò ò rò, ràdà Yùdeyà tò pbiri ò, Sàmàriyà tò pbiri ò, ndirò ràrà àhù inzí ní Pbhàyahúdí-bvù matí. Ndi bhùkù ò ka kòtè dòyà abho nyá ale ní óyò uvitatále: yàrí ní Péterà (1-2), ndirò ní Polò (13-28).

Bhùkù-nyìtì ka kòhù tí dhu

- Yèsù ódzì, ndàrà òrù-akpà ò dhu-dzidò, kàbhà ábhàlì rí Hlìl-Àlafí rí 'irà dhu nódo dhu (1.1-26).
- Yèsù dò Ídzi Màkürù èno ka kí Yèrùsàlemà tò kigò ò, ndirò Yùdeyà mà, Sàmàriyà màna tò pbiri ò dhu (2.1-12.25).
- Polò bhà wemberè tò abhi ò kà rí Ídzi Màkürù núno Kipurò tò pbiri ò bhà tò, ndirò Gàlìlayà tò pbiri ò atdídhená kigò ò bhà tò dhu (13.1-14.28).
- Kànisa ò pbàkürù tò wemberè tò unduta Yèrùsàlemà tò kigò ò (15.1-35).
- Polò bhà oyo rí kisè abhi ò kà rí Ídzi Màkürù núno Pbhàgíríki tò pbiri ò bhà tò dhu (15.36-18.22).
- Polò bhà ìbhù rí kisè abhi ò kà rí Ídzi Màkürù núno Èfesò tò kigò ò bhà tò, Àziyà-Ngha tò pbiri ò dhu (18.23-20.38).
- Polò rí Ídzi Màkürù èno inè ndi ndí'ì imbi ò rórò Yèrùsàlemà mà, Kàyisàriyà mà, Romà màna tò kigò ò dhu (21.1-28.31).

Yèsù rí dhu èyà pbindà uvitatále tò tdù ndi ndòdzí òrù-akpà ò rò dhu

¹ Tòfilò pbálé, yà angyi ma mándí indù bhùkù ò, ma màwè Yèsù anzi kórò dhu, kùdhè indrù tò dhu màna, ròpè ndi dóna-kpa ò rò, ² ràrà àhù kà ròdzì òrù-akpà ò ònà idho ò. Tdù ndi ndòdzí rò, kùyá dhu Kàgàwà bhà Hlìl-Àlafí bhà obi ní, yà fìndà ndi ndòvò uvitatále tò abádhí róngò ònzìna dhu dò. ³ Ndi ndòvè kotdù ndi, ndàdù ndingbè ove-bvù rò dhu-dzidò, Yèsù itè ndi ibí otu nyá ò pbindà uvitatále tò, ifo kumí idho nzinzi ò. Kánzi wò dhu ndí'ì inè ndi ndí'ì ípirò rò nyìkpóna nà dhu tò obhóngà nitè tí abádhí tò. Kàránà dhu òvò rò abádhí tò òrù-akpà ò Ádrùngbá kamà Kàgàwà bhà idzi dò.

⁴ Ní atdíku, atdíkpá Yèsù mà rí'ì ònyà-tsùnà pbindà uvitatále màna rórò, kùyá dhu abádhí tò, ndàti: «Ápé nyìvà nyí Yèrùsàlemà tò kigò ò rò. Pbhétù, nyòdo yà fùkù mà mòvò Àbadu Kàgàwà náakò fùkù lāká. ⁵ Obhó tí, batìzò nubhónà Yùwaní núubhónà batìzò indrù tò idha ní. Pbhétù ngúfe idho dzidò, nyí, nyí nyí Hlìl-Àlafí tò batìzò nálù.»

Yèsù ròdzì òrù-akpà ò dhu

(Mát 28.18-20; Mrk 16.15-19; Luk 1.1-4; 24.33-51; Èfe 4.8-10)

⁶ Yèsù-tí ì nùndu kàbhà uvitatále níivú dhu kà-tsù, 'àti: «Ádrùngbálé, tí kòmbí nga ndi nyí Pbhàsràyélí tò idzi nádù abádhí-fo ò ní?» ⁷ Ní, Yèsù adè dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Inzì ní òtèkè ndi nyùni ndi idho mà, ndi kàsùmí màna. Àbadu náatdi ka atdíró pbindà ádrùngbànga tò obi-bvù rò. ⁸ Pbhétù, nyí nyabàya ádrùngbànga tò obi Hlìl-Àlafí rífo dükù nngani. Ní, nyí nyadùya òngo pbàkà ngàmbì tí Yèrùsàlemà tò kigò ò, Yùdeyà tò pbiri ò, ndirò Sàmàriyà tò pbiri ò, ràrà àhù yà adzi-tsù náadi ndi ì.» ⁹ Wò dhu ndi ndòtè dhu-dzidò ní ndi Yèsù náapè ndòdzì òrù-akpà ò, àzèmbè abádhí rándàna rórò, àpbù ràrà ndiwi abádhí-nyìkpò ò rò*. ¹⁰ Ní, òko abádhí òko nyìkpóya ì ùdì 'ámbe Yèsù àràna òrù-akpà ò ì nga nándà dò rórò ní ndi, òwòwè màdzarè nùfò ròyá óyò ale nùuto

* 1:9 1.9 Wò ndi dhu nánzi ndi Bètaniyà tí kátina pbanga-tí arí'ì pbiri dò (Luk 24.50).

ì abádhí-tí, ¹¹ 'àdù àtìna abádhí nǐ: «Gállìlayà ò bhà, ádhu nyí nyòkò uró, nyámbe òrù-akpá òngà nándà dǒ ní? Wò Yèsù, nzínzìkù ò rò ndì nìwà ndòdzi òrù-akpá ò ale, náadùya ndì ányírò àdhàdhì wò nyí nyàla kà rǎrà ányì dhu bhèyi tí.»

Màtíyà nóvò ka kí rùwù Yudhà Ìskàriyotà dhu
(Zàb 133; Luk 24.52-53)

¹² Wò dhu-dzidǒ, Yèsù bhà uvitatále náadù ì pbirì dò rò, 'òwù Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ndi pbirì-òvò nǐ'ì Mizèyitunì, ndirò ndì pbirì ì'ì ìkyèrò Yèrùsàlemà tó kigò tírò mbèmbè atdí kilómètèrè tí. ¹³ Ní, abádhí níitdègu òwù ùvò Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní abádhí atsu idza, 'àdù ùpò orànà rò ka kòbhòlò ányìdzá káluga ò. Ndi káluga nǐ'ì angyinàrò mǎtì abádhí arí 'ùndù ònà bilínganà káluga. Ì uvitatále nǐ'ì Péterù, Yùwanì, Yàkòbhò, Àndèreyà, Filipò, Tùmasì, Bàrtòlòmàyò, Mátayò, Yàkòbhò, Àláfayò t'ídhùnà, Simonì, yà atdídǒ ndì nuyèná fíyò pbirì dǒ ale, ndirò Yudhà, Yàkòbhò t'ídhùnà. ¹⁴ Abádhí andu ì atdíkpá, 'òngò 'ìtsò bilínganà atdyúya nyú nà. Ndirò, abádhí nzínzi ò ì'ì átò nǐ'ì Màriya, Yèsù tsánà mà, ngùkpá vèbhále mà, ndirò Yèsù t'ádóna mànà.

¹⁵ Ní atdíku, kòrì ale núundu ì mbèmbè atdí miyà dónà óyò kumì nà ale tí rò. Ní ndì nínganì, Péterù ivà ndì ndidè abádhí nzínzi ò, ndàdù àtìna: ¹⁶ «Àbanínzò, dhu àkà wà yà Ìlìl-Àlafí náavò Ìlìl Àndítá ò dhu rākà. Àdràngbá kamà Dàwudi-otù ò, kǎvò dhu angyangyì Yudhà-okù dǒ rò*. Ndi Yudhà ní ndì yà Yèsù òsò rówu ale tó pikò-dòtsírò idè ale. ¹⁷ Ka nǐ'ì àlè nzínzi ò ale nyú, ndirò kà-kàsù nǐ'ì inè. ¹⁸ Kǎdzi atdí inga inzà àkà otu ò ndì ndóngyè fùrangà rò. Pbetù, ndì inga ò kítsi, nyina-ndri ròpbì ndì wemberè tí adzi rò, òna rìkpà ndì, tsuna mǎrámàrà ràdù ndùvò adzi-bvù. ¹⁹ Ní Yèrùsàlemà ò bhà kórò níri kà-rò ndì nòndì dhu, 'àdù ndì inga-òvò nóvò Àkèldamà tí àvaya ò. Àkèldamà-tì nǐ: «Azú tó inga.» ²⁰ Zàburì tó bhùkù ò ka kándì dhu, katì:

«Kàbhà pbanga róngo rùngù tí,
inzí atdí ale mà rùbhà ndì ònà*.»

Ndirò kà rǎtina átò:

«Kàbhà kasu àbhù ka kí ngàtsi ale tò*.»

²¹ Yà Yèsù-owù ò àlè kùbhì ùbhi rò mànà atdíkpá ale rǐ'ì inè, ²² ròpè ndì ndì Yèsù rǐ bǎtizò àlù Yùwanì-fò dhu ò rò, rǎrà àhù kà ródzi òrù-akpá ò ònà idho ò. Ní, dhu àkà wà àlè ròvò abádhí nzínzi ò atdí ale, ndínì àlè koko tí mànà Yèsù íngbè ndì dhu tó ngàmbì tí.»

²³ Ní, abádhí adù óyò ale-òvò nípfò: Yòzefù mà Mátíyà nà. Yòzefù ka kanzínà átò Bàrisabà tí, ndirò itdèta tó kòvò nǐ'ì Yèsitò. ²⁴ Wò dhu-dzidǒ, Péterù mà náadù 'ìtsò ì rǎtì: «Àdràngbále Kàgawà, nyí nyúni kórò ale-afí ò dhu. Ní, itè pé kàkà óyò ale nzínzi ò nyí nyú nyí nyòvò ale, ²⁵ ndínì uvitatále tó kasu nonzì tí yà Yudhà ùbhà ngari ò, ndàdù àrà yà pbìndà dhu tí ndì ndúni ngari ò.» ²⁶ Nírò ní ndì Péterù mà òdhína mànà náadù ngàlà nóvì. Ndi ngàlà adù Mátíyà àlù, Mátíyà ràdù kòkò atdí kumì dónà atdí nà ì nùbhà Yèsù bhà uvitatále-bvù nise.

2

Kàgawà bhà Ìlìl-Àlafí rǐfò Pèndèkotè-idhò ò dhu

¹ Pèndèkotè-idhò* níitdègu àkà, ní Yèsù ná'ù ale ní'ì atdíkpá ì andu tsàya atdí ngari ò rò. ² Ní kòmbómbì, awe ròpìli òbì nyú nà dhu bhèyi ró'ò dhu tó wògò níri ndì òrù-akpá ò rò rífo rò, ndì dhu ràdù abádhí òkò ònà idza níra. ³ Nírò ní ndì abádhí ale kázú-idà-dò bhèyi rólo dhu-idà-dò ányìdzá, ònángà ràdù ndùndò ròkò abádhí-dòtsírò. ⁴ Ní Kàgawà bhà Ìlìl-Àlafí nírá abádhí kórò, abádhí ràdù 'òpè 'òtè dhèdherò ale t'ávana-tidò àdhàdhì Ìlìl-Àlafí nítè ka fíyò dhu bhèyi.

⁵ Wò dhu rǐ ndòndì ònà idho ò, yà adzi ò kórò pbirì ònà rò íwù, Kàgawà rò affiya nápbà Pbayàhúdì, ní'ì inè átò Yèrùsàlemà tó kigò ò. ⁶ Ní, wòrì wògò ì ìrì rò, indrù náandu ì Yèsù ná'ù ale rǐ'ì rò, idho ràdù 'ùko atdídǒ ngàtsi ale rǐ abádhí ìrì àvana nyú nóte rǐ ró dhu-okù dǒ rò. ⁷ Ní, idho nùuko abádhí atdídǒ, 'àdù àmbe àtìna dǒ: «Hòkò! Kòkò róte ale kórò tí obhò Gállìlayà ò bhà nyú? ⁸ Ní, ádhu ngàtsi ale rǐ abádhí ìrì àvana nyú nóte rǐ ró ní? ⁹ Kàkà àlè nzínzi ò rǐ'ì atdídhená ale níwù Pbàpartè tó pbirì ò rò, Pbàmedì mà Pbaèlamù mànà tó pbirì ò rò. Ndirò, ngùkpá ale níwù Mèzòpòtamiyà mà, Yùdeyà mà, ndirò Kàpàdòkiyà mànà tó pbirì ò rò. Ngùkpá-tsi níwù Pòtò mà Àziyà mànà tó mèlengù

† **1:12** 1.12 Wòrì ní ndì sàbatù-idhò ò ka kavi kongò ùbhi dhu-adzi nga. Pbagírìkì t'ávana ò ka kí kàtì «sàbatù tó otu» tí. * **1:16** 1.16 Zàb 41.10 * **1:20** 1.20 Zàb 69.25 * **1:20** 1.20 Zàb 109.8 * **2:1** 2.1 Pbagírìkì t'ávana ò Pèndèkotè-tì ní imbò kumì rǐ idho isè idho. Pbayàhúdì tó màndu ò ka ní'ì Pásika tó m̀hèndù dzidǒ rǐ imbò kumì rǐ idho isè idho ò ka kanzínà m̀hèndù (Law 23.15-21; Tòr 16.9-11).

ò rò, ¹⁰ ngùkpá ràdù iwu Fùrùgiyà rò, Pàfùliyà rò, Mísri rò, ndirò kyèròkyèrò Libiyà tó pbirì ò atdí pbanga Kùrenì tí kátina ò rò. Ndirò, ngùkpá ale iwù Romà tó kigò mà, Krètè tó pbirì mà, Àràbiyà tó pbirì mànà ò rò. ¹¹ Atdídená ale ní Pbayàhúdí nyú, ndirò ngùkpákà ní ùgèrè tí ì nùgèrè, 'òngò Pbayàhúdí tó somà tó Úyátá nífu ale. Pbéù, àlè kí abádhí iri Kágawà anzi ádròdrò dhu tó màkùrù àwè rí àlè t'ávàna nyú ò rò.»

¹² Ní, idho núuko kórí ale, fiyò irèta riku. Abádhí ambénà dhu òngù dó tsùyá nzínziya ò, 'ámbe àtina dó: «Wò dhu-tì nyú ní ádhu?» ¹³ Pbéù, ngùkpá ale-tsí náambénà Yèsù ná'ù ale rúnona dhu gàyà nónzi dó ònzi tí, 'àdù àmbe àtina dó: «Íwà kòkò ale òrì atdíídó.»

Péterù rí dhu òvo ihé-yà tò dhu

¹⁴ Nírò ní ndi Yèsù bhà uvitatále tíró ì ikò atdíkpá atdí kumì dóná atdí ná ngùkpá òdhina mànà rórò, Péterù apè ndòvò dhu òrú tìna nyú ná ihé-yà tò. Káti: «Nyí Pbayàhúdí tíró, ndirò nyí kórò Yèrusàlemà tó kigò ò nyí nyí'ì rò, nyìkpèlè bíku nyí'ì yà mà múnona dhu mbéyi. ¹⁵ Kórí ale nóri nzá wò nyí nyirèna dhu bhéyi, àlè kòko òko íbhù adyifò-sisi kútsingá nga tó ò tí nídhuní. ¹⁶ Pbéù, wò rí ndònze dhu ní yà Kágawà bhà nabi Yòwelè náavò indrù tò dhu. Káti:

¹⁷ <Kágawà ràtina: yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì nínaganí, ma miráya kórò ale Afidu ní.

Ní fùkú kpabhínzo mà vèbhínzo mànà nóongoya pbànábí tí, Fùkú zàdhà náalaya dhu ònyu bhéyi ródzi dòyà dhu tó òfò ò, Fùkú mùlà-akpá tò, madù dhu òvò ònyù ò.

¹⁸ Ohó tí, ndi nínaganí, ma miráya pbàkà ino-akpá mà, pbàkà ino-ayí mànà Afidu ní, ràdù òngo pbànábí tí.

¹⁹ Ma monziya yà inzà apèna 'ònze angyi indrù-nzínzi ò dhu òrù-akpà-nyì rò, madù wiwì ònze yà adzi dó. I dhu ní'íya azu mà, kàzu mà, ndirò àpbù bhéyi ùtì iko màna.

²⁰ Tdù wò ndi Ádrùngbàlè Kágawà bhà idho náaká rò, adyifò nùugèrèya ndi ndòngò inò tí, ndirò àbì nùugèrèya ndi ndòlù azu bhéyi.

Ndi idho ní'íya ádrùngbá idho nyú.

Ndirò, ndi idho ní'íya Kágawà bhà ádrùngbànga tó awawù rí ndavì kpangba ònà idho.

²¹ Nírò ní ndi Kágawà araya òvòna nànze ingbatí ìli ndi ale mà nígu rò* .>

²² Nyí Pbaìsràyéli tó pbirì ò bhà, nyí'ì yà mà múnona fùkú dhu. Kágawà nítè wà dhu ndi ròpì ndi Yèsù, yà Nàzàretì tó kigò ò ale. Ohó tí, kòtù ò, Kágawà ónze wà wiwì mà, yà inzà apèna 'ònze angyi indrù-nzínzi ò dhu mànà, ndàdù ize nitè nzínziku ò. Ní nyí nyúni i dhu mbéyi nyú. ²³ Wò ndi ale ka kípfo kabhu fùkú, ádhàdhì yà angyangyi Kágawà udhé, ndirò angyangyi kúpí dhu bhéyi. Ní, nyí nyí'ífo ka, nyàbhù inzà àpè Kágawà ùnì ale ròhò, 'ùtò mùsàlabhà dó. ²⁴ Ka kótù ka, pbéù Kágawà ádù kàbhù rìngbè ndi òve-bvù rò, ndi dhu ràdù kàbhù ràhu òve tó àpè ò rò, ìmbà òve ní'ì òbi ná kà dó nídhuní. ²⁵ Ohó tí, ádrùngbà kamà Dàwudi náavò dhu kòkú dó rò, ndàti:

<Ma mongónà Ádrùngbàlè Kágawà àla ònzidú bilínganà.

Kà rí'ì inè idú fangá dónà rò, ní ùdúnga rí nzi ìvi òdo ní.

²⁶ Kóní wò dhu-okú dó rò ní ndi afidu rí'ì dhèdhe ná, dhèdhe tò òte ràdù ì'ì idàdu dó.

Ndirò ma mùni wà dhu, òve-bvù màtí ngbòdu radiya inga t'ódota ná tí.

²⁷ Ohó tí, nyí nyubhàya nzi afidu ràdi òve-bvù.

Ndirò, nyí nyadùya nzi ima, pbùkù ìlilá ale-abvò nyú nùbhà ròmò íbhù ò.

²⁸ Nyí nyítè wà ípirònga tó otu idù,

ndirò, ònzínú ma mí motù nínaganí,

ídhèdu náikaya ndi atdíídó nyú* .>

²⁹ Tdíídó Péterù adù àtina ihé-yà ní: «Odhídú, ma mòzè mòvò dhu kpangba fùkú àlè t'ábhunà-nzínzi, ádrùngbà kamà Dàwudi-okú dó rò: kàvè, kadù ndòtdù. Ndirò indo màtí, kà-dzido rí'ì inè àlè-ràbvù. ³⁰ Pbéù ka ní'ì Kágawà bhà nabi. Ní, kùni dhu angyangyi Kágawà ratsò dhu ndàti, ndi riliya kàbhà pbàdzukuru nzínzi ò atdí ale ràdi kàrì dó ádrùngbà kamà tí. ³¹ Ádrùngbà kamà Dàwudi náala ndi nonziya dhu angyangyi. Ní ndi dhu bhéyi ní ndi kàvò dhu angyangyi Krístò níngbhèya ndi òve-bvù rò dhu dó. Káti:

<Kágawà nùubhàya nzi ka òve-bvù.

* 2:21 2.21 Yòw 3.1-5 * 2:28 2.28 Zàb 16.8-11

Ndirò, kǎ-bvò nòómóya nzi ibhu ò*.³² Kàgàwà abhù wà wò ndi Yèsù rìngbè ndi òve-bvù rò. Ní àlè'í kóró, àlè ní ndi dhu tó ngàmbi.³³ Nírò, Kàgàwà àbhù wà ka ròdzì òrù-akpà ò, ràdù àdi findá fangà dònà rò. Ndirò, káko wà yà Àbanà akò findá làkà Hìlǎ-Alafí. Ní, kirá wà mǎ kà ní. Wò ndi Hìlǎ-Alafí rónzina dhu ní ndi wò nyí nyálána nyádù àmbe ìrinà dǒ kòmbí.³⁴ Ádrùngbá kamà Dàwudi núpò nzá òrù-akpà ò, pbétù kǎti:

Ádrùngbále Kàgàwà náati pbàkà Ádrùngbále ní:

Ádí pbàkà fangà dònà rò,

³⁵ ràrà àhu ma mí pbàkù òmvù nábhù nyòbè dýa dhu ò*.³⁶ Nírò, kóró Pbàisràyéli tó pbiri ò bhà nákà ì rànì dhu mbèyi nyú, Yèsù wò nyí nyábhù kutò mùsàlabhà dǒ ale, ní Kàgàwà rábhù wà róngò Ádrùngbále tí, ndirò Másiyà tí.»

³⁷ Ní, wò Péterù òvò fíyò dhu ì ìrì rò, ndi dhu náasù ihé-yà atdíðò. Ní abádhí adù dhu ivu Péterù mà ngùkpà uvitatále mànà-tsù, 'àti: «Àbanìnzò, mǎ màkà mǒnzì dhu ìngbàtì?»³⁸ Ní Péterù adù dhu àdu abádhí tò ndàti: «Nyàgèrè nyí nyàbhà fàkú nzérénga. Ndirò nyálù bàtizò Yèsù Krístò-òvò rǒ, ndiní Kàgàwà ubà tí fàkú nzérénga, nyádù kàbhà Hìlǎ-Alafí tó perè náko.³⁹ Obhó tí, Ádrùngbále Kàgàwà náakò ndi làkà fùkù fùkù nònzò mànà. Ndirò káko ka átò yà ndi ndúnzina kóró ale, yà itse arí'ì rùkú rò tò.»

⁴⁰ Péterù unò àbhò ngùkpà dhu nyú tdíðò abádhí tò, ndiní abádhí nabhù tí rà'ù ndi ndùnò dhu, ndirò ndiní abádhí-afí nabhù tí ròtsi òbì. Kávò dhu abádhí tò, ndàti: «Nyábhù nyí Kàgàwà rìgù nyí, inzi nyí nyabà tí kóko nzére ale tó òfò.»⁴¹ Wò Péterù unò dhu ná'ù ale kóró náadù bàtizò à'ù kubho fíyò. Ní ndi nánaní, Yèsù ná'ù ale-bvù níisè ndi mbèmbè ìbhù lufá ale ní.⁴² Ní ì ale náapbà afíya atdíðò, 'òngò Yèsù bhà uvitatále rùdhèna fíyò dhu ìrì. Abádhí andu tsùya, 'òngò òko atdíkpá, 'òngò dhu ònyè atdíkpá, ndirò 'òngò 'ìtsò atdíkpá.

Yèsù ná'ù ale nóongónà òko tí dhu

⁴³ Ǫdo ongónà ìsì kóró ale ò, yà Yèsù bhà uvitatále rónzina yà inzá apèna 'ònzì angyi ìndrù-nzinzì ò dhu mà, abádhí rónzina wíwì mànà dhu àlǎ ì ì rò.⁴⁴ Kóró ale, yà Yèsù ná'ù, nóongónà òko atdíkpá. Ndirò, abádhí ongónà foyá dhu àlì atdíkpá kàsùya nanzì tí.⁴⁵ Abádhí ongónà foyá dhu-tsi mà foyá ongyéngá mànà núdzi, 'adù ì òngyè fùrangà nándò foyá, ngàtsi ale ràbà ka dzànàna nyú ònzì ràdù dhu-bvùtí.⁴⁶ Abádhí ongónà tsùya andu kóró idho ì Kàgàwà bhà idzá. Ndirò, abádhí ongónà idzáya ònà ònyè nònyè atdíkpá dhèdhe nyú nà, ndirò atdí afíya nyú nà.⁴⁷ Abádhí ongónà Kàgàwà ilè, kóró ale ràdù abádhí ifu. Ndirò, yà inga náarùbho dhu bhèyi, Ádrùngbále Kàgàwà nóongónà àrà abádhí-bvù níse rǒ yà owútána tí ndi ná'ù ale ní.

3

Péterù mà Yùwanì nà rí atdí òtsòtsù ale nígù dhu

(Kas 4.9-22; 9.32-35; 14.8-10)

¹ Atdíku, Péterù mà Yùwanì nà náava ì ndiní ì owu tí 'ìtsò Kàgàwà bhà idza ò rò, arùgyetdi adyifò-sisi adyidò nga tó ò.² Ní, Kàgàwà bhà idza ka kòtsù ònà tsàtsù-tí, abádhí atù òtsòtsù rórò ka kugu atdí ale. Wò ndi tsàtsù-òvò ní'ì «Àyàya Tsàtsù.» Bilinganà ka kongónà ndi ale nítdù, kiwú ìlinà ràdi ndi tsàtsù-tí, ràmbe mùdzùnà núnzi dǒ ànyì dza ròtsù ale-fó.³ Ní, wò ale itdègu Péterù mà Yùwanì nà nálǎ Kàgàwà bhà idza ròtsù rǒ, ní kǎdù ndòpè ndámbe dhu ùnzi dǒ abádhí-fó.⁴ Ní, Péterù mà Yùwanì nà nùndí nyìkpóya wò ale rǒ, Péterù ràdù àtànà kà ní: «Ándà pé dǒkà nga.»⁵ Ní wò ale adù abádhí dǒ nga nándà atdyúna nyú nà, dhu òdo ndi ndi ndiní ndi ndabà tí abádhí-fó dhu-okú dǒ rò.⁶ Pbétù, Péterù adù àtànà kà ní: «Ma mí'ì ìmbá òrò mà, ndirò fùrangà tí kátina suma mà nà màtá. Indù ma mábhùna ní fudù rí'ì dhu kèlè. Ní ma màtina inyí ní: «Nàzàretì ò ale Yèsù Krístò-òvò rǒ, ívǎ nyí nyidè, nyadù ùbhi.»

⁷ Wò dhu-dzidǒ, Péterù adù wò ale àlu fangà tó otsúna rǒ, ndivá orù. Ní urò rò tí, kǎ-pfò mà kǎ-pfò-kìlità mànà náadù òbì nábà.⁸ Ní wò ale ìbe ndi ndidè pfòna dǒ, ndàdù abhi òpè. Àbadhi mà náadù òtsù atdíkpá Kàgàwà bhà idza, Péterù mà Yùwanì mànà nà. Ní àrà ndi ndàrà rǒrò, wò ale ambénà ndòbhè dǒ òbhè tí, Kàgàwà nílè ndi ndí rǒrò.⁹ Kàgàwà bhà idzá ì'ì kóró ale náala ka ùbhí rúbbi ndàdù àmbe Kàgàwà ilè dǒ ró.¹⁰ Ní, abádhí itdègu kèní yà Kàgàwà bhà idza tó «Àyàya Tsàtsù» tí kátina tsàtsù-tí arádi ndámbe mùdzùnà ùnzi dǒ ìndrù-fó ale tí, ní òdo nùsì abádhí ò, idho ràdù abádhí èko atdíðò wò ale rǒ ndi nònzì dhu-okú dǒ rò.

* 2:31 2.31 Zàb 16.10 * 2:35 2.35 Zàb 110.1

*Péterù rí dhu òvo ihé-yà tò dhu
(Kas 2.22-36; 4.5-12; 5.30-32)*

¹¹ Wò ale náapbà ndi atdíđ Pétèrù mà Yùwanì mànà rò. Ní abádhí adù òwu atdíkpá, 'òwù òko Kágàwà bhà idza tò mbàrazà-tsiná. Ndi mbàrazà-òvò ní' «Ádrùngbá kamà Sòlòmòni bhà mbàrazà.» Nírò ní ndi indrù náadù itse, ì rándù ì abádhí-tí, idho ùko ì atdíđ òdhu-okú dò rò. ¹² Ní, Pétèrù idtègu wò dhu alá, náadù dhu ivu abádhí-tsù ndàti: «Nyí, Pbhàsráyélí tò pbìrì ò bhà tírò, ádhu nyí nyàbhù nyí idho rùko nyí wò ale ògù dhu-okú dò rò ní? Ndirò, ádhu nyí nyàdì nyìkpòku ròkà, nyámbe mándà dđ fàkà ádrùngbànga tò òbi ní mà màbhù ka rògù dhu bhèyi ní? Ndirò ngàtsi ní, Kágàwà ózè dhu ònzi mà marí dhu-okú dò rò mà màbhù ka ròpè ndùbhi dhu bhèyi ní? ¹³ Àlè t'ábhúna Àbràhamù, Isakà, Yàkòbhò mà tò Kágàwà ní ndi pbìndà ìno-akpà Yèsù Krístò, yà nyí nyípfò nyàbhù òmvù-fò ale nòvòvò nàbhù rilè ndi. Nyí nyuvò nyí lùwali Pilatò rò ìnzí ka níkòlò tí imbi ò rò, àzèmbè iwà àbadhi òtdì kà-ànyà ndíni ndi ndikòlò tí ròrò. ¹⁴ Nyí nyadhò yà Kágàwà-nyìkpò ò flà ale nyú, ndirò ohhònángatále nyú, nyàdù abvo òkye arí ale nyú nàbhù kíkòlò imbi ò rò. ¹⁵ Ní ndi dhu-otù ò, nyí nyàbhù kohò ale ní yà ìpìrònga nàbhù arí indrù tò ale nyú. Pbhétù, Kágàwà ábhù wà ka rìngbè ndi òve-bvù rò. Ní mà ní ndi dhu tò ngàmbì. ¹⁶ Wò nyí nyálána ale nyí nyàni wà mbèyi nyú. Ní ka nàbhù ràbà òbi dhu ní yà mà mà'ù Yèsù-òvò bhà ádrùngbànga tò òbi. Yèsù ná'u ka kí dhu nàbhù ndi ka rògù atdíđ wò nyí nyálána dhu bhèyi.

¹⁷ Ní àbanínzò, kòmbí mà màni wà dhu wò nyí nyónzi fùkù ádròdrò ale mànà Yèsù rò dhu, ní nyí rónzì ìnzà nyí nyàni nga dhu-okú dò rò. ¹⁸ Pbhétù, wò Kágàwà adù ònzìna kà-rò dhu ní yà angangyi ndi ndavò kórò pbìndà pbànábì-otù ò dhu. Kàti pbìndà Màsiyà rabáyà apbè*. ¹⁹ Nírò, nyùgèrè nyí nyùbhà fùkù nzèrenga, nyàdù ingo Kágàwà-tì ò, ndíni kàdù tí fùkù nzèrenga nìndò. ²⁰ Ndi dhu bhèyi ní ndi Ádrùngbàlè Kágàwà rí nyí nyí nyàsò ònà kàsùmi nàbhù ràkà, ndàdù Yèsù, yà angangyi ndi ndapì Màsiyà níwì rìrà fùkù. ²¹ Kòmbí dhu àkà kà ràdì òrù-akpà ò, ràrà àhù Kágàwà rí kórò dhu-tsi nùgèrè ròngò òwútána tí ònà idho ò. Kágàwà avò wà ndi dhu angangyi nyú pbìndà ìlìlì pbànábì-otù ò*. ²² Ohhó tí, Mùsà ati: «Ádrùngbàlè fùkù Kágàwà níupfòya ima bhèyi atdí pbìndà nabi fùkù nznzìku ò rò. Ní dhu akàya nyòngò kà rùnona fùkù kórò dhu nírì. ²³ Inzì ròngò ndi nabi rùnona dhu ìrì ale-tse nòtdì Kágàwà ròngò adù kórò pbìndà ale nznzì ò rò*.»

²⁴ Pétèrù adù dhu ise átò ihé-yà tò, ndàti: «Kágàwà bhà pbànábì kórò, ròpè ndi Sàmòlè rò rò, ràrà àhù dzina dđ uvò kórò ngùkpà pbànábì ò, náavò dhu átò ì idho ò ì nznziya dhu dò. ²⁵ Nyí ní pbànábì tò inzo. Ní kòkò pbìndà pbànábì-otù ò Kágàwà anzi lākà ní kànzi fùkù. Ndirò nyí nyùngbò wà nyí Kágàwà nà yà abhùku mànà Kágàwà mà núungbò ì dhu-otù ò. Ohhó tí, Kágàwà ati Àbràhamù ní: «Pbhùkù pbàdzukuru-otù ò, ma masoya yà adzi ò rùgànda-tsù kórò*.» ²⁶ Ndi dhu bhèyi ní ndi Kágàwà ìvì pbìndà ìno-akpà Yèsù Krístò fùkù wemberè tí, ndíni nyí naso tí ndàbhù nyí nyùgèrè nyí nyùbhà fùkù nzèrenga.»

4

Péterù mà Yùwanì nà nùsò ka kí, kadù dhu òngù tsùyá dhu

¹ Wò Pétèrù mà Yùwanì nà rí dhu òvo ihé-yà tò ònà kàsùmi ò ní ndi pbàkùhání mà, Kágàwà bhà idza-ngbò òdo arí sàndirì tò ádrùngbàlè ale mà, Pbhàsàdùkáyò mànà nùuto ì ànyìrò. ² Ní, abádhí-idhè nùka nzà ndi wò Pétèrù mà Yùwanì nà rí dhu ùdhè ihé-yà tò Yèsù ìngbè ndi òve-bvù rò dhu dđ rò. Ndi dhu rítèna dhu ní ìkye ùvùve ale ràdù ìkye dhu, ndirò ùngbè ùvùve kùtdù ì ale ràdù ùngbè òve-bvù rò dhu. ³ Ní, abádhí adù Pétèrù mà Yùwanì nà nùso. Ní inga ràti nídhuni, abádhí adù Pétèrù mà Yùwanì nà nùli imbi ò, ràrà àhù tsùtsà nínganì nga ò. ⁴ Pbhétù, ihé-yà nznzì ò ábhò ale nyú, kòkò óyò ábhàlì rùdhèna indrù tò dhu nírì, nàa'u Yèsù, ndi dhu ràdù Yèsù ná'u ale-bvù nàbhù risé ndi, ràhù mbèmbè ìmbò lufù ale tí.

⁵ Tsùtsà nínganì, Pbhàyàhúdí tò ádròdrò ale mà, pbàkùrù mà, Mùsà bhà Úyátá tò màlímò mànà náandu ì Yèrùsàlemà tò kigò ò. ⁶ Abádhí náandu ì atdíkpà pbàkùhání tò ádròdrò ale dđ kamà Anà mà, Kàyafà mà, Yùwanì mà, Àlìsàndurù mà, ndirò pbàkùhání tò ádròdrò ale dđ kámá-idzà ò bhà mànà. ⁷ Ní, kòkò ì nandu ale náavi Pétèrù mà Yùwanì nà kiwù nà nznziya ò, 'adù dhu òpè 'òngù tsùyá. Abádhí ati: «Nyí nyú, nyí nyígù wò òtsòtsù ale àdhi bhà ádrùngbànga tò òbi ní, ndirò àdhi-òvò rò?»

* 3:18 3.18 Luk 24.26-27 * 3:21 3.21 Ìsa 34.4; 51.6; 65.17 * 3:23 3.23 Tòr 18.15,18,19 * 3:25 3.25 Òpt 22.18; 26.4

8 Ní, Kàgàwà bhà Hlilá-Alafí nírá Péterù, ràdù dhu àdu abádhí tò, ndàti: «Nyí ádròdrò ale mà, pbàkùrù mànà tírò, 9 kòní indo nyí nyí dhu òngà tsùkà wò òtsòtsù ale rò mà mónzì ídzinga mǐgǎ ka dhu-okú dò rò. 10 Nyí nyàkǎ nyǎni, nyí kóró Pbàìsràyélí tó pbìrì ò bhà mànà dhu ní, nyí nyábhù Yèsù Krístò, Názàretì tó pbanga ò ale, kutò mùsàlabhà dǒ dhu. Ní, Kàgàwà ádù wà kàbhù rìngbè ndì òvè-bvù rò. Kòvò-okú dò rò nga ní ndì wò ale idè ònziké idzi rò rò ní. 11 Ndi Yèsù ní ndi Kàgàwà bhà Andítá nóvò dhu okúna dò rò ndàti:

<Yà nyí nyabvù igi odu, nyí, idza òru arí ale tírò, ní ndi òngò idza-pbidò nòdò rádù odu tí*.>

12 Jgù ràdù ndàbà kòtù ò tí atdíró, ìmbá ngàtsi ale-òvò rǐ'í yà adzi ò atdí màtí, yà Kàgàwà íbhò ndíni indrù ugù tí otùna ò nídhuní.»

13 Ní wò dhu bhèyi Péterù mà Yùwanì nà àdu dhu fíyò ìmbá òyá odò na dhu náadù Pbàyàhúdì-bvù ádròdrò anya itdì arí ale àbhù idhò rùkò atdífò. Ndirò, abádhí asù dhu Péterù mà Yùwanì nà rǎrì inzà inga nùni ndirò inzà dhu nózù ale. Ndirò abádhí asù dhu átò Yèsù mànà arùbhì ubhì rò atdíkpà ale rǎrì í. 14 Pbétù, wò ògògò òtsòtsù ale nálà ì í nzínziya ò idè rò rò, abádhí rùnna dhu náadù àwí àwí tí. 15 Ní, abádhí adù Péterù mà Yùwanì nà nàví rùvò dhàwanì-dzà ò rò, 'adù 'òpè 'àgò ì nzínziya ò. 16 Abádhí ambénà àtìna dǒ nzínziya ò: «Àlè kí kòrì ale ònzì ìngbà dhu bhèyi? Obhó tí, Yèrusàlemà tó kigò ò bhà kórò nùni wà wò abádhí ònzì wíwì mbèyi nyú. Ní, àlè kí nzi àdù ndì dhu àgò. 17 Pbétù, dhu àkà nzà ndì dhu-òyí rùgà ndì kórò ale nzínzi ò. Àlè kàkà àlè rìsò abádhí inzì Yèsù-òvò nati tí tdítǒ atdí ale-bì ò màtí.»

18 Ní wò dhu-dzidò, kòkò ádròdrò ale adù Péterù mà nàví ritsù tdítǒ tìya ò. Abádhí adù dhu ìsò Péterù mà tò inzì Yèsù-òvò nati tí akekpà màtí, ndirò inzì dhu nudhè tí tdítǒ indrù tò Yèsù-òvò rò. 19 Pbétù, Péterù mà Yùwanì nà náadù dhu àdu abádhí tò, 'àti: «Nyòtdì pé yà anya nyí nyú tírò. Ádhu Kàgàwà-nyìkpò nòfò: tí kírì tsùkà dhu, ndirò, tí kírì tsùnà dhu? 20 Mǎ'í na ní ndì, inzì mà mǎdù iwà mà màla dhu mà, ndirò iwà mà mìrì dhu mà nóvò mà mí indrù tò dhu nùbhà.»

21 Ní, abádhí dǒ ì òrù tdítǒ dhu-dzidò, kòkò Pbàyàhúdì tó ádròdrò-anya itdì arí ale náadù abádhí ùkòlò ròwù. Í ádròdrò ale ala nzà abádhí dǒ ì í anya òtdì okúna dò rò atdí dhu mà. Obhó tí, kórò ale adù òko 'àmbe Kàgàwà ilè dǒ wò ndì nònzì dhu-okú dò rò. 22 Wò ndì Péterù mà Yùwanì nà nàanzì wíwì róná 'ìgù ale ní'í iwà pbìndà ato isè ndì ròsè ìfo kumì ato dònà ale.

Yèsù ná'ù ale rǐ 'ìtsò Kàgàwà rǒ dhu

23 Í ka kàkòlò dhu-dzidò, Péterù mà Yùwanì nà náadù òwu odhíya rǐ'í í, 'adù yà pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, pbàkùrù mànà nóvò fíyò dhu náwe abádhí tò. 24 Ní wò dhu ì ìrì rò, kòkò Yèsù ná'ù ale náadù 'ìtsò Kàgàwà rǒ, 'àti: «'Ó Ádrùngbǎlè, nyí nyanzi ndì òrù-akpà mà, yà adzi mà, ádròdrò rèrù-abábá mànà òyá arí'í kórò dhu mànà. 25 Pbùkù Hlilá-Alafí nǐ nyí nyabhù pbùkù ìnc-akpà, abhukà, ádrùngbǎ kamà Dàwudì ròvò dhu indrù tò. Kǎtì:

<Ádhu wò dhu bhèyi inzà Kàgàwà nùni ale-tsi àva ndì nǐ?

Ndirò, ádhu indrù òko 'àmbe ìmbá tìya nà dhu ùdhe dǒ ndíni ì onzi tí nǐ?

26 Yà adzi ò ádròdrò ale nóbhòlò wà ì ila t'úgyeta tò. Ndirò, kámá nádù wà 'ìrì atdíkpà, ndíni ì ugye tí ì Ádrùngbǎlè Kàgàwà nà, pbìndà Màsiyà mànà*.> 27 Obhó tí, ádrùngbǎ kamà Hèròdè mà, liwalì Pòtìyò Pilatò mà, inzì ní Pbàyàhúdì mà, Ìsràyelì tò pbìrì ò bhà mànà núndu wà ì yàrì kigò ò. Abádhí ùndu ì, ndíni ì ugye tí Yèsù, pbùkù Hlilá ìnc-akpà, yà nyí nyú nyí nyútrì ale. 28 Ndi dhu bhèyi ní ndì abádhí ònzì pbùkù ádrùngbǎnga tó òbì nǐ yà nyí nyú nyí nyudhè ndirò nyí nyazè rònzi ndì angyangyi dhu. 29 Nírò kòmbì Ádrùngbǎlè Kàgàwà, ándà pé kòkò ale rǎpàna 'ònzì ròkà dhu. Àbhù pbùkù ìnc ròwù pbùkù ote òvò rò indrù tò ìmbá òyá odò na. 30 Ígba otsúnà, ndíni indrù nígù tí, ràdù wíwì mà, yà inzà apèna 'ònzì angyi indrù-nzínzi ò dhu mànà nónzì pbùkù Hlilá ìnc-akpà Yèsù-òvò rò.»

31 Ní Yèsù ná'ù kòkò ale níitdègu ìtsòta nító, ní yà abádhí 'ì'í àndu ì ró nga náadù ndòpè ndivi, Kàgàwà ràdù abádhí ìra pbìndà Hlilá-Alafí ní. Ní, abádhí adù 'òpè 'ànò Kàgàwà bhà òte ìmbá òyá odò na.

Yèsù ná'ù ale rǐ foyá dhu nùlì atdíkpà ròngò dzènyà ònzì dhu (Luk 12.33; Kas 2.44-47; 2Kò 8.13-15; 1Yù 3.16-19)

32 Yèsù ná'ù ale nǐ'í atdí ale bhèyi afíya mà, atdyúya mànà ò rò. Atdí ale mà abádhí nzínzi ò nóongónà nǐ foná dhu àtì pbìndà dhu nyú tí. Pbétù, abádhí ongónà kórò foyá

* 4:11 4.11 Zàb 118.22 * 4:26 4.26 Zàb 2.1-2

dhu núli atdíkpá. ³³ Abádhí ongónà àdù Ádrùngbǎle Yèsù ingbè ndi òve-bvù rò dhu tó màkùrù nóvò indrù tò ádrùngbǎ òbi nyú ná. Ndirò Kágawá ongónà àdù abádhí àso kóró atdíđ. ³⁴ Dhu òtdì ndi róná ale ní'ínà mbá abádhí nzínzi ò atdí màtí. Obhó tí, inga ná ale mà kóró, idza ná ale màná kóró, nóongónà ì dhu-tsí núdzi, 'àdù iwu ì òngyè fàrangà ná, ³⁵ 'ùbho Yèsù bhà uvitatále-fó. Ì uvitatále ongónà àdù ndi fàrangà nándò kóró ale tò, ngátsi ale ràbà ka dzùnàna ònzì ràdù dhu-bvùtí.

³⁶ Ndi dhu bhèyi tí, Yòzefé tí kátina atdí Mùlawi ní'ì inga ná. Ka ní'ì Kipurò tí kátina pbiri ò ka kugu ale. Yèsù bhà uvitatále ongónà àdù kánzi átò Bàrnabà tí. Bàrnabà-tì ní indrù-afí òpè arí ale. ³⁷ Ní kǎbhè pbìndà inga kodzi, ndàdù irà ndi fàrangà ná, ndìrà àbhù ná Yèsù bhà uvitatále-fó.

5

Anàniyà mà pbìndà tsibhále Sàfirà ná rò ndi nanzì dhu

(Tòr 23.21-23; 2Ká 5.20-27; Kas 4.35-37)

¹ Pbétù, Anàniyà tí kátina ale mà níri ì pbìndà tsibhále Sàfirà ná 'àbhù fiyó inga kodzi. ² Ní, Anàniyà idyi ndi inga ka kodzi róná fàrangà-ròrò fìndà, iwà pbìndà tsibhále àni átò ròrò. Wò dhu-dzidò, kádù àrà ndi fàrangà-go àbhù Yèsù bhà uvitatále-fó. ³ Ní Péterù ivú dhu Anàniyà-tsù, ndàti: «Anàniyà, ádhu nyi nyàbhù p̄fòmvo Sitanì rirǎ afinù ní? Nyi nyàrà Kágawá bhà Ìlǎ-Alafí, nyadù inga nyi nyàbhù kodzi rò nyi nyàbà fàrangà-ròrò nídyì indù. ⁴ Inzá nyi nyàpè ndi inga àbhù kodzi rò, ka ní'ì t'òbhó pbùkù? Ndirò, iwà màtí nyi nyàbhù ka kodzi rò, nyi nyòngyè fàrangà ní'ì t'òbhó pbùkù kèlè? Ní, ádhu nyú nyi nàbhù nyonzì dhu wò dhu bhèyi? Nyi nyànò nzá títò indrù tò, pbétù nyi nyànò ka Kágawá tò.»

⁵ Ní wò Péterù àndò dhu ndi ndiri ròrò tí, Anàniyà nítsi obvò, ndàdù òvè dòtsí. Ní kóró ale, wò Anàniyà rò ndi nònzì dhu níri ò òdo isí atdíđ. ⁶ Wò dhu-dzidò, kpabhínzo adù iwu, 'àkpòrò Anàniyà-abvò-ngbò mberù* ò, 'àdù òwu òtdùnà.

⁷ Mbèmbè ìbhù adiyifò-sisì tí Anàniyà òvènà rò adiyifò-sisì àdà ròrò ní ndi, kàbhà tsibhále, Sàfirà náatsù títíđ Péterù mà-tí'ò. Kèni nzá pbìndà ale rò ndi nònzì dhu.

⁸ Ní, Péterù ivú dhu kà-tsù, ndàti: «Úno pé! Tí nyi nyàbhù inga kodzi róná fàrangà-bvu yà?» Ní, Sàfirà adù dhu àdu ndàti: «Ì! Ka ní wò.»

⁹ Ní Péterù adù àtina Sàfirà ní: «Nyí nyadù nyíri ingbà dhu bhèyi pbùkù ale ná, nyòwù Kágawá bhà Ìlǎ-Alafí nyú nùtra? Ándà! Kòní pbùkù ale òtdù òwu kpabhínzo rítsù kòkò dò. Ní, abádhí rì abvònu itdu átò, 'òwu òtdùnà.» ¹⁰ Úrò rò tí, Sàfirà nítsi gbùù obvò Péterù-ònzì, ndàdù òvè dòtsí. Ní, idza ì itsù rò, kpabhínzo adù Sàfirà òtù iwà òvè rò, 'àdù kà-bvò itdù, 'òwu òtdùnà átò yà kàbhà ale ì òtdùnà rò.

¹¹ Ní, òdo nítsi atdíđò kànisa ò, wò Anàniyà mà Sàfirà ná rò ndi nònzì dhu ì ìri rò.

Yèsù bhà uvitatále rí andi ná ibí ale nígù dhu

¹² Yèsù bhà uvitatále náanzì àbhò wiwì mà, yà inzà apèna 'ònzì angyi indrù-nzínzi ò àbhò dhu màná indrù nzínzi ò. Ndirò, Yèsù ná'ù ale kóró nóongónà 'àndu bìlìnganà. Abádhí ongónà òko atdíkpá «Ádrùngbǎ kamà Sòlòmòni bhà mbàràzà» tí kátina mbàràzà-tsinà. ¹³ Ndirò, yà inzà Yèsù ná'ù ale nzínzi ò, atdí ale mà nóongónà nzì ndòmùvù ndàngbò ndi abádhí nzínzi ò. Pbétù, indrù ongónà àdù àmbe Yèsù ná'ù ale ìlè dò atdíđ. ¹⁴ Àbhò kpabhále mà vèbhále màná nóowùnà Ádrùngbǎle Yèsù à'ù rò, ndi dhu ràdù àrà ka ná'ù ale-bvu àbhù rò risè ndi atdíđ.

¹⁵ Ní, indrù nóowùnà andi ná ale nùmbà rò 'iwù ná ngadhà ò. Abádhí owùnà ì ale núli rò ròyì fiyó ara mà fiyó òtdù màná dò, ndìní Péterù rùda ànyàrò òná kàsùmì ò, àbadhi-sisì nyú mà náara tí ndìbvù rò atdí ale dò màtí. ¹⁶ Àbhò ale nyú nóowùnà iwu rò andi ná ale ná, nzère-alafí náaràvu ròyá ale màná yà kyèròkyèrò rí'ì Yèrùsàlemà tó kigò-tí pbanga ònǎ rò. Ní ì ale owùnà ègu rò kóró.

Yèsù bhà uvitatále núsò ka kí, kadù dhu òngù tsùyá dhu

(Ìsa 65.13; Kas 4.5-12; 12.3-11; 18.20)

¹⁷ Wò dhu-dzidò, pbàkùhání tò ádròdrò ale dò kamà, yà ì ì'ì màná atdíkpá Pbàsàdùkáyó tò mùtù nzínzi ò ale màná, náambénà Yèsù bhà uvitatále rònzina dhu-adhà ònzì dò atdíđ. ¹⁸ Ní abádhí adù Yèsù bhà uvitatále àbhù kusò, kudo kóró ale tò imbi-dzà ò. ¹⁹ Pbétù kùbhingá ná, Ádrùngbǎle Kágawá bhà atdí màlàyikà náadù irà imbi-dzà-tsù núpfo, ndàdù Yèsù bhà uvitatále àbhù rùvò iri. Ndirò, ndi màlàyikà adù àtina abádhí ní: ²⁰ «Nyòwu nyíko Kágawá bhà idzá, nyadù ìpirònga-òwátá dò róte kóró

* 5:6 5.6 Ndi mberù-tidò ní'ì abvo-ngbò t'ákpòròta tò tí ka kapi.

màkàrù nówò indrù tò.»²¹ Ní, Yèsù bhà uvitatále adù 'ìvà bhòtsungá nyú, 'òwù Kàgàwà bhà idza ò, 'adù 'òpè ùdhe dhu indrù tò.

Pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà mà, yà ì ì'ì mànà atdíkpá ale mànà níwù ùvò rò, abádhí adù Pbàyàhúdì-bvú ádròdrò-anyà itǒí arí pbàkùrù-tsù àndu. Ndirò, abádhí adù sàndìrì àvi ròwù Yèsù bhà uvitatále ugù, 'iwù nà imbi ò rò.²² Ní imbi-dzà ò ì iwù ùvò rò, kòkò sàndìrì adù nzá ì uvitatále otù abádhí ka kúdo ònà káluga ò. Ní abádhí adù 'adu anyà t'ítǒtá t'ále-tí'ò, 'adù dhu òvò fíyò, 'ati:²³ «Mǎ mòwù ùvò imbi-dzà-lí'ò, ní mà mòtù ndì imbi-dzà-tsù mbèyi nyú ka kùpbi ró. Ndirò, sàndìrì ní'ì inè fíyò ngari ò t'ì ìkò ró. Pbétù, mà mìtdègu tsàtsù úpfo, ní mà màdù nzá atdí ale mà nótù káluga ò.»

²⁴ Ní wò Kàgàwà bhà idza-ngbò òdo arí sàndìrì tó ádrùngbàle mà, pbàkùhání tó ádròdrò ale mànà níitdègu wò dhu ìrì, ní abádhí-do ò nga adù ikù t'ì iku. Ní abádhí adù 'òpè 'òngù dhu tsùyá nzínziya ò, 'ámbe àtina dǒ: «Ádhu nyú wò ndì nǒnzi kòkò ale-rǒ?»²⁵ Nírò ní ndì atdí ale ito ndì, nditsì àtina kòkò ádròdrò ale ní: «Nyìrì dhu! Kòkò nyì nyàbhù kusò, kúdo imbi ò ale rǐ'ì Kàgàwà bhà idzá ì ikò, 'ámbe dhu ùdhe dǒ indrù tò ró.»

²⁶ Ní, sàndìrì tó ádrùngbàle mà, róná ngǔkpá sàndìrì mànà náawù Kàgàwà bhà idza, ndínì ì ugu tí Yèsù bhà uvitatále 'iwù nà anyà t'ítǒtá t'ále-ònzì. Pbétù, abádhí nǔwù nzá ì uvitatále òbi ní iwù nà, indrù ràdù 'ùbvù odu ní dhu-òdo ònzi ì 'í dhu-okú dǒ rò.

²⁷ Wò dhu-dzidǒ, sàndìrì abhù Yèsù bhà uvitatále rìwù ùvò ádròdrò anyà itǒí arí ale-ònzì. Ní, pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ kamà náadù ndòpè ndòngù dhu abádhí-tsù, ndàti:²⁸ «Mǎ míso wà nyì inzi nyì nyowu tí dhu ùdhe rǒ wò ale-òvò rǒ. Ní, nyàndà pé nyì nyónzi dhu: Yèrùsàlemà tó kigò ò bhà nùlè wà ùlè tí fíyò nyì nyúdhèna wò ale dǒ dhu ní. Ndirò nyì nyòzè nyífo wò ale-azú dǒkà átò!»²⁹ Ní Péterù mà ngǔkpá uvitatále mànà náadù dhu àdu kà tò, 'ati: «Àkàkà dhu tí kifù Kàgàwà ùnò dhu, ndirò tí kifù indrù ùnò dhu?»³⁰ Nyì ní ndì nyì nyàbhù Yèsù kutǒ mǎsàlabhà dǒ ròvè, kadù òtǒdùna. Pbétù, abhùka tó Kàgàwà nàbhù wà ka rìngbè ndì òve-bvú rò.³¹ Ndirò, Kàgàwà àbhù wà ka rǒdzì òrù-akpá ò, ndàdù àbhuna ràdì findá fangá dǒnà rò. Kàbhù ka ràdì Kamà tí ndirò ògùba tí, ndínì otu nabhù tí Pbàisràyéli tó rùgèrè ì, 'ùbhà fíyò nzérenge, ràdù ubàta tó otu àbà.³² Mà ní ì ì nǒnzi dhu tó ngàmbì. Ndirò, Kàgàwà ùnò dhu ifù arí ale nírà kàrì ní pbàndà Hìlǎ-Alafì ní ì dhu tó ngàmbì átò.»

³³ Ní wǒrì ǒtè ì ìrì rò, ádròdrò anyà itǒí arí ale náakò atdídǒ, 'adù dhu òzè ndínì ì abhù tí Yèsù bhà uvitatále kokyè.³⁴ Pbétù, abádhí nzínzi ò Gàmàliyeli tí kátina atdí Mǔfàrisayò ní'ì inè. Ndi ale ní'ì Mùsà bhà Úyátá tó màlimò, ndirò ka ní'ì atdídǒ kóró ale arífùna ale. Ní, kǐvà ndì ndidè òrù ádròdrò anyà itǒí arí ale nzínzi ò, ndàdù Yèsù bhà uvitatále àvi kípfo ní àkè kàsùmì tí.³⁵ Ní kòkò uvitatále ùvò ìrì dhu-dzidǒ, kádù dhu òvò ádròdrò anyà itǒí arí ale tò, ndàti: «Nyì Pbàisràyéli tó pbiri ò bhà, nyàndà nga mbèyi kòkò ale rǒ nyì nyápàna nyónzi dhu nà.³⁶ Kòni, tdèku tí Tèwudhà nívà ndì, ndàrà ndàtì rǒ ádrùngbàle tí, mbèmbè ifo miyà ale ràdù 'òdhò owùna ò. Ní ka kòhò ka, yà kà-tsù dhu ná'ù ale ràdù 'ìfalà, wò abádhí itsù dhu ràdù inè.

³⁷ Tèwudhà-dzidǒ, Gálilayá tó pbiri ò atdí ale, Yudhà tí kátina nívà ndì ndì dhu bhèyi tí yà indrù òzù ka kǐ ònà kàsùmì ò, ihè-yà ràdù 'òdhò owùna ò. Pbétù, ka kòhò ka rò, yà kà-tsù dhu ná'ù ale nàdù 'ìfalà átò.³⁸ Ní kòmbì ma màtina nyì nǐ: «Nyùvò kòkò ale tò dhu ò rò. Nyùbhà abádhí ròwù. Wò abádhí ùdhe ì onzi tí dhu mà, wò abádhí rǒnzina dhu mànà ní'ina gukyè indrù ò rò àhu dhu tí, ní ì dhu rǐnè itǒrò.³⁹ Pbétù, ì dhu apé ì'ì Kàgàwà nyú ùdhè ndì ndonzi tí dhu tí, ní nyì nyì nzi ì dhu àbhù rìnè. Nyàndà nga mbèyi! Akye nyì nyowuna nyòtù Kàgàwà nà nyì nyì nyùgye ró.» Ní kòkò ádròdrò anyà itǒí arí ale náadù wò Gàmàliyeli òvò fíyò dhu ìrì.

⁴⁰ Abádhí adù uvitatále àvi ritsù tiya ò. Ní idza abádhí itsù rò, ì ádròdrò ale adù abádhí àbhù kuvì, 'adù dhu iso fíyò inzi Yèsù-òvò natì tí tdǒtǒ indrù nzínzi ò. Wò dhu-dzidǒ, ì ale adù abádhí ùkòlo, ròwù.⁴¹ Ní Yèsù bhà uvitatále uvò kòrì ale-ònzì rò dhèdhe nyú nà, ì ka kòzù iwà àkà 'abà apbè Yèsù-òvò-okú dǒ rò ale tí nídhùnà.⁴² Ndirò, Kàgàwà bhà idza ò màtì, idzàya ònà màtì, abádhí ubhà nzá kóró idho ò ì 'í dhu ùdhè indrù tò dhu. Ndirò abádhí ubhà nzá Yèsù rǎrì Màsiyà dhu tó Idzi Màkàrù nówò ì 'í indrù tò dhu.

6

*Yèsù bhà uvitatále dzùndà ònzì róngo àràbhù ale nówò ka kǐ dhu
(Uvt 18.13-26; 1Tì 3.8-13)*

¹ Kòkò ì idho ò, Yèsù bhà àbhàlì-bvù náadì ndàrà ndise rǒ. Ní yà Pbàgìrìkì t'ávàna òtè arí Pbàyàhúdì* náadù 'òpè 'ònu yà àvàyà nyú nótè arí Pbàyàhúdì' ní, fíyò abvo-ayì

* 6:1 6.1 ì ale ka kanzinà átò Èlènistè tí. † 6:1 6.1 t-tsi ní'ì Pbàèbràniyà.

rõwu ùdzò tí ùdzò rõ bílìnganà ònyà ùndo ka kí indrũ tò òná kàsùmí ò dhu-okú dò rò. ² Ní, atdí kumí òdná óyò ná Yèsù bhà uvitatále náandu Yèsù bhà àbhàlì-tsù kóró, 'àdù àtìná nì: «Inzá dhu àkà àlè rùbhà Kàgàwà bhà Ɔte ùno àlè kí indrũ tò dhu ònyà-okú dò rò. ³ Nírò àbanìnzò, dhu àkà nyòvò àrùbhù ale nzinzikù ò, ndíní má madù tí ndi kasu àbhu foyá. I ale àkà ì'ì idzi m̀tsuò ná ale tí, Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí írá ale tí, ndirò dhu-ònga t'òvòta ǹnì ale tí. ⁴ Ndi dhu bhèyi ní ndi kàsùka náàdù ì'ì indrũ dò má mí m̀tsò dhu mà, Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù ùno má mí indrũ tò dhu màná dhu kèlè.»

⁵ Ní, wò dhu adù Yèsù bhà àbhàlì-nyìkpó nófò kóró. Ní, abádhí avò Stìfanù ádrùngbã a'uta ná ale, ndirò Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí írá ale mà, Filipò mà, Pòròkòrò mà, Nìkanorà mà, Timonì mà, Pàràminà mà, Nìkùla màná. Nìkùla nì'ì Àtiyòkiyá tò kigò ò ale‡, yà Pbhàyàhúdí tò somá ò ndi nùgèrè ale. ⁶ Wò dhu-dzidò, abádhí adù kòkò ì'òvò ale nitè Yèsù bhà uvitatále tò. Nírò ní ndi Yèsù bhà uvitatále adù 'ìtsò otsúya ì'ùlì abádhí dò-tsírò rórò.

⁷ Wò ndi kàsùmí ò, Kàgàwà bhà Ɔte adù ndànga atdídò indrũ nzinzi ò. Ndirò, Yèsù bhà àbhàlì-bvu náadù àdi ndàrà ndise rõ atdídò Yèrusàlemá tò kigò ò, ibi p̀bàkùhání mà ràdù Yèsù ná'ù átò.

Stìfanù òsò ka kí dhu

⁸ Kàgàwà níirá Stìfanù p̀bìndà idzinga mà, p̀bìndà ádrùngbãnga tò obi màná nì. Ní, kàráná yà inzà apèna 'ònzì angyi indrũ-nzinzi ò dhu mà, wìwì-abábá màná nónzi rõ indrũ nzinzi ò. ⁹ Ní ngúfe ale, yà «Inò-kàsù ò rò ka kùkòlo ale» tí kátina unduta-dzà ò ale nzinzi ò, náadù 'òpè 'àgò ì kà ná. I ale nì'ì Kùreni tò kigò ò Pbhàyàhúdí, Àlìsànduriyá tò kigò ò Pbhàyàhúdí, Kilikiyá tò kigò ò Pbhàyàhúdí, ndirò Àziyá tò màlengè ò Pbhàyàhúdí. ¹⁰ P̀bètù, abádhí anzi nzá Stìfanù lè mà, kí'ì dhu-ònga t'òvòta tò màgèzi ná, ndirò Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí ambénà kèndà dõ kà ròte rò nídhunì. ¹¹ Nírò ní ndi abádhí adù indrũ nódzi fàrangá rõ ndíní ì ale ɔvo tí dhu 'àti: «Má mírì wò ale nzèrè nyú rí dhu ùno Músà nì ndirò Kàgàwà nì ró.» ¹² Abádhí adù dhu itsu ihé-yà mà, p̀bàkürè mà, Músà bhà Úyatá tò màlímó màná-dò ò, ndíní dhu nivá tí Stìfanù rò. Nírò ní ndi abádhí alú ka 'òsò, 'àdù òwu ná, 'òwù ùvò ná ádròdrò anya ìtìdi arí ale-ònzí. ¹³ Abádhí adù òwu tìtò dõ rí Stìfanù òbhu ale ná átò ànyì, ndíní ka nobhu tí 'àti: «Inzi ndi ndi ndingyè rórò, wò ale náari dhu ùno nzèrè nyú àlè tò Kàgàwà bhà Hìlã idza nì, ndirò Músà bhà Úyatá nì. ¹⁴ Má mírì wà ka ití rátina: Yèsù, Nàzàreti tò kigò ò ale rari Kàgàwà bhà idza nùgòlò, ndàdù yà Músà ubhà àlè tò àlè tò màndu nùgere.»

¹⁵ Ní, wò anya t'ítàta-idzà ò ì'ì ale kórò núudí nyìkpóya Stìfanù rò, 'àdù kà-nyì àla Kàgàwà bhà màlàyìka-nyì bhèyi rólo rò.

7

Stìfanù rí dhu òvo indrũ tò anya t'ítàta-idzà ò rò dhu

¹ Wò dhu-dzidò, p̀bàkùhání tò ádròdrò ale dõ kamá níwú dhu Stìfanù-tsù, ndàti: «Wò dànù ka kànò dhu tí obhó dhu?» ² Ní Stìfanù adù ɔte òpè, ndàti: «Abádhí ndirò adòdù, nyìri yà ma m̀nɔna fùkù dhu. Ádrùngbãnga tò awawè ná arí'ì Kàgàwà náavi ndi àlè t'ábhunà Àbràhamù tò Mèzòpòtamiyá tò p̀biri ò kà rí'ì rórò, tdù kàra àdi Hàranì tò p̀biri ò rò. ³ Ní, kàti Àbràhamù nì: «Fvã nyì fùkù p̀biri ò rò, ndirò fù-dzà-bhà nzinzi ò rò, nyarà yà indù ma mítèna p̀biri ò.»

⁴ Ní Àbràhamù ìvã ndi Kàlìdeyá tí kátina p̀biri ò rò, ndàrà àdi Hàranì. Àbràhamù t'ábaná òvè dhu-dzidò, Kàgàwà adù Àbràhamù àbhu rìvã ndi Hàranì rò, ràrà àdi yà kòmbí nyí nyí'ì òná p̀biri ò. ⁵ Ní ndi p̀biri ò, kàbhù nzá atdí adzi mà, ndirò p̀fòna-owù kilì róngá bvùtí ngarì-ngba mà kà tò. P̀bètù, kàkò wà làkà Àbràhamù tò ndàti, àbhè ndi rabhùya ndi p̀biri kà tò p̀bìndà p̀bàdzakurù màná. Kùno wò dhu ìmbã Àbràhamù arí'ì atdí ngbàngba ná màtí rórò. ⁶ Kàgàwà atì yà dhu bhèyi: «P̀bàkù p̀bàdzakurù nóowuya òko ngàkpà ale tò p̀biri ò. Ànyì, ka kabhùya abádhí róngò ìno tí, kadù àvu ròyá, ràrà àhu ìfò miyá ato tí.» ⁷ Kàgàwà atì átò: «Ma mítìyia ndi anya nyàbhù òyá ale rí nyòngò ìno tí p̀biri ò ale-dò. Ndi dhu-dzidò ní ndi, ma mabhùya abádhí rùvò ndi p̀biri ò rò, riwù òko, 'òngò ima núle yàri ngarì ò rò.» ⁸ Wò dhu-dzidò, Kàgàwà adù kpabhìnzo-ònzìnga òbhòlo ka kí dhu nídi ize tí ndíní Àbràhamù màná ì unction ì dhu nitè tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Ísakà ka kùgù rò, Àbràhamù àbhè kònzìnga kòbhòlò àrè rí idhò isè idhò ò. Ísakà anzi dhu ndi dhu bhèyi tí idhùnà Yàkòbhò-rò, Yàkòbhò ràdù kònzì ndi dhu bhèyi tí atdí kumí òdná óyò ná idhùna, àlè t'ábhùna-nzinzi rò.

‡ 6:5 6.5 Ka kanzinà ka átò pròzèlìtè tí.

⁹ Adòyà Yòzefù-adhà ònzì ì arí dhu-okú dò rò, ì àlè t'ábhúna-nzìnzì náabhù ka Mísri tó p̀bìrì ò bhà ròdzì. P̀bètù, Kàgàwà ì ì inè atdíkpá kà nà. ¹⁰ Ní, kádù kàbhù ràrà ùda rò ndì ndábàna kóró àp̀bè ònà. Ndirò, Kàgàwà abhù ka r̀abà ídzinga Mísri tó p̀bìrì ò ádr̀ungb̀a kamà F̀arawù-ònzì, ndàdù dhu-ònga t'òvòta tó m̀agèzì abhù kà tó. Ní, F̀arawù adù Yòzefù ìlì Mísri tó p̀bìrì ò ìwalì tí. Ndirò, kádù k̀lì ádr̀ungb̀alè tí p̀b̀indà idzá kóró dhu-dò.

¹¹ Wò dhu-dzidò, àg̀yì ǹsì Mísri tó p̀bìrì ò ndirò Kànanà tó p̀bìrì ò m̀atí. Ndi dhu ní ì ádr̀ungb̀a àp̀bè nyú. Ndirò, àlè t'ábhúna r̀ì ì ónyana dhu mà àbà ró nga mà ǹí'ì ìmbà. ¹² Ní, Yàkòbhò itdègu inè ònyè r̀ì'ì Mísri dhu ìrì, náadù àlè t'ábhúna* nòvì, ròwù wemberè tó abhi ní ànyì*. ¹³ Jyò r̀ì abádhi tó abhi ǹsè ànyì abhi ò, Yòzefù adù ndìtè abádhi tó abádhi t'ádòná nyú tí. Nírò ní ndì ádr̀ungb̀a kamà F̀arawù adù Yòzefù m̀á-dzá-bhà ǹnì átò. ¹⁴ Wò dhu-dzidò, Yòzefù adù àbanà Yàkòbhò mà, kóró f̀ì-dzá-bhà mànà návi r̀iwù òko Mísri tó p̀bìrì ò. Ì ale-bvù kóró ní'ì àr̀ubhù kumi d̀oná ìmbò nà ale. ¹⁵ Ní, Yàkòbhò adù òtse Mísri. Ábadhi mà, p̀b̀ì inzo àlè t'ábhúna mànà náawù uvè ànyì. ¹⁶ Ka kadánà òwu abádhi-abvò nùmbà rò, kiwù ùtdunà Sikemù tó p̀bìrì ò, yà àlè t'ábhunà Àbràhamù náadzi f̀arànga rò Hèmorà bhà inzo-fò ìbhu ò.

¹⁷ Ní, yà Àbràhamù tó Kàgàwà akò làkà r̀aká ònà kàsùmì ǹúitdègu ndindù, ní àlè tó ale-bvù ǹsè ndì ndòtrò atdídò Mísri tó p̀bìrì ò. ¹⁸ Nírò ní ndì yà inzà Yòzefù ǹnì ádr̀ungb̀a kamà náanyù idzi Mísri tó p̀bìrì ò. ¹⁹ Ní ndì ádr̀ungb̀a kamà ǹúutrà àlè tó ale, ndàdù àvu àlè t'ábhúna rò. Kádù abádhi ùtu átò r̀èbhà f̀oyá nzónzo ndíni uvè tí. ²⁰ Wò ndì kàsùmì ò ní ndì, ka kugu Músà. Músà ní'ì atdídò áya, ndàdù Kàgàwà-nyìkpò òfò ngbàngba. Ní ka kadò ndì Músà tó ngbàngba ìbhu àbì tí àbanà bhà idzá. ²¹ Iyànà itdègu Músà tó ngbàngba ùbha, ní ádr̀ungb̀a kamà F̀arawù t'ìvànà adù kidyi, ndàrà ìvinà p̀b̀indà ngbàngba nyú bhèyi. ²² Ní ànyì-dzá, ka kudhè Mísri ò bhà tó ka karúdhèna dhu-t̀sì-tidò kóró Músà tó, ábadhi r̀adù ì'ì ádr̀ungb̀anga tó òbì nyú nà òtèna ò, ndirò kàsùna ò m̀atí.

²³ Ní atdiku, ìfo kumi ato nà ndì ndí'ì r̀órò, Músà ǹúudhé dhu ndì r̀aká ndàrà adóna P̀b̀àisr̀ayélì nàndà. ²⁴ Ní, kàtù abádhi nzinzi ò atdí ale r̀ónà Mísri ò atdí ale ràvu rò. Ní, kàzè ndìsò kà-rò dhu. Ní, adòná-rò dhu ndì ndutè tí, kádù wò Mísri ò ale nòhò òho tí. ²⁵ Kàtì dhu ùnì adóna P̀b̀àisr̀ayélì r̀ì dhu ùnì, Kàgàwà r̀ìvì ndì ndì, ndíni ndì ndawù tí ì ino-kàsù ò rò dhu tí. P̀bètù abádhi adù nzà ndì dhu ùnì.

²⁶ Tsùsà ǹngani, Músà atù óyò P̀b̀àisr̀ayélì 'òngb̀a r̀ì ró. Ní kàzè ndùkòlò abádhi-ònga ròkò m̀arungà ò. Ní, kàtì abádhi ní: «Àbanìnzò, nyí ní atdí odhì! Ní ádhu nyí nyávu r̀akú nyí-t̀rò ǹí?» ²⁷ P̀bètù, yà odhànà rò r̀úbhi àvu rò ale ǹúidzi Músà, ndàdù àtinà ǹí: «Ádhi ndì inyi ǹlì d̀òkà kamà tí? Ndirò ádhi ndì nyí ǹlì ndíni nyí nyongó tí ànyàka ùnò?» ²⁸ Nyí nyòzè tí nyohò ma yà inzi nyí nyòhònà Mísri tó p̀bìrì ò ale dhu bhèyi?» ²⁹ Ní, wò dhu ndì ndirò rò, Músà akè d̀òtsì, ndàrà àdì P̀b̀àmìdiyani tó p̀bìrì ò. Ànyì kàdhì kpabhà nzónzo oyo.

³⁰ Ifo kumi ato dzidò, Kàgàwà bhà m̀alàyikà náavi ndì kà tó Sinayi tí kátina p̀bìrì-akpá tí arí'ì r̀ungù ò, kàzu ròrù r̀ónà inzi rògbe ròrò k̀idzùmbà ò. ³¹ Ní idhò ǹúuko Músà atdídò wò dhu ndì ndàla rò. P̀bètù, yà ndì ndòndri ndíni ndì ndandà tí dhu mbèyi rò, Músà ìrì Ádr̀ungb̀alè Kàgàwà-tù wò kàzu ò rò ròtè rò. ³² Kàtì: «Ìma ní abhúnà tó Kàgàwà. Ìma ní Àbràhamù mà, Ìsakà mà, Yàkòbhò mànà tó Kàgàwà.» Ní, odo ní ndì ndìvì dhu-okú dò rò, Músà adù nzà ndòmvù ndàndà ndì kàzu-dònga mà t̀dítò. ³³ Wò dhu-dzidò, Ádr̀ungb̀alè Kàgàwà adù àtinà kànì: «Èwa p̀fònu rò kàyitò, wò nyí nyidè ró nga ní ìlìlì ngari nìdhuñì. ³⁴ Obhò tí, ma màla wà p̀bakà ale r̀abàna Mísri tó p̀bìrì ò bhà fò àp̀bè! Ndirò, ma m̀ìrì wà abádhi r̀ì 'ùhù tí dhu. Ní, ma mifò wà òr̀ù-akpá ò rò, ndíni ma mifpò tí abádhi ndì àp̀bè ò rò. Ní, ìrà! Kòmbì ma m̀ì nyovì Mísri.»

³⁵ Stifanù adù dhu òvo t̀dítò, ndàtì: «Wò ndì Músà P̀b̀àisr̀ayélì adhò angyinà rò. Abádhi atì kànì: «Ádhi ndì inyi ǹlì d̀òkà kamà tí? Ndirò ádhi ndì nyí ǹlì ndíni nyí nyongó tí ànyàka ùnò?» Ndi Músà kèlè ní ndì Kàgàwà adù òvinà r̀àrà kamà tí, ndirò P̀b̀àisr̀ayélì ùkòlò r̀ì ino-kàsù ò rò ale tí. Kìtè ndì kà tó p̀b̀indà m̀alàyikà-òtù ò, yà inzi rògbe ròrò kàzu ròrù r̀ónà k̀idzùmbà ò. ³⁶ Ndi Músà ní ndì, P̀b̀àisr̀ayélì nifpò Mísri rò, yà inzà apèna 'ònzì angyì indr̀ù-nzinzi ò dhu mà, ìze mànà ǹonzì ndì ndì dhu-òtù ò. Kànzi ì dhu Mísri tó p̀bìrì ò «Òlòlù ádr̀ungb̀a r̀èrù» tí kátina ádr̀ungb̀a r̀èrù ò, ndirò r̀ungù ò ìfo kumi ato ò. ³⁷ Ndi Músà kèlè ní ndì dhu navò P̀b̀àisr̀ayélì tó ndàtì: «Kàgàwà nifpòya ìma bhèyi atdí p̀b̀indà nabi f̀ùkù nzínzikù ò rò.» ³⁸ P̀b̀àisr̀ayélì àndu tsèya r̀ungù ò rò, kòngónà ndì ìde àlè t'ábhúna mà nzinzi ò yà Sinayi tó p̀bìrì ò rò r̀ì dhu

* 7:12 7.12 Ì àlè t'ábhúna ní'ì kàbhà inzo. * 7:12 7.12 Opt 42-45

òvo fìndà Kàgàwà bhà màlàyìkà mànà. Kǎkò ndi ípírǒnga tó ote, ndàdù ùdàna àlè tó. ³⁹ Pbhétù, àlè t'ábhúna náazè nzá 'ífù Músà rúnona dhu. Abádhí ongónà kà-tsù dhu àsà àsa tí, atdyúya ràdù ì'ì ndínì ì adù tí ì Mísri tó pbirì ò.

⁴⁰ Ní atdíku, abádhí ati Àrǒnì† nǎ: <Mǎ m̀nì nzá yà Mísri rò mǎ nábhu müvò Músà rò ndi nìpè yà kàrà ì dhu. Ní, òbhòlo mǎngù-nzo-wòyò* fàkà, ndínì ka kongó tí ànònà kambe òwu dǒ nà angyi fàkà.> ⁴¹ Ní abádhí abhòlò ìkyì-ngba-wòyò, 'àdù ìzà tó perè ùbì ndi sànamù-ngba-ònzì. Ndirò abádhí anzi mùhendù dhèdhe nyú nà ndi ìtírò ì òbhòlò dhu-okú dò rò. ⁴² Ní, Kàgàwà ugèrè dzina-dò abádhí tò, ndùbhà rǒngò àmbe òrù-akpà-nyì rò dhu nǎle dǒ, Kàgàwà bhà pbánábí tó bhùkù ò ka kandí dhu bhèyi. Ndi andítá átì:

<Ìsràyeli ò bhà,

yà rǎngù ò nyì nyónzì ìfo kumi ato ò, nyì nyúbì tí ùbì ìzà tó perè onzìdú?

Ndirò, nyì nyúbho tí ùbhò ngùkpa dhu-tsi tó perè idù?

⁴³ Ìnzà akekpa màtì! Pbhétù nyì nyúbhì Mòlokì‡ bhà hemè nánò rǒ,

nyádù òwu fùkù mǎngù-ngba Rēfani§ bhà alali-wòyò nánò rǒ.

† dhu-wòyò nyì nyabhòlò ndínì nyì nyongó tí ùlènà.

Ní, ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi ma mí nyàbhù kambà nyì, karè nyì nà àrè tí Babeli tó pbirì ònà*.>

⁴⁴ Rǎngù ò ì ì'ì nínganí, àlè t'ábhúna ní'ì inè Kàgàwà rǎ'ì nzínziya ò dhu itè rí hemè-dzà nà. Ndi idza ka kupe àdhàdhi yà Kàgàwà nyú nùtè ka Músà tó ònà òfò ò. ⁴⁵ Olunǎ rò, abáyà adù ndi hemè-dzà ùdà àlè t'ábhúna-fo'ò. Ndirò, Yèsuwa arí 'ùnda ònà kàsùmì ò, àlè t'ábhúna náadù kidyi 'iwù nà yà òyá ale Kàgàwà àbhu 'òdi pbirì ò. Ndi hemè-dzà náadì abádhí nzínzi ò, ràrà àhu àdrùngbà kamà Dàwudi bhà kàsùmì ò. ⁴⁶ Dàwudi tó Kàgàwà itè pbìndà ìdzinga atdídǒ. Ní Dàwudi adù rusà ònzi ndínì ndi ndobhòlo tí adita tó ngari àlè t'ábhunà Yàkòbhò bhà Kàgàwà tó*. ⁴⁷ Pbhétù, idza òsì adù Kàgàwà tó ale ní Sòlòmònì†. ⁴⁸ Pbhétùngatì, yà kóró dhu dǒ arí'ì Kàgàwà náarí nzi àdi ìndrù-òtsú asì idza ò. Wòrì ní ndi Kàgàwà bhà nabi nùuno dhu, ndàtì:

⁴⁹ <Òrù-akpà ní pbàkà tombi,

ndirò yà adzi ní pǒdu ùlì ma marí dònà dhu.

Ní íngbà tí ìlì ndi idza ndi idù nyì nyósìna?

Ndirò íngbà tí ìlì ndi ngari ndi ma mǎdù maso ònà?

⁵⁰ Tí obhò òtsúdu ndi ì dhu nabhòlò kóró*?>»

⁵¹ Stìfanù adù àtìna dtídǒ: «Nyì atdídǒ d̀yà ìdzò alé, ndirò afíya mà b́yà mànà nùtsì Kàgàwà rò alé, bìlìnganà nyì nyarí nzi Kàgàwà bhà Ìlǎ-Àlafí rǒvona fùkù dhu ìri. Nyì nyì dhu ònzi abhùku bhèyi! ⁵² Àdhi pbá ale ndi Kàgàwà bhà pbánábí nzínzi ò ìnzà abhùku àvu rónà? Abádhí akyè yà angyangyi dhu navò Obhónángatále rìrà dhu dǒ ale. Nyì ní ndi nyì nyípfo ndi Obhónángatále nyàbhu òmvù-fó. Ní kòmbì, nyì nyòngò wà ka nahò ale tí. ⁵³ Ndirò, nyì nyàbà Kàgàwà bhà Hyátá kàbhà màlàyìkà-otù ò, pbhétù, nyì nyádù nzá ndi Hyátá nífù.»

Stìfanù ùbvù ka kí odu nǎ rǒvè dhu

⁵⁴ Anya t'ítàta-idzà ò ì'ì ale nítdègu wò Stìfanù ùnò dhu ìri, ní abádhí akó atdídǒ, 'àdù kúya àtri Stìfanù-okú dǒ rò, nàwí rǎ 'òri nídhunì. ⁵⁵ Pbhétù, Kàgàwà bhà Ìlǎ-Àlafí ìrà ndi dhu-okú dǒ rò, Stìfanù adù òrù-akpà ò nga àndà. Ní ànyì, kǎla Kàgàwà bhà àdrùngbànga tó awàwà, ndàdù Yèsù àla Kàgàwà bhà fangà dònà rò idè ró. ⁵⁶ Ní, Stìfanù adù àtìna: «Ma mí òrù-akpà-lì'ò àlǎ ndi nàngbe ró. Ndirò, ma mí Ìndrù t'ìdhunà nǎlǎ Kàgàwà bhà fangà dònà rò idè ró.»

⁵⁷ Ní, wò dhu nìrì ale níidù ìkù nà kóró, 'àdù òtsúya-kpò nùfo b́yà-bhu ò akyè ì irina kà rúnona dhu dtídǒ ní. Abádhí náalà ì atdíkpa kǎdò, 'òdì ì kà-dò, ⁵⁸ 'àdhà ka 'ìpfo ìri kigò ò rò, 'àdù kòpè 'ùbvù odu nǎ ndínì óvè tí. Wò dhu tó ngàmbi tí ì'ì ale, nùuwa ròyá mùdzarè 'ùlì Sàwùlò tí kátina kpatsibhíngba-pǒ tí. ⁵⁹ Yà odu nǎ ka kí ndùbvù ònà kàsùmì ò, Stìfanù ambèná ndìtsò dǒ, ndàtì yà dhu bhèyi: «Àdrùngbàle Yèsù, àkó afidù!» ⁶⁰ Wò dhu-dzidǒ, kǎdè ndòkò òtdyèna dǒ, ndàdù òkù òrú tǔna nyú nà ndàtì: «Àdrùngbàlè, àpè nyozú wòrì nzèrenga abádhí dǒ.»

Wò dhu ndi ndòrì rǒrò ní ndi, kà-afí náadù ìtdè atdídǒ.

† 7:40 7.40 Àrǒnì ní'ì Músà t'ádònà drùngbà. * 7:40 7.40 Uvt 32.1-6 ‡ 7:43 7.43 Mòlokì ní Kànanà ò bhà tó mǎngù-ngba. § 7:43 7.43 Rēfani ní Mísri ò bhà ongónà ùlènà alali-òvò. * 7:43 7.43 Àmo 5.25-27 * 7:46 7.46 Atdídhenà andítá rǎ kàtì Yàkòbhò bhà pbàdzakuru tó ka kí idza òsì dhu tí. † 7:47 7.47 Ndi Sòlòmònì ní'ì àdrùngbà kamà Dàwudi t'ìdhunà. * 7:50 7.50 Ìsa 66.1-2

8

¹ Sávulò adù dhu òlè òlè tí kòkò Stìfanù nòhò ale tò.

Sávulò ràvu Kànìsà rǒ dhu
(Yùw 6.70; Kas 11.21; Fìl 1.12)

Wò Stìfanù ka kòhò ònà idho ò tí, ka kapè kavu atdidò kànìsà rǒ Yèrùsàlemà tó kigò ò. Ní, Yèsù ná'ù ale uvò Yèrùsàlemà rǒ, 'ifàlà ì Yùdeyà tó pbirì mà Sàmàriyà mànà ònà. Pbéttù, Yèsù bhà uvitatále kèlè náadù 'ùbhà víya dǒ rǒ Yèrùsàlemà tó kigò ò. ² Kàgàwà bhà Òyátá ifù arí ngùkpà ale náadù Stìfanù-abvò idyì 'òwù òtdùnà, 'adù kòdzì atdidò.

³ Pbéttù, wò ndi kàsùmì ò tí, Sávulò náazè ndùgolo kànìsà. Ní ndi dhu-okú dǒ rǒ, kálú idza tsùnà rǒ ndàrà ùtsù rǒ òyà, ndàdù ànyì-dzà ndi ndòtù Yèsù ná'ù kpabhàle mà vèbhàle mànà nípfo obi nǐ, ndàrà àwànà imbi-dzà ò.

⁴ Kigò ò rǒ ì nífàlà ale núubhì dhèdhèrò ngari ònà, 'àmbe Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò dǒ indrù tò.

Filipò rǐ Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnc Sàmàriyà tó pbirì ò dhu

⁵ Ndi dhu bhèyi ní ndi, Filipò* náawù Sàmàriyà tó pbirì ò atdí kigò ò, ndàrà dhu òvò indrù tò Màsiyà dǒ. ⁶ Ní, ihé-yà náapbá afiyya atdíkpá Filipò rúnona dhu rǒ, kà rǎrà ònzìnà rǒ wíwì-òyí ì irì, 'adù ì dhu nála nyikpóyà nyú nǐ dhu-okú dǒ rǒ. ⁷ Obhó tí, nzérelafí nóowúnà uvò rǒ ádrùngbǎ ikù ná yà ì arávu ròyá àbhǒ ale nyú ò rǒ. Ndirò, àbhǒ ale kákà ngbóyà úve, ndirò òtsòtsù, nóowúnà ùgu rǒ. ⁸ Ní, ndi dhu abhù indrù-idhè rika ndi atdidò ndi kigò ò.

⁹ Wò ndi kigò ò, Simoni tí kátina atdí ale ní'ì inè. Ndi ale ní'ì màzítàle. Kóngónà Sàmàriyà ò bhà àbhù idho rùko atdidò. Ndirò, kóngónà àdè ndàtì nditèrò ádrùngbǎle tí. ¹⁰ Ní kóró ale, nzónzo mà, ádròdrò ale mànà nóongónà afiyya àpba atdidò kà rúnona dhu rǒ. Abádhí adúnà òwu àtìnà rǒ: «Yàrì ale ní Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó obi, yà <Ádrùngbǎ Obi> tí ka karátina.» ¹¹ Abádhí apbá afiyya kà rǒ dhu ní, angyíta tí kópè ndi, ndàrà indrù àbhù rǒ idho rùko atdidò pbindà màzì ò ndi ndónzina dhu-okú dǒ rǒ dhu.

¹² Pbéttù, indrù níitdègu Filipò rúnona fíyò òrù-akpá ò Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà idzi tò Ídzi Màkùrù mà, Yèsù Kristò dǒ Ídzi Màkùrù mànà ná'ù, ní abádhí adù bàtizò àlu Filipò-fò. I ale ní'ì kpabhàle mà vèbhàle mànà. ¹³ Ní, Simoni náa'ù dhu átò, ndàdù bàtizò àlu. Wò dhu-dzidò, kǎdù ndàpba atdidò Filipò rǒ. Ndirò, wíwì mà, inzà apèna 'ònzì angyì dhu mànà dhu ndi ndàlā rǒ, idho adúnà àrà kùko rǒ atdidò nyú.

¹⁴ Ní, Yèrùsàlemà tó kigò ò ì notù Yèsù bhà uvitatále níitdègu iwà Sàmàriyà ò bhà ní'ì Kàgàwà bhà Òte 'adù à'ùnà dhu ùnì, ní abádhí adù Péterù mà Yùwanì mà nóvi ròwù ànyì. ¹⁵ Ní, kòkò óyò uvitatále nówù uvò Sàmàriyà tó pbirì ò rǒ, abádhí itsò ì ndi pbirì ò Yèsù ná'ù ale dǒ ndíni Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí nabá tí. ¹⁶ Obhó tí, abádhí ì'ì bàtizò kèlè ì àlù Ádrùngbǎle Yèsù-òvò rǒ, 'adù ì'ì inzà Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí àpè ifo nzínziyà ò atdí ale dǒ màtí rǒ. ¹⁷ Ní, Péterù mà Yùwanì mà núulì ọtsúyà abádhí dǒ, radù Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí àbà.

¹⁸ Ní, Simoni itdègu indrù àbà Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí kòkò óyò uvitatále ùlì ọtsúyà dǒyá rǒ dhu nála, ní kǎdù fùrangà àbhù Péterù mà Yùwanì mànà tò. ¹⁹ Kǎdù àtìnà abádhí nǐ: «Nyibho wò nyí nyí'ì ná ádrùngbǎnga tó obi-tidò átò idù, ndíni ọtsúdu ma mìlì donà ale nóongó tí Hìlǎ-Alafí nabà átò.» ²⁰ Pbéttù, Péterù adù dhu àdu kà tò, ndàtì: «Nyí nyáká tsèku rǒtdì ì kóró wò pbùkù fùrangà mànà, nyi nyàtì dhu fùrangà rǒ ka kǎdù yà tírǒrǒ Kàgàwà arábhùna dhu ọdzi dhu tí nídhunì. ²¹ Nyí nyí'ì ìmbá nyi nyàbàna ndirò nyi nyónzina yà mà mónzina dhu ò dhu ná, ìmbá afínù rǐ'ì tumbà tí Kàgàwà-ònzì ndihunì. ²² Nírò, úgèrè nyi nyabhà wò pbùkù nzére irèta. Ndirò, itsò nyi Ádrùngbǎle Kàgàwà rǒ, ndíni kùbà tí wò afínù ò rǐ'ì nzére irèta indù, àkáká nǐ. ²³ Obhó tí, ma màla wà afínù ọgyè tí dhu, ndirò ma màla wà nzérenga ùtsi afínù tí dhu.» ²⁴ Ní, Simoni adù àtìnà Péterù mà Yùwanì mànà nǐ: «Nyìtsò nyí nyi-tírò dùdù Ádrùngbǎle Kàgàwà rǒ, ìnzì wò nyí nyúnona dhu nóonzi tí ndi rùdú.»

²⁵ Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà Òte tò obhóna ì itè, 'adù òvònà indrù tò dhu-dzidò, Péterù mà Yùwanì mànà náadù uvò Yèrùsàlemà tó kigò ò. Abádhí adúnà òwu Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò rǒ indrù tò yà ì úda ònà ná Sàmàriyà tó pbirì ò ibi pbangà ònà.

Filipò mà rǐ 'òtù Ètìyòpiyà tó pbirì ò atdí ádrùngbǎle mà dhu

* 8:5 8.5 Filipò ní yà Yèsù bhà uvitatále dzùnà ònzì ongó tí ka kavò àrùbhù ale nzínzi ò atdí ale (Kas 6.5).

²⁶ Wò dhu-dzidò, Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà màlàyikà náavò dhu Filipò tò, ndàti: «Ívà nyí irò ró, nyará mùsùngú dò, yà Yèrùsàlemà tó kigò ò rò ráwú ndàrà Gázà tí kátina kigò ò otu ò. Ndi otu ò indrù arí nzi ùbhi gbòkà.»

²⁷ Ní ányirò rò tí, Filipò ivà ndi ndàrà anyi. Ní otu ò, kàtù Ètìyòpiyà tó pbiri ò atdí ale. Ndi ale ní'ì àmá†, ndirò ka ní'ì Ètìyòpiyà tó pbiri ò tsibhá ádrùngbà kamà, Kàndakè‡ tí kátina bhà kóró malí dò ádrùngbàlè. Ní, kùbhína ndàdu ró Yèrùsàlemà tó kigò ò ndi ndàrà Kàgàwà ùlè inà rò, ²⁸ ndámbe àrà dò pbàndà, yà màhàgù arádhama gèrègèrè-tidò ò. Ndi gèrègèrè ò kádi, ndàdù àmbe yà Kàgàwà bhà nabi Ísayà náandí dhu òzù dò.

²⁹ Ní wò ndi kàsúmì ò ní ndi, Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí ati Filipò nǎ: «Indrì nyi íkyèrò nyú wò gèrègèrè-tí.» ³⁰ Ní, Filipò adù òku tsákàtsàkà, ndàrà àhu wò gèrègèrè-tí, ndàdù wò Ètìyòpiyà tó pbiri ò ale iri Kàgàwà bhà nabi Ísayà andí dhu òzù rí ró. Ní, Filipò ivú dhu kà-tsù, ndàti: «Wò nyi nyòzùna dhu àlù tí àlù dùnù?» ³¹ Ní, wò ale adù dhu ádu Filipò tò, ndàti: «Ímbá ndi dhu-tí àwè rí idù ale ì'ì rò, kà rádù dudu àlu ingbà dhu bhèyi?» Wò dhu-dzidò, kádù Filipò àvi rùpò ràdi tiná gèrègèrè ò. ³² Wò ndi kàmbénà òzàna dò Andítà ò ngari ní yà dhu bhèyi rátina:

«Kìli ndi yà òzèna ka kowu tí ka kówu nà tàma bhèyi.

Ádhàdhì ikána àze ka kí tàma-ngba náarinè inzi ndàpfò tsùna mà dhu bhèyi, kíne inzi ndàpfò tsùna mà.

³³ Ka kazù nzá ka dhu tí, ndirò ka katdi nzá kà-ànyà ndi anya nyú àkàna kotdi dhu bhèyi.

Ádhi pbá ale ndi, kàbhà pbàdzukarù dò dhu naweya,

ivà ka kadù kàbhà ípirònga níwi yà adzi ò rò nidhuní*?»

³⁴ Ní wò Ètìyòpiyà ò ale adù dhu ivu Filipò-tsù, ndàti: «Ma mìtdè nyi itdè tí! Ádhi nyú ndi wò Kàgàwà bhà nabi rí dhu àwè dóná? Kà t'óte dóná ndítirò, ndirò kà t'óte vurò ale dò?» ³⁵ Ní Filipò adù òte òpè, ndòvò Yèsù dò Ídzi Màkùrù kà tò wò ndi Andítà tó ngari ò rò tí. ³⁶ Ní otu ò ò ówu rórò, abádhí awù ùvò idha rí'ì ònà ngari ò. Ní, wò Ètìyòpiyà ò ale adù dhu ivu Filipò-tsù ndàti: «Kàní idha rí'ì inè irò! Ní ádhu ndi ndùvo rádù rùdú inzi ma malú tí bàtizò funú?» ³⁷ [Ní Filipò adù dhu ádu kà tò, ndàti: «Nyi nyapé Yèsù à'u atdí afínù nyú nà, ní nyi nyádù bàtizò àlu àlù.» Ní wò ale adù àtina Filipò nǎ: «Ma mà'ù wà dhu Yèsù Krístò ràrì Kàgàwà t'Ídhùnà.»] ³⁸ Wò dhu-dzidò, kádù gèrègèrè àvi kòdi rí ale rálù ridè. Ní, abádhí adù òfo idha ò óyò rò Filipò màna, Filipò rádù bàtizò àbhà kà tò. ³⁹ Ní, idha ò rò ò ùvò rò, Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí adù Filipò òdyi ndàrà nà, inzi Ètìyòpiyà ò ale rádù àlanà tdítfd. Pbéttù, wò ndi Ètìyòpiyà ò ale náadù findá otu ùngu, ndámbe àrà dò ádrùngbà dhèdhe nyú nà.

⁴⁰ Wò dhu-dzidò, Filipò adù àrà ndòtù Àzotò tí kátina kigò ò. Kádù àdi ndàrà Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò ró indrù tò yà ndi ndéda ònaná kigò ò, ndàrà àhu nà Kàyisàriyà tó kigò ò.

9

Yèsù rí Sàwúlò ànzi owùna nungu tí dhu (Kas 22.6-16; 26.12-18)

¹ Wò ndi kàsúmì tí, Sàwúlò tí kátina ale azè dhu ní ndàvu Ádrùngbàlè Yèsù bhà àbhàlì ró, ndání èvè tí. Ní kíyà ndi, ndàrà pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kamà bhà. ² Kàrà bhàruwà àko kà-fò, ndání ndi ndarana tí itèna ró Dàmásiki tó kigò ò unduta-dzà ò ádròdrò ale tò. I bhàruwà ní'ì rusà núfá rí kà tò rùsò ndi kigò ò kà ròtùna Ádrùngbàlè Yèsù bhà otu núnngù arí ró kpabhále mà vèbhále màna, ndùmbà, ndàrà nà àdrà-mbí dò ka kùsò rórò Yèrùsàlemà tó kigò ò. ³ Ní, otu ò kà ràrà rórò, íkyèrò kòdi Dàmásiki ndi ndòtsù tí rórò ní ndi, awáwù núsi òrù-akpà ò rò, ndàtdyi ka atdíró. ⁴ Ní, Sàwúlò itsi obvò, ndàdù atdí ale-tù iri, ràti: «Sàwúlò, Sàwúlò, ádhu nyi nyávu rùdú ní?» ⁵ Ní, Sàwúlò adù dhu ivu kà-tsù, ndàti: «Ádrùngbàlè, inyi nyú ní àdhi?» Ní wò ale-tù adù dhu ádu kà tò, ndàti: «Íma ní Yèsù, wò nyi nyávu rùdú rò. ⁶ Ní, ívà nyi nyòtsù kigò ò. Anyi nga ní ndi ka kí nyi nyákà nyonzi dhu nóvò indè ní.» ⁷ Kòkò Sàwúlò mà rùbhi ówu ró màna atdíkpá kà t'òdhína níikò, idho rùkò ì, inzi 'adù tsùya mà nàpfò. Abádhí ambénà ale-tù kèlè níri dò, pbéttù inzi 'adù ndi ale mà nála. ⁸ Ní, Sàwúlò ivà ndi obvò

† 8:27 8.27 Angyè Ungbòta ò, Àmà-tì ní pbànowí dò ádrùngbàlè. Joyo rí kùsè ní, àmà-tì ní onzinánga óvè ale, ndirò ngàtsi ní obi ní ka kòhò onzinánga ale (1Ká 22.9; 2Ká 9.32; Est 1.12; Yèr 38.7; Mát 19.12). ‡ 8:27 8.27 Kàndakè ní Ètìyòpiyà ò ádròdrò vèbhà kámá-òvò, ádhàdhì Fàrawù ní'ì Misrì ò kámá-òvò dhu bhèyi. * 8:33 8.33 Ísa 53.7-8

rò, ndidè. Kängbe nyìkpóna, ìnzì ndàdù inga àla akekpá màtí. Ní, kà t'ódhína adù kàlu otsúna rǒ 'òwùna, 'òwù otsúna Dàmàsiki tó kigò ò. ⁹ Anyi, kǎnzì ìbhu idho ìnzì ndì ndí inga àlā rǒrò. Ndirò kányù nzá dhu mà, ìnzì ndàdù dhu mà nómwà.

¹⁰ Wò ndì Dàmàsiki tó kigò ò, Yèsù bhà atdí ábhàlì, Ànàniyà tí kátina ale níí'ì inè. Ní, Ádrùngbàlè Yèsù avi ndì kà tò onyu rǒdzì kàdò dhu bhèyi dhu tó ófò ò, ndànzi ka ndàti: «Ànàniyà!» Ní Ànàniyà adù dhu àdu ndàti: «Ádrùngbàlè, kǎnì ima iró.» ¹¹ Ní, Ádrùngbàlè Yèsù adù àtina kǎnì: «fva nyi nyarà yà <Túrútúrú idè ngudhà> tí kátina ngudhà ò, nyadù otsù Yudhà tí kátina atdí ale bhà idza. Ndirò nyadù nyivú Sàwùlò, Tàrsò tó kigò ò ale ànyì-dzà-bhà-tsù. Obhó tí, ndì ale rí'ì inè ndàtsò ndì ndí ró. ¹² Ndirò, kà tò ma mòvò wà dhu onyu bhèyi rǒdzì kàdò ófò ò, mati: Ànàniyà tí kátina ale rǎròtsù ànyì idza, ndàdù otsúna ùlì kà-dǒ, ndínì kǎdù tí ndòpè ndàla nga tdítǒ.» ¹³ Ànàniyà adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Ádrùngbàlè, ma mìrì wà ábhò ale nyú wò ale bhà dhu àwé rí ró. Ndirò ma mìrì wà Yèrùsàlemà tó kigò ò kǎnzì ìnyi ná'ù ale rǒ kóró nzèrè dhu. ¹⁴ Ndirò, iró kírà nà ádrùngbànga tó obi ní pbàkùhání tó ádròdrò ale ábhù kà tò, ndínì kùsò tí óvòna rǒ rí 'ítsò ale.»

¹⁵ Pbéù, Ádrùngbàlè Yèsù adù àtina Ànàniyà ní: «Àrà yà ma mòvi nyi i. Mà mòvò wà wòrì ale kàsùdu nonzi tí: kà rí óvòdu àbhù rǒtò ndì kóró ìnzì ní Pbàyàhúdí mà, kóró ádròdrò kámá mà, kóró Pbàisràyèlì mà nà nzínzi ò. ¹⁶ Ndirò ima nyú, ma mí okúdu dò rò kà rǎbàna àpè nítè kóró kà tò.» ¹⁷ Ní, Ànàniyà adù ndìwà, ndàrà Yudhà bhà idza. Ní ànyì, kùlì otsúna Sàwùlò dǒ, ndàdù àtina ní: «Àbanngba Sàwùlò, Ádrùngbàlè Yèsù avi ndì indù otu ò àzù nyi nyírà rǒrò. Ní kivi ma tìnu ò ndínì nyi nyala tí inga tdítǒ, Kàgàwà bhà Ìlǎ-Alafí ràdù nyira.»

¹⁸ Ní ɛrò rǒ tí, ìbhè-kélé bhèyi ì nùlì dhu náadù 'èpba Sàwùlò-nyìkpò ò rò, Sàwùlò ràdù ndòpè ndàla nga tdítǒ. Wò dhu-dzidò, kǎdù àrà bàtizò àlu. ^{19a} Nírò ní ndì kányù dhu, ndàdù obi àbà tdítǒ.

Sàwùlò rí Kàgàwà bhà Ídzi Mákùrù núnò indrù tò Dàmàsiki tó kigò ò dhu

^{19b} Sàwùlò mà náadù òko ngúfe idho tí atdíkpá ábhàlì mà nà Dàmàsiki tó kigò ò. ²⁰ Ní ànyìrò rǒ tí, kǎdù ndòpè ndàrà dhu òvò rǒ indrù tò unduta-dzà ò rǒ, ndàrà àtina rǒ, Yèsù rǎrì Kàgàwà t'Ídhùna. ²¹ Ní, wò dhu nìrì ale kóró náko rǒ idho aránà atdí. Abádhi adúnà òwù àtina rǒ: «Hòkò! Tí obhó yàrì ale nyú yà Yèsù-òvò rǒ ì nìtsò ale rǒ arùbhi àvu rǒ Yèrùsàlemà tó kigò ò? Ndirò kírà àzù okúna dò rò dhu tí obhó ndínì ndì ndusó tí ì ale, ndàrà nà pbàkùhání tó ádròdrò ale-fò ò?»

²² Pbéù, Sàwùlò adúnà àrà dhu òvò rǒ abádhi tò obi nyú nà. Ní, Dàmàsiki tó kigò ò ì nòtù Pbàyàhúdí ràdùna kà tò dhu adúnà àrà àwí rǒ àwí tí yà Sàwùlò rí dhu ìtè kpangba Yèsù rǎrì Másiyà rò.

²³ Ní, ábhò idho nyú dzidò, Pbàyàhúdí adù 'ìrì ndínì ì oho tí Sàwùlò. ²⁴ Pbéù, Sàwùlò adù abádhi ìrì ì dónà dhu ùnì angangyi. I Pbàyàhúdí àmbèna kigò tó tsàtsù òdò dǒ adyìbhengá nà ndirò kùbhingánà màtí, ndínì Sàwùlò rǎhu rǒ, 'adù tí kòhò. ²⁵ Ní, wò dhu ì ìrì rǒ, Sàwùlò bhà ábhàlì adù àbadhi idyi kùbhingá, 'ìpfo iri pólò ò, imbi rǒ ka kòsò sèngé-yà-ba ò rǒ, ràwù kigò-ngbò ka kákpòrò ní kàlì-kuti rǒ.

Sàwùlò rí ndàdù Yèrùsàlemà tó kigò ò dhu

²⁶ Sàwùlò itdègu àrà àhu Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní kǎmvù ndì ndòtsù Yèsù bhà ábhàlì nzínzi ò. Pbéù, ì ábhàlì adù kǒdò ònzì ònzì tí, ìnzà ì à'ù dhu, iwà kà rùgèrè ndì, ndòngò Yèsù bhà ábhàlì nyú tí dhu-okú dò rǒ. ²⁷ Ní, Bàrnabà tí kátina atdí ábhàlì náadù Sàwùlò ìdyi, 'òwùna atdíkpá Yèsù bhà uvitatále-tí'ò. Ní, kǎdù ìngbà dhu bhèyi màtí Sàwùlò àla Ádrùngbàlè Yèsù, Dàmàsiki rǎrà otu ò dhu mà, ndirò àdhu mà ndì Ádrùngbàlè Yèsù òvò kà tò dhu mà nà dhu àwe abádhi tò. Ndirò, Bàrnabà adù ìngbà dhu bhèyi màtí Sàwùlò ùnò Yèsù-òvò rǒ, ìmbá ònà ódò na Dàmàsiki tó kigò ò bhà tò dhu àwe átò kóró abádhi tò. ²⁸ Ànyìrò rǒ tí ní ndì, Sàwùlò mà náadù òko atdíkpá Yèsù bhà uvitatále mà nà, 'adù òwù ùbhi rǒ kóró ngari ònà Yèrùsàlemà tó kigò ò. Kǎdúnà àrà dhu òvò rǒ Ádrùngbàlè Yèsù-òvò rǒ ìmbá ònà ódò na. ²⁹ Sàwùlò mà adúnà òwù 'òtù rǒ átò yà Pbàgírìkí t'ávàna òtè arí Pbàyàhúdí mà nà, 'adù àmbe 'agò dǒ abádhi mà nà. Pbéù, kòkò ì Pbàyàhúdí adúnà òwù dhu ònzì rǒ, ndínì ì oho tí ka. ³⁰ Ní, wò dhu ì ìrì rǒ, Yèsù ná'ù ale adù kàndà, rǎrà Kàyisàriyà tó kigò ò. Ànyìrò rǒ, abádhi adù kàbhù rǎrà Tàrsò tí kátina kigò ò. ³¹ Wò ndì kàsùmì ò, Kànìsà ongónà òko màràngà ò Yùdèyà tó pbìrì mà, Gálìlayà tó pbìrì mà, Sàmàriyà tó pbìrì mà nà ò. Abádhi adù òko, 'àmbe obi àbà dǒ afiya ònà rǒ, 'adù àmbe Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà Úyátà nífù dǒ mbèyi nyú. Ndirò abádhi-bvu ongónà adù àmbe ndise dǒ, Kàgàwà bhà Ìlǎ-Alafí rǎrà dzànyà ònzì rǒ dhu-okú dò rǒ.

Péterù rí Àyìnèyà tí kátina ale níḡù dhu

³² Wò ndi kàsùmí ǝ, Péterù adì ndàrà ùbhi rǝ kóró pbanga ònà. Ní atdìku, kàrà ùbhi átó Ludà tí kátina pbanga ǝ arí'í Yèsù ná'ù ale-bvù. ³³ Ní ànyì, kàtù Àyìnèyà tí kátina atdí ale iwà ara dǝ ndi ndaráyí ró ato árà àhu àrè ato nyú tí ró. ³⁴ Ní kàtí wò ale nǝ: «Àyìnèyà, Yèsù Kristò ìḡù wà nyi. Ní, ívà nyi ara dǝ rǝ, nyadù ndi ara núhu nyi-tírò.» Ní ànyìrǝ rǝ tí, wòrí ale ívà ndi ndidè orú. ³⁵ Ní Ludà ǝ bhà mà Sàronì tò kyèngyèrù ǝ arí'í pbanga ǝ bhà màna náala wò dhu, 'adù 'ùgèrè kóró, 'à'ù Ádrùngbàlè Yèsù.

Péterù rí Tàbità ìkyè dhu

³⁶ Yèsù ná'ù atdí tsibhàlè ní'í inè Yopà tí kátina kigò ǝ. Ndi tsibhàlè-ovò ní'í Tàbità* . Ndirò, ndi ovò-tí ní «Ìsà». Kóngónà ídži dhu ònzì abho nyú indrù tò, ndàdù àrà nàkùtálè dzànà ònzì rǝ. ³⁷ Ní atdìku, andi alú ka, ràdù òvè dòtsí. Ní ka kadù kà-bvò 'ù'o, kufǝ, kadù itdùnà kupò nà, kowù ilinà ràyì orùnà rǝ rí'í kàluga ǝ. ³⁸ Ludà tò pbanga ní'í ìkyèrǝ Yopà tò kigò-tí rǝ. Ní Yopà rí'í Yèsù bhà ábhàlì nùtdègu dhu ìrì Péterù rárí'í ndi pbanga ǝ, ní abádhí adù ǝyì ale nǝ rǝwù Péterù ànzì, 'àti: «Mà mǝtdè nyi itdè tí nyú. Írà kowù atdíkpá tsàkàtsàkà fàràbvù.»

³⁹ Ní ànyìrǝ rǝ tí, Péterù mà adù owu atdíkpá abádhí màna. Ní, Yopà Péterù àrà àhu rǝ, ka kunda ka rùpò ndàrà àhu yà Tàbità-abvò ka kílì ònà kàluga ǝ. Kóró abvo-ayí náadù 'àndu Péterù-tí, 'àmbe òdzi tò. Abádhí adúnà owu yà adù ndi ndàdì nyìkpóna nà rǝrǝ Tàbità ǝbhòlò mberù mà orú mǝdzarù màna nítè rǝ Péterù tò. ⁴⁰ Nírò ní ndi Péterù avi kóró ale rùvò kàluga ǝ rǝ. Kádù ndòkò otidyàna dǝ, ndàmbe ndìtsò dǝ Kàgàwà rǝ. Wò dhu-dzidǝ, kádù ndàgere abvo dǝ, ndàdù àtina: «Tàbità, ívà nyi.» Ní, íyàdhiyà náadù nyìkpóna àngbe. Ní Péterù ndi ndàlè rǝ, kádù ndàngbe, ndàdì sùnàtù dǝ. ⁴¹ Péterù adù otsùna nàgbà, ndàlè Tàbità nǝ, ndìvà orè. Tdítǝ, kádù Yèsù ná'ù ale mà abvo-ayí màna núnzi riwù, ndàdù Tàbità nítè fíyò iwà ìkyè rǝrǝ. ⁴² Ní Yopà tò kigò ǝ, kóró ale ní'í wò dhu-òyì, ábhǝ ale nyú ràdù Ádrùngbàlè Yèsù ná'ù. ⁴³ Wò dhu-dzidǝ, Péterù adù ábhǝ idho nyú nónzi Yopà tò kigò ǝ, yà òròhò nonyina Simoni tí kátina ale bhà idzá.

10

Kòrnòliyò dǝ dhu rǝdzì onyu tò ǝfǝ ǝ dhu

¹ Kàyisàriyà tò kigò ǝ, Kòrnòliyò tí kátina atdí ale ní'í inè. Ka ní'í «Ìtaliyà tò pbirì ǝ pbànowí tò pikò» tí kátina pbànowí* dǝ ádrùngbàlè. ² Abadhi mà pbi idzá-bhà màna kóró nóongónà Kàgàwà èlè, 'adù Kòdò ònzì. Kóngónà ábhǝ mǝdzànà nyú nónzi Pbyàhúdí nzinzi ǝ nàkùtálè tò, ndàdù àrà ndìtsò rǝ Kàgàwà rǝ kóró kàsùmí ǝ.

³ Ní atdìku, àrùgyètdí adyifò-sisì adyidǝ nga tò ǝ, dhu adzi kà dǝ onyu tò ǝfǝ ǝ. Ní, kàlè Kàgàwà bhà màlàyikà pbi idza rítsù rǝ, ràdù kànzi, ndàti: «Kòrnòliyò!» ⁴ Ní, Kòrnòliyò adù nyìkpóna òdì wò màlàyikà rǝ odo ònzì ndi ndí rǝrǝ, ndàdù dhu ivu tsùnà, ndàti: «Ádrùngbàlè, ádhu nyi nyí ima ànzì ní?» Ní, màlàyikà adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Kàgàwà ìrì wà pbùkù itsòta. Ndirò, nyi nyarùbhóna nàkùtálè tò perè návì wà ndi kpangba Kàgàwà-ònzì. Ní, ndi dhu-okú dǝ rǝ, Kàgàwà àdzo nzà rùnù rǝ. ⁵ Ní kòmbí, óvì indrù rǝwù Yopà, rǝwù Simoni tí kátina ale ànzì. Ngàtsi ndi Simoni-ovò ní Péterù. ⁶ Ndi ale rí'í yà òròhò ònyì arí Simoni bhà idzá, ndi idza ràdù ì'í ádrùngbà rèrè-bidǝ.»

⁷ Ní, wò Kòrnòliyò mà rùbhi òtè rǝ nà màlàyikà nùtdègu àwì kà-nyìkpò ǝ rǝ, ní kádù pbìndà kasu tò ǝyì ale mà, atdí pbìndà mùnowì màna núnzi. Ndi mùnowì ní'í Kàgàwà bhà Úyàtá nífù arí ale, ndàdù Kòrnòliyò-tsù dhu ìrì atdidǝ. ⁸ Ní, Kòrnòliyò awe wò ndi nònzì dhu kóró abádhí tò, ndàdù abádhí òvì rǝwù Yopà.

Péterù dǝ dhu rǝdzì onyu tò ǝfǝ ǝ dhu

⁹ Tsútsà nánanì, kǝkò Kòrnòliyò óvinà ale ní'í abhi nà tí. Ní, azà adyifò-sisì adyìbhengá nga tò ǝ, abádhí ì'í ìkyèrǝ ndínì ì otsù tí Yopà tò kigò ǝ. Nírò ní ndi Péterù upò ndàrà ndìtsò idza-dòtsirǝ ǝ ka kǝbhòlò asota tò ngari ǝ rǝ*. ¹⁰ Ní àwù alú ka atdidǝ, ràdù ndòzè ndònyè dhu. Ní ònyè òyè ka kí kà tò ònà kàsùmí ǝ ní ndi, dhu adzi kà-dò onyu bhèyi. ¹¹ Ní kàlè òrù-akpá-li'ò ndi nàngbe rǝ, ádrùngbà mberù bhèyi ndi nìlì atdí dhu ràdù àmbe ifo dǝ òrù-akpà ǝ rǝ ifo pbinàdo rǝ ka kùlù ndi rǝrǝ, rìrà àhu yà adzi dǝ. ¹² Wò ndi ádrùngbà mberù ǝ ì'í dhu ní: ifo pǝyà dǝ arùbhi izà-tidò mà kóró, òya dǝ arí 'àdha yà adzi dǝ izà-tidò mà, orú aràngilì àrè-tidò màna kóró.

¹³ Ní, Péterù ìrì atdí ale-tù dhu òvò rí fìndà rǝ, ndàti: «Péterù, ívà nyi nyazè kòrì izà, nyadù à'ànà.» ¹⁴ Ní, Péterù adù dhu àdu, ndàti: «Ìnzì ní wò dhu bhèyi Ádrùngbàlè!

* 9:36 9.36 Pbagirikì t'ávana ǝ, kǝvò ní Dòrikà. * 10:1 10.1 Ndi pikò ní'í atdátdí miyà pbànowí tò azà mùtù.
* 10:9 10.9 Mrk 13.15

Inzá ma mapèna yà Kàgàwà isò inzi ka kongó tí à'ana ìzà-tidò ná'a. Ndirò, ma màpè nzá Kàgàwà-nyìkpò ò òtì ìzà-tidò ná'a.»¹⁵ Yò rí kisé nì, Péterù ìrì wò ale-tù ràti: «Péterù, iwà Kàgàwà ú'ò rilá nyìkpóna ò dhu náká nzá nyati òtòtì dhu tí.»¹⁶ Wò dhu adù ndì ndónzì ndì ìbhù-gàna. Ìbhù ka nisè dhu-dzidò, ka kadù wòrì ádràngbá mberè idha ànyirò rò tí ròdzì òrù-akpà ò.

¹⁷ Péterù adì ndámbe inga ìrè dò wò ndì ndàla dhu dò. Nírò ní ndì kòkò Kòrnòliyò ìvínà ale níwú, itsì ìko Péterù rí'ì òná idza-ngbò ka kákpòrò ní kàlì-lí, iwà ì òngè dhu kórò ngari òná, òròhò ònyi arí Simoni bhà idza rari'ì ngboró rórò.¹⁸ Ní, abádhí anzi dhu, 'adù dhu ìvù ànyì-dzá-bhà-tsù, 'àti: «Simoni Péterù tí kátina ale náti àdi àzú-dzá?»

¹⁹ Wò ndì kàsùmì ò, Péterù ní'ì ìnè wò ndì ndàlanà dhu dò tí ndì ndì inga ìrè tdiédò rò. Nírò ní ndì Kàgàwà bhà Hìlá-Alafí adù dhu òvò kà tò, ndàti: «Péterù, kòní ìbhù ale rí nyòmè.²⁰ Ní ívà nyì nyawù tsakàtsakà, nyàdù òwù abádhí màná atdíkpá inzi affinù rùguru rórò, ima nyù ma nivi ndì abádhí nídhunì.»²¹ Ní Péterù ìfò, ndàrà àhù kòrì ale-tì'ò rò, kàti: «Ima ní ndì yà nyì nyòmèna ale. Ní, àdhu nyì nyiwù ìrò okúna dò rò?»²² Ní, abádhí adù dhu àdu, 'àti: «Má nivi ní Kòrnòliyò, pbanòwí dò ádràngbàle. Ndi ale ní obhónángatále, ndirò ka ní Kàgàwà-òdò ònzì arí ale. Ndirò, kórò Pbhàhúdì arí idzi dhu kèlè àwè kà-dò. Ní Kàgàwà bhà màlàyikà návi ndì kà tò, ndàdù kàvi rànzi ìnyi pbandà, ndínì ndirì tí nyì yàwèna fìndà dhu.»²³ Nírò ní ndì Péterù adù kòrì ale náko ròtsù idza, ndàdù abádhí àbhù ròyi mbèyi nyá.

Péterù rí'ì Kòrnòliyò bhà idzá dhu

Tsùtsá nìnganí, Péterù mà kòkò Kòrnòliyò ìvi ale mà, Yòpà tò kigò ò Yèsù ná'ù ale nzinzi ò ngúfe ale màná níwà ì Yòpà rò, 'òwù Kòrnòliyò bhà Kàyisàriyá tò kigò ò.²⁴ Ní tsùtsánìnganí tdiédò, Péterù àrà àhù Kàyisàriyá tò kigò ò. Ní ànyì, Kòrnòliyò ì'ì abádhí òdò ndì ndì rò, atdíkpá yà ndì ndünzina kórò fì-dzá bhà mà, atdidò ndì ndòze òdhna màná.²⁵ Ní, idza Péterù ròtsù òná kàsùmì ò, Kòrnòliyò àhù kàko. Ní kàkò ndì òtyàna dò, ndìbvù ndì kònzì-tsù ò, ndùlè ka.²⁶ Pbetù, Péterù adù kàlù ndivà orù, ndàdù àtina kà ní: «Ívà nyì orù. Ima mà àtò ní ìnyi bhèyi ale kèlè.»²⁷ Ní, idza ì òtsù àzèmbè ì òte Kòrnòliyò nà rórò rò, Péterù atù àbhò ale nyù idzá ì nàndu rò.²⁸ Ní, kàdù dhu òvò kpangba abádhí tò, ndàti: «Nyí, nyì nyàni wà dhu mbèyi nyù Úyátá rísò dhu atdidò, Mùyàhudi rākà nzá ndì'ì inzi ní Mùyàhudi t'òdhinà tí, ndirò kà rākànzá nzá ndòtsù inzi ní Mùyàhudi bhà idza. Pbetù, Kàgàwà nyù nditirò nówò dhu idù, ndàti: Inzá ma rākà mozù atdí ale mà inzá ìlā nyìkpóna ò ale tí, ndirò inzá àkà kokò màná atdíkpá ale tí.²⁹ Nírò, kòní ndì dhu-okú dò rò nga ní ndì, yà nyì nyòvì indrù ròwù manzi rò, mà mivà mà mirà àzú inzi pfođu rùguru rórò. Ní kòmbí, mà mòzè muni àdhu-okú dò rò màtì nyì nyanzi mà mirà àzú dhu.»³⁰ Ní Kòrnòliyò adù dhu àdu Péterù tò, ndàti: «Indo idho àhù wà ìfò, yà mbèmbè yari kàsùmì ò tí mà màdì mambè mitsò dò òná pbà idzá rò àrùgyètdí adyifò-sisi adyidò nga tò ò. Ní ànyirò rò tí, mà màlá atdí ale iwà idè onzidù, ùmbìlì rámbìlì mēdzarù ndì ndèfò ròná rórò.»³¹ Ní ndì ale àti ima nì: «Kòrnòliyò, Kàgàwà ìrì wà pbùkù itsòta. Ndirò, kàla wà nákutále tò nyì nyarùbhòna perè.»³² Nírò, òvi indrù ròwù Yòpà, ròwù Simoni tí kátina ale ànzì. Ngàtsi ndì Simoni-òvò ní Péterù. Ndi ale rí'ì yà òròhò ònyi arí Simoni bhà idzá, ndì idza ràdù ì'ì ádràngbà rèrù-bidò.»³³ Ní ànyirò rò tí, mà mòvi indrù pbùkù ròwù nyanzi. Ní, nyì nyàdù dhu ònzì mbèyi màtì nyirà. Nírò, kàní àlè kí'ì kórò kòmbí Kàgàwà-ònzì, ndínì mà mirì tí Ádràngbàle Kàgàwà òvò indù ndínì nyì nyawe tí fàkà dhu kórò.»

Péterù ròte Kòrnòliyò bhà idzá rò dhu

³⁴ Ní, Péterù apè òte, ndàti: «Kòmbí mà muni wà dhu obhò tí, inzi Kàgàwà rari indrù-ònga òvò.»³⁵ Ndirò kórò pbiri ò, Kàgàwà ará'una ale ní yà òdòna ònzì arí ndàdù obhónànga ònzì ale.³⁶ Kàgàwà ìbhò pbandà òte Pbhàisràyéli tí. Ndi òte ní, màrùnga tò ìdzi Màkàrù Yèsù Kristò-òtù ò. Ndirò, ndì Yèsù Kristò ní ndì kórò ale tò Ádràngbàle.³⁷ Nyí, nyì nyàni wà kórò Yùdeyá tò pbiri ò ndì nónzì dhu, ròpè ndì Gàllilà yà tò mùlengù ò rò, yà Yùwanì òvò indrù tò bàtizò dzidò.³⁸ Ndirò, nyì nyàni wà ìngbà dhu bhèyi màtì Kàgàwà ìrì Yèsù, Nàzàretì tò kigò ò ale pbandà Hìlá-Alafí bhà ádràngbànga tò òbi ní dhu. Ndi Yèsù ùbhi kórò ngari òná, ndàrà idzi dhu ònzì rò indrù tò, ndàdù àrà Pfoṃvo arávu ròyá kórò ale nígu rò, Kàgàwà ì'ì ndì màná nídhunì.³⁹ Mǎ'ì ní yà Yèsù ònzì Pbhàhúdì tò pbiri mà, Yèrusàlèma tò kigò màná ò kórò dhu tò ngàmbì. Ka kòhò ndì Yèsù, katò mùsàlabhà dò, kadù òtdùnà.⁴⁰ Pbetù ìbhù rí kisé idho ò, Kàgàwà adù kàbhù ringbè ndì ìbhù ò rò, ndàdù kàbhù rìtè ndì kpangba.⁴¹ Kìtè nzá ndì kórò ale tò. Pbetù, kìtè ndì fàkà yà Kàgàwà avò mà mǎ'ì pbandà ngàmbì tí ale tírò. Kàbhà ìngbèta dzidò, mà mònyù dhu, màdù dhu òmvè atdíkpá kà màná.⁴² Ndirò, kàdù dhu ùya fàkà, ndínì mà mòvo tí dhu indrù tò, màdù dhu itè kpangba, ndì rari ndì Kàgàwà avò ndì ndínì ndì nditdiya tí ùvèvè

ale mà, ípiròrò rí'ì ale màna-ànyà. ⁴³ Ndirò, Kàgàwà bhà p̀hànábí náavò dhu kókú dò rò, 'àti: <Yèsù-òvò rò, Kàgàwà arí Yèsù nà'ù ìngbàtí ìli ndi ale mà ní bhà nzérenga nába kóró ndi ale tò.>>

Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí rífo inzí ní P̀b̀yàhúdí d̀s dhu

⁴⁴ Wò Péterù r̀ote ònà kàsùmì ò, Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí níifo kókò Péterù r̀unona fiyò dhu ìrì rò r̀ubhi kóró ale d̀. ⁴⁵ Ní, kókò Péterù mà níwù màna atdíkpá Yèsù ná'ù P̀b̀yàhúdí idho núuko atdídò, inzí ní P̀b̀yàhúdí tò Kàgàwà àbhu p̀b̀indà Hìlǎ-Alafí tó perè átò dhu-okú d̀ò rò. ⁴⁶ Obhó tí, í P̀b̀yàhúdí nári kókò í ale inzà í apèna ìrina angí alávà-tidò òte rí, 'adù àmbe Kàgàwà bhà àdr̀ungbànga ìlè d̀ò rò. Ní, Péterù adù dhu ìvu P̀b̀yàhúdí-tsù, ndàti: ⁴⁷ «Kòmbí, kákà ale nába wà Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí átò àlè bhèyi. Ní ádhu ndi ndùvo rádù abádhí rò inzí bàtizò nalú tí?» ⁴⁸ Nírò ní ndi Péterù adù bàtizò àvi kubho kókò inzí ní P̀b̀yàhúdí tò Yèsù Kristò-òvò rò. Wò dhu-dzidò, kókò bàtizò nalù ale náadù Péterù àgo, 'òkò màna atdíkpá ngúfe idho tí.

11

Yèrùsàlemà tó kigò ò Péterù rí ndi nónzì dhu àwè dhu

¹ Yùdeyà tó p̀b̀iri ò í nòtù uvitatále mà, Yèsù ná'ù ngùkpà ale màna nári dhu yà inzí ní P̀b̀yàhúdí mà ní r̀irì wà Kàgàwà bhà Òte átò. ² Ní, Péterù itdègu ndàdù Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní Yèsù ná'ù ndi kigò ò P̀b̀yàhúdí náadù 'òpè 'àmbe òrù d̀ò kà-dò, 'àti: ³ «Nyi nyàrà òtsù ìngbà dhu bhèyi inzí ní P̀b̀yàhúdí* nzinzi ò, nyàdù dhu ònyè atdíkpá abádhí màna?»

⁴ Nírò ní ndi Péterù adù ndi nónzì dhu òpè ndàwe tsunàrò abádhí tò. Kàti: ⁵ «Ma mí'ì Yopà, ní ma mádi mambe mìtsò d̀ò adyídò, dhu rádù òdzì dùdù onyè bhèyi. Ní, ma mála àdr̀ungbà mberù bhèyi ndi nìli atdí dhu òr̀è-akpà ò rò rífo, ndàmbe àwù d̀ò dùdù ìfo p̀binàdò rò ka kùlè ndi r̀órò. ⁶ Ní, yà ma màdi nyìkpòdu mambe wò dhu ànda d̀ò rò, ma mála yà adzi d̀ò arùbhi ìfo p̀fòya d̀ò ìzà mà, ìrì ò ìzà mà, òya d̀ò arí 'adha ìzà mà, orù aràngìlì àrè màna. ⁷ Wò dhu-dzidò, ma mírì atdí ale-tù dhu òvo rí idù rò, ndàti: <Péterù, ìv à nyi nyazè kòrì ìzà, nyadù à'ànà.> ⁸ Ní, ma màdù dhu àdu, matì: <Inzi ní wò dhu bhèyi Àdr̀ungbàlè! Inzà ma mapèna yà Kàgàwà isò inzí ka kongò tí à'ànà ìzà-tidò à'a. Ndirò ma màpè nzà Kàgàwà-nyìkpò ò òtù ìzà-tidò ná'a.> ⁹ Oyo rí kìsè nì, ma mírì wò ale-tù òr̀è-akpà ò rò r̀ote rò, ndàti: <Péterù, ìwà Kàgàwà ú'ò rìlè nyìkpóna ò dhu náka nzà nyatì òtòtì dhu tí.> ¹⁰ Wò dhu nádù ndi ndònzì ndi ìbhu-gàna. Ìbhu ka nìsè dhu-dzidò, ka kádù wòrì àdr̀ungbà mberù idha ànyìrò rò tí ròdzì òr̀è-akpà ò.

¹¹ Wò ndi kàsùmì ò tí ní ndi, r̀udù ka kivi Kàyisàriyà tó kigò ò rò ìbhu ale nádù 'ùtò yà ma mí'ì ònà idza-lí. ¹² Ní, Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí àdù dhu òvò idù ndàti, mà r̀òwu atdíkpá abádhí màna inzí afidù r̀uguru r̀órò. Kákà nyi nyálàna ìrò azà odhídu nádù munda ànyì Kàyisàriyà, màdù itsi òtsù yà ima nànzì Kòrnòliyo bhà idza. ¹³ Nírò ní ndi Kòrnòliyo àdù ìngbà dhu bhèyi màtá Kàgàwà bhà màlàyika àvi ndi fìndà p̀b̀indà idzá dhu náwe fàkà. Màlàyika àtì kà nì: <Òvì ìndrù r̀òwù Yopà, r̀òwù Simonì tí kátina ale nánzì. Ngàtsi ndi Simonì-òvò ní Péterù. ¹⁴ Ndi ale rí ndi ìnyi mà, kórò p̀b̀akù idzá-bhà màna r̀ègu ní òte nàwè indù.> ¹⁵ Ní, òte ma m̀òpè mawe ndi Kòrnòliyo bhà idzá-bhà tò dhu-dzidò, Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí nádù ìfo abádhí d̀ò, àdhadhì yà wemberè tí ndi ndìfo àlè d̀ò dhu bhèyi. ¹⁶ Ní, ndi dhu àdù mabhu mìrè yà Àdr̀ungbàlè Yèsù unò àlè tò dhu. Kàti: <Bàtizò nubhónà Yùwanì núubhò bàtizò ìndrù tò idha nì. P̀b̀ètù nyí, nyí nyí Hìlǎ-Alafí tó bàtizò àlè.> ¹⁷ Kàgàwà ùbho yà Àdr̀ungbàlè Yèsù Kristò àlè ka'ù nìnganì ndi ndubhò àlè tò perè átò abádhí tò. Ní, ima ní'iyana àdhi ndíni ma muvò tí ma Kàgàwà rò inzí r̀ònzì p̀b̀indà kasu?»

¹⁸ Wò òte ì r̀irì rò, kókò Péterù mà r̀ubhi 'àgò rò màna ale náadù afiya òtù, 'adù 'òpè 'ìlè Kàgàwà, 'àmbe àtina d̀ò: «Hàkà! Kàgàwà p̀b̀aní àbhù rádù inzí ní P̀b̀yàhúdí mà nàbhu r̀ègèrè fiyò mètso, rádù obhónà ìpirònga nába átò!»

Kànisa rí ndòpè Àtiyòkiyà tó kigò ò dhu

¹⁹ Sifanù ka kòhò dhu-dzidò, ndi nòpè Yèsù ná'ù ale rò avuta náabhù í ale r̀ifalà ì dhèdherò kigò ònà. Atdídhená ale náatsè Fòyinikè, ngùkpà ale náatsè Kipurò, ndirò ngùkpà-tsi náadù òtse Àtiyòkiyà. Abádhí owúnà Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò rò P̀b̀yàhúdí tò tí. ²⁰ P̀b̀ètù, yà abádhí nzinzi ò ì nòtù Kùrenì ò ngúfe ale mà, Kipurò ò ngúfe ale màna náawù ùvò Àtiyòkiyà, 'adù 'òpè 'ùnò Àdr̀ungbàlè Yèsù d̀ò r̀ote Ídzi Màkùrù inzí ní P̀b̀yàhúdí tò. ²¹ Àdr̀ungbàlè Kàgàwà náabhù òbì atdídò abádhí tò, ndi

* 11:3 11.3 Inzi ní P̀b̀yàhúdí tí ka kátina ale náti ka kí átò inzà ka kòbhòlò onziyànga ale tí.

dhu ràdù àrà yà abádhí rí dhu òvò fíyò ábhò ale nyú nábhà rǒ rùgèrè ì, 'àdù Ádrùngbàle Yèsù ná'ù.

²² Wò abádhí rǒnzina dhu-òyí níitdègu àrà òtsi Yèrùsàlemà tó kigò ò kànìsà ò bhà-bì ò, ní ì ale adù Bàrnabà nóvì ràrà Àtiyòkiyà. ²³ Bàrnabà níitdègu àrà àhù ányì, ndádù Kàgàwà àso Yèsù ná'ù ale dhu nóti, ní kídhè adù ndíka atdíð. Kádù ì ale-afí àbhù ròtsi òbì ndíní ì napbà tí atdíð Ádrùngbàle Yèsù rǒ tí. ²⁴ Ndi Bàrnabà ní'ì idzi ale, atdíð Ìlilá-Alafí írà ale, ndirò ádrùngbà a'uta ná ale. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ábhò ihè-yà nyú náadù Ádrùngbàle Yèsù ná'ù.

²⁵ Wò dhu-dzidò, Bàrnabà adù àrà Sàwùlò nómè Tàrsò tí kátina kigò ò. ²⁶ Ní ka ndi ndála rǒ, kádù kidyi iwù mànà atdíkpá, iwù ùvò ná Àtiyòkiyà. Ndi Àtiyòkiyà tó kigò ò kànìsà ò, abádhí anzi atdí ato nyú. Ndirò ndi kànìsà ò, abádhí udhè dhu ábhò ale nyú tó. Wò ndi Àtiyòkiyà tó kigò ò nga ní ndi wemberè tí ka kapè kunzi Yèsù bhà ábhàlì pbàkrístò tí ní.

²⁷ Ndi kàsùmì ò, Kàgàwà bhà pbànábi núuvò Yèrùsàlemà tó kigò ò rǒ, 'òwù Àtiyòkiyà. ²⁸ Abádhí nzínzi ò atdí ale-òvò ní'ì Ágabù. Ní, Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí unda ka rǒvò dhu ndàti, ádrùngbà ágáyi rǎrì isí yà adzi dǒ kórò pbiirì ò. Obhó tí, ndi ágáyi adù isí yà Klòdiyò ní'ì kámá dǒ ádrùngbà kamà tí òná kàsùmì ò[†]. ²⁹ Wò ndi kàsùmì ò tí ní ndi, Yèsù bhà ábhàlì adù 'írì, 'ítsà foyá dhu, ngátsi ale rǎrà kibhò rǒ foná ndi nába dhu-bvu rǒ, ndíní ì onzi tí odhíya dzùnà ní Yùdeyà tó pbiirì ò. ³⁰ Perè ì ìtsà dhu-dzidò, abádhí adù kàbhù Bàrnabà mà, Sàwùlò mànà rǒwù ábhùnà Yèrùsàlemà tó kigò ò kànìsà ò pbàkùrù[‡]-fó Yèrùsàlemà tó kigò ò.

12

Yàkòbhò òho ka kí, kadù Péterù òsò dhu

¹ Wò ndi kàsùmì ò, ádrùngbà kamà Hèròdè apè ndàvu Kànìsà ò bhà nzínzi ò atdídhená ale rǒ. ² Ní, kàbhù Yàkòbhò, Yüwaní t'ádòná kòkèrè dóna ìla tó obhi-akpà ní, rǒvè. ³ Kítidègu wò ndi ndàbhù konzi dhu àlá Pbàyàhúdí-nyikpó nǒfò rǒ, ní kádù Péterù ávi kosò. Wò ndi dhu anzi ndi yà ìmbá òná afi ná mǔgati tó màhendù tó kàsùmì ò. ⁴ Ní, Péterù ka kòsò dhu-dzidò, Hèròdè adù kàbhù kidò imbi-dzà ò. Kádù íffò pbànowí tó ífò mùtè nùli, rǒdò kà-ngbò ányì-dzà. Kúdhè dhu ní, Pásika tó màhendù-ìdhò rǔda rǒ ndi ndi kàbhù kotdi ànyàna íbì ale nzínzi ò rǒ dhu. ⁵ Ní, ka kambénà Péterù-ngbò òdò dǒ imbi-dzà ò, pbétù Kànìsà ò bhà adù òko, 'ámbe 'ítsò dǒ Kàgàwà rǒ kókú dǒ rǒ ìnzì ì ì òná nga òtdì rǒrǒ.

Kàgàwà bhà màlàyikà rí Péterù ìkòlò imbi ò rǒ dhu

⁶ Yà tsàtsà níngani Hèròdè rí dhu ònzi ndi ndàbhù tí Péterù kotdi ànyàna òná idho tó iku ò, Péterù ì'ì òyò pbànowí nzínzi ò ndi ndàyi rǒ, otsúna ràdù ì'ì òyò ádrà-mbí ní ka kùtsi rǒ. Ndirò, sàndiri adù ì'ì tsàtsù-ngbò òdò ì ì rǒ. ⁷ Ní kòmbómbí tí, inzà kókò ale ùni kàsùmì ò, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà màlàyikà níto ndi, awáwù ràdù Péterù mà rí'ì òná kàlugá-ngba ò nga àtdyi, ràwù hwé. Ní, wò màlàyikà náaya Péterù-ngbò ongóna rǒ rǒ, ndinga idho ò rǒ, ndádù àtina ní: «Ívã nyi tsàkàtsàkà.» Ní, Péterù-òtsù rǒ ì'ì ádrà-mbí náadù 'ítidi ìtirò, 'àwà ì obvò. ⁸ Wò màlàyikà adù àtina tditdò kà ní: «Ísǒ mvunu ò, nyadù pfónu rǒ kàyitò-mbí iso mbèyi.» Ní, Péterù adù wò màlàyikà ávi findà dhu ònzi. Wò dhu-dzidò, màlàyikà adù àtina tditdò kà ní: «Áfǒ rùnù orú mùdzarù, nyadù ìrà owùdu ò.» ⁹ Ní, Péterù adù àhù, ndàrà kòwù ò. Kǎni nzà dhu, wò màlàyikà rǒnzina dhu rǎrì obhó dhu. Pbétù, kàmbénà dhu àti dǒ onyù rí ndònyù dhu tí. ¹⁰ Ní, abádhí udà wemberè tó sàndiri tó mùtè tí. Tditdò abádhí udà oyo rí kisè sàndiri tó mùtè tí. Wò dhu-dzidò ní ndi, abádhí awù ùvò yà dòtsi ka kúvò ní kigò ò tsumà tó tsàtsù-tí. Ní ndi tsàtsù adù ndàpfò nditirò abádhí tó, abádhí ràdù ùvò iri, 'àdù òko àmbe òwu dǒ ngudhà ò. Ní kòmbómbí tí, wò màlàyikà adù àwí Péterù-tí rǒ.

¹¹ Nírò ní ndi wò rǒnà ndi nònzì dhu arà Péterù-dò àlù. Ní kàti: «Kòmbí, ma màni wà dhu Ádrùngbàle Kàgàwà nyú ní yà pbàndà màlàyikà nibhò rǎrà mìkòlò Hèròdè-fó rǒ, ràdù mabhù mǔgù yà Pbàyàhúdí rúbhi àpàná rǒ rùdú ì onzi tí kórò dhu ò rǒ.» ¹² Wò dhu àlù dóna rǒ ní ndi, kádù àrà Màriyà, Yüwaní-tsánà bhà. Ngátsi ndi Yüwaní-òvò ní'ì Mǎrkò. Ní ndi Màriyà bhà idzá, íbì ale nyú ní'ì ì àndu ì, 'ámbe 'ítsò dǒ rǒ. ¹³ Ní, Péterù itsi tsàtsù ìdò irinà rǒ, Rodhà, kasu tó atdí tsibhíngba ràdù òndri íkỳèrò tsàtsù tí. ¹⁴ Ní, Péterù ndi ndàni tǔna rǒ rǒ, kídhè ika ndi atdíð. Ní, inzà ndi ndàpfò tsàtsù mà kà tó rǒrǒ, kádù ndàngbo, ndòkù Péterù rí'ì tsàtsùnà dhu òvò idza rí'ì ale tó. ¹⁵ Ní ì ale adù

[†] 11:28 11.28 Kí'ì kámá dǒ ádrùngbà kamà tí Pbarómá tó pbiirì ò. [‡] 11:30 11.30 Pbakùrù ní kànìsà ò ádròdrò ale.

dhu àdu Ròdhà tò, 'àti: «Tí àrì dènú rí'ì dhé?» Pbéù, Ròdhà adù àdi ndàmbe inè Péterù rí'ì obhó tí tsàtsùnà dhu kèlè nǒyò dǒ abádhí tò. Ní abádhí adù àtìna wò tsibhíngba nǐ: «Péterù-mùlì ní wò.»¹⁶ Pbéù, Péterù adù àdi, ndàmbe tsàtsù kèlè nótò dǒ. Nírò ní ndi ka kawù tsàtsù àpǎ, kà ràdù òtsù idza. Ní, ka ì àla rò, idho adù idza ì'ì ale ùko atdí dǒ.¹⁷ Ní, Péterù adù abádhí nágo ɔtsùna nǐ ìnzì ɔte tí. Kǎdù ndòpè ndàwe ìngbà dhu bhèyi màti Ádrùngbàle Kàgàwà àbhù ndi ndàhù imbi ò rò dhu abádhí tò. Tdítdǒ, kǎdù àtìna abádhí nǐ: «Nyòwu nyàwe wò rúdí ndi nǒnzì dhu Yàkòbhò mà tò, ngùkpá àlè t'òdhina màna.» Wò dhu-dzidǒ, kǎdù àhù idza rò, ndàdù àrà ngàtsi ngari ò.

¹⁸ Ní inga ùbho rò, pbanówí-tsi ava ndi atdí dǒ, 'àmbe dhu òngù dǒ tsáyá nzínziya ò, 'àti: «Péterù nyú àrà àdhà?»¹⁹ Ádrùngbá kamà Hèròdè adù kàvi kómè kórò ngari ònà, pbéù ka kadù nzá kàbà. Nírò ní ndi kǎdù dhu àvi kongù Péterù-ngbò dǒ rò rǒbhi sàndiri-tsù, ndàdù àbhùnà kòkyè kórò. Wò dhu-dzidǒ, Hèròdè adù ndià Yùdeyà tò pbiri ò rò, ndàrà Kàyisàriyà tò kígò ò, ndàrà àdi ànyì àkè kàsùmì tí.

Ádrùngbá kamà Hèròdè rǒvè dhu

²⁰ Ádrùngbá kamà Hèròdè náakó atdí dǒ Tirò mà Sidónà màna tò kígò ò bhà rǒ. Ní, atdíku, abádhí ìrì ì ndínì ì oví tí indrù ɔvòya rǒ Kàyisàriyà tò kígò ò, ròwù ɔte Hèròdè nà. Ní, ndínì ndi dhu aká tí fíyò, abádhí adù 'ìrì Blástò tí kátina ale nà. Ndi ale ní'ì ádrùngbá kamà bhà idho tò káluga ò dhu dǒ ádrùngbàle. Ní abádhí awù 'ònzì ndínì ì oko tí màràngà ò Hèròdè màna, abádhí tò pbiri ò bhà òngù rí ònyè ongónà ìrà ádrùngbá kamà Hèròdè bhà pbiri ò rò nídhunì.²¹ Ní, yà abádhí ìrì ì ndínì ì ɔte tí ádrùngbá kamà màna ònà idho ò, ndi kamà nufúf ndi pbinà ádrùngbànga tò mùdzarù nǐ, ndàdù àdi pbinà ádrùngbá kamà tò tombi dǒ. Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ɔte òpè, ndàmbe dhu òvò ò ihé-yà tò.²² Ní wò kà rǒte ònà kàsùmì ò, ihé-yà adù idù 'àti: «Ìgyò! Ìnzì ní indrù nyú yà rǒte dhemá! Mùngù-ngba nyú ní yà rǒte!»²³ Ní ànyìrò rò tí, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà màlàyikà nàapbì Hèròdè, ìnzá kàbhù ifuta Kàgàwà tò dhu-okù dǒ rò, asa ràdù àkanà, rǒvè dǒtsì.

²⁴ Pbéù wò ndi kàsùmì ò, Kàgàwà bhà ɔte adù àdi ndàmbe ndànga dǒ, ndàdù àmbe ndùndò dǒ kórò ngari ònà.²⁵ Bàrnabà mà Sàwùlò màna nùitdègu fíyò ka kavi 'òwù ònzìnà Yèrùsàlemà tò kígò ò kasu nǐto, ní abádhí adù 'ìvà, 'adu ì Àtiyòkiyà. Ànyì abádhí adù òwu atdíkpá Yùwanì tí kátina atdí ale màna. Ngàtsi ndi Yùwanì-òvò ní'ì Màrkò.

13

Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafì rí Bàrnabà mà Sàwùlò màna

nòvò Kàgàwà bhà kasu tò dhu

(Gàl 2.7-9; 2Tì 3.8-9)

¹ Àtiyòkiyà tò kígò ò kànisa ò ale nzínzi ò, Kàgàwà bhà pbanábì mà, indrù tò arì dhu ùdhè ale màna nǐ'ì inè. I ale ní'ì Bàrnabà, Nigeri tí kátina Simiyoni, Lùkiyò, Kùrenì tò kígò ò ale, Mànaveni, yà atdíkpá avi ádrùngbá kamà Hèròdè màna ale, ndirò Sàwùlò.

² Ní atdíku, yà abádhí rí Ádrùngbàle Kàgàwà àlè, 'adù ònyè 'ònyuta-tsù nùtsi ònà kàsùmì ò, Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafì atì abádhí nǐ: «Nyòpì Bàrnabà mà Sàwùlò nà idù, nyùlì ìgì, ndínì yà ma munzi ì fíyò kasu nonzi tí.»

³ Ní, ònyè 'ònyuta-tsù ì ùtsi, 'adù àmbe 'ìtsò dǒ átò dhu-dzidǒ, abádhí adù ɔtsúya nùlì Bàrnabà mà dǒ Sàwùlò nà, 'adù ùbhànà ròwù.

Bàrnabà mà Sàwùlò nà ròwu Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù

ùnò Kipurò tò sòngà ò bhà tò dhu

⁴ Wò Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafì nóvì ì ì ì òwu rò, Bàrnabà mà Sàwùlò nà náawù ùvò Sèlèkiyà tò kígò ò. Ní ànyìrò rò, abádhí adù ɔtsù ádrùngbá ibhù ò, 'òwù Kipurò tí kátina sòngà dǒ.⁵ Ní, Sàlaminò tí kátina kígò ò ì òwù ùvò rò, abádhí apè 'ùnò Kàgàwà bhà ɔte indrù tò Pbhàyàhúdí tò unduta-dzà ò rò. Yùwanì nǐ'ì inè átò atdíkpá abádhí màna, ndàdù àrà abádhí dzàná ònzì rǒ.⁶ Ní iwà ì ùdà Kipurò tò sòngà ònà kórò rǒrò, abádhí awù ùvò ndi sòngà ò kígò, Pafò tí kátina ò. Ní, ndi kígò ò, abádhí atù Bàrà-Yèsù tí kátina màzítale. Àbadhi nǐ'ì átò Pbhàyàhúdí nzínzi ò tìtò tò nabì.⁷ Abádhí ongónà òko atdíkpá Kipurò tò sòngà ò liwalì, Sèrgiyò Polò tí kátina ale, yà atdí dǒ inga nùni màna. Ní, ndi liwalì avi Bàrnabà mà Sàwùlò nà kunzi, riwù tina ò, Kàgàwà bhà ɔte ndi ndòzè atdí dǒ ndàri nídhunì.⁸ Pbéù wò màzítale, Èlemà, wòrì ní ndi kǒvò-tì Pbhàgiríkì t'ávana ò, náadù àdi, ndàmbe ndàgò dǒ abádhí màna. Kǎdù dhu ònzì ndínì ndugéré tí liwalì-affì, ìnzì dhu na' u tí.⁹ Nírò ní ndi Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafì ìrà ndi rò, Sàwùlò, yà Polò tí kátina átò nùudí nyìkpóna wò màzítale Èlemà rǒ,¹⁰ ndàdù àtìna nǐ: «Nyì nyarì'ì nzèrè màgèzi nà abho. Ndirò nyì nyarì indrù ùrà abho. Inyi ní Pǒmvo t'ídhùnà nyú, ndirò inyi ní obhónanga

rõ òmvù. Nyi nyubhaya tí obhò Ádrùngbàlè Kàgàwà bhà tárútúrú idè otu t'útyata? ¹¹ Ní Kòmbí, Ádrùngbàlè Kàgàwà-òtsú isí wà dànú. Nyi nyóngo ndùmùndùmú tí, inzì nyala adyifò-nyikpò atdí kàsùmì ò màtí.» Ní urò rò tí, Èlèrà-nyinga nùutí mbii, inò-yà ribvù ndì dóná. Ní, kádù ndòpè ndòrì ndì, ndàmbe ndànda rí ale ònè dõ. ¹² Ní, liwalì itdègu wò ndì nònzì dhu àlà, náadù Yèsù à'ù, Ádrùngbàlè Yèsù bhà Ídzi Màkùrù ùdhè ka kí dhu òsù ndì atdidò nídhunì.

Pòlò mà Bàrnabà nà ròwù ùvò Àtiyòkiyà tí kátina atdí pbanga ò dhu
(Kas 7.1-50; 10.36-43)

¹³ Wò dhu-dzidò, Pòlò mà òdhína mànà núupò ibhù ò Pafò rò, 'òwù, 'òwù ùvò Pergà tí kátina Páfùliyà tò pbiri ò atdí pbanga ò. Ányirò ní ndì, Yùwanì* náadù abádhí nùbhà, ndàdù ndàdu, ndàrà Yèrùsàlèrà tò kigò ò. ¹⁴ Ní, abádhí adù abhi òpè Pergà rò, 'òwù, 'òwù ùvò Pisidiyà tò pbiri ò atdí pbanga, Àtiyòkiyà tí kátina ò. Ní sàbatù-idhò ò, Pòlò mà òdhína mànà náatsù unduta-dzà ò, 'adù òko obvò.

¹⁵ Nírò ní ndì ka kazù Mùsà bhà Òyatá tò bhùkù ò ka kandì dhu mà, Kàgàwà bhà pbànábì náandi dhu mànà. Wò dhu-dzidò, unduta-dzà ò ádròdrò ale náadù indrù òvì, ròwù dhu ùnò abádhí tò, 'àtì: «Ábaninzò, nyí nyapè ì'ì indrù tò nyí nyòvona abádhí-afí nyí nyopè tí ní ote nà, ní nyòvo ka kòmbí.» ¹⁶ Ní, Pòlò ivà ndì ndidè, ndàdù indrù àpe otsúna nì, rìnè. Nírò ní ndì kápè ote ndàtì: «Ìsràyeli tò pbiri ò bhà, ndirò nyí yà Kàgàwà-òdò ònzi nyí nyarì rò, nyirì yà ma mánona dhu. ¹⁷ Àlè, Pbaìsràyéli tíró, àlè tò Kàgàwà náavò ndì àlè t'ábhuna. Ní, Mísri tò pbiri ò abádhí aróko ònà kàsùmì ò, kádù abádhí àbhù ròtrò, ròngò àbhò alé-yà nyú tí. Wò dhu-dzidò, kádù abádhí ipfo, rùvò ányirò pbìndà òbì nyú nì. ¹⁸ Kádù abádhí-ngbò nòdò rùngù ò, ràrà àhù mbèmbè ifo kumì ato tí. ¹⁹ Ndirò, kádù àràbhù dhèdherò ale-tidò-tsù tò rùgànda-tse nòtdì Kànanà tò pbiri ò rò, ndàdù ndì pbiri àbhù àlè t'ábhuna tò. ²⁰ Kóró kòkò dhu anzi ì, ràrà àhù mbèmbè ifo miyà dóná imbò kumì nà ato tí. Wò dhu-dzidò, Kàgàwà adù àlè t'ábhuna-ànyà nítì róngo ale nùlì abádhí nzínzi ò, ràrà àhù pbìndà nabi Sàmolè nìdì ndì ndaraya abádhí nzínzi ò ònà kàsùmì ò. ²¹ Ndirò, ròpè ndì urò rò, àlè t'ábhuna náadù kamà ònzi Kàgàwà-fò. Nírò ní ndì Kàgàwà adù Sàwulò nìdì abádhí dõ kamà tí, rònyù idzi abádhí dõ, ràrà àhù ifo kumì ato tí. Ndi Sàwulò nì'ì Kisi t'ídhunà. Ndirò Kisi nì'ì Bènyàminì-dhù-bvù ale. ²² Kàgàwà níitdègu Sàwulò nífò ádrùngbà kamà tò tombi dõ rò, ní kádù Dàwudi nìdì tditò abádhí dõ ádrùngbà kamà tí. Kádù dhu òvò atò Dàwudi-okù dõ rò, ndàtì: «Ma màbà wà Dàwudi, Yèsè t'ídhunà, atdidò afidu òzè ale. Ka ní ndì ma mòzè dhu ònzi róngo kóró ale.» ²³ Dàwudi bhà pbàdzukuru nzínzi ò rò ní ndì, Kàgàwà ipfo Yèsù, ndidì Pbaìsràyéli tò Ógàba tí, ádhàdhì yà angyangyi ndì ndakò findá làkà dhu bhèyi. ²⁴ Tdù Yèsù ira rò, bàtizò nubhónà Yùwanì náavò dhu Ìsràyeli tò pbiri ò bhà tò kóró, ndinì ì ngèrè tí, 'ùbhà fiyò nzèrèngà, 'adù bàtizò àhù. ²⁵ Ní, pbìndà kasu-tsù àmbènà àrà ndòdè ònà kàsùmì ò ní ndì, Yùwanì ivù dhu Pbaìsràyéli-tsù, ndàtì: «Nyí nyarì inga ìrè ima ràrì àdhi? Ima ní nzì wò nyí nyaròvona ndinì ira tí ale. Pbetù, kànì dzidu dõ rírà ale ní inzà ma màkà munga pfòna rò kàyitò-mbì mà ale.» ²⁶ Nírò nyí adòdù, yà Àbràhamù bhà pbàdzukuru tí nyí nyí'ì rò, ndirò nyí, yà Kàgàwà-òdò ònzi nyí nyarì rò, àlè tò nga ní ndì Kàgàwà íbhò yàrì ógù tò ote nì. ²⁷ Obhò tí, Yèrùsàlèrà tò kigò ò bhà mà fiyò ádròdrò ale mànà nùunì nzà dhu Yèsù ràrì àdhi. Ndirò, yà bilì ka karòvona sàbatù-idhò ò, yà Kàgàwà bhà pbànábì uno dhu mà náadù nzà abádhí-do nàhù. Pbetù, abádhí adù ì dhu àbhù rākà, yà Yèsù-dõ ì abhù kotdì anya ndinì ka koho tí dhu-otù ò. ²⁸ Ní, inzà ì àbà atdí dhu mà, yà Yèsù-ànyà òtdì ka kádù okuna dõ rò ròrò, abádhí anzi ka Pilatò-fò, ndinì ka nabhù tí kohò. ²⁹ Ní kòkù dõ rò ka kandì kóró dhu ì àbhù rònzi ì dhu-dzidò, abádhí náabhù ká-bvò kifo mùsàlabbà dõ rò, 'adù òtdànà. ³⁰ Pbetù, Kàgàwà adù àbadhì àbhù rìngbè ndì òve-bvù rò. ³¹ Wò dhu-dzidò, kádù ndàvi ibì idhò nyú ò yà Gàllilayà rò ì iwù mànà atdíkpá, 'iwù ùvò Yèrùsàlèrà tò kigò ò ale tò. Kòmbì ì ale ní ì kàbhà ngàmbì Pbaìsràyéli-ònzì. ³² Mā nyú mà, mà mòvona dhu ní ndì Ídzi Màkùrù, yà àlè t'ábhuna tò Kàgàwà náakò findá làkà. ³³ Ní, Kàgàwà náabhù wà ndì làkà rākà àlè tò, abádhí tò pbàdzukuru tíró. Kàbhù Yèsù rìngbè ndì òve-bvù rò, ádhàdhì yà Zàburi tò bhùkù* ò ka kandì oyo rí kisè kà tò ngari ò dhu bhèyi. Ndi andítà ràtina:

«Nyí, inyí ní Idhùdu.

Ndirò indo ndì nòpè rò, ima ní Àbanu.» ³⁴ Ndirò, Yèsù nábhù ndì ndì rìngbè ndì òve-bvù rò inzì abvona ròmò dhu kàvò angyangyi. Kàtì:

«Ma mí nyasò nì asota ní ìlìlā, ndirò kóró ale rá'una,

* 13:13 13.13 Ngàtsì ndì Yùwanì-òvò ní'ì Màrkò.

* 13:33 13.33 Zàb 2.7

yà angyangyi ma makò fíndá làká Dàwudi tò asota* .> ³⁵ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi kà rätina átò Zàburi* tò ngätsi ngari ò:

«Nyi nyabhüya nzi pbükü Hilä-Ale-abvò ròmò ibhu ò.» ³⁶ Obhö tí, pbìndà idzi ò, ádrüngbã kamà Dàwudi náanzì Kägàwà ózè dhu. Ní, kävè, kadù ndòtdù abhüna ka kütü rò, abvona ràdù òmò. ³⁷ Pbéttù, yà Kägàwà àbhü ringbè ndi ibhu ò rò Yèsù-abvò nómò nzá.

³⁸ Nírò adódù, nyèni dhu kòtù ò nga ràrì ndi indrù tò nzéřnga rì ndüba dhu rì ndòvo fükü nì. Ndirò, Músà bhà Hyátà mà náabhü nzá nyi kozü nyi obhónángatále tí. ³⁹ Yèsù-otù ò nga ní ndi ingbatí fili ndi ale mà yà ka nà'ù, nózù ka kádù obhónángatále tí nì. ⁴⁰ Nírò, nyàndà nga mbèyi adódù, akye yà Kägàwà bhà pbánábí unò dhu nòonzina ndi rükü nì. Abádhí átì:

⁴¹ «Nyàndà dhu, nyi, indrù-tsi ònzi nyi nyari rò.

Nyàbhü nyi idho rüko nyi, ndirò nyàbhü nyi tsékü ròtdi ndi.

Obhö tí, ma mí atdí dhu ònzi, yà inè nyi nyi'ì nyikpóku nà óná kàsümì ò. Ndi dhu ní inzi nyi nyádù à'unà ngätsi ale náwe fükü rò dhu* .>»

⁴² Wò dhu-dzidò, Polò mà Bàrnabà màrà nütüdegu üvò unduta-dzà ò rò, ní iyé-yà náadù abádhí ònzi ndíni iwüya tí tdítüó rí'ì sàbatù-idhò ò, 'iwü wò òte kèlè nádu 'àwe tdítüó füyò. ⁴³ Wò unduta-dzidò, ábhò Pbhàhüdí mà ábhò ngükpà ale yà Pbhàhüdí tò dñi ò ì nügèrè 'òngò Kägàwà àle màrà, náadù üvò, 'òwü Polò mà Bàrnabà màrà-owü ò. Nírò ní ndi kòkò óyò ale adù dhu òvò abádhí tò 'òpè abádhí-afí nì, ndíni ì napbá tí 'òngò òko pòtsò Kägàwà bhà ídzinga tò otu ò tí.

Pbhàhüdí rí Polò mà Bàrnabà màrà rövona füyò òte nódho dhu

⁴⁴ Tdítüó 'ì'ì sàbatù-idhò ò, mbèmbè Àtiyòkiyà tò pbanga ò kórò ale núundu ì ndíni ì iri tí Ádrüngbãle Kägàwà bhà òte. ⁴⁵ Ní Pbhàhüdí nütüdegu wò ihé-yà àlã, ní adha tò ale-afí mà agòta màrà náadù abádhí ìra, ràdù 'òpè 'agò Polò rövona füyò dhu, ndirò 'àmbe dhu unò dò nzéře kà nì. ⁴⁶ Ní Polò mà Bàrnabà màrà náadù dhu òvò abádhí tò ìmbà óyá ódò na, 'àti: «Fükü nga ní ndi Kägàwà bhà yari òte náka kanò wemberè tí nì. Pbéttù, nyi nyòdhò ka, nyádù nyòzà nyi-tírò inzà àkà 'àbà dhòdhóhóngà tò ipirönga ale tí dhu-okú dò rò, mà mí mügèrè kòmbí möwü kànò rò inzi ní Pbhàhüdí tò. ⁴⁷ Obhö tí, Ádrüngbãle Kägàwà üyá wà ka ndi dhu bhèyi tí fákà. Káti:

«Ma mí nyi kórò pbiri ò ale tò awáwü tí,

ndíni nyi nyi'ì tí ògè tò Ídzi Màkürü òvo rí kórò ale tò ale tí, ràrà àhü yà adzi-tsü náadi ndi i.»

⁴⁸ Ní, inzi ní Pbhàhüdí nütüdegu wò òte iri, ní abádhí-idhè náadù ndika atdíó, 'adù 'òpè 'ilè Ádrüngbãle Kägàwà bhà òte. Ndirò kórò ale, yà Kägàwà apì dhòdhóhóngà tò ipirönga nabáya tí, náadù Kägàwà à'ù.

⁴⁹ Ádrüngbãle Kägàwà bhà òte adù ndündò kórò ndi Pisidiyà tò pbiri ò. ⁵⁰ Pbéttù, Pbhàhüdí adù dhu itsu Kägàwà ülè arí ì návi vèbhále mà, kigò ò ádròdrò ale màrà dò ò, ndíni dhu nivà tí Polò mà Bàrnabà màrà rò. Ní, abádhí adù 'òpè 'àvu Polò mà Bàrnabà màrà rò, 'adù ipfona 'òdi füyò pbiri ò rò. ⁵¹ Pbéttù, kòkò óyò ábhàlì náadù pföya-tsítsírò àhè nó'ò abádhí-okú dò rò. Wò dhu-dzidò, abádhí adù 'iva, 'òwü Ìkòniyò tò kigò ò. ⁵² Ndirò Yèsù-owü nungu ale-idhè náadù ndika atdíó, Kägàwà bhà Hilä-Alafí ràdù 'ira.

14

Polò mà Bàrnabà nà rí Kägàwà bhà Ídzi Màkürü núnò Ìkòniyò tò kigò ò dhu

¹ Ìkòniyò tò kigò ò ì òwü üvò rò, Polò mà Bàrnabà nà náatsü átò Pbhàhüdí tò unduta-dzà ò. Ní ányidzà, abádhí unò Kägàwà bhà Ídzi Màkürü, ndi dhu ràdù Pbhàhüdí mà Pbhàgíríkí màrà tò ábhò ihé-yà nyü nábhu rà'ù Yèsù. ² Pbéttù, yà ì nüvò inzi 'à'ù Yèsù Pbhàhüdí náadù dhu itsu inzi ní Pbhàhüdí-dò ò, 'àbhü afiyya rìnza ì ndíni dhu nivà tí kòkò Yèsù ná'ù adóya rò. ³ Ní, àzèmbè wò dhu rì ndònzì rórò tí, Polò mà Bàrnabà nà náadù òko ábhò idho nyü tí Ìkòniyò tò kigò ò. Abádhí adúnà òwü Ádrüngbãle Kägàwà bhà Ídzi Màkürü núnò rò kpangba, ìmbà óyá ódò na, kà-rò ì ipbì ì nídhunì. Ndirò, Ádrüngbãle Kägàwà adúnà àrà yà abádhí rövona pbìndà ídzinga dš dhu tò obhóngà nábhu rò ràvi ndi kpangba, yà abádhí rövónzina wiwì mà yà inzà apèna 'ònzi angyi indrù-nzínzi ò dhu màrà dhu-otù ò. ⁴ Ní wòrì kigò ò ale-öngà núundo ndi oyo, atdídhena ale

ròlè ì Pbàyàhúdí-tí'òná rò, ngàkpà ale ràdù 'òlè Yèsù bhà uvitatále-tí'òná rò. ⁵ Wò dhu-dzidò, Pbàyàhúdí mà ìnzí ní Pbàyàhúdí màná, òyá ádròdrò ale màná náadù 'ìrì ndíní ì òpé tí 'àvu Polò mà Bàrnabà màná rò, 'adù abádíhí àbhù kubvù odu ní ràvè. ⁶ Ní, Polò mà Bàrnabà màná níitdègu wò dhu òsù, ní abádíhí uvò Ìkòniyò ò rò, 'òtsè Likàòniyà tó pbirì ò pbanga, Lìstrà mà Dèrbè màná, tiyá arí'ì kyèròkyèrò pbirì màná ò. ⁷ Anyì abádíhí adù òko 'òwù Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò rò ìndrù tò.

Polò mà Bàrnabà nà rí'ì Lìstrà tó kigò ò dhu

⁸ Lìstrà tó kigò ò, ìnzí aríde p̄f̄ona dō atdí ale ní'ì inè. Ndi ale ní'ì òdhi tí ka kadhì òtsòtsù rórò ale. Ndirò ka ní'ì ìnzá apèna ùbhi yà ka kadhina ndi rò ale. ⁹ Ní, atdiku kadi ndámbe Polò rúnona dhu ìrì dō. Ní Polò wá nyìkpóna kà-rò, kà'ù dhu ògù ndi ràmbèna ògù dhu ndi ndala rò. ¹⁰ Ní, Polò adù dhu òvò kà tò orú tūna nyú ná, ndati: «fva nyi, nyidè t̄ar̄ut̄ur̄ú p̄f̄onu dō.» Ní wò ale náibe ndi ndidè, ndadù ndòpè ndùbhi. ¹¹ Ní wò Polò ònzì dhu ì àla rò, ihé-yà náapè 'òtè orú tūya nyú ná Likàòniyà ò bhà t'ávana ò, 'ámbe atinà dō: «Müngü-nzo ugèrè wà ì 'òngò ìndrù tí, 'ìtsù àlè nzínzi ò.» ¹² Abádíhí adù Bàrnabà nati Zèwù tí, 'adù Polò nati Hérmè tí. Obhó tí, Polò ní ndi arána ote uàda rò ìndrù tò. Ndirò, yà Lìstrà tó kigò ò ka kòtsù ró ní'ì ndi Zèwù tí kátina Pbagirikí tó müngü-ngba bhà somã-dzà. ¹³ Ní wò ndi kàsùmi ò, Zèwù bhà atdí kùhanì náadù ìrà ìkyi-akpá ná, iwà ndi ndùkpòrò itsu-opfò tó mùkákù ndùfò dōya rò rórò, ndirà àhu ná kigò ò ka kòtsù òyá tsàtsù tí. Abádíhí ní'ì iwà ì nìrì ihé-yà màná ndíní ì ubhò tí ì ìkyi-akpá perè tí kòkò òyá uvitatále tò. ¹⁴ Ní, Polò mà Bàrnabà nà níitdègu kòkò ale rāpāna ndíní ì onzi tí dhu ìrì, nūufa rōyá orú mēdzarū-ōnga, 'adù òtse ihé-yà nzínzi ò, 'ámbe ùkù dō, 'ati: ¹⁵ «Hòkò! Ádhu wò nyí nyāpāna nyōnzì dhemā? Mā'ì nyā, mà ní ìndrù àdhàdhi nyí ní ìndrù dhu bhèyi. Ndirò, yà fùkù mà mòvò dhu ní Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù, ndíní nyí nyubhà tí nyí nyarónzina ìmbà tīya ná dhu, nyādù nyūgèrè nyōngò yà ìnzì aróvè Kàgàwà bhà ale tí. Ndi Kàgàwà ní ndi yà adzi mà òrù-akpà mà ndirò rèrù-abábá mà, òyá arí'ì kórò dhu màná nanzi ale. ¹⁶ Angyita nyú Kàgàwà ubhà pé kórò pbirì ò ale rōngò ubhi afiya oze otu ò. ¹⁷ Pbétù, kùbhà nzà ndi ndi nditè abádíhí tò yà ndi ndónzina ìdzinga-otù ò dhu. Obhó tí, kārì igye àbhù rikò òrù-akpà ò rò fùkù, ndadù inga ò dhu àbhù rò'ò fiyò kàsùmi ò. Ndirò indo matí, kàradù nyōngu, ndadù afiku nira p̄bindà ìdzinga tò dhèdhe nì.» ¹⁸ Polò mà Bàrnabà nà náatè mbà wò dhu bhèyi matí, ní abádíhí rì ihé-yà nísò ìnzì òtò tí perè nubhò tí fiyò dhu ní'ì obi tí.

¹⁹ Wò dhu-dzidò, Pbàyàhúdí níiwú Àtiyòkiyá* tí kátina kigò ò rò, ndirò Ìkòniyò tí kátina kigò ò rò matí, 'iwù uvò Lìstrà. Ní abádíhí níitsù dhu ihé-yà-dò ò, ròpè 'ùbvù Polò mà odu ní, ndíní wèvè tí. Wò dhu-dzidò, abádíhí adù Polò àdhà 'ìpfo ìrì kigò ò rò, iwà òvè dhu tí ì kàtì nídhuní. ²⁰ Pbétù Yèsù ná'ù ale níitdègu 'àndù 'àkpòrò Polò-ngbò, ní àbadhi adù ndivà, ndidè, ndadù ndadù ndi kigò ò. Ní tsùtsà nínngani, abádíhí adù òwù Bàrnabà nà Dèrbè tí kátina kigò ò.

Polò mà Bàrnabà nà rí 'adù Àtiyòkiyà tó kigò ò dhu

²¹ Dèrbè tò kigò ò ì òwù uvò rò, Polò mà Bàrnabà nà náapè 'ùnò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù ìndrù tò. Ní, àbhò ale nyú nūgèrè ì, 'à'ù Yèsù. Wò dhu-dzidò, abádíhí náadù 'adu Dèrbè rò, 'òwù Lìstrà. Lìstrà rò, abádíhí adù 'ivà, 'òwù Ìkòniyò ndirò Àtiyòkiyà, Pìsidiyà tó pbirì ò. ²² Kórò kòkò kigò òná, abádíhí owúnà Yèsù ná'ù ale-afí nópè rò, 'adù òwù ì ale àvì rò rikò pòtsò fiyò a'uta ò. Abádíhí adúnà òwù dhu òvò rò ì ale tò, 'ati: «Dhu àkà àlè ràdà ádrùngbà àpbe nyú òna ná, ndíní àlè kòtsù tí òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà idzi ò.» ²³ Kórò kànísá òna ná, Polò mà Bàrnabà nà náadúnà òwù ìndrù òvò rò, 'èlì ndi kànísá ò p̄bàkùrù tí. Ònyà t'ònyuta-tsè ì ètsì, 'adù àmbe 'ìtsò dō dhu-dzidò, abádíhí adúnà òwù yà ì óvò ale èlì rò yà ì á'ù Ádrùngbàlè Yèsù-fò.

²⁴ Wò dhu-dzidò, abádíhí nūudà Pìsidiyà tó pbirì òná, 'adù òwù uvò Páfūliyà tó pbirì ò. ²⁵ Ní, Pergà tí kátina ndi pbirì ò kigò ò bhà tò ì ùnò Kàgàwà bhà Ote dhu-dzidò, abádíhí adù 'àsòlò, 'òwù Àtaliyà tí kátina kigò ò. ²⁶ Ndi kigò ò rò, abádíhí adù 'ivà 'òwù ìbhú ò, 'òwù uvò Àtiyòkiyà, Sírìyà tó pbirì ò, yà abhi ì apè òná rò kigò ò. Wò ndi kigò ò rò nga ní ndi, ka kabhu abádíhí Kàgàwà ràso wò abádíhí òwù ètsàna p̄bindà kasu-okú dō rò.

²⁷ Ní, Àtiyòkiyà ì òwù uvò rò, abádíhí andu Yèsù ná'ù ale-tsù, 'adù Kàgàwà àbhù ì 'ònzì kórò dhu náwè fiyò. Ndirò, abádíhí adù ìngbà dhu bhèyi matí ì àpfò a'uta tò tsàtsù ìnzì ní Pbàyàhúdí tò dhu náwè átò abádíhí tò. ²⁸ Wò dhu-dzidò, Polò mà Bàrnabà nà náadù òko àbhò ìdho nyú tí Yèsù ná'ù ale màná Àtiyòkiyà tò kigò ò.

* 14:19 14:19 Ndi Àtiyòkiyà ní'ì Pìsidiyà tí kátina atdí pbirì ò kigò.

15

Yēsù ná’ù ale tó unduta Yērūsālemà tó kigò ò
(Opt 2.1-9)

¹ Yùdeyà tó pbiṛi ò rò iwù Àtiyòkiyà tó kigò ò ngúfe ale, náapè ’ùdhe dhu Yēsù ná’ù ale tò, ’òwù àtìnà rǒ ìtì: «Ìnzì nyí nyapè nyàbhǎ kobbhòlò onzikúnga yà Músà bhà Úyatá nónzi ka dhu bhèyi, ní Kàgàwà rǐ nzi nyígǔ fùkú nzérénga ò rò.» ² Ní Polò mà Bàrnabà nà náadè ndi dhu òdhò atdíð, ádrùngbà agòta nyú ràdù itsi nzínziya ò i ale màna wò dhu-okú dò rò. Nírò ní ndi abádhí adù dhu ùtsi atdíkpá, ndíní Polò mà Bàrnabà nà ndirò Àtiyòkiyà ò ngúfe ngúkpà ale màna nóowu tí Yērūsālemà tó kigò ò, ’òwù òte ndi dhu dǒ Yēsù bhà uvitatále mà, pbàkùrǔ màna-ònzí rò. ³ Ní, Àtiyòkiyà ò kànisa náadè abádhí dzànà nónzi àkáká dhu bhèyi ndi abhi tò. Ní Fòyinikè mà Samàriyà màna tó pbiṛi ònà ì ùda ì naná, abádhí owúnà ìngbà dhu bhèyi màtì ìnzì ní Pbàyàhúdí nùgèrè ì Kàgàwà tó dhu nóvò rǒ indrǔ tò, ndi dhu ràdù àrà Yēsù ná’ù ale àbhu rǒ idhèya rika ndi atdíð. ⁴ Ní, kǒkò ale nùtdègu owu ùvò Yērūsālemà tó kigò ò, ní ndi kigò ò kànisa mà Yēsù bhà uvitatále mà ndi kànisa ò pbàkùrǔ màna, náakò abádhí mbèyi nyú. Abádhí náadè Kàgàwà àbhu ’ònzì dhu náwe kóró kǒkò ì nàkò ale tò. ⁵ Pbétè, atdídhená ale, Yēsù ná’ù Pbàfàrisáyó tó màtù nzínzi ò, náadè ’ìvǎ ’àtì: «Dhu àkà kobbhòlò Yēsù ná’ù ìnzì ní Pbàyàhúdí-ònzìnga, kadè dhu ùya fìyò ròngò Músà bhà Úyatá nífu.» ⁶ Nírò ní ndi Yēsù bhà uvitatále mà, Kànisa ò pbàkùrǔ màna, náandu ì ndíní ì andá tí kǒkò ale ùnò dhu-ònga. ⁷ Ní, atdíð ì agò ì dhu-dzidò, Péterù ivà ndi ndidè, ndàdù àtìnà: «Ábanǐnzó, nyí nyùnì wà dhu Kàgàwà róvò wà mà angýita tí nzínziku ò rò, ndíní ma mongó tí pbìndà Ìdzi Màkùrǔ núnò ìnzì ní Pbàyàhúdí tò, ndíní abádhí níiri tí ’adù dhu á’ù. ⁸ Ndirò Kàgàwà, yà indrǔ-afí ò dhu mà núní arí ale, nítè wà dhu iwà ndi rákò abádhí, yà abádhí ndi ndírà pbìndà Ìlǎ-Alafí ní, àdhàdhì yà ndi ndírà àlè dhu bhèyi dhu-otù ò. ⁹ Kùndò nzá àlè-ònga abádhí màna akekpá màtì, kú’ò abádhí-afí rìlǎ nyikpóna ò, a’uta-otù ò nídhuni. ¹⁰ Nírò, ádhu kòmbí nyí nyí Kàgàwà-afí nùmvú wò dhu bhèyi, nyámbe ndi ná’è ànò nùgba dǒ Yēsù bhà àbhàlì dǒ ní? Nyí nyí ndi ànò nùgbà abádhí dǒ àzèmbè ìnzá àlè t’ábhúna nyú mà, ndirò àlè nyú mà àlè kanzi kànò àlè kí dhu-lèma rórò! ¹¹ Ndirò, àlè kà’ù wà dhu àlè rǔgu wà àlè tó nzérénga ò rò, Ádrùngbàle Yēsù bhà ìdzinga-okú dò rò, àdhàdhì abádhí nùgu dhu bhèyi.» ¹² Ní, Polò mà Bàrnabà nà rǐ Kàgàwà àbhu ’ònzì ìnzì ní Pbàyàhúdí nzínzi ò wiwì mà, yà ìnzá apèna ’ònzì angýi indrǔ-nzínzi ò dhu màna dhu náwè rò, kǒkò ì nàndunà ale náadè ìnè bhii, ’ámbe abádhí ráwèna dhu níri dǒ. ¹³ Ní Polò mà Bàrnabà nà nùtdègu ìnè, ní Yàkobbhò apè òte ndàtì: «Ábanǐnzó, nyiri yà ma múnona fùkú dhu. ¹⁴ Simiyoni náwe wà ìngbà dhu bhèyi màtì, mùhàngú ò rò, Kàgàwà arí pbìndà ale nópi ìnzì ní Pbàyàhúdí nzínzi ò rò tí dhu àlè tò. ¹⁵ Wò ndi dhu nákò wà ndi Kàgàwà bhà pbànábí náandí dhu nà. Ndi andítá ràtina:

¹⁶ «Ádrùngbàle Kàgàwà ràtina: wò dhu-dzidò, ma mí madù mǐrà wò ndi nadrù ádrùngbà kamà Dàwudì bhà idza nósi tdítð. Ní ma mí ndi idza-dúdu nángbè, madù ìdìna ridè pfóna dǒ.

¹⁷ Ndi dhu bhèyi ní ndi, yà ì nùbhà ale-go rǐ ’òpè ’òmè Ádrùngbàle, ì ale ní kákà òvòdu ka kánzi dǒyá ale. Obhó nyú, kóró ìnzì ní Pbàyàhúdí, yà pbàkà ale nyú tí oko tí ma múnzi ale rǐ ’òpè ’òmè ma.

Wórì ní ndi yà ndi dhu ònzì rǐ Ádrùngbàle núnno dhu*.

¹⁸ Ndi Ádrùngbàle ní ndi ì dhu nábhù indrǔ rùni yà mùhàngú ò rò ndi napèna rò ale.» ¹⁹ Tdítdò, Yàkobbhò adù àtìnà: «fma, ma màla dhu ní, dhu rákà nzá kobbhì kǒkò ì nùgèrè Kàgàwà tó ìnzì ní Pbàyàhúdí-tsù. ²⁰ Pbétè, abádhí tò dhu rákà kandí dhu, kati: «Nyí nyàkà nzá nyóngò sàmana tò ka kùbho perè tí ìzà ná’á*». Ndirò, nyí nyàkà nyóngò nyòdò múnynòni rǒ rò, ìnzì nyàdè dàna-tsi ka kípò òbí ní ròvè ìzà mà, ànzùbhà màna ná’á.» ²¹ Obhó tí, angýi ndi napèna rò, indrǔ náarí’ì ìnè Músà bhà Úyatá nóvò ì arí indrǔ tò kóró kigò ònà ró. Kóró sàbatù-idhò ò, abádhí náarí ì Úyatá nóvò indrǔ tò unduta-dzà ò rò.»

Yērūsālemà ì nundu ale rǐ bhàrwà àbhù Àtiyòkiyà ò Kànisa tó dhu

²² Wò dhu-dzidò, Yēsù bhà uvitatále mà, Kànisa ò pbàkùrǔ mà, Yērūsālemà ò kóró Kànisa màna náatè nzínziya ò. Abádhí níiri ì ndíní ì ovò tí nzínziya ò ale, ’adù òvinà ròwù atdíkpá Polò mà Bàrnabà màna nà Àtiyòkiyà, Siriyà tó pbiṛi ò. Ní, abádhí avò

* 15:17 15.17 Amò 9.11-12 * 15:20 15.20 Ndi ìzà nóti wà Kàgàwà-nyikpò ò.

Yudhà mà Silà nà. Ngãtsi ndi Yudhà-òvò ní'ì Bàrisabà. Odhíya pbàkrístò nzínzi ò, abádhí òyò kóró ní'ì atdíðò ka kífú ale. ²³ Ní, abádhí adù kòrí ale nóvi ròwù bhàrəwà nà. Ndi bhàrəwà ka kandí yà dhu bhèyi: «Mǎ'ì odhíka, Yèsù bhà uvitatále mà, Kànisa ò pbàkərù màna, mà mòvi nyí atdíðò odhíkǎ, inzí ní Pbàyàhúdì tírò nyí nyí'ì Àtiyòkiyà mà, Siriya mà, Kilikiya màna tò pbiri ò rò. ²⁴ Mǎ míri dhu, nzínzika ò rò, atdíðhenà ale ròwù inzà mà mǎfa rusà fiyò rórò, 'òwù dùku inza àwù òtèya nǎ, ndi dhu ràdù izu nábhu afíku ò. ²⁵ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, mà míri mà mòvò indrù, màdù òvina ròwù tíku ò. Abádhí ròwù atdíkpá yà atdíðò mǎ mózè odhíka, Polò mà Bàrnabà màna nà. ²⁶ Ndi Polò mà nádzi wà fiyò ipirònga ope tò àlè tò Ádrùngbǎle Yèsù Krístò bhà kasu-okú dò rò. ²⁷ Nírò, kòní mà mòvi Yudhà mà Silà nà, ndíni yà bhàrəwà ò mǎ màndí ote novo tí tsuya ò fǎkà. ²⁸ Obhó tí, Kàgàwà bhà Hlǎ-Alafí mà, mà nyú màna, mà màla dhu ní, dhu ràkà nzà mǔgbá ndi nǎ'è vurò ànò tdítðò dùkú, ròsè yàri uyátá dónǎ. ²⁹ Ndi uyátá ràtina: «Nyí nyáká nzà nyóngò sànamù tò ka kùbho perè tí izà mà, ànzùbhà mà, dàna-tsi ka kípbo obi ní ròvè izà màna nǎ'a. Ndirò nyí nyáká nyóngò nyòðò mǔnyòni rò rò. Kòkò dhu nyí nyífa dhu ní ndi adù ì'ì iwà nyí nyònzì idzi dhu dhu. Mbèyi nyòko.» ³⁰ Nírò ní ndi kòkò òvi ka kòvi ale níva ì 'òwù wò bhàrəwà nà Àtiyòkiyà. Ní ànyì ì 'òwù ùvò rò, abádhí andu Yèsù nǎ'ù ale-tsù, 'adù ndi bhàrəwà àbhu abádhí ròzù. ³¹ Ní wò bhàrəwà ì 'òzù rò, kòrí ale-idhè níka ndi atdíðò ndi bhàrəwà ò ka kòpè afiya tí dhu-okú dò rò. ³² Kàgàwà bhà pbànábi tí ì adù 'òtù dhu-okú dò rò, Yudhà mà Silà nà náadù òte ádzíta nyú kòkò Yèsù nǎ'ù ale màna, ì ròpè abádhí-afi, 'adù abádhí àbhu ròtsi obi fiyò a'uta ò. ³³ Ngúfe idho ì ònzì Àtiyòkiyà dhu-dzidò, kòkò abádhí t'òdhíya náadù abádhí èbhà ràdu ì, 'òwù yà ì nívi ale-ti'. ³⁴ [Pbétù Silà adù ndòzè ndàdi Àtiyòkiyà. Ní Yudà adù arà atdíró Yerúsalemà.] ³⁵ Polò mà Bàrnabà nà adù òko Àtiyòkiyà. Ibí ngǎkpá ale màna, abádhí owúnà dhu ùdhe rò, 'adù Kàgàwà bhà òte tò Ídzi Mǎkərù núnò átò indrù tò.

Polò mà Bàrnabà nà ònga rí ndàndo dhu
(Mát 13.23; 18.20; Yùw 6.44-45)

³⁶ Ngúfe idho-dzidò, Polò atì Bàrnabà nǎ: «Odhí, kàdu pé àlè, àlè ròwù àlè t'òdhína nándà yà angyi àlè kúnò Ádrùngbǎle Kàgàwà bhà òte òyá kigò òna nǎ kóró, ndíni àlè kala tí ingbà dhu bhèyi màtí abádhí aróko dhu.» ³⁷ Ní, Bàrnabà azè ndidyì Yùwanì Mǎrkò, ndíni ì owu tí màna atdíkpá. ³⁸ Pbétù, Polò adù nzà ndi dhu òzè, Pǎfùliya tò pbiri ò rò Yùwanì Mǎrkò adù ndi owuya ò rò, inzí ndònzì kasu atdíkpá ì mà nà dhu-okú dò rò. ³⁹ Ní wò dhu-okú dò rò, Polò mà Bàrnabà nà náagò ì atdíðò, ndi dhu ràdù 'àbhu 'àndò ì. Nírò ní ndi Bàrnabà adù Mǎrkò nídyi, 'òwù nà atdíkpá íbhù ò Kipurò tò pbiri ò. ⁴⁰ Ndirò, Polò adù Silà òvò. Ní, Yèsù nǎ'ù ale ìtsò ì dòya, ndíni Ádrùngbǎle Kàgàwà aso tí ì dhu-dzidò, abádhí adù 'ìva, 'òwù ànyirò rò. ⁴¹ Ní, kǎdà Siriya tò pbiri mà, Kilikiya tò pbiri màna òna nà, ndàrà kànisa-afi òpè rò, ndíni obi notsi tí fiyò a'uta ò.

16

Timòtewù rí ndàpǎ Polò mà Bàrnabà màna owù ò dhu
(Ròm 16.21; Gàl 4.13-15; Fil 2.19-22)

¹ Wò dhu-dzidò, Polò arà àhu Dèrbè. Ànyirò, kǎdù ùda Lìstrà tí kátina kigò ò. Ní ànyì, kǎtù Timòtewù tí kátina atdí ale. Ndi ale ní'ì iwà Yèsù nǎ'ù ale. Kà-tsánà ní'ì iwà Yèsù nǎ'ù Mùyàhudi-ayi, ndirò kà t'ábanà ní'ì Mùgírìki. ² Ní, Lìstrà mà Íkòniyò màna tò kigò ò, Yèsù nǎ'ù ale owúnà idzi dhu nyú náwe rò Timòtewù dò. ³ Ní, Polò-afi adù ndòtdi, ndíni ì ongò tí ùbhi atdíkpá kà màna. Ní, Polò adù kònzinga àbhu kòbhòlò, wò ndi mùlengù ò arí ì'ì Pbàyàhúdì-okú dò rò, ì ale ní'ì kóró iwà dhu núnì Timòtewù t'ábanà rí'ì Mùgírìki nídhunì. ⁴ Kóró kigò, yà ì ùbhi ònǎ ò, Polò mà Silà nà nóowúnà Yèsù bhà uvitatále mà, Kànisa ò pbàkərù màna nútisi Yerúsalemà tò kigò ò ì undu ì rò uyátá òvò rò Yèsù nǎ'ù ale tò, 'adù owu abádhí àvi rò rífu ndi dhu. ⁵ Nírò ní ndi kànisa apè 'àmbe idzo dò fiyò a'uta ò, bvèya ràdù àmbe ndise dò bìllìnganà.

Onyu rí Polò ònyu Mǎkədòniyà rò ka kí ndànzi dhu-rò dhu

⁶ Wò dhu-dzidò, Kàgàwà bhà Hlǎ-Alafí náagò Polò mà Silà nà, inzí owu tí Kàgàwà bhà òte ùnò Àziyà tò pbiri ò. Ní, abádhí udà Fùrùgiya mà Galàtiya màna tò pbiri ònǎ. ⁷ Ní, Misiya tò pbiri ò ì òtsù ní ifo ò ì òwù ùvò rò, abádhí azè 'òwù Bitiniya tò pbiri ò. Pbétù, Yèsù bhà Hlǎ-Alafí adù abádhí ago ìnzì owu tí ànyì. ⁸ Ní, abádhí udà Misiya tò pbiri ònǎ, 'adù 'àsòlò, 'òwù ùvò Tròwà tò kigò ò. ⁹ Ní atdíku kùbhingá, dhu adzi Polò dò onyu bhèyi. Ndi onyu-bvù, Mǎkədòniyà tò pbiri ò atdí ale níidè kònzì, ndàmbe ndàtsò dò kà-rò, ndàti: «Àda Mǎkədòniyà tò pbiri ò nyarà dzùnàka ònzì.» ¹⁰ Ní, wò dhu Polò àla dhu-dzidò, mà màdà mòpè mòbhòlò mà ànyirò rò tí, ndíni mà mowu tí Mǎkədòniyà.

Obhó tí, má m̀̀ni dhu Kágàwà r̀̀nzì wà má nd̀̀nì má mowu tí p̀̀b̀̀ndà ̀̀d̀̀zi M̀̀k̀̀r̀̀r̀̀ ò ǹ̀ndì ndi p̀̀b̀̀iri ò bhà tò.

*L̀̀diyà r̀̀i Ádr̀̀ngb̀̀le Ỳ̀s̀̀u à'ù Filipi tó kigò ò dhu
(M̀̀t 13.23; 18.20; Ỳ̀w 6.44-45)*

¹¹ Ní má muvò Trowà rò, m̀̀p̀̀ò ìbhú ò, m̀̀ẁ̀ẁù t̀̀r̀̀ú̀t̀̀ú̀r̀̀ Sàm̀̀ò̀t̀̀ir̀̀aki tí kátina s̀̀ngà d̀̀ò. Òbhò ǹ̀nganì, má madù ùvò ànyìr̀̀ò rò, m̀̀ẁ̀ẁù ùvò Ǹ̀yàpòli tó kifukù ò. ¹² Ànyìr̀̀ò rò, má madù òwu Filipi. Ndi Filipi ní'ì M̀̀k̀̀èd̀̀òniyà tó p̀̀b̀̀iri ò kigò ǹ̀nzini ò ádr̀̀ngb̀̀a kigò nyá, ndirò ka ní'ì P̀̀b̀̀arómá ònyè idzi d̀̀nà kigò. Ní, má manzi ngúfe idho ànyì. ¹³ Sàbatù-idhò ò, má muvò kigò ò rò, m̀̀ẁ̀ẁù atdí idha-akpà-bidò. Má mirè nga ànyìr̀̀ò nga r̀̀r̀ì ndi ìtsòta tò ngari. Ní ànyì má m̀̀ẁ̀ẁù ùvò rò, má makò obvò, mádù àmbe òte d̀̀ò ànyìr̀̀ò ì ǹ̀ndu vèbhále mànà. ¹⁴ Abádhí ǹ̀nzini ò, L̀̀diyà tí kátina tsibhále ní'ì inè. Ka ní'ì T̀̀wàterà tó kigò ò tsibhíngba. Ní, k̀̀ngónà ùbhi òlòlù m̀̀dzarè nà ndámbe ùdzinà d̀̀ò, ndirò k̀̀ngónà Kágàwà òdò ònzì. Ní, k̀̀d̀̀ì ndámbe má m̀̀ǹ̀nà dhu ìr̀̀ì d̀̀ò, Ádr̀̀ngb̀̀le Kágàwà ràdù affina àngbe, ndiní k̀̀d̀̀ù tí ndàpba Pòlò má r̀̀ǹ̀nà dhu rò. ¹⁵ Wò dhu-dzidò, ìyádhíyà má, p̀̀b̀̀ndà idzá-bhà mànà ǹ̀itdègu bàtizò àlè, ní k̀̀d̀̀ù m̀̀ǹ̀zi, ndàdù àtina: «Nyi nyapè dhu ùnì iwà ma rà'ù Ádr̀̀ngb̀̀le Ỳ̀s̀̀u, ní nyiwù nyóngò òko p̀̀b̀̀akà idzá.» Obhó tí, k̀̀d̀̀ù m̀̀t̀̀t̀̀ m̀̀ẁ̀ẁù p̀̀b̀̀ndà.

*Pòlò mà Silà nà ǹ̀s̀̀ò ka kí dhu
(Kas 19.23-24; Fil 1.12; 1Tè 2.2; 1Pé 4.12-13)*

¹⁶ Atdíku, má makò m̀̀mbe òwu d̀̀ò ìtsòta-bhùdò. Ní kasu tó atdí tsibhíngba níra, mádù m̀̀s̀̀ò ndi mànà otu ò. Ndi tsibhíngba ò ì'ì nzère-alafi ní'ì ndònzì araya dhu itè arí angyangyi indrù tò alafi. Ní, kà r̀̀nzina dhu-otù ò, kàbhà kasu tó ádr̀̀drò ale ongónà dhu òngyè abho nyá. ¹⁷ Ní, k̀̀d̀̀ì ndámbe irà d̀̀ò owùka ò Pòlò nà, ndàdù àmbe ùkù d̀̀ò, ndàrà àtina rò: «Kàka ale ní yà kórò dhu d̀̀ò arí'ì orù Kágàwà bhà ino-akpà. Ndirò, abádhí r̀̀i nyí nyégu ònà otu òvo f̀̀k̀̀k̀.» ¹⁸ K̀̀ǹ̀zi wò dhu ìbì idho nyé tí. Nírò ní ndi atdíku, wò dhu àrà ndingye rò, Pòlò agéré ndi, ndati wò tsibhíngba ò r̀̀i'ì nzère-alafi ǹ̀: «Ma mí dhu ùyà indù Ỳ̀s̀̀u Kristò-òvò rò, àhù wò tsibhíngba ò rò.» ¹⁹ Ní kàbhà kasu tó ádr̀̀drò ale ǹ̀itdègu f̀̀yò ongyéngá-otù r̀̀i ndòt̀̀d̀ì dhu òsù, ní abádhí adù Pòlò mà Silà nà ǹ̀l̀ù, 'adù òwu nà pbanga-tsídò r̀̀wugà d̀̀ò, P̀̀b̀̀arómá tó p̀̀b̀̀iri ò anyà t'ít̀̀d̀ìtà tó ádr̀̀drò ale-ònzì. Ní k̀̀k̀kò anyà t'ít̀̀d̀ìtà tó k̀̀ngò-ònzì ì òwù ùvò rò, ²⁰ abádhí itè Pòlò mà Bàrnabà nà ì ale tò, 'adù àtina: «Kari ale nífi wògò àlè tò pbanga ò. Abádhí ní P̀̀b̀̀yàhùdí, ²¹ ní abádhí arí yà àlè tò ka k̀̀s̀̀ò inzi àlè ka'ù tí, ndirò inzi àlè kongò tí ònzinà m̀̀ndu nùdhè àlè tò P̀̀b̀̀arómá t̀̀r̀̀ò.» ²² Ní, ànyìr̀̀ò ì'ì ihé-yà náadù dhu iwà átò Pòlò mà rò Silà nà. Ní k̀̀k̀kò anyà t'ít̀̀d̀ìtà t'ále adù Pòlò mà Silà nà rò mberù àbhu kuwà, 'adù àvinà kavi bhélèbhélè asé ǹ̀. ²³ Abádhí ì àbhu kavi atdídò asé ní dhu-dzidò, k̀̀k̀kò anyà t'ít̀̀d̀ìtà t'ále náadù abádhí àbhu kusò imbi ò. Anyì abádhí adù dhu ùyà Sàndiri tò, ndiní Pòlò mà Silà nà-ngbò nòdò tí mbèyi nyá. ²⁴ Ní wò ùyátà ndi ndiri rò, Sàndiri nitsu Pòlò mà Silà nà àtsi r̀̀i'ì kàluga nyé ò, ndàdù p̀̀f̀̀yà nùbe kò mò ò. ²⁵ Ní mbèmbè iku-alikpa ò, Pòlò mà Silà nà náakò 'àmbe 'itsò d̀̀ò, 'adù àmbe adyi nyá d̀̀ò, 'ifu Kágàwà ònà. Wò ndi kàsù ò, ùsò ka kusò ng̀̀kpà ale adù òko 'àmbe abádhí r̀̀nzina dhu kelè ní r̀̀ì d̀̀ò. ²⁶ Nírò ní ndi ádr̀̀ngb̀̀a m̀̀t̀̀t̀̀t̀ì ǹ̀s̀̀ì, imbi-dzà-pfò ròpè ndivi. Wò ndi kàsù ò tí tsàtsù nùupfo ì kórò, ùsò ka kusò ale-pfò rò ádrà-mbì ràdè 'it̀̀d̀ì kórò. ²⁷ Nírò ní ndi wò Sàndiri atdà idho ò rò, ndàdù imbi-dzà-tsù nótù iwà ì nùpfò rò. Ní k̀̀d̀̀há p̀̀b̀̀ndà ìla tó obhi-akpà, ndàdù dhu ònzì ndiní ndi ndotù tí ndi nditirò ǹ̀, ndòvè, iwà òtsè dhu tí ndi ndi ùsò ka kusò ale nàti rò. ²⁸ P̀̀b̀̀étù, Pòlò adù òkù orù t̀̀na nyá nà, ndati: «P̀̀r̀̀à, ǹ̀zònzì nzère dhu r̀̀ǹ̀yà nyi-tirò. Inè má mí'ì kórò irò.» ²⁹ Ní wò Sàndiri anzi awawè kitsè nà f̀̀ndà. Nírò ní ndi kàlì ndi idza ivi tí ndi ndivi òdò ǹ̀ r̀̀r̀ò, nditsi ndibvu Pòlò mà Silà nà-ònzì. ³⁰ Wò dhu-dzidò k̀̀d̀̀ù Pòlò mà Silà nà návi r̀̀vò ìr̀̀ì. K̀̀d̀̀ù dhu ivu abádhí-tsù, ndati: «P̀̀b̀̀akà ádr̀̀drò alé, ma mí dhu ònzì ìngbà dhu bhèyi ndiní ma mogú tí?» ³¹ Ní, abádhí adù dhu àdu kà tò, 'ati: «Dhu àkà nya'ù Ádr̀̀ngb̀̀le Ỳ̀s̀̀u, ndiní nyí nyadè tí ùgu kórò p̀̀b̀̀akè idzá-bhà mànà.» ³² Wò dhu-dzidò, Pòlò mà Silà nà náadù Ádr̀̀ngb̀̀le Ỳ̀s̀̀u bhà Òtè nòvò kà tò, kórò kàbhà idzá ì'ì ale mànà. ³³ Wò ndi kàsù ò tí kùbhínganà, Sàndiri adù Pòlò mà Silà nà ùgù, ndù'ò r̀̀yà otù. K̀̀k̀kò ale-rò otù ndi ndù'ò r̀̀r̀ò tí, abádhí mà kórò p̀̀b̀̀ndà idzá-bhà mànà náadù bàtizò àlè. ³⁴ Nírò ní ndi k̀̀d̀̀ù Pòlò mà Silà nà ùgù ndàrà nà p̀̀b̀̀ndà idza, ndàdù ònyè àbhu f̀̀yò. Ní wò ale mà, kórò p̀̀b̀̀ndà idzá-bhà mànà-idhè náadù ndika atdídò Kágàwà ì à'ù dhu-okù d̀̀ò rò.

³⁵ Inga ǹ̀itdègu ùbho, ní anyà t'ít̀̀d̀ìtà t'ále avi indrù ròwù dhu òvò Sàndiri tò, 'ati: «Úkòlò k̀̀k̀kò ale ròwù.» ³⁶ Ní Sàndiri adù wò m̀̀k̀̀r̀̀r̀̀ òvò Pòlò tò, ndati: «Ádr̀̀drò ale àvi wà ima, ndiní ma mukòlò tí nyí. Nírò, kòmbì dhu àkà nyivò, nyàdù òwu m̀̀r̀̀ngà

ǎ.» ³⁷ Pbhétù Polò adù dhu àdu kǒkò ka kivi ale tò, ndàti: «Kǒkò anya t'ítàtá t'ále àbhù kùvi mà asé ní ibí ale nzinzi ǒ rò, inzà ì ùnò ànyáka mà rǒrò, 'adù mùso imbi ǒ àzèmbè mà mongó ì ì Pbhàróma tó pbiṛi ǒ ale nyá. Ní kǒmbí abádhí òzè tí 'ùkolo mà inzà kǒrò ale ùni rǒrò? Inzi rákà akèkpá màtá! Abádhí àkà 'iwù màkolo ì nyá tǐrò.» ³⁸ Ní kǒkò ìvi ka kivi ná ale náadù 'adu 'òwù wò Polò ùnò dhu náwe anya t'ítàtá t'ále tò. Ní ndi dhu ì ìrì rò, ǒdo nási abádhí ǒ atdíǒ, Polò mà Silà ná ní Pbhàróma tó pbiṛi ǒ ale nyá dhu ì ìrì dhu-okú dò rò. ³⁹ Ní kǒkò ádròdrò ale adù iwù, 'adù ubàta ònzi Polò mà Silà ná-fó. Wò dhu-dzidǒ, kǒkò ádròdrò ale náadù abádhí ùkolo imbi ǒ rò, 'adù àvinà rùvò 'òwù kigò ǒ rò. ⁴⁰ Ní Polò mà Silà ná nùtdègu ùvò imbi ǒ rò, ní abádhí adù òwu Lùdiyà bhà. Ányì abádhí ala ì Yèsù ná'ù ale màná. I ale-affi ì òpè dhu-dzidǒ, abádhí adù 'ìvà, 'òwù ànyirò rò.

17

Polò mà Silà ná rǒwu ùvò Tèsàlònikà tó kigò ǒ dhu

(Yùw 15.19-21,25; 16.2-3; Fil 4.16; 1Tè 1.4-7; 2.11-16; 5.21)

¹ Wò dhu-dzidǒ, Polò mà Silà ná nùadà Àmùfipoli mà Apòlòniya ná tó kigò òna nǎ, 'òwù ùvò Tèsàlònikà tó kigò ǒ. Ndi kigò ǒ, Pbhàyàhúdí tó atdí unduta-dzà nù'ì inè. ² Ní yà bilí ndi ndarónzina dhu bhéyi, Polò atsù ndi unduta-dzà ǒ. Ní, ìbhù-gùna mbàlimbàli sàbatà-ìdhò ǒ, abádhí owúnà 'àgò rǒ Kàgàwà bhà Andítá dǒ unduta-dzà ǒ rò anyi-idzá rǐ ì ale màná. ³ Ndi agota ǒ, kàránà dhu àwe rǒ indrù tò, ndàdù àrà dhu itè rǒ Kristò raká wà ndàbà àpè, ndirò kà raká wà ndàngbè ndi òve-bvè rò. Ndirò, kàránà àtinà rǒ: «Yà fùkù mà mí dhu òvò okúna dò rò Yèsù ní ndi Kristò.» ⁴ Ní abádhí nzinzi ǒ ngúfe ale náa'ù Polò mà Silà ná rúnona dhu, 'adù 'apba abádhí-rǒ. Ndirò, Kàgàwà ǒdò ònzi arí àbhǒ Pbhàgìríkí mà, atdíǒ tǔya arí 'ìrì vèbhále màná náadù dhu ònzi átò ndi dhu bhéyi tí. ⁵ Pbhétù, Pbhàyàhúdí náadù ndi dhu-adhà nónzi ònzi tí. Ní abádhí andu ngadhà ǒ arí ùbhi ìmbá dǒya ná àkyákyè ale-tsù, 'adù àbhunà rìvà dhu ihé-yà nzinzi ǒ, ndi dhu ràdù wǒgò nífi kigò ǒ. Wò dhu-dzidǒ, abádhí awù Polò mà Silà ná òmè Yàsonà bhà, ndiní ì ulú tí 'iwù ná ihé-yà-ònzí. ⁶ Pbhétù ànyì ì òwù ùvò rò, abádhí atù nzá kǒkò ale. Ní abádhí adù Yàsonà mà kèlè nùlù Yèsù ná'ù ngúfe ale màná, 'iwù ná kigò ǒ anya t'ítàtá t'ále-ònzí. Abádhí adù 'òpè 'ùkù, 'àmbe àtinà dǒ: «Yàri adzi dǒ kǒrò pbiṛi-tsi náva ale níwù wà 'ànyà átò ìrò kǒmbí. ⁷ Ní Yàsonà áko abádhí pbi idzá. Ndirò ì ale kǒrò nífu nzá kámá dǒ ádrùngbá kamà bhà uyátá, pbhétù abádhí aradù àtinà inè Yèsù tí kátina ngátsi ádrùngbá kamà rǐrǐ'ì.» ⁸ Ní kǒkò ale ùnò dhu ì ìrì rò, ihé-yà mà anya t'ítàtá t'ále màná-dò núnza ndi atdíǒ. ⁹ Nírò ní ndi anya t'ítàtá t'ále adù fùrangà itdi Yàsonà mà ǒdhina màná dǒ abádhí rùbho, 'adù abádhí ùkolo rǒwù.

Polò mà Silà ná rǒwu Bèròyà tó kigò ǒ dhu

¹⁰ Inga nùtdègu àti, ní Yèsù ná'ù ale náavi Polò mà Silà ná rǒwù Bèròyà. Ní ànyì ì òwù ùvò rò, abádhí atsù Pbhàyàhúdí tó unduta-dzà ǒ. ¹¹ Ndi kigò ǒ bhà ní'ì idzi afiyya ná ale ròsè Tèsàlònikà ǒ bhà dónà. Abádhí a'ù Kàgàwà bhà ǒte kǒmbómbi nyá. Ndirò abádhí ongóna Kàgàwà bhà Andítá ǒzù bìllinganà, ndiní ì ala tí yà Polò mà náarúnona fiyò dhu ràtì obhò dhu. ¹² Ní abádhí nzinzi ǒ àbhǒ ale nyá náa'ù Kàgàwà bhà ǒte. Ndirò Pbhàgìríkí nzinzi ǒ, atdíǒ ka kári ifùna vèbhále mà àbhǒ kpabhále màná náa'ù Kàgàwà átò. ¹³ Pbhétù, Tèsàlònikà ǒ Pbhàyàhúdí nùtdègu Polò rǐ Kàgàwà bhà ǒte nǒvo átò Bèròyà ǒ bhà tò dhu ìrì, ní abádhí adù 'ìvà 'òwù ànyì. Ní ànyì ì òwù ùvò rò, abádhí itsu dhu ihé-yà-dò ǒ, ràdù dhu ìvà Polò mà rǒ. ¹⁴ Ní ànyirò rò tí, Yèsù ná'ù ale adù Polò àvi ràrà ádrùngbá rèrù-bidò. Pbhétù, Silà mà Timòtewù ná náadù òko Bèròyà. ¹⁵ Kǒkò Polò nùndà ale náawù kà ná, 'òwù ùvò ná Àtenè tó kigò ǒ. Wò dhu-dzidǒ, abádhí adù 'adu Bèròyà iwà Polò yéyà dhu fiyò ndiní Silà mà Timòtewù ná navì tí ríwù ndòtù tsàkàtsàka nyá rǒrò.

Polò rǐ dhu ùdhè Àtenè tó kigò ǒ dhu

(Zàb 69.10; Kas 14.14-17; 26.17-20; 1Kò 1.18-25)

¹⁶ Àtenè tó kigò ǒ rò ndi ndi Silà mà Timòtewù màná òdo òná kàsùmì ǒ, idho nùúko Polò atdíǒ àlè tí ndi kigò-ònga nálè sànamù-nzo ní dhu-okú dò rò. ¹⁷ Ní kàránà dhu òvò rǒ unduta-dzà ǒ rǒ Pbhàyàhúdí mà, Kàgàwà ulè arí inzi ní Pbhàyàhúdí màná tò. Ndirò bìllinganà, abádhí mà náadúnà òwu 'àgò rǒ pbanga-tsídò rùwugà dǒ rò tinà rǒwu 'ùtò rǒ ale màná. ¹⁸ Ndirò, yà abho inga nùni ale-akpá, Èpikurò mà Sitóyikò màná tó ìrèta rǒ ì nípbì ale nzinzi ǒ ngúfe ale mà, nǒowúnà iwù rǒ 'àmbe ǒte dǒ kà màná. Atdídhénà ale abádhí nzinzi ǒ nǒowúnà dhu òngù rǒ, 'àmbe àtinà dǒ: «Ádhu nyá wò tsùna arǒpe atdíǒ ale òzè ndùnò indrù tò?» Ndirò ngùkpàkà adúnà òwu àtinà rǒ: «Kà rǒ'ò vurò pbiṛi ò mǔngù-nzo dǒ rǒte dhu bhéyi.» Obhó tí, abádhí owúnà ǒte rǒ wò dhu bhéyi yà

Polò rí dhu ùdhé Yésù dǒ dhu mà, èvǎvè ale nǎungbeya ì ove-bvè rò dhu màna dhu dǒ dhu ì ìri rò. ¹⁹ Ní, abádhí adù Polò idyì 'òwù nà, 'òwù ùvò nà Àrèòpagò tí kátina unduta-bhùdò. Abádhí adù dhu ivu kà-tsù, 'àti: «Nyì nyámberà tí tdù wò owútána tí nyì nyúdhèna indrù tò dhu-tì àwè fákà? ²⁰ Obhó tí, wò nyì nyáwèna dhu rǐ'ì olo nyú tí fákà. Ní, mà mòzè nyawe ì dhu-tì fákà.» ²¹ Wò ndi kàsùmì ò, Àtenè tò kigò ò kórò ale mà, kà-ò aróko iwù tí iwù ale màna, nóowúnà fíyò ábhò kàsùmì nyú nùdà rò òte ì òte rò, ndirò àwèna ka kí màkùrù owútá nírì ì ì ró. ²² Nírò ní ndi Polò iwà ndi ndidè Àrèòpagò-ònzí, ndàdè òte nòpè, ndàti: «Àtenè ò bhà, mà màndà nyì, madù nyótù kórò dhu-tsi-tidò ò atdidò fíyò somà nífù ale tí. ²³ Obhó tí, kórò ngari ò mà mùbhi fùkú kigò ò inaná rò, mà màrà fùkú màngù-nzo-wòyò nála rò. Ndirò, mà mìtdè atdí fùkú màzababù dǒ, yà ka kándi dhu ròna, kati: «Inzá ka kùni màngù tò.» Ní Kágawà, yà nyì nyarùlèna inzá nyì nyèni rórò, ní ndi yà mà mìrà òvòna fùkú. ²⁴ Kágawà, yà adzi nanzi ònà arí'ì kórò dhu-tsi màna ale, ní ndi yà adzi mà òrù-akpà màna dǒ Àdrùngbàle. Kári nǐ àdi indrù-otsú náasi somà-dzà ò. ²⁵ Ndirò, kári'ì mbà indrù ràdù dzànanà ònzì nǐ òtsúya nǐ ì ònzì dhu-atdyú nà. Obhó tí, Ka ní ndi kórò dhu àbhù arí indrù tò ale: ípirònga mà, ale-ihè mà, ndirò kórò dhu-tsi màna. ²⁶ Ndirò, kanzì kórò ale-tidò tò màlòngò rùvò atdí ale-nyutsi rò, ndíni okoya tí yà adzi dǒ. Kùpí abádhí tò kàsùmì-bvè, ndàdù abádhí ròngo òko òyá pbiri-ìfò nùfa. ²⁷ Kanzì ì dhu, ndíni indrù ongò tí ndòmè onzi òbè ì rò, ndíni abádhí adù tí ndùmvu ùmvù tí màtí 'òwù ndàbà, tàmanya pbáni inè ndi ndí'ì ìkyèrò kórò ale nzinzi ò rórò. ²⁸ Obhó tí,

kà-nyutsi ní ndi àlè kabà ípirònga, àlè kárùbhi, ndirò àlè kári'ì.

Ndirò, fùkú andítátale nzinzi ò, ngúfe ale uno dhu ndi dhu bhèyi tí àtò, 'àti:

«Àlè'ì àtò, àlè ní kabhà rùganda.» ²⁹ Ní àzèmbè àlè'ì ní Kágawà bhà rùganda rò, dhu àkà nzá àlè rirè nga Kágawà bhà ófò ríli ndi òrò mà, ndirò ngàtsi nǐ fùrangà tò suma-tidò mà ní ka kòbhòlò màngù-ngba bhèyi. Ndirò ngàtsi nǐ, dhu àkà nzá àlè rirè nga kà ríli ndi odu nǐ màtí indrù òbhòlò òtsúya nǐ yà fíyò irèta nálù ka ònà ófò ò dhu bhèyi. ³⁰ Inzá indrù àpè inga ùni ònà kàsùmì ò, Kágawà andà nzá nga indrù arónzina nzérenga nà. Pbetù, kòzè kòmbi dhu ní kórò ale, kórò ngari ònà, ràkà 'ùgerè ì 'àbhà fíyò nzérenga. ³¹ Obhó tí, káli wà atdí idho indrù-anya ndi nditdiya tí ònà obhónanga dǒ, yà ndi ndòpi ndi anya nitdiya tí ale-otù ò. Ndi otu ò nga ní ndi kítè pbìndà obhónanga kórò ale tò. Kabhù ka ringbè ndi ove-bvè rò.»

³² Pbetù, kòrì ale nùtdègu Polò ròte indrù rǐ 'ùngbè ove-bvè rò dhu dǒ dhu ìri, ní atdidhená ale náadù ndi dhu gàyà ndi nónzi ònzì tí. Ndirò, ngùkpàkà-tsi náadù àtina, tdù ì rari Polò rànona dhu ìri tdítò ngàtsi idho ò. ³³ Nírò ní ndi Polò adù ndivà ndàha, ndàrà abádhí nzinzi ò rò. ³⁴ Pbetù, ngúfe ale adù 'apba Polò-rò, 'adù Yésù ná'ù. I ale nzinzi ò ní'ì Dènesi, Àrèòpagò* tí kátina unduta ò atdí ale mà, Dàmàriya tí kátina atdí tsibhàle mà, ngùkpa ale màna.

18

*Polò ràrà Kòritò tò kigò ò dhu
(1Kò 1.1-9; 2.1-5; 2Kò 11.5-12; 12.12-13)*

¹ Wò dhu-dzidò, Polò iwà ndi Àtenè tò kigò ò rò, ndàrà Kòritò tò kigò ò. ² Ní anyi ndi ndàrà àhè rò, abádhí atù ì Àkilà tí kátina atdí Mùyàhudì nà. Ndi Àkilà ní'ì Potò tí kátina pbiri ò ale. Ndirò, abádhí ní'ì kòmbi tí iwù Itàliya tò pbiri ò rò pbìndà tsibhàle Pèrèsilà màna, 'iwù ùvò Kòritò tò kigò ò. Obhó tí, wò ndi kàsùmì ò, kámà dǒ àdrùngbà kamà, Klòdiyò ní'ì iwà dhu nuyá, ndàti: Kórò Pbayàhúdi ràkà 'ùvò Romà tò kigò ò rò. Ní Polò arà Àkilà mà, Pèrèsilà nà-ti'ò, ³ 'adù 'ìri 'òngò òko atdìkpa, 'adù òwu kasu ònzì rò atdìkpa abádhí màna. Obhó tí, abádhí ní'ì atdí kasu-tidò kélè nónzi arí ale. Ndi abádhí-kàsù ní'ì hemè t'òdyùta. ⁴ Ní, yà sàbatù-idho nàarirà dhu bhèyi, Polò ongónà àrà unduta-dzà ò, ndàrà dhu ùvò rò Pbayàhúdi mà Pbagiríki màna tò, ndíni ì ngèrè tí 'à'ù ndi ndúnona fíyò dhu. ⁵ Pbetù, Silà mà Timòtewù màna nùtdègu iwu Màkèdòniya rò, 'iwù ùvò Kòritò, ní Polò adù ndàpba Kágawà bhà òte t'únòta rò tí. Kàránà dhu òvò rò kpangba Pbayàhúdi tò, ndàti, Yésù rari ndi Krístò. ⁶ Nírò ní ndi yà atdidò Pbayàhúdi rǐ 'àgò ndi nà, 'adù àmbe dhu ùnò dǒ nzère nyú ndi ní rò, Polò a'ò ròna mùdzarù-ònga ndàdè àtina abádhí nǐ: «Azùku àkà ndòdzì duku-tsírò nyú. Mà mùtsù wà mà fùkú dhu ò rò. Ròpè ndi kòmbi, mà mí mugèrè mongò Kágawà bhà Ídzi Màkùrù núnò inzi ní Pbayàhúdi tò.» ⁷ Wò dhu-dzidò, Polò adù ndivà ndàrà Titò Yèsitò tí kátina ale bhà. Ndi

* 17:34 17.34 Àrèòpagò ní Àtenè tò kigò ò ka kundúnà ale anya t'ítidita tò dónà pbiri-òvò.

ale ní'ì atdíḍò arí Kágàwà ọ̀ḍò ònzì ale. Ndirò ndi ale bhà idza náadù ì'ì ìkyèrò unduta-dzà tí. ⁸ Ní Polò rúnona Kágàwà bhà Ídzi Mákùrù ì'ì rò, Krisipò mà kóró p̀bìndà idzà-bhà màna náadù Yèsù ná'ù. Ndi Krisipò ní'ì unduta-dzà ò ádr̀r̀ngbàle. Ndirò, Kòritò tó kigò ò ábhò ale nyú náadù Yèsù à'ù átò, 'adù bàtizò àlu. ⁹ Nírò ní ndi atdíku kùb̀hingá, Ádr̀r̀ngbàle Kágàwà náavi ndi Polò tó onyu bhèyi ródzi kà-dò dhu tó ọ̀fò ò, ndadù àtina kànì: «Ápé nyonzi ọ̀ḍò Polò. Dhu àkà nyambe dhu kèlè òvò dò ìndrù tó ìnzì nyi nyinè rórò. ¹⁰ Obhó tí, ma mí'ì inè atdíkpá nyi màna. Ndirò, atdí ale mà rì nzi ọ̀tsúna ìlì rùnù, ndónzì nyi ní nzère. Ndirò, dhu àkà nyuni dhu átò inè p̀bakà ale r̀r̀r̀'ì ibi dhu bhèyi. ò.» ¹¹ Ní Polò adù àdi ndi kigò ò atdí atò nyú tí dónà azà àbì nà, ndòngò Kágàwà bhà Ọ̀te núnò ìndrù tó. ¹² Gáliyò níitdègu ọ̀ngò Àkayà tó p̀biri ò l̀walì tí, ní kóró P̀bàyàhúdí ìrì ì Polò dò, 'adù kòsò 'òwù nà dhəwani ò l̀walì Gáliyò-ònzì. Ní abádhi ati kànì: ¹³ «Yàrí ale arì ìndrù-afí àlè r̀ambe Kágàwà ifu dò, ìnzì ní yà àlè tó uyatá nónzì ibi dhu bhèyi.» ¹⁴ Ní yà Polò àmbènà ọ̀te ọ̀pè ònà kàsùmì ò ní ndi l̀walì Gáliyò adù ndi ọ̀te ọ̀tdì ọ̀tdì tí, ndàti P̀bàyàhúdí ní: «Dhu í'ina gukyè abvo mà kòhò dhu tí, ndirò atdíḍò káfà dhu mà dhu tí, ní ma màmbènà madzì àdzì mìrì nyí nyáwèna kà-dò dhu tina dò. ¹⁵ P̀bétù, wò nyí nyí nyàgò okúna dò rò dhu ní f̀kùkù somà tó màndu mà, ọ̀vo mà, ndirò f̀kùkù uyatá màna. Ní ndi dhu àndà nyí. Inzá ma mòzè manò kòkò dhu bhèyi dhu-tsi-anya nzinziku ò.» ¹⁶ Wò dhu-dzidò, kádù abádhi ànyà ìrì dhəwani-dzà ò rò. ¹⁷ Nírò ní ndi kóró kòrí ale náalù unduta-dzà ò ádr̀r̀ngbàle, Sòsitèni tí kátina, 'adù ọ̀pèna 'òvì dhəwani-ònzì rò. P̀bétù, l̀walì Gáliyò náadù nzà afina mà nádu abádhi tó dhu ní.

Polò ní ndàdù Àtìyòkiyà dhu
(Kas 20.16; 21.23-26)

¹⁸ Wò dhu-dzidò, Polò mà náadù pé òko ibi idho nyú tí atdíkpá Kòritò tó kigò ò Yèsù ná'ù ale màna. Nírò ní ndi abádhi adù 'ìvà 'òwù ibhú ò atdíkpá P̀r̀èsilà mà Àkilà màna nà Siriyà tó p̀biri ò. Ní ànyì ì'ì ọ̀wu rórò, abádhi itdègu ọ̀wu ọ̀vò Kèkùr̀yà tí kátina kifukù ò, ní tdù ì'ì ọ̀pè abhi ànyirò rò rò, kádù dóna-ká àbhù kàkpá, angangyì ndi ndatsò dhu Kágàwà-ònzì dhu dhu-okú dò rò. ¹⁹ Ní Èfèsò tí kátina kigò ò ì'ì ọ̀wù ọ̀vò rò, Polò adù P̀r̀èsilà mà Àkilà nà nùbhà ọ̀yá ànyirò, ndadù ndìvà ndòtsù unduta-dzà ò. Ní ànyì-dzà abádhi adù 'òpè 'àgò ì'ì P̀bàyàhúdí màna. ²⁰ Ì P̀bàyàhúdí adù kátdyú òhò ndinì ì'ì oko tí màna ibi idho tí. P̀bétù, Polò adù nzà ndi dhu ná'ù abádhi tó. ²¹ Abhi ọ̀pè ndi ndi rórò, kádù dhu àdu abádhi tó, ndàti: «Kágàwà ọ̀zè ka ní, ma mí madù adù tdítdò mìrà nyàndà.» Wò dhu-dzidò, Polò adù ọ̀tsù ibhú ò Èfèsò rò, ndàrà Kàyisàriyà. ²² Ní Kàyisàriyà ndi ndàrà àhu rò, kádù pé àrà Yèrusàlemà tó kigò ò, ndàrà kànisa àtsè angyì. Wò dhu-dzidò, kádù dóna òdì ndàrà Àtìyòkiyà, Siriyà tó p̀biri ò. ²³ Kítidègu ngúfe idho òdhò Àtìyòkiyà tó kigò ò, ní kádù ndìvà ndi kigò ò rò, ndadù ndòpè ndùbhi dhèdhèrò kigò òna nà, Galàtiyà mà Fùrùgiyà màna tó p̀biri ò, ndùbhi Yèsù ná'ù ale-afí ọ̀pè rò.

Àpolò r̀ràrà àhu Èfèsò mà Kòritò màna tó kigò ò dhu
(Kas 15.41; 16.4-6; 1Kò 3.4-8)

²⁴ Wò ndi kàsùmì ò, Àpolò tí kátina atdí Mùyàhudi níira àhu Èfèsò tó kigò ò. Kà ní'ì Àlèsàndùriyà tó kigò ò ale. Ndirò, ka ní'ì atdíḍò ọ̀te nótsi, ndadù Kágàwà bhà Andítà arúnona dhu ẹ̀ni mbèyi nyú ale. ²⁵ Ndirò, ka ní'ì iwà ka kúdhe dhu f̀indà atdíḍò Ádr̀r̀ngbàle Yèsù bhà otu dò ale. Ní, kòngónà adù Yèsù dò róte Ídzi Mákùrù nòvò ìndrù tó f̀indà obhónanga nyú dò atdyúna nyú nà. P̀bétù, kùni dhu ní yà bàtizò nùbhónà Yùwani bhà bàtizò kèlè. ²⁶ Ní. Èfèsò ò unduta-dzà ò ndi ndòtsù rò, kápè ndòtè àmbà ònà ọ̀ḍò na. Ní, P̀r̀èsilà mà Àkilà nà níitdègu kà r̀awèna dhu ìrì, ní abádhi adù kidyì 'òwù màna atdíkpá, 'adù Kágàwà bhà otu tó obhónanga nítè f̀indà. ²⁷ Wò dhu-dzidò, Àpolò náazè ndàrà Kòritò tó kigò ò, Àkayà tó p̀biri ò. Ní, kà t'òdhína náadù ndi dhu ná'ù à'ù tí kà tó, 'adù dhu àndi ndi p̀biri ò Yèsù ná'ù ale tó, ndinì adù tí kàko mbèyi nyú. Ní, Kòritò ndi ndàrà àhu rò, kánzì yà p̀bìndà ídzìngà-okú dò rò Kágàwà ẹ̀bà dhu f̀iyò rà'ù Yèsù ale ní dzàna atdíḍò. ²⁸ Obhó tí, yà P̀bàyàhúdí màna ì'ì 'àgò kóró ale-ònzì rò rò, kádùna àrà abádhi-lè mà nónzì rò ònzì tí. Andítà-otu ò, kàràna dhu itè rò kpangba Yèsù r̀r̀r̀ ndi Krístò.

19

Polò ní kànisa idì Èfèsò tó kigò ò dhu
(Kas 5.15-16; 8.14-17; Ròm 15.25-27)

¹ Àdì Àpolò àdì Kòritò tó kigò ò rórò, Polò nùbhi ndèdà Fùrùgiyà tó p̀biri ò p̀biri-akpá ònà, ndàrà àhu Èfèsò tó kigò ò. Ní, ànyì ndi ndàrà àhu rò, kátù atdídhená àbhàlì,

2 ndàdè dhu ivu tsùyá ndàti: «Yà Yèsù nyí nyá'ù nínganí, Kágàwà írà tí írà nyí p̀bìndà Hìlǎ-Alafí nǐ?» Ní k̀òrǐ ale adù dhu àdu kà tò, 'àti: «Ínzá mà màpè Kágàwà ópè ndìrà ìndrù p̀bìndà Hìlǎ-Alafí nǐ dhu ìrì.» 3 Pòlò adù dhu ivu t̀dít̀dò abádíhí-t̀sù ndàti: «Olu, wò nyí nyálù b̀atizò ní'ì ìngbà b̀atizò-t̀idò?» Abádíhí adù dhu àdu Pòlò tò, 'àti: «Mǎ mǎlù b̀atizò ní Yùwanì bhà b̀atizò.» 4 Ní, Pòlò adù àtìna abádíhí nǐ: «Yùwanì ùbhì ùbhonà r̀ò b̀atizò ní'ì yà ìndrù ùgèrè ndì, ndùbhà p̀bìndà nzéngena dhu ìtè rí b̀atizò. Ndirò kùbhì dhu òvò r̀ò ìndrù tò, ndíní yà olù rírá fìndà ale na'ù tí. Ndi ale ní Yèsù.» 5 Ní, wò Pòlò ùndò dhu ì ìrì r̀ò, k̀òkò àbhàlì adù b̀atizò àlu Ádrùngbàlè Yèsù-òvò r̀ò. 6 Pòlò adù òtsúna ùlì abádíhí d̀ò, Kágàwà ràdù abádíhí ìra p̀bìndà Hìlǎ-Alafí nǐ. Ní ànyìr̀ò r̀ò tí, k̀òrǐ ale náadè 'òpè 'òtè yà ìnzá ì àpè ùnina angyi aláwà-t̀idò, 'adù òwu dhu òvò r̀ò ìndrù tò, àdhadhì Kágàwà bhà p̀banábì arí dhu òvo ìndrù tò dhu bhèyi. 7 Í ale ní'ì mbèmbè atdí kumi d̀óná óyò ná ale.

8 Wò dhu-dzidò, Pòlò anzì ìbhù àbì nyú, ndòngò àrà unduta-dzà ò. Ní ànyì-dzà, kǎdúnà àrà Ídzi Màkùrù nóvò r̀ò atdyúna nyú ná ìndrù tò, 'adù àmbè 'àgò d̀ò ì ale màna. Ndirò, kǎdúnà àrà ndòzè r̀ò, ndùgèrè ìndrù-afí rà'ù òrù-akpà ò Ádrùngbà Kamà Kágàwà bhà ìdzi d̀ò ndì ndúnona dhu. 9 P̀bètù atdídhená ale abádíhí nzínzi ò ní'ì odù afíya ná ale. Ní, ì ale-t̀sì náadúnà òwu 'ùvo r̀ò ìnzì ì a'ù tí Pòlò r̀òvona fíyò Ádrùngbà Kamà Yèsù bhà otu d̀ò dhu. Abádíhí adúnà òwu dhu ùndò r̀ò nzére nyú ndì otu núngu ale ní. Ní, Pòlò adù abádíhí ùbhà, ndàdè àbhàlì kèlè nóvò, 'òwù màna. Ní, bìllìnganà kǎdè àdi ndòngò dhu ùdhe ì àbhàlì tò, Tiranò tí kátina atdí ale bhà d̀arasá-dzà ò r̀ò. 10 Wò dhu anzì ndì r̀àrà àhù mbèmbè óyò ato nyú tí. Ndi dhu bhèyi ní ndì, Àziyà tò p̀birì ò ale, P̀bàyàhúdì mà, ìnzì ní P̀bàyàhúdì màna ǹnri Ádrùngbàlè Yèsù d̀ò ote.

Sikewà bhà inzo rí nzére-alafí nómvù 'òdi dhu

11 Èfèsò tò kigò ò Pòlò rí'ì ònà kàsùmì ò, Kágàwà anzì idho rí ìndrù èkò ní àbhò wiwì nyú kòtù ò. 12 Ní ìndrù owúnà Pòlò-ngbò nùpbalá lesò mà mberè màna nùgù r̀ò, 'òwù andì ná ale-ngbò nùpbalá ní, ì ale ràdù òwu ègù r̀ò, ndirò nzére-alafí ná ale ò r̀ò, ì nzére-alafí ràdù òwu ùvò r̀ò.

13 Wò ndì kàsùmì ò, atdídhená P̀bàyàhúdì níitù ì 'òwù ùbhi r̀ò kórò ngari ònà, ndínì ì owu tí nzére-alafí nípfo r̀ò, 'òdi ìndrù ò r̀ò Ádrùngbàlè Yèsù-òvò r̀ò. Abádíhí owúnà àtìna r̀ò ì nzére-alafí nǐ: «Yà Pòlò arùbhi p̀bìndà Ídzi Màkùrù ùndò r̀ò Yèsù-òvò r̀ò, nyùvò wò ale ò r̀ò!» 14 Wò ndì dhu nanzi ale ní'ì Sikewà tí kátina atdí ale bhà àrùbhù kpabhínzo. Ndi Sikewà ní'ì P̀bàyàhúdì tò p̀bàkùhání tò ádròdrò ale d̀ò atdí kamà. 15 Nírò ní ndì atdíku, yà abádíhí òtè ní nzére-alafí náadù ote abádíhí tò, ndàti: «Yèsù mà múni wà, ndirò mà múni wà dhu Pòlò r̀àrì àdhi p̀bá ale. Ní nyí nyú, nyí ní àdhi mà?» 16 Ní, wò nzére-alafí rí'ì ònà ale náalà ndì k̀òrǐ ale d̀ò, ndòpè ndòngbà, ndònzì lè màya kórò. Ní k̀òrǐ ale núnnya ì idza r̀ò nzínzi r̀ò, ùlè tí ngbòya ùlè otù ní r̀òrò, 'òtsè. 17 Ní, wò dhu-òyì níitdègu ndùgà Èfèsò tò kigò ò, kórò P̀bàyàhúdì mà, ìnzì ní P̀bàyàhúdì màna dhu r̀irì, ní odo adù ìsì atdídò abádíhí ò. Ndi dhu adù abádíhí nábhu rífù Ádrùngbàlè Yèsù-òvò atdídò.

18 Wò dhu-dzidò, Yèsù ná'ù àbhò ale nyú nóowúnà ì arónzina nzéngena nóvò r̀ò kpangba. 19 Ndirò, abádíhí nzínzi ò, yà òndrù òndrù r̀ò arùbhi àbhò ale nyú náadè ìwu ndì òndrù òndrù ì arí ní bhùkù nà, 'ùbì kórò ale-ònzì r̀ò. Ní, k̀òkò ùbì ka kùbì bhùkù-odzi ka kùpì, náahù mbèmbè ìmbò kumi lufù f̀aràngà tí.* 20 Wò dhu bhèyi ní ndì, Ádrùngbàlè Kágàwà bhà òbì náabhù kàbhà ote ràgà ndì kórò ngari ò, ràdù ì'ì òbì ná atdídò.

Pòlò rí'èna ndíní ndì ndonzi tí dhu

(Ovt 9.17; 1Kò 15.32; 16.8-9; 2Kò 1.8-10)

21 Kòkò dhu ònzì ì dhu-dzidò, Pòlò ìrè dhu afina ò, ndì r̀akànà ndàhù Èfèsò r̀ò, ndàrà Yèrùsàlèma tò kigò ò. Ní, ànyì ndì ndara tí, dhu r̀akà ndùdà Màkèdòniyà mà Àkayà màna tò p̀birì ònà. Ndirò, kǎdè àtìna: Yèrùsàlèma ndì ndàrà àhù r̀ò, ndì r̀àràdù ùda átò, ndàrà àhù Romà tò kigò ò. 22 Nírò ní ndì kǎdè yà dzànana ònzì arí óyò ale, Timòtewè mà Rǎstò ná nóvì, r̀òwù angyi fìndà Màkèdòniyà tò p̀birì ò, ndì nyú, ndàdè ndùbhà ngúfe idho tí t̀dít̀dò Àziyà tò p̀birì ò.

Dèmetrìyò rí Èfèsò tò kigò ò bhà àbhù rìvà dhu Pòlò r̀ò dhu

23 Wò ndì kàsùmì ò, ádrùngbà wògò náata ìndrù nzínzi ò Èfèsò tò kigò ò, Ádrùngbàlè Yèsù bhà otu ùngù ka kí dhu-okú d̀ò r̀ò. 24 Obhò tí, ndì kigò ò, Dèmetrìyò tí kátina atdí àlì-ba ní'ì ìnè. Ndi ale ongónà suma nódu, ndàdè èyùya dhù-nzo-wòyò nóbhòlò ní. Ní,

* 19:19 19.19 Ndi dhu ní'ì atdí miyà d̀óná ìmbò kumi ná ato ò ka kònzì kasu tò mùkimbà-bvu.

àbadhi mà, ì arí kasu ònzi atdíkpá màna ale màna nóongóná Àrìtemù tí kátina tsibhá mǔngù bhà somá-dzá-wǔyǔ tó sánamù nǒbhòlò ndi sùma ní, ndi dhu ràdù àrà 'àbhù rǒ, 'òngyè fàrangá abho nyú. ²⁵ Ní atdíku, kǎndu òdhína-tsù yà ndi kasu-tidò ònzi arí ngǔkpá ale màna. Kǎdù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Àbanǎnzó, nyí nyùnì wà dhu, yà àlě karábàna ongyéngá raráhu yà àlě kárónzina àlě tó kasu ò rò. ²⁶ Ní, nyí nyàla wà, ndirò nyí nyírì wà Polò tí kátina ale ràrò ábhò ale nyú-afí nǔlě rǒ, rùgèrè ì àlě tó mǔngù-nzo rǒ rò dhu. Kà rǎrà àtinà rǒ, ale-otsá ní ka kǒbhòlò mǔngù-nzo rǎrì nzi mǔngù. Wò ndi dhu kǒnzì nzá Èfesò tó kigò ò tí, pbètù, kǒnzì ndi dhu mbèmbè kóró Àziyá tó pbiri ò. ²⁷ Ní, wò dhu rǐ'ì inè ndìbhò àpbe àlě tó kasu tò. Ndirò, kà rǐ'ì inè átò ndàbhù Àrìtemù, àlě tó ádrùngbá tsibhá-mǔngù nǔlě ka karí òná rò somá-dzá inzi kozù dhu tí. Ndirò, kà rǐ yà ndi kóró Àziyá tó pbiri ò bhà mà, kóró yà adzi ò ale màna dhu náarúlěna mǔngù, Àrìtemù bhà ádrùngbánga nábhù rǐtsì.»

²⁸ Ní, wòrì ote ì rǐ rǒ, kǒkò Dèmètriyò àndunà-tsùya ale náakó atdidò, 'àdù àmbe ùkú dǒ, 'àti: «Èfesò ò bhà tírò, àlě tó mǔngù Àrìtemù ní ádrùngbá tsibhá-mǔngù nyú!» ²⁹ Wòrì dhu tó wògò náanga ndi, ndáká kóró ndi kigò ò. Nírò ní ndi indrù nǔlú Mákèdǒniyá tó pbiri ò ýò ale, Gǎyò mà Àstarikò nà, ì ròmè ì nà yà ádròdrò ikpa ikpa ka karí òná rò idza ò. I Gǎyò mà Àstarikò nà ní'ì Polò mà náarúhì màna atdíkpá ale. ³⁰ Ní, Polò azè ndi, ndòtsu átò ihé-yà rǐ'ì ì, pbètù Yèsù ná'ù ale náadù nzá ndi dhu ná'ù kà tò. ³¹ Ndirò, Àziyá tó pbiri ò àlità tó atdídhená ale ní'ì kà màna ì nózè. Ní, ì ale adù indrù àvi átò ròwù kiso inzi otsú tí ikpa-dzá ò.

³² Ndi kàsùmi ò, ànyì-dzá ì nàndu ale-dò nǎnza ndi atdidò. Abádhí ambénà ùkú dǒ, atdídhená ale rǎmbe inzà ndi nǒfò ngǔkpá ale rúnona dhu nà dhu ènò dǒ. Ndirò, ábhò ale nyú abádhí nzinzi ò, nǔuni nzá àdhu-okú dò rò màtì indrù àndu tsùya ànyì-dzá dhu.

³³ Nírò ní ndi Pbhàyahúdí abhù Àlisanderù tí kátina atdí ale ràdà angyiná rò ihé-yà tò, ihé-yà nzinzi ò rò atdídhená ale ràdù wòrì ndònzì dhu-tì náwè fíndà. Ní, kǎgò indrù otsúna nǐ, ndíní ndi ndovo tí dhu fíyò. ³⁴ Ní, ihé-yà idègu dhu òsù Àlisanderù rǎrì Mùyàhudi, ní abádhí adù òko 'àmbe ùkú dǒ atdíkpá, rǎrà àhu mbèmbè ýò adiyifò-sisì nyú tí. Abádhí ambénà àtinà dǒ: «Èfesò ò bhà tírò, àlě tó mǔngù Àrìtemù ní ádrùngbá tsibhá-mǔngù nyú!»

³⁵ Ní, wò kigò ò atdí ndombè náarà indrù àbhù rinè. Kǎdù ote òpè, ndàti: «Èfesò ò bhà, ádhi pbá ale ndi nzinziku ò inzà àpè dhu ènì, Èfesò tó kigò rǎrì ndi ádrùngbá mǔngù Àrìtemù àlě ka karí òná rò idza-ngbò òdo arí, yà òrù-akpá ò rò ísì wòyóna tó sánamù màna? ³⁶ Wò dhu àgò rí ale rǐ'ì mbà. Ní, dhu àkà pé nyìnè, nyàdè inga irè tdě nyí nyonzi atdí dhu rò. ³⁷ Kǒkò nyí nyiwù nà irò ale ní inzà atdí dhu mà nǎfà àlě tó somá-dzá ní, ndirò abádhí ènò nzá dhu nzére àlě tó tsibhá-mǔngù ní màtì. ³⁸ Ní, Dèmètriyò mà yà ì arí kasu ònzi màna ale màna náapè ì'ì ì òzè 'òbhù ale nà, ní anya t'únota-idhò arí inè òngò ì'ì, ndirò ádròdrò ale arí'ì inè. Ní, abádhí àkà 'òwù dhu òbhù ànyì. ³⁹ Ndirò, nyí nyapè ì'ì nyí nyòzè kòbhòlò ngǔkpá dhu-tsi nà, ní ì-tsi òbhòlò ka kádù yà kóró ale ènì unduta-dhò ò. ⁴⁰ Àlě kí'ì inè kòbhù àlě yà indo ndi nònzì dhu-okú dò rò. Obhó tí, àlě kí'ì mbà atdí dhu nà màtì, yà irò àlě kúndu àlě okúna dò rò dhu tí àlě kádù àtinà.» ⁴¹ Wò dhu bhéyi ndi ndòtè dhu-dzidò ní ndi, kádù kǒkò ì nànduna ale návi rùndò ì urò rò.

20

Polò rǎrà tdítǒ Mákèdǒniyá mà Pbhàgíríkí màna tó pbiri ò Yèsù ná'ù ale-afí àbhù ròtsi òbì dhu

(Ròm 15.25-27; 1Kò 16.1-7; 2Kò 7.5)

¹ Wò wògò-íyà àrà inè dhu-dzidò, Polò andu Yèsù ná'ù ale-tsù. Ní, abádhí-afí ndi ndàbhù ròtsi òbì dhu-dzidò, kádù abádhí nóvi, ndàdù ndíva ndàrà Mákèdǒniyá tó pbiri ò. ² Ndi pbiri òná ndi ndúda rò, kǎránà Yèsù ná'ù ale-afí àbhù rǒ ròtsi òbì yà abho-gùna ndi ndúnona Kǎgawà bhà ote ní. Nírò ní ndi kádù àrà Pbhàgíríkí tó pbiri ò, ³ ndàdù àbhù àbì nódhò ànyì. Ní Siriyá tó pbiri ò ndi ndara tí ibhú ò ndi ndí dhu ònzi rórò, kíri dhu iwà Pbhàyahúdí rǐrì ì dóná. Ní, kádù ndàdu tdítǒ Mákèdǒniyá, ndàrà àhu ndi pbiri ò kigò Filipi tí kátina ò. ⁴ Ndi abhi ò, ka nùnda ale ní'ì Sòpàterè, Bèroyá tó kigò ò ale Piro t'ídhùnà. Ngǔkpá ale ní'ì Tèsálònìkà tó kigò ò ale, Àsitàrikò mà Sèkundo nà. Ngǔkpá ale ní'ì Gǎyò, Dèrbè tó kigò ò ale mà, Timòtewà nà. Ndirò ní'ì Àziyá tó pbiri ò ale Dòkìkò mà Tròfímò nà. ⁵ Ní Filipi rò, kòrì ale adù ùda angyi fàkà*, 'òwù mòdò Tròwà tó kigò ò rò. ⁶ Pbetù mà'í na, yà ìmbà òná afi nà mǔgati tó màhendù dzidò, mà madù mà'iva Filipi

* 20:5 20.5 Yàri bhùkù nandí ale, Lukà mà náawù 'òtù Polò nà Filipi tó kigò ò (Kas 16.12).

tó kigò ò rò, mǒpè abhi ibhú ò. Ní imbò idho-dzidò, mã madè òwu abádhí òtù Tròwà tó kigò ò. Ndi kigò ò ní ndi mã madè atdí yengè nyú nónzi.

*Polò rí Ètikò tí kátina kpatsibhíngba ìkyè dhu
(1Ká 17.17-24; 2Ká 4.32-37; Kas 9.36-42)*

⁷ Sàbatù-idhò ò pbitsòngǎ†, mã mundu mã ndíni mã mako tí Yèsù bhà oye ìrè mã mí ní mǔgati-ònga, mãdù ònyùnà. Ní, Polò adè àdi ndámbe dhu òvò dǒ indrú tò. Kǎdè ndi ote àdhà ádzí nyú, ràrà àhu azà adyifò-sisi kúbhingá nga tó ò, tsútsá nínnganí ndi ndarana nídhuní. ⁸ Yà ndi mã mündu mã ònà orùnà káluga ò, inga àwù rí tarà ní'í abho nyú. ⁹ Ní, Ètikò tí kátina atdí kpatsibhíngba adì ndi káluga tó atdí póló-bidò, ndámbe ote ìrì dǒ. Ní, ádzíta nyú ote ràrà dhu-okú dǒ rò, Ètikò-nyìkpó adì ndámbe òri dǒ. Ní idho ò rò kítsi obvò, wò ìbhù ka kágbà dòyá idza tó orùnà idza tó póló ò rò. Ka kǎdè kìvǎ iwà òvè rǒrò. ¹⁰ Ní, orù rò ndi ndàwù rò, Polò itsi ndàgu kà dǒ, ndàdè kìvǎ ndámbo fóná, ndàdè àtànà: «Inzi nyitù afiku. Inè kà rí'í ípirònga nà.» ¹¹ Wò dhu-dzidò, Polò adè ùpò tdítò wò orú káluga ò, ndàdè mǔgati-ònga àkò, ndàdè ònyùnà. Nírò ní ndi kǎdè ote tdítò ràrà àhu inga rùbho dhu ò. Wò dhu-dzidò, kǎdè ndivà ndàrà findá dhu ní. ¹² Ní, ka kǎdè wò kpatsibhíngba ùndà firàbvù ípiròrò, ndi dhu ràdè indrú àbhù ròtù afiyya atdídò.

*Polò rí ndivà Tròwà rò, ndàrà Miletò Yèrùsàlemà ndúda rórò dhu
(Mát 7.15-20; 1Tè 2.1-12; Tít 1.9-14; 1Pé 5.1-4; 2Pé 2.1-3)*

¹³ Wò ndi kàsùmi ò tí, mã muvò, mǒdi dòka mòwù angyi Àsosi ibhú ò, Polò ràdè ìrà pfóna dǒ olù. Ní, mã mudhè dhu mǐdyi Polò ibhú ò Àsosi rò. ¹⁴ Ní, kítdegu ìrà mòtù Àsosi, kǔpò ibhú ò, mãdù òwu atdikpá mòwù ùvò Mitilèni. ¹⁵ Tsútsá nínnganí, mã madè mǐvǎ ànyìrò rò, mòwù ùvò Kiyò tí kátina sòngà-tí'ò. Ndirò ní ndi mã madè òwu ùvò Sàmòsì tí kátina sòngà dǒ. Tsútsá nínnganí tdítò, mã madè òwu ùvò Miletò tí kátina kigò ò. ¹⁶ Polò azè ndi ndùbhi ibhú ò tí, inzi ndòtsù Èfesò tó kigò ò, akye ndi ndadùna findá kàsùmi iwí Aziyá tó pbirì ò nídhuní. Obhó tí, ka ní'í iwà dhu núdhè afina ò, ndi ràmbèná àrà àhu Yèrùsàlemà tó kigò ò angyinà rò Pèndèkòtè-idhò tò, ndi dhu ràdè àkà findá nání.

Polò rí dhu òvò Èfesò tó kigò ò kànisa ò pbàkürù tò dhu

¹⁷ Miletò rò, Polò avi indrú ròwù Èfesò tó kigò ò kànisa ò pbàkürù ùnzi. ¹⁸ Ní, ì pbàkürù itdegu iwu ùvò kà-tí, ní kǎvò dhu abádhí tò, ndàti: «Nyí nyàni wà ingbà dhu bhèyi màtí ma mãdi nzínziku ò dhu, ròpè ndi yà Aziyá tó fùkú pbirì ò ma mǐra àhu ònà idho ò rò. ¹⁹ Ma mónzi Ádrùngbǎle Yèsù bhà kasu yorowá nyú nà, nyidu-dha ò, ndirò yà Pbyàhúdí rìrèna ì onzi tí rùdù nzére dhu tó àpè ò. ²⁰ Nyí nyàni wà dhu átò inzà ma rórù atdí dhu mã, yà dzànàkù ònzi ràdè dhu nzínzi ò. Ma mãrà kóró dhu òvò rǒ fùkù, madè ùdhenà fùkù rùwagá dǒ rò màtí, ndirò fùkù idzá rò màtí. ²¹ Ma mãrà dhu òvò rǒ kpangba Pbyàhúdí tò, ndirò inzi ní Pbyàhúdí tò, ndíni ì nùgèrè tí Kágàwà tò, 'adù àlè tò Ádrùngbǎle Yèsù Kristò ná'ù.

²² Nírò, kàní ma mãrà kòmbí Yèrùsàlemà tó kigò ò, àdhàdhi yà Hìlǎ-Alafí nùtu ima ndíni ma monzi tí ka dhu bhèyi. Ma mènì nzà àdhu mã rí mabà ànyì dhu. ²³ Pbetù Hìlǎ-Alafí àbhù muni yà ma múbhi òyaná kóró kigò ò dhu ní, ima òdò rí dhu rǎrì usótá mã àpè mànà. ²⁴ Ma mòzè nzà pbàkà ípirònga rí'í ádrùngbǎ dhu tí idù. Atdí ma mòzè dhu ní, monzi pbàkà kasu yà Ádrùngbǎle Yèsù ibho fudú, marà àtsànà. Ndi kasu ní munò Kágàwà bhà izù tó Idzi Màkürù indrú tò.

²⁵ Kòmbí, ma mènì wà dhu nyí rǎrì nzi nyidu-kpa àlǎ tdítò, nyí yà ma múbhi nzínziku ò, mambe òrù-akpà ò Ádrùngbǎ kamà Kágàwà bhà Idzi tó Màkürù núnò dǒ fùkù rò. ²⁶ Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndi indo ma màtina nyí ní, nzínziku ò rí ndàbhù ndàwí ale-azù ní'í yà ndi ale-dò-tsírò nyú. ²⁷ Obhó tí, ma múbhà nzà atdí dhu mã inzà ma mòvò fùkù rǒrò, yà Kágàwà ózè konzi dhu nzínzi ò. ²⁸ Nírò, nyòngò nyòdò mbèyi nyí-tírò, nyàdù Hìlǎ-Alafí ùlì nyí nyòngò ùndàna Kágàwà bhà Kànisa ùndà mbèyi. Ndi Kànisa ní yà Idhùnà-azù nyú rǒ Kágàwà adzi findá Kànisa. ²⁹ Ma mènì wà dhu yà nzínziku ò rò mã mí mǐvǎ marà dhu-dzidò, tsamangèrè bhèyi òrù atdídò ale rǎrì itsù nzínziku ò, inzi 'adù òwu Kágàwà bhà támà-izù ònzi rò. ³⁰ Ndirò, nzínziku ò rò màtí, atdidhená ale rùvò ùvò, 'ámbe títò ùnò dǒ indrú tò, ndi títò ràdè àrà indrú àbhù rò rùgèrè ì, 'òngò fiyó àbhàlì

† 20:7 20.7 Pbyàhúdí-bvù, idho-òwútá nóongónà ndòpè adyifò ròtsù ró rò. Ní Sàbatù-idhò ò pbitsòngànga ní'í abádhí tó yengè tó memberè tò idho rí ndòpè dhu. Yèsù ná'ù ale tò ka ní yengè tò idho.

tí. ³¹ Nírò, nyàndà nga mbéyí, nyàdù àmbe yà ìbhù ato ǒ ma múdhe nyàdu-dha nyú ná nzinzi kù ǒ kóró ale tò, adyìbhengá nga mà kùbhingá nga màná ǒ dhu ìrè dǒ.

³² Ní, kòmbí ma màbhà nyí Kàgàwà-fó. Ndirò, ma màbhà nyí yà Kàgàwà ózè àlè dhu dǒ rǒte ǒte ongó tí nyòdǒ. Ndi ǒte rí nyòsì, ndàdù nyàbhù nyàbà yà pbindà dhu tí rí'ì ale kóró tò Kàgàwà akò findá láká asota. ³³ Yà àlè kí'í atdíkpá nyí màná òná kàsùmí ǒ, ma móhò nzá atdí ale bhà fùrangà-atdyú mà, ǒrò-atdyú mà, ndirò mberù-atdyú mà. ³⁴ Nyí nyú mà, nyí nyúni wà dhu yà dzàndu nǒnzi dhu mà, mà marí òko màná atdíkpá ale dzùná nǒnzi dhu màná ma rónzi káká ǒtsúdu nyú ná. ³⁵ Ma marí dhu itè bilínganà fùkù, dhu rákàná nyǒnzi kasu ndi dhu bhéyi, ndíni nyí nyadù tí ǒwu ìmbá rí'ì ǒbì ná ale dzàná ònzi rǒ ná. Dhu àkà nyíre yà Ádràngbàlè Yèsù ǔno dhu, ndàti: dhu nàbhù indrù tò ale rónzi wà hirò, ròsè yà ndi dhu ndi ndàbhù findá ale dǒnà*.»

³⁶ Wò dhu ndi ndùnò dhu-dzidǒ, Polò mà pbàkùrù màná nùuko ì otdyàya dǒ, Polò ràdù ndìtsǒ. ³⁷ Nírò ní ndi kóró ale adù 'òpè 'ámbe ǒdzi dǒ, 'adù Polò àmbo, ì ròvi ka ní. ³⁸ Abádhí nabhè izu rùka atdídǒ dhu ní'ì Polò àtina abádhí ràrì nzí nyina-kpa àlá tǒdǒ dhu. Wò dhu-dzidǒ ní ndi pbàkùrù adù Polò ùndà, ràrà ǒtsu bàtǒ ǒ.

21

Polò rǔda Tìrò mà Kàyisàriyà màná tò kigò ǒná
Yerúsàlemà ndi ndàrà rǒrò dhu
(Kas 8.5,40; 20.22-24,36-38)

¹ Èfesò Kànisa ǒ pbàkùrù màná mà màbhà mà rò, mà mawù túrútúrù ìbhù ǒ, mǒwù ùvò Kòsì tí kátina sǒngà dǒ. Tsútsá nínganí, mà madù ǒwu, mǒwù ùvò Rodò tò sǒngà dǒ. Ànyìrò rò, mà madù ǒwu Pàtara tí kátina kigò ǒ. ² Ní ànyì mà mǒwù ùvò rò, mà matù atdí ádràngbà ìbhù abhi ndi ndopé tí, ndàrà Fòyinikè tò pbi'ì ǒ rí dhu ònzi rǒ. Ní, mà madù ùpo ndi ìbhù ǒ, mǒwù Fòyinikè. ³ Mà mitdègu ǒwu Kipurò tí kátina sǒngà nindù, màmbe àlanà dǒ ìbhù ǒ rò, ní mà madù kányi, màbhà igù dǒnà rò, màdù ǒwu Siriyà tò pbi'ì ǒ. Ní ànyì mà mǒwù rò, mà mawù ùvò Tìrò tí kátina kigò ǒ. Ànyì nga ní ndi ka kùbhina ìbhù ǒ ànd ifo rǒ ní. ⁴ Ndi kigò ǒ, mà matù Yèsù ná'ù ale. Ní ndi dhu adù màbhù mǒnzi atdí yengè nyú ànyìrò. Ní Hìlā-Alafí ǒvò dhu fiyò dhu-okù dǒ rò, ì ale adù Polò ìso ìnzì ara tí Yerúsàlemà tò kigò ǒ. ⁵ Pbéttù wò atdí yengè itdègu iku, ní mà madù ùvò Tìrò rò, mǒwù. Ní, Yèsù ná'ù ale mà, fiyò vèbhàlè mà, fiyò nzónzo màná kóró nùnda mà múvò kigò ǒ rò, mǒwù ádràngbà rèrù-tsù. Ní ànyì mà mǒwù ùvò rò, mà mukò mà otdyàka dǒ atdíkpá, màdù mǐtsǒ. ⁶ Wò dhu-dzidǒ, mà madù mǒvi abádhí màná, màdù ùpo ìbhù ǒ, mǒwù. Pbéttù kǒkò mà nùnda ale adù 'adu 'ongò bvàya naná.

⁷ Tìrò rò mà múvò rò, mà mawù ìbhù ǒ, mǒwù ùvò Tòlèmayí tí kátina kigò ǒ, mǐtsà idha-adzi-kpa dǒ abhi. Ndi kigò ǒ, mà matse mà Yèsù ná'ù ale màná, màdù atdí idho ònzi atdíkpá abádhí màná. ⁸ Tsútsá nínganí mà mǐvò mà rò, mà mawù ùvò Kàyisàriyà tí kátina kigò ǒ. Ndi kigò ǒ, mà matsù mǒngò ǒdhò Filipò tí kátina ale bhà-dzá. Ndi Filipò ní'ì Kàgàwà bhà Idzi Màkùrù t'únota t'ále. Ndirò ka ní'ì yà Yerúsàlemà tò kigò ǒ ka kavò indrù dzùná t'ónzita tò àrùbhè ale nzinzi ǒ atdí ale. ⁹ Ndirò, ndi ale ì'ì inzà àpè kpabhàlè ùni vèbhínzo ná ifo. Ì vèbhínzo ní'ì Kàgàwà bhà pbànábí. ¹⁰ Ní, mà mitdègu ìbì idho ònzi Kàyisàriyà tò kigò ǒ, ní Kàgàwà bhà nabi Agabù ira Yùdeyà tò pbi'ì ǒ rò, ndirà àhù ndi kigò ǒ. ¹¹ Ní tiká ndi ndirà àhù rò, Kídyi Polò bhà kùkyè, ndùtsì pǒfona mà ǒtsúna màná ní. Kàdù dhu ǒvò kpangba fáká ndàti: «Kànì Hìlā-Alafí ǒvò idù dhu. Kàti: «Yerúsàlemà ǒ yà kùkyè àbadhi ràrà àhù rò, Pbhàhúdì rí kùtsi yà dhu bhéyi, 'adù àbhèná ìnzì ní Pbhàhúdì-fó.» ¹² Ní wò dhu mà mǐrì rò, mà Kàyisàriyà ǒ bhà màná, mà madù Polò ìso ìnzì ara tí Yerúsàlemà tò kigò ǒ. ¹³ Pbéttù, Polò adù dhu àdu fáká, ndàti: «Ádhu wò nyàku-dha nyú ná nyí nyápàna nyǒnzi? Nyí nyòzè tí nyùkò afidu? Nyí nyàkà nyùni dhu ní ima, ma mà'ù wà ìnzì ní matsi ka kí dhu kélè, pbéttù ma mà'ù wà mohò ka kí mǒvè Ádràngbàlè Yèsù-ǒvò-okù dǒ rò Yerúsàlemà tò kigò ǒ dhu mà átò.» ¹⁴ Ní, ìnzì kà rí mà múnona dhu à'ù rò, mà madù ìnè tí ìnè, màdù àtina: «Ádràngbàlè Yèsù ǒzè dhu kélè àkà ndi ndònzì ndi.»

¹⁵ Ní ngúfe idho mà mǒnzi Kàyisàriyà tò kigò ǒ dhu-dzidǒ, mà madù mǒbhòlò abhi tò, màdù màva, mǒwù Yerúsàlemà tò kigò ǒ. ¹⁶ Kàyisàriyà tò kigò ǒ, Yèsù ná'ù ngúfe ale adù ùvò átò 'ǒwù atdíkpá mà màná. Ní ànyì mà mǒwù ùvò rò, abádhí adù mǔnda, mǒwù Mùnàsoni tí kátina atdí ale yà mà mowuna ǒdhò rò pbi-dzá bhà. Ndi Mùnàsoni ní'ì Kipurò tò sǒngà ǒ ale. Ndirò, ka ní'ì angyita tí Yèsù ná'ù ale.

Polò mà rí 'òtù Kànìsà ð pbàkùrũ mànà Yèrùsàlemà ndì ndàrà àhù rò dhu (1Kò 9.19-23)

17 Mă mitdègu òwù ùvò Yèrùsàlemà tó kigò ò, ní ànyì, Yèsù ná'ù ale akò mă dhèdhe nyú ná. 18 Tsútsá níniganí, mă madù òwù Polò mànà Yàkòbhò* bhà, ndirò kórò pbàkùrũ adù iwu átò ànyírò. 19 Ní abádhí mànà ì àtsè ì dhu-dzidò, Polò adù ndòpè ndàwè yà ìnzì ní Pbhàyàhúdì nzinzi ð Kàgàwà abhù ndònzì kórò p̀b̀ndà kasu tí dhu atdatdí-rà ð abádhí t̀ò. 20 Wò Polò àwè dhu ì ìrì r̀ò, abádhí ifu Kàgàwà atdidò. Nírò ní ndì abádhí adù àtinà Polò nì: «Àbanǎngbá, nyi nyàla tí wà àbhò Pbhàyàhúdì nyú nùgèrè ì à'ù Yèsù dhu? Ndirò, nyi nyàla tí wà abádhí kórò rí'ì inè afiyya ì àp̀b̀à atdidò, 'ámbe Músà bhà Úyátá ifu d̀ò r̀ò tí dhu? 21 Ka kàwè wà dhu abádhí t̀ò okúnu d̀ò r̀ò kati, nyi rarì dhu ùdhè kàkà ìnzì ní Pbhàyàhúdì nzinzi ð aròko Pbhàyàhúdì t̀ò ìnzì Músà bhà Úyátá nifu tí. Ka kàwè wà dhu átò, nyi rarì dhu ùdhè abádhí t̀ò ìnzì fiyò kpabhá ǹz̀ónzò-ònzìngà nabhù tí kòbhòlò, ndirò ìnzì àlè t̀ò ngũkpà mànù Pbhàyàhúdì tírò nifu tí. 22 Nírò, ka kí dhu ònzì ìngbà dhu bhèyi? Obhó tí, abádhí rí iwà nyi nyàrà àhù ìrò dhu ìrì ìrì. 23 Ní, dhu àkà nyonzi yà má múnona indè dhu: Kàni ifo ale rí'ì inè ìrò. I ale ní iwà dhu nòtò Kàgàwà-ònzì ale* . 24 Ní, úgu abádhí nyòwù nyú'ò mànà atdíkpá, nyílà Kàgàwà-nyìkpò ð. Ndirò, adù nyubhò yà abádhí àmbènà ùbhòna ndínì ka kàkpá tí d̀òya-ká dhu. Ndi dhu bhèyi ní ndì kórò ale ràdù dhu ùni yà dùnù ka kàwè dhu rarì nzi obhó dhu, p̀b̀étù nyi rarì Músà bhà Úyátá ifù ifù átò. 25 P̀b̀étù, Yèsù ná'ù ìnzì ní Pbhàyàhúdì t̀ò má m̀r̀ì wà má m̀ndì dhu m̀t̀ì, abádhí r̀àkà ǹz̀à 'òngò s̀anamù t̀ò ka kùbho perè tí izá mà, ànzùbhà mà, ðana-tsi ka kíp̀b̀ò obi nì r̀òvè izá mànà ná'à. Ndirò, mă m̀ndì dhu átò m̀t̀ì abádhí r̀àkà 'òngò 'òdò m̀nyòni r̀ò r̀ò.»

26 Ní tsútsá níniganí, Polò adù kòkò ale nùgù, 'òwù 'òpè 'ù'ò ì mànà atdíkpá yà fiyò somá t̀ò m̀ndù nòzè dhu bhèyi. Wò dhu-dzidò, Polò adù àrà, ndòtù Kàgàwà bhà idza, ndàdè dhu òvò ànyì idzá ndàtì ka rarì perè ùbhò òvòya d̀ò kórò, yà Kàgàwà-nyìkpò ð ka kí ale ù'ò kilá ònà dhu tí ka kòpì àrùbhù idho r̀àkà níniganí.

P̀b̀arómá t̀ò p̀b̀anówì rí Polò igũ Pbhàyàhúdì-fò r̀ò dhu (Kas 20.23; 24.5-19; Ròm 15.30-31; 1Tì 2.15)

27 Wò ale ù'ò ka kí kilá Kàgàwà-nyìkpò ð ní àrùbhù idhò-t̀s̀ù nùitdègu ndindù ndínì ndikù tí, ní Àziyá t̀ò p̀b̀irì ò r̀ò iwù ngúfe Pbhàyàhúdì ala Polò Kàgàwà bhà idza ð. Ní, abádhí adù dhu itsu ihé-yà-dò ð, ndínì dhu nivá tí Polò-rò. Ní, ihé-yà adù Polò àhù. 28 Abádhí adù 'òpè 'ùkù, 'ámbe àtinà d̀ò: «P̀b̀àisràyéli t̀ò p̀b̀irì ð bhà, nyimò má! Kàni yà kórò ngari ð arí nzère dhu ùdhè kórò ale t̀ò àlè t̀ò p̀b̀irì ð bhà d̀ò, Músà bhà Úyátá d̀ò m̀t̀ì, ndirò Kàgàwà bhà idza d̀ò m̀t̀ì ale ní yà. Ròsè kórò dhu d̀onà, kàbhù ìnzì ní Pbhàyàhúdì mà r̀òtsù Kàgàwà bhà idza, ndi dhu ràdù wò Hlìl Kàgàwà-nyìkpò ð ngari nàbhù r̀òt̀ì.» 29 Obhó tí, abádhí ní'ì iwà Polò mà nàlanà kigò ð atdíkpá r̀úbhì Tròfimò tí kátina ale mànà r̀ò. Ndi Tròfimò ní'ì Efesò t̀ò kigò ð ale. Ní, abádhí adù dhu àtì iwà Polò itsu Tròfimò átò Kàgàwà bhà idza dhu tí.

30 Ní, Yèrùsàlemà t̀ò kigò-ònga-t̀s̀ì náava ndì, ihé-yà ràdù itse ndi kigò ð kórò ngari ònà r̀ò, 'iwù ùvò Polò mà rí'ì r̀ò. Ní, abádhí alé Polò, 'idhà ràhù ìrì Kàgàwà bhà idza-nghò ka kàkpòrò ní kàlì ð r̀ò, 'adù ndi kàlì-lì'ò nùpbi ànyírò r̀ò tí. 31 Ní, yà abádhí rí dhu ònzì ndínì ì oho tí Polò r̀ò, Yèrùsàlemà t̀ò kigò-ònga-t̀s̀ì náva ndì kórò dhu-òyì náara àhù P̀b̀arómá t̀ò p̀b̀irì ð atdí lufù p̀b̀anówì d̀ò àdràngbàlè d̀ò. 32 Ní, ndi dhu ndì ndirò r̀órò tí, wò àdràngbàlè ugu p̀b̀anówì mà fiyò àdròdrò ale mànà, 'òtsè mànà kòkò Polò nàlù ale rí'ì ì. Ní, ihé-yà nùitdègu wò àdràngbàlè àlè owuna ð p̀b̀anówì mànà ríwu r̀ò, ní abádhí adù Polò t̀'òvita ùbhà. 33 Nírò ní ndi wò àdràngbàlè andri Polò-t̀ì'ò, ndàlù ka, ndàdè àvinà kùtsì óyò àdrà-mbì ní. Wò dhu-dzidò, kádù dhu ivu ihé-yà-t̀s̀ù, ndàtì: «Yàri ale nyú ní àdhi? Ádhu kònzì?» 34 P̀b̀étù, ihé-yà nzinzi ð atdidhená ale ràdùna ikù ð dhu aduná nzi àrà ndòfò r̀ò ngũkpà ale r̀anona dhu ná. Ní, wò dhu bhèyi ihé-yà r̀ùkù dhu adù wò àdràngbàlè àbhù ìnzì ùnona ka kí findà dhu r̀alù d̀ona. Nírò ní ndi kádù p̀b̀indà p̀b̀anówì návi r̀undà Polò, 'òwù ná yà ì arí òko ònà àdràngbà kàlì ð. 35 Polò itdègu àrà àhù ndi kàlì ð ka kúpo kòtsù r̀ò, ní p̀b̀anówì adù kitdù itdu tí oròrù, ihé-yà rí kàpà ndínì ì onzi tí nzère dhu-okú d̀ò r̀ò. 36 Obhó tí, ihé-yà ambènà òwù d̀ò ikù ná Polò-owù ð, 'ámbe àtinà d̀ò: «Wò ale àkà ndòvè!»

Polò rí t̀ina àwè adóna Pbhàyàhúdì t̀ò dhu

37 Yà p̀b̀anówì rí ndònzì 'itsu ndi fiyò àdràngbà kàlì ð ònà kàsùmì ð ní ndi, Polò ivù dhu ì p̀b̀anówì t̀ò àdràngbàlè-t̀s̀ù, ndàtì: «Ma m̀ambènà tí atdí dhu òvò òvò indè?» Ní,

* 21:18 21.18 Ndi Yàkòbhò ní'ì Yèsù t̀'ádòna, ndirò ka ní'ì ndi Yèrùsàlemà ð Kànìsà d̀ò àdràngbàlè (Kas 12.17; 15.13).
* 21:23 21.23 0zt 6.1-21

wò ádrùngbàlè adù dhu ivu kà-tsù, ndàti: «Nyi nyéni tí wà Pbàgíríkí t'ávàna! ³⁸ Nyi tí nzí Mísri tó pbirí ò ale, yà tdèkuta tí ifò lufù ale yà nzére dhu ònzi arí-dò nídzi, ndàdù d'òya òdì ndàrà nà rùngù ò?» ³⁹ Ní, Pòlò adù ɔte òpè, ndàti: «Ima nyú, ima ní Mùyàhudi, Társò tó kigò ò ale, Kilikiyá tó pbirí ò. Ndi Társò ní yà atdidò ɔvòna ótò ndi kigò. Ní ádrùngbàlè, ma mìtdè nyi itdè tí, itsè mɔvo dhu yàri ihé-yà tò.» ⁴⁰ Ní, wò ádrùngbàlè náfá rusá fíndà rò, Pòlò idè ndi kàlì ò ka kúpo, kòtsù d'ónà mǎngazì d'ò, ndàdù indrù àgo ɔtsúna ní rìnè. Ní inga imbè bhìlì rò ní ndi, kápè ɔte Pbàyàhúdì t'ávàna ò, ndàti:

22

¹ «Abádù ndirò àbanǎnzò, nyiri yà ma m'òvona kòmbí, mawe tídu òná fùkù dhu.» ² Ní, Pbàyàhúdì t'ávàna nyú ò Pòlò r'òte dhu ì iri rò, ihé-yà náadù inè atdidò nyú ròsè, inga ràdù imbè bhìlì. ³ Nírò ní ndi káti: «Ima ní Mùyàhudi. Ima ka kugu Társò tó kigò ò, Kilikiyá tó pbirí ò. Ndirò, ma móvi òvi tí yàri Yèrùsàlemá tó kigò ò. Ma mábà inga t'únita málímò Gàmàliyeli-fó. Kùdhe ndi kórò dhu idù àlè t'ábhúna tó Úyátá ifù ka kí atdidò dhu d'ò. Ima ní'ì atdidò Kágàwà nózè ndifu ale, yà kórò nyi nyónzina kòmbí dhu bhéyi tí. ⁴ Ndirò, ma mávu indrù r'ò atdidò Ádrùngbàlè Yèsù bhà ɔtu ùngù abádhí r'ì dhu-okú d'ò r'ò, atdidhená ale rùve ùvè m'atí. Ma maránà kpahále mà vèbhále mà nábhu r'ò kusò, kudo imbi-dzà ò. ⁵ Pbàkùhání tó ádròdrò ale d'ò kamà mà, yà ádròdrò anya itdè arí pbàkùrù tó mùtù mà nà kórò ní yà ma múnona dhu tó ngambì. Abádhí ní'ì ndi bhàruwà nibho fudú, ndíni ma mara tí d'ónà Dàmàsiki tó kigò ò. Ní, ma mubhína àrà r'ò ányì, ndíni ma musò tí Yèsù ná'ù ale, madù ìrà nà imbi d'ò r'ò Yèrùsàlemá tó kigò ò, ndíni ka kadù tí àbhunà ràbà àpè.»

*Pòlò r'ì ndi ndugèrè ndi, ndà'ù Yèsù tí dhu àwè dhu
(Kas 9.1-19; 26.12-18)*

⁶ Tdítò, Pòlò awe dhu ndàti: «Ma mí'ì Dàmàsiki tó kigò ò ma marà rò. Ní fkyèrò ma mòdì ndíni ma m'òtsú tí ndi kigò ò r'òrò ní ndi, azà adiyí-ò-sisi adiyíhengá nga tó ò, ádrùngbà awáwù n'ísí òrù-akpà ò r'ò, ndàtdyi ma. ⁷ Ní, ma mìtsi obvò, madù atdì ale-tù ìrì manzi rí ró. Ndi ale-tù ati: «Sáwùlò, Sáwùlò, ádhu nyi nyávu rùdú ní?» ⁸ Ní, ma madù dhu ivu kà-tsù, mati: «Ádrùngbàlè, nyi nyú ní ádhi?» Ní, wò ale-tù adù dhu ádu idù, ndàti: «Ima ní Yèsù, Nàzàretì tó kigò ò ale, wò nyi nyávu rùdú rò.» ⁹ Kàkà atdìkpá mà mí'ì mà nà ale náala ndi awáwù átò, pbètè abádhí adù nzá wò idù r'ì dhu òvo ale-tù ìrì. Ní, ma madù dhu ivu tdítò kà-tsù, mati: ¹⁰ «Ádrùngbàlè, ádhu ndi ma màkà m'onzì?» Ní Ádrùngbàlè Yèsù adù dhu ádu idù, ndàti: «Fvà nyi nyarà Dàmàsiki tó kigò ò. Ányì nga ní ndi ka kí Kágàwà ávi ndíni nyi nyonzi tí dhu òvo kórò indù nì.» ¹¹ Ma mubhína nzí atdì dhu mà nála r'ò, wò ádrùngbà awáwù nóhò nyìkpòdu, nyidù nga r'ùtì dhu-okú d'ò r'ò. Ní kòkò mà mí'ì mà nà ale náadù ma àlu ɔtsúdu-r'ò, 'òwù ma nà, marà àhu Dàmàsiki tó kigò ò.

¹² Ányì, ma matù Ànàniyá tí kátina atdì ale. Ndi ale ní'ì atdidò arí Kágàwà-òdò ònzi, ndàdù àlè tó Úyátá ifu ale. Ndirò ndi kigò ò, kórò Pbàyàhúdì ongónà ídzi dhu kèlè náwe kókú d'ò r'ò. ¹³ Ní, ndi ale ìrà àhu tídù, ndàdù àtìna ima nì: «Àbanǎnga Sáwùlò, nyinúnga àkà ndùtù ndi.» Ní ányìrò r'ò tí, nyidúnga núutù ndi, madù kàla. ¹⁴ Kadù àtìna tdítò ima nì: «Àlè t'ábhúna tó Kágàwà nóvò wà nyi, ndíni nyi nyuni tí ndi ndóze konzi dhu. Kòvò wà nyi ndíni nyi nyala tí yà obhónángatále Yèsù, nyadù lina'ò ɔte nyú n'ári. ¹⁵ Obhó tí, nyi nyí ndi ádi wò nyi nyàla dhu mà, wò nyi nyiri dhu mà nà tó ngambì tí kórò ale-ònzí. ¹⁶ Nírò kòmbí, ádhu nyi nyóðona? Fvà nyi nyalá bàtizò, Yèsù ràdè pbàkù nzérenga ù'ò ɔvòna-rò nyi nyi nyitsò r'òrò.»

Pòlò r'ì Yèsù ávi ndi ndàrà ìnzí ní Pbàyàhúdì-bvè dhu àwè dhu

¹⁷ Wò dhu-dzidò, Pòlò adù dhu àwe, ndàti: «Ma mìtdègu madù Yèrùsàlemá tó kigò ò, ní atdiku Kágàwà bhà-dzà r'ò ma mí mìtsò òná kàsùmi ò, dhu adzì dùdù ɔnyu r'ì m'onyu dhu bhéyi. ¹⁸ Ní ndi ɔnyu-bvè, ma mala Ádrùngbàlè Yèsù. Ní kadù àtìna ima nì: «Jnzi dhu tsàkàtsàkà nyahu Yèrùsàlemá rò. Obhó tí, ndi kigò ò bhà nóowuna nzí nyi nyáwèna okúdu d'ò r'ò dhu ná'ù rò.» ¹⁹ Ní ma madù dhu ádu kà tò, mati: «Hòkò Ádrùngbàlè, abádhí ùni wà dhu ima r'arí ndi yà unduta-dzà òna nà mà múbhi ùbhi r'ò mambe inyì ná'ù ale ɔso d'ò, madù àrà àbhunà r'ò k'vè asé ní, kadù ùd'ónà imbi-dzà ò ale. ²⁰ Ndirò yà pbàkù ngambì Stifanù-azú ka kufu nínganí, ima nyú ma mí'ì inè átò ányìrò. Ma ma'ù kòho ka kí dhu átò. Ndirò, ma madù ádi mambe kòho rí ale ùwà r'òyá

rò orú mùdzarù-ngbò nódò dǎ*.» ²¹ Ní Yèsù adù àtìna ima nǎ: «Ívà nyi nyarà, ma mòzè nyi nyarà itse nyú ìnzí ní Pbhàhúdí mànà-bvù nídhuní.»

*Polò rǎ ndìtè Pbhàrómá tó pbirì ò ale nyú tí dhu
(Kas 16.22-23; 25.16)*

²² Ihé-yà iri Polò rǎwèna dhu, ràrà àhù kà rǎ àtina: «Ma mí nyovì nyarà itse nyú, ìnzí ní Pbhàhúdí-bvù» dhu ò. Nírò ní ndi abádhí adù 'òpè 'úkù, 'àmbe àtìna dǎ: «Nyòho wò ale! Inzá wò dhu bhèyi ale-tidò àkà kabhà ràdi nyìkpóna nà yà adzi dǎ.» ²³ Abádhí ambénà ùkù dǎ, 'adù àmbe rǒyá orú mùdzarù òbhè dǎ, ndirò 'adù àmbe adzi-ra mà òvò dǎ orù. ²⁴ Ní wò dhu ndi ndàla rò, Pbhàrómá-bvù atdí lufù pbanówí dǎ ádrùngbàle adù Polò àvi kitsu kàlì ò. Nírò ní ndi kádù àtìna pbanówí rākà 'òngù dhu kà-tsù, àzèmbè ì í kòvì asé nǎ rǒrò, ndíní ndi ndani tí wò dhu bhèyi ihé-yà rùkù kà-dǎ okúna dǎ rò dhu. ²⁵ Ní yà ndi ka kùtsì ndíní ka kopé tí kòvì ndi asé nǎ rò ní ndi Polò ìvù dhu wò tiná idè pbanówí tó atdí ádrùngbàle-tsù, ndàti: «Ka kávi tí wà nyí nyóngò Pbhàrómá tó pbirì ò ale nyú òvì asé nǎ, inzá ka kòtìdì ànyàna rǒrò?» ²⁶ Ní wò dhu ndi ndirò rò, pbanówí tó ádrùngbàle arà yà òna-tsirò rǎ 'ádrùngbàle-tí'ò, ndàdù dhu òvò findà, ndàti: «Nyí nyámbrénà dhu ònzì ìngbàtì? Wò ale pbaní Pbhàrómá tó pbirì ò ale!» ²⁷ Ní wò pbanówí dǎ ádrùngbàle andrì Polò-tí'ò, ndàdù dhu ìvu-tsùnà, ndàti: «Ádù pé dhu idù! Ìnyì nyú, nyi tí Pbhàrómá tó pbirì ò ale?» Ní Polò adù dhu à'ù, ndàti: «Ò! Ima ní Pbhàrómá tó pbirì ò ale nyú.» ²⁸ Wò ádrùngbàle adù àtìna tdítǎdǎ: «Ima nyú, ma madzi Pbhàrómá tó pbirì ò ale tí ma mí mugèrè mongò dhu àbhò malì nyú rǎ.» Ní Polò adù àtìna kànì: «Olu, imá na ní òdhi tí ka kadhì ma ndi pbirì ò ale nyú tí ale.» ²⁹ Ní ànyàrò rò tí, kǒkò Polò-tsù àmbénà dhu òngù pbanówí ubhà Polò urò. Ndirò, odo náadù ìsì wò pbanówí dǎ ádrùngbàle ò, iwà ndi ndàbhunà Polò kùtsì rǒrò ndi ndàrà dhu ùni Pbhàrómá tó pbirì ò ale nyú rǎrì ka dhu-okù dǎ rò.

Polò rǎ'ì ádròdrò anya itdì arí ale-ònzì dhu

³⁰ Tsùtsà nìnganì, wò pbanówí dǎ ádrùngbàle azè ndi ndùni Pbhàhúdí òbhù Polò dónà dhu tó obhóngà nyú. Ní, kàbhù Polò rǎ imbi kunga. Wò dhu-dzidǎ, kádù p̀b̀akùhànì tó ádròdrò ale mà, Pbhàhúdí-bvù ádròdrò anya itdì arí ngùkpà ale mànà àvi r̀andù ì. Ndi dhu-dzidǎ ní ndi, kádù Polò àvi kiwù nà, kiwù ùvò nà kǒkò ale-ònzì.

23

¹ Kǒkò ádròdrò ale-ònzì ka kiwù ùvò ndi nà rò, Polò udì nyìkpóna abádhí rǎ ndàndà abádhí, ndàdù àtìna: «Abanǎnzò, rǎrà àhù indo nga ò, ma marùbhi Kàgàwà bhà otu ò idzi afidù nyú nà, imbà nzèrè dhu tí ka kòzàna atdí dhu mà rǎ'ì nyadutsì.» ² Ní, wò dhu Polò ùnò rò, p̀b̀akùhànì tó ádròdrò ale dǎ kamà, Anàniyà, náavi Polò-tí ikò ale r̀òp̀b̀ì Polò-tsù. ³ Nírò ní ndi Polò adù àtìna: «Kàgàwà rǎ ndi nyòpbi, wò mùkùngbà nǎ ka kùtri idza-kuti bhèyi nyi nyòwè rǎ! Nyi nyàdì urò nyambe indrù-ànyà ùnò ò àd̀h̀àd̀h̀ì Músà bhà Úyátá òzè ka dhu bhèyi, p̀b̀ètù ìnyì kèlè nyadù ndi Úyátá nùkò ima nyi nyàvi kopbi rò.» ⁴ Ní, Polò-tí 'ì'ì ale náadù kǎso, 'àti: «Ìnzè! Nzàno dhu wò dhu bhèyi Kàgàwà bhà p̀b̀akùhànì tó ádròdrò ale dǎ kamà nǎ!» ⁵ Ní, Polò adù àtìna abádhí nǎ: «Abanǎnzò, inzá ní ma m̀ǹni p̀b̀akùhànì tó ádròdrò ale dǎ kamà tí kà rǎ'ì dhu. Obhò tí, Kàgàwà bhà Andítà r̀at̀ina inzá nyi r̀ak̀à nyànò dhu p̀b̀uk̀è p̀b̀iri ò ádr̀ung̀b̀àle nǎ*.»

⁶ Polò ùni wà dhu, kǒkò ànyàna unò rǎ ale nzinzi ò, atdídhenà ale r̀ar̀ì P̀b̀as̀ad̀uk̀áyò, ndirò ngùkpà r̀ar̀ì P̀b̀af̀ar̀is̀ayò. Ndi dhu-okù dǎ rò, Polò anghè t̀una kòrì ale nzinzi ò, ndàti: «Abanǎnzò, ima nyú ní M̀f̀ar̀is̀ayò, P̀b̀af̀ar̀is̀ayò tó ingba. Ní, yà ànyàdù ùno ka kǐ okúna dǎ rò dhu ní, ma má'ù dhu òbi nyú nà ùngbè ùvùvè kutdù ì ale rungbeya ì òve-bvù rò dhu.» ⁷ Wò dhu bhèyi Polò òrì dhu adù P̀b̀af̀ar̀is̀ayò mà, P̀b̀as̀ad̀uk̀áyò mànà àbhù r̀am̀be 'àgò dǎ atdídì, ndi dhu r̀ad̀ù ihé-yà-ònga àbhù r̀and̀ù ndi. ⁸ Obhò tí, P̀b̀as̀ad̀uk̀áyò ongónà àtìna ìnzì ùvùvè kutdù ì ale rungbeya ì òve-bvù rò. Ndirò abádhí a'ù nzà dhu ìnè màlàyíkà mà, ndirò nzèrè-alafí mà r̀ar̀ì'ì. P̀b̀ètù, P̀b̀af̀ar̀is̀ayò ní'ì kórò kǒkò dhu ná'ù ale. ⁹ Ní, ádr̀ung̀b̀à wògò nyú níifí ndi kòrì ale nzinzi ò. Nírò ní ndi P̀b̀af̀ar̀is̀ayò nzinzi ò Músà bhà Úyátá tó ngúfe màlímò náapè 'àgò ì òbi nyú nà, 'àmbe àtìna dǎ: «Má mabà nzà atdí afátà mà yàrì ale dǎ. Atdí alafí mà, ndirò ngàtsì nǎ màlàyíkà mà p̀b̀òvò tí nzà wà dhu kà tó!» ¹⁰ Wò dhu bhèyi Músà bhà Úyátá tó màlímò ùnò dhu náabhù P̀b̀as̀ad̀uk̀áyò mà, P̀b̀af̀ar̀is̀ayò mànà ràgò ì abhò nyú tdítǎdǎ. Nírò ní ndi Polò àpà ka kǐ ndínì ka kudru tí ònà nga dhu odo ònzì ndi ndí rò, pbanówí dǎ ádrùngbàle àvi p̀b̀ìndà pbanówí r̀iwù Polò òd̀yì ihé-yà nzinzi ò rò, 'òwù òr̀unà f̀iyò lubhà ò.

* 22:20 22.20 Polò ambénà ìrèna dǎ dhu ní, Pbhàhúdí rapé ndi nyú ndi ndùgèrè ndi tí dhu àl̀à, nùkò idhò r̀ar̀ì átdidǎ, r̀ad̀ù Yèsù ná'ù. * 23:5 23.5 Uvt 22.28

¹¹ Ndi iku ó tí, Ádrùngbàlè Yèsù adù ndàvi Pòlò tò, ndàti: «Ótù affinù! Àdhàdhì wò nyi nyidè pbàkà ngàm̀bì tí Yèrùsàlemà tó kígò ó dhu bhèyi, dhu àkà nyonzi dhu ndi dhu bhèyi tí Romà tó kígò ò nyi nyàrà àhù rò.»

Pbàyàhúdí rí 'írì ndíní ì oho tí Pòlò dhu
(Zab 3.1-7; Kas 9.22-25; 2Kò 11.23,26)

¹² Tsútsà nínaganí kútsingá, ngúfe Pbàyàhúdí ìrì ì 'òtsò dhu nyú 'àti, inzi ní Pòlò kèlè ì òhò ròvè nì, ì ràrì nzi atdí dhu mà ònyu, inzi 'adù atdí dhu mà òmvù. ¹³ Wò dhu natsò ale ní'ì mbèmbè ìfo kumì dònà bvàya ròse ale. ¹⁴ Ní, abádhí awù pbàkùhání tó ádròdrò ale mà, pbàkàrù mànà-tì'ò, 'adù ìtsi dhu òvò fíyò, 'àti: «Má mòtsò wà dhu atdí dhu nyú màti mà ràrì nzi atdí dhu mà àfò lika ò, inzá ní Pòlò kèlè mà mòhò ròvè nì. ¹⁵ Ní kòmbí, dhu àkà nyí mà, yà ádròdrò anya ùnò arí ngùkpà ale mànà, nyòwù Pbarómá tó pbìrì ó atdí lufà pbànowí dó ádrùngbàlè-tì'ò. Nyí nyòwu Pòlò ùtsi kà rìrà nà pbìndà dhu-ònga àndà nyí nyí mbèyi dhu-abhè ó. Pbéù wò ndi kàsùmì ó, mà madùna obi ònzi mòhò ka inzá àpè àrà àhù onzikù rórò.»

¹⁶ Ní Pòlò t'áwènà bh'ingba nù'ì inè wò dhu ote ka kí ró. Ní kòkò ale ùyì Pòlò tí dhu ndi ndirì rò, àbadhi arà lubhà ó Pòlò rí'ì ì, ndàdù kóró dhu àwe kà tò. ¹⁷ Ní wò dhu ndi ndirì rò, Pòlò adù pbànowí tó atdí ádrùngbàlè nánzi. Kádù dhu òvò kà tò, ndàti: «Énda yàrí kpatsibhíngba, nyarà nà dükù ádrùngbàlè rí'ì ì, kà rí'ì àbadhi tó ndi ndòvona atdí dhu nà nádhunì.» ¹⁸ Ní wò ádrùngbàlè idiyi wò kpatsibhíngba ndàndà, ndàrà àhù nà wò ndi fíyò ádrùngbàlè-tì'ò. Kádù ìtsi àtìna ndi ádrùngbàlè nì: «Wò imbi ò ka kòsò atdí ale, Pòlò tí kátina nánzi ima, ndàdù mivi munda yàrí kpatsibhíngba tìna ò. Ní kà rí'ì indù ndi ndòvona atdí dhu nà.» ¹⁹ Ní wò pbànowí dó ádrùngbàlè alú wò kpatsibhíngba otsùna rò, ndindrì ndi nà igi, ndàdù dhu ìvu tsùnà, ndàti: «Ádhu nyú nyi nyòzè nyùnò idù?» ²⁰ Ní wò kpatsibhíngba adù dhu àwe kà tò, ndàti: «Ádrùngbàlè, Pbàyàhúdí ìrì wà ì ndíní tsútsà ì iwúna tí Pòlò ùtsi, nyirà nà ádròdrò anya itdì arí ale-ònzì, pbìndà dhu-ònga àndà ka kí mbèyi dhu àbhè ó. ²¹ Ní, àpè nya'ù abádhí rùnna indù dhu. Wò abádhí ùpe Pòlò rò dhu ní adà. Ohóó tí, mbèmbè ìfo kumì dònà bvàya ròse ale nírì wà ì, 'òtsò dhu nyú, ì ràrì nzi dhu ònyu, ndirò ì ràrì nzi dhu òmvù inzá ì òhò Pòlò ròvè rórò. Ní kòmbí, abádhí ùdhe wà ì 'ámbe nyi nyú nyi nyùnna fíyò dhu kèlè òdò dó.» ²² Ní wò ádrùngbàlè adù àtìna wò kpatsibhíngba nì: «Àpè nyùnò dhu atdí ale tò màti, nyati iwà nyi ràwe ndi dhu dzákà.» Wò dhu-dzidò, kádù wò kpatsibhíngba návi ràrà fíndá dhu nì.

Pbànowí dó ádrùngbàlè rí Pòlò bhà anya nábhù ràrà lèwalì Fèlisi dò dhu

²³ Wò kpatsibhíngba àrà dhu-dzidò, pbànowí dó ádrùngbàlè nánzi atdátí miyà pbànowí dó ádròdrò ale oyo rìwù tìna ò. Kádù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Nyàndà óyò miyà pbànowí mà, àrùbhù kumì pbànowí, yà mùhàgù dó arùbhi mà, ndirò foyá àlì nà óyò miyà pbànowí mànà, ndíní nyí nyopé tí abhi mànà ìbhù adyifò-sisi kùbhingá nga tó ó, nyòwù nà Kàyisariyà tó kígò ò. ²⁴ Ndirò, nyàdù nyí randhi tò mùhàgù átò Pòlò tò, ndíní ka nunda tí inzi ngbòna ràvo akekpá màti, ràrà àhù lèwalì Fèlisi-ònzì.» ²⁵ Wò dhu ndi ndànò rò ní ndi, kádù bhàruwà àndi yà dhu bhèyi, ndàti: ²⁶ «Ffata nà àkà atdí dó lèwalì Fèlisi, ima Klòdiyò Lìsiyà, ma mòvi nyi mbèyi nyú atdí dó. ²⁷ Yàrí ale, yà ma mòvi kowù nà tìna ò, ní Pbàyàhúdí àlù, 'adù ònzìnà ndíní ì oho tí. Ní, ma mítdègu dhu ùnì Pbarómá tó pbìrì ó ale nyú ràrì ndi, ní ma mógù pbànowí, mòwù kàdha mànà abádhí-fò rò. ²⁸ Wò dhu-dzidò, ma mòzè muni Pbàyàhúdí òbhù ka okúna dó rò dhu-tì. ²⁹ Ní, ma madù kàbhù kowù ùvò nà yà abádhí-bvù ádròdrò anya itdì arí ale-ònzì. ³⁰ Ní, kàbhà dhu-ònga kòkò ale àndà rò, ma mòtù dhu ní Pbàyàhúdí ròbhù ka inzá kífù fíyò Úyatá dhu-okú dò rò. Pbéù, ima nyú ma mála nzá atdí afátá mà, yà kàbhù rádù kotdì ànyàna kohò, ndirò ngàtsi ní kàbhù rádù kosò. ³¹ Ndirò kànì, ka kòvò wò dhu idù iwà Pbàyàhúdí rìrì ì ndíní ì oho tí ka ròvè. Nírò ní ndi ma madù kòvi ànyirò rò tí kowù nà dònà, madù dhu ùnò kòkò kòbhù arí ale tò, ndíní adù tí òwu kòbhù fanù.»

³¹ Wò dhu-dzidò, kòkò pbànowí anzi fíyò ádrùngbàlè àvi dhu. Ní abádhí idiyi Pòlò, 'adù ùndànà kùbhingá tí, 'òwù ùvòna Àtipatrì tí kátina kígò ò. ³² Tsútsà nínaganí, kòkò p'fóya dó ùbhi pbànowí adù 'adu fíyò lubhà ò Yèrùsàlemà tó kígò ò, 'adù mùhàgù dó rùbhi-tsí kèlè ùbhà rùndà Pòlò, 'òwù ùvò nà Kàyisariyà tó kígò ò. ³³ Ní ànyì ì òwù ùvò rò, kòkò pbànowí abhù yà fíyò ádrùngbàlè àndìna bhàruwà lèwalì-fò, 'adù Pòlò itè kà tò. ³⁴ Ní, wò bhàruwà ndi ndòzù dhu-dzidò, lèwalì Fèlisi ìvù dhu Pòlò-tsù, ndàti: «Inyi ní ingbà pbìrì ó ale?» Ní Kilikiyà tó pbìrì ó ale tí Pòlò rí'ì ì dhu ndi ndànì rò, kádù àtìna Pòlò nì: ³⁵ «Tdù ma mí pbàkù dhu-ònga nàndà inyi nòbhù ale rìwu ùvò rò.» Wò dhu-dzidò, kádù Pòlò àbhù kowù nà, kowù òdònà ádrùngbà kamà Hèròdè bhà idzá-yà-ba ò.

24

Pbàyàhúdí tó ádròdrò ale rí Polò òbhù lùwali Fèlisi-fó dhu
(Mát 5.11-12; Kas 6.11-12; 21.27-36)

¹ Imbò idho-dzidò, pbàkùhàní tó ádròdrò ale dò kamà, Ànaniyà tí kátina, nùira Yèrùsàlemà rò, ndirà àhù Kàyisàriyà tó kigò ò. Abádhí iwú atdíkpá ngúfe pbàkùrù mà, ndirò Tèrtulò tí kátina atdí ale màná, ndíni ì òbhù tí Polò lùwali Fèlisi-fó. Ndi Tèrtulò ní'ì àvùkà. ² Nírò ní ndi lùwali avi Polò kanzi. Ní Polò irà àhù tiyá rò, Tèrtulò adù kòbhù lùwali-fó, ndàti: «Ifuta nà àkà ádrùngbàle Fèlisi, mà maròko màrùngà ò okùnù dò rò. Ndirò pbùkù ìdzi undata-okú dò rò, nyi nyàbhù wà ábhò dhu nyú rùwu ì, rì'ì mbèyi yàri Pbàyàhúdí tó pbiri ò. ³ Ní mà mí wò nyi nyónzina ì dhu nàkò ádrùngbà òtsò nyú nà kórò kàsùmi ò, ndirò kórò ngari ònà. ⁴ Pbétù, akye ma miwina pbùkù kàsùmi abho ní, mà màtde nyi itde tí pbùkù idzinga ò, ndíni nyi nyiri tí indù ma màwèna idò kàsùmi ò tí dhu. ⁵ Obhò tí, yàri ale ní nzére ale nyú ròsè. Ndirò, àbadhi ní yà ròkà rò ì nútù Nàzàreti ò bhà tò ádrùngbàle. Kári kórò Pbàyàhúdí-dò idzi ádròdrò ale rò kórò ngari ònà yà adzi ò. ⁶ Ndirò, kómwù wà ndi nditi Kàgàwà bhà idza mà Kàgàwa-nyikpò ò átò. Ní, mà màdù kàlù mòsò. [Mà màtsù münd kà-ànyà ádhàdhì yà àlè tò Ùyátá nózè ka dhu bhèyi. ⁷ Pbétù, Pbarómá tó pbànowí dò ádrùngbàle, Lisiyà tí kátina, nádù irà obi nyú nà, ndìdhà ka fokà rò. ⁸ Wò dhu-dzidò, ndi ádrùngbàle adù ka òbhù ale àvi riwù kòbhù funú.] Nírò nyi nyi ndi dhu òngù kà-tsù nyi-tírò, ndíni nyi nyuni tí mà mòbhù ka okúna dò rò dhu.» ⁹ Pbàyàhúdí adù wò Tèrtulò àwe dhu kèlè ná'ù 'àti, obhò dhu rari ndi.

Polò rí Pbàyàhúdí òbhù ndi okúna dò rò dhu àwè lùwali Fèlisi-ònzì dhu
(Luk 21.12-15; 1Pé 3.15-16)

¹⁰ Wò dhu-dzidò, lùwali Fèlisi nùufà rusà Polò tò, ndíni ote tí. Nírò ní ndi Polò apè ote, ndàti: «Ádrùngbàlè, mà màni wà dhu nyi nyòpè nyunò yàri pbiri ò ale-ànyà ró ato ráhu wà abho nyú. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi mà mí rùdú dhu àwè onzìné, màdù dhu à'ù ìri nyi rari kiri mbèyi nyú. ¹¹ Nyi nyi'ì inè nyonè yà mà múnóna dhu tó obhóngà nyuni. Idho apè nzà òsè atdí kumì dònà óyò nà idho dònà màtí, yà mà marà Yèrùsàlemà tó kigò ò, marà Kàgàwà èle rò. ¹² Ní ànyì, kàkà mòbhù rí ale mà nótu nzà ima Kàgàwà bhà idzá màtí, unduta-dzà ò màtí, ndirò ngàtsi ngari ò kigò ò màtí mà mí màgò indrù nà ró, ndirò ngàtsi ní mà mí ihè-yà-dò mà nídzi rò. ¹³ Ndirò kòkò ì ale mà rì ì òbhù mà kòmbi okúna dò rò dhu tó obhóngà itè tí dhu mà rì'ì imbà.

¹⁴ Pbétù, ùnì tí mà màni onzìné rò dhu ní, mà marí ubhi ònà otu ní Ádrùngbàle Kàgàwà bhà otu. Ní, abádhí arádù ndi otu àti nzére otu tí. Pbétù, mà marí èlèna ale ní abhùka tó Kàgàwà. Ndirò, mà mà'ù wà Músà bhà Ùyátá mà, yà Kàgàwà bhà pbànábi andi dhu màná kórò. ¹⁵ Ndirò, mà mà'ù wà dhu Kàgàwà rari atdí dhu ònzi ònzi. Ndirò, abádhí mà ná'ù wà ndi dhu átò. Ndi dhu ní, atdíku Kàgàwà rí yà idzinga ònzi ì arí ró rò èvè ale mà, nzéngà ònzi ì arí ró rò èvè ale màná nàbhù rùngbe ì ove-bvè rò dhu. ¹⁶ Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi ima nyú mà-tírò, mà marí obi ònzi átò kórò kàsùmi ò, imbà nzére dhu tí ka kòzàna atdí dhu mà rì'ì nyadutsi Kàgàwà-ònzì, ndirò indrù-ònzì.»

¹⁷ Tdítdò Polò adù àtinà: «Ábhò ato nyú dzidò, mà màdu mà marà Yèrùsàlemà tó kigò ò, marà fàkà pbiri ò bhà dzàna ònzi fudú mali ní, màdù perè ùbho átò Kàgàwà tò. ¹⁸ Nírò ní ndi abádhí otù mà Kàgàwà bhà idzá. Wò ndi kàsùmi ò, mà mí'ì iwà mà mù'ò mà milà Kàgàwà-nyikpò ò ró. Ndirò tidú tsùya nàndu ale mà, ndirò tsiya àva ndi ale mà ní'ì imbà.

¹⁹ Pbétù ngúfe Pbàyàhúdí, yà Aziyà tó pbiri ò rò iwù, ní'ì inè ànyirò. Ní kòkò ì tsi ní ì àmbènà àkà 'iwù mòbhù funú, mà múnzi nzére dhu tí dhu nà ì'ì nánì. ²⁰ Ndirò, kàkà irò rì'ì ale nyú itírò nàkà ndi 'èndò yà ádròdrò anya itdi arí ale-ònzì mà mí'ì nìnganì ì ala dudu afátá. ²¹ Ngàtsi ní, pbà nzi yà abádhí nzinzi ò rò mà makù àri nyú tí orá mà midè rórò dhu ndi. Mà makù, màti: «Indo nyi nyi ànyadu èno okúna dò rò dhu ní mà mà'ù dhu òngbè èvèvè ale rùngbeya ì ove-bvè rò dhu!»

²² Wò ndi lùwali Fèlisi ní'ì iwà dhu nuni angyangyi Yèsù bhà otu dò ale. Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi, kàdù anya t'ùnòta-tsù nùtsi, ndòdi olùnga tò. Kàti: «Mà mí fùkú dhu-ònga àndà Pbarómá tó pbiri ò atdí lufù pbànowí dò ádrùngbàle, Lisiyà rira àhù irò nìnganì.» ²³ Wò dhu-dzidò, lùwali adù tinà yì pbànowí dò atdi ádrùngbàle àvi rara Polò òdò imbi-dzà ò. Kàdù dhu àya ndi ádrùngbàle tò, rùbhà hègàrà Polò tò, inzi ndètsi, ndirò inzi ndàdà àrà kà dzàna ònzi rí kà t'òdhina-tsù ùtò rò.

Polò mà ròte lùwali Fèlisi mà, pbìndà tsibhàle Dürüsilà màná dhu
(Zàb 95.8; Ìsa 55.6-7; Kas 17.30-32)

²⁴ Ngúfe idho-dzidò, lùwali Fèlisi mà níwù pbìndà tsibhàle Dürüsilà màná. fyàdhíyà ní'ì Mùyàhudi-àyi. Ní lùwali adù Polò àvi kanzi imbi-dzà ò rò. Ní Polò irà àhù rò, wò

liwali adu adi, ndambe ka rawena Yesu Kristo na'u ka ki dhu do dhu iri do. ²⁵ Pbetu ya Polu ri dhu awe Kagawa oze indru rudi ti dhu do dhu ma, indru aka ndodo ndi nditiro dhu do dhu ma, ndiro Kagawa itdiya indru-anya dhu do dhu mana naadu odo abhu risi Felisi-afi o. Ni Felisi adu atina Polu ni: «Kombi, nyi nyaka wa nyara. Kasumi aba ma mi ro ni ndi ma mi indru avi ransi nyi.» ²⁶ Felisi ire nga ato abhu Polu rambena furanga abhu finda. Ni ndi dhu-oku do ro, karan indru avi ro lokoloko ransi Polu i rote na.

²⁷ Jyo ato-dzido, Porkiyu Festo naadu liwali Felisi ewu. Ni, ngari ubha ndi ndi ro, Felisi adu Polu ubha imbi-dza o, ndini Pbahuhudi-idhe nika ti.

25

*Polu ri pbinda anya onzi liwali Festo-fu
rara kama do adrunba kama do dhu
(Zab 27.12; 82.5; Kas 23.12-15.30)*

¹ Liwali Festo ira ahu Kayisariya ti katina Yudeya to pbiri o kigo o ro, kiva ndi ndi kigo o ro ihu idho-dzido, ndara Yerusalema. ² Ni anyi pbakuhani to adrodoro ale ma, Pbahuhudi o pbakuru mana niwu Polu obhu ka-fu. Ni abadhi ako 'ambe 'itsu do Festo ro, ³ ndini Polu navi ti kiwu na Yerusalema ya i nyu i oze ka dhu bhéyi. Obho ti, abadhi nuuyi Polu ndini i adu ti ohona oho ti otu o ro. ⁴ Pbetu, Festo adu atina koko ale ni: «Polu ri i iné imbi-dza o ka ki ngbna odo Kayisariya to kigo o ro. Ndiru ima nyu ma-tiro, ma mi madu kombi ti anyi.» ⁵ Tditdo kadu dhu ovo koko Pbahuhudi to, ndati: «Nzinzi o adrodoro ale aka 'iwu owudu o. Ndiru dhu ape i i ndi Polu ri i afata na dhu ti, ni i ale aka itsi kobhu dotsi.»

⁶ Festo anzi nza ara idho ma, ndiro ngatsi ni idre dona oyo na idho ma Pbahuhudi nzini o Yerusalema to kigo o, ndadu ndadu Kayisariya. Ni anyi ndi ndara ahu ro, tsutsa nngani kadi anya t'untu to pbinda tombi do, ndadu Polu avi kiwu na onzina. ⁷ Polu ira ahu ro, koko Yerusalema ro iwu Pbahuhudi adu Polu-ngbo nakporo, 'li atsi. Abadhi adu Polu obhu, 'awe itu ro' abho afata nyu dona. Ndiru, abadhi ri koko i afata to obhonga ite kpangha dhu ni i odu nyu. ⁸ Ni, Polu adu musamba onzi, ndati: «Ma mafa nza atdi dhu ma Pbahuhudi to Hyata ni mati, Kagawa bh idza ni mati, ndiro Pbaroma to kama do adrunba kama ni mati.»

⁹ Liwali Festo aze ndonzi Pbahuhudi-idhe aka ri dhu. Ni kadu dhu ivu Polu-tsu, ndati: «Nyi nyoze ti wa nyara Yerusalema to kigo o, ndini ka kuno ti anyanu onzidu nyu ro, wo inyi ka kobhu dya dhu-oku do ro?»

¹⁰ Ni Polu adu dhu adu Festo to, ndati: «Ya ma nyu ma mide onzina ni, kama do adrunba kama bh ngari o ri i ale bh anya t'itdita to tombi. Ni dhu aka kuno anyadu anyiro ro. Pbahuhudi ni ma mafa nza atdi dhu ma, ya nyi nyani ka mbéyi nyu ato dhu bhéyi. ¹¹ Dhu ape i i ma mafa dhu dhu ti, ndiro ma mafa dhu ape i i ove na aka dhu ti, ni ma modho nza ima noha ka ki dhu. Pbetu, imba obhonga naape i i koko ale obhu ma dya dhu o, ni atdi ale ma ri mba ndipfo ma, ndabhu ma abadhi-fu. Ma monzi kama do adrunba kama kele runo anyadu.» ¹² Anya unu i ari mana atdikpa ale na i ote dhu-dzido, Festo adu dhu ovo Polu to, ndati: «Nyi nyonzi kama do adrunba kama runo anyanu. Ni ma mi nyovi nyara ka-ti o.»

*Liwali Festo ri Polu bh dhu ovo
Pbahuhudi to adrunba kama Agiripa to dhu
(Kas 9.15)*

¹³ Ngufe idho-dzido, adrunba kama Agiripa ma awena Berenike mana niwu Kayisariya to kigo o, iwu liwali Festo atsé. ¹⁴ Ni anyiro abadhi ri abho idho nyu nonzi ro, ni ndi Festo awe Polu bh dhu ndi adrunba kama to. Kati: «Adrunba kama, ara ndara ro, liwali Felisi ubha atdi ale imbi-dza o iru. ¹⁵ Ni Yerusalema ma mi i nngani, pbakuhani to adrodoro ale ma, Pbahuhudi o pbakuru mana nobhu ka fudu, 'adu ma nonzi, ndini ma motdi ti anya ka-do.» ¹⁶ Ni ma madu dhu adu abadhi to, mati: «Pbaroma to mandu na'u nza kotdi indru-anya, ndini ka koho ti inza ka kaso dya ndi nobhu ale mana roro, ndiro inza musamba nonzi roro.» ¹⁷ Ni ma madu iwu atdikpa i ale mana, miwu ovo iru. Ni inza kasumi ma nuda roro ni ndi tsutsa nngani ma madi anya t'untu to pbaka tombi do, madu ndi ale Polu ti katina onzi kiwu na. ¹⁸ Ni ya ka nobhu ale iwu ovo ro, i ale adu nza ya ma mubhi irena ro kafa dhu ti adrunba afata ma nawe. ¹⁹ Pbetu, abadhi adu oko 'ambe 'ago do ka mana dona dhu ni fyo soma Pbahuhudi tiro to dhu kele. Ndiru, abadhi adu oko ambe 'ago do dona ngatsi dhu ni, Yesu ti katina atdi ale, ya iwa ave kotdu ndi roro ndi Polu ari adu atina iné ri i nyikpona na dhu ti. ²⁰ Ni ma muni nza wo dhu bhéyi agota do ma madu onzina dhu. Ni ma madu dhu ivu Polu-tsu, mati ka rambena ti nzi ndoze, ndara Yerusalema ro ka kadu ti anyana unu. ²¹ Pbetu, kadu

ndònzì kòdò ndì imbi-dzà ò tí, ràrà àhù kámá dǒ ádrùngbǎ kamà araya ànyàna ènò dhu ò. Nírò ní ndì ma mǎdù kǎvi kongò òdòná imbi-dzà ò, ràrà àhù ma maraya kǒvi, kowu nà kámá dǒ ádrùngbǎ kamà-fò ò òná idho ò. ²² Àgìripà adù àtìna: «Ma mòzè mìrì wò ale rùnona dhu ima nyú tírò.» Ní Féstò adù dhu àdu kà tò, ndàti: «Tsútsǎ tí nyi nyi kà rùnona dhu ìrì.»

²³ Ní tsútsǎ nínganì, ádrùngbǎ kamà Àgìripà mà awènà Bèrènikè màna níuwú ùvò ìndrù àkò ka karí òná rò ádrùngbǎ káluga-lí, atdidǒ nyú ì èfí ì rórò. Ní, abádhí atsù ànyì-dza, owùya ò Pbàrómá tó pǐrì ò ádròdrò ale mà, Kàyisàriyá tó kigò ò ádròdrò ale màna. Kòkò ale òtsù idza dhu-dzidò, ìwalì Féstò adù Polò àvi kiwú nà. ²⁴ Ní Polò ìrà àhù rò, Féstò apè ote, ndàti: «Ádrùngbǎ kamà Àgìripà, ndirò nyi kórò azú-dzà àlè kí'ì nyi màna rò, nyi nyàla tí wà ya ale? Ábadhi ní ndi ya Yèrùsàlemá tó kigò ò ma mí'ì rò, ndirò yàrì kigò ò màtì Pbayàhúdì tó ihé-ya íwú tídu ò okúna dò rò, 'ámbe ùkú dǒ, 'àtì kà rǎkà nzá kubhà ràdi nyìkpóna nà. ²⁵ Ní pbàkà ò, ma mála dhu ní inzà kà rafá atdí dhu mà, ya kàkà kohò okúna dò rò. Pbéta, ya angangyi kónzi ndì ndítírò ndínì kámá dǒ ádrùngbǎ kamà atdí tí ànyàna dhu-okú dò rò, ma mǎdù kǎvi ndínì ka kowu tí nà ndi kámá dǒ ádrùngbǎ kamà-fò ò. ²⁶ Pbéta, ma mí'ì ìmbà kàbhà afátá nyú tí ma mándìna mabhù kámá dǒ ádrùngbǎ kamà tò atdí dhu nà màtì. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ma mìbhò ka kiwú nà onzìkù ò, ròsè dòtsì onzìnu ò nyú ádrùngbǎ kamà Àgìripà. Ní, óngù dhu kà-tsù, ndínì ma mabá tí kà-dǒ ma mǎdù àndìna dhu. ²⁷ Obhó tí, òsò ka kòsò ale òvi ka kí kámá dǒ ádrùngbǎ kamà-fò ò, inzi kadù pbìndà afátá itè dhu-tì rí'ì mbá!»

26

Polò rí Pbayàhúdì arí ndòbhù okúna dò rò dhu-tì àwè
ádrùngbǎ kamà Àgìripà tò dhu
(Mát 10.18-20; Kas 9.1-30; 22.1-21; 1Pé 2.12)

¹ Wò dhu-dzidò, ádrùngbǎ kamà Àgìripà atí Polò ní: «Nyi nyàkà wà nyawe pbàkù dhu kòmbì nyi-tírò.» Nírò ní ndi Polò ava òtsúna, ndífù ádrùngbǎ kamà ní, ndàdù ote òpè, ndàti: ² «Ádrùngbǎ kamà Àgìripà, idhèdu níka ndì atdidǒ indo ma màbà kàsùmì ndínì ma mawè tí ya Pbayàhúdì arì mabhù okúna dò rò dhu-tì onzìné nídhunì. ³ Obhó tí, nyi nyúni wà àlè tó màndu kórò àlè'ì Pbayàhúdì tírò, ndirò nyi nyúni àlè kárá àlè àgò tí dhu màna dhu mbéyi nyú. Ní ma mìtdé nyi itde tí nyiri ya ma màwèna indù dhu.

⁴ Kórò Pbayàhúdì núnì wà idú ngbángba ò rò ndi nòpè rò ma móvi tí dhu. Ndirò, abádhí únì wà nzínziya ò ma mí'ì nà Yèrùsàlemá tó kigò nyú ò kórò pbàkà mǎtsò, ròpè ndi dóna-kpa ò rò. ⁵ Abádhí únì wà ima anyíta tí. Ní ì òzè ka rò, abádhí rí'ì inè 'itè dhu ima rí'ì Mùfàrisayò, ya òbi nyú nà arì Músà bhà Úyatá mà, somà tó ngùkpa màndu màna nífá faká somà ò ale-tidò. ⁶ Ní kòmbì, ka kàdì ma irò onzìné ànyàdu ka kuno tí, ya àlè t'ábhúna tò Kàgàwà akò làkà ma má'ù dhu-okú dò rò. ⁷ Àlè tò atdí kumì dóná óyò nà rùgànda-tsù ná'ù wà ònzi ndi dhu onzìya ndi dhu. Ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi, abádhí arì Kàgàwà èlè adyìbhengá màtì, ndirò kùbhingá màtì, inzi ì 'ì ingyè rórò. Ní ádrùngbǎ kamà Àgìripà, kónì Pbayàhúdì òbhù ma okúna dò rò dhu ní wò. ⁸ Ní ádhu nyi Pbayàhúdì tírò, nyi nyózà Kàgàwà rí ùvùvè ale àbhù rùngbe ì òve-bvè rò dhu inzi rádè ndá'ù dhu tí ní?

⁹ Ima nyú, ya nyi nyi màndà rò, pbàkà irèta ní'ì mongò magò òbi nyú nà Yèsù Nàzàretì tó kigò ò ale-òvò nàtì ìngbàtì ìlì ndi ale mà nà. ¹⁰ Wòrì ní ndi ma mǎnzì Yèrùsàlemá tó kigò ò dhu: pbàkùhání tó ádròdrò ale rǒwu movi rǒ dhu-okú dò rò, ima nyú ma mǎrà Yèsù ná'ù àbhò ale nyú àbhù rò kusò, kudò imbi-dzà ò. Ndirò, ì ale ka kòzè kokyè rò, ma madúnà àrà ndi dhu à'ù rǒ à'ù tí. ¹¹ Ndirò, ìbì-gàna nyú, ma madúnà àrà àbádhí ètè rǒ rànò unduta-dzà òna nà, mambe àvu dò Yèsù ná'ù ale-rò. Ma madúnà àrà abádhí ètè rǒ rànò dhu nzère nyú Yèsù ní. Ma mí'ì nàwì nà atdidǒ abádhí rǒ. Ní ndi nàwì adù mabhù, màrà àvu rò abádhí rǒ inzi ní Pbayàhúdì tó kigò òná màtì.

¹² Wò dhu bhéyi ní ndi, atdíku ma madì mambe àrà dǒ Dàmàsìkì tó kigò ò. Wò ndi abhi tó rusà nufá idù, 'àdù Yèsù ná'ù ale núsò ma mí'ì ádrùngbǎnga tó òbi níbhò idù ní'ì pbàkùhání tó ádròdrò ale. ¹³ Ní ádrùngbálé, azà adyifò-sisì adyìbhengá nga tó ò, otu ò mà mówu rórò, ma mala òrù-akpà ò rò rìrà awáwù, ràtdye tiká nga, ya munda rì ale màna. Ndi awáwè bhà inga t'áwàta asè adyifò arì inga àwù tí dhu dóná màtì. ¹⁴ Ní ndi dhu mà màla rò, mà mawà mà kórò obvò. Ndirò, ma madù atdí ale-tù ìrì Pbayàhúdì t'ávàna ò rí dhu òvò idù ró. Ndi ale-tù atí: «Sáwùlò, Sáwùlò, ádhu nyi nyávu rùdú ní? Nyi nyi tsùdu òbhi, nyambe apbè àbhù dǒ indù nyi-tírò, ádhàdhì ìkyl arì ndòvì rí mùgò ní ale-tsù òbhi dhu bhéyi.» ¹⁵ Ní ma madù dhu nívu kà-tsù, màti: «Ádrùngbálé, nyi nyú ní ádhi?» Ní kádù dhu àdu idù, ndàti: «Ima ní Yèsù, wò nyi nyávu rùdú rò. ¹⁶ Pbéta, ìvà

nyi nyidè p̄f̄õnũ d̄õ. Yàrì ní ndi ma màvi ma indù okúna d̄õ r̄ò dhu: Ma mòzè nyi nyadi p̄bàkà kasatále tí. Ndirò, ma mòzè nyi nyi'í yà nyi nyàla ima dhu tó ngàm̄bi tí, ndirò nyi'í olù ma mít̄ena indù dhu tó ngàm̄bi tí. ¹⁷ Ma mí ngb̄õnũ òd̄õ òd̄õ f̄ukú p̄birì ò bhà mà, inzì ní P̄bàyàhúdì mànà r̄ò r̄ò. Ní, ma mòvi nyi abádhí nzinzi ò, ¹⁸ ndiní nyi nyungbe tí abádhí-nyikp̄ò r̄uvò ìnò ò r̄ò, r̄udà awáwà ò. Ndirò ma mòvi nyi ndiní abádhí uvò tí p̄f̄õm̄v̄õ Sitanì bhà ádr̄ungbànga tó obi-t̄sì r̄ò, 'ùdà Kàgàwà bhà ádr̄ungbànga tó obi-t̄sì. Ndirò, ma mòvi nyi ányì, ndiní ima abádhí à'ù r̄ò, Kàgàwà adù tí abádhí tó nzérenga núbà abádhí t̄ò, ràdù ngari àbà p̄bindà ale mànà.»

¹⁹ Ádr̄ungbã kamà Àgìripã, wò dhu bhèyi ní ndi ma muvò nzà ma ìnzì mif̄u yà Ádr̄ungbãle Yèsù òvò idù òr̄u-akpà ò r̄ò dhu. ²⁰ Ní ma mapè munò Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù wemberè tí Dàmàsiki tó kigò ò r̄ò. Wò dhu-dzidò, ma madù ùda kà nà Yerusalema tó kigò ò, ndirò Yùdeyà tó p̄birì ò kórò ngari ònà. Ndirò, ma madù kòvò átò ìnzì ní P̄bàyàhúdì t̄ò. Ìndr̄ù t̄ò, ma marána òvònà r̄ò dhu ní, abádhí ràkà 'ùbhà f̄iyò nzérenga, 'adù 'ugèrè Kàgàwà t̄ò, ndirò abádhí tó m̄tsò ràkà nditè dhu iwà abádhí r̄ugèrè ì, 'ùbhà f̄iyò nzérenga. ²¹ Kòní wò dhu-okú d̄õ r̄ò nga ní ndi P̄bàyàhúdì alá ma Kàgàwà bhà idza-ngbò ka kák̄p̄r̄ò ní lubhà ò r̄ò, 'adù dhu ònzi ndiní ì oho tí ma. ²² P̄bètù, Kàgàwà òd̄õ ndi ngb̄õdu dhu-okú d̄õ r̄ò ní ndi ma mí'í nyikp̄òdu nà r̄irà àhu indo nga ò, madù àmbe kàbhà Ídzi Màkürù òvò d̄õ kpangba kórò ale, nzónzo mà, ádr̄òdr̄ò ale mànà t̄ò. Músà mà, Kàgàwà bhà nḡk̄pà p̄bànábì mànà n̄ũũn̄o ì nonziya dhu. Ní wò dhu d̄õ ma marì isèna atdì dhu mà r̄í'í mbã. ²³ Ì dhu ní: Kr̄istò rabáya àp̄bè r̄arà àhu p̄bindà òve ò, ka ringbèya ndi ndi wemberè tí 'ùv̄v̄e ale nzinzi ò r̄ò, ì dhu ràdù awáwà àbh̄u P̄bàyàhúdì mà, ìnzì ní P̄bàyàhúdì mànà t̄ò.»

Polò r̄í ádr̄ungbã kamà Àgìripã àv̄ì rà'ù Yèsù dhu

²⁴ Wò dhu bhèyi Polò àwe P̄bàyàhúdì arì ndòbh̄u okúna d̄õ r̄ò dhu dhu-dzidò ní ndi liwalì Féstò akú or̄ú-t̄ina nyú nà, ndàti: «Polò, tí arì d̄unù r̄í'í? Wò abho nyú nyi nyòzè dhu ndò wà ar̄ì d̄unù!» ²⁵ Ní Polò adù dhu àdu, ndàti: «Ifuta nà àkà ádr̄ungbãle, ìmbã ar̄ì r̄í'í d̄udù. P̄bètù yà ma m̄ũn̄ona dhu ní obhò dhu nyá, ndirò ndi dhu ní t̄ina nà dhu nyá. ²⁶ Ádr̄ungbã kamà Àgìripã nyú n̄ũni wà ndi dhu. Ndi dhu-okú d̄õ r̄ò ní ndi ma mí dhu àwè k̄onzi, ìmbã údú od̄õ na. Ma mà'ù dhu iwà kà r̄unì ì dhu kórò. Obhò tí, ì dhu ònzi nzà ì òdh̄ù ò. ²⁷ Ní ìnyi Ádr̄ungbã kamã, nyi nyá'ù tí wà Kàgàwà bhà p̄bànábì uno dhu? Ma màni dhu iwà nyi rá'ù ka.» ²⁸ Ní ádr̄ungbã kamà Àgìripã adù dhu ivu Polò-tsù, ndàti: «Nyì nyòzè tí mugèrè ma, mongò màkr̄istò tí yà àkè kàsùmì ò t̄i?» ²⁹ Ní Polò adù dhu àdu kà t̄ò, ndàti: «Ìmbã àmbènà ì'í àkè kàsùmì màtì, ndirò ábhò kàsùmì màtì, ní ma mí m̄tsò Kàgàwà r̄ò, ìnzì ní okúnũ d̄õ r̄ò tí. P̄bètù, ma mí m̄tsò d̄ukú kórò, yà ma m̄ũn̄ona dhu ìri nyi nyi indo r̄ò, ndiní nyi nyugèrè tí nyi nyõngò ima bhèyi, ìnzì ní kutsi nyi àdr̄a-mbì ní yà ima ka k̄utsi dhu bhèyi.»

³⁰ Nírò ní ndi ádr̄ungbã kamà Àgìripã mà, liwalì Féstò mà, Bèrènikè mà, ndirò k̄òkò ànyì-dzà 'í'ina nḡk̄pà ale mànà adù iwà 'ikò or̄ú. ³¹ Ní iri ì uvò r̄ò, abádhí adù òkò 'àmbe òte d̄õ nzinziya ò, 'àmbe àt̄inà d̄õ: «Yàrì ale ònzi nzà atdì dhu mà yà kàkà kosò, ndirò nḡatsi ní kàkà kohò okúna d̄õ r̄ò.» ³² Ní, ádr̄ungbã kamà Àgìripã adù àt̄inà liwalì Féstò ní: «Ìkòlò ka kàmbènà yàrì ale ìkòlò inzà k̄onzi ndi angyangyi ndiní kámã d̄õ ádr̄ungbã kamã uno tí ndi ànyàna nàni.»

27

Polò nà ka kówu Romà tó kigò ò dhu

(Zab 107.23-31; Ìsa 43.1-2; 2Kò 11.25-26)

¹ Liwalì Féstò niitdègu dhu ùdh̄è mà* ràkà mòwù bàtò ò Ìtaliyà tó p̄birì ò, ní ka kadù Polò mà, usò ka kúsò nḡk̄pà ale mànà núbho Züllyò tí kátina atdì ale-f̄õ. Ndi Züllyò ní'í kámã d̄õ ádr̄ungbã kamã t̄ò arì kasu ònzi p̄bànówì d̄õ atdì ádr̄ungbãle. ² Ní mà mupò Ádr̄amiti tó kigò ò atdì bàtò ò, mòwù atdìkpà Astarikò tí kátina atdì ale mànà. Ndi ale ní'í Màkèd̄oniyà tó p̄birì ò atdì kigò, Tèsalònika tí kátina ò ale. Ndi bàtò ní'í Aziyà tó p̄birì ò lbì kifukù ònà r̄uda. ³ Ní tsutsà n̄inganì, mà mawù uvò Sidonà tó kifukù ò. Ní ànyì, Züllyò anzi ídzi dhu nyú Polò t̄ò, ndùbhà ka r̄arà òdh̄ina àndà, ndiní ì kà t'òdh̄ina nàadù tí kà dzunà n̄onzi kà r̄í'í atdyúya nà dhu-t̄sì ní. ⁴ Sidonà r̄ò mà m̄uvò r̄ò, mà marì Kipurò tó sòngà-igì d̄onà, awe r̄õp̄illì t̄umbà tí nyika-kpa r̄ò, ràdù àmbe bàtò-tsù àtò d̄õ n̄idh̄unì. ⁵ Ní mà mawù ádr̄ungbã r̄er̄è d̄õ Kilikiyà tó p̄birì mà, Páfuliya mànà igì d̄onà,

* 27:1 27.1 M̄-t̄ì ní Lukà, yàrì bhùkù nandí ale, nírà ndùngbò Polò mà nzinzi ò dhu (Kas 21.18).

mòwù ùvò Mirà tí kátina kifukù ò, Likiyà tó pbirì ò. ⁶ Ndi kigò ò ní ndi, yà Polò mà ka kùbhonà fonà Zùliyò, pbanówí tó ádrùngbàlè, náatù Itàliya tó pbirì ò rárà Àlèsàndùriya tó kigò ò atdí bàtò. Ní wò ádrùngbàlè adù màvi mùpò kà ò.

⁷ Ní mà mawù rèrè dò, mǔbhi ibí idhò nyú tí, inzì mà món dri rórò. Nírò ní ndi iwà mà màbà ábhò ápbè nyú rórò, mà mawù mùtò Kinidò tó kigò-nyìkpa rò. Ní, inzì awe rí màbhè màmbè òndri rò ànyìnà rò dhu-okú dò rò, mà madù mànyí mòwù Krètè tó sòngà tó mùsùngù dònà rò, yà inzì awe rópili obi ná ì nà rò, mùdà ndi sòngà tó adzi-rorò, Sàlmonà tí kátina tí. ⁸ Ní mà mari obi nyú tí ndi pbirì-kuti rò, màdù òwù ùvò Ídzi kifukù tí kátina atdí kifukù ò. Wò ndi kifukù ì'ì kyèròkyèrò Laseyà tí kátina kigò-tí.

⁹ Mà miwí ábhò kàsùmi nyú, mà mówu abhi ná tí dhu ràdù ì'ì odù nyú. Ròsè dòtsí, ònyè t'ónyuta-tsù nùtsi ka kí ònà kàsùmi náadù ì'ì iwà ndi ndùdà rò, ndi dhu ràdù dhu itè awe arópili atdidò ònà kàsùmi rákà wà. Ní Polò avò dhu odhina tò, ndàti:

¹⁰ «Ábanínzó, yàrí àlè tó abhi ò àlè kí ápbè àbà àbà abhò nyú. Ndirò, àlè kíwina dhu ní nzi ní yàrí bàtò kèlè ònà anò màna, àlè kí àlè tó ipírònga nyú mà nàpà àlè riwí átò.»

¹¹ Pbéù, pbanówí tó ádrùngbàlè adù wò bàtò òdi rí ale mà, ndi bàtò tó ádrùngbàlè mànà-tsù dhu kèlè nírì, Polò ùnò dhu ìrì ndi ndàmbènà rò. ¹² Kifukù ò ka kóko ádrùngbà giri tó kàsùmi ò dhu nù'ì mbà mbèyi. Ní ndi dhu-okú dò rò, ábhò ale nyú adù dhu à'ù indrù ròpè abhi 'òwù ànyìrò rò. Abádhí azè dhu ní, àkákà fìyò ní, 'òwù ùvò Fòyinikè tó kifukù ò, 'adù ádrùngbà giri tó kàsùmi ùdà ànyìrò. Wò ndi Fòyinikè ní'ì Krètè tó sòngà ò atdí kifukù, yà inzì mùsùngù mà, ngòmà nà ndirò múlayí mà ngòmà nà tí kátina awe nóongónà òpili tùm̀bà tí nyina-kpa rò[†].

Àpùpù rí Polò nà ka kówu ònà Romà tó kigò ò bàtò-ònga nátyà dhu

¹³ Wò dhu-dzidò, isò tí r'ò awe náapè ndivò nga mùsùngù dònà rò. Ní, bàtò ò ì'ì ale náadù dhu àtì àkà fìyò abhi àmbènà àkà dhu tí. Nírò ní ndi abádhí iwà nàngà, bàtò ràdù abhi òpè ndàmbe òri dò Krètè tó sòngà-bidò. ¹⁴ Pbéù kòmbòmbí tí, Hèràkulò tí ka kí òvona ànzi àpùpù náapè ndòpili obi nyú nà Krètè tó sòngà dònà rò. ¹⁵ Ní ndi àpùpù náapbì bàtò, ndàmbe àrà dò nà, ndi bàtò ùlè ka kí rárà otuna ò dhu ràdù ì'ì odù nyú. Nírò ní ndi mà madù bàtò ùbhà ùbhà tí ndi awe ràmbe àrà dò nà. ¹⁶ Kàwadà tí kátina sòngà-ngba-tí mà mùdà rò, mà màbà obi ádrùngbà ápbè dzidò, màlù yà olunà rò ka kòsò bàtò rò indrù t'ígútá tó ibhù, mìdzi bàtò ò. ¹⁷ Ní ka mà mìdzi bàtò ò dhu-dzidò, bàtò ò arí kasu ònzi ale náadù dhu dzunà ònzi ràdù imbi nidyl, 'adù àkpòrònà bàtò rò, 'isò ndi bàtò ní ridzò. Abádhí anzi Libiyà tó pbirì ònà rò bàtò ràtsi Sirti tí kátina òsokpò-gàgù dò dhu-òdò átò. Ní abádhí adù itsu tó nàngà nídò idha dò, ndínì bàtò nabhù tí ràmbe àrà dò awe ràrà dhu bhèyi. Wò dhu bhèyi ní ndi abádhí ubhà bàtò awe ràmbe àrà dò nà iyò. ¹⁸ Tsùtsà nínngani, awe àmbènà òkà nga nátyà dò atdidò. Ní ndi dhu-okú dò rò, bàtò ò arí kasu ònzi ale náadù ànò òpè 'àwà idha ò. ¹⁹ Ní ibhù ráhu idhò ò, kòrì ale náapè 'àwà ì arí kasu ònzi ní dhu ì nyú tírò idha ò. ²⁰ Ibi idhò nyú nùdà inzì mà rala adyifò-nyìkpò-mbi mà, ndirò alali nyú mà. Ndi àpùpù adù ndàmbe òpili dò atdidò nyú. Ní ndi dhu-okú dò rò, mà ma'ù nzà dhu ùgù mà ràrì adù ùgù.

²¹ Mà ní'ì inzà mà màpè atdí dhu mà náfò lika ò, rárà àhu ábhò idhò nyú tí ró. Nírò ní ndi Polò iwà ndi ndidè nzínzika ò, ndàti: «Ábanínzó, nyí nyíriyana gukyè mà múnona fùkè dhu inzì ale rìvà àlè Krètè tó sòngà ò rò, ní kòkò ì nìnzà dhu nàmbènà nzi 'inzà. Ndirò kòkò àlè kiwí dhu-tsi nàmbènà nzi úwí. ²² Pbéù, mà mátina nyí ní, nyí ròtù afiku. Obhó tí, atdí ale mà nzínziku ò ní rí nzi p̀bìndà ipírònga níwí. Àlè kí bàtò kèlè níwí.

²³ Obhó tí, indo kùbhingá, yà p̀bìndà ale tí ma mari'ì, ndirò yà ma marálena Kàgàwà bhà màlayikà nìrà àhu tidù. ²⁴ Ní kàti ma ní: <Polò, nzònzì odo! Dhu àkà wà nyarà àhu Romà tó kigò ò, ndínì ka kuno tí ànyànu kámá dò ádrùngbà kama-ònzì rò. Ndirò, kòni p̀bìndà idzinga ò Kàgàwà ùbhà wà wò nyí nyùbhi màna ale kòrò, ròkò nyìkpòya nà.>

²⁵ Ní ma mátina nyí ní, nyí ròtù afiku! Obhó tí, mà mà'ù wà dhu Kàgàwà ràrì yà idù ndi ndòvò dhu nónzi ònzi. ²⁶ Ndirò, idha rárà àlè ìvòvò atdí sòngà-igi dò.»

²⁷ Atdí kumì dònà ifò nà rí iku nìsè iku ò, àpùpù ì'ì inè òkà nga nátyà ndi ndí Àdiriyà tí kátina ádrùngbà rèrè dò rò. Ní mbèmbè ndi iku-alikpa rò, wò bàtò ò arí kasu ònzi ale náadù dhu àtì iwà mà mindù idha-igi-dò dhu tí. ²⁸ Ní abádhí udhè idha tó ádzinga, 'adù kòtù ibhù kumì dònà àrùbhù nà mètèrè tí. Bàtò itdègu òndri tditdò itseta, ní abádhí udhè ka tditdò, ràdù àhu óyò kumì dònà àrù nà mètèrè tí. ²⁹ Wò dhu ì àla rò, abádhí adù bàtò rárà ndòpbi bhalabhà rò dhu-òdò ònzi. Ní ndi dhu-okú dò rò, abádhí adù ifò nàngà nùdò idha ò olunà rò bàtò tò, 'adù àmbè inga rùbho dhu òdò dò atdyúya nyú nà.

³⁰ Wò dhu-dzidò, bàtò ò arí kasu ònzi ale náanzì dhu ndínì ì uwe tí ì, 'òtsè. Ní abádhí

† 27:12 27.12 Ngùkpà ale rí kàti: mùsùngù mà ngòmà nà ndirò múlayí mà ngòmà nà dò nga nàndà kifukù tí.

ifo igútá tó ibhú bátó ò rò rèrè ò, 'àdù àtànà: «Má mówu nàngà èdò idha ò angyinà rò bátó tó.»³¹ Pbéù, Polò adù dhu òvò pbànowí tó ádrùngbàle mà, pbìndà pbànowí màrà tó, ndàti: «Ínzí kòkò ale apé òko bátó ò, ní nyí nyí nzi ùgu.»³² Ní í pbànowí adù igútá tó ibhú-mbí itdì, ràdù ndùbhà rèrè dò.

³³ Inga òdò ì í rùbho dhu ònanà, Polò avi kòkò ì í'í màrà ale kóró rònnyè dhu. Kávò dhu abádhí tó, ndàti: «Indo, idho àhà wà atdì kumí dóná ifo nà idho tí, yà nyí nyúbbi òko rò ínzí nyáfó atdì dhu mà liku ò ní.»³⁴ Nírò, mà mìtdè nyí itdè tí matí, nyí rònnyè dhu. Obhó tí, ònyù àkànà wà nyònyù, ndíní nyí nyotsi tí obi ní, nyùgu. Ndirò nzinziku ò, atdì ale mà rí nzi dóna rò atdì àyí-vé-ngba mà níwí.»³⁵ Wò dhu ndì ndòvò dhu-dzidò, Polò adù m̀gati idyí, ndàdè nditsò Kàgàwà-rò kóró odhína-ònzí rò. Kádù ndì m̀gati-ònga ùkò, ndàdè òpèrà ndònyù.³⁶ Nírò ní ndì kóró ngùkpà ale adù obi òtsi Polò rò, 'àdù ònyù ònyù átò.³⁷ Wò ndì bátó ò má mí'í kóró óyò míyà àrùbhè kumí dóná azà nà ale tí rò.³⁸ Ní kóró ale ònyù dhu 'ùlè ní àkàkà dhu bhèyi rò, abádhí adù nghanù ùgu bátó ò rò, 'àwà idha ò, ndíní bátó nabhè tí rò'ò isó.

Bátó rí ndinzá ònà ale ràdù ùgu dhu

³⁹ Inga nítdègu ùbho, ní bátó ò arí kasu ònzi ale uní nzá wò ì òndri tina ò pbi. Pbéù, abádhí ala dhu ní yà rèrè òbi ndì adzi-kpa nzinzi ò róngà, osokpò-gùgù ràdù ì'í ànyirò. Ní abádhí adù òzèrà dhu ní, àkàkà fíyò ní, 'àbhà bátó ròtsù ànyí.⁴⁰ Ní ndì dhu-okú dò rò, abádhí unga nàngà-mbí bátó ròrò, 'àdù ì nàngà èbhà ròsù idha ò. Ndirò wò ndì kàsúmí ò tí, abádhí unga ngayi-mbí, 'isó d̀lòd̀lò. Wò dhu-dzidò, abádhí usò awe àtò arí ihù mberù-ba, ndíní awe adù tí bátó òpbi ròrà, ndàrà nà osokpò-gùgù dò.⁴¹ Pbéù, bátó adù àrà àtsi osokpò-gùgù dò. Ní abádhí adù bátó èbhà ànyirò àtsi, ondina-kpa rafò ndì, ròtsù osokpò ò, inzi ngbóna ràmbe ndàya dò ró. Ndirò, m̀kura-òbi náadù ndì bátó rò olunà nga ùgòlò rínza ndì.

⁴² Wò ndì kàsúmí ò, pbànowí anzi dhu ndíní ì okye tí usò ka kúsò ale, akye yarà nonzina 'àdù òtse ní.⁴³ Pbéù, í pbànowí dò ádrùngbàle azè dhu ní ndigù Polò. Ní kádù ì pbànowí isò inzi wò ì írèna dhu nonzi tí. Ndirò, kádù dhu òvò bátó ò rí'í ale tò, ndíní yarà t'ònzita núní abádhí nzinzi ò ale nùubé tí ì angyi idha ò, 'àdù yarà ònzi 'ùvò ndì idha ò rò.⁴⁴ Ndirò, kádù dhu òvò yà inzá yarà t'ònzita núní ale-tsí tò rònzi yarà bhàwè dò, ndirò yà ì nùgolo bátó rò rò dhu àpàkálá dò, 'ùvò átò idha ò rò. Wò dhu bhèyi ní ndì má muvò kóró ádrùngbà rèrè ò rò, inzi m̀ve.

28

Mèlità tó sòngà ò bhà rí Polò mà nàkò dhu

(Mát 8.14-16; Luk 10.19; Kas 14.11-12; Èbr 13.2)

¹ Wò dhu bhèyi má m̀gu idha ò rò dhu-dzidò ní ndì ka kadù dhu òvò fàkà kati yà má mí'í ònà sòngà-òvò rari Mèlità. ² Wò ndì sòngà ò bhà nùtè fàkà ídzinga ní yà inzi kóró ale aronzina ídzinga. Abádhí wò ádrùngbà kàzú-yà-ba nyú fàkà, igye rògye, ndì dhu ràdù giri ibhò dhu-okú dò rò. Ní abádhí adù tsùka àndu kóró ndì kàzu-tsùnà. ³ Nírò ní ndì Polò ivà ndì ndàrà àkálí-nzo àndu, ndirà nà okùna dò, ndìpà kàzu ò. Ní kàzu igbè ròrà àmvò tò osu náahù wò àkálí ò rò, ndàpbelè ndì Polò-òtsù-rò. ⁴ Wò pbanga ò bhà itdègu osu àlà Polò-òtsù-rò ròbhele rò, ní abádhí adù ote òpè nzinziya ò, 'àmbe àtànà dò: «Obhó nyú, yàrí ale ní indrù òkye arí ale. Ádhu ní? Kògù idha ò rò inzi ndòvè, ní Kàgàwà bhà lámí nòzè nzá kà ràdì nyikpóna nà!»⁵ Pbéù, Polò adù otsúna-ònga kèlè níyà, osu ràdù itsi kàzu ò, inzi Polò ràdù atdì nzére dhu mà nínè. ⁶ Indrù ambénà Polò òdò dò, ndíní ì ala tí iwà otsúna òpè rò, ndirò ngàtsi ní iwà itsi ndòvè rò. Pbéù, abádhí adò nga ádzita nyú, inzi 'àdù atdì nzére dhu mà àla Polò-rò ndì nònzi rò. Nírò ní ndì abádhí adù fíyò írèta ùgèrè, 'àmbe àtànà dò: «Yàrí ale ní m̀ngù-ngba nyú!»

⁷ Wò dhu rí ndònzí ròrò, Mèlità tó sòngà ò ádrùngbàle bhà pbanga ní'í inè kyèròkyèrò. Ndi ale-òvò ní'í Pùbliyò. Ní àbadihí akò má àzè nyú nà, ndàdè m̀bhhu m̀onzi ibhu idho pbi idzá odhína nyú bhèyi. ⁸ Ndi Pùbliyò t'ábanà ní'í andi àlù ndì, ndàdè àmbe àyi dò ara-dò ró. Kàmbenà àndi dò, kàzu rùtò ndì atdidò òna nà, ndirò ndàdè àmbe afali òpi dò. Ní Polò atsu ndàhu kàndà. Kádù nditsò kà-dò otsúna ndì ndèlì kà-dò ròrò, wò dhu ràdù kàbhù rògù dòtsí. ⁹ Mèlità tó sòngà ò andi nà ngùkpà ale níwù átò Polò-tí'ò, àbadihí ràdù ì nígu. ¹⁰ Ní indrù ifa má àbhò otu nyú ò. Ndirò abhi òpè má mí rò, abádhí adù abhi tò má mí atdyúya òho kóró dhu nùbho fàkà.

Polò mà ròwu ùvò Romà tó kígò ò dhu

(Kas 23.11; Rom 1.9-15; 15.29)

¹¹ Ibhù àbí má m̀onzi Mèlità dhu-dzidò, má madù òwu Àlèsàndùriyà tí kátina kígò ò bátó ò. Ndi bátó-òvò ní'í: «Ozo tí ka kòdhì m̀ngù-nzo». Ní ka kalú ka ridè Mèlità

ádrùngbǎ giri tó kàsùmì ǒ. ¹² Mèlità rò mà mùvò bàtò ǒ rò, mà mawù ùvò Siràkùsé tí kátina kigò ǒ kifukù ǒ, màdù ìbhù idhò nónzi ànyìrò. ¹³ Ndi kifukù ǒ rò mà mùvò rò, mà mawù idha-igì dònǎ, mǒwù ùvò Règiyò tí kátina kigò ǒ kifukù ǒ. Ní tsùtsá nìnganì mà mǒpè abhi rò, mùsùngù dònǎ rò rìrà awe náapè ndòpill. Ní ǒyò idhò ǒ, mà màdù òwu ùvò Pùtèoli tí kátina kigò ǒ kifukù ǒ. ¹⁴ Ndi kigò ǒ, mà matù iwà Yèsù ná'ù ale. Ní abádhí adù mǒnzi ndíní mà mǒnzi tí atdí yengé ì mànà. Ndirò ní ndi mà irèta òwu Romà tó kigò ǒ. ¹⁵ Ndi kigò ǒ Yèsù ná'ù ale nítidègu mà mìwù dhu ìri, ní abádhí adù iwu mǒdò Àpiyò tí kátina kòbì ǒ rò. Ndirò ngùkpà ale-tsí náadù iwu mǒdò Olo tó Ìbhù Idza-tí rò. Ní Polò nítidègu abádhí alá, ní kádù ǒtsò àbhù Kàgàwà tò, afina ràdù ǒbì ǒtsì. ¹⁶ Ní Romà tó kigò ǒ mà mǒwù ùvò rò, ka kadù Polò àvi ràrà ǒdhò rò atdirò yà ndi ndubhò dóna idza ǒ, atdi múnowi kèlè ràdù àmbe ngbóna ǒdò dǒ.

*Polò rí Kàgàwà bhà Idzi dǒ màkùrù núnò
Romà tó kigò ǒ Pbhàhúdí tò dhu*

(Ìsa 49.5-6; Rom 11.1-11; Efe 6.19-20; Kòl 1.24-29)

¹⁷ Ìbhù idhò ndi ndónzi Romà tó kigò ǒ dhu-dzidǒ, Polò unzi Pbhàhúdí tó ádròdrǒ ale riwù tina ǒ. Ní abádhí àndu ì rò, Polò adù dhu òvò abádhí tò, ndàti: «Abanǐnzó, mà mǒnzi nzá atdí nzére dhu mà àlè t'ále rò, ndirò àlè t'ábhúna tó màndu rò. Pbetù ka kálǔ mà Yèrùsalemà tó kigò ǒ, kadù mabhù Pbàrómá-fó, ràdù mosò. ¹⁸ Ní tsùdú ì òngù dhu dhu-dzidǒ, abádhí ǒzè 'ìkòlò mà inzá ì àla yà ìma nóhò ka kádù dóná atdí afátá mà nìdhuñí. ¹⁹ Pbetù, Pbhàhúdí adù nzá kǒkò ale ùnò dhu ná'ù. Ní mà màdù dhu àla dhu ràkà mǒnzi kámá dǒ ádrùngbǎ kamà, ndíní ànyádù núnò tí. Ndirò, pbàkà irèta ní'ì nzi mǒbhù pbàkà pbiri ǒ bhà. ²⁰ Kóní wò dhu-okú dǒ rò nga ní ndi, mà mòzè mala nyí, màdù dhu òvò fùkù ní. Obhó tí, mà mí'ì yàri imbi ǒ yà Pbhàisràyéíí arí atdyúna òho 'àla ale-okú dǒ rò.»

²¹ Ní, kǒkò Pbhàhúdí tó ádròdrǒ ale adù dhu òvò Polò tò 'àti: «Yùdeyá tó pbiri ǒ rò mà mákò nzá pbùkù dhu dǒ róte atdí bhàrəwà mà. Ndirò, àlè t'ádóna nzinzi ǒ rò, atdí ale mà nìrà nzá atdí nzére dhu mà náwe dùnú fàkà. ²² Pbetù, mà mòzè mìrì nyí nyú nyí nyáwèna pbùkù irèta. Obhó tí, mà m̀ni dhu ní kóró ngari ǒnà ìndrù rí nzére dhu àwè nyí nyarí'ì ǒnà somá dǒ dhu.»

²³ Wò dhu-dzidǒ, kǒkò ádròdrǒ ale adù idhò ǒkò, ndíní ì otú tí ì ǒnà Polò nà kàròdhò ró. Ní ndi idhò àkà rò, àbhò ale nyú náadù iwu, 'iwù Polò otù ànyìrò. Ní Polò apè ǒte ì ale tò, ròpè ndi kútsingá nga ǒ rò, ràrà àhù pbítsonga nga ǒ. Àbadhi ambèna dhu àwe dǒ abádhí tò òrə-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi dǒ. Ndirò kǎnè dhu ndíní kǒkò ale náa'u tí Yèsù, yà abádhí tò ndi ndáwèna Mùsà bhà Ƴyátá ǒ ka kándi ǒte mà, Kàgàwà bhà pbànábì tó bhùkù ǒ ka kándi ǒte mànà-otù ǒ. ²⁴ Abádhí nzinzi ǒ atdídhená ale náa'u Polò rùnona dhu, pbetù ngùkpà-tsí náadù nzá ká'ù. ²⁵ Wò dhu bhèyi ní ndi abádhí ìri nzá ì nzínziya ǒ. Ní abádhí rí dhu ǒnzi ì adù tí ì rò, Polò adù dhu òvò dtítdǒ abádhí tò, ndàti: «Kàgàwà bhà Ƴlǎ-Alafí núnò obhò dhu nyú yà abhùkù tò kǎvò dhu Kàgàwà bhà nabi Ìsayà-otù ǒ rò! ²⁶ Káti Ìsayà ní kà ràrà kǒkò ale-tí'ò, ndàdù dhu òvò fiyò, ndàti: Kàgàwà ràtina:

«Nyí nyí inga niri ìri mbèyi nyú, pbetù inzí yà nyí nyìrì dhu ràdù dèkù àlù akekpà matí. Nyí nyí inga nàndà àndà mbèyi nyú, pbetù inzí nyádù atdí dhu mà nála.

²⁷ Obhó tí, atdí dhu mà náarí nzi kàrì ale-afí-ngbò núbèlè.

Abádhí nùrì b̄iya,
ndirò abádhí nùpbì nyìkpóya,
akye ì alana nga ní,
akye ì irina nga nǐ,
ndirò akye dhu alúna d̄oya,
'adù 'ùgèrè 'ùbhà fiyó nzérenga,
madù ì nìgù nǐ.»

²⁸ Polò adù ǒte ùtsà, ndàti: «Dhu àkà nyèni dhu ní, Kàgàwà rívi wò ògù tó ǒte ìnzí ní Pbhàhúdí tò. Ní ì ìnzí ní Pbhàhúdí rí ndi ǒte niri ìri.» [²⁹ Polò itdègu wò dhu ùnò, ní Pbhàhúdí adù 'ìvǎ 'òwù atdídǒ ì 'ì 'àgò nzínziya ǒ rórò.]

³⁰ Polò anzi ǒyò ato nyú wò dóna ndi ndubhò ndòngò ǒdhò ǒnà idza ǒ. Ndirò, kǒngóna yà ndàndà iwù kóró ale àkò ànyìdzá rò. ³¹ Ndirò, àbadhi aràna òrə-akpà ǒ Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi tó màkùrù núnò ró ìndrù tò, ndàdù dhu nùdhe abádhí tò Ádrùngbǎle Yèsù Krístò dǒ, ìmbà ǒnà ǒdò na, ndirò ìmbà tsùna nútò rí dhu rí'ì rórò.

Pbàromà tò Pòlò andí bhàruwà Yàrí bhàruwà ò i nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí bhàruwà nandí ní Pòlò, Yèsù Krístò bhà uvitatále. Kándi ka Kòritò tó kigò ò ndí ndí'í, Àkaya tó pbiri ò rórò, mbèmbè imbò kumi dónà àrùbhè nà ato údá Yèsù ka kùgù dhu-dzidò rórò. Romà tó kigò ní'í inzà kápè àrà àhu ònà angyi kigò (15.22-24).

Ndi kigò ò pbàkrístò nóongónà 'undu dhèdhèrò idza ò (16.5,10-11,14-15). Ní Pòlò andí yàrí bhàruwà kórò í pbàkrístò tò. Ka kùrè nga Pèndèkotè-idhò ò ò nùgèrè 'à'ù Yèsù Pbàyàhúdì rungbe ndi kànísá Romà, ndirò ngàtsi ní ya Pòlò ètì ovòya Pbàromà 16 ò ale nzinzi ò atdídhèná ale rungbe ndi ka.

Wemberè tí Yèsù ná'ù Romà tó kigò ò ale nzinzi ò, ábhò ale ní'í Pbàyàhúdì. Pbéttù, Pòlò rí pbìndà bhàruwà àndí rò, ndi Yèsù ná'ù inzì ní pbàyàhúdì-bvu náasè ndi atdidò Yèsù ná'ù Pbàyàhúdì-bvu dóná.

Kándi yàrí bhàruwà íbhù dhu-okú dò rò: (1) Kàgàwà arí kórò ale ya Yèsù Krístò ná'ù nígù ní kàbhà ádrùngbànga tó obi tò Ídzi Màkùrù nùdhè ndi ndí dhu (1.16-17), (2) Romà tó kigò ò ndi ndàrà ní pbìndà abhi nóvo ndi ndí ndi kigò ò bhà tò dhu (15.22-29), (3) ndirò, Spàniya tó pbiri ò ndi ndàrà ní pbìndà abhi tò kà rí mùdzùnà ònzi abádhí-fó dhu (15.24).

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-17).
- Kàgàwà arí indrù òzè obhónángatále tí a'uta-otù ò dhu (1.18-4.25).
- Kàgàwà bhà Hlilá-Alafí núwù wà mùkrístò pbìndà ípirònga-ayi, ya nzérenga í'í obi ná kà-dò ní òfò ò rò. Ndirò, mùkrístò mà ràdù òko màrùngà ò Kàgàwà màná Yèsù Krístò ndi ndá'ù dhu-otù-ò, kà ràdù í'í ípirònga-owútá ná (5-8).
- Kàgàwà udhé ndi ndonzi tí pbìndà ale Pbàisràyéli tò, ndirò inzì ní Pbàyàhúdì tò dhu (9-11).
- Kàgàwà bhà ale àkàná 'ònzì inzì í íngyè ró rò dhu (12-15).
- Bhàruwà ríku dónà rò ovita (16).

Pòlò rí Romà tó kigò ò pbàkrístò nóvi dhu (Tit 1.1-4)

¹ Ima Pòlò, Yèsù Krístò bhà ino-akpa ní ndi yàrí bhàruwà ma màndí. Kàgàwà ànzì ma mí'í Yèsù bhà uvitatále tí, ndádù mopi ndíní ma muno tí pbìndà Ídzi Màkùrù indrù tò.

² Ndi Ídzi Màkùrù tò làkà kàkò angyangyi pbìndà pbànábì-otù ò Hlilá-Andítá ò*. ³ Ndi Màkùrù ròte dóná ale ní kà t'Ídhùnà, ya ádrùngbà kamà Dàwuðì-dhù nzinzi ò ka kugu indrù tò òfò ò ale. ⁴ Ndirò, Hlilá-Alafí nùtè ka ádrùngbànga tó obi nyú ná Kàgàwà t'Ídhùnà tí, ya kíngbè ndi ove-bvù rò dhu-otù ò. Ndi kà t'Ídhùnà ní àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò. ⁵ Ndi Krístò-otù ò, mà máhá Kàgàwà bhà ídzìngà mí'í uvitatále tí, ndíní mà mabhù tí kòvò kilè, ya mà mí kórò pbiri ò ale ùnda rà'ù ka, ràdù kùfù dhu-otù ò. ⁶ Nyí mà átò, nyí ní í ale nzinzi ò ale, ya Kàgàwà únzi nyí ndíní nyí nyí'í tí Yèsù Krístò bhà ale tí rò.

⁷ Ma màndí dhu fùkù kórò ya atdidò Kàgàwà ózè nyí, nyàdù í'í Romà tó kigò ò rò. Kànzì nyí nyí'í pbìndà ale tí. Ní ndi àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò màná náká 'àsò nyí, 'àdù nyàbhù nyòkò màrùngà ò.

Pòlò ózè ndàrà Romà ò pbàkrístò-ngbò àla dhu (Rom 15.23-32; 1Tè 1.1-3; 3.7-13)

⁸ Wemberè tí, mà mabhù òtsò pbàkà Kàgàwà tò okùku dò rò kórò, Yèsù Krístò-ovò rò, fùkù a'uta tò màkùrù nùndò ndi ya adzi ò kórò ngari ònà nídhuní. ⁹ Ndi Kàgàwà, ya mà marí kàsuna ònzi kórò afidù ná kà t'Ídhùnà bhà Ídzi Màkùrù t'únòta-otù ò ale, ní ndi yàrí dhu tò ngàmbi: mà marí nyíre bílìnganà, ¹⁰ kórò kàsùmí ò mà mí mìtsò rò. Mà mí mìtsò, Kàgàwà ózè ní, kà rànge otu idù marà àhu bvùkù inzà òtrò idhò ò. ¹¹ Obhò tí, atdyúdu rí'í atdidò mala ngbòku, ndíní mà mabhù tí Hlilá-Alafí bhà rò rírá perè fùkù, nyàdù obi òtsi fùkù a'uta ò. ¹² Kà-tì ní, bvùkù mà marà àhu rò, mà mí afikù àbhù ròtsi obi pbàkà a'uta ní, ndíní nyí nyàdù tí afidù àbhù ròtsi obi átò fùkù a'uta ní.

Ídzi Màkùrù ní Kàgàwà arí indrù ìgù ní obi dhu

¹³ Àbanìnzò, mà mòzè nyèni dhu: ibí-gèna nyú mà rùbhì dhu ùdhe rò marà fàràbvù, ndíní pbàkà kasu nóodhì tí itse abhò nzínziku ò, àdhàdhì kòdhì ka ngùkpa ìnzì ní

* 1:2 1.2 Ìsa 52.7; 61.1-3

Pbàyàhúdì nzinzi ò dhu bhèyi. Pbètù rìrà àhù kòmbí nga ò, ma mádù tsùdu ùtò rí dhu nába. ¹⁴ Obhó tí, dhu àkà marà kóró ale-tidò-bvè: ma màkà marà yà inga nùni ale-bvè ndirò inzà inga nùni ale-bvè, dhu nózù ale-bvè ndirò inzà dhu nózù ale-bvè. ¹⁵ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, atdyúdu rí'í atdíídò munò Ídzi Màkèrù átò fùkù Romà tó kigò ò nyí nyí'í rò. ¹⁶ Obhó tí, nyidu rí nzi ìwù Ídzi Màkèrù-okú dò rò. Ka ní ndi Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó obi, yà Kàgàwà arí kóró ale Yèsù Krístò ná'ù níngù nì, ròpè ndi Pbàyàhúdì rò rò, ràrà àhù inzì ní Pbàyàhúdì ò. ¹⁷ Obhó tí, wò ndi Ídzi Màkèrù ní ndi arí Kàgàwà rí indrù òzù obhónàngatále tí nyikpóna ò òná otu itè. Ndi obhónanga nába ka kari a'uta-otù ò tí. Ndirò, ka kádù kàbà òná ngàtsi otu rí'í mbà. Àdhàdhì yà Andítá náarúnona dhu bhèyi: «Obhónàngatále tí Kàgàwà òzù pbìndà a'uta-otù ò ale rádù ípiróngà nába* .»

Indrù ní nzéngatále dhu

(Zàb 81.12-13; Ìsa 44.9-20; Èfe 4.17-19; 1Pé 4.3-5)

¹⁸ Orè-akpà ò rò Kàgàwà rí dhu itè ndi rarí'í nàwí nà ndi nódhò ale, yà nzéngà ònzi arí rò. I ale ní yà obhónanga tò otu-tsù ùtò arí fiyó nzéngà nì ale. ¹⁹ Obhó tí, Kàgàwà dó ka kádù ùnina dhu rí'í kpangba abádhí tò, Kàgàwà nyú nditirò nitè ka kpangba abádhí tò dhu-okú dò rò. ²⁰ Obhó tí, ìmbà dhu rí'í inzì ka kari Kàgàwà-wòyó alá yà adzi kánzina rò dhu màtí, ní kàbhà dhòdhódhónanga tò ádrùngbànga tó obi mà, Kàgàwà tí kari'í dhu itè rí dhu màna, náarí 'alá kpangba yà kánzi dhu-otù ò. Ní ndi dhu-okú dò rò, abádhí rádù 'ùgyè okúna dò rò dhu rí'í ìmbà inzà ì ifu ka rò. ²¹ Obhó tí, iwà ì ùni Kàgàwà ròrò, abádhí arí nzi kifù Kàgàwà ifù ka kàmbèna dhu bhèyi, ndirò abádhí arí nzi òtsò nábhù kà tò òtsò àkàna kabhu Kàgàwà tò dhu bhèyi. Pbètù, abádhí adù òngo àkyàkyè ale tí fiyó irèta ò, ndirò abádhí-afí yà inzì rí dhu alá nádù adi ínò ò. ²² Yà ì í 'òzù dhu-ònga t'òvótatále tí rò, abádhí adù òngo ìmbà tìya nà ale tí. ²³ Ádrùngbànga tò awawù nà arí'í Kàgàwà, yà dhòdhódhónanganà arádi ale núlè ì àmbèna rò, abádhí arí yà òvè rádù òvè ale tò òfò ò ka kòbhòlò dhu mà, àrè mà, ififó p'fóya nà izà mà, òya dó arí 'adha izà màna-wòyó núle.

²⁴ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Kàgàwà úbhà abádhí ràmbè afíya ózè nzére dhu ònzi dó, ndi dhu rádù àmbè ngbòya iti dó ale-nyì ríwù nì òfò ò. ²⁵ Abádhí arí Kàgàwà bhà obhónanga núwù títò nì, 'adù àmbè Kàgàwà anzi dhu ùle dó 'adù kasu ònzi fiyó, ì dhu nanzi Kàgàwà ùlè ì àmbèna rò. Ilèta àkà kabhu ndi Kàgàwà tò tí dhòdhódhónanganà! Àminà.

²⁶ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Kàgàwà úbhà abádhí rònzi yà abádhí-afí ózè 'ònzi ale-nyì ríwù nì dhu. Abádhí tò vèbhàle mà nùgèrè fiyó kpabhàle màna ì àmbèna ònzina dhu, 'àwù inzì arí 'ònzi dhu-tidò nì, 'àmbe òdhò dó ì nà nzinzia ò vèbhàle tírò. ²⁷ Ndi dhu bhèyi tí, kpabhàle mà nùgèrè kpatsibhàle mà tsibhàle màna arònzina rnzinzia ò dhu, 'adù àmbè atdyúya òhò dó nzinzia ò kpabhàle tírò. Abádhí arí ale-nyì ríwù nì dhu ònzi nzinzia ò, ndi dhu rádù abádhí àbhù ràbà fiyó uwítá nà àkà màkàmbà nyeyatsi.

²⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi, wò abádhí úvò ì inzì ì ifu tí Kàgàwà dhu-otù ò, Kàgàwà úbhà abádhí róngò ìmbà tìya nà fiyó irèta-owù ùngu, ndíní abádhí arí tí inzà àkàna ì rònzi dhu. ²⁹ Abádhí ùlè ùlè tí kóró nzéngà-tidò mà, nzére dhu-tidò mà, odhíya-fó rí'í dhu dó ì í afíya ùlì dhu mà, òrù mà, adha mà, abvo t'ókyeta mà, anya t'ònzita mà, utrátá mà, akye ì í dhu ònzi dhu mà, udhútá màna nì. ³⁰ Abádhí ní títò ùno arí indrù dó ale, Kàgàwà rò òmvù, inzì arí indrù ifù ale, 'idzi arí itirò ale, ndirò 'òyò arí ale. Abádhí ní nyikpóya úbho nzére dhu t'ònzita rò ale, ndirò inzì arí ì nódhò ale-tsù dhu ìri ale. ³¹ Abádhí rí mbà inga t'irèta tò ale-afí nà, abádhí rí'í mbà yà ì òkò fíndá laká dhu t'ònzita tò ale-afí nà, abádhí rí mbà àzè tò ale-afí nà, ndirò abádhí rí mbà izu àbà ka kí indrù dó nì ale-afí nà. ³² Iwà màtí ì ùni dhu, Kàgàwà bhà obhónanga tò uyátá rarátina, kòkò dhu-tidò ònzi arí ale ràkà 'àve ùvè tí rórò, abádhí arí ì dhu-tidò ònzi, 'adù ì dhu-tidò ònzi rí ale rónzina dhu à'ù à'u tí.

2

Kàgàwà arí indrù-ànyà ùno obhónanga d'ò dhu
(Ovt 12.13-14; Màt 7.1-5; Kas 10.34-35; Rom 14.10-12)

¹ Ní inyì, yà nyì nyíli nyì nyongò kòkò nzére dhu-tidò nònzì ngùkpa ale-ànyà ùno rò, nyì nyì mbà nyì nyadù nyugyè okúna dò rò dhu nà, ìmbà nyì nyì àdhi pbá ale màtí. Obhó tí, nyì nyarí ngùkpa ale-ànyà ùno, pbètù nyadù ì ale ònzi dhu-tidò kélè nònzì. Ní ngàtsi ale-ànyà ùno nyì nyì rò, nyì nyòtdì wà ànyànyà nyitírò. ² Àlè kèni wà dhu Kàgàwà rarí anya itdì kòkò dhu-tidò nònzì ale-dò obhónanga dó. ³ Ní inyì, wò ngùkpa ale-dò nyì

* 1:17 1.17 Háb 2.4

nyarí anya it̄dì yà átò nyi nyaróonzina dhu-tidò dǒ rò, nyi nyirè tí nga obhó nyú àwa nyi rārì nyawa Kàgàwà rí anya òt̄dì dànù dhu ǒ rǒ? ⁴ Nyi nyàla tí Kàgàwà bhà idzinga tó àbhǒnga mà, kàrì dhu-dzi òndù dhu mà, ádzì affina nà kàrì'í dhu màna dhu ìmbá t̄iya nà dhu tí? Nyi nyàni tí nzá dhu kàbhà idzinga rārì inè ndàbhu nyi nyugèrè nyi, nyubhà pbùkù nzéenga? ⁵ Pbéù, inyi ní affina aró'ò odú ale, ndirò ònzì arí affina ná'u ndàgèrè ndùbhà pbìndà nzéenga ale. Ní ndi dhu-okú dǒ rò, nyi nyidhà wà Kàgàwà bhà àbhò nàwí dànù, kà rí ndi pbìndà nàwí mà pbìndà obhónánga tó anya t'únong màna itè ònà idho tò. ⁶ Ndi nánganì, kùbhòya ìngbàtì fli ndi ale mà ndi ale bhà kasu-bvu nyú rǒ. ⁷ Kàgàwà abhèya dhòdhódhóngà tó ìpirǒnga yà idzinga t'ónzita tò ì ádzi ì dhu-otù ǒ arí ilèta mà, ifuta mà, dhòdhódhóngà tó ìpirǒnga màna òne ale tò. ⁸ Pbéù, k̄t̄èya inzà idhèna ìka ndi dhu mà pbìndà ádrùngbá nàwí màna kàkà affya òzè dhu k̄l̄é ònzì arí ale tò kóró. I ale ní kàkà kàbhà obhóngà àgò arí 'àdù 'ùbhà nzéenga-obì ròsè d̄ya nà ale. ⁹ I ale kóró yà nzére dhu ònzì arí, náabáya àpè mà ádrùngbá izu màna: wemberè tí ka nabáya ní Pbàyàhúdì, ndi dhu-dzidǒ ad̄ya kàbà ní ònzì ní Pbàyàhúdì. ¹⁰ Pbéù, idzi dhu ònzì arí ale kóró náabáya ilèta mà, ifuta mà màràngà màna: wemberè tí ka nabáya ní Pbàyàhúdì, ndi dhu-dzidǒ ad̄ya kàbà ní ònzì ní Pbàyàhúdì. ¹¹ Obhó tí, Kàgàwà arí nzì indrù-ǒnga òvò.

¹² Kóró ònzì ní Pbàyàhúdì, kàkà inzà ì ùni Músà bhà Úyatá rórò arí nzéenga ònzì ale, n̄uv̄èya inzà Kàgàwà it̄dì ànyàya ndi Úyatá n̄i rórò. Pbéù, kóró Pbàyàhúdì, kàkà iwà ì ùni ka rórò arí nzéenga ònzì ale, nányà Kàgàwà it̄d̄iya òbì nyú nà ndi Úyatá n̄i. ¹³ Obhó tí, ònzì ní Músà bhà Úyatá ìri arí ìri tí ale ì obhónángatále tí Kàgàwà arózonà nyìkpóna ǒ, pbéù ndi Úyatá òndò dhu nífú arí ale ní ì obhónángatále tí kàrózàna. ¹⁴ Dhu apé 'í ònzì ní Pbàyàhúdì, kàkà inzà Músà bhà Úyatá n̄uni ale, náarí ndi Úyatá àvi dhu ònzì ràhu d̄ya rǒ it̄rò rò, inzà màtì ì ùni ndi Úyatá rórò dhu tí, ní dhu rǒlo inè abádhì r̄'í ndi Úyatá nà nyuyatsì dhu bhèyi. ¹⁵ Ndi otu ǒ, abádhì itè dhu, Úyatá àvi kònzì dhu rundì wà ì affya ò. Abádhì-aff ní ndi dhu tó ngambi. Ndirò abádhì tó irèta it̄rò rí abádhì òbhu, ndirò ngàtsi ní kà rí ndùgye abádhì dǒ. ¹⁶ Kórì ní ndi ì nonziya yà Kàgàwà rí indrù arí ùruna òdhè ǒ dhu-ànyà ùnò ònà idho ǒ dhu. Kònzìya ndi dhu Yèsù Kristò-otù ǒ, àdhàdhì yà ma maróvona indrù tó idzi Màkàrù náarúnona dhu bhèyi.

Inzá Pbàyàhúdì nífú Úyatá dhu

¹⁷ Inyi Màyàhudi t̄rò, nyi nyipbì nyi Úyatá rǒ nyadù àmbe nyoyò dǒ pbùkù Kàgàwà-okú dǒ rò. ¹⁸ Nyi nyàni wà kòzè kònzì dhu, ndirò nyi nyí'í inè nyovò idzi dhu tí rí'í dhu, iwà Úyatá àbhu ka nyuni dhu-okú dǒ rò. ¹⁹ Nyi nyà'ù nyi nyi rārì ndùmùndumú ùnda arí ale nyú, ndirò nyi rārì'í àdhàdhì awàwù bhèyi kàkà òndò ò rí'í ale tò. ²⁰ Nyi nyà'ù nyi nyi rārì inzà nga n̄uni ale nùdhǒ arí r̄uni nga ale nyú, ndirò nzónzo tó arí dhu ùdhè màlimò, Úyatá àbhu nyi nyuni nga mbèyi nyú, nyadù obhó dhu tí rí'í dhu ùni dhu-okú dǒ rò. ²¹ Nírò inyi, yà ngùkpà ale tó nyi nyarí dhu ùdhè rò, ádhu ònzì nyi nyadù dhu ùdhe indù nyit̄rò ní? Inyi, yà nyi nyarí dhu ùdhè inzà dhu rākà kònzì ogbo rò, ní ádhu nyi nyarí ogbo ònzì ní? ²² Inyi, yà nyi nyarí àtina inzà dhu rākà kònzì m̄nyòndì rò, ní ádhu nyi nyarí m̄nyòndì ònzì ní? Inyi, yà nyi nyòndrò s̄anamù rò, ní ádhu nyi nyarí abádhì n̄l̄é ka karí d̄yá rò somá-dzà ǒ dhu n̄uwé n̄*? ²³ Nyi nyarí nyidzì, nyambe àtina dǒ iwà nyi r̄uni Úyatá, pbéù nyadù Kàgàwà-nyì àbhu rìwà ònzì nyi ndi Úyatá ùndò dhu if̄ù rǒ! ²⁴ Obhó tí, àdhàdhì Ìl̄l̄à Andítá ò ka kandi Pbàyàhúdì dǒ dhu bhèyi: «Okúku dǒ rò, ònzì ní Pbàyàhúdì rí dhu ùnò nzére nyú Kàgàwà n̄*.»

²⁵ Obhó tí, ònzinànga òbholo ka kí dhu rí'í idzi dhu tí indù Màyàhudi t̄rò*, Úyatá ùndò dhu if̄ù nyi nyapè rǒ. Pbéù, ònzì nyi nyapè Úyatá if̄ù, ní nyi nyi mbá iwà ka kóbhòlò ònzinànga dhu màtì, ní ka kòzù wà nyi ònzì ní Màyàhudi, yà inzà ka kóbhòlò ònzinànga ale tí. ²⁶ Ndirò inzà ka kóbhòlò ònzinànga ale náapè Úyatá n̄unò dhu if̄ù, ní Kàgàwà tí nzì àdù kòzà pbìndà ale nyú, yà iwà ka kóbhòlò ònzinànga ale tí? ²⁷ Ndi ale, yà Úyatá ùndò dhu nífú ní rí ndi ànyànu òt̄dì, inyi Màyàhudi yà inzà nyi nyífú Úyatá rǒ. Ndi ale ot̄diya ànyànu iwà màtì nyi nyúnì Úyatá ò ka kandi dhu, ndirò iwà ka kóbhòlò ònzinànga rórò tí. ²⁸ Obhó tí, obhó Màyàhudi ní nzì yà ngbòna ònà rò tí ka kálàna Màyàhudi tí ale. Ndirò obhó nyú ka kí ale-ònzìnga òbholo dhu ní nzì yà ale-ngbò rǒ ka kònzì rala ndi kpangba dhu. ²⁹ Pbéù, obhó Màyàhudi nyú ní nyunatsinà rǒ rí'í Màyàhudi tí ale. Ndirò obhó nyú ka kí ale-ònzìnga òbholo dhu ní yà indrù-aff ònà rǒ ka kí ale òbholo Kàgàwà-ònzì dhu. Kònzì arí ní Ìl̄l̄à-Alafì, ònzì ní yà Úyatá ò ka kandi dhu if̄ù ka kí dhu. Obhó Màyàhudi ràdù pbìndà ifuta àbà Kàgàwà-ti'òná rò, ònzì ní indrù-ti'òná rò.

* 2:22 2.22 T̄òr 7.25 * 2:24 2.24 Ìsa 52.5 * 2:25 2.25 Pbàyàhúdì tò, ale-ònzìnga òbholo ka kí dhu ní'í Kàgàwà bhà ale nyú tí rí indrù itè ize.

3

1 Nírò, Mùyàhudi tí ka kí'ì dhu nédà ìnzí ní Mùyàhudi tí ka kí'ì dhu àdhu ní? Ndirò, ale-ònzíngà òbhòlo ka kí dhu tó ídzinga t'ínè ì'ì? 2 Ìnè Mùyàhudi tí ka kí'ì dhu rí'ì ádrùngbà ídzinga nyú ná kóró ófò ǒ. Pbàyàhúdí-fó nga ní ndi Kàgàwà abhù àndí ka kándí pbìndà Ǿte angyi ní. 3 Nírò, àlè kí àdhu ùno? Dhu apé ì'ì atdídhená ale abádhí nzínzi ǒ nífú nzá yà Kàgàwà mànà ì ungbò ì rò ì akò làkà dhu tí, ní ndi dhu itè tí dhu Kàgàwà ràrì ndi ndúnò dhu ùbha ìnzí ndífú? 4 Ìnzí akekpá màtí! Ìmbà dhu rí'ì kóró ale narí títòtále dhu màtí, ní wò dhu rí nzi ndüvò Kàgàwà rǒ ìnzí rí'ì obhó dhu ùno arí ale tí, àdhàdhì Ìlilá Andítá ǒ ka kándí kà-dó dhu bhéyi. † Andítá ràtina: «Kóró ale rí nyuní Obhónángatále tí òtènu ǒ.

Ndirò nyi ka kòbhù rò, nyi nyí dhu lèma ònzi ònzi*.»

5 Pbétù, dhu apé ì'ì inzà àlè kífú yà àlè kakò làkà dhu-otù ǒ Kàgàwà àla ndi rí'ì Obhónángatále tí dhu dhu tí, nírò àlè tí àtina Kàgàwà ràrì ìmbà obhónánga nà, àlè ndi ndàbhù àlè ràbà àpbè pbìndà nàwí-lú rò? (Ma móte indrù tó ófò ǒ.) 6 Ìnzí akekpá màtí! Obhó tí, ìmbà Kàgàwà ì'ì obhónánga nà rò, kàmbe nà yà adzi ǒ ale-ànyà itdi ìngbà dhu bhéyi?

7 Pbétù, dhu apé ì'ì pbàkà tìtò, ima Mùyàhudi tírò-otù ǒ*, Kàgàwà bhà Obhónaga àla ndi, kadù Àbadhi ilè atdidò ròsè dhu tí, nírò ádhu tdítò ka kádù anya ǒtdi dùdú nzéngatále bhéyi ní? 8 Kápé ì'ì ndi dhu bhéyi, nírò dhu akà tí àlè ràti: dhu akà àlè rǒnzi nzére dhu, ndiní ídzinga ahè tí nyunatsi rò? Obhó tí, atdidhená ale rí'ì ìnè màdhù arí 'àmbè àtina dhu, mà raróte ndi dhu bhéyi. † ale akà Kàgàwà ritdi anya dòyá.

Ìmbà obhónángatále rí'ì Kàgàwà-ònzí dhu

9 Nírò, ádhu àlè kàkà àlè rùnò? Àlè Pbàyàhúdí tírò, àlè kàdà ìnzí ní Pbàyàhúdí àdhu ní? Àlè kàdà nzá abádhí atdí dhu ní màtí! Obhó tí, ma màtè wà dhu, Pbàyàhúdí mà ìnzí ní Pbàyàhúdí mànà kóró ràrì'ì nzérenga bhà obi-tsiná. 10 Àdhàdhì yà Ìlilá Andítá ǒ ka kándí dhu bhéyi:

«Ìmbà atdí ale mà rí'ì obhónángatále tí!

11 Ìmbà pbìndà irèta rí dhu àlù atdí ale mà rí'ì.

Ìmbà Kàgàwà òne rí atdí ale mà rí'ì.

12 Kóró ale ùbhà wà Kàgàwà bhà otu, kóró ale úwí wà.

Ìmbà idzi dhu ònzi arí ale rí'ì.

Ìmbà rí'ì atdí màtí.

13 Abádhí-li'ò rò ráhu ote ní òngu róngu, àdhàdhì lina'ò ka kàngbe abvo ka kótdu ònà ibhu ò rò ráhu abvo-dzi bhéyi.

Abádhí-idà-do ní tìtò t'únota tó.

Abádhí-li'ò rò ráhu ote ní atdidò rí'ì obi nà àdhàdhì osu-dyádyà bhéyi.

14 Abádhí-li'ò nálè àlè tí ofúnga mà ògyógyè ote mànà ní.

15 Abádhí-pfò rí'ì isò nyú òtsè azu ùfù.

16 Abádhí rí dhu ìnzà, 'àdù indrù ùbhà àpbè ǒ ì ùdà ònà kóró ngari ònà.

17 Abádhí úní nzá màrànga ìbhò rádù otu.

18 Ndirò, abádhí arí nzi Kàgàwà-òdò ònzi akekpá màtí†.»

19 Nírò, mà múni wà dhu Úyatá ùnò dhu kóró ní kà rùnò ndi Úyatá-tsiná arí'ì ale tò, ndiní ìngbàtí ìli ndi ale mà-tsu nutsi tí, ndirò ndiní ka kuni tí yà adzi ǒ ale kóró afátátále tí Kàgàwà-ònzí. 20 Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, obhónángatále tí Kàgàwà rǒzàna Úyatá nífú dhu-okú dò rò ale rí'ì mbà. Obhó tí, Úyatá arí indrù dzàna ònzi ràni iwà ndi ndúnzi nzérenga dhu kèlè.

Kàgàwà arí indrù òzù obhónángatále tí ònà ófò

21 Pbétù kòmbi, Kàgàwà itè wà ndi ndádù indrù òzù obhónángatále tí inzà ka kipbi ale Úyatá rǒ rǒrò ònà otu. Úyatá mà pbànábi tó andítá mànà nitè wà ndi dhu. 22 Kàgàwà arí indrù òzù obhónángatále tí Yèsù Krístò ka kà'ù dhu-otù ǒ. Ndi otu Kàgàwà ángbe kóró ale yà Yèsù ná'ù tò. Obhó tí, abádhí ùdà ì nzínziya ǒ ní dhu rí'ì mbà. 23 Obhó tí, kóró ale ònzi nzérenga, 'àdù Kàgàwà bhà Ádrùngbànga tó awáwà ǒ ì òtsù dhu-fàngá níwí. 24 Pbétù, pbìndà ídzinga ǒ, Kàgàwà ózù àlè obhónátále tí tíròrò, yà àlè núwu nzérenga ǒ rò Yèsù Krístò-otù ǒ. 25 Krístò ní ndi Kàgàwà ipfo rí'ì nzérenga t'ùbàta tó perè tí azùna-otù ǒ, kà'ù rí ale tò. Kàgàwà ónzi dhu ndi dhu bhéyi ndiní obhónángatále tí ndi ndí'ì dhu nitè tí. Angyiná rò Krístò tò, Kàgàwà ùbhà indrù tó nzérenga-ànyà ìnzí

* 3:4 3.4 Zàb 51.6 * 3:7 3.7 Tìtò tí ka kátina iró dhu ní ìmbà ka kí'ì obhónánga nà dhu. Ndirò Obhónaga tí ka kátina dhu ní obhónánga (Rom 3.5). † 3:18 3.18 Zàb 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4; Isa 59.7-8

ndòngò ìtḍinà. ²⁶ Kí'ì dhu-dzi t'òndùta tó afína nà. Ní Krístò bhà òve-otù ð, Kàgàwà rí dhu itè kòmbí rí'í kàsùmì ð átò, ndi rari obhónángatále, ndàdù Yèsù ná'ù ale òzù obhónángatále tí.

²⁷ Nírò, ale òyò ka kí okúna dò rò dhu t'í'ì inè? Ìmbá rí'í atdí mǎtí! Ádhu-okú dò rò? Àkáká dhu ní nzi Ùyátá ifù ka kí dhu, pbétù Yèsù à'ù ka kí dhu dhu-okú dò rò. ²⁸ Obhó tí, àlè kàla wà dhu, Kàgàwà rari indrù òzù obhónángatále tí a'uta-otù ð, inzi ní Ùyátá ifù ka kí dhu-otù ð. ²⁹ Kàgàwà tí Pbàyàhúdí tó Kàgàwà kèlè? Ndirò Ka tí inzi ní Pbàyàhúdí tó Kàgàwà átò? Obhó nyé, Ka ní inzi ní Pbàyàhúdí tó Kàgàwà átò, ³⁰ atdí tí Kàgàwà arí'ì dhu-okú dò rò. Ndirò Ka ní ndi Pbàyàhúdí mà inzi ní Pbàyàhúdí mà nà nòzúya obhónángatále tí a'uta-otù ð ale. ³¹ Nírò, wò dhu-tí tí àlè ròbvù wà Ùyátá a'uta-okú dò rò? Inzi ní ndi dhu bhéyi! Pbétù, idì tí nga ní ndi àlè kidi Ùyátá ní*.

4

Àbràhamè ní Pbàyàhúdí mà inzi ní Pbàyàhúdí mà nà t'ábanà dhu
(Uvt 15.5-6; Zàb 32.5-7; Gàl 3.6-9,29)

¹ Nírò, ádhu ndi àlè káká àlè rànò Àbràhamè, ale-ngbò ònà rò àlè t'ábhunà rò ndi nanzì dhu dǒ? ² Dhu i'ina gukyè Kàgàwà azù Àbràhamè obhónángatále tí nyìkpóna nǒfò dhu ònzi kà rí dhu-okú dò rò dhu tí, ní kí'ina inè ndidzi ndi. Pbétù, Kàgàwà-ònzì kà rí'ì mbá ndi dhu bhéyi. ³ Obhó tí, Hìlǎ Andítá rátina: «Àbràhamè ná'a Kàgàwà ànò fìndá dhu. Ní Kàgàwà adù kòzù obhónángatále tí ndi a'uta-okú dò rò*.» ⁴ Àlè kùni wà dhu, kasu nònzì ale tò ka rari nzi adù mùkimbà òzù tíròrò ka kàbhù kà tò dhu tí, pbétù ka ní àkákánà kà ràbà kàsùna-okú dò rò dhu. ⁵ Kìrè pé atdí ale, yà inzá atdí dhu mà nónzi ndiní Kàgàwà níngú tí ndi, pbétù ndàdù Àbadhi kèlè ná'ù. Ní Kàgàwà, yà nzéngatále nòzù arí obhónángatále tí ale, rádù ndi ale bhà a'uta òzù dhu tí, ndàdù ndi ale nòzù obhónángatále tí. ⁶ Ndi dhu bhéyi ní ndi ádrèngbǎ kamà Dàwudì rí dhu òvo yà Kàgàwà òzù obhónángatále tí, inzá ndi ndàndà nga kàsùna nà rórò ale ònzi hirò dhu dǒ.

⁷ «Hirò nònzì ale ní fiyò afátá Kàgàwà úbà ale, yà fiyò nzénga kindò ale.

⁸ Hirò nònzì ale ní yà inzá Ádrèngbǎle Kàgàwà òzù pòndà nzénga ale*.»

⁹ Ndi hirò ònzi rí ale tí Pbàyàhúdí, yà onziyànga ka kòbhòlò ale kèlè? Ndirò tí inzi ní Pbàyàhúdí, yà inzá ka kòbhòlò onziyànga ale átò? Obhó tí, mǎ mǒvò wà dhu mǎtí, Kàgàwà razù Àbràhamè obhónángatále tí nyìkpóna ð pòndà a'uta-otù ð. ¹⁰ Kàgàwà azù ka obhónángatále tí ingbà kàsùmì ð? Tí iwà ka kòbhòlò kònzìnga rórò, ndirò tí inzá ka kàpè kònzìnga òbhòlò rórò? Ndi dhu anzi ndi inzá ka kàpè kònzìnga òbhòlò rórò, inzi ní iwà ka kòbhòlò ka rórò! ¹¹ Inzá ka kàpè Àbràhamè-ònzìnga òbhòlò rórò, Kàgàwà azù ka obhónángatále tí ndi àbadhi à'ù nídhuní. Ndi dhu-dzidò nga kèlè ní ndi Kàgàwà adù kávi ràbhù onzinánga kòbhòlò ní. Ndi kònzìnga òbhòlò ka kí dhu ní'ì Kàgàwà òzù ka obhónángatále tí dhu itè rí ize. Ndi dhu bhéyi ní ndi, Àbràhamè nángò kórò inzi ní Pbàyàhúdí yà Kàgàwà ná'ù t'ábanà tí, inzá mǎtí ka kàpè onziyànga òbhòlò rórò. Ní Kàgàwà arí inzá ka kàpè onziyànga òbhòlò rórò ndi ná'ù ale mà nòzù átò obhónángatále tí. ¹² Àbadhi ní átò yà onziyànga ka kòbhòlò ngbòya ònà rò rórò adù àlè t'ábanà Àbràhamè ní'ì nà a'uta-tidò-owù núngu átò Pbàyàhúdí t'ábanà. Kí'ì ndi a'uta nà inzá ka kàpè onzinánga òbhòlò rórò.

A'uta-otù ð ka kari Kàgàwà òkò fìndá làkà dhu àbà dhu
(Gàl 3.8-18,26-28; Èbr 11.8-19)

¹³ Kàgàwà akò làkà Àbràhamè mà pòndà pbàdzukuru mà nà tò ndàtì, ndi rari yà adzi àbhè kórò abádhí tò. Ndi làkà kákò nzá uyátá Àbràhamè ifù dhu-okú dò rò, pbétù Kákò ndi làkà Àbràhamè ndi ndazù obhónángatále tí kàbhà a'uta-otù ð dhu-okú dò rò. ¹⁴ Obhó tí, dhu i'ina gukyè uyátá ka kifù dhu rádù indrù àbhù rí'ì yà fìndá làkà Kàgàwà òkò dhu-kàmá tí dhu tí, ní Kàgàwà à'ù ka kí dhu ní'ina kòkórò dhu. Ndirò Kàgàwà òkò làkà ní'ina mbá tina nà. ¹⁵ Obhó tí, uyátá arí Kàgàwà bhà nàwí àngbè, inzá ka kifù ka dhu-okú dò rò. Pbétù ìmbá uyátá rí'ì ró, ùkòndà ka kádù uyátá tí dhu rí'ì mbá*. ¹⁶ Nírò, Kàgàwà òkò fìndá làkà dhu nábà ka kari a'uta-otù ð. Ndirò ndi dhu ní tíròrònga tó dhu nyé. Nírò Kàgàwà bhà làkà rí'ì tina nà fiyò ní yà Àbràhamè ò rò úvò pbàdzukuru kórò.

‡ 3:31 3.31 Idì tí ka kí Ùyátá idì dhu-tí ní, Yèsù ka kà'ù dhu rádù indrù àbhù ròhò Ùyátá ifù ndi ndi dhu-atdyú atdidò dhu. * 4:3 4.3 Ovt 15.6 * 4:8 4.8 Zàb 32.1-2 * 4:15 4.15 Àkáká kuni dhu ní ìmbá uyátá rí'ì ró, Kàgàwà òkò làkà rari'ì inè.

Kà rí'ì mbá tǎna ná Pbàyahúdí yà úyátá nǎni ale tò tí, pbétù kà rí'ì tǎna ná átò kóró ale yà Àbràhamù bhèyi Kàgàwà ná'ù tò. ¹⁷ Obhó tí, Hìlǎ Andítá rí ndi dhu òvò ndàti: «Ma mǎbhu nyi nyí'ì ábhò pbiri ò ale t'ábhuná tí*.» Àbràhamù ní àlè t'ábaná kóró yà ndi nda'ú Kàgàwà-ònzí. Ndi Kàgàwà ní ndi ùvǎve ale tò arí ípirònga ábhù, ndirò yà ìmbá arí'ì dhu ábhù arí rí'ì ale. ¹⁸ Ìmbá mǎtí ndi ndí'ì Kàgàwà akò findá làkà findá dhu nábà ndi ndí òná otu ná rórò, Àbràhamù náa'ú Kàgàwà, ndàdù àmbe ndi kǎkò findá làkà dhu òdò dǒ. Ní ndi dhu bhèyi ní ndi kǎngò «ábhò pbiri ò ale t'ábhuná*» tí, ádhàdhì Kàgàwà únò Hìlǎ Andítá ò dhu bhèyi: «Wò dhu bhèyi ní ndi pbàkù pbàdzakura ní'íya abho nyú*.» ¹⁹ Àbadhi ní'ì atò ná mbèmbè atdí miyá tí, pbétù kǎbhà a'uta náadù nzá ndi olù yà iwà íngyè ndi ngbòna ndi ndirè rò, ndirò yà íngò-ayi tí rí'ì pbìndá tsibhále, Sàrà ndi ndirè rò. ²⁰ Kà-afí núuguru nzá, ìmbá ndi ndí'ì a'uta ná dhu bhèyi, Kàgàwà òkò findá làkà dǒ. Pbétù kǎbhà a'uta náabhù obi kà tò, kà ràdù àmbe Kàgàwà ilè dǒ. ²¹ Kùni dhu mbèyi nyú Kàgàwà rarí inè obi ná ndàbhu yà ndi ndòkò findá làkà dhu rǎkà. ²² Wò dhu-okú dò rò nga ní ndi Kàgàwà azù Àbràhamù obhónángatále tí ní. ²³ Andítá átí: «Kàgàwà azù Àbràhamù obhónángatále tí.» Ndi dhu ka kandí nzá kòkú dò rò tí atdirò, ²⁴ pbétù ka kandí ka àlè-okú dò rò átò, yà Kàgàwà akà ndòzù àlè obhónángatále tí a'uta-otù ò rò. Obhó tí, àlè ká'ù Kàgàwà, yà àlè tó Ádrùngbǎle Yèsù nabhù rìngbè ndi òve-bvè rò ale. ²⁵ Kàgàwà ipfo ndi Yèsù ròvè àlè tó nzérénga-okú dò rò, ndàdù kǎbhù rìngbè ndi, ndíni ndozá tí àlè obhónángatále tí.

5

Kàgàwà núungbò àlè ndi mànà Krístò bhà òve-otù ò dhu
(Ròm 8.32; 1Pé 1.3-9; 1Yù 4.9-10)

¹ Iwà Kàgàwà ózù àlè obhónángatále tí yà àlè ká'ù ndi dhu-okú dò rò rò, ní àlè kí'ì mǎràngà ná àlè nzínzi ò kà mànà àlè tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò-otù ò. ² Ndi Yèsù Krístò ní ndi otu nápfò àlè tó, Kàgàwà ràdù ídzinga ònzí àlè tò yà àlè ká'ù ndi dhu-okú dò rò. Ndi ídzinga ò àlè kíkò wà pòtsó. Ndirò àlè-idhè arí ndiká okúna dò rò dhu ní, Kàgàwà bhà Ádrùngbǎnga tò awawù ò àlè kí ngari òdò àlè rǎbà dhu. ³ Ròsè wò dhu dǎnǎ, àlè-idhè arí ndiká átò àpbe àbà àlè kí òná kàsùmi ò mǎtí. Obhó tí, àlè kùni wà dhu àpbe rarí dhu-dzi ábhù àlè ròndù. ⁴ Ndirò, dhu-dzi òndù àlè kí dhu náarí àlè ábhù àlè rikò pòtsó àlè tó a'uta ò, a'uta ò àlè kíkò dhu ràdù àlè ábhù àlè ròdò Kàgàwà rónzina àlè tò ídzinga. ⁵ Ndi Kàgàwà rónzina ídzinga òdò àlè kí àlè rǎbà dhu náarí nzí àlè ùbha àlè-òtsù-kpa ná, Kàgàwà nírá wà àlè-afí pbìndá àzè ní, yà àlè tò ndi ndibho pbìndá Hìlǎ-Alafí-otù ò nídhuní.

⁶ Obhó tí, Kàgàwà núudhé kàsùmi ò, Krístò náavè nzérénga ònzí arí ale tó ngari ò. Ndi kàsùmi ò, àlè kí'ì mbá àlè kádù àlè igù ní atdí obi ná mǎtí. ⁷ Ìndrù rí nda'ú ndòvè obhónángatále tò ngari ò dhu rí'ì inè obi tí. Ngátí ní, ìndrù rí'ì inè ndàbhu ndi ndòvè ídzi dhu nyú ònzí rí ale tó ngari ò. ⁸ Pbétù, kǎni Kàgàwà itè pbìndá àzè àlè tò tí dhu: òko àlè kòko nzéréngatále tí rórò, Krístò náavè àlè tó ngari ò. ⁹ Ní kòmbí, Kàgàwà ózù wà àlè obhónángatále tí nyìkpóna ò kázù ufà ndi dhu-otù ò. Ní ndi dhu itè dhu atdíò, igù Krístò rarí àlè igù Kàgàwà bhà nǎwí ò rò*. ¹⁰ Obhó tí, yà Kàgàwà-rò òmvù tí àlè kí'ì rò, ábadhi ungbò àlè ndi mànà Idhùnà bhà òve-otù ò. Ní ndi dhu bhèyi kùngbò àlè ndi mànà rò, àlè kégù ùgù kà t'ídhùnà rí'ì ípirò rò kòmbí dhu-otù ò. ¹¹ Ròsè wò dhu dǎnǎ, àlè rí'ì dhèdhe ná Kàgàwà-okú dò rò, yà àlè núngbò kòmbí ndi mànà àlè tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò-otù ò.

Krístò bhà òve-nyùtsi rò ahù dhu nòsè wà
Àdamù bhà nzérénga-nyùtsi rò ahù dhu dǎnǎ dhu
(Ròm 6.23; 1Kò 15.12-22,41-49,56-57)

¹² Nzérénga nítsu yà adzi ò atdí ale, Àdamù-otù ò, ndi nzérénga ràdù òve ibhò. Ndi dhu bhèyi ní ndi òve ibho ndi kóró ale tò, kóró ale anzi nzérénga Àdamù-nyùtsi dhu-okú dò rò. ¹³ Nzérénga í'ì inè yà adzi ò inzá Kàgàwà àpè Úyátá ábhù Músà-fò rò. Ndirò ìmbá Úyátá rí'ì ró ka kí nzí àdù nzérénga òzù ìndrù dǒ. ¹⁴ Pbétù, inè mǎtí ndi dhu rí'ì ndi dhu bhèyi rórò, ròpè ndi wò ndi Àdamù bhà kàsùmi ò rò rìrà àhu Músà bhà kàsùmi ò, òve náanyù idzi kóró ale dǒ, ìmbá rí'ì yà inzá fíyó nzérénga nófò ì Àdamù bhà nzérénga ná ale mǎtí.

* 4:17 4.17 Opt 17.5 * 4:18 4.18 Opt 17.5 * 4:18 4.18 Opt 15.5 * 5:9 5.9 Ndi nǎwí í'íya Kàgàwà rí ìndrù-ànyá itdi nínganí.

Ndi Àdamù ní'í yà ka kongónà òdònnà ndíní iraya tí ale, Krístò, bhà ófò ǒ ale†. ¹⁵ Pbéù, kàbhà nzéngà ò rò àhù dhu mà, Kàgàwà bhà tíròròngà tó perè, Yèsù Krístò bhà ǒve ò rò àhù dhu mànnà rí'í dhèdhèrò nyá. Obhó tí, wò ndi atdí ale, Àdamù, bhà nzéngà-okú dò rò, kóró ale náarúve. Pbéù, Kàgàwà bhà ídzinga nòsè wà. Ndirò, wò ndi atdí ale, Yèsù Krístò-otù ǒ, kùndò pbindà ídzinga abhàbhó nyá àbhò ale nyá tò. ¹⁶ Ndirò, ndi perè-nyutsi rò aráhu dhu nófò nzá ndi Àdamù bhà nzéngà-nyutsi rò aráhu dhu nà. Obhó tí, ndi kàbhà nzéngà níibho dhu ní Kàgàwà rí anya ìtù indrù dǒ dhu. Pbéù, yà Kàgàwà níibho ndi pbindà ídzinga tó perè, náabhù àbhò ale nyá yà nzéngà nanzì kà rǒzù obhónángatále tí. ¹⁷ Obhó tí, wò ndi atdí ale kèlè, Àdamù bhà nzéngà-okú dò rò, ǒve náanyà idzi indrù dǒ, rìrà àhu indonga ǒ. Pbéù, atdí ale kèlè, Yèsù Krístò-otù ǒ, Kàgàwà abhà àbhò pbindà ídzinga fíyò, ndàdù ǒzànnà obhónángatále tí ale, ní'íya dhòdhòdhóngà tó ípiròngà nà, 'adù idzi ǒnyà atdíkpá Yèsù Krístò mànnà.

¹⁸ Nírò, àdhàdhì atdí ale kèlè, Àdamù bhà nzéngà náabhù Kàgàwà rìtùdì anya àlè-dǒ dhu bhèyi tí, atdí ale kèlè, Yèsù Krístò bhà obhónángà tó kasu, kà-tì ní kàbhà ǒve, rí'í inè ndàbhù Kàgàwà rǒzù kóró ale obhónángatále tí, ndàdù dhòdhòdhóngà tó ípiròngà àbhù fíyò. ¹⁹ Atdí ale kèlè, Àdamù, níifu nzá Kàgàwà uno findà dhu dhu-okú dò rò, kóró ale náangò nzéngatále tí. Ní ndi dhu bhèyi tí, atdí ale kèlè, Yèsù Krístò, níifu ka dhu-okú dò rò, Kàgàwà adù àbhò ale nyá nǒzù obhónángatále tí.

²⁰ Hyátá náahù ndíní dhu nitè tí yà Àdamù anzi nzéngà rángà ndi kóró ale nzínzi ǒ. Pbéù, ìmbà dhu í'í ndi nzéngà náanga ndi dhu màtí, ní Kàgàwà bhà ídzinga náadù ndise atdídǒ nyá ròsè. ²¹ Àdhàdhì nzéngà náanyà idzi àlè dǒ, ndàdù ǒve íbhò àlè tò dhu bhèyi, ní kòmbí, Kàgàwà bhà ídzinga nǒnyà wà idzi àlè dǒ. Ndirò, Yèsù Krístò ǒnzi àlè tò dhu-okú dò rò, Kàgàwà rí'í inè ndǒzà àlè obhónángatále tí, ndàdù dhòdhòdhóngà tó ípiròngà níbhò àlè tò.

6

*Kàgàwà bhà ídzinga arí indrù ùwù
nzéngà tó obi-tsinà ka kí'í dhu ǒ rò dhu
(Kòl 2.11-13; 3.1-10; Gàl 2.19-20; 1Pé 4.1-2)*

¹ Nírò, ádhu ndi àlè kàkà àlè rànò ndi Kàgàwà bhà ídzinga dǒ? Àlè kàkà tí àlè ràmbe nzéngà kèlè ǒnzi dǒ ndíní ndi ídzinga náambè tí ndise dǒ àlè tò? ² Inzi akekpá màtí! Àlè kúdà wà ǒve ònnà, ndirò ndi ǒve nìndà wà àlè yà angyi àlè kí'í nà àlè-nyutsi nzéngà tó ófò rò rò. Ní, àlè kádù òko tditǒdǒ ingbà dhu bhèyi àlè ràmbe nzéngà ǒnzi dǒ? ³ Nyí nyàni wà dhu mbèyi nyá, àlè kóró yà bàtizò àlè kalú Yèsù Krístò-nyutsi rò, àlè ruvè wà atdíkpá kà mànnà. ⁴ Obhó tí, ndi bàtizò-otù ǒ, yà angyi àlè kí'í nà nzéngà tó ófò náavè, kadù ǒtdànnà kà mànnà. Ní Àba Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó awáwù tó obi náabhù Krístò ringbè ndi ǒve-bvù rò, ndíní àlè mà átò àlè kubhì tí ípiròngà-ǒwùtá nónzi ka dhu bhèyi. ⁵ Obhó tí, àdhàdhì àlè kúngbò àlè Krístò nà kà mànnà àlè kúve atdíkpá dhu-otù ǒ dhu bhèyi, ní Kàgàwà abhùya àbhù àlè rùngbe àlè ǒve-bvù rò átò, àdhàdhì ndi ndàbhù ka ringbè ndi ǒve-bvù rò dhu bhèyi. ⁶ Àlè kàkà àlè rànì dhu, angyè àlè tò ófò ravè wà yà Krístò ka kutò mäsàlabhà dǒ rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nzéngà rí'í mbà ǒbi nà àlè dǒ, ndirò àlè ní nzi kàbhà ìno. ⁷ Obhó tí, atdí ale mà náapè ǒve atdíkpá Krístò mànnà, ní ndi ale àhu wà nzéngà tó kòmò ǒ rò, ndi'í dóná ndatírò. ⁸ Àlè kapé í'í Krístò mànnà àlè kúve atdíkpá dhu tí, ní àlè kà'ù wà dhu àlè rí'íya ípiròngà nà atdíkpá Àbadhi mànnà átò. ⁹ Obhó tí, àlè kànni wà dhu Krístò ringbè wà ndi ǒve-bvù rò, ní kà ràrì nzi ǒvè tditǒdǒ. ǒve rí'í mbà ǒbi nà kà-dǒ akekpá màtí. ¹⁰ ǒvè ndi ndǒvè rò, kàvè atdí-gùnnà tí ndàdù nzéngà-ǒbi nítò. Pbéù kòmbí kà rí'í ípiròngà nà, ndirò ndi kàbhà ípiròngà rí'í ndíní Kàgàwà-ǒvò nabhù tí rilè ndi. ¹¹ Ndi dhu bhèyi tí, kòmbí nyí nyàkà nyǒzù nyí iwà údà ǒve ònnà ale tí, ndirò iwà ndi ǒve ìndà nzéngà rǒ rò ale tí. Ndirò Yèsù Krístò mànnà nyí nyúngbò nyí dhu-otù ǒ, nyí nyàkà nyǒzà nyí kòmbí ípiròngà nà rí'í ndíní Kàgàwà-ǒvò nabhù tí rilè ndi ale tí.

¹² Nírò, àpé nyàbhà nzéngà rí'í obi nà wò ǒve tó ngbòku dǒ, nyámbe ndi ngbòku rí atdyúya òho nzére dhu ǒnzi dǒ. ¹³ Àpé nyipfo ngbòku tditǒdǒ ràmbe nzéngà ǒnzi dǒ, àdhàdhì inzi ní obhónángà tó dhu t'ónzita tó ka kálì wítù bhèyi. Pbéù, nyí nyàkà nyàbhù nyí nyí-tírò Kàgàwà tó àdhàdhì ǒve-bvù rò ì nùngbe ale bhèyi. Ndirò, nyí nyàkà nyàbhù ngbòku rí'í àdhàdhì obhónángà tó kasu ǒnzi nyí nyí nǐ dhu bhèyi. ¹⁴ Obhó tí, nzéngà

† 5:14 5.14 Àdamù anzi dhu mà Krístò anzi dhu mànnà ò rò ùvò dhu núupbá kóró ale-ngbò yà adzi ǒ, rìrà àhu indonga ǒ màtí.

rí nzi idzi ònyu tditdó òkú. Nyí nyí'ì mbá Úyátá bhà ádrùngbànga tó obi-tsiná, pbétù nyí nyí'ì Kàgàwà bhà ídzinga tó obi-tsiná.

¹⁵ Nírò, ádhu ndi ì'ì rí'ì? Dhu òfò tí nga àlè ràmbe nzérenga ònzi dó ìmbá àlè kí'ì Úyátá tó obi-tsiná, pbétù àlè kí'ì Kàgàwà bhà ídzinga tó obi-tsiná dhu-okú dó rò? Inzi akekpá màtí! ¹⁶ Nyí nyàni tí obhó dhu, nyí rapé nyábhù nyí-tírò nyí'ì atdí ale tó arí kasu ònzi ale tí, nyádù ndi ale ifu, ní nyí rari wò ndi nyí nyí'ìna ale bhà ino? Dhu apé ì'ì nzérenga tó ino tí nyí nyí'ì dhu tí, ní nzérenga rádù nyàndà ònà dhu ní ove. Pbétù, nyí nyapé ì'ì Kàgàwà ifù ka kí dhu tó ino tí, ní ndi ifata rádù nyábhù nyòkò obhónánga ó. ¹⁷ Ótsò nyú Kàgàwà tò! Angyi nyí ní'ì nzérenga tó ino. Pbétù kòmbí, nyí nyí'ìfù yà fùkù ka kúdhè dhu, nyádù àkòná atdí afiku nyú ná. ¹⁸ Nyí, yà Kàgàwà úkòlo nyí nzérenga ó rò rò, nyí nyúgèrè wà nyí nyòngò obhónánga tó ino tí. ¹⁹ Ma móte indrù tó ófò ó, yà inzi dhu arí òkú àlù ní sese fùkù ivívinga-okú dó rò. Angyi nyí nyadzi nyí atdidó, nyúli ngbòku róngò nzérenga mà inzà nga òfò dhu màná ònzi, ndi dhu rádù nyábhù inzi nyí'ìfù Kàgàwà. Ní kòmbí, nyí nyáká nyúli ngbòku róngò obhónánga tó dhu ònzi, ndíni nyí nyoko tí Kàgàwà-nyìkpó ó ìlè ale tí.

²⁰ Yà nzérenga tó ino tí nyí nyí'ì rò, ní obhónánga ònzi nyí nyí dhu ní'ì mbá obi ná òkú. ²¹ Ní, ádhu ídzinga tí nyí nyabà yà angyi nyí nyanzi dhu ó rò? Indo, ì dhu rí nyíku àbhù riwè, abádhí-nyutsi rò ráhu dhu ní ove nídhuní. ²² Pbétù, kòmbí Kàgàwà ìpfo wà nyí nzérenga ó rò, ndàdù nyúgèrè nyòngò pbìndà kasutále tí. Ndi dhu-okú dó rò, nyí nyari Kàgàwà-nyìkpó òfò dhu ònzi, ndi dhu rádù nyábhù nyabà dhòdhòdhónga tó ìpìrònga. ²³ Obhó tí, nzérenga arí àbhùna màkàmbà tí pbìndà ino tó dhu ní ove, pbétù Kàgàwà arí àbhùna pbìndà ino tó tíròrònga tó perè ní dhòdhòdhónga tó ìpìrònga, àlè tó Ádrùngbàle Yèsù Krìstò màná abádhí ungbò ì dhu-otù ó.

7

Òwútána tó ófò ó ka kí Kàgàwà-kàsù ònzi dhu (Gál 2.19-20)

¹ Àbaninzó, nyí nyàni wà yà fùkù ma múnona dhu, iwà nyí nyàni Úyátá dhu-okú dó rò. Úyátá arí'ì obi ná indrù dó yà àdi ndi ale àdi nyìkpóna ná òná kàsùmí ó tí. ² Atdí ndi dhu tó ófò ní, iwà àrà àmba-bvù tsibhàle ní umbátá tó Úyátá nùtsi wà pbìndà ìpìrònga ó pbìndà kpatsibhàle ná yà àdi ndi kpatsibhàle àdi nyìkpóna ná òná kàsùmí ó. Pbétù, ndi kàbhà kpatsibhàle náapé òvè, ní íyádhíyà rí'ì mbá tditdó wò ndi nùtsi ndi kpatsibhàle ná Úyátá-tsiná. ³ Nírò, kápé àrà àmba-bvù ngàtsi ale bhà, àdi pbìndà kpatsibhàle àdi nyìkpóna ná òná kàsùmí ó, ní ka kí kòzù rí'ì múnnyòni nònzí ale tí. Pbétù, kàbhà kpatsibhàle apé òvè, ní íyádhíyà rí'ì mbá tditdó wò ndi nùtsi Úyátá-tsiná. Ndirò kà rí mbá àrà àmba-bvù ngàtsi kpatsibhàle bhà, nòzù ka kí nzi múnnyòni nònzí dhu tí. ⁴ Ní nyí mà àbaninzó, ndi dhu rí'ì ndi dhu bhéyi tí tiku òná rò. Úyátá nàndà dhu ní, nyí nyádà wà ove òná atdíkpá Krìstò màná, ndi ove rádù nyàndà Úyátá bhà ádrùngbànga tó obi ró rò. Ndirò kòmbí, nyí ní ngàtsi ale bhà ale. Ndi ale ní Krìstò, yà ndi nìngbè ove-bvù rò ale. Àlè ní Krìstò bhà ale nídhuní, àlè kádù Kàgàwà bhà kasu ònzi rìbhò itse. ⁵ Obhó tí, angyè ófò ó àlè kí'ì òná kàsùmí ó, Úyátá ròzàna nzére dhu tí dhu ònzi ka kí dhu-atdyú náanzí kasu àlè-nyutsi ndàbhù àlè àlè rònzi ì nzére dhu, yà àlè ùndà rádù ove ó àlè-afi òná rò dhu. ⁶ Angyi àlè kí'ì Úyátá bhà ino tí. Pbétù, àlè kúdà wà òve òná Krìstò màná, ndi dhu rádù àlè nùwu Úyátá bhà ino-kàsù ó rò. Ní kòmbí, àlè kí'ì inè àlè rònzi kasu Kàgàwà tó òwútána tó ófò ó, kàbhà ìlèlè-Alafí bhà ùndata-tsiná, inzi ní angyè ófò yà útù tí Úyátá arí indrù útù ní ó.

Nzérenga rí ndùni Úyátá-otù ó dhu (Ròm 3.19-20; 5.20; Gál 3.21-22)

⁷ Nírò àlè kí ádhu ùno? Úyátá tí nzérenga? Inzi akekpá màtí! Pbétù, nzérenga tí rí'ì dhu nábhù muni ní Úyátá. Obhó tí, inzà Úyátá áti dhu ráká nzà ngàtsi ale-fó rí'ì dhu rátddù afínu nání, ma múnnyana nzi ngàtsi ale-fó rí'ì dhu rí'ì ale-afi átdù dhu rari nzérenga ònzi ka kí dhu dhu. ⁸ Nzérenga abà otu ndi úyátá-otù ó, ndàbhù ma mongò kórò nzére dhu-tidò-atdyú òhò. Obhó tí, ìmbá Úyátá na, nzérenga rí'ì àdhàdhì iwà òvè dhu bhéyi nyudutsi. ⁹ Angyi, inzà ma màpè Úyátá rúnona dhu-ti ùni mbéyi rò, ma mongónà àdi akye. Pbétù, ma midègu kà-ti ùni, ní nzérenga adù ide pfóna dó nyudutsi, ¹⁰ ndàdù òngo ànyádu nòtdí ove tó dhu tí. Ndi dhu bhéyi ní ndi, Úyátá, yà indrù àbhà àmbènà ràbà ìpìrònga dhu, náadù ìbhònà idù dhu ní afidu òná rò ma móvè dhu. ¹¹ Obhó tí, nzérenga náabà otu Úyátá-otù ó ndètrá ma, ndi dhu rádù mabhù movè afidu òná rò. ¹² Kàtsa ma mí dòná rò ní, ma mátina: Úyátá ní ìlèlè dhu, ndirò kà rávina àlè rònzi dhu ní ìlèlè dhu, obhónánga tó dhu, ndirò ídzi dhu. ¹³ Nírò, wò dhu t'átina wò ndi ídzi dhu,

Ƴyatá, rahò ndi ma? Inzi ní ndi dhu bhèyi! Pbéù, ima nahò ní nzérenge, ndidyi wò ndi idzi dhu ndòhò ma ní. Ní ndi Ƴyatá-otù ò nga ní ndi nzérenge nùtè ndi nzérenge nyú tí ní.

Nzére dhu mà idzi dhu màrà rí anya ònzi ale-nyutsi dhu

¹⁴ Obhó tí, àlè kàni wà dhu Ƴyatá nàndà dhu ní, Hlílà-Alafí rìbhò ndi ka àlè tò. Pbéù imá na, ma ní indrù, yà iwà ka kàbhà kodzi rí'í nzérenge tò ino tí ale. ¹⁵ Obhó tí, yà ma mónzina dhu náari nzi dùdu àlè: yà ma mòzè mɔnzi dhu nónzi ma marí nzi àdà, pbéù yà ma mɔndrò dhu ní ndi ma marádù ònzina. ¹⁶ Ma mènì wà dhu yà ma mónzina dhu rárí nzére dhu. Ní ndi dhu itè dhu iwà ma rà'ù Ƴyatá ùnò dhu idzi dhu tí. ¹⁷ Nírò kòmbí, inzi ní ima ndi ma mí ndi dhu ònzi, pbéù kónzi rí ní yà nyudutsi rí'í nzérenge. ¹⁸ Obhó tí, ma màni wà dhu idzi dhu rárí'í mbá nyudutsi. Kà-tì ní, indrù tò pbàkà ófò ò, atdyúdu rí'í inè mɔnzi idzi dhu, pbéù ndi dhu ònzi ma mí ní obi rí'í mbá. ¹⁹ Obhó tí, ma marí nzi yà ma mòzè mɔnzi idzi dhu ònzi, pbéù ma marádù ònzina ní nzére dhu yà inzà ma mòzè mɔnzi. ²⁰ Nírò, dhu apé ì'í ma marí yà inzà ma mòzè mɔnzi dhu ònzi dhu tí, ní inzi ní ima ndi ndi dhu ònzi ma marí, pbéù kónzi arí ní yà nyudutsi rí'í nzérenge. ²¹ Nírò, ma mòsà wà nyudutsi arí ndònzi dhu. Ndi dhu ní: yà ma mòzè mɔnzi idzi dhu ònà kàsùmì ò, ma marádù ònzina ní nzére dhu. ²² Afidu ònà rò, idhèdu nika ní Kàgàwà bhà Ƴyatá, ²³ pbéù nyudutsi, ma minè nzérenge rìbhòna ngàtsi obi ndúgye rí ndi afidu ò rí'í idzi irèta tò obi nà rò. Ndi dhu ònzi ma mí'í yà nyudutsinà rò rí kasu ònzi ndi nzérenge bhà obi tò imbitále tí. ²⁴ Ma mí'í àpbè ò! Ní ádhi pbá ale ndi migù rí yà oye ò rí munda ale-ngbò-fò rò? ²⁵ Ilèta àkà mabhà Kàgàwà tò! Ka ní ndi migù rí àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò-otù ò!

Nírò, pbàkà irèta ònà rò, ima ní Kàgàwà bhà Ƴyatá tò ino, pbéù indrù tò pbàkà ófò ò, ima ní nzérenge bhà obi tò ino.

8

Kàgàwà bhà Hlílà-Alafí-otù ò tí ka kádù kà-nyìkpò nòfò dhu ònzi dhu

¹ Nírò kòmbí, yà Yèsù Krístò nà ì nùngbò ale dò Kàgàwà rí nzi anya òtdì akekpá màti. ² Obhó tí, Yèsù Krístò nà àlè kùngbò ale rò, àlè kí'í Kàgàwà bhà Hlílà-Alafí bhà obi-tsinà. Ndi Hlílà-Alafí ní ndi àlè nàkòlo nzérenge mà oye màrà tò obi ò rò, ndàdà ipírɔnga-owútá nìbhò àlè tò. ³ Músà bhà Ƴyatá tò ndi dhu akána nzi, àlè tò ale-ngbò tò ófò tò ivívinga nùtò kà-tsù inzi rònzi ndi dhu dhu-okú dò rò*. Pbéù, Kàgàwà ní ndi adè kònzi. Kívi Idhùna àlè tò ale-ngbò tò ófò ò, ndínì àlè'í nàkòlo tí nzérenge ò rò. Ndi Idhùna bhà oye-otù ò ní ndi kàtdì nzérenge-anya. ⁴ Kànzi dhu ndi dhu bhèyi, ndínì ndabhà tí Ƴyatá ònzi obhónanga ràkà àlè-nyutsi. Àlè'í ní nzi yà ì òzè dhu bhèyi arí 'ùnda itírò ale, pbéù àlè'í ní Hlílà-Alafí arí ùndana ale. ⁵ Obhó tí, wò ì òzè dhu bhèyi arí 'ùnda itírò ale náari afiya itù ì ì atdyúya òho dhu ní. Pbéù, Hlílà-Alafí náarùndana ale, náari afiya itù ndi Hlílà-Alafí òzè 'ònzi dhu ní. ⁶ Ale-ngbò rí atdyúya òho dhu ní ka kí ale-afí itù dhu náari indrù ùnda oye ò. Pbéù, Hlílà-Alafí òzè dhu ní ka kí ale-afí itù dhu náari indrù ùnda ipírɔnga mà màrùngà màrà ò. ⁷ Obhó tí, ale-ngbò rí atdyúya òho dhu átdù afiya ale ní Kàgàwà-rò òm̀vù. Obhó tí, abádhí nífu nzá kàbhà Ƴyatá, ndirò abádhí rí kifù dhu rí'í odù nyú. ⁸ Ì òzè dhu bhèyi arí 'ùnda itírò ale rí Kàgàwà-idhè níká dhu rí'í odù nyú.

⁹ Nyí'í na, nyí ní nzi ngbòya arùndana ale, pbéù nyànda arí ní Kàgàwà bhà Hlílà-Alafí, dhu apé ì'í ndi Hlílà-Alafí rí'í nyukutsi dhu tí. Ndirò, imbá Krístò bhà ndi Hlílà-Alafí náapè ì'í nyukutsi, ní nyí ní nzi kàbhà ale. ¹⁰ Pbéù, dhu apé ì'í Krístò rí'í nyukutsi dhu tí, ní ngbòkò mà rí mbá òzè nzérenge-okú dò rò, ní nyí nyí ipírɔnga àbà àbà Hlílà-Alafí-otù ò, iwà Kàgàwà ózù nyí obhónangátale tí nyìkpóna ò dhu-okú dò rò. ¹¹ Yà Yèsù Krístò nabhù ringbè ndi oye-bvù rò Kàgàwà ní bhà Hlílà-Alafí náapè ì'í nyukutsi, ní ndi Kàgàwà rí ipírɔnga àbhà átò wò oye tò ngbòkò tò, yà nyukutsi rí'í pbìnda Hlílà-Alafí-otù ò.

¹² Nírò àbanínzò, àlè kí'í wánzá nà. Pbéù ndi wánzá ní nzi ale-ngbò nàndà dhu tò, yà kòzè dhu bhèyi àlè kádù òkò ní wánzá. ¹³ Obhó tí, nyí nyapè òkò nyònzi ale-ngbò òzè dhu, ní nyí nyádù èvè èvè. Pbéù, nyí nyapè nyukutsi nzére màtsò nòkye Hlílà Alafí bhà obi ní, ní nyí nyádù dhòndhòhónaga tò ipírɔnga nábà àbà. ¹⁴ Obhó tí, kórò ale yà Kàgàwà bhà Alafí náari ùndana ní Kàgàwà bhà inzo. ¹⁵ Yà nyí nyabà Hlílà-Alafí ní nzi ino tí rí nyàbhù nyòkò, ndirò odo nà rí nyàbhù nyí'í títátdò Alafí. Pbéù, nyí nyabà Hlílà-Alafí ní Kàgàwà bhà inzo nyú tí rí nyùgèrè nyòngò Alafí. Ndi Alafí ní ndi rí àlè àbhù àlè ràfà àlè, àlè ràti: «Àba, Àbadu!» ¹⁶ Ndi Alafí nditírò ní ndi rí dhu itè kpangba àlè-afí ò àlè rárí Kàgàwà bhà inzo. ¹⁷ Ndirò àlè kapé ì'í Kàgàwà bhà inzo tí, ní àlè ní'íya kàbhà

* 8:3 8.3 Ngàtsi ófò ò ka kàmbènà kàno yà dhu bhèyi: ... àlè tò ale-ngbò tò ófò tò ivívinga nùtò àlè-tsù inzi àlè rifu ndi Ƴyatá àkàkà dhu bhèyi dhu-okú dò rò.

dhu-kàmă. Àlě ní'íya Kàgàwà bhà dhu kàmă atdíkpà Krístò mànà. Obhó tí, dhu apé ì'í atdíkpà àlě kí àp̀bè àbà Krístò mànà dhu tí, ní àlě kí'íya ngari nà átò kàbhà ádr̀ngbànga tó awáwà ò.

Kàgàwà náabhùya p̀bìndà inzo ròtsù p̀bìndà ádr̀ngbànga tó awáwà ò dhu

¹⁸ Ndirò ma màla dhu, yà kòmbí àlě kábàna àp̀bè ní rākă nzà kudhe yà Kàgàwà udhé àlě tó ádr̀ngbànga tó awáwà nà. ¹⁹ Obhó tí, yà Kàgàwà anzi kóró dhu-tsi ròdona atdyúya nyú nà dhu ní Kàgàwà rí p̀bìndà inzo tí rí'í ale itè ònà kàsùmí. ²⁰ Ròpè ndi màhàngú ò rò, yà Kàgàwà abhòlò kóró dhu-tsi-anya kàtdi wà ìmbà rí'í yà ì akána ì'í nà obi nà, 'ònzì ì àkàna 'ònzì dhu*. Inzi ní ì dhu-tsi ì ndi dhu nazè, p̀bétù Kàgàwà ní ndi ka nazè rí'í ndi dhu bhèyi. P̀bétù ì dhu-tsi ròdona rònzi ndi dhu rí'í inè. ²¹ Obhó tí, Kàgàwà udhé wà yà ndi ndabhòlò kóró dhu-tsi abhù ndi ndi rùvò yà abádhi arí'í tsinanà ádr̀ngbànga tó obi yà dhu inzi arí'í ò rò ònà kàsùmí. Ndi dhu bhèyi ní ndi ì dhu-tsi nùngèrèya ì, 'òngò owútana tí, 'àdù ì'í ngari nà Kàgàwà bhà inzo tó ádr̀ngbànga tó awáwà ò. ²² Obhó tí, àlě kùnì wà dhu ì dhu-tsi rarí tagà ònzi kòmbí, 'àdù àmbe àp̀bè àbà dō ádhàdhi ndùgu rí tsibhàle náari àp̀bè àbà dhu bhèyi. ²³ P̀bétù, inzi ní Kàgàwà abhòlò kòkò dhu-tsi kèlè ì ndi tagà ònzi arí. Àlě mà àlě karí tagà ònzi átò àlě-nyutsi, àzèmbè àlě kí dhu òdo Kàgàwà ritè àlě p̀bìndà inzo nyú tí, ndàdù àlě-ngbò ùgèrè ròngò owútana tó ale-ngbò, yà inzi rádù òvè tí rórò. Ì dhu òdo àlě kí ònanà, àlě kábà wà Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí rí'í yà kàkò findá làkà àlě tó perè nzinzi ò wemberè tó perè tí. ²⁴ Obhó tí, Kàgàwà ígù wà àlě, ndirò àlě kà'ù wà dhu ibho kà rarí kóró dhu yà ndi ndakò findá làkà àlě tó ibho àlě tó. Àlě kapè yà àlě tó kàkò findá làkà dhu àlà, ní àlě kòdona àlě ràbà tdítò dhu rí'í mbà. Àzèmbè àlà ka kálana ale-nyìkpò ní dhu nóddò ka tí adù òdo ndiní ka kabá tí? ²⁵ P̀bétù, àlě kapè inzi àlě kapè àlana dhu òdo àlě ràbà, ní àlě kádà ndi dhu òdò àlě ràbà àlě-afí àlě kòtù rò.

²⁶ Ndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí rí'í àlě dzèna ònzi àlě tó ivívinga ò, inzi àlě kùnì itsòta àkàkà dhu bhèyi nídhuní. P̀bétù, ndi Hìlã-Alafí ndítirò rí ndìtsò òhùnà Kàgàwà-rò àlě-okú dò rò, yà inzi ka kádù àwenà ale-tsù ò òfò ò. ²⁷ Ndirò Kàgàwà yà àlě-afí ò dhu àlà arí ale, muni wà p̀bìndà Hìlã-Alafí òzè ndònzi foná dhu. Obhó tí, ndi Alafí arí ndìtsò Kàgàwà bhà ale dō Kàgàwà nyú nózè ka dhu bhèyi. ²⁸ Ndirò, àlě kùnì wà dhu, Kàgàwà rarí kóró dhu-tsi abhù ribhò idzinga ndi nózè ale tó. Ì ale ní yà kùnzi yà ndi nyú ndi nuduhé ka dhu bhèyi ale. ²⁹ Obhó tí, Kàgàwà avò ì ale angyangyi, ndàdù dhu udhe átò ndiní ndi ndabhùya tí abádhi ròfò ì Idhùnà nà. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ndi kà t'Ídhùnà náadùya ì'í sengba tí kóró adóna tó. ³⁰ Ndirò, ì ale yà Kàgàwà avò angyangyi, ní kùnzi átò. Kòkò kùnzi ale kázù átò obhónángatále tí. Ndirò, kòkò ì obhónángatále tí kázù ale tó kàkò wà làkà, ndi rabhùya abádhi ròtsù átò p̀bìndà ádr̀ngbànga tó awáwà ò.

Kàgàwà ózè àlě ní àzè rò rò rí'í àlě indà atdí dhu mà rí'í mbà dhu

³¹ Nírò, ádhu ndi àlě kàkà àlě rùnò wò dhu-dzidò? Kàgàwà apé ì'í àlě-ti'ònà rò, ní ádhi ndi àlě rò òmvú tí rádù ì'í? ³² Ábadhi níwà nzà Idhùnà nyú mà, p̀bétù kípfò ka rìrà òvè àlě-okú dò rò kóró. Ní kà rádù àdi ingbà dhu bhèyi inzi ndibhò kóró dhu àlě tó ndi Idhùnà mànà? ³³ Ádhi pbá ale ndi Kàgàwà óvò findá ale nóbhè rádù? Ìmbà rí'í atdí matí! Obhó tí, Kàgàwà nyú ndítirò nózè wà abádhi obhónángatále tí. ³⁴ Ádhi pbá ale ndi anya òtdi rádù abádhi dō? Ìmbà rí'í atdí matí! Obhó tí, Yèsù Krístò náavè abádhi-okú dò rò, ndirò ròsè ndi dhu dònà, kádù ndingbè ovc-bvù rò. Ka ní ndi àdi kòmbí Kàgàwà bhà fangà dònà rò, ndàmbe ndìtsò dō àlě-dō. ³⁵ Ádhu ndi àlě indà rádù Krístò ózè àlě ní àzè rò rò? Tí àp̀bè, tí iza, tí avuta, tí àwù, tí ìmbà áfòna ka kí mberè rí'í dhu, tí arita, ndirò tí ovc? ³⁶ Ádhàdhi Hìlã Andítá ròvona dhu bhèyi: «Okúne dò rò, ka karí mápà kokyè mà bilínganà Kàgàwà.

Ka karí mòzù àzèna kà kòwu tàrà bhèyi*.» ³⁷ P̀bétù kóró kòkò dhu ò, àlě kábà màlèma atdídò wò ndi àlě nózè Krístò-otù ò. ³⁸ Obhó tí, mà mà'ù wà dhu, inzi atdí dhu mà ràràdù àlě indà Kàgàwà ózè àlě ní àzè rò rò: ìmbà rí'í ovc matí, ìmbà rí'í ípírònga matí, ìmbà rí'í màlàyíkà matí, ìmbà rí'í nzère-alafí matí, ìmbà rí'í yà kòmbí rí'í dhu matí, ìmbà rí'í irà rìrà dhu matí, ndirò ìmbà rí'í ádr̀ngbànga tó obi nà arí'í ale matí. ³⁹ Ndi dhu bhèyi tí, ìmbà rí'í òrù-akpà ò obi nà dhu matí, ìmbà rí'í yà adzi ò obi nà dhu matí, ìmbà rí'í Kàgàwà abhòlò kóró ngàkpà dhu matí, ní rí'í nzi adù àlě indà yà Kàgàwà itè àlě tó Yèsù Krístò, àlě tó Ádr̀ngbàle-otù ò àzè rò rò.

* 8:20 8.20 Opt 3.17-19 * 8:36 8.36 Zab 44.23

9

Pòlò rí'í izu nà ábhò Pbàisràyéli nyú ná'ù nzá Yèsù Krístò dhu-okú dò rò dhu

¹ Krístò nà mà mùngbò mà dhu-okú dò rò, mà mí obhó dhu ùno, mà mí nzí tìtò ùno. Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí rí munda nídhuní, afídu rí ndi dhu itè kpangba idù. ² Ma mòzè munò dhu ní, afídu rǎrǎ'í ádrùngbá izu nà ndirò inzi ríku àpè nà. ³ Ma màmbènà òzèna dhu ní mí'í Kàgàwà ófù ale tí ndirò Krístò-rò rò ndi nìndà ale tí, àbaninzo, kàkà atdí rùgànda tí mà mí'í mànà tò ngari ò, ndi dhu bhèyi mà mònzi dhu dhu rádù abádhí igù nání. ⁴ I àbaninzo ní Pbàisràyéli, yà Kàgàwà náavò rí'í pbindà inzo tí. Kìtè pbindà ádrùngbànga tò awàwù abádhí tò, kànzi ungbòta tò láká abádhí t'ábhúna mànà, kàbhù Ùyatá abádhí tò Músà-otù ò, kítè ndùle abádhí rádù tí dhu abádhí tò, ndirò kàkò ábhò dhu tò láká abádhí tò. ⁵ Abádhí ní àlè t'ábhúna-nzinzi tò pbàdzukuru, ndirò Krístò ka kugu ale-ngbò tò ófò ò abádhí-dhù nzinzi ò. Ndi Krístò ní ndi Kàgàwà yà kóró dhu dō arí'í ale. Kàkà kilè dhòdhòhonganà! Àminà.

⁶ Ma màti nzá Kàgàwà akò láká ráká nzá. Obhó tí, inzi ní kóró ale yà Pbàisràyéli ò rò úvò ndi obhóná Pbàisràyéli, ⁷ ndirò inzi ní Àbràhamù-dhù ò rò úvò ale kóró i obhóná Àbràhamù bhà inzo. Obhó tí, Kàgàwà akò láká Àbràhamù tò, ndàti: «Isakà-otù ò nga ní ndi nyi nyabáya pbàkù dhu tí ka kòzùna pbàdzukuru ní*.» ⁸ Kà-tì ní, inzi ní kòkò ka kugu ádhàdhì indrù ùgu ka karí dhu bhèyi nzónzo i ka kòzùna rí'í Kàgàwà bhà inzo tí, pbétù kòkò ka kugu Kàgàwà akò láká-otù ò nzónzo ní i ka kòzù rí'í kàbhà obhóná pbàdzukuru tí. ⁹ Yàrì ní ndi Kàgàwà akò láká, ndàti: «Yà dhu bhèyi kàsùhì ò, mà mírà tdtídò, ní Sàrà rí kpatsibhá ngbàngba nùgu*.»

¹⁰ Ndirò, i'í rí'í ní nzí wò dhu kèlè. Rùbhekà rí'í inè átò. Iyàdhíyà nùgu óyò ozò-nzo Èsawù mà Yàkòbhò nà, atdí àba, àlè t'ábhunà Isakà tò. ¹¹ Pbétù, inzá ka kàpè i nzónzo mà nùgu rórò, ndirò inzá i nzónzo àpè atdí idzi dhu mà ndirò atdí nzère dhu mà nónzi rórò, ndiní Kàgàwà udhè dhu nááká tí, ádhàdhì kàrì dhu òvò ònà ófò ò, ¹² ndi ófò ní inzá nga nàndà indrù-kàsù nà, pbétù kàndà nga yà indrù nunzi Kàgàwà-afí òzè dhu kèlè nà. Ní Kàgàwà avò dhu Rùbhekà tò ndàti: «Ádrùngbá-ingba nòonziya kasu olù-ingba tò*.» ¹³ Hìlǎ Andítá rí dhu òvo, ndàti: «Ma mòzè Yàkòbhò, madù Èsawù nòndrò*.»

Kàgàwà arí dhu ònzi ndi ndòzè dhu bhèyi pbindà ale ní dhu

¹⁴ Nírò, ádhu àlè kàkà àlè rùnò? Tí inzi Kàgàwà rarí obhónànga ònzi? Inzi akekpá màti! ¹⁵ Obhó tí, kàvò dhu Músà tò, ndàti: «Mà mí izu àbà dòná ní mà mòzè màbà izu dòná ale, ndirò mà mí idzinga ònzi fìndà ní mà mòzè mònzi idzinga fìndà ale*.» ¹⁶ Nírò, Kàgàwà bhà idzinga nàndà nzá nga indrù òzè dhu nà ndirò ndi ale rònziina dhu nà, pbétù kàndà nga kà rí izu àbà indrù dō dhu nà. ¹⁷ Hìlǎ Andítá ò, Kàgàwà rí dhu òvo Mísri tò pbìrì ò ádrùngbá kamà tò, ndàti: «Mà mídì nyi nyi'í ádrùngbá kamà tí, ndiní mà mìtè tí pbàkà ádrùngbànga tò obi otùnù ò, ndirò ndiní indrù igá tí ovòdu yà adzi ò kórò ngari ònà*.» ¹⁸ Nírò, Kàgàwà arí izu àbà ndi ndòzè ndàbà izu dòná ale-dò, ndirò kàrì ndi ndòzè afína rò'ò odú ale-afí àbhù rò'ò odú.

¹⁹ Wò dhu bhèyi Kàgàwà arí dhu ònzi rò, nyi nyinè nyati ima ní: «Ádhu Kàgàwà rórù ní indrù dō tdtídò okúna dò rò? Atdí ale mà tí'í inè ndùwù kà-afí òzè ndònzì dhu?» ²⁰ Ní kòmbí, inyi ní ádhi ndiní nyi nyagò tí nyi Kàgàwà nà? Adzi ní ka kòbhòlò wùtù tí àdù àtìnà àti ndi nòbhòlò ale ní: «Ádhu nyi nyòbhòlò ima wò dhu bhèyi ní?» ²¹ Ità òru arí ale tí nzí àdù ndi ndòzè ndònzì dhu ònzi pbindà anzi ní? Ndi atdí anzi-adi ní tí, kà tí nzí àdù ifuta nà àkà wùtù òbhòlò, ndàdù yà bìlìnganà ka karí ngbòya òko wùtù òbhòlò átò?

²² Ndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà rí'í inè ndònzì dhu ndi ndòzè dhu bhèyi pbindà ale ní. Kàzè nditè pbindà nàwí yà àkàkàna nditè ànyàya ale tò, ndiní pbindà ádrùngbànga tò obi nitè tí. Pbétù kàdù i ale tò dhu-dzi òndù atdídò. ²³ Kàzè átò nditè pbindà ádrùngbànga tò awàwù tò ábhònga yà izu ndi ndàbà dòyà ale tò. I ale kàbhòlò angangyi ndiní otsúya tí ndi pbindà ádrùngbànga tò awàwù ò. ²⁴ I ale ní àlè'í. Kúnzi nzá àlè Pbàyàhúdí nzinzi ò rò tí, pbétù kúnzi àlè inzi ní Pbàyàhúdí nzinzi ò rò átò. ²⁵ Ndi dhu rí'í ádhàdhì yà nabi Òseyà bhà bhùkù ò Kàgàwà avò dhu bhèyi. Kàti:

«Ìmbá i'í pbàkà ale tí ale
ní mà manziya «Pbàkà Ale» tí.
Yà inzá mà màti atdídò mà mòzè dhu tí ale,
ní mà manziya «Atdídò mà mòzè Ale» tí*.

* 9:7 9.7 Opt 21.12 * 9:9 9.9 Opt 18.10-14 * 9:12 9.12 Opt 25.23 * 9:13 9.13 Mál 1.2-3 * 9:15 9.15 Uvt 33.19 * 9:17 9.17 Uvt 9.16 * 9:25 9.25 Òse 2.25

26 Ndirò abádhí tò ka kavò dhu òná rò ngari, kati: <Nyí ní nzí pbàkà ale,> ní ǒ rò ka kanziya abádhí Kàgàwà, yà Ípirǒnga nà arí'í ale bhà Inzo tí* .»

27 Nabi Ísayà nà náavò dhu kpangba Pbàisràyéí-okú dò rò, ndàti: «Ímbá Pbàisràyéí àmbènà ì'í abho àdhàdhì ádrùngbà rèrù-bidò ɔsokpò bhèyi màtí, ní ngúfe ale kèlè abádhí nzínzi ǒ rí ndi ùgu. 28 Obhó tí, Ádrùngbàle Kàgàwà rí yà adzi ǒ ale-ànyà itdì àkáká dhu bhèyi, yà ndi nyú ndi nduno ka dhu bhèyi, ndirò kà rí ndi dhu ònzi inzà ndi ndòdò nga ádzí rórò* .» 29 Ndirò ndi nabi Ísayà náavò dhu angyinà rò átò ndàti: «Ínzí Kàgàwà, yà kóró dhu dǒ arí'í obi nà ale nígùyana gukye àlè-dhú nzínzi ǒ atdidhená ale àlè tò, ní àlè kùllyana àlè Sòdomò mà Gòmòrà nà tò kigò ǒ bhà, yà kàtdì tsèya bhèyi* .»

Kristò ní yà indrù-pfò ùbè arí bhalabhala tó odu dhu

30 Nírò, ádhu ndi àlè káká àlè rùnò? Ínzí ní Pbàisràyéí yà inzà dhu nanè Kàgàwà ròzè ì obhónángatále tí ale, ní kòzè wà obhónángatále tí a'uta-otù ǒ. 31 Pbétù Pbàisràyéí, yà Úyátá t'ífuta-otù ǒ Kàgàwà rí 'òzè obhónángatále tí dhu ònè rò ubhína ale, náawù nzà ùvò ndi bhèyi ka rí 'òzè dhu ǒ. 32 Ádhu-okú dò rò? Abádhí anè nzà ndi obhónanga a'uta-otù ǒ, pbétù abádhí anè ka yà ì ónzina kasu-otù ǒ dhu-okú dò rò. Abádhí-pfò onzi abè wò indrù-pfò àbhù arí onzi ròbè odu rò, 33 àdhàdhì Kàgàwà rúnona Hlilà Anditá ǒ dhu bhèyi. Kà rätina: «Kàní ma mìli indrù-pfò ùbè rí odu Sàyuni tó pbiri dǒ. Ka ní indrù àbhù rí ràwà ì bhalabhala tó odu. Pbétù, kà'u rí ale-nyì rí nzí iwu* .»

10

Pbàisràyéí nívò ì inzí 'ùngu idzi otu dhu

1 Àbanínzó, ma mí atdyúna òho dhu, ndirò ma mí mìtsò Kàgàwà-rǒ Pbàisràyéí-okú dò rò ní dhu ní Kàgàwà ràkà ndigù abádhí. 2 Obhó tí, ima ní yà ma múnona dhu tó ngàmbi: abádhí ní atdidǒ Kàgàwà nózè 'ifu ale, pbétù ndi ifuta náhu nzà obhóná inga t'únitá ǒ rò. 3 Abádhí-do àlè nzà ingbà dhu bhèyi màtí Kàgàwà arí indrù ǒzè obhónángatále tí dhu, 'adè dhu ònè ìdì fiyò obhónanga itírò. Abádhí úvò ì inzí 'ùngu obhónángatále tí Kàgàwà rí 'òzè òná otu. 4 Obhó tí, Kristò-otù ǒ, Úyátá nàrà àhu ndi ndàkànà ndàrà àhu rò, ndíní Kristò nà'ù ingbatí ìli ndi ale mà nózè Kàgàwà adè tí obhónángatále tí.

Ŋgù rí'í yà Ádrùngbàle Yèsù ná'ù ale tò kóró dhu

5 Yàrí ní Músà andí Úyátá ifù ka kí dhu-otù ǒ Kàgàwà rí indrù ǒzè obhónángatále tí dhu dǒ dhu. Kàti: «Úyátá únò dhu ifù rí ale, ní ràdù ípirǒnga àbà ndi Úyátá-otù ǒ* .» 6 Pbétù, Kàgàwà rí indrù ǒzè obhónángatále tí a'uta-otù ǒ dhu rí mbá ì'í obi tí indrù tò. Hlilà Anditá ǒ ka kándí dhu ndi dhu dǒ kati, nyi ràkà nzà nyati afinu ǒ: «Ádhi ndi òrù-akpà ò rùpo?» Ndi dhu nádù ì'í àdhàdhì Kristò àbhù nyi nyi rifò ányàrò dhu bhèyi dhu. 7 Ndirò, nyi nyàkà nzà nyati: «Ádhi ndi ɔve-bvè rófo?» Ndi dhu nádù ì'í àdhàdhì Kristò àbhù nyi nyi rùpò ányà rò dhu bhèyi dhu. 8 Pbétù, yàrí ní ndi Hlilà Anditá únò Kàgàwà rí indrù ǒzè obhónángatále tí a'uta-otù ǒ dhu dǒ dhu: «Kàgàwà bhà Ɔte rí'í ifkyèrò tinú, kà rí'í liné ndirò kà rí'í afinu ǒ* .» Ndi Ɔte ní Kristò à'u ka kí dhu dǒ mà maróvona indrù tò Ɔte. 9 Nyi nyapé dhu ùno kpangba tsùnu nyú ní nyati Yèsù ràrì Ádrùngbàle, nyadè dhu à'ù atdí afinu nyú nà iwà Kàgàwà rabhù ka ringbè ndi ɔve-bvè rò, ní nyi nyadè ògù ògù. 10 Obhó tí, indrù apé Yèsù Kristò ná'ù affina nyú ǒ rò, nózè Kàgàwà ràdù obhónángatále tí. Ndirò, kápé ka ndi ndà'ù dhu ùno kpangba tsùna nyú ní, ní Kàgàwà ràdù kigu igù. 11 Obhó tí, Hlilà Anditá rätina: «Íngbatí ìli ndi ale mà náapé kà'u, ní ndi ale rí nzí àdù dhu òzè ndàti, kòkórò ndi ra'u ka* .» 12 Nírò Kàgàwà-ònzí, Pbàyahúdí mà inzí ní Pbàyahúdí mànà nùdà ì ní dhu rí ìmbá ì'í atdí màtí. Obhó tí, kóró ale rí'í nà Ádrùngbàle tí ale ní atdí ale kèlè, ndirò kàrí idzinga ònzi kóró ale yà foná dhu nònzí tò. 13 Hlilà Anditá rí dhu òvo, ndàti: «Ndi Ádrùngbàle-rǒ ndi nàtsò ingbatí ìli ndi ale mà ní ràdù ògù ògù* .»

14 Nírò, indrù ràdù 'itsò ingbà dhu bhèyi yà inzà ì á'ù Kristò-rǒ? Ndirò, abádhí ràdù kà'ù ingbà dhu bhèyi inzà ì apè kàbhà màkürù ìri rórò? Ndirò abádhí ràdù kàbhà màkürù ìri ingbà dhu bhèyi ìmbá ndi dhu ùno rí abádhí tò ale rí'í rò? 15 Ndirò, ka kádù

* 9:26 9.26 Ɔse 2.1 * 9:28 9.28 Ísa 10.22-23 * 9:29 9.29 Ɔpt 19.23-28; Ísa 1.9 * 9:33 9.33 Ísa 8.14; 28.16 * 10:5 10.5 Law 18.5 * 10:8 10.8 Tǒr 30.12-14 * 10:11 10.11 Ísa 28.16 * 10:13 10.13 Yǒw 3.5

dhu ùnò abádhí tò ìngbà dhu bhěyi dhu apé ì'ì inzà ka kòvì indrũ abádhí-tí'ò dhu tí? Hìlã Andítá rĩ dhu òvo mběyi nyú ndàti: «Ídzi Màkürè nà ríwu ale ríwu dhu àlã ka kí dhu ná idzi dhu*» 16 Pbéù, kórò ale náa'u nzá ndi Ídzi Màkürè. Obhó tí, nabi Ísayà náavò dhu ndàti: «Òò Ádrùngbálé, ádhi ndi má múnona Ídzi Màkürè ná'ù?» 17 Ní ndi dhu bhěyi tí, indrũ arí dhu à'u Ídzi Màkürè ì ìrì rò, ndirò ndi Ídzi Màkürè ní Krístò dõ ròte Òte.

18 Nírò ma mí dhu ivù, mati: Pbhàyàhúdì nàiri tí inzà ndi màkürè? Abádhí iri wà ka! Obhó tí, Hìlã Andítá ràtina: «Màkürè nà ríwu ale-tù niri ndi kórò yà adzi ò, abádhí-òtè àrà àhù yà adzi ò kórò ngari ònã*»

19 Ma mí dhu ivù tdítò, mati: Ndi dhu alú tí obhó Pbhàsràyélí-do? Kálú wà abádhí-do. Obhó tí, Músà ní'ì ndi wemberè t'ále, yà Kàgàwà avò dhu otùna ò, ndàti: «Ma mí nyàbhù nyí'ì adha tó ale-afí nà yà ìmbá arí'ì pbàkà ale tí ale dõ.

Ma mí nyàbhù nyákò yà inzà nga núnì dhu tí nyí nyarózùna ale rõ*»

20 Nabi Ísayà náavò Kàgàwà ùnò fìndà ìnzì ní Pbhàyàhúdì dõ dhu átò obi nyú nà, ndàti: «Ma mábà ma fiyò ale ní kàkà ìnzì úbhì monè rõ ale,

ma mítè ma fiyò ale ní kàkà ìnzì úbhì dhu ònzì rõ fudú ale*»

21 Pbéù, Pbhàsràyélí-okú dò rò Kàgàwà ràtina yà dhu bhěyi: «Bilìnganà ma mára otsádu iyì rò mambe ìnzì arí inga ìrì, ndirò dõya idzò ale ùnzì dõ ní ndini ingo tí tidu ò*»

11

Kàgàwà náadhò nzá pbìndà ale Pbhàsràyélí dòtsì dhu

1 Nírò, ma mí dhu ivù mati: Kàgàwà náadhò tí òdho pbìndà ale? Inzà akekpá màtì! Obhó tí, imá na, ima ní Mùsràyeli, Àbràhamù bhà mùdzukuru, Bènyàminì bhà rùgànda. 2 Kàgàwà náadhò nzá pbìndà ale kàkà angyná rò ndi ndapì fìndà. Nyí nyèni tí nzá yà Hìlã Andítá náarúnona nabi Eliyà dõ dhu? Pbhàsràyélí òbhù ndi ndi Kàgàwà-ònzì rò, kãno dhu ndàti: 3 «Ádrùngbálé, abádhí ókyè pbàkù pbànábì, 'àdù pbàkù màzàbàhù núgolo. Ní ima, ma mòdì atdí rò, ndirò abádhí rĩ mone ndinì ì oho tí ma*» 4 Ní, ádhu Kàgàwà adù ádunà kà tò? Kádù dhu kà tò, ndàti: «Ma mòdò wà àrùbhù lufù ale idù. I ale ní kàkà ì núvò ìnzì 'òkò otdyàya-do Bálì tí kátina mungũ-ngba-ònzì ale*» 5 Ndi dhu bhěyi tí, ìndo màtì, ì núbhà ale-go rí'ì inè. I ale ní, yà Kàgàwà ópì fìndà pbìndà idzìngà ò ádhàdhì afina nyú nózè ka dhu bhěyi ale. 6 Ní, dhu apé ì'ì Kàgàwà ópì abádhí pbìndà idzìngà-otù ò dhu tí, ní kòpì nzá abádhí ònzì dhu-okú dõ rò. Ndi dhu bhěyi kà'ì rò, kàbhà idzìngà ní nzì adù ì'ì idzìngà.

7 Ní, ádhu olu? Pbhàsràyélí náabà tí nzá yà ì arónena Kàgàwà bhà idzìngà? Ngúfe ale kèlè yà Kàgàwà ópì fìndà ní ì ka nabà. Pbéù ngùkpà, kàkà òdòdì, nàbhù kádù róngò dõya idzò ale tí. 8 Obhó tí, Hìlã Andítá ò ka kandì dhu kati: «Kàgàwà abhù abádhí-afí róngò odù, ìnzì abádhí-nyìkpò ala tí nga, ìnzì abádhí-bì ràdù inga ìrì. Ní abádhí náarí'ì inè ndi dhu bhěyi tí ìndo màtì.» 9 Ádrùngbà kamà Dàwudì ràtina átò:

«Abádhí tó màhèndù àkà ndègèrè ndi abádhí rò, ndòngò abádhí òtsì rí àdà tí, ndinì abádhí awá tí ì, 'àdù fiyò nzèrènga tó perè nabà.

10 Abádhí-nyìnga àkà ndùtì, ìnzì ràla nga, ndirò abádhí-adzìkpa àkà ràtòdò ì bilìnganà*»

Pbhàsràyélí náadhò Krístò dhu náabhù idzìngà yà adzi ò ngùkpà ale tò dhu

11 Nírò, ma mí dhu ivù mati: Pbhàsràyélí-pfò dhu ubé tí, ràrà àhù abádhí rĩ 'àwà dòtsì dhu ò? Inzà akekpá màtì! Pbéù, Pbhàsràyélí òdho Krístò dhu-okú dõ rò, ìnzì ní Pbhàsràyélí náabà ì úgu ònã otu, ndinì ì Pbhàsràyélí ambè tí adhàya ònzì dõ. 12 Ní, dhu apé ì'ì Pbhàsràyélí tò afàtà mà abádhí tò ivìvinga mànà náabhù idzìngà yà adzi ò ngùkpà ale tò dhu tí, ní yà Kàgàwà ùnzì Pbhàsràyélí rĩ ògù tò otu nungũ atidò rò, ndi idzìngà náadùya tí mbá ì'ì abho nyú ròsè?

13 Kòmbì ma mí dhu ùno fùkù ìnzì ní Pbhàsràyélí tírò. Ima nyú, ima ní ìnzì ní Pbhàsràyélí tò uvitatále. Ní ma mí millè ndi pbàkà kasu-okú dõ rò. 14 Nírò, ma mí'ì inè mabhù fàkà pbìrì ò bhà nyú rònzì ngùkpà pbìrì ò ale-adhà, ingó ma maraya tí abádhí

* 10:15 10.15 Ìsa 52.7 * 10:16 10.16 Ìsa 53.1 * 10:18 10.18 Zàb 19.5 * 10:19 10.19 Tòr 32.21 * 10:20 10.20 Ìsa 65.1 * 10:21 10.21 Ìsa 65.2 * 11:3 11.3 1Ká 19.10,14 * 11:4 11.4 1Ká 19.18 * 11:10 11.10 Zàb 69.23-24

nzinzì ò atdídena ale mà nígu. ¹⁵ Obhó tí, dhu apé ì'ì Kàgàwà ódhò Pbàìsràyélí dhu nìbhò ungbòta Kàgàwà mà nzinzi ò yà adzi ò ngùkpa ale màna dhu tí, ní Kàgàwà à'ù Pbàìsràyélí tdítédò dhu tí mbà àdù ì'ì àdhàdhì abádhí, kàkà iwà uvè ale bhèyi ì'ì ale, nábà ípiróngà tdítédò dhu bhèyi?

Pòlò rí òyó òfò íbho Pbàìsràyélí mà abhúya-nzinzi màna dò dhu

¹⁶ Óbhòlo ka kòbhòlò m̀gati-dòkpa* nábhu ka kapé perè tí Kàgàwà tò, ní ndi nùbhà gòna nádù ì'ì kàbhà átò. Ndirò, Pbàìsràyélí rí'ì àdhàdhì òzò tí Kàgàwà azò mìzèyituni-kpa bhèyi. Ní, ndi mìzèyituni-kpa-vé náapè ì'ì kàbhà dhu tí, ní ndi mìzèyituni-kpa-òpbi nádù ì'ì kàbhà átò. ¹⁷ Ní, Kàgàwà ú'a ndi mìzèyituni-kpa-òpbi-ròrò, ndàdù nyí, inzì ní Pbàìsràyélí, yà irí ò arí ìnga mìzèyituni-kpa-òpbi nùpba ndùtsi kòkò ù'á ndi ndù'a mìzèyituni-kpa-òpbi tò ngari ò. Ní kòmbí nyí, inzì ní Pbàìsràyélí tírò, nyí nyarí Pbàìsràyélí náabà ídzinga àbà átò, àdhàdhì irí ò mìzèyituni-òpbi náari yà òzò tí Kàgàwà azò mìzèyituni-kpa-vé ò rò ráhu idha nómvù átò dhu bhèyi. ¹⁸ Nírò, nyí nyàkà nzá nyònzì kàkà ù'á Kàgàwà ú'a mìzèyituni-òpbi gàyà. Nyí nyí mbà nyí nyoyò okùna dò rò dhu ná. Obhó tí, inzì ní nyí ndi nyí nyarí obi àbhù ndi mìzèyituni-vé* tò, pbétù kà-vé náari ndi obi àbhù fùkù.

¹⁹ Nyí nyí'ì inè nyàti ma ní: kòrì mìzèyituni-kpa-òpbi ka ku'a, ndiní mã, mã mabá tí ngari ariya dò. ²⁰ Ní, nyí nyànò obhó dhu. Ka ku'a abádhí, abádhí uvó ì'ì inzì ì'ì a'u tí dhu dhu-okú dò rò. Ndirò nyí, nyí nyí'ì inè pòtsò nyí nyùpba nyí ndi itu rò rò, a'uta ná nyí nyí'ì dhu-okú dò rò. Ní kòmbí, nyí nyàkà nzá nyoyò nyí, pbétù nyí nyàkà nyàndà nga mbèyi! ²¹ Obhó tí, dhu apé ì'ì inzà Kàgàwà ubhà kòrì itu-òpbi-ayi, róngò àmbe ò'ò dò dhu tí, ní kádùya nyùbhà ìngbà dhu bhèyi? ²² Nírò, nyirè pé nga Kàgàwà bhà ídzinga dò, ndirò nyirè pé nga kàbhà nàwí dò átò. Àbadhi ní pbìndà nàwí itè arí kàkà ì'ì nùvò inzì 'à'ù ndi ale-okú dò rò ale. Pbétù, ka nádù ì'ì ídzi ale fùkù, kàbhà ídzinga ò nyí nyòkò rò. Ìmbà k'ì ndi dhu bhèyi rò, ní nyí nyú mã kù'aya nyí átò. ²³ Ndirò, Pbàìsràyélí na náapè 'ùgèrè, 'à'ù Kàgàwà tdítédò, ní kà rí inè ndùpba abádhí tdítédò, ndùtsi yà abádhí ì'ì óyá fíyò ngari ò. Obhó tí, Kàgàwà rí'ì inè ndùpba abádhí, ndùtsi tdítédò. ²⁴ Nyí, inzì ní Pbàìsràyélí tírò, nyí nyí'ì àdhàdhì irí ò mìzèyituni-òpbi, yà Kàgàwà ú'a ndàdù àpbanà, ndùtsi yà òzò tí ndi ndazò mìzèyituni-kpa rò bhèyi, inzì ní yà m̀hàngú ò rò ka karí kòzò ónà òfò ò. Pbétù, Pbàìsràyélí rí'ì àdhàdhì wò ndi òzò tí Kàgàwà azò mìzèyituni-kpa bhèyi. Ní dhu rí ìmbà ì'ì odú Kàgàwà tò, ndùpba yà ù'á ndi ndù'a ndi mìzèyituni rò rò òpbi, ndàdù ùtsinà kà-rò tdítédò.

*Kàgàwà rí'ì izu tò afina ná
Pbàìsràyélí mà inzì ní Pbàìsràyélí màna dò dhu*

²⁵ Abaninzò, ma mòzè nzá nyòkò inzì nyùni yà òrù ò ongónà àdi dhu, akye nyí nyozúna nyí atdíédò ìnga nàni ale tí ní. Ndi dhu yà òrù ò ongónà àdi ní yari: atdídena Pbàìsràyélí nóokoya afiya róngò ò'ò odú, ràrà àhu yà Kàgàwà únzi inzì ní Pbàìsràyélí rí ògù-otù ùngù atdíédò dhu ò. ²⁶ Nírò ní ndi Ísráyeli tò pbi rí ò àbhò ale nùgùya àdhàdhì yà Hlìlà Anditá ò Kàgàwà ròvona dhu bhèyi, ndàti: «Uwutaba rí ndìto Sàyuni tò pbi rí dò.

Kàrì nzére dhu ito Yàkòbhò bhà pbàdzukurù nzinzi ò rò.

²⁷ Wòrì ní ndi yà abádhí màna mã mungbòya mã ní ungbòta, abádhí tò nzérenga nùba ma mí abádhí tò ónà kàsùmi ò*»

²⁸ Ídzi Màkùrù Pbàìsràyélí ódhò dhu ka kàndà rò, abádhí ní Kàgàwà rò òmvù, ndi dhu ràdù ì'ì m̀gàsù tí fùkù. Pbétù, Kàgàwà avò abádhí fìndà dhu ka kàndà rò, abádhí ní atdíédò Kàgàwà òzè abhúya-okú dò rò ale. ²⁹ Obhó tí, Kàgàwà náari nzì indrù tò ndi ndàbhu perè àkò ndi ale-fò rò. Ndirò, kàrì nzì fìndà ndi ndóvò ale òdho. ³⁰ Angyi nyí, inzì ní Pbàìsràyélí tírò, nyí nyuvò nyí inzì nyirí Kàgàwà-tsù dhu, pbétù kòmbí, kàbà dhu fùkù Pbàìsràyélí úvò ì'ì inzì 'irí kà-tsù dhu dhu-okú dò rò. ³¹ Àdhàdhì abádhí úvò ì'ì kòmbí inzì 'irí Kàgàwà-tsù dhu dhu nábhu Kàgàwà rí'ì izu tò ale-afí ná dèkú dhu bhèyi, ní k'ì'ya inè izu tò afina ná átò abádhí dò, abádhí rí 'ùgèrè 'ìngò tina ò rò. ³² Obhó tí, Kàgàwà àbhu Pbàìsràyélí mà inzì ní Pbàìsràyélí màna rí'ì inzì rí tsunà dhu ìri ale tí, ndiní ndi ndi'ì tí izu tò afina ná abádhí dò kòrò.

³³ Àndà pé Kàgàwà bhà ídzinga náari'ì àdrùngbà tí dhu! Kàrì dhu-ònga òvò tí dhu mà, kàbhà ìnga t'ùnita màna rí'ì abhàbhò nyú ròsè! Àdhi pbá ale ndi kàbhà irèta àwe rádù? Àdhi pbá ale ndi kùdhè ndi ndonzi tí dhu ràdù dóna àlù? ³⁴ Àdhàdhì yà Hlìlà Anditá ròvona dhu bhèyi:

* **11:16** 11.16 Òzt 15.19-21 * **11:18** 11.18 Mizèyituni-kpa-vé tí ka kátina irò ní Pbàìsràyélí t'ábhùna-nzinzi.
* **11:27** 11.27 Ísa 59.20-21

«Ádhi pbá ale ndi Ádrùngbàle Kàgàwà bhà irèta núnì?»

Ádhi pbá ale ndi kà tò rádù sedzà àbhù*?»

³⁵ «Ádhi pbá ale ndi dhu nábhù angyi Kàgàwà tò,

ndínì kádù tí ndi dhu-ari ò dhu àdu findà*?» ³⁶ Obhó tí, kóró dhu náaráhù kà-fò rò, kóró dhu kàbhòlò ndi, ndirò kóró dhu rí'ì kà tò. Ní, kàkà ilèta nà dhòdhòdhóngà nà! Àmìnà.

12

Kàgàwà bhà kasu ònzi ka kí atdí ale-afí nyú na dhu

¹ Nírò àbaninzò, àdhàdhì Kàgàwà nùtè pbìndà izu tò ale-afí àlè tò dhu bhèyi, ma mìtdè nyí itdè tí, nyùbho ngbòku kà tò, rí'ì àdhàdhì Kàgàwà tò ka kùbho ipíròrò rí'ì izà tò perè bhèyi, kà-nyìkpó ò ilà, ndirò kà-nyìkpó nòfò perè bhèyi. Wòrì ní ndi àdù ì'ì obhónánga tò òfò, yà Àbadhi ùle nyí nyádù nì. ² Nyí nyàkà nzà nyònzì nyí àdhàdhì yà kòmbí arí'ì adzi ò ale náarí 'ònzì ònà òfò ò. Pbéù, nyí nyàkà nyàbhù Kàgàwà rùgèrè nyí, ndàbhù fùkù irèta róngò owátána tí, ndínì nyí nyùnì tí Kàgàwà ózè nyònzì dhu. I dhu ní: ídzi dhu tí rí'ì dhu mà, Kàgàwà-nyìkpó nòfò dhu mà, ndirò obhónánga tò dhu nyú tí rí'ì dhu mà.

³ Àdhàdhì yà Kàgàwà ònzìnà idù ídzinga mì'ì uvitatále tí dhu-bvu rò, ma mátina nyí nì kóró: atdí ale mà nzínziku ò náká nzà ndòzù ndi orú nyú, ròsè yà ndi ndí'ì ònà òfò dónà. Pbéù, nyí nyàkà nyòzù nyí yà nyí nyú nyí nyí'ì ònà òfò ò, inzi nyí nyí nyídzi ròrò, àdhàdhì yà Kàgàwà úndò fùkù fùkù a'uta-otù ò perè-bvu rò. ⁴ Atdí ale-ngbò rò, ale-ngbò-róngá-nzò náarí'ì ibí, ndirò ì ale-ngbò-róngá-nzò rì mbà ì'ì kóró atdí kasu nà tí. ⁵ Ní ndi dhu bhèyi tí, àlè kí mbà ì'ì ibi rò màtí, ní àlè ní atdí ale-ngbò kèlè Krístò mànà àlè kùngbò àlè dhu-otù ò. Ndirò àlè'ì kóró, àlè kùngbò àlè àlè rí'ì atdí ale-ngbò tí, ingbàti fli ndi ale mà rí'ì pbìndà ngari ò àdhàdhì atdí ale-ngbò-róngá bhèyi. ⁶ Pbhìndà ídzinga-bvu rò, Kàgàwà ibhò dhèdherò perè-tidò àlè tò. Ní, kàbhà nabi bhèyi ka kí dhu òvo indrù tò dhu tò perè nábà ale, náká ndàrà dhu òvò rò indrù tò yà kóró àlè ká'ù obhónánga tò ote-bvu rò. ⁷ Ngùkpà ale dzàna t'ònzita tò perè nábà ale, náká ndònzì ka mbèyi. Indrù tò ka kí dhu ùdhè dhu tò perè nábà ale, náká ndùdhe dhu mbèyi indrù tò. ⁸ Ngùkpà ale tò ka kí sedzà àbhù dhu tò perè nábà ale, náká ndàbhù sedzà mbèyi abádhí tò. Indrù tò ka kí perè ùbhò dhu tò perè nábà ale, náká ndùbho ka inzi ndi ndòzàna ròrò. Indrù òdo arí ale, náká ndòbò abádhí mbèyi. Izu tò ale-afí nà ka kí'ì ngùkpà ale òdo dhu tò perè nábà ale, náká ndònzì ka dhèdhe nà.

Yèsù ná'ù ale àkà 'òkò tí nzínziya ò dhu

⁹ Fùkù àzè náká ndi'ì ìmbà ònà utrátá na. Nyí nyàkà nyòndrò kóró dhu-tsí kàkà nzére dhu tí rí'ì, nyádù nyàpba ídzi dhu tí rí'ì dhu rò. ¹⁰ Nyí nyàkà nyòzè nyí nzínziku ò àdhàdhì atdí àba bhà ale náarí 'òzè nzínziya ò dhu bhèyi. Nyí nyàkà nyí'ì wemberè t'álè tí nzínziku ò nyí nyí nyífù dhu ò. ¹¹ Nyí nyàkà nyònzì Ádrùngbàle Yèsù bhà kasu atdyúku nyú nà, ìmbà itsí na, ndirò nyí nyàkà nyònzì ka afiku nyú nà. ¹² Nyí nyàkà nyòkò dhèdhe ò, yà àlè tò Kàgàwà òkò findá làkà dhòdhòdhóngà tò ipíróngà òdo nyí nyí nyí nyàbà tí rò. Nyí nyàkà nyònzì dhu-dzi àpè ò, nyádù iko pòtsò itsòta ò. ¹³ Nyí nyàkà nyònzì Kàgàwà bhà ale dzàna fiyò mùhetù ò, nyádù òwu olo tí rí'ì ale àkò rò.

Àzè àkà kité kóró ale tò, ìmbà rí'ì òmvù tò màtí dhu

¹⁴ Nyí nyàkà nyáso rùkú rávu ale. Nyí nyàkà nyáso abádhí, inzi ní nyòfù abádhí òfù tí. ¹⁵ Nyí nyàkà nyònzì dhèdhe atdíkpà kàkà dhèdhe ò rí'ì ale mànà, nyádù òdzi atdíkpà kàkà òdzi ròdzi ale mànà. ¹⁶ Nyí nyàkà nyòkò irita nà nzínziku ò. Nyí nyàkà nzà nyàbhà ale ídzi ka kí dhu ràtdù afiku, pbéù nyí nyàkà nyàbhà nyí yorowà ò ka kóko dhu ràtdù ndi afiku. Nyí nyàkà nzà nyòzè nyí nyí-tírò dhu-ònga t'òvota núnì ale tí.

¹⁷ Nyí nyàkà nzà nyádu nzére dhu indrù tò nzére dhu nì. Nyí nyàkà nyí'ì ídzinga ònzi ka kí kóró ale tò nì ale-afí nà. ¹⁸ Àkàkà nì, tiku ònà rò, nyí nyàkà nyònzì obi nyòkò màràngà ò kóró ale mànà. ¹⁹ Òdhidù, yà atdidò ma mòzè nyí rò, nyí nyàkà nzà nyùtsè rùkú dhu nyí-tírò, pbéù nyí nyàkà nyàbhà ngari Kàgàwà bhà nàwí tò rònzì ndi kasu. Obhó tí, ka kándi dhu Hìlā Anditá ò, kati: «Indrù rò dhu ùtse ka kí dhu ní kàsùdu. Ima, Ádrùngbàle Kàgàwà ní ndi ma mutsèya rùkú dhu*» ²⁰ Pbéù, àdhàdhì yà Hìlā Anditá náarúnona dhu bhèyi: «Rùnù arí'ì òmvù tí ale náapè ì'ì àwù nà, ní nyí nyàkà nyàbhù ònyù kà tò. Kápè ì'ì idha-atdyù nà, ní nyí nyàkà nyàbhù idha kà ròmvù. Obhó tí, wò

dhu bhèyi nyi nyònzì dhu ràdù ì'ì àdhàdhì kàzu-li nyi nyàtrò kà-dò-tsiró dhu bhèyi*.»
21 Nyi nyàkà nzá nyabhù nzére dhu rònzì lèmanù, pbètà nyi nyàkà nyonzi nzére dhu lèmanù ídzinga t'ónzita nì.

13

Àlitá bhà ádròdrò ale àkà kifù dhu

1 Ìngbàtí ìli ndì ale mà nàkà ndìfu idzi nónyè ìndrù dò ádròdrò ale. Obhó tí, inzà áhù Kàgàwà bhà rò ádrùngbànga náarí mbá ì'ì. Ndirò, kàkà idzi nónyè ìndrù dò ádròdrò ale núli ní Kàgàwà. 2 Nírò, ádrùngbànga tó obi ná arí'ì ale ná rí ndàgò ale ní Kàgàwà ùyà dhu ná rí ndàgò ale. Ndirò, ndi dhu bhèyi arí dhu ònzi ale ní iwà Kàgàwà rí anya ìdì dòyá dhu nìdhà dòyà ì tírò ale. 3 Obhó tí, ìdì dhu ònzi arí ale náarí nzi ádròdrò ale-òdò ònzi, pbètù abádhí-òdò ònzi arí ní nzére dhu ònzi arí ale. Nyi nyóze tí wà nyongò àdì ìnzì nyi nyí ádrùngbàle-òdò ònzi rórò? Nírò, nyi nyàkà nyonzi ìdì dhu, ní kà ràdù nyifu. 4 Obhó tí, ádròdrò ale rònzina ní Kàgàwà bhà kasu, ndiní nyi nabhè tí nyonzi ìdì dhu. Pbètù, dhu apé ì'ì nzére dhu ònzi nyi nyarí dhu tí, ní nyi nyàkà nyonzi abádhí-òdò. Obhó tí, ìnzì ní kòkórò nga ndi abádhí rí'ì ìndrù tò ì í màlìpò àbhù ní ádrùngbànga tó obi ná nì. Màlìpò àbhù abádhí rí nzére dhu nònzi ale tò rò, abádhí rònzina ní Kàgàwà bhà kasu, ndiní kàbhà nàwí nitè tí í ale tò. 5 Ní ndi dhu-okú dò rò, inga nòfò dhu nyé ní kifù ádròdrò ale, ìnzì ní Kàgàwà bhà nàwí-òdò ònzi ka kí dhu-okú dò rò tí, pbètù, ale-afí rí dhu ìtè átò ìdì dhu rari ndi dhu-okú dò rò.

6 Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, nyi nyarí pàratà ùfò átò. Obhó tí, àlitá bhà kasu ònzi arí ádròdrò ale náarónzina ní Kàgàwà bhà kasu. 7 Ní, nyi nyàkà nyabhù ìngbàtí ìli ndi ádrùngbàle bhà obhónanga mà ndi ádrùngbàle tò. Nyi nyàkà nyáfò pàratà yà pàratà àbhù arí kufò ndombè-fó, ndirò nyi nyàkà nyàtsa tákisi yà tákisi àtsa arí ale-fó. Nyi nyàkà nyifu ifuta ná àkà ádrùngbàle, nyádù ilèta ná àkà-tsí nilè.

Ìndrù rí 'òzè nzínziya ò dhu ní Kàgàwà bhà Úyatá ifù ka kí dhu

8 Nyi nyàkà nzá nyi'ì atdí ale bhà wanzá ná màtí. Wanzá tí nyi nyàkà nyi'ì ná ní atdí dhu kèlè. Ndi dhu ní, nyóze nyi nyi nzínziku ò dhu. Obhó tí, òdhìnà nòze ale nifu wà Úyatá atdí. 9 Kàgàwà bhà Úyatá rí dhu òvo, ndàti: «Dhu àkà nzá nyonzi múnnyòni, dhu àkà nzá nyohò abvo, dhu àkà nzá nyonzi ogbo, ndirò dhu àkà nzá nyili afinù ngàtsi ale-fó rí'ì dhu dõ*.» Kòkò ì Úyatá mà, kórò ngùkpà-tsí màná, ní ka kútsi yàri atdí Úyatá ò: «Nyi nyàkà nyóze òdhìnà àdhàdhì yà ìnyi nyú nyi nyóze nyi nyi-tírò dhu bhèyi*.» 10 Òdhìnà nòze ale rí nzi àdù nzére dhu ònzi kà-rò. Nírò, ale t'òdhìnà òze ka kí dhu ní Úyatá ifù ka kí àkàkà dhu bhèyi dhu.

Krístò ríngò òná idho àkà kòdò tí dhu

11 Nyi nyàkà nyóze nyi nzínziku ò, nyi nyùni wà yà àlè kí'ì òná kòmbí kàsùmì nìdhunì. Obhó tí, Yèsù Krístò àlè ka'u òná kàsùmì ò, àlè kúgu dòtsi òná kàsùmì ní'ì àdì ndi ndàdì itse ró. Ní kòmbí, kindù wà ndi ìkyerò nyú àlè tí. Nírò, kàni idho ò rò nyi nyi nyi wà òná fukú kàsùmì nàkà wà! 12 Iku-ònga àli wà ndi, ndirò inga rùbho dhu nindù wà ndi. Àlè kàkà àlè ràwà ìndò tò màtsò igi, àlè ràdù ìla ùgye àlè kí ní awawù ò màtsùmù nùgù. 13 Àlè kàkà àlè rí'ì adyìbhengà nga ná àkà ìdì màtsò ná, àlè ràdù àlè òdò kàkà dhu-tsí rórò. Ì dhu ní: pírà bhèyi ka kí dhu ònyu dhu, iwa t'òrita, kórò múnnyòni-tidò t'ónzita, anya t'ónzita, ndirò adha tò ale-afí ná ka kí'ì dhu. 14 Nyi nyàkà nyáfò yà Yèsù ìbhò àlè tò màtsùmù. Ndirò, nyi nyàkà nzá nyùbhà yà ngbòku rí atdyúya òho dhu ròvò nyi, nyàmbe kòze dhu ònzi dõ.

14

Inzá ìndrù àkà ndòtá òdhìnà-ànyá ònyu-okú dò rò dhu

1 Nyi nyàkà nyàko yà ìvivi a'uta ná arí'ì ale inzà nyi nyagò nyi ná pbìndà ìrèta dò rórò. 2 Atdí òfò ní, atdí ale rí'ì ìnè ndònyu kórò ònyu-tidò pbìndà obi ná a'uta-okú dò rò, pbètù ngàtsi ale ràdù ndà'ù ndònyu ìtò-bi* kèlè pbìndà ìvivi a'uta-okú dò rò. 3 Ní, wò ndi kórò ònyu-tidò ònyu arí ale nàkà nzá ndònzì yà ìnzì arí ìzà ná'a ale-itsì. Ndi dhu bhèyi tí, yà ìnzì arí ìzà ná'a ale, nàkà nzá ndòtá yà kórò ònyu-tidò ònyu arí ale-ànyá, Kàgàwà náko wà kònyu arí ale átò nìdhunì. 4 Ìnyi, ìnyi ní àdhi wò ngàtsi ale bhà kasutále dò nyi

* 12:20 12.20 Mbà 25.21-22. Kà-tí ní, ngàtsi ní, wò dhu bhèyi nyi nyonzi dhu dhu ràdù ndi ale àbhù nyina riwù, ràdù ndùgèrè ndùbhà pbìndà nzérenga. * 13:9 13.9 Uvt 20.13-15,17; Tòr 5.17-19,21 * 13:9 13.9 Law 19.18

* 14:2 14.2 Romà tò kigò ò Kànisa ò, ìvivi a'uta ná ale náaze 'ònyu ìtò-bi kèlè, akye ì owuna yà iwà Músà bhà Úyatá ìsò ìnzì kongò à'ana ìzà mà múnnyò-nzo tò ka kàbhù perè tí ìzà màná ná'a ní.

nyarí anya itdì rò? Kàrì kóró dhu ònyu dhu mà, ndirò inzì kà rí kóró dhu ònyu dhu mà ní kàbhà kasu tò ádrùngbàle-òtè. Ndirò, kàbhà Ádrùngbàle Yèsù rí'ì inè obi nà ndìdì ka pòtsò p̀bìndà a'uta ò.

⁵ Atdídhená ale náarí atdidhená idho òzù atdidò rí'ì t̄ya nà ròsè ngùkpà idho ònã dhu tí. P̀bètù, ngùkpà ale aradù kóró idho òzù rí'ì ádhàdhì. Ndi dhu bhèyi ní ndì, ngàtsi ale náarí dhu à'ù ádhàdhì ndi nyú ndi ndírèna ndítirò dhu bhèyi. ⁶ Afina nitù atdì idho-okú dò rò ale, ní rí dhu ònzi ndi dhu bhèyi ndíni ndi ndifu tí Ádrùngbàle Yèsù. Kóró ònyu-tidò ònyu arí ale ní rí dhu ònzi ndi dhu bhèyi, ndíni ndi ndifu tí Ádrùngbàle Yèsù átò. Obhó tí, kà rí òtsò àbhù Kàgàwà tò p̀bìndà ònyu-okú dò rò. Ndirò, inzì arí kóró ònyu-tidò ònyu ale ní rí dhu ònzi ndi dhu bhèyi átò, ndíni ndi ndifu tí Ádrùngbàle Yèsù, ndadù òtsò àbhù Kàgàwà tò. ⁷ Obhó tí, àlè karí mbà ípirònga nà àlè kòzè àlè rí'ì kà nà dhu-okú dò rò. Ndirò, àlè karí nzi àve àlè kòzè àlè rùve dhu-okú dò rò. ⁸ Kà-tì ní, àlè kapé ì'ì ípirònga nà, ní àlè kí'ì kà nà Ádrùngbàle Yèsù òzè ka dhu-okú dò rò. Ndirò àlè kapé àve, ní àlè kúve Ádrùngbàle Yèsù òzè ka dhu-okú dò rò. Nírò, dhu apé ì'ì àlè kí'ì ípirònga nà dhu tí, ndirò ngàtsi ní dhu apé ì'ì àlè kúve dhu tí, ní àlè'ì ní Ádrùngbàle Yèsù bhà ongyéngá. ⁹ Obhó tí, Kristò avè ndadù ndingbè, ndíni ndi ndadì tí Ádrùngbàle tí kàkà iwà àve ale mà, ípirònga nà rí'ì ale mànà tò. ¹⁰ P̀bètù inyi, ádhu nyi nyarí anya òtdì odhìnu dò okúna dò rò? Ndirò ádhu inyi, nyi nyarí odhìnu-itsì ònzi okúna dò rò? Obhó tí, àlè'ì kóró àlè kikòya Kàgàwà bhà anya t'únòta tò tombi-ònzì. ¹¹ Obhó tí, ka kándì dhu Hìlã Andítá ò kati:

«Ádrùngbàle Kàgàwà ràtina:
«fma, ma mí'ì inè nyìkpòdu nà. Ní, kóró ale núukoya otdyàya-do onzidù, ndirò kóró ale nòovoya dhu kpangba 'àti: ma rari Kàgàwà*.» ¹² Ní ndi dhu bhèyi tí, ingbatì fli ndi ale mà àlè nzinzi ò náaweya ndi ndanzi dhu ndítirò Kàgàwà-ònzì.

¹³ Nírò, àlè kàkà nzá àlè ritdì àlè-anya àlétirò àlè nzinzi ò. P̀bètù, kànì nyi nyàkà nyònzì dhu: nyi nyàkà nzá nyùlì odhìku-tsù ùtò rádù inzì r̀ngũ Kàgàwà bhà otu dhu abádhì-ònzì, ndirò nyi nyàkà nzá nyònzì abádhì àbhù rádù ròtsù nzérenga ò dhu. ¹⁴ Ma mùni wà dhu madù dhu à'ù, Ádrùngbàle Yèsù-otu ò: Kàgàwà-nyìkpò ò òtì atdì ònyu-tidò mà rari'ì mbà. P̀bètù, ndi ale apé atdì ònyu-tidò mà òzù Kàgàwà-nyìkpò ò òtì dhu tí, ní ndi ale tò ndi ònyu òtì wà. ¹⁵ Dhu apé ì'ì yà nyi nyònyuna ònyu-okú dò rò nyi nyàbhù odhìnu-afi rí'ì izu nà dhu tí, ní nyi nyi'ì ìmbà àzè tò ale-afi nà. P̀bèkù ònyu-okú dò rò nyi nyàkà nzá nyàbhù wò Kristò náavè okúna dò rò ale nyi ritsi p̀bìndà a'uta ò. ¹⁶ Nírò, idzi dhu tí nyi nyòzù dhu ònzi nyi nyi dhu nákà nzá ndi'ì nzére dhu ùnò yà inzà Yèsù ná'ù ale rádù nyi ní okúna dò rò dhu tí. ¹⁷ Obhó tí, òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi ní nzi ònyu, ndirò kà ní nzi òmvá. P̀bètù ka ní yà Kàgàwà bhà Hìlã-Alafì arònzina àlè-nyutsi dhu. I dhu ní: kàrì àlè àbhù àlè r̀nzì obhónánga tò dhu, àlè ròkò màràngà ò àlè nzinzi ò, ndirò àlè ròkò dhèdhe ò. ¹⁸ Ní wòrì òfò ò àlè kí Kristò bhà kasu ònzi dhu rí ndi àlè àbhù àlè ròfò Kàgàwà-nyìkpò, ndirò indrù-nyìkpò.

¹⁹ Ní ndi dhu-okú dò rò, àlè kàkà àlè r̀nè màràngà ibhò rádù àlè nzinzi ò dhu. Ndirò, àlè kàkà àlè r̀nzì ngùkpà ale òsì rádù fiyó a'uta ò dhu. ²⁰ Nyi nyàkà nzá nyinza Kàgàwà r̀nzina àlè-nyutsi kasu ònyu-okú dò rò. Obhó tí, kóró ònyu-tidò rí'ì inè konyè, p̀bètù odhìnu àbhù rádù inzì r̀ngũ Kàgàwà bhà otu ònyu-tidò ònyu nyi nyi dhu ní nzére dhu. ²¹ Dhu rádù àkà mbèyi nyú nyubhà izà inzì nya'á, nyubhà òvayì inzì nyomvù, nyadù àdì inzì nyonzi kóró dhu-tsí yà odhìnu-tsù ùtò rádù inzì r̀ngũ Kàgàwà bhà otu. ²² Inyi, nyi nyàkà nyodò yà p̀bèkù a'uta àbhù nyozù idzi dhu tí Kàgàwà-ònzì dhu afina ò. Hìrò ònzì ale ní yà inzì arí ànyana òtdì ndítirò yà afina ùdhè dhu ndi ndònzì rò. ²³ P̀bètù, yà afina r̀guru ndi ndònyuna ònyu-okú dò rò ale, nányà Kàgàwà òtdì wà. Obhó tí, kà rí nzi ndi dhu ònzi a'uta nónzi ka ònà òfò ò. Ndirò, ònzina ka kí kóró dhu-tsí, yà inzà ndi náko a'uta nà ní nzérenga.

15

Inzá dhu àkà indrù r̀nzì nyìkpóna nòfò ndítirò dhu kèlè dhu

¹ Àlè'ì yà obi nà àlè kí'ì àlè tò a'uta ò rò, àlè kàkà àlè r̀nzì kàkà ìmbà rí'ì obi nà fiyó a'uta ò ale dzùná fiyó ivivínga ò, inzì àlè r̀nzì àlè-nyìkpò kèlè òfò rí àlétirò dhu. ² Ingbatì fli ndi ale mà àlè nzinzi ò nákà ndònzì òdhìna-nyìkpò òfò rí dhu kà tò ndi ndi òdzinga ònzi dhu-otu ò, ndíni ndi dhu adù tí ndi ale òsì p̀bìndà a'uta ò. ³ Obhó tí, Kristò nyú mà náanzì nzá nyìkpóna òfò rí ndítirò dhu, ádhàdhì yà Hìlã Andítá ò ka kándì Masiyá dò dhu bhèyi: «Yà abádhì arúnona inyi, Kàgàwà, ní nzére dhu tò itùtànga náarà ndà'e

* 14:11 14.11 Iša 45.23

dùdù*.» 4 Ndirò kóró dhu ya angyi ka kandí Hlǎ Andítá ò, ní ka kandí ndíni dhu nudhè tí àlè tò. † Andítá náarí àlè àbhù àlè ròndù dhu-dzi, ndàdù àlè-afí àbhù ròtsi obi, ndíni àlè kabá tí ya Kàgàwà akò fíndá làká àlè tò dhu. 5 Nírò, Kàgàwà, ya dhu-dzi t'òndùta tò obi àbhù arí indrù tò ndàdù ale-afí òpè ale, náká ndàbhù nyí nyí'ì iríta nà nzínzikù ò, Krístò Yèsù bhà ófò nódyi nyí nyí dhu-otù ò. 6 Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyádù Kàgàwà, àlè tò Ádràngbàle Yèsù Krístò t'ábanà, nílè atdí afíkú na ndirò atdí tükú na.

Krístò ira Pbàyàhúdí mà inzí ní Pbàyàhúdí mànà tò dhu

7 Nírò, nyí nyáká nyóngò nyáko nzínzikù ò àdhàdhì Krístò náakò nyí dhu bhèyi, ndíni Kàgàwà-òvò ilè tí ndi. 8 Ohhó tí, ma mátina kpangba nyí ní, Krístò ira Pbàyàhúdí tò kasutále bhèyi, ndíni ndi ndabhù tí ya abádhí t'ábhúna tò Kàgàwà akò làká ráká, ndi dhu ràdù dhu itè Kàgàwà ràrì ya èno ndi ndèno dhu ifù arí ale. 9 Kíra átò ndíni inzí ní Pbàyàhúdí nílè tí Kàgàwà átò pbandò izu tò ale-afí-okú dò rò, àdhàdhì ya Hlǎ Andítá ò ka kándí ka dhu bhèyi. † Andítá ràtina:

«Wò dhu-okú dò rò, ma móngo nyilè inzí ní Pbàyàhúdí nzínzi ò,
ndirò ma móngo adyi ùyù mífú nyí ní*.»

10 Ndirò, Andítá ràtina tdítdò:

«Nyí, inzí ní Pbàyàhúdí tíró, nyònzí dhèdhe atdíkpá Kàgàwà bhà ale mànà*!»

11 Ndirò kà ràtina tdítdò ya dhu bhèyi:

«Nyí inzí ní Pbàyàhúdí, nyilè Ádràngbàle.

Nyí kóró alé, nyilè ka*!»

12 Ndirò, nabi Ísayà ràtina:

«Yèsè bhà mùdzakuru* náitoya ndi.

Ní, kónyaya idzi inzí ní Pbàyàhúdí dó,

ndirò i ale adùya nyìkpóya ìli kà-rò, ndíni ì nigú tí*.»

13 Nírò Kàgàwà, ya àlè àbhù arí àlè rùli àlè-nyìkpò ndi ndónzina dhu rò ale, náká ndirà nyí àkáká dhèdhe ní, ndàdù nyàbhù nyòkò màràngà ò, ka nyí nyá'ù nídhuní. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyádù nyìkpóku ùli atdítdò kà rónzina fúkù dhu rò Hlǎ-Alafí bhà ádràngbànga tò obi ní.

Polò ròte inzí ní Pbàyàhúdí nzínzi ò ndi ndónzina kasu dó dhu

14 Abaninzò, nyí nyú nàndà dhu ní, ma mèni wà dhu mbèyi nyú, nyí rùlè ùlè tí ídzinga t'ónzita ní, ndirò nyí rúni wà obhó dhu tí rí'ì dhu mbèyi nyú, ndi dhu ràdù nyàbhù nyámbe sedzà àbhù dó fúkù nzínzikù ò. 15 Yàri bhàruwà ò ngùkpá ngari ò, ma mándí dhu fúkù obi nyú nà, ndíni nyí nabhù tí nyirè ya angyi ka kúdhè fúkù dhu. Ma márá kónzi rò ndi dhu bhèyi, ma mábaná Kàgàwà bhà ídzinga, 16 mí'ì Yèsù Krístò bhà kasutále tí inzí ní Pbàyàhúdí tò dhu-okú dò rò. Ma marí kùhami tò kasu ònzí, munò Kàgàwà bhà Ídzi Màkürè, ndíni ma mìtè tí inzí ní Pbàyàhúdí Kàgàwà tò perè tí. Kàgàwà ràdù ndi perè àko iwà Hlǎ-Alafí ú'ò ka rilá nyìkpóna ò dhu-okú dò rò. 17 Yà Yèsù Krístò mànà mà múngbò mà nídhuní, ma mí'ì inè mìlè ma Kàgàwà tò ma mónzina kasu-okú dò rò. 18 Ohhó tí, ma mí nzi movmù misè vurò dhu, inzà ní ya Krístò kónzi otùdu ò dhu kèlè ma mòvò rò. Kónzi ndi dhu, ndíni inzí ní Pbàyàhúdí náugèrè tí ì ifù Kàgàwà. Ndirò kónzi ka ya ndi ndàbhù munò dhu mà, ndi ndàbhù monzi dhu mànà-otù ò. 19 Kónzi ka átò ya ndi ndàbhù monzi Kàgàwà bhà Hlǎ-Alafí bhà ádràngbànga tò obi ní ize mà ya inzà apèna 'ònzí angyi indrù-nzínzi ò dhu mànà tò ádràngbànga tò obi-otù ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ma munò Krístò bhà Ídzi Màkürè kóró ngari ònà, ròpè ndi Yèrùsàlemà tò kigò ò rò, ràrà àhu Ìlirikò† tò mùlengù ò. 20 Ndirò, atdí ma mí'ì nà irèta ní'ì munò Krístò bhà Ídzi Màkürè ya inzà ndi màkürè apèna ndiri òyá kóró ngari ònà. Ma mazè monzi ka ndi dhu bhèyi, inzí ma munò tí Ídzi Màkürè ya iwà ngàtsi ale náapè ndùnò ka òyá ngari ò, 21 àdhàdhì ya Hlǎ Andítá ò ka kándí ka dhu bhèyi. † Andítá rí dhu òvo Màsiyà-okú dò rò 'àti:

«Kàkà inzà ka kapèna kàbhà màkürè òvo fíyò ale, náalaya ka.

Kàkà inzà ka kapèna kàwè fíyò ale ní i kádùya dòya àlu*.»

Polò ròte Yèrùsàlemà mà, Ròmà mà, Spàniyà mànà ò ndi ndàrà ní abhi dó dhu

* 15:3 15.3 Zàb 69.10 * 15:9 15.9 2Sà 22.50; Zàb 18.50 * 15:10 15.10 Tòr 32.43 * 15:11 15.11 Zàb 117.1
* 15:12 15.12 Yèsè bhà mùdzakuru tí ka kánzina irò ale ní Krístò. * 15:12 15.12 Ísa 11.10 † 15:19 15.19 Ìlirikò ní'ì Màkèdònnyà tò pbiri tí i'ì kyèròkyèrò atdí mùlengù. * 15:21 15.21 Ísa 52.15

²² Ídzi Màkürù èno ma mí yà inzà apèna kírì ale tò dhu ní ndi tsèdu nútò ibi-gèna nyú inzì marà àhu àwú fùràbvù. ²³ Obhó tí ibi ato nyú ò, ma mí'ì dhu-atdyú nà atdíðò marà nyàndà. Ní kòmbí, ma mí mbà ma mónzina tdítðò yàrí mùlengù ò kasu nà. ²⁴ Ní Spàniyà tò pbirì ò ma mārà rò ma múda fùràbvùnà ònà kàsùmì ò, ma mùni wà dhu ma rārì ngbòku àla àlà. Ndirò, iwà idhèdu ika ndà yà atdíkpá àlè kòkò nyí mànà idò kàsùmì tí dhu-dzidò rórò, ma mòzè nyònzì dzùnàdu ànyì ma mārà ní pbàkà abhi ò. ²⁵ Pbéùtù kòmbí, ma mí pé àrà mùdzùnà nà angyi Yèrùsàlemà tò kigò ò rí'ì Kàgàwà bhà ale tò. ²⁶ Obhó tí, dhu ófò Màkèdònìyà mà Àkayà[‡] mànà tò pbirì ò Kàgàwà bhà ale-nyìkpó, rùndu malì-tsù, ndinì ì onzi tí Yèrùsàlemà tò kigò ò rí'ì ale nzinzi ò rí'ì nàkùtálè dzùnà ní. ²⁷ Obhó tí, abádhí ònzi ndi dhu ì nyú ì òzè ka dhu bhèyi. Pbéùtù dhu àkànà wà atdíðò abádhí rònzi ì nàkù tò Pbhàyàhúdí dzànà. Obhó tí, dhu apé ì'ì ì inzì ní Pbhàyàhúdí nábà yà Pbhàyàhúdí tò Kàgàwà udhé ale-afí tò asota átò dhu tí, ní dhu àkànà wà ì inzì ní Pbhàyàhúdí rowù Pbhàyàhúdí dzànà ònzi rò átò foyá rí'ì dhu-tsí ní. ²⁸ Ní, ndi kasu ìto ma mí, madù wò ndi tsàna ka kùndu malì àbhà abádhí-fò kórò ale-ònzì rò rò, ma múda fùràbvùnà yà Spàniyà tò pbirì ò ma mārà ní pbàkà abhi ò. ²⁹ Ìma nyú ma mùni wà dhu, fùràbvù ma mārà àhu ònà kàsùmì ò, ma rāràrà ábhò asota nyú nà fùkè Krístò iná rò.

³⁰ Àbanìnzò, ma mùtè nyí itdè tí àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò-okú dò rò, ndirò yà Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí nàarìbhona àlè ròzè àlè ní àzè-okú dò rò, kùngbò àlè atdíkpá itsòta ò, àlè rìtsò àlè atdíðò Kàgàwà rò dùdú. ³¹ Nyìtsò nyí dùdú, ndinì inzì nzèrè dhu náabá tí ima kàkà Yùdeyà tò pbirì ò arí'ì inzà Yèsù ná'ù ale iná rò. Ndirò nyìtsò nyí dùdú, ndinì Kàgàwà bhà ale náakò tí yà ma mārà nà Yèrùsàlemà tò kigò ò mùdzùnà mbèyi. ³² Ndirò ndi dhu bhèyi Kàgàwà òzè ka rì'ì ní, ma mírà àhu àhà bvàkè dhèdhe ò, madù maso ake nzinziku ò. ³³ Nírò Kàgàwà, yà māràngà ìbho arí àlè tò ale, nàkà ndi'ì atdíkpá nyí mànà kórò. Àminà!

16

Polò rí Romà tò kigò ò arí'ì Kàgàwà bhà ale nóvi dhu

¹ Ma mòzè mìtè a'uta ò àlè t'awèná, Fòyibè fùkà. Íyádhíyà arí kasu dzùnà ònzi Kèkùreyà tò kigò ò kànìsà ò. ² Ní fùràbvù kà rārà àhu rò, nyí nyàkà nyàko íyádhíyà àlè tò Ádrùngbàlè-òvò rò, àdhàdhì Kàgàwà bhà ale àkànà ì rònzi ka dhu bhèyi. Nyí nyàkà nyònzì kà dzùnà kà rí atdyúna òho fùkú kórò dhu ní. Obhó tí, íyádhíyà ònzi ábhò ale nyú dzùnà. Ndirò kònzì dzùnàdu nyú mà átò.

³ Òvi nyòvi Pèrèsilá mà pbinà kpatsìbhále Àkilá nà*. Abádhí ní yà atdíkpá mà marí Yèsù Krístò bhà kasu ònzi mànà ale. ⁴ Abádhí àtsù mbèmbè 'àve pbàkà ípirònga àpà ì í 'igù rò. Ní ma màdu òtsò abádhí tò. Ndirò, inzì ní ima kèlè ndi atdíró ma màdu òtsò abádhí tò, pbéùtù inzì ní Pbhàyàhúdí tò pbirì ò kórò kànìsà nádu òtsò átò abádhí tò. ⁵ Òvi nyòvi yà abádhí mà t'ídzá arí 'undù kànìsà átò. Òvi nyòvi yà atdíðò ma mòzè Pàyinatò. Àbadhi ní ndi wemberè tí Krístò ná'ù Aziyà tò pbirì ò bhà nzinzi ò ale. ⁶ Òvi nyòvi Màriyà yà atdíðò aránà affina itu rò fùkú dhu ní ale. ⁷ Òvi nyòvi Àndèrènikò mà Yùniyà nà. Abádhí ní fàkà pbirì ò bhà, yà atdíkpá ka kusó mà mànà imbi ò. Abádhí ní uvitatálè yà atdíðò ka kári ífùna, ndirò abádhí ní angyiná rò Krístò ná'ù rùdú ale.

⁸ Òvi nyòvi Apùliyatò, yà atdíðò ma mòzè Ádrùngbàlè-nyutsi ale. ⁹ Òvi nyòvi Rùbanè, Krístò bhà kasu ònzi mà marí nà òdhìkà. Ndirò, òvi nyòvi Sitakì, yà atdíðò ma mòzè ale. ¹⁰ Òvi nyòvi Àpelè, yà Krístò-nyutsi pbinà a'uta tò obhóngà nitè kpangba ale. Òvi nyòvi Àristòbulò bhà idzá aróko ale. ¹¹ Òvi nyòvi Yèrèdiyò, fàkà pbirì ò ale. Òvi nyòvi Ádrùngbàlè Yèsù ná'ù ale, kàkà Nàrkisò bhà idzá aróko. ¹² Òvi nyòvi Tìrìfenà mà Tìrìfòsà mànà, yà atdíðò Ádrùngbàlè bhà dhu arí affiya àtdù vèbhále. Òvi nyòvi yà atdíðò ma mòzè Persi átò, yà atdíðò Ádrùngbàlè bhà dhu arí affina àtdù tsìbhále. ¹³ Òvi nyòvi Rufù, yà Ádrùngbàlè ópì findà ale. Ndirò òvi nyòvi kà-tsánà yà ma maròzùnà átò íyádu bhèyi ale. ¹⁴ Òvi nyòvi Àsikritò mà, Fùlegò mà, Hèrmè mà, Patròbà mà, Ermà mà, yà atdíkpá abádhí arí'ì mànà òdhíyà mànà. ¹⁵ Òvi nyòvi Filòlògò mà Yùliyà nà, nyàdù Nèrewù mà òvi awèná mànà. Ndirò òvi nyòvi Òlipà mà yà ì arí'ì mànà atdíkpá Kàgàwà bhà kórò ale mànà. ¹⁶ Òvi nyòvi nyí mbèyi nzinziku ò, nyàtsè nyí àdhàdhì òdhi arònzina dhu bhèyi. Krístò bhà kànìsà kórò nóvi nyí.

Kà riku dònà rò ní, Polò rí sedzá àbhù Romà ò pbàkrístò tò dhu

[‡] 15:26 15.26 Pbàromá tò ndi ndi bhàruwà àndí ònà kàsùmì ò, Polò ì'ì Kòritò tò kigò ò Àkayà tò pbirì ò. * 16:3
16.3 Kas 18.1-3

¹⁷ Àbanĩnzó, ma mìtdè nyí ìtdè tí, nyàndà nga mběyi kākà ìndrũ-ǒnga àpà arí 'ùndò ale nà. I ale ní kākà ngũkpà ale àbhũ rádù rùvò ìdzi otu ǒ rò, 'àdù àmbè yà fũkù ka kúidhe dhu àgò dǒ ale. Ní nyí nyākà nyùtù nyí, nyókò itse abádhí rǒ rò. ¹⁸ Obhó tí, i dhu bhěyi ale-tidò náarí kàsũna ònzi ní nzí àlě tó Ádrùngbàle Krístò, pbétù abádhí arí kàsũna ònzi dhu ní òya kèlè. Ndirò, abádhí arádù kākà isisó afiya nà ale nũtra òvòvù ndirò utrátá tó òyeya nĩ. ¹⁹ Nyí nàndà dhu nĩ, kóró ale úni wà ìngbà dhu bhěyi mátí nyí nyarí Ádrùngbàle ifũ dhu. Ní ndi dhu-okú dò rò, idhèdu ìka ndi atdíidǒ okúku dò rò. Pbétù, ma mozè nyí'ì dhu-ǒnga t'òvòtatále tí ìdzinga t'ònzita-otù ǒ. Ndirò nyí nyākà nyókò ìlilá ale tí, nyìndà nyí nzére dhu rǒ rò. ²⁰ Ndi dhu bhěyi nyí nyònzì dhu rò, Kàgàwà, yà māràngà ìbho arí ale, rĩ p̄f̄m̄v̄o Sitanì-òbì ìto, ndàbhũ nyòbè dóna p̄f̄ok̄u-tsísíró ìnzá òtrò idho ǒ.

Àlě tó Ádrùngbàle Yèsù Krístò bhà ìdzinga náká ndi'ì atdíkpá nyí mànà!

²¹ Tìmòtewù, kasu tó òdhìdu nóvi nyí'ì. Ndirò fàká pbìrì ǒ bhà: Lùkiyò, Yàsónà, Sòsipátrò mànà nóvi nyí átò.

²² Yàrí bhàruwà Polò ávi rándì fũkù ní ima, Tèrtiyò. Ní ma mòvi nyí yà àlě nùngbò Ádrùngbàle-òvò rǒ.

²³ Gáyò, yà ima, Polò nakò pbì idzá ndirò yà kànisa ǒ kóró ale náko arí ròngò 'undu pbì idzá ale, nóvi nyí'ì. Àlě t'adòna Kwartò mà, Ràstò yà kígò ǒ malì òdo arí ale mànà nóvi nyí.

[²⁴ Àlě tó Ádrùngbàle Yèsù Krístò bhà ìdzinga náká ndi'ì nyí nà kóró. Àmìnà.]

Atdíró tí Kàgàwà àkǎ ilèta nà dhu

²⁵ Kàgàwà àkǎ ilèta nà! Àbadhi rí'ì ìnè òbi nà ndàbhũ nyí nyìkò pòtsó a'uta ǒ yà ma maróvona ìndrũ tò Yèsù Krístò bhà ìdzi Mākũrù-otù ǒ. Ndi Mākũrù-otù ǒ, Kàgàwà ábhũ kunì yà mēhàngú ǒ rò okónà órù ò dhu. ²⁶ Ní kòmbí, àdhàdhì Àbadhi, yà dhòdhóhóngà nà arádì ale nũuyá dhu bhěyi, mà mójò yà pbànábì andí Krístò-okú dò rò dhu, ndíni kóró pbìrì ǒ ale náa'u tí ka, 'àdù kífũ.

²⁷ Nírò Kàgàwà, yà atdíró tí arí'ì dhu-ǒnga t'òvòtatále tí ale, náká ilèta nà dhòdhóhónganà Yèsù Krístò-otù ǒ kǎnzì dhu-okú dò rò! Àmìnà.

Kòritò ò Kànìsà tò Pòlò andí wemberè tí bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù àdròdrò dhu tí dhu

Yàrí bhàruwà nandí ní Pòlò, Yèsù bhà uvitatále. Kängbe ndi Kòritò tò kigò ò Kànìsà wemberè tí, mbèmbè iwà imbò kumi ato nùdá Yèsù ka kùgù dhu-dzidò rórò (Kas 18.1-3). Kándí bhàruwà ndi Kànìsà tò mbèmbè iwà imbò ato nùdá rórò. Ndi kàsùmì ò kàtù ndi Èfèsò tò kigò ò.

Kòritò ní Ì Àkayà tò pbirì ò àdrùngbà kigò (Kòmbí ka kárí ndi pbirì ànzi Pbagìríkí tò pbirì tí). Ndi kigò ò ì ò ale-tidò ní ò dhèdhèrò pbirì ò bhà: Pbagìríkí mà, Pbarómá mà, Pbayàhúdì mà. Tdù ò a’u Yèsù rò, ò ale nzinzi ò àbhò ale nyú nòongónà sànamù-nzowù nungu, ’adù dhèdhèrò irèta-tidò-owù nungu átò.

Pòlò náabà màkürù dhèdhèrò ale-tí’ónà rò Kòritò tò kigò ò Kànìsà ò arí ndònzì dhu dò (1Kò 1.11; 5.1). Ndi kigò ò pbàkrìstò náazè dhu ní Pòlò ritè ingbà dhu bhèyi màtì ò àdù òko inzà Yèsù ná’ù ale nzinzi ò dhu fiyò. Ní wemberè tò pbìndà bhàruwà ò, Pòlò rí dhu andí yà ndi ndábà màkürù dò, ndàdù dhu àdu yà tsùnà ka kóngù dhu dò.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-9).
- Ìndrù-ònga rí ndùndo Kànìsà ò dhu (1.10-4.21).
- Ìnzà ìndrù àkà ’ònzì mènynòndì dhu mà, ò námbà ale àkànà ’òkò tí fì-dzá dhu màna dhu (5.1-7.40).
- Pbakristò rí’ì dèyà ìtirò Kàgàwà-nyìkpò ò dhu (8.1-11.1).
- Somà-dzà ò vèbhàle mà kpabhàle màna àkà ’ì ò ná òfò mà, Àdrùngbàle Yèsù àbhè rí kirè ònyà dò dhu màna (11.2-34).
- Hìlã-Alafì arùbhòna dhèdhèrò perè-tidò, kà nì ka kàdù kasu ònzì tí Kànìsà ò dhu màna (12.1-14.40).
- Krìstò ingbè ndi òve-bvù rò dhu dò Yèsù ná’ù ale nùngbeya ò dhu nidè dhu (15.1-58).
- Bhàruwà riku dónà rò dhu (16.1-24).

*Pòlò rí Kòritò tò kigò ò pbàkrìstò nóvì dhu
(1Kò 1.1-7; Kas 18.1-11; Fìl 1.3-6; Kòl 1.3-6)*

¹ Yàrí bhàruwà nandí ní ima, Pòlò, yà Kàgàwà ànzi ndi nyú ndi ndòzè ka dhu bhèyi rí’ì Yèsù Krìstò bhà uvitatále tí ale. Mà mí’ì atdíkpá àlè t’adónà Sòsitèni* màna. ² Ma màndì dhu fùkù, Kòritò tò kigò ò rí’ì Kàgàwà bhà kànìsà tírò. Nyí ní yà nyí nyú’o nyí nyílã Kàgàwà-nyìkpò ò Yèsù Krìstò nyí nyá’ù dhu-otù ò ale. Kàgàwà únzi nyí ndíni nyí nyoko tí pbìndà ale tí, kórò ngùkpà ale kàkà àlè tò Àdrùngbàle Yèsù Krìstò-òvò ifù arí kórò ngari ò màna. Ndi Yèsù Krìstò ní abádhí tò Àdrùngbàle, ndirò ka ní àlè tò Àdrùngbàle átò. ³ Àlè t’Ábanã Kàgàwà mà, ndi àlè tò Àdrùngbàle Yèsù Krìstò màna nákà ’aso nyí, ’adè nyàbhu nyòkò màrùngà ò.

Yèsù Krìstò-otù ò àlè karábàna asota

⁴ Ma màrì òtso àbhù bìllìnganà pbàkà Kàgàwà tò okùkù dò rò, yà Kàgàwà àbhù nyàbà Yèsù Krìstò-otù ò ò dzìngà-okù dò rò. ⁵ Obhò tí, Krìstò màna fùkù ungbòta-otù ò, Kàgàwà írà nyí kórò dhu nì, ròsè dòtìsì ní yà ale-dò àlè rí òte ùno nyí nyárí dhu mà, inga nyí nyáni dhu màna dhu nì. ⁶ Krìstò dò ka káwe dhu nábà ngari òbì nyú ná afìkù ò. ⁷ Ndi dhu bhèyi ní ndi, yà àlè tò Àdrùngbàle Yèsù Krìstò rí nditè kpangba ònã idhò òdò nyí nyí ònanã, rùkù ndi nòtù Hìlã-Alafì arìbhona ìndrù tò perè rí mbà ò ò atdì màtì. ⁸ Ka ní ndi nyí nabhùya nyìkò pòtso, ràrà àhu yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì dhu ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyòbhu rí atdì afátá dò màtì atdì ale mà nì’iya ìmbà, wò ndi àlè tò Àdrùngbàle Yèsù Krìstò rìngò ònã idhò ò. ⁹ Kàgàwà ní ndi ndèndò dhu ifù arí ale. Àbadhi ní ndi nyí nunzi nyùngbò nyí Idhùnã Yèsù Krìstò, àlè tò Àdrùngbàle màna.

Ìndrù-ònga rí ndùndo Kànìsà ò dhu

¹⁰ Àbanìnzò, mà mìtdè nyí òtdè tí àlè tò Àdrùngbàle Yèsù Krìstò-òvò rò, ndíni nyí kórò nyí nyowu tí òte rò atdì dhu dò, ìmbà ìndrù-ònga rí ndùndo dhu ràdù ò ò nzìnzìkù ò. Nyí nyàkà nyòkò atdìngà ò, nyí’ì atdì inga t’ùnita nà, nyàdù ò ò atdì irèta nà. ¹¹ Obhò tí, àbanìnzò, Klòè bhà-dzà-bhà-tsé, mà mìrì dhu atsù rarí’ì nzìnzìkù ò. ¹² Mà màtina yà dhu bhèyi: ingbàtì fìlì ndi ale mà nzìnzìkù ò náarí vurò dhu ùno ngàtsi ale rànona

* 1:1 1.1 Kas 18.17

dhu na. Atdí ale náarátina: «Ima, ma ní Polò bhà ale,» ngàtsi ale ràdù àtina: «Ima, ma ní Apolò bhà ale.» Ndirò ngàtsi ale arátina: «Ima, ma ní Kefà* bhà ale,» ngàtsi-tsí ràdù àtina: «Ima, ma ní Kristò bhà ale.»¹³ Ní, Kristò-ònga nùndò tí àndò ndí? Tí ima Polò ndi ka kutó ma mùsàlabhà dǒ okúku dǒ rò? Nyí nyàhù tí bàtizò, ima, Polò nǒovò rò? ¹⁴ Ma mari òtsò àbhù Kàgàwà tò, inzà ma mábhù bàtizò nzinziku ò atdí ale tò matí dhu-okú dǒ rò, pbètù, ma múbho ka fíyò ní Krìsipò* mà kèlè Gàyò* nà, ¹⁵ akye atdí ale mà náarana àtina, nyí rálù bàtizò ovòdu rò ní. ¹⁶ Mbèmbè àdzo dhu ní, ma múbho bàtizò átò Stífanù bhà-dzá-bhà tò dhu*. Ròsè kòrì ale dǒnà, ma mǎni nzà iwà ma mábhù bàtizò ngàtsi ale tò matí dhu.

Yèsù Krìstò ní Kàgàwà bhà àdrùngbànga tò obi mà, kàbhà dhu-ònga t'òvòta tò ófò mànà

¹⁷ Kristò níivi nzà ma mirà bàtizò ùbho indrù tò, pbètù kivi ma ndíní ma mǎvo tí Ídzi Màkùrù indrù tò. Kivi ma ndíní ma mara tí kǒvò rò inzà ma mitsu indrù arí'í nà dhu-ònga t'òvòta tò irèta òtèdu ò rǒrò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Kristò avè mùsàlabhà dǒ dhu níwí nzà ndi ndí'í nà àdrùngbànga tò obi. ¹⁸ Obhó tí, Kristò avè mùsàlabhà dǒ dhu tò màkùrù òvo ka kí indrù tò dhu, nǒzù kàkà dhòdhòdhonganà ì uwiya tí arówu ale náaradù ìmbà tina nà dhu tí. Pbètù àlè tò, yà àlè igù kà rí rò, ndi màkùrù ritèna ní Kàgàwà bhà àdrùngbànga tò obi. ¹⁹ Obhó tí, Hílà Andítà ò Kàgàwà ràtina: «Ma mǎnzaya dhu-ònga t'òvòta nǎni ale tò dhu-ònga t'òvòta.

Ma mabhùya yà inga t'únita nà arí'í ale tò inga t'únita ruwí*.»

²⁰ Nírò, ádhi pbá ale ndi dhu-ònga t'òvòta tò irèta nà arí'í? Ádhi pbá ale ndi Úyatá tò màlímò tí rí'í? Ádhi pbá ale ndi yà kǒmbí arí'í adzi ò ka kádù òzàna òte tò kǒngò tí? Kàgàwà nábhù tí nzà yà adzi ò dhu-ònga t'òvòta rí'í ìmbà tina nà dhu tí?

²¹ Obhó tí, ìnzí ní indrù arí dhu-ònga òvò ní irèta-otù ò nga ndi indrù ràdù Kàgàwà ùni Kàgàwà bhà dhu-ònga t'òvòta tò ófò ò nǎ. Pbètù, yà àlè karóvona indrù tò Ídzi Màkùrù-otù ò nga ní ndi, Kàgàwà núudhé ndigù ndi ná'ù ale ní, ìmbà atdidhená ale mà ràmbe ndi Màkùrù òzù dǒ ìmbà tina nà dhu tí. ²² Tdù ì a'ù Ídzi Màkùrù rò, Pbàyàhúdì náarózèna dhu ní, 'àla pé idho rí 'èkò ní ize angyi, ndirò ìnzí ní Pbàyàhúdì náaróvona dhu ní, 'irí pé dhu-ònga t'òvòta tò irèta tò ote. ²³ Pbètù mà'í, mà mǎrì pbìndà Ídzi Màkùrù ùno ale ní Kristò, yà mùsàlabhà dǒ ka kutó ale. Ní, ndi Ídzi Màkùrù ùno ka kí indrù tò dhu náaradù Pbàyàhúdì-ònga iwà iwà tí, ìnzí ní Pbàyàhúdì ràdù kǒzù ìmbà tina nà dhu tí. ²⁴ Pbètù, kàkà Kàgàwà núnuzi rí'í pbìndà ale tí ale tò, ìmbà rí'í Pbàyàhúdì matí, ndirò ngàtsi ní ìnzí ní Pbàyàhúdì matí, Kristò ritèna dhu ní Kàgàwà bhà àdrùngbànga tò obi mà, kàbhà dhu-ònga t'òvòta tò ófò mànà. ²⁵ Obhó tí, yà indrù ròzèna rí'í ìmbà tina nà dhu tí Kàgàwà bhà Màkùrù nùdà wà indrù tò dhu-ònga t'òvòta tò irèta. Ndirò yà abádhí ròzèna rí'í iviví dhu tí Kàgàwà bhà Màkùrù rí'í obi nà ròsè indrù rí'í nà obi dǒnà.

²⁶ Nírò àbanǎnzò, nyìrè pé nyí nyí'í ònà ófò, yà Kàgàwà únzi nyí nyí'í pbìndà ale tí rò: ìnzí ní àbhò ale ì nzinziku ò rí'í dhu-ònga t'òvòta tò irèta nà àdhàdhì yà indrù rirèna dhu bhèyi. Ìnzí ní àbhò ale mà ì nzinziku ò rí'í àdrùngbànga tò obi nà, ndirò ìnzí ní àbhò ale ì nzinziku ò ka kádù òzàna kámá-tidò tí. ²⁷ Pbètù, Kàgàwà òvò yà adzi ò ale ràdù òzàna ìmbà tìya nà dhu tí ale, ndíní dhu-ònga t'òvòta tò irèta nà ale-nyì niwu tí. Ndirò kǒvò iviví dhu tí yà adzi ò ale ràdù òzàna ale, ndíní obi nà ale-nyì niwu tí. ²⁸ Kávò yà adzi ò ale ràdù òzàna àkyàkyè dhu tí dhu, ndirò gàyana ònzi abádhí rí dhu, yà ìmbà tìya nà dhu tí rí'í indrù-nyìkpó ò dhu, ndíní yà àkákà dhu tí indrù ròzèna dhu nugolo tí. ²⁹ Kǎnzì ka ndi dhu bhèyi, akye atdí ale mà náarana ndìdzi ndítírò onzìna nǎ. ³⁰ Kàgàwà ní ndi nyí nungbò Yèsù Kristò mànà. Kàbhù Kristò rí'í àlè tò yà ndi ndarí dhu-ònga òvò ní irèta tí. Kà-tì ní, Kristò-otù ò kǒzù àlè obhónángatále tí, kú'ò àlè àlè rílà nyìkpóna ò, ndirò kǎwu àlè àlè tò nzérenge ò rò. ³¹ Àdhàdhì yà Hílà Andítà náarúnvona dhu bhèyi: «Ndi nòzè ndìdzi ndi ale, nàkà ndìdzi ndi Àdrùngbàle Kàgàwà-okú dǒ rò tí*.»

2

Krìstò yà mùsàlabhà dǒ ka kutó dǒ màkùrù (2Kò 4.5-7; Èfe 3.2-11; 1Yù 2.20,27)

¹ Àbanǎnzò, ima nyú mà, yà fùràbvù ma mǎrà àhu, madù àrà òrù ò aróko dhu yà Kàgàwà itè àlè tò nǒvò rò fùkù ònà kàsùmi ò, ma mǎrà nzà ì dhu òvò rò fùkù ìdzidzò

* 1:12 1.12 Kefà ní Péterù Pbàgírìkì t'ávàna ò. * 1:14 1.14 Kas 18.8 * 1:14 1.14 Kas 19.29 * 1:16 1.16 1Kò 16.15-17 * 1:19 1.19 Ìsa 29.14 * 1:31 1.31 Yèr 9.23

perè-bvu rò. ⁶ Mǎ mǎ'í àdhdhì yà inga ò kasu nanzi ale bhèyi: Ima, ma mazò itse, ndirò Apòlò adù idha ùdho kà dǒ. Pbéttù, Kàgàwà ní ndi adù kàbhù ròvi. ⁷ Ní, wò ndi itse nòzò ale mà, kà-dǒ idha nùdho ale màna, kóró ní nzí dhu. Kàgàwà ní ndi rí'í ngari nà, kàbhù ndi ndi itse ròvi dhu-okú dǒ rò. ⁸ Itse nòzò ale mà, kà-dǒ idha nùdho ale màna kóró rí'í àdhdhì: ndirò, Kàgàwà nuúbhòya ingbatí ìli ndi ale bhà mùkimbà mà, àdhdhì ndi ale anzi kasu-bvu rò. ⁹ Obhó tí, mà, mà'í ní atdíkpá arí Kàgàwà bhà kasu ònzi ale. Nyí, nyí ní Kàgàwà bhà onzibvu.

Kàgàwà udhèya pbìndà kasutále-kàsù kàzu ní dhu

Nyí ní átò Kàgàwà rǒsina idza. ¹⁰ Ní, yà idù Kàgàwà ìbhò idzinga-bvu rò, ndirò àdhdhì yà idza òsi arí nyìkpóna ótdyu ale bhèyi, ma mǒpè ndi marù idza-pfò [Ídzi Màkürù t'únòta-otù ò.] Ndirò kòmbí, ngàtsi ale nádù ndi ndi idza òsi kà-dǒ. Pbéttù dhu àkǎ ingbatí ìli ndi ale mà rándà nga mbèyi, ingbà dhu bhèyi màtí ndi ndòsi kà-dǒ dhu nà. ¹¹ Obhó tí, ìmbà ngàtsi idza-pfò òpè rádù ndòrù, yà iwà ka kórù-tsí tó ngari ò ale rí'í. Ndi idza-pfò ní Yèsù Krístò. ¹² Indrù rí'í inè ndòsi wò ndi òru ka kórù idza-pfò dǒ abho rádù òdho dhu-tidò ní: orò, tsumà, ndirò orù odzina nà odu-tidò mà. Ngàtsi ale rí'í inè ndòsi kà-dǒ ìnzí rádù òdho abho dhu-tidò ní: itsu, tsítsò, ayi mà. ¹³ Kàgàwà rí indrù-ànyà itdi nìngani rí ndònzí dhu nùtèya ingbà tí ìli ndi ale bhà kasu tó ófò kpangba. Obhó tí ndi nìngani, Kàgàwà nuúdhèya ingbatí ìli ndi ale bhà kasu mà kàzu ní, kàzu rádù ndi ndi ale bhà kasu tó ófò nitè. ¹⁴ Ní, dhu i'íya gukyè inzà yà ndi ale asi wò ndi idza-pfò dǒ dhu nógbè kàzu ò dhu tí, ní ndi ale náabàya mùkimbà. ¹⁵ Pbéttù yà ndi ale asi dhu nóoghèya gukyè, ní ndi ale náabàya nzí mùkimbà. Abadhi nyú nditírò nòógúya ògù, pbéttù ndi dhu ní'íya àdhdhì kàzu ònǎ ndi nòtò ndàdù ògù ale bhèyi.

¹⁶ Nyí nyàni tí obhó dhu nyí rarí Kàgàwà bhà idza, ndirò kàbhà Hìlǎ-Alafí raràdi nyakutsi? ¹⁷ Obhó tí Kàgàwà bhà idza ní ìlǎ idza, ní nyí ní ndi kàbhà idza. Nírò, ndi ale apé Kàgàwà bhà idza ugòlò, ní Kàgàwà adàya ndi ale ugòlo átò.

Kàgàwà ìbhò kórò dhu fùkù fùkù idzinga-okú dǒ rò

¹⁸ Atdí ale mà àkǎ nzà ndùtrà ndi nditírò. Nzínziku ò atdí ale mà náapè ndòzù iwà ndi ndùni dhu-ònga t'òvòta yà adzi ò ale tó ófò ò dhu tí, ní ndi ale àkǎ ndùbhà ndi dhu-ònga t'òvòta-tidò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kà rádù i'í obhónà dhu-ònga t'òvòta nùni ale tí. ¹⁹ Obhó tí, yà adzi ò dhu-ònga t'òvòta tó irèta-tidò ní ìmbà tina nà irèta Kàgàwà-ònzí. Hìlǎ Andítà nàarátina: «Kàgàwà arí dhu-ònga t'òvòta ì ùni dhu tí arí 'àti ale nòtsi yà itírò abádhí ùpe fíyó àdà ò*.» ²⁰ Ndirò Andítà rätina átò: «Ádrùngbàle Kàgàwà nùni wà dhu-ònga t'òvòta tó irèta nà ale tí rí 'òzù ale tó irèta. Kùni wà dhu, ndi irèta rarí mbà tina nà dhu*.»

²¹ Nírò, atdí ale mà àkǎ nzà ndòyò ndi ngàtsi ale-okú dǒ rò. Obhó tí, kóró dhu rí'í fùkù idzinga tò. ²² Ima Polò, Apòlò, Péterù, Kàgàwà ìbhò mà fùkù fùkù idzinga tò. Ndirò yà adzi, ipirònga, ove, yà kòmbí rí'í dhu, olù ríwu dhu màna kóró Kàgàwà ìbhò fùkù fùkù idzinga tò. ²³ Ndirò nyí'ina, nyí ní Krístò bhà ale, ndirò Krístò ní Kàgàwà bhà ale.

4

Inzà dhu àkǎ kònzí Krístò bhà kasutále gàyà dhu (Ròm 14.10-12; 1Kò 3.5-9)

¹ Nírò, dhu àkǎ indrù ròzù mà'í Krístò bhà kasutále tí, ndirò Kàgàwà bhà obhóna ùdhè arí indrù tó ale tí. Rìrà àhu kòmbí nga ò, i obhóna nàaróko orù ò. ² Nyí nyàni wà dhu, wò ndi ádrùngbànga-tidò ka kàbhù foná ale ràràdù àkǎ ndi'í yà findà ka kàvi dhu ònzi arí ale tí. ³ Pbàkà ò, ìnzí ní àpbè ndi akekpá màtí nyànò ànyàdu, ndirò ngàtsi ní, indrù-bvǎ dhèwani rùnò ndi ànyàdu. Ndirò ima nyú matúrò ma mí nzí adù ànyàdu ùnò. ⁴ Obhó tí, pbàkà irèta nyú mà nòbhù nzà ma atdí dhu-okú dǒ rò màtí, pbéttù ndi dhu rí nzí àtina, ima rarí obhónangatále. Ádrùngbàle ní ndi ànyàdu ùnò rádù. ⁵ Ní ndi dhu-okú dǒ rò, nyí nyàkǎ nzà nyànò indrù-ànyà angyinà rò, inzà àkò ka kakò kàsuni àpè àkǎ rórò. Nyí nyàkǎ nyòdò nga, ràrà àhu Ádrùngbàle ríngò dhu ò. Ka ní ndi kóró dhu yà ùru ka kuru ìnò ò nitèya kpangba awáwù ò, ndàdù yà indrù aròdona afiyya ò dhu nùpfò kpangba. Ní Kàgàwà níífuya ingbatí ìli ndi ale mà ndi ale bhà kasu-bvu rò.

⁶ Abanínzò, ma mànò wò dhu fùkù, midyi Apòlò bhà ófò mà pbàkà ófò nyú màna okùku dǒ rò. Ma midyi i ófò, ndini ròkǎ nyí nyàni tí dhu, nyí rǎkǎ nzà nyòwù igi Andítà rò rò, ndirò nzínziku ò atdí ale mà rǎkǎ nzà ndidzi ndi, ndòlè ndi atdí ale inǎ rò, ndàdù ngàtsi ale nídžèlè. ⁷ Adhi pbá ale ndi nyí nǎli nyí'í ádrùngbàle tí ròsè ngùkpá ale dònǎ?

* 3:19 3.19 Yòb 5.13 * 3:20 3.20 Zàb 94.11

Tí obhó Kàgàwà ndi yà nyi nyarí'ì nà kóró dhu nubhò indù? Kápé ì'ì wò dhu bhèyi, ní ádhu-okú dò rò nga ndi nyi nyádù àmbe nyoyò dò, inzà nyi nyabà i dhu Kàgàwà-fó dhu bhèyi nì?

⁸ Nyí pbaní iwà nyí nyabà yà nyí nyí atdyúya oho kóró dhu! Nyí pbaní iwà nyí nyóngò ònzitále tí! Nyí pbaní iwà nyí nyóngò ádròdrò kámá tí! Pbéù má'í na, má ní nzi ádròdrò kámá. Nyí nyí'íná gukye obhóngàti ádròdrò kámá tí, ní má mambèná ì'ì átò ádròdrò kámá tí atdíkpá nyí mànà. ⁹ Obhó tí, ima ní dhu ròlo Kàgàwà úli má'í, má uvitatále tírò, mí'ì olù ale tí kóró ale ró dhu bhèyi. Má mí'ì ádhàdhì ànyàya ka kítì ndíni ka kokye tí ale bhèyi. Obhó tí, má mí'ì ádhàdhì kóró yà adzi ò ale má, màlàyíkà mànà dhu rí ròyá rí ndónzi dhu àndà ale bhèyi* . ¹⁰ Má pbaní ndi àkyákyè ale Kristò-okú dò rò, nyádù ì'ì dhu-ònga t'òvòta tò irèta nà ale Kristò-nyutsi. Má pbaní ndi ivivi ale, nyádù ì'ì obi nà ale. Ìndrù arí itsika ònzi, pbéù, abádhí arádè nyífu! ¹¹ Rìrà àhu kòmbí nga ò, má mí'ì àwù nà, má mí'ì òmvenà má mí dhu-atdyú nà, má mí'ì ìmbà mùdzarù nà ròkà. Ka karávu ròkà, màdè àmbe ùbhi dò, ìmbà má móko ró nga rí'ì ròrò. ¹² Má mári adyo ìvò, màmbe kasu ònzi dò òtsúka nyí ní ònyè má mabá tí. Má'ì ní ka kí dhu ànc rò, má mári i ale àso àso tí. Ìndrù rí màbhù màbà àpbè rò, má mári dhu-dzi òndù òndù tí. ¹³ Má'ì ka kùdhù rò, má mári òte adù ìyònga ò. Kòmbí màti ka kí mòzè ádhàdhì yà adzi ò tsítsò bhèyi, ndirò kóró ale má náari mòzè mí'ì yà adzi ò andrita bhèyi.

Pòlò bhà irèta yà atdíðò ndi ndòzè pbinà nzónzo-okú dò rò

¹⁴ Ma màndí nzà yà dhu fùkù ndíni nyíku nabhè tí rìwè, pbéù ma màndí ka ndíni nyíkpòku nabhè tí ròtdu ì'ì ádhàdhì pbàkà nzónzo yà atdíðò ma mózè bhèyi. ¹⁵ Obhó tí, atdí kumí lufè ale má rí mbà dhu ùdhè fùkù Kristò-nyutsi ka kóko tí dhu dò, ní abàku rí mbà ì'ì ibí. Obhó tí, ima ní ndi ma módhì nyí Ídzi Màkùrù ma màndò fùkù dhu-otù ò, ndíni nyí nyoko tí Yèsù Kristò-nyutsi. ¹⁶ Nírò, ma mìtde nyí itde tí, nyí nyàkà nyòdyi pbàkà òfò. ¹⁷ Wò dhu-okú dò rò ní ndi, ma mòvi Timòtewà tikù ò. Ka ní pbaníngba yà atdíðò ma mózè, ndirò mbèyi arí foná ka kàbhù Ádrùngbàle Yèsù bhà kasu ònzi. Kàrì ndi Kristò-nyutsi ma marádi tí dhu tò gùimá àbhè nyirè. Ndi gùimá ní ndi ma marùdhèna kóró ngari ònà kóró kànísá ò.

¹⁸ Nzinziку ò atdíðhená ale nòpè 'àmbe inga irè dò ònzi ma ràràrà nyàndà, ndi dhu ràdù 'àbhù 'àmbe 'ìdzi dò. ¹⁹ Pbéù, ma márà àhu fùrábvè inzà òtrò idho ò, Ádrùngbàle òzè ka ní. Ní ànyìrò ní ndi, ma mí nzi kòkò ì 'ìdzi arí itírò ale arúnona dhu kèlè núni, pbéù ma mí abádhí ràdù ònzìnà dhu nálà átò! ²⁰ Obhó tí, òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi náari nzi nditè yà ale-tsù ò ka kúnona dhu-otù ò tí, pbéù kàrì nditè ádrùngbànga tò obi-otù ò. ²¹ Nírò, nyí nyòzè ní ádhu? Tí marà àhu fùrábvè fudù mùgò nà, ndirò ngàtsi ní, tí marà àhu àzè mà ìyònga mànà ní àlè afidù nà?

5

Mànyòni ònzi rí ale àkà kodi Kànísà ò rò dhu (Gàl 5:9; 1Tì 1.19-20; Èbr 10.22)

¹ Dhu arí ndiri kóró ngari ònà kambe àtìnà dò, nzinziку ò atdíðhená ale rarí mànyòni ònzi. Ndi mànyòni-tidò ní yà ònzi arí ndònzi kàkà inzà Kàgàwà ná'ù ale nzinzi ò màti: ka karátina nzinziку ò atdí ale ródyi olù-iyànà* ràdi pbinà tsibhàle tí! ² Ní àzèmbè izu àmbènà nyàkà, nyádù ndi dhu nònzì ale ìpfo, nyòdi nzinziку ò rò rò, nyí nyarádù òko nyàmbe nyòyò dò òyò tí! ³ Ima, ma mí'ì itse rùkù rò ale-ngbò ònà rò, pbéù ma mí'ì ìnè atdíkpá nyí mànà ale-afi ònà rò. Ní, ma mòtdì wà ndi dhu nónzi ale-ànyà, ádhàdhì ìnè àlè kí'ì atdíkpá nyí mànà dhu bhèyi. ⁴ Ma mòtdì ndi ale-ànyà àlè tò Ádrùngbàle Yèsù-òvò rò. Ndirò, nyúndù nyí nyí rò, ma mí'ìya ìnè átò atdíkpá nyí mànà ale-afi ònà rò, ndirò Ádrùngbàle Yèsù bhà ádrùngbànga tò obi ní'ìya ìnè nzinziку ò. ⁵ Nyí nyàkà nyípfo wò ndi ale, nyàbhù pòmvo Sitanì tò* , ndíni kà-nyutsi rí'ì nzérenga nabhè tí riku yà kà ràbàna àpbè-otù ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi kà ràdù ògù Ádrùngbàle Yèsù ríngò ònà idho ò.

⁶ Nyí nyí nyòyò nzérenga-okú dò rò dhu ní nzi idzi dhu! Nyí nyáni tí obhó dhu, àkè afi-ngba rarí àbhò idyi nyú nàbhè ràmò? ⁷ Nírò, nyí nyàkà nyípfo wòrì nzérenga tò afi-ayi nyukatsi rò, ndíni nyí nyilá tí Kàgàwà-nyíkpò ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyádù ì'ì ádhàdhì idyi-owútá, yà inzà ka kàngbò afi ònà bhèyi, yà kòmbí nyí nyí'ì ònà òfò bhèyi. Obhó tí, Kàgàwà ú'ò wà nyí nyilá nyíkpóna ò. Kàbhè wà Kristò perè tí àlè-okú

* 4:9 4.9 Anyàya ka kítì ndíni ka kokye tí ale ka kàbhùnà rùvò ràwugà dò, ndíni ì'ì ngye tí òrù tò izà nà, ìndrù ràdè 'àndu 'àmbe i ale ró rí ndònzi dhu àndà dò. * 5:1 5.1 Law 18.8; Tòr 23.1 * 5:5 5.5 Mát 18.15-20

dò rò àdhàdhi Pásika tó m̀hèndù tò P̀b̀yàhúdí aròzèna 'à'` à tàmà-ngba bhèyi*. 8 Ní ndi dhu-okú d̀ò rò, àlè kàkà àlè r̀onzi àlè tó Pásika tó m̀hèndù ìnzì ní afi-ayí rí'ì ònà m̀gati ní. Kà-tì ní, nzérenga mà nzére dhu màna tó afi-ayí ní. P̀b̀ètù, àlè kàkà àlè r̀onzi ka ìmbá ònà afi nà m̀gati ní. Kà-tì ní, àlè kàkà àlè r̀òkò ìlã àlè kílã Kàgàwà-nyìkpó ò r̀òrò, ndirò obhónà dhu ònzi àlè kí r̀òrò.

9 Yà olù ma m̀ándí f̀ùkù bhàr̀wà ò, ma m̀ándí dhu mati, nyí r̀aká nzá nyòwù òko r̀ò atdíkpá m̀nyònitále màna. 10 Ndi bhàr̀wà ò ma m̀otè nzá yà adzi ò m̀nyònitále d̀ò, odhíya-fó rí'ì dhu d̀ò arí afiya ùlì ale d̀ò, indrù-fó dhu ùdhá arí obi ní ale d̀ò, ndirò sànamù ùlè arí ale d̀ò. Obhó tí, ndiní nyí nyindá tí nyí abádhí r̀ò rò, dhu àkànà nyùvò yà adzi ò rò! 11 P̀b̀ètù ma m̀ándí dhu f̀ùkù okúya d̀ò rò ní kàkà p̀bakrístò tí arí 'àti ale. Ndi ale apé àtina ndi r̀arí m̀ukrístò, p̀b̀ètù ndàdù ì'ì m̀nyòni ònzi arí ale tí, ndirò odhíya-fó rí'ì dhu d̀ò arí afina ìlì ale tí, kapé ì'ì sànamù ùlè arí ale tí, ndàdù ì'ì dhu ùno arí indrù ní ale tí, kapé ì'ì iwa òri arí ale tí, ndirò obi ní arí dhu ùdhá indrù-fó rò ale tí, ní wò dhu bhèyi ale-tídò nà nyí nyàkà nzá nyònyù ònyù mà atdíkpá! 12 Inzá Yèsù ná'ù ale-ànyà t'únòta tí òtèdù? Tí obhó p̀bakrístò nyú ì nyí nyádù ànyàya núnò? 13 Inzá Yèsù ná'ù ale-ànyà núnò ràdù ní Kàgàwà. Obhó tí, Hìlã Anditá ràtina: «Nyí nyàkà nyìpfo nzére ale nyòdi nzinziku ò rò*»

6

M̀ukrístò àkã nzá ndòbhù odhìnà m̀ukrístò inzá Yèsù ná'ù anya t'ítàtita t'ále-fó dhu (Mbà 20.3; Mát 5.23-24; Rom 12.17-18; Èfè 5.3-8; Yàk 4.1)

1 Nzinziku ò atdí ale mà náapé ì'ì anya nà iwà Yèsù ná'ù odhìnà nà, ní dhu òfó tí nga kà r̀arà ndi odhìnà òbhù inzá Yèsù ná'ù anya t'ítàtita t'ále-fó? Inga nòfò dhu ní kà r̀arà kòbhè Kàgàwà bhà ale-fó. 2 Nyí nyàni tì nzá dhu, Kàgàwà bhà ale r̀arí ndi yà adzi ò ale-ànyà nitdiya? Nírò, yà adzi ò ale-ànyà nyí nyitdiya dhu bhèyi, ádhu ìnzì nyí nyádù kòkò dhu bhèyi àkyàkyè dhu nùfá ale-ànyà nitdi ní? 3 Nyí nyàni tì nzá dhu àlè ritdiya m̀aláyíkà mà-ànyà? Ní ndi dhu bhèyi kà rí'ì rò, àlè ní ùno àlè kádù yà adzi ò ì nònzì dhu-ànyà ùnò olu! 4 Ní dhu apé ì'ì nyí nyí'ì anya nà nzinziku ò dhu tí, ní ádhu-okú d̀ò rò nga ndi nyí nyádù òwu ì anya nà kòkò ìnzì arí òte p̀bakrístò nzinzi ò dhu ò ale-ònzì ní? 5 Ma m̀unò dhu wò dhu bhèyi ndiní nyìkù nabhù tí ríwù. Obhó tí, nzinziku ò yà Yèsù ná'ù odhína nzinzi ò dhu-ànyà ùnò ràdù dhu-ònga t'òvòta nùni atdí ale mà t'í'ì mbá? 6 P̀b̀ètù, ùkú nyí nyàmbènà nzinziku ò dhu-ònga àndà rò, nyí nyaràdù òwu nyòbhù inzá Yèsù ná'ù ale-fó dhu-tì ní ádhu?

7 Obhó tí, anya nà nyí nyí'ì nzinziku ò dhu nitè wà dhu kpangba, iwà dhu r̀onzi lèmakù atdí d̀ò. Ní ádhu ìnzì nyí nyádù nzére dhu-dzi òndù ní? Ádhu ìnzì nyí nyádù nyòbhà kudhà f̀ukú ongyéngá mà ní? 8 P̀b̀ètù nyí, nyí ní ndi nyí nyarí nzére dhu ònzi, nyòwù Yèsù ná'ù odhíku òbhù ìri ale-fó! Ndirò nyí ní ndi nyí nyarí ì ale tò obhónànga ùdhá obi ní! 9 Nyí nyàni wà dhu mbèyi nyú, nzére dhu ònzi arí ale ní rabàya nzi ngari òrù-akpá ò Ádr̀ungbá kamà Kàgàwà bhà Idzi ò. Inzi nyàbhù kùtrá nyí: m̀nyòni ònzi arí ale mà, sànamù ùlè arí ale mà, kàkà inzá ì ùmbá ì nà ale nà arí m̀nyòni ònzi ale mà, ndirò m̀nyòni ònzi arí nzinziya ò kpabhále-tírò, ndirò vèbhále-tírò ale mà, náabàya nzi ngari Kàgàwà bhà Idzi ò. 10 Ndirò, ogbo ònzi arí ale mà, odhíya-fó rí'ì dhu d̀ò arí afiya ùlì ale mà, iwa òri arí ale mà, dhu ùno arí indrù ní ale mà, kàkà indrù-fó dhu ùdhá arí obi ní ale màna, ní kòrì ale kòrò, náabàya nzi ngari òrù-akpá ò Ádr̀ungbá kamà Kàgàwà bhà Idzi ò átò. 11 Angyi, nzinziku ò atdí dhená ale nòongónà dhu ònzi ndi dhu bhèyi tí. P̀b̀ètù kòmbí, àlè tó Kàgàwà nú'ò wà nyí, nyílã f̀ukú nzérenga ò rò. Kàbhù nyí nyóngò p̀b̀indà ale tí, ndàdù nyòzù obhónàngatále tí. Kònzì kòró ì dhu àlè tó Ádr̀ungbàle Yèsù Krístò nyí nyá'ù dhu-okú d̀ò rò, ndirò Hìlã-Alafí-otù ò.

Yèsù ná'ù ale ní Krístò-ngbò-r̀õnga dhu (1Tè 4.1-17; 1Pé 1.14-19)

12 Nyí nyarátina: «Kòró dhu t'ónzita tó rusà ka kúfà wà f̀aká p̀bakrístò tírò.» Ndi dhu ní obhó dhu, p̀b̀ètù kòró dhu ní nzi àkàkà kònzì dhu. Ima mà átò ma miné mati: «Kòró dhu t'ónzita tó rusà ka kúfà wà idù,» p̀b̀ètù ma mí nzi àdù dhu à'ù mí'ì atdí dhu mà tó ìno tí. 13 Ndirò nyí nyarátina átò: «Kàgàwà anzi ònyè ale-ò tò, ndirò kánzi ale-ò ònyè tò.» P̀b̀ètù, mà màtina kà ritòya kòkò òyò dhu kòró. Ale-ngbò Kàgàwà anzi nzá m̀nyòni t'ónzita tò, p̀b̀ètù kánzi ka Ádr̀ungbàle Yèsù bhà kasu t'ónzita tò. Ndirò ndi Ádr̀ungbàle rí'ì ale-ngbò t'úndata tò. 14 Ndirò ròsè dòtsí, Kàgàwà yà Ádr̀ungbàle Yèsù nabhù r̀ingbè ndi òvè-bvù rò p̀b̀indà ádr̀ungbànga tò obi ní, náabhùya àlè-ngbò r̀ungbe ì átò.

* 5:7 5.7 Uvt 13.7; 12.21 * 5:13 5.13 Tòr 17.7

¹⁵ Nyí nyàni tí nzá dhu, ngbòku ràrì Krìstò-ngbò-rònga? Nírò ma tí àdù Krìstò-ngbò-rònga nyú idyi idyi, mugèrè róngò mùyòni tó tsibhále-ngbò-rònga tí? Inzi akekpá màti! ¹⁶ Ndirò, nyí nyàni tí nzá dhu ndi ale mà rapé 'ùngbò mùyòni tó tsibhále nà, ní róngò wà atdí ale-ngbò tí kà màná? Obhó tí, Hìlǎ Andítá náarátina: «Abádhí ọ́yò rò ràdù 'ùgèrè 'òngò atdí ale-ngbò tí*.» ¹⁷ Pbétù, Ádrùngbále màná ì nùngbò ale, ní ràdù ndùgèrè 'òngò atdí ale tí kà màná, ale-afí ònà rò.

¹⁸ Nyí nyàkà, nyòtse mùyòni-tṣù rò! Yà indrù rònzina kórò ngùkpá nzérénga rí'ì igi ndi ale-ngbò rǒ rò. Pbétù mùyòni nònzì ale nónzì wà nzérénga ngbòna nyú rǒ ndítírò*. ¹⁹ Nyí nyàni tí nzá dhu ngbòku ràrì yà nyukutsi arádi Hìlǎ-Alafí bhà idza? Ndi Hìlǎ-Alafí nábhu fùkù ní Kágàwà. Ndirò nyí ní nzi kámaku nyí-tírò. ²⁰ Obhó tí, Kágàwà náadzi nyí orú odzi nyú ò. Ní nyí nyàkà nyílè ka ngbòku nǐ.

7

Pòlò rí Pbàkòritò arí'ì nà umbátá dǒ nzére irèta òbhòlo dhu

(Opt 2.18-25; Mát 19.3-12; Rom 6.18-22)

¹ Kómí, ma mí dhu òvo fùkù yà idù nyí nyándí dhu dǒ. Nyí nyáti: «Inga nòfò dhu ní kpatsibhále àkà nzá ndòdhò p̀bìndà tsibhále nà.» ² Pbétù, ndíni indrù oko tí ìmbà mùyòni rí'ì nziyiya ò, mà mátina dhu ràkà ìngbàtí ìli ndi kpatsibhále mà rí'ì p̀bìndà tsibhále nyú nà, ndirò ìngbàtí ìli ndi tsibhále mà rí'ì p̀bìndà kpatsibhále nyú nà. ³ Kpatsibhále nákà ndònzì p̀bìndà tsibhále rí atdyúna òho dhu, ndirò tsibhále mà nákà ndònzì p̀bìndà kpatsibhále rí atdyúna òho dhu átò. ⁴ Tsibhále-ngbò ní nzi ndi tsibhále bhà, pbétù ka ní kábhà kpatsibhále bhà. Ndirò kpatsibhále-ngbò ní nzi ndi kpatsibhále bhà, pbétù ka ní kábhà tsibhále bhà. ⁵ Ní, nyí nyàkà nzá nyùlè nyí, inzà ní itsòta tó kàsùmì ò tí nyí nyàrì nyí nyùbhà ka àkè kàsùmì tí rò. Ndi itsòta tó kàsùmì dzidò, nyí nyádù ingo nyòkò atdíkpá tdítò, akye p̀fòmvò Sitaní náarana nyùtra fùkù ivívinga ò ní. ⁶ Wò ma mànò fùkù dhu ní nzi uyátá, pbétù ndi dhu bhèyi nyí nyònzì dhu dhu ní nzi nzére dhu.

⁷ Obhó tí, ma màmbènà òzèna dhu ní kórò ale ròkò ima bhèyi, ìmbà vèbhálé na. Pbétù ìngbàtí ìli ndi ale mà nábà p̀bìndà perè nyú atdíró Kágàwà-fò: atdí ale ràbà tsibhále nà ndi ndádi dhu tó perè-tidò, ngàtsi ale ràdù ìmbà tsibhálé na ndi ndádi dhu tó perè nábà.

⁸ Ndirò kákà ìmbà rí'ì vèbhále nà ale mà, abvo-ayí màná tò, mà mí dhu òvo matí, dhu ràmbènà àkà mbèyi nyú abádhí tó abádhí róngò òko yà ma marádi dhu bhèyi, inzi 'òhò umbátá-atdyú. ⁹ Pbétù dhu apé ì'ì inzi abádhí ràdù afiya òtò itírò dhu tí, ní abádhí ràdù àkà 'umbà ì. Obhó tí, dhu ràdù àkà mbèyi nyú, ndi ale rí'ì p̀bìndà tsibhále nyú nà, ròse ndi ndarana àdi ndámbe tsibhále-atdyú òhò dǒ dhu dónà.

¹⁰ Kákà iwà ì nùmbà ale tò, mà màbhùna ní yàrì uyátá, yà inzà àhu fudú rò, pbétù kàrà Ádrùngbále Kágàwà bhà rò: tsibhále àkà nzá ndùbhà p̀bìndà kpatsibhále. ¹¹ Pbétù, tsibhále náapè p̀bìndà kpatsibhále ùbha, ní ndi tsibhále àkà nzá ndàrà amba-bvà tdítò. Ìmbà kí'ì ndi dhu bhèyi rò, dhu àkà abádhí rùngbò ì tdítò p̀bìndà kpatsibhále nà. Ndirò, kpatsibhále àkà nzá ndùbhà p̀bìndà tsibhále.

Pòlò rí sedzá àbhù inzà Yèsù ná'ù ale màná ì nùmbà Yèsù ná'ù ale tó dhu

¹² Ndirò ngùkpá ale tó, ima, mà mí yà dhu òvo, ndi dhu àhu nzá Ádrùngbále Yèsù ò rò, pbétù kàhu údù rò. Ní mà mátina: iwà Yèsù ná'ù kpatsibhále náapè ì'ì inzà Yèsù ná'ù tsibhále nà, ndi tsibhále ràdù ndà'ù 'òngò òko kà màná, ní ndi kpatsibhále àkà nzá ndùbhà ndi tsibhále. ¹³ Ndi dhu bhèyi tí, Yèsù ná'ù tsibhále náapè ì'ì inzà Yèsù ná'ù kpatsibhále nà, ndi kpatsibhále ràdù ndà'ù 'òngò òko kà màná, ní kákà nzá ndùbhà p̀bìndà kpatsibhále. ¹⁴ Obhó tí, inzà Yèsù ná'ù kpatsibhále rí'ì inè àbhò onzi nà ndùgèrè ndi ndòngò Kágàwà bhà ale tí Yèsù ná'ù p̀bìndà tsibhále-otù ò. Ndi dhu bhèyi tí, inzà Yèsù ná'ù tsibhále rí'ì inè àbhò onzi nà ndùgèrè ndi ndòngò Kágàwà bhà ale tí Yèsù ná'ù p̀bìndà kpatsibhále-otù ò. Ìmbà ká rí'ì ndi dhu bhèyi nání, abádhí tó nzónzo nòzù ka kádù Kágàwà-nyìkpó ò òtì ale tí. Pbétù obhónanga nyú ò, ì nzónzo ní Kágàwà-nyìkpó ò ilá ale. ¹⁵ Pbétù dhu apé ì'ì inzà Yèsù ná'ù ale nòzè ndùbhà yà ì umbà ì nà Yèsù ná'ù ale dhu tí, ní ndi ale àkà wà ndùbhà ì umbà ì nà ale. Kòrì dhu-tidò nàndà dhu nǐ, Yèsù ná'ù ale nùtsì ì umbà ì màná inzà Yèsù ná'ù ale nà dhu rí mbà. Pbétù dhu òfò nga nyòkò atdíkpá, Kágàwà núnzì nyí ndíni nyí nyoko tí màràngà ò ngùkpá ale màná dhu-okú dǒ rò. ¹⁶ Inyi Yèsù ná'ù tsibhálé, nyí nyàni tí obhó igù nyí nyádù pbùkù kpatsibhále nígu

* 6:16 6.16 Opt 2.24 * 6:18 6.18 Ka kí'ì inè kugèrè ka átò yà dhu bhèyi: «Nyí nyarátina: 'Yà indrù rònzina kórò nzérénga rí'ì igi ndi ale-ngbò rǒ rò.» Pbétù mà mátina: mùyòni nònzì ale rónzì wà nzérénga ngbòna nyú rǒ ndítírò.»

dhu? Ndirò ngàtsi nà, inyi Yèsù ná'ù kpatsibhálé, nyi nyèni tí obhó igũ nyi nyádù pbùkù tsibhále nígu dhu?

Pòlò rí dhu àndí inzà dhu àkà kokò indrũ tò uyátá tò ino tí dhu dõ dhu

¹⁷ Ròsè yà angyi ma m̀nò dhu ònà, ingbàtí ìlì ndì ale mà nàkà ndòngò àdì àdhàdhi yà Ádrùngbàlè Yèsù abhù fìndà ófò ò: ndì ófò ní, yà Kàgàwà rí ndànzi rò kǐ'ì ònà ófò*. Wòrì ní ndì àkàkànà kífù dhu tí ma marúdhèna kórò kànísà ò dhu. ¹⁸ Kàgàwà rí nyanzi ònà kàsùmì ò, nyi nyi'ì tí iwà ka kòb̀hòlò onzìnúnga rò? Ní nyi nyàkà nyadi ndì ófò ò. Kàgàwà rí nyanzi ònà kàsùmì ò, nyi nyi'ì tí inzà ka kòb̀hòlò onzìnúnga rò? Ní nyi nyàkà nzá nyabhù ka kòb̀hòlò. ¹⁹ Ale-ònzìnga òb̀hòlo ka kí dhu nónzì nzá atdí dhu mà. Ndirò, inzì ka kí kòb̀hòlo dhu nónzì nzá atdí dhu mà átò. Àkàkà dhu ní kífù Kàgàwà àvi konzì dhu. ²⁰ Dhu àkà ingbàtí ìlì ndì ale mà ràdì yà Kàgàwà rí ndànzi rò ndì ndì'ì ònà ófò ò. ²¹ Dhu apé ì'ì nyi nyi'ì ino tí Kàgàwà rí nyanzi rò dhu tí, ní nyi nyàkà nzá nyitù afina. Pbètù dhu apé ì'ì inè nyi nyi'ì nyadi dùnù nyi-tirò dhu tí, ní nyi nyàkà nzá nyiwi ndì onzi. ²² Obhó tí, ino tí arí'ì ale, yà Kàgàwà ánzi rùngbò ì Ádrùngbàlè Yèsù nà, ní nzi ino Yèsù-nyikpó ò. Ndi dhu bhèyi tí, ònà arí'ì nditirò ale, yà Kàgàwà ánzi, ní Kristò bhà ino. ²³ Kàgàwà náadzì nyí orú odzi nyú ò. Nírò, nyi nyàkà nzá nyi'ì tdítò indrũ tò uyátá tò ino tí. ²⁴ Àbaninzò, ingbàtí ìlì ndì ale mà nàkà ndàdì Kàgàwà-ònzì yà kà rí ndànzi rò ndì ndì'ì ònà ófò ò.

Inzá àpè 'ùmbà ale àkà 'òkò ònà ófò
(Ebr 13.4; 1Pé 4.7)

²⁵ Kàkà inzà àpè vèbhále ùnì kpabhínzo mà, inzà àpè kpabhále ùnì vèbhínzo mànà rò, mà máyàna Ádrùngbàlè Yèsù òvò idù dhu tí dhu nà mà mí'ì ìmbà. Pbètù, tidu ònà rì, mà mábhàna abádhi tò dhu ní pbàkà irèta. Ndi irèta ní, yà Ádrùngbàlè Yèsù ónzì ídzìnga fìndà rì'ì tsùnà dhu ìrì ka kádù dhu tí ale bhà. ²⁶ Obhó tí, yà kòmbí rí'ì àp̀bè-òkú dò rò, mà mìrè nga ídizi dhu ràrì indrũ ròkò yà ì'ì ònà ófò ò. ²⁷ Dhu apé ì'ì inè nyi nyarí'ì tsibhále nà dhu tí, ní nyi nyàkà nzá nyonè ndì tsibhále ùbha nyi nyi dhu. Dhu apé ì'ì ìmbà nyi nyarí'ì tsibhále nà dhu tí, ní nyi nyàkà nzá nyonè tsibhále. ²⁸ Pbètù, dhu apé ì'ì nyùmbà nyi nyi dhu-atdyú nà nyi nyi'ì dhu tí, ní nyi nyonè nzá nzèrenga. Ndirò, inzà àpè kpatsibhále ùnì tsibhíngba náapè àrà amba-bvù, ní iyàdhiyà nónzì nzá nzèrenga átò. Pbètù kàkà iwà ì nùmbà ale ní róngo ì'ì inè àp̀bè nà fiyò ipiróngà ò. Ní ima, mà mòzè modò nyi ì àp̀bè rò rò.

Inzá yà adzi ò dhu àkà ndàtdù indrũ-afí dhu

²⁹ Àbaninzò, mà mòzè mati yà dhu bhèyi: kàsùmì ùbhà ndì idò. Ní ròpè ndì kòmbí, tsibhále nà arí'ì kpatsibhále, nàkà ndàdì ìmbà arí'ì tsibhále nà ale bhèyi. ³⁰ Ódzi ròdzi ale nàkà 'òkò ònzì ròdzi ale bhèyi. Dhèdhe nà rí'ì ale nàkà 'òkò ìmbà rí'ì dhèdhe nà ale bhèyi. Dhu ódzi rí ale nàkà 'òkò ìmbà rí'ì dhu nà ale bhèyi. ³¹ Yà adzi ò malì ní arí kasu ònzì ale, nàkà 'òkò ònzì arí kasu ònzì kà ní ale bhèyi. Obhó tí, yà ndì ndì'ì ònà ófò ò, yà adzi ràrà tsùna rí ndòdì dhu ò.

³² Mà mòzè dhu ní, nyòkò ìmbà afíku itù rí dhu rí'ì ròrò. Ìmbà arí'ì tsibhále nà ale náarí afina itù ní ní Ádrùngbàlè Yèsù bhà dhu kèlè, ndàdù ndòzè ndonè kà-nyikpó nòfò dhu ònzì ndì ndì dhu kèlè. ³³ Pbètù tsibhále nà ale náarí afina atdù ní nyà yà adzi ò dhu, ndàdù ndòzè ndonè pbìndà tsibhále-nyikpó nòfò dhu ònzì ndì ndì dhu, ³⁴ pbìndà irèta ràdè ndàndò ùndo tí. Ndi dhu bhèyi tí, ìmbà arí'ì kpatsibhále nà tsibhále mà, inzà àpè kpatsibhále ùnì tsibhíngba mànà náarí afiya itù ní ní Ádrùngbàlè Yèsù bhà dhu kèlè. Abádhi ózè dhu ní 'àbhù afiya mà ngbòya mànà Ádrùngbàlè Yèsù tò. Pbètù kpatsibhále nà tsibhále náarí afina itù ní nyà yà adzi ò dhu, ndàdù ndòzè ndonè pbìndà ale-nyikpó nòfò dhu ònzì ndì ndì dhu. ³⁵ Wò mà m̀nò fùkù dhu ní mà m̀nò ndínì ì'ì tí m̀gàsù tí fùkù, inzì ní ndínì ì'ì tí àdà mà mùpe rùkù dhu tí. Mà mòzè mìtè ingbà dhu bhèyi màtí nyi nyádù òko inga nòfò dhu bhèyi dhu fùkù, nyádù nyàpba Ádrùngbàlè Yèsù rò tí ìmbà fùkù irèta-ònga ùndo rí atdí dhu mà rí'ì ròrò.

Órì nàndà dhu

³⁶ Ndi ale apé dhu alá, inzà ndì rónzì yà ndì ndòrì tsibhíngba-nyikpó nòfò dhu, yà inzà ì ùmbà ì kà nà dhu-otù ò, iyàdhiyà mànà ì ì'ì 'ùmbà dhu-atdyú ràdè ndàlù tdítò, ní abádhi àkà 'ùmbà ì, yà ndì kpatsibhíngba òzè ka dhu bhèyi. Àbadhi ònzì nzá nzèrenga.

* 7:17 7.17 Kàgàwà rí nyanzi rò nyi nyi'ì ònà ófò tí ka kátina dhu-tí ní: Ale-ònzìnga òb̀hòlo ka kí dhu mà, inzì ka kí kòb̀hòlo dhu mà, ndirò ino tí ka kí'ì dhu mà, ìmbà ka kí'ì ino tí dhu mànà. Kùtò nzá Kàgàwà àvi dhu ònzì ka kí dhu-tsù. Wòrì ní nzi ití ka kátina, Kàgàwà rí ndànzi dhu atù nzèrenga ò ale ràkànà ndòngò àdì ndì nzèrenga ò tí.

³⁷ Pbétù, ndi kpatsibhíngba apé dhu ùdhé afína nyú ò inzá ka kètu ndi ùtù tí rórò, ndà'ù dhu ìnzí ì rari' ùmbá, ndirò ìnzí ì rari' ngbóya ùpbá ya ndi ndòri tsibhíngba nà, ndàdù ndi dhu ònzí ya ndi nyú ndi ndòzè ka dhu bhéyi, ní ndi ale ònzí dhu mbéyi. ³⁸ Ndi dhu bhéyi ní ndi, ya ndi ndòri tsibhíngba nà ì nùmbá ale nónzi dhu mbéyi, ndirò wò ndi tsibhíngba nòdhò ìnzí' ùmbá ì nà ale, nónzi dhu mbéyi nyú ròsè.

Abvo-ayi nàndà dhu

³⁹ Iwà àrà amba-bvè tsibhále náaradi Úyatá-tsiná ya inè pbìndà ale rí' ì nyìkpóna nà òná kàsùmi ò. Pbétù kàbhà kpatsibhále náapè òvè, ní iyàdhiyà rí' ì dónà nditírò 'ùmbá ì ndi ndòzè ale nà. Pbétù, ndi kpatsibhále àkà ndi' ì mùkrístò tí. ⁴⁰ Pbétù pbàkà ò, kà ràdù hirò ònzí, ya ndi ndi' ì òná òfò ò tí ndi ndàdi rò. Wòri ní ndi pbàkà irèta, ndirò ima nyú ma mà'ù wà dhu átò, ma ràrì' ì inè Kàgàwà bhà Ililá-Alafí nà.

8

Perè tí ka kùbho sànamù tò izá nàndà dhu

(Ròm 14.13-23; 1Kò 10.19-33)

¹ Sànamù tò ka kùbho perè tí izá nàndà dhu nì, nyí nyándí dhu, nyàti: «Má'ì kórò, má múni wà dhu ndi dhu d'ò.» Pbétù ma mátina: inga ùnì ka kí dhu náari ale àbhù kambe ale ìdzi d'ò ale-tírò, pbétù ale òzè ka kí dhu náari ale òsì òsì tí. ² Ndi ale apé ndòzù nditírò inga ndi ndúni dhu tí, ní ndi ale ní inzá inga nùni obhóná nyú ya ndi nyú ndi ndàkàna ndùni ka dhu bhéyi ale. ³ Pbétù ndi ale apé Kàgàwà òzè, ní Kàgàwà ùni wà ndi ale.

⁴ Nírò, ka tí àdù sànamù tò ka kùbho perè tí izá ná'á à'a? Àlè'ì nyú, àlè kúni wà dhu sànamù rari' ì mbá ya adzi ò, ndirò àlè kúni wà dhu Kàgàwà rari' ì atdí tí. ⁵ Pbétù, ngùkpà ale arátina mǎngù-nzo rari' ì inè òrù-akpà ò ndirò ya adzi ò. Ní obhó tí, abádhí tò mǎngù-nzo rí' ì ibí, ádròdrò ale ràdù ì' ì ibí. ⁶ Pbétù àlè tò, Kàgàwà rí' ì atdí tí. Ka ní àlè t'Ábanà ya kórò dhu nanzi, ndirò àlè karóko kà tò. Ndi dhu bhéyi tí, Ádrùngbàle rí' ì atdí tí. Ndi Ádrùngbàle ní Yèsù Krístò, ya kórò dhu anzi ndi otùna ò. Ndirò ka ní ndi ipirònga ibho arí àlè tò.

⁷ Pbétù ìnzí ní kórò ale ì ndi dhu nùni. Ràrà àhu kòmbí nga ò, nzinziku ò atídhená ale kákà iwà avù 'òngò sànamù tò ka kùbho perè tí izá ná'á, náari' ì inè sànamù ì á'ù obhó dhu tí ró. Abádhí arí ndi izá ná'á, 'àdù àmbe dhu irè d'ò ndi izá ka ràbhu perè tí ya inè rí' ì ádrùngbànga tò obi nà d'òyá sànamù tò. Ní oluná rò, ndi dhu arádù abádhí àbhù ròzù ì iwà ndi izá àbhù ì 'òtì Kàgàwà-nyìkpò ò dhu tí. Wò dhu itè dhu abádhí tò irèta ràrì' ì iviví. ⁸ Obhó tí, ìnzí ní ònyù ndi àlè indri ràdù àlè rí' ì ikyerò Kàgàwà tí. Àlè kapé ònyù ùbha ìnzí àlè rònyù, ní àlè rò ndi nòtdi dhu rí' ì ìmbá. Ndirò àlè kapé ndi ònyù ònyù, ní àlè kábàna atdí dhu mà rí' ì ìmbá. ⁹ Pbétù, nyàndà nga mbéyi, akye ya nyí nyí' ì dükú nyí-tírò, nyàdù àmbe nyí nyòzè dhu ònzí d'ò dhu náarana kákà iviví fíyò a'uta nà ale àbhù ràwà ì nzérénga ò nì. ¹⁰ Obhó tí, iviví pbìndà a'uta nà ale náapè inyí, inga nùni ale nyú nálá sànamù tò ka kùbho perè tí izá ná'á nyí nyí sànamù ùlè ka karí òná rò somá-dzá ò rò rò, ní kàbhà irèta tí nzí àdù kètu rònyù sànamù tò ka kùbho perè tí ònyù? ¹¹ Ndi dhu bhéyi ní ndi, pbàkù inga t'únita-okú d'ò rò, wò ndi iviví a'uta nà ale, ndirò ya Krístò nyú náavè okúna d'ò rò, ní ràdù àwí atdí d'ò. ¹² Wò dhu bhéyi ní ndi, nyí nyí dhu ùfá adókù mà awéku mànà ònzí, nyàdù afíya ìnzà dhu, ràdù ì' ì àdhàdhí iwà nyí nyàfá dhu Krístò-ònzí nyú dhu bhéyi. ¹³ Ní ndi dhu-okú d'ò rò, ònyù náapè Yèsù ná'ù adòdù mà ndirò ngàtsi ní awèdù mà nábhù rìtsì nzérénga ò, ní ma màdù àdi ìnzí mongò izá à'á kórò idhò ò, akye ndi dhu arana abádhí àbhù rùwí nì.

9

Uvitatále àkà àbà fíyò ipirònga òdò rí dhu ya ì arónzina kasu-nyutsi dhu

(Luk 10.7; Kas 20.34-35; 2Kò 11.7-12; Gàl 6.6; 1Tí 5.17-18)

¹ Ima tí obhó uvitatále ngùkpà uvitatále bhéyi? Ma mátí obhó ì' ì dùdú matírò? Ima mála tí nzá Yèsù, àlè tò Ádrùngbàle? Nyí nyú, nyí tí obhó ya Ádrùngbàle Yèsù tò ma mónzi kasu-nyutsi rò úvò ale? ² Ngùkpà ale tò ma mapé ì' ì ìnzí ní uvitatále tí, ní fùkù ima ní uvitatále nyú. Obhó tí, nyí ní ya mà mónzi uvitatále tò kasu itè rí ale Ádrùngbàle-nyutsi.

³ Yàri ní ndi indrù rí mòbhù rò, ma marí mugye dùdú tí dhu: ⁴ má'ì uvitatále tírò, má tí nzí àdù àkà m'ònyù dhu, màdù dhu òmvè fáká kasu-otù ò? ⁵ Tsibhále nà ma m'ì' ì rò, ma màkàna tí nzá ndi tsibhále rùndà ma abhi ò ma màrà rò, àdhàdhí ngùkpà uvitatále mà, Ádrùngbàle Yèsù t'ádóna mà Péterù mànà náarónzina dhu bhéyi? ⁶ Tí má'ì kélè ndi Bàrnabà nà mà màdù àkà m'ònzí kasu otsúka nyú ní ndíni mà mabá tí ònyù? ⁷ Àdhi pbá

mùnòwì ndi kàsàna ùbhò arí ndítírò? Ádhi pbá ale ndi vīnyò-kpa òzò arí ìnzì ndi ndí ndi vīnyò-kpò òtò rórò? Ndirò ádhi pbá ale ndi ikyi ùnda arí ìnzì ndi ndí findá màkyì òmvù rórò?

⁸ Yà ma m̀nò dhu tí obhò indrù arónzina dhu? Músà bhà Úyatá náatí nzi ádhàdhì dhu kèlè núno átò? ⁹ Obhò tí, ndi Úyatá ò ka kándi dhu kati: «Nyí nyàkà nzá nyutsi nganù-ònga òtsi rí, ndínì kpòna uvò tí kéléna ò rò ikyi-akpà-tsù ìnzì ndi nganù nonyu tí*» Kàgàwà náatí affina itù ikyi-akpá tò dhu ní? ¹⁰ Ròsè òtòsì, k̀nò tí ìnzì wò dhu àlè-okú dò rò? Obhò tí, wò dhu ka kándi àlè-okú dò rò. Ìnga òbhi rí ale nákà ndòbhi ìnga ndàdù dhu à'ù àbà ndi r̀r̀r̀ ndi ìnga ò r̀'ò'ò dhu-ròrò nábà findá átò. Ndirò ìnga ò rò rí dhu ògu ale nákà ndà'ù dhu, àbà ndi r̀r̀r̀ ndi ìnga ò ka kògù dhu-ròrò nábà. ¹¹ Dhu apé ì'ì ale-afí tò itse mà m̀zóò affiku ò dhu tí, ní mà mí ale-ngbò dz̀nà ònzì rí dhu nábà fukú dhu tí nzére dhu? ¹² Dhu apé ì'ì ng̀kpà uvitatále náarí ì dhu àbà fukú dhu tí, ní ròsè òtòsì, mà nyú, mà màkà tí nzá màbà ka átò? Pbéù mà m̀nzì nzá nyí nỳnzì dz̀nàka atdí dhu ní màtí. Mà m̀ndù kórò dhu-dzi akye mà mowuna Krístò bhà Ídzi Màkùrù-tsù ùtò nì. ¹³ Nyí nỳnì tí obhò dhu Kàgàwà bhà-dzà arí kasu ònzì ale rarí fíyò ònyù nábà ànyì-dzà ì ónzina kasu ò rò? Ndirò, nyí nỳnì tí obhò dhu màzàbahù d̀ò arí kasu ònzì ale rarí fíyò ònyù àbà ndi màzàbahù d̀ò ì ùbina perè tí ìzà ò rò? ¹⁴ Ní ndi dhu bhèyi tí, Ádr̀ngbàle Yèsù núuyá dhu kàkà Ídzi Màkùrù ùno arí indrù tò ale tò ndàtì, abádhì raràdù fíyò ìpìr̀ngà òdò rí dhu-tsì àbà ndi Ídzi Màkùrù-òtù ò.

¹⁵ Pbéù ìma, mà m̀nzì nzá atdí dhu mà k̀nzì dz̀nàdu nì. Ní mà mí mlè ndi dhu-okú dò rò. Ndirò yà mà màndì dhu, ní mà màndì nzá, ndínì nyí nyibho tí dhu idù. Ìnga nòfò idù dhu nyú ní m̀vè òvè tí, dhu ùnzì d̀ò mà màmbèna indrù-fò rò. Atdí ale mà rí nzi wò mà mí mlè okúna dò rò dhu àkò fudù rò. ¹⁶ Ídzi Màkùrù ùno mà mí indrù tò dhu ní nzi màbhù rí midzì mà dhu. Ndi dhu ní iwà àkàna atdidò nyú m̀nò indrù tò dhu. Ìnzì mà mí Ídzi Màkùrù núno indrù tò dhu, ní rádù ì'ì àp̀bè nyú tí idù. ¹⁷ Dhu f̀'iyàna gukyè mà nyú tíró mà m̀vò yàrí kasu mongò ònzìnà dhu tí, ní mà màkàna màbà pbàkà mùkimbà. Pbéù, mà mí k̀nzì Kàgàwà ìbhò ndi ndi kasu mongò ònzìnà dhu-okú dò rò. ¹⁸ Nírò, pbàkà mùkimbà nyú ní ádhu? P̀bàkà mùkimbà ní m̀vò Ídzi Màkùrù indrù tò ìnzì ka kí mubhò rórò. Kà-tì ní m̀vò Ídzi Màkùrù indrù tò ìnzì mà mí kòtù ò àkàna màbà dhu ònzì rórò.

¹⁹ Mà mí'ì dùdù matírò kórò ale-ònzì. Pbéù, mà m̀nzì mà matírò mí'ì kórò ale tò ìno tí, ndínì mà màbà tí àbhò ale Yèsù Krístò tò. ²⁰ P̀bà'yàhúdì nzinzi ò, mà marádi Mèyàhudi bhèyi, ndínì mà màbà tí P̀bà'yàhúdì. Músà bhà Úyatá ìfù abádhì rí rò, mà maróko abádhì mànà ndi Úyatá ìfù mà mí dhu bhèyi, pbéù ìma nyú, ìmbà mà mí'ì ndi Úyatá-tsinà rórò. Mà marí k̀nzì ndi dhu bhèyi, ndínì mà màbà tí ndi Úyatá ìfù arí ale. ²¹ Ndirò ìnzì arí Músà bhà Úyatá ìfù ale nzinzi ò, mà marádi ìnzì arí ndi Úyatá ìfù ale bhèyi, ndínì mà màbà tí abádhì Ádr̀ngbàle Yèsù tò. Wò dhu rí nzi atina ìnzà mà rífu Kàgàwà bhà Úyatá. Mà marí kífù ìfù, Krístò bhà Úyatá ìfù mà marí dhu-okú dò rò. ²² Ndirò kàkà ìvívì fíyò a'uta arí'ì ale nzinzi ò, mà marí m̀nzì matírò ìvívì a'uta nà ale bhèyi, ndínì mà màbà tí ì ìvívì a'uta nà ale Ádr̀ngbàle Yèsù tò. Ní, kórò ale tò, mà mará m̀nzì rò abádhì rí'ì ònà kórò ófò ò, ndínì mà mará tí abádhì nzinzi ò atdidhená ale ìgu rò dhèdhèrò otu ò. ²³ Mà marí kórò dhu ònzì Ídzi Màkùrù-okú dò rò, ndínì mà màbà tí kà-nyutsi rí'ì ìdzinga átò.

²⁴ Nyí nỳnì tí obhò dhu ìkpa tò odhò d̀ò, kórò ale rarí ongu tò kàsùsù ònzì, pbéù atdí ale kèlè rarí ndi àrà mùlè mà tò perè àbà? Nírò, nyí nyàkà nyàmbe òtse d̀ò, ndínì nyí nyàbà tí mùlè mà tò perè. ²⁵ Kàsùsù tò ìkpa nòzè 'ìkpa ale kórò náarí kórò ng̀kpà dhu ùbha, 'àdù affiya àp̀ba ongu t'údheta rò. Abádhì arí dhu ònzì ndi dhu bhèyi, ndínì ì abá tí mùkàkù, àzèmbè p̀bàní ndinza rádù mùkàkù kèlè. Pbéù àlè'ì, àlè kàrí kàsùsù ònzì ndi dhu bhèyi, ndínì àlè kabá tí yà ìnzì rádù ndinza mùkàkù. ²⁶ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ìma, mà marí nzi àngìli, màmbè mubi d̀ò akye. Mà mí'ì ádhàdhì otsùna ndi ndàngurù rórò rí anya ònzì, ìnzì ndòp̀bi m̀barátanga ale bhèyi. ²⁷ Pbéù, mà marávu ngbòdu rò mà-tírò ìdzìdzò ìkpa-tidò nì, màdù ìm̀m̀na ònzì, akye Kàgàwà araya modhò ìnzì màbà perè nì, ìma yà ng̀kpà ale tò mà marí Ídzi Màkùrù núno rò.

10

Sanamù àkà nzá kulè dhu
(Zab 78.13-33; 106.9-22; Èbr 3.7-19)

¹ Àbanǎnzò, ma mòzè nzá nyádzò yà Músà-owù nungu àlè t'ábhúna rò ndi nanzi dhu rò rò. Abádhí kóró núubhí yà 'únda rí àp̀b̀ù tò sísí tsiná*, ndirò abádhí kóró núuda p̀f̀ỳya dǒ ádr̀ung̀b̀á r̀è̀r̀ù ònà ònànga útù ndi ɔyɔ rórò*. ² Àp̀b̀ù-tsiná abádhí ubhí dhu mà ádr̀ung̀b̀á r̀è̀r̀ù ònà abádhí udá dhu mànà, ní'í ádhàdhì iwà Kàgàwà ùbho bàtizò abádhí tò kóró ndíní Músà-owù nungu tí dhu bhèyi. ³ Abádhí kóró náanyù Kàgàwà àbhù f̀ỳỳò atdí ònyà-tidò*. ⁴ Abádhí kóró náamvè Kàgàwà àbhù r̀à̀h̀u bhalabhala tò odu ò rò f̀ỳỳò idha. Wò ndi bhalabhala tò odu ní'í Krístò yà abádhí nunda*. ⁵ P̀b̀ètù, àbhò ale nyá abádhí nzínzi ò náafò nzá Kàgàwà-nyìkpò. Ní ndi dhu-okú dò rò, abádhí núúvè, abvòya ròyi r̀ung̀ù ò.

⁶ Kòkò dhu náanzì ì ndíní i'í tí íd̀z̀i ɔf̀ò tí àlè tò, ìnzì àlè kadù tí nzére dhu ònzi àlè kí dhu-atdyú nòhò, ádhàdhì abádhí náahò kátdyú dhu bhèyi*. ⁷ Nírò nyí nyákà nzá nyí'í sànamè ùlè arí ale tí, ádhàdhì abádhí nzínzi ò atdídhéná ale núúléna sànamè dhu bhèyi*. Ádhàdhì ǪlǪlǪ Andítá náarúnona dhu bhèyi: «Indrù náakò obvò ònyè t'ónyeta tò ndirò dhu t'óm̀v̀eta tò. Wò dhu-dzidò, abádhí adè 'iva ɔrú, 'òbè sànamè-ònzì*.» ⁸ Àlè kàkà nzá àlè r̀ò̀nz̀i m̀nỳò̀ǹi, ádhàdhì atdídhéná ale abádhí nzínzi ò náanzì dhu bhèyi. Ní abádhí nzínzi ò, ɔyɔ kumí dòná ìbhù nà lufù ale núúvè atdí idho ò tí*. ⁹ Àlè kàkà nzá àlè r̀um̀v̀ù Krístò-afí ádhàdhì abádhí nzínzi ò atdídhéná ale náanzì dhu bhèyi. Ní, osu núubhí abádhí, r̀à̀v̀e*. ¹⁰ Nyí nyákà nzá nyò̀ǹù, ádhàdhì atdídhéná ale abádhí nzínzi ò náanù dhu bhèyi. Ní indrù-tse òtdì arí malàyikà náatdì abádhí-tse kórò*.

¹¹ Kòkò dhu náanzì ì abádhí rò, ndíní i'í tí atdí ɔf̀ò tí indrù tò. Ndirò ka kandí ka ndíní àlè-nyìkpò nitdyu tí, yà íp̀ir̀ò̀r̀ò àlè kí'í yà adzi ò dhu-tsù r̀à̀r̀à ndíní ndi ndara tí ndòdì ònà kàsùmí ò rò. ¹² Ní ndi dhu-okú dò rò, ndi nìrè iwà ndi ndidè p̀b̀indà a'uta ò dhu tí ale, nákà ndòdò ndi ìnzì ndìtsi p̀b̀indà a'uta ò rò. ¹³ Wò p̀f̀ò̀m̀v̀o Sitaní náarí afikù ùmvù ní ùmvùtá ní yà kórò ngàkpa ale-afí ùmvù kári ní. Kàgàwà ní yà ndi ndèndò dhu ifù arí ale, ní kà rí nzí adù nyàbhù p̀f̀ò̀m̀v̀o r̀um̀v̀ù afikù ròsè obikù dòná. P̀f̀ò̀m̀v̀o náapè afikù ùmvù, ní Kàgàwà r̀à̀d̀ù ɔbì àbhù f̀ù̀k̀ù nyò̀nd̀ù ndi dhu-dzi, nyàdù lèmana ònzi. ¹⁴ Ní ndi dhu-okú dò rò, yà atdídò ma mòzè nyí rò, nyí nyákà nyíndá nyí itse sànamè t'úlétá rò rò.

Inzá dhu àkà kungbò ale p̀f̀ò̀m̀v̀o nà dhu

¹⁵ Ma mí dhu ɔvò f̀ù̀k̀ù ádhàdhì dhu-ɔnga t'òvòta núni ale bhèyi. Ní nyirè pé yà ma m̀v̀ona f̀ù̀k̀ù dhu-ɔnga nyí-tírò. ¹⁶ Yà Kàgàwà tò àlè kí ɔtsò àbhù ní kópà-tsù àlè kòmvè rò, ndi kópà-otù ò àlè kungbò tí nzá àlè Krístò-azù mànà? Ndirò, yà àlè kí m̀g̀at̀i-ɔnga àkò àlè r̀à̀d̀ù ònyànà rò, ndi m̀g̀at̀i-otù ò àlè kungbò tí nzá àlè Krístò-ngbò nà? ¹⁷ Obhò tí, m̀g̀at̀i rí'í atdí tí. Ndirò, abho rò m̀at̀i àlè kí mbá i'í, ní àlè'í kórò ní atdí ale-ngbò, àlè'í kórò àlè kí ndi atdí m̀g̀at̀i kèlè nónyà dhu-okú dò rò.

¹⁸ Nyàndà pé P̀b̀àisràyélí tò ɔf̀ò átò: perè tí ka kùbho màzàbahù dǒ Kàgàwà tò izá ná'a abádhí arí ndíní ì ungbò tí ì otuna ò Kàgàwà nà.

¹⁹ Nírò, ádhu ndi ma mòzè m̀uǹò wò ma m̀uǹò dhu ò? Tí ìnè sànamè tò ka kùbho perè tí izá r̀à̀r̀í'í m̀g̀àsù nà? Ndirò tí ìnè sànamè r̀à̀r̀í'í m̀g̀àsù nà? ²⁰ Inzi akekpá m̀at̀i! P̀b̀ètù, ma m̀at̀ina yà màzàbahù dǒ inzá Yèsù ná'ù ale arí ùbhòna perè tí dhu núbhò abádhí r̀à̀r̀i p̀f̀ò̀m̀v̀o tò, ìnzì ní Kàgàwà tò. Ní, ima nyú ma mòzè nzá nyúngbò nyí p̀f̀ò̀m̀v̀o nà. ²¹ Nyí nyí nzí adù Ádr̀ung̀b̀àlè Yèsù Krístò bhà kópà-tsù òmvù, nyàdù p̀f̀ò̀m̀v̀o bhà kópà-tsù nóm̀v̀ù átò. Ndi dhu bhèyi tí, nyí nyí nzí adù Ádr̀ung̀b̀àlè bhà ònyè nónyè, nyàdù p̀f̀ò̀m̀v̀o bhà-tsi nónyè átò. ²² Ndirò àlè kòzè tí àlè r̀ang̀bè Ádr̀ung̀b̀àlè bhà náwí? Àlè tí'í ɔbì nà ròsè kà dòná?

Dhu àkà kònzì kórò dhu Kàgàwà-ɔvò nilè tí dhu

²³ Atdídhéná ale arátina: «Kórò dhu tò rusà ka kúfà wà.» Ndi dhu ní obhò dhu nyú, p̀b̀ètù kórò dhu ní nzí dhu-dzànà ònzì r̀à̀d̀ù dhu. «Kórò dhu tò rusà ka kúfà wà», p̀b̀ètù kórò dhu ní nzí indrù òsì r̀à̀d̀ù dhu. ²⁴ Atdí ale mà nákà nzá ndòndè f̀indà tí rí íd̀z̀inga àbhù dhu, p̀b̀ètù kàkà ndòndè ngàkpa ale tò rí íd̀z̀inga àbhù dhu.

²⁵ Nyí nyí'í ìnè nyò̀nỳỳ ìng̀b̀at̀i ìlì ndi dhu mà yà kòbì ò ka kòdzì, ìnzá nyí nyò̀ng̀ù dhu dòná afikù ò rí'í irèta-okú dò rò rórò. ²⁶ Obhò tí, yà adzi ònà rí'í kórò dhu mànà ní Ádr̀ung̀b̀àlè bhà malì*.

* 10:1 10.1 Uvt 13.21-22 * 10:1 10.1 Uvt 14.21-22 * 10:3 10.3 Uvt 16.4-35 * 10:4 10.4 Uvt 17.5,6; ɔzt 20.7-11

* 10:6 10.6 ɔzt 11.4,34 * 10:7 10.7 Uvt 32.1-5 * 10:7 10.7 Uvt 32.6 * 10:8 10.8 ɔzt 14.37; 25.1-9 * 10:9

10.9 ɔzt 21.5-6 * 10:10 10.10 ɔzt 17.6-14 * 10:26 10.26 Zàb 24.1

27 Dhu apé ì'ì inzà Kàgàwà ná'ù ale nzínzi ò atdí ale nánzi nyí ònyè tò dhu tí, nyàdù nyá'ù nyòwù ányí, ní nyí nyàkà nyónyà kóró dhu yà àbàdhi àbhù fùkù inzà nyí nyòngù tina yà afíku ò rí'ì irèta-okú dò rò rórò. 28 Pbétù, ndi ale apé dhu òvo fùkù, ndàti: «Yàrí ìzà ní perè tí ka kàbhù sànamù tò,» ní nyí nyàkà nzà nyá'a ndi ìzà, wò ndi dhu nòvò fùkù ale-okú dò rò, ndirò yà ale-afi ò rí'ì irèta-okú dò rò. 29 Ma mòtè nzà afíku ò rí'ì irèta dò, pbétù ma mòtè yà ndi dhu nòvònà fùkù ale-afi ò rí'ì irèta dò.

Tí idzi dhu ndi, inyí màkrístò tírò, nyí nyíde ìngbàtí ìli ndi dhu mà ònyu nyí nyí dhu tò irèta dò tí, àzèmbè odhìnu rí kòzù nzérenge tí rórò? 30 Tí idzi dhu ndi átò nyí nyíde pbàkù irèta dò tí, nyónyà yà iwà nyí nyàbhù òtsò Kàgàwà tò okúna dò rò dhu, àzèmbè odhìnu rórù dùnú ndi dhu-okú dò rò rórò?

31 Nírò, dhu apé ì'ì nyí nyí dhu ònyu dhu tí, nyí nyí dhu òmvà dhu tí, ndirò nyí nyí kóró dhu-tsí ònzi dhu tí, ní nyí nyàkà nyónzi kóró i dhu Kàgàwà-òvò nilè tí. 32 Nyí nyàkà nzà nyàbhù Pbàyàhúdí mà, ìnzi ní Pbàyàhúdí mà, ndirò Kàgàwà bhà Kànisa mà ròtsù nzérenge ò nyí nyónzina dhu-otù ò. 33 Nyí nyàkà nyónzi dhu yà ima nyú ma marí dhu ònzi dhu bhèyi: ma marí obi ònzi atdídò, ndíni ma mónzina kóró dhu nòfòfò tí kóró ale-nyíkpó. Obhó tí, ma marí nzi idù rí idzinga ibho atdíró dhu òne, pbétù ma marí àbhò ale tò rí idzinga àbhè dhu òne, ndíni Kàgàwà igú tí abádhí.

11

1 Nyí nyàkà nyòdyi pbàkà ófò, àdhàdhì ima nyá ma mídyi Krístò bhà ófò dhu bhèyi.

Vèbhále mà kpabhále màna nákanà 'ì'ì nà somá-dzà ò ófò
(1Kò 14.40; Èfè 5.22-24; 1Tí 2.8-14)

2 Ma mìfu nyí ifù tí nyí nyári mìrè kóró dhu ò, nyàdù yà fùkù mà múdhe dhu òdò àdhàdhì yà mà nyú mà múdhe ka fùkù dhu bhèyi dhu-okú dò rò. 3 Pbétù mà mòzè nyúni yàrí dhu: Krístò ní ndi ìngbàtí ìli ndi kpatsibhále-do, kpatsibhále ní pbìndà tsibhále-do, ndirò Kàgàwà ní Krístò-do. 4 Nírò, ìngbàtí ìli ndi kpatsibhále mà náapè dóna àtsi Kàgàwà rò ndi ndi ndìtsò ònà kàsùmì ò, ndirò ngàtsi ní nabi bhèyi ndi ndi dhu òvo indrù tò ònà kàsùmì ò, ní ndi ale ní Krístò yà dóna tí rí'ì gàyà nònzì ale. 5 Pbétù ìngbàtí ìli ndi tsibhále mà náapè nzi dóna àtsi Kàgàwà rò ndi ndi ndìtsò ònà kàsùmì ò, ndirò ngàtsi ní indrù tò ndi ndi dhu òvo nabi bhèyi onà kàsùmì ò, ní ndi tsibhále ní pbìndà kpatsibhále yà dóna tí rí'ì gàyà nònzì*. Wò dhu ràdù ndàla àdhàdhì kà-dòkà ka kàkpa dhu bhèyi*. 6 Dhu apé ì'ì inzà tsibhále àtsi dóna dhu tí, ní kàkanà ndàbhù dóna-ká kazè! Pbétù, tsibhále-dòkà ka kazè dhu, ndirò ngàtsi ní kà-dòkà ka kàkpa dhu rí ale-nyí àbhù riwà dhu-okú dò rò, dhu àkà kà ràtsi dóna.

7 Kpatsibhále na nákà nzà ndàtsi dóna. Ka ní Kàgàwà-wòyò, ndirò ka ní Kàgàwà bhà àdrùngbànga tò awawù. 8 Obhó tí, Kàgàwà náabhòlò nzà kpatsibhále ràhu tsibhále-ongò-kpa ò rò, pbétù tsibhále ní ndi kàbhòlò ràhu kpatsibhále-ongò-kpa ò rò. 9 Ndirò, Kàgàwà náabhòlò nzà kpatsibhále tsibhále-okú dò rò, pbétù tsibhále ní ndi kàbhòlò kpatsibhále-okú dò rò. 10 Ní, tsibhále rí'ì pbìndà kpatsibhále bhà àdrùngbànga tò awawù tí dhu-okú dò rò, dhu àkà kà ràtsi dóna rí'ì pbìndà kpatsibhále bhà àdrùngbànga-tsinà ndi ndarí'ì dhu itè rí dhu tí, màlàyíkà-okú dò rò*. 11 Àdrùngbàlè Kàgàwà udhé dhu-bvu rò, tsibhále rí nzi àdù àtinà ìmbà ndi rari'ì kpatsibhále-atdyú nà, ndirò kpatsibhále rí nzi àdù àtinà ìmbà ndi rari'ì tsibhále-atdyú nà. 12 Obhó tí, àdhàdhì tsibhále Kàgàwà náabhòlò ràhu kpatsibhále-ongò-kpa ò rò dhu bhèyi tí, kpatsibhále aràhu tsibhále-nyutsi rò uguta-otù ò. Ndirò Kàgàwà ní ndi abádhí nanzi óyò rò kóró.

13 Nyòtí pé yà anya nyí nyú tírò: tsibhále rí ndìtsò Kàgàwà rò inzà ndi ndàtsi dóna rórò dhu tí idzi dhu? 14 Yà Kàgàwà abhòlò ale-dòkà ònà ófò nítè tí nzà dhu, kpatsibhále rí dóna-ká iví ádzàdzí dhu rari'ì kà-nyí àbhù rí riwà dhu? 15 Pbétù tsibhále tò, dóna-kà ríwí ádzàdzí dhu ní ifuta. Obhó tí, ádzàdzí aróví àyí Kàgàwà abhù tsibhále tò, rí'ì dóna àtsi kà ràdù ní mberù bhèyi. 16 Ndirò, ndi ale apé ndòzè ndàgò ndi wòrì ote dò, nákà ndèni dhu àlè'ì mà, àlè rari'ì mbà ngàtsi ndi màndu nà, ndirò Kàgàwà bhà kànísá nyú mà rari'ì mbà kà nà.

Ònzitále rí izu àbhù nàkùtále-afi ò àzè nítè rí ònyu-otù ò dhu

17 Yà kòmbi mà mòvona fùkù ote ò, mà mí nzi nyífu ifù tí. Obhó tí, yà nyí nyùndu nyí ní fùkù unduta náarìbhona fùkù ní nzi idzi dhu, pbétù kàribhona ní nzére dhu. 18 Angyinà

* 11:5 11.5 Polò bhà kàsùmì ò, tsibhále rí dóna àtsi dhu ní'ì ifuta itè iyàdhiyà rí ní indrù nzínzi ò, ndirò pbìndà kpatsibhále-ònzi ní ize. † 11:5 11.5 Pbàgíríkí-bvù ka kàkpanà dóna-ká tsibhále ní mànyòni ònzi rí ró ka kòtí. Ka kàkpanà ka, ndíni kà-nyí nabhù tí riwà. * 11:10 11.10 Ìsa 6.2; Mát 18.10; Èfè 3.9-10

rò ma mírì wà dhu yà nyí nyùndu nyí òná kàsùmì ò, ùkúnga rarí ndùndò ùndo tí. Ní ma mà'ù wà ndi dhu gòna tí. ¹⁹ Obhó tí, dhu àkàná wà ùkúnga rùndò ndi, ndíní ka kùnì tí atdí affiya nyú ná arí Yèsù-owù ùngǔ ale. ²⁰ Yà nyí nyùndu nyí rò, nyí nyárónyuna ní nzi Ádrùngbǎle Yèsù bhà ònyù. ²¹ Obhó tí, ònyù ònyù nyí nyí rò, ngàtsi ale arí ndàpà ndònyù p̀bìndà ònyù nyú ndítírò angyi. Ní ndi dhu bhéyi, nzínzìkù ò atdidhená ale náarádù òko àwù nà, ngǔkpà ale ràdù dhu òmvù 'òri nǐ. ²² Nírò, nyí nyátí mbá ì'ì idza nà, yà nyí nyádù dhu ònyù, nyádù dhu òmvù òyà rò? Ndirò, nyí nyòzù tí Kàgàwà bhà Kànìsà àkyàkyè dhu tí? Nyí nyózè tí nyíwà kákà ìmbà dhu arí'ì foyá ale-nyí? Ádhu nyú ndi nyí nyózè munò fùkù? Dhu àkà tí mífù nyí ìfù tí? Ma mí nzi nyífù akèkpà mǎtí wò dhu-okú dò rò!

*Ádrùngbǎle Yèsù nábhù rí kirè ònyù
(Mát 26.26-29; Mrk 14.22-25; Luk 22.15-20)*

²³ Obhó tí, yàrí ní ndi Ádrùngbǎle Yèsù udhè idù dhu, yà ma madù àbhùnà nyùni átò. Yà ndi ka kipfona kabhu ndi òmvù-fó òná iku ò, Ádrùngbǎle Yèsù idyi m̀gati ndàlù foná. ²⁴ Ní, òtsò ndi ndàbhù Kàgàwà tò dhu-dzidò, kùko kà-ònga, ndàdù àtina: «Yàrí ní ngbòdu, yà fùkù ma màbhù. Nyòngò dhu ònzi ndi dhu bhéyi, nyámbe mirè dò róná.» ²⁵ Ndi dhu bhéyi tí, ònyù ònyù dhu-dzidò, Kídyi ònyù rí'ì òná kópà ndàlù foná, ndàdù àtina: «Yàrí kópà rítèna ní yà Kàgàwà màná indrù ùngbò ò ní ùngbòta-òwátá, yà azùdu-otù ò ndi navi kpangba. Bilinganà kòmvù nyí nyí rò, nyòngò kònzì wò dhu bhéyi, ima nyí nyirè tí róná. ²⁶ Obhó tí, yà nyí nyí yàrí m̀gati ònyù nyádù yàrí ònyù òmvù òná kórò kàsùmì ò, nyí nyí Ádrùngbǎle Yèsù bhà òve-òyí nígá, ràrà àhu kàraya ingo òná idho ò.»

²⁷ Nírò, ìngbàtí ìli ndi ale mà yà Ádrùngbǎle Yèsù bhà m̀gati ònyù rí, ndirò kàbhà kópà-tsu òmvù rí inzà ndi ndàkàná ndònyù ka ndirò inzà ndi ndàkàná ndòmvù ka rórò, ní ndi ale àfà wà dhu inzà ndi ndífù kà-ngbò mà kà-zù màná dhu-otù ò. ²⁸ Ní ìngbàtí ìli ndi ale mà nákàná ndàndà pé nyunatsi nga ndítírò angyi, tdù ndi ndonyù yàrí m̀gati ndàdù yàrí kópà-tsu òmvù rò. ²⁹ Obhó tí, ndi ale apé m̀gati ònyù ndàdù kópà-tsu òmvù inzà ndi ndùni Ádrùngbǎle-ngbò-ti rórò, ní kòtdi wà anya ndítírò dóná wò m̀gati ndi ndònyù, ndàdù ndi kópà-tsu òmvù dhu-otù ò. ³⁰ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, àbhò ale nzínzìkù ò náarí'ì andi nà 'àdù ì'ì iviví. Ndirò, àbhò ale nyú núve wà. ³¹ Àlè kándàna gukyè àlè-nyutsi nga àlètírò angyangyi, ní Kàgàwà ìtǎiyana nzi anya àlè-dò. ³² P̀bétù Ádrùngbǎle Kàgàwà arí anya nítidi àlè-dò, ndíní ndutó tí àlè, akye ndi ndadàya àrà anya itdi àlè-dò atdíkpà yà adzi ò ale màná ní.

³³ Ní ndi dhu-okú dò rò, àbaninzò, yà nyí nyùndu nyí ònyù nyí nyònyù tí atdíkpà òná kórò kàsùmì ò, dhu àkà wà nyòdò nyí nzínzìkù ò. ³⁴ Dhu apé ì'ì ndi ale rí'ì àwù nà dhu tí, ní ndi ale àkàná ndònyù pé dhu angyi p̀bì idzá, akye nyí nyowuna nyùndu Kàgàwà ràdù anya itdi dükú ní.

Nírò ngǔkpà dhu yà òdòdì, nòbhòlò ma mítsi fùràbvù mà mǎrà àhu rò.

12

*Hìlǎ-Alafí rëndana ale ùni ka kádù róná dhu
(Èfè 4.6; Fìl 2.1-4; 1Pé 4.10-11)*

¹ Àbaninzò, Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí aràbhùna indrù tò perè nàndà dhu ní, mà mòzè nzá nyòkò inzi nyùni dhu ònyù rí perè dò. ² Nyí nyùni wà dhu yà inzà nyí nyàpè Yèsù Kristò ná'ù òná kàsùmì ò, nyí rubhà nyí dhu rùmbè nyíku nyòwù kákà inzi tuya arí 'ìri sànamù ò. ³ Wò dhu-okú dò rò ní ndi, mà mòzè nyùni dhu: Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí nyú rëndana ale rarí nzi àdù àtina: «Yèsù àkà ofungá nà!» Ndirò inzà Hìlǎ-Alafí kèlè nùndà ndi rò, atdí ale mà rí nzi àdù àtina: «Yèsù ní Ádrùngbǎle!»

Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí aràbhùna indrù tò perè

⁴ Hìlǎ-Alafí aràbhùna indrù tò perè-tidò rí'ì dhèdhèrò, p̀bétù kùndo arí ní atdí Hìlǎ-Alafí kèlè. ⁵ Kànìsà ò ka kádù ònzina kasu-tidò rí'ì dhèdhèrò, p̀bétù ò kasu ònzi ka kí fìndà ní atdí Ádrùngbǎle Yèsù kèlè. ⁶ Kànìsà ò kasu ònzi ka kí tí dhu rí'ì dhèdhèrò, p̀bétù ò kasu àbhù arí rónzi ò kórò, ní atdí Kàgàwà kèlè. ⁷ Ìngbàtí ìli ndi ale mà náarí Hìlǎ-Alafí bhà ádrùngbǎnga tò òbì itè rí perè nàbà, ndíní ndi perè ònyù ònyù tí m̀gati tí kórò ale tò. ⁸ Nírò, atdí ale tò Hìlǎ-Alafí àbhù ní dhu-ònga t'òvòta tò ote tò perè, ndirò ngàtsi ale tò wò ndi atdí Hìlǎ-Alafí kèlè àbhù ní, inga t'ùnita tò ote tò perè. ⁹ Ngàtsi ale ábà

‡ 11:21 11.21 Fiyó unduta ò, Yèsù ná'ù ale nóongóná iwu ònyù ná foyá, 'àndu tsùna, 'àdù ònyùndà atdíkpà, tdù ònyù Ádrùngbǎle Yèsù ìrè ka kí ní ònyù rò.

wò ndi Hlã-Alafi-fò tí ní obi ná a'uta tó perè, ndirò ngãtsi ale-tsí nába ní andi ná ale t'ígútá tó perè. ¹⁰ Ngãtsi ale ábà ní wíwí t'ónzita tó perè, ngãtsi ale ràdù nabi bhèyi ka kí dhu òvò indrù tò ní perè nába. Ndirò, ngãtsi ale ábà ní títò tó ale-afí mà ònga nábhù rí kùndò mbèyi obhóna tó Alafi màná perè. Ngãtsi ale ábà ní inzà ka kùni aláva-tidò ò ka kóte dhu tó perè, ndirò ngãtsi ale tsí adù ábanà ní í aláva-tì náwè ka kí dhu tó perè. ¹¹ Wò ndi atdí Hlã-Alafi kèlè ní ndi kóró kòkò dhu ònzi arí, ndùndò ingbatí ìli ndi ale mà dhèdhèrò perè-tidò ní àdhàdhì ndi ndòzè ka dhu bhèyi.

Yèsù ná'ù ale kóró rí'ì àdhàdhì atdí ale-ngbò-róngá-nzo bhèyi dhu

¹² Obhó tí, àlè kùni wà dhu ale-ngbò rarí'ì atdí tí, róná-ngá-nzo ràdù ì'ì ibí nyú. Ìmbá dhu rí'ì ibí ndi ale-ngbò-róngá-nzo rí'ì dhu màtí, ní ka ní atdí ale-ngbò kèlè. Ní ndi dhu bhèyi tí, Kristò mà yà ndi ná'ù ale màná ní atdí ale-ngbò átò. ¹³ Alè'ì kóró, ìmbá rí'ì Pbayàhúdí màtí, ìnzí ní Pbayàhúdí màtí, ìno tí arí'ì ale màtí, ndirò dòyá arí'ì itirò ale màtí, àlè kalú bátizò wò ndi atdí Hlã-Alafi-nyutsi tí, ndíni àlè kí'ì tí atdí ale-ngbò tí. Ndirò àlè-nyutsi rí'ì ní wò ndi atdí Hlã-Alafi kèlè.

¹⁴ Ale-ngbò róngá rí'ì mbá atdí tí, pbètù kà rí'ì ibí nyú. ¹⁵ Ale-pfò náapè adù àtìna: «Ìnzí ní ma ale-otsú dhu-okú dò rò, ìma ní nzí ale-ngbò-róngá,» ní wò dhu rí nzí adù kàbhù ràdi ìnzí ní ale-ngbò-róngá tí. ¹⁶ Ndirò, ale-bì apé adù àtìna: «Ìnzí ní ìma ale-nyìkpò dhu-okú dò rò, ìma ní nzí ale-ngbò-róngá,» ní wò dhu rí nzí adù kàbhù ràdi ìnzí ní ale-ngbò-róngá tí. ¹⁷ Dhu apé ì'ì ale-ngbò kóró rí'ì ale-nyìkpò tí dhu tí, ní ndi ale ràdù ìnga ìrì ingbà dhu bhèyi? Ndirò dhu apé ì'ì ale-ngbò kóró rí'ì ale-bì tí dhu tí, ní ndi ale ràdù dhu àni ingbà dhu bhèyi? ¹⁸ Obhó tí, Kàgàwà núulí ingbatí ìli ndi ale-ngbò-róngá-nzo àdhàdhì ndi nyú ndi ndazè ka dhu bhèyi. ¹⁹ Ale-ngbò kóró náapè adù ì'ì atdí ale-ngbò-róngá-ngba kèlè tí, ní ale-ngbò ràdù ì'ì ìmbá! ²⁰ Nírò, ale-ngbò-róngá-nzo rí'ì ibí, pbètù ale-ngbò nyú rí'ì atdí tí.

²¹ Ale-nyìkpò rí nzí adù àtìna ale-otsú nì: «Ma mí'ì ìmbá atdyúna nà!» Ndirò ale-dò rí nzí adù àtìna ale-pfò nì: «Ma mí'ì ìmbá atdyúka nà!» ²² Pbètù, kàkà ìvíví dhu nyú tí ka karòzuna ale-ngbò-róngá-nzo mà ní í atdí dídò ka karí'ì atdyúya nà. ²³ Ndirò, kàkà ìnzà àkà ìfuta nà dhu tí àlè karòzuna ale-ngbò-róngá-nzo ní í atdí dídò àlè karádù òbhòlòna. Ndirò kàkà ìnzí ka kádù òvòya ùtì dhu tí àlè karòzuna ale-ngbò-róngá-nzo, ní í yà atdí dídò àlè karádù àndàna. ²⁴ Kàkà akye ka karí òvòya ùtì ale-ngbò-róngá-nzo, rí'ì mbá ngbòya òbhòlò ka kí atdí dídò dhu-atdyú nà. Kàgàwà náanzi ale-ngbò, ndíni àlè kongó tí yà ìmbá rí'ì ìfuta nà ale-ngbò-róngá-nzo nándà atdí dídò. ²⁵ Kánzi ka ndi dhu bhèyi, ìnzí ale-ngbò-ònga núundo tí ndi, pbètù ndíni kà-róngá-nzo kóró nóowu tí dzùnya ònzi rò àdhàdhì nzinziya ò. ²⁶ Ale-ngbò-rò atdí ngarí-ngba mà náapè ì'ì àpbè ò, ní ale-ngbò-rò ngùkpà ngarí kóró ràdù ì'ì àpbè ò. Ale-ngbò rò atdí ngarí-ngba náapè ìfuta nába, ní ale-ngbò-rò kóró ngùkpà ngarí ràdù ì'ì dhèdhe ò átò.

²⁷ Ní nyí, nyí ní Kristò-ngbò, ndirò ingbatí ìli ndi ale mà nzínziku ò ní ndi Kristò-ngbò-róngá-ngba. ²⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi wemberè tí, Kàgàwà núulí uvitatáleKànisa ò. Oyo rí kisè nì, kùli ní pbànábí. Ndirò ìbhù rí kisè nì kádù ùlìnà ní màlímó. Kòrì ale-dzidò rí'ì ní wíwí t'ónzita tó perè nà arí'ì ale mà, andi t'ígútá tó perè nà arí'ì ale màná. I dzidò rí'ì ní ngùkpà ale dzùna t'ónzita tó perè nà arí'ì ale mà, ngùkpà ale t'úndata tó perè nà arí'ì ale màná. Kà riku dònà rò nì, kùli dhèdhèrò aláva-tidò t'óteta tó perè nà arí'ì ale. ²⁹ Abádhí kóró tí uvitatále? Abádhí kóró tí pbànábí? Abádhí kóró tí màlímó? Ndirò abádhí kóró tí wíwí t'ónzita tó adrùngbànga tó obi ná ale? ³⁰ Abádhí kóró tí andi t'ígútá tó perè ná ale? Ndirò abádhí kóró tí dhèdhèrò aláva-tidò t'óteta tó perè ná ale? Abádhí kóró tí dhèdhèrò aláva-tidò t'úgèrétá tó perè ná ale? Ìnzí ní ndi dhu bhèyi akèkpa màtí.

³¹ Nírò, nyí nyàkà nyòhò atdyúya atdí dídò perè ní, kàkà ìdzi dhu nyú tí rí'ì ròsè.

Pbètù kòmbí, ma mí kóró ngùkpà otu dònà òsè otu nítè fùkù.

13

Ale òzè ka kí dhu nósè kóró dhu dònà dhu

(Màt 22.36-40; Ròm 13.8-10; 1Yù 3.16-19; 4.7-21)

¹ Ma mí mbá adù ì'ì indrù arótèna kóró aláva-tidò t'óteta tó perè nà ma marí'ì dhu tí, ngãtsi ní màlàyíkà t'ávana t'óteta tó perè nà ma marí'ì dhu tí, pbètù ìnzí madù òdhídu nózè, ní òtèdu rí'ì kòkórò dhu tí àdhàdhì òngò róngò ndàrì ale-bì kòkórò idzi-tù mà, ngèlèngèlè-tù màná bhèyi. ² Ma mí'ì ìnè mí'ì nabi bhèyi ma mí dhu òvò indrù tò ní perè nà. Ma mí'ì ìnè muni kóró dhu-tsi mà. Ma mí'ì ìnè muni Kàgàwà udhé kóró dhu-tsi yà òrù ò ongónà òko. Ndirò ma mí'ì ìnè mí'ì àdrùngbà a'uta, yà pbiri àbhù ràdù ringbè ndi fíndá ngarí ò rò, ràrà ndòdì vurò ngarí ò nà màtí. Pbètù ìnzí ma mapé òdhídu nózè, ní ìma ní kòkórò dhu nyú. ³ Ma mí mbá adù kóró pbàkà ongyéngá núndò nàkùtále

tò, madù ngbòdu nádzi ndíní ogbeya tí kàzu ò*, pbétù ìnzí madù òdhídu nózè, ní ma mábàna mùgàsù tí dhu rí'ì mbà.

⁴ Àzè arí arí òtù, ndirò àzè arí indrù dzùna ònzi. Àzè arí nzi adha ònzi, àzè arí nzi ndòyò, ndirò àzè arí nzi ndidzi. ⁵ Àzè arí nzi ale-nyí ríwà ní dhu ònzi, ndirò kárí nzi gàsàna ònzi rí atdíró dhu òne. Àzè arí nzi àkò akye, ndirò kárí nzi indrù ònzi róná nzére dhu òdo afina ò. ⁶ Àzè idhè arí nzi ndiká nzére dhu-okú dò rò, pbétù ká-dhè náarí ndiká obhóngà-okú dò rò. ⁷ Àzè arí kóró dhu ùba, ndirò kárí a'uta òdo kóró kàsùmì ò. Àzè arí òdona ka kí kabá kóró dhu à'ù, ndàdù kóró dhu-dzi òndù.

⁸ Àzè arí nzi iku akekpá mǎtí. Pbétù, indrù tò ka kí dhu òvo nabi bhèyi dhu rádù ùda ùda. Dhèdhèrò aláwà-tidò ò ka kóte dhu tó perè rádù iku ikù, ndirò inga t'únita rádù iku ikù. ⁹ Obhó tí, àlè karí dhu ùnì góna kèlè tí, ndirò àlè karí dhu òvo indrù tò nabi bhèyi góna kèlè tí. ¹⁰ Pbétù, Kágawà rí kóró dhu òbhòlò rí'ì mbèyi nyú ró, yà góya kèlè tí arí'ì dhu-tsí níukùya iku.

¹¹ Ngbángba tí ma mí'ì òná kàsùmì ò, ma mongónà òte ngbángba bhèyi, ma mongónà inga irè ngbángba bhèyi, ndirò ma mongónà dhu-ònga òvo ngbángba bhèyi. Pbétù ma mitdègu òngo ádrùngbàlè tí, ní ma mubhà wà ngbángba tó òfò ò ma mí dhu ònzi dhu.

¹² Obhó tí, yà kómí rí'ì kàsùmì ò, àlè tò kà rí'ì ndi dhu bhèyi tí. Àlè kí nzi dhu alá mbèyi, pbétù àlè kí dhu àndà ìnzí rí dhu-wòyò nyú náte kíyó ò. Olù rírà kàsùmì ò, àlè kalaya dhu kpanya. Kómí ma múnì Kágawà góna kèlè tí, pbétù olù rírà kàsùmì ò, ma múnìya ka àkáká dhu bhèyi, àdhàdhì kúnì ma dhu bhèyi.

¹³ Nírò kómí mǎtí, káká ibhu dhu rí'ì ìnè atdíkpá tí. I dhu ní: a'uta, òdona ka kí ndíní ka kabá tí dhu, àzè mǎnà. Pbétù ádrùngbà dhu nyú ròsè kòkò ibhu dhu nzinzi ò ní àzè.

14

*Nabi bhèyi ka kí dhu òvo indrù tò dhu tó perè mà
inzá ka kúnì aláwà ò ka kóte dhu tó perè mǎnà
(Ròm 14.19; 1Kò 12.4-7,27-31; 1Pé 4.10-11)*

¹ Nyí nyáká nyòñè òdhíkù òzè nyí nyí dhu. Ndirò nyí nyáká nyòhò Hìlǎ-Alafí bhà perè àbà nyí nyí dhu-atdyú atdídò, ròsè dòtsí ní nyí'ì yà indrù tò ka kí dhu òvo nabi bhèyi ní perè nà. ² Obhó tí, ndi ale apé àmbe òte dò Hìlǎ-Alafí ibhò fíndá inzá ka kúnì aláwà-tidò ò, ní ndi ale rí nzi òte indrù tò, pbétù kà ròte Kágawà tò. Kà rúnona Hìlǎ-Alafí bhà ádrùngbànga tó òbi ní, yà Kágawà ùlì órù ò dhu rí òdona àlù ale rí'ì ìmbá. ³ Pbétù, nabi bhèyi rí dhu òvo indrù tò ale rúnona indrù tò dhu ní, abádhí òsì rí fíyò a'uta ò dhu, abádhí-afí òpè rí dhu, ndirò abádhí-afí rí òbi òtsi ní dhu. ⁴ Yà Hìlǎ-Alafí ibhò inzá ka kúnì aláwà-tidò ò ròte ale, ní rí ndòsì nditírò. Pbétù, nabi bhèyi rí dhu òvo indrù tò ale ròsina ní Kànisa ò kóró ale nyú. ⁵ Ma mòzè nyí kóró nyòngò òte Hìlǎ-Alafí ibhò inzá ka kúnì aláwà-tidò ò, pbétù ròsè dòtsí ma mòzè ní, nyòngò dhu òvo indrù tò pbánábí bhèyi. Obhó tí, nabi bhèyi rí dhu òvo indrù tò ale nùdá wà yà Hìlǎ-Alafí ibhò inzá ka kúnì aláwà-tidò òte rí ale, ìmbá dhu apé ì'ì ka kádù wò kànò dhu-tì àwe ndíní Kànisa ò kóró ale nòsì tí dhu tí.

⁶ Nírò àbanínzó, dhu apé ì'ì ma mǎrà àhu fúrǎbvà, madù òte nyí mǎnà Hìlǎ-Alafí ibhò yà inzá nyí nyúnì aláwà-tidò ò dhu tí, ní ma mǎdù dzùnakù ònzi ingbà dhu bhèyi? Ma mí nzi àdù dzùnakù ònzi, inzá ní Kágawà itè idù dhu ma mǎvò fùkù rò, inzá ní ma múnì dhu ma mǎvò fùkù rò, inzá ní nabi bhèyi ma mǎvò dhu fùkù rò, ndirò inzá ní dhu kèlè mà mùdhe fùkù rò.

⁷ Kàndà pé adyi ùya ka karí òyá dhu tó òfò, àdhàdhì rùgè mà ndirò ngátsi ní dùmù mà bhèyi. Inzí kòkò dhu tó òngò apé àdù ì'ì dhèdhèrò òfò ò, ní ka kádù rùgè tí dhu rí'ì dhu mà ndirò ngátsi ní dùmù tí dhu rí'ì dhu mà múnì ingbà dhu bhèyi? ⁸ Inzí ka kapé leku òmì ìla tó dhu bhèyi, ní ádhi pbá ale ndi ndòbhòlò rádù ìla t'úgyeta tò? ⁹ Ní, ndi dhu rí'ì ndi dhu bhèyi tí fùkù átò. Dhu apé ì'ì wò nyí nyáwèna Hìlǎ-Alafí ibhò fùkù inzá ka kúnì aláwà-tidò ò dhu-tì rí'ì ìmbá kpanya dhu tí, ní nyí nyúnona dhu rádù ale-dò àlu ingbà dhu bhèyi? Obhó tí, nyí nyádù ì'ì àdhàdhì àwe ò ròte ìnzí òtèna rí ndiri rórò ale bhèyi. ¹⁰ Yà adzi ò, aláwà-tidò rí'ì ìbì nyú. Pbétù yà ìmbá tina rádù ì'ì atdí aláwà-tidò mà rí'ì mbá. ¹¹ Nírò dhu apé ì'ì inzá ma múnì aláwà-tidò òte rí ale mà mǎ móte dhu tí, ní ma mǎdù ì'ì ìle tí ndi ale tò, ndi ale rádù ì'ì átò ìle tí idù. ¹² Ní ndi dhu bhèyi tí, nyí nyú mà átò, yà nyí nyí Hìlǎ-Alafí bhà perè-atdyú òho atdídò nyàbà dhu bhèyi, nyí nyáká nyòñzì òbi nyàbà dòtsí perè ní káká Kànisa àbhu rádù rò'ò a'uta ò.

* **13:3** 13.3 Ngátsi òfò ò, ka kàmbènà «ndíní ogbeya tí kàzu ò» nùgèrè kati: «ndíní ma mambè tí mìlè dò okúna dò rò.»

¹³ Ní ndi dhu-okú dò rò, dhu àkà wò ndi Hlǎ-Alafí ibhò inzà ka kúni aláwà-tidò ò róte ale rónzi Kàgàwà ràbhù kà-tì t'áweta tó perè findà. ¹⁴ Obhó tí, dhu apé ì'ì ma mí mìtsò Hlǎ-Alafí ibhò idù inzà ka kúni aláwà-tidò ò dhu tí, ní ma mí mìtsò affidu ò, pbétù inzì pbàkà irèta ràdù kasu ònzì. ¹⁵ Nírò, ádhu ndi ma màkà mǎnzì? Ma màkà mìtsò ma ya Hlǎ-Alafí àbhù mìtsò ma ònà inzà ma múni aláwà-tidò ò, madù mìtsò átò ya ènì ma múni aláwà-tidò ò. Ma màkà màyè adyi ya Hlǎ-Alafí àbhù màyè adyi ònà inzà ma múni aláwà-tidò ò, madù kùyè átò ya ènì ma múni aláwà-tidò ò. ¹⁶ Obhó tí, dhu apé ì'ì nyi nyi nyìtsò nyambe òtsò àbhù dǒ Kàgàwà tó ya Hlǎ-Alafí àbhù indù inzà ka kúni aláwà-tidò ò dhu tí, ní inzà ndi aláwà nùni ale, ya tinú ndi nòtù unduta ò, ràdù dhu à'ù ingbà dhu bhèyi ndàti «Àmìnà» ndi òtsò nyi nyàbhù dhu dǒ? Kà rì nzi àdù kà'ù ndi dhu bhèyi, inzà ndi ndiri nyi nyúnona dhu dhu-okú dò rò. ¹⁷ Obhó tí inyì, nyi nyi òtsò àdù Kàgàwà tó dhu rì'ì inè mbèyi, pbétù kà rì nzi ngàtsi ale nòsì. ¹⁸ Ma màbhù òtsò Kàgàwà tó, ma mári Hlǎ-Alafí ibhò idù inzà ka kúni aláwà-tidò òte ròsè dükunà kórò nídhuni. ¹⁹ Pbétù, unduta ò ma mǒzè dhu ní, mori ndiri rí òte ake tí, ndini ma mudhè tí dhu ònà ngàkpà ale tó, ròsè Hlǎ-Alafí ibhò idù inzà ka kúni aláwà ò ma màmbènà òte abho nyú dhu dǒnà.

²⁰ Abanǎzó, nyi nyàkà nzà nyirè nga nzónzo bhèyi, pbétù nyi nyàkà nyirè nga iwà ó'ò ale bhèyi. Nzére dhu t'ónzita ò, nyi nyàkà obhó tí nyi'ì iré-nzo bhèyi, ya inzà nzére dhu t'ónzita nùni ale. ²¹ Hlǎ Anditá ò ka kándi dhu kati:

«Ádrungbàle rätina:

«Ma mǒngo òte kàri ale, Pbàisràyéli tò

vurò aláwà òte arí ale-otù ò,

ya olo tí rì'ì ale-otù ò.

Ní, ndi dhu bhèyi màtí, abádhí rǒngo 'ùvo inzì 'irì ma múnona dhu*。」

²² Nírò, ya Hlǎ-Alafí ibhò inzà ka kúni aláwà-tidò òte ka kí dhu tó perè ní Kàgàwà itdiya indrù-ànyà dhu itè rí ize kàkà 'ùvò arí inzì a'u tí Kàgàwà ale tó, pbétù inzì ní kàkà iwà ka ná'ù ale tó. Ndirò ya indrù tò ka kí dhu òvo nabi bhèyi ní perè ní Kàgàwà bhà idzinga itè rí ize kàkà iwà Kàgàwà ná'ù ale tó, pbétù inzì ní kàkà ò nùvò inzì 'à'ù ka ale tó. ²³ Dhu apé ì'ì kànisa ò nyi nyàndu nyi kórò dhu tí, nyàdù nyòpè nyòtè kórò Hlǎ-Alafí ibhò fùkù inzà ka kúni aláwà-tidò ò, ndi kàsùmì ò, inzà i aláwà nùni ale, ndirò ngàtsi ní inzà Yèsù ná'ù ale ràdù itsù fùkù unduta ò, ní i ale tí nzi àdù àtina nyi rari àritále? ²⁴ Pbétù dhu apé ì'ì kórò ale rí dhu òvo indrù tò nabi bhèyi dhu tí, atdí ale ya inzà Kàgàwà ná'ù ndirò ngàtsi ní, itsù tí itsù atdí ale ràdù ndòtù ndi unduta ò, ní ndi dhu ndi ndiri dhu ràdù kàbhù rani pbindà nzérénga, kà ràdù ndinè kórò ale òtù ànyàna ya òtina dhu-otù ò ale tí. ²⁵ Kà-nyatsi ò nuru kórò dhu ràdù 'itè kpangba kà tó. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kà ràdù ndàgu ndàpba nyina adzi nyú rò, ndàdù Kàgàwà ifu, ndàti: «Obhó tí, Kàgàwà rì'ì inè nzinziku ò!»

Kàgàwà bhà idza ò indrù àkà 'ì'ì nà mùtsò

²⁶ Abanǎzó, ádhu ndi àkàkà nyǒnzi? Ya nyi nyùndu nyi somà tò ònà kàsùmì ò, atdí ale ràdù ì'ì inè ndayè adyi, ngàtsi ale ràdù dhu ùdhe indrù tò. Ngàtsi ale rì'ì inè ndòvò Kàgàwà itè findà dhu indrù tò nabi bhèyi, ngàtsi ale ràdù òte Hlǎ-Alafí ibhò inzà ka kúni aláwà-tidò ò, vurò ale ràdù ndi òte ùgere. Nírò kòrì dhu kórò àkà rónzi ò ndini Kànisa ò kórò ale nòsì tí. ²⁷ Dhu apé ì'ì Hlǎ-Alafí ibhò inzà ka kúni aláwà-tidò òte rí ale rì'ì dhu tí, ní dhu àkà óyò ale kèlè, ndirò òsòsè ní, ibhù ale ròtè. Abádhí àkà 'òtè, atdátdirà ò, ndirò dhu àkà wò ka kúnona òte ùgèrè rí atdí ale ràdù ì'ì. ²⁸ Dhu apé ì'ì imbà ndi òte ùgèrè rí ale rì'ì unduta ò dhu tí, ní ingbàti ìli ndi ale mà abádhí nzinzi ò nákà ndinè inè tí, ndámbe òte dǒ affina ò tí pbindà Kàgàwà nà. ²⁹ Ndirò, nabi bhèyi rí dhu òvo indrù tò ale ì'ì rò, dhu àkà óyò ale ndirò ngàtsi ní ibhù ale kèlè ròtè, ngàkpà ale ràdù wò abádhí ènò dhu-ònga nóvò. ³⁰ Pbétù atdí ale apé ì'ì òte ndi ndóte ró, kà-tí àdi ngàtsi ale ràdù ì'ì Kàgàwà itè findà, ndini ndi ndovo tí indrù tò dhu nà, ní dhu àkà wò ndi òte rúbhi òte rò ale rìnè. ³¹ Nyi nyi'ì inè kórò nyòvò dhu indrù tò pbànábì bhèyi. Ní dhu ràdù àkà, atdí ale ròvò ka ngàtsi ale dzidǒ, ndini kórò ale unì tí fiyò ka kùdhe dhu, afiya ràdù òbi òtsi. ³² Nabi bhèyi ka kí dhu òvo indrù tò ní perè nà arí'ì ale rì'ì inè ndòdò ndi ndámbebà òvona indrù tò dhu affina ò, inzì ndòvò. ³³ Obhó tí, Kàgàwà ní nzi pbàdzangà tí arí dhu ònzì ale. Pbétù, Abadhí ní màràngà t'ále.

Ádhàdhì ya Kàgàwà bhà ale tó kórò Kànisa ò arí ndònzì dhu bhèyi tí, ³⁴ vèbhàle àkà 'inè inè tí Kànisa tó unduta ò*. Abádhí tò ka káfà nzà rusà rǒngò òte Kànisa ò, pbétù

* 14:21 14:21 Iša 28.11-12 * 14:34 14:34 «Vèbhàle àkà 'inè inè tí Kànisa tó unduta ò» rì'ì inè átò kugèrè kati: «Vèbhàle àkà nzà 'àbèlè nabi bhèyi ka kòvona Kànisa tó unduta ò dhu-ònga»

abádhí àkǎ 'ífu ì, àdhàdhì Ƴyatá núnò ka dhu bhèyi. ³⁵ Dhu apé ì'ì abádhí rǐ'ì ì ívúna dhu ná dhu tí, ní abádhí àkǎ 'òngù ì dhu fíyó kpabhále-tsù fí-dzá rò. Tsibhále ròte indrú ùndu ì Kànísà ò ró dhu ní inzá nga nõfò dhu.

³⁶ Nyí nyirè tí dhu Kágawà bhà Ƴte ráhu fúràbvú rò? Ndirò nyí nyirè tí dhu kà rírá àhu fùkù víkù dǒ rò tí? ³⁷ Ndi ale apé dhu ìrè ndì rǎrǎ nabi, ndirò ngàtsi nǐ, Hílǎ-Alafí rǎrǎ ndànda, ní ndi ale àkǎ ndèni dhu, yà ma mǎndí fùkù dhu rǎrǎ Ádrùngbàle Yèsù bhà Ƴyatá. ³⁸ Pbétù inzi kǎpè ndi dhu ùnì, ní Kágawà rǐ nzi àdù ndi ale ùnì. ³⁹ Nírò àbanǎnzó, nyí nyàkǎ nyòhò nabi tí nyí nyí'ì dhu-atdyú, ndirò nyí nyàkǎ nzá nyùtò indrú-tsù, inzi ròtè Hílǎ-Alafí ibhò fíyò inzá ka kúni aláva-tidò. ⁴⁰ Pbétù kóró dhu náká ndònzì ndì yà ndi dhu nyú àkǎnà ndònzì ndi dhu bhèyi, ndirò nyìnati ròhù ndi mbèyi.

15

Krístò ìngbè ndi òve-bvù rò dhu tó Ídzi Mǎkǎrù

¹ Àbanǎnzó, ma mòzè misè yà fùkù ma móvò Ídzi Mǎkǎrù, yà nyí nyàkò, nyàdù afiku àpba rònà. ² Kòtù-ònga ní ndi Kágawà rǐ nyigù nǐ, yà fùkù ma móvò ka dhu bhèyi nyí nyòdò ka rò. Ìmbá kǐ'ì ndi dhu bhèyi nǎnǐ, fùkú a'uta nǎmbènà ì'ì kòkórò dhu.

³ Ádrùngbá dhu nyú tí ma múdà fùkù dhu ní yà idù ka kúdhè átò dhu. Ndi dhu ní: Krístò avè àlè tò nzérénga-okú dǒ rò, àdhàdhì yà Hílǎ Andítá núnò ka dhu bhèyi*. ⁴ Ka katdù ka, ràdù ndìngbè òve-bvù rò ìbhu ráhu idho ò, àdhàdhì yà Hílǎ Andítá núnò ka dhu bhèyi*. ⁵ Kítè ndi Péterù tò, ndi dhu-dzidò ndàdù nditè atdí kumi dóná óyò ná pbìndà uvitatále tò. ⁶ Tdítdǒ, kǎdù nditè ìmbò miyà dóná ròsè ndi ná'ù ale tò atdíkpá. Àbhò ale nyú ì ale nzínzi ò, rǐ'ì inè nyìkpóya ná kòmbí matí, ndirò atdídhena ale núve wà. ⁷ Wò dhu-dzidò, kítè ndi Yàkòbhò tò*, ndàdù nditè kóró uvitatále tò.

⁸ Kùtsa ndi ndi dóná rò nǐ, kǎdù àrà nditè idù átò, ima kàtorogò-nga tíró†. ⁹ Obhò tí, ima ní ìmbá tina ná ale nyú ròsè kóró uvitatále nzínzi ò. Ndirò, ma mǎkǎnà nzá kanzi ma uvitatále mà tí, Kágawà bhà Kànísà rò ma mavù dhu-okú dǒ rò. ¹⁰ Pbétù, Kágawà bhà ìdzinga-okú dǒ rò nga ní ndi ma mí'ì yà nyí nyí malá kòmbí ónà ófò ò. Ndirò kǎbhà ìdzinga idù ní'ì nzi kòkórò nga tò. Ma mónzi kasu ròsè kóró ngùkpá uvitatále dóná. Obhò tí, inzi ní ima ndi ma mónzi ndi kasu, pbétù ka nónzi ní yà nyùdutsi rǐ kasu ònzi Kágawà bhà ìdzinga. ¹¹ Nírò, dhu rǐ mbá ì'ì ima matí, ngàtsi nǐ abádhí matí, ní kòni mǎ'ì kóró mǎ maránona Ídzi Mǎkǎrù, ndirò kòni ndi Ídzi Mǎkǎrù ní ndi nyí nyá'ù.

Kágawà náabhèya ùvùve ale rùngbè ì òve-bvù rò dhu

¹² Dhu apé ì'ì àlè karí dhu òvo indrù tò àlè ràti Krístò rìngbè wà ndi dhu tí, ní ìngbà dhu bhèyi dhu nzínziku ò ngùkpá ale náaràdù àtina inzi ùvùvè ale rùngbeya ì òve-bvù rò nǐ? ¹³ Ní, dhu apé ì'ì obhò tí inzi ùvùvè ale ràdù 'ùngbè dhu tí, ní Krístò nùngbè nzá ndi átò òve-bvù rò. ¹⁴ Ndirò dhu apé ì'ì inzá Krístò ìngbè ndi dhu tí, ní yà mǎ maránona indrù tò Ídzi Mǎkǎrù ní kòkórò dhu, ndirò fùkú a'uta ní kòkórò dhu átò. ¹⁵ Ndirò ròsè dòtsi, ka kòzà wà mà Kágawà-òvò rò arí títò ùno ale tí, yà mà móvò dhu indrù tò mà ràti kà rábhù Krístò rìngbè ndi òve-bvù rò dhu-okú dǒ rò. Ní dhu apé ì'ì inzi ùvùvè ale ràdù 'ùngbè òve-bvù rò dhu tí, ní ndi dhu rítèna dhu ní Kágawà rabhù nzá Krístò rìngbè ndi òve-bvù rò. ¹⁶ Ma mí dhu òvo tdítdǒ matí: dhu apé ì'ì inzi ùvùve ale ràdù 'ùngbè òve-bvù rò dhu tí, ní Krístò nditírò nùngbè nzá ndi. ¹⁷ Ndirò, dhu apé ì'ì inzá Krístò ìngbè ndi dhu tí, ní fùkú a'uta ní kòkórò dhu, ndirò nyí nyòko òko fùkú nzérénga ò. ¹⁸ Ndirò ròsè wòrì dóná, kǎkǎ ùvùvè Krístò ì a'ù rórò ale núwí wà atdídò. ¹⁹ Dhu apé ì'ì àlè kúli àlè tò a'uta Krístò ò yà àlè kǐ'ì ná yà adzi dǒ ìpìrònga-okú dǒ rò tí dhu tí, ní àlè'ì ní ndi izu ràdù ùkànà ròsè kórò ale dóná ale.

²⁰ Pbétù obhò nyú, Krístò nùngbè wà ndi òve-bvù rò, ndi'ì ùvùvè ale tò ngàngayi‡ tí. ²¹ Obhò tí, àdhàdhì indrù ráve dhu núibho ndi atdí ale-otù ò dhu bhèyi, ní ndi dhu bhèyi tí ùvùvè ale rǐ 'ùngbè dhu níbhò ndi atdí ale-otù ò. ²² Àdhàdhì kórò ale náaràve Àdamù mànà ì ùngbò ì dhu-okú dǒ rò dhu bhèyi tí, kórò ale náabáya ìpìrònga Krístò mànà ì ùngbò ì dhu-okú dǒ rò. ²³ Pbétù, ìngbàtí ìli ndi ale mà nùngbèya ndi fíndà ka kudhé kàsùmi ò: Krístò nùngbè wà ndi ndi'ì ngàngayi tí. Ndirò kà rìngo nìnganí, kǎbhà ale tí ì nòtù ale nùngbeya ì átò. ²⁴ Wò dhu-dzidò, Krístò nùtòya yà indrù dǒ arí'ì ádrùngbànga tò òbi ná kórò nzére-alafí mà óyá ádròdrò ale mànà. ²⁵ Obhò tí, Krístò náká wà ndònyú

* 15:3 15.3 Ìsa 52.13-53.12. * 15:4 15.4 Zàb 16.9-11; Ƴse 6.2 * 15:7 15.7 Kas 12.17 † 15:8 15.8 Kàtorogò ní inzá fíndà àbì lku rórò ka kùgù ngàngba. Pòlò òzù ndi kàtorogò tí uvitatále nzínzi ò, iwà Yèsù óvè ndàdù ndìngbè dhu-dzidò ndi ndarà uvitatále-kàsù òpè dhu-okú dǒ rò. ‡ 15:20 15.20 Ngàngayi ní wemberè tí ó'ò inga ò ònyù-dòkpa. Yèsù ní ndi wemberè tí ndi ìngbè òve-bvù rò.

idzi, ràrà àhu Kàgàwà rí kóró pbìndà òmvù àbhù ndòbè dòya dhu*ò. Nírò ní ndi yà adzi dǒ kóró dhu-tsù náadùya ndòdi, Krístò ràdè Idzi àdu Àbanà Kàgàwà-fò ò. ²⁶ Kà ríku dònà rò òmvù, yà Kàgàwà itòya ní ove. ²⁷ Obhó tí, Hìlìl Andítà ràtina: «Kàgàwà àbhu wà kóró dhu kà ròbè dòya*» Pbhétù, Krístò ràtina: «fwa ma mòbè kóró dhu do» rò, ní ná'íya ka kátina: Kà ròbè kóró dhu-do, Kàgàwà yà kóró dhu nábhu kà ròbè dòya kèlè ròdi. ²⁸ Ndirò, Kàgàwà rí kóró dhu nábhu kà ròbè dòya rò ní ndi, ndi kà t'ídhunà nyú nditírò, yà Kàgàwà àbhu ròbè kóró dhu do, náadùya àdi Kàgàwà bhà ádrùngbànga-tsinà, ndíni Kàgàwà nóonyu tí idzi dòtsi kóró dhu dǒ.

²⁹ Dhu apé ì'ì inzi indrù ràdè 'ùngbe ove-bvù rò dhu tí, ní nzínziku ò ale kàkà bàtizò àlè arí ùvùvè ale-okú dǒ rò nàarónzina dhu-ti nádù ì'ì àdhu^S? Dhu apé ì'ì inzi ùvùvè ale náari 'ùngbè dòtsi dhu tí, ní àdhu-okú dǒ rò nga ndi indrù aradù bàtizò àlu abádhí-okú dǒ rò ní? ³⁰ Ndirò àdhu-okú dǒ rò nga ndi àlè'ì nyú àlè kádù àlè tò ipiróngà ìlì àpè ò kóró kàsùmì ò ní? ³¹ Àbaninzò, bìlìnganà ma mári motù ove-ònzì. Ndi dhu ní obhó dhu. Ndirò, obhó dhu tí rí'ì ngàtsi dhu ní, ma mári moyò okúku dǒ rò àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò mànà àlè kúngbò àlè nídhunì. ³² Ma mábà àpè abho nyú yàri Efesò tò kigò ò, tsùdù dhu àgò rí rí ò izà bhèyi òrù ale-okú dǒ rò. Ní àdhu-okú dǒ rò nga ndi ma mádù àpè àbà ndi dhu bhèyi, inzà ka kà'ù dhu ùngbè ùvùvè ale rùngbeya ì ove-bvù rò ní? Dhu apé ì'ì inzi ùvùvè ale náari 'ùngbè dhu tí, nírò: kònyu àlè wugúvúgú, ndirò kòmùvù àlè bhélèbhélè tsútsà tí àlè kúve nídhunì*. ³³ Inzi nyàbhu nyí kùtrà nyí wò dhu nàndà dhu ní: nzére ale t'òdhina náari indrù tò idzi mùtsò nínzà. ³⁴ Ní, nyí nyàkà nyùgèrè fùkú irèta, nyàdu nyí idzi ófò ò, nyàdù nzérenga t'ónzita ùbhà. Obhó tí, atídihená ale nzínziku ò nùni nzà Kàgàwà. Ma mí kàno ndíni nyíku nabhù tí rìwù.

Ove-bvù rò rí 'ùngbè ale nù'íya nà ale-ngbò-tidò

³⁵ Pbhétù, atdí ale rí'ì inè ndivù dhu ndàti: «Èvùvè ale nùngbeya ì ingbà dhu bhèyi? Ndirò, abádhí nù'íya ingbà dhu bhèyi ale-ngbò-tidò nà ì'ì 'ùngbè rò?» ³⁶ Ní ndi dhu nivù ale ní mùdhomà nyú! Itse nyí nyòzò rò, ndi itse rí nzí àdù inga inzà ndi ndòvè pé angyi rórò. ³⁷ Wò nyí nyòzòna dhu ní nzí inga rádù inga itsu nyú, pbhétù nyí nyòzòna ní àkè itsé-ngba kèlè. Kà rádù ì'ì nganè tò itse màtí, ngàtsi ní vurò itse-tidò màtí. ³⁸ Tdítdò, Kàgàwà rádù àbhunà ndi itse ò rò ráhu itsu tò ngbòna ní yà ndi ndòzè. Ingbatí ìlì ndi itse ò rò rádù àhu itsu-ngbò ní ndi itse nà àkà tinàdo kèlè.

³⁹ Kàgàwà anzì dhu-tsi náari'ì imbà kóró àdhàdhì ale-ngbò tò ófò nà: indrù-ngbò tò ófò rí'ì atdirò, izà-ngbò rí'ì atdirò, are-ngbò rí'ì atdirò, ndirò ibhè-ngbò rí'ì atdirò.

⁴⁰ Òrù-akpà ò ale-ngbò mà, yà adzi ò ale-ngbò mànà rí'ì inè átò. Òrù-akpà ò ale-ngbò tò aya mà rí'ì dhèdhèrò yà adzi ò ale-ngbò tò aya nà. ⁴¹ Adyifò bhà inga t'áwùta rí'ì atdirò, àbì bhà tsi rí'ì atdirò, ndirò alalì tò rí'ì óyà tí. I alalì nzínzi ò màtí, inga t'áwùta nùdà wà ì.

⁴² Ní, dhu ì'íya yà dhu bhèyi yà ùvùvè ale rí 'ùngbè rò: yà adzi ò àlè kí'ì nà ale-ngbò ní ndinzà arí ale-ngbò. Pbhétù, àlè ùngbè àlè kí ove-bvù rò rò, àlè kí'íya nà ale-ngbò ní inzi rádù ndinza ale-ngbò. ⁴³ Ka kí kòtdù itsina ònzi ka kí ònà ófò ò kà rí'ì rórò, kà rádù ndingbè ádrùngbànga tò awáwù ò. Ka kí kòtdù ivívinga ò kà rí'ì rórò, kà rádù ndingbè ádrùngbànga tò obi nà. ⁴⁴ Ka kí kòtdù rò, kà rí'ì nà ní yà adzi ò ale-ngbò. Pbhétù kà rí ndingbè rò, kà rádù ì'ì nà ní òrù-akpà ò ale-ngbò. Dhu apé ì'ì inè yà adzi ò ale-ngbò náari'ì dhu tí, ní òrù-akpà ò ale-ngbò rí'ì inè átò. ⁴⁵ Ndi dhu bhèyi ní ndi Andítà ràtina: «Wemberè t'ále, Àdamù, ní'ì àbà tí ipiróngà nabà ale*» Pbhétù, olunà rò ì'ì Àdamù, Krístò, ní'ì ipiróngà àbhù rí indrù tò Hìlìl-Alafì-otù ò ale. ⁴⁶ Wemberè tí àlè kabà ale-ngbò ní yà adzi ò ale-ngbò inzi ní òrù-akpà ò ale-ngbò. Ndi-tsi rí'ì olunà rò. ⁴⁷ Wemberè t'ále, Àdamù, ní'ì yà adzi ò ale. Kàgàwà nàabhòlò ka adzi ní. Pbhétù, oyo rí kisè Àdamù níira òrù-akpà ò rò. ⁴⁸ Yà adzi ò ale nófò ì yà adzi ní Kàgàwà abhòlò Àdamù nà. Ndirò òrù-akpà ò owuya ì nùngbe ale, nófóya ì wò òrù-akpà ò rò ira ale nà. ⁴⁹ Àdhàdhì àlè kófò àlè wò adzi ní Kàgàwà abhòlò ale nà dhu bhèyi, ní àlè kófóya àlè átò wò òrù-akpà ò rò ira ale nà.

⁵⁰ Àbaninzò, kànì ma móvona fùkú dhu: Izà mà azu mànà nà rí'ì ale-ngbò rí mbà àdù ì'ì ngari nà òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi ò. Ndirò òmò rádù òmò dhu mà ní rí nzí àdù òko atdikpà inzi rádù òmò dhu mànà.

* 15:25 15.25 Zàb 110.1   * 15:27 15.27 Zàb 8.7   § 15:29 15.29 Kòkò ì ùvùvè ale tí kátina iró ale ní ngàtsi ní atídihená ale yà Yèsù ná'ù, 'àdù ùve inzà ì àpè bàtizò àlè rórò, ndirò ní kàkà inzà ì á'ù Yèsù rórò uvè atídihená ale.
* 15:32 15.32 Ìsa 22.13   * 15:45 15.45 Opt 2.7

⁵¹ Kàni ma mí òdhu ò okónà dhu òvo fùkù: àlè'í kóró àlè kàvèya nzi, pbètù àlè'í kóró àlè kàwùya àlè. ⁵² Ndi dhu ònziya ndi àkè kàsùmì-ngba ò, àdhàdhì yà indrù rí nyìkpóna àpbi, ndàdù àngbenà dhu bhèyi, yà adzi ò kóró dhu-tsù rí ndòdì ní wàndà rǒngò nínganì. Obhó tí, ndi wàndà rǒngò rò, ùvùvè ale núungbeya ì yà inzi rádù òmò ale-ngbò tó òfò ná. Ndirò àlè'í, yà àlè-nyìkpó nà àlè kòtù àlè rò, àlè kadùya àlè náwu átò. ⁵³ Obhó tí, dhu àkà òmò rádù òmò ale-ngbò rǎfò yà inzi rádù òmò ale-ngbò. Wò ndi òvè rádù òvè ale-ngbò náká wà ndáfò yà inzi rádù òvè ale-ngbò. ⁵⁴ Yà ndinza rádù ale-ngbò náafóya gukyè yà inzi rádù ndinza ale-ngbò, wò ndi òvè rádù òvè ale-ngbò rádù inzi rádù òvè ale-ngbò náfo, nírò ní ndi yà Hìlà Andítá ò ka kandí ote náakáya. Ndi ote ràtina: «Ove dhu òtò wà. Ove lèma dhu ònzi wà dòtsi*.

⁵⁵ Inyi òvè, pbùkù mùlèma rí'í ngboró?

Inyi òvè, okpènu rí'í ngboró*?»

⁵⁶ Ove-okpè ní nzérénga, ndirò nzérénga bhà ádrùngbànga tó obi ní Úyatá*. ⁵⁷ Ilèta àkà àlè ràbhù Kàgàwà tò. Ka ní ndi àlè àbhù arí àlè rònzi ove lèma àlè tó Ádrùngbàlè Yèsù Kristò-otù ò!

⁵⁸ Nírò àbaninzó, yà atdidò ma mòzè nyí rò, nyí nyàkà nyìkò pòtsó wò fùkù ma mòvò obhónga ò, inzi nyàbhù nyí kumbe nyìku akye. Nyí nyàkà nyámbe òwu dò angyi tí àlè tó Ádrùngbàlè Yèsù bhà kasu t'ónzita nà, nyàdù dhu ùni wò kà-nyutsì nyí'í dhu-okú dò rò nyí nyónzina kasu rǎrì nzi àwì kòkórò.

16

Pbàkrístò rí fùrangà àtsà Yèrùsàlemà tó kigò ò Kànìsà dzàna ì onzi tí ní dhu

¹ Yèrùsàlemà tó kigò ò rí'í Kàgàwà bhà ale dzàna nonzi tí ka kátsàna fùrangà nàndà dhu ní, nyí nyàkà nyónzi dhu átò àdhàdhì Gàlàtiyà tó pbìrì ò kànìsà tó ma mǎyá dhu dhu bhèyi*. ² Yà yengè idhò náariku dhu bhèyi, ingbatí ìli ndi ale mà nzinziku ò náká ndàrà yà ndi ndóngyè fùrangà-go nli rò ndòdò pbìndà, tsángbatí nyí nyowuna bvùkù ma mǎrà àhu dhu òdò ndini nyí nyatsá tí fùrangà ní. ³ Ní bvùkù ma mǎrà àhu rò, ma mí nyí nyòvona ale òvì bhàrèwà nà, ròwù fùkù perè nà Yèrùsàlemà tó kigò ò. ⁴ Dhu apé ì'í iwà mà màkà màrà átò ànyi dhu tí, ní mà màkà mòwù atdíkpá abádhí màna.

Pólò rí abhi ò ndi ndàrà dhu ùdhè angyangyi dhu

⁵ Ma mǎrà àhu bvùkù iwà mà mùdà Màkèdòniyà tó pbìrì ònà rórò. Obhó tí, ma mùdà ùda ànyi nanà. ⁶ Ngátsi ní ma mádi àdì fùràbvè àkè kàsùmì tí. Ndirò ngátsi ní, ma mádi àdì átò ádrùngbà giri tó kàsùmì ò bvùkù, ndini nyí nyibho tí dzànadu ònzi rí pbàkà abhi ò dhu-tsí idù. ⁷ Obhó tí, mà mòzè nzà àlè rǎla àlè nyí màna ùda mà mùdà ònà kàsùmì ò tí. Mà mòzè dhu ní àlè ròkò pé atdíkpá nyí màna ngúfe idho tí, Ádrùngbàlè òzè ka ní.

⁸ Pbètù, mà mòzè madi irò Efesò tó kigò ò rǎrà àhu Pèndèkòtè-idhò ò. ⁹ Obhó tí, ádrùngbà kasu ònzi mà mí irò ní dhu tó tsàtsù àpfò wà ndi idù, ndirò ima nà rí 'ugye ale rí'í inè abho nyú.

¹⁰ Timòtewù apé irà àhu, ní nyí nyàkà nyòdò ka mbèyi nzinziku ò inzi rònzi òdo. Obhó tí, àbadi arí Ádrùngbàlè Yèsù bhà kasu ònzi àdhàdhì mà marí kònzi dhu bhèyi. ¹¹ Nírò, atdi ale mà àkà nzà ndònzì kà gàyà. Pbètù nyí nyàkà nyónzi kà dzàna ràdu ndi tidu ò màrùnga ò affina rí'í rórò. Obhó tí, mà mí àbadi mà nòdo riwù atdíkpá Yèsù ná'ù adòdu màna.

¹² Àlè t'ádónà nàndà dhu ní, mà mùtè ka atdidò ndini owu tí fùràbvè atdíkpá ngùkpá àlè t'ádóna màna, pbètù kàdù nzà ndòzè ndàrà kòmbi ànyi. Ní kà rǎrà ànyi kàsùmì àbà ndi ndí rò.

Kà riku dónà rò sedzà mà, ovita màna

¹³ Nyí nyàkà nyòkò ípirò rò nyìkpòku nà, nyàdù iko pòtsó fùkù a'uta ò. Nyí nyàkà nyí'í mànzì tó ale-afi nà, nyàdù ì'í obi nà ale tí. ¹⁴ Nyí nyàkà nyónzi kóró dhu àzè ò.

¹⁵ Àbaninzó, nyí nyúni wà Stifanà mà pbì idzá-bhà màna kóró. Abádhí ní'í ndi wemberè tí Yèsù ná'ù fùkù pbìrì Àkayà ò ale nzinzi ò. Ndirò abádhí adzi ì Kàgàwà bhà ale-kàsù t'ónzita tò. Ní mà mùtè nyí itè tí, ¹⁶ nyí nyàkà nyí'í kòkò dhu bhèyi ale-tidò-tsù dhu. Ndirò, nyí nyàkà nyí'í kàkà atdyúya nyú nà arí kasu ònzi, 'ivò adyo nyú atdíkpá abádhí màna ale-tsù dhu átò.

* 15:54 15.54 Ìsa 25.8 * 15:55 15.55 Ìsa 25.8; Ose 13.14 * 15:56 15.56 Nzérénga bhà ádrùngbànga tó obi ní Úyatá dhu-tí ní, Úyatá arí ndi nzérénga tí rí'í dhu itè indrù tò. * 16:1 16.1 Gàl 2.10

¹⁷ Ìdhèdu ìka wà ndì Stìfanà mà, Fòrtùnàtò mà Àkàyìkò mànà níwù ùvò tídú dhu dǒ. Abádí íwù oko fùkù ngari ǒ tídú. ¹⁸ Ndirò abádí nábhu afídu ràyi àdhàdhì abádí ábhu afíku ràyi dhu bhéyi. Nírò, dhu àkànà wà kuni kǒkò dhu bhéyi ale tó ídzinga.

¹⁹ Àziyà tó mùlengù ǒ Kànísá nóvi nyí. Ndirò Àkìlà mà Pèrèsìlà nà, atdíkpá kǎkà fí-dzá arí 'ùndù kànísà mànà, nóvi nyí atdídǒ Ádrùngbǎle Yèsù-nyùtsì. ²⁰ Kǎkà iró rí'í àlě t'ádóna kóró nóvi nyí. Ndirò nyí mà átò nyí nyàkǎ nyóvi nyí nzínzìku ǒ mbéyi nyú.

²¹ Ìma Polò, yàrí ní ndì ọtsúdu nyú nǐ ma màndí fùkù dhu, movi nyí ọnà.

²² Ndi ale apé nǐ Ádrùngbǎle Yèsù nózè, ní ndi ale àkǎ ofúngá nà.

Màrànatà! Kà-tì ní: Àlě tó Ádrùngbǎle Yèsù àkǎ ndìrà!

²³ Àlě tó Ádrùngbǎle Yèsù nǎkǎ ndàso nyí!

²⁴ Ma mózè nyí kóró Yèsù Krístò-nyùtsì.

Kòritò **ò Kànìsà tò Pòlò andí ọ̀ọ́ rí kisé nǐ bhàruwà** **Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádrùndrò dhu tí dhu**

Yàrí bhàruwà nandí ní Pòlò, Yèsù Krístò bhà uvitatále. Kándí ka imbò kumí ato mà azà kumí ato màna nzinzi ò Yèsù ka kùgù dhu-dzidò. Timòtewù tí ka kátina kà t'ódhàna ì'ì kòmbíta tí àrà Kòritò tò kigò ò pbàkrístò àndà ró (1.1).

Pòlò andí ndi bhàruwà Màkèdòniyà tò pbìrì ò ndi ndí'ì rórò.

Kándí ka Kòritò tò kigò ò Kànìsà tò. Ndi Kòritò ní'ì Àkayà tò pbìrì ò ádrùngbá kigò. Kòmbi ka kárí ndi pbìrì ànzi Pbagìrìkí tò pbìrì tí. Pòlò rí ndi bhàruwà andí ònà kàsùmì ò, títò tò málímó nǐ'ì vurò dhu ùdhè ì ì pbàkrístò tò yà Pòlò udhé abádhí tò dhu rórò ró (11.3-4). Ní, ábhò pbàkrístò nǐ'ì iwà kòkò títò tò málímó rùdhèna dhu nátdù afiyya ró, 'àdù yà Pòlò rùdhèna fiyò dhu násà àsa tí. Ní Pòlò adù abádhí-nyìkpò níttyu ì títò tò málímó ró rò.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Pòlò ròte fiyò irita dò Kòritò tò kigò ò Kànìsà màna dhu. Kà rí Yèsù Krístò bhà uvitatále rí'ì nà kasu tò ádrùngbànga ise. Kà rí yà atdidò ndi ndòrù ònà bhàruwà nà ndi ndávi Títò ràrà okúna dò rò dhu-ti àwè. Ndirò, kà rí atdidò idhèna ìka ndi yà pbàkrístò úgèrè fiyò irèta mbèyi tina ònà rò dhu òvò (1-7).
- Pòlò rí dhu òvò yà Yerúsàlemà tò kigò ò Kànìsà tò ka kí dhu àtsà tí dhu dò dhu (8-9).
- Pòlò rí ndùgye pbìndà uvitatále tò kasu tò ádrùngbànga dò dhu. Kà rátina Yèsù Krístò bhà obhónà uvitatále ràkà ndòzù ndi ndí'ì aké ale tí. Kàkà ndà'ù kozè ndi iviví ale tí, Kàgàwà ràdù òbi àbhu findà dhu-okú dò rò. Kàkà nzà ndònzì atdí dhu mà findà ndàtirò (10-13).

Pòlò rí Kòritò tò kigò ò Kànìsà nòvi dhu
(Gàl 1.1-5; Kòl 1.1-8)

¹ Yàrí bhàruwà nandí fùkù ní ima Pòlò, yà Kàgàwà ànzi rí'ì Yèsù Krístò bhà uvitatále tí, ndi ndòzè ka dhu bhèyi ale. Mà mí'ì atdikpá àlè t'ádòna Timòtewù màna. Ní mà màndí ka fùkù Kòritò tò kigò ò rí'ì Kàgàwà bhà kànìsà tírò, ndirò fùkù pbìrì Àkayà ò rí'ì Kàgàwà bhà kórò ngùkpà ale tò. ² Àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò màna nákà 'àso nyí, 'àdù nyàbhu nyòkò màrùngà ò.

Kàgàwà arí pbìndà ale-afi òpè fiyò àpbè ò dhu

³ Ilèta àkà kabhu Kàgàwà, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò t'Ábanà tò. Ka ní ndi àlè t'Ábanà yà izu tò ale-afi nà arí'ì ndirò kórò dhu-tsi ò arí ale-afi òpè ale! ⁴ Kárí àlè-afi òpè àlè tò kórò àpbè-tidò ò, ndíni àlè kowu tí kórò àpbè-tidò ò rí'ì ale-afi òpè ró, yà Kàgàwà òpè àlè-afi ní ale-afi t'ópèta-tidò ní. ⁵ Obhó tí, àdhàdhì àlè kí Krístò abà ábhò àpbè-tidò abà dhu bhèyi tí, Krístò rí àlè-afi òpè átò abho. ⁶ Dhu apé ì'ì má mí àpbè abà mà mónzina kasu ò dhu tí, ní má mí kabà ndíni ndi dhu-otù ò Kàgàwà opé tí afika, ndàdù nyígu. Kápè afika nyú nópè, ní ndi dhu rí afika òpè átò, nyàdù òbi abà rònzi dzùnàka, nyòndù mà mábà àpbè-tidò-dzi. ⁷ Ndirò, mà mí'ì a'uta nà atdidò nyukatsi. Obhó tí, mà màni wà dhu àdhàdhì nyí nyùngbò nyí atdikpá mà màna fàkà àpbè ò dhu bhèyi, nyí rungbo wà nyí átò mà màna Krístò òpè afika dhu-nyutsi.

⁸ Àbanìnzò, mà mòzè nzà nyàdzò Àziyà tò pbìrì ò mà mabà àpbè rórò. Ndi àpbè-òbi asè dòkanà atdidò. Mà ma'ù nzà dhu òko mà ràròko nyìkpòka nà. ⁹ Obhó tí, mà mambénà inga irè dò, ka ròtdi wà anya dòkà ndíni ka kòkye tí má'ì. Ndi dhu anzi ndi ndi dhu bhèyi, ìnzì mà mìli tí nyìkpòka òbika ró tí, pbètù ndíni mà mìli tí nyìkpòka yà ùvávè ale ùngbè arí ove-bvù rò Kàgàwà-rò tí. ¹⁰ Àbadhi, yà mà nukolò mùvò wòrì ove-tidò ò rò ale, rí mùkòlò ùkòlò títidò kà-ò rò. Obhó tí, mà mà'ù wà dhu atdidò, kà rukoloyà mà ùkòlò. ¹¹ Nyí mà átò, nyí nyí dzùnàka ònzi dòkà nyí nyí nyìtsò rò. Ní, ábhò ale tò ìtsòta-bvù ró, Kàgàwà rí ídzinga àbhù mábà. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ábhò ale ràdù òtsò nàdu Kàgàwà ònzì ròkà dhu-okú dò rò.

Pòlò rí ndùgye fiyò kasu dò ndi nà rí 'àgò ale-ònzì dhu

¹² Idhèka ìka ndi okúna dò rò dhu ní yàri: mà màni dhu afika ò mà rókò yà adzi ò, ndirò ròsè dòtsí, mà rókò nzinzi ò obhóna tò afika nà, ndirò ìlè mà mìlè Kàgàwà-nyìkpò ò rórò. Mà'ì nùndà ní nzi yà adzi ò ale tò dhu-ònga t'òvòta tò irèta, pbètù mà'ì nùndà ní Kàgàwà bhà ídzinga. ¹³ Obhó tí, fàkà bhàruwà ò mà màndí nzà vurò dhu fùkù, pbètù mà màndí dhu ní yà nyí nyàdù òzùnà ràdù dükù àlu dhu kèlè. Ndirò, mà

mà'ù wà dhu ndi dhu ràrì dèku àlù àlù àkáká dhu bhèyi, ¹⁴ ìmbà dhu rí'ì kà rí dèku àlù gòna kèlè tí kòmbí dhu màtí. Yàrí ní ndi wò ma mòtè dóná dhu: àlè tó Ádràngbàlè Yèsù ríngò òná idho ò, idhèku níikaya ndi okúka dò rò àdhàdhì idhèka níikaya ndi okúka dò rò dhu bhèyi.

¹⁵ Ndi a'uta-bvù rǒ, ma mazè marà bvùkù wemberè tí, ndini nyí nyabá tí ídzinga nyála ngbòdu oyo-gùna. ¹⁶ Obhó tí, ma múdhe dhu, mudà fùràbvùnà Màkèdòniyà tó pbiri ò ma mára rò, ndi dhu-dzidò, madù madu Màkèdòniyà rò, mirà àhu fùràbvù tditdò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyónziyana dzànàdu fukú dhu-tsi ní, Yùdsyà tó pbiri ò ma mára ní pbàkà abhi ò. ¹⁷ Ní, wò dhu bhèyi ma múdhè dhu ma ràrì dhu ònzi rò, ma mòngò tí nzá ìmbà tina nà dhu ònzi rí ale tí? Ndirò ngàtsi ní, ma mí ma mónzina atdí dhu ùdhè rò, ma matí kónzi yà adzi ò ale arí dhu ònzi dhu bhèyi, matí atdí nyinà tí: «Obhó» ndirò «ìnzí» atdí dhu dǒ tí? ¹⁸ Kágawà ní yà ma múnona dhu tó ngàmbi: yà fùkù má múnò dhu ní'ì nzi atdí nyinà tí má mátina: «Obhó» ndirò «ìnzí». ¹⁹ Obhó tí, Kágawà t'ídihùnà, Yèsù Krístò, yà ima Polò, Silivanù*, Timòtewù mànà má móvò fíndá dhu fùkù, ní'ì nzi pbìndá irèta èwù arí ale, ndàti atdí nyinà tí: «Obhó» ndirò «ìnzí». Pbètù, kà-nyutsi rí'ì dhu ní «Obhó» dhu kèlè. ²⁰ Obhó tí, ka ní ndi yà nyunatsi Kágawà ati «Obhó», yà ndi ndakò fíndá làkà kóró dhu tó. Ndi dhu bhèyi tí átò, Yèsù Krístò-otù ò nga ní ndi àlè kátina «Àminà», àlè rilè Kágawà ní. ²¹ Kágawà nyú nditírò ní ndi mabhù rí má ròtsi obi atdikpá nyí mànà Krístò mànà àlè kúngbò àlè dhu-nyutsi, ndirò ka ní ndi nditírò àlè núttri pbìndá kasu tó. ²² Kili pbìndá ale tí rí àlè itè tze àlè rò, ndàdù pbìndá Hìlā-Alafí ilì àlè-affi ò, rí'ì àlè tó ndi ndali kóró dhu tó tsénzerè íe.

²³ Kágawà ní yà ma múnona dhu tó ngàmbi. Ma mà'ù wà mowè, titò tí ma múnona dhu apé i'ì rò. Ma múdhè dhu ìnzí madu ma tditdò Kòritò tó kigò ò, akye ma mabhùna izu affiku ò òtèdu ò ní. ²⁴ Mā mòzè nzá akekpá matí matu nyí ètù tí fùkú a'uta nàndà dhu ní. Mā mùni wà dhu nyí rikò wà pòtsó fùkú a'uta ò. Pbètù, àlè kí kasu ònzi atdikpá nyí mànà, ndini idhèku adù tí ndika.

2

¹ Nírò, ma múdhè dhu ìnzí madu ma tditdò bvùkù, akye ma mabhùna izu rùka nyí tditdò ní. ² Obhó tí, ma mapé nyàbhù izu rùka nyí, ní ádhi ndi idhèdu àbhù rádù rùka ndi tditdò? Tí nzi yà ma mábhù izu rùka ale kèlè? ³ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mándí dhu fùkù wò ma mónzi ka dhu bhèyi: bvùkù ma mára àhu rò, ma mózè nzá yà idhèdu àbhù àmbènà rùka ndi ale rí izu àbhù rùka ma dhu. Obhó tí, ma mùni wà dhu, idhèdu ìka ndi rò, nyí kórò idhèku ráràdù ndika átò. ⁴ Ma mándí dhu fùkù atdidò ma mí'ì izu nà ndirò atdidò afidu rí inga irè rórò. Ma mándí ka àbhò nyidu-dha nyú nà, ìnzí ní izu nabhù tí fùkù, pbètù ndini nyí nyuni tí ma mózè nyí atdidò tí dhu.

Dhu àkà kubà dhu Polò ní dhu nàfà ale tó dhu

(Luk 17.3; 2Kò 7.5-16)

⁵ Atdí ale apé i'ì indrù nàbhù izu rùka dhu tí, ní kàbhù nzá ka rùka ima kèlè, pbètù ròsè dùdunà, kàbhù izu rùka nyí mbèmbè kórò. Pbètù, dhu àkà nzá kizi ndi dhu izi tí. ⁶ Ndi dhu bhèyi dhu nónzi ale tó, nzínziku ò àbhò ale àbhù màlipò dhu nàkà wà. ⁷ Nírò kòmbí, dhu òfò nga nyùbà dhu kà tó, nyàdù kà-affi àbhù ròtsi obi, akye ádràngbá izu ukana ka affina rádù ndòbè ní. ⁸ Ní ndi dhu-okú dò rò, ma mítè nyí itdè tí nyitè fùkú àzè tó obhónána ndi ale tó. ⁹ Obhó tí, ma mándí ngàtsi bhàrèwà fùkù okúna dò rò dhu ní, ma mózè mudhe nyí, ndini ma mùni tí dhu, nyí ràtí'ì inè nyírì tsùdú dhu kórò dhu ò. ¹⁰ Nyí nyùbà dhu fíndá ale tó, ma mádù dhu èbà átò. Obhó tí, ma múbà wà dhu ndi ale tó, yà ní ndi ale tó ma múbana dhu i'ì ní. Ndi dhu ma mónzi okúka dò rò Krístò-ònzí. ¹¹ Ndi dhu bhèyi ní ndi, pòmvo Sitaní rí nzi adù àlè lèma ònzi ndi ndi òná otu nábà. Obhó tí, àlè kàdzo nzá kàbhà nzère irèta rò rò.

Polò rí Titò ríra nà Kòritò rò màkürè òdo izu nyú nà Tròwà rò dhu

¹² Ma mívà ma marà Tròwà tó kigò ò Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkürè ma muno tí. Ní ànyí ma mára àhu rò, ma mòtù dhu ní Ádràngbàlè Yèsù ròbhòlò wà otu idù ka ma muno tí. ¹³ Inè matí kà rí'ì ndi dhu bhèyi rórò, afidu irè nga atdidò inzà ma mòtù adòdu Titò ànyí dhu-okú dò rò. Ní ma mádù ndi kigò ò ale òvi, madù àrà Màkèdòniyà tó pbiri ò.

¹⁴ Kágawà àkà kabhu òtsò fíndá! Krístò-otù ò, kárúbbi má mànà ndi Krístò ònzi dhu lèma ní gáràsisi tó obé ò. Kàrí kasu ònzi nyakatsi, ndàbhù Krístò kuni kórò ngari òná àdhàdhì kórò ngari òná dzina òtò ndi ndrùu róngu akye bhèyi. ¹⁵ Obhó tí, má mí'ì

* **1:19** 1.19 Silivanù ní yà Silà tí ka kátina Uvitatále-kàsù tó bhùkù ò ale (Kas 15.22-40; 16.19-29).

àdhàdhì Kàgàwà tò Kristò àbhu ndrùù dzìna rǒngu akye bhèyi. Ndi akye-dzi rǎrà òtsi yà Kàgàwà òzè ndigù ale-òndi ò, ndirò ùwí rúwí itse Kàgàwà rǒ rò ale-òndi ò átò. ¹⁶ Ùwí rúwí ale tò, ka ní ọve-dzi, yà ọve ibhò rádù indrù tò. Ndirò yà Kàgàwà òzè ndigù ale tò, ka ní ipirǒnga-dzi, yà ipirǒnga ibhò rádù indrù tò. Ní, ádhi pbá ale ndi ọbi nà rí'í ndónzi wò dhu bhèyi kasu-tidò rākà? ¹⁷ Nírò, má mǎ'í mbá àdhàdhì ábhò ngùkpá ale, yà Kàgàwà bhà Ọte ùno arí ndíni ò onzi tí otùna ò bhèyi. Pbéù Kàgàwà ivi ndi má dhu-okú dǒ rò, má marí obhó dhu ùno Kàgàwà-ònzí Kristò-nyutsi.

3

*Pòlò mà ní Ungbòta-owútá tó kasutále dhu
(1Kò 9.1-3; 2Kò 5.18-21)*

¹ Wò dhu bhèyi ma màndí dhu àti tí iwá má'í rǒpè mǎmbe mǐtè dǒ má-tírò? Atídíhená màlímó arí 'itè rí bhàrùwà-atdyú òho 'itè fùkù, ndirò ngǎtsi ní, 'ònzí ndi bhàrùwà fùkù. Ní, má'í tí i bhàrùwà-atdyú òho átò? ² Nyí nyú kèlè ní ndi fáká bhàrùwà, yà Kristò ándí afíka ò. Ndi bhàrùwà rí'í inè kóró ale rǎni 'adù òzèna. ³ Dhu àla ndi kpangba Kristò rándí ndi ndi bhàrùwà, ndirò kà ríbhò ka fóká mǒwù nà. Ndi bhàrùwà kǎndí nzá wíno ní, pbétù kǎndí ka yà ipirǒrò arí'í Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí ní. Ndi bhàrùwà kǎndí nzá odu-afá-nzo dǒ, pbétù kǎndí ka afíku ò.

⁴ Wǒrí ní ndi Kristò-otù ò má mǎ'í nà Kàgàwà-ònzí a'uta. ⁵ Mǎ mǎni wà dhu mbèyi nyú, má'í rākà nzá má-tírò mǒnzí wò kasu ọbika nyú ní. Kàgàwà ní ndi ọbi ibho arí fáká mǒnzí ka ní. ⁶ Ka ní ndi ọbi níbhò fáká mǎ'í pbìndà kasutále tí, ndíni má mǎno tí ndi ndónzi ungbòta-owútá tó màkùrù indrù tò. Ndi ungbòta-owútá rí'í mbá àdhàdhì yà angyi Músà andí Ọyatá bhèyi, pbétù kídè dòná ní Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí rǒnzina kasu. Yà angyi Músà andí Ọyatá arí indrù ùnda ọve ò, pbétù Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí arí obhóná ipirǒnga ibho indrù tò.

⁷ Músà andí wò ndi indrù àbhù rí rǒvè Ọyatá odu-afá-nzo dǒ. Ndirò, ndi dhu ònzí kà rí rò, Kàgàwà adù pbìndà ádrùngbǎnga tó awáwù àbhu rǎmbe ùmbìli dǒ. Ndi kǎbhà ádrùngbǎnga tó awáwù abhù Músà-nyí rǎmbe ùmbìli dǒ átò. Ní atídí ò kà rǎmbìli nídhuní, Pbhàisràyélí nóowúnà nzi 'òmvù rǒ 'àndà Músà-nyí-kpa tǎmbà tí. Pbéù, ndi ùmbìli ní'í nzi ní ádzí kàsùmi mà tí rádù àdi. Ní dhu rí'í wò dhu bhèyi indrù ùnda rí ọve ò Ọyatá nítè wà Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù indrù tò dhu tí, ⁸ ní Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù rádù nditè ingbà dhu bvù tí ròsè àlè tò kǎbhà Hìlǎ-Alafí nyú rí kasu ònzí rò? ⁹ Ma mátina tǎtǎdǒ, yà indrù-dǒ rí anya àbhù Kàgàwà rǒtdí ọve tò Ọyatá kàsù ònzí ka kí dhu ní'í ádrùngbǎnga tó awáwù nà. Ní Kàgàwà àbhù rí rǒzù indrù obhónángatále tí ònzina ungbòta-owútá tí nzi adù Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù itè àlè tò abho nyú ròsè? ¹⁰ Àlè kí'í inè àlè rǎti, yà Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù nítè ongóna indrù tò Músà bhà Ọyatá rarí nzi kítè kǒmbí, yà atídí ò pbìndà ádrùngbǎnga tó awáwù nòsè ungbòta-owútá nítò ndi dhu-okú dǒ rò. ¹¹ Dhu apé rí'í yà idò kàsùmi kèlè tí adí tí Kàgàwà ibho ungbòta-ayí ní'í ádrùngbǎnga tó awáwù nà dhu tí, ní yà dhòdhòdhóna nà rádi ungbòta-owútá tó ádrùngbǎnga tó awáwù ní'íya abho nyú ròsè. ¹² Ní wò dhu bhèyi àlè kí dhu òdo àlè rǎbà rò, àlè kí'í mbá ọdo nà indrù tò àlè kí dhu òvo kpangba rò. ¹³ Àlè kí nzi dhu ònzí àdhàdhì Músà aránà dhu ònzí rǒ dhu bhèyi. Kǎránà nyina àtsi rǒ bǐrèse ní, inzi Pbhàisràyélí nabhù tí rǎla yà idò kàsùmi kèlè tí rádi ádrùngbǎnga tó awáwù rǐku nyina-ndri rǒ rò tí dhu. ¹⁴ I Pbhàisràyélí tó irèta ní'í itù dhu t'únita tò. Obhó tí, rǐrà àhu indo màtí, ndi dhu rí'í ndi bhèyi tí abádhí tò. Abádhí apé Ungbòta-Ayí tó bhùkù òzè, ní abádhí-dó arí nzi ò zè dhu àlù, àdhàdhì Músà atsi nyina ní bǐrèse ní ò atsi fíyò irèta dhu bhèyi. Ndi bǐrèse arí àhu ale tò irèta ò rǒ Yèsù Kristò nà ka kùngbò ale rò tí. ¹⁵ Obhó tí, rǐrà àhu indo nga ò màtí, Músà andí bhùkù òzè abádhí rí rò, abádhí rí'í àdhàdhì bǐrèse ní fíyò irèta nàtsi ale bhèyi. ¹⁶ Pbéù, ndi ale apé ndùgèrè Ádrùngbǎle tò, ní ndi bǐrèse arí àhù tí àhù. ¹⁷ Ádrùngbǎle tí kátina iró ní Hìlǎ-Alafí. Hìlǎ-Alafí rí'í nyuyatsi ale rí'í mbá Músà bhà Ọyatá-tsiná. ¹⁸ Àlè'í kóró, àlè kùtsi nzá àlè-nyí bǐrèse ní. Ní àlè-nyí rǎmbìli, ndámbe Ádrùngbǎle Yèsù bhà ádrùngbǎnga tó awáwù itè dǒ àdhàdhì kíyò arí awáwù itè dhu bhèyi. Ndi Ádrùngbǎle ní Hìlǎ-Alafí. Ní kà rǎmbe àlè ùwu dǒ, ndábhù àlè rǎli àlè ndi bhèyi, ndíni pbìndà ádrùngbǎnga tó awáwù ambè tí nditè dǒ dònáràdǒ àlè-nyutsi.

4

*Kàgàwà bhà ádrùngbǎnga tó awáwù
nárí nditè kǎbhà kasutále tó ivíngá ò dhu
(2Kò 2.14-17; 1Tè 2.1-6)*

1 Pbìndà àbhò ídzinga-okú dò rò, Kàgàwà íbhò wò Ungbhòta-owútá tó màkürù òvo mà mí indrù tó dhu tó kasu fóká. Ní afika rí nzi ndingyé ndi kasu t'ónzita rò rò. 2 Mà màsà wà òdhù ò ka kónzina ale-nyì ríwà ní dhu. Mà mí'í mbà útrátá tó mètso nà, ndirò mà mùgèrè nzá Kàgàwà bhà Òte-ngbò. Pbétù, mà mí obhó dhu òvo kpangba indrù tó. Ní ndi dhu bhèyi, mà mòzè kóró ale rànì dhu mà rari obhóngatále Kàgàwà-ònzí. 3 Pbétù, dhu apé i'í ngùkpá ale arátina, ya mà múnona Ídzi Màkürù-dònga rófú ndi inzi ràmbe dòya àlù dó dhu tí, ní kófù ndi fiyò ale ní uwitá tó otu nungu Kàgàwà rò rí ale kèlè. 4 Í ale ná'ù nzá Ídzi Màkürù, Pfòmvo, ya adzi ò mungù, nátsi fiyò irèta dhu-okú dò rò. Kíti abádhí-nyínga inzi ala tí dòya nga átáyí rí Ídzi Màkürù ríbhona Krístò bhà ádrùngbànga tó awáwà. Ndi Krístò ní ndi Kàgàwà-wòyò nyú. 5 Ídzi Màkürù òvo mà mí rò, mà marí nzi òte dèkà mà-tírò, pbétù mà marí òte dòná ní Ádrùngbàlè Yèsù Krístò. Mà'í na, mà'í ní fàkú ino Yèsù Krístò-okú dò rò. 6 Ya adzi òbhòlo ndi ndi rò, Kàgàwà náavò dhu ndàti: «Awáwù àkà ndátayi nga inò ò*» Ní, àbadhi ní ndi ndi afika ò nga natdyi, ndàdù màbhu màni ya Krístò-nyì rò rùmbili pbìndà ádrùngbànga tó awáwà.

7 Pbétù mà'í, ya ndi awáwù tó ongyéngá nà mà mí'í nyukatsi rò, mà'í ní iviví ale àdhàdhì ya anzi ní ka kòbhlòlò wità bhèyi. Kàgàwà ónzi dhu ndi dhu bhèyi, ndíni indrù ala tí dhu ádrùngbànga tó obi ya kóró obi dòná osé ríra pbìndà rò, inzi ní bvàkà rò. 8 Indrù áva tsika kóró ngari ònà rò, pbétù abádhí ónzi nzá lèmbàka. Abádhí arí afika àbhù ràmbe òri dó akye, pbétù inzi afika ràdù ndingye. 9 Indrù arávu ròkà, pbétù inzi Kàgàwà ràdù màbhu. Abádhí arí òkànga òvì obvò, pbétù inzi màdù àve. 10 Kóró kàsùmì ò, ka kári mòne ka kokye tí mà àdhàdhì ka kanè Yèsù ndíni ka koho tí dhu bhèyi, ndíni Yèsù bhà ípirònga ala tí ndi átò nyukatsi. 11 Obhó tí, fàkà ípirònga ò kóró, mà marí'í ove tó àpbè ò Yèsù-okú dò rò, ndíni kàbhà ípirònga itè tí ndi átò ngbòka ò. 12 Ní ndi dhu bhèyi tí, mà marí mòtù òve-ònzí kàsùka ò, pbétù ndi dhu ràdù nyábhu nyàbà dhòdhòdhóngà tó ípirònga.

13 Kàgàwà bhà Bhùkù ò ka kándí dhu kati: «Ma mà'ù wà Kàgàwà, ní ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mòtè*» Ní, wò Kàgàwà ná'ù ale bhèyi tí, mà mà átò, mà mà'ù wà Kàgàwà. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, mà mà átò mà mòtè. 14 Mà màni wà dhu, Kàgàwà, ya Ádrùngbàlè Yèsù nabhù rìngbè ndi ove-bvù rò, rari àlè àbhù àbhù àlè rùngbe àlè átò, Yèsù mànà àlè kùngbò àlè dhu-okú dò rò, ndàdù màbhu mòwù ùvò atdíkpa nyí mànà Yèsù-ònzí. 15 Obhó tí, ya ròkà rí ndònzí kóró dhu rí ndònzí okùka dó rò, ndíni Kàgàwà bhà ídzinga núsé tí ndi atdidò àbhò ale tò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, òtsò àbhù rí Kàgàwà tó kàbhà ádrùngbànga tó awáwù-okú dò rò ale-bvu ràdù ndise.

16 Wò dhu-okú dò rò, afika rí nzi ndingyé akekpa màti. Ndirò àzèmbè irinà ngbòka ràrà ndámbe ndingye dó ròrò, Kàgàwà arí obi íbho bilingana fàkà afika ònà rò. 17 Obhó tí, ya mà màbàna kòmbí àpbè rí'í isó tí, ndirò ka rí'í ngúfe idho kèlè tí. Pbétù ndi àpbè ríbhona màbà ní itù ró'ò, ndirò dhòdhòdhóngà nà ràdi ádrùngbànga tó awáwù. 18 Mà màni nyìkpòka ròya dhu ní ya inzi arí 'àlà dhu, pbétù mà màni nzá ka ya 'àlà arí dhu rò. Obhó tí, ya kpangba rí 'àlà dhu nàaróko ngúfe idho kèlè tí, pbétù inzi rí 'àlà dhu nàaróko dhòdhòdhónganà.

5

Ya adzi ò ale-ngbò mà òrù-akpà ò ale-ngbò mànà

1 Obhó tí, àlè-ngbò, ya adzi ò àlè karóko ònà hemè-dzà náapè ndùgòlò, ní àlè kùni wà dhu, àlè rari'í inè Kàgàwà ósi àlè tó idza nà òrù-akpà ò. Ndi idza ní dhòdhòdhóngà nà ràdi idza, ya inzi ní indrù-òtsù ósi. 2 Kòmbí àlè karí àlè ùhù ndi hemè-dzà tó ale-ngbò ò, Kàgàwà ríbhona ndi òrù-akpà ò ale-ngbò òdo àlè kí àlè-atdyú nyú nà àlè rufò àlè ró dhu-okú dò rò. 3 Ndi ale-ngbò àlè kùfò rò, Kàgàwà adàya nzi àlè otu nzinzi rò, imbà àlè-ngbò na. 4 Obhó tí, ya òko àlè kòko ya adzi ò ale-ngbò tó hemè-dzà ò ònà kàsùmì ò, àlè kí àlè ùhù tó ró'ò ànò nàno ale bhèyi. Ndi dhu ní nzi àlè kòzè àlè rùvò ya adzi ò àlè-ngbò ò rò dhu, pbétù ka ní àlè kòzè àlè rufò òrù-akpà ò ale-ngbò dhu, ndíni dhòdhòdhóngà tó ípirònga tó ale-ngbò nòoto tí ya òvè ràdù òvè ale-ngbò. 5 Kàgàwà nyú nditirò ní ndi àlè nùli ndi ípirònga tò. Kàdù Hìlā-Alafí ìli àlè-nyutsi rí'í àlè tò ndi nduli àlè kabàya tí kóró dhu tó tsenzerà tí.

6 Nirò, àlè kí'í inè a'uta nà atdidò kóró kàsùmì ò, iwà màti àlè kùni dhu, ya òko àlè kòko ale-ngbò ò tí ònà kàsùmì ò, àlè ròko òko itse Ádrùngbàlè Yèsù ró rò ròrò. 7 Àlè ùnda arí dhu ní a'uta, inzi ní ya ale-nyìkpò ò ka kálàna dhu. 8 Obhó tí, àlè kí'í inè a'uta nà tí atdidò, ndirò àlè kòzè àlè rùvò ya ale-ngbò ò rò, àlè ràdù òwu òko Ádrùngbàlè Yèsù-tí'ò.

* 4:6 4.6 Opt 1.3 * 4:13 4.13 Zab 116.10

9 Nírò, ale-ngbò tó ́fò ́ ò àlè kóko dhu màtí dhu ì'ì nǎ, ndirò ngátsi nǎ ndi ale-ngbò tó ́fò ́ ò rò àlè kúvò dhu màtí dhu ì'ì nǎ, atdíđò àlè kòzè dhu ní àlè rónzi Ádrùngbàlè-nyìkpó ́ ́fò rí dhu. 10 Obhó tí, àlè'ì kóró àlè kíkòya Krístò bhà anya t'únota tó tombi-ònzí. Anyírò rò, kóró ale abáya perè àdhàdhì yà òko ì òko yà adzi ́ ngbòya ́ rórò ì anzi ídzi dhu mà ndirò nzére dhu mà-bvù rò.

Kàgàwà òzè ndùngbò kóró ale ndi mànà Krístò-nyutsi dhu (Rom 5.1-11; 6.2-13; Èfè 4.20-24)

11 Ádrùngbàlè Kàgàwà-òđò àkà konzi dhu mà múni dhu-okú ðò rò, mà mári dhu òne indrù rà'ù yà mà múnna dhu ràrì obhó dhu. Kàgàwà ùni wà mà mbèyi nyú, ndirò mà mà'ù dhu nyí nyú mà nyí rùni wà mà'í átò mbèyi nyú afiku ò. 12 Mǎ'í nyú, mà mòzè nzá mǎmbe mítè ðò mà-tírò ́nziká, pbétù mà mòzè mǎbhu fùkù dhu ní ngùkpá ale-ònzí nyí nyí nyilè okúka ðò rò ònà otu. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyí yà ngbòka ùno arí ale tò nyí nyádúna dhu nába. 13 I ale náari 'òyò yà fíyò màndu arábhúna 'ònzí kpangba rí 'àlǎ dhu-okú ðò rò, inzí ní afíya nyú ò rí'í dhu-okú ðò rò*. 13 Dhu apé ì'ì atdídhená ale ála mà ìmbǎ irèta nà ale tí dhu tí, ní kà rí'í ndi dhu bhèyi Kàgàwà bhà kasu ònzí mà mári dhu-okú ðò rò. Pbétù mà mapé ì'ì ìnè ídzi irèta nà, ní kà rí'í ndi dhu bhèyi nzínziku ́ mà mári Kàgàwà bhà kasu ònzí dhu-okú ðò rò. 14 Obhó tí, Krístò òzè àlè ní àzè rí mítù mǎnzí kasu, yà mà mà'ù dhu atdíđò, atdí ale kèlè, Krístò, ràrì ndi kóró ale tó ngari ́ avè rò. Nírò, kóró ale núve wà atdíkpá kà mànà†. 15 Ábadhi avè kóró ale tó ngari ́, ndíni ípirònga-òwútá nába ale nóoko tí inzí nyìkpóya nǎfò ìtírò dhu bhèyi, pbétù ndíni ábadhí oko tí yà fíyò ngari ́ avè, ndàdù ndìngbè ́ve-bvù rò ale-nyìkpó nǎfò dhu bhèyi.

16 Ndi dhu-okú ðò rò ní ndi, yà obhonga mà múniná rò, mà mári nzi atdí ale mà nózù yà adzi ́ ndi ale rí'í nà nyunatsi ́fò ́. Dhu rí mbǎ ì'ì angyi mà mazè Krístò yà adzi ́ kí'í nà ́fò ́ ò dhu màtí, ní kòmbí mà mòzù nzá ka ndi ́fò ́. 17 Nírò, ìngbàtí ìli ndi ale mà náape ndùngbò Yésù Krístò nà, ní ndi ale òngò wà indrù-òwútá tí. Angyi kí'í nà nyunatsi ́fò ́ nà wà, pbétù kòmbí kà rí'í nà nyunatsi ́fò ́ ní ́wútána tó. 18 Kókò dhu kóró nanzí ní Kàgàwà. Kùngbò àlè ndi mànà Krístò-otù ́, ndàdù ngùkpá ale àbhù àlè kí rùngbò ì ndi mànà dhu tó kasu íbhò fóká. 19 Kàgàwà nívi Krístò yà adzi ́ ndíni kóró ale nabhù tí rùngbò ì ndi mànà. Krístò-okú ðò rò, kǎri nzi ì ale tó afátá nózù. Ndirò, kíbhò ndi ́te t'óvota tó kasu fóká.

20 Nírò, mà'í ní Krístò ívi ́vóna rò ongó tí òte ale. Ndi dhu rí'í àdhàdhì Kàgàwà nyú nditírò rí indrù ùnzí otúka ́ dhu bhèyi. Ní ndi dhu-okú ðò rò, mà mí indrù ìtdè ìtdè tí Krístò-òvò rò, rùngbò ì Kàgàwà nà. 21 Krístò nyú nditírò ní'ì mbǎ nzérenga nà. Pbétù, Kàgàwà abhù ka rànò àlè tó nzérenga tó tútánga, ndíni kà-nyutsi Kàgàwà ózú tí àlè obhónángatále tí.

6

Polò mà rábàna àpbè rí abádhi ìtè Kàgàwà bhà obhóná kasutále tí dhu

1 Nírò, mà'í, yà atdíkpá mà mári kasu ònzí Kàgàwà mànà rò, mà mítè nyí ìtdè tí, màti: apé nyí rábhu Kàgàwà áso nyí ní asota rí'ì kòkórònga tó asota tí. 2 Obhó tí, Kàgàwà rí dhu òvo yà dhu bhèyi ìlǎ Andítá ò, ndàti:

«Ídzinga àkà mǎnzí indrù tó ònà kàsùmi àkà rò, mà miri tsùnù dhu. Abádhi àkà mìgù ònà ídho àkà rò, mà manzi dzànànu*.»

Nírò àbanǎnzó, kǎni kòmbí rí'í kàsùmi ní ndi Kàgàwà òzè ndònzí ídzinga indrù tó ònà. Ndirò kǎni indo rí'í ídho ní ndi kà rí ì ale ìgù ònà ídho. 3 Mà mári nzi atdí dhu mà ònzí, yà indrù-tù òtò ràdù inzí rùngbò Kàgàwà bhà otu, ìnzí atdí ale mà náadù tí òte nzére kàsúka ní. 4 Pbétù, mà mári mítè kóró kàsúka ́ mà ràrì Kàgàwà bhà obhóná kasutále. Ní, mà mári kóró dhu-dzi òndù atdíđò: mǎndù àpbè-dzi mà, ìmbǎ mà mí'í dhu nà fóká dhu-dzi mà, ndirò òđò àbhù rí rísí indrù ò dhu-dzi mànà. 5 Ka kóvì mà, kúsó mà ìmbi ò, kadù mǎbhu indrù ríwà dhu ròkà. Mà mǎnzí mǎbhù rí mìngyè mà atdíđò kasu, ídho mà ràdù mìpe, ndirò màdù òko átò inzí mǎnyù ònyù mà. 6 Mà mítè mà Kàgàwà bhà obhóná kasutále tí, Kàgàwà-nyìkpó ́ ìlǎ ́fò ́ ò mà móko dhu-otù ́, Kàgàwà ðò mà múni dhu dhu-otù ́, dhu-dzi t'òndùta-otù ́, ídzinga ònzí mà mí dhu-otù ́, ìlǎ-Alafí írǎ mà dhu-otù ́, ngùkpá ale mà mòzè obhóná àzè ní dhu-otù ́, 7 obhóná òte òvo mà mí

* 5:12 5.12 I màndu ní'í: Pbàisràyéilí nyú tí ka kí ale òzè dhu mà, ale-ònzínga òbhòlo ka kí dhu mà, somà tó màndu ìfù ka kí dhu mànà. † 5:14 5.14 Kóró ale núve wà atdíkpá Krístò mànà dhu-tí ní: Kàbhà ́ve-nyutsi, kóró ale rí'ì àdhàdhì iwà úve ale bhèyi Kàgàwà-nyìkpó ́. * 6:2 6.2 Yàri Andítá ròte ðòná ní Kàgàwà bhà Kasutále (Ìsa 49.8). Ní írò, Polò ìli ndi ndi kasutále bhà ngari ́.

indrù tò dhu-otù ò, ndirò Kàgàwà ìbhò p̀b̀indà ádr̀ungb̀angá tó obi fákà dhu-otù ò. M̀á m̀idyì obhónánga t'ónzita rì'ì ádhàdhì fangà dòná otsúka ní m̀á m̀í r̀òkà òmvù ùgye ní m̀atsùmù bhèyi, ndirò ìgù dòná otsúka ní m̀á m̀í r̀òkà òmvù-tsù ètò ní m̀atsùmù bhèyi. ⁸ Atdídená ale náarí mífù, ngùkpà ale ràdù ìtsika ònzì. Atdídená ale arí nzéere dhu àwè d̀òkà, ngùkpà ale ràdù idzi dhu àwe d̀òkà. Ka karí mòzè t̀t̀òt̀ále tí, àzèmbè m̀á m̀í obhò dhu ùno r̀òrò. ⁹ Atdídená ale ùni nzá m̀á m̀arí'ì nà ádr̀òdr̀ongá, àzèmbè iwà ngùkpà ale ǹnini ka mbèyi nyú r̀òrò. M̀á m̀arí mòtù bilinganá òve-kù-bhu ò, pbètù m̀ádù ì'ì nyìkpòka nà tí. Ka karávu r̀òkà, pbètù ìnzì kadè mòkyè. ¹⁰ Ka karí izu àbhù r̀uka m̀á, pbètù m̀ádù ì'ì atdíð ìdhèka ìka ndì r̀ó. Ka karí mòzè nàkàtále tí, pbètù m̀á m̀arí àbhò ale ìnzì Kàgàwà bhà otu ò. Ka karí mòzè ìmbà m̀á m̀í'ì dhu-tsí nà ale tí, pbètù m̀á m̀í'ì kórò dhu-tsí nà.

¹¹ Nyì Kòritò tó kigò ò bhà, m̀á m̀óvò dhu kpangba fùkù, ndirò m̀á m̀ápfo afika rì'ì kpangba fùkù. ¹² M̀á'ì, m̀á m̀étsì nzá afika ìnzì mòzè nyì, pbètù nyì ní ndì nyì nyútsì afikù r̀òkà ìnzì nyòzè m̀á. ¹³ Kòmbí ma m̀í dhu òvo fùkù ádhàdhì pbàka inzo bhèyi: nyì nyàkà nyònzì dhu m̀á bhèyi, nyàpfo afikù nyòzè m̀á ádhàdhì m̀á mòzè nyì dhu bhèyi.

Nzéere dhu r̀ò r̀ò dhu àkà kindà ale dhu

¹⁴ Nyì nyàkà nzá nyùsò idàku atdíkpá ìnzá Yèsù ná'ù ale màna. Obhó tí, ìngbà irita ndì ràdù ì'ì obhónánga mà nzinzi ò nzérenga màna? Ìngbà irita ndì ràdù ì'ì àwàwù mà nzinzi ò ìno màna? ¹⁵ Ìngbà irita ndì ràdù ì'ì Krístò mà nzinzi ò Bèlyali'ì màna? Ndirò, ìngbà irita Yèsù ná'ù ale mà nzinzi ò ràdù ì'ì ìnzá Yèsù ná'ù ale màna? ¹⁶ Ìngbà irita ndì ràdù ì'ì Kàgàwà bhà idza* mà nzinzi ò sànamè màna? Obhó tí, àlè nyú, àlè ní ya Ìpíròrò arí'ì Kàgàwà bhà idza, ádhàdhì ábadhi nyú ndìfúro náavò dhu dhu bhèyi. Kàti: «Ma madíya abádhí ǹzinzi ò, m̀ádù ùbhi atdíkpá abádhí màna.

Ìma ní'ìya abádhí tó Kàgàwà, abádhí ràdù ì'ì pbàka ale*.»

¹⁷ Ndì dhu-okù dò r̀ò, Ádr̀ungb̀ále Kàgàwà r̀í dhu òvo p̀b̀indà ale tò, ndàti:

«Nyùvò ìnzá dhu ná'ù ale ǹzinzi ò r̀ò, nyìndà nyì abádhí r̀ò r̀ò.

Àpè nyùp̀balà ya òtòtò dhu tí r̀í'ì nyìkpòdu ò dhu-ngbò*,

nírò ní ndì ma m̀ádù nyàko*.»

¹⁸ Ndirò, wò kórò dhu d̀ò arí'ì ádr̀ungb̀angá tó obi nà Ádr̀ungb̀ále Kàgàwà r̀í dhu òvo t̀dítd̀ò ndàti:

«Ma mádi Ábaka tí,

nyàdù òko idhùdu mà ìvadu màna tí*.»

7

¹ Ní ya atdíðò ma mòzè nyì r̀ò, nyùnì dhu, Kàgàwà r̀òkò kórò kòkò dhu tó lákà àlè tò. Dhu àkà àlè r̀ù'ò àlè, àlè r̀ilá ya àlè-ngbò mà àlè-afí màna nàbhù r̀òtì kà-nyìkpò ò kórò dhu ò r̀ò. Ndirò dhu àkà àlè r̀onzi obi, àlè r̀í'ì kà-nyìkpò ò ìlá atdíðò ale tí, kòdò ònzì àlè kí r̀òrò.

Pòlò mà Kòritò tó kigò ò bhà màna r̀í 'ùngò dhu

(Mbà 25.25; 1TÈ 3.6-9; Èbr 13.17)

² Nyùbhà m̀á m̀àbà ngari afikù ò, nyòzè m̀á! M̀á m̀áfá nzá dhu atdí ale ní màti, m̀á m̀àbhù nzá atdí ale mà ràwí p̀b̀indà a'uta ò, ndirò m̀á m̀atrà nzá atdí ale mà foná ongyéngá m̀á m̀abá tí. ³ Ma m̀unò nzá wò dhu ànyàku ma m̀òtdí tí. Obhó tí, ádhàdhì ya ma m̀unò fùkù dhu bhèyi tí, nyì ní atdíðò m̀á mòzè nyì ale, ìmbà r̀í'ì ìpírònga ò màti ndirò òve ò màti. ⁴ Ma m̀í'ì a'uta nà atdíðò nyùkatsi, ìdhèdu ràdù ndìka atdíðò okùku dò r̀ò. Kórò fáka àpbè ò, ma marádi iwà afidu òpè ndì r̀òrò, ndirò iwà ìdhèdu ìka ndì atdíðò r̀òrò.

⁵ M̀àkèd̀oniyà m̀á m̀ítédègu òwu ùvò, ní m̀á m̀áso nzá ngbòka akekpá màti. M̀á m̀abà àpbè kórò ngari ònà r̀ò, ìndrù ùgye ì m̀á màna, ndirò m̀á m̀í'ì òdò nà afika ò. ⁶ Ní, Kàgàwà ya afíya ìngyè ì ale-afí òpè arí, nòpè ndì afika Titò irà àhù tika ò dhu-otù ò. ⁷ Kòpè nzá afika ndì dhu-otù ò tí, pbètù kòpè ka Titò irà òvònà fáka dhu-otù ò. Titò àwe ìngbà dhu bhèyi màti nyì nyòpè afina dhu fáka. Ndirò kàwe ìngbà dhu bhèyi màti nyì nyí'ì dhu-atdyù nà atdíðò nyàla ngbòdu dhu. Kàwe ìngbà dhu bhèyi màti nyì nyí'ì izu nà ndì nònzì dhu-okù dò r̀ò dhu*, ndirò ìngbà dhu bhèyi màti nyì nyàdzì nyì okùdu dò r̀ò dhu. Ní ndì dhu ádù ìdhèdu àbhù r̀ika ndì atdíðò.

† **6:15** 6.15 Pbhàgiríkí t'ávana ò ka kí p̀fòmvò Sitani àti Bèlyali tí. ‡ **6:16** 6.16 Kàgàwà bhà idza tí ka kátina irò ní, ndì idza ò atdíðò ìlá Kàgàwà-nyìkpò ò kàluga. * **6:16** 6.16 Law 26.11-12; Zèk 37.27 * **6:17** 6.17 Ìsa 52.11 * **6:17** 6.17 Zèk 20.34,41 * **6:18** 6.18 2Sà 7.8,14 * **7:7** 7.7 2Kò 2.5-11

⁸ Ma m̀nì wà dhu yà angyi ma m̀ndí f̀k̀k̀ bhàruwà rábhhu wà izu r̀ka nyí, pbétù ma mòzù nzá ndi dhu. Ma mòzùyana dhu izu ma màbhhu r̀ka nyí akè kàsùmí tí r̀. ⁹ Ní kòmbí idhèdu ìka wà ndi. K̀ka ndi ìnzí ní yà f̀k̀k̀ ma m̀ndí bhàruwà ábhhu izu r̀ka nyí dhu-okú d̀ r̀, pbétù ndi izu ábhhu nyí nyùgèrè nyí, nyùbhà f̀k̀k̀ nzérenge dhu-okú d̀ r̀. Obhó tí, izu úka nyí àdhàdhi Kàgàwà ózè ka dhu bhèyi. Nírò, mà m̀nzí nzá atdí nzére dhu mà r̀k̀k̀ wò f̀k̀k̀ ma m̀ndí bhàruwà ní. ¹⁰ Obhó tí, Kàgàwà-nyìkpó nòf̀ dhu bhèyi rí indrù ùkà izu, ràdù indrù àbhù r̀gèrè ndi ndèbhà p̀bìndà nzérenge, ndi dhu ràdù Kàgàwà àbhhu r̀gù ndi ale. Ní ndi dhu rí nzi àdù indrù àbhhu ròzù dhu. P̀bétù, yà adzi àbhhu r̀ka indrù izu náarí indrù ùnda ove ò Kàgàwà-nyìkpó ò. ¹¹ Nyàndà pé, yà nyí ǹka izu-otù ò Kàgàwà ònzí idzinga: kòmbí, kàbhhu nyí nyòzè atdí d̀ ìnzá nyí nyáfà dhu yà ndi ǹnzí dhu ò dhu ìtè rí ale tí. Kàbhhu nyí nyí'ì nzére ka k̀nzí dhu-okú d̀ r̀ òyànga rí iwa ale tí, ndirò ndi dhu-okú d̀ r̀ ràdù ndipè dhu odò ònzí rí ale tí. Kàbhhu nyí nyí'ì abho atdyúya rí'ì 'àla ngbòdu ale tí, ma màbhhu f̀yò sedzà nífù ale tí, ndirò nzére ka k̀nzí dhu nísò màlìpò ní ale tí. Nyí nyítè dhu kóró otu ò nyí r̀rì mbá afátá nà nzére ka k̀nzí dhu ò.

¹² Nírò, ma m̀ndí nzá dhu f̀k̀k̀ ndi dhu náfà ale-okú d̀ r̀, ndirò ma m̀ndí nzá ka ndi dhu ka káfà ní ale-okú d̀ r̀. P̀bétù, ma m̀ndí ka ndínì ìngbà dhu bhèyi màtí nyí nyòzè mà'ì atdí d̀ dhu nitè tí kpangba Kàgàwà-ònzí. ¹³ Wò dhu-okú d̀ r̀ nga ní ndi, afika òtsi obi ní.

Afika òtsi obi dhu-ògù d̀, idhèka ìka ndi atdí d̀ Titò í'ina dhèdhe-okú d̀ r̀. Obhó tí, nyí kóró, nyí nyábhhu kà-afí ròtsi obi. ¹⁴ Angyinà r̀ ma mòvò dhu kà tò matí, ma r̀rì dhèdhe nà okùku d̀ r̀. Ní ma mòyò nzá ma kòkórò. Mà m̀nò kóró dhu ní'ì obhó dhu. Ndirò, nyí'ì mà mìlè ní Titò-ònzí ilèta ní'ì obhó ilèta átò. Ndi dhu ònzí ndi yà mà m̀nò ka dhu bhèyi. ¹⁵ Kàbhà àzè arí ndisè atdí d̀ okùku d̀ r̀, nyí nyífù ndi kóró kàsùmí ò tí dhu mà, nyí nyàko ndi ifuta nyú nà ìvì ngbòku rivi ròrò tí dhu màndà dhu ndi ndirè r̀. ¹⁶ Ma mí'ì dhèdhe nà a'uta nà mà mí'ì ùk̀k̀ kóró dhu-tí ò dhu-okú d̀ r̀.

8

Pbakristò akà í'ì indrù dzàna t'ònzita tó ale-afí nà dhu (Mrk 12.41-44)

¹ Abaninzò, mà mòzè nyùni Màkèdòniyà tó p̀biri ò kànísá tò* Kàgàwà ònzí idzinga. ² Abádhi ábà àp̀bè abho, pbétù 'adù òko dhèdhe ò tí atdí d̀. Ìnè màtí ì í'ì nàkù nyú tí atdí d̀ ròrò, abádhi rí'ì nà indrù dzàna t'ònzita tó ale-afí náadù òsè tí òsè. ³ Abádhi úbho perè yà ò nyú ì í'ì nà dhu-bvu r̀, ndirò ròsè òsè tí màtí yà ò nyú ì àmbènà ònzina dhu ònà. Ìma ní ndi dhu tò ngàmbi. Abádhi ònzí ka ìnzá atdí ale mà àvì 'ònzí ròrò. ⁴ Abádhi itdè mà mà'ù dhu f̀yò 'ungbò ò ngùkpà ale màndà 'ònzí Yèrùsàlèma tó kigò ò rí'ì Kàgàwà bhà ale dzàna. ⁵ Abádhi ònzí dhu òsè òsè tí yà f̀yá mà mùbhi òdòndà r̀ mà màbá tí dhu ònà. Wemberè tí, abádhi ádzi ì ò nyú tírò Ádrùngbàlè Yèsù tò, ndi dhu-dzidò, 'adù 'adzi ò nyú tírò fàkà átò àdhàdhi Kàgàwà ózè ka dhu bhèyi. ⁶ Nyí nàndà dhu ní, Titò òpè wà ndòtè indrù nà ndínì mùdzàna ònzí ka kí ní dhu nítà tí. Ní ndi dhu-okú d̀ r̀, mà mìtdè ka itdè tí átò ràdu ndi bvùkù, ndínì wò ùk̀k̀ rí'ì indrù dzàna t'ònzita tó ale-afí tó kasu nanda tí ndàrà ùtsàna mbèyi. ⁷ Obhó tí, nyí nyí'ì kóró dhu-tí nà abhàbhò. Í dhu ní: Yèsù Krístò nyí nyá'ù obi nyú nà dhu, ale-dò àlù rí ote ùno nyí nyárí dhu, Kàgàwà àbhhu inga nyùni dhu, nyí nyábhhu obiku kóró Kàgàwà bhà kasu t'ònzita tò dhu, ndirò àzè mà màngbe atdí d̀ nyàkùtsi dhu. Ní ndi dhu-okú d̀ r̀, nyí nyàkà nyí'ì indrù dzàna ònzí nyí nyí dhu tò ale-afí nà atdí d̀ nyú átò.

⁸ Ma m̀nò nzá wò dhu f̀k̀k̀ uyátá tí. P̀bétù mà màwè f̀k̀k̀ dhu ní, ngùkpà ale ábhhu òbiya kóró Kàgàwà bhà kasu t'ònzita tò dhu kèlè, ndínì f̀k̀k̀k̀ àzè tò obhóngà nitè tí. ⁹ Nyí nyùni wà àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò bhà idzinga. Àbadihi ní'ì ònzitále, pbétù kàdù ndònzí ndi'ì nàkùtále tí okùku d̀ r̀, ndínì nyí nyadè tí'ì ònzitále tí p̀bìndà nàkù-otù ò.

¹⁰ Wò nyí nyítsàna dhu nàndà dhu ní, yà mà mòvona f̀k̀k̀ dhu ní p̀bakà irèta. Ndi irèta ní akàkà f̀k̀k̀ irèta. Yà ìnzí í'ina ato ò, nyí ní'ina ndi wemberè t'ále yà ndi dhu nòzè 'ítsà, ndirò nyí ní'ina ndi wemberè t'ále átò yà ndi dhu nòpènà 'ítsà. ¹¹ Ní kòmbí, nyí nyàkà nyòwù kà nà nyòwù ùtsàna. Àdhàdhi nyí nyí'ì idzi afiku nà nyùdhe ka nyònzí dhu bhèyi, nyí nyàkà nyí'ì idzi afiku nà, nyònzí ka àdhàdhi yà nyí nyí'ì nà ongyéngà-bvu r̀. ¹² Obhó tí, indrù apé í'ì idzi afina nà Kàgàwà tò ndi ndi dhu àbhù r̀, ní Kàgàwà rí kàbhhu dhu à'ù àdhàdhi yà kà rí'ì nà dhu-bvu r̀, ìnzí ní yà ìmbà kà rí'ì nà dhu-bvu r̀. ¹³ Wò dhu rí nzi àtina nyí r̀kà nyòkò àp̀bè ò ngùkpà ale dzàna t'ònzita-okú d̀ r̀, pbétù dhu akà kóró ale rí'ì dhu-tí nà àdhàdhi. ¹⁴ Ndirò kòmbí, yà nyí nyí'ì nà abho

* 8:1 8.1 Màkèdòniyà tó p̀biri ò kànísá ní'ì: Filipi mà, Tèsàlònìkà mà, Bèroyà mà ngùkpà kigò màndà ò kànísá .

ròsè dhu-tsí nǎ, nyí nyínè nyónzì ìmbǎ rí'ì dhu nà ale dzùná. Ndirò atdíku, yà abádhí rí'ì dhu-tsi nà abho ròsè òná kàsùmì ò, abádhí í'íya inè 'ònzì dzùnáku átò rùkú dhu òtdì ndì rò. Ndi dhu bhéyi ní ndi, kóró ale ràdù ì'ì àdhàdhì. ¹⁵ Àdhàdhì yà Hìlǎ Andítá rǎnna dhu bhéyi:

«Abho dhu nǎwǎ ale nǎ'ì mbǎ dhu nà abho nyú ròsè, ndirò ake ka nǎwǎ ale ní rǒ dhu atdì nzá ndì*.»

Titò mà rǒwu màdzùná ònè Kòritò tò kigò ò Yèrùsàlemà ì owu tí nà dhu (1Kò 16.1-4; 2Kò 9.1-5)

¹⁶ Titò ózè ndònzì dzùnáku abho, àdhàdhì mà mózè mǒnzì dzùnáku átò dhu bhéyi. Kágawà ní ndi kà-afí nábhu rí'ì ndi dhu bhéyi. Ní mà mí òtsò àbhǎ Kágawà tò ndi dhu-okú dǒ rò. ¹⁷ Kǎ'ù mà mǎnzì ndi ndíni ndara tí fùrǎbvù Kòritò tò kigò ò dhu. Ndirò ròsè dòtsì, kí'ì iwà ndi ndùdhe dhu nditírò afina ò fùrǎbvù ndi ndara tí rǒ. ¹⁸ Mà mòvi atdíkpá kà màná ní, yà atdídǒ kóró kánísá arífuna Ídzi Màkùrù dzùná t'ònzita ò àlè t'ádónà. ¹⁹ Wò dhu-ògù dǒ, kánísá óvò ka, ndíni mà nǎnda tí mǒwù yà ùbhò ka kùbho màdzùná ùndò màná. Wò ndi idzi kasu rí Àdràngbǎle-òvò ilè, ndàdè ngùkpá ale dzàná mà mózè mǒnzì dhu itè átò.

²⁰ Mà mózè mǒdò mà rǒnǎ rò dhu ní, indrù rí ngbòka èno wò ndi àbhò fùrangà-tsùkǎ òdò mà mí tí dhu-okú dǒ rò dhu. ²¹ Obhó tí, mà mózè mǒnzì idzi dhu, inzi ní rǒfò Àdràngbǎle-nyìkpò kèlè, pbètù rǒfò indrù-nyìkpò átò.

²² Mà mòvi ngátsì àlè t'ádónà atdíkpá abádhí màná. Mà múdhe wà kà kàsù ibí-gùna nyú, màdù kòtù ngùkpá ale dzùná nózè ndònzì kóró kàsùmì ò ale tí. Ní, kòmbí kàbhu ndi atdídǒ ndi kasu tò, ndàdè ì'ì a'uta nà atdídǒ nyukùtsì átò. ²³ Titò nànda dhu nǎ, mà màtina kà rǎrì òdhidu, ndirò mà marí kasu ònzì atdíkpá kà màná fùkú idzinga tò. Ndirò kǒkò abadhí nànda ngùkpá àlè t'ádóna ní kánísá úvì ale. Abádhí rǒnzina kasu arí Krístò-òvò àbhǎ indrù rilè. ²⁴ Nírò, nyí nyáká nyitè dhu, iwà nyí ròzè abádhí obhò tí, ndíni yà abádhí núvì kánísá a'u tí dhu, 'àdè dhu èni yà okùkù dǒ rò mà mí idzi dhu àwè rò, mà ràwe wà obhò dhu.

9

Dhèdhe nà rí dhu àbhǎ indrù tò ale Kágawà ózè dhu (Mbà 19.17; 1Tì 6.17-19; 1Yù 3.16-18)

¹ Ma mǎni wà dhu, Yèrùsàlemà tò kigò ò rí'ì Kágawà bhà ale tò ka kí tsàya undù màdzùná-okú dǒ rò mà mí dhu andí fùkù dhu rǎrì kòkórò dhu. ² Obhó tí, mà mǎni wà nyí nyí'ì idzi afiku nà abádhí dzùná nyí nyonzi tí dhu. Ní mà milè mà ilè tí okùkù dǒ rò Màkèdòniyá* tò pbiri ò bhà ònzì, mati: nyí, Àkayá tò pbiri ò rí'ì pbàkrístò tíró, nyí ròbhòlò wà nyí Kágawà bhà ale dzùná nyí nyonzi tí Yèrùsàlemà tò kigò ò, ròpè ndi inzi údaná ato ò rò. Ní nyí nyí'ì nà dhu dzùná t'ònzita tò afiku tò dhu ì'ì dhu, nàdè abádhí nínzì ò àbhò ale-atdyú nángbe rǒnzì dhu dzùná átò. ³ Ní, yà angyi mà mǎndò fùkù dhu bhéyi tí, mà mòvi kàrí ìbhu àlè t'ádóna* ròwù bvàkù, ndíni nyí nyundu tí màdzùná ònzì ka kí nǎ dhu-tsù angyangyi, yà mà mǎndò nyí nyónzina dhu tí dhu bhéyi. Ní okùkù dǒ rò mà milè mà ní ilèta ní'ina nzi kòkórò dhu. ⁴ Obhó tí, yà mà mǒwu màná atdíkpá Màkèdòniyá ò bhà náape nyòtù inzá nyí nyundu ì dhu-tsù angyangyi rǒ, ní nyíka iwuna atdídǒ abádhí-ònzì, mà mǒvò wà dhu abádhí tò nyí rǎrì kònzonzi angyangyi nídhunì. Ndirò, mà mǎni dhu nyíka radàna iwu átò abádhí-ònzì. ⁵ Ndi dhu bhéyi ní ndi, mà mǎla àkáká dhu tí dhu ní, mòvi kòkò ìbhu àlè t'ádóna ròwù angyi idù, 'òwù úvò fùrǎbvù, ndíni undu tí wò nyí nyókò fíndá làkà nyí nyùbhòna dhu tí dhu-tsi-tsù angyangyi. Ndi dhu bhéyi ní ndi, mà mǎrà àhu rò, mà mí kòtù iwà nyí nyundu tsàya rǒ, ndi dhu ràdù dhu itè, nyí rùbho ka idzi afiku nà, inzi ní ètù tí ka kètu nyí dhu-okú dǒ rò.

⁶ Nyirè pé yàrí òtè: ake itse nòzò ale, náarí dhu ògu ake tí, ndirò abho itse nòzò ale náarí dhu ògu abho tí átò. ⁷ Dhu àkǎ dhu àbhǎ rí ale ràbhu ka àdhàdhì ndi nyú ndi ndùdhèná ka affina ò dhu bhéyi. Káká nzá ndàbhù ka affina rùguru rǒrò, ndirò ètù tí ka kètu ndi rǒrò. Obhó tí, Kágawà ózè ale ní dhèdhe nà rí dhu àbhǎ ale. ⁸ Ndirò, Kágawà rí'ì inè òbi nà ndònzì kóró idzinga-tidò abho nyú fùkù, ndíni nyí nyongó tí nyí nyí atdyúna òho kóró dhu àbà kóró kàsùmì ò. Ndi dhu bhéyi ní ndi, nyí nyàdù ì'ì dhu-tsi nà abho nyú ròsè, nyàdù àmbe kóró idzi kasu ònzì dǒ ní. ⁹ Ídzi ale-okú dǒ rò, Hìlǎ Andítá rǎtina:

«Kàrí dhu àbhǎ idzi afiná nà nǎkùtálè tò,

* 8:15 8.15 Uvt 16.18 * 9:2 9.2 Màkèdòniyá tò pbiri ò bhà ní'ì: Filipi mà, Tèsàlònìkà mà, Bèroyà màná ò bhà.

* 9:3 9.3 2Kò 8.17,18,22

kàbhà ídzinga náaradi dhòdhóhóngana ná*.»

¹⁰ Kàgàwà ní ndi itse òzò arí ale tò arí itse àbhù, ndirò ònyù àbhù arí indrù tò. Ní kà rí itse àbhù fùkù átò, ndàdù kàbhù ròtrò atdíð, ndíní fùkù ídzinga odhi tí itse abho. ¹¹ Kà rí nyàbhù nyóngò ònzitále tí kóró dhu ò, ndíní nyí nyóngó tí dhu àbhù ngùkpà ale tò idzi afikù ná. Ndi dhu bhéyi ní ndi àbhò ale róngo àdù òtsò àbhù Kàgàwà tò fùràbvù rò má mòwùna fíyò màdzùna-okù dò rò. ¹² Obhò tí, wò nyí nyónzina dhu t'átsàta tó kasu rí nzi Kàgàwà bhà ale rí atdyúna òho dhu dzàna kèlè ònzi, pbétù kà rí àbhò ale àbhù ràdu òtsò átò Kàgàwà tò. ¹³ Nyí nyí Krístò bhà Ídzi Màkùrù nyí nyífa dhu itè yà indrù dzàna t'ònzita tó idzi afikù nyú ná nyí nyúbho fukú dhu-tsi Yèrusàlemà tó kigò ò pbàkrístò mà, kórò ngùkpà odhiku pbàkrístò màna tò dhu-otù ò. Ní ndi dhu-okù dò rò, i ale rí ndi kasu tò ídzinga ùní, 'adù Kàgàwà-òvò ilè. ¹⁴ Abádhí rí 'ítsò dèkù, ritè fíyò àzè fùkù, yà Kàgàwà ónzi fùkù atdíðò bvùna ósè pbìndà ídzinga-okù dò rò. ¹⁵ Ní, Kàgàwà àkà àlè ràbhù òtsò fìndà, yà àlè tò kìbhò perè tí Idhùna, yà ìnzí pbìndà dhu rí ndàwè kóró okù dò rò!

10

*Pòlò rí ndúgye uvitatále tó pbìndà kasu dš dhu
(Ròm 15.17-19; 1Kò 2.1-5; 2Kò 6.4-7; 13.2-4,10)*

¹ Ima Pòlò, ma mí atdí dhu ònzi ima nyú tíró fùkù. Indrù arátina ma rarí àdi iyò nzínziku ò ma mí'ì rò, pbétù itse ma mí'ì rùkù rò rò, ma rarádu ngbòdu idzidzo tí! Ní, Krístò bhà iyònga mà kàbhà ídzinga màna-otù ò, ² ma màtdè nyí itdè tí mati: nyí ràkà nzá nyùtu ma midzò ngbòdu idzò tí bvàkù ma màrà àhu rò. Obhò tí, ma mùdhe dhu monzi dhu ndi dhu bhéyi yà inga ìrè arí 'àti, mà rarí dhu ònzi ale-ngbò tò òfò ò atdídenà ale tò. ³ Má'ì ní yà adzi ò ale, pbétù mà mí nzi ìla úgye yà adzi ò ale tò òfò ò. ⁴ Má mí ìla úgye ní màtsùmù ní nzi yà adzi ò ale náarí ìla úgye ní màtsùmù-tidò, pbétù Kàgàwà arí ndi obi àbhù i màtsùmù tò rùgolo róná òmvù arí 'uru òyà ngari. Ndirò, i màtsùmù ní mà mí'ì inè mǔgolo abádhí rùdhèna tìtò tò dhu, ⁵ ndirò mǔgolo abádhí rí'ì ná idzítà tò irèta, yà indrù-tsu ùtò arí ìnzí rùnì Kàgàwà. Mà mòzè mǔgèrè kóró ale tò irèta, ndíní Krístò-tsù dhu nifu tí. ⁶ Àkàkà dhu bhéyi nyí nyí kifù dhu mà màla rò, mà mùdhe wà dhu mà rarádu màlipò àbhù ìnzí rí kifù ale tò.

⁷ Nyí nyarí atdí dhu àndà yà ndi dhu rí ndalà òná òfò ò! Indrù apé dhu à'u ndi rarí Krístò bhà ale, ní ndi ale àkà ndùnì dhu, mà mà átò, mà rarí Krístò bhà ale ndi bhéyi. ⁸ Ádrùngbàle Yèsù Krístò íbhò ádrùngbànga tò obi fàkà, ndíní mà midì tí nyí ní, ìnzí ní ndíní mà múnza tí nyí ìnzá tí ní. Ní, nyí nyí mbá mozù atdíðò ma midzi ma ndi ádrùngbànga tò obi-okù dò rò dhu tí, ní nyídu rí nzi iwu ndi kà ní ma mí kasu ònzi rò. ⁹ Mà mòzè nzá nyíre dhu mà ròzè midò odo ùkù ma múnzina bhàrwà ní. ¹⁰ Obhò tí, atdídenà ale arátina: ima Pòlò, ma múnzi itse rò bhàrwà rarórù, 'adù ì'ì obi ná. Pbétù, nzínziya ò ma mí'ì rò, ngbòdu rarí'ì iviví, ndirò òtèdu ò rò kadù gàyàdu ònzi ònzi tí. ¹¹ Wò dhu bhéyi ròte ale àkà 'èni dhu: yà itse rò mà múnzi bhàrwà fùkù òná òfò mà rí'ya àdhàdhì nzínziku ò mà mówu ùvò rò mà mí dhu ònzi òná òfò màna.

¹² Obhò tí, i ale arí 'itè ádròdrò ale tí itirò. Ní mà mí nzi mòmvù màkà àdhàdhì abádhí ná, ndirò mà mí nzi mùdhè abádhí rò. Abádhí arí 'òzù itirò 'ùdhe i adù itirò ní udheta tò dhu tí. Ndirò abádhí arí 'ùdhè ná ní i kèlè. Ní, abádhí ní pbàdhómá. ¹³ Má'ì na, mà mí nzi midzi ròsè atdíðò. Pbétù mà mí midzi okúna dò rò ní yà Kàgàwà íbhò fókà kasu kèlè. Yà Kàgàwà àbhù mà mówu ùvò wemberè tí fùràbvù rò, kili wà kàsùka nùtsà mà mówu ròyá ifo. Ní, i ifo ní i mà mífùna. ¹⁴ Mà màdà nzá i ifo, mà nyú ní ndi wemberè tí mà mówu ùvò Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkùrù ná fùràbvù nídhuni. ¹⁵ Nírò, mà mí nzi midzi ròsè atdíðò ngùkpà ale ònzi kasu-okù dò rò. Pbétù, mà mí módo fìndà dhu ní, fùkù à'uta rí ndisè rò, nzínziku ò mà múnzina kasu-bvu rari ndisè isè, ràrà àhu yà fàkà Kàgàwà itè ifo ò. ¹⁶ Wò dhu-dzidò, mà mí'ya inè mówu Ídzi Màkùrù ènò fùkù mùlengù-dòtsírò rí'ì mùlengù ò. Mà mòzè nzá múnzi kasu yà iwà ngùkpà ale ònzi kasu òyà mùlengù ò, màdù midzi abádhí ònzi angangyi kasu-okù dò rò.

¹⁷ Ililá Andítà ràtina: «Ndi nòzè ndidzi ndi nditirò ale nákà ndidzi ndi Ádrùngbàle Kàgàwà-okù dò rò tí*.» ¹⁸ Obhò tí, Ádrùngbàle Kàgàwà ràdù à'unà àkàkà ale tí ale ní nzi yà nditirò rí nditè ale, pbétù yà nditirò Ádrùngbàle Kàgàwà itè ale.

* 9:9 9.9 Zàb 112.9 * 10:17 10.17 Yèr 9.23

11

Pòlò rí Kòritò tò kigò ò Kànisa-nyìkpó itdyú tìtò tò uvitatále rò rò dhu
(Mát 7.15-20; Ròm 16.17-18; 2Kò 12.11-15; Gàl 1.6-9)

¹ Kòmbi ma mòzè motè àritále bhèyi! Ní ma mònzi nyí nyá'ù ma motè! Dhu àkà nyá'ù ma motè! ² Ma mósè nyí nì àzè ní yà Kàgàwà ózè nyí nì àzè-tidò. Ma móri nyí atdí kpatsibhále tò tí. Ndi kpatsibhále ní Yèsù Krìstò. Ní ma mòzè nzá ngàtsi kpatsibhále ròzè nyí. Ma mòzè mitè nyí Yèsù Krìstò tò àdhàdhì yà inzà àpè kpatsibhále ùnì tsibhíngba bhèyi. ³ Àdhàdhì osu ùtrá Evà p̀bìndà m̀gèzi ní dhu bhèyi, ma mí odóna ònzi dhu ní f̀kù irèta rí ndìnzà, nyàdù nyíndà Krìstò-owù àngù nyí nyí kà tò nyí nyí nyòdò rò rò dhu, ndirò ilá nyí nyílá Kàgàwà-nyìkpó ò ròrò dhu. ⁴ Indrù apé iwu vurò Yèsù bhà màkùrù ùnò f̀kù, yà f̀kù mà m̀nò p̀bìndà màkùrù Yèsù rò rò, ní nyí nyaràdù ì ale ná'ù isò tí ròtè. Abádhí arí òtè dòná f̀kù ale-afí ní nzi yà angyi nyí nyabá Hlílá-Alafí. Ndirò abádhí arúnona màkùrù ní nzi yà f̀kù mà m̀nò Idzi Màkùrù.

⁵ Ma mà'ù dhu ì ale, kòkò àdròdrò uvitatále tí nyí nyarí àtina, rúdà nzá ma atdí dhu ní matí. ⁶ Dhu rí'ì inè mí'ì inzà òtè nótsi abádhí bhèyi ale tí, p̀bètù inga t'únita ò kà rí'ì mbà ndi dhu bhèyi akekpá matí. M̀á mitè ndi dhu kpangba f̀kù kórò kàsù mí ò, ndirò kórò ófò ò.

⁷ Ma m̀nò Kàgàwà bhà Idzi Màkùrù f̀kù inzí monzi màkimbà. Ma mífo ma mí'ì àkè ale tí ndíni nyí nyí'ì tí àdròdrò ale tí. Nírò, wò dhu bhèyi ma mífo ma dhu ní'ì tí nzérenga ma m̀nzi dhu? ⁸ Ma máko ngùkpà kànisa-fò dhu r̀nzi dz̀nàdu màkimbà tí yà f̀kù ma múbhi kasu ònzi rò rò. ⁹ F̀r̀árvù ma mí'ì ònà kàsù mí ò, dhu òtè ndi r̀dú rò, ma máko nzá dhu nzínziku ò atdí ale-fò matí. Obhó tí, Màkèdòniyá tò p̀biri ò rò iwù àlè t'ádóna nìbhò ndi ma mí atdyúya òho kórò dhu-tsí idu. Ma m̀dò ma mbèyi kórò dhu-tsí ò, inzí mí'ì ànò tí dèkù, ndirò ma m̀ngò m̀dò ndi dhu bhèyi tí. ¹⁰ Yà nyudutsi rí'ì Krìstò bhà obhònga-òtù ò, ma mí dhu òtso kpangba mati: imbà tsàdu àtò rádù inzí ma midzí tí ma wò ma m̀nò dhu-okú dò rò atdí ale mà rí'ì Àkayá tò f̀kù p̀biri ò kórò màlengù ò. ¹¹ Ádhu ma m̀nò wò dhu okúna dò rò? Tí inzà ma mòzè nyí dhu? Inzi akekpá matí. Kàgàwà nyú núnì wà ma mòzè nyí dhu!

¹² Ní ma m̀ngò dhu ònzi yà kòmbi ma m̀nzina dhu bhèyi tí, ndíni ma mutsi tí kórò otu kòkò 'apà rí 'ámbe 'òyò dò 'àti, ì r̀r̀r̀ kasu ònzi mà'ì bhèyi ale rò. ¹³ Ì ale ní tìtò tò uvitatále. Abádhí arí Indrù ùtrá kàsùya ní, 'adù àmbe 'ònzi dò Krìstò bhà obhóna uvitatále bhèyi. ¹⁴ Ndi dhu àkà nzá idho r̀kò nyí ní. Obhó tí, p̀f̀mvo Sitanì ndit̀rò náari ndònzì awáwù tò màlàyikà bhèyi. ¹⁵ Nírò, idho àkà nzá ndùkò nyí kòkò kàbhà kasutále rí 'ònzi 'ùli ì Kàgàwà bhà obhónanga tò kasutále bhèyi rò. Yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì rò, abádhí tò ipìr̀ngà níkùya àdhàdhì abádhí-kàsù-bvu rò.

Pòlò rí ndìdzí ndi ndòndù àp̀bè-dzi dhu-okú dò rò dhu
(Kas 20.18-27; 2Kò 4.9-13; 6.3-10)

¹⁶ Ma mí dhu àdù m̀ovò t̀dítò f̀kù, mati: atdí ale mà r̀aká nzá ndirè nga ma r̀r̀r̀ àritále. Imbà kì'ì ndi dhu bhèyi rò, nyí nyàkà nyá'ù dhu ma r̀r̀r̀ àritále, ndíni ma midzí tí ma ake àtò kòkò tìtò tò kasutále bhèyi. ¹⁷ Yà ma m̀nòna kòmbi dhu núnò ma mí nzi Àdràngbàle Kàgàwà ózè ka dhu bhèyi, p̀bètù ma mí k̀nò àdhàdhì àritále bhèyi. Obhó tí, ma mà'ù dhu inè ma r̀r̀r̀ ma mí midzí okúna dò rò dhu nà. ¹⁸ Àbhò ale arí 'idzi ale-ngbò tò ófò ò. Ní ma mí midzí àtò. ¹⁹ Nyí, yà dhu-ònga t'òvòtatále tí nyí nyí'ì rò, nyí nyarí kòkò ì àritále r̀nòna dhu à'ù à'ù tí! ²⁰ Nyí nyarí abádhí à'ù r̀vu r̀kù ino bhèyi, r̀bhù nyí nyònzì kòkòr̀ngà tò kasu, r̀d̀hà f̀kù dhu mà, ròzù nyí àkyàkyè ale tí, r̀d̀d̀ nyìkpòku-mbi mà àwa. ²¹ Nyàdu r̀wù tí iwu yà dhu ùnò ma mí rò: Nyí p̀bala tí nzá wà mà ivívi ale tí inzà mà m̀nzi dhu wò dhu bhèyi dhu okú dò rò! Ní nyùbà dhu f̀kà!

Kòkò r̀kù arávu ale apé 'òmvù 'idzi ì ingbàtí ìli ndi dhu-okú dò rò matí, ní ima mà àtò ma mí midzí idzi. Kòmbi ma móte àritále bhèyi. ²² Kòkò ì ale tí P̀bèbràniyá? Ní ima mà àtò, ima ní M̀èbràniyá. Abádhí tí P̀bàisràyélí? Ní ima mà àtò, ima ní M̀àisràyèli. Abádhí tí Àbràhamù bhà p̀bàdzukuru? Ima mà àtò, ma ní Àbràhamù bhà m̀dzukuru. ²³ Abádhí arátina ì r̀r̀r̀ Krìstò bhà kasutále. Ní, kòmbi ma mòte àdhàdhì àritále bhèyi: ima ní Krìstò bhà kasutále ròsè atdídò abádhí dòná. Ma m̀nzi kasu abho nyú ròsè abádhí dòná. Ka kúsò ma ibi-g̀na imbi ò ròsè abádhí dòná. Ka kòvì ma asé ní ròsè abádhí dòná, ndirò ma màhu ibi-g̀na nyú òve-kù-bhu ò rò. ²⁴ P̀bàyàhútò tí àdròdrò ale úvi ma imbò-g̀na, 'òwù muti rò ìbhù kumi dòná àr̀yèg̀tí ná asé ní*. ²⁵ P̀bàròmá tò àdròdrò ale úvi ma mùgò ní ìbhù-g̀na, ndirò abádhí úbvu ma atdí-g̀na odù ní ndíni ma m̀ové tí. Ìbhù-g̀na, ma múbhi ònà bàtò nábi idha ò ndinza ndi, ndirò atdí-g̀na

* 11:24 11.24 Tòr 25.3

ma màdà atdí iku mà atdí adyifò màná ádrùngbǎ rèrè ò. ²⁶ Pǎfòdu dǒ mà múbhi nǐ ábhò pbàkà abhi ò, mà màbà ibí-gùna nyú àpè nǐ idha-akpá rùtù nǐ rùdú. Mà màbà àpè nǐ obi nǐ arí dhu ùdhá indrù-fó rò ale rǐbhòna idù àpè. Mà màbà àpè nǐ adódu Pbàyahúdí nyú rǐbhona idù, ndirò nǐ inzi nǐ Pbàyahúdí mà rǐbhona idù àpè. Mà mí'ì àpè ò kigò ò màtí, rùngù ò màtí, ádrùngbǎ rèrè ò màtí, ndirò tìtò tó pbàkristò nzínzi ò màtí. ²⁷ Mà mǎnzì ale ingyè rí ododu kasu, ndirò mà màrá àdi rò idho rògù mà ibí-gùna nyú. Ibi-gùna àwù mà, idha-atdyú màná nóhò mà. Ibi-gùna mà màrá àdi rò inzi mǎnyè dhu, ìmbá mà mǎnyana dhu rǐ'ì dhu-okú dò rò. Giri óhò mà, ìmbá mà màfòna rùdú mberè ràdè ì'ì. ²⁸ Ndirò inzà mà mǎvò kórò ngǎkpá dhu rórò, mà marí irèna atdídǒ billinganà nǐ kórò kànísá. ²⁹ Atdí ale náapè ì'ì ivívinga nà Kágawà bhà otu t'únguta ò, nǐ mà marí'ì ivívinga nà átò. Atdí ale náapè ìtsì nzérénga ò, nǐ afídu arándi atdídǒ ndi dhu-okú dò rò.

³⁰ Dhu apé ì'ì ale idzi ka kí dhu tí, nǐ dhu àkǎ midzi mà pbàkà ivívinga-okú dò rò. ³¹ Kágawà, Ádrùngbǎle Yèsù t'Ábanà, nǎni wà dhu inzà mà rùnò tìtò. Nǐ, Ábadhi àkǎ ilèta nà dhòdhòdhonga nà. ³² Dàmásiki tó kigò ò mà mí'ì òná kàsuni ò, ádrùngbǎ kamá Àretà bhà lǐwali núuli sàndiri ndi kigò ò ka kòtsù òyá tsàtsù-lí ndini ima nalú tí. ³³ Pbéù, ka kipfo mà pólò ò, kadè mifo imbi rò ka kòsò sèngè-yà-ba ò irinà, mawù ndi kigò-ngbò ka kákpòrò nǐ kàlì-kuti rò, màdè otu àbà mawí kà-rò rò*.

12

Kristò arí pbìndà obi àbhù ivívinga nà rí'ì ale tò dhu
(1Kò 2.3-5; 2Kò 4.7-10)

¹ Dhu òfò tí nga midzi mà? Ndi dhu rǐbhòna idzinga rǐ'ì mbá. Ìnè màtí kà rǐ'ì ndi dhu bhèyi rò, kòmbí mà mǎte yà Ádrùngbǎle arábhùna mala onyè bhèyi ródzi dùdù dhu tò òfò ò dhu-tsí mà, kǎrítèna idù òrù ò aróko dhu màná dhu-tsí dǒ. ² Mà mǎni nzá Yèsù Kristò nà ì nùngbò atdí ale. Kágawà ábhù ndi ale ródzi òrè, ràrà àhù ìbhù rí kisè òrè-akpá ò*. Ndi dhu ónzi ndi rò ato náhu wà atdí kumi dóná ifo nà ato tí. Ndi ale ódzi tí ale-ngbò tò òfò ò? Ndirò ngátsi nǐ, kódzi tí inzi nǐ ale-ngbò tò òfò ò? Mà mǎni nzá ka, pbéù ka nùni nǐ Kágawà. ³ Mà mǎni dhu Kágawà rǎbhù ndi ale ródzi ndàrà àhù parádisò † ò. Ndi dhu pbi'ì tí ale-ngbò tò òfò ò dhu, ndirò ngátsi nǐ kà pbi'ì tí inzi nǐ ale-ngbò tò òfò ò dhu. Mà mǎni nzá ka, pbéù ka nùni nǐ Kágawà. ⁴ Anyì ndi ndàrà àhù rò, ndi ale irí inzi rí ndàwè ale-tsù ò dhu, ndirò inzà àkàna indrù ràwè akye dhu. ⁵ Nǐ mà mí midzi idzi wò ndi ale rò ndi nónzi dhu-okú dò rò. Pbéù ima nyú nàndà dhu-tsí nǐ, mà mí midzi yà mìtè rí ivívi ale tí dhu-okú dò rò tí. ⁶ Mà mǎzèyana gukyè midzi mà, nǐ mà ní'yana nzi àritále. Mà mǎnòyana dhu ní'yana obhó dhu kèlè. Pbéù, mà mòdhò wà midzi mà mí dhu. Mà mòzè nzá indrù rǐ mǎzè ádrùngbǎle tí, midzi mà mí okúya dò rò dhu-okú dò rò dhu. Mà mòzè abádhí rǐfù mà mà mǎnóna rò ì irí dhu mà, mà mǎnzina rò ì ála dhu màná okú dò rò.

⁷ Kágawà arítèna idù òrù ò aróko dhu-tsí nǐ idho rǐ indrù ùkò nǐ dhu. Pbéù, kadè dhu-okpè bhèyi rí mutè dhu ùfo zádu ò, inzi mà midzi tí mà ròsè atdídǒ. Kónzi ndi dhu pǎmvo Sitanì bhà màlàyikà otù ò, ndàbhù ròpbi mà ndi dhu bhèyi inzi mà midzi tí mà. ⁸ Wò dhu-okú dò rò, mà mìtsò mà ìbhù-gùna Ádrùngbǎle Kágawà rò, ndini ndi dhu nipfo tí zádu ò rò. ⁹ Nǐ, kadè dhu ádu idù, ndàti: «Pbàkà idzinga náka wà indù. Pbàkà ádrùngbǎnga tò obi arí kasu ònzi atdídǒ ivívinga ò indrù rǐ'ì rò.» Nirò, mà mà'ù wà midzi mà atdídǒ pbàkà ivívinga ò, ndini Kristò bhà ádrùngbǎnga tò obi nónzi tí kasu atdídǒ nyadutsi. ¹⁰ Nǐ idhèdu ìka wà ndi pbàkà ivívinga ò, ima nǐ ka kí dhu ùno dhu ò, dhu-obi ròse dùduná dhu ò, rùdú ka kávu dhu ò, ndirò otù rò'ò rùdú dhu ò. Mà mí kórò kòri dhu-dzi òndù Kristò-okú dò rò. Obhó tí, ivívinga nà mà mí'ì rò nga ní ndi, kǎri pbìndà obi ìbhò idù nǐ.

Pòlò-afí rǐ inga irè atdídǒ Kòritò ò pbàkristò-okú dò rò dhu

¹¹ Mà mòtè àritále bhèyi, pbéù nyí nyètu ndi mà mǎnzì dhu ndi dhu bhèyi. Nyí nǐ ndi nyí nyákàna nyidzi mà ngǎkpá òdhàku-ònzì, inzi nǐ ima mà-tírò. Obhó tí, ìmbá mà mí'ì àkyàkyè ale màtí, nǐ kòkò fùkú ádròdrò uvitatále tí nyí nyòzùna ale núdà nzá mà atdí dhu nǐ màtí. ¹² Obhó tí, fùràbvù mà mí'ì òná kàsuni ò, mà mǎnzì kasu dhu-dzi t'òndùta nyú nà. Ndirò Kágawà itè ábhò ize mà, wíwì mà, inzà apèna 'ònzì angyi indrù-nzínzi ò

* **11:33** 11.33 Kas 9.25 * **12:2** 12.2 Ìbhù rí kisè òrè-akpá tí Bìbìliya ràtina dhu-tí nǐ: wemberè tí rǐ'ì nǐ yà àpù rǐ'ì òná òrè-akpá. Oyo rí kisè òrè-akpá nǐ yà àbì mà, adyifò mà, alali màná rǐ'ì òná òrè-akpá. Ndirò ìbhù rí kisè nǐ ndi Kágawà nyú arádi òná òrè-akpá. † **12:3** 12.3 Parádisò tí kátina nǐ Kágawà nózè ale náarówu òko kà màná òve dzidò òná ngari. Ka kí kàti átò ìbhù rí kisè òrè-akpá tí.

dhu màna otùdu ò. Ní, i dhu ní i rí dhu itè ma ràrì uvitatále nyú. ¹³ Ádhu nyú ndi ma mónzi ngùkpà kànísá tò, yà inzà ma mádù ònzìnà fùkù? Inzá ma mónzi fùkù ní atdí dhu kèlè: ma mónzi nzá nyí nyùbho kàsùdu. Ní, nyùbà ndi afátá idù!

¹⁴ Yàrí ní ìbhù rí pbàkà abhi isè abhi yà ma mí mobhòlo nì ndíní ma mara tí àhu fùràbvùè. Ndirò ndi abhi ò mâtí, ma mòzè nzá nyùbho kàsùdu. Obhò tí, ma mí nzí fùkù ongyéngá-atdyú òho, pbétù ma mí atdyúya òho ní nyí nyú. Inzí ní nònzò-kàsù ndi, 'àlì dhu ì nòdhì ale nòdo tí. Pbétù, inzo nòdhì ale ní ndi arí dhu 'àlì fíyó inzo nòdo tí. ¹⁵ Imá na ní ndi, inè ma mí'ì mubho ma mí'ì nà kóró dhu fùkù, madù pbàkà ípirònga nyú nàdzi okùkù dò rò. Ní dhu apé ì'ì ma mòzè nyí wò dhu bhèyi dhu tí, ní fùkù àzè àkàna tí ndungù ungu tí tidu-òná rò?

¹⁶ Ma mîrè dhu, à' u nyí ràmbeñà dhu à' u, ìmbà ma mí'ì ànò tí dèkù. Pbétù, ngùkpà ale rí dhu irè ma ràrì indrù 'ùtrá arí ale, nírò ma ròtsi wà nyí pbàkà màgèzi nì. ¹⁷ Ní, ma máko tí àkò fùkù dhu títò dò yà fùràbvù ma múví ale nzínzì ò atdí ale-otù ò? ¹⁸ Ma mítdè Tító itdè tí, movi rowù fùràbvù atdíkpá ngátsi àlè 't'ádòná màna. Ní, ndi Tító àko tí ndi fùkù dhu títò dò? Nírò, má'ì atdíkpá àbadhi màna, má mí'ì tí obhò atdí irèta na tí má mónzina dhu ò? Ndirò má múngu tí obhò atdí owu kèlè?

¹⁹ Ròpè ndi angýita tí, nyí nyàrí inga irè má rarí mûgye mà-tírò dòkà onzikù. Ní kà rí'ì mbà ndi dhu bhèyi. Kàgàwà-ònzí nga ní ndi má móte Kristò-nyutsinà rò nì. Jdhídù, yà atdídí ò ma mòzè nyí rò, má mí kóró kòkò dhu 'ùnò ndíní nyí nosí tí a'uta ò. ²⁰ Obhò tí, ma mí odòna ònzi dhu ní, fùràbvù ma mára àhu rò, ma mí nzí nyòtù àdhàdhì yà ma nyú ma mòzèna nyí'ì òná òfò ò dhu, ndirò nyí nyí nzí motù àdhàdhì yà nyí nyú nyí nyòzèna mí'ì òná òfò ò dhu. Ma mí odòna ònzi dhu ní, ma mí nyòtù inzí nyí nyàrí nyíri nzinzikù ò ró, adha ònzi nyí nyàrí nzinzikù ò ró, nàwí nà nyí nyàróko nzinzikù ò ró, anya ònzi nyí nyàrí nzinzikù ò ró, indrù-ngbò 'ùnò nyí nyàrí ró, títò 'ùnò nyí nyàrí dèkù ró, nyídzí nyí nyàrí nyí-tírò ró, ndirò akye nyí nyàrí dhu ònzi ró dhu. ²¹ Obhò tí, ma mí odòna ònzi wò ndi ngátsi pbàkà abhi ò dhu ní, pbàkà Kàgàwà ní nyidu àbhù riwù onzikù dhu. Ndi dhu ràdà mabhu modzi yà òko òko nzérénga ònzi ì arí yà angýi ì onzínà dhu bhèyi ró nzinzikù ò àbhò ale-okù dò rò. I ale ní kàkà inzà apè 'ùgèrè 'ùbhà mùyòni mà, kóró ngùkpà nzére dhu-tidò màna ale.

13

Polò rí Kòritò ò pbàkrístò ònzi ràndà nyuyatsi nga itírò dhu (2Kò 10.1-11; 12.19-21)

¹ Yàrí ní ìbhù rí pbàkà abhi isè fùràbvù abhi yà* . Hìlã Andítá rí dhu òvo ndati: «Íngbàtí ìlì ndi òte mà nàkà óyò ale, ndirò ngátsi ní ìbhù ale mà rí'ì fíndá ngàmbi tí.» ² Yà oyo pbàkà abhi nísè bvùkè abhi ò, ma mówò dhu kàkà angýinà rò nzérénga nónzi ale tò kórò ngùkpà ale màna. Ní kòmbi yà itse ma mí'ì rùkù rò òná kàsùmi ò, ma mí dhu òvo tdítò fùkù mati: fùràbvù ma mára àhu tdítò rò, ma ràrì nzí atdí ale mà nùbha ì nzérénga nónzi ale nzínzì ò inzí kòtdì anya dóna. ³ Ma mí dhu ònzi ndi dhu bhèyi, nyí nyòzè nyàni dhu obhóná nyí Kristò ràròte nyudutsinà rò dhu-okù dò rò. Nzinzikù ò ndi ndi kasu ònzi otùdu ò ró, ka ní'ina nzí iviví ale, pbétù kà rí pbìndà àdrùngbànga tò obi itè nzinzikù ò. ⁴ Obhò tí, Kristò ka kutò mùsàlabhà dò rò, kí'ì ale-ngbò tò ivivínga nà. Pbétù kòmbi kà rí'ì ípirònga nà Kàgàwà bhà àdrùngbànga tò obi ní. Má nàndà dhu ní, má múngbò wà mà kà màna. Ní, atdídhená rò, má mí'ì ivivínga nà átò, pbétù má mí'ìya ípirònga nà kà màna Kàgàwà bhà àdrùngbànga tò obi ní. Ndirò ndi obi ní ní ndi, má mí kasu ònzi fùràbvù.

⁵ Nyàndà pé nyukutsi nga nyí-tírò, ndíní nyí nyuni tí iwà nyí nyá'ù Yèsù dhu. Nyùdhe pé nyí nyí-tírò. Nyí nyàni tí obhò dhu Yèsù Kristò ràrì'ì inè nyukutsi, inzí dhu ì'ina gukyè nyukutsi nga nyí nyàndà rò, nyí nyòtù nyí ìmbà nyí nyí'ì a'uta ò dhu tí rò! ⁶ Pbétù, ma mà'ù dhu nyí ràrì dhu 'ùnùni, má'ì na, má ràrì'ì inè obhóná nyú a'uta ò. ⁷ Má mí mítso Kàgàwà rò, ndíní nyí nabhù tí inzí nyònzì ìngbàtí ìlì ndi nzére dhu mà akekpa mâtí. Má mí nzí mítso ndi dhu bhèyi, má mòzè mítè dhu, má rónzì uvitatále tò faká kasu mbèyi nyú nzinzikù ò dhu-okù dò rò. Pbétù, má mòzè dhu ní nyònzì idzi dhu, ìmbà dhu rí ndalà indrù tò inzà má rónzì ndi kasu mbèyi dhu mâtí. ⁸ Obhò tí, má mí nzí àdà obhò dhu nà rí ndügge ìngbàtí ìlì ndi dhu mà nónzì. Má mádù ònzìnà dhu ní obhò dhu kèlè. ⁹ Má mí'ì dhèdhe nà ivivínga nà mà mí'ì nyàdù ì'ì obi nà Kàgàwà bhà otu ò rò. Ní, má mí mítso Kàgàwà rò, ndíní nyí nabhù tí nyí'ì àkàkà atdídí ò ale tí nyìkpóna ò. ¹⁰ Ndi

† 12:14 12.14 Polò bhà wemberè tò abhi Kòritò tò kigò ò ní'ì Kànísà òpè kàrà ní abhi (Kas 18). Oyo rí kisè abhi ní'ì ndi Kànísà ò bhà àndà kàrà ní abhi. * 13:1 13.1 Àndà 2Kò 12.14 ò ka kàndì dhu. † 13:1 13.1 Polò òzè ndòvò dhu, indrù-ànyà òtdì ndi ndi rò, ndi ràràdù kòtdì àdhàdhì Hìlã Andítá núnò dhu-bvu ró (Tòr 19.15).

dhu-okú dò rò ní ndi, ma màndí yàrí bhàrawà fěkù àdì ma màdì itse rórò, ndíní bvùkè ma mára àhu rò, ìnzí ma mórú tí òrù tí dèkú. Obhó tí, Ádrùngbàle Kàgàwà íbhò wà dèkú ma mórù ní dhu tó ádrùngbànga tó obi idù. Ndi ádrùngbànga kìbhò nzá tsèku ma motdí tí nǐ, pβètù kìbhò ka ndíní nyí nidì tí Kàgàwà bhà otu ǒ.

Pólò nǐ Kòritò ǒ pbàkrístò nóvi dhu

¹¹ Kà riku dóná rò ní, àbaninzó, nyòko dhèdhe ǒ. Nyí nyàkà nyǒnzì obi nyí'ì àkàkà atdídǒ ale tí Kàgàwà-nyìkpó ǒ. Nyòwu afiku àbhu rǒ ròtsi obi nzínziku ǒ nyádè ì'ì atdí irèta nà. Nyí nyàkà nyòkò màrùngà ǒ. Ndi dhu bhèyi ní ndi Kàgàwà, yà indrù nózè, ndirò màrùngà ǒ arí indrù àbhè ròkò ale, rádè ì'ì atdíkpá nyí mànà.

¹² Òvi nyòvi nyí nzínziku ǒ pbàkrístò bhèyi. Kàgàwà bhà ale kóró nóvi nyí.

¹³ Ádrùngbàle Yèsù Krístò bhà ídzinga mà, Kàgàwà bhà àzè mà, àlè núngbò Ililá-Alafi mànà náká ì'ì nyí mànà kóró.

Gàlàtiyà

ò pbàkrístò tò Pòlò andí bhàruwà

Yàri bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàri bhàruwà nandí ní Pòlò, Yèsù Krístò bhà uvitatále. Kándi ka ìfo kumí dóná àrù ná ato mà ìmbò kumí dóná àrùbhù ná ato màná nínzi ò, ndi Yèsù ka kùgà dhu-dzidò.

Kándi ka Gàlàtiyà tò pbiiri ò pbàkrístò tò, kà-tì ní kà randí ka Àtiyòkiyà mà, Dèrbè mà, Ìkòniyò mà, Lístrà màná tò kigò ò pbàkrístò tò (Kas 13.13-14.26).

Gàlàtiyà tò pbiiri ò Kànísá ò, atdídená Pbhàhúdí nòowúnà dhu òvò rò 'àti, dhu ràkà kífú Músà bhà Úyátá, ròsè dòtsi ní, ale-ònzínga òbhòlo ka kí dhu, ndíni Kàgàwà a' u tí ìndrù pbindà ale nyú tí. Ní, Pòlò andí yàri bhàruwà, ndòvò dhu òná ìndrù tò ndàti ìnzí rari Músà bhà Úyátá mà, ale-ònzínga òbhòlo ka kí dhu màná dhu ndi ìndrù àbhù rádù Kàgàwà rà' u pbindà ale nyú tí, pbétù Kàgàwà bhà ale tí ka kòko dhu nidè dóná atdí dhu rari Yèsù Krístò ná' u ka kí dhu kèlè.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Pòlò rí Gàlàtiyà ò pbàkrístò nóvi dhu (1.1-5).
- Krístò bhà Ídzi Màkürù arí'ì atdí tí dhu (1.6-10).
- Pòlò bhà ádrùngbànga uvitatále tíró (1.11-2.21).
- Dhu àkà tí kífú Úyátá, ndirò tí kí'ì a'uta ná dhu (3.1-4.31).
- Mùkrístò rí'ì dóná nditírò dhu (5.1-26).
- Ìndrù àkà 'ònzì dzùnàya nínziyà ò dhu (6.1-10).
- Bhàruwà riku dóná rò dhu t'òvota mà, ovita màná (6.11-18).

Pòlò rí Gàlàtiyà ò pbàkrístò nóvi dhu (Ròm 1.1-2)

¹ Yàri bhàruwà nandí ale ní ima Pòlò, Yèsù bhà uvitatále. Ìnzí ní ìndrù ndi mà nóvò mí'ì uvitatále tí, ndirò ìnzí ní atdí ale-otù ò nga mà ndi ka kòvò mà ní. Pbhétù, ima nóvò ní Yèsù Krístò mà Àba Kàgàwà yà ka nabhù rìngbè ndi òve-bvù rò màná. ² Ndirò, yà atdíkpá mà mí'ì màná kòró àlè t'ádóna màná, mà màndí ndi bhàruwà fùkù Gàlàtiyà tò pbiiri ò kànísá tíró. ³ Àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò màná náká 'àso nyí, 'adù nyàbhù nyòkò màrùngà ò afiku ò. ⁴ Ndi Ádrùngbàlè Yèsù Krístò níipfo ndi nditírò àlè tò nzérenga-okú dò rò, ndíni ndi nduwù tí àlè yà kòmbí arí'ì nzére adzi tò obi ò rò, yà àlè t'Ábanà Kàgàwà nyú náazè ka dhu bhéyi. ⁵ Ìlèta àkà àlè ràbhù Kàgàwà tò dhòdhòhóngà ná! Àmìnà.

Krístò bhà Ídzi Màkürù arí'ì atdí tí dhu (Gàl 3.1-5; 4.9-20; 5.1-12)

⁶ Ìdho àko mà atdíò, nyí nyùgèrè nyí kòmbómbí tí nyùbhà yà nyí nanzí Krístò bhà ìdzìnga-otù ò Kàgàwà, nyàdù Ídzi Màkürù tí nyí nyátina vurò òte-owù núngu dhu-okú dò rò. ⁷ Obhò tí, vurò Ídzi Màkürù rí mbà, pbétù dèku nínza atdídená ale rí'ì inè. Í ale ní yà ì nózè 'ùgèrè Krístò bhà Ídzi Màkürù ale. ⁸ Pbhétù, dhu apé ì'ì mà'ì mà, ndirò òrù-akpá ò malàyiká mà rùnona fùkù Ídzi Màkürù rí'ì ìnzá ndi nòfò yà fùkù mà múnò Ídzi Màkürù ná dhu tí, ní ndi màkürù nùnò fùkù ale ní iwà ndi nòfù ale! ⁹ Mà mòvò wà wò dhu fùkù angyi, ní ima, mà mí kádù mòvò tdítò fùkù, matì: ndi ale rapé ìnzá ndi nòfò yà tsùkà nyí nyírì Ídzi Màkürù ná òte núno fùkù, ní ndi ale ní iwà ndi nòfù ale!

¹⁰ Nírò kòmbí, wò dhu bhéyi mà mòvò dhu dhu nitè tí dhu mà mónena dhu rari ìndrù ròzù mà àkàkà ale tí, ndirò ngàtsi ní, Kàgàwà ròzù ndi mà àkàkà ale tí dhu? Ndirò ngàtsi ní, mà mónena dhu tí ìndrù-idhè àbhù mà mí rika ndi dhu? Mà mí'ìná gukyè àdi mà màdì ìndrù-idhè àbhù mà mí rika ndi dhu òne mà mí ró dhu tí, ní mà màmbèná mbà ì'ì Krístò bhà ìno-akpá tí.

Pòlò rí Kàgàwà avò ndi tí ndi'ì uvitatále tí dhu àwè dhu

¹¹ Àbanínzò, mà mòzè nyùni dhu ní, yà mà mòvò fùkù Ídzi Màkürù rí'ì nzi ìndrù ìtsò màkürù. ¹² Mà mírì nzá ka ìndrù-tsù, ndirò ka nùdhe idù ní nzi ìndrù, pbétù Yèsù Krístò ní ndi ka navò idù.

¹³ Obhò tí, nyí nyírì wà angyinà rò yà Pbhàhúdí tò òfìni ò mà mí'ì òná kàsùmi ò, pbàkà mètso ì'ì tí dhu. Nyí nyùni wà Kàgàwà bhà Kànísá rò mà mavù atdíò tí dhu, ndirò mà manzi obi atdíò ndíni mà mugolo tí ka dhu. ¹⁴ Ìma nyú, mà màmbèná àrà dò angyi tí

mbèyi màtí atdíḍḍ Pbhàhùdí tó ònín ǒ, ròsè kórò ábhǒ ngǔkpà ale yà tikàdo nzínzi ǒ rí'í mǒzòdu tí ònà. Ma madzi ma atdíḍḍ mongò abhúdu tó màndu ìfu.

¹⁵ Pbhétù, pbìndà ìdzinga ǒ, Kàgàwà náapì ma fìndà ìnzá ka kàpè mǔgu rórò, ndàdù manzi kàsuna tò. ¹⁶ Ndirò, kítè Idhùnà idù, ndíní ma mowò tí ònà mǎkǔrù ìnzí ní Pbhàhùdí tò. Ní ma manzi nzá sedzà tí rí'í dhu atdí ale-fó màtí. ¹⁷ Ndirò, ma marà nzá Yèrùsàlemà ndíní mǎ mala tí mǎ uvitatále tí í'í angyinà rò idù ale nà màtí, pbétù ma madù àrà Pbhàrabhù tó pbìri ǒ. Wò dhu-dzidǒ ma madù madu tdíḍḍ Dàmàsiki tò kigò ǒ.

¹⁸ Bhu ato nítidègu ùda wò dhu-dzidǒ, ní ma madù àrà Yèrùsàlemà tó kigò ǒ, ndíní mǎ màni tí mǎ Péterù nà. Ní íma, ma madù àdi kà-tí atdí kumi ònà ìmbò nà idho tí. ¹⁹ Ma mala nzá vurò ale mǎ uvitatále nzínzi ǒ, pbétù ma mala ní Yàkòbhò, Ádrùngbàle Yèsù t'ádòna kèlè. ²⁰ Kàgàwà-ònzí ma màtina, wò fùkù ma màndí dhu ǒ, ma mànò nzá títò.

²¹ Wò dhu-dzidǒ, ma madù àrà Siriyà mǎ Kilikiyà mànà tó pbìri tó mùlengù ǒ. ²² Fidho ǒ, Yùdeyà tó pbìri ǒ Krístò bhà kànísà ní'í ìnzá í 'àpè íma mǎ núní ró, ²³ pbétù abádhí í'í yàri ɔyi kèlè níri í í ró: «Yà angyi ùbhì àvu ró àlè-rò ale, rí'í yà ndì ndúbhì ùgolonà ró a'uta tò mǎkǔrù èno ndì ndí kòmbí ró.» ²⁴ Ní abádhí adù òko 'àmbe Kàgàwà ìlè dǒ okúdu dò rò.

2

Pòlò rí ngǔkpà uvitatále mànà í ìri í tí dhu àwè dhu

(Kas 15.1-29)

¹ Wò dhu-dzidǒ, atdí kumi ònà ìfo nà ato nítidègu ùda, ní mǎ madù madu tdíḍḍ Yèrùsàlemà tó kigò ǒ atdíkpá Bàrnabà mànà. Mǎ madù Titò nídyi átò mǒwù mànà atdíkpá. ² Ma marà ànyi yà Kàgàwà návi ka mǒnzí dhu bhèyi. Ní, ma mawè yà ìnzí ní Pbhàhùdí tò ma múnò Ìdzi Mǎkǔrù pbàkrístò tò. Ndirò, Kànísà ùnda arí ádrùdrò ale mànà mǎ màndu mǎ òká rò, ma madù kàwè átò abádhí tò, akye yà angyi ma mǒnzí pbàkà kasu mà, yà kòmbí ma mǒnzina mànà ní'ina kòkórò dhu tí ní. ³ Ndirò, yà atdíkpá mǎ mǒwù mànà Titò ka kutu nzá ràbhù ɔnzínà nga kòbhòlò, àzèmbè ìnè kà rí'í Mùgiriki tí rórò. ⁴ Pbhétù, títò tó atdíḍhená ɔdhíka náaze 'òbhòlò kònzinga. F ale ní'í òdhu ǒ ì núngbò mǎ mànà ale. Abádhí nítsu abhàbhò bhèyi nznzika ǒ, ndíní'í mni tí mǎ maròko tí, mí'í òkà mǎ-tírò Yèsù Krístò-nyutsi dhu. Abádhí azé 'ùli mǎ Músà bhà Úyatá tó ìno tí. ⁵ Pbhétù, mǎ ma'ù nzá mífù abádhí rànna dhu akekpa màtí, ndíní Ìdzi Mǎkǔrù tò obhóngà náadí tí fùkù.

⁶ Pbhétù, Kànísà ùnda arí ale tí ka kòzuna ale ní'í ìnè átò. Abádhí í'í nà ádrùngbànga náandà nzá nga ma nà, Kàgàwà arí nzí indrù-ònga òvò nídhuní. Kòkò í ale nùutu nzá ma mǒnzí dhu-ɔwútá. ⁷ Pbhétù, abádhí náala dhu, Kàgàwà ribhò wà ìnzí ní Pbhàhùdí tò ma mí Ìdzi Mǎkǔrù núnò dhu tó kasu fudú, àdhàdhí yà ndì ndabhù Pbhàhùdí tò ka kí ndì Ìdzi Mǎkǔrù núnò dhu-kàsù Péterù-fó dhu bhèyi. ⁸ Obhò tí, Péterù-nyutsi nǎ rò kasu nanzi rí'í uvitatále tí Pbhàhùdí tò Kàgàwà ní ndì nyudutsi nǎ rò kasu nanzi átò, mí'í uvitatále tí ìnzí ní Pbhàhùdí tò. ⁹ Ndirò ní ndì Yàkòbhò, Péterù ndirò Yùwaní, yà kànísà ǒ ingu tí ka kazè mà, náala Kàgàwà nítè pbìndà ìdzinga idù dhu, 'adù ɔtsúka nùlu Bàrnabà mànà, ì mànà mǎ mungbò mǎ dhu nitè tí, ndíní mǎ mowu tí Ìdzi Mǎkǔrù ènò ìnzí ní Pbhàhùdí tò, abádhí ràdù ɔwu kùnò Pbhàhùdí tò. ¹⁰ Pbhétù, abádhí adù ɔnzínà fókà atdí dhu ní, Yèrùsàlemà tó kigò ǒ arí'í pbàkrístò nznzì ǒ nàkùtále ìrè mǎ mí dhu kèlè. Ní ma madù ndì dhu ɔnzí atdí affidu nyú nà.

Pòlò rí Péterù dǒ ndì ndòrù tí Àtiyòkiyà tó kigò ǒ dhu náwè dhu

(Kas 9.1-20,23-30; 22.3-16; 26.9-20)

¹¹ Péterù itdègu àrà àhu Àtiyòkiyà tó kigò ǒ, ní ma marè àbadhi-dǒ ábhǒ ale-ònzí rò, kǎnzí dhu ní'í nzí ìdzi dhu dhu-okú dò rò. ¹² Obhò tí, Péterù mǎ náavu 'òngò dhu ɔnyè atdíkpá ìnzí ní Pbhàhùdí mànà. Ní Yàkòbhò avi atdíḍhená ale ròwù ùvò Àtiyòkiyà. Pbhétù, í ale nítidègu ɔwu ùvò ànyi, ní Péterù adù ndìndà, ndàdù atdíkpá í ɔngò ɔnyè ɔnyè ìnzí ní Pbhàhùdí mànà dhu ùbhà, ale-ònzinga ɔbhòlò ka kí dhu ùtè arí ale-òdò ɔnzí ndì ndì dhu-okú dò rò. ¹³ Ndirò, Yèsù ná'ù ngǔkpà Pbhàhùdí náapè 'ònzí dhu ɔyoyò idàya nà Péterù bhèyi. Ndirò, Bàrnabà mǎ náangbò ndì abádhí mànà ndì abádhí tó ɔyoyò ale-idà tó ɔfò ǒ. ¹⁴ Pbhétù, ma mala dhu abádhí rari nzí ùbhí yà Ìdzi Mǎkǔrù tò obhóngà ɔzè kubhi dhu bhèyi. Ní ma madù dhu ɔvò Péterù tò kórò ale-ònzí rò, matí: «Dhu apé í'í ìnyi Màyàhudi tírò, nyi nyarí nyonzi ìnzí ní Màyàhudi bhèyi, ìnzí nyifu Pbhàhùdí tò màndu dhu tí, ní ìngbà dhu bhèyi dhu nyi nyádù ìnzí ní Pbhàhùdí ùtu, rifu Pbhàhùdí tò màndu ní?»

Inzi ní Pbhàhùdí rǎgu Yèsù ì à'ù dhu-otù ǒ dhu

¹⁵ Mǎ, mǎ'ì ní ǔgu tí ka kùgù mǎ'ì Pbhàhùdí tí ale. Mǎ'ì ní nzi inzi ní Pbhàhùdí, kòkò inzà Kàgàwà bhà Ʋyátá núnì nzéréngatále. ¹⁶ Pbéù mǎ mǎnì dhu ní, indrù òzù ka kí nzi àdù obhónángatále tí Kàgàwà-ònzì Ʋyátá t'ífuta-otù ǒ, pbéù Yèsù Krístò ka kà'ù dhu-otù ǒ tí. Mǎ'ì átò mǎ mǎ'ù Yèsù Krístò, ndínì ka kozú tí mǎ obhónángatále tí Abadhi mǎ mǎ'ù dhu-otù ǒ, inzi ní Ʋyátá t'ífuta-otù ǒ. Obhó tí, obhónángatále tí ka kózùna Ʋyátá t'ífuta-otù ǒ atdí ale ma rí'ì mbá. ¹⁷ Pbéù, àlè kí dhu òne ndínì ka kozú tí àlè obhónángatále tí Krístò-nyutsi. Ní dhu apé ì'ì ka kàla àlè'ì nzéréngatále tí dhu tí, ní wò dhu itè tí dhu Krístò rǎrì àlè núnà nzérénga t'ònzita ǒ? Inzi, akekpá mǎtí! ¹⁸ Obhó tí, dhu apé ì'ì ma mósina tǎtǎdò dhu rí'ì yà iwà ma múgolo dhu tí, ní ma mǎngò wà ma-tírò Ʋyátá nùkò ale tí. ¹⁹ Obhó tí, Ʋyátá nàndà dhu ní, ima, ma mòvè ní ove ní ndi Ʋyátá kèlè lbhò idù, ndínì ma mí'ì tí ípirǒnga nà Kàgàwà tò. Mǎ ka kutó wà mùsàlabhà dò atdikpá Krístò mǎnà. ²⁰ Ndirò kòmbi, ma mí'ì ípirǒnga nà, pbéù inzi ní ima ndi ípirǒnga nà ma mí'ì, Krístò ní ndi nyudutsi rí'ì ípirǒnga nà. Obhó tí, yà kòmbi ma mí'ì nà ale-ngbò tò ípirǒnga nà ma mí'ì Kàgàwà t'Ídhùna ma mǎ'ù dhu-otù ǒ. Kázè ma, ndàdù pbìndà ípirǒnga àdzi okúdu dò rò. ²¹ Ima, ma mǎsà wà Kàgàwà bhà ídzinga òdho ma mí dhu. Pbéù, dhu apé ì'ì inè abádhí rí'ì kozù ì obhónángatále tí Kàgàwà-ònzì Ʋyátá t'ífuta-otù ǒ dhu tí, nírò Krístò avè kokórò nga dǒ.

3

Dhu àkǎ tí kifù Ʋyátá, ndirò tí kí'ì a'uta nà
(Èfè 1.9-10; Kòl 1.24-29; 1Pé 1.10-12)

¹ Ǫo nyí Gàlàtiyà tò pbìrì ǒ bhà, nyí ní mbá dǒya-ònga nà ale! Ádhi pbá ale ndi nyí nówè, ndàbhù nyí nywí, àzembè iwà ka kitè Yèsù Krístò ka kutò mùsàlabhà dò dhu kpongba fùkù rǒrò? ² Ní, ma mòzè nyádu atdí dhu kèlè idù: Nyí nyáko tí Kàgàwà bhà Ʋlǎ-Alafí, Ʋyátá nyí nyífu dhu-okú dò rò, ndirò ngǎtsi nǎ, nyí nyáko tí ka Ídzi Màkùrù nyí nyí, nyádù à'ùnà dhu-okú dò rò? ³ Ingbà dhu bhèyi dhu, nyí nyí'ì mbá dǒya-ònga nà ale tí wò dhu bhèyi ní? Kàgàwà bhà Ʋlǎ-Alafí tò obi nǎ nyí nyópè dhu, ní nyí nyòzè tí nyábhu rǎkà kòmbi obikù ní? ⁴ Nyí nyádà òyá dhu kórò ní'ì tí kokórò nga tò? Obhó nyá, ka ní'ì nzi kokórò nga tò dhu. ⁵ Kàgàwà nírǎ tí nyí pbìndà Ʋlǎ-Alafí nǎ, ndàdù wíwí ònzì nznzìkù ǒ Ʋyátá nyí nyífu dhu-okú dò rò, ndirò ngǎtsi nǎ, kírá tí nyí Ídzi Màkùrù nyí nyí, nyádù à'ùnà dhu-okú dò rò?

⁶ Ní ndi dhu bhèyi tí, Àbràhamù náa'ù Kàgàwà, ndi dhu ràdù ndàbhù Kàgàwà ròzù ndi, obhónángatále tí*. ⁷ Nírò, nyí nyákà nyúni dhu ní: obhó nyá, Àbràhamù bhà pbàdzukurù tí rí'ì ale rǎrì Kàgàwà nà'ù ale. ⁸ Ʋlǎ Andítá náavò wà dhu angyangyi, ndàti: Kàgàwà rozúya inzi ní Pbhàhùdí obhónángatále tí, fíyó a'uta-okú dò rò. Obhó tí, Kàgàwà náavò yárá Ídzi Màkùrù wemberè tí Àbràhamù tò, ndàti: «Nyunutsi nǎ rò Kàgàwà náasoya kórò pbìrì ǒ ale*.» ⁹ Ní, Kàgàwà náasoya ndi nà'ù ale kórò àdhàdhi ndi ndaso Àbràhamù, a'utatále dhu bhèyi.

¹⁰ Pbéù, kòkò ì nípbi Ʋyátá t'ífuta rò ale, nófù wà ì kórò. Obhó tí, Ʋlǎ Andítá ràtina: «Inzi rí yárá Ʋyátá tò bhùkù ò ka kándì kórò dhu ifù ale nófù wà ndi*.» ¹¹ Ndirò, kpongba rí'ì dhu ní, Ʋyátá-otù ǒ, ka kózùna obhónángatále tí Kàgàwà-ònzì atdí ale mǎ rí'ì mbá. Obhó tí, obhónángatále náabáya ípirǒnga pbìndà a'uta-otù ǒ*. ¹² Ndirò, Ʋyátá náhu nzà a'uta-nyutsi rò, pbéù Ʋyátá ifù rí ale bhà ípirǒnga ní'íya ndi Ʋyátá-otù ǒ*.

¹³ Yà ndi ndùgèrè ndi, ndòngò ofúngá tí àlè tò ngari ǒ dhu-otù ǒ, Krístò nùwù àlè'ì Ʋyátá bhà ofúngá ǒ rò. Obhó tí, Ʋlǎ Andítá ràtina: indrù òho ka kapé, kadù avòna ùto mùsàlabhà dǒ, ní ndi ale rí'ì Kàgàwà bhà ofúngá ǒ*. ¹⁴ Ndi dhu anzi ndi wò dhu bhèyi, ndínì yà Kàgàwà akò fíndá làkà Àbràhamù tò asota nabhè tí rǎrà àhu inzi ní Pbhàhùdí dò Yèsù Krístò-otù ǒ. Ndirò, ndi dhu anzi ndi, ndínì àlè'ì kórò àlè kabá tí yà Kàgàwà akò fíndá làkà Ʋlǎ-Alafí a'uta-otù ǒ.

Ʋyátá rí nzi àdù Kàgàwà òkò làkà nùkò dhu
(Mík 7.20; Ròm 4.13-17; 10.4-13; Èfè 3.6)

¹⁵ Àbaninzò, ma mí yà dhu-tì àwè fùkù indrù tò ǒfò ǒ: indrù apé afina ò dhu àndi angyangyi yà ka nyú àkǎ ndi'ì dhu bhèyi, ní ndi andítá ùkò rí ale rí'ì mbá, ndirò kà dǒ rí ngǎtsi dhu isé ale rí'ì mbá. ¹⁶ Nírò, Kàgàwà náakò làkà Àbràhamù mǎ pbìndà

* 3:6 3.6 Opt 15.6 * 3:8 3.8 Opt 12.3 * 3:10 3.10 Tòr 27.26 * 3:11 3.11 Hàb 2.4 * 3:12 3.12 Law 18.5

* 3:13 3.13 Tòr 21.23

mùdzukuru màna tò. Hìlǎ-Andítá àti nzá: «pbìndà pbàdzukuru tò», àdhàdhi àbħò ale tò Kà rí kònzì dhu bhèyi. Pbhétù, kàti: «pbàkù mùdzukuru tò». Kà-tì ní: atdí ale tò tí, ndi ale ní Krístò. ¹⁷ Yàrí ní ndi ma mòzè munò dhu: Kàgàwà nùuno wà affina ò dhu angyangyi Àbràhamù tò, yà ndi dhu àkànà ndi'ì dhu bhèyi, Músà bhà Ùyátá ràdù nditò ìfo miyà dònà ìbhù kumi nà ato-dzidò olù nà rò. Ní ndi Ùyátá rí nzi àdù Kàgàwà unò dhu ùkò, ndirò kà rí nzi àdù Kàgàwà bhà làkà nukò. ¹⁸ Obhò tí, dhu apé ì'ì Kàgàwà bhà dhu-tsi-kàmá tí ka kòko dhu rāhù Músà bhà Ùyátá-nyutsinā rò dhu tí, ní kà rí nzi àdù àhù tdítđò làkà-nyutsinā rò. Pbhétù, làkà-otù ǒ, Kàgàwà itè wà pbìndà idzinga Àbràhamù tò.

¹⁹ Nírò, Ùyátá-kàsù ní'ì àdhu? Ka kisé ka olù nà rò ndiní indrù tò afátá nitè tí, rārà àhù yà Kàgàwà akò findá làkà Àbràhamù bhà mùdzukuru rìrā àhù dhu ò. Málàyká náavò ndi Ùyátá indrù tò, yà indrù nzínzi ǒ idè ì màna Músà-otù ǒ. ²⁰ Indrù nzínzi ǒ ride ale-atdyú nà ka ka rí'ì ǒyò rò rí'ì ale tò. Pbhétù, Àbràhamù tò ndi ndí làkà òkò rò, Kàgàwà ì'ì atdíró tí.

Ùyátá-kàsù tí ì'ì dhu

²¹ Nírò, wò dhu tí àtina, Músà bhà Ùyátá ràkò nzá ndi Kàgàwà bhà làkà nà? Inzi, akekpá màtí! Ipirònga ìbho rí indrù tò Ùyátá ka kíbhòyana gukyè, ní indrù ka kózùyana òzè obhónángatále tí Kàgàwà-ònzì Ùyátá-otù ǒ. ²² Pbhétù, Hìlǎ Andítá ràtina, kórò ale rār'ì nzérenga bhà obi-tsi nā, ndiní yà Kàgàwà akò làkà náaká tí pbàkrístò tò, Yèsù Krístò ì ale ná'ù dhu-òkò dò rò.

²³ Inzá Yèsù à'ù ka kí dhu tò kàsùmi nápè àkà rò, mà'ì ní'ì Ùyátá útsi ale, màmbè inga òdò dò, rārà àhù Kàgàwà rí ndi a'uta àbhù mà rùni dhu ò. ²⁴ Ndi dhu bhèyi ní ndi, Ùyátá ì'ì àdhàdhi dòkà-nga àndà rí ale bhèyi, rārà àhù Krístò rìrā àhù dhu ò, ndiní Kàgàwà ozú tí mà obhónángatále tí a'uta-otù ǒ. ²⁵ Pbhétù, ròpè ndi a'uta irā àhù dhu ò rò, mà mí'ì mbá tdítđò wò ndi àlè-dònga àndà rí ale bhà obi-tsi nā.

²⁶ Obhò tí, nyí kórò nyí ní Kàgàwà bhà inzo, Yèsù Krístò nyí nyà'ù dhu-otù ǒ. ²⁷ Nyí kórò, yà nyí nyóngò nyí Yèsù Krístò màna, bàtizò nyí nyálù dhu-otù ǒ rò, nyí nyòfò wà nyí Krístò nā. ²⁸ Dhèdherò nga rí mbá ì'ì tdítđò Pbàyàhúdí mà nzínzi ǒ inzi ní Pbàyàhúdí màna, ino mà nzínzi ǒ dòyà arí'ì itírò ale màna, kpabhále mà nzínzi ǒ vèbhále màna. Obhò tí nyí kórò, nyí ní atdí ale Yèsù Krístò-nyutsi. ²⁹ Nyí nyapè ì'ì Krístò bhà ale tí, ní nyí ní Àbràhamù bhà pbàdzukuru, ndirò nyí ní yà Kàgàwà akò findá làkà Àbràhamù tò ndi ndàbhùna dhu tí kórò dhu-tsi-kàmá.

4

Kàgàwà bhà inzo ní nzi Ùyátá tò ino

(Ròm 8.14-17)

¹ Nírò, ma mátina yà dhu bhèyi: ingba, yà àbanà bhà dhu-tsi-kàmá tí àkànà ndàdi, náapè ì'ì àdi ndi ndàdi ngbàngba tí ró, ní bhà ófò mà nùdá nzá ì ino bhà ófò nà, àzèmbè inè ndi ndi'ì dhu-kàmá tí rórò. ² Ndi kàsùmi ǒ, àbadhi rí'ì yà kivi arí ndàdù kàbhà dhu-tsi òdò ale bhà àdrèngbànga-tsinā, rārà àhù kà t'abanà udhè kàsùmi araya àkà dhu ò. ³ Ní àlè'ì nyú mà átò, àlè k'ì'ì nzónzó bhèyi angyi, àlè ní'ì yà adzi òdò òbì nà dhu-tsi tò ino. ⁴ Pbhétù, Kàgàwà udhè kàsùmi níitdègu àkà, ní Kivi Idhùnà: tsibhále ugu ka, ràdù àdi ndòngò òvi Músà bhà Ùyátá-tsinā, ⁵ ndiní ndi nduawé tí ndi Ùyátá-tsinā aróko ale, ndirò ndiní mà mí'ì tí Kàgàwà bhà inzo nyú tí.

⁶ Nyí ní Kàgàwà bhà inzo nyú. Ndi dhu itè rí dhu ní, Kivi Idhùnà bhà Alafí rìrā àdi àlè-afí ò. Ndi Alafí ní ndi rí àlè àbhù àlè ràti: Àba! Àbadu! ⁷ Nírò, ingbàti ìli ndi ale mà nzínziku ǒ ní nzi ino tdítđò, pbétù ka ní Kàgàwà bhà ingba, ndirò Kàbhà ingba tí nyí nyí'ì dhu bhèyi, Kàbhàya pbìndà inzo tò ndi ndaròdona dhu-tsi átò indù.

Pòlò bhà irèta Gàlätìyà ǒ Kànísá ǒ bhà dǒ

(Gàl 3.1-4; 5.1-12)

⁸ Angyinā rò nyí nyuni nzá Kàgàwà, ní nyí ní'ì títò tò mǎngù-nzo tò ino. ⁹ Pbhétù, kòmbí nyí nyuni wà Kàgàwà, ndirò ngàtsi nǎ, Kàgàwà ùni wà nyí. Nírò, ingbà dhu bhèyi dhu, nyí nyádù nyádu tdítđò, kòkò ìmbá arí'ì obi nā, ndirò àkyàkyè dhu-tsi-ti'ò ní? Nyí nyòzè tí nyòkò ì dhu-tsi tò ino tí tdítđò? ¹⁰ Nyí nyòzè nyàbhù ifata atdíđò atdíđhená idho mà, àbì mà, kàsùmi mà ato màna tò. ¹¹ Obhò tí, ma mí ǒdò ònzì, akye dhu arana ì'ì kòkòró ma mí kasu ònzì okùkù dò rò dhu tí nǎ!

¹² Àbanínzó, ma mìtdè nyí itdè tí, dhu àkà nyóngò dhu ònzì yà ma marí dhu ònzì dhu bhèyi, àdhàdhi ma marí dhu ònzì wò nyí nyarí dhu ònzì dhu bhèyi ònà ófò ǒ. Nyí, nyí nyónzì nzá atdí nzére dhu-tidò mà rùdú. ¹³ Nyí nyuni wà yà wemberè tí ma muno Ídzi Mákùrù fùkù ònà kàsùmi ǒ, mà mí'ì andi nà dhu. ¹⁴ Nyí nyí'iyana inè nyónzì itsidu,

ngätsi ní minze rùkú, yà ma mí'í nà andi-okú dò rò. Pbéù, nyí nyónzi nzá itsidu, ndirò ma mínze nzá rùkú rò. Pbéù, nyí nyádù mako àdhàdhi nyí nyàmbènà Kàgàwà bhà mälàyikà mà nákò, ndirò ngätsi ní, nyí nyàmbènà Yèsù Krístò nyú ndítírò nákò dhu bhèyi! ¹⁵ Nírò, angyè fùkú dhèdhe nyú nàrà àdhà? Obhó tí, ma mà'ù wà dhu: nyí rózeyana gukyè nyàwà nyìkpòkú mà, nyádù ùbhonà perè tí idù, ní nyí nyúwàyanà ùwa! ¹⁶ Ní kòmbí ma màgèrè tí ìma, mongò fùkú òmvú tí, yà obhó dhu ma mòvò fùkú dhu-okú dò rò?

¹⁷ Kòrì ale àpà afiya rùkú, pbéù abádhí tò irètà rí'í mbà mbèyi. Abádhí ózè dhu ní, 'ìndà nyí rùdú rò, ndíní nyí nyóngò tí àdù afikù àpba ròyá tí. ¹⁸ Ídzi dhu tí rádù í'í dhu ní, ale-afí àpà ka kí idzi dhu t'ònzita rò bilìnganà dhu, ìnzí ní yà atdìkpá àlè kí'í nyí mànà ònà kàsùmí ò tí. ¹⁹ Pbanìnzò, ma mí àpè àbà okúkú dò rò tditdò, àdhàdhi ndùgu rí tsibhàlè náarí àpè àbà dhu bhèyi, ràrà àhù Krístò ràrà ngari àbà afikù ò dhu ò. ²⁰ Ma màmbènà òzèna dhu ní, mí'í atdìkpá nyí mànà kòmbí, madù òte nyí mànà vurò tuidú na. Obhó tí, ma màni nzá àdhu mà ònzí ma màdù okúkú dò rò dhu.

Hàgarì mà Sàrà nà rìtèna òyò ungbòta-tidò

(Ojt 21.1-12; Èbr 12.18-24)

²¹ Nyàno pé dhu idù, nyí yà Mùsà bhà Ùyátá-tsinà nyí nyóze nyòkò rò, nyí nyírì tí inzà ndi Ùyátá arúnona dhu? ²² Ka kándi dhu, katì: Àbràhamù í'í kpabhünzò nà oyo. Atdí ingba nugu kà tò ní'í kàbhà ìno-àyi, Hagarì, ndirò ngätsi ingba nugu kà tò ní'í Sàrà, yà ìnzí ní ìno-àyi. ²³ Wò ndi ìno-àyi bhà ingba ka kugu àdhàdhi kórò ngùkpà ale nugu ka karí dhu bhèyi, pbéù wò ìnzí ní ìno-àyi bhà-tsí ka kugu àdhàdhi yà Kàgàwà anzi lāká-otù ò. ²⁴ Wòrì dhu-tí rí'í inè: kòkò òyò vèbhàlè nítè dhu ní òyò ungbòta-tidò. Wemberè tò ungbòta, yà Sinayi tò pbiirì dò rò ndi nanzì, nítè ní Hagarì. Ndi ungbòta-nyutsi rò arivò nzónzo ní ìno. ²⁵ Ndirò Hagarì ní Sinayi tí kátina Pbaàrabhà-bvè pbiirì. Ndirò, kòfò ndi yà kòmbí arí'í Yèrùsàlemà tò kigò, yà ìno tí arí'í pbindà inzo mànà nà. ²⁶ Pbéù, yà òrù-akpà ò arí'í Yèrùsàlemà tò kigò rí'í dònà ndítírò, ndirò ka ní ndi àlè tsánà. ²⁷ Obhó tí, Hlā Anditá rātina:

«Àbhà idhènu rika ndi, ìnyi ìngò-ayi, ìnzí nyi nyarí nyugu rò, òvì dhèdhe tò ikù, ìnyi, ìnzà nyi nyapèna uguta tò àpè inè rò. Obhó tí, yà kpatsibhàlè àbhà tsibhàlè,

nii'ya inzo nà abho nyú, ròsè yà kpatsibhàlè nà arí'í tsibhàlè dònà*!»

²⁸ Nyí mà àbanìnzò, nyí ní yà Kàgàwà bhà lāká-otù ò ka kugu inzo, àdhàdhi Ìsakà ka kugu dhu bhèyi. ²⁹ Pbéù angyi, yà kórò ngùkpà ale nugu ka karí dhu bhèyi ka kugu ngbàngba náavù yà Kàgàwà bhà Hlā-Alafí bhà òbì ní ka kugu ngbàngba-rò. Ndirò ndi dhu rí'í inè ndi ndi ndònzì ndi dhu bhèyi tí kòmbí màtí ró. ³⁰ Ní, Hlā Anditá rí àdhu ùno? Kà rātina: «Òdi wò ìno-àyi mà idhùnà mànà. Obhó tí, ìno-àyi t'ìdhùnà mà rí nzi àdù òkò àbayà bhà dhu-tsí-kàmà tí atdìkpá, yà ìnzí ní ìno-àyi t'ìdhùnà mànà*.» ³¹ Ní ndi dhu bhèyi tí àbanìnzò, àlè ní nzi ìno-àyi bhà inzo, pbéù àlè ní yà ìnzí ní ìno-àyi bhà inzo.

5

Krístò-nyutsi indrù rí'í dònà ndítírò dhu

(Gàl 2.3-5; 3.1-7,12)

¹ Krístò nùuwà àlè ìno-kàsù ò rò, ndíní àlè kí'í tí àlè dò àlètírò dòtsí. Nírò, nyikò dòtsí. Àpé nyàbhù nyí kitsu nyí tditdò ìno-kàsù tò kòmà ò. ² Nyírì dhu! Ima Polò mà mòzè màno dhu fùkú matì, nyí nyapè nyóze kòbhòlò onzìkù nga, ndíní Kàgàwà a'ù tí nyí, ní Krístò anzi fùkú dhu rí'í mbà atdí màgàsù nà màtì. ³ Ima, mà mí dhu ùno tditdò kpangba: ìngbàtí ìli ndi ale mà náapè ndòzè ndàbhù onzìna nga kòbhòlò, nākà ndifù Ùyátá kórò. ⁴ Nyí nyapè nyóze kozù nyí obhónángatàlè tí Kàgàwà-ònzì Ùyátá t'ífuta-otù ò, ní nyí nyàndà wà nyí itse Krístò rò rò, nyádù Kàgàwà àmbènà ònzina fùkú ìdzinga iwi. ⁵ Pbéù mà'í na, mà módona atdyúka nyú nà dhu ní, Kàgàwà nòzèyà mà obhónángatàlè tí a'uta-otù ò dhu. Ndi dhu ní ndi mà módona Hlā-Alafí bhà àdràngbànga tò òbì ní. ⁶ Obhó tí, Yèsù Krístò mànà ì nungbò ale tò, ale-ònzìngà òbhòlo ka kí dhu mà, ndirò ìnzí ka kí kòbhòlo dhu mànà nònzì nzá atdí dhu mà. Àkākà dhu ní, ka'ù Yèsù Krístò, kadù ndi a'uta nítè ale òzè ka kí dhu-otù ò.

⁷ Nyí, nyí nyí'í mbèyi nyú nyí nyówu angyi fùkú a'uta ò ró! Ní, ádhi ndi tsùku nútò ìnzí nyí'fù obhó dhu? ⁸ Wò tsùku ùtò rí dhu nírà nzá yà nyúnzi rí Kàgàwà bhà rò. ⁹ Àkè afi-ngba náarí ndi àbhò idyi nyú nàbhù ràmò. ¹⁰ Pbéù, Àdràngbàlè Yèsù àbhù mà mí'í

a'uta nà àkù: nyí nyí nzi vurò dhu ìrè yà ma mírèna dhu rò rò. Pbéù, wò nzínziku ònga òngbò arí ale dō Kàgàwà rí pé anya òtdì, ìmbá í'ina adhi pbá ale matí.

¹¹ Pbhàkà ò àbanĩnzò, dhu apé ì'ì ìnè ma marí'ì dhu òvo ma marí ìndrù tò, ale-ònzĩnga òbhòka ka kí dhu dō dhu tí, ní adhu-okú dō rò nga ndi ka kádù òko kambe àvu dō rùdú nì? Ndi dhu bhèyi kí'ì rò, atdí ale mà rí'ì mbá ì'ì, yà Yèsù Krístò ka kutò mùsàlabhà dō dhu ràdù àbhànà ròtsu nzérenga ò. ¹² I kòkò nzínziku ònga òngbò arí ale, nàkànà 'ìtò kpabhále-obi* ròyà rò.

¹³ Obhò tí àbanĩnzò, Kàgàwà núunzi nyí, ndí'ì nyí nyoko tí dèkú nyí-tírò. Nírò, nyí nyàkà nzà nyídyi wò dèkú nyí nyarí'ì nyí-tírò dhu, rí'ì rusà ùfà rí fùkù, nyònzì yà ngbòku rí atdyúya òho dhu dhu tí. Pbéù nyí nyàkà nyòwù dzùnàku ònzì rò nzínziku ò àzè ò.

¹⁴ Obhò tí, Mùsà bhà kórò Ùyátà ka kàndu yàri atdí Ùyátà ò. Ndi Ùyátà ràtina: «Nyí nyàkà nyoze odhànù yà nyi nyú nyi nyóze nyi nyi-tírò dhu bhèyi.» ¹⁵ Pbéù, dhu apé ì'ì nyí nyarí nyùkà, nyádù àmbe nyá'á dō ìrì ò izá bhèyi dhu tí, ní nyàndà nga mbèyi, ìnzì nyòtdí tí tséku nzínziku ò.

Hìlã-Alafí nàkã ndi ndùndà ìndrù dhu

¹⁶ Nírò, ma mí dhu ùno fùkù, matí: nyí nyàkà nyùbhà Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí ràndà nyí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyí nzi àdù yà ngbòku rí atdyúya òho dhu àbhù ràndà nyí. ¹⁷ Obhò tí, ale-ngbò rí atdyúya òho dhu mà náarí 'àgò Hìlã-Alafí rí atdyúya òho dhu nà. Ndirò, Hìlã-Alafí rí atdyúya òho dhu mà náarí 'àgò ale-ngbò rí atdyúya òho dhu nà. Kòkòrì óyò dhu náarí 'àgò, ndi dhu ràdù nyàbhù ìnzì nyònzì yà nyí nyóze nyònzì dhu. ¹⁸ Pbéù, dhu apé ì'ì Hìlã-Alafí arí nyùnda dhu tí, ní nyí nyí nzi àdù òko tdítò Ùyátà-tsiná.

¹⁹ Ale-ngbò aràbhànà konzì dhu núni wà ì kpangba. I dhu ní: mùnyòni, Kàgàwà-nyìkpò ò ka kòtù dhu, ale-ngbò rí atdyúna òho dhu rí ale ùnda dhu, ²⁰ sànamù-ònzì ka kí ale àkò dhu, adhi òwè ka kí dhu, òmvù tí ka kóko dhu, anya t'ònzita, adha tò ale-afí, akótá, agòta, ìndrù-ònga rí ndùndo dhu, ale-tì t'áfàta, ²¹ ngàtsi ale-fó rí'ì dhu-atdyú t'òhota, iwa òri ka kí dhu, ònyà ònyu ka kí òbìna ròsè dhu, ndirò ngùkpà dhu-tsí kòrì dhu nà ì nòfò mànà. Ní, ma mí dhu òvo fùkù tdítò àdhàdhi yà angyi mà mòvò ka dhu bhèyi matí, kòrì dhu ònzì arí ale, náabáya nzi ngari òrù-akpà ò Ádrùngbà kamà Kàgàwà bhà Idzi ò.

²² Pbéù, Hìlã-Alafí arí ì'òna itse ní: àzè, dhèdhe, màràngà, dhu-dzi t'òndùta, ìdzinga, ìndrù dzànà t'ònzita, ìndrù rí'ì a'uta nà ale ò dhu, ²³ iyònga, ìnzì ka kí ale itsù akye atdí dhu ò dhu. Mùsà bhà Ùyátà nàsá nzà kòkò dhu! ²⁴ Ní, Krístò Yèsù bhà ale nútò wà fíyò ale-ngbò tò òfò mà, yà ì nùtsi kórò nzére dhu-atdyú t'òhota tò imbi mànà mùsàlabhà dō. ²⁵ Ní, dhu apé ì'ì Hìlã-Alafí bhà obi ní àlè karóko dhu tí, ní àlè kàkà àlè rùbhi átò Hìlã-Alafí rí àlè ùnda ònà otu ò. ²⁶ Àlè kàkà nzà àlè ròyò àlè, àlè kàkà nzà àlè rònzì àlè ràsá, ndirò àlè kàkà nzà àlè rònzì àlè-adhà.

6

Ìndrù àkã 'ònzì dzànàya nzínziya ò dhu

(Rom 12.1-11; 2Kò 9.6; Èbr 6.10-12)

¹ Àbanĩnzò, dhu apé ì'ì atdí ale nàbà ndi atdí afátà nà dhu tí, ní nyí, yà Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí arí nyùnda rò, nyí nyàkà nyádù ndi ale idzi otu ò yorowà tò afiku nà. Ndirò, nyí nyàkà nyòdò nyí nyí-tírò, akye nyí nyadùna òtsù átò pòmvo rí afiku òmvù dhu ò ní. ² Nyòngò dzùnàku ònzì nzínziku ò, nyànò fùkù ànò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyádù Krístò bhà Ùyátà nífu. ³ Atdí ale mà náapè ndòzè nditírò dhu tí, àzèmbè mbá ndi ndí'ì dhu tí rórò, ní ndi ale ní nditírò rí ndùtrá ale. ⁴ Ìngbàtí ìli ndi ale mà nàkà ndàndà kàsùna nditírò. Ndirò, kápè ì'ì idhèna rí ndikà okúna dō rò dhu nà, ní ká-dhè àkã ndika ndi kàsùna-bvu nyú rò, ìnzì ní ndùdhe ndi ngàtsi ale rò. ⁵ Obhò tí, ìngbàtí ìli ndi ale mà náanóya pbindà ànò nditírò.

⁶ Ìdzi Màkùrà ka kùdhe fìndà ale nàkà ndàrà ndi ndòngyè kórò pbindà ongyéngá-ònga ùndò rò yà ndi dhu nùdhe fìndà ale mànà.

⁷ Ìnzì nyàtrá nyí nyí-tírò: Ìnzì Kàgàwà arí ndùbhà kìkpà ndi nà! Yà ndi ndòzòna dhu-tidò ní ndi ndi ale adèya ògùnà ìnga ò rò. ⁸ Ngbòna òzè dhu tò òfò ò rí dhu òzò ale nòoguya ní ndi ale-ngbò tò òfò ò ndi ndí'ò itse: ndi itse ní oye. Pbéù, Hìlã-Alafí òzè ka dhu bhèyi rí dhu òzò ale nòoguya ní ndi Hìlã-Alafí rí'òna itse: ndi itse ní dhòdhòdhònga tò ìpirònga. ⁹ Apé kìngyè àlè ìdzinga t'ònzita ní. Obhò tí, kàsùmì rākã nínganí, àlè koguya àlè tò itse ìnzà àláfí ìngyè ndi kasu rórò ní. ¹⁰ Nírò, òko àlè kòko kàsùmì nà rò,

* 5:12 5.12 Kpabhále-obi ito ka kí dhu-ti ní: ale-omù-kpò nútá ka kí dhu.

dhu àkà àlě rònzì ídzinga kóró ale tò. Ròsè dòtsí, àlě kàkà àlě rònzì ka a'uta ò arí'ì àlě t'ádóna tò.

Bhàrəwà rīku dóná rò dhu t'óvota mà, ovita màna
(Fìl 3.2-11)

¹¹ Nyàndà pé ìngbà dhu bhěyi màti ma màndi bhàrəwà ɔtsúdu nyú nǐ fǎkù, ádròdrò nyìkpóya nà andítá nyú nǐ dhu! ¹² Kóró kòrí ale, kòkò nyútù arí kòbhòlò onzìkú nga ale, ní ì ì nózè 'itè ì ale-ngbò tó ófò ò rí ndònzì dhu ò ale. Pbétù, abádhi arí dhu ònzì ndi dhu bhěyi tí, ndíni ìnzì ka kavù tí ròya Krístò bhà müsàlabhà-okú dò rò. ¹³ Í ale, kòkò onzìyá nga ka kòbhòlò ale, náarí nzi Músà bhà Úyátá nífú ì nyú tírò. Pbétù abádhi ózè dhu ní, kòbhòlò onzìkú nga, ndíni ì ambè tí 'òyò dǒ, ì rārì ndi ì útú nyí nyí'ì wò ndi ize nà rúkú.

¹⁴ Ní, imá na ní ndi, ma mòzè nzá midzi ma, inzá ní àlě tó Ádrəngbàle Yèsù Krístò bhà müsàlabhà-okú dò rò tí ma midzi ma rò. Obhó tí, wò ndi müsàlabhà-otù ò ní ndi, ma mòzè yà adzi àdhàdhì iwà òvè dhu tí, ndirò yà adzi ràdè mòzè átò iwà ma mòvè dhu tí. ¹⁵ Ìndrù-ònzìngà òbhòlò ka kí dhu mà, ìnzì ka kí kòbhòlò dhu màna, nònzì nzá atdi dhu mà. Àkàkà atdidǒ dhu ní Kàgàwà ribhò ípirònga-owútá àlě tò. ¹⁶ Ndirò kóró ale, yà ma múdhèna dhu ifú arí fíyó ípirònga ò, ndirò Pbàisràyéli Kàgàwà bhà ale màna tò ma mátina, Kàgàwà bhà màrùngà mà, Kàbhà ídzinga màna ràkà ì'ì abádhi dǒ kóró.

¹⁷ Nírò kòmbí, atdi ale mà náká nzá ndàva tsidu tdiǒdǒ. Obhó tí, yà ma mí'ì nà rùdú otú-bhu ní, Yèsù-okú dò rò ma mábà.

¹⁸ Àbanǎzó, àlě tó Ádrəngbàle Yèsù Krístò bhà ídzinga àkà ndi'ì nyí nà. Àminà.

Efesò
ò pbàkrìstò tò Pòlò andí bhàruwà
Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Kas 19.1-41; 20.17-38 ò ka kózùna dhu ní Pòlò adì Áziyà-Ngba tó pbiri ò ádràngbǎ kigò Efesò ò ìbhù ato tí dhu. Kòmbí ka kari ndi pbiri àti Tùrùkiyà tí. Kǎdi ndi kigò ò ndini ndi nduno tí Ídzi Màkùrù. Ní olù nyú, mbèmbè iwà azà kumi ato údà Yèsù ka kùgù dhu-dzidò rórò, kǎndi yàri bhàruwà imbi ò ndi ndí'ì Romà tó kigò ò rórò (Efe 3.1; 4.1; 6.20) Efesò ò rí'ì kànìsà mà, kǎ-gì rò rí'ì kórò kànìsà mànà tò (Upf 1.11). I kànìsà ò ábhò pbàkrìstò ní'ì inzi ní Pbhàyahúdi.

Pòlò azè nditè Efesò ò pbàkrìstò tò dhu ní iwà Kàgàwà údhè ndi ndónzina dhu tí dhu. Wemberè tí ní, Kàgàwà ózè ndili yà ndi ndanzi kórò dhu-tsí yà adzi ò arí'ì mà, òrù-akpà ò arí'ì mànà atdí ale kèlè, Krìstò, rònyà idzi dòyá.

Jyo rí kisé ní, Pòlò azè pbàkrìstò ròkò atdinga ò, ádhàdhì yà fíyò ípirònga-owútá Yèsù Krìstò bhà ale tírò nónzi ka dhu bhèyi.

Pòlò nídyi kári ìbhù ófò, ndíní Yèsù ná'ù ale nùgèrè ì 'òngò atdí ale nyú tí Kàgàwà tò dhu nitè tí: yà ní, Kànìsà arí'ì ádhàdhì ale-ngbò bhèyi, Krìstò ràdù ì'ì ndi ale-do dhu, Kànìsà arí'ì ádhàdhì idza bhèyi, Krìstò ràdù ì'ì ndi idza-pbidò òdo arí odu dhu, ndirò ní Kànìsà ní Krìstò bhà tsibhàle bhèyi dhu.

Ndi dhu bhèyi ní ndi, dhu àkàna pbàkrìstò rùngbò ì, 'òkò atdíkpá fíyò Ádràngbǎle Krìstò mànà.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Pòlò rí Efesò tó kigò ò pbàkrìstò nóvi dhu (1.1-2).
- Krìstò-otù ò Kàgàwà rónzina pbindà ale tò ídzinga (1.3-3.21).
- Kàgàwà únzi ale ní anzita nà àkà ófò ò dhu àkà kokò dhu (4.1-6.20).
- Pòlò rí pbàkrìstò òvi bhàruwà riku dòná rò ovita ní dhu (6.21-24).

Pòlò rí Efesò tó kigò ò pbàkrìstò nóvi dhu

(Kas 18.19-21; 19.1-7; 20.17)

¹ Yàri bhàruwà nàndi ní ima Pòlò, yà Kàgàwà nyú azè rí'ì Yèsù Krìstò bhà uvitatále tí ale. Ma màndi dhu yà Efesò tó kigò ò aróko Kàgàwà bhà ale, yà Yèsù Krìstò mànà ì úngbò ì ní fíyò ungbòta ò ikò pòtsò ale tò. ² Àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tò Ádràngbǎle Yèsù Krìstò mànà náká 'àso nyí, 'àdù nyàbhù nyòkò màràngà ò afikù ò.

Krìstò-otù ò Kàgàwà rónzina pbindà ale tò ídzinga

(Rom 8.15-17,28-30; 2Tè 2.13-14; 2Tì 1.9-10)

³ Dhu àkà àlè rilè Kàgàwà, àlè tò Ádràngbǎle Yèsù Krìstò t'Ábanà! Ka ní ndi àlè'ì náso òrù-akpà ò rò ìrà ale-afí tó kórò asota-tidò ní, Krìstò mànà àlè kúngbò àlè dhu-otù ò. ⁴ Inzá ndi ndàpè yà adzi ònzi rórò, Kàgàwà náavò àlè, àlè rí'ì pbindà ale tí Krìstò-nyutsi. Kǎnzi ndi dhu ndini àlè koko tí ìlilá ale tí onziná, ndirò ìmbà nzère dhu tí ka kózùna onziná dhu rí'ì nyuyatsi ale tí, ndi ndóze àlè dhu-okú dò rò. ⁵ Kàgàwà náapè àlè màhàngú ò rò, àlè rí'ì pbindà inzo tí Yèsù Krìstò-otù ò. Kǎnzi dhu ndi dhu bhèyi ádhàdhì ndi nyú ndi ndóze ka dhu bhèyi. ⁶ Nírò, àlè kàkà àlè rilè Kàgàwà yà àlè tò kìbho pbindà ídzinga tò ádràngbǎnga-okú dò rò. Kìbho ka tíròrò, yà atdidò ndi ndazè Idhùna-otù ò.

⁷ Krìstò-azù-otù ò, Kàgàwà nùukolo àlè'ì nzère dhu ò rò, ndàdù àlè tò nzérenga núbà àlè tò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Kàgàwà nùtè pbindà ídzinga tò ábhònga àlè tò, ⁸ ndìbhò dhu-ònga t'òvòta mà, àkàkà inga t'únita mànà àlè tò. ⁹ Kǎbhù àlè rani òdhù ò ndi ndudhé dhu. Ndi dhu kùdhè angangyi pbindà ídzinga ò ndi ndonziya tí Krìstò-otù ò. ¹⁰ Ndi Kàgàwà udhé dhu ní, yà ndi ndakò kàsùmi ò, ndi rari yà ndi ndabhòlò kórò dhu-tsí, kàkà òrù-akpà ò arí'ì mà, yà adzi ò arí'ì mànà-tsù nùndù, Krìstò rònyà idzi dòyá.

¹¹ Ndirò Krìstò-nyutsi, Kàgàwà nùibho wà yà ndi ndudhé mà moko tí kàmàna tí dhu fàkà, ndòvò mà angangyi yà ndi nyú ndi ndudhé ka dhu bhèyi. Kǎnzi kórò ì dhu, ádhàdhì ndi ndudhé ka ndirò ndi ndazè ka dhu bhèyi. ¹² Nírò, yà wemberè t'ále tí mà mí'ì Krìstò dò atdyúya nli ale tí rò, mà màkà mìlè Kàgàwà bhà ádràngbǎnga tò awáwà.

¹³ Nyí mà átò, nyí nyitdègu obhónka tò màkùrù ìri, ní nyí nyadù Krìstò ná'ù. Ndi màkùrù ní Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù yà ògù nibho fùkù. Ndirò, Kàgàwà adù Ìlál-Alalí yà ndi ndakò fíndá lákà níbhò fùkù, rí'ì pbindà ale tí nyí nyí'ì dòtsí dhu itè rí pbindà ize

tí. ¹⁴ Wò ndi Hílǎ-Alafí ní ndi rí dhu itè àlě rabáya ongyéngá*, yà p̀bìndà ale tò Kàgàwà akò f̀ndá làkà ongyéngá ǹzìnzì ò. Àlě kabáya ka Kàgàwà rí àlě'í ǹwúwú d̀òtsí nzérenga ò rò ǹngana. Nírò, àlě kàkà àlě rilé Kàgàwà bhà ádr̀r̀ngbànga tò awáwù.

Polò rí ndìtsò Efesò tò kigò ò p̀bàkrìstò d̀ò dhu
(Fil 2.9-11; Kòl 1.3-6,9-13,18-19; 1Pé 1.3-4)

¹⁵ Kàgàwà ònzì dhu-okú d̀ò rò ní ndi, yà ma mír̀nà nyí nyá'ù Ádr̀r̀ngbàlè Yèsù tí dhu mà, nyí nyòzè Kàgàwà bhà ale kórò tí dhu màna rò, ¹⁶ ma m̀arí nyirè p̀bàkà itsòta ò, ndirò ma m̀arí ǹzì mingyè òtsò àbhù ma mí Kàgàwà tò okúku d̀ò rò rò. ¹⁷ Ma mí m̀itsò yà ádr̀r̀ngbànga tò awáwù nà arí'í àlě t'Ábanà, àlě tò Ádr̀r̀ngbàlè Yèsù Krìstò bhà Kàgàwà rò, ndiní dhu-ònga t'òvòta tò p̀bìndà Alafí nabhù tí f̀ùkù. Ndi Alafí rí Kàgàwà itè f̀ùkù, ndadè àbhunà nyàni mbèyi nyú. ¹⁸ Ma mí m̀itsò Kàgàwà rò, ndiní f̀ùkù irèta-nyìkpò ǹngbe tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi k̀nzì nyí ndiní nyí nyuni tí yà nyí nyúli atdyúku d̀oyá dhu, nyádù yà p̀bìndà ale tò k̀li dhu-tsi tò ùyàya ongyéngá ǹnì. ¹⁹ Ndirò, nyí nyí ìngbà dhu bhèyi m̀atí kàbhà ádr̀r̀ngbànga tò òbì náarí'í ádr̀r̀ngbà nyú àlě tò dhu ǹnì, yà ka àlě ká'ù rò. Ndi p̀bìndà ádr̀r̀ngbànga tò òbì Kàgàwà itè òbì nyú nà, ²⁰ yà Krìstò ndi ndabhù r̀ngbè ndi òve-bvù rò, ndadè àbhunà ràdi p̀bìndà fàngà d̀onà rò òr̀u-akpà ò ònà kàsùmì ò. ²¹ Anyí nga ní ndi, Kàgàwà ìli Krìstò kórò màlàyìkà mà f̀yò kàmá màna d̀ò, yà ádr̀r̀ngbànga tò òbì nà arí'í kórò ale d̀ò, ndirò kórò ádr̀r̀drò p̀bàkámá d̀ò. Ndirò Kàgàwà ìli ka kórò òvo, yà òvo ka kádù òvòna kòmbi m̀atí, ndirò olù m̀atí ka kovoya d̀ò. ²² Kàgàwà ábhù wà Krìstò ròbè kórò dhu-tsi-dò, ndadè k̀li rí'í Kànisa-d̀òtsirò tí. ²³ Kànisa ní Krìstò-ngbò. Krìstò arádi ngbulùna nyú nà Kà-nyutsi, Kàgàwà ràdù àdi ngbulùna nyú nà Krìstò-nyutsi.

2

Kàgàwà bhà ídzinga-okú d̀ò rò àlě kugù dhu
(Kòl 2.12-13; 3.1-3; Tít 3.3-8)

¹ Angyi, nyí ní'í iwà ùve ale Kàgàwà-nyìkpò ò, f̀ùkù afátá mà f̀ùkù nzérenga màna-okú d̀ò rò. ² Nyí nyongonà òko ònà òfò náafò ndi yà adzi ò ale náaróko ònà òfò nà. Nyí nyífu awe ò aróko nzére-alafí ò ádr̀r̀ngbàlè, yà kòmbi idzi ǹonyù kàkà ìnzì arí Kàgàwà-t̀sù dhu iri ale d̀ò. ³ Angyi, àlě'í kórò, àlě kí'í átò abádhí bhèyi. Àlě kongonà òko ádhàdhì yà àlě kí'í nà indrù tò òfò rí atdyúya òho dhu bhèyi, àlě ràdù àmbe dhu ònzì d̀ò ádhàdhì àlě-afi mà àlě-ngbò màna nòzè ka dhu bhèyi. Ndi òfò ò àlě karóko dhu-okú d̀ò rò, àlě'í ní'í iwà dhu ífò ngùkpà ale bhèyi tí, ndiní Kàgàwà itdi tí àlě-ànyà p̀bìndà nàwì ò ale.

⁴ P̀bètù, Kàgàwà bhà izu náarí'í ádr̀r̀ngbà nyú indrù tò. Kòzè àlě atdidò. ⁵ Yà àlě kí'í iwà àlě kàve Kàgàwà-nyìkpò ò àlě tò afátá-okú d̀ò rò ale ròrò, kàbhù àlě, àlě rí'í ípirònga nà atdikpá Krìstò màna. Ní Kàgàwà ǹgú nyí p̀bìndà ídzinga ò. ⁶ Yèsù Krìstò màna àlě k̀ngbò àlě dhu-otù ò, Kàgàwà ábhù àlě r̀ngbe àlě òve-bvù rò atdikpá Krìstò màna, ndiní àlě konyuya tí idzi atdikpá kà màna òr̀u-akpà ò. ⁷ Ndi àlě tò ndi ndanzì Yèsù Krìstò-nyutsi ídzinga-otù ò, kàzè nditè idho rí indrù ùkò ní p̀bìndà ídzinga tò ádr̀r̀ngbànga olùnà rò rírá kórò ato ò. ⁸ Obhó tí, nyí nyúgu Kàgàwà bhà ídzinga-okú d̀ò rò à'uta-otù ò. Wò ndi ògù náhu ǹzà nyí nyònzì dhu-okú d̀ò rò, p̀bètù ka ní Kàgàwà bhà perè. ⁹ Ìnzì ní kàsùku-okú d̀ò rò dhu ndi, akye atdí ale mà náarana àdi ndámbe ndòyò d̀ò ní. ¹⁰ Obhó tí, àlě'í ní Kàgàwà-òtsú-t̀sirò kasu, ndirò Yèsù Krìstò màna àlě k̀ngbò àlě dhu-otù ò, Kàgàwà anzi àlě ndiní àlě kongó tí idzi dhu ònzì. I idzi dhu ní yà angyangyi Kàhù nyàya-tì, ndiní àlě kongó tí ònzìna dhu.

Krìstò-nyutsi indrù rí'í atdí ale tí dhu
(Kòl 1.20-22; Èbr 10.19-22; 1Pé 2.4-7)

¹¹ Nírò, nyirè pé ìngbà dhu bhèyi ale-tidò m̀atí nyí nyí'í angyí dhu. Ònzìyànga ka kòbhòlò dhu-okú d̀ò rò, P̀bàyàhúdì arí nyàti inzà ka kòbhòlò ònzìyànga ale tí. P̀bètù, abádhí aròte yà irinà rò indrù arònzina ròyá ize d̀ò tí. ¹² Wò ndi kàsùmì ò, nyí nyuni ǹzà Krìstò. Nyí nyí'í olo tí Kàgàwà bhà ale, P̀bàisràyélí ǹzìnzì ò. Kàgàwà mà núngbò ò p̀bìndà ale màna, ndadè ndi ndònzìya dhu tò làkà nòkò abádhí tò ndi ungbòta-nyutsi. P̀bètù nyí nyí'í olo tí ndi ungbòta ò. Nyí nyí'í mbá yà adzi ò nyí nyádù òd̀onà nyí nyabá tí dhu nà, ndirò nyí nyuni ǹzà Kàgàwà. ¹³ P̀bètù kòmbi, yà Yèsù Krìstò màna nyí nyúngbò nyí dhu-otù ò, nyí, yà itse nyí nyí'í angyi Kàgàwà rò rò rò, nyí nyí'í ìkyèrò Kàgàwà-tí, yà ndi nufu okúku d̀ò rò Krìstò-azù-otù ò. ¹⁴ Obhó tí, Krìstò nyú nditirò ní ndi m̀arànga nibho àlě tò. Kàbhù P̀bàyàhúdì mà ìnzì ní P̀bàyàhúdì màna ròngò atdí p̀biri ò ale tí. Yà ndi ndabhù ndi nditirò òve tò dhu-otù ò, kùgolo wà abádhí ǹzìnzì-ònga nutu, ndabhù

* 1:14 1.14 Ndi ongyéngá ní ògù mà, dhòdhòhóngà tò ípirònga mà, ngùkpà dhu-tsi màna.

rì'ì òmǔvǔ tǐ imǔvǔ. ¹⁵ Àbadhí nùugolò Mùsà bhà Ɔyátá mà, ì Ɔyátá arávina ka kònzí tǐ dhu mà, kàròzèna kífù dhu màna, ndíní ndí ndabhù tǐ kòkò Pbhàyàhúdí mà ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí màna ròngò atdí pbirì ò ale-òwútá tǐ, ndí màna abádhí ùngbò ì dhu-otù ò. Ndi dhu bhèyi nǐ ndí, Kìbho màrùngà abádhí nzínzi ò. ¹⁶ Mùsàlabhà dǒ ndí ndòvè dhu-otù ò, Krístò náandu abádhí-tsù ròngò atdí ale-ngbò tǐ, ndàdù abádhí ùngbò Kàgàwà nà. Ndi mùsàlabhà-otù ò, Kítò abádhí nzínzi ò ì'ì òmǔvǔ. ¹⁷ Krístò ira màrùngà tò Ídzi Màkùrù núnò, nyǐ ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí, yà ìtse nyǐ nyǐ'ì Kàgàwà rò rò tò, ndirò Pbhàyàhúdí, yà ìkyèrò ì'ì Kà-tí tò. ¹⁸ Obhó tǐ, Krístò-otù ò nga nǐ ndí, àlè'ì Pbhàyàhúdí mà ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí màna, àlè kádù òwu ùvò àlè t'Ábanà-ònzí yà atdí tǐ arí'ì Ìlilà-Alafí-otù ò.

¹⁹ Nírò kòmbí, nyǐ, ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí tírò, nyǐ nǐ nzǐ olo tǔdítò ndirò nyǐ nǐ nzǐ iwù tǐ íwù vurò ngari ò rò ale. Pbhétù kòmbí, nyǐ nyóngò wà pbirì ò ale nyé tǐ, atdíkpá Kàgàwà bhà ale màna, ndirò nyǐ nyóngò wà atdí idza ò bhà tǐ Kàgàwà bhà ale màna. ²⁰ Àdhàdhi odu nǐ ka kòsì idza bhèyi, nyǐ mà àtò, nyǐ nǐ idza ka kórù nǐ odu. Uvitatále mà pbanábí màna nǐ ndí idza-pfò ka kórù nǐ odu, ndirò Yèsù Krístò nyú ndítírò nǐ ndí ndí idza-pbidò òdò rí àdrùngbà odu. ²¹ Ndi Krístò nǐ ndí, idza ka kòsì nǐ odu nàbhù arí rùpǔá ì atdíkpá, ndí idza ràdù òtro, ràrà àhu Kàgàwà-nyǐkpò ò ìlà Kàbhà idza, yà Kàràdí ònà tǐ. ²² Krístò màna nyǐ nyúngbò nyǐ dhu-otù ò, nyǐ, nyǐ nyúngbò wà nyǐ àtò atdíkpá kórò ngùkpà ale màna, nyǐ'ì Kàgàwà arádí ònà ngari tǐ, Kàbhà Ìlilà-Alafí-otù ò.

3

Polò anzi ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí nzínzi ò kasu
(Ɛfe 1.9-10; Kòl 1.24-29; 1Pé 1.10-12)

¹ Wò dhu-okú dò rò nǐ ndí, ima Polò, mà mǎrí mitsò Kàgàwà rǒ dèkú. Mà marí'ì imbi ò Yèsù Krístò tò mà mǎrí kasu ònzí, mambe Ídzi Màkùrù núnò dǒ fùkù nyǐ ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí tò dhu-okú dò rò. ² Obhó tǐ, nyǐ nyǐrì wà dhu mbèyi nyá, pbindà ìdzinga ò, Kàgàwà ribhò wà fùkù mà màdù ònzina kasu fudú. ³ Kàgàwà ìtè ndí idù, ndíní mà muní tǐ yà òdhù ò arádí ndí ndudhé ndíní ndí ndònzíyia tǐ dhu. Ní mà màndí wà dhu ake tǐ fùkù ndí dhu dǒ. ⁴ Nyǐ nyapè ì andítá nòzà, nǐ nyǐ nyádù ingbà dhu bhèyi màtí mà muní Krístò dǒ dhu yà òdhù ò arádí núní ùnì. ⁵ Angyí, Kàgàwà nùtè nzá wò ndí òdhù ò arádí dhu ìndrù tò. Pbhétù kòmbí, kítè ka pbindà Ìlilà uvitatále mà, pbindà Ìlilà pbanábí màna tò, pbindà Ìlilà-Alafí-otù ò. ⁶ Ndirò, wò ndí òdhù ò arádí dhu-tí nǐ: Ídzi Màkùrù-otù ò, ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí mà rabáya Kàgàwà apì pbindà ale tò asota atdíkpá Pbhàyàhúdí màna. Abádhí nóngò wà atdí ale-ngbò-rònga tǐ, ndirò abádhí nába wà yà Kàgàwà akò findá làkà Yèsù Krístò-otù ò dhu-tsi àtò.

⁷ Kàgàwà ìlì mà mi'ì Ídzi Màkùrù-kàsù t'ále tǐ, yà pbindà àdrùngbànga tò obi nǐ ndí ndibhò idù pbindà ìdzinga tò perè-otù ò. ⁸ Ìma nǐ ìmbà tina nà ale nyá Kàgàwà bhà ale nzínzi ò kórò. Pbhétù, Kàgàwà bhà ìdzinga nǐ ndí mà nàbhù mongò Krístò bhà asota nǒvò ìnzí nǐ Pbhàyàhúdí tò. Ndi asota nǐ yà ìnzí findá àdrùngbànga rí ndùnì. ⁹ Kìbho mà mi'ì ndí ndarí òdhù ò arádí dhu àbhù rākà tǐ dhu òvò mà mi'ì awáwù ò kórò ale tò nǐ ìdzinga àtò idù. Ndi Kàgàwà, yà kórò dhu nanzí ale, nàarù wò ndí ndí ndudhé dhu ròngò àdì òdhù ò nyunatsí dhòdhòhònganà, ¹⁰ ndíní kòmbí Kànìsà-otù ò, kórò màlàyíkà mà fiyò kámá màna núnì tǐ dhu Kàgàwà rarí dhu-ònga òvò dhèdherò òfò ò. ¹¹ Kàgàwà àbhù ndí dhu rākà àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò-otù ò, yà ròpè ndí màhàngù ò rò ndí ndudhé ka dhu bhèyi. ¹² Yà Yèsù Krístò màna àlè kúngbò àlè dhu-otù ò, ndirò ka àlè ká'ù dhu-otù ò, àlè kábà wà ìmbà àlè-tsù ùtò rí dhu rǐ'ì rórò àlè kádù òwu ùvò Kàgàwà-ònzí a'uta nyú nà ònà otu. ¹³ Nírò, mà mítèdè nyǐ itèdè tǐ, àpè nyàbhù afiku ringyè ndí, yà okúku dǒ rò mà màbàna àpbe nǐ, ndí àpbe nǐ ndí àdrùngbànga tò awáwù nàbhù rí fùkù nǐdhuñí.

Polò nǐ ndítsò Ɛfesò tò kígò ò pbhàkrístò dǒ dhu

¹⁴ Wò dhu-okú dò rò nǐ ndí, mà mòkò mà òtdyùdu dǒ Àba Kàgàwà-ònzí. ¹⁵ Àbadhí nǐ ndí kórò rùgànda-tsù yà òrù-akpà ò arí'ì mà, yà adzi dǒ arí'ì màna t'Ábanà, yà abádhí dǒ arí'ì òvò ùvò ale. ¹⁶ Mà mi'ì mitsò Kàgàwà rò, ndíní nyǐ nǐrǎ tǐ nyukatsi nǎ rò pbindà Ìlilà-Alafí tò àdrùngbànga tò obi nǐ, pbindà àdrùngbànga tò awáwù tò àbhònga-bvu rò. ¹⁷ Mà mi'ì mitsò, ndíní Krístò ongó tǐ àdì afiku ò a'uta-otù ò. Mà mi'ì mitsò àtò, ndíní nyǐ nyǐ'ì tǐ ìvèya òdì ì, 'àdù ìko àzè dǒ ale tǐ. ¹⁸ Ndi dhu bhèyi nǐ ndí, nyǐ, yà atdíkpá nyǐ nyǐ'ì màna Kàgàwà bhà ngùkpà ale màna, nyǐ nyádù Krístò bhà àzè tò ìhùnga mà, kà tò àdzinga mà, kà tò àdzinga ràrà òrù mà, kà tò àdzinga ròfò òbvò mà núnì. ¹⁹ Mà mi'ì mitsò, ndíní nyúni tǐ Krístò bhà àzè, yà kórò ale tò inga t'únita dònà òsè àzè. Ndirò mà mi'ì mitsò ndíní Kàgàwà bhà dhu tǐ arí'ì kórò dhu nǐ'ì tǐ fùkù dhu tǐ àtò.

²⁰ Kàgàwà arí kasu ònzi àlě-nyutsi p̄hìndà ádrùngbànga tó obi nĩ. Ndirò Kà-fó àlě kónzi dhu rò, Kà rĩ'ì inè ndònzì ka abho nyú ròsè. Obhó tí, Kàbhà ádrùngbànga tó obi nósè wà àlě kádù irènà kóró dhu dòná. ²¹ Dhu àkà àlě rilè Kàgàwà Kànìsà ǒ, ndirò Yèsù Krìstò-nyutsi, kóró rùgànda ǒ, ndirò dhòdhóhonganà. Àminà.

4

*Atdí ale-ngbò tí ka kí'ì Krìstò-nyutsi dhu
(Ròm 12.4-8; 1Kò 12.4-31; Kòl 3.12-14)*

¹ Nírò ima, yà imbitále tí ma mí'ì, Ádrùngbàle-kàsù ònzi ma mání dhu-okú dò rò rò, ma mítdè nyí itdè tí, nyí, yà Kàgàwà únzi nyí rò, nyí nyàkà nyòkò ndi anzita nà àkà ófò ǒ. ² Nyí nyàkà nyí'ì yorowà t'ále tí atdíǒ, iyò aróko ale tí, ndirò dhu-dzi òndú arí ale tí. Nyí nyàkà nyòndú dziku nzinziku ǒ àzè ǒ. ³ Nyí nyàkà nyónzi obi atdíǒ, nyòdò yà Hìlǎ-Alafí ábhù fùkù māràngà-otù ǒ atdíngà. ⁴ Obhó tí, ale-ngbò rĩ'ì atdí tí, ndirò Hìlǎ-Alafí rĩ'ì atdí tí. Ndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà únzi nyí findà ndíní nyí nyabá tí dhu rĩ'ì atdí tí. ⁵ Ádrùngbàle rĩ'ì atdí tí, a'uta rĩ'ì atdí tí, bàtizò rĩ'ì atdí tí, ⁶ Kàgàwà rĩ'ì atdí tí. Ka ní kóró ale t'Abanà. Kònyù idzi kóró ale dǒ, Kǎrì kasu ònzi kóró ale-otù ǒ, ndirò Kǎràdi kóró ale-nyutsi.

⁷ Pbéù ìngbàtí ìli ndi ale mà àlě nzinzi ǒ náabà àkàkà perè, àdhàdhì yà Krìstò náabhù ka findà ònà mǔgèrè ǒ. ⁸ Hìlǎ Anditá ràtina:

«Kítdegu ùpo orù,

ní kùgu imbi ǒ ka kúsò ale ndàrà nà foná,

ndirò kùbhò perè indrù tò*.»

⁹ Nírò, yàri ɔte: «kùpò orù-tì» ní àdhu? Kà-tì ní, kà rifo pé angyi yà adzi dǒ, ndàdù òtsù kà-tsi nyú. ¹⁰ Wò ndi ififo ale ní ndi wò ùpùpò orù nyá, ròsè orù-akpà dòná, ndíní ndi ndonyu tí idzi yà adzi mà orù-akpà mà nà dǒ. ¹¹ Àbadhi ní ndi àkàkà perè nubhò indrù tò. Atdídhená ale tò kàbhù ní uvitatále tí i ale rĩ'ì ní perè, ngùkpà ale tò kàbhù ní p̄bànábí tí i ale rĩ'ì ní perè. Ngùkpà ale-tsí tò kàbhù ní Ídzi Màkùrù t'únnotatále tí i ale rĩ'ì ní perè, ndirò ngùkpà ale tò kàbhù ní Kàgàwà bhà ale t'úndatátale mà màlímò mà nà tí abádhí rĩ'ì ní perè. ¹² Àbadhi náanzi dhu ndi dhu bhèyi, ndíní Kàgàwà bhà ale-nyùtí nohú tí angyangyi Kàgàwà bhà kasu tò. Kánzi ndi dhu, ndíní Krìstò-ngbò nòsí tí. ¹³ Ndi dhu bhèyi ní ndi, àlě'ì kóró àlě kádù àlě otù atdíngà ǒ àlě tó a'uta-otù ǒ, àlě ràdè Kàgàwà t'Ídhùnà ùni atdíǒ. Ndirò, àlě kádù ǒ'ò a'uta ǒ, àlě ròwù ùvò Krìstò bhà àkàkà ófò tó mǔgèrè nyú ǒ. ¹⁴ Ní, àlě kí nzi òko tdítdǒ nzónzo tò ófò ǒ, yà indrù ùtrá rí fiyò ùtrátá tó mǔgèzì ní rùwí atdídhená ale rùdhèna dhu ràmbe àlě ùmbà dǒ akye. ¹⁵ Pbéù, àlě kapé àmbe obhó dhu núnò dǒ indrù tò àzè ǒ, ní àlě kádù ǒ'ò kóró dhu ǒ, ràrà àhu yà àlě-do tí arĩ'ì Krìstò bhà ófò ǒ àlě kówu ùvò dhu ǒ. ¹⁶ Kòtù ǒ nga ní ndi, ale-ngbò-róngá-nzo kóró nùp̄bà i 'òkò atdíkpà 'idzò, yà i únzi i dhu bhèyi. Ní, ìngbàtí ìli ndi ale-ngbò-róngá-ngba mà náapè kàsùna ònzi àkàkà dhu bhèyi, ní ale-ngbò kóró ràdù òvi, ndàdù àmbe ndòsi dǒ nditírò àzè ǒ.

*Ípírònga-owútá nà p̄bàkrìstò rĩ'ì Krìstò-nyutsi dhu
(Gàl 5.16-25; Kòl 3.1-13; 1Yù 3.16-18; 4.7-11)*

¹⁷ Nírò, ma mí dhu òvo fùkù atdyúdu nyú nà àlě tó Ádrùngbàle-òvò rǒ: nyí nyàkà nzá nyòkò tdítdǒ inzà Kàgàwà núní ale bhèyi. I ale ní kàkà kòkòrònga tó fiyò irèta dǒ tí aríko ale, ¹⁸ ndirò, abádhí tó irèta náarí nzi dhu àlù. I ale rĩ'ì mbá yà Kàgàwà aríbhona ípírònga nà nyuyatsi, abádhí ùni nzá atdí dhu mà, ndirò abádhí ní dòya idzò ale dhu-okú dǒ rò. ¹⁹ Abádhí-nyí náarí nzi iwu akekpà màtí, ndirò abádhí ádzi wà i 'àmbe nzére dhu ònzi dǒ, 'àdù àmbe Kàgàwà-nyìkpò ǒ ótí dhu ònzi dǒ, imbà tsùya ètò rí atdí dhu mà rĩ'ì rórò.

²⁰ Pbéù, ìnzì ní wò dhu bhèyi nga ndi ka kúdhe dhu fùkù Krìstò-okú dò rò ní! ²¹ Obhó tí, nyí nyí'ì wà kà dǒ màkùrù. Ní ka kúdhe wà Yèsù-nyutsi arĩ'ì obhónga fùkù. ²² Nírò, nyí nyàkà nyáwà wò angyi nyí nyí'ì nà fùkù ófò itse nyú, wò angyi nyí nyí'ì nà ófò-ayí, wò nyúnda arí nyòwù igi, ndàdù nyítsu indrù ábhù rí rinza i ùtrátá tó dhu-atdyú ǒ. ²³ Dhu àkà nyùgèrè nyí dòtsí, nyòngò indrù-owútá tí affiku ònà rò, ndirò fùkù irèta ònà rò. ²⁴ Nyí nyàkà nyí'ì owútána tó ófò nà. Ndi ófò ní yà Kàgàwà bhà woyò rǒ ka kanzì ófò. Obhónga ní ndi ófò-owútá ùnda rí, ritè obhónanga ná ípírònga, ndirò Kàgàwà-nyìkpò ǒ ìlǎ ípírònga.

²⁵ Ní ndi dhu-okú dò rò, nyùbhà tìtò t'únnota! Ìngbàtí ìli ndi ale mà náká ndùnò obhó dhu òdhìnà tò, àlě'ì kóró, àlě ní atdí ale-ngbò-róngá dhu-okú dò rò. ²⁶ Dhu apé i'ì nyí

* 4:8 4.8 Zàb 68.19

nyàkò dhu tí, ní nyí nyàkà nzá nyòtsù nzérenga ò. Adyifò àkànà nzá ndàrà òtsù ngòmá ò, inzà afikù ò nàwí nàpè lku ròrò. ²⁷ Nyí nyàkà nzá nyùbhà ngari Pfòmvo Sitanì tò. ²⁸ Ogbo ònzì rò úbhi ale, nàkà nzá ndònzì ogbo tdítdò, pbétù, kàkà ndònzì kasu òtsùna nyú nì, ndíní ndì ndabá tí dhu òtdì ndì ròyá ale-dzànà ònzì ndì ndádù ní dhu. ²⁹ Nzére òte àkà nzá ndàhu liku ò rò, pbétù, nyí nyàkà nyòwù ànònà rò ní idzi òte kèlè, yà indrù-dzànà ònzì ràdù ndòsì ngùkpà ale, ndàdù idzinga ìbhò yà ndi òte ìrì rí ale tì. ³⁰ Nyí nyàkà nzá nyàbhu izu rùka Kàgàwà bhà Hìlã-Alafí. Obhò tí, Hìlã-Alafí ní ize, yà nyukutsi Kàgàwà ìlì, ndíní ongó tí dhu itè kpangba nyí ràrì pbìndà ale, ràrà àhu Kàgàwà rí nyùwù dòtsì nzére dhu ò rò ònà idhò ò. ³¹ Nyí nyàkà nzá nyòdò rùkù ka kònzì nzére dhu afikù ò. Nyí nyàkà nzá àkù nga rìwà ndì, ndirò nyí nyàkà nzá nyònzì nàwí. Nyí nyàkà nzá nyàngbaru nzínziku ò, nyí nyàkà nzá nyèno dhu indrù nì, ndirò nyí nyàkà nyòdò nyí kórò nzére dhu-tidò rò rò. ³² Nyí nyàkà nyònzì idzinga fùkù, nyádù ì'ì àzè nà nzínziku ò. Nyí nyàkà nyùbà dhu fùkù, àdhàdhì Kàgàwà nyùbà dhu fùkù Krìstò-nyùtsi dhu bhèyi.

5

Awáwù ò ka kòko dhu

¹ Nyí ní Kàgàwà bhà nzónzo, yà atdíò kòzè ale. Ní, nyí nyàkà nyòkò kàbhà òfò ò. ² Nyí nyàkà nyòzè nyí nzínziku ò, àdhàdhì Krìstò nàazè àlè dhu bhèyi: Kàzè àlè, ndàdù pbìndà ìpìrònga àdzi òve tò àlè-okù dò rò, rì'ì perè tí ndirò rì'ì kàzu ò ka kòbì izà tó perè yà mbèyi róngu ndrùu, ràdù Kàgàwà-nyìkpò òfò tì.

³ Nyí ní Kàgàwà bhà ale. Ní m̀nyòni t'ònzita mà, Kàgàwà-nyìkpò ò òtì kórò dhu mà, ngàtsi ale-fò rì'ì dhu-atdyù òho arí ká dhu mà nà nàkà nzá ndirò ndì nzínziku ò. ⁴ Ndirò, nzére òte nóte ka kí indrù nì dhu mà, ìmbà t̄ya nà òte nóte ka kí dhu mà, ndirò nzére zèze mà, nàkà nzá ndirò ndì nzínziku ò. Pbétù àkàkà dhu ní kadu òtsò Kàgàwà tò. ⁵ Obhò tí, nyí nyàkà nyèni dhu ní: m̀nyòni ònzì arí ale mà, Kàgàwà-nyìkpò ò rí indrù àbhù ròtì ngùkpà dhu ònzì arí ale mà, ndirò kórò dhu-atdyù òho arí rì'ì findà tí ale mà ní rokoya nzi atdí dhu-kàmà màtì Kàgàwà bhà, ndirò Krìstò bhà Idzi ò. Obhò tí, kórò dhu-atdyù òho arí rì'ì findà tí ale rì'ì àdhàdhì sànamù-ònzì arí ndùkò ale bhèyi.

⁶ Atdí ale mà nàkà nzá ndètrà nyí ìmbà t̄ya nà òte nì. Kòrì nzérenga-tidò-okù dò rò ní ndì, Kàgàwà arí kàkà ònzì arí tsùnà dhu ìrì ale-ànyà nítìdì pbìndà nàwì-lú nì. ⁷ Ndirò, nyí nyàkà nzá nyòwù nyìrì rò kòrì dhu bhèyi ale mà nà. ⁸ Angyi, nyí nyongónà òko ìnò ò, pbétù kòmbì, yà Àdrùngbàlè mà nà nyí nyùngbò nyí dhu-otù ò, nyí nyàróko awáwù ò. Ní nyí nyàkà nyòkò àdhàdhì awáwù ò nzónzo bhèyi. ⁹ Obhò tí, awáwù aròdhina itse ní dhèdhèrò idzinga-tidò mà, obhònga mà, obhònga mà nà. ¹⁰ Nyí nyàkà nyòwù òbì ònzì rò nyèni Àdrùngbàlè-nyìkpò nòfò ràdù dhu. ¹¹ Nyí nyàkà nzá nyùtsu nyí yà inzà nga nòfò ìnò tó màtso ò, pbétù nyí nyàkà nyùpfò kà-dònga kpangba. ¹² Obhò tí, wò òdhù ò indrù rònzina dhu dò ka kòte dhu nàarì ale-nyí àbhù rìwà. ¹³ Pbétù, dòyá nga ka kùpfò kpangba kórò dhu ràdù 'àla yà ì dhu nyú rì'ì dhu bhèyi. ¹⁴ Obhò tí, kórò dhu, yà awáwù ò rì'ì ní ràdù òngo awáwù tì. Ndi dhu-okù dò rò ní ndì, ka kátina yà dhu bhèyi:

«Ívà nyi idhò ò rò, wò òdhò nyi nyòdhdò rò!
fngbè nyi, nyahu òve-bvè rò,
ní, Krìstò ràdù nyìnú nga àwà.»

¹⁵ Nyí nyàkà nyàndà fùkù màtso mbèyi. Nyí nyàkà nzá nyòkò pbàdhómá bhèyi, pbétù nyí nyàkà nyòkò àdhàdhì dhu-ònga t'òvòta nùni ale bhèyi. ¹⁶ Nyí nyàkà nyònzì kasu mbèyi yà nyí nyí'ì nà kòmbì kàsùmì ò, kàrì idhò ní nzére idhò nídhunì. ¹⁷ Ndi dhu-okù dò rò, nyí nyàkà nzá nyí'ì pbàdhómá tí, pbétù nyí nyàkà nyèni Àdrùngbàlè-afí òzè nyònzì dhu. ¹⁸ Nyí nyàkà nzá nyòrì iwa nì, iwa òmvù ka kí kori nì dhu nàarì indrù bhà ìpìrònga ìnzà nídhunì. Pbétù, nyí nyàkà nyàbhu Hìlã-Alafí rìrã nyí. ¹⁹ Nzínziku ò nyí nyòte rò, nyí nyàkà nyèno dhu ní Zàburì ò rò ràhu dhu, ndirò nyí nyàkà nyèyù yà Hìlã-Alafí àbhu nyàmbe àyànà dò adyi. Nyí nyàkà nyèyù adyi mà Zàburì mà nà nyàmbe Àdrùngbàlè nìlè dò nì atdí afikù nà. ²⁰ Nyí nyàkà nyòngò òtsò àbhù bìlìnganà Aba Kàgàwà tò kórò dhu-tsì dò, àlè tó Àdrùngbàlè Yèsù Krìstò-òvò rò.

Vèbhàlè mà f̄yò kpabhàlè mà nà àkà 'òkò nzínziya ò tí dhu
(Opt 2.21-24; Kòl 3.18-19; 1Pé 3.1-7)

²¹ Nyí nyàkà nyòngò tsùkù dhu ìrì nzínziku ò, Krìstò nyí nyífu dhu-okù dò rò.

²² Nyí vèbhàlè, nyí nyàkà nyìrì fùkù kpabhàlè-tsù dhu, Àdrùngbàlè Yèsù òzè dhu nyí nyònzì dhu tí. ²³ Obhò tí, kpatsìbhàlè ní pbìndà tsìbhàlè-dò, àdhàdhì Krìstò narì Kànìsà-dò dhu bhèyi. Ndirò Krìstò nyú nditìrò ní Kànìsà tó Ògùbà, ndì Kànìsà ràdù ì'ì kà-ngbò.

24 Vèbháale àkà 'ìrì fíyò kpabháale-tsù dhu kóró dhu ò màtí, àdhàdhì Kànìsà náarí Krístò-tsù dhu 'ìrì dhu bhèyi.

25 Ndirò nyí kpabháale, nyí nyàkà nyòzè fùkú vèbháale àdhàdhì Krístò ózè Kànìsà, ndàdù p̀bìndà ípìr̀òngà nyú àbhù ndítírò kà tò dhu bhèyi, 26 ndíní ndì ndu'ò tí ka idha* nì ndirò òtèna nì rilá Kágàwà tò. 27 Kázè ka ndíní Kànìsà náara tí àhù Yèsù nyú ndítírò-ònzí àdr̀ungb̀anga tò awawù ò, ìmbá atdí andrita nà màtí, ìmbá nyina rò mùsìngírí nà màtí, ndirò ìmbá atdí otsu nà màtí. Kázè ka rì'ì Kágàwà-nyìkpò ò ilá, ndirò ìmbá nzére dhu tí ka kòzàna dhu rì'ì nyùnatsi dhu tí. 28 Ndi dhu bhèyi tí, kpabháale àkà 'òzè fíyò vèbháale àdhàdhì òzè ngb̀òya nyú itírò dhu bhèyi. P̀bìndà tsìbháale nòzè ale nòzè wà ndì ndì nyú tírò. 29 Obhó tí, ngb̀òna nyú òndrò rí ndítírò atdí ale mà rì'ì mbá. P̀bètù kà rì kòngù, ndàdù òdòna mbèyi, àdhàdhì Krístò náarònzina ngb̀òna, Kànìsà rò dhu bhèyi, 30 àlè'ì nì kà-ngb̀ò-r̀òngá-nzo nídhuní. 31 Ililá Andítá† ò ka kándí dhu kati: «Wò dhu-okú dò rò nì ndì, kpatsìbháale r̀òngò àbanà mà íyàna màna nùbhà, 'àdù 'ungbò p̀bìndà tsìbháale nà, abádhí óyò rò kórò ràdù òngò atdí ale-ngb̀ò tí*» 32 Wò ndì Andítá-nyutsi ndì norù obhó dhu ní àdr̀ungb̀à dhu nyú. P̀bètù ma mòtè dòná dhu ní Krístò mà Kànìsà nà nàndà dhu. 33 Ní ndì dhu bhèyi tí, tíkù ònà rò átò, ìngbàtí ìlì ndì kpatsìbháale mà nákà ndòzè p̀bìndà tsìbháale àdhàdhì yà ndì nyú ndì ndòzè ndì ndítírò dhu bhèyi. Ndirò, ìngbàtí ìlì ndì tsìbháale mà, nákà ndífù p̀bìndà kpatsìbháale.

6

*Nzónzo mà ì nódhì ale màna náká ì'ì nà nzínziya ò írta
(Uvt 27.16; Mbà 6.20; Kòl 3.20-21)*

1 Nyí nzónzó, nyí nyàkà nyírì nyí nódhì ale-tsù dhu Ádr̀ungb̀àle Yèsù nòzè ka dhu bhèyi. Obhó tí, wòrì ní ndì inga nòfò dhu. 2 «Dhu àkà nyífù àbanà mà íyàna màna.» Wòrì ní ndì idrè Òyátá nzínzi ò wemberè tò uyátá, yà Kágàwà isè yàrà lárà dòná, ndàtì:

3 «ndíní nyí nyonziya tí hirò, nyadù àbhò idhò nyú nódhò yà adzi d̀ò*»

4 Ndirò nyí nzónzo t'ábáná, nyí nyàkà nzá nyòwù fùkú nzónzo àbhù rò r̀akò. P̀bètù, nyí nyàkà nyívi abádhí, nyámbe nzére dhu òsò d̀ò fíyò, nyadù òwù Ádr̀ungb̀àle Yèsù ózè dhu nòvò rò fíyò.

Ino tí arí'ì ale mà fíyò àdr̀òdrò ale màna náká ì'ì nà nzínziya ò írta

5 Nyí ino tí arí'ì alé, nyí nyàkà nyírì yà adzi ò fùkú àdr̀òdrò ale-tsù dhu àdr̀ungb̀à ifuta nyú nà, obhóngà tò afìkù nà, àdhàdhì Krístò tò nyí nyí ndì kasu ònzì dhu bhèyi. 6 Nyí nyàkà nzá nyámbe kasu ònzì d̀ò yà d̀ùkù nga àndà fùkú àdr̀òdrò ale rì ònà kàsùmì ò tí, ndíní abádhí-nyìkpò kèlè nòfò tí. Àdhàdhì nyí ní Krístò bhà ino dhu bhèyi, nyí nyàkà nyònzì Kágàwà-afí òzè dhu atdí afìkù nyú nà. 7 Nyí nyàkà nyònzì fùkú ino-kàsù idzi afìkù nà, àdhàdhì Ádr̀ungb̀àle Yèsù tò nyí nyí kasu ònzì dhu bhèyi, ìnzì ní ìndrù tò nyí nyí kònzì dhu bhèyi. 8 Nyí nyàkà nyùni dhu ní, Ádr̀ungb̀àle rubhòya perè ìngbàtí ìlì ndì ale mà tò, àdhàdhì ndì ale bhà idzi kasu-bvù rò, ìmbá rì'ì dòná arí'ì ndítírò ale màtí, ndirò ngàtsi nì ino tí arí'ì ale màtí.

9 Ndirò nyí ino nà arí'ì àdr̀òdrò alé, nyí nyàkà nyònzì dhu ndì dhu bhèyi tí fùkú ino rò. Nyí nyàkà nzá nyámbe àvù d̀ò abádhí-rò. Ndirò nyí nyàkà nyùni dhu, nyí nyú mà fùkú ino màna, nyí rarí'ì inè fùkú Ádr̀ungb̀àle nà atdí tí òrù-akpà ò. Ndi Ádr̀ungb̀àle ní ìnzì arí ìndrù-òngà òvò ale.

Kágàwà bhà màtsùmù

(Ròm 13.12; 1Tè 5.8; 1Pé 5.8-9)

10 Kà rìkù dòná rò nì, nyí nyàkà nyàbà fùkú òbì Ádr̀ungb̀àle Yèsù màna nyí nyùngbò nyí dhu-nyutsi. Nyí nyàkà nyí'ì òbì nà kàbhà àdr̀ungb̀anga tò òbì-nyutsi. 11 Nyí nyàkà nyùfò yà Kágàwà úbho fùkú màtsùmù kórò r̀ùkù, ndíní nyí nyòdì tí p̀fòkù P̀fòmvo bhà nzére màgèzì-ònzì. 12 Obhó tí, àlè kárí nzi ìla úgè yà adzi ò ale màna. P̀bètù, àlè kárí kùgè nà ní òrù-akpà-nyí rò aróko nzére-alafí mà, nzére-alafí tò àdr̀òdrò ale mà, abádhí nzínzi ò àdr̀òdròngà tò òbì nà arí'ì nzére-alafí mà, ndirò yà ìndò tò adzi ò arí'ì àdr̀òdrò ale tí nzére-alafí màna. 13 Ní ndì dhu-okú dò rò kòmbì, nyí nyàkà nyùgù Kágàwà bhà kórò màtsùmù. Ndi otu ò ní ndì, nyí nyí p̀fòkù òdì fùkú òm̀vù-ònzì yà rìrà nzére idhò ò, nyadù ìko pòtsò, ìla nyí nyùgù nyòwù útsàna dhu-dzidò.

14 Nírò, nyìkò dòtsì nyòdì p̀fòkù: nyisò mvukù'ò obhóngà nì kùkyè tí, nyadù obhónánga ùfò odrùkà d̀ò látù tí. 15 Ndirò, nyí nyàkà nyùfò màràngà tò Ìdì M̀ak̀arù

* 5:26 5.26 idha rítèna dhu ní mbèmbè bàtìzò àlè ka kí dhu. † 5:31 5.31 Ililá Andítá tí kátina ní Ungbòta-ayí.

* 5:31 5.31 Opt 2.24 * 6:3 6.3 Uvt 20.12; Tòr 5.16

Filipi ò pbàkrístò tò Pòlò andí bhàruwà Yàri bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yèsù bhà uvitatále Pòlò mà odhìna Sílà màna náapè ndi ùnò Ídzi Màkürù wemberè tí Filipi tò kigò ò bhà tò, abádhí ràdù kànìsà àngbe ì ale tò (Kas 16.12-40). Ndi kigò ì'ì Màkèdòniyà tò pbirì ò, ndi Màkèdòniyà ràdù ì'ì Pbagìrikí tò pbirì-ròrò. Filipi tò kigò ò kànìsà nì'ì ndi wemberè tí ka kangbe Ùlayà tò pbirì ò kànìsà.

Pòlò andí yàri bhàruwà imbi ò ndi ndí'ì ròrò, mbembè azà kumì dòná atdí nà ato údá ndi Yèsù ka kùgù dhu-dzidò ròrò. Ka kirè nga ndi imbi ri'ì Romà tò kigò ò. Filipi tò kigò ò ábhò pbàkrístò nì'ì inzi ní Pbayàhúdí. Ní Pòlò andí bhàruwà abádhí tò, ndíni ndi ndabhù tí abádhí-afí ròtsi obi ní, ndirò ndíni ndi ndonzi tí abádhí rikò pótsó fíyò a'uta ò, ndirò ròkò dhèdhe ò (Fil 1.25). Ròsè òtsi, kàdù òtsò ábhù abádhí tò, yà fìndà abádhí úbho perè-okú dò rò (1.5; 4.10-20).

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Pòlò rí òtsò àdù Kàgàwà tò Filipi tò kigò ò pbàkrístò-okú dò rò, ndàdà abádhí ndi ndòzè tí dhu òvò abádhí tò dhu (1.1-11).
- Pòlò rí'ì imbi ò Ídzi Màkürù ùnò ndi ndarí dhu-okú dò rò, pbètù, inè kà rí'ì imbi ò ròrò, ndi Ídzi Màkürù ràdù àmbe àrà dō angyi tí dhu (1.12-26).
- Pòlò rí Filipi ò pbàkrístò ònzi ròkò atdinga ò, ndirò ròkò yorowà ò Yèsù bhà ófò ò dhu (1.27-2.18).
- Pòlò rí odhína Timòtewù mà Epàfròditò màna ònzi ndòvi Filipi, ndíni'ì ànyì pbàkrístò-afí nabhù tí ròtsi obi dhu (2.19-30).
- Pòlò rí pbàkrístò ònzi ròdò ì títò tò málímó rò rò dhu mà, kà rí abádhí ònzi rikò pótsó fíyò a'uta ò dhu màna dhu (3.1-4.9).
- Pòlò rí òtsò ábhù Filipi ò pbàkrístò tò abádhí íbhò fìndà perè-okú dò rò dhu (4.10-20).
- Bhàruwà ríku dòná rò ovita ní Pòlò rí pbàkrístò òvi dhu (4.21-23).

Pòlò rí Filipi ò pbàkrístò nóvi dhu

¹ Ima Pòlò, Timòtewù màna, má'ì ní Yèsù Krístò bhà ino. Ma màndí yàri bhàruwà fùkù, nyí kórò, yà Filipi tò kigò ò nyí nyàróko, ndirò yà Yèsù Krístò-nyutsi nyí nyarí'ì Kàgàwà bhà ale tí rò. Ndirò, ma màndí ka átò fùkù ádròdrò ale mà diyàkónò màna tò. ² Alé t'Ábanà Kàgàwà mà, alé tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò màna náká 'àso nyí, 'àdù nyàbhù nyòkò màràngà ò.

Pòlò rí ndàtsò Filipi tò kigò ò pbàkrístò dō dhu (Kòl 1.3-11)

³ Ma marí òtsò ábhù bìllìnganà pbàkà Kàgàwà tò nyí ma mìrè rò. ⁴ Kórò kàsùmì ò ma mí mìtsò dèkù kórò rò, ma marí mìtsò dhèdhe nà. ⁵ Obhó tí, ròpè ndi yà nyí nyàkò Ídzi Màkürù ònà idho ò rò, rirà áhù kòmbí nga ò, alé kùngbò alé nyí màna ndi Ídzi Màkürù t'únòta-kàsù ò. ⁶ Obhò dhu tí ma mà 'ù dhu ní: Kàgàwà, a'uta tò yàri ídzi kasu nópè nyukutsi ale, ràrì kònzi ònzi, ndàrà itòna Yèsù Krístò rìngò ònà idho ò. ⁷ Dhu àkà obhónanga dō mí'ì wòrì irèta nà okùkù dò rò nyí kórò, ma marí nyirè afidu ò bìllìnganà dhu-okú dò rò. Obhó tí, nyí nyúngbò nyí atdíkpà ima màna yà Kàgàwà íbhò idù idzinga ò, yà inè ma mí'ì kòmbí imbi-dzà ò ònà kàsùmì ò màtí, yà ma múbhi mugyè rò Ídzi Màkürù-okú dò rò, mambe kùnò dō indrù tò obi nyé nà ònà kàsùmì ò màtí. ⁸ Obhó tí, Kàgàwà nyú mà nùni wà dhu ma ròzè nyí atdidò, nyí kórò yà Yèsù Krístò òzè nyí ní ádrùngbà àzè-tidò ní.

⁹ Ndirò yàri ní ndi Kàgàwà-fó ma mónzina pbàkà itsòta ò dhu: kà ràkà ndàbhù fùkù àzè risè ndi atdidò nzínziku ò, inga t'únita ò ndirò dhu-ònga t'òvòta ò, ¹⁰ ndíni'ì nyí nyadù tí idzi dhu tí nyí nyàkà nyònzì dhu nòvò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Krístò rìngò yà adzi ò nángani, nyí nyiláya kà-nyìkpò ò, nyí'ì mbà nzére dhu tí ka kòzàna dhu nà nyukutsi. ¹¹ Fùkù ípirònga ò, nyí nyadù ì'ì obhónanga tò màtsò nà abhàbhò nyú, Yèsù Krístò rí kasu ònzi nyukutsi nídhuní. Ndirò ndi dhu ì àla rò, indrù ràdù Kàgàwà ilè, 'àdù ifunà.

Ídzi Màkürù ràrà angyi tí àzèmbè Pòlò rí'ì imbi ò ròrò dhu (Mrk 9.38-40; Rom 14.7-8; 2Kò 5.1-9)

¹² Àba Kàgàwà-nìnzò, ma mòzè nyùni dhu ní, yà rùdú ndi nónzì dhu rónzì Ídzi Màkürù dzùna obhó nyú ràrà angyi. ¹³ Obhó tí, lìwalì bhà idzá ale kórò, kórò ngàkpà ale màna, nùni wà dhu ma ràrì'ì imbi-dzà ò Krístò tò ma marí kasu ònzi dhu-okú dò

rò. ¹⁴ Ima ka kòsò dhu-okú dò rò, ábhò pbàkrístò nyá nápbà afiyya Ádrùngbàlè Yèsù rò, 'adù ì'ì obi nà atdidò, 'ùndò Kàgàwà bhà Jte ìmbà óyá ódóna. ¹⁵ Ohó tí, abádhi nzinzi ó atdidhená ale rí Krístò d'ò Ídzi Màkürù ùno adha tó afiyya nà, ndirò agòta tó afiyya nà. Pbéù, ngùkpà ale rí kùno ídzi afiyya nà. ¹⁶ I ale rí kùno ì ózè ma ní àzè-okú dò rò, abádhi nùni wà dhu, ma rari'ì imbi ò ndiní ma mugye tí ima Ídzi Màkürù d'ò dhu-okú dò rò. ¹⁷ Pbéù, kòkò ngùkpà ale rí Krístò d'ò Ídzi Màkürù ùno agòta tó afiyya nà, ndirò abádhi tó irèta rí'ì nzére. Abádhi rí inga irè ì rari'ì àpbè ìtrò dùdú imbi-dzà ó. ¹⁸ Nírò, ndi dhu mà rónzina dhu rí'ì mbá! Dhu apé ì'ì abádhi tó irèta rí'ì nzére dhu tí, ndirò ngátsi ní ohó dhu tí, ní Krístò d'ò màkürù ka kòvò wà. Ní ndi dhu-okú dò rò idhèdu ìka wà ndi. Ndirò idhèdu ràmbe ndika d'ò ìkà tí tí.

*Pòlò ózè ndilè Krístò nyìkpóna nà ndi ndí'ì rò,
ndirò ove m'ati dhu rí'ì rò dhu*

¹⁹ Ohó tí, ma màni wà dhu fùkú itsòta-okú dò rò, ndirò Yèsù Krístò bhà Alafi tó mùdzàna-okú dò rò, ma rari'ì ògù ògù. ²⁰ Yà ma mí dhu òdo, ndirò yà ma mí dhu-atdyú òho atdidò dhu bhèyi tí, nyidu ábhù rí rìwù atdí dhu mà rí'ì mbá. Pbéù yà kórò idho ó ma marí Krístò ilè dhu bhèyi tí, ma m'ongo kilè kórò pbàkà obi nà, dhu apé ì'ì ma mádi nyìkpódù nà ndirò ngátsi ní ma m'òvè dhu m'ati. ²¹ Ohó tí, idù, pbàkà ípirònga ní Krístò, ndirò òvè ma m'òvè dhu ní ídzi dhu nyá ròsè. ²² Pbéù dhu apé ì'ì ípirònga nà ma mí'ì dhu rí'ì atdidò àkà pbàkà kasu-okú dò rò dhu tí, ní ma màni nzá ma mádù òvòna dhu. ²³ Ohó tí ma mí'ì óyó dhu nzinzi ó: ma mí atdyúna òho dhu ní mahù yari'ì ípirònga ó rò, m'òwò òko atdikpá Krístò màna. Ndi nàmbèna ndi ì'ì ídzi dhu nyá ròsè atdidò. ²⁴ Pbéù àkàkà dhu nyá ròsè atdidò ní, mádi ípiròrò okúkù dò rò. ²⁵ Nírò inè ma mí'ì a'uta nà wò dhu d'ò nídhuni, ma màni dhu àdì ma rari'ì àdi. Má móko atdikpá nyí màna dzànakù t'ònzita tò, ndiní nyí nyabá tí otu nyòwù angyi, nyàdù ì'ì dhèdhe nà fùkú a'uta ó. ²⁶ Ndi dhu bhèyi ní ndi, idhèkù rí ndikà atdidò Yèsù Krístò-nyutsi, nyí nyí kàdu ma t'atidò tikù ò dhu àlà rò.

Pòtsó ka kiko a'uta ó dhu

²⁷ Nyí nyàkà nyí'ì Krístò bhà Ídzi Màkürù rùdhèna dhu nà ndi nàkò mùtsò nà. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ìmbà ma mirá nyànda ndirò ngátsi ní, ìmbà ma mádi inzi mirá nyànda, ní ma mòzè d'òtsi miri dhu ní, nyí ríko wà pòtsó fùkú atdí irèta ó, ndirò nyí kórò atdikpá, nyí rari'ì ìla ùgye atdyúku nyá nà, yà àlè ká'ù Ídzi Màkürù-okú dò rò. ²⁸ Apé nyàbhu fùkú òmvù-òdò rísi'ì ùkù akekpá m'ati. Ní fùkú mànzì ràdù dhu ìtè abádhi tó iwà abádhi rìwí, pbéù fùkú kà rìtèna dhu ní iwà nyí rùgu. Ndirò ndi dhu náhu Kàgàwà bhà rò. ²⁹ Ohó tí, Krístò nànda dhu ní Kàgàwà ábhù ídzinga fùkú. Ndi ídzinga ní nzi kà'ù nyí nyí dhu kèlè, pbéù kòkú dò rò nyí nyí àpbè àbà dhu mà átò. ³⁰ Kòmbi nyí múgyena wà nyí atdikpá ima màna ìla t'úgyeta-otù ó. Ndi ìla ní yà iwà nyí nyála ma nyúgyena ró, ndirò yà inè ma mí'ì ma múgyena ró kòmbi m'ati ìla.

2

Krístò bhà yorowà mà, kàbhà ádrùngbànga màna

(Ròm 15.1-7; 2Kò 8.9; Kòl 1.15-20; Èbr 1.1-4)

¹ Àbaninzó, nyí nyapè ì'ì Krístò-nyutsi nyí nyóko dhu nábhù nyí nyòtsi obi dhu tí, nyí nyapè ì'ì kàbhà àzè nábhù afiku ròtsi obi dhu tí, nyí nyapè ì'ì Hlìl-Àlafi màna nyí nyúngbò nyí dhu tí, nyí nyapè ì'ì izu àbà ka kí indrù d'ò dhu tó ale-afi nà nyí nyí'ì dhu tí, ² nírò, nyàbhu idhèdu rika ndi atdidò, atdí irèta ó nyí nyóko dhu-otù ó. Nyòzè nyí nzinzi kù ó Krístò náazè nyí dhu bhèyi, atdyúku ràdù ì'ì atdí dhu d'ò tí. ³ Apé nyòngò atdí dhu mà n'ónzi agòta tó ale-afi nà, ndirò ìmbà tina nà ivita tó ale-afi nà. Nyòngò òko yorowà nà nzinzi kù ó, ìngbàti ìli ndi ale mà nzinzi kù ó ròzù odhina ádrùngbàlè tí ròsè d'òna nà nditírò. ⁴ Ìngbàti ìli ndi ale mà nzinzi kù ó nákà nzá ndòne ídzinga fìnda tí nditírò, pbéù kàkà ndòne ka ngùkpà ale tó átò.

⁵ Nyí nyàkà nyí'ì nà nzinzi kù ó ófò ní, Yèsù Krístò ì'ì nà nyunatsi ófò.

⁶ Ròpè ndi d'ona-kpa ò rò, Àbadi ní'ì Kàgàwà nyú bhèyi, pbéù kàzà nzá Kàgàwà bhèyi ndi ndí'ì dhu, rí'ì ndi ndi ndádù ndipbì róná dhu tí.

⁷ Kàbhà pbìnda ádrùngbànga kórò, kugù ndi indrù bhèyi, ndádù ndùgèrè ndòngò ino tí.

⁸ Kífo ndi obvò nditírò ndifù Kàgàwà, ràrà àhu ndi ndòvè dhu ó. Ndi kàbhà ove ní'ì mùsàlabhà d'ò ove*.

* 2:8 2.8 Mùsàlabhà d'ò Pbarómá nùutónà ale ní, ádrùngbà afatá-okú dò rò ka kòtdi ànyàna ndiní ka koho tí ale.

- 9 Ní ndi dhu-okú dò rò, Kàgàwà nyú ndítírò nńdízi ka orú nyú atdííd, ndàbhù kóró ọ̀vo ònà ọ̀sè ọ̀vo kà tò.
- 10 Kàgàwà avò ndi ọ̀vo kà-dò, ndíńi ndi ọ̀vo rò, yà ndi ndabhòlò kóró dhu-tsi: yà òrù-akpà ò arí'í ípíròńga nà ale mà, yà adzi dò arí'í ale mà, kà-tsi arí'í ale mà nà kóró nńuko tí ọ̀tɔyàya-dò kònzí.†
- 11 Ndirò kánzi ka, ndíńi kóró ale nóovo tí dhu, 'ati: Yèsù Krístò rari ndi Ádrùńgbàlè. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kóró ale ràdà Kàgàwà Àba nílè.

Krístò bhà yorowà tò ọ̀fò idyi ka kí dhu

12 Nírò ọ̀dhídù, yà atdííd ma mòzè nyí rò, nyí nyí'í ifuta nà yà tikú ma mí'í ònà kóró kàsùmì ò. Ní, nyí nyàkà nyònzí ka atdííd ròsè kòmbí, yà ìmbà ma mí'í atdíkpá nyí mà nà rò. Nyí nyàkà nyòngò iwà nyí nyàbà ògù dhu itè kàsùku tò ídzi itse-otù ò. Nyí nyàkà nyònzí kasu fùkú a'uta ní kóró ifuta nà Kàgàwà-ònzí. 13 Obhó tí, Kàgàwà ní ndi rí kasu ònzí nyùkatsi, ndàbhù nyí nyòzè dhu nyàdù dhu ònzí àdhàdhì ndi nyú ndi ndùdhe ka dhu bhèyi.

14 Nyí nyàkà nyònzí ìngbàtí ìli ndi dhu mà ìmbà unungonungà na, ndirò ìmbà agótà na. 15 Ndi dhu bhèyi ní ndi nyí nyàdù ì'í ìmbà nzére dhu tí ka kòzèna dhu rí'í nyuyatsi ale tí, ndirò Kàgàwà-nyìkpó ò flá ale tí. Nyí nyàdù ì'í Kàgàwà bhà nzòzo nyú, yà ìmbà arí'í otsu nà yà adzi ò nzérenatále, ndirò iwà úwí Kàgàwà rò rò ale nzínzi ò ale tí. I ale nzínzi ò, nyí nyí'í àdhàdhì awawù bhèyi yà adzi ò, 16 nyámbe ípíròńga àbhù rí Ọ̀tè nóvò dò abádhí tò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Krístò ríngò nínganí, ma madùya mìlè okùkù dò rò, ìnzà nzínzikù ò ma mónzi kasu mà, ọ̀bidu mà nà núwí kòkòrò nídhuní. 17 Ka kí mbà ima mà òho, ní azùdu nń'ina àdhàdhì yà perè tí ka kùbina Kàgàwà tò ìzà dò ka karúdhòna òvayi bhèyi. Ndi perè ní yà Kàgàwà nyí nyá'ù ní fùkú a'uta mà, Kà tò nyí nyarònzina kasu mà nà. Ní idhèdu nńka wà ndi, ndirò àlè-idhè nńka wà ndi atdíkpá nyí mà nà kóró. 18 Nyí mà átò idhèku nákà ndika ndi, ndirò ndi idhèku àkà ndika ndi atdíkpá ima mà nà.

Polò rí Timòtewù mà Epàfròditò mà nà-kàsù ifù dhu (1Tè 3.1-11; 1Kò 16.15-18)

19 Ádrùńgbàlè Yèsù òzè ní, ma mòhò dhu-atdyú movi Timòtewù ngúfe idho dzidò tikú ò, ndíńi afidu abá tí ọ̀bi òkù ma mábàna màkùrù ní. 20 Obhó tí, ma mí mbá í'í ngátsi ale yà fáká irèta ràdù ndàko mà nà nà, ndirò yà nyí nànda dhu dò ràdù atdyuna ìli obhó nyú ale. 21 Ngùkpá ale kóró náaròna dhu ní gàsàya ònzí ràdù itírò dhu, pbétù abádhí arí nzi inga irè Yèsù Krístò bhà dhu dò. 22 Nyí nyú, nyí nyùni wà ìngbà dhu bhèyi màtí Timòtewù nyú ndítírò nitè ndi, iwà àkà ale tí dhu. Obhó tí, kònzí ídzi Màkùrù t'únòta tò kasu atdíkpá ma mà nà, àdhàdhì ngbàngba arí kasu ònzí àbanà mà nà dhu bhèyi. 23 Nírò, ma mòzè dhu ní, movi ka tikú ò, rùdú rí ndònzí yà ima ka kòsò rò dhu dò ma mí awawù àbà rórò tí. 24 Ima, ma mà'ù wà dhu atdííd, Ádrùńgbàlè Yèsù òzè ní, ima nyú ma-tírò ma rari àrà àrà nyàndà átò ngúfe idho dzidò.

25 Pbétù, ma mála àkàkà dhu tí dhu ní'í madu àlè t'ádòna Epàfròditò† tikú ò. Ka ní ndi kasu tò ọ̀dhidu, yà atdíkpá mà marí ídzi Màkùrù tò ìla úgwe mà nà ale. Ka ní ndi nyí nyávi kàsùdu nònzí tí màdzùnà-atdyú nà ma mí'í rò ale. 26 Kí'í dhu-atdyú nà atdííd ndàla nyí kóró tdítdò, ndirò kà-affi úbhì inga irè rò atdííd iwà nyí nyí'í ndi ndí'í andi nà dhu dhu-okú dò rò. 27 Obhó tí, kí'í andi nà mbèmbè ndòvè, pbétù Kàgàwà nábà izu kà-dò, ndirò ìnzí ní kà-dò tí atdíró, pbétù, dùdù màtí átò, ndíńi ìmbà ma mí'í tí izu nà ngátsi izu dò. 28 Nírò ma móvi ka tikú ò tsàkàtsàkà, ndíńi idhèku ika tí ndi kálà nyí nyí tdítdò rò, ndirò ndíńi pbàkà izu adù tí òngò ake olù. 29 Nírò, dhu àkà nyàko àbadhi ádrùńgbà dhèdhe nà atdííd Ádrùńgbàlè Yèsù-nyutsi. Nyí nyàkà wà nyàbhù ifuta wò dhu bhèyi ale-tidò tò. 30 Obhó tí, Krístò bhà kasu-okú dò rò nga ní ndi kàtsù ndòvè ní. Kàtsù ndiwí pbinda ípíròńga yà ìnzí nyí nyámbe nà iwu nà nyí-tírò idù màdzùnà tò dhu nà ndi ndarà irà rò idù rò.

3

Kàgàwà arí indrù òzù obhónangatále tí ní ídzi ọ̀fò

1 Ní kòmbí àbanínzó, idhèku àkà ndika ndi Ádrùńgbàlè Yèsù-nyutsi. Mabhù rí ìnzí mandí dhu fùkù tdítdò, yà iwà mà mandí angyi fùkù dhu dò dhu rí'í mbà. Ndirò fùkù, ndi dhu ní nyòdò ràdù dhu. 2 Nyàndà nga mbèyi nzére dhu ònzí arí ale nà, kòkò itisè, yà ale-ònzíngà òbholo ka kí dhu tò màndu dò tí ikò ale. 3 Àlè ní ndi obhónà ale-ònzíngà

† 2:10 2.10 Ìsa 45.23-24. Adzi-tsi nga tí ka kátina ní ùvève ale náarówu i nga. ‡ 2:25 2.25 Epàfròditò ní ndi Filipi tò kígbò ò pbàkrístò náavi rari fíyò perè nà Polò tò ìmbi ò. Ní ka ní ndi ubhí nà ndàdu rò Polò àndi bhàruwà nà.

t'óbbholota ní ka kóbbhòlò onziyángà ale. Obhó tí, àlě kárí Kágàwà wàlě kàbhà Alafí bhà undata nǐ, ndirò àlě-idhè náarí ndiká Yèsù Krístò-nyutsi. Àlě nyú, àlě kílí nzá àlě-atdyú ale-ngbò tó dhu dǒ tǐ ndíní àlě kabá tǐ ògù otùna ò. ⁴ Pbhétù ima mà átò, mà mí'ì inè mìli atdyúdu ale-ngbò tó dhu dǒ. Ní ngàtsi ale mà náapè atdyúna illy ale-ngbò tó dhu dǒ, ní atdyúdu nòsè wà kàbhà-tsi ònà. ⁵ Onzidú nga ka kabhòlò àrù rí idhòdu isè idhò ò. Ima ní Mùsrayeli, Bényàminí-dhú bvù ale. Ndirò ima ní Mùèbràniyá nyú, Pbhèbràniyá tó mùdzakura. Ndirò Pbhàyàhúdì tó Ùyátá nàndà dhu ò, ima ní Ì Mùfàrisayò. ⁶ Fáká Ùyátá Pbhàyàhúdì tírò mà mífù atdíðò dhu-okú dò rò, mà mí'ì nà obi ní Kànìsà rò mà mávu atdíðò nǐ. Ndi Ùyátá àvi kongò ifaná obhónángà tó dhu nàndà dhu nǐ, nzère dhu tǐ ka kàdè òzàna dhu ní'ì imbà nyudutsi.

⁷ Pbhétù kórò kòrì dhu ní'ì idzi dhu idù. Ní kòmbí, Krístò-okú dò rò mà mòzù i dhu rǐ'ì imbà tǐya nà dhu tǐ. ⁸ Obhó tí, inzi afidù rǔguru rórò, mà mòzè kórò dhu rǐ'ì imbà tǐya nà dhu tǐ, yà Yèsù Krístò pbàkà Ádrùngbàlè mà mǎni dhu tó ádrùngbànga-okú dò rò. Kókú dò rò, mà mà'u wà midzò mà kórò dhu rò rò, madù òzàna rǐ'ì àdhàdhì izi bhèyi, ndíní mà mabá tǐ Krístò. ⁹ madù motù nyunatsi. Kágàwà arí mòzè obhónángatálè tǐ, inzi ní Ùyátá ifù mà marí dhu-okú dò rò. Pbhétù kárí mòzè obhónángatálè tǐ Krístò-okú dò rò. Kágàwà ní ndi obhónángà tó perè ùndo arí indrù tó ale. Ndirò, Kárí kàndò fiyò ale ní Krístò ná'ù ale. ¹⁰ Mà mòzè dhu ní, mǎni Krístò, Kà ràdù kasu ònzi nyudutsi ádrùngbànga tó obi nà àdhàdhì Kágàwà anzi kasu ádrùngbànga tó obi nà, ndàbhù Krístò ringbè ndi òve-bvù rò dhu bhèyi. Ngàtsi dhu mà mòzè ní, màbà àpbè Krístò-okú dò rò àdhàdhì Kàbà àpbè okúdu dò rò dhu bhèyi, madù mà'ù mòvè Kókú dò rò àdhàdhì Kávè okúdu dò rò dhu bhèyi. ¹¹ Ndi dhu bhèyi ní ndi, mà mí'ì a'uta nà ìngbè mà ringbèya mà átò òve-bvù rò.

Dhu àkà kadzi ale ongu nà tí, ràrà àhù kùtsà ka kówu dhu ò

¹² Mà mòzè nzá matí iwà mà ràrà àhù Krístò ùnǐ mà mí àkà àkà dhu bhèyi dhu ò, ndirò ngàtsi nǐ, iwà mà róngò àkàkà ale tǐ. Pbhétù mà màdzi wà mà ongu nà tí, ndíní mà mìli tǐ mà Krístò bhèyi. Obhó tí, Yèsù Krístò nòpì wà mà mí'ì pbàndà ale tǐ. ¹³ Àbaninzò, mà mòzè nzá mà mà-tírò iwà mà màrà àhù ndi òfò ò dhu tǐ, pbétù mà mònzi atdí dhu kèlè: mà màdzo dzidù dò mà mùbhà dhu rò rò, madù àmbe obi ònzi dǒ ndíní mà mabá tǐ yà angyinà rò rǐ'ì idù dhu. ¹⁴ Ní, mà màdzi wà mà ongu nà tí, ndíní mà mabá tǐ idù perè ndi ongu ùtsà mà màrà i. Kágàwà rǐ àlě ùnzi òrù-akpà ò rò ndíní àlě kabá tǐ ndi perè Yèsù Krístò-otù ò. ¹⁵ Nírò àlě'ì kórò, yà iwà àlě kó'ò àlě-afi ònà rò rò, àlě kàkà àlě rǐ'ì wò atdí irèta nà tí. Ndirò dhu apé ì'ì inè nyí nyí'ì vurò irèta nà dhu tǐ, ní Kágàwà rǐ awàwà itè itè fùkù ndi dhu dǒ. ¹⁶ Inè matí i dhu rǐ'ì rò, dhu àkà àlě ràmbe òtse dǒ angyi tǐ yà iwà àlě kópè ongu nà.

¹⁷ Àbaninzò, nyàngu pbàkà òfò. Ndirò, nyùdi nyìkpòku yà mà mítè fùkù òfò ò arùbhi ale-rò. ¹⁸ Obhó tí, àbhò ale nyú rǐ inè yà Krístò bhà mùsàlabhà dǒ róte Ídzi Màkùrù nàsà. Ní, mà mòvò wà dhu fùkù ibi-gùna, ndirò kànì mà mí kòvo kòmbí fùkù tdítðò nyìdu-dha nyú nà, ¹⁹ abádhí rǐ fiyò ípìrònga iwí yà inzi aráve dhòdhòdhóngà nà kàzu ò. Abádhí tó mǎngù nǐ òya. Abádhí rǐ 'ilè nǐ ilèta ní nyiyya àbhù rǐ riwù. Ndirò, abádhí tó irèta rǐ'ì yà adzi ò dhu dǒ tǐ. ²⁰ Àlě'ì na, àlě ní òrù-akpà ò bhà. Ndirò, yà àlě karòdona àlě tó Ògùba, Ádrùngbàlè Yèsù Krístò níraya ànyirò. ²¹ Kùwàya yà ivívinga tó àlě-ngbò, ndàgèrè ròfò ndi ádrùngbà awàwà tó ngbóna nà. Kónziya ndi dhu ní obi ní yà kórò dhu dǒ ndi ndarí'ì ádrùngbànga nà nǐ obi.

4

Pólò rǐ sedzà àbhù Filipi ò bhà tó dhu

(Fil 2.1-3; Kòl 4.2; 1Tè 5.16; Yàk 3.17-18; 1Pé 5.7)

¹ Ní wò dhu-okú dò rò, yà atdíðò mà mòzè nyí rò àbaninzò, mà mònzi nyí nyìkò pòtsò Ádrùngbàlè Yèsù-nyutsi. Nyí ní ndi nyí nyí'ì pbàkà dhèdhe tǐ, ndirò mà màbàya mùlèma tó perè tǐ. ² Mà mìtdè nyi Èòdiyà, ndirò mà mìtdè nyi Senètùkà, nyí nyàkà nyòkò irita ò Ádrùngbàlè-nyutsi. ³ Ndirò inyi átò, yà atdíðò ndi nífù kasu tó òdhidù, mà mònzi nyi nyonzi kòkò vèbhàlè dzàna, rùngbò ò fiyò irèta ò. Obhó tí, abádhí adzi ò atdíðò atdíkpá ima màna Ídzi Màkùrù t'únota tò. Abádhí nzinzi ò rǐ'ì átò ní Kèlèmeti mà, kasu tó ngùkpà òdhidù màna. Abádhí kórò nòcovò rǐ'ì inè ípìrònga tó bhùku* ò.

⁴ Idhèku àkà rika ndi kórò idhò ò Ádrùngbàlè Yèsù-nyutsi. Tdítðò mà mátina: Idhèku ràkà rika ndi!

* 4:3 4.3 Upf 3.5

⁵ Fùkú ìyònga náká kóró ale rùni. Ádrùngbàlè ríngò dhu rí'ì ìkyèrò. ⁶ Nyí nyáká nzá nyítù afikú atdí dhu ní màtí. Pbéttù kóró dhu ò, nyí nyáká nyónzi nyí nyí atdyúna òho dhu Kàgàwà-fò itsòta ò ndirò kàtdè nyí nyí ró rò, nyàdù òwu òtsò àbhù ró kà tò. ⁷ Nírò ní ndi Kàgàwà bhà màrùngà, yà kóró ale tó irèta ònà òsè, ní ràdù afikú mà fùkú irèta màna nódò Yèsù Krístò-nyùtsi.

⁸ Kà ríku ònà rò ní àbanínzó, nyòngò fùkú irèta àlì obhóná dhu tí rí'ì kóró dhu dǒ, ifuta tó kóró dhu dǒ, obhónánga tó kóró dhu dǒ, Kàgàwà-nyìkpó ò ìlǎ kóró dhu dǒ, ale-nyìkpó nǒfò kóró dhu dǒ, àkáká kànò ídzi kóró dhu dǒ, ndirò kóró dhu ilèta nà àkà mà, mètsemèrè nà àkà màna dǒ. ⁹ Ní, nyí nyáká nyòngò ònzìnà dhu ní yà fùkú mà múdhe dhu, yà fudú rò nyí nyáko dhu, yà nyí nyírì tsédú dhu, ndirò mà mónzina ró nyí nyála dhu. Ní màrùngà ìbho arí Kàgàwà ràdù ì'ì atdíkpá nyí màna.

*Polò rí òtsò àbhù Filipi ò bhà tò dhu
(2Kò 9.6-15; Fil 1.7; Èbr 13.5,16)*

¹⁰ Ma màbà dhèdhe abho Ádrùngbàlè Yèsù-nyùtsi, mà màla nyí nyàrè mà, nyónzi dzàndàdu tdítdǒ rò. Obhó tí, mà mòzè nzá matí, nyí rádzo rùdú rò, pbétù nyí nyábà nzá ndi fanga, nyítè inè nyí nyí'ì mirè nyí nyí ró dhu idù. ¹¹ Ndirò, mà mènò nzá dhu wò dhu bhèyi, dhu òtdì ndi rùdú dhu-okú dǒ rò. Obhó tí, mà múni wà mà ìnzí yà mà mí'ì ònà ófò rí mǒnzi nzéere dhu nà. ¹² Mà múni wà mà ìmbà dhu rí'ì fudú rórò mà mádi dhu nà, ndirò mà múni wà mà ònzi ò mà mádi dhu nà. Kóró ngari ò, ndirò kóró ófò ò, ngbòdu ófò wà ndi àle mà mále, ndirò àwù nà mà mádi dhu nà, ònzi ò mà mádi, ndirò ngàtsi ní dhu òtdì ndi rùdú dhu nà. ¹³ Ádrùngbàlè arí ndi òbi ìbho idù mǒnzi kóró kòkò dhu ní. ¹⁴ Pbéttù, nyí nyónzi dhu mbèyi nyápbò nyí atdíkpá ima màna pbàkà àpbè ò.

¹⁵ Nyí, Filipi ò bhà, nyí nyùnì wà yà dhu mbèyi nyú: mà ráhu fùkú pbiri Màkèdóniyà ò rò yà mà mǒpè múnò Ídzi Màkùrù fùkú dhu-dzidǒ. Ndi kàsuni ò rò ndi nǒpè rò, nyí'ì kèlè ní ndi kóró kànísá nzinzi ò nyí nyónzi dzàndàdu nyí nyíbhona ndirò mà màbàna fùkú rò dhu-otù ò. ¹⁶ Tèsàlònikà tó kígò ò mà mí'ì rò màtí, nyí nyívi mùdzàndà idù ìbì-gùna nyú, mà mí atdyúna òho dhu-okú dǒ rò. ¹⁷ Mà mòzè nzá matí, mà mónena dhu rárì mako perè kèlè, pbétù mà mòzè dhu ní Kàgàwà ràso nyí atdítdǒ yà idù nyí nyónzi ídzìnga-okú dǒ rò. ¹⁸ Obhó tí, mà mí'ì inè kóró dhu nà, ndirò mà mí'ì kà nà atdítdǒ ròsè. Kòmbi, iwà Èpàfròditò níbhò fùkú perè kóró idù dhu-okú dǒ rò, mà màkà wà mà mí atdyúna òho dhu ní. Ì perè rí'ì àdhàdhì yà mbèyi róngu akye bhèyi, ndirò yà iwà Kàgàwà à'ù, ràdù nyìkpóna òfò kàzu ò kà kùbì ìzà tó perè bhèyi. ¹⁹ Ní, pbàkà Kàgàwà rí nyí nyí atdyúna òho kóró dhu nítrò fùkú, Yèsù Krístò-otù ò, pbìndà ònzi tó ádrùngbànga tó awàwà kà kàndà rò. ²⁰ Kàgàwà, àlè t'Ábanà náká ilèta nà dhòdhóhóngà nà. Àmìnà.

Bhàrwà ríku ònà rò ovita

²¹ Òvi nyòvi Kàgàwà bhà ale kóró, Yèsù Krístò-ovò ró. Mà mí'ì màna atdíkpá adódu nòvi nyí. ²² Ndirò, Kàgàwà bhà ale kóró, ròsè òtsí ní kòkò kámá dǒ ádrùngbà kamà, Kàyisará bhà ídzá rí'ì ale nòvi nyí átò.

²³ Ádrùngbàlè Yèsù Krístò àkà ndàso nyí.

Kòlòsayi ò pbàkrístò tò Pòlò andí bhàruwà Yàri bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàri bhàruwà nandí ní Pòlò, Yèsù Krístò bhà uvitatále. Kándi ka mbèmbè azà kumi ato údà ndi Yèsù ka kùgù dhu-dzidò ròrò. Ka kìrè nga kà randí bhàruwà Romà tó kigò ò ndi ndí'ì imbi ò ròrò (4.3,10,18). Anyi kí'ì dóna ùbhò ka karí atdí idza ò (Kas 28.14-31). Ka ní'ì inzà àpè àrà Kòlòsayi tó kigò ò atdiku màti ndítírò ale. Pbéti, kasu tó atdí kà t'òdhià, Èpafrà tí kátina ale (Kòl 1.7), níra ndi ndi kigò ò kànisa ò bhà tó màkùrù òvò kà tò (Flm 23; Kòl 1.7-8).

Pòlò andí yàri bhàruwà Aziyà-Ngha tí kátina pbiiri ò, Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò tò (Kòmbi ka karí ndi pbiiri ànzi Turúkiyà tí). Ndi kigò ò ábhò pbàkrístò ní'ì ìnzí ní Pbhàyahúdi (Kòl 1.27). Èpafrà mà Filèmonà màna uno ndi Ídzi Màkùrù abádhí tò (1.7; Flm 19). Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò nóongónà 'undu Filèmonà bh'ídza (Flm 2).

Pòlò andí yàri pbindà bhàruwà okúna dò rò dhu rí'ì Kòl 2.1-3 ò. I dhu ní: Atdídhená ale náapè 'ètrá Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò 'àti, dhu ráká abádhí rífu Pbhàyahúdi tó màndu, ndíni ì uni tí Kágàwà mbéyi nyú (2.16-23). Ndirò, abádhí ráká nzá 'ùlè Krístò kèlè atdirò, pbéti abádhí ráká 'ùlè màlàyiká mà átò (1.16; 2.10,15). Ní Pòlò rí dhu àndi abádhí tò ndàti, Krístò ràrì mbá atdí àllyè dò kòkò obi nà ngùkpá dhu-tsi màna, pbéti kàbhà obi ròsè kórò dhu-tsi-obi dónà. Ndirò, Kágàwà nyú ndítírò ràrì'ì kà-nyutsi (Kòl 2.9). Ní Krístò náká wà atdirò indrù t'ígúatá tò.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Pòlò rí Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò nóvi dhu (1.1-2).
- Pòlò rí òtsò àbhù Kágàwà tò Ídzi Màkùrù rí abádhí ùwù dhu-okú dò rò dhu (1.3-14).
- Pòlò rí Krístò-òvò ilè ka kí yà adzi mà kànisa màna tó Ádrùngbàle tí ònà atdí adyi nándi Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò tò dhu (1.15-20).
- Pòlò rí pbàkrístò-okú dò rò ndi ndi ndugye dhu ise dhu (1.21-2.5).
- Pòlò rí Kòlòsayi tó kigò ò Kànisa isò ìnzí rìrì titò tó dhu ùdhè rí fiyò ale-tsù dhu, ndàdù àvina átò ròdò ì Krístò tò tí dhu (2.6-23).
- Pòlò rí Kòlòsayi tó kigò ò Kànisa isò ìnzí rìrì titò tó dhu ùdhè rí fiyò ale-tsù dhu, ndàdù àvina átò ròdò ì Krístò tò tí dhu (2.6-23).
- Pòlò rí Kòlòsayi tó kigò ò Kànisa isò ìnzí rìrì titò tó dhu ùdhè rí fiyò ale-tsù dhu, ndàdù àvina átò ròdò ì Krístò tò tí dhu (2.6-23).
- Pòlò rí pbindà bhàruwà ùtsa indrù t'òvita ròrò dhu (4.7-18).

Pòlò rí Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò nóvi dhu

¹ Yàri bhàruwà nándi ní ma Pòlò, yà Kágàwà nánzi ma ndi nyú ndi ndóze ka dhu bhéyi mí'ì Yèsù Krístò bhà uvitatále tí rò. Má mí'ì atdikpá àlè t'ádónà Timòtewà màna. ² Ní, ma màndi dhu fùkù Kágàwà bhà ale tírò yà Kòlòsayi tó kigò ò nyí nyaróko rò. Nyí ní àbaninzo, yà Krístò màna ì núngbò 'àdù kòwù ùngu atdí afiya nyú nà ale. Àlè t'Ábanà Kágàwà àkà ndàso nyí, ndàdù nyàbhù nyòkò màrùngà ò.

Pòlò rí òtsò àdù Kágàwà tò Kòlòsayi tó kigò ò pbàkrístò-okú dò rò dhu (Èfè 1.15-19; Fil 1.3-6; 1Tè 1.2-4; 3.5-11)

³ Má mári òtsò àdù bìllìngà Kágàwà àlè tó Ádrùngbàle Yèsù Krístò t'Ábanà tò dèkú má mí mītsò rò. ⁴ Má mári òtsò àdù kà tò, má mári ìngbà dhu bhéyi màti nyí nyá'ù Yèsù Krístò, ndirò ìngbà dhu bhéyi màti nyí nyóze Kágàwà bhà ale kórò dhu dhu-okú dò rò. ⁵ Nyí nábhu nyá'ù ndi Yèsù Krístò, nyàdù Kágàwà bhà ale òze wò dhu bhéyi dhu ní, nyí nyíli atdyúku Kágàwà ìli fùkù òrù-àkpá ò dhu dò dhu. Ndi atdyúku rí'ì dónà dhu ka kòvò fùkù yà obhónga tó òte, Kágàwà bhà Ídzi Màkùrù-otù ò. ⁶ Ndi Ídzi Màkùrù òdhi itse, ndàdù àkà yà adzi ò kórò ngari ò. Fùràbvù ndi dhu ònzi ndi dhu bhéyi tí, ròpè ndi yà nyí nyíri Kágàwà bhà ìdzinga dò ka káwèna dhu, nyàdù findá obhónga nùni ònà idho ò rò. ⁷ Èpafrà, kasu tó òdhià, yà atdídò má móze ale, ní ndi wò ndi màkùrù nùdhe fùkù. Àbadhi ní Krístò bhà kasutále, atdídò ndi nífu, yà fáká ngari ò arí kasu ònzi nyí màna ale. ⁸ Àbadhi ní ndi yà Hìlã-Alafí írá nyí ní fùkú àze tó màkùrù nóvò fákà.

⁹ Wò dhu-okú dò rò ní ndi, yà fùkú màkùrù má míríná rò, má mà átò má mári nzi mĩngyè mītsò má mí dèkú rò. Ní má mí mītsò Kágàwà rò, ndíni nyí nabhù tí nyàni ndi nyú ndi ndóze kònzì dhu, ndàdù nyíra dhu-ònga t'òvota mà, ìnga t'únita màna ní, pbindà Hìlã-Alafí-otù ò. ¹⁰ Ndi dhu bhéyi ní ndi, nyí nyàdù òko àdhàdhi Ádrùngbàle òze ka dhu bhéyi, nyàdù kórò dhu ònzi kà-nyìkpò nòfò dhu bhéyi. Wòrì otu ò ní ndi,

nyí nyádù kóró ídzi dhu-tidò nónzì, nyádù àmbe Kàgàwà ùni dō mbèyi nyú. ¹¹ Kàgàwà ràdù obi àbhù fùkù p̀bìndà ádràngbànga tó awáwù tó obi ní, ndíní nyí nyongó tí kóró dhu-dzi òndù, ìnzí nyí nyí nyíngyè rórò. Nírò dhèdhe ò, ¹² nyí nyákà nyàbhù òtsò Àba Kàgàwà tó. Àbadhi ní ndi nyí nábhu nyí'í iwà nyí nyákà nyàbà yà p̀bìndà ale tó kùlì p̀bìndà awáwù tó idzi ò ongyéngá ale tí. ¹³ Obhó tí kùkòlò àlè, àlè rùvò p̀fòmvo Sitanì arí'í ádràngbànga tó obi ná ònà ìndò ò rò, ndàdù àlè itsu Idhùnà, yà atdídò ndi ndazé ale bhà idzi ò. ¹⁴ Ndi Idhùnà bhà òve-nyuetsinà nga ní ndi, kùkòlò àlè'í, ndàdù àlè tó nzérenga núbà àlè tó nì.

Kristò ní kóró dhu-tsi dō Ádràngbàle dhu

¹⁵ Kristò ní Kàgàwà, yà ìnzí arí ndalà ale bhà òfò nyú. Àbadhi ní ndi yà Kàgàwà anzi kóró dhu-tsi tó sengba* . ¹⁶ Obhó tí, kòtù ò, Kàgàwà anzi òrù-akpà ò ndirò yà adzi ò arí'í kóró dhu, yà ì alá rí dhu mà, ìnzí arí ì alá dhu mànà: ìmbà rí'í ádròdrò kámá tó Tombi màtí, Ádròdrònga màtí, ndirò ìmbà rí'í kóró màlàyíkà mà òyá kámá mànà màtí. Kàgàwà anzi kóró dhu kòtù ò, ndirò kòkú dò rò. ¹⁷ Kristò ní'í inè angyi inzá kóró dhu àpè ì'í rórò, ndirò yà ì'í arí'í kóró dhu-tsi náarí'í kòtù ò. ¹⁸ Ka ní Kànisa-dò, ndi Kànisa ràdù ì'í kà-ngbò. Ndirò ka ní ndi wò ndi ngbòna tó ipirònga nabhù. Ndirò ka ní ndi wemberè tí ndi nìngbè òve-bvù rò, ndíní ndi ndi'í tí kóró dhu-tsi dō-tsirò wemberè t'ále tí. ¹⁹ Obhó tí, Kàgàwà nyú nditírò náaze kóró p̀bìndà òfò rí'í ndi Idhùnà-nyuetsi. ²⁰ Idhùnà-otù ò, Kàgàwà azé ndungbò kóró dhu-tsi ndi mànà. Ndi Idhùnà azú yà mùsàlabhà dō ndi nu-fu-otù ò, Kàgàwà níubho màràngà yà adzi ò ndirò òrù-akpà ò.

²¹ Ndirò nyí mà átò, angyi nyí nyí'í itse Kàgàwà rò rò, ndirò nyí ní'í kàbhà òmvù, fùkù nzére irèta yà nyàbhù rí nyámbe nzére dhu ònzi dō nòókú dò rò. ²² P̀bétù kòmbí, Kàgàwà nungbò wà nyí ndi mànà, Idhùnà bhà òve-otù ò, ndíní nyí nabhù tí nyòtù nyí kònzì ìllìlè ale tí, ìmbà nzére dhu tí ka kòzùna dhu rí'í nyuyatsi, ndirò ìmbà rí'í atdí afátá nà màtí ale tí. ²³ P̀bétù, nyí nyákà nyòdì p̀fòku, nyádù ìko pòtsò fùkù a'uta ò. Ndirò, nyí nyákà nzá nyíndà nyí ndi Ídzi Màkùrù rò rò. Ka ní ndi àlè tó a'uta idè dòná dhu. Ndi Ídzi Màkùrù ka kuncò yà òrù-akpà-tsinà arí'í kóró ale tó. Ní ima Polò, Kàgàwà ìli ma mí'í kànò rí ìndrù tó ale tí.

Polò rí kasu ònzi, ndàmbe ndugyè dō Kànisa tó ídzinga-okú dò rò dhu (1Kò 2.7-13; Èfe 3.1-13)

²⁴ Kòmbí idhèdu ìka wà ndi yà fùkù ma mí Ídzi Màkùrù ùno dhu ràbhùna mabà àp̀bè-okú dò rò. Ndi ngbòdu ònà rò ma màbàna àp̀bè-otù ò, ma mí Kristò abà àp̀bè-tsù ìndrì. Ma mí ndi àp̀bè abà kà-ngbò tó ídzinga nabhù tí. Ndi kà-ngbò ní Kànisa. ²⁵ Ima, ma mòngò wà Kànisa-kàsù t'ònzitatàle tí, àdhàdhì yà Kàgàwà udhè ka m̀onzi ndíní ídzinga nabhù tí fùkù dhu bhèyi. Kìdì ma ndíní ma m̀onzi tí p̀bìndà òte kóró fùkù. ²⁶ Ndi òte ní ndi yà ròpè ndi angyi mùhàngù ò rò kàrù ràdì òrù ò kóró ale tó rùgànda rò òte. P̀bétù kòmbi, kítè wà ka kpanga p̀bìndà ale tó. ²⁷ Obhó tí, Kàgàwà náaze nditè yà ndi ndudhé òdhù ò ndíní ndi ndonzi tí dhu tó àbhònga mà, kà tó aya mànà ìnzí ní P̀bàyàhúdì tó. Yarí ní ndi ndi òdhù ò kàrù dhu: Kristò rí'í affkù ò, ndirò ndi dhu àbhù nyí nyá'ù dhu inè nyí ràrì'í ngari nà Kàgàwà bhà Ádràngbànga tó awáwù ò. ²⁸ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi mà m̀arí Kristò dō òte òvo kóró ale tó. Mà m̀arí dhu òvo ìngbàtí ìli ndi mà mà tó m̀itdyu nyík̀póna, màdù dhu udhe fìndà dhu-ònga t'òvòta tó kóró òfò ò, ndíní mà m̀onzi tí kóró ale dzùnà, rò'ò Kristò-nyuetsi. ²⁹ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma m̀arí kasu ònzi, màdù àmbe mugyè dō Kristò ìbhò idù obi, yà nyudutsi rí kasu ònzi ádràngbànga tó obi nyú nà nì.

2

¹ Ma mòzè nyèni dhu mà rarí kasu ònzi obi nyú nà okùku dò rò, nyí Kòlòsayi ò p̀bakristò mà, Làwòdikiyà ò Yèsù ná'ù ale mà, ndirò kóró ngùkpà ale kàkà inzá apèna nyidu-kpa mà nálà mànà. ² Ma mòzè dhu ní afikù ròtsi obi, ndirò nyí rùngbò nyí atdídò àzè ò. Ma mòzè dhu ní nyùlè Kàgàwà bhà òte t'ùnita ní abho nyú. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyádù Kàgàwà udhe ndònzì dhu yà òrù ò ongónà àdi núnì*. Ndi òrù ò ongónà àdi dhu ní Kristò nyú nditírò. ³ Kà-nyuetsi tí ní ndi, àlè kádù àbàna dhu-ònga t'òvòta mà, ìnga t'ùnita mànà tó kóró ongyéngá nùrù ì. ⁴ Ma mí ndi dhu òvo fùkù, ìnzí atdí ale mà nùatrá tí nyí p̀bìndà òvòvù òte nì. ⁵ Ìmbà dhu rí'í itse ma mí'í rùkù rò ale-ngbò ònà rò dhu màtí, ní ma mí'í inè atdíkpá nyí mànà ale-afí ònà rò. Ndirò idhèdu ìka ndi

* **1:15** 1.15 Sengba-tì ní kóró dhu tó ì'í angynà rò ale, ndirò kóró dhu dō arí'í òsosè ádràngbànga nà ale (Zàb 89.28).
 * **2:2** 2.2 Kòl 1.26

atdidò, nyí nyáròkò mbèyi àkàkà ófò ò, nyàdù iko pòtsó Krístò nyí nyá'ù ní a'uta ò dhu ma màla rò.

Krístò dò tí dhu àkà kòsi ale bhà ipirònga dhu

⁶ Nírò, yà nyí nyá'ù Yèsù Krístò rí'ì fùkú Ádrùngbàle tí dhu bhèyi, nyí nyàkà nyòngò òko àbadhi ózè nyòngò òko dhu bhèyi. ⁷ Nyí nyàkà nyòdà ivéku kà-nyutsi, nyàdù fùkú ipirònga òsi kà dò. Nyí nyàkà nyìkò pòtsó a'uta ò, yà fùkú ka kúdhe ka dhu bhèyi. Ndirò nyí nyàkà nyí'ì òtsò àdù arí atdidò Kàgàwà tò ale tí.

⁸ Nyí nyàkà nyàndà nga mbèyi, akye atdí ale mà náuutràna nyí yà indrù arí'ì nà ìmbà tina nà dhu-ònga t'òvòta-tidò ní nì. Ndi dhu-ònga t'òvòta-tidò ní yà indrù tò màndu mà, yà adzi dò obi nà dhu-tsi màna rò ndi nìpbi, pbètù ìnzì ndàdù ndìpbi Krístò rò. ⁹ Obhó tí, Kàgàwà bhà ófò rí'ì kóró nyú Krístò-nyutsi, kà-tì ní, kà-ngbò ò. ¹⁰ Ka ní ndi òrù-akpà ò arí'ì kóró màlàyiká mà, òyá kámá màna dò arí'ì ádrùngbànga tò obi nà. Ndirò, kà màna nyí nyúngbò nyí dhu-otù ò, ka kòzù wà nyí àkàkà obhó nyú ale tí.

¹¹ Krístò màna nyí nyúngbò dhu-otù ò, Kàgàwà ìli wà pbindà ale tí rí nyìtè indrù tò ize afiku ò. Angyi kitè Pbayàhúdi tò ize tí dhu ní'ì onziyànga òbhòlò abádhí ròngo dhu. Pbetù, rùkú kili ize ní nzi indrù-otsú ìli, ka nli ní Krístò. Ní ndi dhu-otù ò, kípfo wà yà angyi ìmbá nyí nyí'ì Kàgàwà bhà ale tò ize nà rùkú dhu-okú dò rò ale. Pbetù kòmbi, kadù nyùtdu atdikpá Krístò màna. Ndirò nyí nyàdù nyùngbe átò atdikpá kà màna, yà ka nabhu rìngbè ndi òve-bvù rò Kàgàwà bhà ádrùngbànga tò obi nyí nyá'ù dhu-okú dò rò. ¹³ Angyi nyí, ìnzì ní Pbayàhúdi tírò, nyí ní'ì iwá nyí nyúve fùkú afatá-okú dò rò, ndirò ìmbá nyí nyí'ì Kàgàwà bhà ale tò ize nà rùkú dhu-okú dò rò ale. Pbetù kòmbi, Kàgàwà nábhu wà ipirònga fùkú atdikpá Krístò màna, ndàdù fùkú nzérenga mà fáká nzérenga màna núbà kóró. ¹⁴ Àlè ní'ì afatá nà ale, inzà àlè kifù kàbhà Òyátá dhu-okú dò rò. Pbetù, kàkyè yà àlè òbhu ka karí okúya dò rò ì afatá ka kundí ònà bhàrùwá. Kàkyè ka dòtsi, Krístò ndi ndàbhu kutò mùsàlabhà dò dhu-otù ò. ¹⁵ Ndi dhu-otù ò, Kàgàwà náuudhá òrù-akpà ò màlàyiká mà òyá kámá màna tò obi, ndàdù abádhí nùte kpangba kóró ale-ònzì, àdrà-mbí-akpà dò ka kùsò rórò, ndiní Idhùnà ònzì dhu-lemà dhu nitè tí.

Inzá dhu àkà kifù indrù rùdhèna tìtò tò dhu dhu

¹⁶ Nírò, dhu àkà nzà atdí ale mà ròtdì-ànyàkù nyí nyónyana dhu-okú dò rò, ndirò nyí nyómwàna dhu-okú dò rò. Ndirò, atdí ale mà àkà nzà ndòtdì ànyàkù inzà nyí nyífu Pbayàhúdi tò atdí mùhendù-idhò mà, àbì-kudò tò mùhendù mà, ndirò sàbatù-idhò mà dhu-okú dò rò. ¹⁷ Kòrì dhu kóró ní'ì irà rìrà dhu-sisì kèlè. Pbetù, kóró ì dhu-tsi tò obhònga ní Krístò ndi nyú tírò. ¹⁸ Àpé nyàbhu nyí ìngbàtì ìli ndi ale mà, yà irinà rò rí nditè yorowá t'ále tí ràmbe ànyàkù itdi dò. Ndirò, àpé nyàbhu nyí màlàyiká àlè arí ale mà ràmbe ànyàkù itdi dò. Wò dhu bhèyi ale-tidò ní, yà ndi ndálana onye òdzi dònà dhu bhèyi dhu rò tí arí afina àpba ale, ndàdù àmbe ndòyò dò kòkòrò pbindà indrù tò ófò ò ndi ndi'ì nà irèta-okú dò rò. ¹⁹ Í ale nùpba nzà ì Krístò rò. Krístò ní ndi Kànìsà-dò, ndirò kànìsà ní kà-ngbò. Ka ní ndi arí pbindà ale nòngù, ndàdù abádhí-tsù àndu ròkò atdikpá, àdhàdhì ale-ngbò-ròngá-nzo náarí 'unzì ngingò ò rò, ndi ale-ngbò ràdù àmbe òvi dò Kàgàwà-afí ózè dhu bhèyi.

²⁰ Nyí, nyí nyúvè wà atdikpá Krístò màna, nyàdù ùvò yà adzi dò obi nà dhu-tsi tò ádrùngbànga tò obi ò rò. Ní ádhu nyí nyaràdù nyònzì yà adzi ò ale bhèyi fùkú okota ò, nyàdù nyòzè nyífu kàkà dhu bhèyi uyátá-tidò ní? ²¹ Í uyátá ràtina: «Àpé nyonyu yà dhu! Àpé nyinè yà dhu! Àpé nyalá yà dhu-ngbò!» ²² Kòrì dhu kóró nìpbi ì ròyá dhu ní 'inza ràdù atdí-gàna tí ka kònzì kasu ì ní rò dhu. Ndirò ì dhu kóró ní indrù tò uyátá mà, indrù rùdhèna dhu màna kèlè. ²³ Obhó tí, kòkò ì uyátá rí 'alà dhu-ònga t'òvòta tò ófò bhèyi. Í uyátá rí indrù àvì rùlè ndi ndòzè dhu-tsi kèlè, ràdi yorowá tò ófò bhèyi rí ndalà ófò ò, ndirò ràbhu ngbòna ràbà àpbe Kàgàwà-okú dò rò. Pbetù, kòkò ì uyátá rí'ì mbà tìya nà, abádhí ràbhàna indrù rònzì ní ì ì atdyúya òho dhu-tsi kèlè nídhuni.

3

Krístò, òrù-akpà ò arí'ì ale, náafí nózè dhu ònzì ka kí dhu

¹ Nyí nyapè ì'ì iwá nyí nyùngbe nyí atdikpá Krístò màna dhu tí, ní nyí nyàkà nyòmè òrù-akpà ò arí'ì dhu, yà Krístò arádi Kàgàwà bhà fangá dònà rò ì. ² Nyí nyàkà nyíli afiku atdidò òrù-akpà ò dhu dò, ìnzì ní nyíli afiku yà adzi ò dhu dò. ³ Obhó tí, nyí nyúve wà, Kàgàwà ràdù nyàbhu nyùngbe nyí òve-bvù rò. Ní kòmbi, nyí nyórú wà fùkú ipirònga atdikpá Krístò màna Kàgàwà-nyutsi. ⁴ Krístò ní ndi fùkú obhòná ipirònga. Ndirò kà rí ndàvì kpangba títidò níngani, nyí mà átò nyí nyaviya nyí atdikpá kà màna, kàbhà ádrùngbànga tò awáwà ò.

⁵ Nírò, nyí nyàkà nyòkỳè yà adzi ò kórò dhu-tsí kàkà nyùkùtsi arí'í: m̀nyò̀nì t'ònzita mà, Kàgàwà-nyìkpó ò ka kòfì dhu mà, ale-nyí ríwà ní nzére dhu-atdyú t'òhota mà, ndirò ongyéngá-atdyú t'òhota mà. Ndi ongyéngá-atdyú t'òhota rí'í àdhàdhì yà sànamù ùlè ka kí dhu bhèyi. ⁶ Kòkò nzérengà-okú dò rò ní ndi Kàgàwà bhà nàwì nàsíyà yà inzi arí tsunà dhu ìri ale dõ. ⁷ Angyi, nyí nyongónà dhu ònzì ndi dhu bhèyi, yà ì nzérengà-òbì náasè òkùnà nngana.

⁸ Pbetù kòmbí, nyí nyàkà nyípfò kàkà dhu-tsí kórò nyùkùtsi rò. I dhu ní: nàwì ònzì nyí nyí dhu, ùkúnga rí ndiwa dhu, nzére dhu ònzì nyí nyí dhu, indrù àdhu nyí nyí dhu, ndirò indrù ní nyí nyí dhu ùnò ní òte-tidò rāhù liku ò rò dhu. ⁹ Nyí nyàkà nzà nyànò títò fùkù nzínziku ò. Obhó tí, nyí nyípfò wà yà angyi nyí nyí'í nà fùkù indrù-ayí tó òfò nyùkùtsi rò, p̀b̀ndà m̀t̀s̀ò mànà, ¹⁰ nyàdù indrù-òwùtá tó òfò nùfò rùkù. Obhó tí, nyí ní indrù-òwùtá. Kàgàwà, yà àlè nabhòlò ale, náarí nyàbhù nyòngò indrù-òwùtá tí bilínganà. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyàdù àmbe nyàlì dõ kà bhèyi atdidò, nyàdù kànì mbèyi nyú. ¹¹ Ní wò dhu-okú dò rò, inzi ní P̀b̀yàhùdí mà, P̀b̀yàhùdí mà nà ònga àndò ka kí dhu-tí rí'í ìmbà. Kà rí'í ndi dhu bhèyi tí onziyànga ka kòbhòlò ale mà nzínzì ò, inzi ka kòbhòlò onziyànga ale mànà, iwà inga nùni ake ale mà nzínzì ò, inzi inga nùni akekpá màtí ale mànà, ndirò ino tí arí'í ale mà nzínzì ò, ìt̀r̀ò arí'í d̀ỳỳà ale mànà. Obhó tí, Kristò ní ndi kórò dhu dõ idzi nònyù ale, ndirò kà rí'í ìngbàtí ìlì ndi ale mà yà ndi ná'ù nyùtsì.

Kànìsà ò p̀b̀akrìstò àkà 'òkò tí nzínziya ò dhu

¹² Nírò nyí yà Kàgàwà óvò fìndà ale tí rò, nyí ní kàbhà ale, yà atdidò kòzè ale. Ní ndi dhu-okú dõ rò, nyí nyàkà nyí'í nà ní izu àbà nyí nyí indrù dõ ní afiku, idzinga ònzì nyí nyí indrù tó ní afiku, yorowà nà nyí nyòko ní afiku, iyònga ò nyí nyòko ní afiku, ndirò dhu-dzi òndù nyí nyí ní afiku. ¹³ Nyí nyàkà nyòndù dziku nzínziku ò. Ndirò odhiku òbhu nyí nyí okúna dõ rò dhu nà nyí nyí'í rò, nyí nyàkà nyòwù dhu ùbà rò fùkù nzínziku ò, àdhàdhì Ádrùngbàlè Yèsù nùubà dhu fùkù dhu bhèyi. ¹⁴ Ròsè kórò kòrì dhu dònà, nyí nyàkà nyí'í àzè nà. Obhó tí, àzè náarí ndi kórò ale ùngbò rí'í atdí ale nyú tí. ¹⁵ Nyí nyàkà nyí'í Kristò bhà màrùngà nà afiku ò. Obhó tí, Kàgàwà únzì nyí nyí'í ndi màrùngà nà, ndíni nyí nyí'í tí atdí ale-ngbò tí. Ndirò, nyí nyàkà nyí'í òtsò àdù arí Kàgàwà tó ale tí. ¹⁶ Kristò bhà òte àkà ndàdi abho nyú nzínziku ò. Nyí nyàkà nyòwù dhu ùdhe rò fùkù, nyàdù sedzà ùbho fùkù nzínziku ò dhu-ònga t'òvòta tó ìrèta nyú nà. Nyí nyàkà nyòwù adyi àyù rò Kàgàwà tó atdí afiku nyú nà, nyàdù òwu òtsò àdù rò kà tó Zàburì mà, ìlèta tó adyi mà, ìlìlà Alafí rí nyàbhù nyúyà ngùkpá adyi mà nà ò. ¹⁷ Ìngbàtí ìlì ndi dhu mà nyí nyònzina, òtè-ku ò màtí, ndirò m̀t̀s̀òku ò màtí, náká nyònzì kórò Ádrùngbàlè Yèsù-òvò rò, nyàdù òwu òtsò àdù rò Àba Kàgàwà tó kòtù ò.

F̀-dzá p̀b̀akrìstò àkà 'òkò tí dhu

(Èjè 5.22-33; 6.1-9; 1Tì 6.1-2; Tít 2.9-10; 1Pé 2.18-25; 3.1-7)

¹⁸ Nyí vèbhàlé, nyí nyàkà nyí'í fùkù kpabhàlé-tsù dhu àkàkà dhu bhèyi, Ádrùngbàlè Yèsù-ònzì.

¹⁹ Nyí kpabhàlé, nyí nyàkà nyòzè fùkù vèbhàlé, inzi nyàdù òwu òko rò abádhí mànà idzo tí nyí nyidzò ngbòku rórò.

²⁰ Nyí nzónzò, nyí nyàkà nyífu nyí nódhì ale kórò dhu ò. Obhó tí, wòrì ní ndi Ádrùngbàlè-nyìkpó nòfò dhu.

²¹ Nyí nzónzo t'ábánà, nyí nyàkà nzà nyòwù fùkù nzónzo àbhu rò ràkò, akye nyí nyabhùna abádhí-afí ríngyè ì ní.

²² Nyí ino tí arí'í alé, nyí nyàkà nyífu yà adzi ò fùkù àdròdrò ale kórò dhu ò. Nyí nyàkà nzà nyífu abádhí yà abádhí rí nyàlà nyìkpóyà ò ònà kàsùmì ò tí, àdhàdhì abádhí-nyìkpó ò tí nyí nyí nyífu dhu bhèyi. Pbetù nyí nyàkà nyífu abádhí idzi afiku nyú nà, Ádrùngbàlè ìfù nyí nyarí dhu-okú dõ rò. ²³ Ndirò nyí nyònzina ìngbàtí ìlì ndi dhu mà, náká nyònzì atdí afiku nyú nà, àdhàdhì Ádrùngbàlè tó nyí nyí kasu ònzì dhu bhèyi, inzi ní indrù tó nyí nyí kasu ònzì dhu bhèyi. ²⁴ Nyí nyàkà nyíre dhu ní, Ádrùngbàlè rubhòyà yà p̀b̀ndà ale tó ndi ndali perè tí dhu fùkù. Obhó tí Kristò, yà nyí nyarí kàsùna ònzì ale ní ndi obhónánga tó Ádrùngbàlè. ²⁵ Pbetù, nzére dhu ònzì arí ale bhà perè Kàgàwà ubhòyà àdhàdhì yà kànzi nzére dhu-bvu rò, kàrí nzi dhu òlè indrù tó nìdhumì.

4

¹ Nyí àdròdrò alé, nyí nyàkà nyònzì dhu fùkù ino tó obhónánga dõ, ndirò àkàkà m̀g̀èr̀è ò, nyàdù dhu ùni nyí mà átò nyí r̀r̀í'í ìnè d̀k̀k̀ú Ádrùngbàlè nà òr̀ù-akpà ò.

Pbàkrístò àkà 'òkò inzà àpè Yèsù à'u ale nzínzi ò tí dhu

(Èfè 5.14-17; 6.18-20)

² Nyí nyàkǎ nyòkò pòtsó itsòta ò. Ndirò nyítsò nyí nyí rò, nyí nyàkǎ nyòdò Kàgàwà rādùna fùkù dhu òtsò àdù nyí nyí kà tò rórò. ³ Nyí nyàkǎ nyítsò nyí dòkǎ átò, ndíní Kàgàwà angbe tí pbìndà Ɔte òvo mà mí indrù tò ní otu fàkǎ. Ndi Ɔte ní Krístò nàndà Ɔte, yà òdhù ò ongónà àdi. Wò ndi Ɔte-okú dò rò ní ndi ma mí'í kòmbí imbi ò. ⁴ Nírò, nyítsò nyí dūdú, ndíní ma mara tí kòvò rǒ kpangba, àdhàdhì kàkǎnà mòvò dhu bhèyi.

⁵ Nyí nyàkǎ nyí'í dhu-ònga t'òvòta tó mǎtsò nà inzà àpè Yèsù à'u ale-ònzí, nyòwù ídzinga ònzí rǒ abádhí tò nyí nyàbà kóró kàsúmì ò. ⁶ Ɔtèkù àkǎnà ndi'í inga nòfò Ɔte tí billínganà, ndàdù òvù iko ní ka kòsì dhu bhèyi. Nyí nyàkǎ nyòwù Ɔte àdu rò ìngbátí fli ndi ale mà tò àkǎkǎ dhu bhèyi.

Bhàruwà rǐku dóná rò ovita

(Èfè 6.21-22)

⁷ Ima nàndà kóró dhu nóvo rí fùkù ní àlè t'ádòna Dòkìkò. Àbadhi ní atdíðò ma mózè ale, atdíðò pbìndà kasu nífu kasutále, ndirò atdíkpá mà mǎrì Ádrùngbǎle Yèsù bhà kasu ònzí mànà ale. ⁸ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mòvi ka tikù ò, ndíní mà múda ònà dhu nóvo tí fùkù, ndàdù afíku àbhù ròtsi obi. ⁹ Ma mòvi abádhí atdíkpá atdíðò ma mózè, ndirò atdíðò ndi nífu àlè t'ádòna Ɔnèsímò mànà. Ndi Ɔnèsímò ní àwù fùrǎbvù ale. Abádhí ní í rí iró ì nónzì kóró dhu àwè fùkù.

¹⁰ Ɔdhìdu Àsitarikò, yà atdíkpá ka kúsò mà mànà ale, nóvi nyí. Ndirò Màrkò, Bàrnabà t'ádòna nóvi nyí átò. Nyí nyàbà wà Màrkò-okú dò rò ma múnò fùkù dhu. Ní fùrǎbvù kà rǎrà àhu rò, nyàko ka mbèyi. ¹¹ Ndirò Yèsù, yà Yèsitò tí kátina ale, nóvi nyí átò. Kǎkǎ Yèsù ná'ù Pbàyahúdí nzínzi ò, kòkò ìbhù ale kèlè ní í atdíkpá arí kasu ònzí ima mànà òrù-akpá ò Ádrùngbǎ kamà Kàgàwà bhà Idzi-okú dò rò. Ndirò abádhí ní í afídu nópè.

¹² Fùrǎbvù ale Èpafrà nóvi nyí átò. Ka ní Yèsù Krístò bhà kasutále. Kǎrì nzí ndìngyè ndítsò ndi ndí dükú billínganà rò, ndíní nyí nyikò tí pòtsó fùkù a'uta ò, ndíní nyí nyo'ó tí afíku ònà rò, nyàdù àmbe Kàgàwà-afí òzè kóró dhu ònzí dǒ. ¹³ Ma mí dhu òvo kpangba kókú dò rò matí, kà rarí ndùgye atdíðò okúku dò rò. Ndirò kǎrì ndùgye Làwòdikiyà mà Hiyèràpoli mànà tó kigò ò arí'í pbàkrístò-okú dò rò. ¹⁴ Lukà, yà atdíðò àlè kòzè àlè tò mǎngàngà mà, Dèmà mànà nóvi nyí.

¹⁵ Ɔvi nyòvi Làwòdikiyà tó kigò ò rí'í àlè t'ádòna pbàkrístò, atdíkpá Nifà mà, yà pbi idzá arí 'undù pbàkrístò mànà. ¹⁶ Yàrì bhàruwà ka kozúna gukyè nzínziku ò, ní nyònzì kóró obi, kozù ka átò Làwòdikiyà ò kànìsà ò. Ndirò nyí, tikù ònà rò, nyí nyàkǎ nyòzù wò ndi kànìsà ò bhà tò ma màndí bhàruwà átò. ¹⁷ Ɔvo nyòvo dhu Àrkipò tò nyàti: kà rǎkǎ ndàndà nga mbèyi yà fonà Ádrùngbǎle Yèsù àbhù kasu nà, ndíní ndàdù tí kònzì mbèyi.

¹⁸ Ima Polò, mà màndí dhu otsúdu nyú ní, mòvi nyí ní. Àpè nyàdzo àdi mà màdì imbi ò dhu rò rò. Kàgàwà àkǎ ndàsò nyí!

Tèsàlònìkà ò Kànìsà tò Pòlò andí wemberè tí bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí ní wemberè tí Pòlò andí Tèsàlònìkà tò kígò ò p̀bàkrìstò tò bhàruwà. Kàndí ka mbèmbè imbò kumì ònà atdí nà ato údà Yèsù ka kùgù dhu-dzidò ròrò. Obhò tí, Pòlò mà, Silà nà náawù ùvò ndi kígò ò, Pòlò ràdù Yèsù Krìstò bhà Ídzi Màkùrù núnò abádíhí tò (Kas 17.1-10). Tèsàlònìkà tò kígò ò kànìsà ò, ìnzí ní P̀b̀yàhùdí nù'ì abho nyú, p̀b̀tù P̀b̀yàhùdí nyú ràdù ì'ì ngúfè. Ngúfè idho dzidò, P̀b̀yàhùdí ǹnzì ò atdídhená ale náadè dhu àya indrù tò, ìnzí Pòlò mà, Silà nà r̀nnona dhu niri tí.

Jyò ato dzidò, Pòlò avi Timòtewù r̀rà Tèsàlònìkà arí Yèsù ná'ù ale arí òko tí dhu andá. Ní ànyì Timòtewù àrà àhu, ndàdù ndàdu rò, k̀tsi àtàn Pòlò ní inè abádíhí r̀r̀r̀'ì f̀yìyò a'uta nòdò ì arí r̀. Kàtí átò abádíhí ǹnzì ò atdídhená ale tò ir̀eta ǹnza dhu r̀r̀r̀ abáya mà, ayíya mà, ndirò odhíya mànà ǹve inzà Yèsù àpè ingo r̀òrò dhu. Ní abádíhí r̀r̀òwu dhu òngù r̀ò tsùyá k̀k̀k̀ ùv̀ve ale ralaya tí tdù Yèsù-ngbò. Ndi dhu-òkù d̀ò r̀ò ní ndi, Pòlò náandí bhàruwà abádíhí tò, ndí'ì abádíhí-afí otsi tí obi ǹ, abádíhí uni tí Yèsù Krìstò r̀ingo dhu nù'íya tí dhu, ndirò ndi ná'ù ale k̀nzíya tí dhu. Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádíhí r̀i dhu à'ù inè ì r̀'íya atdíkpá ndi Ádr̀ngbàle mànà dhòdhòhònganà.

Bhàruwà-nyìtì ka kòhù tí dhu

- Pòlò mà r̀ Tèsàlònìkà ò Kànìsà nòvì dhu mà abádíhí r̀ òtsò àbhù Kàgàwà tò abádíhí-òkù d̀ò r̀ò dhu mànà dhu (1.1-10).
- Pòlò mà anzì kasu tí Tèsàlònìkà ò kànìsà ò dhu (2.1-16).
- Pòlò r̀ Tèsàlònìkà ò bhà nòzè ndàla dhu mà k̀vì Timòtewù r̀rà abádíhí-afí òpè dhu mànà dhu (2.17-3.13).
- Pòlò r̀ Yèsù ná'ù ale ònzi ròkò Kàgàwà-nyìkpò nòfò dhu bhèyi dhu (4.1-12).
- Yèsù ì a'ù r̀òrò uvè ale ǹungbeya ì dhu (4.13-18).
- Ádr̀ngbàle Yèsù ná'ù ale àkà 'òkò tí kà r̀ingo ònà idho òdò ì ì ònanà dhu (5.1-22).
- Pòlò r̀ p̀b̀krìstò òvì dhu (5.23-28).

Pòlò mà r̀ Tèsàlònìkà ò Kànìsà nòvì dhu

¹ Ìma Pòlò, Silìvanù, Timòtewù mànà, mà màndí yàrí bhàruwà f̀k̀k̀, Tèsàlònìkà tò kígò ò kànìsà t̀r̀. Nyí ní Àba Kàgàwà bhà ale, ndirò nyí ní Ádr̀ngbàle Yèsù Krìstò bhà ale. Ní, Kàgàwà àkà ndàso nyí, ndàdù nyàbhù nyòkò m̀r̀r̀ngà ò.

² Mà m̀r̀r̀ òtsò nàbhù bilìnganà Kàgàwà tò okùke d̀ò r̀ò, màdù àmbe nyirè d̀ò f̀aká ìtsòta ò. ³ Ndirò, m̀tsò mà mí àlè t'Àbanà Kàgàwà-ònzì r̀ò, mà m̀r̀ngò ir̀enà ìnzì mà m̀bhana r̀òrò dhu ní, f̀k̀k̀ a'uta-kàsù mà, f̀k̀k̀ àzè arí nyàbhù nyònzì kasu tí dhu mà, ndirò ní, nyí nyá'ù dhu obi nyé nà ingo àlè tò Ádr̀ngbàle Yèsù Krìstò ringoya dhu.

⁴ Adòdù, yà atdídò ma m̀zè nyí r̀ò, mà m̀ni dhu Kàgàwà r̀òzè wà nyí, ndirò kà r̀òvò wà nyé, nyí'ì p̀b̀ndà ale tí. ⁵ Obhò tí, yà f̀k̀k̀ mà m̀vò f̀aká Ídzi Màkùrù ní mà m̀vò nzá òtè ò tí. P̀b̀tù, mà m̀vò ka Ìl̀l̀-Àlafí bhà ádr̀ngbànga tò obi mà, kàbhà m̀dzànà mànà ǹ, màdù dhu à'ù wò mà m̀vò f̀k̀k̀ dhu r̀r̀r̀ obhò dhu nyú. Ndirò, nyí nyànì wà ìngbà dhu bhèyi màtì ǹnzìzìkù ò mà m̀kò dhu nàbhù ìdzìngà f̀k̀k̀ dhu. ⁶ Ndi dhu bhèyi ní ndi, f̀k̀k̀ okota nòfò ndi f̀aká okota nà, ndàdù ndòfò Ádr̀ngbàle Yèsù bhà adita nà. Ndirò, àbhò àp̀b̀e nyú ò r̀ò, nyí nyádù Kàgàwà bhà ote nàko, Ìl̀l̀-Àlafí nù'ì nyí ǹ dhèdhe nyú nà. ⁷ Ndi dhu bhèyi ní ndi, yà nyí nyònzina dhu nàdì wà ìdzi òfò tí Màkèdòniyà mà Àkayà mànà tò p̀b̀r̀ì ò Yèsù ná'ù ale tò. ⁸ Obhò tí, f̀r̀r̀bvù r̀ò nga ní ndi, Ádr̀ngbàle Yèsù d̀ò r̀òtè Ídzi Màkùrù núnò ndi ǹ. K̀ndò nzá ndi Màkèdòniyà mà Àkayà mànà ò tí, p̀b̀tù, nyí nyá'ù Kàgàwà tí dhu-òyì nàkà àbhò ngari nyú ò. Ní, wò dhu d̀ò mà m̀nona tdítò dhu r̀r̀ì mbá. ⁹ Ndirò, indrù r̀òwu àwenà r̀ò dhu ní, f̀r̀r̀bvù mà m̀wù ùvò tí dhu. Ndirò, abádíhí r̀òwu àwenà r̀ò dhu ní, nyí nyùgèrè nyí nyá'ù Kàgàwà, nyádù s̀anamè nùbhà dhu. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyá'ì ìp̀r̀ngà mà obhòngà mànà tò Kàgàwà-kàsù ǹnzì. ¹⁰ Ndirò, nyí nyá'ì Kàgàwà t'Ídhùnà, Yèsù r̀ingo òr̀-akpà ò r̀ò dhu nòdò. Ndi Yèsù ní ndi Kàgàwà àbhù r̀ngbè ndi ìbhu ò r̀ò, ndí'ì àlè ǹwù tí yà r̀r̀à indr̀-ànyá t'ìtdita tò p̀b̀ndà nàwì ò r̀ò.

2

Pòlò r̀ Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò Tèsàlònìkà ò dhu

¹ Adódù, nyí nyú má nyí nyèni wà dhu inzà má rówù ùvò kòkórò fùràbvù. ² Nyí nyèni wà dhu átò, tdù má mowu ùvò fùràbvù rò, má rábà àpbè, kadù dhu ùnò má ní Filipi tó kigò ò. Pbéù, ábhò àpbè nzínzi ò rò tí, Kàgàwà ábhù afika ròtsi obi, múnò pbindà Ídzi Màkùrù fùkù. ³ Obhó tí, yà fùkù má múyá dhu ní'í nzi afátá, ka ní'í nzi nzére irèta mà, ndirò ka ní'í nzi utrátá mà. ⁴ Pbéù, Kàgàwà ózù ndi má iwà má màkà múnò pbindà Ídzi Màkùrù indrù tò ale tí. Ní má mí nzi adù kùnò indrù-nyìkpò nòfò tí, pbéù má màdù kùnò Kàgàwà-nyìkpò nòfò tí. Ka ní ndi ale-afí-tsi dhu mà núnì arí ale. ⁵ Obhó tí, nyí nyèni wà dhu inzà má rùhà indrù akèkpá màtí òtèka ò. Ndirò òtèka ò, má mónè nzà indrù-fò má mí dhu òngyé dhu. Kàgàwà nyú nditírò ní ndi yà má múnòna dhu tò ngàmbi. ⁶ Ndirò má manè nzà indrù rí mífù dhu, imbà rí'í nyí nyú màtí, imbà rí'í ngùkpá ale màtí. Má mí'iyana inè má'è má dükù àzèmbè Kristò bhà uvitatále nyú ní má rò. ⁷ Pbéù má màdù òko nzínziku ò yorowà nyú nà. Àdhàdhì ndi ndaróngùna inzo nózè ingba-tsánà bhéyi, ⁸ má mózè nyí atdidò. Ní, má mazè nzà múnò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù kèlè fùkù, pbéù atdyúka nadù í'í átò màdzi fàkà ipírònga nyú okùku dò rò, fàkà àzè nítò ndi abhò nyú fùkù nìdhunì. ⁹ Adódù, nyí nyirè wà má mónzi kasu tí dhu mà, yà má màbà àpbè mànà. Má mowù Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò rò fùkù àzèmbè má mí kasu ònzi adyìbhengá, ndirò kùbhingá màtí rórò, akye má mowuna í'í ànò tí nzínziku ò atdí ale dò màtí nì.

¹⁰ Nyí, Yèsù ná'ù ale tírò, má mókò nzínziku ò ìlilá òfò ò, akáká òfò ò ndirò imbà nzére dhu tí ka kòzàna dhu rí'í ònà òfò ò. Nyí ní ndi dhu tò ngàmbi, ndirò Kàgàwà ní átò ndi dhu tò ngàmbi. ¹¹ Nyí nyèni wà dhu átò má rókò kórò nzínziku ò ale mànà àdhàdhì inzo t'ábanà mà náaróko pbi inzo mànà dhu bhéyi. ¹² Má mowù dhu ùyá rò fùkù, màdù òwu afiku òpè rò. Ndirò, má mowù nyónzi rò obi nyú nà, ndiní nyí nyubhi tí Kàgàwà ózè dhu bhéyi. Ndi Kàgàwà ní ndi nyí núnzi ndiní nyí nyotsù tí pbindà ádrùngbànga tó idzi ò, nyàdè pbindà ádrùngbànga tó awawè nála.

¹³ Ndirò, yarí ní ndi yà inzí má mí mǎngyé rórò má márí òtsò nábhù nì Kàgàwà tò okùna dò rò dhu: Nyí nyirè yà fùkù má múnò Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù. Ní, nyí nyàdù kàko inzí ní indrù-lí'ò rò àhu òte bhéyi, pbéù nyí nyàko ka Kàgàwà-lí'ò rò àhu òte bhéyi. Ní, ndi òte ní Kàgàwà bhà òte. Ndi òte ní ndi nyukutsi rí kasu ònzi nyí Yèsù ná'ù ale tírò. ¹⁴ Adódù, ndi dhu nitè dhu ní, yà Yùdeyà tó pbi rí ò, Kàgàwà bhà kànisa ò Yèsù Kristò ná'ù ale rò ndi nanzi dhu, nónzi wà ndi átò rùkú dhu. Nyí nyàbà àpbè fùkù pbi rí ò bhà nyú fò, àdhàdhì abádhi náabà àpbè inzà Yèsù ná'ù Pbayàhúdì-fò dhu bhéyi tí. ¹⁵ Í Pbayàhúdì ní ndi Ádrùngbàlè Yèsù nabhù kohò, ì radù pbanábi nábhù kokyè. Abádhi ní ndi róká àvu. Abádhi rónzina dhu arí nzi Kàgàwà-nyìkpò nòfò, ndirò abádhi nóngò kórò ale tó òmvù tí. ¹⁶ Abádhi arí tsùka àpà 'ùtò inzí má mowò tí ògù tó òte inzí ní pbayàhúdì tò, akye abádhi adùna ògu nì. Ndi dhu bhéyi ní ndi, abádhi nisé yà angyangyi ì arónzina fíyò nzérenge-bvù. Pbéù, Kàgàwà bhà nàwí rísi isì abádhi dò.

Polò rí Tèsàlònikà ò bhà nózè ndàla dhu

¹⁷ Adódù, ka kètu mà mèbhà má nyí mànà ale-ngbò ò rò idò kàsùmi kèlè tí. Pbéù ale-afí ònà rò, àlè kí'í inè atdikpá. Atdyúka nyú ní'í àlè ràla àlè nyí mànà. Ní má mónzi kórò obi ndiní ndi dhu náaká tí fàkà. ¹⁸ Ndi dhu itè rí dhu ní, má mómuvù má mowù fùràbvù. Ndirò ima nyú Polò, ma mómuvù wà dhu ibí-gùna nyú, ndiní ma mara tí fùràbvù. Ní, pfmvo Sitanì adù ndi otu nútò ròkà. ¹⁹ Nírò, ádhi má nyú ndi fàkà a'uta rí'í dýayá? Ádhi má nyú ndi idhèka rí ndika okúya dò rò? Ndirò, fàkà màlèma tó mùkimbà ní ádhi mà? Ní'iya tí obhó nyí ndi, yà àlè tó Ádrùngbàlè Yèsù ríngò nínganì? ²⁰ Obhó nyú, okùku dò rò nga ní ndi má márí mìlè, idhèka radù ndika nì.

3

Polò rí Timòtewù òvi ràrà Tèsàlònikà ò bhà-afí nópè dhu

¹ Ádzi má mí inga òdo dhu níngyé má rò, má mála dhu má rākà mókò víka dò rò Àtenè tó kigò ò. ² Ní, má màdè adòkà Timòtewù nóvi ràrà fùràbvù. Àbadhi ní ndi Kàgàwà bhà ino, yà atdikpá má márí Kristò dò rótè Ídzi Màkùrù núnò mànà indrù tò ale. Ní má móvi ka fùràbvù, ndiní afiku nabhù tí ròtsi obi ndàdè nyidí fùkù a'uta ò, ³ ndirò, inzí yà kómbi nyí nyàbàna àpbè adù tí atdí ale mà nábhù rùbhà pbindà a'uta. Obhó tí, nyí nyèni wà dhu, àlè rarí ndi àpbè-tidò nába àbà. ⁴ Ndirò, fùràbvù má mí'í ònà kàsùmi ò, má mowò wà dhu fùkù màtí: àlè rarí àpbè nába. Ní, nyí nyèni wà dhu ì dhu rarí kòkò rí 'ònzi. ⁵ Wò dhu-okù dò rò ní ndi, ima nyú mà átò ma mítdègu mǎngyé inga t'òdota nì, ní mà móvi Timòtewù ràrà fùràbvù. Ma móvi ka ndiní adù tí ingo nyí nyàróko tí fùkù

a'uta ò dhu tò màkürù nà idù. Obhó tí, ma mónzi òdòna dhu ní, akye utrátába Sitanì rādù àrà nyàtra, òbika rādù àwí kòkórò dhu.

Timòtewù ádu ndi nà màkürù rí Polò-idhè nábhù ríka ndi dhu

⁶ Pbéù, kòmbi Timòtewù nírá wà àhu fúrábvù rò. Ní, kàwè wà ídzi dhu nyú fùkú a'uta mà, fùkú àzè màna dò. Kàti, atdidò nyí rarí mǐrè bilínganà, ndirò atdyúku nyú rí'í nyála mà tditdò, àdhàdhì mà mòzè mà rala nyí átò tditdò dhu bhèyi tí. ⁷ Ní ndi dhu bhèyi tí adódù, yà mà mí'í ònà àpè mà, avuta màna nzínzi ò, fùkú a'uta ò nyí nyìkò tí dhu níbhò ndi òbi afika tò. ⁸ Kòmbi, mà mí mǐnè mbèyi nyú, nyí nyìkò pòtsò Ádrùngbàlè Yèsù ò nídhuni. ⁹ Ingbà òtsò-tidò ndi mà màdù àdunà Kàgàwà tò okùku dò rò, yà nyí nyú nyí nyàbhù idhèka ríka ndi tí Kàgàwà-ònzí okùku dò rò dhu dò? ¹⁰ Kúbhingánà ndirò adyíbhengá màti, mà màrí mìtsò atdyúka nyú nà Kàgàwà rò, ndíni mà nabhù tí màla ngbòku tditdò, màdù fùkú a'uta dò òdi dhu níse fùkú.

¹¹ Kàgàwà àlè t'Ábanà nyú nditírò, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù màna, náká ì ràngebe otu fàkà ndíni mà mowu tí ùvò fúrábvù. ¹² Ádrùngbàlè Yèsù àkà nditírò nyí nyózè nyí ní nzínziku ò àzè, ndàdù kórò ngùkpà ale nyí nyózè ní àzè nítrò átò, àdhàdhì mà mòzè nyí dhu bhèyi. ¹³ Kàkà ndàbhù afiku ròtsi òbi, ndíni adùya tí ì'í ìlilá rò, ndirò ìmbá afátá na àlè t'Ábanà Kàgàwà-ònzí, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù ríngò, ì riwù atdíkpá róná ale màna nínganí.

4

Polò rí Yèsù ná'ù ale ònzi ròkò Kàgàwà-nyìkpò nòfò dhu bhèyi dhu

¹ Adódù, ngàtsi dhu ní, mà móvò wà nyí nyàkàna nyùbhi Kàgàwà-nyìkpò nòfò rādù dhu bhèyi dhu fùkú. Obhó tí, nyí nyárá ndi dhu ònzi ònzi. Ní, kòmbi mà mónzi fùkú, màdù àyanà fùkú Ádrùngbàlè Yèsù-òvò rò dhu ní yàri: Nyí nyàkà nyònzí ka mbèyi nyú ròsè. ² Obhó tí, nyí nyàni wà yà fùkú mà múyá ingbà dhu bhèyi dhu-tidò mà rírá Ádrùngbàlè Yèsù bhà rò. ³ Kàgàwà òzè dhu ní, nyíla nyìkpóna ò, ndirò ní nyòdò nyí mǎnyòni rò rò. ⁴ Ndirò kòzè dhu ní, ngàtsi ale ròdò ngbòna ilátá ò Kàgàwà-nyìkpò ò, ndirò ifuta màna dhu ò. ⁵ Inzi ndàbhù ndi mǎnyòni ràtdù afina yà inzà Kàgàwà nùni ale náarónzina dhu bhèyi. ⁶ Wò ndi màtsò-tidò ò, dhu àkà nzá atdí ale mà rónzi nzérénga òdhinà rò, ndùpò pbindà ara dò. Obhó tí, Ádrùngbàlè Yèsù níitdiya kórò ì dhu bhèyi dhu-ànyá yà angyinà rò mà méunò fùkú, màdù àyanà mbèyi nyú fùkú dhu bhèyi. ⁷ Obhó tí, Kàgàwà núnzi nzá àlè mǎnyòni t'ónzita tò. Pbéù, kúnzi àlè ndíni àlè koko tí ìlilá ale tí nyìkpóna ò. ⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi, yàri uyátá nòdhò ale, nòdhò nzá indrù-tsá dhu, pbéù kòdhò dhu ní Kàgàwà bhà uyátá. Ka ní ndi pbindà Ìlilá-Alafí níbho arí fùkú.

⁹ Yèsù ná'ù ale rí 'òzè nzínziya ò dhu dò, nyí nyí'í mbá fùkú ka kí dhu àndí dhu-atdyú ná. Obhó tí, nyí nyú nyí-tírò, nyí nyúni wà nyí nyádù nyózè nzínziku ò tí dhu Kàgàwà-rò. ¹⁰ Kóni ndi dhu kelé ní ndi nyí nyarónzina Màkèdónià tò pbiirí ò arí'í Yèsù ná'ù ale-rò kórò. Ní, mà mónzi nyí nyòngò kónzi mbèyi nyú tditdò. ¹¹ Nyònzí òbi nyòkò màràngá ò: nyàndà nyí nyóko tí dhu nyí-tírò, nyádè kasu ònzi otsúku nyú ní dzànakù nonzi tí yà ma múyá fùkú dhu bhèyi. ¹² Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyònzina dhu rādù nyàbhù iri ale rífu nyí, ìmbá nyádù ì'í indrù rí dzànakù ònzi dhu-atdyú ná.

Polò rí dhu àndí Yèsù ì a'u rórò uvè ale núngbeya ì dhu dò dhu

¹³ Adódù, mà mòzè nzá nyòkò inzi nyúni iwà ì a'u Yèsù rórò uvè ale dò dhu, akye nyí nyowuya òko izu ò, yà ìmbá arí'í a'uta nà ngùkpà ale bhèyi ní. ¹⁴ Obhó tí, àlè ká'ù wà dhu Yèsù ravè ndadù ndangbe. Ní ndi dhu bhèyi tí, Kàgàwà abhùya kàkà iwà ì a'u Yèsù rórò uvè ale, ràngebe ì átò, 'àdù 'ungbò Yèsù màna.

¹⁵ Kàni Ádrùngbàlè Yèsù unò dhu-bvù rò mà móvona fùkú dhu. Yèsù ríngò dhu ròtuna nyìkpóya nà àlè nzínzi ò ale tírò, àlè kokoya nzí angyi ùvávè ale tò òrà-akpà-otù ò. ¹⁶ Obhó tí, màlàyíkà dò atdí ádrùngbàlè-tù mà, Kàgàwà bhà wàndà-tù màna rí 'iri rò, Ádrùngbàlè Yèsù nyú nditírò nífoya òrà-akpà ò rò. Ndirò kàkà Yèsù Krístò ì a'u rórò uvè ale náadùya 'àngbe angyi. ¹⁷ Ndi dhu-dzidò ní ndi, yà àlè-nyìkpò nà àlè kòtù àlè ndi kàsuni ò rò, àlè kadùya òdzi atdíkpá abádhí màna àpè ò, àlè rādù àlè otù Ádrùngbàlè Yèsù màna awe ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, àlè kórò àlè kadùya òko bilínganà Ádrùngbàlè màna òrà-akpà ò. ¹⁸ Ní, nyòngò afiku nópè nzínziku ò wóri òte ní.

5

Ádrùngbàlè Yèsù ríngò ònà idho

¹ Adódù, Ádrùngbàlè Yèsù níngoyá ònà idho mà, ndi kàsùmì mànà dǒ, nyí nyí ìmbá dhu-atdyú nà màndí dhu fùkù. ² Obhó tí, nyí nyú, nyí nyùni wà dhu mbéyi nyú, Ádrùngbàlè Yèsù ríngò ònà idho risíyá inzà ka kùni angyangyi rórò, ogbotálè náarótsù idza kùbhingánà dhu bhéyi. ³ Yà indrù rätina màràngà rari i kòmbi, ndirò òdòna ònzi ka kí dhu rari i ìmbá rò ní ndi, dhu inzà rí dhu adùya isí abádhi dǒ. Abádhi rábàna àpè náapíríyá ndi ndisí àdhàdhi ari nà tsibhàlè-ò náari ndàpiri uguta tò dhu bhéyi. Ní, atdí ale mà nòogúyá nzi abádhi nzinzi ò. ⁴ Pbéù nyí adódù, nyí nyí i ìmbá ìnò ò, ndini wòri idho adùya tí nyòtdi ogbotálè bhéyi. ⁵ Obhó tí, nyí kóró nyí ní awawù ò ale, adyìbhengá nga ò ale. Àlè ní nzi kùbhingá nga ò ale, ìnò ò ale. ⁶ Ní, dhu àkà nzá àlè ròdhò ngùkpà ale-tsi bhéyi. Pbéù dhu àkà àlè ròkò àlè-nyìkpò nà, àlè ràdù àmbe àlè òdò dǒ mbéyi. ⁷ Obhó tí, òdhò aròdhò ale náaròdhò kùbhingá, ndirò, òri aróri ale náaróri kùbhingá. ⁸ Pbéù àlè, adyìbhengá nga ò ale tíró, dhu àkà àlè ròdò àlè mbéyi. Dhu àkà àlè ràfò a'uta mà àzè mànà làtù tí àlè-odrù dǒ, àlè ràdù ògù àlè ká'ù dhu náfo sàbù tí àlè-dò rò. ⁹ Obhó tí, Kàgàwà núutri nzá àlè ndini indrù-ànyá nítidi ndi ndi ní pbindà nàwí núsíyá tí àlè-dǒ. Pbéù, kùtri àlè ndini àlè kabáya tí ògù àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò-otù ò. ¹⁰ Yèsù avè àlè-okù tò rò ndini ndi ndingo dhu nótu àlè àlè-nyìkpò nà màtí rò, ndirò kòtù àlè iwà àlè kùve rò màtí rò, àlè kadùya tí òko ipirònga ò atdikpá ndi mànà. ¹¹ Nírò, dhu àkà nyòwù afikù òpè rò nzinzikù ò, nyàdù òwu nyàidi rò átò a'uta ò nzinzikù ò yà nyí nyári kònzi dhu bhéyi tí.

Yèsù ná'ù ale àkà 'òkò tí dhu

¹² Adódù, mà mònzi fukù ngàtsi dhu ní, nyòngò kòkò nzinzikù ò arí kasu ònzi ale nífu. I ale ní kòkò nyànda arí Ádrùngbàlè Yèsù-òvò rò, 'adè àmbe nyìkpòkù itdyu dǒ nzérenge rò rò ale. ¹³ Nyí nyàkà nyífu abádhi atdí dǒ ròsè, nyàdù abádhi nózè yà abádhi arònzina kasu-okù dǒ rò. Nyí nyàkà nyòkò màràngà ò nzinzikù ò.

¹⁴ Ndirò adódù, mà mònzi nyí nyòvò dhu inzà inga nòfò dhu bhéyi aròko ale tò, nyàdù afíyá nányè i ale-afí nópè. Mà mònzi nyí nyònzì ivivi ngbòya nà ale dzèna, nyàdù kóró ale-dzi nóndù. ¹⁵ Mà mònzi nyí átò nyòdò nyí, inzì atdí ale mà ràdu nzérenge nzérenge ní. Pbéù dhu àkà nyòné idzìnga ònzi nyí nyí bìlìnganà nzinzikù ò màtí ndirò kóró ale nzinzi ò màtí dhu kèlè.

¹⁶ Nyòngò òko bìlìnganà dhèdhe ò tí. ¹⁷ Nyòngò nyítsò inzì nyí nyúbhàna rórò. ¹⁸ Rùkú ndi nònzì kóró dhu ò, nyòngò òtsò kèlè nádu Kàgàwà tò. Obhó tí, kòkòri ní ndi Kàgàwà ózè nyònzì Yèsù Krístò-òvò rò dhu.

¹⁹ Ilà-Alafí rònzina kasu àkà nzá nyùtò tsùna.

²⁰ Kàgàwà bhà pbanábi núuno dhu àkà nzá nyònzì gàyàna.

²¹ Pbéù, kóró dhu-ònga àkà nyòvò, nyàdù idzi dhu tí rí i dhu ònzi.

²² Ndirò, nyòdò nyí kóró nzére dhu-tidò rò rò.

Pòlò rí Kàgàwà ònzi ràso Tèsàlònikà ò Kànìsà dhu

²³ Màràngà ìbho arí indrù tò Kàgàwà nyú nditùrò nákà ndàbhù nyí nyòkò pbindà ale nyú tí. Kàkà ndòdò fùkù ipirònga, afikù, atdyúkù, ndirò ngbòkù mànà, ròkò ìmbá nzére dhu tí ka kòzàna dhu rí i òyà, àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò ríngò ònà idho tò. ²⁴ Nyí nunzi Kàgàwà ní inzì arí pbindà irèta núwá ale. Ní ka ní ndi rí i dhu nònzì.

²⁵ Adódù, nyòngò nyítsò dòkà átò.

²⁶ Nyòvi Yèsù ná'ù ale kóró atdyúkù nyú nà.

²⁷ Ma màtè nyí itdè tí Ádrùngbàlè Yèsù-òvò rò ndini nyí nyozú tí yàri bhàrùwà Yèsù ná'ù ale tò kóró.

²⁸ Àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò àkà ndàso nyí.

Tèsàlònikà ò Kànìsà tò Pòlò andí ọ̀yọ̀ rí kisé nǐ bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Uvitatàle Pòlò náandí ndi Tèsàlònikà tò kigò ò kànìsà tò ka kandí ọ̀yọ̀ bhàruwà. Kàngbe ndi kànìsà ọ̀yọ̀ rí Ìdži Mākūrù t'únòta tò p̀bìndà abhi isè abhi ò (Kas 17.1-9).

Tèsàlònikà tò kigò ò kànìsà ò ì ì ní P̀bàyàhúdì mà ábhò ìnzì ní P̀bàyàhúdì mà̀nà. Pòlò andí dhu abádí tò mbèmbè imbò kumì ato údà Yèsù Krìstò ka kágù dhu-dzidò ròrò.

Yàrí ọ̀yọ̀ rí kisé bhàruwà ò Pòlò àdu ndàndí dhu ní iwà ndi ndóvò wemberè tò p̀bìndà bhàruwà ò dhu. Kàsùmì àdi ndàmbe ùda tí ùda dò rò, p̀bàkrìstò-tsi náava ndi atdidò ìnzì Ádrùngbàle Yèsù rìngò dhu nǐ. Tèsàlònikà ò atdidhená ale nòowúnà àtìna rò ndi Ádrùngbàle bhà idho rákà iwà (2.2). Ngákpa ale nòowúnà dhu ìrè rò 'àtì inzà dhu rákà konzì kasu inzà òtrò idho ò kà rìngò nìdhunì (3.6-12). Nìrò, Pòlò rí ndi ndúdhèna dhu àngà atdidò. Kà rí dhu òvo Kàgàwà rò òmvù, Nzére ale nyú tí ka kátina ale nàndà dhu dò. Ndi ale rí ndìto angyinà rò Krìstò rìngò dhu tò (2.3-4). Ndirò, Pòlò rí p̀bàkrìstò-aff àbhù ròtsi obi ndàtì Ádrùngbàle ràrì ìnzì arí ùno ndi ndùnò dhu nùbha inzà ndi ndònzì ròrò ale. Ní kà ràrì abádí àbhù ròtsi obi, ndàdù abádí òdò p̀fòmvò Sitanì rò rò (3.3).

Bhàruwà-nyìtì ka kòhù tí dhu

- Pòlò rí Tèsàlònikà tò kigò ò p̀bàkrìstò nòvì dhu (1.1-2).
- Ndi ndìngò rò Ádrùngbàle Yèsù nòotdìya ìngbatì ìli ndi ale-ànyà obhónánga dò dhu (1.3-12).
- Ìnzà Ádrùngbàle Yèsù àpè ndàdù dhu mà, Kà rìngò iwà Nzére ale nyú tí ka kátina ale ìtò ndi dhu-dzidò dhu mà̀nà (2.1-12).
- P̀bàkrìstò àkà ikò pòtsò fìyò a'uta ò dhu (2.13-17).
- P̀bàkrìstò àkà 'àbhù ì atdidò ìtsòta tò dhu mà, abádí àkà 'ònzì kasu fìyò ìpìrònga nòdò tí dhu mà̀nà dhu (3.1-15).
- Pòlò rí ndìtsò Tèsàlònikà ò p̀bàkrìstò dò ndàdù abádí nòvì dhu (3.16-18).

Pòlò rí Tèsàlònikà tò kigò ò Kànìsà nòvì dhu

¹ Ima Pòlò, atdikpà Silivanù mà Timòtewù mà̀nà, mà màndí yàrí bhàruwà fùkù Tèsàlònikà tò kigò ò Kànìsà tírò. Nyì ní àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krìstò mà̀nà bhà ale. ² Ndi àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krìstò mà̀nà náká 'àso nyì, 'àdù nyàbhù nyòkò mà̀rùngà ò.

Pòlò rí Tèsàlònikà ò kànìsà nìlè fìyò a'uta-okù dò rò dhu

(Màt 13.40-43; 25.31-45; Fil 1.3-6,27-30; 1Tè 1.3-7)

³ Adòdù, mà màkà mòngò òtsò àdu bilìnganà Kàgàwà tò okùkù dò rò. Ní, dhu àkà àlè rònzì ka ndi dhu bhèyi tí, fùkù a'uta rí ndisè, nyì nyòzè nyì nǐ nzínzìkù ò àzè ràdù àmbe ndise dò nìdhunì. ⁴ Ndi dhu-okù dò rò ní ndi mà màrí mùlè okùkù dò rò Kàgàwà bhà kànìsà ò. Mà màrí mùlè átò, nyì nyìkò pòtsò, nyàmbe fùkù a'uta nòdò dò, àp̀bè mà avuta mà̀nà-dzi t'òndùta ò nìdhunì.

⁵ Wò dhu bhèyi nyì nyònzina dhu ní ndi rí dhu àvì, Kàgàwà ritdìya kórò ale-ànyà obhónánga dò, ndàdù nyòzù iwà nyì nyàkàna nyòtsù yà nyì nyàrí àp̀bè àbà okùna dò rò p̀bìndà ádrùngbànga tò idzi ò ale tí. ⁶ Obhó tí, Kàgàwà ní obhónánga dò arí indrù-ànyà nítidì ale. Ní, kàvùya átò yà rùkù arávu ale-rò. ⁷ Ndirò nyì, yà rùkù ka karávu rò, àlè kadùya àbàna nyì mà̀nà atdikpà ní àp̀bè ò rò àlè kí àlè àsò dhu, yà Ádrùngbàle Yèsù rí nditè òrù-akpà ò rò ò ìwu p̀bìndà ádrùngbànga tò obi tò màlàyíkà mà̀nà nìnganì. ⁸ Kíràya ádrùngbà kàzu ò, ndàdù yà inzà Kàgàwà nùni ale-ànyà nítidì. Ndirò kítidìya yà inzà Ádrùngbàle Yèsù bhà Ìdži Mākūrù nífè ale-ànyà átò. ⁹ Fìyò nzérenga tò perè tí, abádí núuwíya dhòdhòdhònganà, ì ròkò itse nyú Ádrùngbàle Yèsù rò rò, ndirò kàbhà obi tò ádrùngbànga tò awàwè rò rò màtì. ¹⁰ Ndi dhu onziya ndi Yèsù rìngò ndìní p̀bìndà ale-tsí nìlè tí ndi, ndi ná'ù ale kórò ràdù ndifù nìnganì. Nyì nyì'ya ì ale nzínzì ò átò, iwà nyì nya'ù fùkù mà̀ muno òte nìdhunì.

¹¹ Ndi dhu-okù dò rò ní ndi, mà màrí mìtsò bilìnganà okùkù dò rò, ndìní àlè tò Kàgàwà nòozù tí nyì p̀bìndà anzita nà àkà ale tí. Ndirò mà màrí mìtsò ndìní p̀bìndà ádrùngbànga tò obi nǐ kàbhù tí nyì nyàrí atdyúna òho kórò ìdzinga mà, fùkù a'uta-kàsù mà̀nà rákà.

¹² Ndi dhu bhèyi ní ndi, àlè tò Ádrùngbàle Yèsù-òvò rí ndilè okùkù dò rò, òvòkù ràdù ndilè átò kòkù dò rò. Ndi dhu ràdù ndònzì àlè tò Kàgàwà bhà ìdzinga mà, Ádrùngbàle Yèsù Krìstò bhà ìdzinga mà̀nà nòókù dò rò.

2

Pfòmvo ivi nzéere ale nónziya taá Ádrùngbàle Yèsù ingo rò dhu
(Mát 24.23-44; 1Yù 2.18; 4.1-3)

¹ Adódù, àlè tó Ádrùngbàle Yèsù Kristò ríngo, ndàdù àlè-tsù nándu tina ò ònà idho dǒ, má mìtèdè nyí itdè tí: ² àpé nyàbhà òkù rínza ndí isó tí nyámbe odo ònzí dǒ yà indrù ràtina iwà Ádrùngbàle Yèsù ríngo ònà idho rākà rò. Àpé nyà' u ka, ìmbá ka kátina pbanábí núnò dhu rārì ndí, ndirò má múnò dhu rārì ndí, ndirò ngàtsi ní, má màndí bhàrùwà rārì ndí ka núnò rò. ³ Àpé nyàbhà atdí ale mà rùtrà nyí ìngbá ófó ò màtí. Obhó tí, dhu àkà pé indrù iwà dhu ì ròdhò Kàgàwà angyinà rò tǒ ndí idho náakà rò, pfòmvo ivi nzéere ale nyú radù nditè. Ndi ale ní iwà Kàgàwà utri angyangyi dhòdhòdhóngà tó ove tó ale. ⁴ Ka ní òmvù, yà Kàgàwà tí ka karózána, kadù ùlenà kóró dhu-tsí dǒ arí ndidzi orú ale. Kàraya àhà ndí ndádi Kàgàwà bhà idza nyú ò, ndàdù ndàtí nditírò Kàgàwà nyú tí dhu ò.

⁵ Nyí nyirè tí obhó yà fùkù ma mongónà òvónà àdì ma màdì nzínziku ò rórò dhu? ⁶ Ndirò kómí nyí nyùni wà kà-tsù nútò arí ìnzí rónzì ndí dhu. Ní kàraya nditè pbìndà kàsùmi rākà rò tí. ⁷ Obhó tí, nzéere ale bhà obi rí' ì inè kasu ònzì ndí ndí inzà ka kùni rórò rò. Pbetù dhu àkà yà kà-tsù nútò rí kómí ale rindri pé ndí ànyirò rò. ⁸ Nirò ní ndí ndí nzéere ale nítèya ndí kpanya. Ndirò, Ádrùngbàle Yèsù náadàya kòhò ihèna ní, nditò kàsùna pbìndà ingota tó awawù ní. ⁹ Wò ndí nzéere ale níràya pfòmvo Sitanì bhà ádrùngbànga tó obi ní. Kónziya kóró wiwì-tidò, dhu itè rí ize mà, inzà apèna 'ònzì angyi indrù-nzínzi ò dhu-tidò màna, ndàtrà indrù ní. ¹⁰ Ndirò kónziya kóró nzérengatidò, ndàtrà ùwí rúwí ale ní. I ale núuwíya inzà ì azè 'àko, ndirò inzà ì òzè yà 'ìgu radù obhóngà dhu-okú dǒ rò. ¹¹ Ndi dhu-okú dǒ rò ní ndí, Kàgàwà arí abádhi rúwí ní ádrùngbànga tó obi ní, ndíni abádhi náa' u tí títò. ¹² Ndi dhu bhèyi ní ndí, Kàgàwà adàya anyà nítí yà inzà obhóngà ná' u, pbetù 'adù nzérengà kèlè nòzè ale dǒ.

Pólò rí Kànisa nónzi rikò fuyò a'uta ò dhu
(1Pé 1.3-9; 5.10-11)

¹³ Pbetù má' í na adódù, má màkà mǒngò òtsò nádu bìlìnganà Kàgàwà tò okùku dǒ rò, yà atdídò Ádrùngbàle Yèsù òzè nyí rò. Obhó tí, mùhàngù ò rò Kàgàwà náapi wà nyí ògù tò, yà nyú' o rí nyílà nyìkpóna ò pbìndà Hìlā-Alafì-otù ò. Ndirò kápì nyí ògù tò obhóngà nyí nyá' u dhu-otù ò. ¹⁴ Kóni ì dhu tò nga ní ndí Kàgàwà ùnzì nyí yà fùkù má múnò Ìdzi Màkùrè-otù ò ní, ndíni nyí nyí' iya tí ngari ná àlè tó Ádrùngbàle Yèsù Kristò bhà ádrùngbànga tó awawù ò. ¹⁵ Nirò adódù, nyìkò pòtsò fùkù a'uta ò. Ndirò nyálà yà fùkù má múyà tsùka ò màtí, ndirò anditá ò màtí dhu mbèyi òkù ò.

¹⁶ Àlè t'Àbanà Kàgàwà náazè àlè atdídò. Ndirò pbìndà ìdzìngà-otù ò, kìbhò dhòdhòdhóngà tó ale-afí t'òpèta mà, ìdzi a'uta màna àlè tò. Ní, àlè tó Ádrùngbàle Yèsù Kristò nyú nditírò, àlè t'Àbanà Kàgàwà màna, ¹⁷ nākà ì ròpè afiku, 'adù nyidí kóró kàsùka mà ìdzi òtèku màna ò.

3

Pólò rí itsòta nónzi Kànisa-fó dhu
(Ròm 15.30-32; 1Tì 2.9-10; 4.11-12)

¹ Kùbha má mí dònà rò ní adódù, nyòngò nyìtsò dòkà, ndíni Ádrùngbàle Yèsù bhà ote núundo tí ndí tsàkàtsàkà, kadù ifunà kóró ngari ò yà fùrābvù kārì ndònzì dhu bhèyi. ² Ndirò dhu àkà nyìtsò nyí dòkà, ndíni Kàgàwà ìgù tí má' ì òròrè ndirò nzéere-ale-fó rò. Obhó tí, ìnzì ní kóró ale ndí Yèsù ná' u. ³ Pbetù, Ádrùngbàle Yèsù ní ìnzì arí ùno ndí ndúnò dhu nùbha inzà ndí ndònzì rórò ale. Ní kà rí nyidí, ndàdù nyòdò Nzère ale rò rò. ⁴ Ádrùngbàle Yèsù-okú dǒ rò, má mà' u dhu nyí rarì fùkù má múyà dhu ònzì ònzì, ndirò nyí rāròngò kònzì ònzì. ⁵ Ádrùngbàle Yèsù àkà ndàbhà nyí nyùni ìngbá dhu bvù màtí Kàgàwà òzè nyí dhu, ndàdù nyàbhà nyòndù àpbè-dzi àdhàdhì ndí ndandù ka dhu bhèyi.

Pólò rí dhu ùyà Tèsàlònikà ò Kànisa tó kasu dǒ dhu

⁶ Adódù, má mí dhu ùyà fùkù àlè tó Ádrùngbàle Yèsù Kristò-òvò rò: nyìndà nyí yà ngbòya úyi, ìnzì 'adù yà fùkù má múyà dhu nífu kóró òdhìku rò rò. ⁷ Nyí nyùni wà dhu, nyí rākàna nyòkò má mārì òko dhu bhèyi. Obhó tí, nzínziku ò má mí' ì rò, má mókò nzà itsì nà. ⁸ Má mónyù nzà atdí ale bhà ònyù mà tìròrò. Pbetù, má mónzì kasu obi nyú ná ndirò ìngyétà màna, kùbhìngá màtí, ndirò adyìbhengá màtí, akye má mowuna ì' ì ànò tí nzínziku ò atdí ale dǒ màtí ní. ⁹ Má mónzì wòri dhu àzèmbè iwà nyí nyàkàna

nyǒnzì dzènakà rórò tí. Pbéù, mà mazè dhu ní mǐtè nyí nyàkǎ nyǒngò ònzìnà dhu yà mà mǒnzina dhu-nyútsì. ¹⁰ Obhó tí, fǔrǎbvè mà mi'í òná kàsúmì ǒ, mà mǔyá dhu fǔkù màtì: «Ìnzí arí kasu ònzi ale ní rǎkǎnà nzá ndònyù dhu.»

¹¹ Mà mírì dhu, nzínzìkù ǒ atdíhéná ale-ngbò rúyí, ìnzí 'ámbe kasu ònzì dǒ. Ndirò kasu ònzi ì àmbèná rò, abádhí rarádù 'itsu ngúkpa ale rǒnzina kóró dhu ò. ¹² Ní, mà mǒnzi ì ale-tsí, màdù dhu ùya fíyò Ádrùngbǎle Yèsù Krístò-òvò rǒ, ròwù kasu ònzi rǒ ìyònga ǒ, 'àdù fíyò ònyù nyú nónyù.

¹³ Pbéù, nyí adódù, nyí nyàkǎ nzá nyǐngyě nyí ídzìnga t'ónzita ní. ¹⁴ Ìnzí rí yà mà mǔnò yàrí bhàrùwà ǒ dhu nífù ale, náká nyǔwě dònánga, ìnzí nyádù nyíri màná, ndíní nyína adù tí iwu. ¹⁵ Àpé nyádù nyòzù ka òmvù tí. Pbéù, nyí nyádù dhu òvò kà tò òdhìkù bhéyi tí.

Polò rí ndítsò Tèsàlònikà ǒ bhà dǒ ndàdù abádhí nóvi dhu

¹⁶ Màrùngà ìbho arí ìndrù tò Ádrùngbǎle Yèsù náká ndàbhù màrùngà ndítirò fǔkù kóró kàsúmì ǒ ndirò kóró ófò ǒ. Ádrùngbǎle Yèsù àkǎ ndí'í nyí màná kóró.

¹⁷ Ìma Polò, yàrí ní ndi òtsúdu nyú ní ma mándina fǔkù dhu, movì nyí òná. Ma marí òtsúdu ìlì ndi dhu bhéyi kóró bhàrùwà ò. Kànì òtsúdu-dò nyú.

¹⁸ Àlě tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò àkǎ ndàsò nyí kóró.

Timòtewà tò Polò andí wemberè tí bhàruwà Yàri bhàruwà ò ì notù ádròdrò dhu tí dhu

Yàri ní wemberè tí Polò andí Timòtewà tí kátina kpatsibhingba tò bhàruwà. Ndi Timòtewà ni'ì Àziyá-Ngba tó pbirì ò, Lístrà tí kátina kigò ò ale. Kòmbí ka karí ndi pbirì anzi Tùrùkiyà tí. Kà t'ábanà ni'ì Mùgiriki, kà-tsánà Èwùnikè ràdù ì'ì Mùyàhudi-àyi (Kas 16.1). Iyádhíyà mà íyànà mànà ni'ì pbàkrístò (2Tì 1.5).

Polò arà Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù núnò Lístrà. Ní Timòtewà iri kà rǎwèna Yèsù dǒ dhu, ndàdù ndi Yèsù à'ù (Kas 16.10). Ndi dhu-dzidò, Polò adù kòvò 'òngò kasu ònzi mànà atdíkpá.

Timòtewà unda Polò ibí-gùna nyú pbìndà abhi ò (Kas 16.1-5). Ndirò, Yèsù ná'ù ale tó a'uta nádù ndi olù, ngátsi ní vurò dhu ùdhè ka kí indrù tò Yèsù bhà Ídzi Màkùrù rǒ rǒ ònà atdí kigò mà ndi ndirò rǒ, Polò ongónà ndi Timòtewà òvi ràrà indrù-afí nópé ànyì. Ndi dhu bhèyi ní ndi kávi ka atdiku ràdi Èfesò tó kigò ò, pbàkrístò-afí nópé tí (1Tì 1.3). Ní yàri bhàruwà náatù ka ànyì. Ka kirè nga Polò randí ka azà kumi dǒnà ìbhù nà ato mà azà kumi dǒnà ìmbò nà ato mànà nzínzi ò Yèsù ka kùgù dhu-dzidò. Ndi kàsùmì ò Polò ì'ì iwà ndi ndóngò mèlà tí rǒ, Timòtewà ràdù ì'ì mbèmbè ìbhù kumi dǒnà ìmbò nà ato nà.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-2).
- Polò rǐ Timòtewà àvi rǒsò tìtò tó màlímó dhu (1.3-11).
- Polò rǐ òtsò àbhù Ádrùngbàle Kàgàwà tò kàbhà idzinga-okù dǒ rǒ dhu (1.12-20).
- Pbkàkrístò rǒngò 'ìtsò kóró ale dǒ dhu (2.1-15).
- Kànisa ò ádròdrò ale àkà kovò tí dhu (3.1-16).
- Timòtewà àkà ndóngò dhu ùdhe pbàkrístò tò ònà òfò (4.1-16).
- Timòtewà àkà ndónzi kasu kànisa ò kóró ale-tidò mànà tí dhu (5.1-6.2).
- Polò rǐ Timòtewà-nyìkpò nítduyù tìtò tó màlímó rǒ rǒ dhu mà kàkà ndàbhù sedzà ònzitále tò inzi rùli fiyó a'uta fiyó ònzi ò dhu mànà dhu (6.3-21).

Polò rǐ Timòtewà nóvi dhu

¹ Ima Polò, ima ní Yèsù Krístò bhà uvitatále. Ima nóvò ní Kàgàwà àlè tó Ògùba mà, Yèsù Krístò, yà àlè káli àlè-nyìkpò rǒnà ale mànà. ² Timòtewà, mà mí yàri bhàruwà àndí indù. Inyi ní idhùdu nyú a'uta-otù ò. Kàgàwà àlè t'Ábanà mà, Yèsù Krístò àlè tó Ádrùngbàle mànà náká itè fiyó idzinga indù, àbà izu dùnà, àdù nyabhu nyadi màrangà ò.

Polò rǐ Timòtewà àvi rǒsò tìtò tó màlímó dhu

³ Yà Màkèdòniyà tó pbirì ò mà mǎrà rǒrò mà mávi nyonzi dhu bhèyi tí, mà mòzè nyadi Èfesò tó kigò ò, ndíni nyi nyosò tí atdídhená ale, inzi rǎmbe tìtò tó dhu nùdhe dǒ indrù tò. ⁴ Nyi nyàkà nyosò abádhí átò inzi rǎmbè ì tìtò tó imbe t'áweta mà, fiyó rùgànda-tsù náalè ndi tí dhu mànà dhu nǎwè ì ì inzi riku rǒrò dhu rǒ. I dhu àwè ka kí dhu náarí agòta ìbho indrù nzínzi ò, àzèmbè a'uta-otù ò ka kúni Kàgàwà ózè dhu nónzi ka kǎmbenà rǒ. ⁵ Mà mí wò dhu yá okúna dǒ rǒ dhu ní, ndíni indrù nòozé tí ì nzínziyà ò. Ndi àzè rǎhu ìlǎlǎ ale-afí mà, idzi irèta mà, obhónánga tó a'uta mànà ò rǒ. ⁶ Atdídhená ale nǎndà ì kǒkò ì dhu rǒ rǒ, ndi dhu ràdù 'àbhù 'ámbe ìmbá tǐya nà dhu núnò dǒ indrù tò. ⁷ Abádhí ózè ì'ì Kàgàwà bhà Úyátá tó màlímó tí. Pbéù, abádhí únì nzá wò ì únona dhu-tì mà, ndirò abádhí únì nzá wò ì údhèna obi nyú nà dhu mà.

⁸ Àlè kúni wà dhu Úyátá rǎrì idzi dhu, Kàgàwà ózè dhu bhèyi ka kùdhe ka indrù tò rǒ. ⁹ Àlè kàkà àlè rùni dhu átò, Kàgàwà rǎnzi nzá pbìndà Úyátá obhónánga ònzi arí ale tò. Pbéù kǎnzi ka fiyó ale ní inzi arí Úyátá nífù ale, inzi arí Kàgàwà ùnò dhu ifù ale, inzi arí Kàgàwà ná'ù ale, ndirò nzéréngatále. Kǎnzi ka átò inzi arí Kàgàwà ifù ale tò, yà adzi ò dhu nátdù afiya ale tò, abáya mà ayíya mànà nǒkye arí ale mà ngùkpà ale òkye arí ale mànà tò. ¹⁰ Kàgàwà anzi Úyátá átò okúya dǒ rǒ ale ní múnnyònitále mà, kpabhále tírò arí múnnyòni ònzi nzínziyà ò ale mà, ndirò vèbhále tírò arí múnnyòni ònzi nzínziyà ò ale mànà. Kǎnzi ka átò indrù údzí arí ino tí ale mà, tìtò ùnò arí ale mà, tìtò dǒ arí dhu nùtsò ale mà, ndirò Kàgàwà bhà obhónánga tó ote nà rǐ 'agò ngùkpà dhu-tsí nónzi arí ale mànà-okù dǒ rǒ. ¹¹ Ndi obhónánga tó ote náko ndi yà hirò nónzi Kàgàwà ìbhò fudù, ndíni mà mongò tí ùnòndà indrù tò pbìndà ádrùngbànga tó awáwù tò Ídzi Màkùrù nà.

Pòlò rí òtsò àbħà Yèsù Krístò tò, kàbhà ídzinga-okú dò rò dhu

¹² Ma màbhu òtsò yà òbi nìbhò idù àlè tó Ádrùngbàlè Yèsù Krístò tò, kòzù ma àkàkà ale tí, ndìdì ma p̀bìndà kasu ò dhu-okú dò rò. ¹³ Angyi ima ní'ì Yèsù ní arí dhu ùno ale, Yèsù ná'ù ale rò arávu ale, ndirò arí dò arí dhu ònzi ale. P̀bétù Kàgàwà ábà izu dùdú, inzà ma má'ù Yèsù dhu nábhu ma mongò inzà ma m̀m̀ni dhu ònzi dhu-okú dò rò. ¹⁴ Ndì àlè tó Ádrùngbàlè Kàgàwà nítè p̀bìndà ídzinga abho nyú idù. Ní, kàdù dzànadu ònzi ma'ù ndì, madù ngùkpà ale nòzè, Yèsù Krístò mànà má múngbò má dhu-okú dò rò.

¹⁵ Yàrí ní ndì àkàkà ka'ù, ndirò kórò ale àkà ì r̀akò ote. Ndi ote ní: Yèsù Krístò írà yà adzi ò ndíni ndì ndigú tí nzérenгатále, yà ima nyú ma mí'ì nzére ale nyú tí ròsè nzínziya ò ale. ¹⁶ P̀bétù, ndi dhu-okú dò rò ní ndi Kàgàwà ábà izu dùdú. Kònzì ka ndi dhu bhèyi, ndíni otùdu ò, ima, nzére ale nyú nzérenгатále nzínzi ò tírò, Yèsù Krístò nítè tí kórò p̀bìndà dhu-dzi t'òndùta. Kònzì dhu ndi dhu bhèyi, ndíni ndì ndìtè tí dhu ngùkpà ale tò abádhí r̀arí'ì inè 'a'ù ndì, 'adù dhòdhòdhóngà tó ípìr̀ònga nábà. ¹⁷ Kàgàwà dhòdhòdhóngà tó Ádrùngbà Kamà, yà inzi aròvè, yà inzi atdí ale mà arálana, ndirò yà atdí rí arí'ì Kàgàwà náká ífuta na ilèta mànà dhòdhòdhóngà nà. Àminà!

¹⁸ Timòtewà p̀bànìngbà, ma mí yàrí dhu àvì nyonzi, àdhàdhì yà angyangi p̀bànábì avò okúnù dò rò dhu bhèyi, ndíni ndi ote-otù ò nyi nyugye tí ale-afí tò idzi ìla. ¹⁹ Nyi nyàkà nyòdò p̀bàkù a'uta mà p̀bàkù idzi irèta mànà mbèyi. Atídhenà ale nòdhò fìyò idzi irèta, ndi dhu ràdù 'abhu 'ùwí fìyò a'uta ò rò. ²⁰ Kò ì ùwùwí ale nzínzi ò ní, Himènyè mà Àlìsanderù mànà. Ma mípfo wà abádhí mabhu p̀fòmvo Sitanì tò, ndíni fìyò mùtsò nùgèrè tí, ndirò inzi 'ongò tí dhu ùnò Kàgàwà ní tdítédò.

2

Yèsù ná'ù ale àkà òngò òtsò kórò ale dō dhu

¹ Nírò, angyinà rò nyú mà m̀nzi fuká dhu ní, nyòngò nyítsò kórò ale dō. Nyítsò nyí nyí rò, nyòngò dhu ònzi Kàgàwà-fò, nyàdù nyítsò Kàgàwà rò abádhí-okú dò rò. Nyòngò Kàgàwà ònzi r̀onzi kórò ale rò màhetù dzèna, nyàdù òtsò àdu Kàgàwà tò abádhí-okú dò rò. ² Nyòngò nyítsò ndi dhu bhèyi átò ádròdrò kámá mà, indrù ùnda arí kórò ngùkpà ale mànà dō, ndíni àlè nabhu tí àlè ròkò ìyònga ò, ndirò màr̀ungà ò, àzèmbè àlè kí Kàgàwà ózè dhu ònzi, àlè ràdù ifùna ka kí dhu ònzi ngùkpà ale-rò r̀òrò. ³ Wò dhu bhèyi ní ndi, nyí nyí àyàya dhu, ndirò Kàgàwà àlè tó Ògùba-nyìkpò nòfò dhu nónzi. ⁴ Kòzè dhu ní kórò ale ràbà ògù, 'adù obhóngà ùni. ⁵ Obhò tí, Kàgàwà arí'ì atdí tí, ndirò kà mànà rí indrù ùngbò ale rí'ì atdí tí. Ndi ale ní indrù, Yèsù Krístò. ⁶ Kàbhu p̀bìndà ípìr̀ònga ndítirò ote tò, kórò ale ndi nduwè tí ní. Wòrí ní ndi, Kàgàwà apì kàsùmì àkà rò, Yèsù itè yà adzi ò ale tò dhu. ⁷ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Kàgàwà ìli ma uvitatále tí, ndirò ndi ídzi Màkùrù t'únòtatále tí. Kìli ma átò ndíni ma mudhè tí dhu inzi ní P̀bàyàhúdí tò, rà'ù Kàgàwà, 'adù obhóngà ùni. Yà mà m̀nnona dhu ní obhò dhu nyà, inzi ní títò.

Kpabhàlè mà vèbhàlè mànà àkà ì'ì nà Kànìsà ò ǝfǝ

⁸ Nírò, mà mòzè kórò ngari ò kpabhàlè r̀òngò òtsò Kàgàwà-nyìkpò ò ìl̀à afiyya nà, otsúya ì ùva orù r̀òrò, ìmbà nàwì na, ndirò ìmbà agótà na.

⁹ Ndi dhu bhèyi tí, mà mòzè vèbhàlè r̀òngò 'èfo inga nòfò dhu bhèyi, ndirò isísò ǝfǝ ò. Abádhí àkà nzà 'ìdhà indrù-afí d̀yà, d̀yà-ká t'òkyèta mà, orò ní ka kòbhòlò dhu t'úfótá mà, orú odziya na yòkpò mà, orú odziya nà mberù mànà t'úfótá-otù ò. ¹⁰ P̀bétù, abádhí àkà 'itè fìyò aya idzi kasu ònzi ì í dhu-otù ò, àdhàdhì Kàgàwà-òdò ònzi ì arí dhu tí arí 'àti vèbhàlè nàarònzina dhu bhèyi.

¹¹ Vèbhàlè àkà inè inè tí kpabhàlè rí dhu ùdhè fìyò rò, 'adù fìyò rí dhu ùdhè ale r̀unona dhu nífu. ¹² Mà màvi nzà vèbhàlè r̀udhe dhu kpabhàlè tò, ndirò ngàtsi ní r̀ì'ì ádròdrò ale tí kpabhàlè dō. P̀bétù abádhí àkà 'inè inè tí. ¹³ Obhò tí, Àdamù ní ndi wemberè tí Kàgàwà abhòlò, ndàdù Evà òbhòlò dzina dō. ¹⁴ Ndirò, inzi ní Àdamù ndi p̀fòmvo Sitanì utrà, p̀bétù tsibhàlè ní ndi kùtrà, ndirò tsibhàlè ní ndi ndi ka kùtrà dhu abhè r̀akò Kàgàwà bhà Úyátá. ¹⁵ P̀bétù Kàgàwà igúya vèbhàlè ugata-otù ò, fìyò a'uta mà àzè mànà abádhí òdò, 'adù ùbhi Kàgàwà-nyìkpò ò ìl̀à, ndirò inga nòfò dhu bhèyi rò.

3

Kànìsà ò ádròdrò ale àkà ì'ì nà ǝfǝ

¹ Kànì obhò dhu ùno rí ote: Kànìsà d̀ngà àndà arí ádrùngbàlè tí ndi nòzè ndòngò ale nòzè ní idzi kasu nyú. ² Ndi ádrùngbàlè náká ìmbà nzére dhu tí ka kòzùna dhu rí'ì nyunatsi. Kàkà ndi'ì atdí tsibhàlè kèlè nà ale tí. Kàkà ndi'ì afina òto rí ale tí, inzi arí dhu òmo òmo tí ale tí, ndirò ífuta nà àkà ale tí. Kàkà ndi'ì mbèyi arí olo àkò ale tí,

ndirò mbèyi arí Kàgàwà bhà Ɔte ùdhě indrũ tò ale tí. ³ Kàkã nzá ndì'ì iwa óvò ale tí, ndirò ngàtsi ní anya ònzi arí indrũ nà ale tí. Pbhétù, kàkã ndì'ì iyò aradí ale tí, màràngà nózè ale tí, ndirò inzà fùràngà átdũ afína ale tí. ⁴ Kàkã ndì'ì mbèyi arí pbi idzá-bhà òdo, ndádù pbi inzo àbhũ riri tsaná dhu ifuta nyú nà ale tí. ⁵ Obhó tí, ìnzì arí pbi idzá-bhà nyú nódò mbèyi ale ràdè Kàgàwà bhà kànisa nódò ìngbà dhu bhèyi? ⁶ Kànisa dō ádrùngbàle àkã nzá ndì'ì owútána tí Yèsù ná'ù ale tí, akye kàrana ndìdzi, Kàgàwà ràdè anya òtdì dóná yà Pfoṃvno dō ndì ndatdì anya dhu bhèyi ní. ⁷ Kàkã ndì'ì inzà Yèsù ná'ù ale mà ràdè idzi dhu ànò dóná átò ale tí, akye ì ale owuna òko ìnzì ifu ka ní, ndirò akye kàrana àtsi Pfoṃvno bhà àdà ò nì.

Diyakónò àkã ì'ì nà Ɔfò

⁸ Ndi dhu bhèyi tí, diyakónò àkã ì'ì ifuta nà àkã ale tí, ndirò ìnzì ní oyoyo idàya nà ale tí. Abádhí àkã nzá ì'ì iwa óvò ale tí, ndirò títò tò otu ò ka kóngyèna malí átdũ afiyya ale tí. ⁹ Abádhí àkã 'òdò yà Kàgàwà itè àlè tò a'uta tò obhónánga ìlìlã afiyya nyú nà. ¹⁰ Abádhí àkã pé kandà mùtsóya angyi, ndi dhu-dzidò, inzà ka kàbà nzère dhu abádhí-nyutsi rò, kadè ndi kasu àbhũ abádhí rònzi.

¹¹ Ndi dhu bhèyi tí, abádhí tò vèbhále* náká ì'ì ifuta nà àkã ale tí, ndirò ìnzì arí indrũ-ngbò àno ale tí. Abádhí àkã ì'ì afiyya òto rí ale tí, ndirò fiyò ka kàvi kóró kasu ònzi arí mbèyi ale tí.

¹² Diyakónò àkã ì'ì atdátdí tí arí'ì vèbhále nà ale tí, ndirò mbèyi arí fiyò inzo mà, fi-dzá arí'ì ngákpa ale màna dhu òdo ale tí. ¹³ Mbèyi arí fiyò kasu ònzi diyakónò, nifú kóró ale arí. Abádhí ràdè òwu dhu àwe rò indrũ tò ìmbã òya ódóna, Yèsù Krístò ì á'ù dhu dō.

Àlè tò a'uta idè dóná ádrùngbà Ɔte

¹⁴ Ma màndí yàri bhàrùwà indù iwà ma mà'ù dhu òto ma ràrì mtoṭo tina ò inzà òtrò idho ò rórò. ¹⁵ Pbhétù, inzà ma màrà àhũ sese rò, yàri bhàrùwà rí ndi ìngbà dhu bhèyi màtí dhu àkã kokò Kàgàwà bhà ale nzínzi ò dhu nitè indù. Ì ale ní Kàgàwà, yà ìpìrònga nà arí'ì dhòdhòdhóna nà ale bhà Kànisa, yà obhóna idè dóná àtsàta. ¹⁶ Obhó dhu nyú ní yà. Kàgàwà itè àlè tò ní ádrùngbà Ɔte nyú. Àlè tò a'uta idè ndi Ɔte dō: Yèsù Krístò itè ndi indrũ tò Ɔfò ò,

ndirò ka ní ndi ìlìlã-Alafí itè Kàgàwà ózè ìmbã afátá nà nyunatsi ale tí.

Kàvi ndi màlayíkã-ònzì,

ndirò kàbhà Ídzi Màkürè ní ndi ka kuno ìnzì ní Pbhàyàhúdì nzínzi ò.

Ka ní ndi yà adzi ò ale a'u,

ndirò Kàgàwà adù àbhunà ròdzi òrè-akpà ò, ádrùngbànga tò awawù ò.

4

Títò tò dhu ùdhě rí ale rō rò ka kí ale òdo dhu

¹ Ìlìlã-Alafí rí dhu òvo kṙangba ndàti, yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì ònà kàsuni ò, atdídhená ale rubhàya fiyò a'uta. Abádhí apbàya ì indrũ ètrã rí ale-afí mà, pfoṃvno ùdhe dhu fiyò ale rúdhèna dhu màna rò. ² Ì ale nùubhàya fiyò idzi otu, 'adù títò tò ndirò oyoyo idàya nà màlímó-owù nángu. Ì títò tò màlímó ní iwà fiyò irèta nínza ndi ádhadhí kàzu ò ka kòbì rilù suma ní ka kòbì dhu bhèyi. ³ Abádhí nùisóya indrũ ìnzì ongó tí 'umba, ndirò ìnzì ongó tí atdídhená ònyù-tidò ònyù. Pbhétù Kàgàwà ónzì kóró ònyù-tidò. Ní a'uta nà ale, ndirò obhóna nùni ale ràdè kònyù òtsò nà. ⁴ Kóró dhu-tsí yà Kàgàwà ónzì ní idzi dhu. Ní ì dhu nzínzi ò, òdhona ka kí dhu rí'ì ìmbã atdí màtí, Kàgàwà tò ka kí òtsò àbhũ rórò ka kònzì ka rò. ⁵ Obhó tí Kàgàwà bhà Ɔte mà, itsòta màna nú'ò wà yà kònzì kóró dhu-tsí rìlã kà-nyìkpò ò.

Mbèyi arí kasu ònzi Yèsù Krístò tò ale

⁶ Timòtewà, nyi nyapè wò ma màndì indù dhu núdhě Yèsù ná'ù ale tò, ní nyi ní'ina mbèyi arí kasu ònzi Yèsù Krístò tò ale. Ndi dhu itèna dhu, iwà nyi r'ò'ò a'uta tò Ɔte ò, ndirò iwà nyi rífu indù ka kúdhe obhónánga. ⁷ Nyi nyàkã nzá nyirì ìmbã tìya nà imbe, yà ìnzì rí 'àkò a'uta nà imbe. Pbhétù, nyi nyàkã nyonzi obi nyifu Kàgàwà ózè dhu. ⁸ Ale-ngbò àbhũ rí rídzò dhu ònzi ka kí dhu ní idzi dhu ngúfe otu ò, pbhétù Kàgàwà ózè dhu ònzi ka kí dhu ní idzi dhu nyú ròsè kóró otu ò. Obhó tí, ndi dhu ònzi rí ale tò Kàgàwà ókò wà ìpìrònga tò lāká yà kòmbí rí'ì kàsuni ò, ndirò olù iraya kàsuni ò. ⁹ Yà ma mòvò indù Ɔte ní obhó Ɔte nyú, ndirò kóró ale àkã 'à'ù Ɔte. ¹⁰ Àlè kári adyo ìvò, ndirò àlè kári àlè ùgye Kàgàwà, yà ìpìrònga nà arí'ì dhòdhòdhóna nà ale ò àlè kílì àlè tò a'uta

* 3:11 3.11 Pbhàgiríkí t'ávana ò, vèbhále tí ka kátina dhu ràdè ì'ì diyakónò tò vèbhále tí, ngàtsi ní diyakónisí tí.

dhu-okù dò rò. Ndi Kàgàwà ní kóró ale tò Ɔgùba, ròsè ní Yèsù ná'ù ale tò Ɔgùba. ¹¹ Kòkò dhu àkà nyayà, nyadù ùdhenà indrù tò.

¹² Atdí ale mà nákà nzá ndònzì gàyànu zàdhà tí nyi nyí'ì dhu-okù dò rò. Pbéù, nyi nyàkà nyí'ì idzi ɔfò tí Yèsù ná'ù ale tò, ɔtènu ɔ, mùtsònu ɔ, pbùkù àzè ɔ, Kàgàwà nyi nyá'ù ní pbàkù a'uta ɔ, ndirò kà-nyìkpò ɔ pbàkù ípìrònga ilá tí dhu ɔ. ¹³ Nyi nyàkà nyadzi nyi nyongò Andítá ɔzà indrù tò, nyongò abádhí-afí àbhù ròtsi obi, ndirò nyongò dhu ùdhe abádhí tò, ràrà àhu ma mára àhu dhu ɔ. ¹⁴ Apé nyubhà nyunutsi rí'ì Hìlá-Alafí àbhù indù perè ìnzì nyonzi kasu ní. Ndi perè nyi nyàbà yà pbànábí avò dhu okùnu dò rò, Kànìsà ɔ pbàkùrù tò mùtù ràdù ɔtsúya àli dènú rò. ¹⁵ Nyi nyàkà nyapbà afinu kòkò dhu rò, nyadù nyadzi atdí dò kasu tò, ndíni kóró ale ala tí angyi tí kàsùnu ràrà mbèyi dhu. ¹⁶ Nyi nyàkà nyodò nyi mbèyi nyi-tírò, nyandà inga mbèyi nyi nyúdhèna indrù tò dhu ná, nyadù nyapba atdí dò i dhu t'ònzita rò. Wò dhu bhèyi nyi nyònzì dhu rò nyi nyi nyigù nyi-tírò, nyadù nyi nyúnona dhu ìrì rí ale ìgu àtò.

5

Yèsù ná'ù ale àkà ndí'ì nà mùtsò

¹ Mùlà-akpà tò nyi nyí dhu ɔvò rò, nyi nyàkà nzá nyorù òrù tí kà dò, pbétù nyi nyàkà nyovò dhu kà tò àbanù bhèyi. Ndirò indrù-owù tò nyi nyàkà nyarà dhu ɔvò rò adònu bhèyi. ² Kàkà iwà atòya owù angyi vèbhàle tò, nyi nyàkà nyarà dhu ɔvò rò ayinu bhèyi, vèbhàle-owù tò nyadù dhu ɔvò awènu bhèyi Kàgàwà-nyìkpò ɔ ilá ɔfò ɔ.

³ Nyi nyàkà nyandà kàkà ìmbà arí'ì dzùnàya ònzì ràdù ale nà abvo-ayi mbèyi. ⁴ Atdí abvo-ayi apé ì'ì inè inzo nà, ndadù ì'ì pbi inzo tò inzo nà, ní i inzo àkà 'ònzì yà Kàgàwà ózè konzi ìdzinga angyi fì-dzá-bhà nyú rò. Abádhí àkà 'òdò fíyò ale mbèyi, yà ròyá i fíyò ale anzi ka dhu bhèyi. Obhó tí, wòrì ní ndi Kàgàwà-nyìkpò nòfò dhu. ⁵ Abvo-ayi nyú tí rí'ì ale ní, yà atdí rò tí arí'ì, yà Kàgàwà ɔ arí pbìndà a'uta ilá ale. Ndirò, ndi ale ní Kàgàwà-fò tí arí ndi ndi atdyuna òho dhu ònzi, ndadù àrà ndìtsò rò adyibhengá nga mà kùbhingá nga mànà ɔ Kàgàwà rò. ⁶ Pbéù, ndàbhù rí yà adzi ɔ dhèdhe ràtdù afina abvo-ayi ní iwà ɔvè angyangyi àdi ndàdi nyìkpòna nà ròrò abvo-ayi. ⁷ Kòni nyi nyàkà nyuyá abvo-ayi tò dhu ní wò, ìnzì kambè tí nzére dhu àwe dò dòyá. ⁸ Inzi ndi ale apé findá ale ɔdo mbèyi, ròsè ìnzì ndòdò pbi idzá-bhà nyú mbèyi, ní ndi ale ùbhà wà pbìndà a'uta, ndadù ì'ì nzére ale nyú tí ròsè inzá apé Yèsù à'ù ale dònà matì.

⁹ Ndíni ka kandí tí atdí abvo-ayi-ovò Kànìsà arí dzùnàya ònzì abvo-ayi nzinzi ɔ, kàkà ndí'ì iwà pbìndà atò isè azà kumì atò abvo-ayi tí. Kàkà ndí'ì átò atdí tí i'ì kpatìsbhàle nà abvo-ayi tí. ¹⁰ Kàkà ndí'ì iwà kà kúni mbèyi arí dhu ònzì ale tí: ndòdò pbi inzo mbèyi, ndadù pbi idzá iwù olo àkò mbèyi. Kàkà ndí'ì átò idha isì arí ndù'ò Yèsù ná'ù ale-pfò* ní ale tí, àpè ɔ rí'ì ale dzùnà ònzì arí ale tí, ndirò kórò ngùkpà idzi dhu-tidò ònzì arí ale tí.

¹¹ Pbéù, abvo-ayi-owù nákà nzá nyandí ɔvòya Kànìsà arí dzùnàya ònzì abvo-ayi nzinzi ɔ. Obhó tí amba-bvù ì owu dhu-atdyú àlù ì tidítdò rò, abádhí ràdù owu Yèsù bhà kasu ìvò foyá rò. ¹² Wò dhu bhèyi ì ònzì dhu rí abádhí àbhù Kàgàwà ròtdì anya dòyá, inzá abádhí ifu Yèsù tò ì ɔkò wemberè tí làkà dhu-okù dò rò. ¹³ Ndirò ngàtsi dhu ní, Kànìsà náapé àmbe abádhí dzùnà ònzì dò, ní ìnzì ì i kasu ònzì rórò ì óko dhu rí abádhí àbhù ràmbè ùbhi dò idza-tsù rò. Ndirò, ròsè wò dhu dònà, abádhí ràmbè indrù-ngbò ùnò dò ìnzì ì i tsùya ɔdo rórò, 'àdù àmbe inzá àkànà kùnò dhu mà núnò dò. ¹⁴ Nírò, ma mòzè abvo-ayi-owù ròwù amba-bvù tidítdò. Dhu àkà abádhí ràbà nzónzo, 'àdù fíyò idza ɔdò mbèyi, inzi 'ùbhà tí otu àlè tò ɔm̀vù tò rùnò nzére dhu àlè dò. ¹⁵ Obhó tí, atdí dhená abvo-ayi ùbhà wà ìdzu otu, 'àdù pfòm̀vò Sitanì-owù núnú. ¹⁶ Yèsù ná'ù atdí tsìbhàle náapé ì'ì abvo-ayi nà fì-dzá-bhà nzinzi ɔ, nákà ndònzì i abvo-ayi dzùnà. Kàkà nzá ndùbhà abádhí kànìsà-fò, ndíni kànìsà ara tí kàkà ìmbà rí'ì dzùnàya ònzì rí ale nà abvo-ayi-tsi kèlè nándà rò.

¹⁷ Mbèyi arí kànìsà ɔdo pbàkùrù nákà kabhu ifuta fíyò ɔyo-rà dò'. Ròsè dòtsi ní, kàkà ì nádzi 'òngò Kàgàwà bhà Ɔte núnò, 'àdù ndi Ɔte nùdhe indrù tò pbàkùrù. ¹⁸ Obhó tí, Andítá átí: «Nyi nyàkà nzá nyutsi dzùnànu ònzì rí ndòtsi nganù-ònga kpòna rùvò kélèna ɔ rò ikyi-akpà-tsù. Nyi nyàkà nyubhà ka rònyè nganù.» Ndirò kàti: «Kasu ònzì arí ale nákà kubho pbìndà mùkimbà.»

* **5:10** 5.10 Polò bhà kàsùmi ɔ, ino nóongónà idha nìsi ndù'ò olo tí iwù idzá ale-pfò ní. Pbi ndà àbhàlì-pfò ndi ndù'ò dhu-otù ɔ, Yèsù itè dhu ní indrù rí ndífo, ndadù pbìndà àzè nítè odhìna tò dhu. † **5:17** 5.17 Ifuta àkà kabhu ɔyo-rà dò pbàkùrù tò dhu-tù ní: abádhí tò kà kàbhùna ifuta nákà ndí'ì ɔyo-gàna ɔsè ngùkpà ale tò kà kàbhùna ifuta dònà dhu tí. Ndirò perè tí dhu ì'ì rò, dhu àkà kabhu perè abádhí tò ɔyo-gàna ròsè ngùkpà ale tò kà kàbhùna perè dònà.

¹⁹ Nyi nyàkã nzá nya'ù Kànìsà ò mùkèrũ nòbhù ale-tsù dhu, inzà óyò ale, ngàtsi nì ìbhù ale mà ní'ì ndi dhu tò ngàmbi tí rò. ²⁰ Dhu nàfà ale dò, nyi nyàkã nyorù kórò ale-ònzì rò, ndínì ngùkpà ale adù tí nzérenga-òdò nónzì átò. ²¹ Ma mí dhu ùyà indù Kágawà-ònzì rò, Yèsù Krìstò-ònzì rò, ndirò Kágawà avò màlàyíkà-ònzì rò, nyi nyàkã nyifu kàkàrí uyátá ìmbà angínà vurò irètà na, ndirò inzì nyi nyi dhu òlè atdí ale tò màtì rórò. ²² Nyi nyàkã nzá nyili òtsúnú kòmbómbí indrù dò kasu nónzì tí Kànìsà ò. Nyi nyàkã nzá nyotsu akye ngàtsi ale bhà afátà ò. Ndirò, nyi nyàkã nyodò nyi nyi-tírò nyilá Kágawà-nyìkpò ò.

²³ Nyi nyàkã nzá nyarà idha-ví kèlè nómuvù rò, pbétù nyi nyàkã nyarà divayi òmvù rò ake, yà kòmbómbí ivívinga aróngo àrà ingo rò nyunutsi nì finu-tsù dzànà nónzì tí.

²⁴ Atdíhena ale tò nzérenga náarí ndalá kpangba inzà ka kàpè anya mà itdi dòyá rórò. Pbetù, ngùkpà ale-tsì tò nzérenga náaràrà ndàvi ànyàya ka kànò dhu-dzidò tí. ²⁵ Ndi dhu bhéyi tí, idzi kasu náarí 'itè kpangba kórò ale tò, ndirò kàkà inzì rí 'àvi kórò ale tò tsí, ní rí nzi àdè òko òdhù ò bìlìnganà.

6

Ino àkã ifu fiyò ádròdrò ale

¹ Ino tí rí'ì kórò ale, yà Yèsù ná'ù, nákã ifu fiyò ádròdrò ale atdí, inzì indrù adù tí dhu ùnò nzére Kágawà ní, ndirò yà àlè karúdhéna indrù tò dhu ní. ² Ndirò, kàkã Yèsù ná'ù ale rí'ì fiyò ádròdrò ale tí ino, nákã nzá 'ònzì abádhí gàyà, adóya tí abádhí rí'ì a'uta-otù ò dhu-okú dò rò. Pbetù, abádhí àkã 'ònzì fiyò ádròdrò ale-kàsù mbéyi nyú ròsè, abádhí tò idzi kasu tò idzinga àbà rí ní iwà Yèsù ná'ù ale, ndirò atdí Kágawà ózè ale dhu-okú dò rò.

Títò tò màlímò náarúdhéna dhu dò dhu mà ònzì dò dhu màna dhu

Wórí ní ndi nyi nyàkã nyudhe nyadù àyanà indrù tò dhu. ³ Atdí ale náapè vurò dhu ùdhè indrù tò, inzì ndàdù ndòzè ndùbhi yà àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krìstò bhà obhónánga tò òtè nózè dhu bhéyi, ndirò inzì ndàdù ndòzè ndùbhi Kágawà ózè àlè rónzì dhu nà rí ndàkò dhu t'údheta bhéyi, ⁴ ní, ndi ale ní ndidzi rí nditírò, ndirò inzà atdí dhu mà nùni. Ndirò kà rí'ì agòta mà, òtè-ti dò ka kónzina anya màna tò andi nà. Ndi dhu arìbhona dhu ní ale-afi ìlì ka kí atdí dhu dò dhu mà, agòta mà, indrù ní ka kí dhu ùnò dhu mà, nzére dhu irè ka kí indrù dò dhu màna. ⁵ Ndirò, kà ò rò aráhu átò dhu ní, yà fiyò irètà inza ì, ndirò iwà ádzo obhóna rò rò ale rí 'agò inzì ríku rórò dhu. I ale ózè Kágawà ózè dhu ònzì ka kí dhu ònzì àbà ka kí ònà dhu tí.

⁶ Obhò tí, Kágawà ózè dhu ònzì ka kí dhu ní ádrùngbà ongyéngá nyú, ale-fó rí'ì dhu ní tí ale-idhè ìka ndi rò. ⁷ Obhò tí, àlè kiwú nzá atdí dhu nà màtì yà adzi ò, ndirò àlè kàve rò, àlè kádù òwunà kà ò rò atdí dhu mà rí'ì ìmbà. ⁸ Nírò, àlè kapè ì'ì àlè kónyana dhu mà, àlè rò àlè kúfóna dhu màna, ní ì dhu àkã wà àlè tò. ⁹ Pbetù, ì nózè 'ònzì ale nùtrá pfmvo arí, ràdù àtsi ibi ìmbà tya nà dhu mà, ndirò nzére dhu màna-atdyú tò àdà ò. I dhu-atdyú arí àpbe ìbho indrù tò, ndirò kàrí indrù àbhù rùve. ¹⁰ Obhò tí, fùrangà nózè ka kí dhu ní ndi kórò nzére dhu náaràhu ònà rò. Kà tò ì nábhù atdíhena ale nùbhà fiyò a'uta itse nyú, 'adù àbhò àpbe àbhù fiyò.

Kágawà bhà ale àkã ndónzì dhu

¹¹ Pbetù nyi Timòtewà, Kágawà bhà ale tírò, nyi nyàkã nyindrì nyi itse kòrì nzére dhu rò rò. Nyi nyàkã nyonè obhónánga ònzì nyi dhu, nyonzi Kágawà ózè dhu, ndirò pbàkù a'uta ò nyi nyádi dhu. Nyi nyàkã nyonè indrù ózè nyi nyi dhu, dhu-dzi òndu nyi nyi dhu, ndirò ìyònga ò nyi nyádi dhu. ¹² Nyi nyàkã nyugyè a'uta tò idzi ìla. Nyi nyàkã nyodò dhòdhòhóngà tò ìpirònga yà Kágawà anzi nyi fìndà, ndirò yà nyi nyitè pbàkù idzi a'uta kpangba ibi ngàmbi-ònzì okúna dò rò.

¹³ Ma mí yàri dhu ùyà indù yà kórò dhu tò arí ìpirònga àbhù Kágawà-ònzì rò, ndirò yà Pòtiyò Pilatò-ònzì pbìndà a'uta nitè mbéyi kpangba Yèsù Krìstò-ònzì rò: ¹⁴ nyi nyàkã nyifu Kágawà bhà Uyátá inzì ròtì, ndirò inzì kala nzére dhu nyunutsi, ràrà àhu àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krìstò rìngò dhu ò. ¹⁵ Kágawà àbhùya ka ritè ndi yà ndi ndakò kà tò kàsù ò. Ka ní kórò dhu dò arí'ì Kágawà, yà atdí dò hìrò nónzì, ndirò atdí rí arí'ì ale. Ka ní kámá dò Ádrùngbà Kamà, ndirò kórò ádròdrò ale dò Ádrùngbàle. ¹⁶ Ka ní atdí tò tí inzì óvèya ale, ndirò yà inzì atdí ale mà ràdù àrà àhu ònà awawù ò arádi ale. Ka ní inzà atdí ale mà àpè àlana ale, ndirò yà inzì atdí ale mà ràdù àlanà ale. Kàkã ifuta nà, ndirò dhòdhòhóngà tò ádrùngbànga tò obi nà! Àminà!

Ònzitále àkã ì'ì nà ófò

¹⁷ Nyi nyàkã nyuyà dhu yà indo arí'ì adzi ò ònzitále tò, inzà abádhí ràkã àmbe 'idzi dò ì tírò, ndirò inzà abádhí ràkã 'ìlì fiyò a'uta ònzì ò, ìkú ndi ònzì ràdù ìku dhu-okú dò

rò. Pbéù abádhí àkǎ ìlì fíyó a'uta Kàgàwà ò. Kǎrí ndi kóró dhu ìbho abho nyú àlě tò, ndíní àlě-idhè ìka tí ndì nǐ. ¹⁸ Abádhí àkǎ 'ònzì ídzi dhu, 'àdù ì'í ònzítále tí ídzi kasu ònzì ì'í dhu ò. Abádhí àkǎ 'ònzì mùhetù ò rí'í ale dzànà, 'àdù òwu ì'í rǒ isó 'ùndò foyá ndi nòtù dhu ngǎkpà ale tó. ¹⁹ Ndi dhu bhéyi ní ndi, abádhí rádù ídzi, ndirò yà ìnzí ríku ongyéngá-tsù núndu fíyò olù iraya idho tó, ndíní 'abáya tí obhóngá tó ípìrǒngá.

²⁰ Ǫ Timòtewǎ, nyi nyàkǎ nyòdò yà funú Kàgàwà ábhu dhu mbéyi afínù ò. Nyi nyàkǎ nyindrí nyi itse yà ìmbǎ tǎya nà ndirò ìnzí rí Kàgàwà-òvò ìfǎ agòta rǒ rò. Nyi nyàkǎ nyindrí nyi itse títò tó ìngá t'únitátále rí 'àgò dhu rǒ rò. ²¹ Atdídhéná ale, yà ì dhu bhéyi ìngá t'únita-tídò tó ì nǎdzi, nǎbhà wà fíyó a'uta itse nyú.

Kàgàwà àkǎ nditè pòndà ídzinga fǎkù.

Timòtewù tò Polò andí ɔyo rí kisè nǐ bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrǒ dhu tí dhu

Yàrí ní ɔyo rí kisè nǐ Polò andí Timòtewù tò bhàruwà. Kándí ka imbi ò ndi ndí'ì Romà tó kigò ò rórò (1.16-17), íkyèrǒ kàbhà ɔve-dhò ùbhà ndi rórò. Kǎni dhu ní inzà òtrò idho ò pbirì ò ádròdrǒ ale rǎrì ndàbhù àbhù kohò ndi Krístò ndi ndá'ù dhu-okú dò rò (4.6-7). Obhó tí, kórò kà t'ódhína náatsè, 'ùbhà ka atdíró. Pbéù Lukà, ádrùngbà mùngangà kèlè atdíró ní ndi inzà ka nubhà. Ní Polò ala dhu yà adzi ò ndi ndónzina idho riku wà, ní ndi nùbhà dhu rǎrì ndi ndòvè dhu kèlè. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi kázè ndàndí bhàruwà tdítǒ Timòtewù tò kà-afí ndi ndopé tí nǐ, idhùnà nyú tí kázù ka nídhuní. Yàrí bhàruwà-dzidǒ, Polò adè nzá ngǎtsi dhu àndi tdítǒ.

Ndi bhàruwà ò, Polò azè atdíǒ dhu ní'ì Timòtewù rākǎ ndirà tina ò, kà rākǎ ndidè pòtós p̀b̀ndà a'uta ò, yà ndi nyú ndi ndidè dhu bhèyi. Kǎvò dhu átò kà rākǎ ndámbe àrà dǒ angyi tí Yèsù bhà Ídzi Màkùrè t'únota nà, ìmbǎ kavu rónà. Ndirò kǎti kà rākǎ ndànda nga mbèyi yà inzí rí ndàkó Ídzi Màkùrè nà dhu nà. Polò isé átò dhu ní ndàti ndi rúgyè ìla, ndirò ì rǎrì 'òtù Ádrùngbǎle Yèsù nà inzà òtrò idho ò. Ní, Yèsù ná'ù ale rākǎ ndónzi dhu ndi bhèyi.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-2).
- Polò rí Timòtewù àvì inzí nyina riwù Ídzi Màkùrè t'únota-okú dò rò dhu (1.3-18).
- Polò rí Timòtewù àvì rǎdi Yèsù Krístò bhà m̀ǹowì kèlè tí dhu (2.1-13).
- Polò rí Timòtewù àvì rí'ì Kàgàwà bhà obhóná ɔte ùno rí otùna ò indrù tò ale tí dhu (2.14-26).
- Polò rí Timòtewù àvì ròdò ndi mbèyi yà adzi ò dhu-tsù rí ndindù ndíni ndodí tí ndi ònà idho ò atdídhená ale í'iya nà nzére m̀etso rǒ rò dhu (3.1-9).
- Polò rí Timòtewù àvì r̀ng̀u p̀b̀ndà òfò-owù dhu ndirò r̀p̀b̀ǎ afina f̀ndà ndi ndúdhe ìlìǎ Andítá mànà rǒ dhu (3.10-4.8).
- Polò rí àkǎkǎ Timòtewù r̀ǹzi dhu riku dóná rò dhu òvo kà tò dhu (4.9-18).
- Polò rí indrù òvì bhàruwà riku dóná rò ovita nǐ dhu (4.19-22).

Polò rí Timòtewù nóvì dhu

¹ Ima Polò, ima ní Yèsù Krístò bhà uvitatále, Kàgàwà óvò ima ndi kasu tò nídhuní. Kívi ima ndíni ma m̀òvo tí Yèsù Krístò ka kà'ù rò ka kábàna ípìr̀ng̀a tó l̀k̀ǎ indrù tò.

² Timòtewù, ma mí yàrí bhàruwà àndi indè. Inyi ní idhùdu a'uta-otù ò, atdíǒ ma mózè ale. Àlè t'Ábaná Kàgàwà mà, àlè tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò mànà náká 'ìtè f̀ỳo idzinga indè, 'àbà izu d̀ǹú, 'àdù nyabhu nyadi m̀ar̀ng̀à ò.

Polò rí Timòtewù-afí àbhù ròtsi obi Kàgàwà bhà kasu tò dhu

(Kas 16.1-3; Èfè 1.3-7; 2Tè 2.13-15; 2Tì 2.1-12)

³ Ma màbhu òtsò Kàgàwà tò okùna ò rò. Ma marí kà-kàsù ònzi ìlìǎ afídu nà, abhùdu náanzi ka dhu bhèyi. Bilinganà, adyibhengá màtì ndirò kùbhingá màtì ma mí m̀itso rò, ma marí nzi àdi inzà ma màtì ɔ̀v̀ǹu rórò. ⁴ Àlè kí àlè ùbhà rò nyi nyadzi tí dhu ma mìrè rò, atdyúdu rí'ì atdíǒ, àlè r̀l̀a àlè-ngbò tdítǒ, ndíni idhèdu ika tí ndi atdíǒ. ⁵ Ma mìrè kórò afínu nyú nà nyi nyá'ù Ádrùngbǎle Kàgàwà tí dhu. Ndi a'uta ní yà angyinà rò iyànù-tsànà Lòyisì mà, iyànù Èwùnìkè mànà ní'ì nà a'uta-tidò. Ní, ma mà'ù dhu nyi nyú mà, nyi rǎrì'ì inè ndi a'uta nà átò.

Ídzi Màkùrè-okú dò rò ka kí àp̀b̀è àbà dhu

⁶ Wò dhu-okú dò rò ní ndi, ma m̀ǹzi nyi nyigbè nyunutsi arí'ì Kàgàwà bhà perè-ngbò. Ndi perè nyi nyabà yà ɔtsúdu ma muli d̀ǹú ǹng̀aní. Nyi nyākǎ nyigbè kà-ngbò dhu ní, ⁷ Kàgàwà íbhò àlè tò ìlìǎ-Alafí ní nzi indrù àbhù rí r̀ǹzi ɔ̀d̀o Alafí. Pbéù Kìbhò ní ádrùngbànga tó obi tó, àzè tó, ndirò inga nòfò dhu bhèyi àlè kóko nǐ Alafí.

⁸ Nírò, nyi nyākǎ nzá nyinu riwù àlè tó Ádrùngbǎle Yèsù dǒ nyi nyí dhu àwè indrù tò rò, ndirò nyinu àkǎ nzá ndiwù okúdu dǒ rò, yà kókú dǒ rò ka kósò ma rò. Pbéù, nyi nyākǎ nyabà àp̀b̀è Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkùrè-okú dǒ rò, àdhàdhì ma mí kàbà dhu bhèyi. Nyi nyí ì àp̀b̀è-dzi òndù Kàgàwà r̀b̀h̀ùna indè ádrùngbànga tó obi ní. ⁹ Ka ní ndi àlè nìgǎ, ndàdù àlè unzi ndíni àlè koko tí p̀b̀ndà ìlìǎ ale tí. Kónzi ndi dhu, inzí ní idzi dhu àlè kónzi dhu-okú dǒ rò. Pbéù kónzi ka angyangyi ndi ndudhé ka, ndirò yà

inzá ndì ndàpè yà adzi ònzi rórò ndì ndazè ndìtè p̀b̀ìndà ídzinga àlè tò Yèsù Krìstò-otù ò dhu-okú dò rò. ¹⁰ Ndi ídzinga Kàgàwà nítè wà àlè tò kòmbì, yà àlè tò Ɔgàba Yèsù Krìstò nírà àhu yà adzi ò rò. Kítò ɔve-òbì, ndàdù dhòdhòdhóngà tò ípirònga tò otu nítè indrù tò, Ídzi Màkürù-otù ò.

¹¹ Ní, Kàgàwà ìli ima ndi Ídzi Màkürù t'únòtatàlè tí, uvitatàlè tí, ndirò màlimò tí. ¹² Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ma mí kàkàrí àp̀b̀è nàbà. P̀b̀ètù nyidù rí nzi iwà ndi dhu-okú dò rò, iwà ma màni ma má'ù ale nìdhuñi. Ndirò, ma má'ù wà dhu ka ràrì'ì inè obi na ndòdò yà fudú ndì ndìbhò Ídzi Màkürù tò kasu, ràrà àhu yà adzi ò ale-ànyà ndì nditdiya ònà idho ò.

¹³ Nyi nyàkà nyalù yà indù ma múdhe obhónanga tò ɔte, ndíní 'ì'í tí ídzi ófò tí indù. Nyi nyàkà nyòdò ndi ɔte, yà Yèsù Krìstò-nyatsi àlè kí'ì nà a'uta nà, ndirò àzè nà. ¹⁴ Nyi nyàkà nyòdò yà indù ka kúdhe ídzi dhu, yà àlè-afí ò rí'ì Hìlǎ-Alafí bhà obi ní.

¹⁵ Nyi nyùnì wà dhu, Áziyà tò p̀b̀ìrì ò Yèsù ná'ù ale rúbhà wà ma kórò. I ale nzínzi ò ale ní Figelò mà Hèrmògenè màna. ¹⁶ Ádrùngbàlè Yèsù àkà ndìtè p̀b̀ìndà ídzinga Ɔnèsforò bhà idzá-bhà tò, kàrà ndi afidù opè rò, ndirò kà-nyì àrà nzi iwà rò imbi ò ndi ndi màlǎ rò nìdhuñi. ¹⁷ P̀b̀ètù, Romà tò kígò ò ndi ndirà àhu rò, kómè ima atdyúna nyù nà, ndàdù ma nála. ¹⁸ Ní, Ádrùngbàlè Yèsù àkà ndàbhu àbadhi ràbà Kàgàwà bhà ídzinga, yà adzi ò ale-ànyà itdi ndi ndi ònà idho ò. Ndirò inyi Timòtewù, nyi nyùnì Èfesò tò kígò ò kónzi idù kórò dhu mbèyi nyá.

2

*Yèsù Krìstò bhà ídzi mùnowi bhà ófò
(Mát 10.32-33; 1Kò 9.24-25)*

¹ Nírò inyi, idhùdu Timòtewù, nyi nyàkà nyi'ì obi nà afina ò, yà Yèsù Krìstò màna nyì nyùngbò nyì rò Kàgàwà aritèna indù ídzinga-otù ò. ² Ndirò, nyi nyí'ì wà ibi ngambì-ònzì rò ma múdhe dhu. Ní nyi nyàkà nyudhe ka átò kórò yà nyi nyà'ù kífù rí dhu tí, 'àdù inè 'ùdhe ka átò ngùkpà ale tò dhu tí ale tò.

³ Yèsù Krìstò bhà ídzi mùnowi bhèyi, nyi nyàkà nyondù àp̀b̀è-dzi átò, yà ma mí kòndù dhu bhèyi. ⁴ Mùnòwi-kàsù ònzi rí ale náká nzá ndàbhu yà inzi rí mùnowi-kàsù ònzi ale tò dhu ràtdù afina, ndi ndòzè kàsuna rika p̀b̀ìndà ádrùngbàlè-idhè rò. ⁵ Ndi dhu bhèyi tí, mùlèmà tò ikpa ikpa rí ale tò ka kí nzi àdù dhu lèmà kónzi ní perè nábhu, inzá kifù ndi ikpa-tidò tò uyátà rò. ⁶ Ndirò, inga òbhi ndi ndi rò àp̀b̀è nàbà ale, náká ndi ndàbà ndi inga ò 'ò'ò dhu angyi. ⁷ Timòtewù, nyi nyàkà nyirè nga mbèyi wò indà ma mànò dhu dò, Ádrùngbàlè Kàgàwà rí nyabhù nyuni i dhu kórò nìdhuñi.

⁸ Nyi nyàkà nyirè yà ndi ningbè ibhu ò rò Yèsù Krìstò, Dàwudi-dhú bvù ale, àdhàdhi yà ma marúnona indrù tò Kàgàwà bhà Ídzi Màkürù aròvona dhu bhèyi. ⁹ Ndi Ídzi Màkürù-okú dò rò ní ndi ma mí àp̀b̀è àbà, ràrà àhu ka kí mosò nzère dhu ònzi arí ale bhèyi dhu ò. P̀b̀ètù, ka kí nzi àdù Kàgàwà bhà Ɔte nòsò. ¹⁰ Wò dhu-okú dò rò ní ndi ma mí kórò dhu-dzi òndù, Kàgàwà óvò fìndà ale-okú dò rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi abádhí átò ràdù ògù nábà Yèsù Krìstò-otù ò, 'àdù kàbhà dhòdhòdhóngà tò ádrùngbànga tò awawù nábà. ¹¹ Yàrì ní ndi àkàkà ka'ù ɔte: Àlè kapé 'ì'ì atdíkpá àlè kúve kà màna dhu tí, ní àlè kokoya átò atdíkpá ípirònga ò kà màna.

¹² Àlè kapé àp̀b̀è-dzi òndù atdíkpá kà màna, ní àlè konyuya idzi átò atdíkpá kà màna.

Àlè kapé àtina inzá àlè rúni ka, ní kàdùya àtina átò, inzá ndi rúni àlè.

¹³ Inzi àlè kapé Kàgàwà ùnò àlè tò dhu ònzi, ní àbadhi ní yà ndi ndànò dhu ifù arí ale. Obhó tí, àbadhi ní inzi rádù vurò dhu ònzi ndi ndànò dhu rò ale.

*Kàgàwà-nyìkpò nòfò dhu ònzi arí kasutàlè
(1Tì 1.3-7,18-20; Yàk 5.19-20)*

¹⁴ Nyi nyàkà nyisè kòkò indù ma mànò dhu indrù tò. Nyi nyàkà nyòdò dhu abádhí tò Kàgàwà-ònzì rò nyati, abádhí ràkà nzá 'ònzì anya ɔte-tì t'òngùta dò. Obhó tí, i agòta ò ka kàbàna ídzinga rí'ì imbà. P̀b̀ètù, kàrì i dhu nírì rí ale tò a'uta àbhù rùgolo ndi. ¹⁵ Nyi nyàkà nyònzì obi nyitè nyi Kàgàwà-ònzì iwà kúdhe, ndàdù à'ùnà àkàkà dhu tí ale tí, ndirò inzi nyina ríwù kàbhà kasu-okú dò rò ale tí. Nyi nyàkà nyitè nyi átò Kàgàwà bhà obhónà ɔte ùno rí otuna ò indrù tò ale tí. ¹⁶ Nyi nyàkà nyindrì nyi itse nyù imbà tíya nà, ndirò inzi rí Kàgàwà-òvò ifù agòta rò rò. Obhó tí, i dhu ònzi arí ale róngo òwu angyi tí inzá Kàgàwà ózè dhu t'ónzita ò. ¹⁷ Abádhí-òtè róngo indrù inza, àdhàdhi itritrè otù náarí ale-ngbò inzá dhu bhèyi. I ale nzínzi ò ale ní Himènyè mà Filetò nà. ¹⁸ Abádhí indrì wà i itse obhóngà rò rò, 'àmbe àtina dò iwà Kàgàwà rúngbe àlè ibhu ò rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi abádhí arí atdídhenà ale tò a'uta inzá. ¹⁹ P̀b̀ètù, Kàgàwà ódì tsùkpóna

idza náarile pòtsó p̄f̄na d̄. Ndirò, yàri ní ndi kà-r̄o ka kándí ize tí dhu: «Ádrùngbàle Kàgàwà ùni wà p̄bìndà ale tí arí'í ale.» Ndirò ngàtsi andítá ní: «Ádrùngbàle Kàgàwà-ovò ilè rí ale, náka ndìndà ndi nzérénga r̄o r̄o.»

²⁰ Ádrùngbà idza ò ka kí nzi àdù orò mà, orú odziya nà ngùkpà suma-tidò màna ní ka kòbhòlò wità kèlè nótù. Pbéù, ka kádù òtùnà átò ní, itsu ní màtí, ndirò anzi ní màtí ka kòbhòlò dhu. Angyina r̄o rí'í tsí ní ka karí kasu ònzi ifuta nà àkà idho ò, ndirò olunà r̄o rí'í tsí ní, ka karí kasu ònzi kórò ngùkpà idho ò.

²¹ Nírò, ndi ale apé ndù'ò ndilá Kàgàwà-nyìkpò ò kórò kòkò ma mènò dhu ò r̄o, ní rādù ndilí ifuta nà àkà idho ò ka karí kasu ònzi ní wità bhèyi. Ndi wità ní yà idza-àbadhi òpì fìndà ndilí igi, ka dzàna ònzi rādù, ndirò ka rādù idyina ndònzì kórò idzi kasu ní wità.

²² Nyi nyàkà nyokù yà zàdhà-atdyú arí'í dòyá nzére dhu-tsù r̄o, nyadù obhónanga ònzi nyí nyí dhu nònè. Nyi nyàkà nyí'í a'uta nà, àzè nà, nyadù àdi màrunga ò kàkà ililá affiya nà arí 'ítsò Ádrùngbàle Kàgàwà r̄o ale màna. ²³ Nyi nyàkà nyodhò ìmbà t̄iya nà ndirò ìmbà idzi dhu mà arí'í òyà agòta. Nyi nyàni wà dhu, kà rari anya ibho. ²⁴ Obhó tí, Ádrùngbàle Kàgàwà bhà ino rí nzi àdù anya ònzi. Pbéù kàkà ndi'í iyyò arádi kórò ale màna ale tí, ndirò dhu ùdhe rādù indrù tò, ndàdù indrù tó dhu-dzi òndù ale tí. ²⁵ Kà rādù àrà dhu òvò r̄o iyònga ò ndi ndúnona dhu agò rí ale tò. Obhó tí, ngàtsi ní Kàgàwà rādù abádhí àbhù rùgèrè ò 'ùbhà fiyó nzérénga, ndiní abádhí ùni tí obhóna. ²⁶ Ndi dhu bhèyi ní ndi abádhí rí 'adù fiyó idzi irèta ò, 'adù ùvò yà ò átsi ònà P̄f̄mvo bhà àdà ò r̄o. Kòtsì abádhí ndiní ongo tí ndi ndòzè dhu ònzi.

3

Indrù rābàna td̄ Yēsù ingo r̄o àpbè
(Tit 1.10-16; 2Pé 2.1-22; Yud 1-3)

¹ Timòtewà, nyi nyàkà nyàni dhu, td̄ Yēsù ingo yà adzi ò r̄o, indrù rēda òyá idho* rari àpbè t̄. ² Obhó tí, ndi kàsuni ò, indrù rōngo a'itale tí, ndirò fàrangà nòzè ale tí. Abádhí rōngo ò t̄irò arí 'ifù ale tí, ndirò 'idzi arí ale tí. Abádhí rōngo átò Kàgàwà ní arí dhu ùno ale tí, ndirò ìnzì arí ò nódhì ale-tsù dhu òrì ale tí. Abádhí rōngo ìnzì arí òtsò àbhù ale tí, ndirò ìnzì arí Kàgàwà ifù ale tí. ³ Abádhí rōngo ìmbà arí'í àzè nà atdí ale nà màtí ale tí, ndirò ìnzì arí dhu ùba indrù tò ale tí. Abádhí rōngo indrù ùdhè arí, ndirò ìmbà ìtsina arí nzére dhu ònzi ale tí. Abádhí rōngo òr̄òr̄ò ale, ndirò idzi dhu nòndrò ale tí. ⁴ Abádhí rōngo òdhiya òp̄f̄ò arí 'àbhù òmvù tò ale tí, ndirò ìnzà 'irè nga rórò arí dhu ònzi ale tí. Abádhí rōngo 'idzi arí ale tí, ndirò yà adzi ò arí indrù-idhè ìkà nzére dhu-tidò nòzè Kàgàwà òzè 'àmbènà r̄o ale tí. ⁵ Abádhí rí 'ùlì Kàgàwà òzè dhu ònzi arí ale bhèyi, pbéù ìnzì 'adù Kàgàwà òzè dhu tó ádrùngbànga tó òbi ná'ù. Ní nyi nyàkà nyàndà nyi ò ale r̄o r̄o.

⁶ Obhó tí, abádhí nznzi ò atdíthená ale rōwu ùtsù r̄o indrù-idzà ò, 'adù iviví fiyó irèta nà vèbhàle nòtsi fiyó àdà ò. Ì vèbhàle ní kàkà atdíð fiyó nzérénga-òbì òsè, ndirò yà adzi d̄ò kórò dhu-tidò-atdyú òho arí. ⁷ Abádhí òzè kudhe dhu fiyó bilínganà, pbéù ìnzì 'adù òwu ùvò obhóna núnì ò 'í akekpà màtí dhu ò. ⁸ Kòkò indrù-dzà ò rōwu ùtsù r̄o màlímó rōwu 'agò r̄o obhóna nà àdhàdhì Yàni mà Yàmburè màna náagò ò Músà nà dhu bhèyi. Abádhí ní iwà fiyó irèta ìnza ò, ndirò iwà fiyó a'uta ongo iviví ale. ⁹ Pbéù abádhí rí nzi òndri angyi tdít̄d̄ò, kórò ale rí abádhí rōnzina àrì núnì, àdhàdhì ka kani Yàni mà Yàmburè* màna rōnzina àrì dhu bhèyi nídhunì.

Pòlò rí Timòtewà àvì ràp̄bà afina fìndà ka kúdhe dhu r̄o dhu

¹⁰ Pbéù nyi Timòtewà, nyi nyàni wà indrù tò ma múdhèna dhu, ndirò nyi nyàla wà ma mí'í nà màtso. Nyi nyàni wà ma múdhe ndiní ma m̄onzi tí dhu, nyadù pbàkà a'uta àla. Nyi nyàla wà ma m̄ondù dhu-dzi tí dhu, ma mí'í àzè nà tí dhu, ndirò ma màp̄bà afidu pbàkà kasu t'ònzita r̄o tí dhu. ¹¹ Nyi nyàni wà rùdù ka kávu tí, ndirò ma màbà àpbè t̄ Àtiyòkiya mà, Ìkoniyo mà, Lìstrà màna tó kigò ò dhu. Ma màbà ò àpbè, pbéù Ádrùngbàle Yēsù rādù migu òyá r̄o kórò. ¹² Obhó tí, yà Kàgàwà òzè dhu bhèyi ò nòzè 'òkò Yēsù Krístò nà ò ùngbò ò dhu-otù ò kórò ale-r̄o ka kávu àvù. ¹³ Pbéù, nzére dhu ònzi arí ale mà, indrù ùtrà arí ale màna rōko 'àmbe òwu d̄ò angyi tí ò nzére dhu t'ònzita ò. Abádhí rí indrù ùtrà, indrù rādù 'ùtra átò.

* 3:1 3.1 Td̄ Yēsù ingo yà adzi ò r̄o, indrù rēda òyá idho tí Pòlò rātina ní yà Yēsù irà wemberè tí yà adzi ò dhu-dzid̄ò r̄o ndi n̄p̄è idho, rārà àhu kà r̄ingo ònà idho ò. † 3:9 3.9 Yàni mà, Yàmburè màna ní Mìsri tó p̄biri ò ò'í màzì tó òyò ale-ovò. Abádhí anzi t̄it̄ò tó wiwì Músà mà, Fàrawù màna ònzi. Ndi Fàrawù ní'í Mìsri tó p̄biri ò ádrùngbà kama (Uvt 7.11-22; 8.7-19).

¹⁴ Pbéù inyi, nyi nyàkà nyapbà nyi yà indù ka kúdhe, ndirò yà nyi nyá'ù obhó dhu tí dhu rò. Obhó tí, nyi nyàni wà i dhu nùdhe indù ale. ¹⁵ Ndirò, ròpè ndi indù ngbàngba ò rò, nyi nyàni wà Kàgàwà bhà Ìlā Andítá. I Andítá rí nyabhù nyàni dhu-ònga t'òvòta, ndiní nyadù tí ògù Yèsù Krístò nyi nyá'ù dhu-otù ò. ¹⁶ Kàgàwà mnda ndi kórò pbìndà Andítá nandí ale. Ndirò, ndi Andítá tó idzinga ní: ndùdhe obhó dhu indrù tò, ndàdù indrù bhà afátá nitè ndi ale tò. Kà rí nzéere dhu òsò indrù tò, ndàdù Kàgàwà òzè dhu bhèyi ka kóko dhu ùdhe indrù tò átò. ¹⁷ Ndi dhu bhèyi ní ndi, Kàgàwà rí pbìndà dhu tí rí'í ale ònzi, rí'í dòtsí ndi nòbhòlò kórò idzi kasu t'ónzita tò ale tí.

4

Kàgàwà bhà Ɔte t'únɔta dɔ ɔyátá

¹ Ma mí dhu ɔyá indù Kàgàwà-ònzí rò, ndirò Yèsù Krístò-ònzí rò. Ndi Yèsù Krístò ní ndi ipirò rò rí 'òtù ale mà, ɔvùvè ale màná ànyá nitdiya, yà adzi ò ndi ndirà, ndàdù pbìndà Ádrùngbànga tó idzi idì rò. ² Ma múyàna dhu ní: Nyi rākà nyongò Kàgàwà bhà Ɔte ɔnò indrù tò. Nyi nyākà nyongò kùnò bilínganà, àkākà kàsùmì ò, ndirò inzà àkà kàsùmì ò màtì. Indrù tò nyi nyi dhu ùdhè rò, nyi nyākà nyongò indrù bhà afátá nitè ndi ale tò, nyadù òrù nzéere dhu nònzí ale dɔ. Nyi nyākà nyongò dhu òvò indrù tò rònzi idzi dhu. Ndirò, nyi nyākà nyongò i dhu ònzí indrù tò dhu-dzi òndù nyi nyi rórò. ³ Obhó tí, kàsùmì i'iyá inè yà indrù rí 'ùvò inzí 'irì fíyò ka kúdhèna obhónánga tó ɔte òná. Pbéù abádhí owuya i 'i atdyúna òho dhu ònzí rò, 'adù bīya nòfò dhu ùdhè rí fíyò málímò-tsù nándù. ⁴ Abádhí owuya 'ùvo rò inzí irì obhónánga tó ɔte, 'adù 'òzè 'irì títò tó imbe kèlè. ⁵ Pbéù inyi, nyi nyākà nyotò affinú kórò dhu ò, nyadù àpbe-dzi nòndù. Nyi nyākà nyanò Yèsù Krístò bhà Ídzi Mākūrà, nyadù funú Kàgàwà ábhu ngùkpà kasu ònzí mbèyi kórò.

Polò rí ndi ndòvè dhu nóvo dhu

⁶ Ima nàndà dhu ní, ma mà'ù wà mabhu pbàkà ipirònga Kàgàwà tò kà-nyikpò nòfò perè tí. Ndirò, ma mòvè òná kàsùmì nindù wà ndi. ⁷ Ma mùgyè idzi ìla. Ma mùtsà wà pbàkà ongu. Ma mòdò pbàkà a'uta. ⁸ Ròpè ndi kòmbí, ka kili wà mùlè mà tó mùkàkú idù. Ndi mùkàkú ní obhónánga ònzí arí ale tò, yà obhónánga dɔ arí indrù-ànyá itdi Ádrùngbàlè níibhoya idù, yà adzi ò ale-ànyá itdi ndi ndi nínganí. Ndirò, kìbhoya nzi ka idù tí, pbéù kùbhoya ka átò kórò ale tò. I ale ní kākà kà rìngò dhu nòzè 'àla ale.

Polò òzè Timòtewù rirà tina ò dhu

⁹ Timòtewù, ònzí obi nyirà tsàkatsàkà tidu ò. ¹⁰ Obhó tí, Dè mà nùbhà wà ima atdirò, yà kòmbí arí adzi ò dhu ndi ndòzè dhu-okú dò rò. Ní, kàrà wà Tèsàlònìkà tó kigò ò. Ndirò, Krèskè àrà wà Galàtiyà tó pbiri ò, Tító radù àrà Dàlmàtiyà tó pbiri ò. ¹¹ Ní, Lukà rí'í atdirò tí tidù. Nírò, idyi Mārko nyiwù màná àzú, kà rí dzàndu ònzí ònzí abho Kàgàwà bhà kasu ò nídhuní. ¹² Ma mòvì Dòkíkò ràrà Èfesò tó kigò ò. ¹³ Ní, àzú nyi nyirà rò, idyi nyidyi yà Kárpò bhà ma mùbhà Trowà tó kigò ò rùdú orú mùdzarè nyirà nà. Irà nyirà pbàkà bhùkù nà átò, ròsè dòtsí ní yà izà-ndi ní ka kòbhòlò, kadù ùkpòròndà bhùkù.

¹⁴ Àlisandurè, kyèkyè-àba, nònzí nzéere dhu abho nyá rùdú. Ní Ádrùngbàlè Yèsù rí ndi ábadhi ùbhò rùdú kònzí dhu-bva rò. ¹⁵ Nyi nyākà nyodò nyi kà rórò átò, kágò àlè kúdhè dhu obi nyá nà nídhuní.

¹⁶ Wemberè tí ma mārà anya ùnò nínganí, atdí ale mà níde nzá dzidu dɔ. Pbéù, kórò ale ùbhà ma. Ní, Kàgàwà àkà nzá ndòzè ndi dhu afátá tí abádhí dɔ. ¹⁷ Pbéù, Ádrùngbàlè Yèsù ònzí ndi dzèndu ndìbhò obi idù, ndiní ma muno tí pbìndà Ídzi Mākūrè marà ùtsànà, kórò inzí ní Pbayàhúdì mà radù ìrinà. Ndirò, Kípfo ima àri-ì'ò rò. ¹⁸ Ádrùngbàlè Yèsù rí mipfò kórò nzéere dhu ò rò, ndàdù mìgù ndàbhu ma motùsù pbìndà Ádrùngbànga tó idzi ò òrù-akpà ò. Kākà ilèta nà dhòdhóhóngà nà! Àminà.

Bhàruwà riku dóná rò ovita

¹⁹ Ovi nyóvi Pèrèsilà mà Àkilà nà, ndirò Ɔnèsforò bhà idzá-bhà màná. ²⁰ Ràstò òdì wà Kòritò tó kigò ò. Ndirò, ma mùbhà Tròfìmò Miletò tó kigò ò, andi nà kà rí'í dhu-okú dò rò. ²¹ Nyi nyākà nyonzi obi, nyirà áhu àzú angyinà rò ádrùngbà giri tó kàsùmì tò.

Èyùbulò mà, Pudè mà, Linò mà, Klòdiyà mà, Yèsù ná'ù àlè t'ádonà màná kórò, nóvi nyi atdidò.

²² Ádrùngbàlè àkà ndi'í nyi nà! Kākà nditè pbìndà idzinga fùkù!

Titò tò Polò andí bhàruwà Yàri bhàruwà ò i nòtù àdròdrò dhu tí dhu

Yàri ní Polò andí Titò tò bhàruwà, azà kumí dòná íbhù nà ato mà azà kumí dòná imbò nà ato mà nà nzinzi ò Yèsù ka kúgà dhu-dzidò. Ndi Titò ní'ì inzí ní Mùyàhudi, pbétù ká'u Yèsù. Ndirò, kóngónà Polò àndà íbí-gùna nyá pbìndà abhi ò.

Ní yàri bhàruwà Polò andí Titò tò Krètè tò sòngà dò kà rí'ì ròrò. Polò ubhà ka ányì, ndíni pbàkùrù novò tí Yèsù ná'ù ale nzinzi ò, ndùli ányì kànisa dò.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu:

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-4).
- Kànisa ò àkà ndí'ì mùkùrù tí ale-tidò (1.5-9).
- Polò rí Titò-nyìkpò itdyù títò tò dhu ùdhè arí màlímó rò rò dhu (1.10-16).
- Polò rí dhu òvo Titò tò kàkà ndòngò dhu ùdhe kànisa ò dhèdhèrò ale-tidò mà nà tò tí dhu dò dhu (2.1-15).
- Yèsù ná'ù ale àkà 'òkò tí dhu (3.1-11).
- Bhàruwà riku dòná rò uyátà mà, ovita mà nà (3.12-15).

Polò rí Titò nóvi dhu

¹ Ima Polò, Kàgàwà bhà ino, ndirò Yèsù Krìstò bhà uvitatále, ma màndí ndi yàri bhàruwà. Kàgàwà ívi ma ndíni ma monzi tí yà ndi ndòvò findà ale dzù nà rà'ù ndi, madù abádhí àbhù rùni Kàgàwà-nyìkpò nòfò okota-tidò dò obhóngà. ² Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhí rí dhu à'u àbà ì ràrí dhòdhòdhóngà tò ipirònga àbà, àdhàdhì yà inzí arí títò èno Kàgàwà náakò ndi ipirònga tò làkà àlè tò mùhàngú ò rò dhu bhèyi. ³ Ndi ndàla àkàkà dhu tí kàsùmi ò, Kàgàwà àbhù indrù rùni pbìndà ote yà ma múnona indrù tò pbìndà mùkùrù-otù ò. Ndi kasu ní yà Kàgàwà àlè tò Ɔgùba níbhò fudú ndíni ma mongó tí ònzinà.

⁴ Ní ma màndí yàri bhàruwà indù Titò. Nyi ní idhùdu nyú, òyò rò kórò àlè ká'ù Yèsù Krìstò dhu-okú dò rò. Àlè t'Ábanà Kàgàwà, àlè tò Ɔgùba Yèsù Krìstò mà nà nákà 'aso nyi, 'adù nyabhù nyadi màràngà ò.

Kànisa ò àkà ndí'ì mùkùrù tí ale-tidò

(Tit 3.7; 1Pé 5.1-5)

⁵ Ma mùbhà nyi Krètè tò sòngà dò, ndíni nyi nyohú tí ányì Kànisa ònà ì nùbhà dhu-nyiti, ndirò ndíni nyi novò tí pbàkùrù nyuli Kànisa ò kórò kígò ònà, àdhàdhì yà ima nyú ma mòvò indù dhu bhèyi. ⁶ Mùkùrù tí nyi nyòvòna ale àkà ndí'ì imbà nzère dhu tí ka kòzùna dhu rí'ì nyunatsi ale tí. Kàkà ndí'ì atdí tí arí'ì tsibhàle nà ale tí. Kàbhà inzo àkà ì'ì Yèsù ná'ù ale tí, inzí ì'ì nzère mùtso dò, ndirò ngàtsi ní mùgàyì dò ka karòbhuna ale tí. ⁷ Kànisa dǒnga àndà arí àdrùngbàle nákà nzà nzère dhu tí ka kòzùna dhu rí'ì nyunatsi, ka ní Kàgàwà nyú ìli pbìndà kasu dò àdrùngbàle nídhuní. Kàkà nzà ndí'ì òtèna kèlè nózè kíri ale tí, ndirò kàkà nzà ndí'ì akye arákò ale tí. Kàkà nzà ndí'ì iwa óvò ale tí, ndirò kàkà nzà ndí'ì arí dò arí dhu ònzi ale tí. Kàkà nzà ndí'ì inzà àkà otu ò ka kóngyèna malí átdù afína ale tí. ⁸ Pbéù kàkà ndí'ì olo àkò arí mbèyi ale tí, ndirò idzinga nózè ndònzì indrù tò ale tí. Kàkà ndí'ì mbèyi arí inga irè ale tí, ndirò obhónánga dò arí dhu ònzi ale tí. Kàkà ndí'ì Kàgàwà-nyìkpò ò ìlè ale tí, ndirò afína òtò rádù ale tí. ⁹ Kànisa àndà arí àdrùngbàle nákà ndà'ù obhónánga tò ote atdyúna nyú nà yà findà ka kúdhe ka dhu bhèyi. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kà rádù indrù dzà nà ònzi mbèyi nyú, rífù obhónánga tò ote, ndàdù 'àgò rí ndi nà ale nábhù rùni ì ka kútrá ró nga.

Polò rí dhu ùdhè títò tò màlímó dò dhu

¹⁰ Obhó tí, Yèsù ná'ù Pbhàyhúdí nzinzi ò, inzí arí Kànisa tò àdròdrò ale rúdhèna dhu ífù ale rí'ì inè íbí nyú. Abádhí rí inzà àkà dhu ùdhè indrù tò, 'adù indrù àbhù rà'ù títò tò ote. ¹¹ Ní, dhu àkà nyabhù abádhí rìnè, abádhí ròwu inzà ale nùgere rò kórò inzà àkà kudhe indrù tò dhu-otù ò, ndíni 'ongyé tí malí inzà àkà otu ò nídhuní. ¹² Abádhí nzinzi ò atdí ale, abádhí tò atdí nabi nyú novò dhu ndàti: «Krètè ò bhà narí títò èno arí ale. Abádhí arí 'ònzì òròrù izà bhèyi. Abádhí ózè nzà 'ònzì atdí kasu mà, pbétù abádhí ózè ní ònyù ònyu í'ì dhu kèlè.» ¹³ Ní wò ale ènò dhu ní obhó dhu nyú. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, dhu àkà nyorù obì nyú nà ì ale dò, ndíni fíyó a'uta í'ì tí otùna ò, ¹⁴ inzí ì nùmbè tí Pbhàyhúdí arawèna angýinà rò udà dhu 'írítà rò, ndirò inzí 'adù tí obhóngà ròrò úwí ale tò uyátà nífù. ¹⁵ Kàgàwà-nyìkpò ò ìlè ale tò, kórò dhu ìlè wà. Pbéù Kàgàwà-nyìkpò ò òtè ale mà, yà inzà ka ná'ù ale mà nà tò, kórò dhu rí'ì indrù ití rí dhu tí, abádhí tò inga

t'únita mà, abádhi tó inga t'írèta mànà nótì wà Kàgàwà-nyìkpò ò nídhuní. ¹⁶ Abádhi arí 'àtì iwà ì únì Kàgàwà dhu tí, pbétù abádhi-kàsù nitè wà dhu kpangba inzà abádhi ránì Kàgàwà. Abádhi ní kórò ale óndrò ale. Abádhi arí nzi Kàgàwà ifù, ndirò abádhi rónzina atdí idzi dhu mà rí'ì mbá.

2

Yèsù ná'ù ale àkà 'òkò tí dhu

(*Èfè 6.5-8; 1Tì 2.9-15; 1Pé 2.18-20; 3.1-6*)

¹ Pbétù inyì Titò, nyi nyàkà nyudhe obhónanga tó ɔte indrù tò. ² Mùlà-akpá tò nyi nyúdhèna dhu ní, abádhi ràkà ì'ì afíya òtù rádù ale tí, ifuta nà àkà ale tí, ndirò idzi irèta nà ale tí. Abádhi ràkà ì'ì iwà ó'ò a'uta ó, àzè ó, ndirò dhu-dzi t'óndùta ó ale tí. ³ Iwà atòya ówù angyi vèbhále tò nyi nyúdhèna dhu ní, abádhi ràkà átò ì'ì Kàgàwà-nyìkpò nòfò dhu bhèyi aròko ale tí. Abádhi ràkà nzá ì'ì ale-ngbò t'únɔtatále tí, abádhi ràkà nzá ì'ì iwa òmvù arí 'òrì ní ale tí, pbétù abádhi ràkà ì'ì ale-afí rí obi ótsi ní idzi ɔte óvo rí indrù tò ale tí. ⁴ Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhi rí dhu ùdhè vèbhále-owé tò, ròzè fíyò kpabhále mà fíyò nzónzo mànà. ⁵ Abádhi rí dhu ùdhè vèbhále-owé tò rí'ì idzi irèta nà, ròdò ì fíyò kpabhále tò tí, ròdò fíyò idza mbèyi, rí'ì idzi mùtsò nà, ngàtsi ale rífa pbìndà kpatsibhále. Wò dhu ní ndi rí dhu àbhù inzi kùnò nzére dhu Kàgàwà bhà ɔte ní.

⁶ Ndi dhu bhèyi tí, indrù-owé tò àkà nyudhe dhu ní: abádhi ràkà ì'ì idzi irèta nà ⁷ kórò dhu-tsí ó. Ndirò nyi nyú nyi-tírò, nyi nyàkà nyi'ì idzi ófò tí, ngùkpà ale tò ka kí idzinga ònzi dhu ó. Ndirò abádhi tò nyi nyúdhèna dhu àkà rí'ì obhò dhu nyú tí, ndirò inga nòfò dhu tí. ⁸ Ndirò, nyi nyúnona dhu àkà nà rí'ì obhò dhu nyú, ya inzi ka kí ale àgò ònà tí, ndíní 'àgò rí inyì nà ale-nyì níwù tí, ìmbá àdù ì'ì nzére dhu tí ì únona àlè dò dhu nà.

⁹ Dhu àkà ino rífu fíyò ádròdrò ale kórò dhu ó, 'adù abádhi-nyìkpò ófò rí dhu nónzi. Abádhi àkà nzá 'àgò ì fíyò ádròdrò ale nà. ¹⁰ Ndirò dhu àkà nzá abádhi rùwè fíyò ádròdrò ale tó dhu. Pbétù kórò kàsùmì ó, dhu àkà abádhi ritè ì idzi ale tí, 'adù fíyò ádròdrò ale ùnò fíyò kórò dhu nónzi, ndíní kórò dhu ó abádhi rónzina dhu abhù tí kírì ya mà marúdhèna Kàgàwà àlè tó ɔgàba dò dhu.

Kàgàwà arí indrù igá nzérenga ó rò dhu

¹¹ Obhò tí, Kàgàwà itè ya kórò ale igá rádù pbìndà idzinga. ¹² Ndi idzinga rí àlè àbhù, àlè rùbhà nzére mùtsò mà, ale-afí atdu rádù ya adzi ó dhu mànà, ndíní àlè kadù tí òko dhu-ònga t'óvota nà, obhónanga ó, ndirò Kàgàwà t'ífuta ó, ya kòmbí rí'ì adzi ó. ¹³ Ndi dhu bhèyi ní ndi, àlè kádù àmbe ya àlè ká'ù idho, ya àlè tó Ádrungbá Kàgàwà, ɔgàba Yèsù Kristò bhà ádrungbánga tó awawù ríra ònà nòdò dò. ¹⁴ Ndi Yèsù Kristò ní ndi ndi nabhè ndítírò nyú, ndòvè àlè-òkú dò rò, ndíní nduwè tí àlè kórò nzérenga ó rò, ndàdù àlè ùgèrè àlè róngò pbìndà ale nyú tí, ya ndi ndú'ò rílà nyìkpóna ó, ndirò idzi kasu ònzi rí obi nyú nà ale tí.

¹⁵ Wò dhu bhèyi ní ndi nyi nyàkà nyudhe ya indù ma mávi dhu Yèsù ná'ù ale tò. Nyúyá dhu abádhi tò, nyadù dhu òsò obi nyú nà abádhi tò. Atdí ale mà nákà nzá inzi ndífu nyi.

3

Yèsù ná'ù ale àkà 'òkò tí dhu

(*Ròm 16.17-18; Èfè 2.1-10; 1Pé 2.13-16*)

¹ Titò, nyi nyàkà nyarà dhu isè rò bilínganà Yèsù ná'ù ale tò, abádhi ràkà ifu pbìri ó ádròdrò ale mà, pbanga ó ádròdrò ale mànà. Abádhi àkà 'ifu ádròdrò ale rúyána fíyò dhu, 'adù 'òzè 'ònzì idzinga ngùkpà ale tò. ² Abádhi àkà nzá 'ànò dhu atdí ale ní màtí. Abádhi àkà 'òkò marùnga ó ódhíya mànà, 'adù idzinga ònzi. Abádhi àkà 'òkò yorowá ó kórò ale mànà. ³ Obhò tí, angiyà rò àlè nyú mà átò, àlè ní'ì ìmbá òya nà ale, inzà Kàgàwà nífu ale, ndirò nzére otu ó arùbhi ale. Àlè ní'ì dhèdhèrò nzére dhu-atdyú mà, ale-dhè ìkà arí dhu-atdyú mànà dhu tó ino. Àlè kongónà òko nzére ófò ó, àlè ràmbe ngùkpà ale-adhà ònzi dò. Àlè ongónà òko tí dhu náabhù ngùkpà ale ròndrò àlè, àlè rádù àlè òndrò àlè nzinzi ó màtí. ⁴ Pbétù Kàgàwà, àlè tó ɔgàba, níftègu pbìndà idzinga mà, pbìndà àzè mànà nitè indrù tò, ⁵ ní kígú àlè, inzi ní idzinga àlè kónzi dhu-okú dò rò, pbétù izu ndi ndàbà àlè dò dhu-okú dò rò. Kígú àlè, ndibhò Ililá-Alafí rù'ò àlè tó nzérenga, ndàdù ipírònga-owútá mà, owútána tó okota mànà níbhò àlè tò. ⁶ Kàgàwà írà àlè atdí dò nyú ndi Ililá-Alafí ní, àlè tó ɔgàba Yèsù Kristò-otu ó. ⁷ Kónzi ndi dhu ndíní pbìndà izu-okú dò rò ndi ndòzù àlè ìmbá nzére dhu tí ka kózàna dhu rí'ì nyuyatsi ale tí rò, àlè kadù tí ya àlè karòdona àlè ràbà dhòdhòdhóngà tò ipírònga nàbà.

⁸ Wòrì ní ndi obhónánga tó ọte nyú. Ndirò, ma mòzè nyarà kòvò rǒ ọbi nyú nà indrú tò, ndíní Kàgàwà ná'ù ale náapbá tí ì ídzi kasu t'ónzita rǒ. Kòrì ní ì àkáká kudhe indrú tò dhu, ndirò kóró ale dzàná ònzì rǒdù dhu. ⁹ Pbéù, nyi nyàkǎ nzá nyitsu nyi ìmbǎ tǐna nà agòta ò, rùgànda-tsù dǒ agòta ò, anya ò, ndirò Músà bhà Ọyátá dǒ ka kí ale agò dhu ò. Obhó tí ì dhu ní ìnzì ka kí ídzinga àbà ọyà dhu, ndirò ìmbǎ tǐya nà dhu. ¹⁰ Nyi nyàkǎ nyisò dhu atdí-gàna indrú-ònga àpà rí ndùndò ale tò. Ndirò ọyo-gàna nyi nyisò ka ìnzì kà rǒdù nyirì rǒ, nyadù kípfo nyodi Yèsù ná'ù ale nzínzì ǒ rǒ. ¹¹ Nyi nyàni wà dhu, wò dhu bhéyi rí ndònzì ale rùbhà wà ídzi otu. Ndirò wò kàrúfàna dhu-okú dò rǒ, kà rǒtdì wà ànyàna ndìtírò.

Bhàrwà rǐku dóná rǒ ọyátá mà ovita màna

(1Kò 16,20-24)

¹² Ma mí Artemà ndirò ngǎtsi nǐ Dòkíkò nóvi tinu ò. Ní tinú kà rǎrà àhu rǒ, nyi nyàkǎ nyonzì kóró ọbi, nyirà motù Nikòpoli tí kátina kíò ò, ànyì ma mòzè mudà ádrùngbǎ giri tó kàsùmì nǐdhuñ. ¹³ Ọyátá tó atdí màlimò Zénà tí kátina mà, Apolò màna rǐ abhi ọpè Krètè rǒ rǒ, nyi nyàkǎ nyonzì abádhí dzàná fiyó abhi tò abádhí rǐ ì atdyúna nà dhu nǐ, akye atdí dhu mà arana ndòtdì abádhí rǒ nǐ. ¹⁴ Alé tó ale nyú átò náká 'ùni ídzi kasu t'ónzita atdíò, ndíní 'adù tí ọwu dhu ọtdì ì rǒyá ale dzàná nónzì rǒ nǐ, akye ì okona ìnzì 'ònzì indrú dzàná, ìmbǎ itsu-kpò nà dǒyá itsu bhéyi nǐ.

¹⁵ Kǎkà atdíkpá mà mí'ì màna Yèsù ná'ù ale kóró nóvi nyi. Ọvi nyóvi mà nózè a'uta ǒ arí'ì ale. Kàgàwà àkà ndàso nyí kóró.

Filimoni tò Polò andi bhàruwà Yàri bhàruwà ò i nòtù àdrùngrò dhu tí dhu

Filimoni, Kòlòsayi tó kigò ò ale ní'ì Polò t'òdhànà. Ní Polò unò Ádrùngrò Yèsù dǒ róte Ídzi Màkùrù kà tò, kà ràdù ndi Ádrùngrò à'ù. Ndi Filimoni i'ì Ònèsimò tí kátina atdí pbìndà ino nà. Ní ndi Ònèsimò náakù pbìndà ádrùngrò bhà idzá rò, ndàrà àhu Romà tó kigò ò. Ní ànyì, abádhi àdù òwu 'òtù Polò nà imbi ò, kàrádi ró. Ní, ndi ndúnò Ídzi Màkùrù Ònèsimò tò, rà'ù Yèsù dhu-dzidò, Polò adù kòzè ndàdu pbìndà ádrùngrò Filimoni-fò'ò. Wò dhu-okú dò rò ní ndi, Polò andi yàri bhàruwà Filimoni tò, mbèmbè azà kumi dónà atdí nà atò údà Yèsù kà kùgà dhu-dzidò rórò. Kándi kà ndítè kà itdè tí ònà, ndíní dhu nùbà tí Ònèsimò tò, ndàdù kàkò mbèyi, inzi ní pbìndà ino-akpà kèlè bhèyi, pbètù odhànà nyú bhèyi, ndirò adónà bhèyi Krístò-nyutsi.

Bhàruwà-nyiti kà kòhù tí dhu

- Polò mà Timòtewà màrà rí Filimoni òvi dhu (1-3).
- Polò rí òtsò àbhù Kàgàwà tò Filimoni bhà àzè mà, kàbhà a'uta màrà-okú dò rò dhu (4-7).
- Polò rí ndìtsò Filimoni rò ndíní Ònèsimò nakò tí dhu (8-22).
- Bhàruwà riku dónà rò ovita (23-25).

Polò mà rí Filimoni mà òvi dhu

(2Tì 1.3-5; 3Yù 2,6)

¹ Yàri bhàruwà nàndi ní ima Polò, yà òsò kà kòsò mà Yèsù Krístò-okú dò rò ale, ndirò ní àlè t'ádónà Timòtewà. Mà màndi kà indù adòkà Filimoni, yà atdí dǒ mà mózè nyi, ndirò kasu tó odhàkà tírò. ² Ndirò mà màndi kà àlè tó dadàná Àpiyà mà, Àrkipò, yà ìla ùgye arí atdíkpà àlè màrà ale mà, ndirò kòkò pbùkù idzá ì nùndu kànìsà ò bhà màrà tò. ³ Àlè t'Ábanà Kàgàwà mà, àlè tó Ádrùngrò Yèsù Krístò màrà náká 'àso nyi, 'adù nyàbhù nyòkò màràngà ò.

Polò rí òtsò àbhù Kàgàwà tò Filimoni bhà àzè mà, kàbhà a'uta màrà-okú dò rò dhu

⁴ Adò Filimoni, mà mari òtsò àbhù bìlìngà ná pbàkà Kàgàwà tò, pbàkà itsòta ò mà mí nyirè rò. ⁵ Obhó tí, mà mìrì wà indrù rí dhu àwè Ádrùngrò Yèsù nyi nyà'ù nì a'uta dǒ dhu, ndirò nyi nyòzè Kàgàwà bhà ale kórò dhu dǒ dhu. ⁶ Ní, mà mí mìtsò Kàgàwà rò, ndíní yà atdíkpà àlè kí'ì nà a'uta ní'ì tí àkàkà itse òdhì ràdù a'uta tí, nyadù kórò ídzinga, yà àlè kàfí'ì nà, Krístò màrà àlè tó ungbòta-otù ò nùni. ⁷ Adòdu, pbùkù àzè níka idhèdu atdí dǒ, ndàdù afidu òpè, nyi nyàbhù Kàgàwà bhà ale-afí ròtsi òbi nídhunì.

Polò rí ndìtsò Filimoni rò ndíní Ònèsimò nakò tí dhu

(1Kò 13.4-7; Kòl 4.7-9)

⁸ Nírò, Yèsù Krístò-nyutsi, mà mí'ì ìmbà tsàdu ùtò ràdù inzi muyá dhu indù nyi nyàkà ná nyonzi dhu dǒ atdí dhu nà màtí. ⁹ Pbetù, mà mózè monzi atdí dhu funù àlè tó àzè-okú dò rò. Ima nyú Polò, ima ní mùlù-akpà, ndirò, kòmbi mà mí'ì Yèsù Krístò-okú dò rò kà kòsò mà ró. ¹⁰ Ní, mà mìtè nyi itdè tí pbàningba Ònèsimò-okú dò rò, yà Yèsù Krístò ndi ndà'ù fudù dhu-otù ò óngò idhùdu tí, inè mà mí'ì imbi-dzà ò rórò. ¹¹ Angyi, àbadhi nyú ní'ì mbà indù ndi ndónzina atdí dhu nà màtí, pbètù kòmbi kà rí dhu ònzi ònzi indù, ndirò idù màtí átò.

¹² Kòmbi, mà màdu wà kà tìnu ò, ndirò àbadhi ní afidu-mbi nyú. ¹³ Mà màmbènà òzèna dhu ní Ònèsimò ràdi tidú, ndíní ara tí dzùnàdu ònzi rò indù ngari ò, yà àdì mà màdì imbi-dzà ò Ídzi Màkùrù-okú dò rò ònà kàsùmì ò. ¹⁴ Pbetù, mà mózè nà nzá monzi atdí dhu mà, inzá nyi nyà'ù rórò, akye dhu arana i'ì ùtù tí mà mí nyutù nyonzi ídzinga idù dhu tí nì. Mà màmbènà òzèna dhu ní, nyonzi kà affinu nyú ò rò àhù rórò.

¹⁵ Ngàtsi nì, pbàní nzi ndi dhu-okú dò rò nga ndi, Ònèsimò mà ùbhà ì inyi màrà àkè kàsùmì tí nì, ndíní nyi nyongò tí òko tǎtǎdǒ atdíkpà ndi màrà bìlìngà. ¹⁶ Obhó tí, kòmbi kà ní nzi ino kèlè, pbètù ròsè ino dónà, kóngò wà yà atdí dǒ àlè kòzè àlè t'ádónà tí. Ima, mà mózè kà atdí dǒ. Ní inyi, nyi nyi kòzè atdí dǒ ròsè, kà ní indrù nyú, ndirò kà ní Ádrùngrò Yèsù bhà ale átò àlè'ì bhèyi nídhunì.

¹⁷ Nírò, àdhàdhì nyi nyarí mozù odhànà tí dhu bhèyi, nyi nyàkà nyako kà átò, àdhàdhì nyi nyàmbènà makò, ima nyú tírò dhu bhèyi. ¹⁸ Dhu apé i'ì kàfá dhu onzinù dhu tí, ndirò ngàtsi nì, dhu apé i'ì kàfí'ì pbùkù wànzà nà màtí dhu tí, ní àndi ndi pbùkù wànzà dudu.

¹⁹ Ɔma Pɔlɔ, ma mǎndĩ yàrí dhu ɔtsúdu nyú nǎ: ma mí ndi kùbhǒ indù. Ma mòzè nzá misè dhu dǎnú matí, nyi rǎrǎ'í áto pbáká wǎnzá ná. Ndi wǎnzá ní pbùkù ípírǒnga.

²⁰ Obhó tí, adòdú, ónzí dzànádu wòrí otu ǒ Ádrùngbǎle-okú dò rò, nyabhu áfidu ròtsi ɔbi.

²¹ Indù ma mí dhu àndí rò, ma mà'ù wà dhu, ìrì nyi rǎrǎ ma múnɔna dhu ìrì, ndirò nyi rǎrǎ ndi dhu ònzɔnzí ròsè wò ma mènò dhu dónǎ matí. ²² Ndirò, atdíkpá wòrí dhu mǎnà, ɔbhòlo nyóbhòlo idho tó ngari idù. Obhó tí, ma mà'ù wà dhu, ka rǎrǎ madù àdù tdítǔ fǎrǎbvà, fàkú itsòta-okú dò rò.

Bhàrwà rǐku dóná rò ovita

²³ Ɔpafrà nóvi nyi. Ka ní ɔdhídu yà atdíkpá ka kúsǒ má mǎnà, Yèsù Krístò-okú dò rò.

²⁴ Ndirò ɔdhídu, yà atdíkpá má marí kasu ònzí mǎnà Mǎrkò mà, Àsitarikò mà, Dǎmà mà, Lukà mǎnà, nóvi nyi.

²⁵ Àlě tó Ádrùngbǎle Yèsù Krístò àkǎ ndàso nyi.

Pbàèbràniyà tò ka kandí bhàruwà Yàri bhàruwà ò ì nòtù ádrùdrò dhu tí dhu

Yàri andítá àti ka karí bhàruwà tí atdíđ. Pbéù, ndi bhàruwà-dòkpa nitè nzá ka nandí ale mà, ndirò ka kandí ka fiyò ale mà. Kàri ndalà Kàgàwà bhà Òte núnò ka kí indrù tò dhu bhéyi.

Dhu arí ndalà ndi bhàruwà nandí ale rari Màyàhudi tò atdí mùkristò, kà rí dhu àti «àlè t'ábhúna» tí nídhuní (1.1). Kúni Ungbòta-Ayí tò Andítá mbéyi nyú, pbéù kúni nzá Yèsù ndi nyú tírò. Ídzi Màkùrù navò kà tò ní kákà wemberè tí í'í ndi Yèsù Kristò bhà dhu tò ngàmì tí ale (2.3).

Yàri bhàruwà ò kórò ngari ò rí ndalà ní ka nandí ale runi wà ndi ndandí dhu fiyò ale mbéyi nyú dhu. Ndi bhàruwà-ovò ní «Pbàèbràniyà», yà angí nyú ka kongónà Pbàyàhúdí anzi róná ovo (Uvt 2.11). Kà rí ndalà mbèmbè Yèsù ná'ù Pbàyàhúdí tò atdí mèù tò ka kandí dhu bhéyi. I pbàkristò rò ka kavù atdíđ, ràdù àmbe dhu ònzì dō ndiní ì adù tí ì fiyò somà tò angyé màndu ò.

Bìbiliyà dō dhu nòzù ábhò ale nyú ná'ù dhu yàri bhàruwà nandí ale randí ka angyinà rò àrùbhù kumi ato tò Yèsù Kristò ka kùgù dhu-dzidò.

Bhàruwà nandí ale azè ndòvò ní óyò òte-lùkpò. Kàzè nditè dhu, Kàgàwà rivi Idhùnà Yèsù Kristò yà adzi ò rí'ì àkáká Ádrùngbá Kùhaní tí, ndirò rí'ì àlè tò nzérenga àba Kàgàwà rí ní àkáká perè tí. Yèsù-otù ò, Kàgàwà anzi Ungbòta-Òwúá àlè'ì mànà. Ndi Ungbòta-Òwúá nòsè wà yà ayina tò tsi dòná, ndirò kèwu wà wò ndi ayina tò tsi. Ndirò kàzè dhu ní ndàbhu ndi bhàruwà òzù rí ale-afí ròtsi obi, ndiní ikò tí pòtsò fiyò a'uta ò, ndirò ndiní oko tí atdí irita ò tí nzínziya ò.

Bhàruwà-nyitì ka kòhù tí dhu

- Yèsù Kristò-otù ò, yà adzi ò ale ràdù 'ungbò Kàgàwà mànà dhu (1.1-2.18).
- Kristò-otù ò, Yèsù ná'ù ale rinè 'indri Kàgàwà-tì ò a'uta nà dhu (3.1-5.10).
- Yèsù ní àlè tò ohóná Ádrùngbá Kùhaní Ungbòta-Òwúá ò dhu (5.11-10.39).
- Yèsù ní Ádrùngbá Kùhaní dhòdhóhóngà nà dhu (14.17-20).
- Yèsù ná'ù ale àkà 'òko tí Kàgàwà mànà, ngàkpà ale mànà, angiybhà tò ófò ò dhu (11.1-14).

*Kàgàwà avò dhu indrù tò Idhùnà-otù ò dhu
(Yùw 1.1-14; Fìl 2.6-11; Kòl 1.15-17; Èbr 10.12-14)*

¹ Angyi, Kàgàwà nòongónà dhu òvò àlè t'ábhúna tò pbànábi-otù ò. Kóngónà ì dhu òvò ìbi-gàna ndirò ìbi ófò ò. ² Kòmbí, yà yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdò ònà idho ò, kàvò dhu àlè tò Idhùnà-otù ò. Ndi Idhùnà-otù ò ní ndi kàbhòlò yà adzi, ndirò ka ní ndi kàdù ìdinà rònyù idzi kórò dhu dō. ³ Àbadhi ní ndi Kàgàwà bhà ádrùngbànga tò awawù arí nditè kpangba nyunatsi ale. Ndirò, àbadhi ní ndi Kàgàwà nyú arí'ì tí dhu nitè. Kàri yà adzi ò kórò dhu òdo Òtèna, yà ádrùngbànga tò obi nà arí'ì ní. Ndirò, àbadhi nùitdègu indrù nù'ò rilà Kàgàwà-nyìkpò ò fiyò nzérenga ò rò, ní kàdù òdzi òrù-akpà ò, ndàdù àdi Kàgàwà yà kórò dhu dō arí'ì ádrùngbànga nà ale bhà fangà dòná rò. ⁴ Ndi dhu bhéyi ní ndi, Kàgàwà t'ídhùnà náangò Ádrùngbàle tí ròsè màlàyíkà dòná. Obhò tí, Kàgàwà abhè kà tò ovo ní abádhi-ovò dòná findá ádrùngbànga ròsè ovo.

*Kàgàwà t'ídhùnà ní Ádrùngbàle ròsè màlàyíkà dòná dhu
(Zàb 2.6-12; Ìsa 9.5)*

⁵ Obhò tí, Kàgàwà náavò nzá dhu atdíku matì pbìndà màlàyíkà nzínzi ò atdí màlàyíkà tò, ndàti:

«Ínyi, ìnyi ní Idhùdu.

Ndirò indo ndi nòpè rò, ima ní Àbanu* .»

Ndirò kàvò nzá dhu atdí màlàyíkà mà nàndà dhu ní, ndàti:

«Ìma, ima ní'íya kà t'Ábanà,

ndirò àbadhi ní'íya Idhùdu* .»

⁶ Ndirò, yà ndi ndivi Idhùnà pbìndà sengba yà adzi dō ònà kàsùmì ò, kàvò dhu títítđò ka nàndà dhu ní, ndàti:

«Pbàkà màlàyíkà kórò náká wà 'àlè ka* .»

* 1:5 1.5 Zàb 2.7   * 1:5 1.5 2Sà 7.14; 1 I nanzi 17.13   * 1:6 1.6 Tòr 32.43

7 Málàyíká nàndà dhu nǎ, kǎvò dhu ndàti:

«Ma mǎnzì i pbàkà málàyíká, pbàkà kasutále, rǐ rǐ awe bhèyi ndirò, rǐ rǐ ùla rúla kàzu-idà-dò bhèyi*.»

8 Pbétù, Idhùna tò Kàgàwà náavò dhu ndàti:

«Ǫo inyi Kàgàwà, Ádrùngbǎ kamà tò pbùkù tombi rǒngo àdi dhòdhòdhónganà.

Nyi nyarí pbùkù Ádrùngbǎ kamà tò idzi ùnda obhónánnga tò mùgò nǎ.

9 Nyi nyózè obhónánnga tò dhu, nyadè nzére dhu nǒndrò.

Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, òo Kàgàwà, ima pbùkù Kàgàwà,

ma mútri nyi nyi'ì ádrùngbǎ kamà tí,

mòdhò dhédhe àbhù rí indù akye dùnu-tsíró,

madù nyidzi órú, nyosè kóró odhínu dónà*.»

10 Kàgàwà náavò dhu átò, ndàti:

«Inyi Ádrùngbǎlé, òpè tí kóró dhu rǐ 'òpè rò nyi nyabhòlò ndi yà adzi,

ndirò nyi nyabhòlò ndi òrù-akpà otsúnu nǎ.

11 Kóró kòkò dhu riku ikú,

pbétù inyi, nyi nyádi sékú.

Ndirò abádhí rǐ 'ingyè ingyè ádhàdhì ale-rò mùdzarù arí 'ingyè dhu bhèyi.

12 Nyi nyi abádhí-ònga nákpòrò ádhàdhì ka karí òbvùna ka kí ndi òngyè mùdzarù àkpòrò dhu bhèyi.

Nyi nyi abádhí ùwǎ ádhàdhì ka karí ale-rò mùdzarù ùwǎ dhu bhèyi.

Pbétù inyi, nyi nyádi inyi kèlè tí, ndirò pbùkù ípirònga rǐ nzi ikú*.»

13 Kàgàwà náavò nzá dhu atdiku màtí pbìndà málàyíká nzínzi ò atdí málàyíkà tò, ndàti:

«Ádí idú fangà dónà rò,

ràrà àhu ma mí pbùkù òmvù nábhù nyobè dòya dhu ò*.»

14 Nírò, málàyíkà ní àdhi mà? Abádhí kóró ní Kàgàwà bhà mùkèngyè kèlè, kàkà ìnzì ka karí àlána ale-nyìkpò nǎ ale. Kàrí abádhí ùvǐ ròwù ndi ndàkà ndigù ale dzàna nónzi.

2

Inzá dhu àkǎ kǎnzi Ádrùngbǎle Yèsù íbhò Ǫgù tò Ǫte gàyà dhu (Èbr 4.1; 12.25)

1 Ndi dhu-okú dò rò ní ndi*, àlè kàkà àlè ràpbǎ àlè-afí atdíðò yà àlè kírí màkùrù rǒ, akye àlè kuwína nǎ. 2 Yà Kàgàwà avò àlè t'ábhúna tò málàyíkà-otù ò Ǫte náavi ndi àkákà kífú Ǫte tí. Ní, inzà ka niri, inzì 'adù kànò dhu ifu ale tò Kàgàwà abhù màlipò àkákàna abádhí ràbà dhu bhèyi. 3 Nírò àlè nyú, àlè kugàya ìngbà dhu bhèyi ndi màlipò ò rò, wò dhu bhèyi ádrùngbǎ ògù nyú gàyà àlè kǎnzi rò? Ádrùngbǎle Yèsù nyú nditírò ní ndi wemberè tí ndi ògù tò màkùrù napè ndvòò indrù tò. Ndirò kǎvò dhu niri ale náavò dhu kpongba àlè tò 'àtí, ndi Ǫte ràrì àkákà kífú Ǫte. 4 Kàgàwà nyú nditírò nítè dhu kpongba átò abádhí ùnò dhu ràrì obhó dhu. Ndi dhu kítè ize-otù ò, yà inzà apèna 'ònzì angyi indrù-nzínzi ò dhu-otù ò, ndirò dhédhèrò wìwì-tidò-otù ò. Kítè ka átò yà ndi ndòzè dhu bhèyi ndi ndí Hìlǎ-Alafí bhà perè ùndo indrù tò dhu-otù ò.

Yèsù avè yà adzi ò ale ndi ndigù tí dhu (Gàl 4.4-5; Fil 2.6-11; Èbr 4.15-16; 5.7-10)

5 Obhó tí, ìnzì ní málàyíkà i Kàgàwà ùli ndíní okoya tí kámá tí yà àlè kóte dónà ìrǐraya dhu tí adzi ò. 6 Hìlǎ Andítà ò, atdí ale nǒvò wà dhu kpongba atdí ngari ò, ndàti:

«Kàgàwà, indrù ní àdhu ndíní nyi nyirè tí?

Yà adzi ò ale ní àdhu ndíní pbìndà dhu ava tí tsinù?

7 Nyi nyábhù ka rǐ rǐ òbvòbvonǎ rò ake málàyíkà tò ákè kàsùmí tí,

ndirò, nyi nyábhù ka rǐ rǐ ádrùngbǎnga mà ifuta màna nà.

8 Nyi nyíli ka rònyù idzi yà nyi nyabhòlò kóró dhu-tsí dǒ*.»

Ní, Kàgàwà abhù ka rònyù idzi yà ndi ndabhòlò kóró dhu-tsí dǒ dhu ràtina, ìmbǎ inzà kǎbhù kà rònyù idzi dónà atdí dhu mà ràrì'ì. Pbétù, kòmbí màtí àlè kàla nzá dhu iwà Kàgàwà rábhù kóró dhu kà rònyù idzi dòyá. 9 Àlè kàla dhu ní, Kàgàwà rabhù wà Yèsù rǐ rǐ òbvòbvonǎ rò ake málàyíkà tò ákè kàsùmí tí, ndíní pbìndà idzinga-otù ò, ndi ndabhù tí ka rinè òve-dzi kóró ale-okú dò rò. Wò ndi kǎbhà òve-otù ò, kǎbhù wà ka rǐ rǐ ádrùngbǎnga mà ifuta màna nà.

* 1:7 1.7 Zàb 104.4 * 1:9 1.9 Zàb 45.7-8 * 1:12 1.12 Zàb 102.26-28 * 1:13 1.13 Zàb 110.1 * 2:1 2.1 «Ndi dhu-okú dò rò ní ndi» rǐ rǐ inè kòzà átò «Yèsù Kristò ní ádrùngbǎle ròsè málàyíkà dónà dhu-okú dò rò.» † 2:2 2.2 Ǫte tí ka kátina irò ní Kàgàwà bhà tyátá (Tòr 33.2). * 2:8 2.8 Zàb 8.5-7

¹⁰ Kàgàwà abhòlò ndi kórò dhu-tsi, ndirò i kórò dhu-tsi náarí'ì kà tò tí. Ní, dhu afò nga kà ràbhù Yèsù rì'ì àkàkà ale tí yà ndi Yèsù abà àpè-otù ò, ndíni àbhò ale nabhè tí rì'ì pbindà inzo tí, ràdù òtsù pbindà ádrùngbànga tó awáwù ò. Obhò tí, Yèsù ní ndi indrù ùnda arí ndíni Kàgàwà igú tí ale. ¹¹ Kàrí indrù ù'ò rìlè Kàgàwà-nyìkpò ò fìyò nzérénga ò rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, Yèsù, indrù nù'ò ale mà, kàkà ù'ò ndi ndu'ò rìlè ale màná kórò ní atdí Àba bhà ale. Ní ndi dhu-okú dò rò, Yèsù-nyì rí nzi iwu abádhí ànzi ndi ndi àbanà bhà inzo tí rò. ¹² Obhò tí, kà ràtina:
«Òo Àba Kàgàwà, ma mí ovònu nígá adódu nzínzi ò.»

Ma mí nyi nífú pbàkù ale nzínzi ò*»

¹³ Tdítdò Yèsù ràtina:

«Ima, ma mí atdyúdu ìlì dóná ní Kàgàwà.»

Ndirò kà ràtina:

«Mà mí'ì irò atdìkpá yà idù Kàgàwà ìbhò nzónzo màná*»

¹⁴ I nzónzo ní indrù nyú kàkà inè rí'ì ngbùlùya nà ndirò azu màná nyuyatsi ale. Ní Yèsù idyi ndi indrù tó òfò átò. Kànzì dhu ndi dhu bhèyi ndíni pbindà ove-otù ò, ndi nditò tí yà ove t'íbhòta tó obi ná i'ì Pfòmvo-obi atdítdò, ¹⁵ ndirò ndíni ndi ndukolo tí yà ove-odò ònzi ì i dhu náabhù róngò òko ino bhèyi kórò fìyò ípìrònga ò ale. ¹⁶ Obhò tí, dòtsí nyú kára nzá màlàyíkà-dzàná ndi ndonzi tí, pbétù kára yà adzi ò ale, Àbràhamù bhà pbàdzakuru dzàná ndi ndonzi tí*¹⁷. Ní ndi dhu-okú dò rò, dhu aká àbadhi mà ròfò ì àbanà bhà inzo màná kórò dhu ò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kádùna òngo Kàgàwà tò arí kasu ònzi pbàkùhání tó ádròdrò ale dò Kamà tí, ndíni ndi ndu'ò tí indrù tó nzérénga. Ndi ádrùngbà kùhaní ní yà pbindà kasu ífú arí, ndàdù ì'ì indrù dò ka kí izu àbà ní ale-afi ná ale. ¹⁸ Ndirò, àpè kàbà ndàdù èda umvútá ònà dhu-okú dò rò, kà rí'ì inè ndónzi umvútá ò ì nòtù ale dzàná.

3

Yèsù ní àbanà Kàgàwà bhà idza-kàmá, ndirò ndi idza ní àlè'ì dhu

(Ozt 12.7; Mát 21.33-38)

¹ Àbaninzò, nyi ní yà nyi nunzi òrù-akpá ò rò Kàgàwà bhà ale. Ní, nyi nyàkà nyìli fùkú irèta Yèsù dò tí. Kà ní ndi Kàgàwà bhà uvitatále, ndirò yà àlè karòvona indrù tò a'uta tó pbàkùhání tó ádròdrò ale dò kamà. ² Ka ndi ndi kasu t'ònzita tò ní Kàgàwà. Ní kifú ndi kasu ònzi ndi ndi ònà òfò, àdhàdhì Músà nífú kórò ale tò ndi ndónzina Kàgàwà bhà idzá kasu dhu bhèyi*. ³ Ní, Yèsù àkà kifú atdítdò ròsè Músà dónà. Obhò tí, ka karí idza nòsì ale nífú atdítdò ròsè ndi idza nyú dónà. ⁴ Ìngbatì ìlì ndi idza mà nòsì arí ní indrù, pbétù kórò dhu nanzi ale ní Kàgàwà. ⁵ Músà nífú Kàgàwà bhà idzá ndi ndónzina kórò ale tò kasu, ndíni ndi kàsùna ní'ìya tí Kàgàwà rànona indrù tò olùnà rò dhu tò ngàmbi tí. Ka ní'ì kasutále kèlè. ⁶ Pbétù, Krístò ífú ndi ndónzina kasu àdhàdhì àbanà Kàgàwà bhà idza-kàmá tí rí'ì ingba tíró. Ndirò àlè'ì ní ndi ndi idza, àlè kapé iko pòtsò mànzì tò ale-afi ná, àlè ràdù àmbe yà àlè kòdona ndíni àlè kabá tí dhu òdò dò dhèdhe nyú ná rò.

Ìnzá dhu àkà kabhu ale-afi rò'ò odú, ìnzì kifú Kàgàwà ènò dhu dhu

(IKò 10.1-12)

⁷ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, àdhàdhì Ìlilá-Alafí náavò angýi dhu bhèyi:

«Indo nyi nyapè Kàgàwà-tù ìrì,

⁸ ní nyi nyàkà nzá nyàbhù afikù rò'ò odú, àdhàdhì abhúku náamvù Kàgàwà-afi ràngù ò dhu bhèyi.

Abádhí náanzì kùnò dhu gàyà ìnzì ífú.»

⁹ Ndirò kàvò dhu ndàti: «Ràngù ò abhúku náamvù afidu, àzèmbè iwà ì ala ífo kumì ato ò ma manzi fìyò dhu ròrò tí.

¹⁰ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, ma mí'ì nàwí ná abádhí rò, mati:

«Kàrí ale-afi arúwí bìlìnganà.

Ndirò abádhí arí nzi pbàkà otu ùngü.»

¹¹ Ndirò, ma matsò dhu nàwí-okú dò rò, màti: abádhí rotsúya nzi fìyò ma mabhòlò asota tò ngari ò*!»

¹² Níró àbaninzò, nyàndà nga mbèyi! Nzínzikù ò atdí ale mà nákà nzá ndi'ì nzére afina ná, yà ndàbhù ràdù ndàbhà pbindà a'uta, ndàdù ndindà itse Kàgàwà, yà ípìrònga ná arí'ì dhòdhòdhonganà ale rò rò. ¹³ Pbétù, nyi nyàkà nyòngò afikù àbhù ròtsi òbì bìlìnganà nzínzikù ò, yà àdì «indonga» tí Ìlilá Andítá ràtina idho àdì àlè tò màtí átò rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyi nyi nzi àdù nyùbhà nzérénga ràtrá nyi, ndàbhù afikù rò'ò

* 2:12 2.12 Zàb 22.23 * 2:13 2.13 Ìsa 8.17-18 * 2:16 2.16 Ìsa 41.8-9 * 3:2 3.2 Ozt 12.7 * 3:11 3.11 Zàb 9.7-11

odú, ìnzí nyírì Kàgàwà-tsù dhu. ¹⁴ Obhó tí, dhu apé ì'ì inè àlě karí'ì yà dònà-kpa ò rò àlě kí'ì nà a'uta òdo àlě karí pòtsó, ràrà àhu àlě tó ípirònga-tsù rí ndòdì dhu ò dhu tí, ní àlě kádù òko atdikpá arí'ì Krístò mànà ale tí.

¹⁵ Ìlilá Andítá rí dhu òvo ndàti:

«Indo nyí nyapé Kàgàwà-tù ìri, ní nyí nyáká nzá nyàbhu afikú rò'ò odú, àdhàdhì abhùkú náanzì kùnò dhu gàyà ìnzí 'ifu dhu bhéyi. ¹⁶ Ádhi mà ì Kàgàwà ùnò dhu niri 'adù gàyàna ònzì ìnzí ifu? Tí nzi yà Músà unda rùvò Mísri tò pbiri ò rò ale kóró? ¹⁷ Ndirò, ádhi mà ì Kàgàwà nabhù rákò ifo kumì ato ó? Tí nzi yà nzérenga nanzì, ndi dhu ràdù 'àbhu 'ève rùngù ó ale kóró? ¹⁸ Ádhi mà ì Kàgàwà atsò dhu okúya ò rò ndàti, ìnzí abádhí rotsúya yà fiyò ndi ndabhòlò asota tò ngari ó? Tí nzi yà ì nuvò ìnzí 'iri kà-tsù dhu ale*?» ¹⁹ Nírò àbanǎnzó, mà màla dhu ní, abádhí ratsù nzá ndi asota tò ngari ò ìnzá ì à'ù Kàgàwà dhu-okú dòrò.

4

Kàgàwà óbhòlò asota tò ngari pbìndà ale tò dhu

¹ Kàgàwà akò wà ndi asota tò ngari ò àlě kòtsù ní dhu tò láká àlě tò. Ní dhu àkà nyàndà nga mbéyi, ndíni ìmbá ìnzí ròtsù ányì atdí ale mà ní'ì tí nzinzikú ó. ² Obhó tí, ka kúnò Kàgàwà bhà òte àlě tò àdhàdhì àlě t'ábhúna tò ka kúnò ka dhu bhéyi. Abádhí ìri ndi òte, pbétù ìnzí ràdù atdí dhu mà nónzi fiyò. Obhó tí, ka ì ìri rò, abádhí adù nzá kà'ù. ³ Pbétù kòmbí àlě, yà àlě kà'ù ka rò, àlě kòtsù òtsù ndi asota tò ngari ò. Ndi asota tò ngari nàndà dhu ní, Kàgàwà avò dhu àlě t'ábhúna tò, ndàti: ndi ròtsò wà dhu nàwí-okú dò rò, ìnzí abádhí rotsúya akekpá màti yà fiyò ndi ndabhòlò asota tò ngari ó*.

Kávò dhu ndi dhu bhéyi, àzembé iwà ndi nditò yà adzi ndi ndabhòlò ní pbìndà kasu rórò. ⁴ Obhó tí, Ìlilá Andítá rí dhu òvo atdí ngari ó àrùbhù rí idho isé idho nàndà dhu ní, ndàti: «Àrùbhù rí idho isé idho ó, Kàgàwà náaso ndi, iwà ndi nditò pbìndà kasu kórò rórò*.» ⁵ Ndirò, Kàgàwà ràtina átò ndi Andítá ò: «Abádhí rí nzi òtsù akekpá màti fiyò ma mabhòlò asota tò ngari ò.» ⁶ Angyiná rò ka kúnò Kàgàwà bhà òte fiyò ale náatsù nzá ndi asota tò ngari ò, abádhí uvò ì ìnzí 'iri Kàgàwà-tsù dhu dhu-okú dò rò. Ìnè màti kà rí'ì ndi dhu bhéyi rórò, ngàkpá ale rí'ì inè 'òtsù ndi asota tò ngari ò. ⁷ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Kàgàwà ìli «Indonga» tí kátina ngàtsi idho títídò. Ábadhi náavò dhu ndi idho nàndà dhu ní angyiná rò, àdrùngbá kamà Dàwudi-otù ó, yà iwà ka kòvò angyiná rò dhu bhéyi. Kàti:

Indo nyí nyapé Kàgàwà-tù ìri, ní nyí nyáká nzá nyàbhu afikú rò'ò odú.

⁸ Obhó tí, dhu í'iyana gukyé iwà Yèsuwà arà àhu ìndrù nà asota tò ngari ò dhu tí, ní Kàgàwà óvòyana nzi dhu títídò ndi dhu-dzidò asota tò ngàtsi idho dò*. ⁹ Nírò, Kàgàwà aròdona pbìndà ale tò sàbatù nyú rí'ì inè. Ndi idho rí'ì àdhàdhì yà káso ndi ónà àrùbhù rí idho isé idho bhéyi. ¹⁰ Obhó tí, wò Kàgàwà óbhòlò asota tò ngari ò òtsù ale, náso wà ndi pbìndà kasu ó rò, àdhàdhì Kàgàwà náaso ndi pbìndà kasu ndi nditò dhu-dzidò dhu bhéyi. ¹¹ Nírò, dhu àkà àlě rònzi òbi, àlě ròtsù ndi asota tò ngari ò, ìnzí àlě nzinzi ó atdí ale mà rònzi dhu àlě t'ábhúna náanzì dhu bhéyi.

¹² Obhó tí, Kàgàwà bhà òte ní ípirònga íbho arí ìndrù tò òte. Ndirò kà rí'ì òbi nà, ndàdù ndàkà ròsè yà oyoyò kunàdò ní rí dhu ù'à ìla tò obhi-akpá dònà. Kàrótsù bhélébhélé ale-nyutsi, ndàrà òtsi ale-afí nyú rò. Ndirò, kàrí ale-kpa únzi ì ró nga mà ónga nùndo, ndàdù arà òtsi ale-kpa ò tètè mà rò. Kàrí ìndrù rirèna afina ò ndíni ndi ndonzi tí dhu nábhu rùni ndi kpangba. ¹³ Ìmbá Kàgàwà rò rò arí ndòru atdí dhu mà rí'ì. Kórò dhu arí'ì kpangba kà tò. Kà-nyìkpò arí kórò dhu àlě. Ndirò Ábadhi ní ndi àlě kòvòya àlě kanzi kórò dhu onzìnà ale.

Yèsù ní pbàkùhání tò àdròdrò ale dō Kamà nyú ròsè dhu

¹⁴ Àlě kí'ì inè atdídò ósè pbàkùhání tò àdròdrò ale dō kamà, yà òrù-akpá ò atsù ndàrà àhu Kàgàwà-tí'ò nà. Ndi pbàkùhání tò àdròdrò ale dō Kamà ní Yèsù, Kàgàwà t'ìdhùnà. Ní, dhu àkà àlě rikò pòtsò yà ka àlě kà'ù ní àlě tò a'uta ó. ¹⁵ Obhó tí, ndi àlě kí'ì nà pbàkùhání tò àdròdrò ale dō Kamà ní yà ànò ràdù àlě tò ívíniga nánò átò ale. Pfòmvo Sitanì umvù àbadhi-afí kórò otu ó, àdhàdhì ndi ndarí àlě-afí umvù dhu bhéyi. Pbétù

* 3:18 3.18 3zt 14.1-35; Zàb 95.11 * 4:3 4.3 Zàb 95.11 * 4:4 4.4 3pt 2.2 * 4:8 4.8 Obhó tí, Yèsuwà nyú náará wà àhu ìndrù nà Kànanà tò pbiri ò. Pbétù, irò ka kòzè kitè dhu ní, ndi Kànanà rí'ì yà obhónà asota tò ngari nyú-sisi kèlè.

kǎnzì nzá nzérenḡa. ¹⁶ Ní, dhu àkǎ àlě ròndrì a'uta nyú nà Kǎḡawà bhà Ádrùḡḡbǎ kamà tó tombi-ti'ò. Ka ní ndì ídzinga ònzì arí indrù tó ale. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kǎ ràdù ì'ì izu tó affina nà àlě dǒ, ndàdù àrà ídzinga ònzì rǒ àlě tó àkǎkǎ kàsùmì ǒ.

5

Yèsù ní Ádrùḡḡbǎ Kùhanì Mèlkisèdeki bhà ǒfò ǒ dhu

¹ Ìḡbàtì ìlì ndì pbàkùhàní tó ádròdrǒ ale dǒ kamà mà nóvò ka karí indrù nzínzì ǒ rò, ndíní onḡó tí kasu ònzì indrù-òvò rǒ Kǎḡawà-ònzì. Ndi kùhanì bhà kasu ní ndùbho ìnzì ka kùbìna ùbì tí perè mà, ùbì tí ka kùbìna ìzà tó perè mànà Kǎḡawà tó indrù ònzì nzérenḡa-okú dǒ rò. ² Ndi nyú tírò ka ní iviví ale affina ònǎ rò. Ní ndì dhu-okú dǒ rò, kǎ rǐ'ì inè yà inzà ì òzè rǒrò úwì ídzì otu rǒ ale tó dhu ràlǔ dǒna. ³ Ndirò wò ndì nyú tírò kǎ rǐ'ì iviví dhu-okú dǒ rò, kǎkǎ nzá ndùbho ìzà tó perè ḡǔkpa ale tó nzérenḡa-okú dǒ rò rǒ tí, pbétù kǎkǎ ndùbho ka pbìndà nzérenḡa-okú dǒ rò màtí átò. ⁴ Ìḡbǎ ndítírò arí ádrùḡḡbǎ kùhanì tó ifuta àbhù fìndà atdí ale mà náarí'ì. Pbétù, Kǎḡawà arí ndì indrù ànzì, ndìlì ádrùḡḡbǎ kùhanì tí, àdhàdhì kǎnzì Àròní, ndìlì ádrùḡḡbǎ kùhanì tí dhu bhèyi.

⁵ Ndi dhu bhèyi tí átò, Krístò náabhù nzá pbàkùhàní tó ádròdrǒ ale dǒ Kamà tó ádrùḡḡbǎngà tó awawù ndítírò fìndà. Pbétù, Kǎḡawà ní ndì ka nabhù kǎ tó. Kǎtì kǎ ní: «Ìnyi, ìnyi ní Ìdhùdu.

Ndirò, indo ndì nòpè rò, ima ní Àbanu*.»

⁶ Ndi dhu bhèyi tí, kǎvò dhu átò Yèsù nàndà dhu ní ḡǎtsi ḡari ǒ Ìlìlǎ Andítá ò, ndàtì: «Ìnyi ní kùhanì dhòdhòdhòḡanganà àdhàdhì Mèlkisèdeki ì'ì ònǎ ǒfò ǒ*.»

⁷ Yà adzi ǒ Yèsù ì'ì ònǎ kàsùmì ǒ, kǎtsò ndì Kǎḡawà, yà inè ì'ì ndìḡù ndì ǒve ǒ rò ale-rǒ, ndàdù kǎtǔdè ǒrú-tùna nyú nà ndirò nyìna-dha nà. Ní Kǎḡawà ìrì kǎbhà ìtsòta, tsunà dhu kǐfa dhu-okú dǒ rò. ⁸ Ìnè màtí ndì ndí'ì Kǎḡawà t'ídhùnà nyú tí rǒrò, kùdhè Kǎḡawà-tsù dhu ìrì arí ale tí ndì ndí'ì dhu yà ndì ndabà àpè-otù ǒ. ⁹ Kǎḡawà ìtǔḡu kǎ-nyatsì ndì nudhé kórò dhu nabhù ràkǎ, ní kǎdù òḡo kórò ale yà tsanà dhu ìrì rí ḡǐḡ rí, ndàbhù ràbà dhòdhòdhòḡanga tó ìpìròḡa ale tí. ¹⁰ Ndi dhu bhèyi ní ndì, Kǎḡawà ìdì ka rǐ'ì pbàkùhàní tó ádròdrǒ ale dǒ Kamà tí, Mèlkisèdeki bhà ǒfò ǒ.

Inzá dhu àkǎ kokò nzónzo tí a'uta ǒ dhu
(1Kò 3.1-3)

¹¹ Mèlkisèdeki nàndà dhu ní, mà mí'ì àbhǒ dhu nà fùkù mà múnona. Pbétù, mà mí'ì dhu-tí àwè tí fùkù dhu rǐ'ì odù, ìnzì bǐku arí inga ìrì dhu-okú dǒ rò. ¹² Obhó tí, yà nyí nyàdà kórò kàsùmì ǒ, nyí nyí'ì inè nyòḡò Kǎḡawà bhà ǒte ùdhè arí indrù tó màlímò tí. Pbétù kòmbì, nyí nyòko òko yà dǒna-kpa ò rò ka kapè kudhe fùkù dhu-atdyù òho nyí nyarí kudhe tǔtǔdǒ fùkù rò. Nyí nyùḡèrè nyí nyòḡò màkyí nòzè 'òmvù ìrè-nzo bhèyi ale tí, àzèmbè ododu ònyù ònyu nyí nyàmbènà rò. ¹³ Obhó tí, ìḡbàtì ìlì ndì ale mà, yà màkyí kèlè nòzè ndòmvu ní àdì àdì ìrè-ngha tí obhónáḡa tó ǒte ǒ ale. Ka ní inzà ùnì ídzì dhu t'ónzita mà, nzérenḡa dhu t'ónzita mànà òḡa t'òvòta ale. ¹⁴ Pbétù, ododu ònyù ònyu arí ale ní iwà ǒ'ò ale. Ì ale ní kǎkǎ ì ònzina kórò dhu ǒ, iwà ùnì ídzì dhu mà, nzérenḡa dhu mànà òḡa t'òvòta ale.

6

¹ Ní ndì dhu bhèyi kǎ rǐ'ì rò, dhu àkǎ àlě ràdà yà dǒna-kpa ò rò ka kudhè àlě tó Krístò dǒ ìsísò dhu-dǒnǎ, àlě ràdù àmbe òwu dǒ angyi yà iwà ǒ'ò ale tó àkǎnà kudhe dhu-tídò ùnì àlě kí dhu ǒ. Dhu àkǎ nzá àlě ràpǎ àlě tǔtǔdǒ yà dǒna-kpa ò rò ka kudhè àlě tó dhu t'únita rǒ. Ì dhu ní: yà ǒve ò ràdù indrù ùndà màtsò-tídò ǒ rò ka kí ale ùḡèrè kùbhà dhu mà, Kǎḡawà à'u ka kí dhu mànà. ² Ndirò ní bàtizò dǒ ka kí dhu ùdhè indrù tó dhu mà, ale-òtsù ùlì ka kí indrù dǒ dhu mànà*. ḡǔkpa dhu ní indrù rǐ'ì ùḡḡbè ǒve-bvù rò dhu dǒ ka kí dhu ùdhè indrù tó dhu mà, Kǎḡawà ìtǔḡa indrù-ànyà dhu dǒ ka kí dhu ùdhè dhu mànà. ³ Àlě kǎkǎ àlě ràmbe òwu dǒ angyi tí yà iwà ǒ'ò ale tó àkǎnà kudhe dhu-tídò t'únita ǒ, Kǎḡawà òzè ka ní.

A'uta ùbha ka kí dhu tó nzérenḡa

⁴ Kìdyi pé yà iwà ì á'ù Kǎḡawà rǒrò ì nádu angye ftyò màtsò ò ale tó ǒfò. Abádhí ála wà Kǎḡawà bhà awawù, abádhí àbà wà yà pbìndà ale tó Kǎḡawà arí àbhùna perè átò, ndirò Kǎḡawà àbhu wà abádhí ràbà pbìndà Ìlìlǎ-Alafì. ⁵ Abádhí ninè wà Kǎḡawà

* 5:5 5.5 Zàb 2.7 * 5:6 5.6 ǒpt 14.17-20; Zàb 110.4; Ebr 7.1-17 * 6:2 6.2 Ìrò, ale-òtsù ùlì ka kí indrù dǒ dhu-tí ní: Kǎḡawà ònzì ka kí rǐrǐ ndì ale Ìlìlǎ Alafì ní dhu.

bhà Ɔte tò ídzinga, 'àdù yà ìrà rírá adzi tò ádrùngbǎnga tò obi inè. ⁶ Pbé̀tù, abádhí àdù 'adu fiyó angyé mǎtsò ò. Ní ì dhu bhéyi ale-tidò àbhù ka kí rùgèrè ì tǎtǎdò rùbhà fiyó nzérenga dhu rí'í odú nyú. Obhó tí, abádhí rí'í àdhàdhí Kágàwà t'ídhùnà àbhù rí kǎtò tǎtǎdò mùsàlabhà dǒ ale bhéyi, ndirò ìndrú àbhù rí ràmbe dhu ùnò dǒ nzére nyú Yésù ní ale bhéyi.

⁷ Inga tí ka kòbhì adzi náapè àmbe dóná rára ìkò rǒ igye-dha òmvè dǒ, ndàdù dóná ka kòzò ònyà 'ò ndì nabhì ale tò, ní ndì dhu itè dhu Kágàwà ràso wà ndì adzi. ⁸ Pbé̀tù, kǎpè okpèna nà itsukpó-nzo mà nzére ìrì-tidò mànà ní'ò, ní ndì dhu itè dhu ndì adzi rǎrì mbá tǎna nà, ndirò Kágàwà rí kòfù òná idho rindù wà ndì. Ndirò Kágàwà rǎrà dhu ùtsà kùbì ndì ndí kǎzù ní dhu rǒ.

⁹ Ɔdhídù, yà atǎdídò mǎ mózè nyí rǒ, mǎ mí mbá òte wò dhu bhéyi mǎtí, mǎ mùni wà dhu mbéyi nyú nyí rǎrì'í inè ídzi otu ò. Ndi otu ní ògù tò otu. ¹⁰ Kágàwà ní obhónánga tò dhu ònzi arí ìndrú tò ale. Ní kà rí nzí ádzo nyí nyónzi kasu rǒ rǒ. Obhó tí, nyí nyónzi kàbhà ale dzùná, ndirò nyí nyòko okò abádhí dzùná ònzi nyí nyarí rǒ tí. Ní ndì dhu itè dhu iwà nyí rózè Kágàwà. ¹¹ Ndirò, mǎ mí atdyúna òho dhu ní, ìngbàtí ìli ndì ale mà nzinziku ò rǎkà ndámbe Kágàwà bhà ale dzùná ònzi dǒ wò dhu bhéyi tí, rǎrà àhu yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì dhu ò. Nírò ní ndì nyí nyádù yà nyí nyódona Kágàwà rǒnzi fùkù dhu àbà nǎ. ¹² Nírò, nyí nyákà nzá nyí'í ngbóya úyí ale tí, pbé̀tù nyí nyákà nyòko Kágàwà ná'ù ale bhéyi, ndirò dhu-dzi òndù arí ale bhéyi. Ndi dhu bhéyi aróko ale ní ndì Kágàwà òkò fíndá lǎkǎ fiyó dhu àbà arí.

Kágàwà arí nzí ndì ndòkò lǎkǎ ùwù dhu
(Ebr 10.23-24,32-36)

¹³ Kágàwà rí lǎkǎ òkò Àbràhamù tò rò, kǎtsò dhu ovòna rǒ nditirò. Kǎnzì dhu ndì dhu bhéyi ìmbá ovòna rǒ ndì ndàdù dhu òtsò ngátsi dóna nà osè ádrùngbǎle ní'í nídhuní. ¹⁴ Kǎtí: «Ma mòtsò wà dhu obhó nyú, ma mí nyasò àsò atǎdídò, madù pbùkù pbàdzukuru-bvu nise atǎdídò átò*.» ¹⁵ Ní, ìnzì ndì ndí ndingyè rǒrò ndì ndòdò Kágàwà ùnò fíndá dhu rǒ, Àbràhamù adù yà Kágàwà akò fíndá lǎkǎ fíndá dhu àbà. ¹⁶ Obhó tí, ìndrú apé dhu òtsò, ní abádhí arí ndì dhu òtsò yà ádrùngbǎle tí rí'í ròsè dýanà ale-ovò rǒ. Ndirò, òtsò abádhí òtsò dhu náarí kóro agòta ito abádhí nzinzi ò rǒ. ¹⁷ Ndirò ndì òfò ò tí, Kágàwà azè nditè dhu kpangba yà ndì ndòkò fíndá lǎkǎ dhu àbà rí ale tò, ìnzì ndì rǎràdù pbìndà Ɔte ùwù akèkpá mǎtí. Ní kítè ndì lǎkǎ tò obhónaga dhu ndì ndòtsò ndisè ka ní dhu-otù ò. ¹⁸ Nírò, ìnzì arí 'ùwù dhu yà ìnzì Kágàwà rǎdù títò ùnò òyá rí'í oyo. I dhu ní lǎkǎ t'òkòta mà dhu t'òtsota mànà. Ní, yà kà-nyatsi àlè kúrù àlè rò, kòkò óyó dhu-okú dǒ rǒ, àlè-afí nótsi wà obi atǎdídò, ndí'í àlè kòdò tí àlè ràbà yà kòkò fíndá lǎkǎ àlè tò dhu àlè-atdyú nyú nà. ¹⁹ Ndi àlè kòdona àlè ràbà dhu rí àlè àbhù àlè rìkò pòtsò Kágàwà-ònzì àlè-afí òná rǒ, àdhàdhí nànga náarí bǎtò àbhù ridè pòtsò atǎdì ngari ò idha dǒ dhu bhéyi. Kǎbhu àlè àlè rùdà àlè-afí òná rǒ pǎziyà òná, àlè ròtsù atǎdídò ìlá ngari ò, yà Kágàwà arádi òrù-akpà ò ì. ²⁰ Yésù tsù ndì angyi ányì àlè tò, ndàdù òngo pbàkùhání tò ádròdrò ale dǒ Kamà tí dhòdhòdhónaga, Mèlki-sèdeki bhà òfò ò.

7

Mèlki-sèdeki ní ádrùngbǎ kamà ndirò ádrùngbǎ kùhanì dhu

¹ Mèlki-sèdeki ní'í Sàlemù tò kígò ò ádrùngbǎ kamà. Ndirò ka ní'í Kágàwà yà kóro dhu dǒ arí'í orú ale bhà kùhanì. Ní atǎdiku, Àbràhamù rí ndàdù ádròdrò kámá mànà ndì ndúgyè ìla, ndàdù abádhí lèma ònzi dhu-dzidò rǒ, Mèlki-sèdeki arà, 'òwù 'usò kà mànà otu ò rǒ, ndàdù kǎso. ² Ní Àbràhamù adù ndì ndàko ìla ò dhu kóro tò atǎdìnga idre dǒ nǎbhu kà tò. Mèlki-sèdeki tí kǎtina ovò-tì ní obhónánga tò ádrùngbǎ kamà. Ndirò ka ní Sàlemù tò kígò ò ádrùngbǎ kamà*. Sàlemù-tì ní mǎrùnga. ³ Ka kúni nzá Mèlki-sèdeki t'ábanà mà, kà-tsánà mà ndirò atǎdì kà t'ábhuna mà. Ndirò, ka kúni nzá ìngbànga ka kugu ka dhu mà, ndirò ìngbànga kǎdù òvè dhu mà. Kòfò ndì Kágàwà t'ídhùnà nà ka ní kùhanì dhòdhòdhónaga nà nídhuní.

⁴ Nírò, nyàndà pé wò ale 'í'í ádrùngbǎle nyú tí òná òfò! Àbràhamù, àlè t'ábhuna-nzinzi nyú mà, nàabhu ìla ò ndì ndakò atǎdì dhu-tidò tò atǎdìnga idre dǒ kà tò. ⁵ Pbhàhúdì-bvù pbàkùhání ní'í Lawì bhà pbàdzukuru, ndì Lawì rǎdù 'í'í Àbràhamù bhà mùdzukuru. Ní Músà bhà Úyatá nùuyá dhu pbàkùhání tò ròngò adóya, Pbhàsráyélí, nónzi rùbho ì àbà kóro dhu-tidò tò atǎdìnga idre dǒ fiyò*. ⁶ Ndirò, Mèlki-sèdeki ní'í nzí Lawì bhà pbàdzukuru nzinzi ò ale. Pbé̀tù, Àbràhamù abhù ndì ndàbà kóro dhu-tidò tò atǎdìnga

* 6:14 6.14 Ɔpt 22.16-17 * 7:2 7.2 Ɔpt 14.17-20 * 7:5 7.5 Ɔzt 18.21

idre dõ kà tò. Ndirò kǎdù ndi Àbràhamù, yà Kàgàwà akò lǎkǎ fíndà ale náso. ⁷ Inzá ka kǎgò ale dòná rórò, àkǎ ale àso arí narí ádrùngbǎle. ⁸ Lawi bhà pbàdzukurù nzínzi ò i'ì pbàkùhání tí ale, yà kóró dhu-tidò tó atdínga idrè dõ tó perè núbho ka kongónà fíyò ale, ní'ì ùvè rádù ùve atdíku ale. Pbéù Mèlkisèdeki, yà Àbràhamù abhù ndi ndàbà kóró dhu tó atdínga idrè dõ fíndà ale, ní dhòdhóhóngà nà arí'ì ípirònga nà ale, ádhádhì Hìlǎ Andítá rúnona dhu bhèyi. ⁹ Nírò, àlè kìnè àlè ràti, Lawi, yà pbìndà pbàdzukurù tò adýya Pbaìsráyélí nóongónà kóró dhu-tidò tó atdínga idrè dõ núbho perè tí fíyò ale, ní rabhù wà kóró dhu-tidò tó atdínga idrè dõ átò perè tí Mèlkisèdeki tò Àbràhamù-nyutsi. ¹⁰ Obhó tí, inzà màti ka kǎpè ndùgu rórò, Lawi i'ì inè abhunà-nzínzi Àbràhamù-nyutsi, Mèlkisèdeki màna ndi abhunà-nzínzi mà rí 'ùso, rádù perè àbhù fíndà ònà kàsuni ò.

Kàgàwà rí Mèlkisèdeki bhèyi ngǎtsi ádrùngbǎ kùhani, Yèsù, ìlì dhu

¹¹ Pbaìsráyélí tò Úyátá ò, ka kongónà pbàkùhání òvò Lawi bhà pbàdzukurù nzínzi ò. Abádhí ní'ì pbàkùhání Àròni bhà ófò ò. Pbéù pbàkùhání tí abádhí i'ì ònà ófò ní'ì inzà àkǎ ófò. Àkǎ àkǎ dhu tí kí'ì nání, ka kahóna nzi Mèlkisèdeki bhà ófò ò rí kasu ònzi kùhani-atdyú tdítdõ. Ndi dhu i'ìna mbǎ tina nà. ¹² Obhó tí, kùhani tò kasu ùwu ndi rò, Úyátá àkǎ wà ndùwu ndi átò. ¹³ Ndirò, wò ka kòtè pbìndà dhu dõ àlè tò Ádrùngbǎle Yèsù ní'ì vurò ale-dhù-tidò. Ndirò kà mà tò dhu-dhù nzínzi ò, màzàbahè dõ kùhani tò kasu nanzí atdí ale mà ní'ì ìmbǎ. ¹⁴ Obhó tí, dhu àni wà ndi kpagba àlè tò Ádrùngbǎle rahè Yudhà-dhù nzínzi ò rò. Ndirò ndi ale-dhù nàndà dhu ní, Músà náavò nzá kùhani tò kasu tò dhu nàndà atdí òte mà.

¹⁵ Ndirò, yàri ní ndi ndi dhu nìtè kpagba tdítdõ dhu: Mèlkisèdeki nà ndi nòfò ngǎtsi kùhani nítò wà ndi. ¹⁶ Ndi kùhani-tí ka kili nzá rí'ì kùhani tí indrù tò màndu nónzi ka dhu-okú dò rò. Pbéù, ka kili ka rí'ì kùhani tí dhòdhóhónganà arádi ípirònga bhà ádrùngbǎnga tò obi ní. ¹⁷ Obhó tí, Hìlǎ Andítá rí dhu itè kpagba, ndàti: «Inyi ní dhòdhóhónganà arádi kùhani Mèlkisèdeki bhà ófò ò* ale.»

¹⁸ Ndi dhu bhèyi ní ndi, Kàgàwà ahò angyè uyátá, ndi uyátá i'ì ivívinga nà ndirò kǎnzi nzá indrù-dzèna dhu dhu-okú dò rò. ¹⁹ Obhó tí, wò ndi Músà bhà Úyátá náabhè nzá indrù Kàgàwà ròzù àkǎkǎ ale tí nyikpóna ò. Pbéù kòmbi, Kàgàwà íbhò wà àlè kádù òdòna àlè kabá tí atdíð òkǎ dhu. Ndi dhu-otù ò nga ní ndi àlè kí'ì inè àlè ròndri Kàgàwà-tí'ò ní.

²⁰ Ròsè wò dhu dònǎ, Yèsù ìlì ndi ndi ràdi Ádrùngbǎ Kùhani tí rò, Kàgàwà atso pé dhu angyi. Pbéù, Lawi bhà pbàdzurù nzínzi ò ale ùlì ka kí kùhani tò kasu ò rò, ka katsò nzá dhu ndi dhu bhèyi. ²¹ Pbéù, Kàgàwà ìlì Yèsù rí'ì Kùhani tí yà ndi ndòtsò dhu dhu-otù ò. Kǎti kà ní:

«Ìma Ádrùngbǎle Kàgàwà, ma mòtsò wà dhu, ndirò ma mí nzi madú tdítdõ ndi dhu dõ: nyi nyádi Kùhani tí dhòdhóhónganà*.»

²² Ndi dhu bhèyi Kàgàwà òtsò dhu dhu-otù ò, Yèsù ní ndi àlè àbhù rí àlè rà'ù dhu inè àlè ràrì'ì Kàgàwà màna àlè nùngbò atdíð òkǎ ungbòta òwétá nà ale.

²³ Ndirò ngǎtsi dhu rí'ì inè átò: ngùkpà pbàkùhání ní'ì abho rò. Ní abádhí owùnà ùve rò, kadù 'ùwu pbàkùhání-òwétá ní. Ní ndi dhu arána abádhí abhù rò inzi rònzi kùhani tò fíyò kasu dhòdhóhónganà. ²⁴ Pbéù, Yèsù tò ndi dhu rí'ì ìmbǎ ndi dhu bhèyi: Kà rí'ì ípirònga nà dhòdhóhónganà, ndirò kǎwǎ rí kùhani tò kǎbhà kasu ò rò atdí ale mà rí'ì ìmbǎ. ²⁵ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, kà rí'ì inè ndigù Kàgàwà-tí'ò iwù otuna ò ale atdíð. Obhó tí, kà rí'ì ípirònga nà dhòdhóhónganà, ndirò kǎrì ndòtsò Kàgàwà rò abádhí-okú dò rò. ²⁶ Nírò, Yèsù ní ndi àkǎkǎ àlè tò pbàkùhání tò ádròdrò ale dõ Kamà. Kà ní Hìlǎ ale Kàgàwà-nyikpò ò, ìmbǎ afátá nà ale, ndirò ìmbǎ nzère dhu tí ka kòzàna atdí dhu mà rí'ì nyunatsi ale. Kàgàwà fíndà ka nzèngatǎle rò rò, ndàdù kidzi, ndìli orú ngari nyú ò òrù-akpà ò. ²⁷ Kà rí nzi bìllinganà ndi ndi perè ùbhò Kàgàwà tò dhu-atdyú òho, ádhádhì pbàkùhání tò ádròdrò ale dõ ngùkpà kámá nòonzína ka bhèyi. Abádhí ubhónà pé perè fíyò nzèranga nyú-okú dò rò òtírò, ndirò ndi dhu-dzidò 'àdù kùbho ngùkpà ale tò nzèranga-okú dò rò. Obhó tí, Yèsù anzi dhu ndi dhu bhèyi atdí-gùna kèlè tí, yà ndi ndipfo ndi nditírò òve tò dhu-otù ò. ²⁸ Músà bhà Úyátá náabhè kulì inè nzère dhu tí ka kòzàna dhu rí'ì nyuyatsi ale mà rí'ì ádròdrò pbàkùhání tí. Pbéù, Kàgàwà atso dhu* nùuwù ndi Músà bhà Úyátá. Wò ndi kǎtsò dhu ní, kidì Idhuna ràdi pbàkùhání tò ádròdrò ale dõ Kamà tí. Ndi kà t'ídhuna ní ndi àkǎkǎ dhu bhèyi rí pbàkùhání tò ádròdrò ale dõ Kamà tò pbìndà kasu ònzi dhòdhóhónganà ale.

* 7:17 7.17 Zàh 110.4 * 7:21 7.21 Zàh 110.4 * 7:28 7.28 Kàgàwà atso dhu rí'ì 7.21 ò.

8

Yèsù ní àlě tó obhóná pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ Kamà
Ungbòta-Ɔwútá ǒ dhu

(*Ìsa 55.3; Èbr 9.6-12; 12.24*)

¹ Yàrí ní ndi wò mà mǎ mòzè mènò fùkù dhu nzínzi ǒ ádrùngbǎ dhu: àlě kí'ì nà pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ Kamà tí ní ndi Yèsù nyú. Ɔrù-akpá ǒ, kǎdi Kágàwà bhà ifuta tó ádrùngbǎ kamà tó tombi tó fangà dònǎ rò. ² Kǎri Ádrùngbǎ Kùhanì tó pbìndà kasu ònzi atdíǒ ìlǎ ngari ǒ Kágàwà arádi i, kà-tì ní, kà rarí ndi kasu ònzi obhóná hemě-dzà ǒ. Ndi hemě-dzà ní wò ndi Ádrùngbǎle Kágàwà úpe, inzi ní indrù úpe.

³ Ingbàtì ìli ndi ádrùngbǎ kùhanì mà ka kilínà ndíní ongó tí yà ùbì tí ka kùbìna iza tó perè mà ngùkpá perè-tidò màná núbho Kágàwà tò. Ní ndi perè nàndà dhu ní, dhu akána Yèsù, àlě tó pbàkùhání tó ádròdrò ale dǒ Kamà, rì'ì perè tí ndi ndábhèna indrù-òvò rò dhu nà. ⁴ Yà adzi ǒ ndi ndi'ì nání, kí'yana mbá kùhanì tí, inè Músà bhà Úyátá ávi dhu bhèyi rí perè ùbhò Kágàwà tò ngùkpá pbàkùhání rì'ì nídhunì. ⁵ I pbàkùhání rǒnzina Ìlǎ ngari ǒ kasu ní'ì yà Ɔrù-akpá ǒ arí 'ònzi obhóná dhu tó ǒfò kèlè. Obhò tí, yà ìkyèrò Músà rì'ì ndíní ndi ndòsì tí hemě-dzà ònǎ kàsùmì ǒ, Kágàwà avò dhu kà tò ndàti: «Ándà yàri dhu mbèyi. Nyi nyí hemě-dzà ùpè yà pbìrì dǒ rò mà mìtè indù idza tó ǒfò ǒ*.» ⁶ Ní kòmbì, Yèsù tò Kágàwà ábhù kasu ní idzi kasu nyú ròsè ngùkpá pbàkùhání tó kasu dònǎ. Obhò tí, kǐdè indrù nzínzi ǒ Kágàwà màná, ndíní ndi ndungbò tí indrù fíndá idzinga ǒsè angyé ungbòta tó idzinga dònǎ ungbòta ní. Ndi ungbòta ní yà Kágàwà akò fíndá làkà indrù tò àkà àkà ungbòta.

⁷ Wemberè tó ungbòta† ní'iyana gukyè iwà indrù nabhù rì'ì àkà àkà ale tí Kágàwà-nyìkpó ǒ dhu tí, ní Kágàwà ahòna nzi ngàtsi ungbòta-atdyú ndònzì pbìndà ale màná. ⁸ Pbéta, yàri ní ndi Kágàwà arù pbìndà ale dǒ tí dhu. Kàti:

«Kǎnì idho ìrà wà.

Ndi idho ní yà mà mí mǔngbò Ɔwútána tí Ìsràyeli tó pbìrì ǒ bhà mà, Yùdeyà tó pbìrì ǒ bhà màná ònǎ idho.

⁹ Ndi ungbòta rí mbá ì'ì àdhàdhì yà abádhí t'ábhúya màná ma manzi ungbòta bhèyi, yà ma màlú abádhí Ɔtsúya rǒ, mǐpfo Mísri tó pbìrì ǒ rò ònǎ idho ǒ dhu bhèyi. Inzá abádhí akò 'òngò ndi ungbòta ifu bilínganà dhu-okú dò rò, ima mà átò, mà madù abádhí ùbhà.»

¹⁰ Ndirò kàti:

«Ndi idho dzidò, yàri ní ndi Ìsràyeli tó pbìrì ǒ bhà màná mà mungbòya mà ní ungbòta-tidò.

Ma mabhùya abádhí rùni pbàkà Úyátá,

madù àndinà átò abádhí-afí ǒ.

Ma ní'iya abádhí tó Kágàwà,

ndirò abádhí ní'iya pbàkà ale.

¹¹ Atdí ale mà náaraya nzi dhu ùdhe rò atdí odhìna tò màtì, ndirò adònǎ tò màtì, ndàti:

«Nyi nyàkǎ nyuni Ádrùngbǎle Kágàwà!»

Obhò tí, kóró ale núuniya ma,

ròpè ndi àkèkpá ngbàngba ǒ rò, ràrà àhù abádhí nzínzi ǒ ádrùngbǎle ǒ.

¹² Ma mubàya abádhí tó afátá,

inzì madù abádhí tó nzérenga ìrè*.»

¹³ Kágàwà ròte Ungbòta Ɔwútá dǒ dhu náadù wemberè tó Ungbòta ábhù rǒngò ayína tí. Ndirò ayína tí òngò dhu, yà iwà ndi níngyè dhu, ní ìkyèrò ǒdi ndíní ndi ndawí tí dhu.

9

Ungbòta-Ɔwútá tó idzinga núdà wà Ungbòta-ayí tó idzinga dhu

(*Uvt 24.3-8; 25; 26; 40.17-33; Èbr 12.24*)

¹ Wemberè tó ungbòta ǒ, Kágàwà rǒ indrù arí 'ítsò yà adzi dǒ ònǎ rò ngari mà, abádhí àkà 'ònzì somá tí dhu màná dǒ uyátá ní'ì inè. ² Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhí upe hemě-dzà. Anyi-dzà, wemberè tó káluga-òvò ní'ì «Ìlǎ Ngari». Ndi káluga ǒ ka kulì dhu ní àrùbhù Ɔpbìna mà ádrùngbǎ tarà-ba mà, Kágàwà tò ka kùbhòna perè tí mǔgati ka kulínà dònǎ mizà màná*.³ Ndirò, ndi wemberè tó káluga mà Ɔyo rí kisé káluga màná-ònga

* 8:5 8.5 Uvt 25.40. † 8:7 8.7 Wemberè tó ungbòta ní yà Sinayi tí kátina pbìrì-dǒ rò Kágàwà anzi pbìndà ale màná ungbòta (Uvt 24.3-8). * 8:12 8.12 Yèr 31.31-34 * 9:2 9.2 Law 24.5-9

ka kundo ádrùngbà mberù-ba nĩ. Wò ndi oyo rí kisé kàluga-òvò ní'í «Atdíđó Hlǎ Ngari.»
 4 Ndi kàluga ò í'í dhu ní orò ní ka kòbhlò màzàbahù-tidò, yà mbèyi aróngu kàzu ò ka kòbì ndì rò alindra-tidò tò perè ka kòbìna dòná rò màzàbahù. Ngátsi dhu ní'í orò ní ka kútri kórò ngbòna sàndukù, yà «Ungbòta tò Sàndukù» tí ka kátina sàndukù. Ndi sàndukù ò í'í dhu ní, orò ní ka kòbhlò kópà, yà màna tí kátina m̀gèati-tidò rí'í ònà mà, Àròni bhà mùgò, yà opbina atà, ndàdù ipfò màna* . Ndirò, kà'ò í'í ngùkpà dhu ní óyò odu-afá-nzo, yà ndi màna indrù ungbò Úyátá Kàgàwà andí d̀yá* . 5 Ndi sàndukù d̀ò ka kulì dhu ní Kàgàwà bhà ádrùngbànga tò awàwù itè rí àtsà ka kátsa màkèrubi tí kátina màlàyíkà tò óyò woyò. I màkèrubi ǹuàngbe pékéléya, sisiya ràdù ndibvu yà perè tí ka kùbho Kàgàwà tò, ndínì kùbà tí indrù tò nzérenga izà-azù nífù ka kongónà ònà ngari d̀ò. Pbétù kòmbí rí'í kàsùmi ní nzi yà kórò kòkò dhu àwè ka kí ònà atdátídirà ò kàsùmi.

6 Wò dhu bhèyi ní ndi ka kahù kòkò dhu-nyitì kórò. Ní, pbàkùhání nóongónà òtsù billìnganà wò wemberè tò kàluga ò, fiyò kasu ònzi í í rò. 7 Pbétù, pbàkùhání tò ádròdrò ale d̀ò Kamà kèlè atdíró ní ndi ongónà òtsù wò oyo rí kisé kàluga ò atdí-gùna kèlè tí, yà atò náarí irà dhu bhèyi. Ábadhi ongónà òtsù nà foná ànyì dhu ní, yà perè tí ndi ndipfo ndi nyú tíró pbìndà nzérenga-okù d̀ò rò izà-azù mà, yà ngùkpà ale ipfo perè tí fiyò nzérenga-okù d̀ò rò izà-azù màna* . 8 Wò dhu-otù ò, Hlǎ-Alafí azè nditè dhu ní, «Atdíđó Hlǎ Ngari» ò indrù ròtsù Kàgàwà-tí'ò ònà otu rí'í inzà ndi ndapè ndàngbè ró dhu. Ndi dhu ní'í àdi yà adzi d̀ò hemè-dzà àdi kasu ònzi ndi ró ònà kàsùmi ò dhu. 9 Wòrì ní ndi yà kòmbí arí 'ònzi dhu nitè òfò. Ndi dhu ní'í, Kàgàwà tò ka kubhónà ngùkpà perè-tidò mà, ùbì tí ka kubìna izà tò perè màna rongónà nzi àdù Kàgàwà ùlè arí ale àbhù rí'í àkàkà atdíđó affina ònà rò kònzì ale tí. 10 Kòkò úyátá ní í indrù ongónà ifunà í ónyuna dhu mà, í ómvena dhu mà, ndirò fiyò somà tò màndu nózè dhu bhèyi í í 'ù'ò 'ílà Kàgàwà-nyìkpò ò dhu màna nàndà dhu ní. I úyátá í'í ngari nà ràrà àhà Kàgàwà rí kórò dhu àwù, róngò owútana tí ònà kàsùmi ò.

11 Pbétù, Kristò ira pbàkùhání tò ádròdrò ale d̀ò Kamà tí, ndínì ndi ndibho tí yà inè àlè kí'í nà kòmbí màtì idzinga àlè tò. Kátsu ádrùngbà, ndirò atdíđó àkà hemè-dzà ò. Ndi hemè-dzà ní nzi yà indrù nyú nùpe. Kà-tì ní, ka ní nzi yà adzi d̀ò hemè-dzà. 12 Kátsu atdí-gùna kèlè tí ndi idza ò Atdíđó Hlǎ Ngari ò. Kátsu nza ànyì ùbì tí ka kubìna perè tí indri-akpá-azù nà ndirò ikyi-akpá-nzo-azù nà, pbétù kátsu ànyì azuna nyú otù ò nditíró. Ndirò, ndi otu ò ní ndi, kàwù àlè dhòdhòdhónganà àlè tò nzérenga ò rò. 13 Angyi ka kongónà perè tí ka kùbho Kàgàwà tò indri-akpá-azù mà, ikyi-akpá-nzo-azù mà, kàzu ò ka kùbì ikyi-ivá-nzo-ohù màna nùvo Kàgàwà-nyìkpò ò òtè ale d̀ò, ndínì abádhí nú'ò tí rilá ngbòya ònà rò kà-nyìkpò ò. 14 Ní, dhu apé í'í ndi dhu bhèyi kòkò izà-azù nóongónà dhu ònzi dhu tí, ní Kristò-azù nyú tí mbà àdù í'í obi nà atdíđó ròsè, ndù'ò àlè, àlè rilá Kàgàwà-nyìkpò ò? Obhò tí, Kàgàwà, yà dhòdhòdhónganà arí'í ale bhà Hlǎ Alafí-otù ò, Kristò nùpfo ndi nditíró perè tí Kàgàwà tò. Ndirò, kàzu nú'ò àlè tò irèta rilá Kàgàwà-nyìkpò ò inzà àkà mùtsò ò rò, ndínì àlè konzi tí Kàgàwà, yà ípiróngà nà arí'í dhòdhòdhónganà ale bhà kasu.

15 Ndi dhu-okù d̀ò rò ní ndi, Kristò ní indrù nzínzì ò arí ide Kàgàwà màna ale, ndi Kàgàwà ònzi indrù màna owútana tò ungbòta ò. Ndi dhu otù ò ní ndi, kòkò Kàgàwà únzi ale rí'í inè 'àbà dhòdhòdhóngà nà ràdì dhu, yà kàkò findá làkà fiyò dhu. Kórò í'í dhu ràdù àkà Kristò náavè ndínì ndi nduwù tí kàkà wemberè tò ungbòta tò kàsùmi ò dhu nufá ale mà fiyò afátá ò rò dhu-okù d̀ò rò. 16 Òvè ndi ndóvè rórò indrù avò dhu náape í'í inè, ní dhu àkà wà kitè dhu wò ndi dhu navò ale ròvè wà, tdè ka konzi ndi ale unò dhu rò. 17 Obhò tí, òvè ndi ndóvè rórò indrù òvò dhu rí'í tina nà ndi ale òvè dhu-dzidò. Pbétù, kà rí mbà kà nà àdi ndi ale àdi ípiróngà nà ònà kàsùmi ò. 18 Ní ndi dhu bhèyi tí, wemberè tò Ungbòta mà Kàgàwà ìli nza inzà azu àpè ndífù rórò. 19 Obhò tí, wemberè tí Músà náavò yà Kàgàwà abhù foná Úyátá kórò kórò ale tò. Wò dhu-dzidò, kidiyi ikyi-akpá-nzo-azù mà indri-akpá-azù màna, ndàngbò atdíkpà idha nà. Ndirò, kidiyi hisopò tí kátina itsu-dòkà, ndisò àlálà tàrà-ikà ní ka kòbhlò imbi ní, ndàdù ndi azu àvò ní Úyátá tò bhùku-d̀ò ndirò kórò ale d̀ò. 20 Ndirò kàdù àtina: «Yàrí ní ndi Kàgàwà yà ndínì nyí nyongò tí ifunà Ungbòta itè rí azu* .» 21 Músà nùvo ndi azu átò Hemè-dzà d̀ò ndirò kàvò ka somà tò dhu-tsí d̀ò kórò. 22 Ndirò, Úyátá ka kàndà rò, mbèmbè kórò dhu 'ù'ò arí rilá Kàgàwà-nyìkpò ò dhu ní perè tí ka kàbhù izà-azù ùfù ndi dhu. Ndirò, inzà azu ùfù ndi rò, Kàgàwà rí nzi àdù indrù tò nzérenga nùbà.

23 Ndirò, ndi nála dhu ní yà òrù-akpà ò arí'í dhu tò òfò itè arí dhu nú'ò ka rarí azu ní rilá Kàgàwà-nyìkpò ò. Pbétù, obhóngà d̀ò ka kí Kàgàwà ùlè dhu rónzina ní yà atdíđó findá idzinga ósè izà-azù tò perè dònà perè. 24 Obhò tí, Kristò atsu ònà Atdíđó Hlǎ Ngari

* 9:4 9.4 Jzt 17.9-15 * 9:4 9.4 Tòr 10.3-5 * 9:7 9.7 Law 6.11,15 * 9:20 9.20 Uvt 24.8

ní nzi yà indrù-òtsú ósì ngari. Yà indrù-òtsú ósì ngari ní'í yà obhóná Atdídò Ilá Ngari nyú tó ófò kèlè nítè rí ngari. Pbéù, kàtsù òrù-akpá ò yà Kàgàwà arádi í, ndóngò àmbe ndìtsò dǒ Kàgàwà-rǒ àlè-okú dǒ rò. ²⁵ Yà ato náarírà dhu bhéyi, Pbàyàhúdí tó pbàkùhání tó ádròdrǒ ale dǒ Kamà nóongóná òtsù atdí-gùna tí Atdídò Ilá Ngari ò. Kóngóná òtsù ànyí perè tí ndì ndàbhèna Kàgàwà tó izá-azù nà foná. Pbéù, Krístò náatsù nzá Atdídò Ilá Ngari ò òrù-akpá ò, ndíní ndì ndongó tí ndàbhù ndítírò perè tí Kàgàwà tó ibí-gùna. ²⁶ Kí'ina gukyè ndì dhu bhéyi, ní kákána ndàbà àpè ibí-gùna ròpè ndì yà adzi Kàgàwà anzina dhu ò rò. Pbéù, yà adzi ò dhu-tsù rí ndàpà ndòdì ndì ònà kàsùmí ò, Krístò nítè ndì atdí-gùna kèlè tí, ndíní ndì ndubà tí indrù tó nzérenga, yà ndì nyú tírò ndì ndì ndipfò, ndàbhù ndì perè tí Kàgàwà tó dhu-otù ò. ²⁷ Ingbàtí ìlì ndì ale mà rǒdona dhu ní, ndì ndòvè atdí-gùna kèlè tí dhu, ndì òvè-dzidǒ, Kàgàwà ràdù ànyàna òtǒdì. ²⁸ Ndi dhu bhéyi tí átò, Krístò níipfo ndì ndòvè atdí-gùna kèlè tí, ndíní ndì ndubà tí àbhò ale tó nzérenga. Ndirò kíngoya ingo tǒtǒdǒ. Ní, kíngoya nzi ndíní ndì ndubà tí indrù tó nzérenga, pbéù kíngoya ndíní ndì ndigú tǒ ndòdo arí ale.

10

Krístò abhù ndì ndítírò perè tí Kàgàwà tó dhu
(Èbr 9.7-15,23-28)

¹ Músà bhà Hyátá ní'í irà rírà ídzi dhu tó ófò itè rí àlè tó dhu, pbéù ka ní'í nzi í dhu nyú itírò. Ndi Hyátá náazè ní kongò atdí perè-tidò kèlè núbho Kàgàwà tó yà ato náarí irà dhu bhéyi. Ní ndì dhu-okú dǒ rò, káráná nzi Kàgàwà-tí'ò ríwu ale nábhù rǒ rí'í àkáká ale tí. ² Dhu í'ina gukyè wò dhu bhéyi rí Kàgàwà ùlè ale ràdù 'ù'ò 'ílá dǒtsí Kàgàwà-nyìkpó ò atdí-gùna tí dhu tí, ní í ale náawùna nzi 'òzù rǒ tǒtǒdǒ nzérenगतále tí. Ndirò abádhí àbhàna izá tó perè ùbhò ì í Kàgàwà tó dhu atdídǒ. ³ Pbéù, ndì izá tó perè-otù ò, indrù owùnà fíyó nzérenga nisè rǒ yà ato náarírà rǒ. ⁴ Obhò tí, ìkyi-akpá-azù mà indri-akpá-azù màrà rí nzi adù indrù tó nzérenga indò akekpá màtí.

⁵ Ní ndì dhu-okú dǒ rò, Krístò ira yà adzi ò ònà kàsùmí ò, kǎvò dhu Kàgàwà tó, ndàti: «Nyi nyazè nzá ùbì tí ka kúbina izá tó perè mà, ngùkpá perè-tidò màrà kubho indù. Pbéù, nyi nyabhòlò ní ngbòdu ndíní ma mabhù tí perè tí indù.

⁶ Kàzù ò ka kúbina izá tó perè mà, nzérenga t'ùbàta tó perè màrà náafò nzá nyìkpónu.

⁷ Ní, ma madù àtìna ìnyi ní:

«Kàgàwà, kàní ma mìrà ma-tírò,
ndíní ma monzi tí nyi nyòzè dhu,

àdhàdhì okúdu dǒ rò ka kandí pbàkù bhùkù ò dhu bhéyi*.»

⁸ Àlè kàla wà dhu, Krístò ravò dhu, ndàti: «Nyi nyazè nzá, izá tó perè mà, ngùkpá perè-tidò màrà. Ndirò nyi nyazè nzá ùbì tí ka kúbina izá tó perè mà nzérenga t'ùbàta tó perè màrà. Kóró kǒrì dhu náafò nzá nyìkpónu.» Kávò dhu ndì dhu bhéyi àzèmbè kóró kǒkò perè núbhò ka karí àdhàdhì Hyátá nónzi ka dhu bhéyi rǒrò tí. ⁹ Wò dhu-dzidǒ kǎdù àtìna: «Kàgàwà, kàní ma mìrà, ndíní ma monzi tí nyi nyòzè dhu.» Ní ndì dhu-okú dǒ rò, Kàgàwà ipfo kǒkò izá t'ùbhota tó angyè perè kóró, ndàdù ùwunà Krístò nyú ní.

¹⁰ Ndi Krístò anzi Kàgàwà òzè dhu dhu-okú dǒ rò, àlè'í, àlè kú'ò wà àlè, àlè rìlè nzérenga ò rò, yà kípfo ngbóna ndàbhù perè tí Kàgàwà tó atdí-gùna kèlè tí dhu-otù ò.

¹¹ Pbàyàhúdí-bvǎ, ingbàtí ìlì ndì kùhaní mà nóongóná ide bìllìnganà Kàgàwà-ònzí pbìndà kasu ònzí ndì ndì rò. Kóngóná atdí perè-tidò kèlè núbho ibí-gùna Kàgàwà tó, ìnzí í perè ràdù indrù tó nzérenga itò akekpá màtí. ¹² Pbéù, Krístò náabhù perè atdí tí Kàgàwà tó. Ndi perè ní'í yà ádràngbànga tó òbì nà rí'í, nditò indrù tó nzérenga perè. Ndirò, kǎrádi pǒtsó ifuta tó ngari ò Kàgàwà bhà fangà dǒnǎ rò. ¹³ Ànyí, kà rǒdona kǒmbí dhu ní, Kàgàwà rí kóró kàbhà òmvù àbhù kà ròbè dǒya dhu. ¹⁴ Obhò tí, yà ndì ndàbhù Kàgàwà tó atdí tí perè-otù ò, kàbhù kǒkò ndì ndú'ò rìlè fíyó nzérenga ò rò ale, rí'í àkáká atdídǒ Kàgàwà-nyìkpó ò dhòdhòhónganà ale tí.

¹⁵ Ndirò, Hìlǎ-Alafí rí ndì dhu òvo àlè tó átò. Wemberè tí, kà rí dhu òvo ndàti:

¹⁶ «Ádràngbàle Kàgàwà rí dhu òvo ndàti:

«Kǒkǒrì ídho dzidǒ, yàri ní ndì mà mí mungbò abádhí màrà ní ungbòta.

Ma mí pbàkà Hyátá nándí abádhí-afí ò,

madù àbhunà abádhí rùnì.»

¹⁷ Ina, ma mí nzi abádhí tó nzérenga mà, abádhí tó afátá màrà nírè tǒtǒdǒ akekpá màtí*.»

¹⁸ Kàgàwà ùbà indrù tò nzérennga rò, ka kí mbá perè t'úbhota-atdyú nà ndíni kùbà tí nzérennga.

Àlě kàkà àlě ròwù Kàgàwà-ti'ò atdí àlě-afi nà dhu
(Efe 2.13,18; Ebr 4.4-16; 6.4-20; 12.25-29)

¹⁹ Nírò àbaninzó, àlě kà'ù wà dhu, Yèsù-azù-otù ò, àlě rari òtsù òtsù Atdídò Hlā Ngari ò. ²⁰ Àbadhi ángbe ípiróngà-owútá tó otu àlě tò, ndi ngari-tsù ka kutò nĩ mberù-ba-ònga ndi ndábhù ráfà ndi dhu-otù ò. Kà-ti ní, ndi dhu rónzì ndi yà kábhù ngbòna nyú ndítirò kutò mäsälabhà dō dhu-otù ò. ²¹ Obhó tí, àlě kí'ì Kàgàwà bhà idzá kórò dhu dō rí'ì ádràngbàle tí wò ndi Ádrùngbà Kùhanì nà. ²² Ní, dhu àkà àlě ròwù Kàgàwà-ti'ò atdí àlě-afi nà, ndirò àkàkà atdí dō a'uta nà. Yèsù nú'ò àlě-afi azùna ní, rìlā atdí dō nzére irèta ò rò, ndàdù àlě-ngbò 'ù'ò ìlìlā idha nĩ*. ²³ Kàgàwà akò àlě tò ndi ndónzina dhu tó làkà àlě tò. Ndirò ka ní ndi ndùnò dhu ifù arí ale. Ní dhu àkà àlě ròwò wò ndi àlě kòdona ndíni àlě kabá tí dhu kpanjanga inzi àlě kí àlě ingyè rórò. ²⁴ Ndirò, dhu àkà àlě rándà àlě dō nga mbèyi àlě nzinzi ò, ndíni ndi dhu abhà tí àlě àlě ròzè àlě àlě nzinzi ò, àlě ràdù àmbe idzi dhu ònzi dō. ²⁵ Dhu àkà nzá àlě rùbhà atdíkpá àlě kí àlě-tsù ùndù dhu, àdhàdhì atdí dhená ale arónzina dhu bhèyi. Ndirò, dhu àkà àlě róngò àlě-afi àbhù ròtsi obi àlě nzinzi ò. Àlě kàkà àlě rónzì dhu ndi dhu bhèyi, nyí nyàla wà Ádràngbàle Yèsù ríngò ònà idho rì ndindù dhu dhu-okú dō rò.

²⁶ Obhó tí, àlě kapé àmbe nzérennga ònzi dō kási tí, iwà àlě kùni obhóngà rórò, ní Kàgàwà tò àlě kádù ùbhona àlě tò nzérennga kùbà tí ngàtsi perè rì mbá dtídò. ²⁷ Pbétù, ndùbhà ràdù àlě tò dhu ní, àlě ò òdona, àlě kí Kàgàwà rì anya òtdì àlě dō, ndòtdì àlě'ì, rónà òmvù-tsè atdí dō òrù kàza ní dhu òdò dhu. ²⁸ Angyi ka kongónà Músà bhà Úyátà nàkò ingbatí ìli ndi ale mà, nóhò ìmbá izu tó ale-afi na, óyó ale mà, ndirò ngàtsi ní ìbhù ale mà níkò kònzì dhu tó ngàmbi tí rò*. ²⁹ Nírò, Kàgàwà t'ídùnà gàyà nònzì ale tí nzi àdù ododu màlipò nyú nábà? Obhó tí, ndi ale nífu nzá yà ndi nú'ò ndilá nzérennga ò rò Kàgàwà t'ídùnà-azù, yà indrù nàbhù rùngbò ì Kàgàwà màna azu. Ndirò ndi ale ùnò dhu nzére yà indrù àbhù arí rùni Kàgàwà bhà idzinga kàbhà Hlìlā Alafí ní. ³⁰ Obhó tí, àlě kùni wà yàrí dhu navò indrù tò ale. Kàti:

«Nzére dhu ùbhò ka kí nzére dhu ní dhu ní pbàkà kasu.

Ndirò ima, ma mubhòya ingbatí ìli ndi ale mà ndi ale ònzi dhu-bvu rò.

Ima Ádràngbàle Kàgàwà, ma mìtìyia ndi pbàkà ale-anya*.» ³¹ Kàgàwà, yà ípiróngà nà arí'ì dhòdhòdhónganà ale-fó indrù rísi dhu ní òdona àkà kònzì atdí dō dhu!

³² Nyirè pé yà angyi ndi nanzi rùkú dhu, yà Kàgàwà awù nyìkú nga ònà kàsùmi ò. Nyí nyabà àpbè abho nyú indrù-fó, pbétù nyí nyandù ì àpbè-dzi kórò. ³³ Atdí dhená kàsùmi ò, ka kowúnà dhu ùnò rò nzére nyí ní, kadù àvu rùkú àbhò ale-ònzì rò. Ndirò ngàkpá kàsùmi ò, nyí nyowúnà nyàpbò rò atdíkpá kòkò ròyá ka kávu ale màna. ³⁴ Nyí nyabà izu kòkò imbi-dzà ò ì'ì ale dō, nyàdù fukú dhu-tsi ùdhà ka kí dhu ná'ù dhèdhe nyú nà, nyí nyuni dhu inè nyí rari'ì idzi dhu-tsi, yà mbèyi nyú rí'ì ndirò dhòdhòdhóngà nà rádì nà dhu-okú dō rò. ³⁵ Nírò, nyí nyàkà nzá nyùbhà fukú a'uta, ndi a'uta rì ádràngbà perè nyú nàbhù nyàbà nídhuni. ³⁶ Nyí nyàkà nyídò afiku obvò, ndíni nyí nyonzi tí Kàgàwà ózè dhu, kà ràdù yà ndi ndakò findá làkà fukù dhu nàbhù fukù. ³⁷ Obhó tí, Hlìlā Andítá ò Kàgàwà ràtina:

«Kàsùmi ùbhà ndi akekpá nyú!

Ndi kàsùmi ní yà àkàkà ndirà ale rirà ònà.

Kà rì nzi àdi àdzì inzà ndi ndirà rórò*.

³⁸ Obhónángatále tí rí'ì nyìkpódu ò ale, ràdù ì'ì ípiróngà nà ima ndi ndà'ù dhu-otù ò.

Pbétù, kápé ndàdù olù pbìndà a'uta ò,

ní affidu rì mbá àdù ì'ì dhèdhe nà kà dō*.»

³⁹ Pbétù, àlě'ì na, àlě ní nzi olù ràdù 'àdu, 'àdù ùwí ale. Àlě ní iwà Kàgàwà ná'ù ale, ndíni ndi a'uta nòdò tí àlě tò ípiróngà.

11

Pbàisràyéli t'ábhúya nzinzi ò Kàgàwà nà'ù ale
(Zàb 33.6,9; Yüw 8.56; 1Pé 1.8)

* 10:22 10.22 Uvt 29.4; Zèk 36.25; Efe 5.26

* 10:28 10.28 Tòr 19.15

* 10:30 10.30 Tòr 32.35-36

* 10:37

10.37 Irà rirà dhu tí ka kátina irò ale ní Màsiyà.

* 10:38 10.38 Háb 2.3-4

¹ Kàgàwà à'ù indrù rí dhu-tì ní, ndi ale rà'ù dhu, àbà ndi rari' yà ndi ndòdona Kàgàwà abhù tì fíndà dhu nábà. Ndirò kà-tì ní, inè rí'í dhu tí ka kí inzà ka kàpè àlana dhu à'ù dhu. ² Ndi a'uta-tidò nà àlè t'ábhúna i'í dhu-okú dò rò, Kàgàwà awe ídzi dhu abádhí dō.

³ Kàgàwà àlè ká'ù dhu-otù ò, àlè kùni dhu, Kàgàwà ranzi òrù-akpà mà yà adzi màná òtèna ní tí. Kà-tì ní, yà adzi ò àlè karálana kórò dhu-tsi Kàgàwà rabhòlo i òtèna, yà inzi rí 'àlā dhu ní.

⁴ Àbèli náa'ù Kàgàwà dhu-okú dò rò, kàbhù ídzi perè nyú Kàgàwà tò, ròsè Kàyinà àbhù perè dòná. Ní kàbhà a'uta-okú dò rò, Kàgàwà azè ka obhónángatále tí, ndi nyú tíró ndi nda'ù kàbhà perè ídzi dhu tí nídhuní. Ndirò ndi a'uta-bvu rò, iwà màtí ndi ndavè rórò Àbèli arí'í inè àlè tò ndi ndarí dhu òvo indo màtí rō*.

⁵ Ènoká náa'ù Kàgàwà dhu-okú dò rò, Kàgàwà adyi ka yà adzi ò rò, ròdzi òrù-akpà ò inzà òve-dzi ninè rórò. Ka kala nzá ka tdítđò, Kàgàwà adyi ka, ròdzi òrù-akpà ò dhu-okú dò rò. Obhó tí, Hílā Andítá rí dhu òvo ndàti, tdé Kàgàwà odyi ka, ròdzi òrù-akpà ò rò, Kàgàwà razù ka nyíkpoña nòfò dhu ònzi arí ale tí*. ⁶ Nírò, ìmbá a'utá na, indrù rí nzi àdù Kàgàwà-nyíkpo nòfò dhu ònzi. Obhó tí, Kàgàwà-ti'ò ndi nòzè ndòndri ale náka ndà'ù dhu, inè kà rarí'í, ndirò kà rarí ídzi dhu ònzi ndòne rí ndíní i ala tí ndi ale tò.

⁷ Nwà náa'ù Kàgàwà dhu-okú dò rò, Kàgàwà avò dhu kà tò yà inzà ka kàpè àlana angyi dhu dō. Ní ká'ù Kàgàwà òvò fíndà dhu obhó dhu tí, ndàdù i úgu ònà atdíkpá pbi idzá-bhá màná sáfinà nòsi. Ndi dhu-otù ò, ndi Nwà abhù Kàgàwà ròtdi anya yà adzi ò kórò ngùkpà ale dō, ndi Kàgàwà ràdù kòzù obhónángatále tí kàbhà a'uta-okú dò rò.

⁸ Àbràhamù náa'ù Kàgàwà dhu-okú dò rò, kífu Kàgàwà ànzi ndi dhu, ndivà ndi ndàrà yà Kàgàwà òkò fíndá làkà fíndà, ndíní ndi ndadi tí kàmàna tí pbiri ò. Kùbhà pbìndà pbiri nyú, ndàdù arà inzà ndi ndùnì ndi ndàrà i nga mà rórò. ⁹ Pbiñdà a'uta-okú dò rò, kóngónà àdi wò fíndá làkà Kàgàwà akò fíndà pbiri ò àdhàdhì olo bhèyi. Anyi kóngónà àdi hemè-dzá ò, àdhàdhì Ísakà mà Yàkòbhò màná náadù òkò átò hemè-dzá ò dhu bhèyi. Abádhí tò Kàgàwà akò ndi làkà átò. ¹⁰ Obhó tí, Àbràhamù ambénà wòndà dō ndàla dhu ní'í, Kàgàwà nyú nditíró udhé, ndàdù òsìnà pbanga, yà atdíđò kòrù pfóna rìdzò pbanga*.

¹¹ Sarà nyú mà átò náa'ù Kàgàwà. Ní, inè kà rí'í ingò-àyi tí, ndirò mùlàyí-ngba nyú tí rórò, Kàgàwà abhù ka rabà pbàdzakuru àbà kà rí ní onzi. Kàbà ndi onzi, ká'ù dhu àbhè Kàgàwà rari' yà ndi ndakò làkà àbhè rākà dhu-okú dò rò. ¹² Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, Àbràhamù, àzèmbè òve kèlè òdò rí ale bhà pbàdzakuru ní'í abho nyú àdhàdhì yà inzi rí 'òzù òrù-akpà-nyí rō alali, ndirò ádràngbá rèrù-bidò òsokpò-bvù tí.

¹³ Kòkò ale kórò múvè fíyò a'uta ò, inzà i àbà yà Kàgàwà akò fíndá làkà fíyò dhu rórò. Pbéti, abádhí ala ka itse rò, idhèya ràdù ndika ní. Abádhí avò dhu kpangba 'ati, yà adzi ò i rari'í àdhàdhì olo bhèyi, ndirò abhi ò rí'í ale bhèyi. ¹⁴ Obhó tí, wò dhu bhèyi rôte ale rítèna kpangba dhu ní, i rari'í fíyò pbiri nyú nóne. ¹⁵ Abádhí irèna gukyè angyita tí i uvò 'òwù fíyò pbiri ò rò dhu, ní abádhí ábàyana àbà anyi i i 'adù ònà kàsùmì. ¹⁶ Pbéti, abádhí-atdyú nyú ní'í yà mbèyi nyú rí'í atdíđò ròsè pbiri dō. Ndi pbiri ní òrù-akpà ò nga. Ní ndi dhu-okú dò rò, Kàgàwà-nyí rí nzi iwu abádhí tó Kàgàwà tí ka kí ndànzì rò, iwà ndi ndabhòlò pbanga abádhí tò nídhuní.

¹⁷ Pbiñdà a'uta-okú dò rò, Àbràhamù níipfo idhùnà Ísakà, ndàbhù perè tí Kàgàwà tò yà Kàgàwà amvù kàbhà a'uta ònà kàsùmì ò. Ká'ù, ndipfo ndi atdí tí rí'í idhùnà, ndàbhù perè tí, àzèmbè iwà Kàgàwà akò làkà fíndá rórò. ¹⁸ Kàgàwà avò dhu kà tò ndàti: «Ísakà-otù ò nga ní ndi nyí nyí pbùkù dhu tí ka kátina pbàdzakuru àbà ní*.» ¹⁹ Àbràhamù náa'ù dhu Kàgàwà rari'í inè ndàbhù Ísakà ringbè ndi òve-bvù rò. Ndi dhu bhèyi ní ndi Kàgàwà adù Ísakà àdu tdítđò kà-fò ò, àdhàdhì òve-bvù rò ndi nìngbè ale bhèyi.

²⁰ Ísakà náa'ù Kàgàwà dhu-okú dò rò, káso idhúna Yàkòbhò mà Èsawù màná, ndòvò olunà rò i nonziya abádhí rō dhu abádhí tò.

²¹ Yàkòbhò náa'ù Kàgàwà. Ní, íkyèrò ndi ndòdì ndíní ndi ndòvè tí rórò, káso idhùnà Yòzefù bhà inzo atdátdírá ò, pbiñdà mùgò-tsùdò ndi ndàgù ndi, ndàmbe Kàgàwà èle dō rórò.

²² Yòzefù náa'ù Kàgàwà. Ní, íkyèrò ndi ndòdì ndíní ndi ndòvè tí rórò, kàvò dhu Mísri tò pbiri ò rò Pbhàisràyéli rüvò ònà kàsùmì dō. Ndirò, kúyá dhu kpàna ka konziya tí dhu dō.

²³ Músà t'ábanà mà kà-tsánà màná náa'ù Kàgàwà. Ní Músà tò ngbàngba íyànà ùgù rò, abádhí anzi nzá Mísri tò pbiri ò ádràngbá kamà bhà uyátá èkò i i dhu-òdò. Ní,

* 11:4 11.4 Opt 4.4 * 11:5 11.5 Opt 5.24 * 11:10 11.10 Ebr 12.22 * 11:18 11.18 Opt 21.12; 22.1-14

abádhí arù ndi ngbàngba ràrà àhu ìbhu àbí tí. Obhó tí, abádhí ala dhu ka ràrì atdíđó áya ngbàngba.

²⁴ Músà náa'ú Kàgàwà. Ní kítdègu òvi ndàhu ádrùngbá, ní kúvó ndi dòtsí inzí kanzi ndi Mísri tó p̀biri ó ádrùngbá kamà t'ívanà bhà ingba tí. ²⁵ Kázè dhu ní 'òngò àp̀bè àbà atdíkpá Kàgàwà bhà ale mànà, ròsè Mísri tó p̀biri ó bhà tó nzérenga ó idhèna rí ndiká ídò kàsùmì ó tí dhu dònà. ²⁶ Ndirò, Músà tó, ndi ní ka kí dhu èno nzére ádhàdhì Másiyà ní ka kuncyò dhu nzére dhu bhéyi dhu ní'í idzi dhu, ròsè Mísri tó p̀biri ó ònzi àbà ndi ndí dhu dònà. Obhó tí, kám̀bèná òdònà dó dhu ní, Kàgàwà ubhòya ndi ní perè. ²⁷ P̀bìndà a'uta-okú dò rò, kàhè Mísri tó p̀biri ó rò, inzí ndònzì ádrùngbá kamà bhà nàwí-òdò. Ndirò kádù nzá ndi olù yà ndi ndùdhè ndi ndonzi tí dhu ó, ádhàdhì àlã rí Kàgàwà, yà inzí ka karí àlãna ale àlã ale bhéyi. ²⁸ Ndi p̀bìndà a'uta-okú dò rò, kápè Pásika tó mùhendù. Kúyá dhu P̀bàisràyéli tó, rùvó izá-azú fíyó tsátsù rò, ndíní yà indrú-tsè òtdí rí màlàyikà nókoye tí nzi abádhí tó senzo tó kpabhá nzónzo.

²⁹ I P̀bàisràyéli náa'ú Kàgàwà. Ní abádhí udà Òlòlù ádrùngbá rèrè ònà ádhàdhì adzi-ka dó ì úda dhu bhéyi. P̀bètù, Mísri ó bhà níitdègu dhu àpà 'ònzì ndi dhu bhéyi, ní idha agbú ndi abádhí dó, tséya ròtdi ndi.

³⁰ P̀bàisràyéli tó a'uta-okú dò rò, Yèrikò tó kígò-ngbò ka kákpòrò ní odu tó kàli núugòlò ndi, ndítsi obvò, arùbhè idho tí abádhí àkpòrò ngbóna rò.

³¹ M̀nyònì tó atdí tsibhàle, Ràhabà tí kátina náa'ú Kàgàwà. Ní, íyádhíyà mà ka kakyè nzá atdíkpá fíyó kígò ó bhà kákà ì nuvó inzí 'òngò Kàgàwà-tsù dhu nífu ale mànà, íyádhíyà akò abhábho màràngà ó dhu-okú dò rò.

³² Nírò, ma mí ádhu èno t̀dtáđó? Obhó tí, kàsùmì àbhu nzá ma mawè dhu Gidiyoni mà, Bàrakà mà, Sàmusoni mà, Yèfutà mà, Dàwudi mà, Sàmolè mà p̀bànábí mànà nàndà dhu dó. ³³ Kàgàwà ì a'ú dhu-okú dò rò, kókò ale nzínzi ó atdídhená ale náanzì ádròdrò kámá tó p̀biri ó ale lèrà, ngùkpà ale ràdè obhónána tó dhu ònzì. Ngùkpà ale abà Kàgàwà akò fíndá làká fíyó dhu, ngùkpà ale utsi àrì-tsù, ³⁴ ngùkpà ale ivè atdíđó rórù kàzu, ngùkpà ale ègu ì àpà ka kí kokyè ila tó ila tó obhì-akpá ní dhu ó rò, ngùkpà ale í'í mbá obi ná, p̀bètù Kàgàwà adù i-tsí àbhu ròtsi obi. Ila t'úgyeta ó, ngùkpà ale itè ì obítale tí, 'adù inzí ní fíyó p̀biri ó p̀bànówí lèrà ònzì, 'òdi ròtsè. ³⁵ Atdídhená vèbhàle náa'ú Kàgàwà. Ní abádhí ala ì t̀dtáđó nzínziyà ó rò èvè ale mànà, iwà Kàgàwà àbhu rùngbe ì ove-bvù rò rórò.

Ngùkpà ale-tsí rò ka kavù atdíđó ràla ove-ngbò nyú. P̀bètù, abádhí uvó ì inzí kùkolò ì àp̀bè ó rò, ndíní ì èvè dhu-dzidò Kàgàwà abhèya tí 'àngbe ì ove-bvù rò, 'adù idzi ipìrònga nyú nábà. ³⁶ Ngùkpà ale-tsí ka kíngò, kadù èvìna asé ní. Ndirò ngùkpà ale ka kusò ádrà-mbí dó, kadù èdonà imbi-dzà ó. ³⁷ Ngùkpà ale-tsí ka kakyè, kubvù odu ní, ngùkpà ale-ònga àzè kadù isí ní. Ndirò ngùkpà ale ka kakyè ila tó obhì-akpá ní. Ngùkpà ubhì 'àmbe òri dó akye, tàmà-ndi mà, ndirò indrì-ndi mà ì èfó ròyá rórò. Abádhí rò kóró dhu atdi ndi. Ndirò ka kavù abádhí rò, konzi nzére dhu nyú ròyá. ³⁸ Kókò dhu bhéyi ale-tidò nááká nzá 'òkò yà nzére adzi ó. Abádhí arí akye ràngu ó ndirò p̀biri dònà. Ndirò abádhí ongónà òko odu ò rí'í ibhu ònà ndirò adzi ò rí'í ibhu ònà.

³⁹ Kókò ale kóró náa'ú Kàgàwà. Ní ndi dhu-okú dò rò, káwe ídzi dhu abádhí dó. P̀bètù, ì ale náabà nzá yà kákò fíndá làká fíyó dhu. ⁴⁰ Kàgàwà í'í iwà ndi ndùdhe ídzi dhu nyú àlè tó rò. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, kázè nzá ndi dhu ráká abádhí tó víya dó rò imbá àlè'í na.

12

Kàgàwà arí nzére dhu isó àlè tó màlipò ní ndíní ídzinga nibho tí àlè tó dhu (1Kò 9.24-27; Fil 3.11-14; 1Pé 2.21-24)

¹ Àlè nàndà dhu ní, kókò fíyó a'uta nitè kpangba ale tó ádrùngbá ihé nyú nákpòrò àlè-ngbò átò. Nírò dhu àkà àlè ráwà yà àlè-tsù ètò rádù inzí àlè ràmbè owu dó angyi a'uta ó kóró dhu-tsí. Ndirò, dhu àkà àlè ráwà nzérenga yà isó tí arí ndàp̀bá àlè-ró dhu, àlè rádù àmbè òtse dó yà Kàgàwà ávi àlè ròtsè ònà ongu ó, inzí àlè kí àlè ingyè rórò. ² Dhu àkà àlè rùdì àlè-nyìkpò Yèsù-ró tí. Ka ní ndi àlè tó a'uta apè ndi dònà rò ale, ndirò kàbhu rádù rí'í àkáká a'uta tí ale. Obhó tí, kándù mùsàlabhà dó ka kí ndàtò ndòvè dhu-dzi, inzí ndàbhu nyina rìwù ndi ove-tidò ní. Kánzi ndi dhu iwà ndi ndèni olunà rò ndi ndàbàna dhèdhe nídhuní. Ní kòmbí, kà rí'í òrù-akpà ò ndi ndàdi Kàgàwà bhà Ádrùngbá kamà tó tombi tó fangà dònà rò rò. ³ Dhu àkà nyirè ka, yà nzérenगतàle náandrò ndi atdíđó dhu-dzi nandù ale. Ndi dhu bhéyi ní ndi afíkù rí nzi adù ndingye, ndi dhu rádù nyádu olù. ⁴ Obhó tí, wò nzérenga lèrà nyí nyonzi tí nyí nyúgyena ila ó, nyí nyàpè nzá nyúgye ràrà àhu nyí nyúve dhu ó. ⁵ Ndirò, nyí nyàdzo tí nzá wà yà p̀bìndà inzo bhéyi Kàgàwà rí afíkù àbhù ròtsi obi ní ote rò rò? Kà ràtina:

«Pbàńngbá, ápé nyala Ádrungbále Kágawà rí nyisó malípò nǐ dhu nzére dhu tí. Ndirò, ápé nyabhù afinu ringyè ndi dùnú kà ròrù rò.

⁶ Obhó tí, Ádrungbále Kágawà arísóna malípò nǐ ale ní òzè ndi ndóze ale.

Ndirò, àbadhi arí òtina ale ní pbìndà inzo tí ndi ndèni kóró ale*»

⁷ Nyí nyáká nyòndù Kágawà rí nyisó malípò nǐ dhu-dzi òndù tí, káři dhu ònzí rùkú pbìndà inzo bhèyi nídhuní. Ádhi pbá ingba ndi ònzí àbanà arí nzére dhu isó fìndà malípò ní? ⁸ Inzi Kágawà ápé àdù nzére dhu isó fàkù malípò nǐ kóró pbìndà inzo isó ndi ndarí dhu bhèyi, ní nyí ní nzi kàbhà obhóná nzónzo, pbétù nyí ní iri nzónzo. ⁹ Ndirò yà adzi dǒ àlè t'ábáya náarí nzére dhu isó àlè tò malípò nǐ àlè rádù 'ifu. Nírò dhu òfò tí nzá nga àlè rifu àlè t'Abanà Kágawà, ndíní àlè nabhù tí àlè ràbà dhòdhóhóngà tò ipiróngà? ¹⁰ Obhó tí, àlè t'ábáya náarí nzére dhu isó àlè tò malípò nǐ àkè kàsùmì kèlè tí, nyìkpóya nǒfò dhu bhèyi. Pbétù Kágawà arí kèsò àlè tò ndíní ìdzinga nibho tí àlè tò, ndàdù àlè àbhu àlè rí'ì ìlílà ale tí ndi bhèyi. ¹¹ Àlè isó ka ká malípò nǐ ònà kàsùmì ò, àlè karí nzi ndi dhu àlè dhèdhe tí àlè tò, pbétù àlè karí kàlā izu ibho rí àlè tò dhu tí. Pbétù olùnà rò, ìdzi dhu nàla ndi malípò-nyutsi ale náarí àbanà itse tí dhu ní māràngà ò afiyya ròko dhu mà, obhónánga tò dhu ònzí ì í Kágawà-ònzí dhu màna.

¹² Nírò, dhu àkà nyàbhu kòkò ì ngingyè okùkù mà, kòkò ìvì rivi otduyaku màna rìdzo. ¹³ Dhu àkà nyòbhòlò tárútúrú ikò otu pfoku tò, ònzí òtsòtsù ale-pfò nabhù tí ràvo, pbétù ndíní abádhí nabhù tí rùgu ùgù tí.

Inzá dhu àkà indrù ròkò ònzí ifu Kágawà-tsù dhu dhu

¹⁴ Dhu àkà nyòné māràngà ò nyí nyóko kóró ale màna dhu, ndirò Kágawà-nyìkpò ò nyí nyóko ìlā nyí nyílā rórò dhu. Ìmbá kǐ'ì ndi dhu bhèyi rò, Ádrungbále Kágawà-nyìkpa àlā rí ale rí'ì ìmbá atdí mǎtí nzínziku ò. ¹⁵ Dhu àkà nyàndà nga mbèyi ònzí nzínziku ò atdí ale mà rásà Kágawà rí ndàsò ní asota. Ndirò dhu àkà nyàndà nga mbèyi átò, ònzí nzínziku ò atdí ale mà ní'ì tí àbhò ale ònzá rí ale tí, àdhàdhi ògyògyè atdídhená itsu-ve náarí dhu ònzá dhu bhèyi. ¹⁶ Nzínziku ò atdí ale mà náká nzá ndí'ì mǎnyònitále tí, ndirò ònzí arí Kágawà bhà dhu-tsi ifù ale tí. Nyí nyáká nzá nyònzí dhu Èsawù náanzí dhu bhèyi: kàbhù sengba tí ndi ndí'ì dhu tò pbìndà obhónánga kodzi àkè ònyù-nga rò dhu bhèyi. ¹⁷ Àdhàdhi nyí nyéni dhu bhèyi, olùnà rò, kǎzè àbanà ràso ndi, pbétù ndi kà t'abanà adù ndi dhu àsà àsa tí. Kǎmvù mbá ndòdzí ndíní àbanà ugèrè tí pbìndà irèta, ní ndi dhu aká nzá kà tò.

¹⁸ Obhó tí, nyí nyówù nzá ùvò yà ngbóna àpbala ka kádù yà adzi ò pbìrì-t'ò, àdhàdhi Pbàisràyéli náawù ùvò Sinayi tí kátina pbìrì-pfò rò dhu bhèyi. Abádhí ala ndi pbìrì dǒ ròrù atdídǒ kǎzu, ndi pbìrì dǒ ndi nìbvù mbii ùtí ònò-iyà, ndirò kà dǒ ròpili àpùpù. ¹⁹ Abádhí iri wàndà-tù mà, Kágawà-tù màna. Ní kòkò dhu ì iri rò, abádhí itsò ì Kágawà rò òzè tí fiyò tdítdǒ. ²⁰ Abádhí andù nzá fiyò ka kùyà dhu-dzi. Ndi Úyátá ní'ì: «Yàri pbìrì-ngbò àpbàlā rí dhu kóró ní'ì ina mbá izá mǎtí, náká kubvù odu ní ròvè*» ²¹ Ndirò, abádhí ala ndònzí rí ró dhu ní'ì odo àbhè rí rísí atdídǒ indrù ò dhu. Ní Músà adù àtina: «Ma mí'ì odo ná*» ndirò ma mívi ìvì tí.»

²² Pbétù, nyí nyówù ùvò ìkyèrò tiná ní Sáyuni tí kátina pbìrì, yà Kágawà, dhòdhóhóngà arí'ì ipiróngà nà ale bhà pbanga náarí'ì dónà pbìrì. Ndi pbanga ní òrù-akpà ò Yèrùsàlemà tò kigò, yà maláyiká tò lufù-tsù náarí 'undù, 'ònyù mèhendù ònà pbanga. ²³ Nyí nyówù wà ùvò ìkyèrò Kágawà bhà senzo, yà iwà kúndí òvòya òrù-akpà ò ale tò mètù-tí. Nyí nyówù wà ùvò átò ìkyèrò Kágawà, yà kóró ale-ànyà nítidya ale-tí. Ndirò nyí nyówù wà ùvò kákà atdídǒ àkà obhónángatále-tí. ²⁴ Nyí nyówù wà ùvò ìkyèrò Yèsù, yà àlè nungbò Kágawà màna òwútána tò ungbòta nǐ ale-tí. Ndirò nyí nyówù wà ùvò ìkyèrò yà ndi nufá kázù-tí. Ndi kázù rítèna àlè tò dhu ní atdídǒ òsè Àbèli-azù rítèna àlè tò dhu dónà dhu*.

²⁵ Nírò, nyàndà nga mbèyi. Dhu àkà nzá nyúvò nyí, ònzí nyí'ì wò fàkù rí dhu òvo Kágawà-tsù dhu. Obhó tí, angyi indrù núuvó ì, ònzí 'ìrì fiyò rí kàbhà ote òvo yà adzi dǒ ale-tsù dhu. Ní ì ale núugù nzá Kágawà ràbhèna fiyò malípò ò rò. Ní àlè'ì, yà àlè karí òrù-akpà ò rò rí dhu òvo àlè tò ndi Kágawà-tù iri rò, àlè kádù ùgu ingbà dhu bhèyi ònzí àlè ràbà kàbhà malípò? ²⁶ Angyi kà-tù náabhù yà adzi rivi. Pbétù kòmbì, kòkò lāká àlè tò ndati: «Ma mabhàya yà adzi rivi atdí-gàna tí tdítdǒ, ndirò mà mabhàya òrù-akpà rivi átò*» ²⁷ «Atdí-gàna tí tdítdǒ» tí kà ràtina dhu-tì ní, Kágawà abhòlò kóró dhu-tsi riviyà, 'adù uwi, ndíní kákà ònzí rádù ìvì dhu-tsi náadù tí ndi òko.

* 12:6 12.6 Mbá 3.11-12 * 12:20 12.20 Uvt 19.12-13 * 12:21 12.21 Tòr 9.19 * 12:24 12.24 Opt 4.10 * 12:26 12.26 Håg 2.6

²⁸ Nírò, àlè kàkà àlè ràbhu òtsò Kàgàwà tò, kǐbhò yà ìnzì ònànga ráðù ìvì ádrùngbànga tò idzi àlè tò dhu-okú dò rò. Ní àlè kàkà àlè rùlè ka kà-nyìkpó nòfò ulétá nǐ, ifuta nà, ndírò kòdò ònzi àlè kí rórò. ²⁹ Obhó tí, àlè tò Kàgàwà ní kàzù arí dhu ùbì dhu bhèyi arí dhu ùbì ale.

13

Dhu àkà kɔnzì Kàgàwà-nyìkpó nòfò dhu indrù nzínzi ò
(Mát 19.4-6; Ròm 12.10,15; 1Tè 4.3-7; 1Tì 6.6-10)

¹ Dhu àkà nyòzè nyí nzínzikú ò atdí àba bhà inzo bhèyi. ² Dhu àkà nzá nyádzo olo t'ákota rò rò. Ndi dhu bhèyi ì í dhu ònzi dhu náabhù atdídhénà ale rákò málàyíká inzà ì ùnì rórò. ³ Dhu àkà nyìrè ìmbi-dzà ò ka kúsó ale, àdhàdhì atdíkpá ka kúsó nyí mànà ale bhèyi. Ndirò, dhu àkà nyìrè ròyá ka kávu ale, inè nyí nyí'í átò ròyá ka kádù àvu ale-ngbò nà dhu-okú dò rò.

⁴ Dhu àkà kóró ale rífú yà Kàgàwà unò umbátá-okú dò rò dhu. Kpatsibhále mà pòndà tsibhále mànà náká 'òdò ì fíyò tí. Obhó tí, Kàgàwà nùtídiya mànyòni ònzi arí ale-ànyà, ìmbà rì'í yà iwà ì nùmbá ale mà ndirò inzà ì nùmbá ale màtí.

⁵ Dhu àkà nzá nyòzè fùrangà atdídò. Dhu àkà idhèku rika ndi yà nyí nyí'í nà fakú dhu ní tí. Obhó tí, Kàgàwà nyú nditò rí dhu òvò ndàti: «Ma mí nzi ádzo rùnù rò, ndirò ma mí nzi nyubha akekpá màtí*.» ⁶ Ndi dhu-okú dò rò, àlè kí'í inè àlè ràtì obi nyú nà:

«Ádrùngbále ní ndi pbàkà Mùdzùnàba, ní ma mí nzi atdí dhu-òdò mà ònzi. Yà adzi ò ale ráðù àdhu ònzi rudú*?»

Dhu àkà àlè rùbhà Pbàyàhúdì tò màndu-owù t'únguta dhu

⁷ Dhu àkà nyìrè yà angyi nyí nunda fàkú ádròdrò ale, kàkà Kàgàwà bhà Ɔte navò fùkù ale. Dhu àkà nyàndà ìngbà dhu bhèyi màtí abádhí awù fíyò ipirònga ùtsà dhu, nyádù ì'í abádhí ì'í nà a'uta-tidò nà. ⁸ Yèsù Krìstò ní ìnzì arí ndàwù ale. Kà rì'í indo àdhàdhì yà ìnzì ndi ndí'íná dhu bhèyi, ndirò kí'íya ndi dhu bhèyi tí dhòdhóhonganà. ⁹ Apé nyàbhu nyí kùtrá nyí yà olo tí rí'í fùkù dhèdhèrò dhu t'údheta-tidò ní. Obhó tí, afíku àkà ròtsi obi Kàgàwà bhà ídzinga-otù ò, ìnzì ní ònyù-okú dò rò ka kàyá dhu ifù ka kí dhu-otù ò. Í uyátá ifù arí ale dzànà ònzi ndi dhu rí nzi àdù akekpá màtí. ¹⁰ Hemè-dzà ò rí kasu ònzi Pbàyàhúdì tò pbàkùhání náká nzá 'ònyù àlè tò màzàbahè dò ka kùbho perè tí Kàgàwà tò dhu*. ¹¹ Obhó tí, ndi hemè-dzà ò, pbàkùhání tò ádròdrò ale dò kamà ongónà òtsù ìzà-azù nà Atdídò Hǎ Ngari tí kátina ngari ò, ndíni kòndì ndabhù tí Kàgàwà tò, rì'í kà rí nzérénga ùba ní perè tí. Pbétù, ìzà-ngbóna nùbì ka kongònà àdù òwu kàzù ní kóró, igi pbanga rò rò. ¹² Ndi dhu-okú dò rò ní ndi ka kahò Yèsù átò igi kígò rò rò, ndíni pòndà ale nu'ò tí azùna nyú ní, rilá Kàgàwà-nyìkpó ò.

¹³ Nírò, dhu àkà nzá àlè rùngu Pbàyàhúdì tò màndu-owù. Dhu àkà àlè ròwù àlè ùsò Yèsù mànà, àzèmbè àlè kí àlè-itsi ònzi ka kí dhu-dzi òndù yà kándù itsina ònzi ka kí dhu-dzi dhu bhèyi rórò. ¹⁴ Obhó tí, yà adzi ò àlè kí'í mbá ádzi ráðù àdi pbanga nà, pbétù àlè kí ònena pbanga ní yà irà rìrà-tsí. ¹⁵ Nírò, Yèsù-otù ò, dhu àkà àlè rùbho perè tí Kàgàwà tò dhu ní, kòvò ilè àlè kí bìllinganà dhu. Kà-tì ní, dhu rákà àlè róngò kòvò ilè kpbanga. ¹⁶ Ndirò, dhu àkà nzá nyádzo ídzinga t'ònzita mà dzànàku ònzi nyí nyí nzínzikú ò dhu mànà rò rò. Obhó tí, wò dhu bhèyi perè-tidò nùbhò nyí nyí dhu ní ndi ráðù Kàgàwà-idhè àbhu rika ndi.

¹⁷ Dhu àkà nyòngò nyúnda arí ale-tsù dhu ìrì, nyádù abádhí ifù. Abádhí arí ndi nyòdo, ì ùnì dhu ì rovoya ndi okúka dò rò ì anzi kasu tò màkùrù Kàgàwà-ònzi dhu-okú dò rò. Wò dhu bhèyi nyí nyònzì dhu dhu ní ndi ráðù abádhí àbhu rònzi fíyò kasu dhèdhe nà, ìnzì ì í 'ùhù rórò. Obhó tí, 'ùhù ì í rórò abádhí rí fíyò kasu ònzi dhu-nyutsi nyí nyábàna ídzi dhu tí dhu rì'í mbá.

¹⁸ Dhu àkà nyìtsò nyí dòká. Mǎ mà'ù wà dhu mà ràrì'í inè ídzi irèta nà, mà mózè mǎ'í ídzi mùtsò nà kóró dhu-tsí ò nídhunì. ¹⁹ Ma mùtè nyí atdídò, dhu rákà nyìtsò nyí Kàgàwà-rò, ndíni kàbhù tí ima madu mà tiku ò tsàkàtsàkà.

Itsòta

(Ròm 15.30-32; Kòl 1.9-11; 1Pé 5.10-11)

²⁰ Kàgàwà arí ndi màràngà ìbho àlè tò. Kàbhù àlè tò Ádrùngbále Yèsù rìngbè ndi òve-bvè rò. Ndi Yèsù ní ndi àlè tò ádrùngbà undataba, àlè'í pòndà tàrà tíró. Yà ndi nufu kàzù-otù ò, Kàgàwà abhù àlè rùngbò àlè ndi mànà dhòdhóhonga tò ungbòta nǐ.

* 13:5 13.5 Tòr 31.6,8; Yàk 1.5 * 13:6 13.6 Zàb 118.6 * 13:10 13.10 Kà-tì ní, Pbàyàhúdì tò somà tò màndu ifù arí ale ràrì'í àdù àlè'í pbàkrìstò tíró àlè kàbàna Yèsù avè màsàlabhà dò dhu-nyutsi asota nàbà.

²¹ Kàgàwà àkǎ ndàbhū nyí nyǒngò ídzi dhu ònzì bilínganà, ndíní nyí nyonzi tí kǒzè dhu. Kàkǎ ndàbhū nyíkópóna nǒfò dhu rǎkǎ àlě-nyutsi Yèsù Krístò-otù ǒ. Ndi Yèsù àkǎ ilèta nà dhòdhóhónganà. Àminà.

Bhàrwà rǐku dóná rò andítá mà ovita mànà

²² Àbanǎnzó, ma mìtdè nyí itdè tí, dhu àkǎ nyǒndù kǒkò fǔkù ma màndí affikù otsi tí obi ní ɔte-dzi òndù tí, ma màndí ka ídǒ tí fǔkù nídhuní. ²³ Ma mòzè mɔvò fǔkù dhu ní, àlě t'ádòná Timòtewè ka kíkòlò wà imbi ò rò dhu. Ní kǎpé ìrà àhū tídu ò tsàkàtsàkà, ní mà mǎdù òwu atdíkpá àbadhi mànà, mǒwù ngbòkù àla.

²⁴ Òvì nyòvì nyǎnda arí ádròdrò ale kóró, Kàgàwà bhà kóró ngǔkpà ale mànà. Itàliya tó pbìrì ǒ àlě t'ádóna nóvì nyí átò.

²⁵ Kàgàwà àkǎ ndàso nyí kóró!

Yàkòbhò andí bhàruwà Yàri bhàruwà ò ì nòtù àdròdrò dhu tí dhu

Dhu àla ndi kpangba yàri bhàruwà nandí ale ràrì Yàkòbhò tí kátina ale. Ábhò ale arí dhu irè ndi Yàkòbhò ràrì Yèsù t'ádóna nzinzi ò atdí ale (Mrk 6.3). Ka ni'ì Yèrùsàlemà tó kigò ò kànisa ò àdròdrò ale nzinzi ò atdí ale (Kas 1.14; 12.17; 15.13; 21.18; Gàl 2.9).

Ka kàrí dhu irè, kà randí yàri bhàruwà mbèmbè ifo kumi ato údà Yèsù ka kùgù dhu-dzidò rórò. Ndi kàsù ò, «ka kapè kavu atdí ò Yèsù ná'ù ale rò Yèrùsàlemà tó kigò ò» (Kas 8.1).

Yàkòbhò andí dhu fíyò ní «atdí kumi dónà óyò ná rùgànda-tsù» (1.1). Ungbòta-Ayí ò, ì «atdí kumi dónà óyò ná rùgànda-tsù» tí ka kátina ale ní kóró Pbhàisràyéí, yà Pàlèstínà tó pbirì ò aróko Pbhàyàhúdì mà, ngùkpà pbirì ònà ì nífàlà-tsí mà. Pbhétù, Ungbòta-Òwútá ò, kà-tì ní kóró pbhàkrístò, Pbhàyàhúdì mà, inzi ní Pbhàyàhúdì mà (Gàl 6.16).

Yàkòbhò andí dhu fíyò pbhàkrístò nzinzi ò, ábhò ale nyú ní'ì nàkùtále. Atdíhená-tsí nóongónà kasu ònzi ònzónzi Pbhàyàhúdì tó inga-abábá ò (5.1-6). I ale-rò ka kávu dhu náabhè abádhí rífàlà ì yà adzi ò. Ní Yàkòbhò andí dhu abádhí tò, ndínì abádhí-afí nabhè tí ròtsì obi a'uta ò. Káti: inzi ka karí ídzi dhu ònzi ní indrù tò a'uta ràrì iwà óvè a'uta (2.26).

Bhàruwà-nyiti ka kóhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1).
- Umvútá-ònzí dhu àkà kíkò pòtsó a'uta ò dhu (1.2-12).
- Ìnzì Kàgàwà arí atdí ale mà nábhhè rònzi nzére dhu dhu (1.13-18).
- Kàgàwà bhà Òte àkà kírì, kadù kànò dhu ònzi dhu (1.19-27).
- Ìnzà dhu àkà kí'ì indrù-ònga t'òvòta tó ale-afí ná dhu (2.1-13).
- Ìnzì ka karí ídzi dhu ònzi ní a'uta ní iwà óvè a'uta dhu (2.14-26).
- Ale-idà-dò àkà kòdò mbèyi dhu (3.1-12).
- Dhu-ònga t'òvòta tó obhónà irèta (3.13-18).
- Yà adzi ò dhu-tsí nòzè ale ní Kàgàwà rò òmvù dhu (4.1-5.6).
- Dhu-dzi òndù ka kí dhu mà itsòta mà (5.7-20).

Yàkòbhò rì indrù nòvì dhu

¹ Yàri bhàruwà nandí fùkù ní ima Yàkòbhò, Kàgàwà bhà, ndirò Ádrùngbàle Yèsù Krístò bhà ino-akpà. Ma mòvì nyí kóró, yà atdí kumi dónà óyò ná rùgànda-tsù tíró nyí nyífàlà nyí yà adzi ò rò*.

Umvútá-ònzí dhu àkà kíkò pòtsó a'uta ò dhu
(Òpt 3.6; 4.7; Zèk 7.19; Mát 7.7-11)

² Àbanínzó, nyí nyàkà nyòzù yà nyí nyí dhèdherò umvútá-tidò nábà dhu rì'ì dhèdhe tí atdí ò fùkù. ³ Obhó tí, nyí nyàkà nyùni dhu nyí rapé iko pòtsó fùkù a'uta ò umvútá-ònzì, ní ndi dhu ràrì dhu-dzi t'òndùta tó obi nábhhè fùkù. ⁴ Dhu àkà wà fùkù dhu-dzi t'òndùta ritè ndi kpangba, ndínì nyí nyí'ì tí àkàkà ale nyú tí, ndirò ìmbà ròyá ndi nùbhà ndínì ì onzi tí atdí dhu mà rì'ì ale tí. ⁵ Pbhétù, dhu apé ì'ì nzinziku ò atdí ale mà nòtù ndi ìmbà ndi'ì dhu-ònga t'òvòta tó irèta ná dhu tí, ní ndi ale àkà ndònzì ka Kàgàwà-fó. Ní kà ràdù kàbhù àbhù kà tò. Obhó tí, kàrí dhu ùbhò kóró ale tò, inzi ndi ndi indrù-ònga òvò rórò, ndirò inzi ndi ndi ndingyé rórò. ⁶ Ndirò, kàkà ndònzì ka a'uta ná, inzi afina rùguru rórò. Obhó tí, afina rùguru ale, náli ndi yà rèrè dò rópili apùpù ràbhùna ràmbe ndàwà dò mùkarà tó idha bhèyi. ⁷ Ndi dhu bhèyi ale-tidò nàkà nzà ndirè nga ndi ràràdù atdí dhu mà nábà Ádrùngbàle Kàgàwà-fó, ⁸ ndi ale-tidò ní pbindà irèta-ònga úndò ndi ale, ndirò ùgèrè tí arí ndùgèrè pbindà mùtsò ò ale nídhunì.

Nàkùtále mà ònzitále mà nàndà dhu

⁹ Nàkù tí ndi nòtù àlè t'ádónà mùkrístò nàkà ndi'ì dhèdhe ná, Kàgàwà idzi ndi orú nídhunì. ¹⁰ Ndirò, ònzitále tí ndi nòtù àlè t'ádónà mùkrístò nàkà ndi'ì dhèdhe ná, Kàgàwà ifo ndi obvò nídhunì. Obhó tí, ònzitále ràdù ùda akye tí àdhàdhì irí ò itsu-opfò náarèda akye tí dhu bhèyi. ¹¹ Adyifò náari ndito, ndàdù itsu itdyu, ndi itsu-opfò ràdù 'awà obvò, fíyò aya ràdù iku. Ndi dhu bhèyi tí ní ndi, ònzitále ràdù àrà óvè yà bìllìnganà ndi ndarónzina pbindà kasu úmbè ndi rórò.

* 1:1 1.1 Atdí kumi dónà óyò ná rùgànda-tsù tí ka kátina irò ní pbhàkrístò, ìmbà rì'ì Pbhàyàhúdì màtì ndirò inzi ní Pbhàyàhúdì màtì.

¹² Hirò nónzì ale ní, umvúta-dzi òndù arí p̀bìndà a'uta ò ale. Obhó tí, ndi umvúta lèma ndi ndònzì dhu-dzidò, ndi ale abáya yà Kàgàwà akò fìndá làká ndi nózè ale tò dhòdhòdhóngà tó ìpìròngà tó màkàkà.

*Ìnzì Kàgàwà arí atdí ale mà nàbhù r̀ònzì nzére dhu dhu
(Yòb 29.12-13; Mát 7.21-27; Gàl 6.7-10; 1Pé 2.1-2)*

¹³ Nzére dhu-atdyú òho rí ndòzì ale náká nzá ndàti: Kàgàwà rarí ndi ndi nàbhù ndònzì nzére dhu. Obhó tí, Kàgàwà arí nzì nzére dhu ònzì. Ndirò, kàrí nzì atdí ale mà nàbhù r̀ònzì nzére dhu. ¹⁴ Ìngbàtí ìlì ndi ale mà nàbhù arí r̀ònzì nzére dhu dhu ní, yà ndi ale nyú rí atdyúna òho ndònzì nzére dhu. Ndi nzére dhu náarí kídha, ndàdù òtsinà. ¹⁵ Ní, ndi nzére dhu-atdyú òho ka kí dhu náapé ndisè, náaròdhìna dhu ní nzérengà. Ndirò, nzérengà náapé òtro, náaròdhìna dhu ní oye.

¹⁶ Yà atdíò ma mózè nyí r̀ò àbanìnzò, nyí nyàká nzá nyàbhù nyí kàtrá nyí! ¹⁷ Àlè r̀ò arí ndònzì idzi dhu kórò, àlè arí àbàna àkàkà atdíò kórò perè-tidò màna náariwu òrù-akpà ò r̀ò. I dhu náariwu yà òrù-akpà-nyí r̀ò arí inga náwù kórò dhu nanzi Àba Kàgàwà bhà r̀ò. Ndi Kàgàwà ní ìnzì arí ndàwù, ndirò ìnzì arí ndùgèrè ndùbhà nyí ìnò ò i dhu-tsí bhèyi ale. ¹⁸ Ndi nyú ndi ndòzè ka dhu bhèyi, kìbho ìpìròngà-òwútá àlè tò, p̀bìndà obhóngà tò Jte-otù ò, ndíni àlè koko tí wemberè tò ngari ò yà ndi ndanzì kórò dhu-tsí nzìnzì ò.

*Kàgàwà bhà Jte àkà kírì, kadù kùndò dhu ònzì dhu
(Yùw 3.27)*

¹⁹ Yà atdíò ma mózè nyí r̀ò àbanìnzò, nyirè yàri ote: ìngbàtí ìlì ndi ale mà náká ndi ì isò rádù dhu ìrì ale tí, ìnzì rádù ote òrì isò tí ale tí, ndirò ìnzì aráko akye ale tí. ²⁰ Obhó tí, akye aráko ale náarí nzì obhónánga tò dhu ònzì Kàgàwà-ònzì. ²¹ Wò dhu-okú dò r̀ò ní ndi, nyí nyàká nyàwà òtòtì dhu kórò itse nyukutsi r̀ò, fùkú nzére m̀utso, yà isè tí arí ndisè nyukutsi màna. Nyí nyàká nyàko yà nyukutsi ka kòzò Jte yorwà ò. Ndi Jte ní yà nyígu rádù Jte. ²² Nyí nyàká nzá nyí ì biya nì tí arí Kàgàwà bhà Jte ìrì ale tí, p̀bètù nyí nyàká nyí ì ndi Jte ùndò dhu ònzì arí ale tí, ìnzì dhu ì ì tí nyí nyí nyùtrá nyí-tírò dhu tí. ²³ Obhó tí, fìndá ka kùnona Kàgàwà bhà Jte kèlè ìrì arí, ìnzì ndi ndi ndi Jte ùndò dhu ònzì r̀òrò ale, nìlì ndi ìnzì arí ndi ka kadhìna nyina-wòyò àndà rí nditírò kiyó ò ale bhèyi. ²⁴ Nyina-wòyò ndi ndàndà ndàdù àrà dhu-dzidò, kà rádù àdzo ànyirò r̀ò tí nyina-wòyò ì ìnà tí dhu r̀ò r̀ò. ²⁵ P̀bètù, atdyúna nyú nà arí Kàgàwà bhà uyátá-ònga àndà ndini ndi ndani tí ale náso Kàgàwà rádù kà r̀onzina kórò dhu ò. Ndi uyátá ní àkàkà atdíò uyátá, ndirò indrù àbhù rí rífù Kàgàwà ìnzá ka kùtu ndi ùtù tí r̀òrò uyátá. Kàkà ndàp̀bà ndi ndi uyátá t'ífuta r̀ò, ndàrà kùndò dhu ònzì r̀ò mbèyi nditò. Kàká nzá ndàrà kírì r̀ò ìrì tí, rádù àdzo òna nà r̀ò.

²⁶ Ndi ale apé ndòzè àkàkà dhu bhèyi ndi ndarí Kàgàwà ùlè dhu tí, p̀bètù ìnzì ndàdù tsùna òòò, ní ndi ale ní nditírò rí ndùtrá, ndirò kàrí Kàgàwà ùlè ní ulétá ní kokórò dhu. ²⁷ Àba Kàgàwà rádù òzùnà àkàkà dhu bhèyi ndirò ìmbá afátá na arí ndùlè dhu tí ale ní, yà ìzù-nzo mà abvo-ayí màna dzùnà ònzì arí fiyó àp̀bè ò, ndàdù ndòdò kà-nyìkpò ò òtí yà adzi ò kórò dhu r̀ò r̀ò ale.

2

*Ìnzà dhu àkà kí ì indrù-ònga t'òvòta tò ale-afí nà dhu
(Law 19.15; Zàb 82.1-4)*

¹ Àbanìnzò, àdhàdhì yà nyí nyá'ù ilèta nà àkà àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò dhu bhèyi, nyí nyàká nzá nyí ì indrù-ònga t'òvòta tò ale-afí nà. ² Atdí òfò ní yàri: Nyirè pé dhu, ònzì tò atdí ale, yà orò tò petè mà idzi m̀dzarù màna nùfò r̀óná ritsù wà nyí nyùndu nyí ònà idza ò, wò dhu-dzidò, ndi nùfa mberù-fì nùfò r̀óná nàkùtálè rádù itsù átò ànyì-dza. ³ Ní, nyí nyári ifuta àbhù atdíò wò mbèyi ndi nùfò ale tò, nyitè àyàya ngari fìndá nyàti: «Adí iró yà idzi ngari ò.» P̀bètù, nyí nyaràdù àtìnà wò nàkùtálè nì: «Ìnyi! Ìdè uró, ndirò ngàtsi nì, adí iró obvò m̀atí, yà p̀fòdu ma m̀lì r̀ó.» ⁴ Ní, wò dhu itè tí nzá dhu nyí rarí indrù-ònga òvò, ndirò ndi dhu bhèyi nyí nyònzina dhu ò, nyúnda arí dhu rarí fùkú nzére irèta?

⁵ Yà atdíò ma mózè nyí r̀ò àbanìnzò, nyirì dhu! Kàgàwà náavò tí nzá nàkùtálè yà adzi ò, ndíni okoya tí ònzítálè tí a'uta ò, 'àdù òko yà ndi nózè ale tò Kàgàwà akò fìndá làká Idzi-kàmá tí? ⁶ P̀bètù nyí, nyí nyári nàkùtálè-itsì ònzì, nyàdù àmbe ònzítálè ifu dò! Ní tí obhó ì ònzítálè ì r̀ukú arávu, 'àdù àmbe nyòbhù dò dhùwani ò? ⁷ Ndirò, tí obhó abádhí ì yà p̀bakrístò tí ka kàrí nyúnzi ní d̀ukú arí ì idzi oyo ní arí dhu ùno nzére?

⁸ Hìlǎ Andítá rí dhu òvò ndàti: «Nyí nyákǎ nyozè òdhìnu àdhàdhì nyí nyú nyí nyòzè nyí nyí-tírò dhu bhèyi*.» Wòrí ní ndi òrù-akpá ǒ Idzi tò Úyátá. Ní, nyí nyapè ndi Úyátá ifù, ní nyí nyònzí wà ídzi dhu. ⁹ Pbéù, nyí nyapè dhu ònzi indrù-ònga t'òvòta nà, ní nyí nyònzí wà nzérenga Úyátá nyí nyákò dhu-okú dò rò. Ní ndi Úyátá ràdù anya òtdì dükú. ¹⁰ Obhó tí, ndi ale apé kóró Úyátá ifù, pbétù ndadù atdí Úyátá kèlè nukò i Úyátá nzínzi ǒ, ní ndi ale èkò wà kóró Úyátá. ¹¹ Obhó tí, Kàgàwà ràtina: «Dhu àkǎ nzá nyònzí m̀nyòni.» Ní kàti wà átò: «Dhu àkǎ nzá nyohò abvo.» Nírò, dhu apé i'í inzá nyí nyònzí m̀nyòni dhu tí, pbétù nyadù abvo òhò, ní nyí nyákò wà Úyátá. ¹² Nírò, nyí nyákǎ nyòwù òte rò, nyadù dhu ònzi àdhàdhì ànyàya Kàgàwà unoyá ale bhèyi. Ndi anya kúnnya ròfò ndi yà indrù àbhè rí rífù ndi inzá ka kàtù ndi ùtù tí rórò úyátá nònzí ka dhu bhèyi. ¹³ Obhó tí, izu àbà arí ngùkpá ale dó ale rí nzi àdù ànyàna unò Kàgàwà rí dhu-òdò ònzí. Pbéù, Kàgàwà náabàya nzi izu yà inzí arí izu àbà ngùkpá ale dó ale dó.

A'uta mà kàsùna màna
(Yòb 31.16-22; Gàl 5.6; Èbr 11.17,19,31)

¹⁴ Abanínzó, atdí ale rí'í inè ndàti: «Ma má'ù wà Kàgàwà,» pbétù, inzí ndadù ndi a'uta itè pbìndá ídzi dhu ònzi ndi ndi indrù tò dhu-otù ǒ. Ní ndi dhu tò m̀gàsù ní àdhu? A'uta tí àdù ndi ale igù igù wòrí ófò ǒ? ¹⁵ Nyàrè pé dhu atdí adòku mà, ndirò ngàtsi ní, atdí awèku mà rari'í mbá mùdzarù nà, ndirò ngàtsi ní, kà rari'í mbá bilínganà ndi ndóngo ònyùnà ònyè nà. ¹⁶ Ní, atdí nzínziku ǒ ale apé àdù àtinà kà ní: «Àrà mbèyi, óvò kàzu, nyadù dhu ònyè nyalè ní,» pbétù inzí ndadù ka dzàna nònzí atdí dhu ní matí, ní ndi dhu tò m̀gàsù nádù i'í àdhu? ¹⁷ Ní a'uta tò, kà rí'í ndi dhu bhèyi tí átò. A'uta kèlè nà ka kí'í vína dó rò, inzí kadù àmbe ídzi dhu ònzí dó indrù tò dhu ní iwà óvè atdídò a'uta nà ka kí'í dhu.

¹⁸ Pbéù, indrù rí'í inè ndàti: «Inyi, nyí nyí'í a'uta nà, ndirò ima, ma márí ídzi dhu ònzi indrù tò.» Ní, ma mádè dhu àdu kà tò, matí: «f̀tè pé yà inzí nyí nyari ídzi dhu ònzi ní indrù tò pbèkù a'uta idù. Ní ima, ma mí dhu itè indù yà ma marònzina indrù tò ídzi dhu-otù ǒ, inè ma rari'í a'uta nà.» ¹⁹ Nyí nyá'ù tí nzá dhu, Kàgàwà rari'í atdí tí? Ní wòrí ní ídzi dhu! Pbéù, nyí nyákǎ nyuni dhu p̀fòmvo nyú mà rá'ù wà ka átò, ngbòya ràdù àmbe iví nyú ivi dó òdò ní. ²⁰ Inyi ní mùdhomà! Nyí nyòzè tí wà nyuni dhu inzí ka kí Kàgàwà ózè ídzi dhu ònzi rórò ka kí'í a'uta nà dhu rari'í kòkórò dhu? ²¹ Kàgàwà azù tí nzá àlè t'ábhumà Àbràhamù obhónángatále tí, yà kídyi idhùnà Ìsakà ndàbhu ràyi màzàbahù dó, ndini ndubi tí perè tí Kàgàwà tò dhu-okú dò rò? ²² Nírò, nyí nyàla wà dhu kàbhà a'uta mà ranzi kasu atdíkpá kánzi ídzi dhu màna. Ndirò, ndi kánzi ídzi dhu abhù kàbhà a'uta rí'í àkàkà a'uta tí. ²³ Ndi dhu bhèyi ní ndi, yà Andítá ròvona dhu náadù àkǎ. Ndi Andítá ràtina: «Àbràhamù náa'ù Kàgàwà, Kàgàwà ràdù ndòzù obhónángatále tí*.» Ndirò, Kàgàwà adù kánzi pbìndá olo tí. ²⁴ Nírò, nyí nyàla wà dhu Kàgàwà rari'í indrù òzù obhónángatále tí ndi ndòzè ídzi dhu ònzí ndi ale rí dhu-otù ǒ, inzí ní ndi ale bhà a'uta-otù ǒ tí.

²⁵ Ndi dhu i'í ndi dhu bhèyi tí átò Ràhabà tí kátina m̀nyòni-ayi tò. Kàgàwà azù ka obhónángatále tí yà kánzi ídzi dhu ndàkò abhàbho pbì idzá, ndadù àbhunà ròtsè vurò otu ònà dhu-okú dò rò*. ²⁶ Obhó tí, àdhàdhì yà ìmbá ale-ihè rí'í ònà ale-ngbò narí iwà óvè ale-ngbò dhu bhèyi, yà inzí ka kari'í ídzi dhu ònzí ní indrù tò a'uta ní iwà óvè a'uta.

3

Ale-idà-dò àkǎ kòdò mbèyi dhu
(Mbà 10.10; Mát 12.33-37; 13.3; Ròm 3.13-14)

¹ Abanínzó, nyí nyákǎ nzá nyí'í ibí rò kànisa ǒ màlímó tí. Obhó tí, nyí nyuni wà dhu mbèyi nyú, mà màlímó tírò, Kàgàwà runoyá ànyàka òrù nà atdídò ròsè ngùkpá ale ònà òtèka-okú dò rò. ² Àlè'í kóró, àlè kari'í dhu ùfà abho nyú àlè-òfè ǒ. Inzi arí dhu àfà òtèna ǒ ale ní ndi àkàkà ale tí ka kádù dzàna ale. Ndirò ndi ale ní inè rí'í ndòdò kórò ngbóna ìnzí ròtsu nzérenga ǒ ale. ³ Kídyi pé mùhàgù tò ófò. Àlè kapé suma-dyi-ngba usò imbi ní kà-tsù rò ndini àlè kòzè dhu nònzí tí, ní ndi dhu arí kórò kà-ngbulù nàbhù àlè rànà àtò. ⁴ Nyàndá pé idha dó arúbhi bàtò átò. Ndi bàtò rí ìmbá i'í inè àdrùngbá matí, òpili ròpili ǒbi nyú nà awe ràdù àmbe idzina dó, ní kà-rò ka kòsò idha-tsi àkè itsu-afà-ngba kèlè ràdù kàbhu ùndana rí ale ràrà ònà àtdya rò ràrà ndi ndòzè i. ⁵ Ní ndi dhu bhèyi tí, ale-idà ní ale-ngbò rò àkè dhù-ngba nyú, pbétù, kàràdù ndòyò ndi ndònzí àdròdrò dhu nyú-okú dò rò.

* 2:8 2.8 Law 19.18 * 2:23 2.23 Opt 15.6 * 2:25 2.25 Yàk 2.1-24

Nyàndà pé, ákě kàzú-ngba ràdù ádrùngbǎ irí-yà-ba nyú nóbì! ⁶ Ndirò, dhu rí'í ndi dhu bhéyi tí yà àlě-idà-dò ròrina ɔte tò. Ndi ɔte rí'í inè ndùbì nga ádhàdhì kàzú arí nga ùbì dhu bhéyi. Obhó tí, àlě-idà-dò rí'í inè ndònzì kóró nzére dhu-tidò ròsè àlě-ngbò rò ngákpa ngarí-nzo dòná. Ní àlě-idà-dò ròrina nzére ɔte náarírà p̄f̄mvo Sitanì bhà rò, ndirò kǎrì àlě tó ípírɔnga inzǎ. ⁷ Indrù rí'í inè ndivù kóró izǎ-tidò rɔngò dhu ònzì ndi ndòze dhu bhéyi. Obhó tí kǎrì irí'í izǎ-tidò mà, àrè-tidò mà, ìya dǎ arí 'ádhà izǎ-tidò mà, ndirò idha ò aróko izǎ-tidò màná kóró nivù ivù. ⁸ Pbetù, idhana ivu ràdù atdí ale mà rí'í mbǎ. Obhó tí, ale-idà ní inzì arí ndìngyě nzére dhu t'únɔta nǎ dhu, ndirò àlè tí àlè indrù òhò ràdù itsu nǎ dhu. ⁹ Àlě-idà ní àlě karí Ádrùngbǎle àlě t'Ábanà Kàgàwà nìlè, ndirò àlě-idà nǎ tí, àlě karadù yà wòyɔna nyú rò kǎbhòlò ale nòfù. ¹⁰ Asota tó ɔte mà ofúngá tó ɔte màná náarúvò atdí ale-lí'ò rò tí. Ábanǎnzò, wòri dhu àkǎnà nzǎ ndì'í wò dhu bhéyi. ¹¹ Òvòvù idha mà, inzǎ òvù idha màná tí àdù ùvò ùvò atdí idha-bhu ò rò tí? Inzì akekpá màtí! ¹² Ábanǎnzò, mùtini-kpò ì'ò arí itsu tí àdù mìzèyìtuni-kpò ì'ò ì'ò? Ndirò ngátsi nǎ vinyò-kpa tí àdù mùtini-kpò ì'ò ì'ò? Inzì akekpá màtí! Ndi dhu bhéyi tí, inzǎ òvù idha náarǎhu ònà rò idha-dòtì ní rí nǎ àdù òvòvù idha nípfo.

Dhu àkǎ kǎ'í òrù-akpá ò rò irà dhu-ɔnga t'òvota tò irèta nà dhu

(Ròm 14.19; 1Kò 3.3; Èfe 4.1-3; Fil 2.3; 1Pé 3.4)

¹³ Dhu-ɔnga t'òvota tò irèta mà, inga t'únita màná nà arí'í atdí ale mà tí'í inè nzinziku ò? Ndi ale-tidò ní'í rò, dhu àkǎ kà ritè ndi dhu-ɔnga t'òvota tò p̄bìndà irèta p̄bìndà ídzi mùtso mà, p̄bìndà iyɔnga màná-otù ò. ¹⁴ Pbetù, nyí nyapè ì'í atdidò ógyè adha tò afiku nà, ndirò anya tò afiku nà nzinziku ò, ní nyí nyàkǎ nzǎ nyídzi nyí, nyòzù nyí dhu-ɔnga t'òvota nùnì ale tí. Ndi dhu bhéyi nyí nyí dhu ònzì dhu ràdù nyàbhù nyí'í tìtòtálè tí. ¹⁵ Wòrì dhu-ɔnga t'òvota tò irèta-tidò ní nǎ òrù-akpá ò rò irà irèta-tidò, pbetù ka ní yà adzi ò irèta-tidò. Ka ní indrù tò òfò tò irèta, ndirò ka ní nzére-alafí bhà òfò tò irèta. ¹⁶ Obhó tí, adha tò ale-afí mà anya tò ale-afí màná rí'í rò ràdù ì'í dhu ní p̄bàdzangá tí ka kí dhu ònzì dhu mà, kóró nzére dhu-tidò màná. ¹⁷ Pbetù, òrù-akpá ò rò irà dhu-ɔnga t'òvota tò irèta-tidò nà arí'í ale ní dònà-kpa ò rò Kàgàwà-nyìkpò ò ilá ale. Ndi ale ní màràngá ibho arí indrù nzinzi ò ale, iyɔnga t'ále, ndirò, ngákpa ale rùnɔna dhu nòze ndifá ale. Ndi ale ní àlè tí àlè izǎ àbà ka kí indrù dǎ ní ale-afí mà, ídzi dhu ònzì ka kí abádhi tò ní ale-afí màná ní ale. Ndirò ka ní inzì arí indrù-ɔnga òvò, inzì ndàdù indrù ètra ale. ¹⁸ Ì'í aróko atdikpá màná ale àbhù arí ròkò màràngá ò ale, náaròzòna dhu ní màràngá. Ní itse tí abádhi arádù ògùnà dhu ní obhónànga tò dhu ònzì ò ale rí dhu.

4

Inzǎ dhu àkǎ kozè yà adzi ò dhu-tsí dhu

(Law 19.16; Zàb 66.18; Luk 18.13-14; 1Tì 2.8; 1Yù 2.15-17)

¹ Yà nzinziku ò arí'í angburuta mà anya màná náarúvò ádhà rò? Abádhi náatí nǎ ùvò yà nyí nyí atdyúya òho dhu-tsí, yà nyàkutsinǎ rò arí anya ònzì nzinziya ò rò? ² Nyí nyarí dhu-atdyú òho nyàbà, pbetù inzì nyàdù ò dhu nábà. Nyí nyarí'í adha tò ale-afí na nyàdù nyàpà nyòkyè abvo, pbetù inzì nyàdù atdí dhu mà nábà. Nyí nyarí anya ònzì nzinziku ò, nyàdù àmbe àngburu dǎ. Nyí nyarí nǎ nyí nyí atdyúna òho dhu àbà, inzì nyí nyarí ndi dhu ònzì Kàgàwà-fó dhu-okú dǎ rò. ³ Dhu nyí nyònzì Kàgàwà-fó rò, nyí nyarí nǎ àdù ndi dhu àbà, nzére nyí nyarí ndi dhu ònzì dhu-okú dǎ rò. Kà-tì ní, nyí nyarí dhu ònzì ndíní nyí nyabá tí idhèku ìkǎ rí nyí-tírò nzére dhu kèlè. ⁴ Nyí, nyí ní inzì arí 'òdò Kàgàwà tò ale! Nyí nyúni tí nzǎ dhu, yà adzi ò dhu-tsí òzè ka kí dhu rǎrì Kàgàwà òndrò ka kí dhu? Nírò, yà adzi ò dhu-tsí ná'ú rí ndòzè ale ní iwà ndì nùgèrè ndítirò ndòngò Kàgàwà rǎ òmvù tí ale. ⁵ Nyí nyàrè tí nga kòkòrò Hìlá Andítá rarátina: Kàgàwà òzè dhu rǎrì àlě rùbho àlě fìndà tí atdíró, yà àlě-nyutsi ongó tí àdi ndì ndìli p̄bìndà Hìlá-Alafí-okú dǎ rò*? ⁶ Kàgàwà arí ibhona àlè tò ní ádrùngbǎ ídzinga nyú. Ndi dhu okú dǎ rò nga ní ndi Hìlá Andítá arátina: «Kàgàwà arí ndùgye yà 'ídzi arí itírò ale nà, pbetù kǎràdù p̄bìndà ídzinga itè yorowà nà aróko ale tò*.» ⁷ Nírò, nyí nyàkǎ nyí'í Kàgàwà-tsù dhu. Ndirò, nyí nyàkǎ nyòdì p̄f̄oku P̄f̄mvo-ònzì, ní kà ràdù òku tí òku tsúkú rò. ⁸ Nyí nyàkǎ nyíngò Kàgàwà-tì'ò, ní kà ràdù ingo tiku ò. Nyí nzérenatálè, yà fíyò irèta-ɔnga ùndò ndi ale tírò, nyí nyàkǎ nyú'ò ɔtsúku mà afiku màná rìlǎ! ⁹ Nyí nyàkǎ nyúni nyí nyí'í ònǎ fùkù nzérenge-okú dǎ rò àp̄bè! Nyí nyàkǎ nyòkò izàku ò, nyàdù òko nyíku-dha ò! Fùkù ugùbótá nǎkǎ ndùgèrè ndi ndòngò ɔdzi tí, fùkù dhédhe ràdù ndùgèrè ndòngò izǎ tí! ¹⁰ Nyí nyàkǎ nyífo nyí nyí-tírò obvò Ádrùngbǎle Kàgàwà-ònzì, ní kà ràdù nyídzi orú.

* 4:5 4.5 Irò rí'í dhu ka kidyí òyà rò ní Tòr 4.24 mà ɔpt 6.3 màná.

* 4:6 4.6 Mbà 3.34

Inzá dhu àkǎ katì ale t'òdhìnà nzéere ale tí dhu
(Mbà 27.1; Luk 12.16-20)

¹¹ Abanǎnzó, nyí nyàkǎ nzá nyòtè nzéere nyí nǐ nzínzìkù ò. Òdhìnà nǐ róte nzéere ale, ndirò ngátsi nǐ òdhìnà àti rí nzéere ale tí ale, nóte wà nzéere yà àzè dǒ róte uyátá nǐ, ndirò katì wà ndi uyátá nzéere uyátá tí*. Ní ndi dhu bhèyi nyi nyònzì dhu rò, inyi ní nzi uyátá ifú arí ale, pbètù inyi ní ndi uyátá àti arí nzéere uyátá tí ale. ¹² Kágàwà kèlè atdirò ní ndi Uyátá idí arí ale, ndirò ka atdirò ní ndi indrú àti rádù idzi ale tí ndirò nzéere ale tí. Ndirò ka kèlè atdirò ní ndi indrú ìgu rádù, ndirò indrú òhò rádù ale. Nírò inyi, yà òdhìnà àti nyi nyarí nzéere ale tí rò, nyi nyarí nyozù àdhi tí?

Inzá dhu àkǎ kidzì ale ale-tírò ka kòzè kònzì dhu ùdhè ka kí rò dhu

¹³ Nyiri yà ma múnona dhu kòmbi, nyi yà nyi nyarátina: «Indo, ndirò ngátsi ní tsútsǎ, mã mowuna atdí kigò ò. Ní mã móko ànyí ràrà àhu atdí atò nyú tí. Mã mí mùtùruzì ònzi, mãdù màgòwè† àbà ònà rò.» ¹⁴ Nyí, nyí nyàni nzá ìngbà dhu bhèyi màtí fùkú ìpirònga níí'ina tsútsǎ dhu! Obhó tí, nyí nyí'í àdhàdhì òtò ròtò idha-ihè bhèyi, yà ákè kàsùmì kèlè tí arí ndalá, ndàdù àwí ale-nyìkpó ò rò. ¹⁵ Nyí nyàkǎnà nyàti: «Ádrùngbǎle òzè ka nǐ, mã mí'ina inè ìpiròrò nga nà. Ní mã monzina yàri dhu, mãdù ndàgà-tsí nónzì.» ¹⁶ Pbètù, nyí nyàróko nyámbe nyídzi dǒ idzi tí, nyí nyòzè nyònzì dhu ùdhè nyí nyí rò. Ní kórò kòrì idzítá-tidò ní nzéere. ¹⁷ Nyí nyàkǎ nyàni dhu ní, idzinga t'ònzita múni ale rapé nzi ndi idzinga ònzi, ní ndi ale rónzì wà nzérenga.

5

Ònzitǎle-nyìkpó itdyú ka kí dhu
(Yòb 20.5; Àmò 5.11-12; Màl 3.5)

¹ Nyí ònzitǎlè, nyiri yà ma múnona kòmbi fùkù dhu! Nyí nyàkǎ nyòdzi, nyámbe nyùhu dǒ izu nǐ, dǔkù rírá àpbè-okú dǒ rò. ² Fùkú ongyéngá nómò wà, ndirò rùkú mùdzarù kereze nónyè wà. ³ Fùkú orò mà fùkú fùrangà mànà kéngezé ònyè wà. Ndi kéngezé ní ndi nyí nobhuya, wò nyí nyarí kórò dhu-tsi-tsù ùndù fùkú tí rò. Nyí nyúndu i ongyéngá-tsù kòkòrò. Ní àdhàdhì kéngezé mà kàzù mànà náarí dhu ìnzá dhu bhèyi, Kágàwà nùtdià ànyàku obi nyú nà yà adzi ò kórò dhu-tsù rí ndòdì nínanganí. ⁴ Kòni, nyí nyúvò nyí ìnzì nyùbho yà fùkú onzi-bvu-abábá ò kasu nónzì kasutǎle tó màkimbà. Ní, abádhí rí 'èhù dhu mà, abádhí rùkù dhu mànà nàrà wà òtsi yà kórò dhu dǒ arí'í ádrùngbǎnga tó obi ná Ádrùngbǎle Kágàwà-bì ò! ⁵ Yà adzi ò, nyí nyávu nyòngò òko ònzi ò, ndirò nyí nyábhu yà adzi ò dhèdhe ràtdù afiku. Nyí nyòngù nyí, nyèyo ìnzá nyí nyàni Kágàwà rotdíya òtdì ànyàku atdíku dhu rórò, àdhàdhì yà ìnzá ùni i àze ka kí atdíku dhu rórò róko ìzà bhèyi. ⁶ Nyí nyábhu obhónanga ònzi arí ale-ànyà kítì, nyàdù àbhanà kokyè. I ale í'í mbá nyí mànà i í àgò nǐ obi nà.

Dhu àkǎ kondù dhu-dzi ràrà àhu Ádrùngbǎle Yèsù rìngò dhu ò dhu
(Mát 5.33-37; Èbr 6.12; 10.35-37; Yàk 1.12)

⁷ Nírò àbanǎnzó, nyí nyàkǎ nyòndù dhu-dzi, ràrà àhu Ádrùngbǎle Yèsù rìngò dhu ò. Nyàndà pé ìngbà dhu bhèyi màtí ìnga òbhì rí ale náarí ìnga ò dhu náaraya ò'ò dhu òdò dhu. Ndi dhu ò'ò dhu rádù i'í ádrùngbǎ mùgàsù tí kà tò. Kà rí dhu-dzi òndù ràrà àhu wemberè tó igye mà, kà ríku dónà rò igye mànà nóowuya ìkò dhu ò. ⁸ Ní nyí mà àtò, nyòndù dhu-dzi nyábhu afiku rí'í obi nà, Ádrùngbǎle Yèsù rìngò dhu rí'í ìkyèrò dhu-okú dǒ rò.

⁹ Abanǎnzó, nyí nyàkǎ nzá nyámbe nyùhu dǒ nyí nǐ nzínzìkù ò, akye Ádrùngbǎle Yèsù arana ànyàku itdì nǐ. Nyàndà pé, kòni kidè wà tsàtsùnà ànyàku ndi nditdì tí! ¹⁰ Abanǎnzó, nyirè pé kǎkǎ Ádrùngbǎle Kágàwà-òvò rò owúnà dhu òvò rò indrú tò pbánábí náanzì dhu. Abádhí andù dhu-dzi àpbè ò. Ní, nyí nyàkǎ nyòdyi abádhí tó òfò. ¹¹ Àlè kári i ale ànzi hirò nónzì ale tí, abádhí andù dhu-dzi dhu-okú dǒ rò. Nyí nyirí wà Yòbù tí kátina ale andù àpbè-dzi tí dhu tó màkàrà. Ndirò nyí nyirí wà ìngbà dhu bhèyi màtí Ádrùngbǎle Kágàwà adù àrà dhu ònzi kà tò olúnà rò dhu. Obhó tí, ndi Ádrùngbǎle ní àlè tí àlè izu tó affina mà, idzinga mànà nǐ ale.

¹² Pbètù àbanǎnzó, ádrùngbǎ dhu tí nyí nyàkǎ nzá nyòtsò dhu òrù-akpà-òvò rò màtí, yà adzi-òvò rò màtí, ndirò ìngbàti ìli ndi dhu t'òtsota tò ngátsi òfò ò màtí. Obhó dhu tí rí'í dhu nákǎ nyàtì obhó dhu tí. Ndirò, ìnzì ní obhó dhu tí rí'í dhu nákǎ nyàtì ìnzì ní obhó dhu tí, akye Kágàwà arana ànyàku itdì nǐ.

* 4:11 4.11 2.8 † 4:13 4.13 Màgòwè ní mùtùruzì ka kònzì rò arí ndisè dhu ka kòdzì rónà dhu-bvu dǒ dhu.

Andi nà ale dǒ dhu àkǎ kitsò ale dhu

¹³ Àphè ǒ rí'ì atdí ale mà t'í'ì inè nzínzíkù ǒ? Ndi ale àkǎ ndìtsò ndi Kàgàwà rǒ. Ndirò ngǎtsi nǐ, dhèdhe ǒ rí'ì atdí ale mà t'í'ì inè nzínzíkù ǒ? Ndi ale àkǎ ndùyè ifata tó adyi. ¹⁴ Andi nà rí'ì atdí ale mà t'í'ì inè nzínzíkù ǒ? Ndi ale àkǎ ndùnzi kànìsà ǒ pbàkùrù, ndíní adù tí 'ìtsò dóná, 'adù ndùtri akye nǐ Ádrùngbǎle Yèsù-ovò rǒ. ¹⁵ Abádhí itsò ì a'uta nyú nà dhu rǎdè ndi ale nábhu rǒgù, ndi Ádrùngbǎle rǎdù kà dzàná ònzì rìvà ndi tdítǒ. Ndirò, dhu apé ì'ì ndi ale ónzì nzérenge dhu tí, ní Ádrùngbǎle rǎdù ndi nzérenge nùbà ùbà kà tò. ¹⁶ Nírò, nyí nyàkǎ nyówù fùkù nzérenge òvò rǒ kpangba fùkù nzínzíkù ǒ, nyǎdù òwu nyítsò rǒ dùkù, ndíní nyí nyadù tí ùgu. Obhónángatále bhà itsòta náarí kasu ònzì ádrùngbǎ òbi nyú nà. ¹⁷ Nabi Eliyà ní'ì àlǎ'ì bhèyi ale kèlè. Ní, kitsò ndi atdyúna nyú nà ìnzì igye níkó tí. Ní, igye agyè nzá yà adzi ǒ, rǎrà àhu ìbhu ato dóná azà àbì nà tí. ¹⁸ Wò dhu-dzidǒ, kǎdù ndìtsò tdítǒ. Ní, igye adù ìkǒ òrù-akpà ò rǒ, yà adzi rǎdù ònyù ì'ò.

Àwǎwǐ ndàrà itse obhónge rǒ rò ale nádù ka kí obhónge tó otu ò dhu

¹⁹ Àbanǐnzó, atdí nzínzíkù ǒ ale rí'ì inè ndàwǐ, ndàrà itse obhónge rǒ rò, ngǎtsi ale rǎdù kábhu rǎdu ndi obhónge tó otu ò. ²⁰ Ní nyí nyàkǎ nyùni dhu, wò ndi nzérengeatále dzàná ònzì rǎdu ndi awítá tó otu ò rò ale, rǐgù wà ndi ale bhà ipirónge ove ǒ rò, ndirò Kàgàwà rùbà wà ndi ale bhà àbhò nzérenge-iyà.

Péterù andí wemberè tí bhàruwà Yàrí bhàruwà ò i nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí bhàruwà nandí ale ní Péterù, Yèsù bhà uvitatále (1.1; 5.1), mbèmbè azà kumi dòná imbò ná ato údá Yèsù ka kùgù dhu-dzidò rórò. Uvitatále tírò, abádhí ongónà ùbhi atdíkpá Yèsù mànà yà adzi dò kí'í òná kàsùmì ò. Yèsù ódzì ndàrà òrù-akpá ò dhu-dzidò, Péterù adù àrà Ídzi-Mákùrù nánò indrù tò (Kas 1-6; 9.32-12.19).

Ka karí dhu irè Péterù randí yàrí wemberè tò p̀bìndà bhàruwà Romà tò kígò ò ndí ndí'í rórò, Nerò tí kátina P̀bàrómá tò p̀bìrì ò kámá dò kamà náapè ndàvu p̀bàkrístò rò òná kàsùmì ò.

Kándí ka fíyò ní Àziyà-Ngba tò p̀bìrì tò múlayí òná ì nífàlà ale. Kòmbí ka karí kànzi Tùrùkiyà tí. I p̀bàkrístò ní'í P̀bàyàhúdí mà ìnzì ní P̀bàyàhúdí mànà. Péterù rí abádhí atí olo tí, p̀bàkrístò tí abádhí rí'í dhu-okú dò rò, ndírò abádhí màtíràbvù nga nyú ní òrù-akpá ò nga nídhuní (1.1; 2.11). Ìnzì ní p̀bàkrístò tí ì nòtù ale nòongónà abádhí-itsì ònzì ònzì tí, 'adù àmbè òbhùnà dò títò dò.

Péterù andí dhu kpàkrístò tò, ndíní abádhí tò a'uta ndì tí, ràdù òbì àbhu abádhí-afí tò ròkò Kàgàwà bhà ale bhèyi, ìnè màtí ka kí'í abádhí rò ka kàvu òbì nyú ná rò rórò.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-2).
- Kàgàwà igù àlè dhu nise ka kí dhu (1.3-12).
- Ìndrù àkà 'òkò ìlǎ ì ìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ò rórò dhu (1.13-2.10).
- Mùkrístò àkànà ndònzì àp̀bè ò dhu (2.11-4.19).
- Yòròwà ná mùkrístò àkà ndàdì dhu mà, kà-kàsù mànà (5.1-11).
- Bhàruwà riku dòná rò ovita (5.12-14).

Péterù rí indrù nòví dhu

(Rom 8.17-18; 16.25-26; 2Kò 4.17-18; Èfe 2.4-8)

¹ Yàrí bhàruwà nandí ní ima Péterù, Yèsù Krístò bhà uvitatále. Ma màndí ndi bhàruwà fùkù, nyí yà Kàgàwà óvò nyí nyí'í p̀bìndà ale tí rò. Nyí nyífàlà nyí yà adzi ò olo tírò, nyòngò òko Potò mà, Galàtiyà mà, Kàpàdòkiyà mà, Àziyà mà, Bitiniyà mà tò p̀bìrì ò.

² Àba Kàgàwà náavò nyí ròpè ndi angyinà rò àdhàdhì ndi nyú ndi ndudhé ka dhu bhèyi. Kàbhu nyí nyí'í p̀bìndà ale tí p̀bìndà Hìlǎ-Alafí-otù ò, ndíní nyí nyirì tí Yèsù Krístò-tsù dhu, ndírò ndíní Yèsù-azù yà ndi nufu náadù tí nyú'o nyílá. Kàgàwà àkà ndàso nyí, ndàdè nyàbhu nyòkò màràngà ò atdíðò.

Kàgàwà ungbeya àlè òve-bvù rò dhu náká àlè ròdò dhèdhe ná dhu

(1Kò 2.6; Èfe 5.1; 1Tè 5.8-9; Tit 2.11-14)

³ Dhu àkà àlè rìlè Kàgàwà, àlè tò Ádràngbàlè Yèsù Krístò t'Ábanà! P̀bìndà ádràngbà izu tò ale-afí-okú dò rò, kíbhò ípìrònga-owútá àlè tò, yà ndi ndábhu ndi Yèsù Krístò rìngbè ndi òve-bvù rò dhu-otù ò. Ndi dhu-okú dò rò ní ndi, àlè kí dhu òdò a'uta nyú ná ungbè àlè rungbeya àlè átò òve-bvù rò, ⁴ ndíní àlè kabá tí yà Kàgàwà uli angyangyi ndíní àlè kokoya tí kàmàna tí dhu*. I dhu ní yà ìnzì ràdù 'inza dhu, ìnzì ràdù òtì dhu, ndírò ìnzì fíyò aya ràdù iku dhu. Ndirò, Kàgàwà arí i dhu òdò fùkù òrù-akpá ò. ⁵ Nyí yà Kàgàwà nyí nyá'ù rò, kàrì ngbòku òdò p̀bìndà ádràngbànga tò òbì nì, ndíní ndi ndítèya tí ndi ndígù nyí dhu kpangba yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì òná idho ò.

⁶ Ndi dhu-okú dò rò ní ndi nyí'í dhèdhe ná, ìmbá dhu rí'í kòmbí nyí nyòko izu ò yà àkè kàsùmì ò yà nyí nyàbàna dhèdherò umvútá-tidò-okú dò rò dhu màtí. ⁷ Wò ì umvútá rí'í rùkù, ndíní fùkù a'uta-òbì nomvú tí. Orò ní ndinza ràdù dhu, p̀bètù ka karí kùda kàzu òna ná, ndíní ka kuni tí orò nyú tí kà rí'í dhu. Ní fùkù a'uta tò kà rí'í ndi dhu bhèyi tí. Ndi fùkù a'uta, yà atdíðò fìndá idzinga ósè orò bhà idzinga dòná màtí, ní ràdù àkà komvù òbina, ndíní ka kuni tí obhóna tò a'uta tí kà rí'í dhu. Ndirò, fùkù a'uta ò nyí nyìkò pòtsò dhu-okú dò rò ní ndi, Kàgàwà ifaya nyí, kònzìya siràku ndàdè nyílè Yèsù Krístò rítsi ingo ningani. ⁸ Nyí nyòzè wà Yèsù, ìmbá dhu rí'í ìnzá nyí nyàpè kalá dhu màtí. Ndirò, nyí nyá'ù wà ka, ìmbá dhu rí'í ìnzì nyí nyí kalá kòmbí dhu màtí. Ní, nyí nyí'í dhèdhe ná atdíðò. Ndi dhèdhe ní ìnzì ràdù ndàwe ale-tsù ò dhèdhe-tidò. ⁹ Nyí nyí'í ndi dhèdhe ná Kàgàwà igù nyí dhu-okú dò rò. Wòrì ní ndi Yèsù nyí nyá'ù dhu tò perè.

* 1:4 I dhu tí ka kátina irò ní Kàgàwà rí indrù igù ndàdè dhòdhòdhóna tò ípìrònga àbhu fíyò dhu.

¹⁰ Wò ndi Kàgàwà rí indrù ìgù dhu dǒ, p̀b̀anábí náanè dhu abho nyú '̀uni, '̀adè dhu òvò angyangyi nyí nyakána nyàbà idzinga dǒ. ¹¹ Kristò bhà Ìlílà Alafí ní'í abádhí-nyutsi. Ní ndi Ìlílà-Alafí náabhù abádhí r̀òvò dhu angyangyi Kristò náabáya àp̀bè mà, kàdèya àbàná olunà r̀ò ádr̀ungb̀anga tó awáwù mànà dǒ. Ndirò ì p̀b̀anábí náadzi ì, ndíní ì ùni tí ìngbà kàsùmì ò màtí ndirò ìngbà dhu bhèyi màtí kòrì dhu ǹòonziya ì dhu. ¹² Ní Kàgàwà nùtè dhu abádhí tó r̀èni dhu, wò abádhí avò indrù tó Ídzi Màkùrù ní abádhí ravò nzá f̀yò ìtírò, p̀b̀ètù abádhí ravò ka f̀ùkù. Ndirò, yà kòmbí arí kòvò f̀ùkù ale náarí kòvò yà òr̀ù-akpà ò r̀ò Kàgàwà ivi Ìlílà-Alafí bhà òbì nyú ní. Ní malàyíkà nyú mà nòzè '̀uni wò ndi dhu átò.

Dhu àkà kokò Kàgàwà-nyìkpó ò ìl̀à òfò ò dhu (1Kò 6.20)

¹³ Wò Kàgàwà ònzi f̀ùkù dhu kórò nòokú dò r̀ò, nyí nyàkà nyí'í ònzi nyí nyádù kasu ònzi f̀ùkù irèta ní ale tí. Nyí nyàkà nyòkò ìpírò r̀ò nyìkpòkù nà, nyádù kórò atdyúku ìlì yà Yèsù r̀ingo ǹnganì nyí nyabáya idzinga dǒ. ¹⁴ Àdhàdhì àbayà ùnò dhu ifù arí ǹzonzo bhèyi, nyí nyàkà nzá nyàbhu nyí yà inzá nyí nyàpè Kàgàwà bhà Ídzi Màkùrù nùní r̀ò nyí nyongónà atdyúya òhò nzère dhu r̀ambe nyàndà dǒ. ¹⁵ Ndirò, àdhàdhì Kàgàwà yà nyí nunzi nyí'í p̀b̀indà ale tí ale ní Ìlílà ale dhu bhèyi, nyí mà átò nyí nyàkà nyí'í ìlílà Kàgàwà-nyìkpó ò ale tí kórò f̀ùkù m̀etso ò. ¹⁶ Obhó tí, Ìlílà Andítá ò Kàgàwà r̀ì dhu òvò, ndàtì: «Nyí nyàkà nyí'í ìlílà ale tí, ima ní Ìlílà ale nídhunì*.»

¹⁷ Ndirò, nyìtsò nyí nyí r̀ò, nyí nyarí Kàgàwà ànzi Àbaku tí. Ní ndi dhu bhèyi kà r̀í'í r̀ò, nyí nyàkà nyòngò kífù atdidò yà òko nyí nyòko olo tí yà adzi ò òná kàsùmì ò. Obhó tí, kàrì indrù-ànyà itdì ndi ale nyú ònzi dhu-bvu r̀ò, inzi ndi ndi indrù-ònga òvò r̀òrò. ¹⁸ Obhó tí, nyí nyúni wà ìngbà dhu bhèyi màtí Kàgàwà wù nyí, nyúvò yà abhúku-nyutsi r̀ò nyí nyabà àkyákyè m̀etso ò r̀ò dhu. Kùwù nzá nyí kákà '̀inza rádù f̀uràngà tí kátina suma-tidò mà, òr̀ò mànà dhu bhèyi dhu ní. ¹⁹ P̀b̀ètù, kùwù nyí ní ní Kristò-azu, yà atdidò findá idzinga ósè azu. Ndi Kristò ní'í àdhàdhì Kàgàwà tó ka kàbhu perè tí tàmà-ngba bhèyi, yà ìmbà r̀í'í atdì otsu nà màtí, ndirò ìmbà r̀í'í ngàtsi nzère dhu nà màtí tàmà-ngba. ²⁰ Kàgàwà náapi ka angyinà r̀ò, inzá ndi ndàpè yà adzi ònzi r̀òrò. Ndirò kòmbí kádù kítè kpangba f̀ùkù yà adzi ò dhu-tsù r̀ì ndàpà ndíní ndi ndara tí ndòdì òyá idho ò. Kònzì ndi dhu ndíní idzinga nabhù tí f̀ùkù. ²¹ Kristò-otù ò, nyí nyá'ù Kàgàwà yà ka nabhù r̀ingbè ndi òvè-bvù r̀ò, ndàdù ádr̀ungb̀anga tó awáwù àbhu kà tó ale. Ndirò, wò dhu-okú dò r̀ò ní ndi, nyí nyá'ù Kàgàwà nyádù kórò atdyúku ìlì kà-fò nyí nyòdona nyàbà dhu dǒ.

²² Obhònga tó Jte nyí nyifu dhu-otù ò, nyí nyòngò wà Kàgàwà-nyìkpó ò ìl̀à ale tí, nyádù adòku òzè ìmbà òná utrátà nà àzè ní. Níró nyí nyàkà nyòzè nyí atdì affika nyú nà nzinziku ò. ²³ Obhó tí, Kàgàwà àbhu ìpírònga-òwútá f̀ùkù p̀b̀indà Jte-otù ò. Ndi Jte r̀í'í mbà àdhàdhì òmò rádù òmò itse bhèyi, p̀b̀ètù ka ní inzi arómò itse. Ndi Jte ní ìpírònga àbhè arí indrù tó Jte, ndirò ka ní dhòdhòdhònga nà arádi Jte. ²⁴ Obhó tí, ndi Jte r̀átina: «Kórò ale r̀í'í àdhàdhì iri-bì bhèyi. Ndirò abádhí tó aya r̀í'í àdhàdhì itsu-opfò tó aya bhèyi. Irí-bì rádù òtdyù, itsu-opfò rádù ndìp̀bà obvò.

²⁵ P̀b̀ètù, Ádr̀ungb̀ale Kàgàwà bhà Jte arádi dhòdhòdhònga nà*.» Ndirò, ndi Jte ní Ídzi Màkùrù yà f̀ùkù ka kuno.

2

Dhu àkà kongù ale Kàgàwà bhà Jte ní dhu (Màt 21.42-44; Kas 4.11-12; Rom 9.24-26; Èfè 2.20-22)

¹ Kàgàwà àbhu ìpírònga-òwútá f̀ùkù dhu-okú dò r̀ò, nyí nyàkà nyáwà kórò òr̀ù-tidò mà, indrù t'̀utrátà mà, òyoyò ale-idà-dò nà ka kí'í dhu mà, ngàtsi ale-fò dhu dǒ ka kí ale-aff ìlì dhu mà, indrù t'̀údhútá tó irèta mànà. ² Àdhàdhì irè-nzo náarí màkyí-atdyú òho dhu bhèyi, nyí nyàkà nyòhò yà inzá ndi nàngbò ngàtsi dhu nà màkyí-atdyú, kà-tì ní, nyí r̀akà nyòhò Kàgàwà bhà Jte-atdyú. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nyádù àmbe òvi dǒ ní f̀ùkù a'uta ò, r̀àrà àhu Kàgàwà ìgù nyí dhu tó dhèdhe r̀akà dòtsí òná idho ò. ³ Àdhàdhì Ìlílà Andítá r̀ùnna dhu bhèyi: «Nyí nyínè wà Ádr̀ungb̀ale bhà idzinga-dzi*.»

Yèsù mà ndi ná'ù ale mànà narí ìpírònga nà arí'í nyuyatsi odu bhèyi ale dhu

⁴ Ní nyí nyàkà nyindri ìkyèrò Ádr̀ungb̀ale Yèsù-tì'ò. Abadhi ní ìpírònga ibho arí indrù tó odu, yà indrù adù òbvunà ìgi odu. P̀b̀ètù Kàgàwà adù kòvò, ndàdù òzànà atdidò findá idzinga ósè nyìkpóna ò odu tí. ⁵ Ní nyí mà átò, àdhàdhì ìpírònga nà r̀í'í nyuyatsi

* 1:16 1.16 Law 19.2 * 1:25 1.25 Ìsa 40.6-8 * 2:3 2.3 Zàb 34.9

odu bhèyi, nyí nyàkà nyàbà ngari Kàgàwà rí p̀b̀indà Hlã Alafí rádi òná idza òsì nyí n̄ odu nzinzi ò. Ní ànyì-dzà, nyí nádù ì'ì kàbhà p̀b̀akùhání, ndíní nyí nyongó tí perè ùbho kà tò Hlã Alafí òzè dhu bhèyi. Ní Kàgàwà rádù ì perè à'ù Yèsù Krístò-otù ò. ⁶ Obhó tí, Hlã Andítá ò Kàgàwà ràtina:

«Kàní ma mòpì atdíð fíndá idzinga òsè odu.

Ní ma mí kilí Sàyuni tó p̀birì d̄ò rì'ì idza-p̀bidò òdo rí odu tí.

Ndirò, ndí odu d̄ò rí p̀b̀indà a'uta nòsì ale-nyí r̄í n̄zì iwu*.»

⁷ Nírò, fùkù Yèsù ná'ù ale tírò, ndí odu ní Kàgàwà àbhù rí rífù nyí odu.

Pbétù, kàkà inzà ka ná'ù ale tò,

«yà idza òsì arí ale náabvù igi odu

nádù òngo kòmbí idza-p̀bidò òdo rí ádrùngbà odu tí*.»

⁸ Ndirò, ka kándí dhu átò ì ale-okù d̄ò rò kati:

«Ndi odu ní ìndrù-p̀fò-dò nùbè rí odu,

yà abádhi àbhù rí ràwà ì bhalabhala tó odu*.»

Dhu úbè abádhi-p̀fò-dò, inzà abádhi á'ù Kàgàwà bhà Òte dhu-okù d̄ò rò. Wòrí ní ndí Kàgàwà udhè abádhi tò mùhàngù ò rò dhu.

⁹ Pbétù nyí, nyí ní yà Kàgàwà apì fíndá rùgànda ò ale, ndirò nyí ní kamà-idza ò p̀b̀akùhání tó mùtù. Nyí ní Kàgàwà ónyù idzi d̄oyá ale, kà-nyìkpò ò ìlã ale, ndirò kùwu r̄í'ì p̀b̀indà ale nyú tí ale. Kúnzi nyí nyúvò atdíð ùtì mbii ìnò ò rò, ndadù nyítu idho r̄í ìndrù ùkò n̄ hùwé ràwù awáwà ò, ndíní nyí nyovo tí yà ndí ndanzi idho r̄í ìndrù ùkò n̄ kasu ìndrù tò*. ¹⁰ Angyi nyí ní'ì ìnzì Kàgàwà bhà ale, pbétù kòmbí nyí nyóngò wà kàbhà ale tí. Angyi Kàgàwà ì'ì mbà izu tó afina nà d̀k̀k̀, pbétù kòmbí kà r̄í'ì ìnè izu tó afina nà d̀k̀k̀*.

Kàgàwà bhà ale àkànà 'òkò yà inzà ka ná'ù ale nzinzi ò tí dhu

(Ròm 13.1-8; Èfè 6.5-8; Tit 2.9-10; 1Pé 3.14-18)

¹¹ Òdhídhù, yà atdíð ma mòzè nyí rò, ma mùtè nyí ìtè tí àdhàdhì olo tí arí'ì, ndirò abhi ò arí'ì yà adzi ò ale bhèyi. Nyí nyàkà nyíndà nyí itse yà ale-ngbò ózè kónzi nzére dhu rò rò. Ì dhu ní yà ale-afí ózè kónzi Kàgàwà-nyìkpò nófò dhu nà arí 'ùgye dhu.

¹² Nyí nyàkà nyí'ì idzi mùtsò nà yà inzà Kàgàwà nùní ale-nzinzi ò, ndíní nyí mà abádhi ùdhù nzére dhu ònzi nyí nyarí dhu tí rò, abádhi adù tí nyí nyónzina idzi dhu nála, 'adù Kàgàwà nìlè yà kà r̄irà òná idho ò.

¹³ Àlè tò Ádrùngbàlè Yèsù Krístò-okù d̄ò rò, nyí nyàkà nyíri ádròdrònga ò arí'ì kóró ale-tsù dhu: nyí nyàkà nyíri ádrùngbà kamà-tsù dhu, kóró ale d̄ò kà r̄í'ì kamà tí nìdhunì.

¹⁴ Ndirò, nyí nyàkà nyíri p̀b̀aliwálí-tsù dhu, ádrùngbà kamà ùlì ndí abádhi, ndíní ongó tí anya òt̄dì nzére dhu nònzì ale d̄ò, 'adù idzi dhu nònzì ale tsemerà nònzì nìdhunì. ¹⁵ Obhó tí, Kàgàwà ózè dhu ní: mbèyi nyí nyónzina dhu-otù ò nyòwù p̀b̀adhómá, yà inzà nga nùní ale-tsù nùtsì r̄ò ìnzì r̄òtè. ¹⁶ Nyí nyàkà nyòkò àdhàdhì d̄oyá arí'ì ìt̄irò ale bhèyi. Pbétù, nyí nyàkà nzà nyídyi wò d̀k̀k̀ nyí nyarí'ì nyí-tírò dhu r̄í'ì fùkù nzére dhu-d̄onga òf̄è rí dhu tí. Pbétù nyí nyàkà nyòkò àdhàdhì Kàgàwà bhà ìno tí arí'ì ale bhèyi. ¹⁷ Nyí nyàkà nyífu kóró ale. Nyí nyàkà nyòzè a'uta nà odhiku. Nyí nyàkà nyónzi Kàgàwà-òdò. Ndirò nyí nyàkà nyífu ádrùngbà kamà.

Yèsù Krístò bhà àp̀b̀è tò òf̄ò

¹⁸ Nyí kasutále tírò, nyí nyàkà nyíri fùkù kasu tó ádròdrò ale-tsù dhu, nyádù kóró ifuta nábhà f̄iyò, ìnzì ní nyíri kàkà idzi ale tí ndirò yorowà 'á lé tí arí'ì-t̄sì-tsù dhu kèlè. Pbétù, nyí nyàkà nyíri kàkà òrù aròrù-t̄sì-tsù dhu mà átò. ¹⁹ Obhó tí, nyí nyapè inzà nyí nyàkànà nyàbà àp̀b̀è-dzi nòndù Kàgàwà nyí nyífu dhu-okù d̄ò rò, ní nyí nyònzì wà kà-nyìkpò nófò dhu. ²⁰ Nzére dhu nyí nyónzi dhu-okù d̄ò rò ka kí nyòvì dhu-dzi nyí nyòndù rò, ìngbà ifuta ndí nyí nyádù àbànà? Pbétù, nyí nyapè àp̀b̀è-dzi òndù idzinga nyí nyónzi dhu-okù d̄ò rò, ní ndí dhu rádù Kàgàwà-nyìkpò nófò. ²¹ Ndi dhu tò nga ní ndí Kàgàwà núnzi nyí n̄. Obhó tí, Krístò náabà àp̀b̀è átò okùkù d̄ò rò, r̄í'ì idzi òf̄ò tí fùkù, ndíní nyí nyùngu tí owùna. ²² Àbadhi náanzi nzà nzérenga, ndirò utràtá tó òte mà náahù nzà kà-li'ò rò. ²³ Ìndrù ùnò dhu ndí ní rò, kúnso nzà dhu ì ale ní. Àp̀b̀è àbà ndí ndí ìndrù-fò rò, k̄ivà nzà dhu ì ale rò. Pbétù, kùbhà ndí Kàgàwà, yà obhónanga d̄ò arí ìndrù-ànyà ìt̄dì ale-fò. ²⁴ Krístò nyú ndítirò nàanò àlè tò nzérenga tó tūtànga ngbóna r̄ò, àp̀b̀è ndí ndabà mùsàlabhà d̄ò rò, ndíní nzérenga tò àlè kí'ì tí iwà úve ale bhèyi, àlè rádù òko àlè r̀ng̀ò obhónanga tó dhu nònzì àlè tò ìpirònga ò. Kàbà otù dhu náabhù

* 2:6 2.6 Ìsa 28.16 * 2:7 2.7 Zàb 118.22

* 2:8 2.8 Ìsa 8.14

* 2:9 2.9 Uvt 19.5-6; Tòr 4.20; 7.6; Ìsa 9.1;

ndi nyí Kágawà rìgù nyí. ²⁵ Obhó tí, angyi nyí nyí'ì àdhàdhì úwùwí tamà bhèyi, pbétù kòmbí nyí nyingò wà nyòdo arí ndàdù dükú-nga àndà ale-tí'ò*.

3

Vèbhále mà fiyó kpabhále mànà náká 'òkò tí dhu
(Èfè 5.22-23; Kòl 3.18-19; 1Tì 2.9-11)

¹ Nyí mà átò vèbhálé, nyí nyàká nyírì fùkú kpabhále-tsù dhu. Ní, inzà màtí abádhí nzínzi ò atdídhénà ale ná'ù Kágawà bhà Òte rò, fùkú ídzi mütso ní, nyí nyádù abádhí ìdhà, nyàbhu rà'ù ndi Òte, inzà màtí nyí nyòvò dhu fiyó rórò. ² Abádhí ìdhà rádù rà'ù ndi Òte dhu ní, fùkú ídzi ndirò ifuta tó mütso nálà ì í dhu. ³ Fùkú izo náká nzà ndi'ì ale-ngbò rò tí ka kálàna dhu tí, àdhàdhì ale-dòká òkyè ka kí dhu mà, orò tó lèngètù mà petè mànà èfò ka kí dhu mà, ndirò ngátsi ní, orú odzina nà mùdzarù èfò ka kí dhu mànà bhèyi. ⁴ Pbéù, fùkú izo náká rì'ì ale-afí-òná rò ka kí ale torò nónzi ní izo, yà ìnzí rádù ndinza tí. Ndi izo àká rì'ì màrùngà tó ndirò yorowà tó ale-afí òná rò àhu izo tí. Wò dhu bhèyi izo-tidò nòzù Kágawà arí orú odzina nà izo tí. ⁵ Angyi, Kágawà nà'ù vèbhále, 'adù kórò atdyúya ìlì dónà, nóongónà toròya ònzi, 'adù òko ifuta ò fiyó kpabhále-ònzì wò dhu bhèyi. ⁶ Atdí ófò ní, Sarà ongónà pbìndà kpatsibhále Àbràhamù-tsù dhu ìrì, ndòngò ànzina àdrùngbàlè tí*. Ní, nyí nyádù ì'ì àdhàdhì kàbhà vèbhínzo bhèyi, nyí nyapè ídzinga ònzì ìnzì nyí nyí odo idò rí ìndrù ò atdí dhu mà-odo ònzì rórò.

⁷ Ndirò nyí kpabhálè, nyí nyàká nyòkò fùkú vèbhále mànà írìta ò, nyádù dhu èni abádhí rárì ivivì ale, ròsè dükù ná. Nyí nyàká átò nyàbhu ifuta abádhí tó, abádhí nába wà ípirònga tó ídzinga atdíkpá nyí mànà nídhuní. Nyí nyàká nyònzì dhu wò dhu bhèyi, akye dhu arana fùkú itsòta-tsù nútò ní.

Obhónánga ònzì ka kí dhu-okú dò rò ka kí àpbè àbà dhu

(Mát 10.24-31; Rom 6.3-4; 12.14-21; Èbr 11.7; 1Pé 2.12,19-20,21-24)

⁸ Kùtsa ma má dónà rò ní, nyí kórò nyí nyàká nyírì nyí atdí dhu dò, ndirò nyí nyàká nyí'ì odhíya rí'ì òná izu èndo arí atdíkpá abádhí mànà ale tí. Nyí nyàká nyòzè nyí atdí àba bhà ale bhèyi, nyí nyàká nyí'ì izu tó afíya nà ale tí, ndirò nyí nyàká nyí'ì yorowà t'ále tí nzínziku ò. ⁹ Nyí nyàká nzà nyùbho nzére dhu nzére dhu ní nzínziku ò, ndirò nyí nyàká nzà nyànò dhu nyí ní dhu nùndò ale ní. Pbéù nyí nyàká nyòwù Kágawà ònzì rò raso ì dhu nònzì ràkú ale. Obhó tí, yà ndi ndunzi nyí owùna nyí nyungu tí rò, Kágawà náakò láká fùkú ndàtì, ndi rárì nyásò. ¹⁰ Obhó tí, Ìlílà Andítá ràtina: «Ndi nòzè ndi'ì ípirònga nà ndàdù hirò ònzì kórò pbìndà idho ò ale, náká ndòdò idàna nzére ote òte ndi ndi dhu rò rò, ndirò títò èno ndi ndi dhu rò rò.

¹¹ Kákà ndàndà ndi nzére dhu ònzì ndi ndi dhu rò rò, ndàdù ídzi dhu ònzì.

Kákà ndòné màrùngà, ndàdù owùna ùngu atdídò.

¹² Obhó tí, Àdrùngbàlè-nyìkpó rí'ì obhónánga ònzì arí ale dò.

Ndirò, kà-bì rí'ì abádhí tó itsòta ìrì ndi ndi ró.

Pbéù, ká rí dzinà-dò nùgèrè nzérenga ònzì arí ale tò*.»

¹³ Ádhi pbá ale ndi nzére dhu ònzì rádù ràkú ídzi dhu ònzì arí atdyúya nyú nà ale tí nyí nyí'ì ró? ¹⁴ Nyí nyònzì wà hirò dhu apé ì'ì obhónánga nyí nyònzì dhu-okú dò rò nyí nyí àpbè àbà dhu tí. Nyí nyàká nzà nyònzì ìndrù-odo, ndirò nyí nyàká nzà nyàbhu dükù rinza ndi. ¹⁵ Pbéù, nyí nyàká nyífu Kristò afikù ò Àdrùngbàlè tí. Tsùkú ka kivù dhu kà-rò nyí nyápba afikù okúna dò rò dhu dò rò, nyí nyàká nyí'ì ndi ale tò nyí nyádùna ndi dhu dò dhu nà. ¹⁶ Pbéù, nyí nyàká nyònzì ndi dhu iyònga ò, ndirò ifuta ò, ídzi afikù nà nyí nyí'ì rórò. Ndi dhu bhèyi ní ndi, kákà nyùdhè rí 'adù àmbe dhu èndò dò nyí ní pbàkristò tí nyí nyí'ì nyádù ì'ì ídzi mütso nà dhu-okú dò rò ale-nyí rádù iwà. ¹⁷ Obhó tí, ídzi dhu ònzì ka kí dhu-okú dò rò ka kí àpbè àbà, ndi dhu rádù ì'ì, Kágawà-nyìkpó nòfò dhu tí dhu ní ídzi dhu nyú, ròsè nzére dhu ka kònzì dhu-okú dò rò ka kí àpbè àbà dhu dónà.

Kristò ónyù ídzi òrù-akpà ò kórò dhu-tsí dò dhu

¹⁸ Kristò nyú náabà àpbè atdí-gùna tí ìndrù anzì nzérenga-okú dò rò. Ka ní'ì obhónángatále. Ní kàvè nzére ale-okú dò rò, ndíní ndi ndabhù tí nyí nyòwù ùvò Kágawà-tí'ò. Ka kahò ka, ròvè ngbòna òná rò, pbétù Kágawà bhà Ìlílà-Alafí adù ípirònga àbhu kà tò títídò. ¹⁹ Nírò ní ndi kádù àrà dhu òvò ove-bvù ka kúsò ró ì nòtù èvávè ale tò*.

* 2:25 2.25 Ìsa 53.4-9 * 3:6 3.6 Òpt 6.8-12 * 3:12 3.12 Zàb 34.13-17 * 3:19 3.19 Atdídhénà ale arí ìrèna dhu ní Yèsù rarà ídzi Màkùrù nùndò ove-bvù. Ndirò ngùkpàkà ale-tsí arìrèna ní kà rarà pbìndà mùlèrà tó dhu òvò ànyì.

20 I ale ní'í kǎkǎ angýinǎ rò ì nuvò ìnzí 'írí Kágàwà-tsu dhu ale, yà Kágàwà andù fíyó dhu-dzi Nwàa rí ádrùngbǎ bàtò-íyà-ba òbòhòlò ònǎ kàsùmì ǒ. Ní, ngúfe ale kèlè, kà-tì ní àrù ale náatsù ndi bàtò-íyà-ba ò, 'àdù ùgu idha rí tséya ǒtdì dhu ǒ rò* . 21 Wò ndi kàsùmì ǒ ndi nanzì dhu rítèna ní bàtizò tò ǒfò, yà kòmbí arí nyígù fùkú nzérénga ǒ rò ǒfò. Ndi bàtizò-tì ní nzi ale-ngbò rò andrita nú'ò ka kí idha ní dhu, pbétù ka ní ale àbhù ka kí Kágàwà tò idzi ale-afí na dhu. Ndirò, Kágàwà ràdè nyígù ndi bàtizò-otù ǒ, Yèsù Krístò ìngbè ndi ǒve-bvù rò dhu-okú dò rò. 22 Kùpò wà òrù-akpà ò, ndirò kàràdí ádrùngbǎnga tò ngari ǒ Kágàwà bhà fangà dònǎ rò. Ndirò kònyù idzi màlàyíkà mà, òrù-akpà ò arí'í ádrùngbǎnga mà, ádrùngbǎnga tò ǒbì mànà nà dhu-tsí dò.

4

Krístò ná'ù ale náabàya dhòdhòdhóngà tò ipírònga fíyó àpbè dzidò dhu (Ròm 6.6-13; Èfe 4.17-24)

1 Krístò náabà àpbè ngbòna ònǎ rò. Nírò nyí mà átò nyí nyàkǎ nyùdhè nyí mbèyi nyí nyábàna àpbè-dzi t'òndùta tò. Obhó tí, ngbòna ònǎ rò rí àpbè-dzi nóndù ale rítèna dhu ní ndi ròzè ndùbhà nzérénga t'ònzita. 2 Ní kòmbí, yà ǒnzìkú ndi nùbhà ndíní nyí nyoko tí yà adzi dǒ ònǎ kàsùmì ǒ, nyí nyàkǎ nzá nyòkò tdítǒdò yà nyí nyàdè atdyúya òhò nzére dhu ràmbe nyùndà dǒ. Pbétù, nyí nyàkǎ nyòkò ádhàdhi Kágàwà-afí ǒzè dhu bhèyi. 3 Obhó tí, angýinǎ rò nyí nyúdà ábhò idho nyú nyòngò dhu ònzì ádhàdhi inzà Kágàwà ná'ù ale náarònzina dhu bhèyi. Nyí nyávu nyòngò òko múnýòní tò ǒfò mà, nzére dhu-atdyú t'òhota mà, iwa t'òrita mà, ònyù ònyù nyí nyí wúgúwúgú dhu mà, iwa òmvù nyí nyí bhélébhélé dhu mà, sànamù ùlè nyí nyí dhu mà nà dhu tò ǒfò ǒ. 4 Pbétù kòmbí, idho rǎrà kòkò inzà Kágàwà ná'ù ale èko rò èkò tí, ìnzì nyí nyí nyùngbò atdíkpá ì mànà tdítǒdò ì nzére dhu t'ònzita ǒ rò. Ndirò, abádhí ròwu dhu ùnò rò ènò tí nyí ní. 5 Kòkò ì ale náaweya ì anzi dhu ìtirò Kágàwà-ònzì. Ndi Kágàwà ròdona ní èvùvè ale mà ipírò rò rí'í ale mànà-ànyà ntdì ndi ndi dhu. 6 Wò dhu-okú dò rò ní ndi, ka kano Ídzi Màkùrù èvùvè ale tò átò*. Imbà dhu rí'í abádhí uvè kórò ale-ànyà ka kitið ròngò ève dhu-okú dò rò dhu màtí, ní abádhí rí ipírònga àbà àbà dhòdhòdhóngànà Ìlǎ Alafí-otù ǒ Kágàwà arí'í nà dhu bhèyi.

Kágàwà arí dhèdhèrò perè-tidò ùbhò indrù tò kórò ale tò idzinga nabhù tí dhu (Luk 21.34-36; Ròm 12.5-11; Gàl 6.10)

7 Kórò dhu-tsu ní ndòdí ònǎ kàsùmì nindù wà ndi. Ní ndi dhu-okú dò rò nyí nyàkǎ nyí'í dhu-ònga t'òvòta núní ale tí. Ndirò nyí nyàkǎ nyòkò nyìkpòku nà, ndíní nyàmbè tí nyítò dǒ. 8 Ndirò ròzè kórò dhu dònǎ, nyí nyàkǎ nyòzè nyí atdíðò nzínzìkù ǒ, àzè náarí ábhò nzérénga-dònga nófù nídhuní. 9 Nyí nyàkǎ nyòwù nyàko rò nzínzìkù ǒ, ìnzì nyí nyónu nyí ní rórò. 10 Nzínzìkù ǒ ìngbàtí ìlì ndi ale mà nákǎ ndònzì kasu yà pbìndà idzinga-otù ǒ Kágàwà ábhù foná perè ní, ndíní kórò ale tò idzinga nabhù tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, nyí nádù ì'í mbèyi arí kasu ònzi foyá Kágàwà úbho ábhò dhèdhèrò perè-tidò ní kasutále. 11 Ɔte òvo ka kí indrù tò ní perè nà rí'í ale, nákǎ ndòvò indrù tò ní Kágàwà bhà Ɔte. Ndirò indrù tò ka kí kasu ònzi ní perè nà rí'í ale, nákǎ ndònzì ka yà Kágàwà ábhù fìndà ǒbì ní, ndíní indrù ilè tí Kágàwà-òvò kórò dhu ǒ Yèsù Krístò-nyutsi. Ilèta nákǎ kabhù kà tò tí, ndirò kǎrí'í ádrùngbǎnga tò ǒbì nà dhòdhòdhóngà nà. Àmìnà.

Àpbè àbà arí Krístò-okú dò rò ale nònzìya hirò dhu (Màt 5.10-12; Kas 5.41; 14.22; 2Tè 1.4-12)

12 Adòdù, yà atdíðò ma mòzè nyí rò, nyí nyàkǎ nzá idho rùko nyí yà ododu àpbè tò umvútá rí nyàbà rò. Nyí nyàkǎ nzá nyòzà ndi dhu rí'í olo tí fùkù. 13 Pbétù, idhèku àkǎ ndika ndi Krístò mànà nyí nyùngbò nyí kàbhà àpbè-otù ǒ dhu-okú dò rò. Ní, kàbhà ádrùngbǎnga tò awáwù rí nditè kórò ale tò nìnganí, idhèku nàikaya ndi atdíðò nyú ròzè. 14 Nyí nyàkǎ nyòzà nyí hirò nónzi ale tí yà indrù rí dhu èno nyí ní Krístò-okú dò rò rò. Obhó tí, ndi dhu rítèna dhu ní Kágàwà bhà Ìlǎ-Alafí, yà ádrùngbǎnga tò awáwù nà arí'í ale rarí àdi nyukutsi. 15 Nzínzìkù ǒ atdí ale mà nákǎ nzá ndàbà àpbè abvo òkye ndi ndarí dhu-okú dò rò, ogbo ònzi ndi ndarí dhu-okú dò rò, nzére dhu ònzi ndi ndarí dhu-okú dò rò, ndirò ngàtsi ní, ngùkpà ale tò dhu ǒ ndi ndarí nditsù dhu-okú dò rò. 16 Pbétù, ndi ale apé àpbè àbà mùkrístò tí ndi ndí'í dhu-okú dò rò, nákǎ nzá nyìna rìwù. Pbétù kàkǎ ndilè Kágàwà, Krístò-òvò rí'í dònǎ nídhuní.

* 3:20 3.20 Ɔpt 6.1-7.24 * 4:6 4.6 Èvùvè ale tí ka kírèna irò ní, kàkǎ iwà ì ìrì Ídzi Màkùrù rórò uvè ale.

¹⁷ Kàgàwà rí indrù-anya ìtdì òná kàsùmí níndù wà ndì. Ndirò kà rí ndi anya t'ítàtita nòpè àlè'ì p̀bìndà ale nyù rò rò. Ní dhu apé ì'ì àlè-rò rò ndi anya t'ítàtita rí ndòpè dhu tí, ní yà ì núvò ìnzì 'à'ù Kàgàwà bhà ídzi Màkürù ale-rò dhu ròlo ìngbà dhu bhèyi? ¹⁸ Hìlã Andítá rí dhu òvò ndàti:

«Dhu apé ì'ì obhónángatále nyù náarógù ádrùngbã àp̀bè ò ndì ndàdà rórò dhu tí, ní nzéregatále, yà ìnzá Kàgàwà ná'ù ale-rò dhu nòloya ìngbà dhu bhèyi?»

¹⁹ Nírò, yà àp̀bè àbà arí Kàgàwà ózè dhu ònzì ì arí dhu-okù dò rò ale, náká 'ùbho ì Kàgàwà yà ì nanzi ale tò ídzi dhu ònzì ì í rórò. Ndi Kàgàwà ní yà ndì ndùnò dhu ifù arí ale.

5

Kànisa ò pbàkürù mà kórò ngükpà pbàkrístò màná
tò Péterù rí sedzà àbhù dhu

(Kas 20:28; Èfe 6.10,18; 1Tè 5.6-8; 1Tì 3.1-7; Yàk 4.6,10)

¹ Ma mì dhu òvò kàkà nzínziku ò rí'ì kànisa ò pbàkürù tò mati: ima mà átò ma ràrì mùkürù-akpà. Ima ní Krístò bhà àp̀bè tò ngàm̀bì, ndirò ròsè wòrì dònã, ma mì'iya inè ngari ná átò wò rírá ádrùngbãngà tò awáwù ò. ² Ní nyí pbàkürù tírò, nyí nyàkà nyòdò wò Kàgàwà àbhù fukú p̀bìndà ale mbèyi, ádhàdhì tàrà t'úndatátale náarí p̀bìndà tàrà tò màhò òdò dhu bhèyi. Nyí nyàkà nyònzì ka ìnzì ní ùtù tí ka kí nyútù dhu-okù dò rò, p̀bètù nyí nyàkà nyònzì ka ídzi afíkù na, Kàgàwà nózè ka dhu bhèyi. Nyí nyàkà nzá nyònzì ndi kasu ongyéngá nyí nyabá tí òná, p̀bètù nyí nyàkà nyònzì ka nyí nyúbho nyí ndi kasu t'ónzita tò dhu-okù dò rò. ³ Nyí nyàkà nzá nyònyù idzi òbì ná kòkò ì Kàgàwà àbhù fukú ale dò, p̀bètù nyí nyàkà nyí'ì idzi òfò tí abádhí tò. ⁴ Nírò ní ndi nyí nyabáya ádrùngbãngà tò awáwù tò mùkàkù, yà ìnzì fìndá aya ràdù ìku, Ádrùngbã Ùndataba Yèsù Krístò rírá nìnganì.

⁵ Nyí mà átò indrù-owù tírò, nyí nyàkà nyífu kòrì pbàkürù. Nyí'ì abádhí màná kórò, nyí nyàkà nyòkò yorowà ná nzínziku ò. Obhó tí, Hìlã Andítá náarátina: «Kàgàwà arí ndügaye yà 'ìdzi arí itírò ale ná, p̀bètù kàràdù p̀bìndà ídzìngà itè yorowà ná aróko ale tò*.» ⁶ Nírò, nyí nyàkà nyòkò yorowà ná Kàgàwà, yà ádrùngbãngà tò òbì ná arí'ì ale-ònzì, ndínì kádùya tí nyídzi orù àkàkà kàsùmí ò. ⁷ Nyí nyàkà nyàbhù kórò fukú mùhetù kà-fò, Àbadhi rí'ì inè nyòdò ndì ndí ró nídhunì.

⁸ Nyí nyàkà nyí'ì afiyya òtò ràdù ale tí, nyádù nga àndà mbèyi. Obhó tí, fukú òmvù P̀fòmvò rí'ì inè ngbòkù òrì ndì ndí ró, ndàmbe òndru dò òhònà ndì ndarana ndà'à ale òme rí arí bhèyi. ⁹ Ní, nyí nyàkà nyòdì p̀fòkù kònzì, nyíko pòtsò fukú a'uta ò. Nyí nyàni wà dhu kórò ngari òná yà adzi ò, Yèsù ná'ù odhíkù rarí wòrì àp̀bè-tidò nábà átò. ¹⁰ Nyí nyí àp̀bè àbà àbà àkè kàsùmí tí. P̀bètù, Kàgàwà yà kórò ídzìngà-tidò ìbho arí indrù tò ale, núnzì nyí ndínì nyí nyabá tí ngari p̀bìndà dhòdhòdhóngà ná aradí ádrùngbãngà tò awáwù ò, Krístò màná nyí nyúngbò nyí dhu-otù ò. Ndi àp̀bè àbà nyí nyí òná kàsùmí ò, kà rí nyàbhù nyí'ì àkàkà ale tí, ndàdù fukú a'uta nàbhù ròtsì òbì. Ndirò kà rí nyàbhù nyòtsì òbì, ndàdù nyàbhù nyíko pòtsò ìnzì ùkúnga rívi rórò. ¹¹ Àbadhi ní ndi ádrùngbãngà tò òbì ná àkà ndì'ì dhòdhòdhóngà ná ale. Àminà.

Bhàrwà ríku dòná rò ovita
(1Tè 5.23-28)

¹² Ma màbhù ràndì yà idò bhàrwà-ngba fukù ní Silá*. Ma márì àbadhi òzè adòdu yà ifuta ná àkà ale nyù tí. Ma màndì ka ndínì nyí nabhù tí nyòtsì òbì afíkù òná rò, nyádù dhu ùnì Kàgàwà bhà ídzìngà nyù ràrì ndi wò nyí nyàp̀bã nyí rònã.

¹³ Bàbeli† tò kígò ò arí'ì Kànisa, yà Kàgàwà òp̀ì fìndá ádhàdhì ndì ndapì nyí átò dhu bhèyi, nóvi nyí. Ndirò Màrkò, p̀bànngba a'uta ò, nóvi nyí‡. ¹⁴ Àtse nyátse nyí nzínziku ò àzè tò dhèdhe nyù ná atdí àbà bhà ale bhèyi. Ndirò nyí Krístò bhà ale tírò kórò, Kàgàwà àkà ndàbhù nyí nyòkò màràngà ò.

* 5:5 5.5 Mbà 3.34 * 5:12 5.12 P̀bàrómá t'ávana ò, ka kí Silá nánzi átò Silìvanù tí (Kas 15.22,27,40; 1Tè 1.1; 2Tè 1.1). † 5:13 5.13 Bàbeli tí Péterù ìp̀bè irò ní Romà tò kígò. ‡ 5:13 5.13 Màrkò ní yà Kàgàwà bhà ídzi Màkürù nandì ifo ale nzínzì ò atdí ale.

Péterù andí ɔɔ rí kisé nì bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádrùndrò dhu tí dhu

Yàrí bhàruwà nandí ní Simoni Péterù, Yèsù Krístò bhà kasatále ndirò kàbhà uvitatále (1.1). Kándí ka azà kumi ònà imbò nà ato mà azà kumi ònà àrùgyètdí nà ato mà nà nzinzi ò Yèsù ka kùgù dhu-dzidò.

Péterù andí ndi ɔɔ rí kisé p̀bìndà bhàruwà kórò p̀bàkrístò tò, ndíní abádhi irè tí ya fiyò ndi ndúdhe dhu (1.12).

Kàzè dhu ní abádhi rùgyè ì tìtò tò málímò mà nà abádhi tò nzèrè m̀t̀sò mà nà (2.1-22).

Bhàruwà-nyàti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.1-2).
- Kàgàwà rí indrù ùnzi dhu mà ì ale àkà ò'ò a'uta ò dhu mà nà dhu (1.3-15).
- Kàgàwà bhà Ɔte rɔ dhu àkà kapbà ale-afi dhu (1.16-21).
- Ìnzà dhu àkà kirì tìtò tò málímò rùdhenà dhu dhu (2.1-22).
- Ìngo Ádrùngbàle Yèsù níngoyà dhu (3.1-18).

Péterù rí indrù nóvi dhu

¹ Yàrí bhàruwà nandí fùkù ní ima Simiyoni Péterù. Ìma ní Yèsù Krístò bhà kasatále, ndirò ìma ní kàbhà uvitatále. Nyí nyá'ù Yèsù Krístò ádhàdhì mà má'ù ka átò dhu bhèyi. Ndi a'uta rí'ì ábhò ìdzinga nyú nà fùkù, ádhàdhì kà rí'ì ábhò ìdzinga nà fàkà átò dhu bhèyi. Yèsù Krístò ábhù àlè rí'ì ndi a'uta nà, obhónàngatále tí ndi ndi'ì dhu-okú dò rò. Àbadhi ní Kàgàwà ndirò ka ní àlè tò Ɔgùba. ² Ní, Kàgàwà àkà ndàso nyí ndàdè nyàbhù nyòkò màràngà ò atdíð, ndi mà, àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò mà nà nyí nyúni atdíð dhu-otù ò.

Kàgàwà rí indrù ùnzi dhu mà a'uta ò dhu àkà kò'ò dhu mà nà dhu

(Yiùw 17.2-3; 2Tì 3.16; Tít 2.11-14; Fil 1.9-11; 3.8-14; Èbr 6.11-12; 1Pé 1.10-12)

³ Kàgàwà tò p̀bìndà ádrùngbànga tò obi ní, Ádrùngbàle Yèsù ìbhò kórò dhu-tsí ya àlè kí atdyúya òho àlè tò, ndíní àlè koko tí Kàgàwà-rò àlè kapbà àlè-afi ròrò. Obhó tí, kàbhù àlè'ì àlè rùni ndi Kàgàwà, ya àlè nunzi ndíní àlè kabá tí p̀bìndà ádrùngbànga tò awawù mà p̀bìndà ìdzinga mà nà ale. ⁴ Ndi dhu bhèyi ní ndi, Kàgàwà ìbhò ya ndi ndakò fndá làkà orú odziya nà ádròdrò dhu àlè tò. Ndi làkà nyí nyàbà nídhuní, nyí nyí'ì inè nyòtsè ya adzi ò nzèrè dhu-atdyú òho nyí nyí dhu-tsù rò, nyàdù ya Kàgàwà bhà ale tí rí nyitè Ɔfò nódyi. ⁵ Ní ndi dhu-okú dò rò, nyí nyàkà nyònzì obi nyisè fùkù a'uta dō dhu ní ìdzinga t'ònzita. Ìdzinga t'ònzita dō, nyí nyàkà nyisè dhu ní Kàgàwà ùni nyí nyí mbèyi nyú dhu. ⁶ Kàgàwà ùni nyí nyí mbèyi nyú dhu dō, nyí nyàkà nyisè dhu ní ìnzì nyí nyí nyitsù akye atdí dhu ò dhu. Ìnzì nyí nyí nyitsù akye atdí dhu ò dhu dō, nyí nyàkà nyisè dhu ní dhu-dzi t'òndùta. Dhu-dzi t'òndùta dō nyí nyàkà nyisè ní Kàgàwà ózè dhu ònzi nyí nyí dhu. ⁷ Kàgàwà ózè dhu ònzi nyí nyí dhu dō nyí nyàkà nyisè dhu ní atdí àba bhà ale bhèyi nyí nyí nyòzè dhu. Ndirò, atdí àba bhà ale bhèyi nyí nyí nyòzè dhu dō, nyí nyàkà nyisè dhu ní kórò ale ózè nyí nyí dhu. ⁸ Obhó tí, nyí nyapè ì'ì kórì m̀t̀sò nà abhò nyú, ní nyí nyònzina kasà ràdè ábhò itse nyú nódhì, nyàdù àmbe àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò nùni dō mbèyi nyú. ⁹ P̀bètù, ìmbà arí'ì kòkò m̀t̀sò-tidò nà ale ní ndùmùndumú, ya ìnzì ràdè inga àla ale. Ndi ale ònà rò, iwà ndi ndú'ò ndi ndilá ya angí ì'ì p̀bìndà nzèrenga ò rò dhu nádzo wà. ¹⁰ Ní ndi dhu-okú dò rò àbanìnzò, ádhàdhì ya Kàgàwà óvò nyí, ndàdè nyúnzi dhu bhèyi, nyí nyàkà nyònzì obi atdíð ndíní nyí nyòkò tí àkàkà ale tí wò ndi otu ò. Nyí nyapè kórì dhu ònzi, ní nyí nyí nzi àdù nyàwà akèpà màtì nzèrè dhu ò. ¹¹ Obhó tí, ndi dhu bhèyi nyí nyònzì dhu rò ní ndi nyí nyàdù rusà àbà atdíð, nyòtsù ní àlè tò Ádrùngbàle, Ɔgùba Yèsù Krístò bhà dhòdhòdhóngà tò Idzi ò.

¹² Wò dhu-okú dò rò ní ndi, mà màdì mongò àmbe ì dhu isè dō fùkù bìlìnganà, iwà màtì nyí nyúni ì dhu, nyàdù ìko pòtsò ya nyí nyàbà obhóngà ò rórò. ¹³ Ní, mà màla dhu mbèyi nyú marà fùkù irèta nángbe rò, misè ì dhu fùkù ya àdì mà màdì nyìkpòdu nà ònà kàsùmì ò. ¹⁴ Obhó tí, mà màni wà dhu, mà m̀vòvè ònà idhò rindù wà ndi, ádhàdhì àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò itè ka k̀pangba idù dhu bhèyi. ¹⁵ Ní, mà mí obi ònzi atdíð m̀t̀sò nyí nyòngò ì dhu irè bìlìnganà iwà mà m̀vòvè rórò màtì ònà otu fùkù.

Kàgàwà bhà Ɔte rɔ dhu àkà kapbà ale-afi dhu

¹⁶ Obhó tí, ya mà m̀vòvè àlè tò Ádrùngbàle Yèsù Krístò iraya ádrùngbànga tò obi nà dhu tò màkàrù fùkù rò, mà m̀vòvè nzà ka ya indrù ìtsò tìtò tò imbe ò. P̀bètù, mà màla

wà kàbhà ádrùngbànga tó obi nyìkpóka nyú nǎ. ¹⁷ Obhó tí, kǎbà ifuta mà, ádrùngbànga tó awáwù màná Àbanà Kàgàwà-fó, yà ndi ádrùngbànga tó obi ná arí'í Kàgàwà-tù nǎri ndi nínngani. Ndi ale-tù ati: «Yàri ní Idhùdu, atdidó ma mòzè ale. Kári nyìkpódu nófó dhu ònzí*» ¹⁸ Mǎ'í nyú mǎ-tírò, mǎ miri wòri ale-tù òrù-akpà ò rò rírá ró, yà atdíkpá mǎ mí'í kà màná ìlǎlá p̄biri dó rò.

¹⁹ Ndirò, mǎ má'ù wà yà p̄banábi núuno angyangyi ote atdidó. Ní nyí, nyí nyónzi dhu mbéyi nyápbà afiku ndi ote ró. Wò ndi abádhí avò dhu rí'í ádhádhí tarà bhéyi, yà ìndò ò rádu inga àwù, ràrà àhu inga rùbho dhu ò, rádu àrà àhu kútsingá nga tó alalí' rí afiku-ònga àtdye óná kàsúmi ò. ²⁰ Nyí nyáká nyùni angyi kóró dhu tó dhu ní, p̄banábi avò ìndrù tó angyangyi Hìlǎ Adítá ò rí'í dhu, ní abádhí ravò nzá rǎhù dòya ò rò ìtirò. ²¹ Obhó tí, ì p̄banábi avò ìndrù tó dhu náahù nzá ìndrù ò rò. P̄bétù, Kàgàwà bhà Hìlǎ Alafí ní ndi abádhí àbhù ongónà ròvò Kàgàwà ìtè fíyò dhu ìndrù tó.

2

Inzá dhu àkǎ k̄iri títò tó mǎlímó rúdhena dhu dhu (Kas 20.29-30; 2Tì 3.1-9; Yud 3-16; Upf 2.14,15)

¹ Angyí, títò tó p̄banábi núnyà ì P̄bàisràyéli nzinzi ò. Ní ndi dhu bhéyi tí, títò tó mǎlímó núnyàya ì ùnyà nzinziku ò átò. I ale níitsuya títò tó nzére dhu t'údheta-tídò nà nzinziku ò inzà nyí nyùni rórò, 'àdù yà ì n̄wù Ádrùngbǎle Yèsù nyú mà nódhò. Ndi dhu bhéyi ní ndi, abádhí nídhaya Kàgàwà rí tséya òtdi kòmbómbí dhu ìtirò dòya.

² Ábhò ale núunguya abádhí-owù fíyò nzére m̄tsò ò. Ndirò abádhí-okú dò rò, ka kowuya dhu ùndò ró nzére Kàgàwà bhà obhóna otu nǎ. ³ Ndirò, atdidó ì ì ongyéngá-atdyú nóho 'àbà dhu-okú dò rò, abádhí nóowuya nyùtra ró ìtsò ì ìtsò títò tó ote nǎ. P̄bétù ròpè ndi m̄hàngù ò rò, Kàgàwà rí abádhí-ànyà ìtdi, ndàdù abádhí-tsè òtdi óná idho rí'í fkyèrò.

⁴ Obhó tí, Kàgàwà nàabà nzá izu kǎkà nzérenga nanzi mǎláyíká dó màtí*. P̄bétù, kǎwà abádhí inzí aráve dhòdhòdhóna nà kǎzu ò. Kári abádhí òdo atdidó ùtì mbii ìndò-yà-ba ò, iwà ka kusò ádrà-mbí dó rórò, ròngò àmbe ànyàya ìtdi ndi ndaraya óná idho òdò dó.

⁵ Kàgàwà náabà nzá izu yà angyinǎ rò nzérenga nanzi yà adzi ò ale dó màtí átò. P̄bétù, yà ndi ndàbhù idha ròtù, ràwili nzére ale tó yári adzi óná kàsúmi ò, kádò Nwà mà ngbò àrèbhù ngùkpà ale màná. Ndi Nwà ní'í yà obhónanga tó ìdzi Mǎk̄rù núnónà ale*.

⁶ Ndirò Kàgàwà náatdi Sòdómò mà Gòmòrà nà tó kigò ò ale-ànyà, ndòtdi tséya kǎzu nǎ*. Kǎnzi ndi dhu ndiní i'í tì atdí òfò tì kóró ale yà adzi ò arí nzérenga ònzi tó. ⁷ P̄bétù kígú obhónángatále, Lotù, yà atdidó akó kòkò nzére ale tó nzére m̄tsò-okú dò rò ale. ⁸ Obhó tí, wò ndi obhónángatále nóongónà àdi ì nzére ale nzinzi ò, ndàmbe abádhí rónzina nzére dhu àndà dó, ndàdù àmbe abádhí r̄n̄ona nzére dhu ìrì dó bilinganà. Ní ndi dhu ongónà àdù kà-afí inza atdidó. ⁹ Ní wò dhu r̄t̄ena dhu ní, Ádrùngbǎle Kàgàwà r̄r̄'í ì inè ndigù yà ndi ndòzè dhu ònzi arí ale umvútá ò rò. P̄bétù, kà rí'í inè ndòdò nzére dhu ònzi arí ale, ndiní ndi ndàbhùya tí r̄abà àp̄bè yà adzi ò ale-ànyà ìtdi ndi ndi óná idho ò. ¹⁰ Ndirò, k̄it̄iya ànyàya atdidó ròsè ale ní kǎkà ngbòya rí atdyúya òho nzére dhu ò tí aróko, 'àdù àmbe Kàgàwà bhà ádrùngbànga gàyà ònzi dó ale.

Kòkò ì títò tó mǎlímó ní 'idzì arí ìtirò ale, 'òyò arí ale, ndirò ìnzì arí odo ònzi ádrùngbànga tó awáwù nà arí'í òrù-akpà ò ìp̄irònga nà dhu-tsí nǎ ì ì dhu ùno nzére rò ale. ¹¹ Yà abádhí nyú nùdà obi nǎ, 'àdù ì'í ádrùngbànga tó obi nà mǎláyíká mà náari nzi abádhí òbhù, 'àmbe dhu ùndò ò ní nzére Ádrùngbǎle-ònzi. ¹² I títò tó mǎlímó arí dhu ònzi ádhádhí ìrì ò ìzà arí dhu ònzi ìmbà ìrètà nà dhu bhéyi, 'àmbe dhu ùndò ò inzà ì ùni dhu ní màtí. Ìrì ò ìzà nùpè ka karí ràtsi àzèmbè ì álána àdà ò, kadù òkyèná. Ní ndi dhu bhéyi tí, ì títò tó mǎlímó-tsè nòot̄iya ndi tsèkè fíyò nzérenga nyú-okú dò rò ì ìrì ò ìzà bhéyi. ¹³ Kàgàwà àbhèya abádhí r̄abà àp̄bè ádhádhí abádhí arí ngùkpà ale àbhù r̄abà àp̄bè foyá dhu bhéyi. Abádhí-idhè náari ndiká ìkà tí yà ngbòya óná rò ì ì atdyúna òho nzére dhu ònzi ì ì adyi-panga rò. M̄hendù ò nyí nyí'í atdíkpá abádhí màná rò, abádhí-idhè arí ndiká ìkà tí nyùtrá ì ì rò. Ní m̄hendù ò abádhí rí'í dhu náaradù ìnze ìnzè tí r̄ukú, ndi dhu rádu nyiù àbhù riwù. ¹⁴ Abádhí-nyìkpò arónena ale ní m̄nyòndi ònzi ì ì nà vèbhále kelè, ndirò abádhí náari nzi 'ingyè nzérenga t'ònzita nǎ. Abádhí náari kǎkà ìvivi a'uta nà ale nídha ròtsù nzérenga t'ònzita ò. Abádhí àbhù ongyéngá òne ì ì dhu ràtdù afíya atdidó. I ale ní iwà Kàgàwà òfù ale! ¹⁵ Abádhí ùbhà obhóna tó otu, 'àdù òwu igi Balamà, Bèori* t'ídhùnà núubhi óná otu ò. Ndi Balamà azè dhu

* 1:17 1.17 Ìsa 42.1; Mát 17.5; Mrk 9.7; Luk 9.35 † 1:19 1.19 Òzt 24.17; Luk 1.78; Upf 2.18; 22.16 * 2:4 2.4 Òpt 6.1-2; Yud 6 * 2:5 2.5 Òpt 6.1-7.24 * 2:6 2.6 Òpt 19.24-29 * 2:15 2.15 Òzt 22.4-35

ní ndòngyè malí nzéere dhu ònzi ndí ndí dhu-otù ò. ¹⁶ Ní Kàgàwà arù kà dǒ ndi kàbhà nzérenga-okú dǒ rò: kàbhù kayinò, yà inzi aróte iza nyú rǒtè indrù bhèyi kà tò, risǒ wò kà rāpàna ndònzì inzá nga nǒfò dhu.

¹⁷ Kǒkò ì tǐtò tó mǎlímó rǐ ì àdhàdhì yà ìmbá idha arí ì òyà idha-bhu bhèyi. Abádhí rǐ ì àdhàdhì yà àpùpù rǒpìlana àpùbhu bhèyi. Kàgàwà òbhòlò wà ngari abádhí tò atdíðǒ úti mbii ìnò ò. ¹⁸ Abádhí arí 'àdzi 'ámbe ìmbá tǐya nà ote òvò dǒ indrù tò orú tǔya nyú nà. Ndi dhu bhèyi ní ndi, abádhí arí yà iwà ì nútù nzéere dhu ònzi arí ale rǒ rò ale nídhà tiya ò, ndíni ì nadù tí tǐdíðǒ 'ámbe yà ngbóya rǐ atdyúya òho nzéere dhu ònzi dǒ. ¹⁹ Abádhí arí lākà òkò ngǔkpà ale tò 'àti, ì ale rāròko dǒyà itírò, tàmànyà pbání ì nyú itírò ní indrù àbhù arí rìnza ì dhu tò ino rǒrò. Obhó tí, atdí dhu náapè indrù àgye, ní ndi ale ní wò ndi ndi nágyè dhu bhà ino. ²⁰ Obhó tí, atdíðhená ale nùbhà wà yà adzi ò nzéere dhu t'ónzita, Yèsù Kristò ì úni fiyó Ádràngbàle tí ndirò ǒgùba tí dhu-otù ò. Pbétù, abádhí apé 'adú ì nzéere dhu ò tǐdíðǒ, ì dhu ràdù 'àgyè, ní abádhí tò ófò ràdù ì ì nzéere nyú ròsè angyi abádhí arí ì nà ófò ònà. ²¹ Abádhí úni wà obhónanga tò otu, pbétù abádhí adù yà fiyó ka kavò Kàgàwà bhà ìlilá tǔyátá nùbhà inzi 'ifu. Ní ndi dhu bhèyi kí'ina rò, dhu akána inzi abádhí rànì ndi obhónanga tò otu. ²² Wò ndi abádhí tò ófò náko wà ndi kākà mbàyi ò ka kǒvò dhu nà kpangba. I mbàyi rātina: «Ìtsè nádu wà ndi, ndònyà yà ndi ndàdyo ònà rò dhu tǐdíðǒ*.» Ndirò: «Ìwà ndi nù'ò mbèyi adù-iyà-ba nangbò wà ndi tǐdíðǒ, ndámbe ndàhà dǒ otdo ò.»

3

Ìngo Ádràngbàle Yèsù níingoya dhu

(Ìsa 51.6; 65.17; Mát 24.37-38; Luk 21.34-36; 1Tè 5.1-10; 2Tè 1.7-10; Yud 17-19; Upf 20.11; 21.1)

¹ Yà atdíðǒ ma mòzè nyí rò odhídù, yàri ní oyo rǐ kisé bhàrùwà yà ma màndí fùkù. Kǒkò oyo ma màndí fùkù bhàrùwà ò, ma mòzè misè fùkù dhu ní iwà nyí nyúni dhu, ndíni nyí nabhè tí nyirè ì dhu tǐdíðǒ àkākà dhu bhèyi. ² Ma mòzè nyirè yà angyangyi ìlilá pbànábí nùuno ote mà, Ádràngbàle, ǒgùba Yèsù Kristò bhà tǔyátá, yà kàbhà uvitatále núudhè fùkù màna. ³ Ròsè kórò dhu ònà, nyí nyākà nyúni dhu ní, kàri idho, yà yà adzi ò dhu-tsù rǐ ndapà ndòndi ndi òyà ò rǐ ì ale rārì afiyya òzè dhu bhèyi tí ì nózè 'òkò ale. Abádhí nóowuna nyùgbo rò, ⁴ 'ámbe àtinà dǒ: «Yèsù akò lākà ndàti, ingo ndi rārì ingo! Ní kòmbí kà rǐ ì ngborò? Obhó tí, ròpè ndi yà àlè t'ábhúna nùuvèna rò*, kórò dhu náarí ì inè àdhàdhì yà Kàgàwà abhòlòna yà adzi rò ì ì'ì dhu bhèyi tí!» ⁵ Wò dhu ùno ì ì rǒ, abádhí ònà rò arana àdzo rò dhu ní: mǔhàngù ò rò, Kàgàwà rabhòlò òrù-akpà mà yà adzi màna òtèna ní, ndirò kà rabhòlò yà adzi rǎhu idha ò rò, ndàdè adzi-kpà mà-ònga nùndò idha màna. ⁶ Ndirò ndi ote-òbì ní tí, yà angyi ì'ì adzi ninza ní òtòtù, rùpìlì ndi idha*. ⁷ Ní, wò ndi ote-òbì ní tí, Kàgàwà úli wà yà kòmbí rǐ ì òrù-akpà mà adzi màna tsèna tí, ndíni ndi ndubiyà tí kǎzu ò. Kàri abádhí òdo wò ndi indrù-ànyà ndi ndunoya, ndàdè nzérengatále-tse òtdi ònà idho tò.

⁸ Pbétù, yà atdíðǒ ma mòzè nyí rò odhídù, atdí dhu rǐ ì inè yà inzá àkà ndàdzo ùkuná rò. Ndi dhu ní: Ádràngbàle Kàgàwà-nyìkpò ò, atdí idho rǐ ì àdhàdhì atdí lufù ato bhèyi, ndirò atdí lufù ato rǐ ì àdhàdhì atdí idho bhèyi*. ⁹ Ádràngbàle nádzo nzá yà ndi ndakò pbìndà lākà nábhù ndi ndi rākà dhu rò rò, àdhàdhì yà atdíðhená ale náarirèna dhu bhèyi. Obhó tí, kàri dziku òndù, inzá ndi ndóze atdí ale mà rǎwì, pbétù ndi ndóze kórò ale rùgèrè ì 'ùbhà fiyó nzérenga nídhunì.

¹⁰ Ádràngbàle bhà idho nùsiyya àdhàdhì ogbotále rǐrà ònà idho náarí isì inzá ka kùnì rǒrò dhu bhèyi. Ndi nungani, òrù-akpà náawíya giritina rǎva rǒrò. Ndirò, yà Kàgàwà abhòlò kórò dhu-tsi, yà inga àwè arí òrù-akpà-nyí-rò dhu-tsi, nùdhoya ì kórò kǎzu-fó. Yà adzi, ònà arí ì kórò dhu-tsi màna nùuwíya kórò átò. ¹¹ Nírò, wò dhu bhèyi kórò dhu núnzaya ì rò, nyí nyākà nyòkò ìlilá ófò ò Kàgàwà-nyìkpò ò, nyàdù afiku àpba kǒzè dhu ònzi nyí nyí dhu rò. ¹² Nyí nyākà nyòkò ndi dhu bhèyi yà Kàgàwà bhà idho òdo nyí nyí atdyúku nyú nà rākà tsàkatsàkà ònà kàsuni ò. Ndi idho ò, Kàgàwà ubiyya òrù-akpà kǎzu ní, yà òrù-akpà-nyí rò arí inga àwù dhu ràdù 'idhò ndi kǎzu bhà igbétá ní. ¹³ Àdhàdhì yà Kàgàwà akò lākà-bvù rò, àlè kódonu dhu ní òrù-akpà-òwútá mà, adzi-òwútá màna rǔvò dhu. Ndi òrù-akpà-òwútá mà adzi-òwútá màna ò róko ale rǒngo ònzìnà dhu ní obhónanga tò dhu kèlè.

* 2:22 2.22 Mbà 26.11 * 3:4 3.4 Àbhò ale rǐrèna dhu ní, «Àlè t'ábhúna» tí ka kátina irò ale rārì kākà wemberè tí Yèsù Kristò na'u ale. * 3:6 3.6 ǒpt 1.6-9; 7.11-23 * 3:8 3.8 Zàb 90.4

¹⁴ Yà atdíđó ma mózè nyí rò ɔdhídú, wò ndi idho òdo nyí nyí ònaná, nyí nyàkă nyòkò màràngà ɔ Kágawà nà. Nyí nyàkă nyónzì obi nyòkò ilá nyí nyílá kà-nyàkpó ɔ rórò, ndirò ìmbá nzére dhu tí ka kádù òzànà atdí dhu mà rí'í nyukatsi rórò. ¹⁵ Nyí nyàkă nyǎni dhu ní, yà àlě tó Ádrùngbǎle rǎdi ìnzí ndámbe ìngo dó dhu rǎrǎ ndi otu nùbhà fùkú ndini nyí nyugù tí. Ndi dhu rí'í àdhàdhi yà àlě t'ádònà ndirò àlě t'ódhìnà Pòlò ándí fùkú yà Kágawà ábhù fíndà dhu-ɔnga t'óvòta tó irèta-bvu rǒ dhu bhéyi. ¹⁶ Kóró pbindà bhàruwà ùndi ndi ndi rò, kǎrì ɔte i dhu dó. Phétù i bhàruwà ɔ, ngùkpà dhu rí ale-do àlě dhu náarí'í obi tí. Ní kǎkà ìnzá nga núni, ndirò ìnzí 'àdù ɔ'ò afiya òná rò ale, náarádù i dhu-tù ùle ávaya dò, àdhàdhi i arí Ìlílá Andítá ɔ ngùkpà dhu-tù ùlě dhu bhéyi. Wò dhu bhéyi i i dhu ònzi rò, abádhí arí 'ìnzá ìtírò.

¹⁷ Nírò nyí, yà atdíđó ma mózè nyí rò ɔdhídú, kòni ma mòvò wà dhu angyangyi fùkú. Ní nyí nyàkă nyòdó nyí mbéyi, akye nyí nyowuna kókò nzére ale tó nzérenga àbhù rùwí nyí, ìnzí nyádù iko pòtsó fùkú a'uta ɔ nì. ¹⁸ Phétù nyí nyàkă nyámbe ɔ'ò dó idzinga ɔ, ndirò àlě tó Ádrùngbǎle, Ɔgùba Yèsù Krístò ùnì nyí nyí mbéyi nyé dhu mànà dhu ɔ. Ìlèta àkă àlě ràbhù kà tò ròpè ndi kòmbí, ndirò dhòdhóhónganà! Àminà.

Yüwani andí wemberé tí bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàrí ní wemberé tó bhàruwà yà Yèsù bhà uvitatále Yüwani núundí ìbhu bhàruwà nzínzi ò. Kúndí abádhí mbèmbè àrègyètdí kumí atò nédá Yèsù ka kùgù dhu-dzidò rórò. Kándí yà òvòna arí'ì dóná Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkùrà mà átò. Ndirò ka kirè nga kà randí ndi Upfòta tó bhükù.

Yà wemberé tó bhàruwà nófò ndi Kàgàwà bhà Òte àno ka kí ìndrù tó dhu nà. Yüwani náandí ka Àziyá-Ngba tó pbirì, yà Tùrùkiyà tí ka karí àtina kòmbí ò pbàkrístò tó. Í pbàkrístò nàri nzá ì nzínziyà ò ndi màkùrù àlè dòya tí dhu dò. Ní atdidhená ale núuvò fíyò kànisa ò rò 'òwù. Ngùkpà ale náadù òngò títò tó màlímó tí, 'ámbe pbàkrístò àbhu dò tsiya ràva ì nzínziyà ò. Í màlímó nóowúnà 'ùvo rò ìnzí 'à'ù Yèsù Krístò angò ìndrù tí dhu. Ndirò, abádhí nóowúnà 'ùvo rò ìnzí 'òzù ka Kàgàwà t'Ídhùnà tí (2.22; 4.2-3; 5.10). Abádhí náagò nzérenगतále tí ì í'ì dhu (1.8; 3.7-10), ìnzí 'àdù àzè nítè fíyò nzínziyà ò (2.9-11; 3.14-15; 4.20-21).

Yüwani àzè ndòvò ìbhu dhu pbìndà bhàruwà ò: kàzè ndàbhu pbàkrístò mà nzínzi ò rí'ì Kàgàwà Àba màna ìrita ràbà òbi. Ndirò kàzè pbàkrístò nzínzi ò rí'ì tsi ràbà ka átò. Kàzè átò dhu ní, ndàbhu sedzà pbàkrístò tó ròkò yà Yèsù Krístò ndítirò nyú nala, 'àdù ka rànona dhu nyú nàri ale rùdhèna fíyò dhu ifù ì í ró tí.

Bhàruwà-nyiti ka kóhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1.4).
- Awáwà mà ìnò màna (1.5-2.29).
- Kàgàwà bhà inzo mà pfmvo Sitanì bhà-tsí màna nzínzi-ònga nùtu dhu (3.1-24).
- Obhónà pbànábí mà títò tó pbànábí màna (4.1-6).
- Ìndrù àkà 'ozè ì òzè tí nzínziyà ò, Kàgàwà ózè ì atdidò nìdhunì (4.7-21).
- Málèmà tó a'uta (5.1-21).

Ípirònga tó Òte

(Yüw 1.1-14; 1Yü 5.11-13)

¹ Ma mí yà dhu nándí fùkù, Ípirònga tó Òte-okù dò rò. Ndi Òte ní'ì inè kórò dhu-tsi rí 'òpè rò. Ndi Òte mà miri ngùkpà odhídu uvitatále màna, màdù àlanà nyìkpòka nyú nì. Ndirò mà mandà ka, màdù ngbóna ùlu otsúka nyú nì. ² Obhó tí, ndi Ípirònga náavi ndi ìndrù tó, màdù àlanà. Ní ndi dhu-okù dò rò, mà ní ndi dhu tó ngàmbi, ndirò mà mí dhòdhòdhóna tó Ípirònga, yà Àba Kàgàwà-tí'ò ì'ì òvo fùkù. Ndi Ípirònga ní ndi yà ndi nítè fùkù. ³ Ní wò mà mala, màdù ìrinà dhu òvo mà mí átò fùkù, ndíni àlè kungbò tí àlè atdikpà nyí màna. Wò ndi àlè tó ungbòta rí àlè àbhu àlè rí'ì atdikpà Àba Kàgàwà mà Ídhùnà Yèsù Krístò màna. ⁴ Ní, mà mí wò dhu àndí fùkù ndíni àlè tó dhèdhe náaká tí bhùnà ò.

Kàgàwà ní Awáwà dhu

(Zàb 32.1-5; Mbà 28.13; Èfe 5.8-14; Tít 2.14)

⁵ Kàní yà Yèsù Krístò-tsi mà miri dhu. Ndi dhu ní ndi yà mà móvona fùkù. Kàti: «Kàgàwà ní awáwà. Ní ìnò arí'ì mbà akèkpà màtí kà-nyutsi.» ⁶ Àlè kapé àtina iwà àlè rùngbò àlè Kàgàwà màna, àlè ràdù ì'ì inè ìnò ò àlè kùbhi ró, ní àlè ní títòtále, ndirò àlè kónzina dhu ní nzí obhóna. ⁷ Phétù, àlè kapé àmbe ùbhi dò awáwà ò, àdhàdhì Kàgàwà nàrí awáwà ò aradí ale dhu bhèyi, ní àlè kùngbò wà àlè àlè nzínzi ò. Ndirò ndi Kàgàwà t'Ídhùnà, Yèsù-azù nú'ò wà àlè kórò àlè tó nzérenga ò rò, àlè rilá Kàgàwà-nyìkpò ò.

⁸ Àlè kapé àtina ìmbà àlè ràrì'ì nzérenga nà, ní àlè kùtrá wà àlè àlètírò, ndirò obhóna rí'ì mbà àlè-nyutsi. ⁹ Àlè kapé àlè tó nzérenga òvo kpangba Kàgàwà-ònzí, ní kà ràdù àlè tó nzérenga nùbà, ndàdù àlè ù'ò àlè rilá nyìkpóna ò. Obhó tí, àbadhi ní yà ndi ndànò dhu nífù arí ale, ndirò ka ní Obhónàngatále. ¹⁰ Àlè kapé àtina inzá àlè rònzi nzérenga, ní àlè kòzè wà Kàgàwà títò-ba tí, ndirò kàbhà ote rí'ì ìmbà àlè-afí ò.

2

Yèsù ní ndi àlè dò arí ndugye àvùkà dhu

(Yüw 13.34-35; 14.21-24; 15.12-14)

¹ Pbanǎnzó, ma mǎndí yà dhu fùkù ìnzí nyí nyonzi tí nzérenge. Pbéù, atdí ale mà náapé nzérenge ònzi, ní àlè kí'ì inè àlè dǒ rí ndùgye àvùkà nà, Àba Kàgàwà-tí'ò. Ndi ale ní Yèsù Kristò, Obhónángatàle. ² Ndirò, àbadhi abhù ndi nditírò, ndòve perè tí, ndiní Kàgàwà ubà tí àlè tó nzérenge. Kávè nzá àlè tó nzérenge-okú dǒ rò tí, pbéù kávè yà adzi ò kóró ale tó nzérenge-okú dǒ rò átò.

³ Àlè kapé Kàgàwà bhà Úyátá nífú, ní àlè kùni wà Kàgàwà. ⁴ Atdí ale náapé àtina: «Iwà ma mǎni Kàgàwà», pbéù ìnzí ndàdù kàbhà Úyátá nífú, ní ndi ale ní títò-ba. Ndirò obhónge rí'ì mbà kà-nyutsi. ⁵ Pbéù, Kàgàwà bhà Òte nódò arí mbèyi affina ò ale ní ndi Kàgàwà nòzè àkáká dhu bhèyi ale. Wòrí ní ndi àlè kádù Kàgàwà mànà àlè kùngbò àlè dhu ùni róná dhu. ⁶ Ndi ale náapé àtina iwà ì rúngbò ì Kàgàwà nà, ní ndi ale àkà ndùbhi yà Yèsù ubhi dhu bhèyi.

Úyátá ówúta

(Mát 6.24; Róm 12.2; Yàk 4.4)

⁷ Ódhidú, yà atdí dǒ ma mòzè nyí rò, yà ma mǎndina fùkù úyátá ní nzí úyátá-ówúta. Pbéù, ma mǎndina fùkù dhu ní úyátá-ayí. Ka ní yà dóna-kpa ò rò nyí nyabà, ndirò yà iwà nyí nyiri Kàgàwà bhà òte. ⁸ Ngátsi otu ò, yà ma mǎndina úyátá rí'ì àdhàdhi úyátá-ówúta bhèyi. Ndi úyátá tó obhónge návi ndi Yèsù Kristò-nyutsi, ndirò nyakutsi mǎtí átò. Obhó tí, kòmbí ìnò rí'ì ùda ndi ndúda ró, awáwù nyí ràdù ndòpè ndàwù nga. ⁹ Atdí ale náapé ndàti awáwù ò ndi ndí'ì dhu tí, pbéù ndàdù ì'ì inè ódhina ndi ndóndrò ró, ní ndi ale rí'ì inè ìnò ò kòmbí mǎtí. ¹⁰ Ódhina nòzè ale rí'ì awáwù ò, ndirò indrú àbhè rí ròtsù nzérenge ò dhu rí'ì ìmbà kà-nyutsi. ¹¹ Pbéù, ódhina nòndrò ale rí'ì ìnò ò. Kàrùbhi ìnò ò, ndirò kàni nzá àdha mǎtí ndi ndàrà dhu, ìnò ìti kà-nyinga dhu-okú dǒ rò. ¹² Pbanǎnzó, ma mí dhu àndí fùkù, Kàgàwà úbà wà fùkù nzérenge Yèsù-òvò-okú dǒ rò nídhuní. ¹³ Abádú, ma mí dhu àndí fùkù, iwà nyí nyúni yà inè ì'ì dóna-kpa ò rò kóró dhu-tsí rí 'òpè rò ale dhu-okú dǒ rò. Zàdhà, ma mí dhu àndí fùkù, iwà nyí nyónzi wò Nzére-ale-akpà lèma nídhuní.

¹⁴ Pbanǎnzó, ma mí dhu àndí fùkù, iwà nyí nyúni Àba Kàgàwà dhu-okú dǒ rò. Abádú, ma mí dhu àndí fùkù, iwà nyí nyúni yà inè ì'ì dóna-kpa ò rò kóró dhu rí 'òpè rò ale dhu-okú dǒ rò. Zàdhà, ma mí dhu àndí fùkù, obi nà nyí nyí'ì dhu-okú dǒ rò: Kàgàwà bhà òte rí'ì afiku ò, nyàdù Nzére-ale-akpà lèma nónzi. ¹⁵ Nírò, àpè nyòzè yà adzi, ndirò àpè nyòzè kà ò rí'ì dhu-tsí. Ndi ale náapé yà adzi òzè, ní ndi ale nòzè nzá Àba Kàgàwà. ¹⁶ Obhó tí, yà adzi ò rí'ì kóró dhu-tsí núvò nzá Àba Kàgàwà bhà rò, pbéù ì dhu-tsí núvò yà adzi ò rò. Ì dhu-tsí ní, ale-ngbò òzè dhu-atdyú òho ka kí atdí dǒ dhu, àlà ka kàla dhu-atdyú òho ka kí kabà dhu, ndirò ongyéngá-okú dǒ rò ka kí ale òyò dhu. ¹⁷ Yà adzi mà, ònà kóró dhu-tsí yà indrú arí atdyúya òho mànà ràda ùda. Pbéù, Kàgàwà ózè dhu ònzi arí ale náaradí dhòdhòhónge.

Nyòdò nyí Kristò bhà òmvù rǒ rò

(Yùw 1.12-13; 16.13-15; Róm 8.14-19; 1Yù 4.1-6; 5.18)

¹⁸ Pbanǎnzó, yà adzi ò dhu-tsù rí ndòdì ònà idho níndù wà ndi. Nyí nyiri wà dhu, Kristò bhà òmvù ràrì'ì ìrà ndi ndírà ró. Ní kòni Kristò bhà òmvù núnnya wà ì abho nyú kòmbí. Ní àlè kùni wà dhu, kàrì idho ràrì yà adzi ò dhu-tsù nyú rí ndòdì òyá idho. ¹⁹ Kòkò ì ale núvò àlè nzinzi ò rò tí, pbéù abádhí ní'ì nzí àlè t'òdhina nyú. Obhó tí, abádhí ní'iyana gukyè àlè t'òdhina nyú tí, ní abádhí ókoyana atdíkpá àlè mànà. Abádhí úbhà àlè, ndiní dhu nitè tí kpongba ìnzí ràrì ì àlè nzinzi ò ale.

²⁰ Pbéù nyí, nyí nyabà wà Kristò ábhù fùkù Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí. Ní nyí kóró, nyí nyèni wà obhónge. ²¹ Ma mǎndí nzá dhu fùkù ìnzá nyí nyèni obhónge dhu-okú dǒ rò. Pbéù ma mǎndí dhu fùkù, iwà nyí nyèni obhónge dhu-okú dǒ rò. Ndirò nyí nyèni wà dhu, ìnzí títò tó atdí dhu mà ràràdù àhu obhónge ò rò.

²² Títò-ba ní àdhi? Títò-ba ní yà Yèsù àgò arí ndàti ìnzí ní Kristò tí ale. Kòni ndi ale ní ndi Kristò bhà òmvù. Kàrì Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yèsù mànà nágò. ²³ Obhó tí, Kàgàwà t'Ídhùnà nása rí ingbàti ìli ndi ale mà, nása wà Àba Kàgàwà átò. Ndirò, ndi Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù ale, ná'ù wà Àba Kàgàwà átò.

²⁴ Nírò, yà dóna-kpa ò rò nyí nyiri òte náká ndàdi afiku ò. Wò ndi dóna-kpa ò rò nyí nyiri òte náapé àdi afiku ò, ní nyí átò nyí nyóko òko Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yèsù mànà ò. ²⁵ Ndirò, kànì àlè tó Kristò akò láká: ndi láká ní dhòdhòhónge tó ìpirónge.

²⁶ Ma mǎndí wò dhu fùkù kòkò nyí nòzè 'ùtrá ale-okú dǒ rò. ²⁷ Pbéù nyí, yà Kristò ìrà nyí ní Ìlilá-Alafí rí'ì inè ùkù. Ní ndi dhu-okú dǒ rò, nyí nyí'ì mbà ùdhè tí ka kí dhu ùdhè fùkù dhu-atdyú nà. Obhó tí, Kàgàwà bhà Ìlilá-Alafí arí kóró dhu ùdhè fùkù. Ní

wò kǎrúdhèna fùkù dhu ní obhó dhu, ìnzì ní títò. Ní, dhu àkǎ nyòkò Krístò mànà nyí nyúngbò nyí rórò, àdhàdhì lílà-Alafí núdhe ka fùkù dhu bhèyi.

²⁸ Ní kòmbí p̀bànǎnzò, dhu àkǎ nyòkò Krístò mànà nyí nyúngbò nyí rórò, ndíní Kà r̀tsi ingo nínganí, àlè kí'ya tí mànzi nà, ndirò ìnzì àlè-nyí adùya tí iwu Kònzì-tsu ó. ²⁹ Nyí nyapè dhu ènì Krístò r̀rì obhónángatále, ní nyí nyàkǎ nyùni dhu ní, obhónanga ònzì arí ìngbàtí fìli ndì ale mà ní r̀rì Kàgàwà bhà ìngba.

3

Kàgàwà bhà inzo

¹ Ìgyò! Nyàndà pé ìngbà dhu bvùtí àzè nì matí Àba Kàgàwà náazè àlè dhu. Kàrì àlè ànzì p̀bìndà inzo tí. Ní àlè ní obhó tí, kà bhà inzo. Wò dhu-okú dò rò, yàrí adzi ǹnini ǹzà àlè, ìnzà k̀ni Kàgàwà nídhunì. ² Òdhidù, yà atdíó ma mòzè nyí rò, kòmbí àlè ní Kàgàwà bhà inzo. Ndirò olunà rò àlè kí'ya tí dhu nápè ǹzà ndàvi kpangba. P̀bètù, àlè k̀ni dhu ní, Krístò r̀tsi ingo nínganí, àlè kuliyà àlè kà bhèyi, àlè kalaya ka yà ka nyú arí'ì dhu bhèyi nídhunì. ³ Ní, Krístò ndì ndalaya dhu nà'ù ale, nàkǎ ndù'ò ndì ndit̀rò ndìlǎ Kàgàwà-nyìkpó ó, àdhàdhì Krístò flǎ kà-nyìkpó ó dhu bhèyi.

⁴ Ìndrù náapè nzéngà ònzì, ní ndì ale nífu ǹzà Kàgàwà bhà Òyátá. Obhó tí, nzéngà ní ìnzì ka kí Kàgàwà bhà Òyátá nífu dhu. ⁵ Ní nyí nyùni wà dhu, Yèsù Krístò r̀ira ndíní ndì ndù'ò tí ìndrù tó nzéngà. Ndirò, kà-nyutsi nzéngà r̀í'ì mbá akekpá matí. ⁶ Yèsù ó rádì ìngbàtí fìli ndì ale mà, náarí ǹzì nzéngà ònzì. P̀bètù ìngbàtí fìli ndì ale mà náapè àmbe nzéngà ònzì dò, ní ndì dhu itè dhu ní, ndì ale rála ǹzà Yèsù, ndirò kà r̀uni ǹzà ka.

⁷ P̀bànǎnzò, àpè nyàbhù atdí ale mà r̀ut̀rà nyí. Obhónanga ònzì arí ale ní ndì nyú t̀rò obhónángatále, àdhàdhì Yèsù Krístò ní obhónángatále dhu bhèyi. ⁸ Nzéngà ònzì arí ale ní P̀fòmvo bhà ale, ní P̀fòmvo náapè ndònzì nzéngà d̀na-kpa ó rò kórò dhu-tsi r̀í'òpè ònà kàsùmì ó dhu-okú dò rò. Ní Kàgàwà t'Ídhùnà ǹra ndíní ndì ndugolo tí p̀fòmvo bhà kasu.

⁹ Ìngbàtí fìli ndì ale mà Kàgàwà bhà ìngba tí r̀í'ì, ní r̀í ǹzì nzéngà ònzì, Kàgàwà bhà òtè r̀í'ì kà-afí ó itse bhèyi nídhunì. Ndirò, ndì ale r̀í ǹzì adù àmbe nzéngà ònzì dò, Kàgàwà bhà ìngba tí ndì ndí'ì nídhunì. ¹⁰ Yà dhu bhèyi ní ndì ka kádù Kàgàwà bhà inzo mà P̀fòmvo bhà inzo mànà ǹni: ìngbàtí fìli ndì ale mà, ìnzì arí obhónanga ònzì, ndirò ngàtsi ní ìnzà òdhìna nózè, ní ǹzì Kàgàwà bhà ìngba.

Dhu àkǎ ìndrù ròzè ì nzinziya ó dhu (Yüw 15.12-21; 1Yü 4.7-8,16-21)

¹¹ Obhó tí, k̀ni yà d̀na-kpa ó rò nyí nyí'ì òtè: dhu àkǎ àlè ròzè àlè àlè ǹzìnzì ó. ¹² Dhu àkǎ ǹzà àlè r̀onzi dhu Kàyina bhèyi, ka ní'ì Nzére-ale-akpa bhà ale, ndirò kǎhò ad̀nà. Ádhu kǎhò ka okúna dò rò? Kǎhò ka okúna dò rò dhu ní, kǎbhà kasu ní'ì nzére, p̀bètù kà t'ád̀nà bhà tsí radù ì'ì mbèyi.

¹³ Adódù, àpè nyàbhù idhò r̀ukò nyí yà adzi ó ale r̀í nyòndrò rò. ¹⁴ Àlè nyú àlè k̀ni wà dhu iwà àlè r̀uvò òve ó rò, àlè r̀udà ìpirònga ó, àlè t'ád̀na àlè kòzè nídhunì. Obhó tí, ìnzà òdhìna nózè ale nádi àdi òve ó. ¹⁵ Ad̀nà nóndrò ìngbàtí fìli ndì ale mà ní abvo òkye arí ale. Ndirò nyí nyùni wà dhu, abvo òkye arí ìngbàtí fìli ndì ale mà, ní r̀arí'ì mbá dhòdhòdhònga tó ìpirònga nà nyunatsi. ¹⁶ Yàrí ní ndì àlè k̀ni àzè r̀ona otu: Yèsù Krístò adzi p̀bìndà ìpirònga àlè-okú dò rò. Ní àlè mà átò, àlè kàkǎ àlè rádzi àlè tó ìpirònga àlè t'ád̀na-okú dò rò. ¹⁷ Ìngbàtí fìli ndì ale mà náapè ì'ì yà adzi ó ongyéngá nà, ndàdù ad̀nà nála mùhetù ó r̀í'ì ró, p̀bètù ndàdù òtsuna òtsi ìnzì ndònzì ndì òdhìna dz̀nà, ní ndì ale rádù àtina ìngbà dhu bhèyi, iwà ndì ròzè Kàgàwà? ¹⁸ P̀bànǎnzò, àpè kí'ì àzè nà àlè-òtè ó tí, ndirò àlè-idà dò tí. P̀bètù, àlè kàkǎ àlè ritè àzè àlè kàsù ó, ndirò obhònga dò.

Kàgàwà-nyutsi ka kóko dhu ǹni ka kádù r̀onà dhu

¹⁹ Wò dhu-otù ó ní ndì, àlè kádù obhónángatále tí àlè kí'ì dhu ǹni, ndirò àlè-afí rádù ndòpè Kàgàwà-ònzì. ²⁰ Obhó tí, àlè-afí apé àlè òbhù, ní àlè k̀ni wà dhu Kàgàwà bhà Ádràngbànga ròzè wà àlè-afí tó ádràngbànga d̀nà, ndirò kà r̀uni wà kórò dhu. ²¹ Òdhidù, yà atdíó ma mòzè nyí rò, ìnzì àlè-afí náapè àlè òbhù, ní àlè kí mbá adù ì'ì òdò nà Kàgàwà-ònzì. ²² Ndirò, ìngbàtí fìli ndì dhu mà kà-fó àlè k̀ni, nàbà àlè kádù àbà, kǎbhà uyátá àlè kífù, àlè radù kà-nyìkpó nófò dhu ònzì dhu-okú dò rò. ²³ Ndirò, k̀ni kǎbhà uyátá: Dhu àkǎ àlè rà'ù kà t'Ídhùnà Yèsù Krístò-òvò, àlè radù àlè òzè àlè ǹzìnzì ó, àdhàdhì ndì Krístò ǹnyá ka àlè tó dhu bhèyi. ²⁴ Kàgàwà bhà Òyátá nífu r̀í ale ní r̀í'ì Kàgàwà-nyutsi, ndirò Kàgàwà r̀í'ì ndì ale-nyutsi átò. Ndirò, k̀ni àlè kádù Kàgàwà r̀í'ì àlè-nyutsi dhu àni r̀onà dhu: k̀bho p̀bìndà lílà-Alafí àlè tó.

4

Kägàwà bhà Alafí mà Krístò bhà òmvù bhà ale-afí màna nùni ka kádù róná dhu

(Tòr 13.1-4; Yüw 2.18-25; 2Yü 7-11)

¹ Òdhídù, yà atdíðò ma mózè nyí rò, nyí nyàkà nzá nyá'ù Kägàwà bhà Alafí rí'í nyunatsi dhu tí rí ndàti ìngbàtí ìli ndi ale mà rùnona dhu. Pbéù, dhu àkà pé nyàndà ì ale rùnona dhu-ònga mbéyi, ndíní nyí nyuni tí inè Kägàwà bhà Alafí rí'í abádhí-nyutsi dhu. Obhó tí, titò tó pbanábi núnà wà ì ibí nyú yà adzi ò. ² Ní, kàni nyí nyádù Kägàwà bhà Ìlilá-Alafí nùni róná dhu: Ìngbàtí ìli ndi ale yà kpangba rí dhu òvo, ndàti Yèsù Krístò rìrà yà adzi ò ale-ngbò tó òfò ò, ní Kägàwà bhà Alafí rí nyunatsi ale. ³ Ìngbàtí ìli ndi ale mà yà inzà Yèsù nùni, rí'í mbá Kägàwà bhà Alafí nà nyunatsi, pbéù kà-nyutsi rí'í ní Krístò bhà òmvù bhà ale-afí. Nyí nyírí dhu Krístò bhà òmvù ràri ìrà. Ní kòni, kòmbi kàrà wà àhu yà adzi dò.

⁴ Pbanínzó, nyí ní Kägàwà bhà ale, ndirò nyí nyónzi wà titò tó pbanábi lèma. Obhó tí, nyukutsi rí'í Kägàwà bhà Alafí bhà ádrùngbànga tó òbi nóse wà yà adzi ò rí'í Krístò bhà òmvù bhà ádrùngbànga tó òbi dóná. ⁵ Titò tó pbanábi ní yà adzi ò ale. Abádhí nàaróte yà adzi ò ale bhéyi, yà adzi ò ale ràdù tsùyá dhu ìri. ⁶ Pbéù àlè nyú, àlè ní Kägàwà bhà ale. Ní, iwà Kägàwà nùni ale rí àlè-tsù dhu ìri ìri. Ndirò, inzi ní Kägàwà bhà ale rí nzi àlè-tsù dhu ìri. Wò dhu rò ní ndi, àlè kádù obhóna tó Alafí mà, titò tó ale-afí màna nùni ní.

Kägàwà itè pbindà àzè indrù tó tí dhu

(Yüw 3.16-17; Ròm 5.5-8; 1Yü 3.11-24)

⁷ Òdhídù, yà atdíðò ma mózè nyí rò, kòzè àlè àlè nzínzi ò, àzè ní Kägàwà bhà dhu nídhuní. Ndirò, ìngbàtí ìli ndi ale mà, yà indrù nózè ní Kägàwà bhà ingba, ndirò kàni wà Kägàwà. ⁸ Inzá indrù nózè ale nùni nzá Kägàwà, Kägàwà ní àzètále nídhuní. ⁹ Kàni Kägàwà nùtè pbindà àzè àlè tó tí dhu: kívi atdí tí arí'í Idhùna rìrà yà adzi ò, ndíní àlè kabá tí ípirònga otùna ò. ¹⁰ Yàri ní ndi àzè tí ka kátina dhu: inzi ní àlè'í ndi àlè kazè Kägàwà wemberè tí, pbéù, ka ní ndi àlè nazè. Kívi Idhùna rìrà òvè perè tí àlè-okú dò rò, ndíní ndi ndubá tí àlè tó nzérenga otùna ò.

¹¹ Òdhídù yà atdíðò ma mózè nyí rò, dhu apé ì'í wò dhu bhéyi Kägàwà náazè àlè dhu tí, ní dhu àkà àlè ròzè àlè átò àlè nzínzi ò. ¹² Atdí ale mà nàpè nzá Kägàwà-nyíkpa àlè. Pbéù, àlè kapè àlè òzè àlè nzínzi ò, ní Kägàwà rí'í inè àlè-nyutsi, ndirò àlè Kòzè ní àzè návi wà ndi àkáká dhu bhéyi àlè-nyutsi.

¹³ Kàni àlè kádù Kägàwà-nyutsi àlè kòkò dhu, ndirò Kägàwà rí'í àlè-nyutsi dhu nùni róná dhu: Kìbhò pbindà Ìlilá-Alafí àlè tó. ¹⁴ Ndirò àlè nyú àlè kála wà dhu, àlè ràdù ì'í findá ngàmbi tí: Àba Kägàwà ívi Idhùna rìrà yà adzi ò ale tó Ògùba tí. ¹⁵ Ndi ale apé Yèsù ùni Kägàwà t'Ídhùna tí, ní Kägàwà rí'í inè ndi ale-nyutsi, ndirò ndi ale rí'í inè Kägàwà-nyutsi. ¹⁶ Ndirò, àlè nyú àlè kuni wà, ndirò àlè kà'ù wà Kägàwà òzè àlè dhu. Kägàwà ní àzètále. Àzè nà arí'í ale rí'í Kägàwà-nyutsi, ndirò Kägàwà rí'í ndi ale-nyutsi. ¹⁷ Kägàwà àlè kòzè atdíðò dhu itè rí dhu ní, Kägàwà rí indrù-ànyá itdi nínaganí, àlè kí'íya ìmbá òdo nà, àlè tó ípirònga yà adzi ò nófò ndi Yèsù ì'í nà yà adzi dò ípirònga nà nídhuní. ¹⁸ Àzè nà ale ò òdo arí'í ìmbá. Ndirò, àkáká àzè náari òdo ito ale-afí ò rò. Obhó tí, anya òdo rí dóná ka kotdí tí ale, náari òdo ònzi. Ndirò, òdo ònzi rí ale-afí ò àzè nàpè nzá àkà bhùna ò. ¹⁹ Ní, àlè nyú àlè kí'í àzè nà Kägàwà náazè àlè'í wemberè tí dhu-okú dò rò. ²⁰ Atdí ale mà náapè átina: «Ma mózè Kägàwà», ndadù adónà nòndrò, ní ndi ale ní titò-ba. Obhó tí, inzà yà nyíkpona nyú ò ndi ndálana adónà nózè ale rí nzi àdù yà inzi ndi ndálana Kägàwà nózè. ²¹ Ndirò, yàri ní ndi Krístò ubhá àlè tó uyátá: «Kägàwà nózè ale náka wà ndòzè adónà átò.»

5

A'uta ní ndi yà adzi lèma ònzi ka kádù òná otu

(Yüw 1.29-34; 3.36; 20.31; 2Yü 5-6)

¹ Ìngbàtí ìli ndi ale mà, Yèsù nà'ù Krístò tí, ní Kägàwà bhà ingba. Ndirò, ìngbàtí ìli ndi ale mà, inzo t'ábanà nózè, nózè wà kà bhà inzo átò. ² Kàni àlè kádù Kägàwà bhà inzo àlè kòzè dhu nùni róná dhu. I dhu ní: Kägàwà òzè àlè kí dhu mà, Kàbhà Úyátá nífù àlè kí dhu màna. ³ Obhó tí, kàni Kägàwà ka kòzè dhu itè rí dhu. Ndi dhu ní: Kàbhà Úyátá ífù ka kí dhu. Ndirò, i Kàbhà Úyátá rí'í mbá itù, ⁴ Kägàwà bhà inzo kòró nónzi wà yà adzi lèma dhu-okú dò rò. Ndirò, kàni àlè kádù yà adzi lèma nónzi òná otu. Ndi otu ní àlè tó a'uta. ⁵ Ádhi pbá ale yà adzi lèma nónzi ràdù? Ndi ale ní Yèsù ná'ù Kägàwà t'Ídhùna tí ale kèlè.

Yèsù Krístò itè rí Kàgàwà t'Ídhùnà tí dhu

⁶ Yèsù Krístò ní ndi idha mà azu màná nà ira ale. Kíra nzá idha-ví kèlè nà, pbétù kíra idha nà azu màná. Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí ní ndi dhu tó ngàm̀bì, ndi Hìlǎ-Alafí ní obhóngá dhu-okú dò rò. ⁷ Yèsù itè rí Kàgàwà t'Ídhùnà tí dhu rí'í ìbhù. I dhu ní: ⁸ Kàgàwà bhà Hìlǎ-Alafí mà, idha mà, azu màná. Ní, kóró i dhu rí atdí dhu kèlè núnò.

⁹ Ìndrǔ òkò fíndá ngàm̀bì tí atdí dhu ná'ù àlè karí à'ù tí. Pbetù, Kàgàwà rǎdi atdí dhu tó ngàm̀bì tí dhu rí'í obi nà atdí. Obhó tí, kǎnǎ Kàgàwà núnò dhu. Ndi dhu ní Idhùnà-okú dò rò kǎnò dhu. ¹⁰ Ndi Kàgàwà t'Ídhùnà nà'ù ale, núnì wà Kàgàwà ɛno dhu obhó dhu tí afína ò. Pbetù, inzà ka ná'ù ale nábhu wà Kàgàwà róngò títò-ba tí, inzà kǎ'ù Kàgàwà ɛno Idhùnà-okú dò rò dhu nídhunì. ¹¹ Ndirò, yàrí ní ndi Kàgàwà rí'í fíndá ngàm̀bì tí dhu: kǐbho dhòdhóhóngá tó ípiróngá àlè tò, ndirò àlè kábà ndi ípiróngá kà t'Ídhùnà-otù ò. ¹² Kàgàwà t'Ídhùnà nà rí'í afína ò ale, nábà wà ípiróngá. Ndirò, ìmbá rí'í Kà nà afína ò ale, ní rí'í mbá ípiróngá nà.

Dhòdhóhóngá tó ípiróngá

(Mrk 11.24; Yüw 15.7; 1Yü 3.6-9)

¹³ Nyí, yà Kàgàwà t'Ídhùnà nyí nyá'ù rò, ma màndí yàrí bhàrwà fǔkù ndíní nyí nyunì tí dhu ìnè nyí rǎrǎ'í dhòdhóhóngá tó ípiróngá nà. ¹⁴ Ndirò, kǎnǎ Kàgàwà-nyutsi àlè kí'í nà a'uta: àlè kapé dhu ònzi kà-fó Ábadhi-afí nyú nózè dhu bhéyi, ní kà rǎdù àlè-tsǔ dhu ní'í ìrì. ¹⁵ Àlè kǎnǎ dhu kà rǎrǎ'í àlè-tsǔ dhu ní'í dhu-okú dò rò, àlè kǎnǎ wà dhu átò, kà-fó àlè kónzi dhu rò, àlè rǎbà wà ndi dhu.

¹⁶ Atdí ale náapé odhìná àlǎ nzérengá ònzi rí'í ró, ndi nzérengá rǎdù ì'í ìnzí rí ìndrǔ ùnda ɔve ò, ní ndi ale àkǎ ndítsò ndi ndi odhìná dǔ. Ní, Kàgàwà rǎdù ípiróngá nábhu wò ìnzí rí ìndrǔ ùnda ɔve ò nzérengá ònzi rí ale tò. Pbetù, ɔve ìbho rí nzérengá-tídò rí'í ìnè, ní ma màti nzá ka rítsò ale ndi tinàdò ònzi rí ale dǔ. ¹⁷ Nzére ka kónzina kóró dhu ní nzérengá. Pbetù, ìnzí rí ìndrǔ ùnda ɔve ò nzérengá rí'í ìnè.

¹⁸ Àlè kǎnǎ wà dhu, Kàgàwà bhà inzo rarí nzí nzérengá ònzi. Pbetù, Kàgàwà t'Ídhùnà náarí ndi abádhí-ngbò òdò, ìnzí Nzére ale rǎdù ngbǔya ɛpbala. ¹⁹ Àlè kǎnǎ wà dhu, àlè rǎrǎ'í Kàgàwà bhà ale, ndirò yà adzi ò kóró ngari ní rí'í Nzére ale bhà obi-tsiná. ²⁰ Pbetù, àlè kǎnǎ wà dhu, iwà Kàgàwà t'Ídhùnà rírà, ndàdù inga t'únita níbhò àlè tò, ndíní àlè kǎnǎ tí Kàgàwà nyú. Ní, àlè kùngbò wà àlè ndi Kàgàwà nyú nà kà t'Ídhùnà Yèsù Krístò-otù ò. Ndi Yèsù ní Kàgàwà nyú, ndirò Ka ní dhòdhóhóngá tó ípiróngá. ²¹ Nírò pbànzò, nyòdò nyí mbéyi nyí-tírò sànamù ró rò.

Yüwanì andí ɔvo rí kisé nì bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Ɔvo rí kisé nì Yüwanì andí bhàruwà nandí ale nitè ndí «mùkùrù» tí. Dhu àla ndí kà ràrì mbèmbè Yèsù Krístò bhà uvitatále Yüwanì. Pbétù, kòrù ɔvòna òru tí. Ka kirè nga Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkùrè rǒ òmvù-okú dò rò kà rarù ka.

Kándi ndi bhàruwà «Kàgàwà óvò tsibhále» tí ka kátina tsibhále tò. Obhó tí, wò dhu ní kànisa-ovò t'óruta tó atdí ɔfò. Kà rí pbàkrístò àkǎ 'òzè 'òzè tí nzínziya ɔ dhu ɔvo abádhi tò. Kòvò dhu átò abádhi tò, ndàti abádhi rǎkǎ 'òkò pòtsò fíyó a'uta ɔ, 'adù 'òdò mbèyi vurò dhu ùdhè rí Yèsù Krístò bhà Ídzi Màkùrè rǒ rò ale rǒ rò.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1-3).
- Dhu àkǎ kokò obhóngà ɔ dhu, kozè ale òzè tí ale nzínzi ɔ dhu, kadù títò tó málímó rùdhèna dhu àsa àsa tí dhu (4-11).
- Bhàruwà ríku dóná rò ovita (12-13).

Yüwanì rí indrù nóvi dhu

¹ Ima, Màkùrè-akpa tírò, ma màndí dhu fùkù Iyá, yà Kàgàwà óvò nyí rò, pbùkù inzo yà obhóngà dǒ ma mòzè mànà. Inzi ní ima kèlè ndí nyí ma mòzè, pbétù, obhóngà nùni ale kòrò nózè nyí átò. ² Ma mòzè nyí yà àlè-afi ò arí'ì obhóngà-okú dò rò. Ndirò, ndi obhóngà rǒngo àdi àlè-afi ò bìllinganà. ³ Àba Kàgàwà mà, Idhùnà Yèsù Krístò mànà, nǎkǎ 'àso àlè'ì, 'àbà izu àlè dǒ, 'adù àlè àbhù àlè ròkò mǎràngà ɔ, obhóngà mà àzè mànà ɔ.

Obhóngà mà àzè mànà

(Yüw 13.34-35; 1Yü 2.18-23; 4.1-16; 5.1-3)

⁴ Idhèdu ìka ndi atdíð atdíðhená pbùkù inzo ma mòtù obhóngà ɔ aróko, àdhàdhi yà àlè t'Àbanà Kàgàwà nùuyá ka àlè tò dhu bhèyi rò. ⁵ Nírò íyádù, kòmbí ma mònzì dhu ní àlè ròzè àlè àlè nzínzi ɔ. Yà ma màndí indù dhu ní nzi Úyatá-owútá. Pbétù, ndi Úyatá ní yà dóna-kpa ò rò àlè kabà. ⁶ Ndirò, kǎnǎ àzè tí ka kátina dhu: ndi dhu ní, kubhi Kàgàwà bhà Úyatá nónzi ka dhu bhèyi. Ndirò wò ndi dóna-kpa ò rò nyí nyabà Úyatá ní, nyí rǎkǎ nyòkò àzè ɔ. ⁷ Obhó tí, utrátá tó ábhò ale nyú nǎpfólò wà ì yà adzi ɔ. Abádhi á'ù nzá dhu, Yèsù Krístò rírá yà adzi ɔ ale-ngbò tó ɔfò ɔ. Wò ndi dhu ònzì arí ale ní utrátába, ndirò ka ní «Krístò bhà òmvù» tí kátina ale. ⁸ Nírò, nyòdò nyí mbèyi nyí nyú tírò, akye nyí nyowuna yà àlè kanzi kasu tó itse níwi nǎ. Pbétù, nyòdò nyí mbèyi, ndiní nyí nyadàya tí àkǎkǎ mùkàmbà nábà. ⁹ Ndi ale náapè dóna ò dhu nísè yà Krístò udhè dhu dǒ, ní Kàgàwà rí'ì mbà ndi ale-afi ɔ. Pbétù, ndi ale apé Krístò udhè dhu ifù, ní Àba Kàgàwà mà, Idhùnà mànà rí'ì inè ndi ale-afi ɔ. ¹⁰ Atdí ale náapè ìrà àhù tikù ɔ, ndàdù ngátsi dhu yà ìnzì rí ndákò Yèsù udhe fùkù dhu nà nùdhe fùkù, ní nyí nyákǎ nzá nyáko ndi ale fù-dzá, ndirò, nyí nyákǎ nzá nyívù mùlèmbè mà kà-tsù. ¹¹ Obhó tí, mùlèmbè nivù kà-tsù ale nádù ì'ì iwà kǎrónzina nzérénga nònzì átò.

Bhàruwà ríku dóná rò ovita

¹² Ma mí'ì fùkù ma màndina ábhò dhu nyú nà. Pbétù, ma mòzè nzá màndí i dhu bhàruwà ɔ fùkù. Nírò, ma mòzè dhu ní, marà àhù fùrǎbvù, madù dhu ɔvò fùkù tsùdu-kpò nyú nǎ, ndiní àlè-idhè náadù tí ndika atdíð. ¹³ Yà Kàgàwà óvò awènu bhà inzo* nóvi nyí átò.

* 113 1.13 Awènu bhà inzo tí ka kátina ale ní mbèmbè yàrí bhàruwà nandí ale ní'ì ónǎ kànisa ɔ ale.

Yüwanì andí ìbhù rí kisé nǐ bhàruwà Yàrí bhàruwà ǒ ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Ìbhù rí kisé nǐ Yüwanì andí bhàruwà nandí ale nitè ndí «mùkàrù» tí, oyo rí kisé bhàruwà ǒ ka kòzè dhu bhéyi. Ndi ale ní kànìsà ùnda arí atdí ale. Dhu àla ndí kà ràrì mbèmbè Yèsù Krístò bhà uvitatále Yüwanì. Pbéta, kòrù ǒvòna òru tí. Ka kirè nga kà rónzì ka Ídzi Màkàrù rǒ òmvù-okú dǒ rǒ.

Kándi yàrí bhàruwà Gáyò tí kátina atdí mùkrístò tò. Ka nǐ ì kànìsà ùnda arí ale, ndadù Ídzi Màkàrù t'ánoa tò ì nípfo 'òngò ùbhi ànòna rǒ ale dzàna ònzì, fíyò kigò ǒ abádhí òwù ùvò rǒ.

Bhàruwà-nyitì ka kóhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1-2).
- Yüwanì rǐ Gáyò ifǔ ka kí kàsùna-okú dǒ rǒ dhu (3-8)
- Diyòtrèfè mà Dèmètriyò màna tò mütso (9-12).
- Bhàruwà rǐku dóná rǒ ovita (13-15).

Yüwanì rǐ Gáyò nóvi dhu

(Mát 10.40-42)

¹ Ìma, Mùkàrù-akpá tírò, ma mí dhu àndí indù Gáyò, ìnyì ǒdhìdu, yà atdí dǒ ma mózè, ndirò obhóngà dǒ ma mózè. ² ǒdhìdu, yà atdí dǒ ma mózè nyí rǒ, dhu àkà kóró pbàkù dhu-tsí rùbhi mbéyi. Dhu àkà ngbònu rǐ ì mbéyi àdhàdhì nyí nyí ì mbéyi afínù ònà rǒ dhu bhéyi.

Yüwanì rǐ Gáyò ifǔ kàsùna-okú dǒ rǒ dhu

³ Ìdhèdu ìka ndí atdí dǒ, àlè t'ádóna níwù ùvò ìrò, 'adù dhu àwe nyunutsi rǐ ì obhóngà dǒ, ndirò nyí nyarùbhi obhóngà ǒ tí dhu dǒ rǒ. ⁴ Ìdhèdu nǐka ròsè dhu ní pbàka inzo rùbhi obhóngà ǒ dhu ma mǐrì dhu. ⁵ Yà atdí dǒ ma mózè nyí rǒ Gáyò, nyí nyitè a'uta nà nyí nyí ì dhu kpangba yà àlè t'ódhína pbàkrístò dzàna nyí nyónzì dhu-otù ǒ, ìmbá ì ì inzá nyí nyúni ale màtí. ⁶ Abádhí íwù fíyò nyí nyitè àzè nóvò kànìsà-ònzì. Ní ma mǒnzì nyí, nyónzì abádhí dzàna fíyò abhi ǒ, àdhàdhì Kàgàwà-nyìkpò ǒfò rǐ dhu bhéyi. ⁷ Obhó tí, abádhí ǒpè abhi Yèsù Krístò-ǒvò-okú dǒ rǒ, ìnzì ì rónzì atdí dhu mà inzá Kàgàwà núnì ale-fó. ⁸ Nírò àlè nyú, dhu àkà àlè rónzì kòkò àlè t'ádóna-tidò dzàna, ndínì àlè kí ì tí iwà àlè kònzì obhóngà tò ǒtè t'úndota tò kasu atdíkpá abádhí màna dhu tí.

Diyòtrèfè mà Dèmètriyò màna tò mütso

(Mbà 22.1; Luk 20.46-47; 1Kò 4.18-21; 1Pé 2.12)

⁹ Ma mándi dhù-ngba kànìsà tò. Pbéta, Diyòtrèfè, yà ndi kànìsà ǒ kóró dhu dǒ ndí nózè ndí ì ádrùngbàlè tí ale, nádù nzá fíyò ma màyá dhu à'ù. ¹⁰ Ní, ndi dhu-okú dǒ rǒ ní ndi, ma màrà àhu nǐnganí, ma mítsi yà kàrònzina nzére dhu nùte kóró. Kári nzére dhu nàwé dǒkà indrù-ònzì. Ròsè tdít dǒ, kári ndùvò ìnzì ndàko abhi ǒ rǐ ì ngùkpá pbàkrístò. Ndirò, ì pbàkrístò nózè 'àko ale-tsù nùtò kári ìnzì ràko abádhí, ndadù àrà òdinà rǒ kànìsà ǒ rǒ. ¹¹ ǒdhìdu, yà atdí dǒ ma mózè nyí rǒ, dhu àkà nzá nyungu nzére dhu ònzì arí ale-owù. Pbéta dhu àkà nyungu ìdzi dhu ònzì arí ale-owù. Ídzi dhu ònzì arí ale ní Kàgàwà bhà ale. Pbéta, nzére dhu ònzì arí ale núnì nzá Kàgàwà.

¹² Dèmètriyò-okú dǒ rǒ, kóró ale rǐ ìdzi dhu àwè. Ndirò, kàbhà obhóngà rǐ kàbhà ìdzinga nitè nditirò. Ndirò mà ì mà, mà mí kàbhà ìdzinga nitè átò. Ndirò nyí nyàni wà dhu, yà ma maráwèna kà dǒ dhu rǐrǐ obhó dhu.

Bhàruwà rǐku dóná rǒ ovita

¹³ Ma mí ì indù ma mándina àbhò dhu nyú nà. Pbéta, ma mòzè nzá mándi ì dhu bhàruwà ǒ indù. ¹⁴ Nírò, atdyúdu ní mala nyí inzá òtrò idho ǒ, àlè ràdù ǒtè àlè-tsù nyú ǒ. ¹⁵ Dhu àkà nyadi màrùngà ǒ. ǒdhína òvi nyí mbéyi. Ndirò, òvi nyóvi ǒdhìdu kóró, nyovi ngàtsi ale ǒvòna nyú rǒ.

Yudhà andí bhàruwà Yàrí bhàruwà ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Yàri ídò bhàruwà nandí ní «Yudhà, Yàkobhò t'ádònà» tí kátina ale (1). Ndi Yudhà mà adònà Yàkobhò màna óyòrò kórò ní'ì Yèsù t'ádóná-nzo (Màt 13.55). Kándi ndi pbìndà bhàruwà mbèmbè azà kumì ato údà Yèsù Krìstò ka kùgù dhu-dzidò ròrò.

Ndi andítá rí dhu itè Yudhà rambénà dhu òvò d'ò atdí kànísà tò, ndirò ngátsi ní ibí kànísà tò. Pbéta, ka kùni nzà atdí kànísà mà abádhí nzínzi ò náarí'ì ònà kígò. Pbindà bhàruwà ò, kítsu átò Ungbòta-Ayí ò bhùkù mà Pbayàhúdí tò ngùkpà andítá màna ò arí'ì irèta. Ní ka kìrè dhu ní kándi dhu fíyò ábhò ale rí'ì pbàkrìstò tí rí'ì Pbayàhúdí.

Yudhà í'ì nà irèta ní pbàkrìstò tò ndi ndí dhu andí Yèsù arí indrù igù dhu d'ò ní irèta (3). Pbéta, kála dhu ní dhu rákà nditdu abádhí-nyìkpò tsàkàtsàkà nyú abádhí nzínzi ò ì nítsu pbàkrìstò tí arí 'àti ale rò rò (4). I ale owúnà 'àti rò pbàkrìstò tí, pbétù inzi 'adù Kàgàwà nyú ná'ù. Ndirò abádhí ní'ì mànyòntále.

Bhàruwà-nyiti ka kòhù tí dhu

- Bhàruwà-dòkpa (1-2).
- Yudhà rí pbàkrìstò àvì rùgyè ì, 'òdò yà atdí-gùna tí Kàgàwà íbhò pbìndà dhu tí arí'ì ale tò a'uta mbèyi (3-4).
- Yudhà rí Ádrùngbàle Kàgàwà itdiya atdidò pbàkrìstò tí arí 'àti ale, pbétù ìmbà 'adù ì'ì pbàkrìstò tí ale-ànyà tí dhu tò atdidhená òfò nitè dhu (5-19).
- Yudhà rí pbàkrìstò ònzi ròwù angyi tí fíyò a'uta ò, ndirò ròngò ídzinga ònzi yà afiya arùguru Yèsù ì á'ù dhu d'ò ale tò dhu (20-23).
- Yudhà rí Kàgàwà ífù pbìndà ádrùngbànga tò obi-okú dò rò dhu. Ndi obi ní, Kàgàwà arí pbìndà ale-ngbò òdo ndíní oko tí rónà ì ápbà ì ròrò tí (24-25).

Yudhà rí pbàkrìstò nòvi dhu

¹ Ima Yudhà, Yèsù Krìstò bhà ino-akpà, ndirò Yàkobhò t'ádònà, mà màndí dhu fùkù yà Àba Kàgàwà únzi nyí, kòzè nyí, ndadù àmbe nyòdò d'ò Yèsù Krìstò tò rò. ² Dhu àkà Kàgàwà bhà izu mà, Kà bhà màrùngà mà, Kà bhà àzè màna rí'ì abho nyú fùkù.

Títò tò màlímò (2Pé 2.1-17)

³ Odhidù, yà atdidò mà mòzè nyí rò, mà mùbhi dhu-atdyú òhò rò atdidò, ndíní mà màndí tí dhu fùkù yà atdikpà àlè kí'ì nà nyí màna ògù-okú dò rò. Ní, mà màla dhu kà rákà wà màndí, ndíní nyí nyabá tí obi, nyámbe nyúgyè d'ò ní, nyòdò yà atdí-gùna tí Kàgàwà íbhò pbìndà dhu tí arí'ì ale tò a'uta mbèyi. ⁴ Obhò tí, atdidhená nzère ale nítsu wà nzínziku ò inzà nyí nyúni ròrò. I ale ní iwà Kàgàwà náatdi ànyàya angyangyi nyú ale. Abádhí ugèrè Kàgàwà bhà izu tò ote rí'ì yà ì ózè 'ònzi nzère dhu ònzi ì ì ònà otu tí. Ndirò, abádhí ódhò wà Yèsù Krìstò, yà atdí tí arí'ì àlè tò Màlímò, ndirò àlè tò Ádrùngbàle. ⁵ Ìmbà dhu í'ì iwà nyí nyúni yà mà mòvona fùkù dhu angyangyi dhu màtí, ní mà mòzè misè fùkù dhu ní, Ádrùngbàle Kàgàwà nígù pbìndà ale Mísri tò pbiri ò rò dhu. Tdítdò, kádè abádhí nzínzi ò ì nùvò, inzi 'à'ù ndi ale-tse nábhù ròtdi ndi. ⁶ Ndirò, nyí nyákà nyirè atdidhená màlàyíkà náanzí dhu: abádhí náadò nzà fíyò ádrùngbànga, pbétù abádhí náubhà yà ì aróko ònà ngari nyú. Ní Kàgàwà arí abádhí òdo inò ò usò ndi ndúsò dhòdhòdhònga tò imbi ò ròrò, ròngò àmbe indrù-ànyà itdi ndi ndaraya ònà ádrùngbà idho nòdò d'ò. ⁷ Ndirò, dhu àkà nyirè átò ní Sòdomò mà Gòmora màna tò kígò, tiyà arí'ì kyèròkyèrò kígò màna. I kígò ò bhà náanzí nzèrènga ndi dhu bhèyi tí. Abádhí níipfo ì mànyòni tò, 'adù àmbe inzi indrù nyú àmbènà ònzina nzèrènga-tidò ònè d'ò 'ònzi. Ní, ndi dhu-okú dò rò, Kàgàwà atdi wà abádhí-ànyà ròngò àpbè àbà inzi aràve dhòdhòdhònga nà kàzè ò, ndíní í'ì tí indrù-nyìkpò itdu rádù atdí òfò tí.

⁸ Ní ndi dhu bhèyi tí, kòkò nzinzikù ò rí'ì nzère ale náarí dhu ònzi ì kígò ò bhà nóongónà dhu ònzi dhu bhèyi tí: abádhí rirèna nzère dhu náarí abádhí àbhè riti ngbòya, 'adù àmbe Kàgàwà bhà ádrùngbànga gàyà nónzi d'ò. Ndirò, abádhí arí dhu ùno nzère nyú òrù-akpà ò aróko ádrùngbànga tò awawà ò màlàyíkà ní. ⁹ Pbéta, yà Músà-abvò d'ò ì í 'àto, 'àmbè 'àgò d'ò PÈmvo nà rò, Mùkàli, Kàgàwà bhà màlàyíkà ò ádrùngbàle, náamvù nzà ndòtdi anya kà-d'ò, ndùnò dhu kà ní ònà. Pbéta, kádè dhu òvò kà tò, ndàti: «Ádrùngbàle Kàgàwà àkà ndàbhù nyi nyabà àpbè.» ¹⁰ Pbéta, kòkò ì nzère ale náarí dhu ùno inzà ì ùni dhu ní màtí. Ndirò izà, yà ìmbà arí'ì inga t'únita nà, ní bhà irèta tò òfò ò abádhí ùni dhu náaràdù abádhí àbhù rùwí úwí tí. ¹¹ Ní, abádhí rí'ì àpbè ò!

Abádhí ótsù Kàyinà náatsù òná otu ò. Abádhí uno títò Bálamà bhéyi fàrangà-okú dò rò. Ndirò, abádhí uvè, Korà bhéyi ì ívà dhu dhu-okú dò rò. ¹² Ndirò, abádhí mànà nyí nyóko, nyámbe dhu ònyè dō atdíkpá atdí odhi bhéyi dhu náaradè nyí ití ití tí. Obhó tí, abádhí arí dhu ònyè 'ùlè ní abho nyú inzi nyíya riwu rórò, 'adù àmbe ì kèlè nírè dō itírò. Abádhí úli ì awe rìrà nà àpbi, yà inzi rí igye àbhù rìkò bhéyi. Ndirò abádhí úli ì átò yà inzi arádù itsu-kpò 'ò, yà ì akàná 'ò'ò òná kàsuni ò itsu bhéyi. Tdítdò, abádhí úli ì yà ivéna ka kangbè, ràdù òtduyù dòtsí itsu bhéyi. ¹³ Abádhí úli ì ádràngbà rèrè dō rí 'ùpbi obi nyú nà mùkurà bhéyi, ale-nyí riwu ní fíyò m̀tsò ràdù 'ùli yà idha r̀dzilina idha-gì dō mùselele bhéyi. Abádhí úli ì átò, yà dhòdhóhóngà nà ì óngo òko òná atdídò úti inò-iyà tó ngari Kàgàwà ópi fíyò akye r̀bhi alali bhéyi.

¹⁴ Ènokà náavò dhu angyangyi abádhí-okú dò rò. Ndi Ènokà ní'ì àr̀bhù rí r̀gànda isè Adamù rò rò ndi nòpè r̀gànda ò atdí ale. Ní káti: «Kàni Ádràngbàle Kàgàwà rìrà pbìndà pbàfe lufù-tsù ililá máláyká nà. ¹⁵ Kà rìrà ndini ndi nduno tí yà adzi ò kórò ale-anya. Kà rí yà nzére dhu ònzi arí kórò ale-anya itdi, r̀nà abádhí anzi kórò nzére dhu-okú dò rò. Kà rí ì nzéngatàle-anya nitdi yà abádhí uno ndi ní ododu ote-abábá-okú dò rò.» ¹⁶ Ì ale-idhè náari nzi ndiká akèkpá m̀tí, 'adù àmbe ònu dō kórò kàsuni ò. Ndirò abádhí ar̀bhi yà afiya nyú nòzè itírò dhu bhéyi, 'adù àmbe idzítà tó ote-abábá òtè dō. Ndirò, abádhí arífina ale ní dhu àbà ì adù foyá ale.

Yèsù ná'ù ale tó ka kí sedzà àbhù dhu

(Kòl 2.6-7; 2Tè 3.3-5; Yàk 5.19-20; 2Pé 3.17-18)

¹⁷ Nyí'ina odhídù, yà atdídò ma mózè nyí rò, nyí nyàkà nyíré Ádràngbàle Yèsù Krístò bhà uvitatàle ǹuno angyi f̀kù ote. ¹⁸ Abádhí ati nyí ní: «Yà adzi ò dhu-tsù rí 'òdì òná kàsuni rí 'indù rò, nyíngò rí atdídhená ale ní'íya inè, 'adù àmbe ùbhi dō afiya nyú ózè dhu bhéyi, itse nyú Kàgàwà rò rò.» ¹⁹ Abádhí ní ndi indr̀-ònga àbhù arí r̀ndò ì ale. Abádhí arí yà adzi ò dhu kèlè nírè. Ndirò, Kàgàwà bhà Ililá-Alafi rí'ì mbá abádhí-nyutsi. ²⁰ Phétù nyí odhídù, yà atdídò ma mózè nyí rò, nyí nyàkà nyòsi nyí nzinziku ò, wò nyí nyí'ì nà atdídò ilá a'uta dō, nyàdù nyítsò Kàgàwà bhà Ililá-Alafi bhà obi ní. ²¹ Dhu àkà nyòkò Kàgàwà ózè nyí ní àzè ò, nyámbe àlè tó Ádràngbàle Yèsù Krístò r̀bhona f̀kù pbìndà ídzìnga ò dhòdhóhóngà tó ípirònga nóddò dō.

²² Ndirò, nyí nyàkà nyònzì kòkò afiya ar̀guru Yèsù ì á'ù dhu dō atdídhená ale-izù. ²³ Nyí nyàkà nyíngù ng̀kpá ale, nyádhà kàzu ò rò. Nyí nyàkà nyònzì ídzìnga ng̀kpá ale tó odo ònzi nyí nyí rórò, nyàdù abádhí r̀nzina nzére dhu àbhù r̀tì mberè mà nódhò.

Kàgàwà bhà ádràngbànga ilè ka kí dhu

²⁴ Kàgàwà ní nyòdò ràdù inzi nyàwà nyí nzérenga ò, ndàdù nyàbhù nyíko ìmbà nzére dhú nà nyukutsi, ndirò àbhò dhèdhe nyú nà pbìndà ádràngbànga tó awàwù-ònzì ale.

²⁵ Ndi Kàgàwà, yà atdírdò tí arí'ì àlè tó ògùba tí, Yèsù Krístò, àlè tó Ádràngbàle-otu ò ale, náká ifata nà, ádràngbànga nà, obi nà, ndirò dhu ùyà ka kí indr̀ tó ní obi nà, r̀pè ndi m̀hàngù ò rò, rìrà àhu kòmbí nga ò m̀tí, ndirò dhòdhóhóngà nà! Àminà.

Upfòta tó bhùkù Yàrí bhùkù ò ì nòtù ádròdrò dhu tí dhu

Dhu àla ndi Upfòta tó yàrí bhùkù nandí ale ràrí Yùwanì, Yèsù Krìstò bhà uvitatále. Kándí ka òná kàsùmì ò, Àziyà-Ngba tó pbirì ní ì Rómà kámá dǒ ádrùngbá kamá bhà pbirì nzínzi ò atdí pbirì. Ní ndi kamá náazè kongò ndùle mǔngǔ-ngba bhèyi. Yà ì nùvò inzì 'ùlè ka pbàkrìstò nùso ka kongónà, kadù àbhunà ràbà àpbè abho nyú. Ndi dhu bhèyi ní ndi, ka kasò Yùwanì, kowù àbhànà Pàtemù tí kátina sòngà dò (1.9), Yèsù Krìstò bhà Ìdzi Màkúrù ùno kàrí indrù tò dhu-okú dò rò.

Yùwanì andí yàrí bhùkù mbèmbè àrǔgyètdí kumì dóná imbò nà ato ò Yèsù Krìstò ka kǔgù dhu-dzidò. Kándí ka ndíni ndi ndabhù tí pbàkrìstò-afí ròtsì obi ní, ròkò Yèsù Krìstò-rò tí ì àpbà afiýa ró, àzèmbè ì ì àpbè nábà rórò matí. Kázè dhu ní abádhí ròdò Yèsù Krìstò ríngò inzà òtrò idho ò dhu atdyúya nyú nà (22.7).

Upfòta tó bhùkù ní pbànábí tò bhùkù bhèyi rí dhu òvo indrù tò bhùkù (22.7,10,18,19). Kà-ò ka kálána dhu ní Ungbòta-Ayí ò ábhò bhùkù ò ka kándí dhu dýyá dhu. Ngǔkpákà dhu-tsí ní ùru tí tǔya úrú ì dhu. Í òfò ní: «Mǔnyòni», «Bàbeli», ndirò «Ozú-bvu» (ífo, àrùbhù, atdí kumì dóná òyò nà).

Bhùkù-nyitì ka kóhù tí dhu

- Yùwanì rí ndàtí Yèsù Krìstò ívi ale tí dhu mà, Yèsù rí kàví rùndí bhàrəwà Àziyà-Ngba tò pbirì ò àrùbhù kànísá tò dhu màná dhu (1.1-3.22).
- Yùwanì rí òrù-akpà ò dhu àlá onya bhèyi ródzi dónà dhu tó òfò ò, ndàdù àwenà kóró dhu (4-20).
- Kàgàwà rí òrù-akpà-owútá mà adzi-owútá màná dhu nóbholo dhu (21-22).

Bhùkù-dòkpa

(Ámò 3.7; Upf 22.6-10)

¹ Yàrí bhùkù ò rí ì dhu ní Yèsù Krìstò abhù kuni inzà òtrò idho ò rí 'ònzì dhu. Kàgàwà abhù Yèsù rànì ì dhu, ndíni kítè tí pbìndà ale tò. Ní Yèsù Krìstò avi pbìndà màlàyiká rìrà ì dhu òvò idù, ima Yùwanì kàbhà ìno-akpà. ² Ní ma mavò ma mala dhu indrù tò kóró. Ma matí ì dhu ràrí Kàgàwà bhà òte nyú ndirò Yèsù ràrí ì dhu tó ngàmbì. ³ Hirò nónzi rí ale ní wò ndi pbànábí tò òfò ò ka kándí òte nòzù rí indrù tò ale, ndirò ní ì òte rí rí 'àdù òdónà afiýa ò ale. Obhó tí, ì ì nandí òte rákà òná kàsùmì indù wà ndi.

Yùwanì rí Àziyà tó mùlengù ò àrùbhù kànísá ò bhà nóvi dhu (Mát 24.30-31; Upf 5.8-13)

⁴ Ima ní Yùwanì yà ma mí dhu àndí fùkù Àziyà tó mùlengù ò rí ì àrùbhù kànísá ò bhà tíró rò. Kàgàwà, yà ì ì ì ì, yà ì ì arí ì, ndirò yà ìrà iraya ale náká ndàso nyí, ndàdù nyàbhù nyòkò màrùngà ò. Ndirò yà Ádrùngbá kamá tò kàbhà tombi-ònzì arí ì kàbhà àrùbhù alafí* náká 'àso nyí, 'àdù nyàbhù nyòkò màrùngà ò. ⁵ Ndirò, Yèsù Krìstò náká ndàso nyí, ndàdù nyàbhù nyòkò màrùngà ò átò. Ka ní obhó dhu kèlè ùno arí ngàmbì, wemberè tí ndi nìngbè òve-bvù rò ale, ndirò yà adzi dǒ ádròdrò kámá dǒ kamá*. Kòzè àlè, ndàdù àlè èwya azùna ní àlè tò nzérenga bhà obi-tsiná rò. ⁶ Kàbhù àlè àlè rí ì òrù-akpà ò Ádrùngbá Kamá Kàgàwà bhà idzi ò bhà tí, ndirò ndi Abanà tò arí kasu ònzì pbàkùhání tí*. Ní ilèta mà ádrùngbànga tò obi màná náká kà nà tí dhòdhòhonganà! Àminà.

⁷ Ándà, kòní kà rìrà àpbù ò*! Ní kóró ale rí kálà, ìmbá rí ì kǔngò-kpa mà nadù àlì ní ale matí. Ndirò yà adzi ò kóró ale-tidò rí 'ùhù izu ní kókú dò rò*. Obhó tí, kà rí ì ndi dhu bhèyi! Àminà.

⁸ Yà kóró dhu dǒ arí ì ádrùngbànga tò obi nà Ádrùngbàlè Kàgàwà rátina: «Ima, Ima ní Àlúfà ndirò Ìmégà†.» Ka ní yà ì ì ì ì, yà ì ì arí ì, ndirò yà ìrà iraya ale.

* 1:4 1.4 Àrùbhù Alafí tí ka kátina irò dhu ní àrùbhù kànísá tò Hìlál Alafí rí dhu òvo dhu. Àrùbhù rítèna ní atdidò àká bhùna ò dhu. * 1:5 1.5 Zàb 89.28 * 1:6 1.6 Uvt 19.6 * 1:7 1.7 Dàn 7.13 * 1:7 1.7 Zàk 12.10,14 † 1:8 1.8 Pbagírìkì t'ávana ò Àlúfà ní wemberè tò bhàruwà-nyìkpò, ndirò Ìmégà ní kà ríku dónà rò bhàruwà-nyìkpò. Kà-tì ní, Yèsù ràrí kóró dhu apè ndi rónà rò ale, ndirò kóró dhu araya iku dónà rò ale.

Yüwani ri Yésu Krístó àlă onya bhëyi rōdzi dōnă dhu tó ǒfō ǒ dhu (Dàn 10.5-12)

⁹ İma nı adōku Yüwani. Yésu nă àlě kúngbò àlě dhu-otù ǒ, àlě kí'ı atdíkpá kăbhă ádrüngbănga tó idzi ǒ, àlě kí ăpbě ăbă atdíkpá, ndirò àlě kí dhu-dzi òndù atdíkpá. İma, ma mí'ı òsò ka kòsò ma kowù mabhă Pàtemù tí kátina sòngă dō ró, Kăgawă bhă Ɔte uto ma mărı indrù tó dhu-okú dō rò, ndirò Yésu bhă ngămbi tí ma mí'ı dhu-okú dō rò. ¹⁰ Ádrüngbăle Kăgawă ălě ka kí ònă atdí yengě-idhò ǒ, kăbhă İlăl-Alafı nırá ma, madù wândă rōngò dhu bhëyi ri ndiri obi nyú nă ale-tù iri dzidu dōnă rò rırá ró. ¹¹ Ndi ale-tù ambénă àtină dō: «Nyı nyălăna dhu ăkă nyandı bhükü ǒ, nyadù òvină ărübhù kígó ǒ rı'ı kănisă tó. İ kígó nı: Ɛfesò, Simurună, Përgamù, Tüwateră, Sardı, Filădelıfiyă, ndirò Lăwodikiyă.»

¹² Nı ma magéré ma ndını ma mala tí wò idù ri dhu òvò ale. Nırò nı ndi ma mala orò nı ka kóbhòlò dhu, yă ărübhù ăpbına dō ka karı tară ălì dhu. ¹³ Ndirò, i ărübhù dhu-ăpbı nzinzi ǒ, ma mala İndrù t'İdhünă* bhëyi rólo ale. Ndi ale năafó pfōna ò nyú rără ăhu ădzi kanzú-ăkpă rōnă, ndădù isonă orò nı ka kóbhòlò kükÿé nı odruna dō rò. ¹⁴ Kă-dōkă năawù tdyé òwōwù tàmă-kă bhëyi, ndirò mbilikakù bhëyi. Ndirò kă-nyikpó năambénă ămbilı dō kăzu-idă-dò bhëyi. ¹⁵ Kă-pfò năumbilı ălì tó kăzu ǒ ka kòbı rilă péé mëlîngă tó suma bhëyi. Ndirò kă-tù ambénă ndiri dō ădhădhı ăbhò idha răwa dhu ri ndiri dhu bhëyi. ¹⁶ Kı'ı ărübhù alalı* ndi ndülù fangă tó otsúna nı ró. Kă-li'ò rò ambénă ăhu dō nı ǒyò kóró kunădò ri ndăkă obhi-ăkpă. Ndirò, kă-nyı ambénă ămbilı dō atdíđò, ădhădhı atdíđò nyú rıka ádrüngbănga tó obi nyú nă adyifó bhëyi. ¹⁷ Ma mitdëgu kălă, nı ma mitsi obvò kōnzi ădhădhı iwă òvè ale bhëyi. Pbetù, kădù fangă tó otsúna ilı dūdù ndădù àtină: «Nzōnzi odo! İma, ima nı kóró dhu apè ndi rōnă rò ale ndirò kóró dhu araya iku dōnă rò ale. ¹⁸ İma nı ipirōnga t'ále. Ma mavé wă, pbetù kōmbı, ma mí'ı ipirò rò nyikpódu nă dhòdhódhōngană. Ma mí'ı ádrüngbănga tó obi nă ǒve dō ndirò ǒyı ǒ nga dō. ¹⁹ Nırò, dhu ăkă nyandı nyı nyălăna dhu. İ dhu nı rı'ı rı'ı kōmbı dhu mà, olù rówu ănyă dhu mànă. ²⁰ Yarı nı ndi yă fangă tó otsúdu-tsirò nyı nyala ărübhù alalı mà, wò orò nı ka kóbhòlò dhu, yă ărübhù ăpbına dō ka karı tară ălì mànă-tı: kòkò ărübhù alalı ritëna nı ărübhù kănisă tó mălăyıkă, ndirò tară ălì ka karı dōyă ărübhù dhu-ăpbı ritëna nı i ărübhù kănisă.»

2

Yésu ri Yüwani ăvı rändı bhărıwă Ɛfesò tó kígó ǒ rı'ı kănisă tó dhu (Kas 20.17,28-31; Ɛfe 1.15-16; 5.2; Ɛbr 6.10-12)

¹ Tdíđò, yă idù rúbhi dhu òvò rō ale náati: «Andı dhu Ɛfesò tó kígó ǒ rı'ı kănisă tó mălăyıkă tó, nyati yarı makărù răhu kòkò ărübhù alalı nülù fangă tó otsúna nı ale, ndirò yă orò nı ka kóbhòlò ărübhù tară nzinzi ǒ rúbhi ale-li'ò rò. ² Kă rătina: «Ma mənı wă pbükù mütso, nyı nyarı adyó ivò owúdu ăngü nyı nyı rò tí dhu, ndirò nyı nyarı dhu-dzi òndù tí dhu mà. Ma mənı wă dhu nyı rarı nzi nzére dhu ònzi rı ale tó dhu-dzi òndù. Nyı nyómwu wă uvitatále tí arı ăti ale-afi, tământă pbánı inzi nı i uvitatále rórò, nyadù dhu òsù ăbădhı rărı tătò t'ănota t'ále. ³ İnyı nı dhu-dzi t'òndüta t'ále, ndirò nyı nyábă ăpbě ǒvòdu-okú dō rò, pbetù inzi affınă rădù ndingye rúdù rò. ⁴ Pbetù, ma mí'ı inè okúnú dō rò ma múnōna atdí dhu nă. Ndi dhu nı: inyı, nyı nyarı mbă ăzè nă idù kōmbı ădhădhı nyı nyı'ı kă nă angyi dhu bhëyi. ⁵ Nırò, irè pé nyı nyıtsı rò nga, nyadù nyugère nyubhă pbükù nzérenga, nyadu nyı wemberè tó pbükù mütso ò. İnzi nyı nyapè nyugère nyubhă pbükù nzérenga, nı ma mıră tinu ǒ, madù pbükù tară ipfo fındă ngarı ǒ rò. ⁶ Pbetù, nyı nyı'ı inè yarı idzi dhu nă nyanutsi: nyı nyōndrò Pbanikóláyi* tó mütso ădhădhı ma mōndrò ka átò dhu bhëyi tí.

⁷ İnga t'ırıta tó bına nă arı'ı ale nákă ndiri wò İlăl Alafı rōvona kănisă tó dhu mbëyi! Dhu lêmă ònzi rı ale tó ma mabhüya yă Kăgawă bhă inga ǒ rı'ı ipirōnga tó itsu-kpó*, ndi ale ròtò.»

Yésu ri Yüwani ăvı rändı bhărıwă Simurună tó kígó ǒ rı'ı kănisă tó dhu (Măt 5.10-12; Yăk 1.12)

⁸ Tdíđò ndi ale ati ma nı: «Andı dhu Simurună tó kígó ǒ rı'ı kănisă tó mălăyıkă tó, nyati yarı makărù răhu yă kóró dhu apè ndi rōnă rò ale, ndirò kóró dhu iküya dōnă rò ale-li'ò rò. Ndi ale năavé wă, pbetù kōmbı kă rı'ı ipirò rò nyikpóna nă. ⁹ Kă rătina: «Ma mənı wă pbükù ăpbě mà pbükù nákù mànă. Pbetüngătı, inyı nı ònzıtále! Ndirò

* **1:13** 1.13 2.18 * **1:16** 1.16 1.20 * **2:6** 2.6 Pbanikóláyi nı'ı mǎngă-nzo ăle arı, ădù ămbe mǎnyōnı ònzi dō ale. Ndirò, ăbădhı ongónă ădù indrù ădho i dhu t'ōnzıta rō átò. * **2:7** 2.7 Ɔpt 2.9

ma màni ìngbà dhu bhèyi màti Phàyahúdí tí arí 'àti ale náari dhu èno nyi nǎ dhu átò, tàmanya pbáni rǎni ní ì Kàgàwà bhà obhóná ale rórò. Abádhí ní pfmvo Sitanì èlè arí ale tó mùtù! ¹⁰ Ní, nyi nyáká nzá nyonzi nyi nyábàna àpè èdò. Nyi nyáká nyuni dhu ní, Pfmvo rari afiku ùmvù ùmvù, imbi-dzà ò ndi ndi nzinziku ò atídíhená ale àbhù kusò dhu-otù ò. Ní nyi nyi àpè è àbà ràrà àhu idrè idhò[†] tí. Pbéù, nyi nyáká nyondù dhu-dzi, ìmbà rǎi[†] nyi nyòvè dhu màti. Ní ma madùya ipirònga tó màkàkù àbhu nyafò.

¹¹ Inga t'íríta tó bina ná arí'ì ale náká ndirì wò Hlǎ Alafí rǒvona kànísá tó dhu mbèyi! Dhu lè mà ònzi rí ale nòovéya nzi oyo-gùna ove nǎ^{*}»

Yèsù rǎ Yùwanì àvì rándì bhàruwà Pèrgamù tó kigò ò rǎ'ì kànísá tó dhu (Ìsa 11.4; Yùd 3-4,11)

¹² Tdítdò ndi ale ati ma nǎ: «Ándí dhu Pèrgamù tó kigò ò rǎ'ì kànísá tó màlàyiká tò, nyati yari màkàrù ràhu ya óyò kórò kunàdo rǎ ndàkà obhi-akpá ná rǎ'ì ale-li'ò rò. ¹³ Kà rǎtina: «Ma màni wà nyi nyaradi òná ngari. Ndi ngari ní pfmvo Sitanì ónyè idzi òná ngari. Pbéùngàti, nyi nyiné óvòdu rǒ nyi nyápba nyi ró tí. Ma màni wà Àtipasi ya pótsò idè pbàkà ngàmbi tí indrù-ònzì ale-rò ndi nónzi dhu átò. Ìmbà dhu rǎ'ì ka kòhò ka fùràbvù, ya pfmvo Sitanì aradi òná pbanga ò dhu màti, ní nyi nyúbhà nzá ima nyi nyá'ù ní pbükù a'uta. ¹⁴ Pbéù, ma mí'ì inè okúnù dò rò ma múnona dhu ná. Ndi dhu ní: nyi nyí'ì ná ale nzínzi ò atídíhená ale rǎ'ì inè, ya Bàlamà tí kátina ale udhè dhu nífù arí. Ndi Bàlamà ní ndi dhu nudhè Bàlakà tò, ndini Phàisràyéli nabhù tí ròtsù nzérenga ò, rà'á sanamù tò ka kùbì perè tí izá, 'adù mànyòni nónzi[‡]. ¹⁵ Ndirò ròsè wò dhu dòná, wò nyi nyí'ina ale nzínzi ò, Pbanikóláyí* rùdhèna dhu nífù arí ale rǎ'ì inè átò. ¹⁶ Nírò, nyi nyáká nyugèrè nyi nyubhà pbükù nzérenga. Obhò tí, ìmbà kápè ì'ì ndi dhu bhèyi, ní ma mírà àhu tìnu ò inzà òtrò idhò ò, madù ìla ùgyè kòkò ì ale ná lidu ò rò ràhu obhi-akpá ní.

¹⁷ Inga t'íríta tó bina ná rǎ'ì ale, náká ndirì ya Hlǎ Alafí rǒvona kànísá tó dhu mbèyi! Dhu lè mà ònzi rí ale tò ma mabhèya ya òru ka kórù mànáš. Ndirò, ma mabhèya ówòwù odù-ngba* kà tò. Ndi odù-ngba ní, ya óvo-owútá* ka kándì dòná odu. Ndirò, ndi óvo-owútá ní ya inzà atdí ale mà núnì óvo, inzà ní ndi odu ka kàbhà fìndà ale kèlè núnì ka rò.»

Yèsù rǎ Yùwanì àvì rándì bhàruwà Tùwàterá tó kigò ò rǎ'ì kànísá tó dhu (Kas 15.28-29; 1Kò 10.8,19-22; 1TÈ 1.2-3)

¹⁸ Tdítdò ndi ale ati ma nǎ: «Ándí dhu Tùwàterá tó kigò ò rǎ'ì kànísá tó màlàyiká tò, nyati yari màkàrù ràhu Kàgàwà t'ídhùnà-li'ò rò. Ndi kà t'ídhùnà ní ya nyìkpóna arí ùmbili kàzu-idà-dò bhèyi, pfmva ràdù ùmbili átò àli tó kàzu ò ka kòbì rilá péé màlingà tò suma bhèyi ale. ¹⁹ Kà rǎtina: «Ma màni wà nyi nyari ònzina kasu, nyi nyóvè ngùkpá ale dhu, nyi nyá'ù ma dhu, nyi nyari ngùkpá ale-dzàna ònzi dhu, ndirò nyi nyari dhu-dzi òndù dhu. Ndirò ma màni wà dhu, nyi rari kasu ònzi kòmbi ròsè ya angyi nyi nyongóna kònzì tí dhu dòná. ²⁰ Pbéù, ma mí'ì inè okúnù dò rò ma múnona dhu ná. Ndi dhu ní: nyi nyúbhà Yèzèbeli* bhèyi rí dhu ònzi atdí tsibhále, ya Kàgàwà bhà nabi tí arí ndàti tsibhále, róngò àmbe pbàkà ale ètra dò. Kàbhà abádhí ruwì, ndàmbe mànyòni t'ònzita mà sanamù tò ka kùbì perè tí izá màná dhu t'á'ata udhe dò fíyò. ²¹ Ní, ma mùbhà wà kàsùni kà tò ndini ndi nùgèrè tí ndùbhà pbìndà nzérenga. Pbéù, kòzè nzá ndùbhà pbìndà mànyòni t'ònzita. ²² Ní àndá nga mbèyi! Ma mí kà-ònga ibvù àpè tò ara dò, madù àdrùngbà àpè àbhu átò kòkò kà màná arí mànyòni ònzi ale rabà, ya ní inzà abádhí ùgèrè ì 'ùbhà ndi fíyò nzére mùtso ní. ²³ Ndi dhu-ògù dò, ma mí kòwù nùngù ale òkye òkye tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi kórò kànísá rí dhu àni ima rari ndi indrù-afí mà, indrù tò irèta màná ò rǎ'ì dhu àndá arí ale. Ndirò ma mí nzinziku ò ìngbàti ìli ndi ale mà bhà perè nùbhò ndi ale bhà kasu-bvu rò.

²⁴ Pbéù nyi Tùwàterá tó kànísá ò ngùkpá pbàkrístò, nyi nyari inzì Yèzèbeli rùdhèna dhu-owù ùngù, ndirò nyi nyuni nzá pfmvo Sitanì bhà Òrù ò dhu tí ka kátina dhu. Ní ma màtina nyi ní, ma rari nzi ngàtsi ànd à'è dükú. ²⁵ Pbéù, ma mònzi fukú dhu ní, nyi ràkà nyòdò wò nyi nyí'ì ná idzi ófò mbèyi, ràrà àhu ma mingoya òná idhò ò. ²⁶ Ndirò dhu lè mà ònzi rí ale, ya ma mòzè dhu ònzi rí ràrà àhu ma mingoya òná idhò ò ale, ní tò ma mabhèya àdrùngbànga tó obi, rònyù idzi kórò pbìrì ò ale dò. ²⁷ Kàndaya ì ale tsumà

† 2:10 2.10 Idrè idhò tí ka kátina irò dhu-tì ní ngúfe idhò-nzo. * 2:11 2.11 Upf 20.6,14; 21.8 ‡ 2:14 2.14 Jzt 25.1-2; 31.16. Mànyòni rìnè ndi'ì mànyòni kèlè tí, ngàtsi ní inzà ka kòdò ale Kàgàwà tò tí dhu tí. * 2:15 2.15 Upf 2.6 § 2:17 2.17 Màná tí ka kátina irò dhu ní òrù-akpá ò ónyà (Yùw 6.31,49-50). * 2:17 2.17 Ówòwù odù-ngba ní Kàgàwà bhà Idzi ò ka kòtsù dhu tò resà èfá rí dhu. * 2:17 2.17 Upf 3.12; 14.1 * 2:20 2.20 1Ká 18.4; 2Ká 9.21

tó mûgö nî, ndirò kùkòya abádhí-ònga yà anzi ní ka kórù wítà-ònga èkò ka karí dhu bhèyi* . ²⁸ Kà-tì ní, ma rabhùya àbhù Ábadu íbho idù ádrùngbànga tó òbì-tidò dhu lèrà ònzi rí ale tó. Ndirò ròsè wò dhu-dóná, ma rabhùya àbhù kútsingá nga tó alalí* ndi ale tó, kónzi mùlèrà dhu niè tì.

²⁹ Inga t'íríta tó bina nà rí'í ale náká ndirì wò Hílá Alafí ròvona kànísá tó dhu mbèyi!»

3

Yèsù rí Yùwani àvì rándì bhàrùwà Sardi tó kigò ò rí'í kànísá tó dhu
(Mát 7.21-23; 24.42-51; Yàk 2.14)

¹ Tdítdó ndi ale ati ma nî: «Ándí dhu Sardi tó kigò ò rí'í kànísá tó màlàyiká tò, nyati yàrí màkùrù ràhu Kàgàwà-ònzí aróko àrùbhù alafí* nà rí'í, ndàdù ì'í àrùbhù alafí* nà foná átò ale-lí'ò rò. Kà ràtina: «Ma mènì wà pbùkù mùtso. Obhó tí, indrù arí nyalá inè rí'í ípirònga nà ale bhèyi, pbétù nyadù ì'í iwà óvè ale. ² Ní, ìkye! Ábhù òbì wò ìkyèrò òdì ndíní ndi ndové tí nyunutsi rò dhu tò, ma màla wà dhu pbùkù mùtso rárí'í mbá àkáká dhu tí pbàkà Kàgàwà-nyìkpò ò nídhuní. ³ Nírò, ìrè indù ka kúdhe dhu mà, nyi nyírì ndi dhu tí dhu màrà. Nyi nyáká nyifu ka, nyadù nyagèrè nyubhá pbùkù nzérenge. Inzi nyi nyapè inga àndà mbèyi, ní ma mírà àhu tinú inzá nyi nyùnì kàsùmì ò àdhàdhì ogbotále nàarírá dhu bhèyi. ⁴ Pbétù, nyi nyàdì àdì ngúfe ale nà Sardi tó kigò ò, yà inzá àpè ròyá mberù ìtì ale. I ale ní àtdìkpá má mubhiya màrà òwòwù mberù náfò ròyá rórò, abádhí ní ì àkáká ale nídhuní. ⁵ Ndi dhu bhèyi ní ndi, dhu lèrà ònzi rí ale ka kufóya òwòwù mberù nî. Ndirò, ma mohoya nzí ndi ale-òvò ípirònga tó bhükü ò rò. Ma mowoya dhu kpongba Ábadu mà pbhndà màlàyiká màrà-ònzí, mati ndi ale rárì pbàkà ale nyá.

⁶ Inga t'íríta tó bina nà rí ale, náká ndirì Hílá Alafí ròvona kànísá tó dhu mbèyi!»

Yèsù rí Yùwani àvì rándì bhàrùwà Filadèlifiyà tó kigò ò rí'í kànísá tó dhu
(2Pé 1.10-11; 2.9)

⁷ Tdítdó ndi ale ati ma nî: «Ándí dhu Filadèlifiyà tó kigò ò kànísá tó màlàyiká tò, nyati yàrí màkùrù ràhu Hílá ale, ndàdù ì'í Obhóngatále tí ale-lí'ò rò. Ndi ale rí'í ádrùngbá kamá Dàwudi bhà idzi ò rí indrù àbhù ròtsù fùngulá nà foná. Kápé tsàtsù àpfo, ní kàpbi rí ale arí mbá, ndirò kápé tsàtsù àpbi, ní kàpfo rí ale arí mbá. ⁸ Kà ràtina: «Ma mènì wà pbùkù mùtso. Nírò kànì ma màpfo wà tsàtsù indù, yà inzi atdí ale mà ràdù àpbiná tsàtsù. Ma mènì wà dhu, nyi rarí'í mbá ádrùngbànga tó òbì nà abho, pbétù nyi rífu wà pbàkà òte, ndirò nyi rásá nzá òvòdu. ⁹ Ní, kànì ma mí pfoṃvvo Sitanì ulé arí ale tó mùtù ònzi tí dhu. I ale ní títò t'únòta t'ále, ndirò abádhí arí 'àtì Pbàyàhúdì tí, ìmbá ì'í Kàgàwà bhà ale nyá tí rórò. Ní ma mí abádhí útù ròwù 'èko otdyàya dō ònzíná, ràdù dhu ènì iwà mà ròzè nyi. ¹⁰ Àdhàdhì nyi nyódò nyi, nyongò dhu-dzi òndù yà indù mà màyá ka dhu bhèyi, ní ima mà átò, ma mí nyodo yà adzi ò kórò ngari ò rírá àpè tò kàsùmì ò. Ndi àpè rírá ndíní ndi ndomvú tí yà adzi ò arí'í ale-afí. ¹¹ Ma mírà inzá òtrò idhò ò. Ní dhu àkà nyódò wò nyi nyí'í nà idzi òfò mbèyi, ndíní ingbatí ìlì ndi ale mà nídhá tí nzí mùlèrà tó pbùkù mùkáká. ¹² Dhu lèrà ònzi rí ale ma mabhùya rí'í pbàkà Kàgàwà bhà-dzá àtsùta tí. Ndi ale ahùya nzí ànyì-dza rò akekpá màtì. Ndirò ròsè wò dhu-dóná, ma mandíya pbàkà Kàgàwà-òvò mà, ndi pbàkà Kàgàwà bhà kigò-òvò màrà ndi ale-rò. Ndi kigò ní Yèrùsàlèrà-òwútá, yà òrù-akpá ò rò rífo, pbàkà Kàgàwà-tì'ò rò kigò. Ma mandíya òvòdu-òwútá átò ndi ale-rò.

¹³ Inga t'íríta tó bina nà rí'í ale, náká ndirì wò Hílá Alafí ròvona kànísá tó dhu mbèyi!»

Yèsù rí Yùwani àvì rándì bhàrùwà Làwòdikiyà tó kigò ò rí'í kànísá tó dhu
(Luk 14.34-35)

¹⁴ Kà ríku dóná rò nî, ndi ale ati ma nî: «Ándí dhu Làwòdikiyà tó kigò ò kànísá tó màlàyiká tò, nyati yàrí màkùrù ràhu Àmìnà tí kátina ale-lí'ò rò. Ndi ale ní ndi Kàgàwà ònzi dhu tó obhóná ngàmì, obhó dhu kélè únò arí ale, ndirò Kàgàwà abhòlò kórò dhu apè ì dóná rò ale. ¹⁵ Kà ràtina: «Ma mènì wà pbùkù mùtso: nyi nyíre nzá ndirò nyi nyígbe nzá. Àkà àmbènà àkà dhu ní nyire ìrè tí, ndirò ngàtsi nî, nyigbè igbè tí. ¹⁶ Pbétù kòmbì, nyi nyó'ò lílílì: nyi nyíre nzá ìrè tí, ndirò nyi nyígbe nzá igbè tí. Ní ndi dhu-okú dò rò, ma mí nyadyò àdyò tí. ¹⁷ Nyi nyarí nyati ònzítale tí, kórò dhu nà arí'í ale tí, ndirò ìmbá arí'í atdí dhu-atdyú nà màtì ale tí. Pbétù, nyi nyùnì nzá dhu, nyi rarí

* 2:27 2.27 Zàb 2.8-9 * 2:28 2.28 Upf 22.16 * 3:1 3.1 Kàgàwà-ònzí aróko àrùbhù alafí rítèna dhu ní kàbhà Hílá Alafí. * 3:1 3.1 1.20 † 3:15 3.15 Làwòdikiyà-tì ì'í kyèròkyèrò Kòlòsayi tó kigò ò idha ní'í atdítdó ìrè idha, ndàdù ì'í mbèyi nyú òmvú tò. Ndirò Hiyèràpoli tó kigò ì'í átò kyèròkyèrò ndi kigò-tí, ònà idha ràdù igbè tí igbè. Pbétù, Làwòdikiyà ò idha-tsi náadù ì'í lílílì, inzi ràdù òvù.

ìmbá dhu arí'í fóná ale, izùna aró'ó ale, năkútále, ndùmúndúmú, ndirò nzinzí rò arí'í ale. ¹⁸ Ní ndi dhu-okú dō rò, ma mònzi nyi nyodzi kázú nǐ ka kú'ó rílá orò fudú, ndíní nyi nyí'í tí ònzítále tí. Ndi dhu bhéyi tí átò, nyi nyáká nyodzi òwòwà mberè, ndíní nyi nyafó tí rúnú, akye ka kalana wò ale-nyí ríwú nǐ pbükü nzinzíngá nǐ. Ndirò, nyi nyáká nyodzi nyàkpónú ò nyi nyútdéna pbabí, ndíní nyi nyala tí nga tdítđđ†. ¹⁹ Ima, ma marí kóró ale yà ma mòzè tó afátá itè i ale tò, madù i dhu òsò fíyò. Nírò, nyi nyáká nyonzi obi, nyùgèrè nyi nyubhá pbükü nzérenge. ²⁰ Kání, ma midè tsátsùnă mambe hódhi òpbì dō. Ní, ndi ale apé túdu ìri, ndàdù tsátsù àpfò idù, ní ma madù òtsù kàbhà idza, madù dhu ònyà atdíkpa kà mànà. ²¹ Dhu lèmə ònzi rí ale ní ndi, ma mǐliya ràdi ìkyèrò tidú ádrùngbá kamà tó pbàkà tombi dō, ádhàdhì ima, ma manzi dhu lèmə madù àdi ìkyèrò Àbadu-tí ádrùngbá kamà tó kàbhà tombi dō dhu bhéyi.

²² Inga t'frita tó bǐna nà rí'í ale, náká ndirò wò Hílă Alafí rǒvona kánísá tò dhu mbéyi.»

4

*Kàgàwà ùlĕ ka kí adyi nǐ pbìndà tombi dō àdi rórò dhu
(Ìsa 6.1-4; Zèk 1)*

¹ Wò dhu-dzidò, ima Yùwanì, ma mala onyu bhéyi ródzi dùdù ngătsi dhu. Ní ndi onyu ò, ma mala atdí tsátsù kpangba ndi nàpfò òrù-akpa ò ró. Ní yà iwà ma mǐrì angyi, ràmbe ò'ó dō wàndà rǒngò dhu bhéyi ale-tù, náavò dhu idù, ndàti: «Úpò àzú! Ní, ma mí olúná rò rí 'ònzi tdítđđ dhu itè indù.»

² Ní ànyirò rò tí, Kàgàwà bhà Hílă-Alafí irá ma. Ní ma mala ádrùngbá kamà tó tombi òrù-akpa ò ka kǐli ràdi ró, atdí ale ràdù ì'í ndi tombi dō ndi ndàdi ró. ³ Ndi ale ambénà ùmbili dō atdí ò ádhàdhì orú odziya nà odu, yásu mà sardi mànà tí kátina náarùmbili dhu bhéyi. Ndi tombi nǐ'í zùmàridi tí kátina odu bhéyi rùmbili ango àkpòrò ngbóna ró*. ⁴ Ndirò, kǐ'í ádròdrò kámá tó óyò kumi dóná ifo nà ngùkpa tombi àkpòrò ngbóna ró. Ndirò, i tombi dō ì òkò ró ì'í ale ní, óyò kumi dóná ifo nà pbàkärü*. Abádhí ì'í òwòwà mberè ì ùfò ròyá ró, ndirò abádhí-dò ró ì'í ní orò ní ka kóbbòlò mùkákú. ⁵ Ádrùngbá kamà tó tombi dō rò, inga ùmbili, wògò ìri ndi, oyo ràdù ùtá. Ndi tombi-ònzí ì'í dhu ní kazu ròrù ròyá àrùbhù mùle. I mùle ní'í Kàgàwà-ònzí aróko àrùbhù alaffí. ⁶ Ndirò, ndi tombi-ònzí-tsù nga náala ndi ádrùngbá rèrè bhéyi. Kà-ò nga náambénà àwè dō atdí ò ádhàdhì kǐrawuli-ò nga náarí àwè dhu bhéyi.

Ípirònga nà ifo dhu-tsí‡ náakporò ndi ádrùngbá kamà tó tombi-ngbò, 'ìli átsí. Ndirò abádhí-nyàkpó ì'í angyiná rò màti ndirò abádhí-dzidóná rò màti. ⁷ Wemberè tó dhu nǐli ndi àri bhéyi, oyo rí kisè dhu ràdù ndili ìkyi-akpa-ngba bhéyi. Ibhù rí kisè-tsi-nyí nǐli ndi indrù-nyí bhéyi, ifo rí kisè ràdù ndili yà orú arángili sàmbà bhéyi. ⁸ Ndirò, i ifo dhu nǐ'í pékéléya nà azazá, nyàkpóya ràdù ùle ngbóya-rò màti ndirò pékéléya-tsiná màti. Abádhí owúná adyi ùyù ró adyiìhengá ndirò kùbbingá màti inzi ì ì ìngyè rórò, 'àmbe àtina dō:

«Hílă ale, Hílă ale, Hílă ale ní àlĕ tó Ádrùngbàle, yà ádrùngbànga tó obi nà arí'í kóró dhu dō ale, Kàgàwà*!

Ka ní ì'í ì'í, ì'í arí'í, ndirò ìrà iraya ale.» ⁹ Ndirò, abádhí owúná adyi ùyù rǒ, 'ìlè pbìndà ádrùngbá kamà tó tombi dō àdi Kàgàwà, yà dhòdhòdhónganà arí'í ípirònga nà ale nǐ. Abádhí owúná kifu ró, 'àdù àmbe òtsò àbhù dō fíndá. ¹⁰ Abádhí rí dhu ònzi wò dhu bhéyi ònà kóró kàsami ò, kòkò óyò kumi dóná ifo nà pbàkärü nòowúná 'èko ró otdyàya dō wò pbìndà tombi dō àdi Kàgàwà, yà dhòdhòdhónganà arí'í ípirònga nà ale-ònzí. I ale owúná kùle ró, 'ùwà dòya-rò mùkákú, 'ùli obvo kàbhà tombi-ònzí, 'àdù àtina:

¹¹ «Fáká Ádrùngbàle, fáká Kàgàwà, nyi nyáká ilèta nà, ifata nà, ndirò ádrùngbànga tó obi nà.

Obhó tí, nyi nyabhòlò ndi kóró dhu.

Nyi nyabhòlò i dhu, nyi nyazè ndi abádhí rí'í dhu-okú dō rò.»

‡ 3:18 3.18 Lăwòdikiyà-òvò nabhù ròtò ndi atdí ò dhu ní'í furangá t'ùlita tó báki nà kǐ'í dhu, ndirò atdí ò úya mberè mà ale-nyàkpó tó pbabí mànà dhu òbhòlò ka kongónà kà-ò dhu. * 4:3 4.3 Zèk 1.26-28 * 4:4 4.4 Kòkò óyò kumi dóná ifo nà pbàkärü ní'í Kàgàwà bhà ale itè arí kónzi òrù-akpa ò bhà. † 4:5 4.5 Zèwò wò dhu dō ka kándi dhu 3.1 ò. ‡ 4:6 4.6 Zèk 1.4-24. Jzù-bvu ò, ifo ritèna Upföta tó bhükü ò ní yà adzi ò arí'í kóró dhu-tsí. * 4:8 4.8 İsa 6.2-3

5

Àkáká ndàngbe Kágàwà bhà kàràtasi-yà-ba-tsù rǒ ando ale

(Ròm 11.33-34; Fil 2.5-11; Upf 1.5-6; 7.9-12)

¹ Wò dhu-dzidò, ma mala dhu ní àkpòrò ka kákpòrò kàràtasi-yà-ba ádrùngbá kamà tó tombi dǒ àdi ale tó fanga tó kòtsú-tsíró. Ndi kàràtasi ní ì ọyọyọ kóró ka kándí dóná nga kàràtasi, kadù tsùna nùpba àrùbhù ngari ǒ rò ando ní kàsè tí, inzi atdí ale mà náanga tí. ² Ní, ma mala ádrùngbànga tó obi nà arí ì maláyikà, ràmbe dhu òvò dǒ ọrú tũna nyú nà, ndàti: «Ádhi pbá ale ndi àkáká ndùngbe wò kàràtasi-yà-ba-tsù rǒ ka kùpbá ando, ndàdù ndi kàràtasi nánga?» ³ Pbétù, àkáká ndànga ndi kàràtasi, ndàdù ònà nga àndà ale ní ì mbá atdí màti òrù-akpá ò, yà adzi dǒ, ndirò ùvùvè ale nzínzi ǒ màti. ⁴ Ní, ma madzi atdidǒ, àkáká ndàngbe ndi kàràtasi-yà-ba-tsù, ndàndà ònà dhu, ndàdù òzàná ale rǐ mbá atdí màti dhu-ókú dò rò. ⁵ Nírò ní ndi pbàkùrù nzínzi ǒ atdí ale náavò dhu idù, ndàti: «Nzòdzi! Àndà, kàni, Yudhà-dhù-bvù arí*, ádrùngbá kamà Dàwudi bhà mèdzakuru, nónzi wà dhu lèma. Kà ní ndi àkà àkà ndùngbe kòkò àrùbhù ngari ǒ ka kùpbá kàràtasi-tsù rǒ ando, ndànga ka, ndàdù ònà dhu òzù ale.»

⁶ Ní, ma mala Tàmá-ngba tí kátina ale ádrùngbá kamà tó tombi mà, ípirònga nà ifo dhu-tsí mà kòkò pbàkùrù màna nzínzi ǒ idè rǒ. Kíli ndi òho ka kòhò dhu bhéyi. Kòtdyú ì òrùbhù, kà-nyìkpó ràdè ì òrùbhù átò. Ì àrùbhù kà-nyìkpó rǐtèna ní Kágàwà-ònzí aróko àrùbhù alafí*, yà adzi ǒ kóró ngari ònà kùvì. ⁷ Ní, ndi Tàmá-ngba indrí ndi ádrùngbá kamà tó tombi dǒ àdi ale tí-ò, ndàko wò àkpòrò ka kákpòrò kàràtasi-yà-ba fangà tó kòtsú-tsíró rò. ⁸ Kítdegu ndi kàràtasi àkò, ní kòkò ípirònga nà ifo dhu-tsí mà, kòkò ọyó kumi dóná ifo nà pbàkùrù màna núuko ì ọtdyàya dǒ kònzí. Ingbàti ìli ndi ale mà abádhí nzínzi ǒ ní ì dùmù mà ndrùù róngu màrasi àlè ònà ọrò tó kópá màna fóná. Ì màrasi rǐtèna dhu ní Kágàwà bhà ale tó itsòta. ⁹ Abádhí ambénà yàri adyi-owútá nùyù dǒ, 'àmbe àtinà dǒ:

«Nyí nyáká ndi nyako yàri kàràtasi,

nyadù kà-tsù ka kùpbá ní ando ùngbe.

Obhó tí, ka kahò nyí. Ní wò azúnù wfu ndi dhu-otù ǒ,

nyí nyadzi kóró rùgànda-tidò nzínzi ǒ ale mà,

kóró aláwà-tidò nzínzi ǒ ale mà, kóró ale-tidò nzínzi ǒ ale mà, kóró pbiri ǒ ale nzínzi ǒ ale màna Kágàwà tò.

¹⁰ Nyí nyáli abádhí rǐ ì pbàkùhání tí, ndíni kasu nonzi tí àlè tó Kágàwà tò. Ndirò, nyí nyábhù abádhí rǐ ì kàbhà idzi ǒ bhà tí, ndíni abádhí onyè tí idzi yà adzi ǒ ale dǒ.

Ndirò, abádhí onyàya idzi ònyu yà adzi ǒ ale dǒ*.»

¹¹ Wò dhu-dzidò, ma mandà nga tǐdídò, ní ma miri ádrùngbá kamà tó tombi-ngbò nàkpòrò ábhò maláyikà-tù mà, ípirònga nà dhu-tsí-tù mà, pbàkùrù-tù màna. Abádhí-bvù ní ì miliyoni-tsù, ndirò miliyoni-tsù, lufù-tsù, ndirò lufù-tsù. ¹² Abádhí ambénà ùkú dǒ ọrú tũya nyú nà, 'àmbe àtinà dǒ:

«Áho ka kahò Tàmá-ngba náká ndi

ndàbà ádrùngbànga tó obi mà,

ònzí mà, dhu-ònga t'òvòta tó irèta mà, obi mà,

ifuta mà, ádrùngbànga tó awáwù mà, ilèta màna!»

¹³ Ndirò ma miri Kágàwà abhòlò òrù-akpá ò, yà adzi dǒ, yà adzi-tsi, ndirò ádrùngbá rèrè ò kóró dhu-tù. Abádhí kóró náambénà adyi uyù dǒ, 'àmbe àtinà dǒ:

«Ádrùngbànga tó awáwù, ifuta, ilèta, obi màna náká dhòdhódhónganà,

ádrùngbá kamà tó tombi dǒ àdi ale, Kágàwà tó, ndirò Tàmá-ngba tò!»

¹⁴ Ní, kòkò ípirònga nà ifo dhu-tsí náadúná owu dhu ádu rǒ, 'ati: «Àminà.» Ndirò ndi kàsùmì ǒ tí, kòkò pbàkùrù adù 'ùko ọtdyàya dǒ, 'ùlè wò tombi dǒ àdi ale mà, Tàmá-ngba màna.

6

Tàmá-ngba tí kátina ale rǐ kàràtasi-yà-ba-tsù rǒ ando núngbè dhu

(Zèk 14.21; Zàk 1.8-10; 6.1-7; Mát 24.6-8; Luk 18.7-8; Upf 7.13-14)

¹ Wò dhu-dzidò, ma mala dhu ní: Tàmá-ngba angbe wemberè tó ando yà kàràtasi-yà-ba-tsù rǒ ka kùpbá àrùbhù ando nzínzi ǒ dhu. Ní, ma miri kòkò ípirònga nà ifo dhu-tsí nzínzi ǒ atdí dhu, dhu òvo rǐ àdhàdhì ọvo àtà dhu bhéyi rǐ ndiri tũna ní, ndàti: «Áhù!»

² Ní ma mandà nga, madù òwòwù atdí mèhàgù àla ndi nìtò rò. Ndirò, ndi mèhàgù dǒ

* 5:5 5.5 Ọpt 49.9 * 5:6 5.6 Ọzù wò dhu dǒ ka kándí dhu 3.1 ǒ. * 5:10 5.10 2.26-27; 20.4; 22.5

ùpò ndàdi ale* í òsu nà foná, kadù mèkákú àbhu fíndà. Kádù àhu mùlèmatále tíró, ndíni ndi ndara tí dhu lèrà ònzí tdtídò.

³ Wò dhu-dzidò, Tàmá-ngba angbe oyo rí kisè ando. Ní ma miri ípirõnga nà oyo rí kisè dhu, ràti: «Áhù!» ⁴ Ní kazu bhèyi ngbõna ilù ngátsi mùhàgù nùto ndi. Ní kà-dò ndi ndùpò ndàdi ró í ò ale-fó ka kabhù ádzi obhi-akpà. Ka kadù yà adzi ó rò kà rí māràngà ito nì ádrùngbànga tó obi àbhu kà tó átò. Kà-tì ní, kà rabhùya indrù ròkye í nzínziya ó.

⁵ Tàmá-ngba itdègu íbhu rí kisè ando nángbè, ní ma miri ípirõnga nà íbhu rí kisè dhu, ràti: «Áhù!» Ní ma mùbè nga mandà rò, ma mala òtòtì mùhàgù rìtò ndi. Ndi mùhàgù dò ndi ndùpò ndàdi ró í ò ale nùí kilo nà foná. ⁶ Ní ma miri ale-tù bhèyi rí ndiri dhu ípirõnga nà ífo dhu-tsi nzínzi ó rò rí dhu òvo ró, ndàti: «Nganù-ra tó atdí kilo-odò ní atdiku idho tó kasu tó mùkàmà nyú, ndirò sàyiri-ra tó íbhu kilo-odò ní atdiku idho tó kasu tó mùkàmà nyú átò! Pbéù, akye mà òvayi màrà nàndà dhu nì, nyi nyàkà nzá nyidzi í-tsí-odzi.»

⁷ Tàmá-ngba nùitdègu ífo rí kisè ando nángbè, ní ma miri ípirõnga nà ífo rí kisè dhu, ràti: «Áhù!» ⁸ Ní, mà mandà nga, madù iribìta tó ikána nà mùhàgù àla rìtò ndi. Kà-dò ndi ndùpò ndàdi ró í ò ale-òvò ní ò Jve. Ndirò, kòwù ó í ò ní Òyí ó nga tí kátina ale. Abádhí tó ka kabhù ádrùngbànga tó obi, ndíni yà adzi tó atdí nga ífo dò ó ale nokyè tí obhi-akpà ní, àwù ní, kóró andi-tidò ní, ndirò irí ó izà ní.

⁹ Tàmá-ngba itdègu imbo rí kisè ando nángbè, ní màzàbahù-tsiná, mà mala Kàgàwà bhà Òte t'únòta-okú dò rò, ndirò ndi Òte tó idzi ngàmì tí í ò dhu-okú dò rò kà kókyè ale.

¹⁰ Ní, í ale ambénà ùkú dò orú tùya nyú nà, 'àmbe àtìna dò: «Ádrùngbàle Kàgàwà, nyi ní Hílá ale ndirò Obhóngatále. Nyi nyádi, nyambe inga òdò dò ràrà àhu ingbà kàsùmì ó, ndíni nyi nyitdì tí anya yà adzi ó ale dò, nyutsè ròkà dhu, yà azùka nùfù abádhí nzínzi ó ale-okú dò rò?» ¹¹ Ingbàtì ilì ndi ale mà kókò kà kókyè ale nzínzi ó tò, kà kabhù òwòwù kanzè. Ndirò ka kati abádhí ní: «Nyí nyàkà nyòdò adòku, yà Kàgàwà-owù ùngù arí ale. Kà kí abádhí nzínzi ó atdídhená ale òkye yà nyi kà kókyè dhu bhèyi. Í òkye kà kókyena ale-bvu rákà rò nga ní ndi Kàgàwà adùya rùkú dhu ùtsè ní.»

¹² Wò dhu-dzidò mà mala dhu ní, Tàmá-ngba rí aza rí kisè ando nángbè dhu. Ní, yà adzi níivi atdídò, adyifò ugèrè ndi ndòtì inyí tó mberù bhèyi, àbì ràdù ndùgèrè ndòlù azu bhèyi. ¹³ Orù-akpà-nyí rò alali náawà í yà adzikpa dò, àdhàdhì itsu-kpò náarí 'àwà kázùró rò, obi nà rópilì apùpù rí kpàna-õnga ùyá ònà kàsùmì ó dhu bhèyi. ¹⁴ Orù-akpà níidhá ndi, ndámbe ndàduru dò, àkpòro kà kákpòrona kàràtasi-yà-ba náarí ndàdùrù dhu bhèyi. Kóró pòbì mà, kóró sòngà màrà nùngbe í fíyò ngari ó rò, 'òwù. ¹⁵ Yà adzi ó ádròdrò kámá mà, ádròdrò ale mà, pbanówí tó ádròdrò ale mà, ònzitále mà, òbitále mà, ndirò kóró ngùkpà ale mà, yà ino tí arí'í mà, dòyá arí'í itírò ale màrà náatsè, 'òwù 'ùrù odu-tsi arí'í íbhu ònà màtí, ndirò pòbì-rò arí'í odu nzínzi ó màtí. ¹⁶ Abádhí ambénà dhu òvò dò pòbì mà odu màrà tò, 'àmbe àtìna dò: «Nyàwà nyí dòkà, nyàdù mùrù itse wò ádrùngbà kamà tó tombi dò àdi ale-rò rò, ndirò Tàmá-ngba bhà nàwí rò rò. ¹⁷ Obhó tí, abádhí tó nàwí tó ádrùngbà idho irà wà. Ní ádhi pòbá ale ndi inè rí'í ndàdi pòbìndà ípirõnga nà tdtídò?»

7

Kàgàwà bhà ale-nyindri ró kà kí kàsè ùpbi ndíni abádhí nòdo tí kàbhà nàwí ròró dhu

(Yùw 10.16; Ròm 11.25-26; Upf 14.1-5; 21.3-4)

¹ Wò dhu-dzidò, mà mala ífo màlàyiká, íkikò ífo yà adzi-pbidò ònà ró. Abádhí utò awe-tsù í adzi pbidò ònà, inzi opilì tí yà adzi dò màtí, ádrùngbà rèrù dò màtí, ndirò kóró itsu-tidò dò màtí. ² Ndirò, kà kabhù ádrùngbànga tó obi abádhí tó, ndíni abádhí inza tí yà adzi mà, ádrùngbà rèrù màrà nì. Ní, mà mala ngátsi màlàyiká adyifò arí ndìto inà rò rùpò ró, ndàdù í'í Kàgàwà, yà ípirõnga nà arí'í ale bhà kàsè nà foná. Kádù òkú orú tùna nyú nà kókò ífo màlàyiká tò, ndàti: ³ «Inzi nyìnza yà adzi mà, ádrùngbà rèrù mà, itsu màrà, ràrà àhu kàsè údu àlè kí àlè tó Kàgàwà bhà ale-nyindri-rò dhu ò.» ⁴ Ní, mà miri Kàgàwà bhà kàsè kà kùdù nyàya-ndri ró ale-bvu. Abádhí-bvu ní'í, atdí miyà dòná ífo kumì dòná ífo nà lufù ale*, yà kàsè kà kùdù ròyá. Í ale ní'í yà Pòbàisràyélí tó atdí

* **6:2** 6.2 Mùhàgù dò ùpò, 'òkò ífo ale rìtèna dhu ní Kàgàwà arí màlìpò àbhù nzèrè ale tó dhu (Zák 6.1-8). * **7:4**

7.4 Atdídhená ale arí irèna dhu ní, atdí miyà, ífo kumì dòná ífo nà lufù ale-bvu níbhò dhu ràrì Pòbàisràyélí tó atdí kumì dòná óyò nà rùgànda-bvu kà kírò atdí kumì dòná óyò nà Yèsù bhà uvitatále-bvu gàna, kadù itronà tdtídò atdí lufù gàna dhu. Ndi atdí lufù rìtèna dhu ní abho nyú indrù-bvu rí'í dhu kèlè! Atdí kumì dòná óyò nà rìtèna átò dhu ní Kàgàwà bhà ale.

kumi döná óyó nà rùgànda kóró† nzinzi ó rò úvò ale. ⁵ Yudhà bhà rùgànda ó ale, yà kàsè ka kudu nyiia-ndiri rò ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Rùbeni bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Gádi bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. ⁶ Àseri bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Náfùtali bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Mánasi bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. ⁷ Simiyoni bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Lawi bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Isàkàrà bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. ⁸ Zabùlonà bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Yòzefù bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale. Ndirò, Bènyàmini bhà rùgànda ó ní'í atdí kumi döná óyó nà lufù ale.

Kóró pбири ó ale tó ádrùngbã anduta

⁹ Wò dhu-dzidò, ma mandà nga, ní ma mala ìnzì òná ale-bvu rí ndòzè ádrùngbã mètù-ba. Ndi mètù ó í'í ale ní'í: kóró pбири ó ale, kóró rùgànda-tidò, kóró ale-tidò, ndirò kóró aláva-tidò t'ále mànà. Abádhí í'í ádrùngbã kamà tó tombi-ònzí ndirò Tàmá-ngba-ònzí ì ikò rò, 'àdù òwòwè kanzè ùfò ròyá, ndirò 'àdù ngazi-kpa-dòkà ùlu foyá. ¹⁰ Ndirò, abádhí ambénà ùkù dō orú tuya nyú nà 'ámbe àtìnà dō: «Àlè tó ògù ìrà wà àlè tó Kàgàwà, yà ádrùngbã kamà tó tombi dō àdi ale bhà rò, ndirò Tàmá-ngba bhà rò!» ¹¹ Ndirò, kóró màlàyiká nń'í ádrùngbã kamà tó tombi mà, pbàkürù mà, ípirònga nà ìfo dhu-tsi mànà-ngbò ì àkpòrò rò. Ní abádhí kóró núugú-nyíya ràpbã adzikpa-ngbò nyú ádrùngbã kamà tó tombi-ònzí, 'àdù àmbe Kàgàwà ùle dō. ¹² Abádhí ambénà àtìnà dō: «Àminà! Ìlèta mà, ádrùngbãnga tó awáwè mà, dhu-ònga t'òvòta mà, òtsò t'ábhuta mà, ifùta mà, ádrùngbãnga tó obi mà, obi mànà náká kabhu àlè tó Kàgàwà tó dhòdhòdhónganà! Àminà!»

¹³ Ní, pbàkürù nzinzi ó atdí ale ivú dhu tsùdú, ndàti: «Kòkò òwòwè kanzè nùfò ale ní àdhi mà? Ndirò, abádhí iwù àdhà rò?» ¹⁴ Ní ma madù dhu àdu kà tó, matì: «Pbàkà Ádrùngbálè, inyì ní ndi nyi nyèni ka.» Nírò ní ndi kádù dhu òvò idù, ndàti: «Kòkò ale ní àbhò àpbè ó rò úvò ale. Abádhí ù'ò ròyá kanzè ròwà tdyé Tàmá-ngba-azú nń. ¹⁵ Ndi dhu-okú dō rò nga ní ndi, abádhí ikò Kàgàwà bhà ádrùngbã kamà tó tombi-ònzí, ndirò abádhí rí kasu ònzì kà tó kàbhà idza ó adyibhengá nga mà kùbhingá nga mànà ó. Ndirò wò ndi pbìndà ádrùngbã kamà tó tombi-dō àdi Kàgàwà rí pbìndà hemè-idzà ùpè abádhí dō, ndíní ongó tí abádhí òdò. ¹⁶ Awù rí nzi abádhí òho tdítò, idha-atdyú mà rí nzi abádhí òho tdítò, adyifò mà rí nzi abádhí òbi tdítò, ndirò abádhí rí nzi igbétà ìnè tdítò. ¹⁷ Ohhò tí, Tàmá-ngba, yà ádrùngbã kamà tó tombi nzinzi ó rí'í ale, rí abádhí ùnda pbìndà tàrà bhèyi, ndàdù àrà abádhí nà ípirònga tó idha-dòti ò. Ndirò, Kàgàwà rí abádhí-nyidha ùndò kóró.»

8

Tàmá-ngba tí kátina ale rí kàràtasi-yà-ba-tsù rò àrèbhù rí kisè ando nángbè dhu

(Upf 5.8)

¹ Tàmá-ngba níitdègu àrèbhù rí kisè ando nángbè, ní òrè-akpà ò nga níimbè bhìi ràrà àhu mbèmbè atdí adyifò-sisì-go tí.

² Wò dhu-dzidò, ma mala Kàgàwà-ònzí arí ikò àrèbhù màlàyiká, kadù àrèbhù wàndà àbhù foyá.

³ Ndirò, ngàtsi màlàyiká ìra, ndidè ìkyèrò màzàbahù-tí. Kí'í ndrùù róngu alindra bhèyi sobí ùbi ka karí döná orò ní ka kòbhòlò wìtè nà foná. Kà-fò ka kabhù ndi sobí abho nyú, ndíní kàbhù tí perè tí atdíkpá Kàgàwà bhà ale kóró tó itsòta mànà orò tó ndi màzàbahù dō. Ndi màzàbahù í'í Kàgàwà bhà ádrùngbã kamà tó tombi-ònzí. ⁴ Ndi sobí-ikò núupò ndi màlàyiká-fò rò Kàgàwà-ònzí atdíkpá ndi Kàgàwà bhà ale tó itsòta mànà. ⁵ Wò dhu-dzidò, ndi màlàyiká idyi wò ndrùù róngu sobí ùbi ka karí döná dhu, ndirò màzàbahù-dō rò ndi ndidyì kàzu nń, ndàdù ìbvùnà yà adzi dō. Nírò, owo utá, wògò ìri ndi, inga umbìlì, yà adzi ràdè ìvi.

Àrèbhù màlàyiká rí yà adzi ó rírá àpbè ìtè rí wàndà ùmi dhu
(Úvt 7.19-21; 9.22-25; 10.21-23)

⁶ Kòkò àrèbhù màlàyiká, foyá àrèbhù wàndà nà náabhòlò ì ndíní ì umi tí ì wàndà.

† 7:4 7.4 Phàisràyéli tó atdí kumi döná óyó nà rùgànda kóró tí ka kátina irò ní Kàgàwà bhà ale tí arí'í ale kóró, ìnzì ní Ungbòta-Ayí kèlè ó.

⁷ Ní, wemberè tó málàyikà náamì p̀bìndà wàndà, kadù azu nà ì nàngbõ ifo mà kàzu mànà nìbvù yà adzi dõ. Yà adzi tó atdinga ìbhù dõ náagbè, itsu tó atdí nga ìbhù dõ ràdù ògbe átò. Ndirò ìrì agbè kórò.

⁸ Wò dhu-dzidõ, oyo rí kisè málàyikà náamì p̀bìndà wàndà. Ní, kàzu rögbe róná ádrùngbã p̀bìrì nà ndì nòfò atdí dhu ka kibvu ádrùngbã rèrè ò, ndì rèrè tó atdí nga ìbhù dõ ràdù ndùgèrè ndòngò azu tí. ⁹ Ádrùngbã rèrè ò aróko Kàgàwà abhòlò dhu-tsí tó atdí nga ìbhù dõ núuvè, bàtò tó atdí nga ìbhù dõ ràdù 'ínza.

¹⁰ Ìbhù rí kisè málàyikà-tsí náamì p̀bìndà wàndà. Ní, mùle-rõ kàzu bhèyi rórù ádrùngbã alali-ba nítsi òrù-akpà ò rò, idha-apká tó atdí nga ìbhù dõ ní dõ, ndirò idha-dòti dõ. ¹¹ Ndi alali-ovò ní'ì «Ogú». Ní wò dhu itsi dòyá idha-apká tó atdí nga ìbhù dõ náadù ògyè tí ògyè. Ndirò ì idha nùmvù ábhò ale nyú náadù àvè, ògyè tí ì idha ògyè nídhuní.

¹² Wò dhu-dzidõ, ifo rí kisè málàyikà amì p̀bìndà wàndà. Ní adyifò mà, àbì mà, alali mànà tó awáwù-kudò tó atdí nga ìbhù dõ náavè, ndòngò ínò tí. Ndi dhu bhèyi ní ndi, atdiku ubho nga ò, awáwù-kudò tó atdí nga ìbhù dõ náavè, kùbhingá nga tó ràdù àvè ndi dhu bhèyi tí átò.

¹³ Ndirò, ma mandà nga tdítidõ, ní ma mala atdí sàmbà orú nyú rángili awe ò rò. Ní kàmbénà dhu òvò dõ orú túna nyú nà, ndàti: «Nyí nyí'ì àp̀bè ò! Nyí nyí'ì àp̀bè ò! Nyí nyí'ì àp̀bè ò yà adzi òvò nyí rò, yà ìbhù ì nùbhà ngùkpà málàyiká rùmina tdítidõ wàndà-tù ìrì nyí nyí rò!»

9

(Zèk 5.5-11; Yòw 2.1-11; Upf 16.10-16)

¹ Wò dhu-dzidõ, imbo rí kisè málàyikà náamì p̀bìndà wàndà. Ní ma mala òrù-akpà ò rò itsi atdí alali yà adzi dõ. Kà-fò ka kabhù òyi tí kátina ádzi ìbhù-akpà-tsù t'ápfota tó fàngulá. ² Ní, ndi alali náapfo ndi ìbhù-akpà-tsù, ádrùngbã furù ò rò ráhu ìko bhèyi ndi níli ìko ràdù ùpo ndi ìbhù ò rò. Ndi ìko náabhù adyifò-nyìkpò dõ nga mà òrù-akpà-nyí rò nga mànà rùtì. ³ Ní ifè núuvò ndi ìko ò rò, 'adù 'ifalá yà adzi dõ. Ní ka kabhù yà áwina ní arí indrù ùbì áwù-tidò bhà òbì-tidò abádhi tó. ⁴ Ka kadù dhu òvò abádhi tó ìnzì abádhi rìnza ìngbàtí ìli ndi ìrì-bì-tidò mà, itsu-tidò mà, ndirò ìnga tí arí ìnga dhu-tidò mànà, p̀bètù abádhi rávu ìmbá rí Kàgàwà bhà kàsè nà nyiia-ndriná ale rò tí. ⁵ I ifè tó ka kuyá dhu ní, àpè abádhi ròkye ì ale òkye tí, p̀bètù abádhi rákà 'àvu àvù tí ì ale rò, ràrà àhu ìmbò àbì tí. Ndirò, abádhi rábhùna indrù rinè ròyá rándi dhu, náaraya ì'ì rò ádhàdhì áwina ní arí indrù ùbì áwù-tidò nòbì ale arí ìnèna róná rándi rò dhu bhèyi. ⁶ Ndirò ndi idho ò, indrù owuya oye ònè rò fiyò, p̀bètù ìnzì 'adù àbànà. Abádhi owuya 'òzè rò 'àvè, p̀bètù oye ràdù òku tí òku tsùyá rò.

⁷ I ifè tó òfò ní'ì ádhàdhì ìla t'úgyeta tó ka kònzì toròna m̀hàgù bhèyi. Abádhi dò-tsírò ì'ì dhu ní orò tó mùkáké nà ndi nòfò dhu, ndirò abádhi-nyí afò ndi indrù-nyí nà. ⁸ Abádhi-dòkà ì'ì vèbhàlé-dòkà bhèyi, kúya ràdù ì'ì àrì-ku bhèyi. ⁹ Ndirò, abádhi-odrùdò dõ ì'ì látú ní suma tó látú. Ndirò, abádhi-pékélé rónzina wògò ní'ì ádhàdhì ìla ùgyè ka kótse nà ábhò m̀hàgù rádhana gèrègèrè-tidò tó wògò bhèyi. ¹⁰ Abádhi-àwì ní'ì ádhàdhì yà áwina ní arí indrù ùbì áwù-tidò-àwì bhèyi. Abádhi tó òbì, yà abádhi rávu ní indrù-rò ìmbò àbì tí, ní'ì ì abádhi-àwì ò. ¹¹ Ndirò, abádhi tó ádrùngbã kamá ní'ì òyí ò málàyikà. P̀bàèbràniyá t'ávàna ò, kòvò ní'ì Àbàdonì. Ndirò P̀hàgìrìkí t'ávàna ò, ka ní'ì Àp̀lìyoni*.

¹² Wò wemberè tó àp̀bè ùdà wà. Ndirò olù rí 'ipe tdítidõ ní òyò ngùkpà àp̀bè.

¹³ Ní, aza rí kisè málàyikà náamì p̀bìndà wàndà, madù atdí ale-tù ìrì, ritò ndi yà Kàgàwà-onzì rí'ì orò tó màzàbahù tó ifo p̀bìndà ònà rò. ¹⁴ Ndi ale-tù avò dhu wò aza rí kisè málàyikà, ndadù ì'ì wàndà nà foná tò, ndàti: «'Èkòlò Fùrati tó idha-akpà-bidò ka kúsò ifo málàyiká.» ¹⁵ Ní kádù ì málàyiká 'èkòlò, ndíni yà adzi òvò ale tó atdí nga ìbhù dõ nokye tí. Kàgàwà uli abádhi angangyi ndi òkyeta tó adyifò-sisì tó, idho tó, àbì tó ndirò ato tó. ¹⁶ Ma miri m̀hàgù dõ arùbhi abádhi tó p̀bànowí tó mùtù-bvu. Abádhi-bvu ní'ì òyò miyá milliyoni ale. ¹⁷ Ndirò, wò onyá bhèyi ródzi dudù dhu ò, ma mala ì m̀hàgù mà dòyá ùpò 'òkò p̀bànowí mànà. I p̀bànowí tó látú ní'ì kàzu bhèyi ìlù látú. Ndirò, ngùkpà tó látú ní'ì kenekè tó ndirò áwuse tó. I m̀hàgù-dò nùuli ì àrì-dò bhèyi. Ndirò, abádhi-li'ò rò ambénà àhu dõ dhu ní kàzu mà, ìko mà, atdíidò arùla ògbe ndògbe rò áwuse tó dhu-ra mànà. ¹⁸ Ndirò, kòkò ìbhù àp̀bè, kòkò m̀hàgù-li'ò rò rúvò kàzu mà, ìko mà, atdíidò arùla ògbe ndògbe rò áwuse tó dhu-ra mànà náakye yà adzi òvò ale tó atdí nga ìbhù dõ. ¹⁹ Ohò tí, kòkò ì m̀hàgù tó ádrùngbãnga tó òbì ní'ì abádhi-li'ò ndirò

* 9:11 9.11 Àp̀lìyoni-tì ní Dhu-tsè òtdì arì ale.

abádhí-áwì ò. Abádhí-áwì nńí ì àdhàdhì osu-dò bhěyi, 'àdù òwu nzére dhu ònzì rǒ indrú rǒ ì áwíya nńí.

²⁰ I nùbhà ìnzì 'àve kǒkò àpbe nńí ale nùugèrè nzá ì 'ùbhà yà otsúya nyú nńí ì òbhòlò sànamù t'úléfá. Abádhí akò 'òngò àmbe nzére-alafí mà ì sànamù màná ùle dǒ. I sànamù abádhí abhòlò orò mà, fùrangà tí kátina sùma-tidò mà, màlìngà mà, odu mà, ndirò itsu mà nńí. I dhu-tsí nńí ìnzì rí inga mà àlà, ìnzì rí inga mà ìrì, ndirò ìnzì rí ùbhi tí màtí ùbhi dhu. ²¹ Ndirò, abádhí ugèrè nzá ì 'ùbhà indrú t'ókyeta mà, òndrú t'òndrùta mà, mànyòni t'ònzita mà, ogbo t'ònzita màná tó fíyó nzére màtso.

10

Yíuwani rí kàràtasí-ngba ákǒ màlàyiká-fó rò ndàdù ùkanà, ndòtò dhu (Zèk 2.8-3.3)

¹ Wò dhu-dzidǒ, ma mala ádrùngbànga tó òbi nà ngàtsi màlàyiká òrù-akpá ò rò rífo ró. Kí'ì àpbi ìbvú ndi dónà, angò-sisi ràdù ndàkpòrò dóna rǒ ró. Kà-nyí ambénà ùmbili dǒ adyífo-nyíkpa náarùmbili dhu bhěyi. Ndirò, kà-pfò nńli ndi kazu tó átsùta bhěyi. ² Kí'ì àngà ka kànga ònànga kàràtasí-ngba nà foná. Ní, kídè ndìli fangà tó pfóna ádrùngbà rèrù dǒ, ndàdù ìgù tó pfóna ìli adzi-kpa dǒ. ³ Kádù òkù orú tìna nyú nà àdhàdhì àrì rí tìna-ònga idho dhu bhěyi. Ndirò, kòkù rò, ma mìri àrùbhù òvo àtà dhu nádu kà tó dhu. ⁴ Ndirò, ì àrùbhù òvo àtà dhu nítidègu ndiri, ní ma madù mòbhòlò abádhí ùnò dhu t'ánditá tò. Pbetù, ma mìri atdí ale-tù òrù-akpá ò rò rí dhu òvo idù ró, ndàti: «Ódò kǒkò àrùbhù òvo núnò indù dhu òdhù ò. Àpé nyandí ka.»

⁵ Ní, wò ma màlanà ádrùngbà rèrù mà, adzi-kpa màná dǒ idè ró màlàyiká náava fangà tó otsúna òrù-akpá ò. ⁶ Kádù dhu òtsò Kágawà, yà dhòdhòdhònganà arí'ì ale, yà òrù-akpá mà, adzi mà, ádrùngbà rèrù mà, óyá arí'ì kórò dhu-tsi màná nanzi ale-òvò rǒ, ndàti: «Ìmbà ndi nùbhà kàsùmi rí'ì tǒtǒdǒ! ⁷ Àrùbhù rí kisé màlàyiká rí wàndà òmi ònà kàsùmi ò, Kágawà rí yà ndi ndarù ròngò òko orú ò dhu àbhù rāká, àdhàdhì pbindà ìnc-akpá, pbanábi-otù ò ndi ndavò Ìdzi Màkúrù-bvu rǒ.»

⁸ Wò dhu-dzidǒ, ma mìri yà òrù-akpá ò rò dhu nòvòna idù ale-tù, ròvò dhu tǒtǒdǒ idù, ndàti: «Àrà nyakò wò àngbè ka kàngbe rórò rí'ì kàràtasí-ngba yà ka nàlù foná màlàyiká-fó rò. Ka ní yà idide ndìli atdí pfóna ádrùngbà rèrù dǒ, ndàdù ngàtsi pfóna ìli adzi-kpa dǒ màlàyiká.»

⁹ Ní, ma madù àrà ndi màlàyiká-tí'ò, madù kónzi ribhò ndi kàràtasí-ngba fudu ò. Ní, kádù dhu òvò idù, ndàti: «Ákǒ ka, nyadù ùkanà, nyotò. Kà rǒgye ògye finu-tsù ò, pbetù línú kà rǒkye ití-dha bhěyi.»

¹⁰ Ní, ma makò wòrì kàràtasí-ngba ndi màlàyiká-fó rò, madù ùka nà. Ní, kákye lidù, rǒ'ò ití-dha bhěyi. Pbetù, ma mitdègu kòto, ní kádù ògye tí ògye fidu-tsù ò.

¹¹ Ní, ka kavò dhu idù, kati: «Dhu àkǎ nyovò dhu tǒtǒdǒ nabi bhěyi àbhò ale-tidò mà, àbhò pbiirì ò ale mà, dhèdherò aláva-tidò tó àbhò ale mà, ndirò àbhò ádròdrò kámá màná-okù dò rò.»

11

Kágawà arí pbiiká ngàmbi àbhù rùvò àpbe ò rò tí dhu (Uvt 7-10; 1Ká 17.1; Luk 21.24)

¹ Wò dhu-dzidǒ, ka kibho dhu ùdhè ka karí nńí itsukpó bhěyi ndi nìli izò fudú, kadù àtìna ima nńí: «Íva nyi, nyudhe* Kágawà bhà idza mà màzàbahù màná, nyadù ànyì-dzá rò arí Kágawà ùlè ale-bvu nòzù. ² Pbetù, wò irinà rò rí'ì kà tó odhò náká nyùbhà ìnzì nyudhe. Obhó tí, wò ndi-tsi ka kàbhù wà yà ìnzà àpè Kágawà àní ale, káká ifo kumi dóná óyò nà àbí'ì tí rí ìlìlá kigò-tsidò òbè ale tò. ³ Ndirò, ma mí óyò pbàkà ngàmbi^S òvi ròwù dhu òvò indrú tò, góniyá ì èfǒ ròyá ìnyì tó mberè tí rórò. Ní, abádhí rí dhu òvo indrú tó pbanábi bhěyi ràrà àhu atdí lufù, dóná óyò miyá, dóná azà kumi nà idho* tí.» ⁴ Kǒkò ì óyò ngàmbi ní ì kǒkò óyò mizèyituni-tsù-kpa*, ndirò abádhí ní ì tarà ùlì ka karí dòyá mànarà*, káká yà adzi ò Ádrùngbàle-ònzì aríko ale. ⁵ Ndirò, ndi ale apé ndòzè

* **11:1** 11.1 Udheta-ti ní Kágawà rari pbinda ale-ngbò òdò (Zak 2.5-9; 4). † **11:2** 11.2 Ifo kumi dóná óyò nà àbí ní atdí dhu kèlè ibhu ato dóná góna nà nà. Atdídhená ale arí irèna dhu ní, ifo kumi dóná óyò nà àbí tí ka kátina dhu-ti rari Kágawà rótí wà pbinda ale abáya àpbe ònà idho-bvu idò. ‡ **11:2** 11.2 Ililá kigò tí ka kátina iró ní Yerusalemá tó kigò. Ndirò ndi kigò itè ní Kágawà bhà ale. § **11:3** 11.3 Jyò ngàmbi tí ka kátina iró ní Yèsù ná'ú ale tó mùtù, àdhàdhì Músà mà Èliyá màná tó ófò ò. * **11:3** 11.3 Atdí lufù, dóná óyò miyá, dóná azà kumi nà idho ní atdí dhu kèlè wò 11.2 ò rí'ì ifo kumi dóná óyò nà àbí nà. * **11:4** 11.4 Zak 4.3,11-14 * **11:4** 11.4 Zak 4.2; Upf 1.12,20

ndònzì abádhí nzére, ní kàzu ràdù àhu abádhí-li'ò rò, ràdù i abádhí tó òmvù nùbì*.
 Ndi dhu bhèyi tí ní ndi, ìngbàtí ìli ndi ale mà yà abádhí nòzè ndònzì nzére ní ràdù òvè.
 6 Ndirò, abádhí rí'ì inè ádrùngbànga tó òbì nà, 'ùtsi òrù-akpà-tsù*, ìnzí ìgye nùkó tí yà
 ìndrù tó abádhí rí dhu òvo pbanábi bhèyi ònà kàsùmi ò. Abádhí rí'ì inè ádrùngbànga
 tó òbì nà átò, 'ùgèrè idha ròngò azu tí*, 'àdù ìngbàtí ìli ndi àpè-tidò mà nábhu yà adzi
 ò ale ràbà, ì òzè ka dhu bhèyi.

7 Abádhí rí wò ìndrù tó ì aròvona pbanábi bhèyi dhu t'òvota ìto rò, òyì ò rò ráhu ìzà†
 núugyeya ìla abádhí nà. Kónziya abádhí-lèma, ndàdè abádhí òkyè. 8 Ní, abádhí-abvò
 nóokoya ádrùngbà kigò, yà abádhí tó Ádrùngbàle ka kutò mùsàlabhà dǒ ònà kigò tó
 ngudhà ò. Ndi kigò ní ndi ka karí ìpèna kanzi Sòdomò* tí, ndirò ngàtsi nǐ Mísri* tí.
 9 Ní, ìngbàtí ìli ndi ale-tidò nzinzi ò ale mà, ìngbàtí ìli ndi rùgànda-tidò nzinzi ò ale mà,
 ìngbàtí ìli ndi aláva-tidò t'ále nzinzi ò ale mà, ìngbàtí ìli ndi pbiiri ò ale nzinzi ò ale mà
 náandáya kòrí abvo ìbhu idho ònà gòna nà tí‡, ndirò abádhí a'uya nzí kutdù ì abvo.
 10 Kòkò ì yà adzi óvò ale-idhè nùikaya ndi ìkà tí abádhí ève dhu-okú dò rò. † ale-idhè
 nùikaya ndi, 'àdù àmbe perè mà nùbho dǒ fiyò nzinziya ò, atdidò nyú kòrí óyò pbanábi
 náabhù ì 'abà àpè nǐdhuní. 11 Kòrí ìbhu idho ònà gòna nà dzidò, Kàgàwà bhà rò
 ìrà ìpìrònga tó ale-ìhè náatsù abádhí-abvò ò, abádhí ràdù 'ìvà, 'ìkò pfòya dǒ. Nírò ní
 ndi ádrùngbà òdo nùsì abádhí àndà rò rùbhi ale ò. 12 Ndirò, kòkò ì óyò pbanábi nùri
 orú-tùna nà rí dhu òvo fiyò òrù-akpà ò rò ale-tù, ndàtì: «Nyùpò àzù!» Ní abádhí upò
 òrù-akpà ò àpè ò, àzèmbè kòkò ì abádhí tó òmvù rándana rórò. 13 Wò ndi kàsùmi ò tí,
 ádrùngbà mùtiti nùsì, kigò tó atdinga idrè dǒ ràdù ndùgòlò. Àrùbhù lufù ale náadù ève
 wò ndi mùtiti ò. Ní ádrùngbà òdo nyú nùsì òdòdì ale-go ò, ràdù Kàgàwà, yà òrù-akpà ò
 arí'ì ale nìlè.

14 Dhu ìnzá rí óyo rí kisè dhu nùdà wà, ndirò ìbhu rí kisè rí nzi àpèrè, ìnzá ndi nditò
 ndi rórò!

*Àrùbhù rí kisè wàndà rǒngò dhu
 (Zàb 98; Upf 12.10; 19.6)*

15 Wò dhu-dzidò, àrùbhù rí kisè màlàyikà náami pbinà wàndà. Ní àbhò ale náavò
 dhu orú tuya nyú nà òrù-akpà ò rò, 'àtì:

«Kòmbí yà adzi ò idzi nùdà wà atdidò àlè tó Ádrùngbàle Kàgàwà mà-fo ò, yà kùtri findà
 ale, Kristò mànà.

Ní, ndi idzi ràdi dhòdhòhonganà!» 16 Ndirò óyò kumi ònà ìfo nà p̀bàkùrù, yà fiyò
 kámá tó tombi dǒ aròko Kàgàwà-ònzì, núugú ì, nyàya ràp̀bà adzikpa-ngbò nyú,
 'ùlè Kàgàwà. 17 Abádhí ambénà àtìnà dǒ:

«Mǎ màbhù òtsò ìndù, fàkà Ádrùngbàle Kàgàwà, yà ádrùngbànga tó òbì nà arí'ì kórò
 dhu dǒ alé!

Nyi nyarí'ì inè, ndirò nyi nyi'ì inè.

Obhó tí, nyi nyónzi kasu p̀bàkù ádrùngbànga tó òbì nǐ,
 nyidì p̀bàkù Idzi.

18 Ìnzí arí nyifù ale nù'ì nàwí nà rùnù,

p̀bétù kòmbí, p̀bàkù nàwí nítè ndi ndi abádhí-rò.

Ndi kàsùmi ní, yà àvùvè ale-ànyà ìtdì nyi nyi ònà kàsùmi.

Ndirò ka ní, yà ìndù kasu nanzì ale, p̀bàkù pbanábi mà, kórò ngùkpà ale kàkà òvònu
 ifù arí mànà tó nyi nyi mùkimbà ùbhò ònà kàsùmi,

ìmbà rí'ì ìndrù arí ifùna ale màtí, ndirò ìnzí ìndrù arí ifùna ale màtí.

Ndi kàsùmi ní kàkà yà adzi ìnzá arí ale-tse òtdì nyi nyi ònà kàsùmi!»

19 Wò dhu-dzidò, yà òrù-akpà ò arí'ì Kàgàwà bhà idza-li'ò náapfo ndi, Kàgàwà mànà
 ìndrù ùngbò ì dhu ìtè rí Sàndukù ràdù ndàla ònà. Ní ìnga nùumbìlì, ale-tù mà, óvo rùtá
 dhu mànà ràdù 'ìrì. Ndirò, yà adzi nùivì, ìfo ràdù ìkò atdidò.

* 11:5 11.5 2Ká 1.9-10 * 11:6 11.6 1Ká 17.1 * 11:6 11.6 Uvt 7.17-21 † 11:7 11.7 Óyì ò rò ráhu ìzà àtì
 atdidhená ale arí Kristò bhà òmvù tí: 1Yù 2.18. Ngùkpà ale arí kàtì Dányelè tó bhùkù ò ka kítè ìzà tí: Dàn 7.7,23-27.
 Ngùkpà ale-tarí arí kàtì yà adzi ò ale nùnda arí Kàgàwà nà arí ndùgye fiyò nzére ìrèta ní ale tí. * 11:8 11.8 Ɔpt
 18.20-19.29 * 11:8 11.8 Uvt 1.8-14 ‡ 11:9 11.9 Atdidhená ale arí ìrèna dhu ní, ìbhu idho ònà gòna nà tí ka
 kátina dhu-tì rárì Kàgàwà ròtidi wà pbinà ale-abvò onziya ngudhà ò idho-bvu idò, ìnzí tsànà nonzi tí dhu.

12

Kàgàwà rí òna nà tsibhále* òdo ádrùngbã osu-akpà-ba rǒ rò dhu
(*Opt 3.15; Dàn 12.1; Luk 10.18; 1Pé 5.8; Upf 2.26-27*)

¹ Wò dhu-dzidò, ádrùngbã ize náavi ndi òrù-akpà ò. Ndi ize ní'ì adiyíò náfò róná mberè bhèyi atdí tsibhále, àbí ràdè ì'ì pǒna-tsiná. Ndirò kà-do rǒ ì'ì mùkàkù ní atdí kumí dóná óyò nà alalí rǐ'ì róná mùkàkù*. ² Wò ndi tsibhále ní'ì ari nà. Ní, kàmbénà ùkú dǒ, ndùgu ndi ndí rò, ndi ndí àpè àbà dhu-okú dò rò.

³ Wò dhu-dzidò, ngàsi ize náavi ndi òrù-akpà ò. Ndi dhu ní'ì kàzà bhèyi ilù ádrùngbã osu-akpà-ba. Ndi osu-akpà-ba-do ì'ì àrùbhù, otdyúna ràdè ì'ì idre. Ì àrùbhù kà-do rǒ, mùkàkù ní'ì atdátdí. ⁴ Ní, kídhá òrù-akpà rǒ alalí tó atdínga ìbhù dǒ áwina ní, ndivò yà adzi dǒ. Ní wò osu níidè, wò ìkyèrò òdi ndíni ndi ndugu tí ndi tsibhále-ònzí, ndíni ndi ndotona tí kà rùguna ngbángba ányirò rò tí. ⁵ Ní wò ndi tsibhále núugu kpatsibhá ngbángba, yà kóró p̄biri ò ale ùndà* róngo tsumá tó mùgǒ† ní ngbángba. Pbéù, ka kadè ndi kàbhà ingba òdyi, kowù nà Kàgàwà-ti'ò, yà ndi Kàgàwà bhà ádrùngbã kamà tó tombi-ti'ò. ⁶ Ndirò, wò ndi tsibhále adù òku rùngù‡ ò, yà Kàgàwà òbhòlò angyangyi fìndá ngari ò, ndíni ka kòdo tí ndi mbèyi ányi, ràrà àhu atdí lufù, óyò miyà dóná azà kumí nà idho tí*.

⁷ Ní, ìla níitsi òrù-akpà ò, ádrùngbã màlàyiká Mùkàli mà p̄bindà màlàyiká mànà rùgyè ì wò ndi osu-akpà-ba mà p̄bindà màlàyiká§ mànà nà. Ní wò ndi osu mà p̄bindà màlàyiká mànà núugye ì átó abádhí mànà. ⁸ Pbéù kánzi nzá dhu lèma, ndirò ngari adù ì'ì mbá abádhí tó tǒtǒ òrù-akpà ò, p̄bindà màlàyiká mànà. ⁹ Ní, ka kibvu wò ndi ádrùngbã osu-akpà-ba obvò. Ábadhi ní ndi yà mùhàngú ò rò ì'ì osu*, yà Nzére Ale tí, ndirò ngàsi ní P̄fòmvo tí ka karánzina, yà adzi ò kóró ale ùtrá arí Ale. Ní ka kibvu ka yà adzi ò p̄bindà màlàyiká mànà.

¹⁰ Wò dhu-dzidò, ma miri orú tǔna nyú nà rí dhu òvo òrù-akpà ò rò ale-tù, ràmbe àtinà dǒ: «Kòmbi ògù mà, ádrùngbãnga tó obi mà, àlè tó ádrùngbã kamà Kàgàwà bhà idzi mà, yà kútri fìndá ale, Kristò bhà ádrùngbãnga mànà níwù wà úvò! Ohó tí, wò àlè t'ádóna òbhù rǒ arùbhi kùbhingá màtí ndirò adiyìhengá màtí àlè tó Kàgàwà-ònzí ale, ka kibvù wà òrù-akpà ò rò. ¹¹ Ì àlè t'ádóna ònzí kà lèma Tamà-ngba-azù-òbí ní, ndirò, abádhí ònzí kà lèma, yà ì aròvona indrù tó Kàgàwà bhà Òte ní. Abádhí náadzi fiyó ìp̄irònga, ràrà àhu ì úve dhu ò màtí. ¹² Wò dhu-okú dǒ rò ní ndi òrù-akpà, yà ùnù aróko ale mànà kóró, nyí nyàkà nyílè nyí! Pbéù nyí yà adzi ò ndirò rèrù ò nyí nyáróko rò, nyí nyí'ì àpè ò, wò ndi P̄fòmvo nófò wà dèkù nídhuní. Ndirò, kàlè àlè tí nàwí ní, kùnì dhu yà fìndá ndi nàbhà kàsúmì-ngba rǎrǐ'ì àkekpá nídhuní.»

¹³ Wò ndi osu-akpà-ba níitdègu ndi ka kibvù yà adzi ò dhu àlè, ní kádù ndòpè, ndònè yà kpatsibhá ngbángba nugu tsibhále, ndíni ndi ndonzi tí nzére. ¹⁴ Pbéù, ka kadè sàmbà-pékélè nà ndi nófò óyò pékélèna àbhù wò ndi tsibhále tó, ndíni kádù tí ndòbè ní, ndàrà rùngù ò yà fìndá ka kabhòlò itse wò ndi osu-akpà-ba rǒ rò ngari ò. Ányi ka kadò ka mbèyi nyú, ràrà àhu ìbhù ato dóná gòna nà* nà tí. ¹⁵ Ní, wò ndi osu-akpà-ba náadyo idha abho nyú lina ò rò, rìli ndi bhùna ò róku idha-akpà bhèyi ndi tsibhále-owù ò, ndíni iyàdhiyà natdú tí ndàrà nà. ¹⁶ Pbéù, adzi-kpa adù ndi wò tsibhále dzùnà ònzí: kángbe lina ò, ndòtò wò ndi osu-akpà-ba ádyo lina ò rò idha-akpà. ¹⁷ Ní, wò osu-akpà-ba náakò atdídò wò tsibhále rǒ, ndàdù àrà ìla ònzí kàbhà ngùkpà inzo mànà. Ì ale ní kàkà Kàgàwà bhà Úyátá ìfù arí ale, 'adù yà Yèsù uno fiyó dhu nífu ale. ¹⁸ Ndirò ní ndi wò ndi osu-akpà-ba naadù àrà ide ádrùngbã rèrè-bidò osokpó dǒ.

13

Osu-akpà-ba tó rí kasu ònzí nzére óyò izá
(*Dàn 7.19-25; Upf 14.9-11; 17.3,7-17; 19.20*)

¹ Wò dhu-dzidò ma mala atdí izá, ádrùngbã rèrè ò rò ráhu ró. Kà-do ì'ì àrùbhù, otdyúna ràdè ì'ì idre. Ndirò kóró ì kótdyú rǒ mùkàkù ní'ì ìnè, ndirò ì àrùbhù kà-do rǒ, ka kundí ovo ní'ì Kàgàwà ní ka kí dhu ùnò nzére ònà ovo. ² Wò ndi ma mala izá níli ndi

* 12: 12.0 Tsibhále tí ka kátina iró ale ní nzi Màriyà, Yèsù tsánà, pbéù kà rítèna ní P̄bàisràyéli, Kàgàwà bhà ale, yà Yèsù Màsiyà ahù nyuyatsi rò ale (Opt 3.14-16; lsa 54.1-8; 66.7-8). * 12.1 12.1 Opt 37.9 * 12.5 12.5 Zab 2.9

† 12.5 12.5 Suma tó mùgǒ ní ní ndi tamà ùndà arí ale nóongónà fiyó tamà-ngbò òdò. ‡ 12.6 12.6 Ràngù ní òmvù-tsù rò ka karí òtse, kowù ale ùrù ònà ngari (Uvt 2.15; 16). Ndirò ka ní átó nzére dhu arí'ì ònà ngari (Mát 4.23).

* 12.6 12.6 11.2,3 § 12:7 12.7 Osu-akpà-ba bhà màlàyiká ní nzére màlàyiká. Ndirò nzére-alafí tí ka karí àtina ní abádhí kèlè átó. * 12.9 12.9 Opt 3.1 * 12:14 12.14 Ìbhù ato dóná gòna nà ní atdí dhu kèlè atdí lufù, óyò miyà dóná azà kumí idho nà nà (12.6).

atdáta bhëyi. Kà-pfò mà, kà-pfò-òdzékélé màna nù'í tsamangèrè bhà bhëyi. Ndirò kà-tsù náadù ndilí arí-tsù bhëyi. Ní osu-akpà-ba náabhù pbindà ádrùngbànga tó obi mà, pbindà ádrùngbà kamà tó tombi mà, pbindà ádrùngbànga màna-ròrò kà tò. ³ Wò ndi ìzà-dò nzinzi ò, atdí ale-dò náambèná òlo dò ɔve-ngbò rò otú nàbà dhu bhëyi, pbètù ndi otú náadù ɔgù ògù tí. Ní idho núuko yà adzi óvò ale atdí dò kóró ndi ìzà-okú dò rò, 'àdù kòwù nángu. ⁴ Ní abádhí ukò ì òtɔdyà dò, 'ùlè wò osu-akpà-ba, pbindà ádrùngbànga tó obi-ròrò kàbhù wò ndi ìzà tó dhu-okú dò rò. Abádhí núuko ì 'ùlè ka, 'àmbe àtànà dò: «Ádhi pbá ale ndi yàrí ìzà bhëyi pbindà obi rí'í? Ádhi pbá ale ndi ndùgyè rádè kà nà, ndàdù kà lèma ònzi?»

⁵ Ní, wò ìzà tó ka kabhù ale-tsù ní ale ìdzi ka kí nì ɔtè t'óteta mà, Kàgàwà nì ka kí dhu ùnò nì màna tó ale-tsù. Ndirò kádù ìfo kumí dòná ɔyò nà àbì* tí ndi ndi wò kasu ònzi nì ádrùngbànga tó obi nábà. ⁶ Ní wòrí ìzà náapè ndànò dhu Kàgàwà nì; ndànò dhu kòvò nì, ndànò dhu kàrádi róngà nì, ndàdù dhu ùnò òrù-akpà ò aróko ngùkpà ale nì átò. ⁷ Ka kufá rusá kà tò ndíní ìla nugye tí Kàgàwà bhà ale màna, ndònzí lèmayà. Ndirò, ka kabhù ka rí'í ádrùngbànga tó obi nà ìngbàtí ìli ndi rùgànda-tidò dò, ìngbàtí ìli ndi ale-tidò dò, ìngbàtí ìli ndi aláva-tidò dò, ndirò ìngbàtí ìli ndi pbìri dò. ⁸ Yà adzi óvò ale kóró núuléya ka. I ale ní, kóró ale kákà, yà adzi ka kanzina rò, inzà ka kandí ɔvòya yà àho ka kahò Tàmá-ngba tí kátina ale bhà ìpìrònga tó bhükü tó ale.

⁹ Inga t'írta tó bina nà arí'í ale, náká ndírì nga mbëyi! ¹⁰ Nyí Kàgàwà bhà alé, nyí nyákà nyí'í dhu-dzi òndù arí ale tí, ndirò fiyó a'uta òdò arí ale tí. Kàgàwà ì'íya gukyè imbi ò ka kosóya tí atdí ale nudhé dhu tí, ní ka kosóya ndi ale imbi ò. Ndirò, kí'íya gukyè ìla t'úgyeta tó obhi-akpà nì ka kohoya tí atdí ale nudhé dhu tí, ní ka kohoya ndi ale obhi-akpà nì.

¹¹ Wò dhu-dzidò, ma mala ɔyo rí kisè ìzà, adzi ò rò ráhu rò. Kòtdyú ì'í ɔyo, ì ɔtɔdyàna ràdù 'ùli tàmá-ngba-ɔtɔdyú bhëyi. Ndirò kàránà ɔtè rò osu-akpà-ba bhëyi. ¹² Kàránà kasu ònzi rò yà angyná rò ì'í fíndá ìzà-fò ndi ndàbà ádrùngbànga tó obi nì kóró ndi ìzà-ònzí. Kàránà yà adzi mà ònà aróko ndi ndóvò ale màna nábhù rò rùlè wò ndi wemberè tó ìzà, yà ndi natsú ndòhò otú-bhu rí'í dònà rò ìzà. ¹³ Wò ndi ɔyo rí kisè ìzà, náanzi ádròdrò wíwí. Obhó tí, kàránà kàzu mà nábhù rò rífo òrù-akpà ò rò, rìrà àhu yà adzi dò kóró ale-nyìkpò ò rò. ¹⁴ Kábà wò wemberè tó ìzà-ònzí ndi ndi wíwí ònzi nì ádrùngbànga tó obi. Ní, kàránà yà adzi óvò ale àbhù rò rùwí ndi wíwí-òtù ò, ndòvò dhu abádhí tó, ndàtí abádhí rákà 'òbhòlò ndi ìzà-wòyò. Ndi ìzà ní ndi ìla t'úgyeta tó obhi-akpà nì ka kalé ngbòna ɔve-ngbò rò, pbètù ràdù ìkye. ¹⁵ Ndi ɔyo rí kisè ìzà náabà ádrùngbànga tó obi ní, wò wemberè tó ìzà-wòyò tó ndi ndi ìpìrònga àbhù nì, ndíní ɔpé tí ndòtè, ndàdù kákà 'ùvò rí inzí 'ùkò ì, 'ùlè ndi ale nòkyè. ¹⁶ Ndirò wò ndi ìzà náadù kóró ale ùtù, indrù arí ìfàna ale mà, inzí indrù arí ìfàna ale màna, ònzitále mà nákùtále màna, dòyá arí'í ìtírò ale mà ìno tí arí'í ale màna, ndíní ka kulí tí ize fangà tó ɔtsúya rò màtí, ndirò ngàtsi nì nyíya-ndri rò màtí. ¹⁷ Dhu òdzi ka kí, ndirò dhu ùdzí ka kí dhu tó otu nù'í mbá atdí ale tó màtí, ìmbá ndi ale ì'í ndi ize nà rò. Ndi ize nì'í wò ndi ìzà-òvò, ndirò ndi ɔvo nà ndi náko ɔzú-bvu†.

¹⁸ Iró dhu àkàna kí'í dhu-ònga t'óvòta tó irèta nà. Ní, inga t'únita tó irèta nà arí'í ale, náká ndùpì wò ndi ìzà bhà ìmòrò. Obhó tí, ndi ìmòrò ní atdí ale-òvò nà ndi náko ìmòrò. Ndirò ka ní azà miyà, azà kumí, dòná azà nà‡.

14

Tàmá-ngba úwù ale rí adyi-òwátá núyù dhu
(Ébr 12.22-24; Upf 7.3)

¹ Wò dhu-dzidò ma màndà nga, ní ma mala Tàmá-ngba tí kátina ale Sáyuni tó pbìri dò ìdè rò. Kí'í atdíkpá atdí miyà, ìfo kumí, dòná ìfo nà lufù ale màna, ndirò, ì ale-nyindri rò ka kundí ɔvo nì'í kòvò mà kà t'Ábanà-òvò màna. ² Ní, ma miri atdí ale-tù òrù-akpà ò rò rìrà, ràmbe àwa dò ádhàdhí àbhò idhá-yà-ba rí ndisolo dhu bhëyi, ndirò, atdí dò rúta ɔvo-tù bhëyi. Ndi ale-tù nùri ndi átò ràmbe ò'ò dò dùmù òti rí ale rí fiyó dùmù òti dhu bhëyi. ³ Ní kòkò atdí miyà, ìfo kumí, dòná ìfo nà lufù ale náambèná adyi-òwátá

* **13:5** 13.5 Atdídenhá ale arí ìrèna dhu ní, ìfo kumí dòná ɔyò nà àbì tí ka kátina dhu-tí ràrí Kàgàwà rótdi wà wò ìzà rí kòkò dhu ònzi ònà idho-bvu ìdò. † **13:17** 13.17 Pbagiríkí mà Pbayàhúdí màna t'ávana ò, kóró anditá-nyìkpò nù'í ndi nà ndi náko ɔzú-bvu nà. Ní atdí ale-òvò nà ndi náko-tsí ka kuni tí, dhu akána kupí ndi ɔvo ò rí'í anditá-nyìkpò-nzo nà ndi náko ɔzú-bvu kóró, kadù àngbòna atdíkpá. ‡ **13:18** 13.18 Azà dhu tí kátina anditá rítèna dhu ní inzà àká bhùna ò dhu, ndirò àràbhù dhu tí kátina-tsí ní atdí dò àká bhùna ò dhu. Ìzà-rò rí'í azà miyà, azà kumí, dòná azà nà tó ìmòrò rítèna dhu ní, kà ràrí'í inzà àká bhùna ò irèta nà dhu, ndirò inzí kà rí dhu lèma ònzi àkekpá màtí dhu.

ÿyu dö Kägàwà bhà ádrùngbǎ kamà tó tombi mà, ípírõnga nà ífo dhu-tsí mà, pbàkàrǎ màná-ònzí. Atdí ale mà wò ndi adyi ùdhe rádu ndùni ní'í ìmbǎ, inzà ní kòkò atdí miyà, ífo kumí dóná ífo nà lufù ale, kǎkǎ yà adzi ò rò Tàmǎ-ngba úwù kèlè núde ka 'àni rò. ⁴ I ale ní ì nódò atdí, òkò ilátá ò Kägàwà-nyìkpó ò ale, yà inzà ì níti vébhále nà ì ubhi dhu-otù ò ale. Ndirò abádhí arúbhi Tàmǎ-ngba-owù ò, yà kà rúbhi ònà kóró ngari ò. Obhó tí, abádhí ní ì ka kǎwù ngùkpà ale nzínzi ò rò, rí'í àdhádhí wemberè tí ka kúbhóna Kägàwà tò, ndirò Tàmǎ-ngba tò perè bhéyi. ⁵ Abádhí ní inzà àpè títò ùno atdí-gùna màtí ale, ndirò ìmbǎ nzére dhu tí ka kózàna dhu rí'í nyayatsi ale.

Ibhù màlàyíká rí Kägàwà rí anya itdì yà adzi óvò ale dō dhu òvò dhu
(Kas 17.30-31; Upf 18; 19.19-20)

⁶ Wò dhu-dzidò, ma mala atdí màlàyíkà orú nyé róku awe ò ró, ndàdù ì'í yà adzi óvò ale tò ndi ndóvona dhòdhóhóngà tó Ídzi Màkùrǎ nà. I ale ní ìngbàtí ìli ndi pbirì ò ale mà, ìngbàtí ìli ndi rùgànda-tidò mà, ìngbàtí ìli ndi aláwà-tidò 't'ále mà, ndirò ìngbàtí ìli ndi ale-tidò mà. ⁷ Ní kámberè dhu òvò dö orú tǔna nyú nà, ndámbe àtina dö: «Nyí nyáká nyónzi Kägàwà òdò, nyádù ilèná! Obhó tí, kǎbhà kàsùmi yà indrù-ànyá itdì kà rí ònà náká wà. Nyí nyáká nyúlè wò ndi òrù-akpà mà, adzi mà, ádrùngbǎ rèrè mà, idha-dòtí-nzo màná nanzi ale!»

⁸ Yò rí kisè màlàyíkà náadù irà wò ndi wemberè tó-tsí dzidò, ndàdù òkù, ndàti: «Íyádhíyá itsi wà! Babeli tó ádrùngbǎ kigò* itsi wà! Kǎbhà kóró pbirì ò ale ròmvù Kägàwà bhà ádrùngbǎ nàwí tó òvayì, yà abádhí ndi ndábhà ròtsù pbindà mànyòni ò dhu-otù ò.»

⁹ Ibhù rí kisè màlàyíkà níra kòkò angyi iwù óyò màlàyíká dzidò. Ní, kǎvò dhu orú tǔna nyú nà, ndàti: «Íngbàtí ìli ndi ale yà wòyóna ka kòbhòlò ìzǎ mà ndi kà-wòyò mà ùlè rí, kadù ndi ìzǎ bhà ìze àpba nyina-ndri rò màtí ndirò ngàtsi ní òtsúna níndi ale, ¹⁰ ní rí Kägàwà bhà ádrùngbǎ nàwí tó òvayì nómvù átò. Obhó tí, ndi òvayì ka kǎbhòlò ìnzí kisi idha ònà, kadù òdhòná kǎbhà nàwí tó kópà ò! Kòkò dhu bhéyi ale náabàya àpè kàzu ò, ndirò abádhí abàya ka yà atdí ò arúla ògbe ndógbe rò áwùse tó dhu-ra ò, ìlílà màlàyíká mà, Tàmǎ-ngba màná-ònzí. ¹¹ Ndirò, wò ndi abádhí tó àpè tò kàzu-ìkò náarúpo orè dhòdhóhóngà nà. Kòkò ndi ìzǎ mà, wòyóna màná nùle ongónà ale, yà kòvò tò ìze ka kǎpá ròyá ale kóró, náarí nzi 'àsò atdíku màtí kúbhingá, ndirò adyìbhengá màtí àpè ò rò.»

¹² Wò dhu-okú dö rò ní ndi, Kägàwà bhà ale, kǎkǎ Kägàwà bhà Úyátá ifǎ arí, 'àdù Yèsù à'ù ale, náká ì'í dhu-dzi òndù arí ale tí.

¹³ Ndirò, ma miri ale-tù òrù-akpà ò rò rí dhu òvò ró, ndàti: «Ándí yàri dhu: «Hirò nònzí ní yà kòmbí ndi nòpè rò rúve Ádrùngbále Yèsù ì'í á'ù rórò ale!» Ìlílà-Alafí rätina: «Obhó dhu ní ndi! I ale rí 'àsò fíyò ododu kasù ò rò, abádhí anzi ídzi dhu nódhò wà ì, 'òwù abádhí-owù ò nídhuni.»»

Yà adzi ò ale-ànyá itdì ka kí dhu
(Ìsa 63.1-8; Yòw 4.12-14; Mát 13.37)

¹⁴ Ma màndà nga tdítò, ní, ma mala òwòwà àpù, ndirò ndi àpù dö ndi ndàdi ró ì'í ale ní Indrù t'Ídhùnà nà ndi nòfò ale†. Kà-dò rǎ ì'í ní orò tò mùkákù, ndirò kà-fò ì'í dhu ní inga ò dhu òtse ka karí ní atdí ò ndi náká obhi-tidò. ¹⁵ Ní, atdí màlàyíkà náahù òrù-akpà ò arí'í Kägàwà bhà idza ò rò, ndòkù orú tǔna nyú nà ndàti wò ndi àpù dö àdi ale ní: «Ídyi pbùkù obhi, nyopè nyogù inga ò dhu ní. Obhó tí, yà adzi àdi wà tǔmbà tí, ònà dhu ka kogu tí, ndirò ndi ònzi-bvù dhu ògu ka kí ònà kàsùmi àká wà!» ¹⁶ Ní, wò ndi àpù dö àdi ale nùudà pbindà obhi yà adzi ò, ndòtèsè kà ò dhu ní.

¹⁷ Ngàtsi màlàyíkà náadù àhù òrù-akpà ò arí'í Kägàwà bhà idza ò rò, ndi mà átò ndàdù ì'í inga ò dhu ògu ka karí ní ndi nakàni obhi nà foná. ¹⁸ Ngàtsi màlàyíkà ní'í ádrùngbǎnga tó obi nà màzàbahù-dò arí'í kàzu dö*. Ní ndi-tsí náahù ndi màzàbahù dö rò, ndàdù òkù orú tǔna nyú nà wò atdí ò ndi náká obhi rí'í foná màlàyíkà tò. Kàti: «Ídyi wò atdí ò ndi náká pbùkù obhi, nyazè yà adzi ò rí'í vinyò-kpò ní, iwà ndi vinyò-kpò nò'ò nídhuni.» ¹⁹ Ní, wò màlàyíkà nùudà pbindà obhi yà adzi dö, ndazè yà adzi ò vinyò-kpò ní, ndàdù ndi vinyò-kpò àwà kùzǎ ka karí ònà ádrùngbǎ ibhu-ba ò. Kòkò dhu kóró rítèna dhu ní Kägàwà bhà nàwí. ²⁰ Ka kaha ndi vinyò-kpò bhúna ò, irinà rò kigò

* 14:8 14.8 Babeli tó kigò rítèna dhu ní Kägàwà nà rí ndugye ádrùngbǎnga-tidò kóró. Atdí ndi òfò ní'í Romà tò kigò (Upf 17-18). † 14:14 14.14 Indrù t'Ídhùnà ní Yèsù Kristò, Màsiyá (Upf 1.13; Dàn 7.13). * 14:18 14.18 8.5

tò. Ní, azu* isòlò ndi abho nyé ndi kà-bhu ò rò, gùgùna rùpò, ndàrà àhu m̀hàgù-t̀s̀è r̀ò nyé. Ndirò, ndi azu adà òku, ndàrà àhu mbèmbè ìbhu miyà kilòmètèrè tí†.

15

Mùsà bhà adyi mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mà nà ǹỳỳu ka kí dhu
(Upf 11.19; 16.1; 19.1-4)

¹ Wò dhu-dzidò, ma mala ngàtsi ádr̀ngbǎ ndirò idho r̀í indr̀ú mà èk̀ò atdidò ǹí ize òr̀è-akpà-nỳi-r̀ò. Ndi dhu ǹí ì àr̀ùbhù màlàyíká àr̀ùbhù dhèdherò àp̀bè-tidò ǹùlù foyá. Kòkò ì àp̀bè ǹí ì ndi kà r̀iku dòyá rò àp̀bè, abádhí r̀ò rò Kàgàwà r̀í p̀bìndà nàwí ìto nìdhuñi.

² T̀didò, ma mala kiràwulì bhèyi ònà nga r̀awù, ndàdù ì ì kàzù nà ònà átò ádr̀ngbǎ r̀èr̀ù. Ndirò, ma mala izzà lè mà ǹónzì ale, yà inzà kà-wòyò ǹùlè, ndirò ì ǹúvò ìnzì k̀p̀b̀ì k̀v̀ò nà ndi nàkò ozá-bv̀u nỳiya-ndr̀inà ale. Abádhí ikò ndi ádr̀ngbǎ r̀èr̀ù d̀ò, 'adù Kàgàwà bhà d̀ùmù èlù foyá. ³ Ní, abádhí ambénà Mùsà, Kàgàwà bhà kasutále bhà adyi mà, Tàmǎ-ngba bhà adyi mà nà, ǹỳỳu d̀ò*. Abádhí ambénà àtinà d̀ò:

«Ádr̀ngbǎle Kàgàwà yà kórò dhu d̀ò ar̀í ì ádr̀ngbǎnga tó obi nà alé, kàsũna ní ádr̀ngbǎ, ndirò idho r̀í indr̀ú èk̀ò ǹí kasu!

Inyi, kórò p̀b̀irì ò ale tó Ádr̀ngbǎ kamá, p̀b̀àkù kasu ní obhónanga tó, ndirò ka ní obhónanga tó kasu!

⁴ Inyi Ádr̀ngbǎlé, ádhi p̀b̀á ale ndi ìnzì rádù odònu ònzì?

Ndirò, ádhi p̀b̀á ale ndi ìnzì rádù odònu ilè?

Obhó tí, inyi atdirò ní ndi ìlilá ale!

Ndirò, kórò p̀b̀irì ò ale r̀õngo iwu 'ùko onzìné, 'ùlè nyi, p̀b̀àkù obhónanga tó kasu nála wà ndi kpangba abádhí tò nìdhuñi!»

Kàgàwà bhà nàwí r̀í ì òyá àr̀ùbhù kópà

⁵ Ndirò wò dhu-dzidò, ma mala Kàgàwà bhà idza-li'ò ndàngbè r̀í òr̀è-akpà ò rò. Kà-ò ì ì ní Kàgàwà bhà Úyátá r̀í ì ònà sàndukù r̀í ì ònà hemè-dza. Anyi ì ì dhu ní, yà Kàgàwà ar̀í nditè indr̀ú tò ònà rò hemè-dza. ⁶ Ndirò àr̀ùbhù dhèdherò àp̀bè-tidò ǹùlù foyá àr̀ùbhù màlàyíká ǹúvò wò ndi Kàgàwà bhà idza ò rò. Abádhí afò mberè ǹí ì òwòwà t̀dyé mberè, 'adù odr̀uya-dò iso orò tò kùkyé ǹí. ⁷ Ndirò, ìp̀irõnga nà ìfo dhu-t̀s̀i ǹzini ò atdi dhu ǹúubhò orò ǹí ka kòbhòlò àr̀ùbhù kópà, kòkò àr̀ùbhù màlàyíká-fò. Ì kópà ǹùlè ulè tí Kàgàwà, yà dhòdhòdhónga nà ar̀adi ale bhà nàwí ǹí. ⁸ Ní, wò ndi Kàgàwà bhà idza náale Kàgàwà bhà ádr̀ngbǎnga tó awáwù mà, kàbhà ádr̀ngbǎnga tó obi mà nà ò rò ráhu ìko ǹí. Ndirò, anyi r̀òtsù atdi ale mà ǹí ì ìmbà, r̀àrà àhu kòkò àr̀ùbhù màlàyíká r̀ìbhona àr̀ùbhù àp̀bè r̀õwu iku dhu ò.

16

Àr̀ùbhù màlàyíká r̀í àr̀ùbhù kópà ò r̀í ì
Kàgàwà bhà nàwí ùdhò yà adzi d̀ò dhu
(Uvt 7-10; Upf 8.6-9.21)

¹ Wò dhu-dzidò, ma miri or̀ú ale-tù nyé nà ka kí dhu òvo Kàgàwà bhà idzá rò àr̀ùbhù màlàyíká* tò dhu. Ka kati: «Nyòwu nyúdhò kòkò àr̀ùbhù kópà ò r̀í ì Kàgàwà bhà nàwí yà adzi d̀ò!»

² Ní wemberè tó màlàyíkà náadhò p̀b̀ìndà kópà ò nàwí yà adzi d̀ò. Ní nzèrè otù-tidò, yà atdidò r̀andi otù, náahù kòkò izzà tó kàsè nà r̀í ì r̀oyá, 'adù ambe kà-wòyò ǹùle d̀ò ale r̀ò*.

³ Jyo r̀í kisè màlàyíkà náadhò p̀b̀ìndà kópà ò r̀í ì nàwí ádr̀ngbǎ r̀èr̀ù ò. Ní idha ugèrè ndi ndòngò òvè òvè ale ò rò ráhu azu bhèyi, ndi r̀èr̀ù ò ì nòtù ìp̀irõnga nà ar̀í ì idha ò dhu-t̀s̀i rádù ève kórò.

⁴ Ìbhu r̀í kisè màlàyíkà náadhò p̀b̀ìndà kópà ò r̀í ì Kàgàwà bhà nàwí idha-akpá mà, idha-dòtí-nzo mà nà ò, òyá idha rádù 'ugèrè, 'òngò azu tí átò. ⁵ Ní ma miri yà idha d̀õnga àndà ar̀í màlàyíkà r̀í dhu òvo dhu, ndati: «Inyi ìlilá alé, nyi nyar̀í ì inè ndirò nyi nyi ì inè. Nyi nyòtdì kòr̀í anya obhónanga d̀ò. ⁶ Obhó tí, indr̀ú ǹúufu p̀b̀àkù p̀b̀anábí mà ngùkpà p̀b̀àkù ale mà nà-azù. Ní ndi dhu-okù d̀ò rò, kòmbí nyi nyàbhu wà abádhí r̀õmvù azu átò. Wòr̀í ní ndi abádhí àkà nà 'àbà dhu!» ⁷ Wò dhu-dzidò, ma miri ale-tù màzàbahù d̀ò

* 14:20 14.20 Ìsa 63.1-6 † 14:20 14.20 Ìr̀ò, uvitatále Yùwanì azè nditè Kàgàwà itdiya kórò ale-ànyá dhu. * 15:3 15.3 Uvt 15.1-18 * 16:1 16.1 15.1,6-7 * 16:2 16.2 14.9

rò rí dhu òvo ró, ndàti: «Obhóngátí, inyi fàká Ádrùngbàle Kàgàwà, yà ádrùngbànga tó ɔbì nà arí'ì kóró dhu dō alé, nyi nyòtdì wò anya obhóngá dō ndirò obhónángá dō!»

⁸ Ifo rí kisè màlàyikà náadhò p̀b̀indà kópá ò rí'ì nàwí adyifò dō. Ní ndi adyifò náabà indrù ùbì ndi ndi ònà rò ráhu kàzu ní nì ádrùngbànga tó ɔbì. ⁹ Ní, indrù náagbè wò ndi atdidò igbè kàzu ní, ràrà àhu ì í dhu ùno wò ndi àp̀b̀è t'íbhòta tó ádrùngbànga tó ɔbì nà arí'ì ale, Kàgàwà-òvò ní dhu ò. Abádhí uvó ì inzi 'ùgèrè ì 'ùbhà fiyó nzérengá, ndirò abádhí adù 'ùvo átò inzi 'ilè ka.

¹⁰ Imbo rí kisè màlàyikà náadhò p̀b̀indà kópá ò rí'ì nàwí izá* bhà ádrùngbà kamà tó tombi dō. Ní, inò níubvù ndi kònyà idzi dòná p̀b̀iri dō. Ní, indrù apè 'à'á idaya ì ábàna àp̀b̀è-okú dō rò. ¹¹ Abádhí núuno dhu Kàgàwà, yà òrù-akpà ò arí'ì ale ní, ròyá rí otu rándi dhu-okú dō rò. P̀b̀ètù, abádhí ugèrè nzá ì, ùbhà fiyó nzéere m̀tsò.

¹² Aza rí kisè màlàyikà náadhò p̀b̀indà kópá ò rí'ì Kàgàwà bhà nàwí Fùrati tí kátina ádrùngbà idha-akpà ò. Ní ndi idha-bhè ò idha atdyu ndiní otu nùbhà tí adyifò arí ndito inà rò arí iwu ádròdrò kámá tó. ¹³ Nírò ní ndi ma mala angbè bhéyi ì nùli íbhù nzére-alafí: atdí náahù ádrùngbà osu-akpà-ba-li'ò rò, ngátsi náahù izá-li'ò rò, ndirò ngátsi ràdù àhu ɔvo rí kisè izá, yà titò tó nabi tí kátina-li'ò rò. ¹⁴ Abádhí ní'ì idho rí indrù ùkò ní dhu ònzi rí nzére-alafí. Ndirò, abádhí ní ì yà adzi ò kóró ádròdrò kámá d̀yànyà ubhiya, 'undu abádhí-tsù alafí, ndiní Kàgàwà, yà kóró dhu dō arí'ì ádrùngbànga tó ɔbì nà ale, nuyè tí kàbhà Ádrùngbà ídho ò.

¹⁵ Ádrùngbàle rí dhu òvo, ndàti: «Kàní ma mírà ogbotále náaríra dhu bhéyi, yà inzà nyí nyùnì kàsuni ò. Hirò ònzi rí ale ní nyikpóna nà rádi ndadù p̀b̀indà mberù òdò mbéyi róná inzi ndàwà ale, akye ndi ndarana ìla ò nzinzi rò, nyina ràdù àmbe iwu dō indrù nzinzi ò ní.»

¹⁶ Nírò ní ndi kòkò íbhù nzére-alafí núundo kòkò ádròdrò kámá-tsù yà Hàrmàgèdoni* tí ka kátina P̀b̀àèbràniyà t'ávàna ò atdí ngari ò.

¹⁷ Àrùbhù rí kisè màlàyikà náadhò p̀b̀indà kópá ò rí'ì Kàgàwà bhà nàwí awe ò. Nírò ní ndi atdí orú ale-tù nyú níri ndi Kàgàwà bhà idza, yà ádrùngbà kamà tó tombi rí'ì ì rò, ndàti: «Kòmbí kóró dhu ònzi wà ndi!» ¹⁸ Ní, inga umbilì, ɔvo utá, wògò iri ndi, yà inzà apèna isí angyi yà indrù apèna 'òngò òko yà adzi dō rò ádrùngbà mùtiti ràdù isí. Obhó tí, ndi mùtiti ní'ì ádrùngbà mùtiti nyú! ¹⁹ Ní, kùgolo ádrùngbà kigò Bàbeli*, ndàbhù ònángá rùndò ndi íbhù, kóró ngùkpà p̀b̀iri ò kigò ràdù 'ùgolo átò. Ndi dhu bhéyi ní ndi ndi ádrùngbà kigò náadzò nzá Kàgàwà ònà rò, kàbhù ka ròmuv atdidò òrù p̀b̀indà nàwí tó òvayi átò nídhuní. ²⁰ Kóró sòngá núuwí, inzi p̀b̀iri ràdù 'àla t̀dítò. ²¹ Wò dhu-dzidò, ádròdrò kpóna nà ifo nà igye níikó indrù dō. Í ifokpò í'ì ádròdrò nyú, fiyó m̀gèrè ròsè ifo kumi kilo dòná. Ní indrù núuno dhu Kàgàwà ní wò ndi ifo nà igye ràbhàna fiyó àp̀b̀è-okú dō rò. Obhó tí, wò ndi ifo nà igye níinza dhu abho nyú atdidò.

17

*Atdidò arí m̀nyòni ònzi atdí tsibhále tó mbólí
(Upf 16.19; 18)*

¹ Nírò ní ndi yà Kàgàwà bhà nàwí tó kópá nà ì'ina foyá àrùbhù màlàyikà nzinzi ò atdí màlàyikà níra dhu òvò idù. Kàti: «Írà ndiní ma mìtè tí ingbà dhu bhéyi màtí Kàgàwà rí anya òtdì yà atdidò arí m̀nyòni ònzi tsibhále dō dhu indù. Ndi tsibhále ní yà ádròdrò idha-bidò* ka kasí ádrùngbà kigò. ² Yà adzi ò ádròdrò kámá nóongóna m̀nyòni ònzi ka màna, yà adzi ò ngùkpà ale ràdù òri kàbhà m̀nyòni tó òvayi ní.»

³ Ní, Kàgàwà bhà Ílilá-Alafí níra dhu, màlàyikà ràdù modyi, ndàrà ma nà rùngù ò. Ní ányì, ma mala atdí tsibhále òlòlù atdí izá* dō adí rò. Ndi izá rò ka kadù ùndina ɔvo ní Kàgàwà ní ka kí dhu ùno ní ɔvo. Ndirò, ndi izá-dò í'ì àrùbhù, otdyúna ràdù í'ì idre. ⁴ Wò ndi tsibhále ufó ní'ì ititi òlòlùnga mà ngbó òlù mberù màna, ndadù ngbóna nuyò umbilì rámbilì ɔvò tó dhu-tsi mà, ɔvú odzina nà odu-tidò mà yòkpò màna ní. Ndirò kálù foná dhu ní'ì ɔvò ní ka kòbhòlò yà àlè tí àlè íyadhíyà bhà m̀nyòni tó òndrò ka kòndrò atdidò m̀tsò, yà inzà ìlá Kàgàwà-nyikpò ò dhu ní kópá. ⁵ Kà-nyí rò ka kandí ɔvo ní'ì, ɔru tí ka kórù tina ɔvo. Ndi ɔvo ní'ì: Babeli*, Ádrùngbà kigò, m̀nyòni ònzi arí vèbhále-tsáná ndirò yà adzi ò arí 'ònzi òndrò ka kòndrò atdidò dhu-tsáná. ⁶ Ndirò, ma mala dhu ní wò ndi tsibhále òri Kàgàwà bhà ale, yà Yèsù bhà ngàmbi tí ì akò dhu-okú dō rò ka kakyè ale-azibú ní dhu.

* **16:10** 16.10 13.1-2; 15.2 * **16:16** 16.16 Hàrmàgèdoni-tì ní Mègidò tí ka kátina kigò ò p̀b̀iri. Ndi ngari ní Kàgàwà mà p̀b̀indà ale màna nuyeyà òmvù núunduya ì t̀dù Yèsù Kristò irà rò ònà ngari (Zòz 5.19; 2Ká 23.29). * **16:19** 16.19 14.8 * **17:1** 17.1 17.15 * **17:3** 17.3 Ndi òlòlù izá ní yà 13.1 ò ka kùtè izá. * **17:5** 17.5 14.8

Ní, iyádhíyà ma màla rò, idho nùuko ma atdíđó. ⁷ Nírò ní ndi màlàyikà náavò dhu idù, ndàti: «Ádhu idho ùko nyi nĩ? Ima, ma mí wò tsibhále-nyutsi ndi nòrù dhu-tì áwě indù. Ndirò, ma mí wò ka nàno àrùbhù dóna nà, otdyúna ràdù ì ì idre izà-nyutsi ndi nòrù dhu-tì áwě átò indù. ⁸ Wò nyi nyàla izà nù'ì inè angyi, pbétù kòmbí kà rí mbá ì'ì. Ní, kà rùpo ùpo, òyì ò rò, ndiní òtèna ikù tí atdíđó. Ndirò yà adzi ò aróko ale, kàkà inzà ka kundí ovyà ipirònga tó bhükù tó, ròpè ndi yà adzi Kàgàwà anzina rò ale, ní idho ukoyà wò ndi izà alá ì ì rò. Obhó tí, ndi izà nù'ì inè angyi, pbétù kàrí'ì mbá kòmbí, ndirò kàraya ndìtò ìtò tdíđó!

⁹ Irò dhu àkàna k'ì dhu-ònga t'òvòta tó irèta nà ndiní i dhu alú tí ale-do mbéyi! Kòrí àrùbhù ndi izà-do ní àrùbhù pbiri-akpá, yà wò ndi tsibhále náaradí dòyá. Kòrí i kà-do ní átò àrùbhù ádròdrò kámá. ¹⁰ Abádhí nzinzi ò imbò ale tó idzi-tsù òdì wà ì. Atdí-tsí nádi àdì idzi ndi ndónyè ró, yà inzà àrùbhù rí kisè-tsí nápè irà àhu ònaná. Ní, kà ríra àhu rò, kádiya idò kàsùmi kèlè tí. ¹¹ Wò ndi inè ì'ì angyi izà, pbétù yà ìmbá arí'ì tdíđó kòmbí, nyé nditírò ní arù ì'ì kisè ádrùngbá kámá. Ka ní atdí ale kòkò àrùbhù ale nzinzi ò, ndirò kà ràrà ndiní òtèna ikù tí atdíđó.

¹² Kòkò nyi nyàla idrè ndi izà-otdyú ní idrè ádròdrò kámá, yà inzà àpè idzi òpè 'ònyè. Pbétù, abádhí rí ádrùngbànga tó obi àbà, 'ònyè idzi atdíkpá wòrì ndi izà mànà idò kàsùmi kèlè tí. ¹³ I idrè kámá kóró rí'ì nà dhu ní atdí irèta kèlè, 'àngbò fiyò ádrùngbànga tó obi mà, fiyò ádrùngbànga mànà wò ndi izà dzànà ì onzi tí ní. ¹⁴ Abádhí rí Tàmá-ngba tí kátina ale ùgye atdíkpá, pbétù ndi Tàmá-ngba náadèya abádhí lè mà ònzi ònzi tí ádròdrò ale dò Ádrùngbàle tí kà rí'ì, ndirò ádròdrò kámá dò Ádrùngbá Kamà tí kà rí'ì dhu-okú dò rò. Kàgàwà unzi ndàdè òvònà fíndà ale, kàkà atdí afíya nà arí kòwù ùngù ale, náadèya dhu-lè mà ònzi atdíkpá ndi Tàmá-ngba mànà.»

¹⁵ Wò ndi màlàyikà náadè àtina ima ní tdíđó: «Wò nyi nyàla yà mènynòni tó tsibhále àdì biya dò idha ní dhèdhèrò ale-tidò mà, dhèdhèrò ihé yà mà, dhèdhèrò pbiri ò ale mà, ndirò dhèdhèrò aláva-tidò t'ále mànà. ¹⁶ Kòkò nyi nyàla idrè ndi izà-otdyú, ndi izà nyú mànà, rí wò mènynòni tó tsibhále nòndrò òndrò tí. Abádhí rí kàrí'ì nà dhu ùdhá kóró kà-fò rò, 'àdù kàbhà tíróró. Ndirò abádhí rí kà-zá à'a, 'àdù ndi nùbhà ka-go ùbì kàzu ò. ¹⁷ Obhó tí, Kàgàwà nílì wà abádhí ìtù rí rònzi ndi ndùdhè dhu kèlè irèta abádhí-afí ò. Abádhí rí 'ìri atdí ote dò, 'àdù fiyò ádròdrò kámá tó ádrùngbànga àngbò atdíkpá ndi izà dzànà t'ònzita tó, ràrà àhu Kàgàwà unò ote rákà dhu ò. ¹⁸ Wò nyi nyàla ndi tsibhále ní ádrùngbá kigò, yà yàri adzi ò ádròdrò kámá dò idzi nónyè ádrùngbá kigò.»

18

Màlàyikà rí Bàbeli tó kigò rí ndùkò dhu òvo dhu

(Ìsa 13; 47; Yèr 50-51)

¹ Kòrí dhu-dzidò, ma mala ngàtsi màlàyikà òrù-akpá ò rò rífo ró. Abádhí ì'ì ádrùngbá ádrùngbànga tó obi nà, ndirò yà adzi-ònga kóró náawù kàbhà ádrùngbànga tó awáwù ní. ² Nírò ní ndi kàkù orú tùna nyú nà, ndàti: «Iyádhíyà ìtsi wà, Bàbeli tó ádrùngbá kigò ìtsi wà! Kòmbí kòngò wà pfòmvò aróko ró nga tí, ndirò kóró nzére-alafí-tidò aróko ró nga tí. Kòngò wà yà indrú òndrò Kàgàwà-nyìkpò ò òtì àrè-tidò mà izà-tidò mànà náaróko ró nga tí. ³ Obhó tí, kòrò pbiri ò ale nómwè Kàgàwà bhà ádrùngbá nàwì tó òvayi, yà kàbhà abádhí ròtsù pbìndà mènynòni ò dhu-otù ò. Yà adzi ò ádròdrò kámá nónzi mènynòni iyádhíyà nà, ndirò yà adzi ò mùtùruzitále nónzi kàbhà ábhò ònzi-okú dò rò.»

⁴ Wò dhu-dzidò ma miri ngàtsi ale-tù òrù-akpá ò rò rí dhu òvo ró, ndàti: «Pbàkà alé, nyúvò wòrì kigò ò rò, akye nyí nyowuna òtsù kàbhà nzérenga ò, nyàdè kà ràbàna àpè àbà átò ní. ⁵ Obhó tí, kàbhà nzérenga núpò wà atdíđó, ràrà àhu òrù-akpá nyú ò, ndirò ndi atdíđó káfá dhu tó dhu nàrà wà ìse Kàgàwà ò. ⁶ Dhu àkà kònzì dhu kà-rò ádhàdhì yà ngùkpá ale-rò kànzi dhu dhu bhéyi. Dhu àkà kubho ngùkpá ale-rò kànzi dhu oyo-gùna ròsè. Ndirò yà ngùkpá ale tó kàrí òvayi ùngbò ònà kòpá ò, dhu àkà kungbò òvayi kà tó fíndà ògyè ròsè oyo-gùna. ⁷ Ndirò ádhàdhì kòngónà ndòzè ndàdi ádrùngbá ilèta mà ònzi mànà ò dhu bhéyi, ní dhu àkà kàbhà ka ràdì àpè mà oye tó izu mànà ò. Obhó tí, affina ò kàrátina: «Ima, ma maradí ádrùngbá kamà tó tombi dò tsibhá ádrùngbá kamà bhéyi, ma ní nzi abvo-ayi, ndirò ma mí nzi adì oye tó izu ò akèkpá màtì!» ⁸ Wò dhu-okú dò rò ní ndi, atdí idho ò tí kà rí pé kóró andi-tidò mà, oye tó izu mà àwù mànà tó àpè nàbà. Ndirò, kàzu rí kùbì rògbè atdíđó, kà-dò anya nòtdì ale, Ádrùngbàle Kàgàwà ní ádrùngbànga tó obi nà ale nídhuni.»

⁹ Yà iyádhíyà mànà mènynòni nanzi yà adzi ò ádròdrò kámá, 'àdù òko ònzi ò kà mànà, náambèya òdzi dò, 'àdù otsúya ùlì ngangàya-rò, iyádhíyà rògbe ní kàzu-ikò alá ì ì rò.

¹⁰ Abádhí níikóya itse wò ndi àppè-òdò ònzi ì í rò, 'àdù àmbe àtìna dō: «Nyi nyí'í àppè ò! Nyi nyí'í àppè ò, inyi Bàbèli tó àdrùngbá kigò, ndirò àdrùngbánga tó obi nà arí'í kigò! Obhó tí, Kàgàwà òtdí wà anya dènú atdí adyifò-sisi ò tí!»

¹¹ Yà adzi ò mùtùruzitále ròdzi, 'àdù òko izu ò íyádhíyà-okú dō rò, ìmbá odzi rò ì iwú nà dhu òdzi rí atdí ale mà rí'í nídhuní. ¹² Í dhu-tsí ní: orò mà, fàrangá tó suma-tidò mà, orú odziya nà atdidò úya odu-tidò mà, yòkpó màna. Ndirò ní úyèya uzi ní ka kódyu mberù mà, ititi òlòlùnga tó mberù mà, sèwá tó mberù mà, òlòlù ngbó mberù màna. Ngákpa dhu ní mbèyi aróngu kóró itsukpó-tidò mà, oyu-kù ní ka kóbbhòlò kóró dhu-tsí mà, àtsà tí ka kátsà orú odziya nà itsukpó ní ka kóbbhòlò kóró dhu-tsí mà, ndirò mùlìngá tó suma-tidò ní màtí, tsumá ní màtí, àtsà ka kátsà odu ní màtí ka kóbbhòlò dhu màna.

¹³ Ngákpa dhu ní ndrùù ikòya aróngu èbi ka kùbì rò itsu-ndi-tidò mà sobi màna, màrasi mà, mànèmanè mà alindra-tidò màna. Ndirò ní òvayi mà, akye mà, awilí r'ó idiyi-ra mà nganè-kpò màna, ìkyi-akpá mà tàrà màna, mùhàgù mà abádhí arádhana gèrègèrè-tidò màna, ino tí arí'í ale mà ndirò usò ka kúsó ale màna. ¹⁴ Ndirò ka kátina ndi kigò ní: «Yà nyi nyazè atdidò nyabá kòkò ídzi dhu-tidò kóró núwí wà fènú rò! Ndirò, ònzi tó kóró pbàkù dhu-tsí mà, nyabhù ongónà nyaya atdidò pbàkù dhu-tsí màna kóró núwí wà! Nyi nyi inzi ì dhu-tsí alá tditdò akekpá màtí!» ¹⁵ Wò ndi kigò inzi mùtùruzitále níikóya itse wò ndi kigò ràbàna àppè òdò ònzi ì í rò. Abádhí ambèya òdzi dō, 'àdù òko izu ò, ¹⁶ 'àmbe àtìna dō: «Íyádhíyà rí'í àppè ò! Kà rí'í àppè ò, ka àdrùngbá kigò! Kùfò ndi atdidò úya mberù ní, fíndá òlù iti iti tí mberù ní, ndirò òlòlù ngbó mberù ní. Kùyò ngbóna orò tó dhu-tsí mà, orú odziya nà odu-tidò mà, yòkpó màna ní! ¹⁷ Ní atdí adyifò-sisi ò tí wò dhu bhèyi àbhò ònzi-íyà nínza wà ì!»

Bátò-dò ètdyá arí ale mà, ì bátò ò arùbhi ale màna, bátò ò arí kasu ònzi ale mà, kóró ale kàkà yà àdrùngbá rèrè ò ì arónzina kasu náarí fíyò ípirònga òdò màna níikò itse.

¹⁸ Ní, wò kigò nùbì kàzu-ikò alá ì í rò, abádhí ambénà ùkú dō, 'àti: «Íngbà kigò ndi yari àdrùngbá kigò nà ndi nòfò?» ¹⁹ Ní abádhí ambénà àhù ètro dō dòya ò izu-okú dō rò, 'àdù àmbe òdzi dō atdidò. Ndirò abádhí ambénà ùkú dō, 'àmbe àtìna dō: «Íyádhíyà rí'í àppè ò! Kà rí'í àppè ò, ka àdrùngbá kigò! Yà bátò nà arí'í àdrùngbá rèrè dō ale kóró nínzi ní kà-ò rò aráhu ònzi. Pbéù, atdí adyifò-sisi ò tí, kòdì wà mùtáyángá.»

²⁰ Inyi òrù-akpá, àbhù idhènu rika ndi ndi kigò nùgolo ndi dhu-okú dō rò! Ndirò nyí Kàgàwà bhà alé, nyí uvitatálé, ndirò nyí Kàgàwà bhà pbánábí, idhèku àkà rika ndi átò! Obhó tí, Kàgàwà òtdí wà anya kà-dò ràkú kánzi dhu-okú dō rò.

²¹ Wò dhu-dzidò, atdidò rí'í obi nà atdí màlàyikà níitdu dhu ò'ù ka karí dóná odu bhèyi rólo àdrùngbá odu-ba, ndidò àdrùngbá rèrè ò. Kàdù àtìna: «Wò dhu bhèyi ní ndi ka kí Bàbèli, àdrùngbá kigò níidò obi nyú nà àdrùngbá rèrè ò, inzi ràdù ndàla akekpá màtí tditdò. ²² Dùmà-tù mà, adyi úyù rí ale-tù mà, rùgè-tù mà, wàndà-tù màna, rí inzi 'iri ùnú akekpá màtí tditdò. Dhèdhèrò kasu-tidò ònzi arí ale rí inzi 'alá ùnú tditdò akekpá màtí. Ndirò dhu t'ó'ùta tó odu-girití mà rí inzi ndiri ùnú akekpá màtí tditdò. ²³ Tarà tó awawè rí inzi inga àwà ùnú akekpá màtí tditdò. Ndirò àdhìngbá-òwùtá mà pbìndà kpatsibhàle màna-tù rí nzi 'iri ùnú akekpá màtí tditdò. Kóró kòkò dhu rí 'ònzi ùnú mùtùruzitále náarí 'òzè yà adzi ò kóró ngákpa ale tó ònzi-dóná fíyò ònzi ósè ale tí dhu-okú dō rò. Ndirò, nyi nyari kóró pbiri ò ale ètrá pbàkù òndrù ní. ²⁴ Ènú nga ní ndi ka kótù pbánábí-azù, Kàgàwà bhà ale-azù, yà adzi ò ka kakyè kóró ngákpa ale-azù màna ní.»

19

Kàgàwà ònzi mùlèrà dhu tó adyi èyù ka kí dhu

¹ Tditdò, mà miri àdrùngbá ihè-yà-tù bhèyi r'ó orú tùna nyú ò rí dhu òvo òrù-akpá ò rò ale-tù, ndàti: «Kàgàwà àkà ilèta nà! Kàrì ndi àlè igù! Àdrùngbánga tó awawè mà, àdrùngbánga tó obi màna ní kàbhà dhu! ² Obhó tí, kàrì indrù-ànyá itdi obhóna dō ndirò obhónanga dō. Kòtdí wà anya wò mùnyòni tó ndirò àdrùngbánga tó obi nà tsibhàle* dō, yà adzi ò ale níti ongónà pbìndà mànyòni tó nzére mùtso ní tsibhàle. Kàgàwà nùtsè wà yà kùfù pbikù ale-azù íyádhíyà r'ó!» ³ Jyo rí kisè ní ndi ale-tù náavò dhu obi nyú nà, ndàti: «Kàgàwà àkà ilèta nà! Wòrì àdrùngbá kigò èbi rí kàzu-ikò róngo ambe ùpo dō wò dhu bhèyi tí dhèdhòdhóna nà!» ⁴ Jyo kumi dóná ifo nà pbàkùrù-akpá mà, yà ípirònga nà ifo dhu-tsí màna náadè 'èko òtdèya dō, ì rùlè fíndá àdrùngbá kamà tó tombi dō àdi ale Kàgàwà, 'àmbe àtìna dō: «Àminà! Kàgàwà àkà ilèta nà!» ⁵ Ndirò, ndi àdrùngbá kamà tó tombi dō rò atdí ale-tù náavò dhu, ndàti: «Dhu àkà nyífu àlè tó

* 19:2 19.2 17.1-7

Kägawà, nyí kóró kàbhà alé, yà kǒdò ònzi nyí nyarí rò, ìndrù arí ìfùna, ndirò ìnzí ìndrù arí ìfùna alé!»

Tàmà-ngba tí kátina ale bhà nduwà tó dhu òvo ka kí dhu

⁶ Wò dhu-dzidò, ma miri ádrùngbá ihé-yà-tù bhéyi ró'ò atdí ale-tù. Kámberá ndirí dǒ átó ábhò idha rí ndòbvù dhu bhéyi ndirò atdí dǒ rúta'ò bhéyi. Ndi ale-tù ambénà àwa dǒ atdí dǒ, ndàti: «Kägawà àkà ilèta nà! Obhó tí, àlè tó Ádrùngbàle Kägawà, yà kóró dhu dǒ arí'í ádrùngbànga tó obi nà ale, nídì wà p̀bìndà idzi! ⁷ Ní, kàbhù àlè-idhè rika ndì, àlè ràmbe ùkú dǒ dhèdhe nà, ndirò àlè ràdù àmbe kilè dǒ. Obhó tí, Tàmà-ngba bhà nduwà tó kàsùmi àkà wà, ndirò kàbhà tsibhàlé* nóbhòlò wà ndì. ⁸ Ndi tsibhàlé tó ka kàbhù ùyüya uzi ní ka kódyù mberù ndíní káfó tí. Ndi mberù ní átó ùmbìli rámbìli, ndàdù ilà mberù.» Ndi ùyüya uzi ní ka kódyù mberù rítèna ní Kägawà bhà ale tó obhónànga tó m̀tso.

⁹ Nírò ní ndi màlàyikà náadù àtina ima ní: «Ándí yàrí ote: Hirò nònzí ale ní yà Tàmà-ngba bhà nduwà tó m̀hèndù ò ka kùnzi rìwù ale!» Ndirò, kàdù àtina t̀dítdò: «Kǒkò fùkù ma m̀vò ote ní Kägawà bhà ote nyú.» ¹⁰ Ní, ma mibvù ma kònzí otdyàdu dǒ, ndíní ma mulé tí ka. P̀bètù, kàdù àtina ima ní: «Ìnzé! Nzònzí dhu wò dhu bhéyi! Ima ní kasutále kélè inyi bhéyi, ndirò adóna bhéyi. Kägawà ní ndi nyí nyàkà nyuko nyi otdyànu dǒ onziná nyulè ale!» Àlè'í kóró àlè kábà yà Yèsù ira nà obhónga tó ote. Obhó tí, atdí Hìlǎ Alafí kélè rí ndote yà Yèsù ùno ote-nyutsinàrò ndirò wò p̀bànábí tó ófò ò rí'í yàrí bhükù ò ote-nyutsinàrò.

Òwòwù m̀hàgù dǒ ùpò ndàdi ale, Yèsù rí m̀lèma ònzi dhu

(Zàb 45.4-8; Ìsa 11.4; 63.1-6; 2Tè 2.8; Yud 1-15)

¹¹ Wò dhu-dzidò, ma mala òrù-akpà-li'ò ndi nàngbe ró, òwòwù m̀hàgù ràdù nditò ònà ró. Wò ndi m̀hàgù dǒ ùpò ndàdi ró i'í ale-òvò ní'í atdí dǒ ka kí'í a'uta nà ònà ale, ndirò obhó dhu kélè ùno arí ale. Obhó tí, kári ìndrù-ànyà ùno, ndàdù ila ùgyè obhónànga dǒ. ¹² Kà-nyìkpò náambénà ùmbìli dǒ ádhàdhi kàzu-idà-do bhéyi, ndirò kà-do ró m̀t̀kàkú ní'í abho nyú. Kí'í róná ka kándí atdí ovo, yà inzà atdí ale mà úni ovo nà, p̀bètù yà ka kélè úni atdí rò ovo. ¹³ Kí'í azu òwi ndi róná m̀dzarù ndi ndáfò róná ró. Ndirò kòvò ní'í «Kägawà bhà Ote.» ¹⁴ Òrù-akpà ò p̀bànowí tó pikò náambénà òwu dǒ kòwù ò òwòwù m̀hàgù dǒ 'í òkò rórò. Ndirò, abádhí ùfò òwòwù atdí dǒ úya 'adù ilà mberù. ¹⁵ Atdí dǒ ndi nàka ila tó obhi-akpà náadù àhu kà-li'ò rò, ndíní kònzí tí kóró p̀biri ò ale lèma ní. Ndirò, kà rí idzi ònyu, ndàndà ìndrù tsumà tó mùgò ní. Ndirò, kà rí i ale-ònga òbè Kägawà, yà kóró dhu dǒ arí'í ádrùngbá tó obi nà ale bhà ádrùngbá nàwí tó òvayí náha ka karí ònà ihu ò. ¹⁶ Kà-dzo ònà ró, ka kándí kàbhà mberù-rò ovo ní: «Ádròdrò kámá dǒ Ádrùngbá Kamá, ndirò, ádròdrò ale dǒ Ádrùngbàle.»

¹⁷ Wò dhu-dzidò, ma mala atdí màlàyikà adyifò ò idè ró. Kákù orú t̀na nyú nà òrù-akpà-nyí ró rángìli kóró àrè tó, ndàti: «Nyíwù nyàndu nyí atdíkpá Kägawà bhà ádrùngbá m̀hèndù tó. ¹⁸ Nyíwù ndíní nyí nya'a tí ádròdrò kámá-abvò mà, p̀bànowí tó ádròdrò ale-abvò mà, obi nà arí'í ale-abvò mà, m̀hàgù-abvò mà, kàkà abádhí-dǒ ùpò 'òkò ale-abvò mà. Nyíwù ndíní nyí nya'a tí kóró ale-abvò: kàkà òyá arí'í ìtírò ale-abvò, ino tí arí'í ale-abvò, ìndrù arí ìfùna ale-abvò, ndirò ìnzí ìndrù arí ìfùna ale-abvò.»

¹⁹ T̀dítdò, ma mala ìzà* mà atdíkpá yà adzi ò ádròdrò kámá mà, fíyò p̀bànowí tó pikò màná iwà ì nundu atdíkpá, ndíní ì ugye tí ì m̀hàgù dǒ àdi ale mà, p̀bìndà p̀bànowí tó pikò màná nà. ²⁰ Ní ka kulú ndi ìzà mà yà kònzí arúbhi wiwí ònzi ró títò tó nabi* màná. Ndi wiwí-otù ò, ndi nabi aránà wò ndi ìzà bhà kásé ka kùp̀bí ròyá ale, yà kà-wòyò ùlè arí ale núwi ró. Wò ndi ìzà mà atdíkpá ndi títò tó nabi màná ka kawá ìpíròrò áwùse tó dhu-ra tó ádrùngbá kàzu yà atdí dǒ arúla ògbe ndógbè ró ò. ²¹ Ndirò, kǒkò òdòdì ale-go nakyè ní wò ndi m̀hàgù dǒ àdi ale-li'ò rò ráhu ila tó obhi-akpà, kóró àrè ràdù abvòya ná'a 'ùlè ní.

20

Osu-akpà-ba nòsò màlàyikà rí atdí lufù ato tí dhu

(Dàn 7.22,27; Upf 5.9-10)

¹ Wò dhu-dzidò, ma mala atdí màlàyikà òrù-akpà ò rò rífo ró. Kí'í òyí-tsù tó fùngulà mà, ádrùngbá ádrà-mbì-ba màná nà foná. ² Ní, kálú wò ndi ádrùngbá osu-akpà-ba, yà m̀hàngù ò rò i'í osu, P̀fòmvò, ndàdù òsonà atdí lufù ato tí. ³ Obhó tí, wò ndi màlàyikà

* 19:7 19.7 Tàmà-ngba bhà tsibhàlé tí ka kátina ale ní kànisa, Yèsù ná'ù ale (Èfe 5.25-32; 2Kò 11.2). * 19:19 19.19 13.1; 17.8 * 19:20 19.20 16.15

náabvù ka ndi öyí ò, ndàdè ndi ibhu-akpà-li'ò nàpbi. Wò dhu-dzidò, kädè kàsè idù kà-tsù rò. Kánzì ka ndi dhu bhèyi tséngbá wò ndi osu-akpà-ba náàhàna, ndàtrá kóró pbirì ò ale rùwí nà, ràrà àhu wò atdí lufù ato ríku dhu ò. Wò dhu-dzidò, dhu akáya kikòlò ka ákè kàsùmì tí.

⁴ Ndirò, ma mala pbàkámá tó tombi, i tombi dò òkò ale tò Kàgàwà ràdè indrù-ànyá ìtì abádhi róngo ní ádrùngbànga tó obi àbhù. Ma mala átò dhu ní'ì yà Yèsù bhà ngàmbi tí ì í'ì dhu mà, Kàgàwà bhà Òte ì unò indrù tò dhu màná dhu-okú dò rò ka kakyè ale. I ale ní kàkà inzà ì nuko izà-ònzì mätí, ndirò kà-wòyò-ònzì mätí, 'ùlè ka ale. Ndirò, ka kùpbi nzá ndi izà bhà kàsè abádhi-nyàndri rò mätí, ndirò abádhi-òtsú rò mätí. Ní, abádhi nàungbe ì ove-bvù rò, 'àdù idzi ònyè atdíkpá Kristò màná atdí lufù ato tí. ⁵ Wòrí ní ndi wemberè tò ungbeta. Yà òdòdì ùvùvè ngùkpá ale-go náadè nzá 'àngbe, ràrà àhu wò atdí lufù ato rákà dhu ò. ⁶ Hirò ònzì rí ale ní kàkà ndi wemberè tò ungbeta ò rí 'àngbè ale! Abádhi ní Kàgàwà bhà ale, ndirò oyo rí kàsè ove rí mbá ádrùngbànga tó obi ná abádhi-dò. Abádhi ní'ìya Kàgàwà bhà ndirò Kristò bhà pbàkùhání. Ndirò abádhi nòonyaya idzi atdíkpá Kristò màná atdí lufù ato tí.

Pfòmvo òtè ríku atdí dò dhu
(Zèk 38-39)

⁷ Wò ndi atdí lufù ato ríku rò, ka kikòlòya pfòmvo Sitàni ràhu pbìndà imbi-dzà ò rò. ⁸ Ní kädüya àrà ifo yà adzi-pbidò ònà arí'ì pbirì ò kóró ale-tidò ùtra rùwí. I pbirì ní Gògì mà Màgògì màná*. Kánduya abádhi-tsù, ndíni 'ì nuyge tí Kàgàwà bhà ale màná. Ndirò, abádhi ní'ìya abho nyú àdhàdhì ádrùngbá rèrè-bidò osokpò bvàtí. ⁹ Abádhi náadüya 'ifalà yà adzi ò kóró ngari ònà, 'àdù Kàgàwà bhà ale tò pbanga, yà atdí dò kòzè kigò-ngbò nákpòrò. Pbétù, kàzu nàisiya òrù-akpá ò rò, ndèbi abádhi. ¹⁰ Ní Pfòmvo, yà abádhi nùtrá ale, ní ka kobvüya yà atdí dò ròrù ádrùngbá kàzu ò, yà izà mà, títò tò nabi màná rí'ì i. Ní abádhi abáya àpbè adyìbhengá mätí ndirò kùbhingá mätí, dhòdhóhóngà nà.

Kà ríku dònà rò anya t'ítàtá
(Yùw 5.26-29; Kas 17.30-31; 2Pé 3.7-12)

¹¹ Wò dhu-dzidò, ma mala ádrùngbá kamá tò òwòwà tombi-ba atdíkpá kà-dò àdi ale màná. Yà adzi mà òrù-akpá màná náatsè itse nyú àbadhi-ònzì rò, inzì 'àdù 'àla dtátdò. ¹² Ndirò, ma mala ùvùvè ale, indrù arí ifàna ale mà inzì indrù arí ifàna ale màná wò ndi ádrùngbá kamá tò tombi-ònzì ikò rò. Ní ka kungbe ibí bhükü, ndirò ka kangbe ngàtsi bhükü átò. Wò ndi-tsi ní'ì ipírònga tò bhükü. Ní ka kitdì kòkò ùvùvè ale-ànyá àdhàdhì ì ibí bhükü ò ka kundí yà abádhi anzi dhu-bvù rò. ¹³ Ohò tí, ádrùngbá rèrè níifpo yà ònà wè ale. Ndirò ove mà ove-bvànga màná níifpo òyá 'ì ùvùvè ale átò. Ingbàtí ìli ndi ale mà-ànyá ka kitdì àdhàdhì ndi ale anzi dhu-bvù rò. ¹⁴ Wò dhu-dzidò, ka kawà ove mà ove-bvànga màná yà inzì aràvè ádrùngbá kàzu ò. Wò ndi kàzu ò ka kí indrù òbvù dhu ní ndi oyo rí kàsè ove ní ka kòvè dhu. ¹⁵ Ndirò, inzà ka kòtù iwà ka kándì òvóna ipírònga tò bhükü ò rò ale, ní ka kabvù wò ndi kàzu-yà-ba ò.

21

Òrù-akpá-òwútá mà adzi-òwútá màná
(Ròm 8.17-18; 2Pé 3.13-14)

¹ Wò dhu-dzidò, ma mala òrù-akpá-òwútá mà adzi-òwútá màná. Ohò tí, wemberè tò òrù-akpá mà wemberè tò adzi màná ní'ì iwà ì úwí rò, ndirò ádrùngbá rèrè náadè 'ì'ì ìmbá dtátdò. ² Ndirò, ma mala Kàgàwà bhà ìlilá kigò, Yèrùsàlemà-òwútá òrù-akpá ò rò rífo, ndi Kàgàwà bhà rò rò. Kí'ì iwà ka kòbhòlò àdhàdhì toróna ka kònzì ndíni owu tí 'òtù pbìndà kpatsibhàlè ná ádhìngbá bhèyi rò. ³ Ní ma mírì orú tìna nyú ná rí dhu òvo ádrùngbá kamá tò tombi-tí'ò rò atdí ale-tù, ràmbè àtìna dò: «Kòmbì, Kàgàwà arádi rò nga rí'ì indrù nzinzi ò! Kà róngo àdi atdíkpá abádhi màná, ndirò abádhi ní'ìya kàbhà ale. Kàgàwà nyú ndítirò ní'ìya atdíkpá abádhi màná, ndirò ka ní'ìya abádhi tò Kàgàwà. ⁴ Kúndoya abádhi-nyidha kóró. Ove ní'ìya ìmbá dtátdò, ndirò ove tò izu mà, uhátá mà, àpbè màná ní'ìya ìmbá dtátdò. Ohò tí, yà angyi 'ì'ì dhu-tsi ní'ìya iwà ì úwí rò.»

⁵ Ndirò, wò ndi ádrùngbá kamá tò tombi dò ndi ndàdì rò 'ì'ì ale náavò dhu átò ndàtì: «Kànì ma mí kóró dhu-tsi ònzì róngò òwútána tí.» Wò dhu-dzidò, kädè àtìna ima nà: «Ándì yàri òte. Ohò tí, ndi òte ní ohóná òte, yà ìmbá títò rí'ì ònà òte.» ⁶ Kàdè àtìna dtátdò: «Kòmbì kóró dhu àkà wà! Ima ní Álúfá ndirò Òmégà, kà-tì ní kóró dhu apè ndi róná rò ale ndirò kóró dhu ríku dòná rò ale. Idha-atdyú ná rí'ì ale tò, ima, ma mí ipírònga tò idha-dòtì ò rò ràhu idha àbhù kà ròmva tíròrò. ⁷ Dhu lèrà ònzì rí ale,

* 20:8 20.8 Zèk 38-39 rí Gògì mà Màgògì màná náti Kàgàwà bhà ale tò òmvù tí.

naabáya fudú rò ní kòkò rí dhu. Ndirò, ima ní'íya kàbhà Kàgàwà ndirò kà ní'íya pbàkà ingba. ⁸ Pbéùtù odotále mà, inzà Kàgàwà ná'ù ale mà, nzére dhu ònzi arí ale mà, ìndrù òkye arí ale mà, mènnyòni ònzi arí ale mà, òndrù òndrù arí ale mà, sànamù èlè arí ale mà, kóró ale, títò èno arí mànà, ní tó ngari ní'íya áwùse tó dhu-ra tó ádrùngbà kàzu yà atdíð arála ògbe ndògbe rò ò. Wòrì ní ndi oyo rí kisè oye.»

Yerúsàlemà-owútá, Tàmà-ngba bhà tsibhále

(Ìsa 60; Zèk 48.30-35; Èbr 11.10,16)

⁹ Wò dhu-dzidò, atdí màlàyikà níndri tidu ò. Ndi màlàyikà ní'í yà Kàgàwà bhà nàwí ríku dòyá rò àpbe nùlè óyá àrùbhù kópà nùlànà foyá àrùbhù màlàyiká nínzi ò atdí màlàyiká*. Ní káti ma ní: «Írà kòwu atdíkpá, ndíni ma mìtè tí àdhìngbà, Tàmà-ngba tí kátina ale bhà tsibhále indù.» ¹⁰ Ní, Ìlílá-Alafí nírá ma, ndi màlàyiká ràdù modyi ndàrà ma na ádrùngbà ndirò ádzí atdí pbirì-akpa dò. Ní kàtè Kàgàwà bhà Ìlílá kigò, Yerúsàlemà idù. Ndi kigò ambèná ifo dò òrù-akpa ò rò, ndámbe irà dò ndi Kàgàwà bhà rò. ¹¹ Ndi kigò ambèná ùmbìli dò Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó awáwù-okú dò rò. Kàbhà awáwù ní'í àdhàdhì yà kiyó bhèyi arùmbìli yáspi tí kátina orú odzina na odu bhà awáwù bhèyi. ¹² Kà-ngbò ka kàkpòrò ní lubhà ní'í odu ní ka kórù, mbèmbèna na ndirò ádzí kumatì na lubhà. Ndi lubhà tó tsàtsù í'í atdí kumi dóná óyó nà, atdí kumi dóná óyó nà màlàyiká ràdù àmbe ngbòya òdò dò. Ndirò í tsàtsù ró ka kundí oyo ní'í atdí kumi dóná óyó nà Pbàisràyéli tó rùgànda-tsù-òvò. ¹³ Adyifò arí ndító iná rò, kà-rò tsàtsù í'í ìbhà, adyifò aròtsù iná rò, tsàtsù í'í ìbhà. Máláyí dóná rò, tsàtsù í'í ìbhà, ndirò mùstungù-dò nà rò, tsàtsù í'í ìbhà. ¹⁴ Ndirò wò ndi kigò-ngbò nákpòrò lubhà ní'í atdí kumi dóná óyó nà ádròdrò odu ka kúli tsinà, ndíni ka nabhè tí rìdzò lubhà. Ndirò, kóró í odu ró ka kundí oyo ní'í Tàmà-ngba bhà atdí kumi dóná óyó nà uvitatále-òvò.

¹⁵ Wò ndi idù ubhína dhu àwe ró màlàyiká ní'í dhu ùdhè ka karí ní dhu nà foná: ndi dhu ní'í orò ní ka kòbhòlò-ngbóna izò. Kálú ndi dhu ndíni ndi ndudhè tí ndi kigò ní kóró, kóró kà tó tsàtsù mà, kà-ngbò ka kàkpòrò ní lubhà-ongò-kpa mànà. ¹⁶ Wò ndi kigò ka kasí iginado rí'í ifo àdhàdhì: kà tó ádzinga mà kà tó ihùnga mànà ní'í àdhàdhì. Ní, màlàyiká nùdhè kóró ndi kigò-ongò-kpa wòrì izò ní. Í kóngò-kpa tó ádzinga, ihùnga, kivè mànà ní'í àdhàdhì* mbèmbè óyó lufù kilómètèrè tí†. ¹⁷ Màlàyiká nùdhè lubhà átò ìndrù arí dhu ùdhè dhu bhèyi. Ní, kóngò-kpa-ivè nóowúnà í'í ró mbèmbè àrùbhù kumi kilómètèrè tí‡. ¹⁸ Kóngò-kpa ní'í yáspi tí kátina orú odzina na odu ní ka kòsì. Ndirò, ndi kigò ní'í vìnà dò rò rí'í orò ní ka kòsì, kadù àmbe ale-sisì àla dò ònà kiyó ò dhu bhèyi kigò. ¹⁹ Ndi kigò-ngbò nákpòrò lubhà-pfò-ngbò tòrò ka kanzi ní ní'í orú odziya nà dhèdhèrò odu-tidò. Kà-pfò ka karù ní wemberè tó odu ní'í yáspi tí kátina odu, oyo rí kisè ní'í sàfilò, ìbhà rí kisè ní'í kàlèdoni, ifo rí kisè ní'í zùmaridi, ²⁰ imbo rí kisè ní'í sàdoniki, azà rí kisè ní'í àkiki, àrùbhù rí kisè ní'í krisòlité, àrù rí kisè ní'í belùlò, arùgyètí rí kisè ní'í tòpazò, idre rí kisè ní'í krisòparazò, atdí kumi dóná atdí na rí kisè ní'í hàyikitò, ndirò atdí kumi dóná óyó nà rí kisè ní'í àmàzisitò*. ²¹ Ndirò, kòkò í atdí kumi dóná óyó nà tsàtsù ní'í atdí kumi dóná óyó nà yòkpò tó odu. Ingbatí ìli ndi tsàtsù mà ka kàbhòlò ní ní'í atdí yòkpò. Ndi kigò ò ádrùngbà ngudhà ní'í vìnà dò rò rí'í orò ní ka kòbhòlò, ràdù àmbe ale-sisì àbhù dò rala ndi kiyó ò dhu bhèyi ngudhà.

²² Ma mala nzà Kàgàwà bhà idza wò ndi kigò ò. Obhó tí, àlè tó Ádrùngbàle Kàgàwà, yà kóró dhu dò arí'í ádrùngbànga tó òbi nà ale mà, Tàmà-ngba mànà ní ndi kàbhà idza. ²³ Wò ndi kigò arí'í ìmbá adyifò mà àbí mànà atdyú nà ndíni ònànga nawù tí. Obhó tí, Kàgàwà bhà ádrùngbànga tó awáwù náarí ndi kà-ònga àwà, ndirò Tàmà-ngba ní ndi kà-ò tarà. ²⁴ Ndi dhu bhèyi ní ndi, kóró pbirì ò ale nóokoya kàbhà awáwù ò, ndirò yà adzi ò ádròdrò kámá níwúya fíyó ònzi nà kà ò. ²⁵ Wò ndi kigò tó tsàtsù ní ka kupbíya nzí atdí idho ò màtí, ìmbá kùbhingá nga ní'íya ànyì nídhuní. ²⁶ Kóró pbirì ò ale nóowuya fíyó ifuta mà fíyó ònzi mànà nà ndi kigò ò. ²⁷ Ànyì, Kàgàwà-nyìkpò ò ótí atdí dhu mà nóotsúya nzí. Ndirò yà òndrò ka kòndrò atdíð dhu ònzi arí ale mà, títò èno arí ale mànà nóotsúya nzí ànyì átò. Pbéùtù, kà-ò ótsúya ale ní yà Tàmà-ngba bhà ípirìnga tó bhükü ò ka kándí òvòya ale kèlè.

22

(Zèk 47.1-12)

* **21:9** 21.9 15.1; 16.1; 17.1 * **21:16** 21.16 Kàgàwà bhà idzá atdíð ìlá ngari-ongò-kpa tó ádzinga, ihùnga, kivè mànà ní'í àdhàdhì Yerúsàlemà-owútá tó kigò-ongò-kpa tó ófò bhèyi (1Ká 6.19-20). † **21:16** 21.16 Író, uvitatále Yùwani azè nditè dhu ní ndi kigò rari atdíð àkà kigò. ‡ **21:17** 21.17 Író, uvitatále Yùwani azè nditè dhu ní ndi lubhà rari atdíð àkà lubhà. * **21:20** 21.20 Uvt 28.15-21

¹ Wò dhu-dzidò, màlàyikà nùtè ípirõnga tó idha-akpà idù. Ndi idha ni'ì kàrwulí ò nga bhèyi ale-nyìkpó rí ndòto òna ná, ràdù àmbe àhu dò Kàgàwà bhà ndirò Tàmá-ngba tí kátina ale bhà ádrùngbà kamà tó tombi ò rò. ² Wò ndi idha náambénà òkù dò átsí Kàgàwà bhà kigò ò ngudhà ò. Ndirò, oyoyò ndi idha-bidò i'ì dhu ní ípirõnga àbhù rí indrú tò itsu. Ndi itsu arána ò'ò rò atdí kumi dónà óyònà-gèna, atdí ato rò, kà-tì ní, kà rarána ò'ò rò atdí-gèna atdí àbí rò. Ndi itsu-bí nónzi rò ka kowúnà pbabí tí, kigù kórò pbirí ò ale ní. ³ Kàgàwà òfú dhu tí ka kózàna atdí dhu mà ní'ìya ìmbà tdítò. Kàgàwà mà Tàmá-ngba màna tó ádrùngbà kamà tó tombi ní'ìya wò ndi kigò ò. Ndirò, Kàgàwà bhà ale nùléya ka. ⁴ Abádhí náalaya Kàgàwà-nyìkpa, ndirò ka kandíya kòvò abádhí-nyindri rò. ⁵ Kúbhingá nga ní'ìya ìmbà tdítò, ndirò ka k'ìya ìmbà tarà mà adyifò màna tó awáwù-atdyú ná. Obhó tí, Ádrùngbàle Kàgàwà náawùya ndi abádhí-dõnga, ndirò abádhí onyuya idzi dhòdhòdhõnga ná.

(Mát 16.27; Gal 6.7-8; Upf 1.1-3,7-8)

⁶ Wò dhu-dzidò, wòrì màlàyikà náadù àtina ima ní: «Yàrí bhükü ò rí'ì ote ní obhónà ote, yà ìmbà titò rí'ì òna òte. Ndirò, Ádrùngbàle Kàgàwà, yà pbànábí ùnda arí pbìndà Hìlã-Alafí-otù ò ale, nívi ima, pbìndà màlàyikà ndíní inzà òtrò kàsùmí ò rí 'ònzí dhu mìtè tí pbìndà kasutále tò.»

Yèsù rìngò dhu

⁷ Yèsù ràtina: «Kàní ma mírà inzà òtrò kàsùmí ò! Hirò ònzí rí ale ní yà pbànábí ùno tò tó òfò ò rí'ì yàrí bhükü ò ote nífù rí ale!»

⁸ Ima Yùwaní ní ndi ma mìrì ndi dhu, madù àlanà. Ní, i dhu ma mìrì, madù àlanà rò, ma mìtsi wò i dhu nitè idù màlàyikà-ònzí, mulè ka. ⁹ Pbetù kádù àtina ma ní: «Inzè! Nzõnzí dhu wò dhu bhèyi! Ima ní kasutále kèlè ìnyi bhèyi, adónu pbànábí bhèyi, ndirò yàrí bhükü ò rí'ì ote nífù arí ale bhèyi! Kàgàwà ní ndi nyádù àkà nyuko nyi onzina ale!» ¹⁰ Tdítò, kádù àtina ima ní: «Àpé nyodo yà pbànábí ùno ote tò òfò ò rí'ì yàrí bhükü ò ote òdhù ò, i dhu ràkà òná kàsùmí nindù wà ndi nídhuní. ¹¹ Nzére dhu ònzí arí ale náká ndòngò nzére dhu kèlè ònzí. Ndirò, Kàgàwà-nyìkpó ò òtì ale náká ndòngò ndítì ndi dhu bhèyi tí. Ídzi dhu ònzí arí ale náká ndòngò ídzi dhu kèlè ònzí. Ndirò, Kàgàwà-nyìkpó ò ìlá ale náká ndòngò ndi kèlè ù'ò ndilá Kàgàwà-nyìkpó ò.»

¹² Yèsù ràtina: «Kàní ma mírà inzà òtrò kàsùmí ò! Ní, ma mírà mùkimbà ná fudú, ndíní ma mubhò tí ìngbatí ìli ndi ale mà ndi ale anzí kasu-bvu rò. ¹³ Ima ní Álúfá ndirò Ìmègà, kà-tì ní kórò dhu apé ndi rónà rò ale ndirò kórò dhu ríku dónà rò ale.»

¹⁴ Hirò nonziya ale ní ale náká ròyá mberù ù'ò rí rilá ale. Abádhí ní ndi kigò ò otúya ndi kigò tò tsàtsù ò, 'adè ípirõnga ìbho arí indrú tò itsu-kpò òtò. ¹⁵ Pbetù, irinà rò okoya ale ní itsè, yà inzà nga nòfò dhu ònzí arí ale mà, òndrù òndrù arí ale mà, múnýoní ònzí arí ale mà, indrú òkye arí ale mà, sànamù ùlè arí ale mà, titò nòzè 'adù kèndò ale màna.

¹⁶ Yèsù ràtina: «Ima, ma mòvi pbàká màlàyikà ndíní adí tí kórò kòrì dhu tò ngàmbi tí kànísá ò. Ima ní Ádrùngbà kamà Dàwudi-dhú tò mùdzukuru, yà kútsingánà arúmbili alali.»

¹⁷ Ndirò Hìlã-Alafí mà Ádhìngbà màna ràtina: «fàrà!»

Ndirò, yà dhu ìrì rí ale náká ndàtì àtò: «fàrà!»

Idha-atdyú ná rí'ì ale náká ndirà, ndirò ípirõnga tò idha nòzè ale àká ndirà kàko tíròrò.

Dhu ríku dónà rò ote

¹⁸ Ima Yùwaní, ma mí yàrí dhu òvo kpangba yà pbànábí ùno ote tò òfò ò rí'ì yàrí bhükü ò ote ìrì rí ale tò kórò: ndi ale apé dhu isè yàrí bhükü ò ka kándí dhu dò, ní ndi ale ràbàna àpbè dò, Kàgàwà isèya yà yàrí bhükü ò ka kándí àpbè isè tí. ¹⁹ Ndirò, ndi ale apé atdí dhu mà nípfò wò ndi pbànábí ùno ote tò òfò ò ka kándí yàrí bhükü ò ote ò rò, ní Kàgàwà nípfòya ndi ale àmbènà àbàna yà ndi bhükü ò ndi ndòkò fìndá làká ndi ale tò dhu-dõngadhu-dõnga. Ndi ale otúya nzí Kàgàwà bhà ìlilá kigò ò, ndirò kòtòya nzí yà ípirõnga àbhù arí indrú tò itsu-kpò.

²⁰ Wòrì dhu tò obhõnga itè rí ale ràtina: «Kàní ma mírà inzà òtrò kàsùmí ò!»

Àminà! fàrà, Ádrùngbàle Yèsù!

²¹ Ádrùngbàle Yèsù àká ndàso nyí kórò!